

**Incipiunt regule
morales eiusdem.**

Prologus.

Agamus
nunc interi. qd̄ na
tura et imitatrix
nature ars solent.
nos ab imperfecto
sumam? exordiū.

vt inde (si deus annuerit) ad perfectio
ra p̄surgam? Itaq; videre est naturā in
florigeris apib; / primū ex apicis locis /
materiā fauorum colligere. dehinc colle
ctam digerere in aliam formā / q̄ vnde
sumpta est. tēnū in alueolo constipant̄
muro ordinis artificio p̄tes singulorum.
Quid vero ars. nōne p̄cessus in ea simi
lis agnoscat? Prouidet sibi i primis de
materia copiose. ipam tēinceps in par
tes diuidet. p̄ro dat p̄tibus formam.
primū rudem. tēinde poliorē. Postre
mo (quod est omnīū difficultū) p̄tib;
sparsim positis et politis / ordinē colliga
tionemq; tribuit. per qd̄ tandem operi
suo / perfectio consummata donat. Se gre
gemus in hunc modū partes aliq̄s. ve
lut e silua grandi et p̄diuite / minera
sacre scripture / quib; formā aliquā ad
dūm? Noli igitur lector (si quis forte oc
curteris) respicere. si iaceant interea be
partes absq; ordine. sine vinculis et cal
ce. quas dum sic erunt. reglas aut doctri
nas aut p̄siderationes appellare poteris
mus. Fortassis dño p̄picio / poterit et eis
in postex / ex tēcoro ordine / libelli pulcri
tudo donari. Quod si datum nō fuerit
nihilominus arbitramur nos nonnihil
profecisse / si materiā p̄pauerim? alijs
ad ea que libuerit fabricanda. aut sub
alio tropo. nō frustra sudauerimus / si ex
agro florentissimo sacre scripture / apes
cogitationū nostrar; collegerint. digesse
rint q; buccellas quasdā faui mellis / ad
lumen cognitiōis et ad tēuotionis dul
cozem. atq; p̄ medicamēto tēsideriorū
infirmor;. quas particlas liceat postmo
dum in alueolo libri vni? tēcoro artifi
cio speciosius ordinare.

Explicit prologus.

Al que tibi

Sprecepit deus / cogita
semper. Quoniā qui
libet obligatur scire il
lud absq; cuius noti
cia nō potest euitare
peccatum. **I**ulpabilis ignorantia iu
ris diuini / non cadit in faciētem illud
quod in se est. quoniā sp̄s sanctus / talē
hominē te necessarijs ad salutem q̄p̄res
suas excedunt. docere immediate vel me
diate paratus est. **I**gnorantia inui
cibilis excusat / in eis p̄ esertim que sūt
facti. non aut crassa vel supina. que pue
nit ex negligentia sciendi et faciendi qd̄
in se est. Dicitur aut inuincibilis / non
quā vinci possit. aut q̄ ex ea necesse sit
tunc operari. sed quia opans / sufficiēter
fin casus euentū diligentiam apposuit
sciendi illud quod nescit. **I**gnorantia
iuris hūani sufficiēter p̄mulgata / non
liberat subditos a pena in foro exteriori
licet frequēter quo ad deū excuset a cul
pa quosdā ignorantes. **N**on quilibet
tenet scire te quolibet pctō mortli an sit
tale. hic expediat istud inquirere et scire
iuxta vniūscuiusq; vires et statū. et plus
ecclesiasticos q̄ laicos. **E**t inter ecclia
sticos / prelati ex officio tenent q̄ sint pa
rati omni p̄scenti reddere rōnem de ea
que in eis est fide et spe. **N**emo vtens
ratione / diu ab ignorantia principiorū
moralis excusatur. forte emz morulā ad
cōsiderandū apponere fas habz. **O**m
nis doctrina et omne studium / tenent te cu
riositate yana aut noria culpā. que nō
ordinant̄ actu v̄l habitu. mediate v̄l im
mediate / ad bene morale gratuiteq; vi
uendum. **D**are studium suum rebus
inutilib; aut noxijs. v̄tioribus sciēter
omissis / curiositas est dānabilis. **U**ti
le et inutile / norium et innoxiū / dicuntur
in moralibus non absolute. sed per respe
ctum ad nos. cuz circūstantijs finis / loci
et temporis / officij atq; ceterorū. **O**m
nis obligatio / finaliter reducitur ad di
ctamen liberi arbitrij diuini / sic volētis
obligare creaturas. quod dictamē nobis
innoscit / vel in lumine fidei vel gratie
infusari. vel in lumine naturali signato su
per nos. **U**nde practica iudicia rationis

Regule

halemus. aut per lumina scientiarum tam
diuinarum quam humanarum. ex duplici lu-
mine priori emanantium. aut postremo
per experientie multiplicis luminosum do-
cumentum. per quod fit. ut virtus quam ars
certius operetur. propter quod virtuosus bene
iudicat de omnibus. et est suo iudicio vir-
tutis mediū assumendum. ¶ In princi-
pijs moralibus assignandis fit processus
quandoque a notioribus et quasi a postero-
ribus. ut ex his que videmus in humana po-
licia. assurgendo ad diuinam legem. quan-
doque fit e contra a priori. considerando eas
leges que nature sunt notiores. qualis
est exercitia. ¶ Equitas quam nominat
philosophus. Epithetam preponderat iuris ri-
gori. Est autem equitas iusticia pensatis om-
nibus circumstantijs particularibus. dulcore
miseratione temperata. Hoc intellexit qui dixit
Ipse etiam leges cupiunt iure regantur
Et sapiens. Noli esse iustus nimis. alioquin
summa iusticia summa iniusticia fit. Om-
nia mandata dei equitas. id est cum equi-
tate pensanda. ¶ Bonarum mentium est
ibi agnoscere culpam ubi culpa non est.
agnoscere inquam non per assensum firmum.
hoc enim stultum periculosumque fieret. sed sic
ut toleat aut peniteat homo postmodum
quasi veraciter in culpa teneret. ¶ Nullum
est peccatum mortale actuale absque con-
sensu libero rationis. vero vel interpretatiuo
Interpretatiuum consensus tunc esse dici-
mus. dum habuit ratio tempus sufficiens
deliberandi et fugiendi ea. circa que
vitanda esse periculum tenebat. qualiter
dicit lex forensis. Qui tacet consentire
videtur. dum videlicet repugnare debe-
ret. ¶ Consensus in actu solum veniale
malum est tantummodo venialis. loquen-
do de veniali ex genere suo. ut est verbum
ociosum. ¶ Nullum peccatum est adeo ve-
niale. quin ipsius vel sibi simile fiat mor-
tale dum placet. hoc est dum consensus ad-
dit. si tamen illud veniale erat actus mor-
talis ex genere suo. et ex eo quod non fiebat
ex consensu libero et perfecto. venialis red-
debat. ¶ Nullus est actus adeo mor-
talis. quin ipse vel sibi similis. sit non mor-
talis dum displicet. vel si non placet. con-
sensu perfecto deliberatoque. ¶ Nullum est
adeo consilium in lege euangelica. quin
in casu posset esse obligatorum. Et ita

quilibet utens ratione. tenetur sine propria
rationem animi ad quodlibet consilium
ut puta martyrium vel dimissionem omnium
suorum et similia. si et ubi necessitas im-
mineret hoc agendi. Obligat in super quod
libet consilium quod non contemnat. tan-
quam non sit salubrior observatio eius quam op-
positi. ¶ Nullus ita consilijs seruandis
astringitur. quin ab eo aut possit aut debeat
in casu. eorum observatio verbalis quam
doque pretermitti. ut de non habendo du-
as tunicas. de prebendo pallio. tunicam
auferenti. et similibus. ¶ Omnis agens
contra conscientiam edificat ad gehennam
vel mortaliter. si conscientia sit ficta. quod
illud quod agitur. est mortale. Vel ve-
nialiter solum. quantum est ex parte huius
circumstantie. que est facere contra consci-
entiam. si conscientia iudicet illud esse
solum veniale. ¶ In nullo casu est ali-
quis perplexus inter duo peccata. quin
ei pateat exitus absque nouo peccato. Nam
si iurauerit quis se occisurum petrum
innocentem. et non occidat eum. ipse non
peccauit nouiter. sed iam peccauerat in-
iurando. Si autem diceret sibi consci-
entia erronea. quod petrus innocens est. sta-
tim occidendum ab eo. dimittat hanc con-
scientiam et liberatus est. Si postremo
incidant duo precepta impossibilia
ex culpa sua. agat illud quod de se magis
est obligatorum. et a nouo peccato immu-
nis existit. ¶ Erponere se periculo pec-
cati mortalis. est peccatum mortale. Vel
sic. agere incertum et dimittere certum in
materia morali. est peccatum mortale. si
tale sit incertum quod sit mortale. non solum
per coniecturas leues. aut ex suspicionem
trepida et scrupulosa. proueniente ex ni-
mio timore cadendi in via dei. Sed intel-
ligitur. dum tale est vehementer et probabi-
liter incertum. eque sicut oppositum vel ma-
gis. tunc enim illud quod agitur non carebit
mortali culpa. aliter non oportet. ¶ Con-
silium salubre est frequenter agere contra
scrupulos leues et trepidos. vitando eos
ad aliorum iudicium. quatinus ex consue-
tudine. fiat homo robustus. solidus et tran-
quillus in exercitio spirituali. Exemplum in
domiciliario et fumbularis. ¶ Dans
opera rei. illicite. aut ad se non spectanti.
non excusat per ignorantiam. de peccato sequenti

presertim quo ad penam in foro exteriori
 et de rigore soluenda. sed apud deum sepe
 non imputat ad nouum. aut maius peccatum

Sicut interfectio hominis per ebrium non
 utentem ratione. non habet culpam maio-
 rem quam fuerit talis ebrietas. Sic aliqui
 dicerent de peccatis damnatorum. **A**mbu-
 landum est in virtutum doctrina. via regia.
 ut nec strictius fiat dei mandatum. nec la-
 tius quam ipse mandauerat. Quis inde su-
 mere possint aliquid aut malicie vel ame-
 lio-
 bertate. aut e contra in respatione conuere.

Non tamen omnibus per omni tempore et loco predicandam
 asserimus quolibet veritate. **H**omo
 qui tenet reprimere illecebram antequam
 sit mortalis. primo omisit reprimere et
 euitare. et sic imputabit ad culpam morta-
 lem. in primo instanti non esse gratie. et
 esse peccati mortalis. et tamen nunquam fuit ver-
 dicere ille mortali omittit. **P**eccatum
 veniale magis potest dici prohibendum quam phi-
 bitum. et esse contra institutionem seu mo-
 nitionem quam si medium inter preceptum et consi-
 lium. quam absolute contra preceptum. comu-
 nius tamen dicitur esse contra aut preceptum
 et preter dilectionem dei et non contra.

Omnes primi motus qui apti sunt in-
 sequi rationem et per eam regulari. si eam preue-
 nerint. dici possunt peccata. etiam in puulis et
 fatuis. quia sunt preter ordinem nature primi-
 tus institute. Tamen rectius hoc dicitur
 de adultis. ratione vigentibus. In eis insup-
 circa que ratio pugnare esse debet. **O**m-
 nis infidelium vita peccatum est. si et dum
 ex infidelitate operantur. aliter non oportet
 quin possint bene moraliter operari. sicut de fi-
 delibus extra gratiam. sententia rectorum tenet.

Qui minima negligit. paulatim de-
 cidit. Nam veniale peccatum. et si non perimit
 de per se vitam gratie. infirmat tamen operationem
 eius quam est vita secunda. et ad mortem si mul-
 tiplicat disponit. retardatque a profectu
 meriti. et ab acceleracione visionis dei. In
 via enim dei non progredi. regredi est. **F**ac
 interim (scilicet dum es in peccato mortali) quicquid
 quid boni potes ut deus illustret cor tuum.
 Nam bonum opus de genere et morale. etiam
 factum extra charitatem. utilitatem affert
 multam. sicut nocet veniale. quoniam per tale opus
 disponit homo ad operam virtutum. et ad faci-
 lius resurgendum trahit. seu per aduersa seu
 per prospera. iuxta quod expedire noscitur de

Nullus actus de genere moris. in ha-
 bente usum rationis. est simpliciter indifferens.
 neque quo ad bonitatem moris. neque quo
 ad meritum vel demeritum. saltem boni tempore pa-
 lis. **Q**uantum obligamur et quotiens.
 ex diuina auctoritate querere salutem no-
 stram eternam. tantum et totiens obligamur
 bene operari ex gratia. **E**t quia non pro quolibet
 momento tenemur actualiter tendere ad
 beatitudinem eternam (cum hoc sit preceptum
 affirmatiuum) idcirco non semper culpabiliter
 omittimus. dum extra gratiam aliquid opera-
 mur.

Solus deus et nullus alius absque
 eius commissione. potest directe et per se
 obligare quemcumque hominem. etiam sibi sub-
 ditum. absque eius consensu libero. ad actus
 interiores et latentes habendos. solus quippe
 deus potest de talibus iudicare. alij autem
 non nisi de eius mandato et reuelacione. sed
 tantum de exterioribus. **N**otanter vero dicitur
 directe et per se. et absque consensu libero. quia
 indirecte et per accidens. vel ex consensu
 subditi. hoc potest fieri. dum videlicet iu-
 letur actus exterior. qui non potest fieri
 nisi ab interiori procedat.

Nemo absque
 culpa sua aut consensu suo libero. po-
 test de per se obligari ad ea que sibi alias
 essent licita vel consilia. potest autem hoc
 fieri de per accidens pro manifesta utili-
 tate reipublice. cuius est pars. vel ex eius
 culpa. saltem quo ad forum exterius.

Quonia rationabile est ut nullus ho-
 mo aliquid precipiat. nisi illud de quo potest
 cognoscere iudicialiter secundum modum suum
 in foro suo. Idcirco finis et intentio legis
 gislatoris. non cadunt sub obligacione sub-
 ditorum. sed tantummodo operaciones exte-
 riores preceptorum. **E**t ita dicens horas
 aut ieiunans. in peccato mortali. aut in
 tentione sinistra. vel absque attentione. ab-
 soluit se a precepto ecclesie. sed non apud
 deum. de negligentia. aut perversa inten-
 tione. sepius excusatur. **P**recepta dei
 affirmatiua. quia obligant ad semper. sed
 non pro semper. eorum obligatio est sub qua-
 dam disiunctione ad hoc tempus vel ad
 illud. et ad hanc speciem operationis vel
 ad illam. Sicut colere deum. latria exte-
 riori. non plus de se obligat ad hanc spe-
 ciem cultus exterioris. et ad hanc diem.
 quam ad illam. **A**d eruditionem. atque cer-
 tificationem fidelium. et ut conformis sit

Regule

in ecclesiastica policia cultus diuinus prelati ecclesiastici. tanquam sapientes statuti sunt. per quos expedit illud quod est sub diuina iunctione ad aliquid unum certum et commune christianis limitari. sic quod dei cultus exterior die dominico et per cessationem ab operibus suis exoluatur. **E**cclésiastici prelati respectu preceptorum diuinarum et regule euangelice nullo modo conditores sunt. sed dumtaxat quidam interpretores. expositores. precones. doctoresque. **I**nterpretatio et limitatio vel expositio prelatorum in lege diuina. quibus diuini prelati non cognoscunt abuti sua potestate. suscipienda e reuerenter tanquam lex dei. Abuterent autem. si manifeste imponerent onera nimis graua ceruicibus populi christiani. ut si ad festiuandum quotidie aut ad statuta qualia religiosi habent omnes passim astringi quererent. **D**ispensatio prelatorum que est iuris communis quedam relaxatio seu mitigatio. locum habet precipue circa particulares casus et personas singulares. quoniam aliquid statuta sunt pro communitate que huic persone vel illi. et in isto casu vel illo non ita sic sunt posita congrue reuoluntur. **P**ene sunt restringende sic quod absque utilitate reipublice vel eius cui insignunt. neque institui. neque institute exequi uoluerent. et peccat oppositum facientes. vel eas cum hoc rescuerint non tolerant. **I**n omni republica tolerari possunt aut debent uicia. que absque deteriori periculo. neque corrigi. neque extirpari uoluerent. **N**on autem illud est et quoniam non. difficile est et sepe impossibile generaliter diffinire. nisi prout circumstantiis particularibus inspectis. prelati superiores et sapientes determinabunt. **E**xemplum est de meretricibus. et uisuris. et similibus. que quibus permittuntur. **E**t ita de concubinariis sacerdotibus. pro loco et tempore. stare forte esse faciendum. **C**ommunis error facit ius. ad hunc sensum vel intellectum. et similes. quod prelati et principes sepe aliquid faciunt. aut permittunt iustissime. ob errorem subditorum communem que alias si fierent aut permitterent. ad culpam eisdem obligarent. **C**ommunis inobediencie culpa. quibus ab soluit de peccatis ab obedientia et a culpa pro futuro. et sic in legibus positum. ut tales sunt. alioquin non uidebitur in multis. quomodo lex lata et iurata possit per non obser-

uationem aboleri. **C**onsuetudo est optima legum interpretatio. si de positum est primo fiat. **C**um consuetudo sit altera natura. leges assuetere. et quasi iam in naturales esse non uolent absque manifesta utilitate vel necessitate. vel tolli vel mutari. **C**onsentire censendi sunt superiores. (saltem inter fratru) in abolitione legum suarum posituarum. quoniam passim eas diu non obsuari sci re possunt. et nec uerbo nec facto reclamant. **L**ex non instituitur. nisi dum promulgata neque uigore habet. nisi cum moribus uenturum approbat. et hoc si sit lex pure positua ad populi regimem. **S**ecus de diuina atque naturali dicere. extra quod non est prescriptio. vel ad oppositum consuetudo. sed tamen corruptela. **I**n omni lege quantumcumque positua bene instituta. aliquid est de iure naturali et diuino. ut quod expedit homines legibus regulari. quod qui potestati resistit. deorum diuinationi resistit. et similes. **S**ecernere ius diuinum et naturale a positum. sic est difficile. ita maxime necessarium est et utile in omni doctrina morali et politica. et sic fieri perfecte nequit. absque sacra sapientia. que legibus eternis innititur atque fundatur. **C**ompatio peccatorum ad inuicem secundum grauitates maiorem et minorem. generaliter sumitur. nisi comparentur in genere suo. et ceteris paribus. quoniam secundum alias circumstantias particulares. se habent plurimum ut excedentia et excessa. **Q**uantificatio peccatorum a posteriori sumitur a pena. licet non sufficere uisus quibus. et a priori. penes genus obiecti. et intentionem finis. et libidinem seu contrarium uoluntatem maiorem vel minorem. et causam motiuam. tempus et locum. et penes damnam inde sequentiam. que peccans peruidebat aut preuidere tenebat. **O**mnis actus cuius finis intentus est peccatum mortale. mortalis est. siue intendat actu siue habitu. quod scilicet operans interrogat. cur sic facit. et aduertens. tandem ridebit. ad hunc finem facta. **A**ctus qui aliunde non est mortalis. et fit propter fines solum ueniales. uidebit esse solum uenialis. nisi forte presituatur finis ille ut ultimus et quietas. et non solum ut incidens et minus principalis. actu vel habitu. **N**on omnis actus peccati est fructio creature. uel usus eius. sed quibus est abusus solum uenialis. quibus mortalis. **N**on enim oportet. ut in omni peccato creatura presituatur

finis vltimatus abutentis ea. **S**i q̄s mouet occasiō aliter solū / ex pctō mortali / ad aliq̄m actū faciendū. nō oportet illū actū esse pctm̄ mortale. Secus si cā principalis huius actus / esset mortale delictum. **D**iligi p̄t deus p̄pter finem mercedis q̄ ipse est. vel put li p̄pter diceret finē subordinatū sub vltimo fine. aut put cām motiūā min⁹ principalē teno / taret. als nō. Similit̄ de euasione dāna tione dicet̄. **B**onitas naturalis cōsequitur ad ens. et hec nō habet oppositā maliciā Bonitas v̄o ⁊ maliciā morales de genere / sumunt̄ ex obiecto. Sed totalis bonitas moralis / specialit̄ pendet ex circūstantijs finis ⁊ alioꝝ siml̄ adunat̄ Maliciā v̄o / ex vni⁹ illaz circūstantia / rum carentia ponim⁹ resultare. Ceterū bonitates gratuitā ⁊ meritoriā / grā gratum faciēs opaf **C**ircūstantiarum alie sunt solū cōcomitātes actū. ⁊ he nec addunt nec diminuūt ad pctm̄. Alie di / cuntur informātes. qz ad actus vt mora / lis ē / integrationē ⁊ informātiōez / exigū tur ⁊ intrat̄. **M**ulta ex genere morta / lia sūt / quoz familia p̄t effici bona / dū trahitur extra rōnē suaz. Quēadmodū tolere delictate de bono alterius / ē mor / tale delictū. **S**i v̄o b̄ fiat p̄ zelo iusticie boni cōmunis / cui contrariū est tale bonū / ille doloz virtus erit. **P**leriqz multa ex genere bona essent / q̄ ex aliq̄ circūstā / tia puerfa fiunt mala / ⁊ sp̄m̄ morale mutantia. **N**ō omis delictas / agit ex delictatione. sic nec omis ignorans agit ex ignorātia. aut cōtemnēs ex contemptu. **P**otest enī aliq̄s delictate i actū primo tum motiū / dū actu delictat qd agēdū non tñ ex delictatōe ager. sed ex effreni appetitu / ⁊ ex motu passiōis. **D**icit̄ au / tem aliquis agere ex aliqua causa / quā / do / si non esset illa causa / ipse ab agen / do cessaret. accipiēdo large agere pro ut ad omittēre p̄tendit. **D**uobz bonis p̄positis / q̄nqz ad nullū obligoz. q̄nqz ad vniū illoꝝ nō ad aliud. q̄nqz ad ambo / sub disiunctione solū. **I**n quo casu nō tene / oz simplt̄ eligere maius bonū si sit mihi difficilius. neqz etiā si sit facili⁹. et habe am rōnabiles causas illud dimittendi. et aliud agendi. **E**xempli grā ad expien / dā p̄p̄iam libertatē Quoniā ars p̄fecta

nō delictat. sic ex v̄tute agit aliq̄s bene / quasi subito. sic ex puerfa assuefactione viciōsus q̄si repente p̄cipitatur in culpā **E**t ita male habituatur in vicijs / vt in iu / tando / cupiscendo / odiendo / inuidēdo et similibz / fere temetef̄ stinuit. sic vir / tuoso assidue merces crescit. vt v̄p̄ sit q̄ iustus ē / iustificet̄ adhuc. et qui sordid⁹ est / sordescat adhuc. **N**ullū desiderū rei illicite / factū tantūmodo sub additio ne actualit̄ vel h̄tualit̄er adhibita. ē de per se mortale delictū. ⁊ p̄ accidens tñ / propter appetitus sensualis cōmotionē nimīā. q̄ scienter dimittitur inualescere ex talis desiderij stinuatione libera / po test ip̄m inter mortalia reputari. qz qui amat piculū / peribit in illo. **N**ullus agens b̄n̄ fm̄ omēs circūstantias / dici debet dare scādali alteri. q̄ntificiqz scan / dali setur alius. Scādali enī est dictū vel factū minus rectum / p̄tens alteri oc / cationē ruine. Nam in via oīno recta / si quis ceciderit / non ex scandalo vie. s̄ ex p̄prio defectu pueniet. Solus ille scan / dalisat actiue. q̄ aduertēs aut aduertere telens / alios p̄niores esse ad peccandū ex mō suo agendi / q̄ sibi nō est in p̄cepto nihilomin⁹ ipe opari nō desistit. secus in casibus hic excludis. vbi maliciā p̄pria ē scādali gratis acceptū. vbi p̄terea nō est aduertētia nec esse debet de scandalo alterius. ⁊ vbi q̄s ad illud opandū tene / retur. **A**lle dicit̄ ex malicia sua pecca / te et scādali accipe. nō ex actu alteri. qui informat̄ / sufficiēter de bonitate hu / iusmodi act⁹ / nihilomin⁹ cadit in ruinā vt si ex voto religionis emissio. p̄ntes p̄ sufficiēte de religionis p̄fectione info / mationē / se scandalisari q̄ranf. scādali est b̄ nō iam pusilloꝝ / s̄ phariseoz. acce / ptū s̄z nō datum. **Q**uilibet ab omī actu cui non est astrictus aliunde / tene / tur desistere. quando timet aut timere de / bet fm̄ vehementem coniecturam / scan / dalum pusilloꝝ. quousqz de illo com / pescendo diligentiam compleuerit. nisi forte pro communi vtilitate / v̄ncio spi / ritus sancti doceat / illud tunc agendū. vt christus fecit in publicatione veritatis sacramenti.

De superbia ⁊ vana gloria

5

Regule

Appetit' glorie

si est de vera gloria et propter deum virtuosus est. Si de vana/citra deum et non contra deum, ut in bonis fortune nature vel gratie/realis est, tunc ex genere quod ex more/si sit ad finem bonum, ut pro euitatione infamie, aut pro magno bono edificationis aliene, ille appetit' discretus est et meritorius. Si gloria sit falsa/et de peccato mortali/aut pro fine malo principaliter et ultimate/tunc mortalis est.

Presumptio/arrogantia/iactantia/et hypocrisis/generaliter proprie sunt de illis quod non conveniunt boni taliter se habenti si illa habere vel credit vel inordinate appetit, propterea semper habent errorem vel malitiam involutam, quoniam veniale, et sepe mortale, secundum genus obiecti, et iuxta circumstantias intentionis et finis, atque ceterorum.

Presumens de dei misericordia quod saluabitur quilibet peccaverit/et in peccato pseueraverit/errat in fide/si iudicet per intellectum et in moribus mortali/si taliter afficiatur voluntate absoluta, quod de ordinata non oportet. At ita distinguere possit in valde multis de intellectu et affectu, quod secundum hoc peccata variam naturam sortiuntur, ut dicantur vel errores, vel mali mores, vel utrunque. **P**resumptio de multis meritis et gratiis/falsa est et temeraria/si non insunt. Si autem credat et sentiat quod ex se sunt principaliter/impia est, quantumcumque prius haberent. Ex si singulariter eas habere quis gloriatur/pestifera est atque pharisaeica presumptio. **C**redere et sentire quod ex meritis precedentibus aliquid bonum aut premium consequitur/non est presumptio vel error/si ad deum tanquam ad originale principium/actu vel habitu solum referat. Deus enim miseretur/cui miseretur, hoc est gratiam dat, ut ex illa/aliam gratiam largiatur.

Celare peccata sua, non est ex se hypocrisis sed cautela prudens et debita. Secus si fiat hoc ex appetitu laudis false, aut alterius malicie principaliter, vel si ad malum finem ultimate referat. Secus etiam/si per mendaciam operetur vel signorum vel verborum/talis absconditio queritur fieri, quoadmodum si ad celandum peccata sue luxurie/fingat se aliquid opere signo aut verbo/luxuriam maxime detestari, et castitatem amplecti, cui sufficere

debeat, ut illam non ostendat. Ita de superbia et ceteris posse dici. **P**resumptio arrogantia/iactantia/et hypocrisis, circa bona nature aut fortune/minus habent peccati et periculi, quam circa bona gratie, praesertim gratie gratum facientis, cum illa minus cognosci possit inesse. **P**ertinacia in opinionibus et actibus propriis/per quam quis non est paratus corrigi/damnabilis et vix sanabilis est presumptio, et dum in rectoribus aliorum/aut apud religiosum est, contra turbat et perdit.

Non est finis sed libertas parere legibus, quoniam obligatio per votum aut preceptum, ceteris paribus auget meritum et meritum rationem, utrobique enim addit circumstantiam bonam, in voto/latrie, in precepto/obedientie. **S**ubditi obligantur obedire superioribus in his distingat/respectu quorum sunt superiores, et dum regulas sue dominationis non excedunt. **N**ullus actus debet ab homine prohiberi sub pena peccati mortalis alicui iniuriam, etiam subdito/nisi ad illum iam sit obligatus per legem divinam explicate vel implicite, virtualiter vel in forma. Nam solus deus est qui habet in principium eterne vite et mortis. **S**cultum et iniuriosum pro superioribus/est credere/omnes institutiones factas quales videmus respectu subditorum/obligare ad peccatum mortale sed sunt multe accipiende ut comminationes, multe ut conditiones, multe ut consilia, multa ut quaedam decetie et honestates et facientes ad finem consequendum, multe ut temporalis hanc vitam solum regulantes, et ad penam temporalem, si transgrediantur solus obligant. **J**urans vel vouens in aliquo religione vel communitate/adimplere omnia que pro regimine talis religionis aut communitatis ordinata sunt aut erunt, non per hoc censendus est esse obligatus sub pena peccati mortalis ad observacionem illorum ad quam divina lex non vult taliter obligare, quod nechristiana lex taliter obligare intendebat, si recte (ut supponitur) intendebat. **D**isplicet deo/infidelis et stulta promissio. **I**nfidelis que non servatur. **S**tulta que discretionis sale non conditur, propterea stultum est dicere quod de ingrediendo religionem consiliandum non sit, sed ad primam inspirationem ingrediendum. **P**otest sincero et recto consilio/religionis ingressus dissuadere

ri. quibusdam ad tempus. alijs in eter-
num. Sicte plature susceptioe: aut sta-
tus & ginitatis diceretur. At tamen mo-
destissimā cautelā in dissuadēdo / scim⁹ de voto
erubendam. ¶ Omne votū & iuramen-
tum / ad h⁹ q̄ obligatoriuū sit et discretus
habet cōditiones implicitas. quarū ali-
quas inutile. aliquas vtile esset in iurā-
do p̄ expressum apponere. Una conditio
est / que referuat superiorum autorita-
tem. Secunda q̄ iuramentum non sit
aut vergat in teretiorē exitum. scilicet ad
mortale vel veniale peccatum / nūc aut
in posterum. Tertia q̄ non sit in salu-
tis dispendium. hoc est in perfectionis
impedimētum. vt esset vouere nō intra-
re religionem. nūc q̄ suscipe platuram
aut non loqui cum parētib⁹. & similia
que licet possint licite quādoq̄ dimitti
non tamen passim iuramento aut voto
vallari. ¶ Quando aliq̄s nec actu nec
habitu / per verba sua intēdit iurare / nō
est reus periurio apud deū / nec etiā ap̄
homines. si sufficienter hoc constiterit.
potest tñ te incauto modo loquendi / vel
scandalisandi vel asserendi / vel te inten-
tione fallendi culpari. Hoc facit pro re-
ligiosis / et quibusdā alijs / qui iurant per
totas suas. & per animā canis / irrisorie.
Et pro burgundis & assueris iuratorib⁹
preter omnē intentionē obligandi se iu-
ramento. ¶ Institutiones humane / nō
debent tales interpretatiōes aspernari q̄
les iuramenta et vota / fm concordē to-
ctorum sententiā recipiunt. etiam dū
ferretur absolūte. alioquin in laqueum
et magnum salutis dispendiū verteren-
tur. ¶ Si contēnere aliquā rem vt au-
toritatem superiorū / est ipsam vere vel
interpretatiue / nullā / aut vilem / aut mi-
nus iusto reputare. Omnis peccās etiā
venialiter contemnit / quāuis nō omis-
talis agat ex contemptu. sicut nec omnis
superbus agit ex superbia. et ita in alijs
multis. ¶ Contēnens autoritatem su-
periorum / non ex passione vel fragilita-
te / vel ex ignorantia. sed ex contēptu qui
est principalis causa aut finis trāsgres-
sionis sue / reus peccati mortalis existit
At dum quis dicit superiori in eo q̄ su-
petior. ego in respectū vestri hoc agā qd̄
inhibetis. alias nō acturus. ¶ Ad cui

tationem peccati nō sufficit benefenti-
re & iudicare te agendis. nisi voluntas
et affectus tali iudicio conformentur.
Afficitur enim sepius voluntas ad ali-
qua / et illa taliter exequitur / ac si suus
intellectus taliter agendum dīcāret.
Super hoc / incōtinentes circa quodli-
bet vicium / tam carnis q̄ spiritus / aper-
tum dant documētum. presertim in car-
ne euidētius q̄ in spiritu. propter dif-
ficilem reflectiōem super actus interio-
res et latētes. At hec absconsio / crebro
fallit etiam ipsos spiritualiter ambula-
re volentes. ¶ Ponentes intellectum
liberum vt talis est. ponerēt consequēter
in eo peccatū proprie. Alij ad negligē-
tiam aut maliciā voluntatis / habent ve-
ferre crimē omne suum. ¶ Nulla est ne-
gligētia vel omissio / cum nāc culpabi-
lis. absq̄ cōsensu vero vel interpretatiuo
comitante v̄l preiūo. Quid aut sit cōsen-
sus interpretatiuo dīctū est. At hec in ange-
lis & in adam / videt origo fuisse peccati.
¶ Passio naturalis vt ira. amor. gaudi-
um. odiū. inuidia. fames. sitis. relectatō
desideriū / & similes. si fiant absq̄ omni
consensu / nullum peccatū sunt. si v̄o cū
consensu / sed nō ex cōsensu / inter venia-
lia deputātur. Similiter de actibus ra-
tionis / tam in portione superiori. vt est
blasphemia. q̄ in inferiori. vt est appeti-
tus vindicte / diceretur. ¶ Si in prece-
ptis p̄nalibus pena sit addita per mo-
dum disiunctionis ad actum precepti /
sufficit penam soluere dum actus omittit-
tur. Si vero sit imposta pena. vt so-
lum accessoria / & inducēs ad preceptū /
per solutionem eius non excusatur pre-
cepti trāsgressio. sed bene aliquando
compensatur. ¶ Iudicare alterū tan-
q̄ malum / si fiat ex officij iudicio / et per
testes legitimos / nō est ex se malū. sed
virtuosum. etiam si per confessiōem aut
aliter / sciretur esse per iudicē innocens
nec p̄ illud pateret effugium. quin suo
fungeret officio. ¶ Iudicare pp̄ria est i-
matione aliū ex aptis signis exteriorib⁹
que nō p̄nt bñ fieri. nō ē ex se p̄cti mor-
tale. licz q̄ndoq̄ sit curiositas venialis /
quādoq̄ mortalis. dum homo ab alijs
meliorib⁹ aut rebitis / nimis impeditur.
aut dum per hoc in superbiam erigitur.

de g^o p̄p̄i auctoritate p̄p̄ioris

A 6

Ira que est motus dicitur ad inferendum vindictam p malo sibi vere illato. si sit fm ordine iur. nō est de se vitupabil sed reducitur ad irā zeli. vt in iudice vel p iudicē. Secus si ex libidine. p rievindicta e principal. vt si iniuria nō sit vere facta. s; ita leuiter z irōnabiliter estimat

Ira est qñq; naturalis passio. vt i melancolicis z coleticis. Qñq; primus motus. Qñq; sola impatientia. absq; appetitu vltioris vindicta. Qñq; refrigeratio quedā caritatis erga primū. citra odiū. In quib; casib; aut nullū est de se/ aut veniale pctm. **I**ra q̄ est appetit' de literat' vindicta. p riev. pter aut cōtra iuris ordinē. ex se z vt sic est mortalis. p rēsertim si vindicta sit notabil' detrimenti.

De acedia.

Acediam dicitur mus esse tediū interni boni. Que ex genere suo venialis ē qz strariat nō caritati. s; eiusdē feruori. Fit at mortalis/ dū p eā aut ex ea/ mortale crimē incurrit. vt omisio eoz q̄ sūt de necessitate salutis. aut de spatio de diuino auxilio. aut sup' p'ius interfectio.

Sola negligentia mortalis ē p quas id qd sub pcepto cadit omittit. q̄uis culpabilior in exercitijs spūalib; et hierarchicis vt i missa. q̄. pphanis. **O**ciū sanctū vite stēplariū et studiose/ tebet homo qñtū et se est magis appetere. q̄ officia vite actiue. p'ptm cū obligatōe. imminēte tñ manifesta necessitate. aut superioris pcepto rōnabiliter accedente dimittedū est ociū p caritate primozū.

Inhabilis prozū ad ociū stēplatie laborat ipse exteri' ad sui aliozūq; profectum. Et si aliq; ad vtrūq; valet/ velut ambidexter/ magna pfectio ē. et m' r'ram hāc i statu pntis indigētie/ optimā iudicamus. **E**uagatio mēns tpe ofonis ex pcepto tebite/ si fiat ex deliberato cōsensu. atq; teneat. illa sola interrum pit intētionē tebitā orōnis. z facit vt pceptū nō sufficiēter adimpleat. nisi tur sus iteref qd p euagationē hāc infectū est. Quod tñ fieri/ aliqñ neq; tebet neq; expedit. neq; potest vt i missa. aut duz hora pterijt. **U**bi duz euagationē. qñtū cunq; multa sit/ ex deliberatione tenere

nō volumus/ tunc habitualis primaria et virtualis intentio p'habita de orādo vt tebem/ ingiter vna manet. **E**xēplū est de pegrinatione. **C**ōuersio cordis ad deū tempe orōnis/ q̄uis sit laudabilior ceter' parib; si fm verba z sensū orationis fiat. attamē istud nō est nēitatis qd de illiteratis cōstat. z in pfecte cōtēplatiuis etiā nō rap est. **I**mpatientia z lāgida mollities/ z effeminata cōpassio/ z mutabilitas ad omnē ventum sunt ex se vitupabiles z in culpā mortalem vergunt/ duz exinde ea q̄ iustā sunt fieri vel ereq; scz z veritas vite doctrine atq; discipline/ relinquunt. **T**edium boni/ pueniēs ex difficultate opis. aut ex malicia cōplexionis absq; culpa/ pl' in iohāne q̄ in petro/ auget meritum et laudē iohānis. si et dum in ceteris ipse cū petro eq̄litter opes. **D**ifficultas in opere virtutis ex assuefactiōe vicioz proueniēs/ pl' de p se dimittit rōes laudis et meriti/ q̄ au' tmetet. **T**amē male habituatus/ qm nisi ex maiori conatu/ op' simile ad bñ habituātū p'ficere nequit/ magis inde reddat incidentaliter cōmēdandus. **P**usillanimitas q̄ quis p iudiciū superioris sui prudentioris reputat se minus iusto obligari ad aliq̄ faciēdum. et pertinaciter refugit officia a superiore imposta/ ad inobediētiam superbam imputatur. quia iudiciū suū nimis p'fert. et innititur prudentie proprie. **S**ecus si ducatur p'pria lege spiritus sancti/ de qua tebet esse certus. **S**ecus pretereā si sciat periculum suum euidenter de quo fides facere superiori satis nequit.

De auaricia.

Auaricie obiectum ē immoderata possessio. **Q**d ex genere suo non videt esse mortale vniuersali. **S**ed i mortale transit/ dū ex deliberatiōe efficaci z absoluta/ appetitur vel q̄runt vel rapiuntur aut retinent aliēa. inuitis dñis. q̄licum qz mō fiat. clam vel palā. vi. vt fraude. cōsilio vel auxilio. p'ptm si res sit notabil' detrimenti. **D**ū appetitu suffocāte rationē/ z a deū s'utio p'nitus impediēte/ etiā licita vel p'pria bona/ nimia libidine vel solitudine appetitur/ querunt seu

Regule

retinent. quasi in eis spes toti⁹ auxiliij ve-
lut in teo ponere. mortale e. Quā aua-
rice specie ap^ls ob hoc appellauit idolor⁹
seruitutē. ¶ Non telet aliq^s dici tene-
re rem alienā inuito d^ono / q^uis nesciēte
quando domin⁹ presumitur rōnabil⁹ cō-
sensur⁹ ex familiaritate. vel aliunde. dū
sciuerit. Aut si iuxta dictamen recte ra-
tionis. ita telet p^osentire. quēadmodum
in extrema necessitate. aut dū cū nota-
bili detrimēto reddentis. et cū modica
utilitate recipiētis / alienū tūc reddere
quod dānū sub pua expectatiōe pōt eui-
tari. Nullus p^oterea gladiū arreptū di-
ceret reddēdū in man⁹ d^oni dū furit. q^uis
illū instātius repeteret. ¶ Sub furibus
aut sacrilegis aut raptorib⁹ cōprehendū-
tur / quo ad criminis eq^uitate / quicquid
sit de restitutione faciēda. ipsi aduocati
fouētēs cām quā credere telet inuistā
aut per culpā perdentes iustā. Et medici
infideles. Et iudices mali. Et prelati
qui p^oficiūt officijs publicis et beneficijs
presertim curat⁹ illos quos scire debēt
esse raptores et aniaz destructores. bonis
sprenis. Ipsi p^osius consiliarij d^onoz / ad
talias iniustas. Et general⁹ qui talia
agūt. aut p^osentit agentib⁹. ¶ Adquire-
re med⁹s illicitis / illicitū est pl⁹ vel mi-
nus / iuxta maliciā medior⁹. varie insup-
fm naturā contractū in adq^urendo. Ita
vt q^uisq^{ue} transeat res in v^oz dominū pec-
cantis / q^uisq^{ue} nō. Contract⁹ enī q^undoc⁹
irritat diuino iure vel hūano. q^uisq^{ue} p^omit-
titur. vt infra dicendū est. ¶ Symonia
que est studiosa voluntas emēdi aliquod
sp^oiale v^ol annexū sp^oiali / p^ostat q^uo de gene-
re suo est mortal⁹ / plus vel min⁹ p^orie v^ol
improp^orie. iuxta naturā ei⁹ q^uo dicitur
sp^oiale. ¶ Epalitates enī ecclesie / q^uis
ei dicatē sūt / p^orie t^u sp^oiales nō existūt
nec symonie nomē. nisi positio iure reci-
piunt. ¶ In actib⁹ q^u sunt symoniaci so-
lo iure positio. cadit p^oscriptio. vt in re-
ceptione moderata pro sigillo. aut litte-
ra. aut sustentatiōe ministrorū / in colla-
tione ordinū. in alijs non ita. ¶ Faciēs
aliquod opus spirituale. et inde merce-
dem tempalem expectans. aut econtra
quasi vnū sit rationabile precij alteri⁹ /
symoniacus est. aut iesita corde vel ore
vel opere. ¶ Dicitur autem temporale /

quicquid potest precio tempali cōpari
vt est obsequiū curialium. et similia.

¶ Sustentationē suā moderatā in tēpo-
ralibus / aliunde nō habitam / si q^us expe-
ctat ex ope spirituali / nō incurrit ex hoc
symoniacā prauitatē. quia dignus ē ope
rarius mercede sua. Caueat t^u turpis
questus et scādalosus. et intētionis o-
culus p^ouetur incorrupt⁹. vt nō ibi statua-
tur principalis finis in mercede tpali.
sed subordinatus ad teū. aut nō p^otra teū
Ita de p^odicatiōe / imo de dilectiōe dei
sup oīa / dici poss⁹. et de b^onficior⁹ appetitu.

¶ Symoniaco ex pacto vel ope / nullus
ius adquiri in b^onficio vel fructib⁹ eius
quin restituere teneat. secus si steterit i
sola voluntate. q^uo iā nō dicere studiosa.
Simil⁹ de hereticis puniēdis distingue

¶ De ludo tacilloz / de torneamentis /
de vsuris varijs et palliat⁹ / dicit iurista
rum plures / irritatos ab ecclia illic esse
contract⁹. Secus in meretricio. et histrio-
natu. et symonia interiori. in missis can-
tandis. et alijs quibusdā. vt forte in de-
ricis mercaturis aut medicinā aut ad-
uocatiā / absq^{ue} dispensatiōe exercētib⁹.

¶ Beneficiatus iusto titulo / si simplē
omittat diuinū seruitiū in omnib⁹ / non
videt acquirere ius in fructib⁹ ap^o deū

¶ Multa sufficiunt ad hoc. vt aliquis
faciat fructus sui beneficij / esse suos / in
foro exteriori. imo et q^u restituere non te-
neatur. que animā a peccato mortali nō
literant. vt intrare subito cert⁹ hōris ad
ecclesiam. et intētionē solum questuosa
et similia. ¶ Si certa bona beneficiat⁹
habeat instituta p^o paupib⁹ / et illa cōsu-
mit ad alios v^ol ius / ipse ad restitutionē
obligat. ¶ Sec⁹ si totū sit cōmissum fidei
sue. vbi et si peccet grauiter et sacrilege q^u
q^u / abutendo bonis illis luxuriose. t^u re-
stituere nō teneat. ¶ Si teneat q^us plura

b^onficia ex dono superioris / in casib⁹ nō ex-
cusantib⁹ hanc pluralitatē / peccare pōt
vterq^{ue} / conferēs p^o indiscretionē. Recit-
piens p^o ambitionē. Nichilominus occu-
pans restituere pcepta nō teneat. S⁹ ni-
si peniteat et p^o futuro p^ouideat / nō erit ei
salus. ¶ Quantūcūq^{ue} multa b^onficia
aliq^s teneat autoritate superioris / illa
possunt dici vnū b^onficiū. sicut plures
tunice in magnis frigoribus vna t^uica

et hoc vinitate morali. si illa oia non sint nisi ad sufficientē recētiam status occupantis. seclulo scandalo. et impossibilitate officandi p se vel aliū nō existente.

Beneficiū datur ppter officium. nō quidem in dicēdis horis solum. alioqn duplex officiu ad duplices horas obligaret. Sed officiu est quicquid ecclesie et proximo pdest. fm q mag' bñficiat' ē magis obligatus.

Si omib' circūstantijs hincinde penlatis. iudicare debeat prelatu petru esse sufficientiorē notabiliter et simpliciter ad hanc curā obtinendam. et det sciēter insufficienti peccat mortaliter. quia nō habet rectū oculū. Secus si nō sit notabilis differētia.

In collatione beneficii p̄sertim non curati haberi pōt respect' licite ad obsequia licita et hōesta alicuius. et ad genus et ad spem pficiēdi in futuro. et alia multa. vtz tñ intentio principalior et finis sit deus. et utilitas ecclesie. et scandalum evitetur.

Insufficiens ad obsequium ecclesie (p̄sertim de quo non est sp̄s de brevi pfectu quo cumq' si pmoueri que rat. peccat mortaliter. et cum promotione similiter. si hoc scire tenebat.

In moralibus id quod modicu est. p nullo reputatur. tamē diuiti modicu ē qd pauper nō parū. Nec in suo modicu dicendum est apud deum. illud qd efficaciter et principaliter inducit aut induci qritur ad aliud qd deberet. Secus si parū sit incitamentū. et velut occasionalis intentione recipiētis et dantis. Scdm hoc quantificet munerū receptio in iudicijs et prelatijs.

Raro licet alicui querere prelatū. sic raro cōtingit. vt aliq's possit absq' p̄sumptiōe iudicare se tales qualē dic' apostolus oportere ep̄m esse. Tamē necessitas euidēs ecclesie. et probabilis cōiectura fidē faciens de sufficientia sua. possunt appetitū talē. aut exculabilem aut laudabilem efficere.

Liberi pōt homo litterat' licentiā in sua scientia. q' prelatūrā appetere. Scdm itaq' exigit perfectionē in gratuitis. de q nō ita licet p̄sumere. sic de eruditōis qualitate.

Dum curatus baptizare puez sine pecunia. aut sepelire mortuū noller liceret alicui graue periculū in mora videnti. dare pecuniā. nō vt precū. sed in

tentione verationē suam redimendi. pecunia tamē iret cum curato nō in dominium et ius. tanq' vere dat' sit. sed in p̄ditione. deberetq' ipsa restitui. Simile de prelato et iudice damus iudicium in eis que gratis ministrare deberent.

Studium litterar' p̄sertim autoritate superioris et ad pficiendū pro se et alijs in posterū. nō ad oculū vel curiositatem susceptū. exulare pōt prelatū vel curatū a residentia p̄sonali pro tempore vbi de vicario sufficienti prouisum est. Alioqn studere est se mercenariū. et lupum ouibus exhibere.

Ad vigilijs mortuor' et alia suffragia q' in ecclesijs fm distributōes quotidianas instituta sunt. beneficiatus studēs. aut legitime absens. nō tenet'. Horas canonicas adaptate horis diei vt primam prime. tertiam tertie. quāuis singularib' p̄sonis sit congruū. non tñ necessariū. Horas enī quasdam preuenire vel subsequi pia intentōe seu utilitate fas ē. vt de se lo dicere matutinas pro mane sequenti.

Usum ecclesie sue cui' suus est principalior titulus. aut quā actualiter incolit bñficiatus. regulariter insequi debz nisi dispēset. vel superioris autoritas. vel paupertas. vel pia cōmunitū charitas atq' utilitas. **A**sura p̄prie dicta (q' iuri diuino et naturali p̄traiat'. et de mortalem culpā habet) est aliqd recipere et pacto. vltra sortē. Sortem vo estimam' appellatā. ius qd habet in re. p venditione. et emptionē. aut aliū modū. fm quē transit dominū rei in ementē. et fit sua.

Quia ius vtēdi pecunia ad tēpus vel pro semp. nō trāsit in aliquē absq' eius dominio. p̄pterea i materia pecunie. cōmodatio et venditio coincidunt. et illic sepius vsura collocat'. Ibi enī aliquis pro re iam sua. aliqd dare cōpellit'. Recipiēs ad vsuras necessitate spullus. sub intentione dandi illud qd ē vltra sortes tanq' suum. et ad redimendū veratiōes suas et damna. nō videtur mortaliter delinquere. quia nec proprie cum vsurario dānabiliter erigente. participat in crimie.

Sed nec p hoc ius habz vsurari' in dato. obstante ecclesiastica autoritate. q' receptiō hāc irritat'. **O**missere con tract' vsurarius ex genere. pōt

Regule

per piam intentionē dantis et recipientis
transferrī a suo genere in opus pietatis.
ut si causa succurrēdi principaliter indigē-
tie piam ex vna parte. et preseruādi se
indemuē ex altera. pstat aliq̄s vltra for-
tem. nisi infra tale tempus sua fors ei
detur. sic q̄ mallet teste conscientia / suā
sortem apud se manere nūc. sine illo pre-
cio. q̄ tunc cū tali precio eandem recipe-
re. ob damnum certum v̄l probabile quod
ex solutiōis dilatiōe sortitur. **S**icut in
redditiōibus censualiū recipientis p̄ dños
certis terminis q̄nq̄ pena pecuniaria im-
ponit nō soluentibus die assignata. ita po-
test aliq̄s recta intentione et p̄ securitate
solutiōis / talē statuere in particulari con-
tractu vel p̄essione ad terminū. Est autem
pie intentionis illius signū. si malit et credi-
tor id q̄d cōcessum est / die statuto v̄l pri-
cipe / q̄ terminū elabi vt emendas lu-
craret. Sic de ementiōibus redditus sub li-
bertate redimēdi iudicam. **V**enditiō-
nes ad terminū et ad tempus / cariori precio
Similiter cōmutationes in quibus p̄ dili-
gentiā vendētis / res in nullo melioratur /
cui tñ certū lucrum afferit / absq̄ piculo dā-
ni / sunt frequentius p̄cta mortalia. q̄uis
nō semp̄ vsura p̄prie dicta. **I**n guerris
faciēdis q̄ malis innumeris plene sūt.
nunc ad istos innocētes / nūc ad illos / so-
la vtilitas reipublice eas excusat a mor-
tali. que vtilitas est vnio ciuū cū prin-
cipe et adinuicē. et p̄suatio patrie. aut eui-
tatio damni publici notabiliter p̄ior q̄
sit damnum particulare ex guerra pueniēs.
Guerre iniuste scite esse tales. aut q̄
tales debent iudicari / nō excusant a fur-
tis. ab homicidijs et rapinis / q̄n restitu-
tionē / aut emēdas fieri necesse sit / q̄ntū
erit possibile. **S**eruitutes p̄p̄oz in eis
que nō sunt contra legem dei et nature / po-
terunt ex suis vel patris temeritis. vt con-
spirationibus et rebellionibus / rōnabiliter
introduci. vt tallie q̄dam / angariatiōes
et similia. sic iudeis postulantiū reges
dñs imposuisse videt. **A**ceptio p̄sona-
tū in gubernatiōe reipublice / et generaliter
apud omnē iudicē et principem de se illicita
est. nūc mortali. nūc venaliter. ex cir-
cūstantijs et abiecto. et pollicie cuiuslibet /
maxime turbatiua. Non est autē acceptio
p̄sonarū nisi vbi rebitū est et paritas vtro

biq̄. Quia in gratijs faciendis. vnum
capere. aliud dimittere. non est acceptio
p̄sonarum. aut si res non sunt pares.
Remere tributa et subsidia rōnabiliter
introduci. prius est furto simplici i sub-
ditis. Et erigere violenter aut fraudu-
lenter subsidia indebita a subditis per
principem / rapina dammata est. Quan-
do autem hoc est. et quādo non / genera-
li regula tradi nequit. **M**utatio mo-
netarū potest esse par aut maius delictū
ex se. q̄ esset in casu falsam aliquā fabri-
care. quoniā s̄m damnum reipublice / op-
tate quodlibet / assumit modus culpe. Et
si princeps dicat se dñm monete esse. sit
ergo dñs bonus dispensator. nō tyrannus
dissipator. **O**mnia sunt principis. nō
quidē p̄prietario iure. nec pro se. sed p̄ ne-
cessitate reipublice. Et quid mirum. cū ne-
cessitas facit / p̄sone etiā singulari / aliēa
esse sua. **O**mnia bñficia sunt pape tan-
q̄ ordinatozi sup̄mo. non tanq̄ dño aut
possessori. imo nec tanq̄ immediato dispē-
satozi. regulariter et vniuersaliter. nisi plato-
rum inferiorū iniquitas / aut manifesta ec-
clesie vtilitas. casibus certis istud exige-
ret. **A**b vsurarijs et raptoribus quos cō-
stat ex alio iusto nihil habere. stipendia
seruitiorū suscipere nō licet. sub pena resti-
tutionis faciēde. et p̄ticipationis in cri-
mine. **A**b vsurarijs et raptoribus quos
habere constat aliud ab vsuris et rapinis
sufficienter pro sustentatione tot seruito-
rum / vt puta quattuor et nō plurium / po-
test seruitor sibi necessarius vn̄ ex illis
quattuor / stipendia obsequij sui recipere.
aliter non. **N**on dimittitur peccati / nisi
restituatur ablatum. hoc est nisi volun-
tas efficax restituendi assit. dum possibi-
litas et oportunitas accesserit. et prout
sapiens p̄sertim confessor platus / deter-
minabit. vt q̄ veris dominis si supersunt
aut heredibus suis / aut si fieri nequeat. qz
non sunt aut ignorātur / in pios vsus re-
ferantur ablata. **N**emini de bonis ali-
terius ipso inuito licet ducere statum /
vltra parcam necessitatē sui et suorum.
maxime vbi possit laborare. aut etiam in
casu mendicare. propter hoc / bonorū om-
nium cessionē / pro finali remedio / iura
constituunt. **F**ur aut raptor / nō solus
tenet restituere ablata. sed damna inde

Similiter retentores testamentorū. aut plus iusto differentes eorum completōnem in grauē iacturā animarū. ¶ Nemo de necessarijs suis simpliciter tenet elargiri/ immo nec de necessarijs fm statum suum. sed nec de superfluis suis vt sua sunt sub pena peccati mortalis. nisi vbi grauis necessitas circa alterum ipso presume re debente q̄ alius non succurret/ immi- neret. ¶ Necessitas enī extrema proximi/ p̄ ferenda est soli decētie proprij status. q̄n to magis superfluitati. ¶ Sciēter di- mittere superflua sua/ notabiliter consu- mi per putrefactōnem aut alias/ potius q̄ in vsus pios ipsa largiantur/ vix a cul- pa mortali aut nunq̄/ potest excusari. ¶ Thesaurizare de se non est illicitū sed p̄- uidum. q̄uis et circumstantijs potest fie- ri criminale. vt si sit ex alieno. aut desperā- do de diuino auxilio. aut in grande preiudicium reipublice. aut si alijs peunibus non succurrit. ¶ Vendere rem carius q̄s empta est/ si notabilis sit excessus in lu- cro/ om̄ibus miserijs et piculis et indu- strijs hincinde compēsatis/ est regulari- ter de se malum. et peius si propter indi- gentiam proximi hoc fiat. Et si res vendi- ta ex sua industria meliorem conditiōem nullam adepta est nec in se nec extrinseca consideratiōe. vt quia propinquior. et ad vsum facilius. et similia. ¶ Defectus rerū vendendarum/ quos quilibet ad extra p̄- sumitur cognoscere de facili/ sicut nec ab- scondēdi sunt fallacibus cautelis/ sic nec eos dici necesse est. presertim quo ad fori extrinseci iudiciū. et quo ad deum etiam si precij quantitas proportōnabiliter ad defectum minuatur. ¶ Damna que ali- quis non ex culpa et negligentia sua mer- cando incurrit/ potest vendendo deduce- re. Presertim si damnū sit pertinēs de se et quasi regulariter ad mercaturam. alio- quin non oportet. vt si venditorum mer- ces/ ignis fortuitus assumpserit. Secus preterea vbi ex culpa vel sponte/ aliquis merces defectuosas p̄duxerit. vt in equis et mulis fieri solet. sed non licet vt vendā- tur pro integris. neq̄ deus iridetur. ¶ Cum deceptōne vltra medium iusti pre- cij cōtractum inicum/ leges interimunt.

In alijs vero casibus etiam si peccent vē- dentes res suas enormiter/ tamen restitu- ere nō tenentur ementibus. quātum regu- lariter occurrit iudicandum. ¶ Legiti- me prescribens in re prius aliena/ illam neq̄ quo ad forum exterius neq̄ quo ad deum reddere cōstringit. Secus si fraus in prescribendo fuit. vt defectus bone fi- dei. que fraus si pateat in iudicio exterio- ri ad reddendum prescribens impellitur quātō magis apud deum si lateat aut pa- teat. ¶ Mercatores earundem rerum/ si conspirent adinuicem q̄ non nisi pro ta- li precio notabiliter excessiuo merces su- as tradent/ ipsi quo ad forum exterius si sciatur. et quo ad interi⁹/ damnādi sunt. ¶ Solutō decimarum sacerdotibus/ est de iure diuino. quatinus inde sustenten- tur. sed quotam hanc vel illam assignare aut in alios redditus commutare/ positi- ui iuris existit. ¶ In redditibus ad vi- tam emendis/ aut gregibus ouium pre- standis ad medium lucri. sic in mercatu- ris/ sic in similibus regulariter contracti- bus qui non penitus ex vno latere clau- dicant/ quia videlicet ad vtrumlibet nūc- lucrum nanc damnū imminet/ nunc ven- denti nunc ementi/ nulla videtur esse ma- licia de genere. sed circumstantijs alijs ve- stiri male posse/ nullus nescit. ¶ Cam- pfores/ pro centum francis reddētes cer- tam quotā in fine anni/ cū integra pecu- nia. et similiter mercatores. difficile est ab illicito contractu liberare. nisi bonifica- uerit hos contractus causa pia. quod fie- ri nonnunq̄ posse non negamus. sed se- curius est oppositum. ¶ Rebus que vsu peiorantur/ a rebus insuper quarū vsus absq̄ translatiōe dominij fructum affert certum/ licitū est precium locationis adi- pisci. ¶ Emptionem decem solidorum ad perpetuum supra fundum aliquē cen- tum librarum/ aut sub obligatione totū- us magne hereditatis/ difficile esse dicūt aliqui per directum iustificare. per indi- rectum autem/ posset aliquis totum fun- dum vendere pro viliori precio. Postea ipsum cariori recipere. vsq̄ ad deductio- nem illorum decem solidorum. ¶ Se- quitur de Sula.

Regule

3

De gula

Gula que est appetitus immo-
deratus comedendi non compe-
tit ex suo genere quod sit mortalis
nec etiam delectationi inde con-
sequenti. **S**it autem mortalis tripliciter.
Aut si comestio est contra prohibitionem vel
votum. siue hoc sit ratione cibi seu tempo-
ris. seu loci. **A**ut secundo. quando aliqua
que fieri precepta sunt. ob gulam scien-
ter. vere vel interpretatiue. omittuntur vel
perpetrantur prohibita. **A**ut tertio denique
quando corpus aut ratio notabili detri-
mento. per gulam. scienter vere vel inter-
pretatiue. pregrauatur. **I**n mortalibus
ille dicitur interpretatiue scire aliquid. quod
do. etsi actu scire negligat. scire tamen de-
bet. et discrimini non semet obijcere. **N**o-
camus insuper scientiam. non per demon-
strationem. sed per vehementem et proba-
bilem et coniecturam. **I**eiunijs ecclesie
vel alteri abstinentie. nemo cum notabi-
li et precognito grauamine sui corporis
et vsus rationis obligatur. secluso scanda-
lo. **N**emo tamen leuiter sibi fingat graua-
mina ex ieiunij abstinentia. quonia ex ip-
sa. pauciores pereunt quam ex gula. **P**ueri
et senes et pregnantis et nutrices et infir-
mi. et pauperes non habentes unde semel
refici possint. et laborantes non habentes
aliunde statum competentem. et itinere-
rantes auctoritate prelati. et alij consuetu-
dinem dyocesis in qua sunt insequentes
ab ecclesie ieiunijs regulare ius excipit.
Votum carthusien de non esu carni-
um votum insuper aliorum religiosorum de
multis obseruationibus duris alias lici-
tis. votum denique particularium persona-
rum de certis cibis non edendis in eter-
num vt de capite. in certis casibus neces-
sitate extreme probabiliter si vota hec re-
nerentur imminetis. debent immutari.
Non enim licet alium contra dei prece-
ptum occidere. quanto minus seipsum.
secludimus tamen in omnibus scanda-
lum pusillozum. **D**eterior atque pericu-
losior est abstinentia immoderata. quam vo-
racitas aut ebrietas. si dicta abstinentia

vsque ad turbationem cerebri et vsus ratio-
nis. notabiliter et scienter vergat et addu-
cat. **P**eccata regulariter quanto sunt
spiritualiora. et quanto sunt sub maiore
specie boni palliata. tanto periculosa
sunt et a sanatione magis distant. **D**a-
bentes impedimentum de non ieiunando
legitimum. quod non est exceptum a iuri-
bus per expressum. securius agunt. quam
quod non sit necesse. si dispensationem prela-
ti quesierint. et quod secrete agant id quod
agunt. ne alij scandalisent. **C**haritas
frangere concedit comestionem alias illi-
citam. quandoque propter hospitem. quod
doque propter infirmi consolationem. quod
doque propter obsequium prestandum. vt
in seruitoribus monachorum. et etiam
principum. pregustando. et etiam pregu-
stantibus cibos. eorum esus conceditur.
Preceptum de ieiunio ecclesie. potest
aliquando seruari. dum contra dei mor-
talis gula committitur. **S**ic in multis di-
cendum est. **E**brietas tunc mortalis est
et generaliter omnis delectatio cibi et po-
tus. quando aliquis tanta libidine come-
dit et bibit. quod postponit deum. sic quod vbi
etiam dei preceptum vno modo vel alio
deberet a se violari. nihilominus a tali de-
lectatione non cessaret. **S**ecus si delecte-
tur etiam ex consensu libero. citra deum.
non hoc facturum si deus prohiberet. tunc
enim vel nullum est. vel tantum veniale de-
licium. **E**t habet hec regula in multis alijs
materijs. vtilem locum suum. **P**roba-
bile est comedentem ter in die ieiunij si-
ne causa. non esse preuaricatore prece-
pti in tertia comestione sicut in secunda.
quodque oppositum tenere sit securus.
De comestionibus specierum et similibus
consuetudo teneatur. et delectationis ni-
mia libido vitetur. **I**nebricare alium sci-
enter vt vsu careat rationis in eius nota-
bile detrimentum. peccatum mortale est.

De luxuria

Luxuriam erge-
nere suo mortale dicimus. propter

corruptōnem generatiue virtutis maio-
rem q̄ nutritiue. ac minorem eius necessi-
tatem. et quia cōtrariatur huic precepto.
Non mechaberis. et vt per bona matri-
monij/actus iste queretur excusari. **Ad**
sensus in delectatōnem luxurie circa ob-
iectum sibi prohibitum. est mortale pec-
catum. siue sit in cogitatione. siue in ver-
bis. aut in visu. aut tactu. aut nutib⁹. aut
operatōne. Quāobrem familiaritas ma-
gna hominū carnaliū mutuo. p̄sertim ad
nudū. q̄ntūcunq̄ sint eiusdē generis aut
sexus aut diuerse. etatis/piculo prima est
ideoq̄ vitanda est. **Gr**auitas peccato-
rum luxurie ex genere sic ordinat̄. s̄m gra-
uius et minus graue. q̄q̄ ex circumstan-
tijs possit eorum grauitas aliter variari.
Bestialitas cum brutis **S**odomia cum
eodē sexu. aut in vase non ordinato **D**ol-
licies secum. **S**acrilegium dicatarū. **I**n-
cestus parētū. **S**tuprum virginū. **A**dul-
terium ligatorum. **F**ornicatio solutorū/
Luxuria generaliter. **L**icitum est suā
castitatem sicut propriā vitam defendere
vim vi repellendo. **D**electatio viri cum
virore/licita est causa prolis. causa reddē-
di debitum. causa preseruatōnis ab incō-
tinentia prohibita **E**t si sola delectatio q̄
ritur. infra metas tamē vinculi matrimo-
nialis. sic q̄ extra nō quereret. neq̄ sit cuz
circumstantijs aliunde prohibitis: illud
aut nullum aut tantū veniale peccatū est
Uxoratorum alter peccare potest mor-
taliter in matrimonio. si cum detrimēto
notabili prolis concepte aut generande
scilicet fiat. vt tempe menstruoꝝ. si extra
vas. si cum desiderio absentis quasi p̄sen-
tis alterius nō sui. si principaliter ex cau-
sa aut ex fine mortaliter noxijs. **F**acili-
us est sepe ab ope carnali totalis abstinē-
tia sicut in virginibus et viduis. q̄ mode-
ste maritalem copulam exercere. sicut fe-
bris potu/et ignis flatu/et pruritus atta-
ctu tandem magis succendūtur. **Q**uia
corpus sacerdotis si vxoraret esset vxoris
sacerdos qui totus esse debet domino cō-
secratus/et expeditus a cura rerum fami-
liariū/et solutus legibus ciuilibus/et ora-
tioni iugiter vacare/ratōnabiliter astrin-
gitur voto castitatis.

De preceptis de

Diligere deum super (calogī.
omnia ex toto corde. ex tota ani-
ma. et ex tota virtute. quātum
sufficit viatori ad salutem / est
taliter affici ad deum/actu vel habitu. q̄
dei amicitia / cuiuslibet alterius rei dile-
ctioni antepōnit. **S**ic q̄ pro nulla dile-
ctione sui vel alterius/charitatem dei vel
let deserere / p̄ transgressionē cuiuscunq̄
precepti diuini. **N**emo s̄m legem tene-
tur potius eligere annihilatōnem seu dā-
natōnem eternam. q̄ peccare mortaliter.
Neutrum quippe potest eligi licite. stan-
te lege de precepto habēde charitatis. cū
qua neq̄ annihilatio stat neq̄ damnatō
Proposita alicui viatori ista questio
et similibus. an citius pateret esse in igne
per vñū diem/q̄ peccato mortali consen-
tite: non teneatur circa hoc deliberare ab-
solute de altera p̄tium. sed teneat suspen-
sum iudiciū. considerādo fragilitatem
suam. et fidendo in diuina misericordia/
que vel nō patietur cum in talem tentatō-
nem incidere. aut si patiatur/deus faciet
cum tentatōne prouentū. vt possit susti-
nere. **P**ropositis huiusmodi questio-
nibus. quid homo faceret/tentatione for-
ti presente: **A**liud est optare et desiderare
illud quod est melius/et iudicare illō esse
eligibilius aut minus fugibile altero/ ali-
ud deliberare absolute/ q̄ ipse sic faceret:
et sic eligeret. **Q**uoniā primum est pie et
fidelis anime. secundū de p̄sumptione et
temeritate culpatur. **J**urare per deum
quod est eum testem veritatis adducere/
fit licite imo meritorie: dum veritas sub-
est. et reuerentia comitatur. et pia necessi-
tas ex humana infirmitate consurgens/
impellit. **J**urare in vanum. est prope
deum in falsitate. cuius esse testis nequit
inuocare. **I**deo dum ex deliberatōne fit.
semper est mortale. **E**xigere iuramen-
ta ab his de quibus vehementior est pre-
sumptio q̄ de opposito apud exigentes/
q̄ deierabunt: et ad hoc ex deliberatione
inducere: vix aut nunq̄ caret mortali de-
licto. nisi forsan quandoq̄ apud iudices
quibus ex officio sic exigere necesse est
Neq̄ necesse est neq̄ vtile et sepe crimino-
sum/exigere iuramēta ab his qui questio-
nantur in iudicio exteriori ecclesiastico/
vel ciuili/ quando p̄sumi potest vehemē-

Regule

ter/ q̄ quidam deierabūt. ⁊ quando corū iuramento nullatenus statur. **De** re penitus occulta/ que seꝛ nō potest p̄b̄ari testibus duobus/ neq; rem publicā scandalizat/ nullus in foro exteriori/ licite potest ab alio inuito iuramentū extorquere

Quāuis semp/ nō tamē pro semp/ obligemur colere deum/ nō solum mentaliter sed etiā signis exterioribus illa tamen signa/ pro varietate tempis et hominum possunt variari. sicut sunt orationes genuflexiones. thurificationes. prostrationes. et presentatōnes candelarum. victime. et similia. **Signis** exteriorib⁹/ nū q̄ bene colitur deus/ quando illa nequeunt fieri bono animo. vel scandalifant et similitudine sui ad idolatriam aut aliam inhonestatē. quēadmodū fit in insanijs stultorū apud multos. et in istis delationibus baculorū p̄ mulieres/ sacris ornamentis indutas. et quibusdam similibus que omnia prelatorū sollicitudo teneretur abradere

Observatio sabbati quo ad circūstantias temporis et modi et loci/ p̄ maxima pre relicta est determinatōni prelatorum. que cognoscitur. tum ex eorum institutis. tū ex consuetudinibus p̄ eos legitime toleratis **De** operibus seruilibus nō exercēdis diebus dominicis ⁊ festiuis/ plus et frequēter determinat consuetudo loci et p̄sonarū a prelatiis tolerata/ q̄ alia lex scripta **Consuetudo** exercēdi opera seruilia/ hec ab istis/ hec ab illis/ in diebus festiuis/ tūc maxime dicenda esset corruptela/ quando totaliter a seruitio dei ⁊ a cultu festorum/ ⁊ maxime ab auditu misse/ reuocaret. quando preterea hec seruilia/ magis ex cupiditate q̄ pia necessitate reipublice/ p̄tractant. **Joci** et alie recreatiōes corporales apud vulgus diebus festiuis. q̄q̄ sepius amittas habeant malicias p̄tra dei legem/ nō tamen p̄ directū ecclīasticis obuiant institutis.

Opera seruilia plerumq; fructuosius fierent si non ea prohiberet ecclesia. q̄ illa que vulgares in festis exercēt/ propterea prelatorū interest attendere circa festiuitatum multitudinē. ne sit illa ad cumulum peccati potiusq; ad cultū dei. **Diligere** proximū sicut seipsum/ est velle primo ea omnia/ que s̄m rectam rationē homo velle similiter proximū suum velle si

bi. **Hec** autē sunt indispensabiliter bona charitatis et glorie. **Quia** bonis fortune ⁊ nature ⁊ gratie gratis date/ possunt homines abuti in p̄niciem sui vel aliorū non quilibet tenet velle illa cuiusq; primo suo. sed aliquando nō velle. quia s̄m rectam rationem/ ita deberet homo velle. de seipso. **Sic** inder/ cum amore proximi/ necat ipsum/ aut bonis spoliat. **Sic** ingenū et scientia et diuitie/ possunt desiderari isti vel illi proximo nō adesse/ dū noctura creditur **Ante** religionis ingressum/ teneor/ prouidere necessitati parentum meorū extreme/ si possum. dum non aliunde patet eis prouisio. nec excusaret me religionis ingressus/ quin peccē intrando. et post introitum profitendo.

Si tamen necessitas illa nō sit extrema/ aut patet aliunde prouisio/ non teneor/ p̄ iuuando exire religionē iam professam.

Superioribus nostris qui omnes dici patres possunt/ obediendū est de rigore in eis solum in quibus superiores sunt. magis autem ei cuius auctoritas potior est. attentis circūstantijs persone. temporis/ reipublice ⁊ utilitatis in istis. vt in concernētibus reipublicam/ plus obediendum est principi q̄ patri. secus in re domestica. **Proportionabiliter** de monacho respectu pape ⁊ episcopi ⁊ abbatis ⁊ principis temporalis/ distinctio locum habet. **Quanto** plures dilectionis cause concurrūt circa aliquem proximū/ vt est habitudo prelatiōis et subiectōis adinuicem. bonitatis. ⁊ ratio cognatōnis. beneficentie. consortij. patrie. ⁊ similiū. tanto ceteris paribus ille debet plus amari ⁊ preferri. tamen obligatō legibus cauta p̄cipue seruanda est. **Ab** inimico parato totaliter satisfacere de iniuria/ ego teneor satisfactōnem suscipere vel indulgere. tamen verbū meum/ aut societatem solitam/ aut alia dilectōnis signa/ possum interdicare. ad mei et sui cautelam. ⁊ non ad rancorem **Inimicum** nō paratum corrigi/ diligo quātum sufficit ad salutem/ si ei nolo malum damnatiōis/ neq; damni temporalis/ per iniusta media **Inimico** meo incorrigibili/ optare fas habeo/ vt taliter sibi sit in anima vel in rebus/ qualiter sufficit ad hoc/ q̄ neq; mihi neq; reipublice/ iniustum damnū possit inferre.

C iure naturali. vim vi repellere licet. sic q̄ impetrus aliq̄s a q̄licunq̄ p̄sona cuiuscunq̄ dignitatis etiā papalis. via facti. et nō habens iuris remediū. fas habet iniuriantī de facto resistere s̄m qualitate iniurie. scilicet quantū requiritur et sufficit contra illum. ad sui tutamentum ab hac facti via. **C**asus multi esse possunt in q̄bus aliquis se gerens p̄ pa/pa/et pro tali habit⁹ ab ecclesia/ poterit a subdito licite vel occidi/ vel incarcerari/ vel p̄ modum quēdā app̄ellatiōis ab eo/ vel subtractionis a sua obedientia v̄dinari. nisi forte ob stare monstret cōstitutio aliqua/ non humana solum. sed diuina atq̄ reuelata. huic naturali iuri p̄iudicans. **C** Nunq̄ pro saluatione vite aut cuiuscunq̄ rei sue/ licet alicui morē alterius de se/ scilicet/ via facti procurare. et maxime illius qui nullam infert iniuriā. **C** Nunq̄ pro saluatione vitam suā corporalē/ sunt innoxij via facti a se perimendi. vt si nō aliter euadere potest aliquis se persequētē q̄ conterendo paruulos viam obsidentes/ mors potius est expectanda. ita dū quis est in extrema famis necessitate/ nō debz ab alio similiter famelico/ panem necessarium extorquere.

De sacramentis.

In omni sacramento/ si desit intētio actualis vel habitualis faciēdi illud qd̄ christus instituit. et ecclesia intendit/ nihil agitur. Similiter si forma omittitur aut corrūpitur. et si materia rebita/ aut si minister idoneus defuerit. **C** Ex his precise q̄ aliquis scismaticus est vel hereticus/ vel p̄scisus et excomūnic⁹/ vel degradatus. nō redditur impotēs ad efficiendum vel conferendū sacramenta. nisi desit aliunde. vel potestas ordinis/ vel intentio rebita/ vel materia/ vel forma. q̄uis exercendo talia in casibz prohibitis/ grauis delicti reus teneatur. **C** Fiat semper quod melius erit de possibilibus/ dū circa sacramentorū ministratiōem dubitatio aliqua cōtigerit/ aut suppleatur caute id quod omisium fuerit. et sub quadam conditione/ si non erat illud iterandum. **C** Cerimonialia seu figuratiua

legis antique/ ante christi passionē erāt iudeis necessaria. postmodū pro aliquo tempore licita sed inutilia. tandē vt nūc obseruātibz et sp̄m in eis ponentibus mortifera/ nec ab eis sumendū est efficax argumētus. q̄ modo talia/ in aliquo casu agere delectamus. **C** In casu dubio vehementer/ an aliquis sit vel non sit baptisatus. vt si sit expositus/ vel baptisatus in nomine christi tantum/ aut alio tali dubio. ite etur baptismus sub hac conditione. si tu es baptisatus/ ego nō te baptiso. et si non es baptisatus/ ego te baptiso. in nomine patris et filij et spiritus sancti/ amen. **C** Baptismū sanguinis dat martyrium. et s̄mūnis/ cōtritiō de peccatis aut satisfactō gratuita. Primus non reiteratur. alter ab obligatione baptismi s̄mūnis si facultas affuerit. nō excusat. **C** Ea que sunt de decentia sacramentorum notabili. instituta et pmulgata ab ecclesia/ nec abolita sunt per nō usum. et si non sint de necessitate sacramēti ad faciendū id quod intendit. sunt tamen de necessitate precepti/ ad obligandum ne scilicet et negligenter absq̄ rationabili causa dimittantur. **C** Forma in omni sacramento potest corrumpi. aut per additionē. aut p̄ subtractionem. aut variationē. aut interruptionē notabilem. quia modica non impedit. Similiter additio. subtractio et variatio. si neq̄ trahant formā ad sensum alium/ neq̄ inintelligibilē reddant. licet indiscrete et culpabiliter fiant. sacramētum tū non annullant.

De sacramento baptismi.

Nec in baptisamento/ si desit de necessitate sacramenti. Minister idoneus? Materia que est aqua elemētaris fluida. ad differentiam luti et aquarum que sunt artificiales. Intentio actualis vel habitualis faciēdi qd̄ ecclesia intendit. In tingendo nō submergendo ex aqua illa baptisandum. aut eius partes principalem nudam. et q̄ aliquāliter cōsentiat scilicet actu vel habitu vel in parētibus. Dicendo simul hāc formā. Ego baptiso te in nomine patris et filij et spiritus sancti. amen. **C** Minister idoneus? baptismi

Regule

regulariter et extra casum necessitat/ est ex ecclesie precepto sacerdos. qui p/ mittere habz exorcismos. 7 catlysisatio nem. et alia obseruare que in libris cō/ tinentur. Sed de necessitate sacramenti requirit q/ minister sit viator. ad exclu dendū angelos vel demones. qui simul possit intingere 7 verba pferre. ad exclu dendū manū et mutū. Alium a se. quia nemo seipm baptizat. Et intēdens da/ re actualiter vel habitualiter quod ec clesia intendit. etiā si nihil credat de ef/ fectu. ¶ Baptisandus idoneus/ est qui libet viator nō baptisatus. qui cōsentit interpretatiue baptisari. vel in fide pa/ rentum. vel offerentiū eum. vel ecclesie. si nunq̄ fuerit capax rationis vt paruuli. Si autē fuerit aliquando capax ratiois et 7 insensit continue baptisari. aut si nullo modo cōsentiat/ dū ytitur ratioe baptisari non debeat. Secus si per ante consensit nec reuocauit. quia p̄sumit ab ecclesia nunc consensurus/ si ratione non careret. ¶ Baptisandū non est fas confiteri sacramentali. cum baptismus sit ianua sacramentoz. 7 de originali cō tritio actualis/ nequaq̄ erigit. de actua libus 7 o sufficit duplicentia in genera li/ absq̄ obice male voluntatis pponen tis actualiter se peccaturū. quo obice po stea cessante/ baptismus efficacī suam capit. ¶ Baptismus dimittit penam 7 culpam ex integro. loquēdo de pena debi ta peccatis/ nō ex ciuili institutione. vt sunt irregularitates 7 mortes pro deli/ ctis certis. loquendo p̄terea de pena de bite per se. quia penalitates huius vi/e debite originali per accidens/ manent. vt sitis. fames 7c. quozum causa est pec/ catum originale. sine quo nō remissent. ¶ Si paruuli infidelium baptisent inui tis parentibus in fide ecclesie. illi sunt vere baptisati. nec debent reddi parenti bus si periculū timeat. Similit̄ illi qui metu inducitur ad interius cōsentien/ dum baptismo. Quanc̄ talia agere cō munis vsus ecclie non approbet. ¶ Ba ptisimum fluminis differre licet. quan do et vbi nō apparet sim versimiles con iecturas/ proxima mors. 7 speratur possi bilitas seu congruitas maior. recipiēdi in posterum. quo casu. et si subito bap ti/

sanctus moreret/ saluus esset.

De sacramento con/ firmationis.

Sacramentū confirmatiōis ad robur institutū/ tenetur quili bet christianus habens vsus ra tionis non contēnere. p̄sertim imminente periculo cofessionis chasti/ coram infidelibus faciente.

De sacramento eu/ charistie.

Eucharistie sacm/ duplicem habet formā et materiam/ de necessitate sacramēti. Forma consecrationis corporis chusti est ista. Hoc est corpus meus. Et forma sanguinis. Hic est calix sanguinis mei. aut huic equiualens. quod dicitur pro pter grecos. Materia corporis chusti/ est panis de tritico p̄ maiori parte. Mate/ ria sanguinis vinum de vite/ nō trāsub stantiatum in aliam spēm. vt in acetū.

Celebris consuetudo/ et ordinatio su/ perioruz in eis que ad solemnitatē misse et generaliter omnū sacramentozū spe ctant/ obligant ad nō contēnēdum hu iusmodi consuetudinē 7 ordinatiōē q̄s libri solēt habere. obligant p̄terea. vt negligentia frequens 7 crassa fugiatur.

Facta diligentia solita fieri in talibz circa materia in corporis 7 sanguinis. si per maliciā aut negligentiam ministri. aliter oblatum fuerit q̄ debeat/ vt puta aqua pro vino/ peniteat in omnē euen/ tum sacerdos. et si reus non sit. et quod omisum est/ suppleat vel emendet. p̄ser tim vt integritas in p̄fectōe 7 p̄fectōe sa cramentū/ p̄seruet. ¶ Discrimē noui pec cati mortalis i celebrādo vitatur. si post discussionē conscientie/ que regulariter in talibus haberi solet celebraturus nō habeat conscientiā fixam/ aut eque fir mam. sicut de opposito q/ sit in peccato mortali. vel alio legitimo impedimento vt est irreglaritas. Et hec vocatur cer/ titudo moralis vel ciuilis. q/ homo suffi cienter probatus est. ¶ Existente casu quo homo potest celebrare licite/ 7 a cele bratione licite desistere/ laudabilius est ceteris paribus celebrare. tum qz opus

te se privilegiatū est et fructuosum. tum
quia a nobiliori virtute procedit celebra
tio q̄ fit ex amore. q̄ ommissio q̄ ex timo
re generat. **L**audabilius est q̄ opposi
tum ceteris parib/ et cessante legitimo
impedimēto. quotidie celebrare. **P**ol
lutio nocturna tollens sufficientē deu
otionem/ recollectionē et reuerentiā ad
sacramētum/ eo q̄ anima magis inde he
les et carnalis effecta est. impedit a cele
bratione q̄ diu talis carnalitas et lebetu
do regnauerit/ nisi casu necessitatis v2/
gente. vt si sacerdos sit vnicus/ et missa
parochialis fuerit celebranda. **H**omo
qui ppter habitus virtutū et faciem
sui recollectionē vel aliunde/ manet de
uotus ad sacramētū et reuerens/ post
nocturnam pollutionē/ non videtur per
eam impediri quin celebret die sequen
ti. confessione tamē in omnē euentū pre
cedente. quoniā nulle sordes corporales
impediunt nisi pro quanto. vel sunt pec
cata. v2 sunt in horrorem et scandalū affi
stentium/ vel deuotionē debitam tollūt.
Uir eni leprosus et vir menstrua patiens
a celebratione secreta nō arcentur. **I**n
omni adoratione sacramenti altari/ sub
intelligitur conditio ista vel similis /
si consecratio rite et debite fm institutō
nem christi fuerit celebrata. ac p̄inde/
adorans alienus est ab idolatria / q̄ quis
celebrans et nō consecrans/ esset in culpa.
Apparente figura circa sacramētō/
alia a figura solita panis et vini. non cō
uenit sacramētū sumi sub illa forma /
neq̄ sine conditione implicita vel expli
cita debz adorari. **P**ositis pluribus ho
stijs super altare/ si sacerdos intēdit ge
neraliter omnes consecrare/ ille conse
crate erunt. **S**i tantū duas ex illis qual
determiante signat/ ille due sunt tātum
modo consecrate. **S**i illas duas intēdit
sua non determinat/ nihil ibi consecra
tur. obstante confusione intentionis. pro
pter quā ista nō magis q̄ illa p̄ dici cōse
cran. **R**egulariter vitupabile est et se
pe criminale/ q̄ sacerdos a celebratione
et catholicus habens vsum rationis ab
eucharistie susceptione/ totaliter absti
neat. **I**lli pueri sunt idonei suscipere
eucharistiam/ et ad hoc ligari vident se/
mel in anno. qui fm leges censent habi

les ad nubendum. **P**otest quoq̄ deuotio
etatem hanc puenire sicut in quibusdā
etatem supplet malicia. **A**udire missā
sā integrā/ est de obseruatione sab
bati. hoc est dierum festorum pro tempe
legis euangelice. nisi per impedimentū
legitimū/ aliq̄s se tueatur. **T**ale vō im
pedimentū/ fm loca et tempora et etates
et consuetudines/ varie iudicat. **O**bligatū
celebrare pro quolibet duorū
vnam missam/ nō absoluit vna celebra
tio. vna quippe missa/ virtute opis ope
rati. ex quo finiti valoris est/ nō tantun
dem tollit de pena. nec tantum redimit/
quantū due. **I**n anniuersarijs eccle
siarū/ et receptione missarū pro vno pre
cio sue sustentatiōis/ et in similibus / in
terpretatio viri sapiēt/ locū habet. alio
quin non videtur. quomō sex aut septem
anniuersaria in ecclesijs cathedralibus/
licite simul eadē die iungerēt. **O**bligatū
ad subsidia spiritualia/ tutum
est dirigere intentionē suā ad deum. sic
q̄ dignes d̄spertiri/ de valore sacramen
torum vel suorum benefactorū/ qualiter
et quātum videt se apud benefactores
esse constrictum. **C**aritatis maioris
est spiritualis elemosina. q̄ grat̄ distri
buit merita sua satisfactoria/ ad liberatō
nem animarū/ q̄ elemosina corporalis.
Et quāq̄ talis non inde minus habi
turus sit de premio essentiali. tardi⁹ tñ
inde de p̄p̄is peccatis ceteris paribus
satisfacit. **F**alluntur plurimū hi / qui
potentes aliunde viuere. obligant se ex
bonis ecclesiasticis vel alijs/ ad satisfaci
endum pro alienis delictis. cum hoc ce
dat in retardationē satisfaciendi p̄ pro
p̄ijs. et hec iola radix/ improbare benefi
ciorum pluralitatem sufficeret. **E**xpe
diens videretur vt nulla excommunicatō
nis sententia ferretur de facto a iure vel
iudice. neq̄ pro presenti neq̄ p̄ futuro
nisi p̄ manifesta cōtumacia/ qua se mon
strauit aliquis non paratū audire eccle
siam. alias qualiter haberet sicut ethnī
cus et publicanus/ si audire ecclesiā pa
ratus est. **E**xpediens videtur. vt nul
lus teneretur alium vitare quantūcum
q̄ excommunicatum a iure/ nisi postq̄
a suo iudice fuerit denunciāt⁹ esse talis
Siquidem in omni casu alio / videtur

Regule

possibilis excusatio et interpretatio eorum que aliquis committit unde excommunicari dignus est: quod non debeat evitari a particulari persona. Et hoc tolleret magnam in politica conversatione: confusionem.

Expediens videtur: ut omnes sententie excommunicationis late sententie in iure scripto: quarum usus nullus est. aut plus obest quam proficit: expressa revocatione tam in provinciis quam in diocesis. et in ecclesia universalis: cassarentur. **E**xpediens videtur institutio aut iam institutorum talis interpretatio: ut solus excommunicatus aut suspensus a iudice: et pro tali denunciatus: contrahere diceretur irregularitatem. immiscendo se sacramentis. et quod solus talis a prelate absolvi in foro conscientie: spoliatus censere. **S**cupulos enim a subditis viraliter auferibiles. preterquam in materia sacramentalis confessionis: hoc auferret. **E**xpediens videtur: ut nulla sententia excommunicationis ferretur. nisi per contumacia facta in rebus pure spiritualibus: ut ubi transgressio verget manifeste in dissipatione fidei et sue spiritualis libertate. **N**on enim debet (ut videtur) grauior esse in foro exteriori puniatio transgressiois quam dampnum fuerit illatum. **E**xpedientius est in multis defectibus: illos vel tolerare: vel ad bonum finem ordinare: quam per fulminationes sententiarum et condemnationum: aut per predicationes rigorosas: eos conati funditus extirpare. ut de eugenij prima die anni de capellanis mercennariis: et similibus.

De penitentia.

Divina lex et non

solum ecclesie constitutio: obligat ad confessionem sacramentalem post peccatum actuale. ut fiat semel ante mortem.

Nec concurrere simul tempore ad iustificationem impij. necesse est: que sunt. In fusio caritatis. expulsio culpe. conuersio liberi arbitrij in deum. et peccati detestatio.

Homo non semper tenetur immediate confiteri peccatum. imo nec conteri. sub pena noui peccati mortalis. dat enim spacium penitentia deus. quale sit fragilitati nostre sufficere. et illud quantum sit in omnibus: generalis regula diffinire nulla potest. **O**missio in concernentibus

confessione: sicut in alijs actibus preceptorum: non vocatur omissioni si respectu actus principalis: dum deberet fieri. et non respectu circumstantiarum. que vel antecedunt: vel comitantur: vel subsequuntur. alioquin omissiones in vna omissione numerarentur infinite. **O**mnis contritio: includit confessionem in actu vel in habitu: aut in proposito vel in voto. **N**am verofieri actu: cessante impedimento alio quadruplex casus constringit. **P**rimus institutio ecclesie semel in anno. **S**ecundus susceptio eucharistie vel celebratio: et sacramentorum aliorum susceptio secundum quosdam. **T**ertius periculum mortis verisimiliter imminetis. **Q**uartus conscientia quod alias non haberetur opportunitas peccata confitendi. **I**n recordatione peccati mortalis: dum missa iam puenerit usque ad hoc ut commode sine scandalo deferri: vel interrumpi non valeat. aut dum sacerdos alius tectus et verget necessitas: sufficit contritio includens propositum confitendi. **C**ircumstantiarum quadruplex est differentia. quedam imperinentes. quedam minuentes. quedam augentes. quedam peccatum in aliam speciem transmutantes. **E**t hec vltime: non solum sunt circumstantie sed peccata. ideo sunt de necessitate sub expressione confitende. **P**rimas non expedit dicere. nec secundas regulariter. tertias exprimere: sepius utile est. et quicquid secundum quosdam necesse.

Circumstantiarum expressio in confessione talis et talibus verborum circumlocutionibus expressa sufficit: per quam confessor de magnitudine peccatorum: eius qui confitetur pro absolutione et penitentia discrete conferendis: instruat.

Expediit nonnunquam circumstantias de articulati. vel inquirere vel dicere. tum ad verecundam humilitationem confitentis tum ad eius quietationem postmodum magis habendam quod omnia dixerit. tum quia circumstantie multe quas esse nullas aut veniales arbitrabatur confitens: peccata sunt mortalia. tum venientes ex hoc quod vna circumstantia habita: confessor de alijs coniecturat quas confitens pudore pressus celat. **C**ognito statu eius qui confitetur: quandoque nocet plurimum nimum super circumstantiarum particularitate

interrogatio/presertim in peccatis carnalibus. tum ne confitens verecūdia motus quādoq; mētiatur vt pueri et puellae hoc in his que non essent necessaria dici. tum ne scandalisens et inflammētur in nominatione peccatorū prius incognitorum.

Propterea discretio maxima requiritur et semper a generalioribus interrogationibus ad specialiores gradatim et sensim procedere. ueniet. inuocandaq; est manus eius quo obstetricante educit coluber tortuosus.

Secretum/commissum fidei alterius/celare/est de iure naturali. hoc enim rationabiliter quilibet sibi uellet fieri. et aliter socialis conuictus depiret. Multo amplius sigillum confessionis/secretū esse debet. et nullo casu/signo aut uerbo referandum.

Confites debet regulariter in peccatorū suorum explicatione/celare complices suos. nisi dum aliter profiteri non potest. sicut in incestu cum matre uel unica sorore. Aut nisi sic dicat et apud talem/ quod reuelatio debeat prodesse non obesse/ eis qui deregunt. Quo casu nihilominus magna cautela requiritur apud confitētem et confessorum/ ne zelo proficiēdi indiscreto fallantur.

Omnia ad confessionem pertinētia ut penitentia iniuncta/ et interrogatōes facere/ et cetera non inducentia ad malū/ sunt de confessionis secreto.

Propter quod peccant (si non excusat eos ignorantia) illi qui penitētiā suam/ et ea que sacerdos eis dixit/ passim dicunt. et qui etiā super hoc inquirunt. quoniam talia/ per indirectū causant aliquando irruionē sacerdotis aut confessionis culpam.

Qui seduxit alios ad peccatum/ tenetur pro posse eos postmodū ad uiam uirtutis reducere. non minus quā de damno tempali illato.

Sic de infamatione. et similibus. Et ad hoc debet confessor inducere confitentem.

Confessus uolēs peccatū suum reuelari per confessorē/ si peratur debet illud extra confessionem deregere. Neq; tamen adhuc est tutum confessori illud onus assumere/ si remediū possit aliter incommodis adhiberi.

Nullus semel rite sacramentaliter absolutus super uino crimine/ potest/ nisi de consensu suo libero obligari ad amplius confitendum. Si sit oppositum in quibusdā religionibus aut casibus/ institutiones positue quibus homo sponte se subdidit. hoc faciunt.

Si confessor presumat uerisimiliter soli

citare aut sollicitari ad peccata. ut pura ad lubricitatē/persona hoc timens/ debet ab illo si sit suus curatus petere licentiā alteri confitendi. qua non obtenta/ potest nihilominus alteri confiteri et absolui.

De statu eorū qui confessi sunt tutius est ut confessor nihil dicat. neq; ad uituperium sicut constat. neq; ad laudem/ ne inde confessi superbiant. ne preterea ipsi et alij in hypocrisim fite confitendi dilabatur.

Iudex cogere uolens ad reuelationem confessionis/ peccat. et tenet presbiter sibi non respondere. aut dicere hoc non esse de foro suo. Et si opponatur quoniam tacendo et non negando/ notare uidetur quod confessus sit in culpa.

Respondendū est/ quod sacerdos aliter agere non potest. Ideo nullum scandalum/ suo uicio depuratur.

Recatorum quāuis non sufficienter penitenti (ut quia propositū habet actuale peccandi in futurum) utile est confiteri et abstinentias certas recipere.

Qui tamen confessor expresse iterum et iterū protestet. quod neq; absoluitur neq; potest. neq; penitentia tales aut talis confessio/ eundem liberant. quin iterum eadē peccata confiteri teneantur.

Autis est opinio pro peccatoribus dicens/ sufficere ad absolutōnis sacramentalis fructuosam susceptōem/ quod confessus non habeat actuale propositū peccandi. hoc enim dicunt esse non ponere obicem.

Sed alia sententia quod requiritur actuale propositum positiuū non peccandi in futurum probabilius est atq; securior.

Virtute clauium et meriti christi/ datur in qualibet confessione sacramentali indulgentie. sed quante/ nouit deus. Fit etiam/ ut attritio minus sufficiens fiat in confessione contritō.

Soli actu confessi de peccatis suis/ capaces sunt indulgentiarum illarum que datur uere penitentibus et confessis. Nisi dicatur sufficere esse in gratia et membrū ecclesie. et ita ly confessis ibidem sumit pro confessione in proposito uel in uoto.

Dies indulgentiarū/ referuntur ad penitētiā pro uita hac iniunctas. sic enim textus sonat. Uidetur tamen quod iniunctō generalis que bene fieri solet ut omnia bona faciēda cedant in remissionem/ propositum in hoc et sufficiat. ubi etiam penitentia specialis/ totidem dies quot sonant indulgentie nequaquā iniūissent.

Indulgentias non recipit ille qui non

Regule

porrigit manus adiutrices iuxta conten-
tum bullarū. et ita diues melioris condi-
tōis est quo ad aliqua q̄s religiosus et mē-
dicus. **C**laue sacramentali nō notabi-
liter errante in impositōne penitentie. cō-
fessus per illā penitentiā si fecerit absolu-
tus est a pena et culpa/virtute cōpromis-
sionis cuiusdā liberalis et arbitrarie dei et
peccatoris in psonā sacerdotis. **T**uti-
us est cum parua penitētia que spōte su-
scipit et verisimuliter adimplebit/ducere
confessos in purgatoriū/ q̄s cum magna
non implenda precipitare in infernū. **R**-
enuens penitentiā in hac vita/stulte fa-
cit. nihilomin⁹ absoluendus est: si hoc nō
ex infidelitate qua credit nō esse purgato-
rium aliud/hoc faciat. sed vel propter te-
neritudinē corporis. aut infirmitatē. aut
paupertatem. vel aliud simile. **N**ulli in-
uito iniūgenda est penitentiā publica p
peccato secreto. secus de publico. **S**imi-
liter nullus p castigatōem scandalifand⁹
est publice pro peccato occulto. secus p
publico. vbi si scādalisetur peccator/scā-
dalum illud nō imponēti sed sibi qui me-
ruit imputet. **D**uisio confessōis si ad
ypocrisim aut pro nimio pudore fiat/ im-
pedit virtutem absolutōis. **S**ecus vbi
auctoritas superioris in casibus referuatis
et bona fides simpliciu hoc faciūt et excu-
sant. **A**ut vbi confessor forte p̄sumeretur
scandalifari ex peccato confessi et nō habe-
retur pro tūc cōfessor alius discretus cui
absq̄s probabili scandalo/peccata omnia
reuelari possent. aliqua tamē possent **V**i-
deat tamen quilibet/ q̄s rationabiliter cō-
scientiā scandali sibi fingat. **D**um ne-
scit cōfitemens de quibusdā actibus an fece-
rit illos. aut qua intentione et quomodo
fecerit (vt sepe cōtingit) dicat sub condi-
tione scrupulos suos. vt sic neq̄s mentiat
neq̄s absolutōne defraudet. **C**urat⁹ ob-
ligatus parrochiano semel in anno dare
eucharistie sacramentū/tenet ei dare si pe-
tat publice quantūcūq̄ sciatur nō peni-
tere. **N**isi causa refutatōis fuerit nota. vt
pote excōmunicatio publica. vel peccatū
notorium de quibus nō satisfecit publi-
ce. **S**ecus p̄terea de sacerdote in secre-
to. vel qui nō tenetur ministrare. vel pro
tempe quo ad hoc nequaq̄s obligatur.
Forma absolutōis ab excōmunicatiōe
ista est que debet primo fieri. **E**go absol-

uo te a sententiā excōmunicatiōis et restituo
te sacramētis ecclesie. **I**n nomine patris
et filij et spiritus sancti. **D**einde sequit̄ ab-
solutio pro peccatis/ si in excōmunicatiō-
ne peccatū includit̄ necessario cōfitemdū
sacramentalit̄. **E**go absoluo te a peccatis
tuis. **I**n nomine patris et filij et spiritus
sancti. amē. **T**utiusq̄ est/ in istis formis
nihil immiscere. **M**ateria sufficiens in
sacramento cōfessionis/ est homo pecca-
tor. cōtritus de peccatis. sponte subiiciēs
se suo sacerdoti. que subiectio nō est pprie
iurisdicōnis. alioquin papa nulli cōfite-
retur. sed est voluntaria. que potest nihilo-
minus impediri vel artari p̄ superiorem vt
nō qlibet peccator cuilibet sacerdoti pos-
sit se subijcere pro peccato. **E**piscopus
nō minus habet auctoritatē constituendi
coadiutores cōfessores in sua dyocesi/ q̄s
curatus in sua parrochia. **T**eneat tamen
episcopus p̄turbare ecclesiasticā hierarchi-
am/ tollendo directe vel indirecte potesta-
tē curatoz absq̄s culpa eoz. vel causa ma-
nifesta. **C**onfessio ficta/ reiterari ex inte-
gro debet fm̄ pbabiliore opinionem. q̄s
uis duriorē. quia nō habet effectū suum
postmodū cessante fictiōe sicut baptism⁹
et hoc: quia penitentiā reiterabilis est nō
sic baptismus. tum etiā quia nulla abso-
lutio sacramentalis fuit. sed potius noui
peccati additio. **N**on est fictio si pecca-
tor dicat omnia quozū actu recordat̄. q̄s/
uis non omnium recordat̄. sed est fictio dū
sciēter celat aliquid aut in pposito peccā-
di perseuerat. aut scit et scire debet q̄ a tali
nō potest absolui. **P**enitentiā alia est
recōcilians qualis fieri nequit nisi in gra-
tia. **A**lia est satisfaciens vel exoluēs. qua-
lis fieri potest extra gratiā. sic q̄ illius ite-
ratio necessaria nō existit. **I**mmo et talis
solutō respectu quarundā penarū tempa-
lium debita et forte ponere in inferno. **S**-
atisfactōem proprie vt talis est opan-
tur sola opera penalia. que sc̄z voluntas
naturaliter refugit. et hinc penā habet. in-
ste equidē. vt peccatū voluntariū/ inuolū-
taria pena redimat̄. **P**er opera spiritua-
lia/qualia sunt cōtemplatio et amor dei/
potest fieri satisfactio. tum quia ānexa est
pro statu isto/ fatigatio corporis. tum quia
cōtra propriā inclinatiōem cōmodi. intel-
lectus et voluntas abnegat se in obsequiū
fidei et charitatis. **U**num pro altero

posse satisfacere/concedit liberalitas dei. dum causa subest. vel ex impotentia illi? pro quo fit satisfactio. vel de mandato suo et charitate satisficientis. vel superioris auctoritate taliter ordinatis.

De Matrimonio

Consensus mutuus/expressus per verba de presenti/ quo transferretur pro perpetuo corpus viri in potestatem mulieris et contra in eis propter que coniunctio talis ordinatur causat matrimonium de iure naturali et diuino. nihilominus limitatur consensus ad certas personas. cum certis circumstantiis Et quicquid aliter fuerit attemptatum potest illud inualidare superioris auctoritas.

Votum solennitatum per susceptionem ordinis vel religionis non magis ex natura sua videtur dirimere matrimonium iam contractum quam simplex. sed hoc prouenit ex ecclesie constituto. maxime cum in illo dispensare posse papam probabilis sit opinio. **M**atrimonialis coniunctio vnius mulieris cum pluribus viris/repugnat iuri naturali. non contra. quoniam corpus viri plus valet. pro quanto plures fecundare sufficit. Et ita olim/pluribus licebat fungi vxoribus. **P**rima tamen in hoc consentiente. cui corpus viri iam cesserat in suum ius. **N**unc autem ad statum prime institutionis reducit christus matrimonium vnius cum vna. **V**otum simplex castitatis/non dirimit matrimonium iam contractum. peccat tamen qui vouit dum primo contrahendi voluntatem habuit voto contraria. non autem postea dum reddidit debitum. ut est concors sententia iurisperitorum. sed negant petitionem debiti posse fieri sine fractione voti. **C**uius oppositum ex eo videtur verum. quia votum non cadebat directe nisi super hoc. quod est nunquam contrahere. et non super hoc quod est nunquam commisceri carnaliter alteri. **A**lioquin dum nunquam commiscetur. etiam reddendo debitum reus efficitur voti fracti. **A**lioquin preterea esset foris talis coniugum nimis dura. **R**eligiosus presbiter aut sacerdos/vtentes copula carnali preter matrimonium/et si grauissime transgreditur mandatum dei/non tamen videntur voti fractores. **V**otum quippe est solum propter deere alias licita. qualis non erit extra matrimonialis coniunctio. **I**sta conclusio/

licet apud simpliciores videatur extranea. tamen apud intelligentes quid nominis voti est clara. **V**otum quippe solum fit de operibus superogationis ad que quis alias non tenebatur. **S**ic religiosus proprie loquendo vouet quod nunquam vxorabitur quod antea licebat illi. **N**ullus autem proprie dicitur vouere quod nunquam fornicabitur aut adulterabitur. quia ex precepto ad hoc iam omnis homo obligatur. **V**ir et vxor/nequeunt absque mutuo consensu vouere castitatem. immo nec vir tute voueret se nunquam petitorum debitum ab vxore. cum propter verecundiam petendi ipsa in deterium labi possit. **S**ponsalia dirimuntur. vel mutuo consensu cum auctoritate superioris. vel si altera persona interim fornicata fuerit. vel per votum solennitatum. pro quod matrimonium etiam contractum. non tamen carnaliter consummatum possit infra duos menses solui. **C**ontrahens ficte in foro ecclesie/quantumcumque carnalis copula sequatur/eadem fictione remanente non coniungitur matrimonialiter. **C**ompellet tamen ab ecclesia in foro exteriori tanquam si verum fuisset matrimonium. **S**ecus in interiori. cuius est consilium ut potius omnes sententias ecclesie tolleretur quam peccato consentiat. **P**otest tamen nouo consensu adhibita fictum matrimonium si nil aliud obstiterit/in vxo commutare. **P**ersona inducta pro metu cadente inconstantem virum ad consentiendum interius in prolatione verborum matrimonialium ut quia non vult mentiri. potest postmodum matrimonium dirimi tanquam nullum. sed de seductione per blanditias non ita. **I**mpedimentum perpetuum in altero coniugum per quod nequeunt se mutuo carnaliter cognoscere/impedit matrimonium iam contractum et contrahendum et etiam contractum dirimit/nisi antea sciat de facto. tunc enim ostendit quod alium finem querit. et ita contractus stat. **N**ullus coniugum tenetur reddere debitum in detrimentum notabile et certum sui corporis. vel fetum nascituri. **E**t secundum hoc cognoscitur quando leprosis vel pregnantibus aut menstruantibus aut furiosis aut ypidimiacis et similibus casibus reddi vel non reddi debitum oporteat. **T**empus et locus facer non videntur excusare quin alter coniugum teneatur alteri petenti reddere. preuia tamen quadam amabili monitione de non exigendo.

Regule Morales

R De extrema vinctō

Exrema vinctio habet materia et formam: in libris suis expressam. Et obligat non cōtemnere dum finis vite secundum probabiles cōiecturas per infirmitatē expectatur. Que preterea reiterari potest simili causa rursus veniente. **E**xrema vinctio rite suscepta delet venialia. immo videtur quod absoluit ab omni culpa. cōiuncta peritione recipientis. ita quod digne recipiens etiam ab omni pena liberetur. tum virtute sacramenti. tum quia petit pie perseverantē pro se et iuste.

A De sacramento ord

Ordinis sacramentū/ (dinis plures formas habet. pluresque materias. immo et sacerdotium duabus formis complet. vna qua datur sibi potestas super corpus christi verū. Altera qua datur potestas super mysticū. Quod si fuerit defectus vel dubiū in aliquo/ potest illud sub conditione caute suppleri. **P**lenitudo iurisdictionis/ refi-

det apud papam et in alios secundum eius determinationem diriuat. Attendere tamen debet/ sibi esse illam potestatem non in destructionem ecclesie datam sed eius edificationem. **S**i papa diceret dominus omnium in spiritualibus quod constat. et in temporalibus quod alij negant. nihilominus dotatio ecclesie in iurisdictionibus et dominijis proprietarijs temporalibus/ et exercitiū in illis/ nequē esse de iure naturali neque eidem repugnare videntur. Nam christus neque exercuit talia dominia. neque per expressum successoribus prohibuit. sed reliquit potestatem/ eorum discretioni/ pro varietate temporū et deuotione christianorum/ sic vel sic exercendi. **P**apa non potest puertere ordinem hierarchicū/ huiusmodi ecclesie. sic quin in multis casibus liceret eidem resistere in facie et dicere. cur ita facis? utpote/ in exemptionibus manifeste noticiis. Et si prelatos et ecclesias sibi subditas onerare sumptibus intolerabilibus/ vel libertatibus penitus spoliare/ et tenderet

Finiunt regule morales:

Incipit compēdiū breue et vtile. aliquarū materia rū comuniuz ad fidem et doctrinā catholicam spectantiū quod eidem cancellario ascribitur sed nō apparet esse suum.

In isto libello est quedā breuis et summaria. vtilis tamen expositio. Primo de articulis fidei. Secundo decem preceptorum legis. Tertio septem sacramentorum ecclesie. Quarto septem virtutum. Quinto de septem petitionibus cōtentis in oratione dominica. Sexto de septem donis spūs sancti. Septimo de octo beatitudinibus. Octauo. de vicijis/ tam nature q̄ voluntatis.

Tractatus primus de articulis fidei. Et primo quid sit symbolum et vnde dicatur.

Symbolum est omnium credendorū ad salutem spectantiū/ compēdiosa collectio. Quoniā vt ait cassianus libro. vi. quicquid per vniuersum diuinorum voluminum corpus immēsa diffundit copia/ totum in simbolo colligit/ breuitate perfecta. Dicit autem symbolum a syn quod est conetabile quod est sententia. quasi collectio sententiarū. Vel vt alij volunt a syn quod est con et bolum quod est frustū. quasi frustorum id est capitulorum vel particularum fidei collectio. Secundū papiam symbolum est collectio aut pactum seu placitum quod fit homini cum deo.

Quid sit articulus

Articulus fidei et vnde dicatur. Sciatē articulus s̄m richardum de sancto victore. in diuisibili veritas d̄ deo. artās nos ad credendum. Dicitur in dicta descriptione veritas indiuisibilis. quia articulus nō diuiditur. sed stat in eo indiuisio credibiliū. Articulus enim de se in q̄stum articulus. nō est resolubilis in articulos siue in credibilia. peruersitate tamen heresum inualecente/ quedam que cōiungebantur in simbolo apostolorū postea oportuit diuidi. Verbi gratia. Dicebāt quidam chritū non verum esse hominē neq̄ vere natum. Alij autem dicebant vere natum. sed non vere cōceptum de virgine sed corpus attulisse de celo. Vñ sancti patres vnum articulū/ in duos diuiserunt. vt vnus esset articulus de conceptōne. alius de vera eius natiuitate. Et cōsimiliter in alijs et alia causa diuisis. Et ita ly indiuisibilis/ in quibusdam articulis priuat actum diuisionis et possibilitatem. in quibusdam priuat solum actū. sic scilicet quia sunt quidā articuli qui s̄m assignatiōem apostolicam nō diuidunt. possunt tamē diuidi. Et sunt quidam articuli qui neq̄ diuidūtur neq̄ diuidi possent. Et nota q̄ in dicta descriptione dicitur de deo. cum tamē articulus aliquis prima facie videat esse de creatura. Verbi gratia. Carnis resurrectōnem. Teruntamen omnis articulus principaliter de deo est. vnde respectu articuli immediate tacti/ dicit damascus. Non credimus resurrectionem futurā. nisi diuina virtute. scilicet cooperante. Vnde et hoc credit fides catholica. scilicet promissam resurrectōnem diuina efficiendā virtute. Et sic patet quod iste articulus de deo est. quia de diuina virtute/ nostrā resurrectōem operante. Istomodo omnes articulos qui vidētur esse de creatura. facile cōtingit reducere ad diuinam virtutē. et ita ad deum. Item in dicta descriptione dicitur artans nos ad credendum. Et tamen voluntas libera est nec potest cogi vel artari. Sed quis in volendo et consentiendo non possit voluntas cogi/ quia quo ad hoc libera est. p̄tamen alluci et trahi in p̄gnoscedo. qm̄ si intellectui bñ disposito/ infundat seueritas ip̄m intellectuz illuminās. necesse est veritatē p̄gnoscerē. et p̄sequēs allucere. et

Compendiū Theologie

tunc trahit ad consentiendū agnite veri-
rati. Unde Aug⁹. Verba trahit ouē. Hoc
modo artat nos articulo ad credēdū. Un-
de qdam artans id est trahens

Diuisio et expositio

articulorum fidei Et primo primi.

Duidit autem et distinguit sym-
bolū p̄cipue apostolorū in. xij.
articulos. fm̄ nūez. xij. aposto-
lorū q̄ contulerūt credenda. qz
ipsi hoc symbolū composuerūt. Scdm̄
alios vero diuidit in. xij. vt patebit infra
¶ Unus articulo et prim⁹ attribuit patri
fm̄ priorē modū. sex attribuitur filio. et
quinqz spiritui sancto ¶ Prim⁹ autem qui
attribuit patri est iste. Credo in deum pa-
trem omnipotentē creatorē celi et terre. Ubi
primo nota differentiā inter credere deū.
et credere deo et credere in deum. Quia fm̄
Aug. credere deo/est verbis ei⁹ siue sc̄ptu-
re sacre fidem adhibere. Credere deum est
credere deū esse. scz quia est. Credere in de-
um est credēdo deū fide et affectōne. siue fi-
de opante p̄ dilectōnem/ tendere in ipm̄.
¶ Igitur expone sic. Credo in deum scilicet
singulariter. qz in vnū deum. Unde deu-
ter. vi. Audi israel domin⁹ deus tu⁹ deus
vn⁹ est. ¶ Patre. qd̄ hic p̄sonalit̄ tenetur
qz subiungit filiū eius. In oratiōe vero do-
minica tenet̄ ly pater essentialiter ubi agi-
tur de paternitate/ vel adoptōis qua pat-
nitate ipsa trinitas est pater bonorū/ vel
creatōis/ qua paternitate tota trinitas
pater est tam bonorū q̄ malorū. fm̄ illud
deutero. xxxij. Nūquid nō ipse est pater tu-
us q̄ possedit te et fecit et creauit te. Om-
nipotentē appropriate. q̄uis enī fili⁹ sit
omnipotēs et spiritus sanctus. omnipotens
tamen q̄ndo ponit appropriate/ attribuit
patri. sicut sapiētia filio. et bonitas sp̄i-
tuisancto. ¶ Creatorē celi et terre. Ad lite-
rā summe nature/ quā designat noīe celi/
et infime. quā designat noīe terre/ et sicut
inde collige creatorē medioz. Positis
enim extremis colliguntur media. Vel per
celum et terram intelligat tam sp̄ialis q̄
corpalis creatura p̄fecte formata/ vt celū
sit inuisibilis et sp̄ialis creatura/ terra au-
tem omne corporeū et visibile. Unde aliō
symbolū exponens dicit factorē celi et ter-
re/ visibilitū omnium et inuisibilitū. Et nota
qz creare siue creatorē esse/ poti⁹ sonat po-

tentiā q̄ sapiētiā vel bonitatem. qz ope-
ratio egredit̄ a potentia et maxime virtu-
osa. Unde Jobā. p̄mo Omnia p̄ ipsum fa-
cta sunt. Et in psal. Omnia in sapiētia fe-
cisti. Ideo appropriate attribuit creare pa-
tri sicut et potentia/ cū tamen pater omnia
creet p̄ filiū coopante sp̄i sancto/ qz indi-
uisa sunt opera trinitatis/ et tote tres p̄so-
ne/ vnus sunt creator. ¶ Et aduertēdum
hic qz per hoc qz dicit deū singulariter/ de-
struit errores quorundam gentiliū qui fin-
gunt plures esse deos qd̄ manifestissim⁹
est error/ qz illo posito/ clare patet qz nul-
lus eorū sit de⁹. Si enī plures sunt/ diffe-
runt inter se per aliquid quod habet vn⁹
qd̄ non habet alius. Sic null⁹ eorum erit
summū bonū/ qz sic null⁹ eorū habet oīa
bona/ et sic null⁹ eorū erit deus/ qz de⁹ est
summū bonū qd̄ cōtinet omnia bona. ad
rhoma. xi. ¶ Itē per h̄ qz dicit patrem/ de-
struit obstinatōem iudeoz. qui nō atten-
dūt distinctōez p̄sonalē patris et filij. ¶ Itē
per h̄ qz dicit creatorē celi et terre/ destruit
errorē phozū dicētū mundū fuisse ab et-
no et deo coeternū. sicut dicit august. ari-
stotelē posuisse et platonē. Itē p̄ illō idē
destruit errorē manicheozū qui dicūt oīa
corpalia/ creata a deo tenebrarū. ¶ Sed
ex istis oritur dubitatō. Si enim credere
in deū est tendere in eum fide opante per
dilectōnem vt dicitur supra/ cum in pctō
mortali existentes nō habeant istam fidē
sic in deū tendēt. videtur qz nō credāt
in deum/ et ita mentiūtur et peccant quan-
do dicūt symbolū. quod graue est dicere.
Ad qd̄ dicit fm̄ q̄sdaz. qz ipse peccator di-
cit credo. et. nō in p̄sona sua sed in p̄sona
ecclesie. Sicut et illō. lauabo p̄ singlas no-
ces lectū meū et. qd̄ nisi in p̄sona ecclesie
que in aliquibz mēbris per singlas no-
ces lachrymat dicere/ esset mendaciū in
ore maloz. immo etiā et multoz iustoz.
Et similr̄ cum mulier dicit psal. letat⁹ suz
in his que dicta sunt mihi et. incongrua
eēt locutō/ nisi in p̄sona iusti generaliter
loqueret̄ siue ecclesie. Sicut hic in p̄sona ec-
clesie dicit. Credo in deum et. et sic nō peccat
nec menti⁹. Alij dicunt qz exis in pctō mor-
tali/ nō dicit qz credat in deū cū dicit cre-
do et. sed p̄fiteat̄ articulos fidei. Et ē sensus
Credo in deū. i. p̄fiteor credēdo esse deū.
Et ita large sumit̄ hic credere August. ve-
ro supra sumit̄ magis stricte.

Expositio secundi

articuli fidei.

Secundus articulus principalis et primus eorum qui attribuuntur filio est iste. Et in **I**hm xpm fi. ei. zc. Et supple credo in **I**esum xpm. zc. Que duo nomina frequenter in nouo testamento coniungunt. Quia vnū eorū scz **I**esus exprimit eius deitatem. interpretatur enī saluator. et in q̄ntum deus specialiter saluator est. Et reliquū nomen scilz **C**hristus exprimit humanitatem. quia interpretatur vnctus. et in q̄ntum homo vnctus est precosoribus suis. **F**iliū eius vnicus id est naturalē nō adoptiuū. Unde aliud symbolum determinando dicit. Et ex patre natū. zc. Vel vniciū dicit. quia non est vnus filius in q̄ntum deus. z alius filius in q̄ntum homo. Sed idem xps in duabus naturis. scz deitate z humanitate. z tribus substantiis. scz deitate anima z carne vnicus est filius. Unde **A**ugustinus in ecclesiasticis dogmatibus. Non duos filios fatemur si cut sepando naturas nestorius tradit. scz deum z hominē vnū filium credim⁹. manentē in duabus substantiis. non tamen cōfusus naturis. quōuis enim duas habeat natiuitates. vnā qua nascit de matre. z vnā qua nascit ex deo patre/ tamen est vnicus filius nō duo filij. Quando ego/ in conceptōne p viam generatōnis pcessi a patre/ z sic quadā natiuitate nat⁹ sum in vtero. Secundo natus sum de matre ex vtero. nec tamen ppter istas duas natiuitates/ dicēdus sum duo filij sed vnicus. **S**equitur dñm nostrū. Unde ipse dicit math. vlti. Data est mihi omnis potestas in celo z in terra. zc. **P**er hoc etiā q̄ dicit **I**esum xpm quod interpretatur saluator et vnctus/ deridet hebetudo iudeorū qui suū messiam id est saluatorē adhuc futurum expectant. **P**er hoc etiā q̄ dicit filium vniciū/ destruit heresim sabelliano/ rum dicentiū eandē psonam esse patrem z filiū. quod apertissimū apparet mendacium qz fm decursum naturalē/ oportet q̄ inter patre z filium psonalis sit distinctō licet conformitas sit nature z similitudo. Quales etenim sum⁹ nos. tales q̄ a nobis generantur. Unde de ipsa diuina filiatiōe dicit ad romā. viij. Accepistis spm adoptionis filiorū. zc. Et post pauca. Si at

filij/ z heredes. heredes quidē dei/ coheredes autē christi. Et ad eph. i. **P**redestinauit nos in adoptionem filiorū per **I**esum christum. Nullus enim seipm gignit. Unde cum idē sit pater quod filius in substantia. oportet q̄ alteritas sit psonarū. **P**er hoc etiā q̄ dicit dominū nostrū/ destruit heresis arrianorū qui ponūt inequalitatem psonarū. Unde **J**ohā. x. Ego z pater vnū sumus. Et ad hebre. i. qui cū sit splendor glorie z figura substantie eius. Et fm **A**thanasium. **E**qualis patri fm diuinitatē zc. **S**icut enim pater dñs est omnīū z omīpotens/ ita est z filius. Quod expressius determinat in alio simbolo vbi dicit. omni potens pater. omnipotēs filius. quod tamen intelligat fm diuinitatem. Quāuis enim humanitati christi collata sit omniscientia. nō tamen omīpotentia.

Expositio tertii

articuli fidei.

Tertius articulus principalis et secundus eorum qui pertinent ad filium. qui determinat vtrāqz eius natiuitatē. scz in vtero et ex vtero. Et est iste. Qui concept⁹ est de spiritu sancto natus ex **M**aria virgine. **D**ic ergo. qui scilz xps/ concept⁹ est de spū sancto id est opatione spiritus sancti. vno etenim eodēqz momento/ segregata fuit illa caro assumpta/ a reliqua carne virginis/ opatiōe spiritus sancti. et animata anima rationali. et deitas eis vnita. Unde nō est putandū q̄ sit concept⁹ de spū sancto sicut proles de semine paterno concipit. qz sic transisset spū sanct⁹ omīno. mutat⁹ qz fuisset in carnem. sic paternū semen transit in carnē. p lis/ amittens propriā speciē/ qd est etiam solo cogitatu abhorrendissimū. Unde **L**yde/ nō denotat circūstantiā cause/ materialis/ sed poti⁹ cause efficientis. Quāuis enim incarnatio filij dei/ sit op⁹ toti⁹ trinitatis/ qz qd operat vna persona/ operant omnes (eo q̄ indiuisa sunt opera trinitatis) ipsa tamen gratia/ mediante q̄ natura hūana vnit⁹ diuine/ est donū appropriatū spū sancto/ qz hec gratia appropriate pcedit a caritate seu a benignitate dei/ q̄ spū sancto appropat. **N**ō ei de⁹ i q̄ntū potēs vel i q̄ntū sapiēs/ sz in q̄ntū bon⁹ z benign⁹ nostram redemptōem opatus est/ per incarnationem filij dei. **D**icitur igitur. qui

Compendiū Theologie

conceptus est de spiritu sancto. non naturaliter. sed opatione spiritus sancti et quasi secundum appropriationem cause efficiētis. In quo verbo tangit natiuitas eius in utero scilicet qua natus est de patre veniens. nec tamen recedens. De qua **Dat. primo** Quod in ea natus est / de spiritu sancto est **Glosa Natum. i. conceptum.** Dicitur postea natus ex **Maria** virgine scilicet natiuitate ex utero. de qua **Luce. ij.** Et peperit filium suum primogenitum etc. **Per hoc autem** patet / qui conceptus est de spiritu sancto. i. opatione spiritus sancti et non opatione virili / destruitur heresis hebeonitarum. qui asserunt christum ex **Maria** et **Ioseph** nuptiali coitu esse conceptum. **Per hoc etiam** quod subdit. natus ex **Maria** virgine ut scilicet de vera matre de qua materia corporis assumpsit / destruit error valentini et aliorum dicentium de virgine christum nihil corporis assumpsisse. sed per eam quasi per fistulam transisse.

Expositio quarti

Quartus articulus principalis / et tertius eorum qui pertinent ad filium. et quidem describit passionem eius sacramentum secundum omnia que circumstant mortem eius. ut est flagellatio. crucifixio. sepultura. et huiusmodi. est iste **Passus** sub pontio pilato. crucifixus. mortuus et sepultus. **Qui** supplet christus / passus est sub pilato. i. sub potestate pilati. **Pilato** dicto pontio scilicet genere. quasi dicat non romano. quod forte dicit ad differentiam alicuius alterius pilati. **Crucifixus** in quo distinguit passionem suam a passione aliorum qui suspenduntur in patibulo. **Quia** secundum yfido. patibulum prope dicitur ubi homo suffocatur et statim moritur. **Crux** vero ubi diu tortus / tandem languenti morte moritur. ubi mors grauior et productior est. **Tamen** multotiens unum pro alio ponitur. **Sequitur** mortuus vera morte. per dissolutionem scilicet anime a corpore. diuinitas tamen semper coniuncta mansit utrobique. **Unde** augustinus. super **Iohannem** Verbum diuinum ex quo hominem id est carnem et animam suscepit / nunquam deposuit. **Mors** ergo / ad tempus carnem et animam sepauit. neutrum tamen a verbo. **Et** sepultus. non tamen ut alij corruptus et incineratus.

Unde in psal. **Non** dabis sanctum tuum videre corruptionem. **Per** hoc autem quod dicit passus crucifixus mortuus / ostendit veram carnem utpote sensibilem et passibilem habuisse. **In** qua eliditur error apollinaristarum. qui dicunt eum sensu et carne sensibili caruisse. cum tamen verissimam carnem habuerit. et optime complexionatam. et ideo maxime passibilem. **Nec** absorpta fuit illa passio per unionem deitatis. quia in illa unionem (ut dicit damascenus) suata sunt utriusque nature proprietates. **Nam** quod passibile / mansit passibile sicut humanitas. et quod impassibile / mansit impassibile sicut diuinitas. **Quinimo** incopabilem penam grauiorem sustinuit. quam posset purus homo sustinere. eo quod prebebat ei illa unionem robur et vires ad sustinendam tam amarum passionem / in qua purus homo qui eiusdem tenentudinis esset (ut dicunt) in initio passionis defecisset. **Destruit** in hoc etiam error illorum qui dicunt carnem illam in naturam deitatis transisse. et ideo impassibile fuisse. **Duos** confutat hieronimus in epistola ad damasum papam.

Expositio quinti

Quintus articulus principalis in numero. et quartus eorum qui spectant ad filium pertinet ad redemptionem eorum sacramentum qui erant in limbo inferni conclusi secundum quod prophetauerat zacharias. ix. capit. **Tu** quoque in sanguine testamenti tui / emisisti vincos tuos de lacu in quo non est aqua. **Et** iste. **Descendit** ad inferna tertia die resurrexit a mortuis. **Descendit** tamen. scilicet in anima deitate unita. quia corpus in sepulcro quieuit. et deitas ubique erat. **Unde** sine ea descendere non potuit ad inferna. i. ad limbum. parte. scilicet inferni superioris. quod detinebant saluandi. quibus debitum hominis propter mortem christi solueret. quod ait dicit psal. eruisi animam meam ex inferno inferiori. non est infernus. **Dicit** ei ibi limbo inferni inferioris respectu aeris caliginosi in quo ut in suo inferno affliguntur modo maligni spiritus. **Unde** respectu illius aeris qui ad situm. limbo hoc est superior pars inferni dicit inferni inferioris. **Tertia** die resurrexit a mortuis. ut per synodochen per sonat per toto. ut videlicet per illius diei pasceus qui mortuus est / pro vna die computet. et nocte sequens dominice. cuius mane resurrexit / per die tertio

Per hec autem verba destruitur error eorum qui negant resurrectionem nostram. Negare enim nostram resurrectionem est quodammodo negare resurrectionem christi. Sic enim arguit apostolus peria ad Corinthios. **Et** si christus resurrexit et nos resurgemus. Cum autem ad destructionem consequentis sequatur destructio antecedentis si nos non resurgemus neque christus resurrexit. **Et** nota quod secundum istam distinctionem articuloz hęc duo coniunguntur scilicet descensus ad inferos et resurrectio a mortuis. quia iste articulus dicit totum quod christus nobis per suam mortem meruit. hoc autem est redemptio in anima. quod completa est per fracturam inferni in descensu ad inferos. et redemptio in corpore que completa est in resurrectione per gloriam corporis.

Expositio sexti articuli fidei.

Sextus articulus principalis in numero. et quintus eorum qui spectant ad filium pertinet ad apertionem loci latitudinis. ubi per nobis precursor facit christus ascendit per pandens iter ante nos. et est iste. Ascendit ad celos se det ad dexteram dei patris omnipotentis. Ascendit igitur ad celos secundum humanitatem vel in quantum homo qui ubique est secundum deitatem. Ascendit inquam non statim post resurrectionem. sed post quadraginta dies. quibus apparuit per multas vices discipulis suis. ut fidem eorum roboraret apparitionibus. et probaret gloriosam resurrectionem sui corporis. quod oculis suis paulo ante discipuli viderant exprinctum. **Sequitur** sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. id est in eterna beatitudine. ad quam dexteram positus est electos suos. ut dicitur matheo. **Et** statuet oues quodammodo a dextris etc. Vel ad dexteram dei patris. id est in iudiciaria potestate. quod dicitur iohanne. **Præ** omne iudicium dedit filio. **Et** utrumque notat cum dicitur sedet. quod sedere est descendit et iudicantium. quasi dicitur. pacifice gloriatur. et omnia quiete et pacifice cum patre iudicat et disponit. et iste articulus destruit illam heresim quod negat equalitatem patris et filii. **Et** sicut illa quod dubitat de ascensione eius in celum. et per consequens negat nostram quod causat ex sua. sic erectio membrorum sequitur ad erectionem capitis. **Ante** augustinus. **Vis** ascendere ad celum. ascendente tene. etenim

per teipsum levare non poterit. Si ergo vis ascendere. membrum illius esto quod solus ascendit Job. **iiij.** Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo.

Expositio septimi articuli fidei.

Septimus articulus principalis in numero. sextus vero ultimus eorum quod secundum istam assignationem pertinent ad filium. est de reditu ad iudicium. quoniam ut dicit iohanne. **Præ** omne iudicium dedit filio. ut scilicet ille qui vivus iudicat est et exinde mortuus. iudicet vivos et mortuos. et est ille. **Inde** venturum est iudicare vivos et mortuos. **Inde** scilicet id est postmodum. **Vel** inde. id est de celis quos ascendit. venturus est scilicet in die iudicii. iudicare vivos et mortuos. **Ad** istam. quia tunc et vivi et mortui replebuntur iudicandi. ut inquit apostolus peria ad thessalios. **Et** mortui qui in christo sunt resurgent primi. deinde nos qui vivimus qui relinquitur sicut raptemur cum illis in nubibus obviam christo in aera etc. **Illi** tamen vivi qui reperiunt morientur. sed statim in momento resurgent. iudicium cum resuscitatis recepturi ubi non putet per tractum et moram temporis singulorum examinationem fieri. sed uno eodemque momento et merita singulorum discurret et discussa iudicabit. **Ante** augustinus. **Non** est in illo iudicio singulorum hominum vicissim operanda discussio. sed momentaneo discussu simul omnia sic et fecit sic et iudicabit. **Vel** aliter. **Venturum** est iudicare vivos. scilicet vitæ gratie. et mortuos scilicet morte culpe. **Ubi** nota. quod aliud simbulus addit ista verba cum gloria. quia licet christus in forma servi in qua iudicatus est sit ipse se iudicaturus. tamen in forma gloriosa apparebit et in carne glorificata. **Vel** eius gloria id est cum societate gloriosa electorum simul iudicantium. quia ut dicitur ysaie. **Domine** ad iudicium veniet cum senioribus populi sui et principibus eius. **Ex** quo patet quod quidam ibi iudicabunt et non iudicabunt. ut perfecti qui omnia propter christum reliquerunt et secuti sunt eum qui christi in iudicando assessores erunt. alij non iudicabunt. sed iudicabuntur scilicet fideles qui secundum opera sua recipiant iuxta discussionem de qua habet mattheo. **Esuri** et edistis mihi mandu-

Compendiū theologie

care rē. cum alijs ibidem taz respectu ele
ctorum q̄ respectu reproborum expositis
Iudicabuntur enī quidam eorū ad glo
riam / et quidā eorum ad p̄nam. aliq̄ nec
iudicabunt nec iudicabuntur. scilicet infi
deles. quia iam iudicati sunt. Unde io
hannis. iij. Qui non credit / iam iudica
tus est.

Expositio octavi articuli fidei.

Quinq̄ autē articuli sequentes
pertinet ad spiritum sanctum /
tam in se q̄ in donis suis. In
sedico. quia in octavo articulo
in ordine omnium duodecim articuloꝝ
primo vero in ordine istorum quinq̄
exprimitur personalitas sua. et est iste.
Credo in spiritum sanctum. Et circumlo
cutivē loquitur. Quando enī hec vox spi
ritus sanctus / capitur dictio aliter / tunc
solam tertiam personam in trinitate re
signat. Quando autē vi orationis tene
tur / essentialiter sumit. et cōuenit toti
trinitati scz x̄o. Et nota q̄ i alio sim
bolo / ad maiore expressionem istius ar
ticuli / adduntur plura. scilicet in sp̄m
sanctū dominū et vivificantē. qui ex pa
tre filioq̄ p̄cedit. qui cū patre et filio si
adoratur et cōglorificat. qui locus est
per p̄phetas. Et hoc propter quasdam he
reticos que postea pullulauerūt. Impiissi
mi enim nestorius et euthicius dixerunt
spiritum sanctū esse seruum patris et filij et
eis obedire / sicut virtus quedam aliena
ab essentia eoz. nec dare vitā gratie / nec
inspirationē. et ideo additus est dominū
et vivificantē. Et ad equalitatē signifi
candam appositū est / qui ex patre filio
q̄ procedit. qui cū patre et filio si ad
ratur et cōglorificat. Montanus autē et
quidā hereticus. et porphirius quidam
alius post eū discipulis suis dixerunt. p̄
phetas nō diuino spiritu. sed tanq̄ pro
phanaticos locutos fuisse. sicut loquū
tur energumini et arrepticū. Et vt eorū
error excluderetur addiderūt / qui locu
tus est per p̄phetas. quia cum spiritu sc̄o
inspirante locuti sunt sancti dei homines.

Expositio noni ar ticuli fidei.

Donus articulus in ordine prin
cipali / et secundus eorum qui
spectat ad spiritum sanctū. s̄m
salicē q̄ signat et vnit genera
liter ecclesiam est iste. Sanctā ecclesiā
catholicā. Et nota q̄ illud q̄ sequit̄
scz sanctorū cōmunionē adiungunt aliq̄
isti articulo. aliq̄ vero adiungit articulo
sequenti. Sc̄m primū modū exponit̄
sic. Credo / supple sanctā ecclesiam catho
licam / siue militātem siue triumphantē
esse cōmunionem. id est cōgregationem
vel societate sanctorū. Vel sic. Credo san
ctam ecclesiam catholicā adhuc in ter
tis militātem. et credo sanctorū commu
nionem. id est sanctorū societatem in ce
lo scilicet esse. hoc est eccliam triumphantē
quasi diceret. vtrancq̄ ecclesiam credo.
Vel credo sanctā ecclesiam catholicā
hoc est siue militātem siue triumphantem
et credo sanctorū cōmunionē. id est suffra
gia ipsius ecclesie que communicamus.
Vel cōmunionē. i. eucharistiā esse. scilz
in altari. q̄ negat albigenes. Sc̄m
vero eos q̄ tantūmō ponit istud p̄ arti
culo sanctā eccliam catholicā / exponitur
sic. i. eccliam vniuersalē. Catholicon enī
grece / latine signat vniuersalē. et dicit̄
ecclesia vniuersalē s̄m locū / duabus re
causis. Prima. s. q̄ est vniuersalē p̄ dica
ta per q̄ttuor p̄tes terre. An in psal. In
omnem terram eruit sonus eorum. Se
cunda causa quia articulos habet vniuer
saliter veros. quibz scilicet nullū falsum
potest subesse.

Expositio decimi articuli fidei.

Decimus articulus in ordine pri
cipali et tertius eorum qui spe
ctant ad sp̄m sanctū. s̄m scilicet
effectū gr̄e contra pctm̄ est iste
Remissionē pctōꝝ scilicet credo. Et in
telligat generalr̄ de remissionē pctōꝝ.
siue que fit in baptismo. siue q̄ fit extra
baptismū. sic in penitētia. Tamē aliud
symbolū nō videt loq̄ nisi de remissionē
pctōꝝ q̄ fit in baptismo. Dicit enim
confiteor vni baptismū in remissionem
peccatorū. sed hoc quod ibi specialr̄ dicit̄
de baptismo fuit contra hereticos cer
tos impugnātes sacramentū baptismi

Est ergo sensus Credo remissionem peccatorum fieri. supple per xpi. siue in baptismo triplici. scz fluminis / fluminis et sanguinis / siue post baptismum in penitentia.

Scom alios autē (qui vt supra tactū est) istud adiungūt cū articulo pcedenti vt scilicet sit vnus articulus. ecclesiam sanctā catholicam / sanctorū cōmunionē / remissionē peccatorū. sicut inferius latius dicitur. sic errone. Credo ecclesiam catholicam. id est vniuersalē ecclesiā / habētem modo vel habiturā in futuro / cōmunionem sanctorū. id est omnē vniōnem vel societatem sanctorū. quando scilz regnum militans / veniet ad regnum trīū pbans. Et credo supple hanc psecutam vel consecuturā remissionē peccatorum scilicet per ecclesiastica sacramenta et bona opera. q̄ dicat. Credo peccata dimitti his qui sunt de ecclesia fidelium et non alijs. Quāuis enim deus p se dimittat peccata / nō tamen dimittit nisi p p̄sentiam sacramentorū / nisi necessitas excluderet beneficiū sacramenti. Prior tamē mod⁹ exponēdi ouenientior apparet.

Expositio vndecimi articuli fidei.

Vndecimus articulus in ordine principali / et quartus eorum qui spectant ad spiritū sanctū. est de spiritu insufficiente sup interfectos veneno primi pentis. de quo p̄dicit ezechiel ezechiel. xxxvij. A quatuor ventis veni spūs et insuffla sup interfectos istos et reuiuifcant. et est iste. Carnis resurrectionem. et est sensus. Credo spiritū sanctum / per reductionem spūs creati ad corpus / facientem sua virtute carnis resurrectionē. Quod etiā innuit psal. cum dicit Emitte spūm tuū et creabuntur et renouabis faciē terre. In qua resurrectione credendū est idem corpus quod per mortē cecidit / ad eundem spiritū. id est ad eandē animā reditursi siue cuiuslibet mēbri materia ad idē mēbrum in quo erat redeat vt exponit aliqui / siue eadē materia tota corporis redeat ad totū corpus / nō tamen necessario materia cuiuslibet mēbri ad idē mēbrum scōm exemplū qd ponit aug⁹. Quā de statua enea fusa / fit massa. et iterū de eadem massa fit statua. vbi est omimoda iden-

titas materialis et numeralis inter statuam priorē et posteriorē. qz materia est eadē nūero et forma natural. scz eneitās et tñ forte qd prius fuit materia pedis in statua priori / erit materia brachij in statua posteriori. Et similt in proposito.

Argumētū autē infallibile qd resurrectione erit quotidie habemus. Unde dicit petrus rauenas. Crede te homo in morte posse resurgere. qui anteq̄ viueres nihil fuisti. aut qre dubitas qd resurgas. cū totum qd in rebus est continue sic resurgat? Sol enī occidit et resurgit. dies se pelitur et redit. mēses anni. fructus. tempus. semina cum trāseunt ipsa moriunt. cum redeunt ipsa sua morte viuescūt. Et tu etiā quotiens dormis et dormiendo euigilas / tecum q̄si moreris et resurgis.

Expositio duodecimi articuli fidei.

Duodecimus et vltimus articulus in ordine principali / et quintus eorum qui spectant ad spiritū sanctū / est de spiritū sancto. eterno. electos p̄mianate. et est iste. Vita eternam. et est sensus. Credo vitam eternam a spūscō in p̄miū electis collatam. In h̄ etiā articulo mors eterna docetur delere credi reprobis futura. q̄si dicat. Credo vitam eternā p̄miū bonorū et mortē eternā supplicij malorū. Dec autē vita eterna / consistit in stola anime et corporis. Stola autē anime in tribu cōsistit scz in manifesta cognitiōe summe trinitatē q̄ succedit fidei. Job. xvij. Dec ē vita eterna vt cogscant te solū rex xpi et quē misisti iesum xpm. Et in p̄fecta ei⁹ fructiōe que succedit spei. Itē in p̄fecta ei⁹ dilectione. qz nō euacuabit h̄ p̄ficiet caritas ipsius dei. Stola autē corporis in quatuor etiā consistit. scz in agilitate. subtilitate. claritate. in impassibilitate. De quibus dicit sapiētie. ij. Fulgebunt iusti et tanq̄ scintille in arundineto discurrent. Si igitur fulgebunt / ergo habebūt claritatem. Si iusti / ergo habebunt immortalitatem seu impassibilitatē. quia sapie. i. Iusticia perpetua est et imortlis. Si sint scintille / ḡ habebunt subtilitatem. Si discurrent / ergo habebunt agilitatem. Per hunc articulū destruit heresis ponentiū

Cōpendiū theologie

teum non curate facta hominū et heresis potentium animā interire cum corpore.

Amen Iste terminus amen / quōque tenetur aduerbially. et sic interpretat fidelis. sicut aquilā. et sonat tantū sic ita fiat. Et ponitur venterono. xxvij. Et dicit omnis populus amen. Aliquando nominaliter aliquādo verbali. ut dari potest exemplum apocalip. iij. Hoc dicit amen. i. veritas. Vel amē. i. veritatē annunciās. Et potest hic sumi primo vel secūdo modo.

In sint alia credenda ytra articulos.

Sicut autē quera tur / an teneamur aliq̄ credere que nō sunt articuli. sicut ubi gratia. fornicationē esse peccatū mortale. et similia. Dicitur ubi q̄ sic. Oportet enim multa credere q̄ nō sunt articuli. maxie ea q̄ articulos p̄cedūt. Credere enī deo nō est articulus. sicut articulos p̄cedit. et tñ oportet deo credere. q̄ antecedit articulos. Et cum credere deo sit credere et bis ei siue sacre scripture q̄ dicit fornicationem esse mortale peccatū. Patet q̄ quōvis nō sit articulus / oportet illud credere. Et sic qui negaret p̄cipia alicuius arti / diceret hereticus in illa arte. sic q̄ negaret fornicationem esse peccatū mortale / vel aliqd̄ qd̄ asserit sacra scriptura. qd̄ quidē articulos fidei antecedit. hereticus i fide dēberet reputari.

Unde sumitur numerus et distinctio articuloꝝ fidei.

Diximus autē articuloꝝ et distinctionē sicut p̄statū modū exponēdi sic accipe.

Cum enī credere habeamus q̄ deus i sua essentia vnus et simplex / trinus sit in personis. quibz q̄ deus personis iuxta suas proprietates personales certe erga nos et nram salutem attribuitur opationes p̄dicātes / q̄s etiā credere habeamus / inde insurgit nūmerus et distinctio duodecim articuloꝝ fidei. iuxta duodecim q̄ sic nobis de ipsis personis diuinis credēda inclūbūt. Et q̄ iuxta ipm̄ modū exponēdi / vnū attribuit persone patris. sex vero persone filij. et quōque persone spūs sancti. ideo duodecim articuli fidei assignantur vnus respectu patris. sex respectu filij. et quōque respectu spūs sancti. **D**e vnico

articulo q̄ attribuit persone patris.

Primus enī articulus q̄ ut tactū est attribuitur patri. exprimit eius personā / et omni potentiam / cum dicit Credo in vnū p̄m̄ omnipotentē creatore celi et terre. et hunc articulum posuit petrus. **D**e primo sex articuloꝝ attributoꝝ persone filij.

Primus vero sex articuloꝝ q̄ attribuitur filio exprimit eius personā / cum dicit. Et in iesum xpm̄ filium eius vnū domini nostrum. et hunc posuit andreas.

De secūdo et tertio. **S**ecūdo exprimit vtrāq̄ eius natiuitatē / cum dicit. Qui conceptus est d̄ spūs sancto natus ex maria virgine. et hunc posuit iohānes euāgelista.

Tertius exprimit passionis sue sacramentū / cum dicit. Passus sub pontio pilato crucifiscus mortuus et sepultus. et hunc posuit iacobus maior.

De quarto. **Q**uartus exprimit eius descensum ad inferos et p̄sequēte resurrectionē / cū dicit. Descendit ad inferna tertia die resurrexit a mortuis. et hunc posuit thomas.

De quinto. **Q**uintus exprimit ascensum suū ad superos et ianue celestis apertionem / cum dicit. Ascendit ad celos sedet ad dexterā dei patris omnipotentis et hunc posuit iacobus minor.

De sexto. **S**extus exprimit eius iudiciariā p̄tate / cum dicit. Inde venturū ē iudicare viuos et mortuos. et hunc posuit philippus.

De quinq̄ articulis attributis persone spūs sancti. **P**rimus vero quōque articuloꝝ qui attribuit spūs sancto exprimit eius personā / cum dicit Credo in spūs sanctum. et hunc posuit bartholomeus.

Secundus exprimit eius sanctificationem et vnionē qua in eo vnitur ecclesia / cum dicit Sanctam ecclesiam catholicam sanctorū communionem. et hunc posuit matheus.

Tertius exprimit eius remissionē siue iustificationem per generalem remissionē / cum dicit. Remissionem peccatorum. et hunc posuit symon chananus.

Quartus exprimit eius viuificationem per generalem resurrectionem / cū dicit. Carnis resurrectionē. et hunc posuit iudas thadeus.

Quintus et vltimus exprimit eternam eius premiationem / cū dicit. Vitam eternā et hunc posuit matthias. Et clarius hęc patent in figura sequenti.

De quadam alia distinctione articuloꝝ fidei.

Hec et alia distinctio quorundam modernorum. quod symbolum in quatuordecim diuiditur articulos. Diuiditur enim primus et tertius et quatuor articulos supra positos / quolibet in duos. non uero et decimum redigunt in unum. prout uideatur distingui symbolum nuncennum quod cantatur in missa. Et secundum hanc distinctionem ponuntur septem articuli pertinentes ad diuinitatem. et alii septem pertinentes ad humanitatem. sic scilicet. Nam symbolum autem est de deitate. aut de humanitate.

De septem articulis

pertinentibus ad deitatem. Et primo de primo.

Si autem est de deitate. tunc primus articulus est unum deum tantum esse. Et est iste. Credo in deum. Secundus articulus est patrem esse unum deum creatorumque omnium. Et est iste. Patrem omnipotentem / creatorem celi et terre. Et ut supra tactum est isti duo articuli secundum assignatorem precedentem non sunt nisi unus articulus. Tertius articulus est filium eius unicum esse unum deum sibi equalis. Et est iste. Et in Iesum christum filium eius unicum dominum nostrum. Quartus articulus est spiritum sanctum esse unum deum ab utroque precedentem. Et est iste. Credo in spiritum sanctum. Quintus articulus est deum patrem dimittere / his que sunt in ecclesia et habet communionem ecclesie et non alijs. Et est iste. Sanctam ecclesiam catholicam. sanctorum communionem / remissionem peccatorum. Et sic ut supra tactum est coniunguntur isti duo articuli in unum scilicet non et decimum.

Sextus articulus est deum suscitatum mortuos. Et est iste. Carnis resurrectionem.

Septimus articulus est deum esse remuneratorem bonorum. Et est iste. Vitam eternam. Sub quo etiam comprehenditur deum esse punitorum malorum.

De septem articulis

pertinentibus ad humanitatem. Si autem symbolum sit de humanitate. tunc articulus primus est quod christus conceptus est de spiritu sancto. Et est iste. Qui conceptus est de spiritu sancto.

Secundus articulus est filium dei natum esse de uirgine Maria. Et est iste. Natus ex maria uirgine. Et ut supra tactum est isti duo articuli secundum assignatorem precedentem

non sunt nisi unus articulus. Tertius articulus est filium dei esse passum crucifixum mortuum et sepultum. Et est iste. Passus sub pontio pilato. crucifixus. mortuus et sepultus. Quartus articulus est filium dei descendisse ad inferos. Et est iste. Descendit ad inferna. Quintus articulus est filium dei resurrexisse a mortuis. Et est iste. Tertia die resurrexit a mortuis. Sextus articulus est filium dei ascendisse ad celos sedereque ad dexteram patris. Et est iste. Ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Septimus articulus est filium dei iudicaturum bonos et malos. Et est iste. Inde uenturus est iudicare uiuos et mortuos.

ExPLICIT TRACTATUS PRIMUS HUIUS LIBELLI QUI EST DE EXPOSITIONE ARTICULORUM FIDEI

Incipit tractatus

secundus de decem preceptis legis et eorum expositione

Intra tractatum

de preceptis legis summarim tangenda sunt. quod est preceptum. Qualiter precepta distinguantur Expositione preceptorum. De numero et sufficientia preceptorum. Qualiter in ipsis preceptis septem capitalia. proinde alia precepta prohibeantur

De diffinitione precepti

et eius expositione.

Diffinitio autem precepti ab aliquibus sic. Preceptum est impium obligans ad obseruationem rei uel actus impati. Extrahitur radicaliter hec diffinitio a diffinitione precepti quam dat augustinus libro de uirginitate dicens. Preceptum est. cui non obedire peccatum est. Dicitur in dicta diffinitione obligans ad obseruationem ad diuinum consilium. quod per se non quod obligat. ut dicit augustinus. quod uis per accensum id quod consilium uideatur obligare. utpote si in casu preceptum non possit impleri nisi fiat consilium. ut si non possum sustinere parentes. scilicet patrem et matrem / nisi uendam omnia tunc tenerer omnia uendere. Quod quidem de se consilium. nec obligat nisi in casu per accensum ut exemplificatum est. Et si obijciatur quod similiter obligat uotum ad obseruationem / sic

Compendiū theologie

conuenit ei precepti diffinitio. Responde
Aliquid uouere est tantū cōsiliū nec quēq;
obligat nullus enī contra suā voluntatē
obligat ad uouendū sed qui uouerit ob
ligat necessario ad reddēdum. Et hoc iō
est quia reddere votū est precepti sed uo
uere est cōsiliū.

De varia distincti one variāq; assignatiōe preceptorum in tabulis legis

Distinctio autē ponit varia p/
ceptorū. Joseph⁹ enī dicit qnq;
mandata esse scripta in vna ta
bula et qnq; in alia. Orig. autē
ponit quatuor in vna et sex in alia. Augu.
autē ponit tria in vna et septē in alia. ut po
te tria que p̄tinēt ad deū in p̄ma tabula et
septē que pertinent ad primū in secunda.
Et hūc modum augustinus sequitur cōmu
nis opinio. Qd enī augu. ponit tria esse
in vna tabula et septē in alia. hoc magis di
cere uidet̄ pro dignitate q̄ p̄ scriptura. eo
q̄ tria p̄tinēt ad dilectōes dei et septem ad
dilectōem proximi. Unde si cōsiderētur
ipse tabule et earū scriptura in se sicut cōsi
derant hebrei et iosephus. sic vtraq; tabu
la cōtinebat quinque mandata seu p̄cepta.
Si autē considerent̄ fm̄ respectū et relati
onē eorū ad que dicta mādata ordinabāt
cum tria ordinētur ad deū et septē ad pri
mum poterit tali fine cōsiderato dici tria
esse in vna et septē in alia.

Expositio prece ptorum legis Et primo primi.

Nunc autē accedēdū est ad expo
sitōz singulorū p̄ceptorū. Et cū
lex p̄ceptorū posita sit p̄pter trās
gressiōes cōhibēdas (ut p̄ ad
Gal. iij. et tripl̄r transgressio fiat. s. corde
ore et ope. et hoc q̄dem tā quo ad deum. q̄
etiā quo ad primū. ut p̄fecta sit cōhibitio
trāsgressiōis. p̄fecta ponit̄ lex p̄hibitio
nis et sic mandatorū seu p̄ceptorū subse
q̄tur in iūctio. Et primo q̄stum ad deū. p̄
hibet̄ primū p̄ceptū cor ab idolatria. ut
deus sc̄z diligatur toto corde. Est enī de
colendo deo. Et colere deū (ut dicit glosa)
est sese toto mētis affectu illi mancipare.
Et est istud. Non habebis deos alienos
corā me. Quasi dicat De hēbis deū. nō
alienū. Exponēs q̄ dixit deos subdit

Quid sit deū colere

Non facies tibi sculptile. i. imaginē scul
ptā. quod vocat aug⁹ idoli. neq; similitudi
nē oīm q̄ in celo sunt desup/et que in ter
ra deorsum. et. que expositō est verbi pre
cedētis. Vel fm̄ Orig. sculptile siue ido
lū est/qd nō habet similitudinē in natu
ra sicut cymera. Similitudo autē est eorū
q̄ aliquāz hnt̄ in natura similitudinē. ut
imago homis vel bouis ad vey hominē
vel ad vey bouem/qd videtur per hoc qd
seq̄tur que in celo desup et que in terra de
orsum. Et hoc videtur q̄ phibeātur
imagines que ad literā sculptilia sunt/qz
sculptur. Sed r̄ndetur q̄ añ incarnatō
nem quādo data fuit hec lex/ nulla in li
gno vel i lapide sculpi potuit incorpali
dei imago. qz imago spūs/ fingi non po
test. Et p̄pterea ante incarnatiōem repro
bande erant imagines. Sed qz hoc fieri
potuit post incarnatiōem filij dei. p̄pter h
et tūc fieri concedūtur et ab ipso quidē q̄
legem tulit et dispēsare potuit scilicet xp̄o.
Uñ refert damas. q̄ xp̄s ab agaro regi mi
sit in p̄ano imaginē suam. eo q̄ pictor ab
eodē rege missus. ad depingendū imagi
nē xp̄i/ nō poterat vultū eius p̄e clarita
te intueri. ut eius singula lineamenta et
membra p̄p̄e describeret. Sed qz hec r̄/
sio/ nihil omnino ap̄d vnū populū iude
um valeret quoniā nostras imagines re
prehendūt. ideo aliter dici potest. q̄ non
simpliciter prohibētur oīno fieri imagies.
Unde beda. Imagines fieri nulla litera
diuina vetuit. hāz etenī aspectus multū
cōpunctōnis solet p̄stare cōtūētib⁹. et eis
qui l̄ras ignorāt quasi vinā de xp̄i passio
ne exhibēt recordatiōem Salomon enim
instinctu dīno eas fecit in tēplo dei. Sed
oīno prohibētur fieri ad hūc videlicet fi
nem ut adorētur et colātur. Unde seq̄tur
Neq; adores neq; colas ea. Ad adorādū
igitur et colendū phibētur imagines fieri.
Nos autē nō adoramus imagines. sed re
fertur honor et adoratiō ad imaginatū. sc̄z
ad deū vel ad sanctū eius cui⁹ est imago.
ut dicit augu. lib. iij. de doctrina xp̄iana.
Seq̄tur Nō adorabis neq; coles. Inē
que sic distingue. Non adorabis sc̄z vene
ratōne corpis. ut inclinādo eis vel genu
flectendo. Neq; coles sc̄z affectōne mētis
Unde glosa Aliō est colere aliō est adora
re. Potest quis inuitus vel adulādo regi
bus idolatris/vel tormētis victus/ado

rare. cum tamē sciat idolū nihil esse. et sic nulla mētis affectiōe ad idolū moueri. et p cōsequens nec colere. Colere enī est toto mētis affectu et studio mācipari. **S**equitur. Ego enī discretiue dicit. quasi dicat Ego nō alius. Sum dñs / et iō timēdus deus tuus / et ideo diligēdus. Fortis zelotes. i. diligēs amator. **U**nī deit. v. de tuus deus emulator visitās. s. puniendo iniquitates patrū scilicet non custodiētium precepta data in filios. i. puniēs etiā ipos filios. si patres ista nō custodierint. **P**uniunt enī quādoq; filij p peccato patrū temporaliter / nō eternalit. Et sic intellige illud **Ezech. viij.** Filius nō portabit iniquitatem patrū. scz eternalit. **U**el visitās peccata patrū in filios etiā eternalit. Non aut quia sunt peccata patrū. sed qz sunt peccata filiorū imitantiū peccata patrū. **U**sq; in tertiam et quartā generatiōem. **H**oc dicit. qz quādoq; solent patres in tertā et quartā generatiōem viuere. et plerūq; filiorū vel nepotū suoz molestius ferre cruciatūs q̄ propoz. **F**oz qui oderūt me. i. peccatorū et maloz. **E**t cōtra faciēs mīam in multa milia. i. in oēs. **E**t ponit ibi finitū numerū pro infinito. **D**iligētib; me et custodiētib; precepta mea. **I**ste terminus. et ponit ibi expositiue p id est custodiētib; **Q**ui enī diligit deū / precepta eius seruat. **U**nde **Joh. viij.** Si q̄s diligit me sermo nē meū seruabit. **S**ed querit qualr istō posset dici primū preceptū. cū dilec. o dei dicat primū mandatū. **M**atth. xxij. **H**oc est (loquēs de dilectōe dei) primū et maximū mandatū. **R**espondet q̄ illō mandatū de dilectōe dei idē est cū hoc prio pcepto decalogi. **I**ubet enim primū preceptum decalogi vnū deum coli et nihil ei in amo re preferri. et sic idem est. vel equipollet pmo mādato. iuxta preallegatū. xxij. capitulum **M**atth. **U**el potest dici q̄ dilectio speciale mandatū nō est. sed radice et stipes ceterozū. ad quod scilicet cetera mandata re ducūtur. **U**nde primū mandatū dicitur nō ordine sed dignitate. i. inter cetera precipuū et maximū. cum oīa cōphendat.

Expositio secundi

S precepti.
Secundū preceptū cōhibz os a piurio. a blaffemia. a mendatō et istud. Non assumes in va

nū nomen dei tui. s. false vel superflue. vel dolose p nomē dei iurādo. vel mētendo. vel ipsum nomē blaffemando. vel puerse de deo sentiēdo. **E**t si obijciat q̄ fm istā expositiōem / istud prinēt ad quintū pceptum secunde tabule. s. ad illud. Non loquaris contra proximū tuū falsum testimoniu. vbi agit de piurio. **D**ic q̄ iurās falsum. duplr peccat. **P**rimo. s. cōtra primū suum. cū decipiēdo. et isto mō ex pre verbi quod ordinatū est ad primū. et quo ad hoc cadit sub dicto quinto mādato seu pcepto secunde tabule. **I**tem secūdo peccat. inuocando ad cōfirmatiōem falsitatis vel deceptiōis / teste diuina veritate. et isto mō peccat i deū. et quo ad hoc habet sub isto secūdo mandato seu pcepto pme tabule. scz in isto loco. **N**ec enī habebit dñs hominē infontē. i. innocentē scz quin apud deū nocētis penas exoluat. s. qui assumpserit nomē dei frustra. **U**nde deuter. v. **N**on usurpabis nomē dei frustra. qz nō erit impunitus qui sup re vanā nomē dei assumpserit. **U**el nō habebit dñs infontē id est innocentē. hoc est a culpa immunē cum q̄ assumpserit nomen dei frustra. qz vt habet ecclias. xxij. **U**ir multū iurans replebit iniquitate et non discedit a domo ei. **S**ed qd dicit de istis magnatis et secularib; q̄ cōsuetudinē hnt iurandi. nūqd trāsgrediūtur istō pceptū seu mandatū et peccāt mortalit. **A**liq̄ rident distinguēdo. dicētes q̄ piuriū multipliciter dicit. s. indiscreta iuratio. vt pote quādo q̄s inutilr iurat verū. vel qū sine de liberatiōe iurat. et tūc nō credunt esse mortale peccatū. **N**ā tūc fit pter pceptū. sed nō contra pceptū / nisi forsan nimia eēt assuefactio. **A**lio modo sumit piuriū. vbi vel quādo q̄s iurat cū deliberatiōe illud qd iuramēto nō esset asserendū / imo nec simpliciter dicēdū seu loquēdū. sed potit oppositiū. et tūc credit esse mortale peccatū. **A**liq̄ distinguūt dicētes q̄ piuriū multipliciter dicit. **U**no modo falsa iuratio. q̄ si fiat ex ignorantia / adhibita tamē pus diligētia debita. nō est peccatū. **S**ed si fiat nō adhibita diligētia debita. peccatū quidē est sed veniale. **S**i aut falsa iuratio fiat sciēter. vt pote cū mendaciū iuramēto cōfirmatur. tūc nisi tantū iocando fieret. semp est peccatū mortale. **A**lio modo dicit piuriū trāsgressio iuramēti iā facti. qd si fuit licit

Compendiū theologie

tum. semp est ipsa trāsgressio mortale peccatū. Si vero illicitū. trāsgressio illi nō est peccatū. sed illud illicitū sciēter iurasse fuit peccatū. Tertio modo dicit per iurū indiscrētū iuramentū. qđ ponū (nisi alia aggrauaret circūstantia) veniale peccatū

Ite nomē dei patris/est filius. qz ipm patrē notificat. Nomē ergo dei in vanum assumit qui ipm xpm purā creaturam ponit seu asserit. qz sic ponit ipm esse vanū vel vanitatē. **U**n ad rhoma. viij. Vanitati subiecta est ois creatura. Sed cum tps veritas sit. vñ Jo. xiiij. Ego sum via veritas et vita. nullaten⁹ poterit esse vanitas. et sic nec pura creatura. Quid ergo absurdus qđ illā firmissimā veritatē ponere vanitatē. et illud verbū virtuosum sustētans oia vt habet ad heb. i. ponere vanū et sustētātū. **D**eniqz tertio modo nomē dei assumit ille in vanū qđ nomē xpi. vñ dicit xpianus. p peccatū vanū reddīt et mortuū. Nomē qđpe sup hoies scriptū vt viuant ipi iuxta qđ loqitur tps apocal. iij. Et scribā sup eum nomē dei mei et nomē ciuitatis dei mei noue hierlm. que descendit de celo a deo meo. et nomen meū nouum

Expositio tertii pre

Tertiu pceptū ptinēs (ceptū ad deū/cōhibēs trāsgressiōnē in ope est) **M**emento vt diē sabbati sanctifices. i. sanctū et seriū habēas. cessando ab omni ope seruilī. **U**bi nota. qđ in q̄tū sabbatū desigēt quietē interiorē a prauis affectiōibus/et exteriorē ab oibus seruilib⁹. pter illi⁹ diei determinatōem/ morale est hoc pceptū et scriptum in corde hūano. sicut alia decalogi mandata seu pcepta. **N**atura enī dicit esse vacandū aliqñ quieti. et orōni. et diuine laudi. Sed qz tali die. s. sabbato. et a talib⁹ rebus grossiorib⁹ abstinere/nō dicitur cōscia. sed sola exterior iussio diuina q̄sum ad hoc fuit cerimoniale hoc mādatum. et soluendū. i. solui poterat. **C**irca qđ est aduertendū. qđ in dñica resurrectōnis dñice/ex statuto ecclesie mutatum est sabbatū in dñicam/ ne videremur iudaisare. Quia ex quo veritas luxit. trāsiit legē ymbra. et hoc quo ad cerimonialia. **E**t si querat quare alie iudoz festiuitates nō p̄cipiebant in decalogo. **D**ic qđ cetera eorum festiuitates/fuerūt tantū cerimonialia

les. nec ab oibus sunt obseruāde. hoc autē pceptū/magis morale est qđ cerimoniale/ iō in decalogo ad quē oēs tenent semp precipiendū erat. **S**equitur deute. v. vñ sumit hoc pceptū. **S**ex enī dieb⁹ facies oparua. septimo autē die qđ est dies sabbati nō facies in ea quicq̄ op̄is. **E**t subdit rōem pcepti. **S**ex enī dieb⁹ fecit de⁹ celū et terrā. vt patz **Gen.** i. et requieuit die septimo. non quasi lassus. **S**ed ponit ibi requieuit p cessauit. sicut dicit apoc. iij. **R**equiem nō hñt die ac nocte dicētia sanctus sc̄tus. zc. i. dicere nō cessabāt. **I**ta sumit in dicto passu requieuit p cessauit. **N**ihil enī vltius fecit nouū cui⁹ nō fecerit prius materiā vt pote corpaliū. vel similitudinē. vt pote spiritaliū. **O**patur tñ adhuc quotidie creata gubernādo. vt dicit **Joh.** v. **P**ater meus vsqz modo operat⁹ et ego operor. **C**irca qđ dicit augu. lib. iij. sup **Gen.** **S**ic requieuit vt nouā creaturā vltius cōderet nullā. nō vt que cōdiderat cōtinere et gubernare cessaret. **A**t bñ dicit diei septimo. qđ est dies sabbati. et pro id est sanctificauit eū. i. sanctū et celebrē cum hñe voluit. vt scilicet nō fieret opus seruale in eo. et sic nō interdicit opus charitatis. nec necessitat⁹. **U**n patz qđ poterūt exhiberi ecclesiastica sacramēta. sicut enī poterāt circūcidere sabbato. et nos etiam die dñica sacramēta possimus exhibere. et opa charitatis. vt elemosinas. et opa necessitatis exercere. vt bibere comedere. (pcepti.

Expositio quarti

In quo ad deū tria ponūtur pcepta. **Q**uantū autē ad primū ponūtur septē sequētia. quozū vnū est affirmatiuū/ et sex sunt negatiua. **A**ffirmatiuū autē et quartū in ordine principalī. sed primū in his qđ respiciūt proximū est illud. **D**onora patrē tuū et matrē tuam. **P**er qđ mādatū natura qđ corrupta est/ ad ordinem naturalē reuocat⁹. **N**ec fuit necesse hmōi pceptū dari parētib⁹ respectu suoz filioz. **C**resce te enī virtute in filijs/ decrescit virt⁹ in parentib⁹ fm naturā. et deficiētī virtuti/ debet iuste subsidiū. **U**n quia minorat virtus seu vigor in pentib⁹/ et auget in filijs datur pceptū vt filij subueniāt parētib⁹. **N**ec fuit necesse dare hmōi pceptū pentib⁹ de filijs/ q̄uis priō ipsi filij fuerūt im-

potentes. qz natura etiam corrupta ad id cogit. eo qz naturalr succus ascēdit a radice ad ramos z nō ecōuerso. Et Crisosto. Hoc est amor in hōib⁹ qd est humor in arboribus. **A**it ergo. Honora patrē tuum duplici. s. honore. z reuerēdo. z necessaria p̄bendo. Patrē tam spūalem q̄ carnalē. Intelligit etiā de patre deo q̄ potissime est honorādus. **U**n̄ mal. i. Fili⁹ honorat patrē z seru⁹ dñm. Si ergo p̄r ego sum ubi est honor me⁹? Et matrē tuā carnalē. necnō z spūalem. s. eccliam. De q̄ ad Gal. iij. Illa autē que sursum est hīrlm/ libera est. q̄ est mater nr̄a. Noīe etiā patrē z m̄ris oēs primi intelligunt. vt dicit augustinus. **U**n̄ fm̄ ipm̄ oīa vendēda sunt z danda p̄ paupib⁹ in extrema necessitate. qd si nō fit/ trāsgredit̄ istud mādatū. Si ergo noīe patris z m̄ris/ oīs primus intelligitur/ z nobilissimū inter proximos ponit p̄ oibus. s. p̄rem z matrē. claz est qz illis p̄cipue honor debet z subsidiū. **A**t vt firmius obseruet̄ adhuc hoc p̄ceptū/ subiūgit premiū dicēs. vt sis logeu⁹ sup̄ terrā. **N**a eccl. iij. Qui honorificat patrē z matrē. vita uiuet longiore. Iustu enī est vt q̄ alteri⁹ vitā sustētat. vitā illius plōgetur. **S**up̄ terrā inqt̄ scz tā morietū q̄ uiuentiū. eo qz pietas ad oīa utilis est. pmissio/ nē hīs vite q̄ nūc est z future. i. ad thi. iij.

Expositio quinti

Quintū autē prece (p̄ceptū. p̄m̄ principale. z scdm̄ in ordine eoz q̄ respiciūt. p̄m̄ū z p̄m̄ū negatiuū/ est istud. **N**ō occides. **U**bi p̄cipit qz nō ledat̄ proximus in sua p̄sona. **N**ō occides igit̄ supple hoīez teipm̄ videlicz. vel aliū. z dupl̄r. videlicet aīa vel corpe. **S**ed p̄trariū huic p̄cepto videt̄ haberi exo. xxij. **A**t maleficos nō p̄tneris uiuere. In quo p̄bo p̄cipit dñs fieri occisionē hic vero phibet. vñ cōtrari⁹ sibiūpi videt̄ in legislatiōe. **S**z ad hoc dicit qz p̄sonē priuate q̄ nullā habet iurisdicōem vel autoritatē/ hic phibet occidere legi autē vel ministro iusticie/ p̄cipit occidere. **E**xo. xxij. **E**t sic nō est cōtrarietas. qz nō est circa idē seu respectu eiūdē. **S**z nūquid aliquo modo priuate p̄sonē licz absqz trāsgressiōe occidere/ videt̄ qz sic. ad min⁹ in sui defensiōe. hoc ei iura p̄mittūt scz iniuriā. p̄pulsare z t̄pate vim vi repellē

re. **I**te et ordine charitatis debet eo potius subuenire vite. p̄rie. q̄ vite aliene. **U**nde volentē me p̄imere/ poti⁹ occidere de eo q̄ p̄mittere me occidi. **S**ed cōtra hoc videt̄ esse illud math. v. **S**i q̄s te p̄cūsserit in vna maxilla/ p̄bebe ei z aliā. **E**t iō dicit quidā qz nullo mō licet occidere etiā defendendo/ maxie autē viro p̄fecto. **E**t hec videt̄ esse opinio anselmi. **N**ec fm̄ eos debet opinari qz me occisur⁹ sit/ si eū nō occidero. sed qz de⁹ p̄stabit̄ mihi auxiliū/ vel euasiōis aut fugē beneficiū. **A**lij volūt/ qz in sua defensiōe liceat occidere. eo qz lex occidere iubēdo vel saltē p̄mittēdo/ talem defendentē se/ in dicto casu iudicē cōstituit in aduersariū. **U**n̄ ipm̄ vice legi interficit. vñ lex p̄bēdo autoritatē/ excusat a p̄ctō. **H**oc tñ intellige/ si necessitas ē inuitabilis. qm̄ si te p̄cūsserit aduersariū/ z fugerit vel p̄cutere destiterit/ eū rep̄cutere nō licet. vel seq̄ fugientē. qz hoc nō fieret ad p̄pulsatōem iniurie. sed ad vltionē. q̄ spectat ad solū iudicē. **E**t r̄ndent̄ isti ad illud math. v. **S**i q̄s te p̄cūsserit in vna maxilla. zc. qz illud cōtinet cōsiliū non p̄ceptū. **E**t nota hic qz homicidiū multis modis fieri d̄r. **S**it enim q̄nqz sola mēte p̄odiū fraternū. **U**n̄ Joh. epla. i. ca. iij. **Q**ui odit fratē suū homicida est. **I**te prauum exemplū relinquēdo. **U**t enī dicit gregorius tot mortibus digni sunt. q̄t prauitatis exēpla reliquerūt. **I**te lingua z hoc tripliciter vel scz p̄tra legē quēqz morti adiudicando. **U**n̄. ij. reg. iij. dicit̄ dauid v. riā p̄cūssisse gladio qz morti dolosez iniuste adiudicauit. **I**te mentiēdo. **U**n̄ Sap̄. i. **D**s qd̄ mentit̄ occidit aīam. **I**te cuiqz detrahēdo. vñ dicit bernardus. qz detractor vno ictu tres aīas interficit. suā. s. z illi⁹ quē sua detractōe inficit. z illius de quo detrahit. qz sibi forsan p̄iudiciū mortis vel dāni irrepabilis sua detractōe parat z acq̄rit. **I**te fit homicidiū manu q̄licūqz scilz p̄emptōe exteriori. siue p̄ gladiū. siue per venenū. siue p̄ aliā penā. **I**te fit homicidiū p̄ subtractōem victus. scz corpis. **U**n̄ Amb. **P**asce fame morientē. qz si nō pascis occidis. **S**iuē victus subtractōe id ē verbi dei. **U**nde Ezech. iij. **S**i loquente me ad impiū. zc. **N**on annūciaueris ei zc vt auertat̄ a via sua impia zc. z ipse impius iniq̄tate sua moriat̄. sanguinē eius de manu tua req̄ram. **U**nde versus. **E**xēplū

Compendiū theologie

mens. lingua. manus. subtractio victus.
Corpis & aie. dici faciunt homicidam

Exposito sexti precepti

Sextū preceptū in ordine principali & tertium eorum quae respiciunt primum est istud. Non mechaberis. Ubi precipit ut non ledatur primum in re sibi coniuncta per legem. scilicet in uxore. Et accipit hic sub nomine mechaberis omnis illicitus concubitus & quicumque coitus fornicari. quibus mechaberis magis proprie adulterium dicat. Mechaberis enim grece / adulterium dicitur latine. Et ad hanc reduci potest fornicatio spiritualis sicut ydolatria. De qua Ieremias. iij. Mechabata est cum lapide & ligno. Potest etiam ad hanc reduci expositio prava sacre scripture. Ubi. ij. ad Corin. ij. Non sumus sicut plurimi adulterantes verbum dei. Ubi hic nota quod fornicatio est mortale peccatum. Videatur tamen contrarium eo quod actus naturalis. Actus naturalis non est peccatum. Insuper cum coire sit necessarium ad preservationem speciei sicut comedere ad preservationem individui et in necessitate ut fame liceat etiam non suarape & comedere. quia tempore necessitatis omnia sunt comedia. videatur similiter quod in feruente desiderio coeundi / posset quis non suam rapere & cum ea coire. Ad quod dicitur quod actus fornicationis dupliciter dicitur. Uno modo dicitur naturalis eo. scilicet quod naturaliter fit. Alio modo dicitur contra naturam. Et iuxta istum secundum modum dupliciter adhuc dicitur contra naturam. Uno modo quando fit contra naturalem concubitum qui est maris cum femina. & isto modo potest dici actus innaturalis. quia contra naturalem commixtionem. Alio modo dicitur contra naturam. quia scilicet naturam in suis naturalibus vulnerat & spoliat gratuitis. scilicet bono gratie & virtutis. Et isto ultimo modo / omnis fornicatio est contra naturam sicut omne peccatum mortale. Corrupt enim naturalia & destruit omnia gratuita. Et quia isti sunt effectus mortalis peccati / propter hoc patet fornicationem esse peccatum mortale. Et sic patet solutio argumenti / quia licet fornicatio sit actus naturalis / quia scilicet naturaliter fit. est tamen innaturalis quia naturam corrumpit. Nec sequitur quod sit actus naturalis quia naturaliter fit. quia propterea non sit peccatum. ubi non debito modo fit. Et intellige quod coitus qui de se naturalis est / post subtractionem peccati primi partem concupiscentiam / est sicut cibus veneno

iunctus. quod quis de se naturalis sit. tamen propter veneni admixtionem interficit. nisi beneficio tyriace / comedenti subueniat. Pari modo & animam concupiscentia carnalis inordinata interficit. nisi beneficio matrimonij & honestate nuptiarum intercipiatur. Nec est simile de extrema necessitate famis & desiderio feruente coitus / quia si in necessitate famis non subueniat per alienum esurienti / periret individuum. Non sic autem periret species generis humani / si non satisfiat per coitum alicuius cum aliena. Nam saluat in alijs. Etiam ipse possit aliter saluare scilicet cognoscendo suam propriam uxorem. Sed quare ponuntur duo precepta circa prohibitionem illiciti coitus. scilicet Non mechaberis & non concupisces uxorem proximi tui. cum vnum sub alio possit subintelligi. Et similiter de istis duobus. Non furtum facies & non concupisces rem proximi tui. cum omnes qui furant rem proximi concupiscant / sic possit primum contineri sub secundo. Augustinus soluit quod in duobus preceptis. scilicet non mechabandi & non furandi / omnia opera interdicta sunt. in alijs autem duobus interdicitur ipsa omnis concupiscentia. Et quia utrobique est peccatum / utrobique est mandatum prohibitorium. Nec similiter fit prohibitio de voluntate occidendi sed tamen de actu. quia naturaliter sunt prona homines ad velle luxuriam & ad actum luxuriandi. Similiter ad voluntatem habendi alienum & ad actum. sicut ad rapinam & furtum. Et ideo due sunt prohibitiones & data duo precepta prohibitoria. vnum prohibens ipsam voluntatem aliud prohibens ipsum actum. Non sic autem est in occidere. quia homo naturaliter abhorret tam voluntatem occidendi quam actum. Quilibet enim creatura suam spiritum amat & nititur eam seruare non destruere. nisi cum extra se exit per furorem ire vel temere concupiscentie (precepti.

Exposito septimi

Septimum preceptum in ordine principali et quartum in ordine eorum que respiciunt primum. quo scilicet prohibet ledi ipse proximus / in rebus sibi non per legem coniunctis sed fortuitis. & est istud. Non furtum facies. Est autem furtum subtractio rei aliene / inuito domino / animo lucrandi. Notatur dicitur contra ratio quia quis furtum non facit nisi ope contracter. Dicitur etiam rei aliene. quia in re que plenissime mea est / non facio furtum.

Secus aut si q̄s habeat mecū rem cōem
Dicit inuito dño. qz si credat dñm per
 missurū / r̄ subsit iusta causa sic credendi
 etiā si dñs nō erat cōcessurus / nō tenetur
 furto. Si autē nō subsit iusta causa sic
 credēdi / teneat furto. **C**ōtra si crederet cō
 tractare rem dño iuito licet etiā cōtractet
 dño volēre. peccat tñ mortalit̄ r̄ furtū fa
 cit. qz in peccatis cōtrahēdis r̄ cōmitten
 dis / intētio principaliter attendit. **D**i
 cit etiā animo lucrādi. qz si q̄s ancillā ali
 enā in meretricē rapuerit / nō lucrī sed li
 bidinis causa / furtū p̄rie non facit secus
 autē si eā rapiat vt vēdat. **E**t nota qz ex
 trema necessitate excusatur fur. qz tpe tan
 te necessitatis oīa sunt cōmunia. **E**t in
 tellige qz sub noie furti intelligit p̄hibita
 om̄is vsurpatio illicita rei aliene animo
 dico lucrādi. q̄lis est rapina. vsura. nego
 ciatio fraudulenta r̄ hmōi. **E**t nota qz
 nō dicit. **N**ō facies rapinā / quis rape sit
 generalius q̄ furari. Nam om̄is q̄ furat̄
 rapit r̄ non ecōuerso. **Q**d fecit ideo. quia
 iudei q̄bus hmōi p̄cepta data sunt / p̄nio
 res sunt ad furtū qd̄ est occultū. q̄ ad ra
 pinā vbi testis adest. **E**t ideo occurrendo
 magis piculoso / furtū in p̄hibitōe nomi
 nauit nō rapinā. **V**oluit tamē a pte totū
 intelligi. vtpote p̄ furtūz om̄ē rei aliene
 vsurpatōem. **P**er hoc etiā p̄hiberi vide
 tur ne fiant violētie r̄ nimie exactiones et
 tallie principū r̄ militū in pplm suū. quia
 hoc videt̄ rapina esse. r̄ species furti. **P**ro
 pter qd̄ d̄. **L**sa. i. Principes tuī infideles
 focij furum. **S**ed circa hoc distinguit̄ ab
 aliq̄bus. qz aut tallie illē sūt sup seruos.
 aut sup colonos terre. **S**i sup seruos. cū
 nihil habeat nisi noie dñi sui. videt̄ qz do
 minus seruū suū talliare possit. r̄ onera
 re q̄stumcūqz vult. **P**otest tamen dñs ni
 mis angariādo seruū suū / nimis qz exigē
 do et opprimēdo eū ita grauiter sic cōtra
 istd̄ p̄ceptū faciēdo peccare. qz iusticia
 dei exigat / vt vnusquisqz re sua debiteyta
 tur. **N**on tamen vt sit rapina dicunt. nec
 oportet de necessitate restituere. licet pie
 tas hoc exigat. **S**i autē fiat sup colonos
 terre siue inhabitātes terrā / tūc ratanda
 est illaz talliaz seu exactionū acceptatio
 fm̄ labore principis vel militis quē hnt
 in defensione illius terre. quā ipsi coloni
 sic talliati inhabitāt. r̄ etiā fm̄ expensas
 quas necesse est principi vel militi facere

fm̄ suam moderatā r̄ honestā familiam.
 r̄ si vltra exigat / rapina est. r̄ p̄ istud p̄ceptū
 ptum inhibetur. (p̄ceptū

Expositio octauū

Octauū p̄ceptū in ordie prin
 cipali r̄ quintū in ordine corū
 que respiciūt primū quo. s. p̄hi
 bet quis cōtra primū transgre
 di ore. s. ferendo falsum testimoniū. **E**t est
 istud. **N**on loq̄ris cōtra primū tuum fal
 sum testimoniū. **I**n quo r̄ piurū r̄ mē
 daciū p̄hibent. qz vt dicit aug. lib. de mē
 dacio. **O**m̄e mendaciū / hoc genere verbi
 cōplectitur. **Q**uisquis enī aliqd̄ enūciat
 p̄hibet testimoniū animo suo. vñ si men
 titur / falsum testimoniū animo suo p̄hi
 bet. **P**er hoc autē qz hic dicit contra p̄
 rimū. vt dicit aug. de questionib⁹ erodi.
 non videt̄ prohibere mendaciū qd̄ p̄dest
 alicui r̄ nihil obest ei cui mentit̄. **E**t argu
 mentū qz est aliquod genus mendaciū qd̄
 non est mortale peccatū. illud scz qd̄ non
 fit cum libidine decipiendi vel nocendi.
Nec enī om̄is intentio vel libido fallēdi.
 efficit mortale peccatū. **P**redicat enī hoc
 completū intētio fallēdi / et de mendacō
 p̄nicioso r̄ de mēdacio iocoso. r̄ de mēda
 cio officioso. sed tamē p̄ prius r̄ p̄ posteri
 us. **E**t de se fm̄ suam primariā intentōez
 nō dicit nisi de mendacio p̄nicioso. **A**t id̄
 solum fm̄ se mendaciū p̄niciosum a mul
 tis reputat̄ esse mortale peccatū. vt videt̄
 velle prepositin⁹ r̄ magister **B**uilhelmus
 antiodorensis r̄ alij magistri magni de
 cretoz. **S**unt autē fm̄ augusti. octo ge
 nera mendacioz. quoz sufficientiā sic ac
 cipe. **T**ria enī in genere sunt mouētia
 ad mendaciū scilz nociuitas. libido men
 tiendi. r̄ vtilitas. **S**i autē nociuitas sit
 in causa hoc est si quis mentiat̄ vt noceat
Aut ergo intendit inferre alicui nocumē
 tum spūs vt. s. subuertat a fide catholica /
 aut a regulis bonoz mox. vt sunt qui di
 cunt xpm̄ non incarnatū. vel luxuriā nō
 esse peccatū mortale r̄ hmōi. **E**t tūc est p̄ri
 mus modus seu primū genus mendaciū
 scilz mētriri in doctrina pietatis r̄ religio
 nis. r̄ hoc est mortale peccatū. **A**ut inten
 dit nocumētū totius hom̄is. quod p̄rin
 git dupliciē. s. vel intendēdo nocere vni
 uersalit̄ r̄ totaliter. r̄ fm̄ genus qd̄ om̄ib⁹
 nocet r̄ nulli p̄dest. vt q̄ mēdaciē p̄sequitur

Compendiū theologie

hominē ad mortē. Et est scōs modus seu scōm genus mendaciū. Et istud est pctm mortale. Aut intendēdo nocere particulariter et fm genus qd alicui nocet et alicui pdest. vt est mendaciū mercatorū et calūniatorū. Et est tertius modus seu tertium genus mendaciū. et istud similiter est pctm mortale. Et vocat qdlibet istorū triū genēz mēdaciū pniciosum. Si autē libido mentienti sit in causa. hoc est si qd mentiat ex sola libidine. tūc aut mouet tūm ex affectiōe et intētiōe mentiēdi. et non ppter aliō. Et est quartus modus seu quartum genus mendaciū. qd vocat mendaciū libidinosum. et ponit mortale pctm. Aut mouet ex intētiōe mouendi auditorē ad cōplacētiā vel risum. Et est qntus modus seu qntum genus mēdaciū qd vocat mendaciū iocosum. qd ponitur cōius veniale peccatū. Aut vtilitas aliq est in causa. hoc est si qd mentiat vt sibi vel alteri prosit. Et tūc aut vtilitas illa psistit in bonis fortune que perdi pnt. vt si quis mentiat/ne p raptorsuā pecuniā amittat. Et est sextus modus seu sextum genus mendaciū. Aut illa vtilitas psistit in bonis corpis. vt cū qd mentiat pro saluādo vitā homis. vt si homo querat pro eū occidendo aut ad mortem ducendo. et mentiēdo dicat se non vidisse vel nescire vbi sit. Et est septimus modus seu septimum genus. Aut illa vtilitas psistit in bonis anie/que tamē sic sunt in anima vt quodāmodo etiā habeāt esse in corpe. vt cum quis mentiat pro sua aut alterius pudicitia vel virginitate seruanda. Et est octauus modus seu octauum genū mēdaciū/fm debitā assignatiōem augustini. Et vocat quodlibet istorū triū vltimorū genēz mendaciū officiosum. et de se ponitur esse peccata venialia.

De triplici genere

mendaciū. In summa nota q in genere est triplex mendaciū. s. pniciosum libidinosum officiosum. Primum. s. pniciosum cōtinet sub se tria prima genera supposita et declarata. Et est semper mortale pctm. Scōm scilz libidinosum cōtinet sub se quartum genus supra positū et declaratū quod ponit mortale. Et quintū qd dicit iocosum et ab oibus ponit veniale. Tertium. s. officiosum cōtinet sub se sextū septimū et octauū genera etiā supra posi-

ta et declarata. Et est semper veniale. nisi ex accidenti efficiatur mortale.

Expositio noni et decimi preceptorum legis.

Nonū et decimū mandata in ordine principali et septimū et septimum in ordine eorum que respiciunt primū. eo q diuerso modo ordinantur fm ordinē textus exodi et deuteronomij simul ptractent. in quibus prohibet transgressio in corde cōtra primum. Fit autē transgressio in corde dupliciter videlicet qntum ad cōcupiscentiā carnis. cōtra quā ponitur nonū mandatū qd est Non desiderabis vxorē primi tui. Quod ponit nonū preceptū fm magistz in libe sententiā et fm aug. et scōm libz deuteronomij. licet aliter ordinet in exodo. Item fit transgressio contra primū in corde qntū ad cōcupiscentiā oculoꝝ. cōtra quā ponitur decimū mandatū. quod est. Nō cōcupisces domū proximī tui. qd ponitur in exodo nonū. In quibus notandum q prohibet speciali mādato cōcupiscentiā carnis et concupiscentiā oculoꝝ. potiusq cōcupiscentiā aliorum malorū actiū. qz iste due cōcupiscentie hnt delectatiōes suas etiā ante opus. et nō tūm coniūctas opī vt dicit august. Et cum hoc etiā habeāt in opē nocentiū proximī. qd nō sic est in cōcupiscentiis aliorū actiū. Et ideo propter istā turpitudinē istarū cōcupiscentiarum/que sic sunt ante opus/reprimendā data sunt ista mandata que prohibēt cordis cogitatum. Vel propter causam sup in fine sexti mandati assignatā. Porro quod subdit. Non seruū nō ancillam. et quod annectit nono mādato scōm ordinem exodi. et decimo scz de nō cōcupiscentia domū proximī. scōm ordinē deute. v. specialiter ad decimū ptnet mandatum. Ordināt tamē cum nono scōm dictū ordinē exod. eo forte q ea que ibi enumerat sunt res mobiles sicut vxor de qua est nonum mandatum.

Unde sumitur numerus seu sufficientia preceptorū legis.

Non restat videre numerum et sufficientiā istorū decem preceptorum seu mandatorū legi. Circa qd nota q sicut supra dictū

est lex preceptorum posita est propter transgressionem. Transgressio autem in primo suo genere estum ad materiam presentem attingit dupliciter habet fieri scilicet directe contra deum. vel directe contra proximum.

De triplici modo

transgressionis contra deum. Contra deum autem contingit directe transgressionem fieri tripliciter. scilicet corde ore et opere. Corde autem fit contra deum transgressio. cum quis. scilicet a deo auertit per idolatriam vel homini quod per primam preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non habebis deos alienos coram me. etc. Ore fit contra deum transgressio per nomen scilicet suum mentiendo. blasphemando. piurando. etc. Quod per secundum preceptum seu mandatum prohibetur. in quo dicitur. Non assumes nomen dei tui in vanum etc. Opere autem fit contra deum transgressio. quando scilicet tempe debito et ad dei cultum principaliter deputato fit operatio non licita. vel illi cultui seu illi tempe non conueniens. Quod per tertium preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Memoro ut diem sabbati tuum sanctifices. etc. Contra proximum contingit directe transgressionem fieri dupliciter. Vel omissione scilicet boni ad quod quis erga proximum tenetur. Vel illatione mali quod quis sibi inferre non deberet. Contra primum. scilicet contra omissionem boni ad quod quis erga proximum tenetur datur quartum preceptum seu mandatum quod est. Honora patrem tuum et matrem tuam. etc. Illatione vero mali contingit tripliciter contra proximum transgressionem fieri. scilicet opere ore et corde. Opere quidem dupliciter. Vel scilicet malum proximo inferendo in se ipso id est in sua propria persona. Quod per quintum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non occides. Vel proximo inferendo in re sua. Et hoc iterum dupliciter. Vel scilicet licet in re sua sibi per legem conuicta ut est vxor. Quod per sextum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non mechaberis. Vel in re sua non sibi per legem conuicta sed omnino separata. qualia sunt bona fortuita. Quod per septimum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non furtum facies. Ore fit contra proximum transgressio sibi mentiendo. fallendo. decipiendo. falsum testificando. Quod per octauum preceptum seu mandatum prohibetur in quo di-

citur. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. etc. Corde denique fit contra primum transgressio dupliciter. Vel scilicet estum ad concupiscentiam carnis. Contra quod datum est nonum preceptum seu mandatum. in quo dicitur. Non desiderabis uxorem proximi tui. Vel estum ad concupiscentiam oculorum. Contra quod datum est decimum et ultimum preceptum seu mandatum. in quo dicitur. Non concupisces domum proximi tui. non seruum non ancillam. etc.

Qualiter per decem

precepta legis omne peccatum mortale prohibetur.

Ultimo notandum est qualiter in decalogo fit virtualiter et effectiue omnis peccati mortalis prohibitio. Prohibent enim ibi septem capitalia peccata. In primo quippe precepto seu mandato prohibetur superbia. Ita etenim orationi. intimo debito quod cultui contrariatur. Unde ecclesiasticus. Inuitiam superbie hominis apostatate a deo. Inuidia autem prohibetur in quarto precepto seu mandato. Ibi enim ut a parte totum intelligatur precipitur unicuique honorem debitum impedere quod facere non sinit inuidia. Ira autem prohibetur in quinto precepto seu mandato. Ibi enim perfecte intelligendo prohibetur occisio seu homicidium omne quod nocentium in persona proximi. ad que inducit ira. Luxuria vero tam corporalis quam mentalis prohibetur in sexto precepto seu mandato et in nono. Ibi enim prohibetur mechia omnis quod illicitus concubitus. et etiam omnis illicita carnis concupiscentia. Bula autem que deseruit luxurie in eisdem duobus preceptis effectualiter prohibetur. Sicut enim in natura nutritiua deseruit generatiue. ita in victibus gula deseruit luxurie. Vel secundum alios Bula in primo mandato prohibetur. Bulosi enim ut communius deum non colunt sed ventrem suum. Unde ad phil. iij. Quorum deus venter est. etc. Acedia vero in tertio precepto seu mandato prohibetur. Ibi enim precipitur debita sabbati sanctificatio. quod proprie fit per spiritalem animi quietem in deum. feruentem quod et diligentem laudem dei. Quis contrarium omnino efficit acedia. que in se ipsa quietem extra deum querens tabescit et a laude diuina torpet. Auaricia tam realis seu exterior quam etiam mentalis prohibetur in septimo precepto seu mandato.

Compendiū theologie

z in decimo. Ibi enim phibetur furtum
omnis qz rei aliene vsurpatio in debita qz
detentio. Et etiā omnis mētalīs bonorū
z rerū illicita cōcupiscētia.

Quod effectuali

ter in primo pcepto phibet omne pecca-
tum. Potest etiā z aliter dici. qz scz in pri-
mo pcepto seu mādato phibet nō tantū
omne capitale peccatū. qn etiā omne pecca-
tū mortale. Tunc enim est pctm mortale
cū homo plus vel eque aliquā creaturam
diligat sicut deū. Quod plane in prio pre-
cepto seu mādato qd est de vno deo super
omnia diligēdo z colendo phibet. z sic ex
psequenti omne mortale pctm in illo prio
pcepto effectuali censetur phibitum

Alius modus po-

nendi prohibitionē septē peccatorū mor-
taliū p decem pcepta legis.

Sunt z alij aliter imaginantes
qui adhuc ampli⁹ ipsa septem
peccata capitalia p dicta decem
legis pcepta seu mādata phi-
beri cōcipiūt z ponūt. cōsiderādo scz ple-
nariā ipsoꝝ pceptoꝝ seu mādatoꝝ in-
tentionē. finē z effectū. Dicūt enī supbia
phiberi p primū pceptū. De phibitō-
ne supbie p primū p scdm p tertiu p qrtū.
Etenim vt dicūt iuxta quod supra tactū est
supbia facit apostatāre a deo. supbia pro-
cliuīs est ad contēnendū blasphemandū
qz nomē dei. Superbia nō se faciliter ad
debitā sabbati sanctificationē deuotū qz
cultū deo exhibendū disponit. Supbia
nō libēter debitū patri z matri ac alijs q-
bus cōuenit honorē impendit. De pro-
hibitiōe inuidie. Dicūt enī vt supra inui-
diā phiberi p quartū pceptū p quin-
tū p octauū. Etenim inuidiā nō faciliter
ad debitū tam patris matri qz alijs qbus
puenit honorē impendēdū aim inclināt
Inuidia sepe primū aio z interdū verbo
necat. eius qz mortē oprat z in ea exultat
Inuidia libēt primo detrahāt falsum qz
de eo testimoniū phibet. De phibitiōe
ire. Itē dicunt. rē p scdm pceptū p qn-
tū z octauū. Etenim ira facilis est ad nomē
dei in vanū sumendū z blasphemandū. Ira
procliuīs est ad occisionē seu lesionē pri-
mo in sua propa psona inferēdū. Ira eti-
am inclināta est ad primū ybis iniuriā

dū. z damnificandū. De phibitiōe du-
plicis luxurie. Per sextū pceptū z nonū
dicūt phiberi duplicē luxuriā. actualē scz
z mentalē. Luxuria etenim put in nomen
trāsīt vicij capitalis/dicit omīs illicit⁹ et
indebitus actualis z cubitus. Dicūt etiā
omīs illicita z cupiscētia carnalis. De
phibitiōe gula. Dicūt gulā phiberi p pri-
mū pceptū. p tertiu. p sextū. p nonum. Per
primū quidē eo respectu quo supra decla-
ratū est. Etenim gulosi vt cōius deū nō de-
bite colunt sed ventrē suū. Gula respectu
tertij pcepti nō faciliter inclināt ad debi-
te sanctificandū sabbatū. ea qz supportā-
dum. q ad dictā sanctificatiōem spectant.
Per sextū vero z nonū pceptū eo respectu
vt supra declaratū est phiberi dicūt q lu-
xuria cui deseruit. De phibitiōe ace-
die. Dicūt acedia phiberi p tertiu p-
ceptū p quartū. p tertiu quidē eo respectu
quo supra declaratū est. Respectu vero q-
rti pcepti. qz acedia q de se negligēs incu-
ria z torpēs est. oino impeditiua z oppo-
sita videtur debite honoratiōis prouisio-
nis z sustentationis pentū. coz qz quib⁹
conuenit. De phibitiōe duplicis auaricie.
Duplicē auariciā. exteriorē scz z mē-
talem dicūt phiberi p primū pceptū
p quartū p septimū p decimū. Etenim re-
spectu primi pcepti auaricia. que iuxta
dictū apli ad eph. v. pprie idolorū seruit⁹
est/deū non debite colit. Respectu quarti
pcepti manifestū est auariciā debite con-
trariari honoratiōi subuentiōi z pro-
uisioni pentū z alioꝝ quib⁹ conuenit. Re-
spectu vero septimi pcepti z decimi/ sa-
tisfacta est supra declaratiō. Possent et
alijs modis alijs qz respectib⁹ z rationib⁹
ipsa septē peccata capitalia p dicta decem
legis pcepta z mādata prohibita dici z
assignari/iuxta varios conceptus varias
qz imaginationes hominū.

**Explicit secundus tracta-
tus huius libelli q est de
expositione decem pceptoꝝ
seu mādatoꝝ legi.**

Tractatus tertius

de septē sacris ecclesie et eorum declaratiōe.

Ad compē
diolam sacramentorum
noui testamēti noti-
ciā videndū est sum-
matim in genere. qd
sit sacramentū. Quibus
de causis insti-
tuta sunt sacramēta.

In quibus consistant
An aliqua possint iterari. Quot sunt. Et
qualē ad vicia et ad virtutes cōtrarietate
et ordinē habeant. Deinde de quolibet sa-
cramēto tangendū est aliquid in speciali

Diffinitio sacramēti

et eius expositio.

Diffinitio autem sacramenti ex
verbis magistri in. iiii. sentētia-
rum elicitur que est ista. Sacra-
mentū est inuisibilis grē/visi-
bilis forma/imaginē ipsius gerēs et causa
extēris. Quā sic intellige. Sacramētū est
forma/nō intrinseca quidē/ut est accidēs
vel forma essentialis exterior. Non intri-
seca quidē ut est forma essentialis, sed ex-
terior ut est accidēs. Visibilis sic. s. ut sicut
visus p quolibet sensu/ita visibile pro q
libet sensibili. qsi dicat. Sacramentū est
sensibile signū vel sensibile signatū seu fi-
guratum. Inuisibilis grē. i. grē que nō
videt vel nō sentit sensu exteriori. Et hoc
dicit ad dām decoris corporis et hmoi. que
sunt grē visibiles. Imaginē gerens. i. si-
militudinē ipsius scz grē. Verbi grā. Pro-
prietas qdā naturalis/cōnexa est aq que
in sacramēto baptismi/grām repñtat inui-
sibilem. ut puta refrigeriū qd est in aq/re-
pñtat refrigeriū grē ab incendio fomitis
Et vis ablutiua que est in aqua. repñtat
ablutionē a macula originali. Sequitur
et causa extēris scilz ipsius gratie. cōiter et lar-
ge sumendo causam. sic scz q illd dicat eē
causa alicui rei/sine quo res ipa nō fit. qz
uis sine eo fieri posset. De eni pprie et p se
causa est remissionis pcti et collatiōis grē.
Quia tñ hoc cōiter nō facit/nisi ad extēti-
am sacramēti vbi sacramentū haberi pōt
ideo dicit cōiter/sacramentū ipsoz causa
qsi illud sine quo hec nō fiūt. Ex si obij

ciat de corpore christi vero/ qd est sacramētum
corporis mistici. ut infra dicit. qd tñ nō est
signū sensibile. nec forma visibilis. Dic q
corp⁹ illud est sensibile et forma visibilis
in annero licz in se nō sit. licz enī in suave-
ra et propa natura nō sit visibile aut sensi-
bile. est tñ visibile et sensibile in forma vel
specie panis anxi. An cū dicitur Sacramē-
tū est inuisibilis grē visibilis forma. intel-
liges scilz in se vel hñs annexum visibile
vel sensibile.

Quibus de causis

instituta sunt sacramēta.

Secundū magistz in. iiii. sentē-
tiarū instituta sunt sacramēta
ppter humiliationē. ppter erudi-
tionē. ppter exercitiū. Propt
būiliationē videlicz ut ppter deū subijcia-
tur pctōr curādus creature. q p auerfōez
a deo p inordinatū amorē creature subie-
ctus est. Equū enī est ut vbi ouis peccatū
ibi et moriat. De eruditione. Propter
eruditōem vero/ ut p ipsa exteriora sacra-
mentā/ ad aliq spūalia cogitāda et consi-
deranda erudiamur et exercitemur. Excita-
mur etenī ut aduertam⁹ p ea que extērius
vident/purgationē anie intrinsecā in sa-
cramēto fieri. Si enī deus aiām curaret
nulla exteri⁹ dū purgat vel añ vel p ppo-
sita specie/nūq cogitaret rudis homo de
aliq interiori purgatione. s. p hec q exte-
ri⁹ fieri vider/instruit et exercitat ad recog-
tandū purgationē fieri interi⁹. De exer-
citiō. Propter exercitiū sō ut. s. homo in
his exerceat. ut picula ociositatis deuiter
qd non referit hic ad actū sacramēti. q in
plurib⁹ iterari non pōt/ s. ad actū grē sacra-
mentalis. q frequenter iterādus est. Alius
mod⁹. Vel pdicta fm qsdā distingue. q. s.
sacramēta data sunt clericis in exercitatio-
nē siue exercitiū. Di ei exercitiū hñt in ip-
sa scz sacramēta ministrādo. ut celebrādo
penitētiās in iūgendo. infirmos vngēdo
et tā ipos qz sanos cōicādo et alia sacra ex-
hibēdo. In qb⁹ sufficiēter poterūt occu-
pari tā sacerdotes qz alij clerici/ q tenētur
eorū esse ministri et coadiutores. Sic er-
go data sunt ipa sacra clericis in exercita-
tionē. Laicis autē data sunt in eruditōz
ut supra mōstratū est. Utriqz at tā cleri-
cis qz laicis data sunt in humiliatōnem.
quia utriqz sacra suscipiūt. in qbus ppter

deum se creature subiiciūt. cui aī immo-
derate amando ꝑtra deū se subiecerūt.

**In quibus consi-
stunt sacramenta**

Qonsistūt autē sacramēta. vt di-
cit magister in. iij. sentētiāz in
duob⁹ scz in rebus z in verbis
Et ꝑ res intellige omīa sensibi-
lia ad sacramētū necessaria ꝑter verba. vt
aquā. oleū. linitionē. panē. vinū. impos-
sibile manuū. z cetera hūmōi. In sacro tm̄
in q̄ necessaria sunt ꝑ verba at̄ intellige
oīa verba necessaria ad sacramētū. siue
sint inuocatio trinitatis. siue alia q̄cūqz
verba ad ipm̄ sacramētū necessaria.

Unde ꝑ aquā z oleū que hic q̄si causa exē-
pli ponit/intellige oēs res necessarias in
oībus sacramētis. Et ꝑ nomē trinitatis
oīa verba necessaria ad sacramēta. **D**oc-
tamē scias q̄ nō in oībus sacramētis eq̄-
liter sunt hec duo necessaria. **P**ōt enī ma-
trimoniū cōtrahi nutu vel signo. q̄ succe-
dūt loco verborū vt in mutis. **P**oteēt etiā
vera penitētia/sine ꝑfessioē z satisfactioē
in aliquo casu haberi. Verūtamē de peni-
tētia dicit aliq̄ q̄ tota virtus penitētie/
potest haberi sine ꝑfessione z satisfactioē
sed nō sacm̄ penitētie in q̄ntū sacramen-
tū. qz sic id est in q̄ntū penitētia est sacm̄
cōtrito ꝑfessio z satisfactio ad esse suū exi-
gunt/ vt ꝑtes sunt integrales. Et sic in ca-
su ꝑdctō habet virtus sacramēti/ sed nō
sacramētū in q̄ntū sacramētū. **U**n si ho-
mo sic ꝑtritus sine ꝑfessione z satisfactioē
decederet/ et ex post resuscitaret/ ipse tene-
ret ad ꝑfessionē z satisfactionem.

**In quib⁹ differūt
sacramenta noue legis a sacramentis ve-
teris legis.**

Notandū venit q̄liter z in q̄-
bus differāt sacramēta noue le-
gis/ a sacramētis veteris testa-
mētī. Et fm̄ aug. tota differētia
est timor z amor. qz veteres sua sacramē-
ta adimplebāt timore. nos vero sacramē-
ta euāgelica ex amore. Et ad litterā datio
veteris legis tota fuit in timore z igne et
fumo. z alijs terribilitatib⁹/ sed noua lex
tota in benignitate z gratia. **D**ugo de
sancto victore inter sacra noue legis z sa-
cramēta veteris legis ponit triplicē drāz

Prima est q̄ nostra sacra sunt immedia-
te signa gratie/ sed illa non sic immediate
sunt signa gratie sicut nra. **S**cōda differē-
tia est q̄ nostra sacra sunt signa z cause/ il-
la ꝑo sunt signa tm̄. **T**ertia differētia est
q̄ illa sacramēta veteris legis tm̄ promit-
tunt gratiā quā non continēt/ nostra au-
tem dant gratiā quam continēt

**Quot modis sacra-
menta iterentur**

Tribus autē modis dicit sacra-
mentū iterari. **U**no modo ex
ꝑte efficiētis vt pote conferētis
Et sic omīe sacramētū est itera-
bile qm̄ idem eps frēq̄ter confirmat/ fre-
quēter ordiat/ idē etiā sacerdos frēq̄ter
baptizat/ ꝑsecrat corp⁹ xpi z huiusmodi

Alio modo dicit sacramētū iterari re-
spectu suscipiētis/ vt cū ab eodē idē sacra-
mentū non nūero/ sed specie suscipit Et
hec iteratio est in q̄busdā sacramētis/ z in
q̄busdā non. **S**ūt enī aliqua sacramēta
instituta in remediū maloz que frēq̄ter
ꝑsone accidere solēt/ z in q̄b⁹ non imp̄mi-
tur character sic penitētia i remediū morta-
liū actiū/ z eucharistia in remediū venia-
liū/ z extrema vnctio in remediū vtrozqz
z etiā corpalis morbi. Et hec sacramenta
sicut mala in quoz remediū instituta sunt
frēq̄ter accidūt/ ita frēquēter ꝑferri z ite-
rari p̄nt. **S**unt z alia sacramēta in q̄bus
imp̄mit character/ z hec sacramēta ꝑꝑt
dignitatē characteris que sic imp̄mūt q̄
semel imp̄ssus indelebilis est/ iterari non
p̄nt. **T**ertio modo iterari dicitur sacramen-
tū sic/ scz q̄ eadē forma verborū nūero su-
ꝑ eandē materiā nūero ad eandē sc̄tificā-
dā ꝑferat. Et isto modo nullū sacramē-
tum iterat/ qz sic verba sanctifica seu sc̄ti-
ficātia viderētur insufficiētis efficacie re-
spectu sc̄tificatiōis illi⁹ materie. **O**si obij-
cias de extrema vnctione in q̄ videt eadē
forma verborū iterari sup eundē infirmū
Dic q̄ non iterat illa forma verborū sup
eundem infirmū nisi se aliter habentē/ et
sic alteratum/ hoc est nisi alia ei infirmi-
tas numero supueniat/ vel eiusdem infir-
mitatis magna fiat immutatio/ z sic ꝑꝑ-
rie non videtur sup eundem fieri.

**Assignatio numeri
sacramentoz fm̄ septē virtutes**

DE numero sacramentorum scilicet dicitur est. quod septem sunt. scilicet baptisimus confirmatio. eucharistia. penitentia. extrema unctio. ordo. matrimonium. que continentur in hoc versu. Abluo firmo cibo piget ungitur et ordinatur vroz.

Que convenienter septem assignantur secundum septem virtutes. ut videlicet baptisimus sit sacramentum fidei. In ipso enim incipit ipsa fides. Extrema unctio sit sacramentum spei. Qui enim in unguis sperat specialiter de meritis. ecclesie et de misericordia dei. Eucharistia sit sacramentum charitatis. Unde hilarius. lib. viij de trinitate dicit sacramentum esse amoris. Confirmatio sit sacramentum fortitudinis. que necessaria est ad pugnam spirituale ad quam quis confirmatur. Penitentia sit sacramentum iusticie propter satisfactorem. in qua unicuique reddere debet. quod suum est. Ordo sit sacramentum prudentie propter clauem scientie que confertur ordinato. Patrimonium sit sacramentum temperantie. eo quod libido in illo sacramento honestate excipitur nuptiarum. Alia assignatio pro contrarietate ad septem peccata capitalia. Potest et aliter numerus ipsorum sacramentorum accipi secundum contrarietatem quam habent ad vicia capitalia. Videlicet baptisimus sit contra superbiam. eo quod homo ibi se maxime humiliet. Communissimo elemento scilicet aque. Eucharistia contra invidiam que contrariatur charitati. et ita eucharistie que est sacramentum amoris. Confirmatio contra acediam. eo quod homo confirmatur ut fortis efficiatur in spiritualibus in quibus debet esse acediosus. Extrema unctio contra iram. Ira enim tumere facit. et tumoris mitigatio est ab unctio. Ordo contra auariciam quia ordinati deum esse suam portionem profitentur. non aliquid mundanum. Unde in susceptioe clericatus que omnium incipit ordinum dicit illud psalmus. Dominus pars hereditatis mee etc. Penitentia contra gulam. quia inducit abstinence et carnis maceracionem. Patrimonium contra luxuriam ubi turpis voluptas honestate excipitur nuptiarum.

Particularis de declaratio sacrorum. Et primo de baptisimo

Dicitur hec accedendum est ad ipsorum sacramentorum declarationem. et primo de baptisimo. Ubi primo videndum est quid sit. scilicet quid sit nomine et ratione. Quot modis sit seu quadruplex est. Que sit propria eius materia. Que sit eius

propria forma. Quis sit eius effectus. Quis minister. Que conditiones accedendum ad baptismum. De patrinis. et quod est eorum officium

Quid sit baptisimus

nomine et ratione:

Uidet autem baptisimus que ad nomen idem esse quod lauare. sic baptisimus idem est quod lauare. Unde glosa ceteri. iij. Baptisimus et lana crum sunt eiusdem rei nomen. sed vniu latinum est. alter grecum. Sic ergo baptisimus dicitur generaliter sumitur idem est quod lauare. Specialiter vero aliquando ipsum designat sacramentum. Aliquando autem ipsam actionem. scilicet ipsam lotionem. Unde dicitur baptisimus iohannis. i. ablutio que abluatur iohannis. Aliquando vero designat ipsam passionem seu susceptioem lotionis. Unde marci. viij. Relinquentes enim mandatum dei tenent traditiones hominum. baptisimata vrez et calicium. i. quibus lauatur vrez et calices. Aliquando autem noiat seu designat ablutionem sacramentalem. ut cum dicitur baptisimus est tinctio ut in subiuncta diffinitioe exprimitur. Unde baptisimus ab aug. sic diffinitur. Baptisimus est tinctio in aqua. verbo vite sanctificata. Et intellige tinctioem passiuam scilicet qua intingitur baptisatus. sicut vult magister in sententiis et multi alij. Et si obijciatur quod baptisimus manet in baptisato. tinctio autem illa transit. que ut videtur non potest dici baptisimus. Rnde quod quis tinctio illa in se transire videatur. manet tamen in suo effectu. scilicet in caractere que impmit. qui quidem indelibilis est. et ideo non omnino transit illa tinctio cum in suo effectu maneat. Et in dicta diffinitioe dicitur tinctio supple facta in aqua verbo vite sanctificata. i. in aqua que per verbum vite. i. per inuocationem sancte trinitatis sanctificata est.

Quotuplex sit baptisimus

Est autem triplex baptisimus. scilicet fluminis flammis et sanguinis. Baptisimus quod est fluminis est que fit in aqua secundum modum ecclesie consuetum. Qui omnino a culpa liberat. tam scilicet peccati actualis. si ipsum inuenerit sicut in adultis. que originalis sicut in puulis qui tantum originale culpam habent. Liberat etiam a pena debita. Insuper impmit caracterem. Baptisimus flammis est cum quis bene fidem. volens

baptisari/caret baptismo aque/non qdē p negligentia vel cōtempnū/sed ppter im-
potentia/qz. s. habere nō potest. Ubi de-
fectū supplet gratia spūs sancti. Et ista li-
berat a culpa z pena debita. **B**aptism⁹
sanguinis est vt in martirib⁹. qui nō va-
lentes habere baptismū aque/propō san-
guine baptisant. vel poti⁹ merito p̄cio s̄
simi sanguinis in cruce effusi. Et hic si-
militer liberat a pena z culpa. **I**sti duo
vltimi modi/errenso nomine dicunt bap-
tismi. quia quō ad euacuatōem culpe z pe-
ne suppleat locū baptismi flum̄is/sed tñ
nō imprimūt caractere. **U**n̄ extat opinio
qz si cōtingeret aliquē taliū sic baptisato-
rū resuscitari/tēneretur denuo baptisari
baptismo aque. Nec tunc diceret bap-
tismus iterari qz nō eadē species iteraretur.

Que sit propria

materia in sacramento baptismi.

Propria materia in sacramēto
baptismi/est sola aqua. eo qz vt
dicit magister in. iij. sententia
rū hoc sacramētū tātū in aqua
celebrat. Cuius cause z rōes sunt multez
assignari p̄nt. **U**na qz aqua vim refri-
gerandi habet z abluendi. Et ideo signat
grām abluentē culpe maculā/z refrigerā-
tem in cenditiū/qd est in estu fomitis z cō-
cupiscētie. q̄ duo sunt p̄ncipales effect⁹
baptismi. Et ideo ad designationē hui⁹ du-
plicis gr̄e/fit in aqua. **S**ecūda causa ē
p̄munitas hui⁹ elemēti z facilitas h̄ndi/
quia nullus etiā inopū phibet ab aqua.
Et ideo qz sacramētū necessitatis est/fit
in cōmissimo elemēto. vt nullus a suscipiē-
do excuset. **T**ertia causa est p̄munitas
z facilitas aquā inueniēdi. quia vbiqz est
z in omni pre mūdi inuenit. vbi habitāt
homies. Et hoc itez competit huic sacro-
fic generalit̄ necessario. **Q**uarta causa ē
qz non vinū vl̄ oleū sed aqua de latere sal-
uatoz̄is fluxit. vbi fm̄ quosdā initiū sum-
psit hoc sacramētū. **Q**uinta causa est
qz spūs sanctus viuificās primo sup aquas
apparuit. **U**n̄ Gen. i. Spūs dñi ferebat
sup aquas. **S**exta cā est qz saluator nō-
ster in riuis iordanis sua mundissima ac
sanctissima carne hoc elemētū tetigit dās
ei vtutē vt spiritiferas aras facere possit
vt dicit Abryso. **S**ed nūquid in quo-
libet aqueo liceat baptisare. Nunqd̄ pri-

mo in aqua marina que non videt aqua
simplex qz habet immictū adustū trestre
ob quā causam est falsa? **I**te nūqd̄ in bro-
dio vel ceruisia vel medone? **I**te nūqd̄
in aqua calida vt in balneo? **C**irca hec
ab aliqbus sic distinguitur/quia vel illa
p̄mixtio aq̄/tollit speciē z p̄rietatē elemē-
ti/z ipm̄ trahit in aliā spēm aut non. **S**i
aut tollit/tunc in illa p̄mixtione non po-
test fieri baptismus/sicut nec in medone.
nec in ceruisia. nec in litiuio z yzina. nec
in aqua quā alchimiste faciūt ad mutan-
da metalla. que vehemētissimā vim habz
purgandi z dissoluēdi. **S**i autē non tol-
lit p̄rietates z spēm aque. qui ipsa aqua
remaneat in virtute refrigerādi z abluēdi
et non dissoluēdi ad modū aquarū acuta-
rum. tūc in illis potest fieri baptism⁹. vñ
in mari z in aq̄s turbidis/potest fieri ba-
ptismus. z etiā in brodio si non sit remo-
tū z alteratū in specie elemēti p̄ illud qd̄
coctū est in eo. **U**n̄ adhuc querit̄ vtrū
in aqua calida sicut in balneo possit fieri
baptismus? **C**onstat qz sic. eo qz illa aqua
p̄ accidentalē caliditatē/nō amisit suā na-
turalem frigiditatē. q̄nimo p̄sulcius face-
rent sacerdotes/vt dicūt aliqui si in tem-
p̄e frigido facerent aquā pro baptisando
calefieri quia aliquādo puuli baptisandi
adeo frigore aque penetrant. qz inde con-
trahūt mortales infirmitates z moriunt̄.

Sed quid si alius liquor admisceatur
aque. vt pote ceruisia vel vinū nūqd̄ in
illa aqua fit baptismus. **D**icitur qz sic. si
aqua in illa p̄mixtōe p̄dominet̄ alias nō.

**De forma prescri-
pta sacramenti baptismi.**

De forma p̄scripta huius sacra-
menti dicendū est quid sit quo-
ad verba proferēda. Quo ad i-
mersiones faciendas. Quo ad i-
quedā preparatoria que de huius sunt so-
lennitate sacramenti.

De forma sacramē

Ati baptismi quo ad verba
Orma aut verborū talis ē. **E**go
baptiso te in nomine patris z fi-
lij z spūs sancti. **U**bi nota qz hoc
p̄nomē ego fm̄ oēs fere doctores etiā de-
cretistas/n̄ ē de necessitate sacri. z p̄t omitti
s̄n̄ maḡ culpa. tuti⁹ ē tñ apponere. s̄z reliq̄

verba sunt de forma quo ad necessitatem
adeo q̄ si aliquid eorū omittatur non fiat
baptisimus. ¶ Q̄d autē apostoli baptisā
uerūt in nomie xp̄i et nō expresse inuocā-
do trinitatē triplex cā assignatur. Una qz
illo tempe odiosum erat illud nomē salu-
tare. z tō vt homies vidētes sp̄m visibi-
liter ad eius inuocatōem descēdere maḡ
illud nomē reuererētur. cautiū fuit ad tē-
pus apud eos donec illud nomē ampli-
publicaretur ip̄o iuocato baptisare. Alia
causa fuit significatio nōis. que ip̄licite
exp̄mit trinitatē. qz in hoc noie xp̄s q̄ in-
terptatur vnctus/intelligitur vngēs pat̄
vnctus fili⁹. vnctio sp̄s sanctus. Tertia cau-
sa fuit reuelatio diuina eis facta. que licet
nō legatur. nō putatur tamē apostolos h̄
presumpsisse nisi spiritus sancti instinctu
z iussione monerētur. ¶ Sed q̄d si modo
in oioe xp̄i baptisaretur. Dicūt quidā ma-
gistri doctoz. q̄ nō debet in nomie xp̄i ba-
ptisari. si tamē baptisatū fuerit valet bap-
tism⁹. Ambro. Hugo de sancto vic. lib. de
sacramētis. Et magister in li. iiii. sentētia
rum vidētur idem sentire. z etiā moderno
rū aliqui. ¶ Alij quidā licet pauci quos
viderim sentiūt cōtrariū. eo q̄ fm ipsos
nō fit baptisimus his diebus nisi p̄ inuo-
catōem trinitatē explicite. ¶ Sed q̄d si ex
turbatione animi vna tantū p̄sona noia
retur. vt si diceretur solū/baptisō te in no-
mine patris. Itē quid si fiat aliqua trās-
positio aliquaꝝ dictionū. vt baptisō te in
nomie filij z patris. zc. Itē quid si fiat
appositio aliaꝝ dictionum. vt baptisō te
in nomie patris z beate marie. Itē quid
si in platione verboꝝ fiat aliqua interpo-
sitiō. vt pura baptisō te in nomie patris z
interponatur. veni huc vel porta sal z hu-
iusmodi. z postea dicatur z filij. zc. Quid
si fiat corruptio verboꝝ. vt baptisō te in
noie patra z filia z huiusmodi. ¶ Respon-
sio in primo casu hugo de sancto victore
baptisatū dicit. Aut ei. ¶ Vides ergo qualr
in fide trinitatē solo p̄re z filio nūcupato
plenum fit baptismatis sacramētū. Alij
volūt q̄ nō sit baptism⁹ sicut plene vult
buguelin⁹ in apparatu suo sup decretales.
Magister etiā albertus idē dicit. z plene
cōtradicit in libro sentētiarū in hac pre-
vbi p̄ vnus p̄sone nomen intelligi dicit
trinitatē. in quo noie apostoli baptisauē-
rūt ratōne iam dicta. s. q̄ cuiuslibet istoꝝ

trii nominū significatio implicite exp̄i-
mit trinitatē. ¶ In secūdo casu cū fit ali-
qua trāspositio dictionū fm buguelinū.
et fm aliquos modernoz magistroꝝ / q̄
volūt q̄ ipse ordo verboꝝ sit de forma ba-
ptismi nō est baptisatū. Alij dicūt q̄ pec-
cat qui trāsponit. tamē si nihil aliud faci-
at nisi trāspositōem / nec intēdit deridere
vel heresim inducere baptisatū est. quod
ego meli⁹ credo. ¶ In tertio casu. s. cū ali-
quid apponit̄ distinguūt aliq̄. qz aut ap-
ponit̄ aliquid nō corruptū. vt p̄tz in cre-
plo supius posito vbi addit. z b̄e marie.
Et tunc dicūt esse peccatū in appositōe.
sed q̄ baptisatū est. Aut apponit̄ aliquid
corruptū vt si dicat. Nō baptisō te in no-
mine patris zc. z diaboli. Et tūc dicūt nō esse ba-
ptisatū nec aliqd fieri. ¶ Et eodē modo
in quarto casu cū fit interpositō aliqua.
maxime si casus aliqua necessitate aliqd
interponat̄ qd nō corrupit. vt patz in di-
cto exemplo. Et istā opinionē videt̄ p̄fir-
mare augu. in de vnico baptismo lib. vi.
Alij volūt q̄ in isto quarto casu nō sit ba-
ptisatū maxime in p̄posito aliquo qd fit p̄-
ter vel cōtra formā. ¶ In vltimo casu di-
cūt q̄ si dicatur corrupte verba ex ignorā-
tia vel impotētia recte sonādi. tamē nō in-
tendat baptisans heresim seq̄ vel induce-
re. baptisatū est. Secus tamē esset si fie-
ret corruptio in p̄ncipio dictionis. qz cor-
ruptio in principio dictionis variat z au-
fert signatū ip̄ius dictionis. nec sic est dū
corruptio fit in fine. Unde verbi grā. Itē
dictiones sortes sortis sortē eandē p̄sonā
signant z representant. nō sic autē iste dicti-
ones sortes z mortis. Et ideo dicūt q̄ cor-
ruptio in p̄ncipio dictionis tollit formā
baptismi. nō autem corruptio in fine.

De forma baptis

Hmi quo ad immerfiones.
Prima autē baptisimi quoad im-
merfionē hec est. vt accipiat̄ puer
per laterā. facie eius versa. capite etiam ad
orientē verso. z mergat̄. z simul mergēdo
dicat̄. Ego te baptisō in nomie patris. Se-
cundo capite ad aquilonē verso dicat̄ et
filij. Tertio capite ad austrū verso / dicat̄
z spiritus sancti. Ut sic pedibus semp ver-
sus orientē tentis formet̄ crux xp̄i in cui⁹

Compendiū theologie

morte baptisamur. Hoc tamē scito q̄ si prima mersio omnia verba p̄ferant completū est sacramentū. et p̄fectē baptisatū.

Sed q̄d si moriat̄ puer in prima mersione patre nominato. vel in secūda patre et filio nominatis: credit̄ q̄ baptisatus sit plene / quia tūc summ⁹ sacerdos supplet q̄d minister supplere nō potuit. Idem dicit̄ si sacerdos vel quicūq; baptisans vna mersione facta vel vna p̄sona nominata moriat̄. **S**ed q̄d si fiat mersio nihil dicens p̄ turbatōe / vel ignoratiā vel si mutus sit qui baptisat: dicit̄ ab oībus q̄ nihil tūc fit. cum ipsa trinitas nec explicate vel implicite nominet̄. **S**ed quid si nō aslit tantū de aqua vt infans ex toto mergi possit: dicit̄ q̄ tūc illud quod est principalior ps vt p̄te caput / vel mergat̄ vel aqua p̄fundat̄. Si enī vna extremitatū / vt p̄te manus vel pes immergat̄. dicunt quidā q̄ nō baptisatū est. Aliqui alij dixerunt dicit̄. q̄ si aqua in quacūq; parte corporis cadat baptisatū est. Et ponunt argumentū p̄ simile. Sicut sufficit possidere p̄tem agri ad hoc vt quis totū possidere videat̄. dū tamē eius sit animi vt totū possidere intēdat. Idem sentiūt quidam de his qui nō totalr egressi sunt vterum maternū. videlicet q̄ si principalior ps egressa fuerit poterit baptisari. Quod vtrum verū sit nescio. p̄sertim cū oporteat quēlibet nasci ad hoc vt renascatur.

De forma aliquorum que sunt de solēnitate baptismi.

Forma autē que seruari debet in baptismo que cōcernit aliqua que sunt de solēnitate baptismi in his constat. Et p̄mo scilicet cathetizet̄ baptisand⁹. **C**irca q̄d multa diuersimode fiūt fm diuersas consuetudines ecclesiarū. Sed vt frequētius primo cruciat̄. vt virtus demonis exterius expellatur. **S**ecūdo signū crucis fit ei in pectore et fronte. vt diabolus se cognoscat pelli ab illo tam in oculo cordis q̄ in apto cōfessionis. **T**ertio accipiat sal in ore / vt sapor sapiētie p̄paretur. et fetor fomitis restringat̄. **D**einde fit linitio aurium et narium cū sputo / vt discretōem fidei habeat et grām que p̄ saluā a capite descendentē signat̄ / vt scz sensus eius quo ad doctrinā fidei in auditu / et discretio in

naribus significata / apiantur xp̄o. **D**einde fit inunctio in pectore. p̄p̄t cor dō prebandū / et in spatulis vt fortitudinem accipiat ad portandū onus dñi. **P**ost baptismū autē fit inunctio crismatis in vertice / vt appareat mens imputribilis deo / vel vt spiritui xp̄i p̄cipando / merito deinceps xp̄ianus appellaret̄ / heres iā regni effectus. **D**einde fit vestitio de veste cādidissima / in signū innocētie / q̄ accipit̄ in baptismo et glorie quā expectat in resurrectione. **T**andē cere⁹ accēsus sibi ponit̄ in manu / vt sic luceat vita eius coram hominib⁹ / vt glorificet̄ pat̄ qui in celis est. **E**t si adest episcopus confirmet̄. **E**t si adult⁹ est / dat̄ ei eucharistia post confirmatōnem.

Quis sit effect⁹ sacramenti baptismi

Quis autē sit effectus baptismi liquet ex doctrina magistrorū qui ponūt triplicē eius effectū. **P**rimus effect⁹ est omnimoda euacuatio culpe originalis in puulis / et tā originalis q̄ actualis in adultis / p̄ter exteriorē penitentiā. **S**ecūdus est debilitatio fomitis. **T**ertius est collatio gratie

Quis sit idoneus minister sacramenti baptismi.

Minister autē in hoc sacramento quo ad deū et eccliaz / est habēs ordinē sacerdotale iurisdictionis et laudabilē vitā. **T**pe tamē necessitat⁹ ēvel esse p̄t quilibet nec secū vire nec ordinē / nec iurisdictionem hñs. nec laudabilē vitā imo etiā vetula. **L**argissima etenim pietas dei qui neminē vult p̄ire sicut ad hoc sacramentū tam necessarium / prouidit cōmunē materiā que ab oībus potest haberi / vbiq; inueniri. ita etiā in casu necessitatis de generali mīstro prouidit / voluitq; vt ip̄i necessitatis tpe quilibet aliū possit baptisare. **U**n̄ quis talis nō habeat p̄tatem ex ordie / habz tamē p̄tatem ex tempore. **S**ed nunqd licet aliquē in necessitate a sacerdote symonia ce recipere baptismū / maxime cū aquā ad se vel puulū suū baptisandū aliter habere non possit nisi eam emat. **I**tem nunqd ebrius q̄ iā amisit vsū lingue possit baptisare. **I**te nunqd heretic⁹ p̄t baptisare.

Anquid potest vnus duos baptizare di-
 cendo. Ego baptizo vos. &c. Et e converso
 plures vnū dicēdo. Nos baptizam⁹ te &c.
 Item potest ne aliq̄s in vltima necessitate
 cū nō est ali⁹ p̄ns baptizare seipm̄. Itē qd̄
 si iocose vel ioculatorie q̄s aliquē bap-
 tiser. nunquid baptizat⁹ est. ¶ R̄ndē in p̄io
 casu fm̄ quosdā. Q̄ si sacerdos nō vult te
 baptizare vel puulū nisi des precīū/non
 dabis. s; hoc facies q̄ si sacerdos p̄ns nō
 esset factur⁹ es. eo q̄ nullo modo faci-
 enda sunt mala vt eueniāt bona. S; plu-
 res aliq̄ dicūt q̄ in dicto casu possit ab eo
 baptizari. eo q̄ q̄rens baptismū/ nō emit
 aquā nō emit actū baptismi. sed tēpe ne-
 cessitatis p̄t redimere vocationē sui iuris
 & pro se si ipse baptizand⁹ est/ & p̄ puulo si
 quē habeat baptizandū. Et tūc nō fiunt
 mala vt eueniāt bona. nec cōmittit̄ symo-
 nia ex pte querētis baptismū. nec etiā cō-
 mittit̄ se discrimini p̄ salute sua vel alteri-
 us. ¶ In secūdo casu scilz in ebrio. aut in
 tali ebrio suffocāt om̄ino rō. aut nō suffo-
 cāt. sed t̄m̄ patit̄ impedimētū lingue. Si
 autē om̄ino suffocāt ratio. dicūt q̄ bap-
 tizare nō potest. Si autē impedimētū tātū
 lingue patit̄/ habet q̄ discretiōem/ p̄t ni-
 ti ad formandū dictiōes cū studio. Vñ si
 nō assit ali⁹. p̄t talis baptizare. Sed si
 nullā posset dictiōem exp̄mere/ secus eēt.
 Sed nō videt̄ q̄ ebrietas q̄ nō ligat ratō-
 nem/ t̄m̄ impedimētū p̄stet vt cū dilige-
 ti studio nō posset exp̄mere verbū. ¶ In
 tertio casu. s. de heretico d̄r q̄ heretic⁹ ba-
 ptizans in forma heretica nō baptizat. s; heretic⁹
 baptizans in forma ecclie. dūmo-
 do habeat intentionē baptizandi bap-
 tizat in fide ecclie. & baptizat⁹ est. Et ponit̄
 de hoc aug. cōtra donatū hereticū ueni-
 ens exēplū. Quia sicut Jacob semē b̄ndi-
 ctū/ nō t̄m̄ genuit p̄ vterz liberaz. sed etiā
 p̄ vterz ancillaz. ita xps nō t̄m̄ sp̄ualiter
 regenerat ministerio fidelīū/ sed etiā mi-
 nisterio infidelīū. eo q̄ actus su⁹ sit nō ho-
 minis. ¶ In quarto casu d̄r q̄ vnus p̄t
 tot baptizare quot p̄t simul mergere vel
 pfundere p̄ necessitate. Dico q̄ p̄ter neces-
 sitatē nullatenus est hoc faciendū. nec est
 ly te in tali casu de necessitate forme. quia
 d̄ns tradens formā baptizandi dixit eos.
 cui tantū p̄sonat vos quantū te. Sed se-
 cus est si duo baptisent vnum/ dicēdo ba-
 ptizam⁹ te. quia fm̄ buguelinū in appa-

ratu suo sup decret. nō est baptizatus. S; si
 plures simul mergant puez p̄ferētes
 singuli formam ecclesiasticā/ ego baptizo
 te. &c. cōfertur baptismus. Nec est iteratū
 sacramentū p̄pter illā verboz iteratiōem
 seu multiplicatiōem vt dicūt. nisi cū hoc
 etiā iteraret̄ & mersio siml. ¶ Sed esto q̄
 duo sint baptizantes aliquē. quoz vnus
 sit m̄cus & dicat verba. & alius mutus &
 mergat puez. nūquid est baptizat⁹. Dicūt
 q̄ nō. qz in omni sac̄o h̄ntē prescripam
 formā/ illud qd̄ solēnitatis est b̄n̄ diuidit̄
 sed illd̄ quod est necessitatis nequaq̄. Et
 ideo qz vtrūq̄ scz formaverboz & mersio
 sunt de necessitate sac̄i/ diuidi non p̄nt.
 vnde nō est baptizatus. ¶ In quinto ca-
 su scz vtz aliq̄s possit seipsum baptizare.
 Scdm̄ canones p̄stat q̄ nō. & forte iō qz
 sub hac spe possit nimis differri bap-
 tismus. eo q̄ q̄n̄ vellet posset seipm̄ bap-
 tizare. Insup sicut cōtra naturā est q̄ quis se
 ipm̄ generet. ita contra ratiōem videt̄ esse
 q̄ quis seipm̄ possit regenerare. Verun-
 tamē si desideret baptismū. & nō sit alius
 qui seipm̄ possit baptizare. si in illo statu
 moreret̄/ saluaret̄. eo q̄ esset baptizat⁹ ba-
 ptismo fluminis. qui supplet in necessita-
 te baptismū fluminis. ¶ In vltimo casu
 d̄r q̄ si iocose cū intentiōe tamē faciēdi qd̄
 facit ecclia/ sup nō baptizatū p̄ferat verbo-
 rum formā/ mergēdo in aquā. ipso tūc vlt̄
 ante nō reclamāte baptizat⁹ est. qz tūc nō
 totū fuit iocosum vel ioculatoriū. eo q̄ in-
 tentiō faciēdi qd̄ facit ecclia/ ioculatoria
 nō fuit. Si autē totū fuit ioculatoriū vel
 ipse reclamasset. tūc nihil fieret. Et ponit̄
 iurispiti exēplū p̄ simile in stipulatiōe.
 Nam cū ludendo dicūtur hec verba sp̄o-
 des. spondeo. nō inducitur obligatio.

De qualitatib⁹ seu

conditionib⁹ accedentiū ad baptismum.

Nunc dicendū est de cōditio-
 nib⁹ accedentiū ad baptismum.
 Et primo querit̄ deficte accedē-
 te vtz baptismū recipiat. Item
 vtrū dormientes possint baptizari. Item
 an amētes. Itē an inuiti. ¶ Ad primū d̄r
 q̄ fictus suscipit baptismi sacramētū. sed
 non rem sacramētī vel effectū. eo q̄ ponat
 obicem sp̄rituū sancto. & gratie sacramen-
 tali. Vult enī aliquid/ quod stare nō p̄t
 cum grā sac̄ali. s; cessante fictiōe suscipit

Compendiū theologie

effectum. Quis autē dicat fictus /z quis fictus recipiat caracterē /z q̄s nō. Dic in effectu post Raymundū in summa q̄ ille fictus qui se simulat velle suscipere baptis- mū /z omnino suscipere nō intendit. nō reci- pit sacramentū nec rē sacramēti. Sed qui exteri⁹ suscipiēs /se simulat interi⁹ dispo- sū cum nō sit vel q̄ nō credit. vel q̄ in- deuotus. i. cū proposito peccādi accedit vel contēnit sacramentū id est nō reueret / ille nō suscipit rē sacramēti. i. grām. caracterē tñ suscipit. ¶ In scdo casu scz de dormiē- tibus distinguit. Aut q̄ ante dormitōnem habebāt voluntatē omnino cōtrariā /z re- pugnantē /z in ipsa cōtradictōe p̄stiterūt aut nō. Si sic. tñc dormientes si baptisen- tur / nihil recipiūt nec sacm̄ nec rē sacri / vt p̄z cetera de bap. c. Maiorē in si. in an- tiq̄s. Si autē nō apparuerit talis volun- tas eoz. sed vigilātes institerint baptisa- ri. tñc si timeat de piculo / p̄nt dormiētes baptisari. Idē dicendū est de lerargico /z de amentibus. De amentibus tñ distinguit aliqui. Aut furia est p̄petua. aut non. Si sic. p̄ infantibus habēdi sunt. q̄ est nūq̄ voluerint baptisari. nūq̄ tamē etiā nolu- erint. q̄ sufficit ad baptismalē caracterē imprimendū. Si autē furia nō est perpe- tua. vtputa qñ aliquis incidit in furores /z amētia. tñc distinguedū est. sicut supra distinctū est de dormiētib⁹. Ad illud autē quod querit de inuitis distinguedū est. qz aut omnino ita fuerūt nolētes bap- tisari vt p̄ posse suo resisterēt /z resisterēt cū vsu rōis. quod dico p̄pter amētes. /z tales nullo modo recipiūt sacramentū. nec vt priores sunt rebaptisandi.

De patrinis et ad quid tenentur.

Distremo de patrinis tangen- dum est q̄ sint. ad quid tenentur. In cuius p̄sona respondeant. An excusent a mēdacio. So- lutio fm̄ Hugonē de sancto vict. patrinis vocant qui puulos ad baptismū offerūt vt regenerent ad vitā nouā. Et scias qz patrinis idonei nō p̄nt esse infideles. cum teneant instruere puulū in fide catholica quod nō potest infidelis. Itē nec religi- ose p̄sone. p̄pter suspectā familiaritatez q̄ generat p̄ talē generalē p̄p̄nitatē. Ad quid autē patrinis teneant. scias qz fm̄ au-

gusti. maxime tenent ad duo scilz monere ad virtutes. /z docere symbolū. /z orōnem dñicam. Dicit autē magister Albertus qz patrinis ad istā diligētā obligant si tamē aliter nō instruatur puuli. S; qz p̄ntes sunt cōiter in istis circa puulos diligētes. Credo etiā /z pater n̄ / carant in ecclia. et mores p̄dicant. ac in bonis opib⁹ ostēdūt. in m̄gna p̄re excusant modo patrinis. Secus autē fuit in p̄mitina ecclia. q̄ndo puuli inter infideles nutriebant. Deni- qz patrinis in p̄sona puuloz respondēt. /z tñ valet cū ipsi patrinis dicunt credo. ac si puuli mei dicerēt. sacm̄ fidei patris sum suscipere. Quod v̄z videt. cū non habeant obicē cōtrarie volūtatē vel dissensus. et ad credendū ista / non repiāt in eis vsus liberū arbitrii. Patet ergo qz patrinis ita p̄ puulis respondēt nō mentiūtur.

De sacramento cō-

firmatōnis /z p̄tinētibus ad ipm̄.

In materia autē sacramenti cō- firmatōis videndū ē p̄rio. Vt istud sacm̄ sit necessariū ad sa- lutē. Que sit p̄pria materia in hoc sacramto. Que sit p̄pria forma. Quis minister. Quis ei⁹ effectus. Quales ad confirmatōem accedere debēt. Et an ali- quis possit seipsum representare.

An sacramentū cō- firmatōnis sit necessariū ad salutem.

Hautē confirmatio sit necessa- ria ad salutē dubitari p̄t. Et videt qz sic loquendo etiā non quo ad esse bñ institutū. s; quo ad esse necessariū. maxime cū dicat Hugo de sancto vict. Quid p̄dest si p̄ baptismū a lapsu erigeris nisi etiā p̄ confirmatōem ad standū cōfirmeris. Ad q̄ dici potest qz vno modo loquēdi confirmatio necessaria est. alio modo nō. Necessitas enī duplex inuenit. quedā absoluta. /z quedā cōditō- naria. Absoluta est. qz illud sine quo res eē nō potest. necessariū dicit. Sic baptism⁹ necessarius est ad salutē. quia sine eo non est salus. nisi cū necessitas excluderz sacra- mentū. Sic etiā penitētia necessaria est ad salutē post lapsum in mortale culpam. Et isto modo cōfirmatio nō est ad salutē necessaria. Alio modo dicit necessitas cō- ditionaria. i. fm̄ qd vt si homo nō debeat

debilitari/ necesse est bñ comedere. Et isto modo dici p̄t q̄ cōfirmatio/ ad salutē est necessaria. Nā ad hoc q̄ debeat vīra spīritualis z salus in baptismo adeptā/ robuste cōtra hostes spūales custodiri/ necesse habet hoc sacramēto p̄firmari z cōfortari. Datur enī hoc sacramētū ad robur. Unde dicit hugo de sancto victo. illō qd̄ supra allegatū est. Quid p̄dest. zc. Nō qz sine cōfirmatione nō valeret baptismus ad salutē. qz hoc falsum est. sed qz frequēter in pugna spūali/ ex debilitate virtutis spūalis/ accideret etiā facilitas cadēdi. et proinde dānatio. nisi esset confirmatio.

Que sit propria materia in sacramento cōfirmationis

Materia autē huius sacramenti debita est crisma. qd̄ p̄ficatur ex oleo oliuaz. z balfamo. p̄ consecrationē z sc̄rificatōem pōtifficis. Rabanus de naturis rez. Balsamus in crismatis cōfectiōe/ liquori oliue cōmisceri. z pōtifficali bñdictiōe solet cōsecrari. Unde aliō oleū q̄ oleū oliuaz vt cōiter dicit. vel oleū z balfamū nō cōsecrata/ nō sunt. nec esse p̄nt materia huius sacramētī. Nec est simile de baptismo. in quo in necessitate pōt esse materia aq̄ nō cōsecrata. qz baptism⁹ sac̄m est necessitatis. z iō in necessitate sine mora bñdictio nis. cū forma ecclīastica baptisat. Cōfirmatō autē nō est sac̄m necessitatis. eo qz multi nō cōfirmati saluant. dūmodo contemp⁹ sac̄ri nō interueniat. Nō etiā in necessitate/ oleo nō consecrato/ non potest quis confirmari.

Que sit forma in sacramento cōfirmationis.

Forma enī verborū quib⁹ vtuntur ep̄i duplex est. Et fm̄ q̄sdaz talis est. Signo te signo crucis z cōfirmo te crismate salutis in nomine patris. zc. Scdm̄ alios talis est. Firmo te signo crucis z crismate salutis in noīe patris. zc. Sed prim⁹ modus generalior est. eo qz generali⁹ dicant̄ priora verba in p̄secratione. Et nota cū hoc sacramētū ordinatū sit cōtra debilitatē ex fomite surgentē. q̄ nō tota purgat in baptismo. sed remanet debilitas ad exercitium. z sit duplex debilitas in nobis scz in

terior z exterior. indigem⁹ primo vt tollat a nobis interior que est verecūdia notia/ cōfitendi nomē xp̄i. q̄ tollit de iure in cōsignatione z imp̄ssione crucis in fronte. in qua cōscribit̄ verillo summi ip̄atoris in quo ipse de hoste triūphauit qz oēs pudorē debet euacuare. z glām sup̄inducere multiformē. Exemplū de portantib⁹ insignia regis in armis suis. Unde dicit paul⁹ ad gal. vlti. Vibi absit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu xp̄i. Ad absolutionē ergo hui⁹ verecūdie/ sit in cōfirmatione/ cōsignatio crucis in fronte. vbi locus est verecūdie. z dicit̄ cōsigno te signo crucis. Indigem⁹ etiā vt tollat a nobis debilitas exterior. q̄ est flexibilitas seu instabilitas ad standū exteri⁹ in cōfessione noīs xp̄i/ corā regib⁹ z principibus mūdi. Ad hoc fit cōfirmatio crismate salutis. qd̄ designat ipsa inūctio. vt sicut inūctio per subintrationē in substantiā corpis ministrat ei fomentū hūoris/ ne desiccet z rigeat in pugna. ita ipsa inūctio crismatis robustos z intrepidus nos efficit ad resistendū p̄tra principes hui⁹ mūdi. hoc est p̄tra pctā z p̄tra principes tenebrarū. hoc est cōtra demones. Et ad istud robur cōferendū dicit. Cōfirmo te crismate salutis. Et notandū qz quib⁹ nulla forma verborū legat̄ quib⁹ cōfirmabāt apli. imo. vt videt̄ Actu. viij. tm̄ vsi sunt p̄ cōfirmatōe impositōne manū. tm̄ credūt maiores/ eos nūq̄ sine verbis nec sine materia crismatis. determinata/ p̄firmasse. Qui⁹ argumentū est qz in lib. de ecclīast. hierarchia beati dionysij. qui cū aplis fuit/ habetur exp̄ssum capitulū de p̄ficiēdis z in tēplo offerēdis. vbi loq̄tur de sanctificatōe crismatis. P̄nt hic multa queri z s̄lū solui vt supra q̄sitū est i tractatu de baptismo.

Quis sit minister sacramenti cōfirmationis.

Et autē minister in hoc sac̄o solus ep̄s. cuius ratō assignat̄. Nam rē aliquā statuere vel facere minor est. sed factā confirmare est maior. Et ita baptizare/ oīm sacerdotū minor est. cōfirmare vero p̄ baptismū/ maiorū est scilz ep̄oz. Insup̄ res hui⁹ sacramētī/ spū sanct⁹ est. vel grā ei⁹ collata ad robur cōtra debilitatē z timiditātē ex fomite p̄cedentē. et iō cōueniēs qz

Compendiū theologie

quo ad signū sacramentale ab eo qui plenitudinē potestatis et vigetis habet descendat

Si autē obijcias. si solus ep̄s hoc facere potest. aut ergo hoc habet ex ordine aut ex iurisdictione. **S**i ex ordine. ergo hoc etiam poterit simplex sacerdos. quia ep̄scopus nullū habet ordinē quē non habeat sacerdos ad min⁹ fm̄ eos qui ep̄atum nō ponūt esse ordinē. **S**i autē ep̄s hoc habet ex iurisdictione sequit̄ q̄ electus cōfirmat̄ ante cōsecrationem om̄modā habet iurisdictionem. **T**u dic q̄ hoc sc̄z q̄ sol⁹ ep̄s potest cōfirmare nec ex ordine tm̄ nec ex iurisdictione tm̄ habet. sed ex utroq̄ simul. **C**ū hoc annexū est officio ep̄ali/ sicut cōsecratio eccl̄iaz et ordinatio clericorū. et velatō virginū et h̄mōi. **S**ed q̄d si aliq̄s ep̄us cōfirmet crismate/ nondū baptisatū siue nondū xp̄ianum. et fiant om̄ia que exiguntur ad collatōem hui⁹ sacramenti. nunq̄d sacramentū tale est isti nō baptisato collatum? **D**icūt fere om̄es q̄ nō. eo q̄ baptismus sit ianua et fundamētū om̄iū sacramentorū. **E**t sic vbi nō nisi p̄ baptismum pōt ad alia sacramēta iter haberi. sic nec ad alia sacramenta potest sine baptismo sup̄edificari. **S**unt alij qui videntur modo contrario sentire.

Quis sit effect⁹ sacramenti confirmatiōis.

Dicuntur effectus hui⁹ sacramenti p̄ supra dicta in pte pt̄z. **S**c̄dm̄ enim Rabanū effectus hui⁹ sacri est roboratio p̄ sp̄m̄ sc̄m̄. vt sc̄z intrepide p̄dicet aliquis q̄d ipse accepit. **E**t dicit magister in. iij. sententiāz q̄ effectus ei⁹ est donatio sp̄s sc̄i ad robur sc̄lz cōtra debilitatē vel instabilitatē a fomite p̄cedētē. **S**i quis autē obuiauerit dicēs q̄ idē est effectus eucharistie. sc̄z roboratio sp̄s sc̄i. q̄ panis cor hoīs cōfirmet. et q̄ ita sup̄fluit istud vel illud sacramentū. **D**ic q̄ vario mō est robur et effectus isti⁹ et illius sacri. q̄ effectus cōfirmatiōis est per se. effectus vero eucharistie per accēs. **V**el dic quo ad duo tenemur sc̄lz ad credendū articulos fidei firmi. et cōfitendū exterius audaciter. iuxta illud ad R̄bo. r. **A**orde credit̄ q̄d iusticiā. ore autē cōfessio fit ad salutē. **E**t ideo duplici indigem⁹ roboratōe. **U**na que int⁹ nutriat nos et cōfirmet ad credendū. et est panis vite q̄ cor

hoīs cōfirmat. **E**t alia q̄ cōfortet et confirmet nos ad audacius cōfitendū nomē xp̄i exterius. et hec est cōfirmatio. **C**ū q̄ntum ad hūc respectū recte recipit eucharistia interius et cōfirmatio exterius.

De qualitate accedentū ad sacramentū confirmatiōis.

De qualitate accedentū querit̄ primo q̄ etate accedere debent. **T**er̄ an ieiuni vel pransi. q̄ de cōse. di. v. d̄. vt ieiuni veniant p̄fecte etatis et moneant̄ cōfessionē pus facere. vt mundi/ donū sp̄s sc̄i valeat accipere. **S**ed dic q̄ vtriusq̄ etatis hoīes sc̄lz puerilis et iuuenilis simul accedere p̄nt. **E**t melius ac securi⁹ est q̄ pueri confirment. q̄ q̄uis etas imatura/ tentationes et fortes motus concupiscētie nō sentiat/ prepanit̄ ad pugna sp̄s sc̄i cū tēpus cōfirmatiōis aduenerit. et bonū ac securum est/ semp̄ paratū esse. **D**ecretū autem illud allegatū/ de adultis loq̄tur. qui tenentur ad illa que tangit̄. **A**d aliud dicitur q̄ propter sacramenti reuerentiā decet vt ieiunus recipiat et a ieiuno cōferat̄. si tamē aliter propter raritatē et carentiā ep̄orū fiat non nocet. meli⁹ est enī etiā post prandiū cōfirmari dū potest haberi ep̄s. q̄ ipso recedente sacramenti pati dilatiōem. **S**ed nunq̄d aliq̄s ad hoc sacm̄ suscipiēdum posset seipm̄ p̄ntare ep̄o? **D**ic q̄ non. q̄ cōfirmandus debet significari seu p̄ntari tanq̄ nō habēs propriā virtutē ad stādū sed indigēs vt ab alio statuaf̄ seu stabilia tur. et ideo ab alio est p̄ntandus. **I**n fine nota q̄ cōfirmatus fm̄ morē cōmunē se debet p̄ septē dies obseruare a lotionē capitis et frōris. p̄pter inunctōem crismatis et dignitatē hui⁹ sacramenti. **I**n sup̄ vt dicit hugo de sancto vict. tāto tēpe debet cōfirmatus vnctōem cōseruare in capite vt sc̄z caput nō lauet. quāto aduentus spiritus sancti celebrat̄. hoc est dieb⁹ septem. vt aduentū spiritus sancti ad se totidē diebus agat quot agit vniuersal̄ eccl̄esia aduentū spiritus sancti sup̄ ap̄los sc̄z in pentecoste. **Q**uid autē sit hic res et q̄d sacramentū? **D**ic q̄ sacramentū est ipsa cōsignatio que p̄ manus ep̄i fit in fronte cōfirmati ex crismate vt supra tactū est. sanctifico. **R**es vero sacramenti est ipsa gratie spiritualis datio ad robur. contra debilitatē

seu instabilitatē et fomite procedentē.

De sacramento eucharistie / z pertinentibus ad ipm.

Tertio loco se offert tractat^o de corpore xpi seu de eucharistia. Ubi primo tãgēdum venit tēpus institutiōis eius. Que vtilitas eius. In qua materia celebret. Que in eo sit precisa forma verborū. Quis ei⁹ effectus. Deinde tanguntur aliqua de hoc corpore christi. De condiōne recipientiū. De condiōne ministri.

De tempore institutiōis sacramenti eucharistie.

De sacramentū vt plures volunt in die cene plene institutū fuit / z habuerūt verba consecratiōis plenā efficaciam a tēpe illo vsq; nūc. quantā modo hnt. Alij volunt q; tūc forma verborū perfecte tradita fuerit. sed q; virtus verborū vsq; ad pascha suspensa est. Unde fm eos nō potuit corpus xpi confici in illo triduo eo q; verba illa virtutē suā ex passione. sepultura. lateris apertione. z resurrectione christi / ptra perūt. que omnia repñtant per signacula q; in missa fiūt. Sed credo q; prior sententia verior sit. Alioquin si xps vltimus per decē annos post cenā illā vixisset / nō confecissent apostoli virtute illoꝝ verborū quod nō reputat verum.

Que sit utilitas

Signat hic plures utilitates. que cause sunt quare institutū est hoc sacramentū. Est autē prima z p̄cipalis. vt sicut homo p̄ elum ligni vetiti pdidit vitā. ita recupet p̄ esum ligni vite. Secōda causa p̄ma huic est. vt hic scz sit aliqd nutrimentū hominis sp̄uale. fm illō psal. panē angeloz manducauit homo. Tertia vt vni antē mēbra corporis xpi suo capiti. Dic enī cibus conuertit cibantē in se vnit q; sibi mēbra cibātia. Unde aug. in libro cōfessiōnū loquēs sub nomie xpi. Non me mutabis in te sicut cibū carnis tue s; tu mutaberis in me. Quarta causa est. vt auget meritū fidei que in hoc sacramento maxime mereť. quā causaz tãgit magister in. iij. sententiāz di. xij. Quinta est sub-

leuatio spei. vt recipiam⁹ in celo sua. quo hic recipimus semetipm. quā causam tãgit **A**bryst. sup ioh. Sexta est dilatio charitatis que huius sacramēti sumptione auget. eo q; sit sacramentū amoris. vt dicit hilarius. Septima diminiō venialium sicut infra tanget. (mēti.

De materia sacra-

Materia huius sacramēti / nō est res vna sed triplex. scilz panis triticeus. z vinū aqua mixtū. q; bus xps / ea in carnem z sanguinē suū cōuertendo / cōtulit vim talem vt essent materia huius sacramēti. **U**n alexāder papa de p̄sca. di. ij. In sacramento / rū oblatiōib; que inter missaz solemnias dño offerunt. panis tm̄ / z vinū aqua per mixtū. in sacrificiū offerant. **U**n quis nō legat in euangelio / estimat tñ aqua simul cū vino in calice dñi fuisse. **U**n damasc. Capiens calicē ex vino z aqua / tradidit eis dicēs. bibite ex hoc omēs. **I**tē de cōsecre. di. ij. **A**d dño admoniti et instructi sum⁹. vt calicē dñi cū aqua mixtū / fm q; dñs obtulit / offeram. **S**z hic plura scire oportet. **A**n. s. primo deficiente aliquo istoꝝ / conficiat. **I**tē an possit p̄fici de pane siliginoso. **I**tē an de azimo tm̄. vel de aliquo modo fermētato. **I**tē an p̄fici poterit si vinū tam modicū fuerit. vt omnino sit ab aqua absorptū. **I**tē an sine aq; possit quis cōficere. **E**t quantū de aqua in calice sit apponēdū. **I**tē an panis trāseat in carnē z sanguinē z aiām z deitatē. z similit̄ vinū in hec etiā omnia. **I**tē an aqua trāseat tm̄ in sanguinē. vel p̄rio trāseat in vinū z deinde illud vinū in sanguinē. **I**tē an in alio liquore liceret hoc sacramentū celebrare. **R**ñsiones. **A**d primū dicif fm opinionē eoz qui dicūt q; in vltimo instāti platiōis p̄rie clausule scilz hoc est corpus meū sit trāssubstātiatio panis in carnē xpi. z est ibi xps p̄fectus sub specie panis. Deinde platis verbis sup vinum sit ibi sanguis xpi p̄ conuersiōnē. z est ibi totus xps. **S**cōz hāc inq; opinionē que pbabilior apud multos habet. dicēdum est q; anteq; aliqd dicat sup vinū. est facta panis trāssubstātiatio in corpus christi. **A**lioquin deciperet ecclia adorādo illam hostiam in eleuatōne. **U**nde q;uis vinū deesset / facta tamē eēt illa trāssubstātiatio

Compendiū theologie

panis in corpus christi. Eadem ratione dicunt q̄ dictis verbis sup̄ vinū etiā absente pane fieret sanguis christi / et totus christus esset sub specie vini. Peccaret tamen mortaliter / qui sciēter p̄termissio altero / cōsecraret. nisi forte ab infidelibus / tempe consecratiōnis impediret. Si autem alias / et aliter defectum alicui⁹ predictorum / missa iā incepta / deprehēderet nō deberet consecrare / nisi ante platōem verborū consecratiōnis / posset defectū caute supplere. Si autē pane consecrato / vi ab infidelibus aut alijs / vel infirmitate / vinū consecrare impediret / tūc vnus / alius sacerdos / ad verba sequētia deberet incipere scilz ad ea que p̄tinēt ad consecratiōnem sanguinis / et p̄ficere. Si vero tātum deesset aqua / dicitur q̄ omittēs grauiter peccaret / et grauissime si sciēter cōsecraret / conficeret tamē. Quāuis enī aqua sit de necessitate sacramenti / nō tamen adeo est de necessitate / quin tūc sine ea fieret sacramentū in specie vini. Cui⁹ ratō et hoc habet. quia si aqua vino admisceat ad hoc q̄ inde cōficiatur oportet ita modicā esse vt absorbeat aqua a vino vt totū sit vinū / et tunc inde cōficiatur. vnde pus trāsit aq̄ in vinum q̄ inde cōficiat. Quare ergo et hoc vino non cōmixto sicut ex illo mixto cum eiusdē speciei sint / confici nō possit non video. Verūtamen decretū quoddā de consecra. distin. ij. videt velle cōtrariū. vbi apparatus dicit / q̄ fm aliquoz opinionē / in predicto casu nō fit consecratiō.

z ¶ In secundo casu. vtz scilicet de pane si lignoso possit confici. dicit q̄ non. Si cut enī non potest baptisari nisi in aqua. immo mersione facta in vino ceteris etiā omnibus alijs rite seruatis. nō est baptisatum. Sic propter institutiōem primariā huius sacramti / que statuit fieri in pane triticeo / nō potest cōfici de pane alio. Sz quid si tritico fuerit siligo admixta. Dic q̄ dūmodo maior ps sit frumentū / sufficit. Et dico maiore p̄tem in quantitate et virtute. vt scilicet a frumēto absorbeat quicqd est ibi de nō frumēto. alioquin nō esset panis triticeus. et p̄inde in eo cōfici non posset. ¶ In tertio casu quando scilz conficit de pane fermentato sicut conficiūt greci. dicunt fere omēs / q̄ non sine graui peccato p̄fici de fermentato. Quia tamen fermenti admixtio / speciem et virtu-

tem fermenti siue panis triticei non destruit. dicunt q̄ si conficit de fermentato / q̄ cōsecratum est. Et ponunt exēplum de baptismo. qui debet fieri in pura aqua. et tamen fm eos si aliqd de alio liquore admisceat / quod possit ab aqua omnino absorberi. et ita aliquis baptisatus fuerit. q̄ vere baptisatus est. eo q̄ adhuc remaneat aqua in specie et virtute sua. Secundum tamen Duguelinū in apparatu suo. qui de fermentato conficit nihil agit. Prior tamē opinio est probabilior. ¶ In quarto casu dicit a magnis. q̄ ex quo tam modicum apponitur de vino / vt omnino ab aqua absorbeat. cum aqua tūc magis colorata dici debeat et sit q̄ vinum / et de aq̄ confici non possit / p̄ consequēs nec de tali mixtura confici poterit. Unde fm istorum opinionē / illi nō conficiūt qui pannum lineū in vino intinctum / per totum annū cōseruant / et in tempe sacrificij / particulam eius in aqua calicis abluūt. vt legitur de consecra. distinct. secūda. ca. Cū omne. Opinio quorundā decretistarum tenet cōtrarium scilz q̄ conficiat cum vino ab aqua absorpto. sicut recitat magister Sal. in summa. ¶ Quoad quintum vero / scilz an sine aqua possit confici. et quātum sit apponendū de aqua patet p̄ antedicta respōdendo ad primum / et ad hoc precedens. scilicet q̄ tam modicū vt a vino absorberi possit. ¶ Ad sextum autē in quo querit an panis trāsseat in carnem sanguinē. animā. et deitatem. et similiter vinum. Dicēdū q̄ totus christus est sub vtraq̄ specie. sed tamen tantū panis trāsit in carnem christi et vinū in sanguinem. Sed quia totus christus inseparabilis est ideo sub specie panis est caro p̄ conuersionem et transsubstantiatiōem. et sanguis et anima et deitas p̄ cōcomitantiā. eo q̄ caro eius sine sanguine anima et deitate nūq̄ sit. virtute enim verborū est principaliter ibi caro et consequēter cetera omnia xp̄i. Unde christus totus est ibi verborū virtute. sed tamen caro principaliter et cetera consequēter. Et sub specie vini tātum est sanguis christi p̄ conuersionē et transsubstantiatiōem. reliqua autē christi omnia p̄ cōcomitantiā. ¶ Ad septimū vero quo querit an aqua transeat in sanguinem vt tantum in vinū. dupliciter respondet fm duplicem opinionē. Ponit enim quedā

opinio q̄ aqua non transeat in sanguinē christi verum. sed tantū est ibi ad signifi-
candum populū s̄m q̄ dicit̄ de consecra-
disti. ij. ca. Cum om̄e. Cum in calice chri-
sti aqua vino misceat̄ christo populus ad-
unat̄ id est adunari signatur. Et illa opinio
cui magis credere possum/ponit q̄ aqua
transit in sanguinē. sed hoc cum pus est a
vino absorpta et ita verum est quod amo-
do q̄ aqua nō transit in sanguinē scilicet
immediate. quia nō transit nisi prius sit
absorpta a vino et quasi facta vinū. et sic
nō contradicit priori opinioni. Ad vl-
timū scilicet an de aliquo alio liquore lice-
ret conficere. Dic q̄ nō. Sed nūquid con-
fici possit in agresta? Item nūquid de ace-
to? Ad primū istorum dic q̄ nō. nisi tūc
cum visibiliter in ipso aspectu incepit vi-
num apparere. et gustus iudicet vinū esse
vel vini saporem habere. Ad secundū isto-
rum dicendum. q̄ si acetū fuit de vino. tūc
potest de eo confici. aliter nō. quibus ego
non credo. eo q̄ (vt vult philosophus in
metaphisica sua) acetū non est vinū. neq̄
potest fieri vinū. et ideo de aceto nō potest
fieri confectō. sed de vino acido potest. li-
cet nō sit tutum de vino acido cōficere. p̄-
pter reuerentiā sacramēti. Et ita sentiunt
doctores theologi. priori verō consenti-
unt quidam decretiste.

Que sit forma ver- borū precisa in sacramēto eucharistie.

Prima autem verborū que pri-
nent ad consecratōnem hec est.
Hoc est corpus meum. et nihil
amplius. vt volūt fere omnes.
Enim additur. Accipite et comedite ad
vsum p̄inet sacramēti et nō ad cōfectōem
et ideo non dicit̄ esse de forma. Hec etiam
est forma verborū in consecratōne sangui-
nis. Hic est calix sanguinis mei. noui et
eterni testam̄ti. mysteriū fidei. qui pro vo-
bis et pro multis effundet̄ in remissionē
peccatorū. Unde q̄uis nō legant̄ omnia
verba hec seriatim in euāgelio. credendum
tamē est q̄ illa habeat ecclesia ex speciali tra-
ditione domini. Qd̄ patet ex verbis apo-
stoli p̄ime ad corin. xi. cap. Ego enī acce-
pi a dño quod et tradidi vobis q̄ dñs rē.
Et quia forma verborū illorum/vehemē-
ter impressa fuit cordibus discipulorū/ et
in quotidiano vsu/ideo non est adeo dili-

genter ab apostolis scriptum/sicut fuit a
christo factum et dictum. vt videt̄ velle da-
masenus. Sed tunc queres an solis
his verbis possit nunc confici. non addi-
tis oratiōibus precedētib⁹? Item an im-
mutata in aliquo ista forma possit v̄bis
illis confici corpus christi. vtpotesi ad-
dere aliquid vel minuerē. vel mutare.
vel corruptiue pronūciaretur? Ad pri-
mū dicitur s̄m multos et magnos/q̄ pos-
sit confici solis illis verbis dñi prolatis
a sacerdote. tamen et cū apparatu cōueni-
ente. s̄m constitutiōem apostolorū et eccle-
sie. Cum his solis verbis in primaria in-
stitutiōe. facta benedictiōe hoc sacramē-
tum cōplete consecratū sit. Quod confir-
mare videt̄ sententia alberti in suo lib de
sacramentis qui ait. Quomodo potest q̄
panis est/corpus christi esse. Confectiōe
quidē verbis et sermonibus dñi Iesu. Nā
per omnia alia que dicuntur/laus deo defer-
tur. Verū tamen grauissime peccaret qui
aliter faceret. etiā in quacūq̄ necessitate.
hoc est qui verba precedētia sciēter omit-
teret. Et q̄ hoc sacramentū nō est simpli-
cis necessitatis. vnde sic nō poss; eum ne-
cessitas excusare. Alij estimant q̄ sine pre-
cedētib⁹ que dicuntur in secreto misse/non
fieret confectō. Et hoc propter statutum
ecclesie. Primū tamen videt̄ aliquib⁹ ve-
rius. In secūdo casu supra posito pri-
cipali distinguit̄. q̄ in tali trāsmutatiōe
vel corruptiōe verborū/aut intendit̄ he-
resis aut non. Si sic creditur q̄ illis ver-
bis nō cōficiatur vt supius est dictū in cō-
simili de baptisimo. Si autē nō intēditur
heresis. adhuc distinguitur. q̄ aut tali fa-
cta mutatiōe seu corruptiōe vel additiōe/
stat adhuc sufficiēter sensus verborū. aut
nō. Si nō stat. creditur q̄ nō cōficiatur.
vt si dicatur. Nō est hoc corp⁹ meū. vel B
est corp⁹ meū sc; thome vel hmōi. Si autē
sensus v̄borū stat. creditur q̄ platis v̄bis
q̄cūq̄ etiā trāspōitiōe vel corruptiōe/etiā
in quocūq̄ vulgari fiat/cōficiatur sac̄m
qm̄ (vt dicit huguelin⁹) nō multū curan-
dū est de mō s̄monis/dū mō res itēgra sit
Aliq̄ videt̄ur oppositū sentire. q̄s tm̄ vi-
det̄ mouere statutū eccle. q̄ nec addendo
vel minuēdo nec trāspōnēdo pmittūt ir-
ritare. (sacramenti eucharistie)

Quis sit effectus

Compendiū theologie

Effectus autē hui⁹ sacri ponit̄ duplex fm̄ magistrū in sententijs. Scdm̄ ipm̄ enī duo efficit scilicet charitatis augmentū. et infirmitatis hoc est venialis peccati diminutionē. Possunt et aliū assignari hui⁹ sacramti effectus iuxta eius supra tactas et declaratas utilitates. Hos autē effect⁹ seu utilitates/ibi recitat. qz isti sunt notabiliores. **S**ed ex quo ponit̄ q̄ valet ad diminutionē venialiu⁹. **Q**ueres an e.⁹ sumptio/in aliquo casu debeat omnia venialia. **I**tē an in aliquo casu valeat ad deletiōez peccati mortalis. **I**tē an si debeat veniale debeat ei debitas penas. **A**d primū dicit̄ fm̄ illos qui dicūt. **S**ine veniali non possit hic quis viuere. q̄ nūq̄ delet omne veniale quin aliqd̄ relinquat. **S**emp enī relinquit in aīma minor amor dei q̄ esse debeat. **E**o q̄ in via fm̄ Augusti. nō impleat̄ ex toto hoc preceptū. **D**iliges dñm deum tuū ex toto corde tuo etc. **E**t minor amor dei est peccatū veniale fm̄ Augusti.

Ad scdm̄ scilicet an debeat mortale peccatū. dicit̄ q̄ nō. qz istud sacramtū non ordinat̄ cōtra mortale peccatū. **A**um enī triplex sit culpa. scz originalis cōtra quā specialr̄ baptismus ordinat̄. et actualis. q̄ duplex est. scz mortalis cōtra quā specialr̄ liter ordinat̄ penitentia. et venialis cōtra quā ordinat̄ eucharistia. **P**ater q̄ de se tātum veniale delet. **A**d tertiū dicit̄ q̄ delect veniale. et penā ei debitā. hoc tñ intellige fm̄ magis et min⁹. fm̄ scz q̄ magis aut minus afficit̄ conficiēs vel recipiēs hoc sacramtū ad mortē et ad passionem christi. que in ipsius eucharistie sacramento representātur.

Aliqua de vero corpore christi.

Hic breuiter tangunt̄ aliqua de ipso corpore christi. **P**rimo scilicet qualiter post fractionem factam in speciebus panis/ totus christus sit sub qualibet particula. qui prius totus fuit sub tota hostia. **I**tem an corp⁹ christi ventrem intret. etsi sic/ q̄ diu ibi existat.

Ad intelligendū autē qualiter tot⁹ christus est sub qualibet parte hostie qui prius fuit totus sub tota hostia. datur aliquale exemplū de speculo. **I**n speculo enī integro/ apparet vnica imago scz inspicietis.

si tamē sit solus vnus inspicies. fracto autem speculo. in qualibet parte fractionis/ eadem apparebit imago. si tamē inspicies easdem particulas inspiciat. **I**ta xps̄ q̄ est imago dei patris/ sub hostia integra tot⁹ est. et post fractionē hostie/ imago eadem/ idemq̄ xps̄/ sub qualibet fractionū particula remanet. **A**d scdm̄ scilicet vtz in ventrem vadat. **D**icit̄ fm̄ quosdā q̄ dum est in ore adhuc presens est sub illis speciebus sed statim cū glutitur corpus christi transit in mentē. et species ille panis et vini in ventrē. **A**lii quibus magis credendū est dicunt q̄ intrat in ventrē. et ibi tam diu remanet q̄ diu species ille sunt incorrupte. et cum species desinūt ibi esse panis et vini/ desinit etiā ibi esse caro et sanguis christi. **Q**uod etiā cōtingeret in p̄tate si per diutinā conseruationem corrūperetur et p̄irent ille species. **N**ec obstat verbū Augustini q̄ videtur mouere eos q̄ sunt in priore opinione. scilicet q̄ q̄ diu est in ore/ tandiū est in mēte. nec datur in secessum. sed rapitur in excessum. **P**er hoc enī non negat Augustinus quin vadat in ventrem. sed negat q̄ traiciat̄ in alimentū corporis et q̄ digeratur in stomacho. et q̄ pars trahatur ad ep̄ar. et formetur in sanguinem quo restaurēt̄ur deperdita corporis. et ps̄ impuri⁹ in secessum vadat. sicut est videre in cibo corporali. **N**ec enim nefas esset dicere. immo etiā cum assensione cogitare.

De qualitate seu conditione recipientium.

Unc de conditione recipientium restat aliquid tangendum. **A**t primo querit̄. **A**n possit sumi ab illo q̄ est in peccato mortali. **E**t an debeat hoc sacramtū in aliquo casu existenti in peccato mortali dari. **I**tem an existenti in peccato mortali/ possit loco eucharistie dari hostia nō consecrata. **I**tem an possit sumi ab eo qui nocturna illusionē pollutus est. **E**t an a mēstruata. **I**tem an ab eo qui nocte precedentē cognouit uxorem suā/ die receptionis. **I**tem querit̄ quare nō datur eucharistia populo sub vtraq̄ specie. **R**ñdēt̄ in p̄mo casu et dō q̄ aut aliq̄s scit se eē i peccato mortali an nō. **S**i scit. peccat mortali sumendo

nec debet aliquo modo sumere. Si non scit se esse in peccato mortali / sit tamē sed post sufficiēs conscientie sue scrutinium hoc dephendere nō pōt. z tūc sumere potest. nec peccat si sumat. **A**n autē debeat erūti in pctō mortali dari si petat. **D**istingue. qz aut ille q̄ petit est in mortali p̄bli co aut in occulto. Si in occulto q̄uis illō certissime sciat sacerdos / petēti tamen in publico debet dari. Alioquin peccatū secretū publicaret. quod fieri nō debet. Si autem petat in secreto verare potest sacerdos z debet. Si autē sit in peccato mortali publico. tūc publice negare d̄z. vt publicis meretricibz. z histrionibz. z huiusmodi. petētibz z nō perentibz. quibz negare debet. vt plene dicit canon de cōf. di. ij.

De hoc autē qd̄ scdo querit̄ scz. **A**n existenti in peccato mortali debeat dari simplex hostia loco eucharistie. **D**icunt maiores q̄ nō. tum qz hoc nō videt̄ deus facto suo approbare. immo contrariū. Nam corpus suū dedit inde. quē sciebat esse in mortali peccato. tum quia nescit an visitauerit eū dominus. quia nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. tum quia simulatio talis / esset ei cui daretur inutilis. **E**t quo enī corpus xp̄i petit. per eum nō stat quin accipiat. et sic equaliter peccat. **S**ecus si expresse peteret sibi hostiā non consecratā dari. tunc enim ei dare posset. ita tamē q̄ illa hostia seorsum poneret a cōsecratā / ne ecclesia deciperet / dando ei nō consecratā. ac si consecrata foret. **P**ropter quā etiam causam reprobat̄ cōsciū sibi mortalis criminis. simulās se cōficere vbi nō conficit. **E**t habet̄ extra de missa. celeb. ca. ab homie. **A**d tertū quo scz querit̄. **A**n pollutio nocturna impediāt sumptōem. **R**espōdet̄ aut quia venit pollutio ex supfluitate humor. v̄l ex infirmitate nature. vel ex illusiōe diabolica. z tūc nullus dicit̄ ibi esse reatus culpe / nec cogitur q̄s propter talem pollutiōem abstinere a ministerio altaris. vel a sumptōne eucharistie. **E**t dico notāter nō cogit̄. qz causa reuerētie a tali celebratiōe aut sumptione abstinere laudabile est. **S**i autem cōtingat dicta pollutio nocturna ex crapula. vel ex aliqua fede delectatiōnis p̄meditatōne. tunc si potest fieri sine scandalo debet abstinere. nisi necessitas cogat. vt pote vbi alius qui celebrat nō inuenitur.

Magna enī reuerentia exhiberi d̄z sumptioni. etsi fieri potest / multo maior cōsecrationi. **C**eterz menstruata nō est arcēda a p̄muniōne. eo q̄ passio sit. z pena sit hoc pati. z nō culpa. **E**t propter penā q̄s arcendus nō est. **A**d aliō sequēs quod est quartū. **A**n scilicet ab eo qui nocte precedēt cognouit v̄torē suā / suscipi possit eucharistia. **D**icitur q̄ reddens debitū propter fidem thori et iusticiā / vel etiam exigens propter bonū prolis. nō debet p̄hiberi a cōmuniōe. sed suo iudicio est circa hoc relinquendus. **A**n velit scilicet abstinere ex humilitate. vel accipere ex deuotiōne. **S**ecus autem est si ex infirmitate carnis hoc exigat. quia iste monendus est ne accipiat. et nō est suo iudicio quo ad hoc relinquendus. **S**i autē omnibz modis ex deuotiōne se ingerat / nō est prohibendus. **H**oc etiā seruandum est respectu quinti. q̄ die scilicet cōmunicatiōnis / causa reuerentie nullo modo reddēdum est debitū. nisi alter coniugū instanter petat. **S**i etiā aliter reddat. vel etiam si petat peccat quidē sed nō mortaliter. **A**d vltimum q̄o scilicet sextum quare non datur populo sub v̄traqz specie. **D**icit̄ q̄ triplex est ratio. **U**na quia nō legitur **C**hristus / corpus suum sanguini intinctū prebuisse. **N**ec est contrariū de iuda cui videtur dominus intinctum panem porrexisse. **Q**uia s̄m **A**ugustinū prius verū corpus dedit. z postea panem vsualem intinctū. **A**lia causa est imminēs piculuz. quia scilicet facilius caderet gutta sanguinis. q̄ mica hostie. quia in hostia pres coherent sibi. non sicut in sanguine. **T**ertia causa est precedens signum. quia in lege qua in sacrificijs offerrebant libamina. de libamine nihil habebant offerentes. sed sacerdotes tantū. licet de alijs haberent. **E**t ergo cōgruat veritas signo / non datur populo eucharistia cum sanguine.

De qualitate seu conditione ministri sacramēti.

Ultimo restat dicere de ministro scilicet quis possit consecrare. **E**t scias q̄ habens ordinem sacerdotalem z solus talis / p̄t cōsecrare eucharistiā. z corpus xp̄i cōficere. **Q**uāto z si male vite fuerit z hereticus d̄z

Compendiū theologie

modo formā ecclesie teneat. et interōez ha beat cōsecrādi. cōficere p̄t corp⁹ xpi. q̄uis magister ī sentētijs videatur sentire p̄riū nisi intelligat de his qui p̄cisi ab ecclesia nō obseruāt ritū celebrādi ab ecclesia traditum. qz tūc cōstat q̄ nō conficiūt. Nec obstat q̄ fm canones prohibet q̄ missa aut aliqua sacra recipiant ab hereticis. si moniacis. scismaticis. fornicarijs. qz per hoc nō dicit quin cōficiant. Solus ergo vt dixi h̄is ordinem sacerdotalē cōficere potest. Sed querit vtz nō ieiunus potest cōficere. Itē an post sumptōem medicinaliū vel potū aque. Itē si nō debito loco. vtpote in altari nō consecrato. vel sup terrā vbi nō est altare. vel sine sacris vestibus possit celebrari. Ad primū dicēdū est q̄ propter institutōem ecclesie aplice peccat mortaliter. qui p̄asus celebrat. cōficit tamē dūmodo intentōnē habeat seruandī formā et debitā materiā. Qd autē a ieiuno cōficiat nō est de sacramēti eētia.

Ad scōm dicit q̄ p̄ medicinaliū sumptionē vel etiā potū aque nō est celebrā dum. eo q̄ om̄is cib⁹ quē vsualiter cibū vocamus. hoc est q̄ trāsīt in ventrē. si nō couertat̄ in corpus. frangit ieiuniū. et impedit celebratōem. In sup h̄mōi medicinalia in hoc impediūt. qz frequēter inducunt abominatiōem. Si tamen isti de facto cōfecerint. consecratū est. sed grauiter peccāt. In. iij. articulo siue casu dicit q̄ huiusmodi. si tamē habēt intentōem cōficiendī cōficiūt. sed mortalissime scz qui in nō debito loco vel sine sacris vestibus celebrat. Et si possz inuēiri. foret de ḡdā?

De sacramēto penitentie et p̄nētib⁹ ad ipsum.

Quoniam de sacramēto penitentie sufficienter in summa Raymūdi tractat̄. que passim ap̄d fratres habet̄. ideo pauca hic de hoc penitētiē sacramēto dicēda sunt. Et primo de ipso sacramēto in genere aliq̄ dicant̄. Secundo aliqua de eius p̄tib⁹ tangāt̄. In genere ergo prius vidēdūz venit. Quid est penitētia. Quot et que ei⁹ species. Quid in ea sit sacramētū. Et qd res. Et quis sit eius effect⁹. An necesse sit q̄ fiat in caritate et volūtariē. Et an quis possit pro vno peccato mortali penitere. nō penitendo de om̄ibus. An penitentiā

pro se factam teneat quis dum qualuerit iterum facere. An penitētiē hic diminute a cōfessore iniūcte. sup addet deus qd̄ de est in purgatorio. Que sunt penitētiē regulares et canonicę. Et quare pro peccato mortali teneat quis ad septennē penitentiā. An penitētiē sint arbitrarie. Quis sit minister in hoc sacramēto.

Quid est penitentiā in generali.

Et autē penitētia fm Ambro. mala p̄terita plangere et iterum plangēda nō p̄mittere. i. nō habere p̄positum iterū cōmittendi. Et nota q̄ fm magist̄ in li. iij. sentētiarū. est penitētia interior scz cōtritiō. et exterior scz cōfessio et satisfactio. Interior p̄o penitētia quodāmodo radicalit̄ omnis penitētia est. Ipse enī dolor ererit se in ore p̄ confessionē ererit etiā se in ope p̄ satisfactōem. Et hec interior penitētia id est cōtritiō. habet specialit̄ fm Ambros. quia ipsa principaliter est penitētia radicaliterqz omnis penitētia.

Quot et que sint penitentie species.

Distinguit̄ at tres species penitentie. scilz solēnis que fit in capite ieiuniū cū illa solēnitare de q̄ habet̄ de penitētia dist. v. ca. In capite. Item publica cū iniungit̄ scilz alicui pegrinatio per mūdum cū baculo cubitali. et cum aliqua veste religio sa. tali penitētiē apta. Item priuata. que quotidie imponit̄ his qui secreti⁹ sua cōfitētur peccata. Cetera circa hec. quere in summa Raymūdi titu. de penitentijs.

Quid in penitentiā sit res et quid sacramētum et decius effectū.

Quid autē in ea sit res. et quid sacramētū. Dicitur q̄ sicut in sacramēto eucharistie species panis et vini sunt sacramētū gemine rei. scilz corpis Christi veri et mystici. ita hic confessio et satisfactio sunt sacramētū contritiōnis et remissionis peccati. Unde virtute contritiōnis efficiūt quod figurat̄ scilz remissionē peccati. Sic ergo intelligendo patet q̄ cōtritiō diuersis

respectibus / et res est. et sacramentū. Res scilicet confessionis et satisfactio: que sunt eius sacramentū. Et sacramentū remissionis peccati quod est eius res. Et quo in preceptis quis sit effectus penitētie. scilicet remissio peccatorum. et commutatio pene eterne in tēpale. Et ex consequenti collatio vite eterne.

An quis possit de vno peccato penitere et non penitēdo de oib.

H autē existēs in vno mortali peccato possit agere penitētiā fructuosam de alijs. Prius est inquirendū. Et dic qd nō. Quia etiā am apud hoies remanētibus in inimicitijs nō recipit satisfactio ledentis. Unde cum retento vno mortali peccato inimic⁹ dei fiat peccator et ab eo auersus / patz qd vale re non p̄t penitētia pro plurib⁹ commissis. vno tantū retento. qz in illo vno inimicatur deo. Et hoc satis clamat ap̄ls. i. ad corin. xij. dicens. Si habuero p̄phetiā et c. et corpus meū tradidero ita vt ardeā. charitatem autē non habuero / nihil mihi prodest. Vñ opinio que in. iij. sentētiarū ponit contrariū / manifeste heretica est. **S**i iuxta hoc q̄ras an oporteat qd penitētia sit volūtaria ad hoc qd satisfaciatur. Dic qd sic. Distingue tū qd aliqd dicat volūtariū dupl̄r. Aut p̄pter se. vt sanū esse / est volūtariū p̄pter se. i. p̄pter ip̄am sanitatē. qz enī bonū est sanū esse. ideo sanari volo. Aut p̄pter aliud scilicet p̄pter bonū exinde se quēs. sicut secari volūtariū est. non qdē p̄pter se sed p̄pter p̄sequētem sanitatē. Sic ad p̄positū dico penā que est in penitētia oportere volūtariā eē. non qdē p̄pter se. qz null⁹ p̄pter se. i. p̄pter ip̄am penitētiā vel penā / eā vult aut libenter accipit. sed bene ex consequēti scilicet p̄pter salutē anime consequendam.

An penitentiam p se factā / teneat hō dū conualuerit iterare.

Quēz cū querit an penitētiā p alios factā / teneat qd dū conualuerit iterum facere. Puta egrot⁹ aliq⁹ dū adhuc san⁹ erat. penitētiā cōdignā suscepit a sacerdote. Deinde de vita sua desperās. ip̄am amicis ip̄onit qd eā pagūt anteq̄ plene cōualuerit. Querit vtrū iste post suā cōualentiā / ad penitētiā iniunctā sic p̄ amicos suos pactā / te

neat. Rñdēf. qd qz p̄t apud talē dubiū esse vtz illi sui amici / ipsant penitētiā ex charitate fecerint. que talis nō sufficeret. Insuper qz nō tam efficaciter satisfaciē penitētia ab alijs facta. sicut illa qd ab ip̄omet penitēte fit. Ideo secuz est qd iste de ea iterū satisfaciatur. postq̄ fuerit redditus sanitati. Imo et eā facere tenet. ne incertō se discrimini cōmittat. Et expedit qdē. qm̄ si prior penitētia per alios facta satisfecit pro culpa secunda / quā ip̄se faciet. cederet ei in augmentum glorie.

An penitentie diminute adder de⁹ in purgatorio qd deest

Sequenti vero articulo q̄stiois scilicet An penitētie diminute in statu adder de⁹ qd deest in purgatorio. Dicit magister in li. sentētiarū qd sic. Aut enī. Si interior penitētia scilicet p̄tritus in vindictā peccati nō sufficit nec exterior penitētia hic implet. De⁹ qd modus et mēsuras peccatorū nouit. penā sufficientē addet. Vñ qm̄ cōdignā penā nō iniūgit sacerdos vel si iniūgit. nō tū implet nō absoluit penitēs a cōdignā vel tota pena corrūdente. s. a tāta. s. quātā facit hic. Vñ de tāta erit absolut⁹ nō at de residua. qn. s. in purgatorio cōpleat. Tū magnitudo cōtritionis et feruor implēdi qd iniūgitur / multū poterit facere ad hoc qd cōdignā reputet. Vñ dicit hugo de sancto vict. lib. suo de sacris. Sepe qd min⁹ foris agitur / efficacit⁹ intus opat. In aliq̄ enī opere apparentia exteriori / maḡ pōt deuotō esse.

Que sunt penitentie canonice et quare pro peccato mortali

agi debet penitentia septennalis.

Que autē penitētie canonice sint et hoc accipe. qd regularit⁹ p peccato mortali debz agi septēnis penitētia. vt d̄t Canō. xxxij. q. ij. Qui dicitur multiplex ponit rō p̄ter eā quā ponit canō de Maria. s. sorore moisi que iubet excludi p septē dies extra castra. Videlicet p̄pter septēplicē grām sp̄scti recuperandā quā peccādo pdidim⁹. Itē p̄pter septēplicē cōcursum peccatorū. quia vno peccato p̄perato / cōcurrūt omnia septem capitalia. s. m̄ opinionē dicentiū qd habito vno habentur omnia. Iuxta illō pro sexdecim. septemdecim nequicie in

corde eius. Item propter recuperationē se-
ptem dotū. qz p penitentiā septem dotes
recupamus. quattuor scz corporis. 7 tres
anime. De quibus supra in fine tractat^r de
symbolo fidei. in declaratiōe scz duodeci-
mi articuli. Item propter recuperationē se-
ptem illoz ex quibz cōstat homo scz quat-
tuor elemētōz. quo ad corpus. 7 triū vi-
rium scz rationalis irascibilis 7 concupisci-
bilis quo ad spiritū. Pro enormitate ta-
men criminis debet quādoqz maior penitē-
tia qz septēnis infligi. De qua materia re-
quire i summa Raymūdi ti. de penitētia.

Utrum penitētie sunt arbitrarie vel non.

Utrum etiā penitentie arbitra-
rie sint nec ne. Et qualiter sic 7 q̄
liter nō. Dicit idē Raymūdus
eodē titulo de penitētia. Nota
tamē circa hoc duplex ē opinio. Una po-
nit qz omnes penitētie arbitrarie sunt. id ē
quā in voluntate sacerdotis est / dare. vel
plus vel minus. 7 hoc ex potestate vi cla-
uium. Et huic opinioni fere omnes p̄fesso-
res innituntur. Alia ponit qz ita arbitrarie
sunt qz sacerdotū est iudicare de omnibz
circūstantijs contingentibz. 7 tamē a cano-
nibus nō recedere. id est a penitētijs / a ca-
none iniunctis. Consideratis enī circūstā-
tijs si grauiōres fuerint penā canonicam
aggrauāre possunt. Si vero leuiōres fue-
rint / sic scz qz factū diminuāt. tūc de pena
canonica poterunt diminuerē. Et hec est
opinio securior.

Quis sit idoneus minister in sacramento penitentie.

Minister autē huius sacramen-
ti est sacerdos. Nā solis sacerdo-
tibus dedit dñs p̄tatem ligandi
7 soluendi. Et licet quilibet sa-
cerdos ex vi ordinis / huius sacramēti mi-
nister sit. nō tamē cui libet sacerdoti indi-
stincte p̄missum est ista p̄tate vti. imō re-
spectu aliquoz est h̄mōi p̄tās ligata. Ut
tangit Raymūdus in summa sua ti. de pe-
nitētia di. ij. q̄ est de p̄fessione. pag. tenet
penitēs. Et pluribus pagraphis sequēti-
bus vsqz in finē dicte secūde distinctiōis
Et infra aliq̄liter etiā tanget vbi de ipsa
confessione agetur.

De partibus sacra- menti penitentie in generali.

Unc ad p̄tes penitētie attēde-
dum est qz sunt tres. scz triplex
p̄ctm. cordis. oris. 7 opis. Vel
scz triplex allecitiuz ad p̄ctm
scilz cōcupiscentiā carnis. cōcupiscentiā
oculoz. 7 supbiā vite. Et sunt iste cōtritō
p̄fessio 7 satisfactio. Hec est triplex dicta:
qua deuenit in celū. De qua ero. ij. vbi
mus viā triū diez. 7c. De prima. scz de con-
tritione tangendū est p̄io qd sit. An do-
lor minim⁹ sufficiat ad hoc qz quis virtu-
tem habeat cōtritōis. An oporteat p̄tri-
tionē cum tota vita protendi?

De prima parte pe- nitentie. Quid sit contritio.

Diffinitur autē contritio ab ali-
quibz sic. Contritio ē dolor vo-
luntari⁹ pro peccatis. semp in
se puniens qd dolet admisisse.
Que diffinitio licet generalit^r penitentie
cōuenire videat. tamē maxime cōuenit p̄-
pter contritionē. In contritione enī / esse ip-
sius penitētie maxime saluat. eo qz oportet
semp illā actu cū penitētia esse. Alias
autē partes penitētie in casu sufficit vt as-
sint fm votū 7 voluntatē. Diffinit etiā
7 ab alijs sic. Contritio est dolor pro pec-
catis assumptus cū p̄posito confitēdi 7 sa-
tisfaciēdi. Quoniā nisi assit p̄positū con-
fitēdi 7 satisfaciēdi non est contritio. sed
poti⁹ attritio nominatur. Et si obijcias qz
in valida p̄tritione deletur culpa 7 pena.
Unde cū confessio 7 satisfactio pene sint.
tam intēsa poterit eē p̄tritio. qz neqz oportet
ut adesse confessionē neqz satisfactionē.
Ad quod dici potest qz nemo nouit se ta-
lem p̄tritionē habere q̄ delere possit vtrū-
qz. Unde vt non p̄mittat se q̄s discrimi-
ni. oportet qz quis habeat validā p̄tritio-
nem. habeat nihilomin⁹ p̄positū p̄fitēdi
7 satisfaciēdi. maxime cū ista sint in p̄ce-
pto ecclesie. 7 non parere p̄cepto / trāsgres-
sio 7 peccatū mortale sit. Hoc tamē scito
qz p̄tritio sola in articulo mortis vbi non
apparet cui possit fieri p̄fessio / sufficit ad
salutē. sed quoniā incertū est vtrū tūc con-
tritio possit haberi. stultum est illud tem-
pus expectare. et tanto se discrimini refer-
uare.

An minimus dolor

sufficiat ad habendum virtutem contritionis.

Adolor minimus possit esse contritio vel sufficiat ad deletiōem culpe precipue cum dicatur **Tre no. ij.** Magna velut mare contritio tua dubitari potest. Sed dicitur magistri quod minimus dolor sufficit ad deletiōem culpe dummodo informat fuerit charitate. ut pote qui ererat a se propositum confitendi et satisfaciendi. quia talis dolor contritio dicitur. Est ergo talis dolor contritio minima. et hec delet tamen culpam et reatum seu debitum pene eterne. Qui si maior fuerit delet partem pene temporalis debite. Si vero maximus fuerit totam penam et totam culpam delet. Que autem talis sit nescio. deus scit. Et dicitur magna vel maior vel maxima contritio finem quod ad maiorem dolorem mouetur. Et quod proxi sumus ad dolorem minore debito qui non liberat a gehenna. Et quod per maiorem dolorem euacuat culpa et tota pena. hinc contritio dicitur minor et maior et maxima. **S**ed nunc quid oportet quod tantus sit dolor vel pigentia ut nollet homo pro toto mundo vel pro vita obseruanda ite mortaliter peccare. Plane dicitur quod sic. eo quod minus bonum semper debet velle amittere ne maius amittat. Deus enim in infinitum maius bonum est toto mundo. qui tamen amittitur in mortali peccato. Unde si penitens profiteatur se esse in tali proposito amplectendus est quia bene validam habet contritionem. Si autem profiteatur se in ambiguo esse utrum cederet vel sustineret mortem antequam peccaret mortaliter ad huc fouendus est non abiectus. Sufficit enim aliquo modo istud ambiguum. Et quod nullus certus est utrum cederet vel sustineret. Ut dicit Augustinus in libro de virginitate. Sed si ex deliberata conscientia dicat se certum esse quod prius peccaret quam cederet toti mundo. vel mortem patere. Istum dicitur non esse contritum. nec ullam recipere remissionem peccatorum. Et quod nullam habet contritionem. Hanc tamen quantitatem contritionis non debet confessor erigere ut coram se confiteatur penitens. Sed per signa debet eam in ipso supponere. Si ita tamen de facto profiteatur tenendum est quod dicitur

An contritione oportet cum tota vita protendi.

teat cum tota vita protendi.

De excessione contritionis utrum videlicet oporteat ipsam cum tota vita protendi maxime cum medicina non predaat ultra morbum dubitari potest. Sed dicitur quod dolor contritionis non finitur nec finiri debet in hac vita. imo sicut infinita est offensa in peccando. quia in deum quod est infinitus. ita erigitur ut dolor de offensa per modo possibili sit infinitus. ut scilicet eternitatem saltem virtutis hominis habeat. cum eternitatem simpliciter habere non possit. Et quod nemo sit qui semper viuat. Hoc est si in eternum in hac vita viueret in eternum de peccato dolere deberet. Insuper morbus peccati quod uis euacuatus sit quantum ad culpam et reatum semper tamen manet et manere debet quantum ad detestacionem in memoriam perpetrati delicti. ut dicit Hugo de sancto Victore. Cum quod morbo protendit dolor ut eius medicina. qui non est curas morbum preteritum. sed preseruans a futuro. **D**e effectu vero contritionis. et an in contritione deleatur peccatum antequam deueniat ad confessionem. inuenies in summa Raymundi titulo de penitentia distinctio. i. que est de contritione pag. 1. Sequitur quis sit effectus. Et paragra. qualiter autem hoc sit intelligendum.

De secunda parte

penitentie scilicet de confessione in generali.

De confessione et satisfactione non est opus multa tractare eo quod diffuse de his tractetur in summa Raymundi. Nota tamen quod sit confessio. An sit necessaria ad salutem. Et an cadat sub precepto. Et sub quo. Cui facienda est. Quantum differri possit

Quid sit confessio

in speciali.

Diffinit autem sic confessio. Confessio est legitima coram sacerdote peccatorum declaratio. Dicitur in ista diffinitione peccatorum declaratio. contra illos qui peccata sua celando vel ea excusando occultant. Dicitur peccatorum contra eos qui recitant bona sua in confessione. vel qui confitentur per abnegationem peccatorum. ut non sum adulter. non sum homicida et huiusmodi. Dicitur coram sacerdote. scilicet qui clauem habet et potestatem soluendi. non coram quolibet

Compendiū theologie

de populo. poterit tamen in necessitate. vt in piculo mortis/ coram nō sacerdote fieri. Legitima dicit quod importat omnes cōditōnes que exiguntur ad verā confessionē. quas querere in summa Raymundi titu. de pe. distinct. ij. que est de cōfessione pagra. sequit que sunt necessaria ad veram confessionem.

An confessio sit necessaria ad salutem:

Propter eos qui dicunt cōfessionem nō esse necessariā ad salutem/ eo q nō cadat sub aliquo precepto diuino. Ut pater discurrendo pcepta decalogi. Etodi. xx. Notandū est z inuolabiliter obseruandū: q absq vocali cōfessione vel signo quod loco vocis sufficiat. non est salus. dūmodo cōfessor haberi possit. **Et** q dicit Amb. Non potest quis a peccato iustificari/ nisi peccatū fuerit cōfessus. Et cōcedendū est q sub precepto cadat sicut omne necessarium ad salutē. Sed attendendū est aliquid sub pcepto cadere dupliciter scilz vel principaliter explicite. vel secundario z implicite. Primo modo cōfessio non cadit sub pcepto. **Et** q nō inueniat expresse in aliquo decē mandato z seu pceptorū. Adit tamen secundario z implicite sub pcepto. z dici potest q sub illo pcepto. Honora patrē tuū z matrē tuam. Ubi precipitur honor z obediētia faciēda matri ecclie. Quia igitur ecclesia statuit z pcepit confessionē homini fieri. Et cōsequēti. in mādato illo picipi videtur. vt homi fiat confessio. Ubi autē confessio instituta sit z precipiatur ab ecclia. Requirit in summa Raymundi tit. de peni. disti. ij. que est de cōfessione pagra. Qui sit. (fessio

Qui sit faciēda cōfessio

Qui autē faciēda sit confessio. in summa pdicta Raymundi dicitur. Verū tamen breuiter dici potest q soli pprio sacerdoti est faciēda. qz ille solus habet potestātē ab soluendi suos subditos. preterqz in casibus specialibus. scz cum dñs papa vel eps in dyocesi sua/ dat proprio sacerdoti adiutores. sicut facit cū trāffert prātem suā in penitentiarios suos. vel ordinat aliqz qui predicādo/ z exemplū bone vite dan-

do/ moneāt populū z eos quos monuerint audiant z absoluant. Vel cum plebs multa est z nō sufficit proprii omnes audire. tunc pōt episcopus dare coadiutores. Sunt z alij casus. scz cum sacerdos licentiat suū subditū vt alij cōfiteatur. Et creditur q tenet licētiare in sequētib casibus subditos. Et si nō licētiauerit/ potest sub rati habitōne alicui peti. Scilz cū quis habet indiscretū sacerdotē. Item cū pbabiliter credit q reuelat confessionē suam. Item cū quis fornicatus fuerit cum filia sorore matre vel cōcubina proprii sacerdotis. propter qd incurrere credit ei odium si confiteat ei. Et cum pbabiliter credit q velit inclinare animū cōfidentis ad cōsensum mortalis peccati. Et cū quis occultus hereticus deprehenditur. Et fm aliquos cū propria ouem agnouerit In huiusmodi casibus peti potest licētia proprii sacerdotis. ne cōtemni videat. Et si nō dederit/ credit vel q maior ad eundem sit. vel aliquibus illorū qui a superiore suo vel dño papa potestātē absoluēdi acceperunt/ confiteri possit. Et q fatuitas indicaretur cōmittere se discrimini. pferim cum omnibus cōtradicientibus possim cauere piculum in corpe. Et fatūū esset dicere q aliquo casu tenerer sequi eū qui me vult precipitare in mente. Sūt z alij casus in quibus non oportet expectare nec adire propriū sacerdotē. Ut cū quis peccauerit in parochia alterius. vbi ratōne delicti efficitur de iurisdictione eius in cuius parochia peccauit. Et cū quis mutauerit domiciliū. z in alterius parochia habitat. Item si est vagabundus p terras. Item cū est in articulo mortis. In q casu siue habenti clauēs ligatas. siue solutas licet cōfiteri. Sed hic attende q Raymundus z alij valde magni dicunt q cum pprius sacerdos dat suo parochiano licentiā/ vbi voluerit confitēdi. oportet illū parochianum aliquē adire habentē generalē potestātē confessiones audiendi. Et q ipse pprius sacerdos parochianū suū licet possit de confitēdo alteri licētiare. Non potest tamen illū alienū sacerdotē licētiare q talem possit confessionē audire. nisi accepta ab ordinario potestate. Et tamē nos passim videmus q plebanī assumūt sibi in adiutorū multos qui nūq licētiati fuerunt ab aliquo ordinario. Unde vult

et scribit Magister. vi. de trano in summa sua de titulis. q. a iure in ordinatōe data est eis potestas absoluēdi. et hanc recipit quilibet in sui ordinatōe. Unde cū assumūtur a plebanis in adiutorū/posunt fm ipm confessiōes audire. Nam cū a iure licentiā habent. nō egēt licentiā ordinarioꝝ. **C**eterū de verbo quodā qd dicit ipse. vi. de trano ti. de penitencia

de gradibus peccatoꝝ. videlicet q. vsus contra naturā/ execrabiliū fit in meretricē. sed execrabilius in yroze. **D**ubio oritur apud magnos eo q. ipse. vi. per verbū predictū videtur velle/ q. ille vsus etiā cum yroze propria. semp mortale sit quod aliqibus nō placet. **D**icunt enī quidam q. propē necessitatē vtpote propter nimiam pinguedinē/ vel apostema vel vultus in ventre/ dum nō fieret in debito vase si cognosceret vir yrozem mō incōsueto. excusabilē vir a peccato. dūmodo causa prolis habēde hoc fieret. **E**t vocant illi vsus cōtra naturā solum quādo q. nō ea parte corpis vritur que ad generandū instituta est sed alia. **M**agister **A**lexāder de **A**les dicit q. peccat vir si yroze suā modo brutali cognoscēdo. nec necessitas excusat a toto licet dimīnuat quātitatē peccati. **U**nde grauitē peccat et vt creditur mortaliter fm ipm q. sic cognosceret/ nulla existēte necessitate. **M**agister **A**lbertus dicit q. nihil eorū que facit maritus cum yroze/ seruato vase debito/ est fm se mortale peccatū. sed potest esse signū cōcupiscētie mortalis scz quādo nō sufficit modus quē natura dēterminat. sed habēt modos brutorū animalū. nulla existēte necessitate. **U**nde fm ipm quādo alter eorū nimis pinguis est. vel quādo cōtingit yē trem mulieris apostemari vel impregnari. ita q. anteq. nō est membrū applicabile. tūc causa plis habēde. vel causa reddendi debitū. vel causa fornicatōnis vitā de/ nō est prohibendū aliter cōuenire. nisi dumtaxat vbi nulla precedēte necessitate. sed tantū ex libidine fieret. **I**stud tamē non expedit populū scire.

Quantū possit cō-

Quod differri. **Q**uāto autem differri possit confessio/ apud aliquos dubitatur. **D**icunt enim aliqui q. cō-

fessio differri potest sine peccato vsq. in tēpus dēterminatū. **E**t q. confessiōne face- re nō sic est preceptū q. oporteat quolibz tempore fieri. **S**unt q. distinguūt. **Q**uia aut ille qui peccauit/ nondū est cōtritus sed manet adhuc in mortali peccato. **A**t tūc non cōfiteri data oportunitate. sicut nō cōueri. vel non cōteri. est ei omni hora peccatū. **S**ed nō nouum peccatū. immo aggravatō prioris. **E**t q. diuturnitas sit circūstantia aggravās peccatum. **S**i autem ille q. peccauit iam p̄tritus est. **D**ic q. tenetur cōfiteri aliquādo. sed nō tunc. vl̄ tunc. **E**t ex precepto ecclie infra annū iuxta formā decretalis. **D**ñs vtriusq. **Q**uod si nō confiteat/ peccat mortaliter. propter inobediētiā factam matris ecclie. **U**nde illud preceptū de confitēdo non obligat sub pena mortal. dūmodo fiat infra tempus statutū. si tamē homo semp conteratur. **S**ed qd si ante tempus sic ad cōfitendū statutū/ contingat aliquē anteq. cōfiteatur subito mori. nec habuerit tempus cōterendi de trāsgressiōe diuini precepti. quo iubet aliquando cōfessionem facere. eo q. sit morte preuentus. **P**ura q. damnat tanq. legis diuine trāsgressor. **E**t q. in quo instāti prius fuit soluendo id est potēs soluere confessiōne. quia potuit cōfiteri vel dolere q. nō fuit cōfessus. **S**ed in vltimo instanti iā factus est trāsgressor. **H**oc tamē non intelligat de eo q. ex causa confessiōne differit. vt scz habeat confessorē discretiorē. vel alia vtili causa dūmodo diligentia apponat vt habeat.

De tertia parte

Denitentie scilicet satisfactōne. **E**t satisfactōne breuiter dicendum est. **E**t primo qd sit. **Q**ue eius partes. **A**n necesse sit ipsam fieri in charitate:

Quid sit satisfactō

Diffinitur autem sic satisfactō/ fm **G**rego. a magistro in quarto libro sentētiarū. **S**atisfacere est causas peccatorū excidere. et earū suggestiōibus aditū non indulgere. **E**t vocat causas peccati/ occasiōes alliciētes ad peccandū. **Q**uarū quedā propinque sunt peccato. **E**t he sunt in nostra p̄tate.

Compendiū theologie

I vt eas possumus amouere vel excidere. **U**t
bi gratia. **C**ena splendida/ causa propin-
qua est luxurie. vt Jerem. vi. Saturauit
eos et mechati sunt. Et hanc causam seu oc-
casionem/ possumus amouere et excidere.
Sunt et alie cause seu occasiones pecca-
ti/remotiores. que in nostra potestate non
sunt. vt puta oblatio talis cene. vel alicuius
rei delectabilis oculis cordis nostri.
vel suggestio diabolica de tali splendida
cena. Non est enim in nostra potestate arcere dya-
bolum. quin talia oculis mentis nostre of-
ferat. **O**ccasionem ergo peccatorum propin-
quos debemus excidere quia in nostra potestate sunt.
Sed occasioibus peccatorum remotiori-
bus si veniat a pre diaboli. vel carnis vel
mundi/ non debemus consentiendo aditum in-
dulgere. eo quod in nostra potestate sit eas non re-
cipere. **A**lter autem diffinit sic. **S**atisfactio
est damni/ vel iniurie illate recopensatio
secundum iudicium et ordinem iuris.

Quot et que sint

Partes satisfactionis.
Satisfactionis autem ponunt tres
partes. scilicet oratio. elemosyna. ie-
iunium. **Q**ue generaliora sunt in
satisfactione cuiuslibet peccati. **U**m enim
quis peccat/ delinquit in deum. et contra hoc
specialiter satisfacit oratio. **I**tem delinquit
in ecclesiam hoc est in proximum. et contra hoc
specialiter satisfacit elemosyna. **I**tem delinquit
in seipsum. et contra hoc specialiter facit ieiunium.
De quibus illud dicit. **B**ona est ora-
tio cum ieiunio et elemosyna.

An necesse sit con- fessione et satisfactionem fieri in caritate

Ultimo querit causa breuitatis
de confessione et satisfactione simul
vt necesse sit quod fiat in caritate.
Et an qui confitetur et satisfacit
extra caritatem. teneat iterum confiteri. et ite-
rum satisfacere. **E**t dicunt hic plures quod
vtriusque debet fieri in caritate. **E**t repeti si fi-
at extra caritatem. **A**lij circa vtriusque distin-
guunt. **E**t primo de confessione dicit quod oportet
quod fiat in caritate. ex quodam tamen conse-
quenti. ita quod oportet quod fiat illud quod sta-
tutum est ab ecclesia. **E**t oportet etiam quod dum fit
quod caritas habeatur. quia semper siue confiteamur
siue non/ nos tenemur habere carita-
tem. **E**t sic vt tactum est/ nos tenemur ex qua-

dam consequenti confiteri in caritate. **S**ed
si fiat extra caritatem non oportet (vt di-
cunt) eam repetere. sed solum satisfacere con-
fiteri quod confitendo prius facti fuerim/ id est
extra caritatem. dum tamen idem sit prior
et posterior confessor et memoria habeat pec-
catorum confitentis. **A**lioquin oportet re-
petere. quia integra debet esse confessio. **E**t
isti dicti sui ponunt rationes quod scilicet ad hoc duo
scilicet confiteri et caritatem habere/ tenemur di-
uisim. **N**am propter statutum ecclesie tenemur
confiteri siue habeamus caritatem siue non.
Et similiter tenemur habere caritatem si-
ue confiteamur siue non. **E**t ideo potest vnum
solum sine alio. **U**t gratia exempli. **S**i tene-
or ire ad ecclesiam. et cum hoc teneor tota die
esse capatus in ecclesia. **S**i vado ad ecclesiam
sine capa non oportet me iterato ire ad ec-
clesiam. sed solum satisfacere de eo quod non fui
tota die in ecclesia capatus. **C**onfinitur in
proposito. **D**e satisfactione autem dicitur quod
in satisfactione duo sunt consideranda. scilicet
ipsa solutio debiti. et ipse modus soluendi.
ita vt per datum siue factum fiat solutio de-
biti. et per modum soluendi placeat solutio.
Si autem per aliquem fiat extra caritatem so-
lutio debiti. puta pene taxate a sacerdote
sicut ieiunare per annum et huiusmodi. dicitur
quod de rigore non exigitur quod iterato reddat/
cum caritate et gratia adeptus fuerit. **S**ed
solum quod illud quod defuerit in modo. ipse pe-
nitendo soluat. **U**m qui tenebat deo iniuriam
etiam penitentiam facere quod respicit debitum
et cum hoc in caritate et bene ordinata vo-
luntate facere. quod respicit modum soluendi
debitum soluet sed non modo debito. oportet
tebit talem confiteri et satisfacere de indebi-
to modo soluendi. **E**t tunc erit debita satisfactio.
Quia scilicet exigit satisfactum plus quam
tantum ad debitum. **N**unc vero postquam satisfactum
quantum ad debitum modum. **R**eliqua plen-
ne tractantur in summa Ray. xi. de penitentia
propter quod multa causa breuitatis transseo.

De sacramento ex- treme unctionis et pertinentibus ad ipsum.

Equit aliqua tangere de sacra-
mento ultime unctionis. **E**t primo
quid sit. **D**e eius institutione. **Q**uid sit eius materia. **Q**ue
forma. **Q**uis debitus minister. **Q**uis eius
effectus. **Q**uid hic res. et quid sacramen-
tum. **Q**uis sit perceptibilis huiusmodi sacramenti.

Et quo ad morbum Et quo ad etatē. De loco vntionis.

Quid sit extrema

Diffinit autē sic exte (vntio) ma vntio a quibusdā. Extre- ma vntio est linitio olei sancti ficati. facta ad releuatōem vtri usq; infirmitatis. scz mentis et corpis Et ponit vntio extrema pro nomine vnico diffiniti. quod qz nō habem⁹. circūloqui mur p duo. Iste vero termin⁹ linitio qui ponit in diffinitōe sonat in actū vel in passiōē que est in suscipiēte ipm sacra- mētū. sicut cū dicitur baptisim⁹ est tictio zc. Designat tinctio passiuā. quia intringit baptisatus. Verūtāme si quis totum eē extreme vntionis vellet diffinire. posset ita notificare. **Extrema vntio est sacram- tum ex vntōne infirmis p oleū sanctifi- catū facta conferēs infirmis remediū cō- tra peccati reliqas. eisi expedit alleniatō- nem ferens corporis infirmitati.**

De ei⁹ institutione

Quando autē z vbi sit hoc sacra- mentū institutū est duplex opi- nio. **¶** Una dicit ab apostolis hoc sacramentū esse institutū/ que videt confirmari p glosam sup illud **Marci. vi.** Angebāt oleo multos egro- tos z sanabant. **¶** Que glosa sic dicit Ab apo- stolis patet hūc morē esse traditū vt ener- gumini z alijs egroti / certo loco vngātur oleo / a pontifice consecrato. **¶** Scdm hoc ergo dicendū est qz apostoli a deo inspira- ti. diuina auctoritate z volūtate instituere potuerūt istud sacramentū. immo ipse de- us in ipsis licet forsan tūc non yngerent modo z forma qua nūc fm ordinatiōem ecclie sit vntio. **¶** Sed forsan ad tempus istam formā ex causa nō seruauerūt. sicut ipsi (vt supra tactū est) ad tēpus ex causa ratōnabili formā baptisimi mutauerunt. vt scz baptisaret in nomine christi. **¶** Alij volūt qz istud sacramentū tps p se institu- erit quoniā iuxta palleгатū capitulū. vi. **¶** **Marci.** Narrato quō christus suos mi- sit discipulos ad predicandū statim seq- tur. **¶** Et creūtes predicabāt vt penitentiā agerēt z demonia multa eijciebāt z ynge- bāt oleo mltos egros z sanabātur. quod nō credit sine institutiōe dñi fuisse. **¶** Nec si

mile est de immutatōne baptisimi. qz aliō est mutare formā sacramēti. z aliud insti- tuere totū sacramentū de nouo celebran- dum. **¶** Nam z forte nūc per ecclie auctori- tatē aut aliquā sibi datā inspiratiōem si- cut apostoli habuerūt / possent aliqua ad temp⁹ iusta de causa circa formaz alicni⁹ sacramenti. immutari. sed totū sacm in- stituere / null⁹ posset vt credit. nisi sol⁹ de⁹

Que sit materia sa

¶ **M**ateria extreme vntionis **¶** **A**teria huius sacramēti est ole- um simplex ab epō benedictuz sine alterius rei admittōne **¶** **L**ū enim oleū significet nitorem consciētie z balsamū suauitatē fame. z moritur⁹ maxi- me indiget nitore cōscientie. z nō multū suauitate fame / apparet qz morituri sim- plici oleo cōueniēter pungūtur. **¶** **N**ō cris- mate. quod ppositū est et oleo z balsamo **¶** **E**t quoniā in exitu constitut⁹. indiget gratia sanāte. nō tantū cor sed etiam alia membra qbus abusus est / indiget nō tā- tum vntōne cordis. sed etia aliorū mem- brorū quibz maxime peccauit. vt sicut tri- na mersio in baptisimo signat submersio- nē trium peccatorū que in mūdo regnāt scz pcupiscentie carnis. cōcupiscētie ocu- lorum et supbie vite. **¶** Sic hīc multiplex inunctō signat eliminatōez ex diuina mi- sericordia mebrorū singulorum.

Que sit forma hu-

¶ **D**ius sacramenti. **¶** **F**orma autē sciēdum est qz si- cut forma aliorū sacramtorū cō- sistit in sermone z ope vt bap- tisimus in verbis illis / baptisote zc. **¶** Et in ope scilz in mersione baptisati. **¶** Et sic de alijs sacramētis. **¶** Sic hui⁹ sacramēti for- ma cōsistit in ope z sermone. **¶** In ope qui- dem. in illa scz signatōne mebrorū in for- ma crucis. **¶** In sermone vero in platōe ho- rum verborū. **¶** Per istā suauissimā vntō- nez / z suā pūssimā misericordiā dimittat tibi deus quicqd p visum peccasti. **¶** Et sic de ceteris mebris **¶** Nec iterat ista forma su- p eandē materiā p replicatiōem verborū. quia nō omīno sunt eadē verba vt patet licet in preeadē esse videant⁹. **¶** Sed cum multiplex sit vntio z multiplex verborū prolatō qz ad singula mebra singule fiūt

Compendiū theologie

unctiones. et propria verba dicuntur. **¶** Und ad inunctionem oculorum dimittuntur eorum peccata. **¶** Et similiter ad alias inunctiones aliorum membrorum/alia eorum peccata. vel an omnia peccata simul dimittantur. **¶** Dicitur quod omnes alie ille inunctiones licet fiat diuersis temporibus/tamen pro eodem tempore pro ultimo instanti platonis et complete inunctionis facte censeantur. sicut in simili dictum est supra in consecratione eucharistie. **¶** Nam sic hic est tunc enim omnia peccata simul dimittuntur scilicet in ultimo instanti totius inunctionis et prolationis verborum pro quo fiunt omnes inunctiones.

Quis sit debitor minister in sacramento extreme unctionis.

De ministro autem hoc est tenendum quod solus sacerdos potest hoc sacramentum conferre. et solus episcopus hoc oleum consecrare. **¶** Quod patet tunc ex autoritate beati Jacobi qui in sua canonica capitulo ultimo dicit. **¶** Infirmitur aliis in vobis inducat presbiteros ecclesie. et orient super eum. ungentes eum oleo in nomine domini. etc. **¶** Tum quia istud sacramentum consummationis est penitentie. **¶** Et ideo pertinet ad claves que solis sacerdotibus conferuntur.

Quis sit effectus istius

Effectus sacramenti. **¶** Effectus autem huius sacramenti secundum magistros in libro sententiarum ponitur duplex scilicet sanatio corporis et spiritus. vel sicut homo ex duobus constat scilicet ex corpore et anima. **¶** Ita sit effectus huius sacramenti sanatio utriusque. sed principaliter mentis. quia iste effectus semper sequitur in vere penitentia. **¶** Et ista sanitas mentis in duobus consistit. scilicet in peccatorum remissione. et in virtutum ampliatione.

Quid hic res et

Quid sacramentum sit. **¶** Quis ut sciat quid sit hic res et quid sacramentum. **¶** Notandum quod secundum quosdam sacramentum hic est ipse usus olei. siue consignatio cum oleo. **¶** Res autem est ipsa gratia spiritus sancti. que dicto modo efficit sanationem mentis. et etiam quibus corporis. quando scilicet expedit fuerit. **¶** Secundum alios autem sacramentum est ipsum oleum. **¶** Res autem gratia spiritus sancti. etc. **¶** Est autem in-

uenire inter illa plurimum similitudinem. quia gratia spiritus sancti ad modum olei lenitiam est morbi spiritualis. lenificat etiam et consolatur ab hac vita exeuntem. **¶** Und in psalmo. **¶** Ut exbilaret faciem in oleo id est mentem que facies interior est in oleo extreme unctionis. **¶** Et panis id est eucharistia que inunctis exhibetur cor hominis confirmet.

Quis sit perceptibilis huius sacramenti.

Quis autem perceptibilis sit huius sacramenti. **¶** Dicitur quod non omni morbo veratus sed solum morbo grauiori in quo timeatur periculum mortis. **¶** Und quia omnis egritudo corporis crescendo potest reducere hominem ad obitum in omni morbo cum cepit imminere periculum mortis potest istud sacramentum dari. **¶** Sed nunquid puuli et ignorantes et ameres possunt inungi. **¶** Dicitur quod non. **¶** Tum enim hoc sacramentum non debet dari non recognoscetibus. et non postulatis ipsis. **¶** Tales autem sunt puuli et ignorantes. qui omnino usum rationis amiserunt. **¶** Et furiosi nisi habuerint dilucida intervalla. **¶** Dicitur quod huiusmodi inungendi non sunt. **¶** Posset enim esse periculum tam in irreuerentia. quam etiam in imundicijs que hominibus homines comitantur. **¶** Si tamen furiosi habuerint lucida intervalla possent illi inungi si immineret periculum mortis.

De loco unctionis

De locis autem unctionis est variatio apud diuersas ecclesias. **¶** Docet tamen semper tenendum est quod loca quibus sensum principaliter inungenda sunt sicut oculi. aures. nares. pedes et manus. **¶** Quidam autem addunt pectus et renes. et in bilicum in quibus delectatio est venerea licet non oporteat. **¶** Sed ubi inungendi sunt mutilati. **¶** Dicitur quod in loco mutilationis. quia licet membro careat. non tamen caret potentia que propter actus peccati ab intra. licet non ab extra. **¶** Et ideo ut expiet peccatum cum membrum non supersit. in loco incisionis vel in loco illi membro maxime vicino inungendus est.

De sacramento ordinis et pertinentibus ad ipsum in generali.

In sacro ordinis primo occurrit dicendum. **¶** Quid sit ordo. **¶** Quid ibi pro materia et quod pro forma. **¶** Quot sunt gradus et sufficientia

eorum. Quot sunt de necessitate huius sacramenti. Qui ordines sacri. et quare sic dicantur.

Quid sit ordo et

quomodo diffinitur.

Diffinit autem sic a magistro in libro sententiarum. Ordo est signum cuiusmoda sacramentum. quo spiritualis potestas traditur ordinato et officium. Item quidam antiquorum magistrorum ita diffiniunt. Ordo est sacramentum spiritualis potestatis ad aliquod officium in ecclesia ordinatum.

Quid in sacramen-

to ordinis sit materia. Et quid res sacramenti

Quid autem sit hic pro materia et quid pro sacramenti a quibusdam dicitur quod sicut in baptismo / tria sunt. Unum scilicet quod tamen est sacramentum. scilicet aqua vel tinctio cum verbo. Et aliud quod est res tantum scilicet remissio peccati. vel collatio gratie. Et tertium quod est res et sacramentum. scilicet character baptismalis. Sic hic est aliquid quod est sacramentum tamen. scilicet illa signa visibilia cum verbis. quibus spiritualis potestas traditur ordinis. Ut in hostiarum traditio clauium cum verbis ad beatum petrum. In lectoribus traditio libri prophetarum cum verbis ad hoc institutis. Et sic de aliis. Et aliquid quod est res tamen scilicet gratia spiritualis infusa. vel potestas spiritualis. Est et aliquid quod est sacramentum et res scilicet character qui imprimitur. Alij ponunt duo pro parte sacro et re.

Sed tunc circa hoc oritur dubium cum dicatur quod hoc sacramentum sit aliquid sacramentum signum exterius cum verbis ad hoc ordinatis. Et in quibusdam ordinibus sicut in sacerdotio sit pro sacro impositio manuum cum forma verborum. An si ab uno verba profertur et ab alio manus imponatur ordo conferatur. Et patet quod non. Ut in decreto distinetur. cxxij. ca. quorundam clericorum et ex textu et ex glossa.

Quot sunt ordinum

gradus et unde eorum numerus et sufficientia

Quot autem sunt ordinum gradus dicit magister in iiii. sententiarum quod sunt. vij. scilicet hostiarius. lectoris. exorciste. acoliti. subdiaconi. diaconi et presbiteri. Quorum est conferere corpus christi quod est excellentissimum officiorum humanorum. Et ideo supra sacerdotium non est ordo superior. imo nec episcopus. nec archiepiscopus.

Quorum numerus et sufficientia sic poteris

accipere. Ordinum unum est summus et principalis scilicet sacerdotium. Alij scolarum et huic defunctores. Summus ordo / duos habet actus. scilicet principalis qui est conferere corpus christi. Et secundum darium qui est populum preparare idonee conferret. Scolari autem ordines et huic summo ordinis defunctores. Aut defunctores ei quod actum suum principale aut quod actum suum scolarium. Si quod ad actum suum principale qui est conferere corpus christi tunc est presbiter super hostias et quibus conferret corpus christi. Et hoc potest esse dupliciter. Quia aut in comparatione quod ad populum qui eas offerunt templo. Et sic est ordo subdiaconatus. Subdiaconi enim interest accipere hostias a populo et reponere in presbiterio. ut ipsas ministrare possit diacono ut dicit ysidorus. Aut est presbiter super hostias in comparatione quod ad sacerdotem. et sic est ordo diaconatus cuius est hostias oblatas ponere super altare et ordinare ut eas ibi consecret sacerdos. Si autem est ordo defunctores sacerdotio qui ad actum suum secularium scilicet ad preparandum populum tunc aut defuit ei in amovendo malum. aut in ordine ad bonum. Si prior modo tunc iterum contingit habere dupliciter. scilicet aut amovendo malum quod est ab extra. et sic est ordo hostiario quorum officium est indignos et viles excludere. ne violent locum communionis fidelium. aut amovendo malum quod est ab intra. et tunc est ordo exorcistarum qui est arcere vim demonis per adiurationes ne impediatur perceptio sacramentorum. Si autem ordo defuit sacerdotio in ordine ad bonum. tunc potest esse dupliciter. Aut ex parte intellectus et tunc est ordo lectorum quorum officium est legere aperte et disticte ad illuminationem intellectus. Aut ex parte affectus. et tunc est ordo ceterosolariorum qui in signum ignis spiritualis accedendi in cordibus nostris cereos flammiferos deferunt. Et hi sunt acoliti. Acoliti enim grece ceterosolari dicitur latine. Alij volunt quod novem sunt ordines in ecclesia militate sicut sunt novem ordines angelorum in ecclesia triumphante. Et secundum quosdam illorum episcopus et archiepiscopus constituunt duos gradus. qui additi septem precedentiibus faciunt novem. Secundum alios corona est primus ordo et episcopus ultimus. et sic sunt novem cum septem nominatis. Sed prior sententia potior est in conspectu modernorum.

Quot et que sunt

de necessitate huius sacramenti. Equit dicere quot et que sunt de necessitate huius sacramenti. Et dicitur quod

Compendiū theologie

fer precipue. scilz ferus virilis. Unde mu-
lier nō est susceptibilis ordinis. Itē pre-
cedēs baptīsmus qui etiā est fundamen-
tū ceterorū sacrorū ex cepto cōiugio. Un-
si aliqs nō baptīsmus ordinare/ nihil re-
ciperet. vñ oporteret post baptīsmū si vel-
let aliquē ordinē erequi/ q̄ itez ordinare-
tur. ¶ Itē potestas ordinātis. qz qui nō
est eps ordines cōferre nō potest. Itē in-
tentiō recta. vt scilz ordinās intendat fa-
cere qd̄ facit ecclesia. et similiter ordinan-
dus s̄m quosdā. Itē materia seu sacramē-
tū vt traditio libz et similiū cū forma ver-
borū. Item temp⁹ seu etas s̄m aliqs qm̄ si
puulus ordinē etiā precedētibz alijs gra-
dibz nihil recipet cū s̄m eos in hoc sacra-
mento erigat tam intētiō recipiētis ordi-
nē q̄s p̄ferētis. ¶ Paruul⁹ autē qz non habz
ysum liberi arbitrii nō habz intētionem.
Alij volūt qz etas sit de cōgruitate et nō de
necessitate hui⁹ sacramēti. Et iō in p̄dicto
casu puulus s̄m eos recipit caracterē nec
s̄m eos est reordināndus. Frater albertus
vult. qz in alijs ordinibz/ etas sit de p̄grui-
tate. sed qz in vltimo ordine qui est sacer-
dotiū/ est de necessitate. Un plane vult qz
ordo sacerdoti nō possit puulo conferri.
Itē ieiuniū s̄m aliqs. eo qz s̄m eos pran-
sus nō cōferret ordinē nec suscipet. Alij fe-
re om̄es volūt cōtrariū. ¶ Multa p̄reca
sunt de honestate et cōgruitate tam ex pre-
cōferentiū ordines q̄s ex pte tempis. que
reperies expresse in summa Raymū. libro
tertio in principio et consequēter.

Qui ordines sint

D sacri et quare sacri dicuntur.
¶ Ostremo notandū qz licet oēs
p̄dicti septē gradus sacri sint
quorū tñ primi minores ordi-
nes/ nō dicuntur sacri. s̄z solū tres maiores
scz ordo subdiaconat⁹. ordo diaconat⁹. et
ordo p̄sbiterat⁹. Et hoc p̄pter dignitatē q̄
inducit ministratibz in tribz maioribz or-
dinibz. oportet enī eos vouere cōtinenti-
am vel simplicitē vel s̄m temp⁹. Simpli-
citer in tota ecclesia occidentali. vbi nō dā-
tur isti tres ordines/ nisi vouētibz ipso fa-
cto p̄petuā castitatē. Secundū temp⁹. vt
in orientali ecclesia. vbi q̄ in matrimonio or-
dinē recipiūt/ in matrimonio p̄manent.
¶ S̄z tñ/ dū ministrāt/ abstinēt ab vxoribz
Insup ill⁹ mortuis/ alias ducere nō p̄nt.

De sacramento cō-

D iugij et pertinentibus ad ipm.
¶ Sacramento cōiugij nō mul-
ta necesse est hic dicere eo qz in
summa Raymūdi libro. iij. de
hoc sacramēto sufficiēter tractet. Sunt q̄
dam tñ que ibidē nō tangūt de quibz hic
aliqua breuit⁹ memorāda sunt videlicet.
¶ An istud sacramētū sicut alia sacramen-
ta cōferat grāz et efficiat qd̄ figurat. Quis
sit eius effectus. An opus cōiugale possit
fieri sine pctō. An debeat reddi debitū cō-
iugale tpe impregnatiōis. Itē an debeat
reddi temp⁹ loco sacro. Item an semper
debeat reddi cū petitur. Quid hic sit ma-
teria et forma. et qd̄ res et sacramētum.

An sacramētū cō-

iugij p̄ferat grāz et efficiat quod figurat

D Resupposito qz matrimonij est
viri et mulieris coniunctio legi-
tima/ in diuina vite consuetu-
dinē retinēs. que diffinitio dā-
t s̄m naturā optime institutā. qz tūc vna et
pura fuit. ¶ P̄termisso etiā tractatu de cā
institutōis hui⁹ sacramēti. vbi institut⁹
fuit. et qui p̄nt cōtrahere et qui nō cū aliq̄-
bus alijs circa hoc sacramētū necessarijs
que exp̄sse libro quarto summe Raymū.
inuenies. nūc querendū venit an hoc sa-
cramētū sicut alia/ cōfert grām et efficiat
quod figurat. Ubi triplex cadit opinio.
¶ Prima dicit qz nō cōfert aliquā grāz
sed cū alia sacramēta significēt grāz et
p̄ferant. istud tantū signat grāz sed non
cōfert. Hec est opinio magistrī in li. sentē-
tiarū. et p̄positi antisydori. ¶ Secunda
opinio dicit qz cōfert grām scz recessum a
pctō. nō tñ in ordine ad bonū. Et dicunt
qz grāz illa est/ qz virtute hui⁹ sacramētū
mitigat p̄cupiscentia. ne serueat vltra nu-
ptiarū honestatē. Et hec opinio p̄babili-
or videt. ¶ Tertiā satis peritorū opinio
est qz cōfert grām etiā in ordine ad bonū.
¶ Non quidē generalit̄ se ad bonū hoc tñ.
qd̄ debet facere cōiugatus. Et istō bonū
est vt fideliter coniugi assistat. opa sua illi
cōmunicet. plem susceptā religiose nutri-
at et huiusmōi. Et s̄m hoc patet qz efficiat
grāz quā figurat. sed non oēm quā figu-
rat. sicut nec oportet. Figuratur quippe cō-
iunctōem fidelis anime cum christo. que

quidem est effectus eius nō contēns q̄/
dem sed significatus.

Quid sit ei' effect'?

Ex premissis igitur habes q̄ du-
plex est effect' matrimonij. Un'
scz nō contētus sed tantū signi-
ficatus. scz cōiunctio fidelis ani-
me cum christo. Alius cōtētus et signifi-
catus. gratia scilicet qua mitigat fomes. et
qua fideliter cōiugi assistitur.

An amplexus ma-

Utilis possit fieri sine peccato.
Arum autē fieri possit ample-
xus matrimonialis sine pecca-
to vel meritorie post hec venit
dicendū. Et dicit q̄ cause quatuor preci-
pue sunt p̄pter quas fit cōmixtio cōiuga-
lis. Aut enī fit causa suscipiende prolis.
et hoc dupliciter. Aut scilicet ad cultum diui-
num ampliandū. et hec causa sic agnoscē-
di vxorē/ ab omni peccato excusat et red-
dit opus meritorij. dūmodo ista intētio
ante finē opis per delectatōem nō corrū-
patur. Vel fit causa prolis vt scilz habeat
successor hereditatis et hec causa nō excu-
sat a veniali sed a mortali. Aut fit eā red-
dendi debitū et hec causa excusat a culpa
et fm aliquos meret sic faciēs. dum tamē
ista intētio p̄ inordinatā voluptatē ante
finem opis nō supplantet. Aut fit causa
fornicatiōis vitāde et hec causa excusata
mortali. Aut fit causa exsaturande libidi-
nis et hec causa nō excusat a mortali. Vel
fm alios in hoc ultimo casu distingue. qz
aut illa libido causa cuius exsaturāde fit
cōmixtio cōiugalis/ tantū rep̄ssa erat/ q̄
eam nollit alter cōiugum cū alio vel alia
explere. et tūc dicunt q̄ adhuc est peccatū
veniale. Aut intantū creuerat illa libido
vt indifferēter vellet quis eā siue cum sua
siue cum nō sua explere. Et tūc dicūt esse
mortale peccatum.

An tēpore impre-

gnatiōis debeat reddi debitū coniugale.
Et tēpore impregnatiōis dicit
q̄ p̄pter periculū nō debet in tē-
pore impregnatiōis vxor cog-
nosci. Unde si vir eo tēpore mo-
ueatur ad cōiū. debet ratōne/ talem mo-
tum p̄pter timorem p̄dicti periculi/ refrē-

nare. maxime quatuor primis mēsis.
Si tamē vir vxorem dicto tēpore cogno-
uerit/ nō propter hoc peccat mortalit'. Ve-
rum etiā qz mulier illo tēpore maxime coi-
tum vt frequēter appetit. si ipsa petat et ip-
se vir exactus reddat sic reddens leu' pec-
cat. exigēs vō grau'. vterqz tū venialit' tū

An tempore et lo-

Dico sacris/ debeat reddi debitū.
Et tēpore sacro similiter dicit
q̄ tēpore quadragesime et qua-
tuor temporū et rogationū/ et p̄-
cipuarū solennitatū/ nō debet alter cōi-
ugum debitū petere. Si tamen petierit cū
pigentia tamē animi q̄ sine coniugij vsu
esse non possit/ venialiter peccat. Si autē
alter petierit/ reddat. et actū tamē iusticie
et fidei thori excusat a peccato. nisi in his
casibus preter temporū huiusmodi solē-
nitatem aliquid iuxta distinctōes supra-
positas grauius incidere quod peccatū
aggrauaret. Sed secus est de loco vxo-
lunt aliqui q̄ scilz nō tenēt in loco sa-
cro reddere debitū si aliquis alius locus
haberi possit. Si autē ali' locus nō pos-
sit haberi/ vt cōtingit in tempore guerre/
vbi multis noctib' in locis sacris iacent
viri cum vxorib' suis. tunc si alter coniu-
gum soluat exactus. habēs de hoc dolore
cordis/ peccat tantū venialiter. imo si eri-
gat cum planctu et pigentia quod sine vsu
cōiugij esse nō potest. nō credit multi q̄
peccat mortaliter. Nec credas q̄ tūc cō-
tamine locus/ ita q̄ recōciliatiōe indige-
at. quia cōtaminatio sacri loci distingui-
tur dupliciter. Una que procedit ex incō-
gruitate operis. quod fit in ipso respectu
dicti operis in se. Et alia que procedit ex
incōgruitate operis non quo ad se. sed quo
ad consecratōem seu actum ipsius loci in
quo fit. Nam illa que procedit ex incō-
gruitate respectu loci tantū et nō operis
in se/ non cōtaminat locum in tantum q̄
indigeat reconciliatiōe. Sed illa vero q̄
procedit ex incōgruitate ad sanctificatiō-
nem loci/ respectu operis in se vt est in ma-
gnis facinoribus. sicut in stupro adul-
terio homicidioz huiusmodi. et hec locum
cōtaminat in tantū q̄ recōciliatiōe indi-
get maxime respectu aliquorum facinor-
vbi sunt manifesta.

An semper debeat

reddi debitum cōiugale cum petitur.

Desolutione autē debiti cōiugalis hoc tenēt aliqui q̄ om̄i tempore petenti debitū est reddendū s̄m oportunitatē loci. **Q**uō ideo dicit̄ quia ille act⁹ verecūdiā quādam habet sibi annexā. **U**n̄ nō oportet q̄ solvatur in publico. sed in om̄i hora om̄iq; dimisso negotio. si scit alterū esse in piculo sa cōcupiscētia. tenet̄ captare secretū cubile ⁊ debitū reddere. **A**lij distinguūt q̄ sicut in preceptis affirmatiuis semp ad ea tenētur sed nō p̄ semp vt verbi gratia **S**ē p̄ teneor honorare parētes meos / sed nō pro semp sed solū pro locor tempore. Ita hic vt dicit̄ quis ad semp tenet̄ reddere debitū. sed nō tenet̄ pro semp. sed solū cū oportunitas loci ⁊ tempis hoc eegerit.

Et nota duos versus qui determinant quinq; casus. in q̄bus quis potest reddere debitum sine peccato sed nō petere. **F**esta sacerq; locus ieiunia mēstrua parus. **S**i petis his peccas reddis q̄nq; licenter

Quid sit materia ⁊

quid forma in sacramento coniugij:

Quid autē sit materia ⁊ quid forma. dicitur q̄ materia sunt / legitime p̄sone / in potentia cōmitionis seruū existētes. **C**irca quod multi difficiles ⁊ diuersi casus occurrūt hoc sacramētū matrimonij impediētes q̄ sufficienter in summa Raymū di determinātur. quare hic causa breuitatis non exprimūtur. sed solū pro quada; compēdiōsa annotatiōe. ponūtur seruer sus sequētes. **E**cclēsie retitū necnō tempus feriatū. **I**mpediūt fieri. permittūt facta teneri. **E**rroz. cōditio. votum. cognatio. crimen. **C**ultus disparitas vis ordo ligamē. honestas. **S**i sis affinis si forte coire neq;bis. **D**ec sociāda verāt cōnubia iuncta retractāt. **F**orma autē est cōsensus p̄ vba exp̄ssus. vt accipio te in meā ⁊c vel huiusmodi. **S**ecūdū alios cōsensus animorū est materia in iugio. forma autem est debita verborū platorū forma scz **A**ccipio te in meā. ⁊c. **S**ed nunq̄d et iste cōsensus debeat ferri ⁊ esse ad carnalē copulam. **E**t dicit̄ magister in libro sentētiarū q̄ nō in carnalē copulā nec in cōba

bitatōem corpalem sed in societate cōiugalem. quod sic exponit hoc est in carnale debitum. nō in carnalem actū. **N**ec obstat illud de matrimonio beate virginis que s̄m beatū August. ita in matrimonio cōsensit / q̄ nisi aliter deus iuberet. debitum cōiugale nō redderet. **A**it enim sic **C**ōmittens autē virginitatē suam diuine dispensatōni / ⁊ cōsensit in carnalē copulā nō illā appetendo sed diuine inspirationi in vtroq; scilz ⁊ virginitate ⁊ cōmitione obediēdo. **S**ed virginitatē quā nondū vouerat / in desiderio habuit ⁊ cū firmo proposito. cōmitionē vero illam nisi deus aliter disponderet in sufficientia. **E**x his satis patet quid hic sit sacramentum ⁊ quid res. **N**am sacramētū est cōsensus animorū ⁊ cōiunctō corporū. **R**es autē duplex est scilz vnio christi ⁊ ecclēsie. **I**tem vnio duarum naturarū in christo. **N**am sicut in matrimonio cōiunctio est animorū vnus cum vna ita vnus christ⁹ cum ecclēsia que vna est vt dicit̄ **A**ntiē. vi. vna est colūba mea. ⁊c. **D**e qua etiam vniōe dicit̄ prime **A**d corin. vi. **Q**ui adheret deo / vnus spirit⁹ est cum eo. **I**tem sicut in matrimonio est cōmitione diuersorum seruū / ita in christo est vnio duarum diuersarū naturarū scz diuine ⁊ humane.

Explicit tractatus tertius de expolitiōe septem sacramentorum.

Incipit tractatus
eiusdem quartus de septem virtutibus et
earum declaratione.

Hinc aliqua
tangenda sunt de virtutibus
Et primo quid sit virtus in ge-
nere. Quot sunt in numero. et
de earum sufficientia. Deinde de singu-
lis in speciali erit aliquid dicendum.

Quid sit virtus in

Est autem virtus secundum (generali
August. bona qualitas mentis.
qua recte vivit et quod nullus male
vivit. quam solus deus in homine operatur.

Notanter dicitur bona qualitas ad deum mala
rationalitatis cuiusmodi sunt prodigalitas aua-
ritia. Addit mentis. ad deum corporaliu[m] quali-
tatu[m]. quales sunt albedo nigredo. Et sub-
iungit. quia scilicet virtute. recte vivit. ad dif-
ferentiam scientie que quibus sit bona quali-
tas mentis. non tamen necessario ea recte vi-
vitur sed potest ea recte intelligi. Et addi-
tur quod nullus male vivit ad differentiam po-
tentiarum naturalium quibus contingit et bene
vivit et male vivit. cuiusmodi sunt rationalitas
et concupiscibilitas. et irascibilitas. que pro-
prie potentie dicuntur. Dicitur etiam quod solus
deus operatur in homine. quod ponit ad diffe-
rentiam virtutum politicarum. que (ut vult phi-
losophus in Ethicis) generantur et frequen-
ti bene agere. cum virtutes theologice a deo
infundantur. Ex quo apparet quod procedens
diffinitio est proprie virtutis theologice.

Sed prout virtus comprehendit et quat-
tuor virtutes cardinales et tres theologi-
cas sic potest diffiniri. Virtus est amor ha-
bendi se ad omnia ut debet. Unde August. in
libro de moribus ecclesie. singulas diffinitio-
nes virtutes. in omnibus diffinitionibus ponit
amorem tanquam genus. et adiungit diversos
actus quasi diversas differentias.

Quot sunt virtu-

tes et de earum sufficientia.
Et dicta autem diffinitio et extra-
hi potest numerus septem virtutum
scilicet quatuor cardinalium et trium
theologicarum. Cum enim virtus sit amor ha-
bendi se ad omnia ut debet. aut erit amor

hominis seipsum debet ad creatorem. aut ad creatu-
ram. Si primo modo tunc vel erit amor
ad creatorem ut recognoscat et sic erit fides
que est illuminatio mentis ad cognoscendum
deum. Aut erit amor ad creatorem ut possi-
deat. et hoc dupliciter scilicet. Vel ut habendus
in futuro. et sic est spes. Vel ut quod habet
habitus et tenet. et sic est caritas qua quis li-
cet per quandam modum imperfectum habet hic de-
um. Quia quod manet in caritate in deo ma-
net et deus in eo. i. Ioh. iii. Si autem sit
amor hominis seipsum ut debet ad creaturam. tunc vel
ad creaturam que sub nobis est ut caro. et ta-
lis amor sic habet se ad eam ut debet est
temporalis. Aut ad creaturam que iuxta nos
est. sicut est proximus. et talis amor sic se re-
cte habendi ad eum est iusticia. Aut ad crea-
turam que contra nos est. et tunc aut illa creatu-
ra est nobis insidiosa. et talis amor sic se ha-
bendi ad eam ut debet est prudentia. Aut
illa creatura est nos molestans. et talis amor
sic se habet ad eam ut debet est fortitudo.

De tribus virtuti-
bus theologice. Et primo de fide.

In speciali tangendum est de virtutibus
theologicis. Et primo de fide. De qua pri-
mo dicendum quod sit. Quot modis di-
cat. Que sit fides informis et que formata.
Et utrum una sit alia. Et an demones habeant
fidem. Utrum pueri baptisati habeant fidem. Utrum
in aliquo casu sufficiat suare fidem cordis dif-
fiteri ore. Utrum fidei possit subesse falsum.
An omnes teneantur ad fidem explicitam.

Quid sit fides et

quomodo diffinitur.
Secundum autem apostolum ad hebr. Fi-
des est res sperandarum substan-
tia. argumentum non apparentium.
Et diffinitur hic fides prout est fundamentum
in edificio spirituali. Subsistit ei omnibus alijs
virtutibus et eas collocat in nobis. id est. facit eas
in nobis collocari. Et hac sic intellige dif-
finitionem. Fides est sperandarum rerum substā-
tia. id est. fides facit modo res speratas subsi-
stere in nobis spe. que tandem subsistet re. Fi-
des dicitur argumentum. id est. ostensio vel promon-
stratio non apparentium rerum. Sed nonne
apostoli crediderunt christum passum. utique.
quod in eorum symbolo hoc per articulo ponitur.
et tamen apparuit eis passio sua. Sed dicitur quod
aliud viderunt et aliud crediderunt quod hominem

Compendiū theologie

passum viderūt z deū passum crediderūt
Deum autē passum esse/est articul⁹ fidei
fm August. Non hominē illum passum
esse Quia hoc crediderūt iudei qui fidem
nō habent catholicā. Secūdu autem
Augustinū. Fides est illuminatio mentis
ad videndum deum.

Quot modis fides

R **D**icitur autē fides mul (dicat
tipliciter. Aliquādo enī accipi
tur pro habitu fidei informis
Un̄ Jacobi. ij. Fides sine opi
bus. Aliquādo accipit̄ pro habitu fidei
formate. Unde ad hebreos. xi. Sancti p
fidem vicerūt regna. Aliquā pro actu fidei
formate fm q̄ dicit̄ Augu. Fides est cre
dere quod nō vides. Aliquā pro facilitate
credendi. Unde Math. viij. Nō inueni
tantā fidē in israhel. Aliquando p obiecto
fidei scilz pro eo qd̄ creditur. cuiusmodi
sunt articuli fidei Unde in simbolo atha
nasij dicit̄. Hec est fides catholica. qd̄ in
telligit̄ de articulis ibi positis.

Quid sit formata z

qd̄ iformis. z vtz vna possit fieri sine alia
A fides autē formata est fides q̄
opatur p dilectōem que scilicet
informat̄ gratia z caritate. Fi
des autē informis est huic con
traria vtrazq̄ formabilitate priuata q̄lem
hñt existētes in pctō mortali. q̄ nihil ali
ud est q̄ potētia naturalis assentiēdi veri
tati vtili. **U**trū autē fides informis fi
at q̄q̄ formata vel nō z an quotiēs pec
cat mortalit̄/ om̄ino pereat fides forma
ta. z cū ad statū gratie p penitentiā redit̄/
vtrū noua fides creat. **M**ulti vidētur
dubitare. Dicit̄ enī aliqui q̄ fides infor
mis eadē est in essentia cum fide formata
sed differūt fm intēsionē maiorē z mino
rem. vt assensus veritati aliq̄ illustratiōe
gratie irradiatus sit fides iformis. assen
sus autē yebemēs/ multa illustratiōe gra
tie illuminatus. sit fides formata. **E**t volūt
isti q̄ fides informis hic finiri possit. for
mata vero nō. **A**lij dicūt q̄ nō sunt ea
dem in substātia sed euacuata siue recedē
re fide formata/ totū perit. **E**t relinqtur tā
tum modica quedā lux in anima/ que nō
facit hominē gratū que dicit̄ fides infor
mis. **A**lij distinguūt q̄ duplicit̄ dicitur

fides informis. **U**no modo p priuatiōes
actuales forme debite. **E**t p hunc modū
dicitur fides informis esse in pctōribus.
quia nō est in eis gratia gratificās vel ca
ritas. **A**lio modo dicit̄ fides informis p
priuatiōem possibilitatis ad formā debi
tam. z hec fides informis est in demoni
bus q̄ nō habent possibilitatē ad gratiā.
Et primo modo dicta fides informis/ sic
differt a formata/ q̄ tñ formata fieri pos
sit. scz q̄ illud qd̄ fidei informi subiacer/
potest formari. **U**nde materialit̄ loq̄ndo
hec potest fieri illa. sicut cecitas in oculo
potest fieri visus p miraculū. **S**ed secū
do mō dicta fides informis oīno differt
a fide formata sic q̄ nullo mō fieri potest
formata. **E**t illud plus placet aliq̄bus
Et his patet an demones habeāt fidem
Habeūt enī fidē informē vt dicit̄ sancti
Sed vt dixi multo aliter q̄ pctōres. quo
niā fides informis demonū nō est possi
bilis ad formā debitā sicut fides pctōrū
in q̄ est aliq̄ q̄uis modica illustratiōe gra
tie. **I**n fide vero demonū nulla sed tantū
credulitas quedā ex cogitatiōe naturali
erorta.

Utrū paruuli ba

ptisati habeant fidem.
Hid quod q̄ritur vtrū puuli
baptisati fidē habeāt. **D**icunt
quidā q̄ nec fidē habeāt. nec ce
teras virtutes. eo q̄ he nō pferuntur eis in
baptismo sed tāntū purgatio ab originali
peccato. **D**icit̄ tñ q̄ si anima puuli post
baptismū separet. in illa separatōe illi in
fundit̄ fidē. ceteras q̄ virtutes ab ipō deo
Et similiter cū adultus efficiat̄ si tamē re
tineat innocentiam baptismalē. **D**e hac
opinionē est **D**ugutō qui fecit apparatū
super decreta. **A**lij dicunt puulis plene
fidem z ceteras virtutes in baptismo in
fundit̄ sed nō vsus earum. **Q**uā opinio
nem tenet magister in libro sententiarū z
alij plures. **E**st z alia opinio inter has
duas media. que ponit q̄ paruuli nec ha
bent completū habitū virtutū. neq̄ actū
quia nondū sunt capaces virtutis com
plete vt est habitus vel actus. **S**ed acci
piunt virtutes ad potentiā. que potentia
aliquid habz de natura habitus. et fit ha
bitus cōpletus si anima separet. vel cum
veniūt ad etatem adultam.

Utrum in aliquo ca

su sufficiat corde suare fide z ore diffiteri
Utrum autem in aliquo casu suffi-
 ciat veram fide corde tenere.
 z pro vita saluanda ore negare.
 nullus discretus dubitat. Ne-

gans enim fide ore quantumcumque retineat
 firmiter corde precipue requisitus peccat
 mortaliter. Corde enim ut ait apostolus cre-
 ditur ad iusticiam. ore autem confessio fit ad
 salutem. Unde sine confessione fidei non vide-
 tur esse salus. quatomini cum negatione In
 supralis impugnat fidei veritatem agnitam
 Et sic videtur quodammodo peccare in spi-
 ritu sancto. Unde hec est heresis piscillia/
 nistax qui dicunt quod pro vita saluanda licet si-
 de ore negare si tamen vere teneat in corde

Utrum falsum pos

sit subesse fidei.
Nec dubitat utrum falsum pos-
 sit subesse fidei. Hoc est utrum
 falsum possit credi. vel id quod

non est. puta cum sacerdos eleuat hostiam
 non consecratam utrum sit vera fides qua a
 toto populo creditur ibi esse vel illud esse cor-
 pus christi. Et dicitur ad hoc quod fidei nun-
 quam potest subesse falsum nec dubium. immo
 necesse est potest quicquid credi. nisi sit infalli-
 biliter verum. Unde in predicto casu crede-
 re quod illud siue illa hostia sit corpus christi
 non est fides sed opinio tamen que potest
 esse de falso. Sed credere quod sub illa hostia
 si in forma debita consecrata fuerit sit cor-
 pus christi est fides. z hoc semper infallibi-
 liter est verum. Unde illa conditio semper ap-
 ponenda vel ad minus supponenda est. quando
 hostia adoratur vel sumitur. scilicet si rite conse-
 crata fuerit. Hostia rite consecrata infalli-
 biliter est corpus christi.

An oēs teneantur

Quod ad fidem explicite credendam.
 Anque an omnes teneantur ad fi-
 dem explicitam. scilicet ad creden-
 dum articulos fidei explicite du-
 bium est apud quosdam. Dicunt enim aliquid quod
 nec ante aduentum nec post aduentum christi
 tenebantur homines scire omnes articu-
 los fidei explicite. nec etiam omnes explicite
 credere nisi in quantum docti erant a maiori-
 bus. Et illam doctrinam in intellectu capere

poterant. Sed tamen adhuc illi qui precesse-
 runt minus tenebantur propter ymbra que
 tunc erat. Isti autem plus propter doctri-
 nam z veritatem expressam. Unde nunc quilibet
 quantumcumque simplex qui humanam ha-
 bet discretionem teneat ad minus explicite
 te scire z credere primum articulum. Et reli-
 quos nullatenus diffiteri. sed in generali
 credere quod sancta z vniuersalis credit
 ecclesia. Et teneat preter hoc se partem exhibere
 ad amplius descendendum cum doctorem ca-
 tholicum habuerit. Et quantum obtusum sensus
 habent simpliciores non credo quod teneant
 ita explicite scire sicut explanat eis. quia
 sufficit quod ipsi accipiant explanationem secundum
 suam partem intelligendi. z non secundum volun-
 tatem aut facultatem explanatoris. Si autem
 primum articulum vel plures etiam alios expli-
 cite crederent. vni tamen pertinaciter contradice-
 rent heretici iudicarentur. Quia hoc fi-
 eri non posset nisi egressi iudicium ecclesie/
 pueruli hereticorum iam per doctrinam puer-
 sam esse incipient. Secus tamen est de sapi-
 entioribus qui tenentur explicite omnes arti-
 culos scire. Et maxime prelati aut quicumque
 alij qui se fatent doctores. cum ignorantia
 iuris non cadat in principem aut doctorem

De virtute spei et

ptinentibus ad ipsam
Sequitur aliquid dicere de spe. Pri-
 mo quod sit spes. An spes possit
 esse malorum rerum. Quorum sit spes
 habere. An ipsa simul cum fide euacuabit.
 Et quid succedit eis.

Quid sit spes et

Diffinitur sic (quod diffinitur.
 spes ab aug. spes est certa expe-
 ctatio future beatitudinis pueniens
 ex gratia z meritis precedentibus. Quam
 sic expone. spes est certa quod dicitur propter hesita-
 tionem. Nam spes versus quod absque fluctuatione
 hesitationis est. Expectatio quod dicitur ad dicitur con-
 prehensionis que erit in patria. ubi nihil expe-
 ctabitur sed omnia presentia habebunt. future beati-
 tudinis quod dicitur ad dicitur maiorem fructibus. que est
 expectatio future miserie. Expectatio dico
 pueniens ex gratia id est benignitate dei consi-
 derata. Quod enim dicitur ex benignitate dei consi-
 derata dicitur ad dicitur maiorem desparationis que seuerita-
 tem tantum dei considerat. Et ex meritis pre-
 cedentibus. quod dicitur ad differentiam pre-

Compendiū theologie

sumptionis: que ex dei benignitate tantū
cōsiderata ē et nō cum hoc et meritis bea/
tudinē ad ip̄sci credit. Et sic diffinitur
hic motus spei. **A**lter sic cōmuniter a
magistris diffinit. Spes est audacia mē/
tis de largitate dei cōcepta/habendi vitā
eternam p̄ bona merita. (malay rez)

An spes possit esse

Aurē spes possit esse malarū
rerū: Dicit magister in. iij. sen/
tentiarū q̄ spes est tantū bona
rum rez. et earum que ad eū spe/
ctant qui earū spem genere videt. quia p̄/
prie spem habem⁹ de bonis nostris. non
de alienis. **U**n̄ ad hoc q̄ sit proprie spes
tria cōcurrere debent. scilz q̄ sit respectu
boni. et proprie. et futuri. **U**nde si aliquā/
do legatur. Spes dici malay sicut apud
poetā. **D**unc ego si potui tm̄ sperare labo/
rem. **U**el etiā bonoy et cōmuniū. sicut spe/
ramus salutē bonoy qui sunt in via. vel
etiā boni p̄ntis. itellige in talibus spem
non proprie accipi sed largo modo.

Quorū sit habere

Spem seu sperare.
Eo autē q̄ querit quorū sit
sperare scz an sit angeloy. **A**n
animarū beatay in celo. **E**t an
ips̄s spem habuerit. **E**t etiā an antiqui pa/
tres in limbo. vel an̄e nūc deſente in pur/
gatorio spem habuerit aut habeāt. **D**i/
cēdū est ad tria priora q̄ pprie sumpto no/
mine spei. neq̄ angeli neq̄ aie beate neq̄
ips̄s/spem habuerit. **C**uius ratō est quia
pprie nō est nisi de substāiali beatitudie
quā nunc hnt angeli et aie beate. eo q̄ sto/
la corpis nō sit fm̄ doctores de substātia
li p̄mio ipsay. sed tm̄ ipsa cōtemplatō di/
uinitatis et humanitatis xp̄i. **Q**uia vt ha/
bet **Joh. xvij.** **H**ec est vita eterna vt cog/
noscat te solum rex deū. et quē misisti ie/
sum xp̄m. **E**t qm̄ ips̄s beatitudinē substā/
tialē in via habuit. qz p̄prehēsor fuit iō
spem pprie nō habuit. **E**t si aliqñ legatur
ip̄m spem habuisse. intelligēdū est de im/
proprie dicta. s. de aliq̄ spe de accidentali
beatitudie. vt pote de gloriificatiōe corpo/
ris sui. cui⁹ nō est spes nisi p̄ posteri⁹. vel
de ip̄so loq̄tur scriptura gratia mēbrozū.
De patrib⁹ aut in limbo. et de aiab⁹ in
purgatorio cōnibus dicit q̄ spem habu

erunt et habēt aliquātulū/extenso nomie
Cum enī spes sit boni futuri expectatio.
potest esse expectatio cū om̄imoda hesita/
tione. **E**t tūc nō est spes. vel cū certitudi/
ne opinionis. et tunc proprie est spes. q̄le
habent electi in via. **U**el potest esse cū cer/
titudine scientie. q̄ scz sciant se bonū eter/
num adepturos. **E**t sic min⁹ proprie dici/
tur spes. **E**t sic isto modo sumendi spem
dicit q̄ patres in limbo et purgatorio ani/
me spem habuerunt et habent.

An spes et fides

euacuabūtur et quid eis succedet.

Dylimo quod ponebat in q̄/
stione. scilz an spes et fides eua/
cuabūtur. **E**t qd̄ ipsis succedet
Dicitur q̄ vtray euacuabitur
Cum enī venerit quod p̄fectū est euacua/
bitur qd̄ ex pte est. **E**t ideo qz fides et spes
imp̄fectōem habent/euacuabūtur. nec erūt
sanctis in celo s; loco fidei succedet visio
loco autē spei/succedet amplex⁹ vbi vide/
bit⁹ et gustabitur q̄ bonus est dominus.

De virtute carita

Itis et p̄inentibus ad ipsam.
An de charitate aliqd̄ dicatur
Et primo qd̄ sit caritas. **Q**ue
sint diligenda charitate. **E**t q̄s
ordo sit obseruādus in diligēdis. **A**n oēs
teneant ad dilectōem inimicoy. **E**t uter⁹
de quodā alio ordine diligēdorū.

Quid est caritas

Caritas fm̄ magistray in. iij. sen/
tentiaray est dilectio qua diligi/
tur deus propter se. et proxim⁹
propter deū vel in deo. **N**ec hic
diffinitur idē per seipm̄ scilz caritas per
dilectōem. quia dilectio quodāmodo ge/
nus est ad charitatē. et ea quidē cōior. q̄/
uis in frequēti vsu scripture/vnū p̄ alio
aliquoties ponat. **A**lia datur ab augu/
stino in libro de morib⁹ ecclie. **C**haritas
est affectō animi recta/siungēs nos deo.
Et sciendū q̄ q̄ntū ad priorē diffinitō
nem/eadē est dilectio q̄ deus et proxim⁹
diligit. quia quādo vnū propt̄ aliō ama/
tur/vnico vtrūq̄ amore amat. **S**icut idē
est amor quo amat vinum et dulcedo vi/
ni. **S**emina: a dicit hec dilectio propt̄ duo
dilecta. scz deū et proximū. propter quod

etiam dicunt duo mandata de dilectione. Primum de dilectione dei quod continet tria precepta seu mandata decalogi pertinentia ad deum vel quibus ordinamur ad deum. Secundum est de dilectione proximi. continent septem alia decalogi precepta seu mandata. quae nos ordinant ad proximum. sicut in superioribus declaratum est.

Que caritate diligenda sint et quo ordine.

Queritur ut sciamus que caritate diligenda sunt. Attendamus doctrinam augustini. lib. primo de doctrina christiana. Quatuor enim sunt eum diligenda sunt. Unum quod supra nos est scilicet deus. Alterum quod nos sumus scilicet anima. Tertium quod iuxta nos est scilicet proximus. Quartum quod infra nos est scilicet corpus.

De secundo autem et quarto nulla precepta specialia data sunt. Quotumcumque enim homo excidat a charitate semper tamen illi remanet affectio ad seipsum et ad carnem suam.

Sed quis ordo servandus est in his diligendis. Unum videlicet in aliquo casu extranei preponendi sunt consanguineis. Item an filii parentibus? Item an vxor parentibus? In primo quidem casu distinguunt quidam. quia aut beneficium conferendum est spirituale aut temporale. Si est spirituale cum beneficium spirituale ad neminem iure consanguinitatis deuoluatur debet extraneus melior preferri consanguineo minus bono.

Si autem sit temporale puta de bonis acquisitis iure hereditario possessis. Dicunt quod consanguineo pariter indigenti etiam minus bono propter est subueniendum quam extraneo. Unde si vnus est consanguineus et alter non et vnus dandum non sufficeret. tunc dandum est consanguineo.

Si vero vnus sufficiat vnusque accipiat. sed consanguineus prior. Respectu vero secundum scilicet an filii preponendi sunt parentibus. scilicet patri et matri. Dicunt plures. quod pater et filio in eadem necessitate constitutis prius est subueniendum patri quam filio cuius ad hoc nos cogat ratio nature quam dominicum preceptum. Unde aliquos sentire contrarium. et aliquos distinguere de dilectione affectuali et effectuali. Dicendo quod dilectione affectuali. plus diligendi sunt parentes propter prebita beneficia. Affectuali vero plus diligendi sunt filii. quia vnus plurimum plus indigent. Sed po-

ne equaliter vtroque indigentia. tunc putamus plus subueniendum esse parentibus scilicet patri et matri quam filiis. De vxore autem quod erat tertium dicitur quod preferenda est parentibus quantum ad cohabitacionem. non quantum ad dilectionem. Unde illud. Relinquit homo patrem et matrem suam. et adhaerebit vxori suae. Intelligendum est quod magis adherendum est eis quam parentibus cohabitacione. non tamen magis dilectione. eo quod multa plura beneficia a parentibus exhibita sunt quam ab vxore.

An omnes teneantur

Dilectionem inimicorum. Dilectione autem inimicorum an teneamur omnes ad eorum dilectionem? et an teneamur eis omnes ostendere signa familiaritatis? Et dicitur quod sic scilicet quod omnes tenentur inimicos diligere. eo quod super hoc extat preceptum diuinum. Matthei. v. Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. benefacite his qui oderunt vos. Sed hoc quo ad affectum dilectionis quo simpliciter tenentur omnes inimicos diligere. quo vero ad signa dilectionis et ad effectum non tenentur omnes (ut dicitur) inimicum diligere. nisi viderint eum necessitate patientem. vel veniam non ficte seu irrisorie sed veraciter postulantem. vnde si saluat non irrisorie saluandus est. Perfecti vero saltem religiosi ad amplius tenentur. Propter scandalum enim cuiusdam coram his precipue qui sciunt quod offensi sunt tenentur offerre signum dilectionis. Nec tamen intelligas de tali inimico qui fide christiana et fidem catholicam impugnat. quia sic impugnari nisi in vltima necessitate non est subueniendum.

De quodam alio ordine diligendorum

In summa nota sunt Augustini. et Ambrosii. et alios expositores quod primo diligendum est deus. deinde anima propria. deinde anima proximi. deinde corpus proprium. et postea corpus proximi. Intelligitur autem prior parentes. scilicet pater et mater. secundo filii. deinde alii cognati. Ut autem vxor sit preferenda filiis certum non habeo. pro filiis et vxore domesticis. scilicet noti deus extranei non inimici. deus inimici. Quod autem iubemur diligere priores sic nosmetipsos sic intelligendum est quod si eorum optatum est eis bonum eternum sicut nobis. Ad eum tenemur temporalia

Compendiū theologie

equaliter eis vt nobis ministrare. sed no-
bis primo postea autem ipsis.

De quatuor virtu- tibus cardinalibus in generali.

Requirit breuiter aliquid dicere
de virtutibus cardinalibus / scz de
iusticia que fm Aug. est in sub-
ueniendo miseris. de prudentia
que est in cauēdis insidijs. de fortitudine
que est in pferendis molestijs. et de tem-
perantia que est in prauis delectationibus
coercēdis. De quibus primo dicendū est q̄
re dicantur cardinales et ciuiles et politice.
Deinde de singulis que sit quilibet virtus
in se. Et q̄ sunt proprij eaz act⁹ tā in via
q̄ in patria. Postremo de ordine earum
ad septem vicia capitalia.

Quare dicte virtu- tes dicuntur cardinales ciuiles et politice.

Dicuntur autē fm quosdā virtu-
tes cardinales quasi cordiales
ad differentiā virtutū corpora-
lium. Tardo enī fm ysidorum
a corde deriuat. qz a cordian grece qd est
cor latine. Vel vt alij volūt dicuntur cardi-
nales qz in eis sicut in cardinibus / ois alia
virtus maxime ciuilis voluit. Secundū
autē phos qui de ipsis tractauerūt dicū-
tur cardinales / qz in his sicut in cardine
est reuolutō totius vite hūane fm status
honestū et ciuilem. Ciuiles autē dicuntur
quia constituūt bonū statū vnus cū al-
tero in ordine ciuī. his enī virtutibus fm
Plotinū phm et macrobiū. boni viri rei-
publice cōsulant. vrbes tuent parētes ve-
nerant. primos amāt. Politice autē di-
cuntur / eadem de causa / qz idē est polis gre-
ce quod est ciuitas latine. et ideo politice
dicuntur quasi ciuiles.

De virtute iusti- cie in speciali.

Est autē iusticia fm Augusti.
virtus tribuēs vniciqz qd su-
um est. Que diffinitio cōuenit
iusticie tam fm statū vie q̄ fm
statū patrie. Alia autē diffinitio q̄ po-
nit q̄ iusticia est subuenire miseris / cōue-
nit iusticie tñ fm statū vie. Ponitur
autē fm magistz in tertio li. sententiarum
duo eius actus scz actus ei⁹ in patria. qui

est deo regenti subesse. et actus ei⁹ in via q̄
est miseris subuenire. Hi sunt actus gene-
rales ad quos tenentur omnes. Sunt ac-
t⁹ et alij actus eius speciales ad quos nō ita
indifferēter omnes tenent. qui sic (quantū
ad propositū p̄sens sufficere pōt) distin-
guuntur. Jam tactū est q̄ actus generalis
iusticie est vniciqz tribuere qd suum est
hoc est superioribus paribus et inferioribus. Su-
prioribus quidē preeminētiaz hoc dupli-
citer. Quia vel generalit⁹ et sic dicitur actus
eius in ferioza potioribus subdere. quā po-
nit August. de libero arbitrio. lib. ij. Vel
specialit⁹. et sic dicitur actus eius soli deo des-
uere. De quo August. vi. lib. sue musice.
Si autē sit in tribuēdo qd suū est paribus
sic est triplex actus ei⁹. Un⁹ paria sibi met
copulare. de quo augu. de libero arbitrio
li. i. Alius nullis coequiri / nisi purificatis
animis. Tertio nullis dñari appetere ni-
si nature corporali vlt bestiali. de quibus duo
bus Augu. in. vi. sue musice. Si autē in
tribuēdo quod suū est inferioribus hoc est
dupliciter. Vel quoad penā subleuandā
et sic ei⁹ act⁹ est miseris subuenire. fm ma-
gistz in. iij. li. sententiarum. Vel qd culpam
corrigendā et sic eius actus est iniq̄s mo-
ribus corrigere et punire. De quo Augu.
sup. Beñ. libro. xij. ad litteram.

De virtute prudē- tie in speciali.

Prudencia fm magistrū in. iij.
sententiarum est in precauēdis in-
sidijs. vñ sic aptius diffinitur.
Prudentia est virtus reꝝ bona-
rū vel malaz neutraz qz discretio / cū fu-
ga mali et electōe boni. Et dicitur neutrarū
qz hoc est indifferētū. que scz neqz bone
neqz male sunt. quale est frangere festucā.
vel hmōi. Et trahit diffinitio p̄ns et ver-
bis Aug. li. vbi dicit q̄ prudē-
tia est bonaz reꝝ et neutraz sciētia. Po-
nuntur autē plures prudētie actus. Actus
eius in patria duplex est. Un⁹. nullū bo-
num deo p̄ponere vel eāre. qui ponit per
magistz in. iij. li. sentē. Alius ipam cōcu-
piscere veritatē. de quo August. in. vi. sue
musice. Actus prudētie vie ponit qn-
qz. scz precauere insidias. qui ponitur p ma-
gistz in. iij. li. sentē. Itē mala deuitare. de
quo August. sup. gen. li. xij. ad litteram. Itē
in corruptōem corruptōni p̄ponere. de q̄

Aug. de libero arbitrio. li. i. Itē discerne-
re bonū a malo. de quo Augu. de ci. dei. li.
i. Item eterna preponere temporalib'. de
quo August. in vi. sue musice.

De virtute forti

Fortitudo autē est in-
trepiditas in
pferendis molestiis. Unde fm
quosdā sic aptius diffinit. For-
titudō est immobilis animi in-
ter aduersa laborū z periculorū equa susce-
ptio. Cui' q̄druplex assignat' actus vie
Un' firmare animū cōtra t'pales molesti-
as. de q̄ Augu. Ali' nō aduersi-
tate nec mortē t'palem formidare. de quo
August. in. vi. sue musice. Ali' a sapiēter
electo nullis terrorib' nullisq; penis de-
pellit. de quo Augu. de libero arbitrio. li. i.
Alius p dilecto habēdo aduersa tolerare
de quo August. sup. Beñ. li. xij. Actus
patrie duplex est. Un' firmissime deo ad-
herere. qui ponit p magistrū in. iij. sentē.
Alius nihil moleste pati q̄ ponit per Au-
gusti. in. vi. sue musice.

De virtute tempe

Temperantia in speciali.
Temperantia est i prauis delecta-
tionib' coercedis. Diffinit' at
sic ab Augu. in li. i. de libero ar-
bitrio. Temperantia est affectio/ coercens
appetitū ab his reb' q̄ turpiter delectant
Cui' actus assignant' in via. Subtra-
here se ab amore inferioris pulcritudis.
de quo August. in. vi. sue musice Itē coer-
cere cogitatōes prauas de quo in. iij. sen.
Itē libidinē refrenare. de quo augu. sup.
Beñ. xij. Itē refrenare cupiditates ab his
que t'paliter delectāt. de q̄ augu. de libero
arbitrio. Actus autē patrie est nullo re-
spectu noxiō delectari. de q̄ in. iij. sen. Itē
immaculatū manere. de quo augustinus
in. vi. sue musice.

De effectū dicta

Irum virtutū z an sint in patria.
Sēte q̄tuor virtutes/ hoiem ad vir-
tutes theologicas hūdas/ habilitāt
Dis nihil vtili' est in vita dūmodo ifor-
ment caritate. Tūc enī eq̄ merito rie sunt
vite eterne/ sicut theologice. An autē he
virtutes future sint in patria. dicit magi-
ster in li. sentē. q̄ sic fm aliquos earū act'

vt patet p singulas iuxta supra tacta:

De ordine dictarū

virtutū ad septem vicia capitalia.

Ultimo dicēdū qualiter p has se-
ptem virtutes septē vicia capi-
talia expellant. Fides enī que
mentē illuminat expellit supbiā
que cor excecatur. Spes q̄ gaudio futuroz
cor letificat/ expellit irā que pñti miseria
mentē conturbat. Charitas q̄ gaudet de
primi prosperitate/ delet inuidiā q̄ est odiū
felicitatis aliene. Fortitudo p quā in ac-
tus viriles cōsurgimus expellit acidiā p
quā desidia tabescim'. Iusticia q̄ sua vni-
cuiq; tribuit/ elimiat auariciā q̄ aliena re-
tinet z rapit. Temperantia q̄ excessum rep-
mit. expellit gulā que modū excedit. Pru-
dentia que fm augu. incorruptōem cor-
ruptioni preponit/ euacuat luxuriā qua
corrūpitur corpus z anima.

ExPLICIT quartus tractatus hui' libel-
li qui est de explanatōne virtutum:

Incipit tractatus

quintus de septē petitiōib' contentis in
oratōne dōminica z earum expositōne.

Tractatū de

septē petitiōib' q̄ in ora-
tione dñica cōtinent' aliq̄
fm or dñicē hui' libelli po-
nūt. scz imediate post tra-
ctatū de articulis fidei. z ante tractatū de
decem pceptis legis. Dic vero q̄nto loco
poni placuit. s. inter tractatū de septē vir-
tutib'. z tractatū de septē donis spūs san-
cti. ea scz consideratōe q̄ in ipsis septē pe-
titiōib' sic in ipsa oratōne dñica cōtētis
effectualiter/ ipse septē virtutes/ ipsaq; se-
ptē dona spūs sancti/ peti videant'. Cir-
ca quē tractatū primo videndū venit de
efficacia modi petendi q̄ describit' in pro-
hemio dicte oratōnis dñicē. De distinctō-
ne z expositōne ipsaz petitiōnū pticula-
riter. De numero z sufficiētia earū. De or-
dine earū ad septē vicia capitalia.

De efficacia modi

petendi p̄tenti in probemio dicte orōis

Compendiū theologie

Pater noster. **A**um hec orō a sapiētissimo vtpote ab eo qui est ipsa sapiētia infinita. rveracissimo vtpote ab eo qui est fons rorigo totius veritatis/cōdita sit. Patz q nihil ei deesse poterit. siue quo ad petēdi modū. siue quo ad sufficientiā bonorum petēdoz. **M**odus autē petēdi efficacissim⁹ describit in tribz primis vbis petitiōnes pcedentibz. qbus ad misericordiā flectit anim⁹ patris misericordiarū. ideoqz ea his septē petitiōibz premisit quasi qdādam phemiū. in quo oñdit orantē in cōsequēter petēdis fore exaudiendū. **A**ū enī ad sufficientē agentē tria cōcurrere debēt. scilicet q sit sciens volēs r potēs. in hoc q dicit pat. oñdit eū scire r aduerrere nostrā. i. filioz suoz indigētiā. iuxta illō **M**ath. vi. **S**cit enī pater vester qz his oibus indiget. **I**n hoc autē q dicit noster. ostendit eū subuenire volentē. suis enim omēs boni diligēt subueniūt/aliouin boni nō essent. **U**n. i. ad corin. v. **S**iqs autē suoz r maxime domesticoz curā nō habet/fidē negauit. r est infideli deterior **I**n hoc etiā q dicit. q es in celis. ostēdit ipm potētem **Q**uia vt habet **M**acha. iij **D**e celo fortitudo est. **A**um igit his verbis oñderim⁹ ipm scientē nostrā indigētiā/r subuenire potētem. necessario flecremus ipm ad misericordiā. **A**it ergo pz noster. **E**t hic stat hoc nomē. pat. essentia liter siue p essentia r nō psonalit siue p psona. **D**icit enī isto modo de⁹ pater oim **Q**uod r adhuc pōt tripliciter dici. scilicet cōiter. proprie. r magis pprie. **C**ōiter. per creatōem r sic nō tm psona patris sed tota trinitas dicit pat oimium. r nō tantū electoz. sed etiā pueroz. **U**n deutroñ. xxxij. **P**opule stulte r insipiēs. nūquid nō ipse est pater tu⁹ qui possedit te. fecit te r creauit te. **P**roprie autē dicit pater p adoptōnem. r sic tm dicit pater bonozū. **U**n ad **R**homa. viij. **A**cceperitis spūm adoptōis filioz in quo clamatis abba pz. proprijs siue autē dicit pater p generatōem r sic psona patris tantū dicit pat vni geniti filij sui. **D**uobz primis modis dicit pater noster tota trinitas. sed tertio modo nō dicitur pat noster de⁹. sed tantū filij sui. **E**t q patet q hec orō nō dirigit ad patris psonā tantū. sed ad totā trinitatē. **S**equitur qui es in celis. **N**on excludit tamē p hoc

quin sit vbiqz. **E**t qz vbiqz sit essentia liter potēntialiter r pntialiter. magis tm in celis dicit esse. qz vbi magis videt reluce re virtus sua r opatio/ ibi dicit pnt esse qz alibi. **S**icut anima licet vbiqz sit in corpore. tamen magis dicit esse in corde fm aliquos. vel in capite fm alios. qz ibi nobiliores apparent opatōes sue. **E**t hoc est quod dicit **A**ugust. de spū r anima. **S**icut deus vbiqz totus est in toto mūdo et in oimī creatura sua/ sic tota anima in toto corpore suo tanqz in quodā mūdo suo ē r in oimī eius pte. **I**ntensius tamē in corde r cerebro. quē ad modū de⁹ est r dicitur precipue esse in celo. **I**n his autē septē petitiōibz/ omne bonū generi hūano necesse faciū petit. **E**t enim dicit glosa **A**ugust. **N**ihil homini deest qd his septē petitiōibus nō cōtineat siue ad presentē siue ad futurā ptimeat vitam. **P**etit enī in eis accessus omīs boni. tam creati qz increati. **I**tem recessus omīs mali. tam sez pntis/ pteriti/ qz futuri. vt patebit inferius.

De effectu prime

Prima ergo petitiō (petitiōis est vt cōfirmetur in nobis noticia siue cognitō veri dei. q habet p fidē orthodoxā. **E**t hest quod dicit. **N**omen tuū. i. noticia tua vel notamē tuū/ sanctificet. i. cōfirmet in nobis. **S**anctū enī idem qd firmū r scificare idem qd confirmare est. **S**cōm papiā enī dicit sanctū a sancio sancis quod idē est qd confirmare **Q**uasi diceret firmet in nobis p fidē verā/ noticia tua. vt sicut tu semp in te firmus es. qz etern⁹ r incōmutabilis/ ita da q te firmiter cognoscam. **U**el nomē tuū sez paternitatis. quo pz noster diceris. sanctificet. i. firmet in nobis scilicet vt filij tui p gratiā semp maneam⁹ **U**nde glosa. **O**ram⁹ ne a sanctificatōe nominis in aliquo discrepem⁹. ne patris nomen in filijs/ moribus r vita offendatur **U**el nomē tuū quod in se venerabile r sanctū est. sanctificet id est sanctū in nobis ostēdat. sic q sicut sanctū est in se ita nos sanctificet. **U**nde glosa. **N**omen patris petimus sanctificari in nobis. nō vt ipm sanctius sit. sed vt in nobis augmentum sue sanctificatōis operetur.

De effectu secūde

petitionis.

Secūda petitiō est qua petitur regnū seu gaudiū futurum. siue etiā speciale dei regimē quo ad p̄sentem statū cum ait. *Adueniat regnū tuū. scilz in nobis. id est ad nos veniat. Unde August. Per hoc desiderū nostrū excitam' vt regnū suū nobis veniat et in eo regnare mereamur. Et signāter dicit adueniat. i. ad nos vēiat. quia virtute meritoꝝ nostrorū ex cōdigno ad ipm puenire non possum'. sed oportet vt gratuito ad nos accedat Unde ad roma. vi. Gratia dei vita eterna. Sile. Bath. iij. penitentiā. agite appropinq̄bit enī regnū celoz. Vel sic. regnū tuū. i. ecclia tua adhuc in terris militans. De quo regno. Luce. xvij. Ecce regnū dei intra vos est. Adueniat. i. ad aliud regnū tuū veniat. s. ad eccliam triūphantē. Vel adueniat. id ē ad te veniat. scilz vt te videat p sp̄m sicut nūc videt p fidem. Vel regnū tuū. id est sp̄iale vel speciale regnū tuum / adueniat nobis. vt scz in nobis p speciale effectum regnare cognoscaris et percipiaris Unde glosa. Regnū dei semp presto est. sed petimus vt veniat. i. vt manifestet hominib' a quibus velut lux a cecis nō videtur.*

De effectū tertie

Tertia petitiō est (petitionis qua petim' vt cōformis fiat voluntas nostra / volūtati diuine Et est hec. fiat voluntas tua sic in celo et in terra. Sicut supple fit in celo ab electis. Hoc est. da vt cōformes tibi fiamus in terris. sicut conformes tibi facti sunt sancti in celis. Vel fm alios. Voluntas. i. volūtū tuū scz illud qd vis fieri circa nos / qd specialit' est iustificatio nostra. Unde ad Thessa. iij. Hoc est enī voluntas dei sanctificatio nostra. Fiat id ē adimpleat. Non volūtas qdē in se q fieri vis. qz illa eterna est. nec in se alit' fieri potest. sed fiat p executōem et effectū adhibitōnem. fieriqz cognoscat. Vel sic. fiat voluntas tua in terra. i. in homine q terra ē. An. Sen. ij. Formauit igit' dñs deus hoiez de limo terre. Et ecclia. xvij. Deus creauit hominē de terra Et itez. Omnis homo terra et cinis. Quod proprie pōt intelligi in homie peccatore. Quertendo. sicut supple fit in celo id est in homie sancto iā cō-

uerso et iustificato. quasi dicat. **C**ōuertāt mali et faciāt que tibi placita sunt. scilz iusta et bona opa. sicut faciūt boni iā cōuersi. Que tamē intelligēda sunt de volūt' q procedūt a volūtate bñplaciti que semp bona sunt. et nō de his que pcedūt de voluntate pmissionis que mala plex qz sūt. **N**ec ei erit malū in ciuitate quod dñs nō fecerit Amos. iij. **E**xpōit etiā sic. fiat voluntas tua in terra. i. i ecclia. sicut supple fit in celo. i. in xp̄o qui celū dicit quia i eo deitas celata est. Unde Isa. xlv. Vere tu es deus absconditus.

De effectū quarte

Quarta petitiō est (petitionis qua petit tempale subsidiū ad sustentatiōem vite. Et est hec. Panem nostrū quotidianū da nobis hodie. Quatē hec petitiō ptineat ad corpalem necessitatē specialit' testatur **A**thysost. sup Bath. ita inq̄ns. Quia hominib' loq̄batur carne indutis et necessitati nature subiectis / docuit subsidium peti nature infirmitati. Dicit igit' panē nostrū quotidianū. i. corpalem vel vsualē id est nobis quotidie necessariū. **U**n. **B**a. thei. vi. loco quotidianū habet supersubstantialē. Ante enī peccatū / fuit panis. i. cibus homi substantialis. sed post peccatū. factus est sibi supsubstantialis. i. necessarius ad hoc vt sustentet in vigore. **U**n. nec p diem naturalē / sine languore viriū potest homo eo carere. Et ideo subdit da nobis hodie. **E**t ponit hic panis p omni genere sustentamēti corpis. vnde panis dicit a pan qd est totū fm **I**sidor. **E**t ponit etiā de pane spirituali. scilz de corpore christi seu de eucharistia. sic scilz panem nostrū. christū scilz. vel eucharistiā q verissim' panis est / et efficacissim' anime cibus **J**oh. vi. Ego sum panis viu' q de celo descendi. quotidianū. i. quotidie necessariū. Da nobis hodie. **S**z nūquid fm hoc debet qlibet de ecclia quotidie cōmunicare. **D**ic q tripliciter cōtingit cōicare scilz corpaliiter seu sacramentaliter tātum. et isto modo cōicant mali quādo in peccato mortali sumūt corp' christi. **I**te spiritualiter tantū scilz credendo sacramentum. **T**redere enī / est spiritualit' manducare fm illud **A**ugust. **C**rede et manduca sti. Et isto modo cōmunicant quotidie

Compendiū theologie

omnes boni Item corporaliter seu sacraliter et spūaliter. et isto modo communicant quotidie boni sacerdotes q̄ celebrāt. et alij boni de ecclesia dñi cōmunicāt. Qd̄ quilibet christian⁹ debite etatis tenet facere ad minus semel in anno scz in pascha. Sed cū cōpleta refectiōe corporali vel spūali habeam⁹ quod in ista petitiōe petim⁹. vt quid post prandiū istā orōnē iteramus? Ad quod dicit q̄ sensus hui⁹ petitiōis duplex est. scz vt panis detur et vt in comedētis nutrimentū. non autē in detrimentū cōuertat. Et ratōne primi habet locū hec oratio añ susceptiōem cibi. Rōne vero secundi habet locū post susceptiōem.

De effectu quinte

petitiōis oratiōis predictae.

¶ Quatuor igitur precedētib⁹ petitiōnib⁹ petit accessus omnis boni In tribus vero sequētib⁹ / ponit amotio omnis mali. In hac igitur quinta petitiōe petim⁹ absolui a malo preterito. Et est hec Dimitte nobis debita nostra. i. peccata que nos / pene debitores constituāt. Sicut et nos dimittim⁹ debitoribus nostris. Quasi dicat. Sicut te velis habere ad nos in debita nostra dimittēdo. sicut nos habem⁹ nos erga debitores nostros q̄b⁹ debita dimittimus. Et intelligas q̄ hec oratio pferatur in persona totius ecclie que in bonis stat. qui peccātib⁹ in se debita dimittūt. Alioquin si in psona sua intentiōem imputando diceret peccator in se peccantibus nō dimittēs. mentiret. sibi met impcans malū fm̄ quod dicit August. Si nō dimittis mētris. et ei mentiris quem nō fallis. Sed fm̄ aliq̄s istud in pctōre videtur posse saluari orādo iuxta priorē modū. p hoc q̄ ly nos. et ly nobis / supponāt p diuersis. Et hic sit sensus Dimitte nobis infirmis debita nostra. sicut et nos boni et pfecti dimittim⁹ debitoribus nostris. Sed istā expositiōnē vt nimis extortā credo derelinquendā. Expone sic igitur. Dimitte nobis debita nostra id est peccata que nos cōstituūt debitores. Vel debita nostra. i. penas nobis pro pdictis peccatis nostris debitas. cōmutando saltem eternas quas peccādo meruim⁹ / in temporales. sicut et nos dimittim⁹ id est iuste dimittere debem⁹ / debitoribus nostris. vt saltem eos nolimus vel hic vel in futuro ob

ligari. cum aliqd̄ scilicet fecerint quare ob ligare desiderint. vtpote cū satisfecerint si possint. vel saltem cū petierint veniam / si nō possint. Unde hic nota q̄ dupliciter cōtingit alicui dimittere. Uno modo dimittēdo rancorē. sic. s. q̄ nec malū inimici velis pcurari. nec eius bonū minui. bñ tamen velis illud qd̄ in re deliquit aliqua ten⁹ satisfieri. Et ad hoc tenent omnes indifferēter. quia hoc om̄ino pceptū est saltem sub intellectu. Alio modo dimittere contingit. nō solum dimittēdo rancorē sed om̄ino sine satisfactiōe iniuriarū / sine q̄ restitutiōe rerum. nec nō sine interuētū p̄cum omnia dimittere ac et puro corde diligere. et ad hoc tenēt tantū pfecti. quia isto modo solum cōsiliū est.

De effectu septe

¶ Extra petitiō est re (petitiōis) spectu amotiois mali futuri. in quod / varijs t̄pibus / ex carnis mundi et demonis tentatōib⁹ / incidere formidam⁹. Et ē hec. Et ne nos inducas in tentatōem. Quod intelligep̄missiue. id est nō induci sinas in tentatōnem. hoc est ne pmittas nos succūbere tētationi. Aliud est enī in tentatōem duci. et aliud induci. In tentatōem enī ducitur qui a tentatiōe pulsatur. sed nō deijcit. In tentatōem vero inducit / qui a tentatione pulsatur eo q̄ a gratia nō supportat sed sibi relinq̄tur. a tentatōe frangitur et absorbetur. Quia ergo nō est malū a tentatōne probatiōis vel etiā suggestiōis duci. q̄nimo est occasio exercende virtutis. qz beatus vir qui suffert tentatiōem Jaco. primo. Non petimus hic vt nō ducamur in tentatōem. sed ne inducamur id est ne interius inducamur et succūbamur. Unde glosa. Nō precamur nō tentari. sed nec etiā modicū a tentatōnibus vinci. Tentatiō enī necessaria est ad coronā. Et cū duplex sit tentatiō scilicet probatiōis et suggestiōis. nō dicitur deus proprie inducere in tentatiōes suggestiōis. quia vt dicitur Jacob. p̄mo. Ipse enī deus neminē tentat. Sed ideo (vt dicit Augustinus) dicitur aliquē inducere in tentatiōes. nō qz ipse inducit. sed qz aliquādo induci pmittit. vel saltem quod inducat non impedit.

De effectu septi

me petitionis:

Sextima et ultima petitio est respectu amotionis mali presentis siue instantis. Unde glosa ordinaria sup isto passu dicitur: **S**ed libera nos a malo. In illam que nondum est supple tentatione; ne nos sinas induci quod intellige petitione precedenti petitum est. et ab ea in qua inducti sumus libera nos. Et hoc est quod dicitur libera nos a malo. tam scilicet visibili quam invisibili. et tam peccati quam culpe. Unde simpliciter dicitur a malo nihil determinando. dans hoc de omni malo intelligi posse et debere. Unde sic intelligendo petit amotionem omnis mali instantis. Est autem quadruplex malum. Unum originale. aliud actuale. quod est duplex. Nam aliud est mortale. aliud veniale. Quartum malum est pena peccati consequens. Primum autem malum est in actu. duo sequentia sunt malum additum. Quartum est malum inflictum. Et ab omnibus his petimus liberari. Dum in persona ecclesie orantes et loquendo dicimus. Sed libera nos a malo. etc.

De numero et sufficientia predictarum petitionum.

Numerus vero et sufficientia predictarum petitionum sic accipitur. Omne quod rationabiliter peti potest. aut est collatio boni. aut amotio mali. Si est collatio boni. aut boni creati scilicet dei. aut boni creati. Si est collatio boni increati. hoc potest esse dupliciter. Vel scilicet per veram fidem confirmet eius notitia in nostro aspectu. et hoc petitur ibi. Sanctificet nomen tuum. Vel ut sua voluntas confirmet in nostro affectu et hoc petitur ibi. fiat voluntas tua etc. Si vero petatur collatio boni creati. hoc iterum potest esse dupliciter. Vel scilicet ut conferat bonum eternum aut ut est regnum celorum. Et hoc petitur ibi. Adveniat regnum tuum. Vel ut conferat bonum temporale ad sustentationem. Et hoc petitur ibi. Panem nostrum quotidianum. Si autem fiat petitio per amotionem mali. hoc potest esse tripliciter. Vel scilicet ut amoveat malum preteritum siue in preterito commissum. Et hoc petitur ibi. Et dimitte nobis debita nostra. Vel petitur ut amoveat malum futurum. Et hoc petitur ibi. Et ne nos inducas in tentationem. Vel petitur ut amoveat malum presentis et hoc petitur ibi. Sed libera

nos a malo.

De ordine ipsarum petitionum ad septem vicia capitalia.

Nunc videndum venit qualiter in his septem petitionibus cohiberi petuntur septem capitalia vicia. In prima igitur petitione cohibetur superbia. Superbi enim non sanctificant nomen dei. sed nomen suum proprium. sicut quod dicitur psalms. Vocaverunt nomina sua in terris suis. In secunda petitione eliditur invidia que est dolor alieni boni. Unde non desiderat ut proximo adveniat bonum sed potius malum. et contrario in ista petitione petitur commune omnium bonum. In tertia petitione refecatur ira. que voluntate dei non sequitur sed proprium imperium. et contrario in ista petitione petitur voluntate dei fieri. Vel aliter sicut aliquos dicitur potest quod in secunda petitione eliditur ira que bonum homini non patitur evenire. Ibi enim advenire petitur. Et tunc in tertia refecatur invidia. que specialiter sanctam dei persequitur voluntatem. ut dicit Hieronymus. Quis contrarium in dicta petitione orat. Et sicut istum sicut modum ponendi. ordinantur petitiones ad vicia in secunda tabula per aliquos circa hec confecta. In quarta autem petitione expellitur acedia. Ibi enim petitur robur tam spirituale quam corporale quod conferat in pane corporali et spiritu ali. quod quidem evacuat acediam que est ignavia et tedium vite. In quinta petitione eliditur avaricia que est imoderatus amor congregandi et retinendi temporalia. Unde et debita semper erigit nec dimittit. Quis contrarium ibi petitur et offert. In sexta petitione extirpatur gula. ex qua ortum habuit primaria hominis tentatio. cum ibi petatur amotio tentationis future. In ultima petitione refecatur luxuria que specialiter semper habet secum malum tam corporis quod ipsa debilitat. quod qui fornicatur in corpore suo peccat. quod etiam spiritus cuius vires enervat. Unde ibi petatur amotio omnis mali presentis

Explicit quintus tractatus huius libelli qui est de explanatione septem petitionum in oratione dominica contrariorum.

Compendiū theologie

Incipit tractatus secundus de septē donis spiritus sancti et eorū declaratione.

De modo dē donis spiritus sancti sub cōpendio agendū est. Ubi primo dicēdū erit. vtrū idem sint qđ septē virtutes denoia / te. Et si nō. in quo ab eis differūt. Quod sunt dona. et que sint. Deinde de singulis donis in se aliqua tangēda erūt. Postremo qualiter per ipsa dona / excludūtur seprem peccata capitalia.

Utrū septem do / na spiritus sancti sint idem quod septem virtutes. Et in quo differunt.

Omniū autē fere opinio est / qđ dona nō sunt virtutes. Sed differentia inter virtutes et dona assignādo / magna est diuersitas. Quidā enim dicunt qđ virtutes / principalit̄ sunt ad agendū et qđ ideo definiūtur p̄ actus et opatiōes suas. Dona vero principaliter sunt ad resistendū tentatiōibus. que viā iam habite virtutis / pugnāt. Alij sic dicūt et melius. qđ virtutes simpliciter sunt ad agendū. sed dona sunt ipsaz expeditiōes virtutū. et sic sunt ad magis expedite agendū. Sunt alij qui distinguūt dicētes qđ in donis illa qđ p̄tinēt ad affectū sunt virtutes. Illa vero qđ p̄tinēt ad aspectū rez / sunt p̄prie dona. Et hi solūt facile que ex vtraq; p̄te obijci possunt. scz vtz sunt virtutes vel non. Et quia opinio media / in nitit̄ sententie b̄ti Greg. a plurib; probabilior habetur.

Quot sint dona

spiritus sancti et que sint.
Quot et que dona sint patet per Isaiā. xi. capitulo vbi tangunt̄ septē dona spūs sancti hoc ordine. Requiescet sup eum. scz xpm. spūs sapiētie et intellectus. spūs consilij et fortitudinis. spūs scientie et pietatis. et replebit eū spiritus timoris dñi. Duo autē p̄ma digniora sunt que regūt vitā cōtemplatiuā scz sapia et intellectus. Alia autē qñ

qđ sufficiēter regūt vitā actiuā. Et fm hoc sumit̄ ab aliquib; numerus et sufficiētia ipsoz septē donoꝝ sic scz. Hā aut ipsa dona que (vt tactū est) sunt quedā ipaz expeditiōes seu p̄fectiōes virtutū. ipam virtutem p̄ficiūt respectu vite cōtemplatiue vel respectu vite actiue. Si respectu vite cōtemplatiue qđ circa diuina et celestia versat̄. aut ipsam virtutē p̄ficiūt per modum cuiusdā expiētie et gustus et hoc fit p̄ donum sapiētie. aut p̄ modū cuiusdā itime inuestigatiōis et speculatiōis. et hoc fit p̄ donū intellectus. Si respectu vite actiue que circa agibilia versat̄. aut p̄ficiūt ipam virtutē q̄stū ad recessum a malo. et hoc fit p̄ donū timoris. aut ipsam virtutē p̄ficiūt q̄stum ad opatiōem boni. et tunc vel boni ad quod oēs tenent̄ et quod est in cōmuni opatiōe. Vel boni ad quod nō oēs tenent̄. vt est bonū arduū. Si quantū ad opatiōem boni ad quod oēs tenent̄. hoc cōtingit duplicit̄. Nam vel donū in tali opatiōe virtutē p̄ficiūt tanq̄s ipm opus exequēs. Et tūc est donū pietatis. vel tanq̄s ipm opus regens et dirigens. et tūc est donum sciētie. Si quantū ad opatiōem boni ad quod nō oēs tenent̄. hoc itē cōtingit duplicit̄. nam vel donū in tali opatiōe virtutē p̄ficiūt tanq̄s opus ipm arduū exequēs. et tūc est donū fortitudinis. Vel tanq̄s ipm opus arduū regens et dirigens. et tūc est donū consilij. Alij p̄ alios sumit̄ iste numerus et sufficiētia p̄dictorum donoꝝ fm alijs ipsoꝝ donoꝝ rationes. et hic inserere / visum est causa breuitatis nō expedire. Nota insup qđ illō donū qđ in p̄dicta Isaiē assignatōe / vltimo loco ponit̄ scz donū timoris / est p̄mū in ascēdendo. iuxta illud psalmiste. Initium sapientie timor dñi. A quo timoris dono / fit qđdam p̄ alia dona gradalis ascēsus. Ne eni timor cōceptus / gelidus foret aut aridus. seq̄tur donū pietatis que ad oīa vtilis est. Et ne pietas ipsa / nimis remissa aut nimis p̄diga aut aliquo modo inordinata esset / adiungit̄ ei donū scientie que opa pietatis regat vt discrete fiat. Et ne scientia inualida foret / addit̄ ei donū fortitudinis vt quod aliq̄s p̄ scientiā b̄ni facere nouit / p̄ fortitudinē exequi facto possit. Et ne fortitudo p̄sumptuosa vel impetuosa esset / adiungit̄ ei donū consilij qđ regi possit op̄ fortitudinis et debito mo /

do cōpūmi. quia s̄m Grego. fortitudo si ne consilio precipitat. Et ne consiliū in cautū foret. adiungit ei donū intellectū. q̄ est cognitio bonorū spūalium/ quo cōsiliū in ipsa spūalia dirigi possit. Et vt intellectus modo debito tempetur z ordine tur datur ei sapientia que est cognitō per gustum diuine dulcedinis. Que sapientia a sapore non a sapere dicta est.

De dictis septē donis in speciali. Et primo de dono timoris.

Nunc breuiter de singulis donis in se/ aliqua tāgenda sunt. Et priō de dono timoris. vbi priō dicit. Quid sit timor. De inde dicit sunt ei spēs. Et q̄ eaz sit donum

Quid sit timor et quot sunt eius species.

Timor s̄m August. sup Johā. sic diffinitur. Timor est fuga animi: ne perdat quod diligit. Idē in li. de ci. dei. Timor est affectio vel amor fugiēs quod ei aduersat. Species autē timoris ponūtur. vi. Est enim timor mūdān. hūan. naturalis. seruilis. inicalis. filialis. Timor mūdān. est q̄s timet amittere que mūdi sunt z iō nō peccat si ea amittat. Humanus est quo q̄s ex deliberatiōe tm̄ timet penā sui corporis. Naturalis est quo q̄s naturalr timz morte siue horribile aliquid añ deliberatiōez rōnis. q̄ timor viciōsus non est sicut duo priores. Seruilis est q̄ quis offendere timet tm̄ ne incurrat penā gehēne. Iste alitū hz vtilitatē. qz frequēter itroducit caritatē sicut fera itroducit filiū sutoris vt phibet August. Inicalis est q̄ q̄si duplicē habet oculū seu respectū. vnū ad filiā pene. aliū ad amorē glorie. Seruit ei deo prim timore gehēne. prim amore glorie vel iusticie. Filialis siue castus est q̄ timem. ne xps aie nostre spōsus aut taret aut discedat. aut aliq̄ten. offendat. hic est timor sc̄tus q̄ pmanet in seclm seculi. qui alio noie dicit reuerēntialis. Quis at timor istoz sit donū spūs sancti prz qz nec timor mūdān. nec timor human. q̄ simpliciter mali habent. nec naturalis. qz donū est quidē diuinit. infusus. nō innat. timor vero natural. innat. est. Nec filialis timor. pprie tm̄ sumēdo donū nisi genera-

liter sumeretur. sicut generalr dicit donū de oibus que datur a deo. z sunt supra naturā ad ordinādū aliquo mō vitā in bonū gratie. sicut z fides in formis dici potest donū dei. S; inicalis timor. z cast. siue reuerēntialis pprie dicit donū spūs sancti. Cōcedunt tm̄ aliq̄ simplicit. qz timor filialis sit donū spūs sancti. z tm̄ negat qz fil. insit cū spūs sc̄to/ qz qualiter esse possit nō video.

De secundo dono

Spūs sc̄ti scilz dono pietatis. Equit de dono primo qui est in ascendendo scz de dono pietatis. Vbi priō videndū qd sit quot modis dicat. z s̄m quē modū sit donum spūs sancti. Diffinit autē sic pietas. ab Aug. Pietas est cultus dei quā greci eusebiā vocāt. Itē greg. sup iob. Pietas est que docet op. mie. Scdm tullū in fine primi sue rhetorice Pietas est beniuolentia in parente. Magistralis vero diffinitio hec est. Pietas est ex benigne mētis dulcedine omnibus auxiliatrix affectio

Quot modis dicat

Dicit autē pietas (tur pietas multis modis. Quāq̄ mot. ip. sius affectōis tendēs in deū. et sic dicit pietas cultus dei. z sic est in genere virtutis q̄ est latris. Quāq̄ dicitur motus affectōis tendēs in ei. imaginē. s. in hoiez. z h̄ p̄t eē triplicit. vel ille motus affectōis tēdit in imaginē dei q̄ est si b̄ipsi p sanguinē cōiuncta z sic ē beniuolentia in parētes z est spēs iusticie naturalis. Quāq̄ etiā dicit affectio tendēs i imaginē dei. i. in hoiez tāq̄ miseris opp̄suz z sic pietas est q̄ docz opa misericordie vt dicit Greg. z sic pot. virt. est q̄s donum. Quāq̄ etiā est affectio tendēs in imaginē dei nō quidē inq̄stū est sanguine p̄iūcta vt miseris opp̄suz vt sic. s; motu qdē generali scilz inq̄stū est imago dei. hoc inq̄stū est rōnalis creatura. Et tūc pprie dicitur donum spūs sc̄ti qd̄ habilitat z expeditū redit hominē ad h̄ndū se beniuolētem seu beniuolū/ ad rōnalem creaturā. s. ad quē liber hoiem siue indigentē siue non indigentē. Et sic maxime ei cōuenit ista diffinitio magistral. prius posita. Scdm primū modū diffinit ab Augusti. iuxta s̄m modum diffinit a tullio. Scdm tertium

Compendiū theologie

modum diffinita Grego. Et fm q̄rtum modum diffinita magistris quia illo mō est proprie donum spiritus sancti.

De tertio dono

E spiritus sancti scilz de dono scientie.

De dono autē scientie duo vidē da sunt scz quid sit. Et in quo differt a dono sapiētie. a q̄ fm August. distare non videt. P̄n scientia proprie donū est sic diffinit. Scientia est lumen spūale/ acceptū a deo. in q̄ videtur rationes opabilium/ p̄tinentiū ad vitam. p̄ quas sancte et meritorie viuam⁹ sicut dicit ap̄tus ad Titum. ij. Abnegantes omnē impietate et secularia desideria sobrie et iuste viuamus in hoc seculo. Vñ sicut fides est illuminatio quedā ad credibilia. ita donum scientie est illuminatio q̄dam ad operabilia.

In quo differt do

Dnum scientie a dono sapientie. Scit autē in hoc a dono sapientie differre qm̄ sapientia est cognitio quedā diuina/ p̄ gustū. scientia autē est lumē quoddā diuinū ad opabilia p̄tinentia ad hanc vitā. Vñ sicut dicit magister in li. sentē. Scientia docet bene cōuersari in medio hui⁹ p̄tine et per uerse natōis. Et hoc satis videtur cōsonare verbis August. qui dicit q̄ sapientia est de eternis. Scientia vero de temporalibus.

De quarto dono

spiritus sancti scz de dono fortitudinis

Post hec de dono fortitudinis duo etiam dicēda sunt scilicet quid sit et qualiter differt a fortitudine. p̄ ut fortitudo est virtus.

Quid sit fortitudo

et quō differt a fortitudine. put est virtus.

Secundum autē q̄ fortitudo est donū sic notificat. Fortitudo ē affectio animi q̄ cupiditas terrena deprimat. nullaq; aduersitas formidat. Et videt hec notificatio sumi ex verbis August. in li. de spiritu et anima et in. v. li. sue mus. Differt autē a fortitudine p̄tinet ut est virtus. licet vtracq; sit circa difficile et arduū. Quoniam fortitudo. p̄ ut est virtus/ sustinet piculū. q̄ndo scz ne

cesse pati vel a bono virtutis cedere. sicut quādo q̄ritur fides vel iusticia. vel libertas patrie vel huiusmodi. Sed fortitudo. put est donū se gratis et ex abūdanti illi statui offert. in quo talia sepe q̄runt et est status p̄fectōis cōsilioz. Si autē dicatur q̄ fm hoc nō haberēt donū fortitudinis nisi tantū p̄fecti. et q̄ sic habita vna gratia gratificāte nō omēs haberēt. Dico q̄ nō est vtrū nec ex p̄dictis seq̄tur. qm̄ p̄fecti istud donū habent in actu. omēs vero in caritate existētes habent in habitu. Unde qui imp̄fectus est/ habet in habitu. Vñ opus p̄fectōis facere p̄t q̄ vult.

De quinto dono

spiritus sancti scz de dono cōsiliū. et qd sit.

Distremo de dono cōsiliū dno similiter videnda sunt scz qd sit. Et qualiter sit donū cū in christo videat nō fuisse. in quo ta-

men sunt et fuerūt omnia dona. Diffinitur autē sic a Tullio in rhetorica sua. Cōsiliū est/ faciendi vel nō faciendi vere cogitata ratio. Sed hec diffinitō nō videtur cōuenire cōsilio. put est donū/ ideo aliqui corrigūt eū sic. Cōsiliū est faciendi vel nō faciendi vere excogitata ratio. eaz scz rerum in quibz p̄pter arduitate indiget q̄s adiutorio. Unde cōsiliū prout hic sumitur/ nō est de dubio sed de arduo ad quod p̄pter difficultate nō omēs tenētur. De reliquo dicit q̄ isto mō vltimo cōsiliū est donum. et quod verissime hoc donū fiet in xpo sicut et cetera dona fuerūt semp erūt. Unde cōsiliū fm q̄ ponit dubitatem et circa eā q̄rit ab alijs certificatiōez nō fuit in xpo q̄ certissime oia nouit qz nec sic est donū spūsc̄ti. Scz cōsiliū qd est lumē immisillum a spūsc̄to/ oia dubia dissoluēs/ et indubitāter in aggressionē arduoz dirigēs/ q̄ de ad statū p̄fectōis p̄tinere. p̄palaui/ sic est donū. Et isto mō fuit in xpo.

De sexto dono spi

ritus sancti scilz intellectus.

Equitur de dono intellectus. Circa quod attende. et primo qd sit. deīn q̄lit differt a sapia timore. Intellect⁹ vocatur q̄ ab oī ifirmitate carnali corda mūdātur. vt pura intētio dirigatur in finē suū. s. deū. Et in-

tellectus quoddam lumen spirituale infusum ad cognitionem dei in creaturis. Differt autem a dono sapientie. quia sapientia est cognitio per gustum. Est enim quoddam lumen sub quo vel in quo videntur et gustantur divina per experimentum. Unde sapientia prout est donum est proprie gustus dei in donis suis. Intellectus autem non est per gustum sed potius est lumen quoddam datum a deo ad cognitionem dei in creaturis illis in quibus resultat deus per gratiam. Vel in illis in quibus habet resultare per gratiam et gloriam. Unde intellectus est donum quo gratuite cognoscimus dispositiones celestium. per eas quibus tendimus in deum sic disponentem.

De septimo dono spiritus sancti sapientie. et quid sit.

Quis de dono sapientie dicendum est. Et quoniam ex superius dictis in parte patet quod sit. et qualiter se habet ad donum scientie et ad donum intellectus. ideo sufficit hic ponere eius notificationem. Secundum autem Augustinum sic definitur. Sapientia est cognitio rerum divinorum. Item ex littera in libro sententiarum. Sapientia ad solius eterne veritatis contemplationem et delectationem pertinet. ipsa quoque tantum creator conspicitur et quod semper incommutabiliter manet quod deus est. Ergo sic definitur. Sapientia est donum spiritus et certitudinis eternorum. Mentem reficiens. Que definitio dicit operationem eius propriam que est mentem per gustum reficere. quod sonat nomen eius Sapientia enim a sapore dicta est.

Quo per septem

dona spiritus sancti. excluduntur septem vicia capitalia.

Primo dicendum est capitalia. qualiter per septem dona excluduntur septem peccata capitalia. Et sciendum est quod timor quia per eum quis se deprimat ne super alium se extollat. excludit superbiam que super alios se extollit. Patientia que sibi illatas remittit iniurias. et pellit iram que vindicari querit. Scientia que mentem illuminat. euacuat invidiam. que mentem excecatur. Fortitudo que excellit in arduis. pellit accidiam. que torpet in imis. Consilium quod docet pro transitoriis et non mercari. remouet auariciam que in terrenis pro terrenis tantum querit negociari. Intellectus quo vere delectamur in bonis

spiritualibus. excludit gulam. que vane et misere delectatur in carnalibus. Sapientia per quam pure delectamur in deo extirpat luxuriam qua quis impudice in suo misere cor porose delectatur.

Explicit tractatus sextus huius compendii de septem donis spiritus sancti.

Incipit tractatus

septimus de octo beatitudinibus et earum explanatione.

Hinc breuiter restat aliquid de octo beatitudinibus dicere. Et primo quid dicatur beatitudo. scilicet an ipsa virtus. an id quod promittitur vel gratia exempli respectu eius quod dicit christus. Beati pauperes spiritu quonia ipsorum est regnum celorum. an beatitudo sit ipsa paupertas vel promissio regni. Qualiter se habeat ad dona et ad virtutes. Quare ultime beatitudini idem premium reddatur sicut prime. Deinde de quibuslibet beatitudine in se quid est et qualiter et cum quo dono conuenit et cui vicio capitali contrarietur.

Quid dicatur beatitudo

an. scilicet ipsa virtus vel id quod promittitur.

Sciendum est autem quod beatitudo duplex est scilicet vite et patrie. Beatitudo autem vite consistit in perfecta euacuatione vniuersae miserie. scilicet culpe et quod ad euentiam. et quod ad occasiones. An quod iste virtutes de quibus infra euacuantur culpa et culpe occasiones. disponuntur ad beatitudinem patrie. ideo dici possunt dicuntur beatitudines. Beatitudo autem patrie consistit in omni euacuatione vniuersae miserie. scilicet et culpe et pene. Et isto modo dicuntur proprie beatitudines prima per dictas virtutes inuentia. Sic est illud. ipsorum est regnum celorum. Vel illud ipsi saturabuntur. Et sic varia ratio et consideratio poteris dicere quod virtutes ille sunt beatitudines. Et quod si prima eis commendantur beatitudines sunt

Qualiter se habeant

beatitudines ad dona et ad virtutes.

Qualiter autem se habeant iste beatitudines ad dona et ad virtutes. hoc scito quod secundum glossam

Compendiū theologie

sup isto passu **M**ath. v. p. virtutes ad dona/ et p dona ad beatitudines puenitur. **U**nde virtutes/ dicūt in icū opatiōis bo ne z euacuatiōem culpe quo ad essentiam. **D**ona autē dicunt bonū z expeditū pro gressum. quia donū/ expeditū reddit actū virtutis vt expedit opetur. **B**eatitudines autē dicunt cōsummationes siue terminū quaten⁹ in via haberi potest. ita vt omnē culpā euacuet z omnē culpe delectatiōem. **E**t bonū delectabiliter opetur quantū fa cere possibile est viatori. **E**t ideo dicūtur iste beatitudines/ virtutes purgati animi. **Q**uia scz animā purgant/ vltima purga tione viatori possibili.

Quare vltime bea

titudini idē redditur premiū sicut prime

Ultime autē beatitudini idem premiū reddit quod z pzie sed nō eadem ratōne. **Q**uia regnū celoz duo in se cōprehendit. s. exaltatiōem z abundantia. **I**n beatitudi ne autē que pma ponit/ que est paupras spūs ē summa rez abdicatio siue abiectō z ideo pmittit ei regnū in quantū dicit abūdantiā. **I**n beatitudine vero que vltima ponit/ que est psecutiōem pati propter iusticiā. est summa deiectō z ideo pro mittit ei regnū in quantū nominat exalta tiōem. **U**nde q̄uis regnū celoz omnibus beatitudinib⁹ debeat. istis tamē solum p mittitur. quia p quandā appropriatiōem istis magis debetur.

De beatitudinib⁹

in speciali. **E**t cum quo dono cōueniant

Nunc attendendū est ad aliqua rem singularē determinationē. **P**rima igitur virtus seu beati tudo est paupertas spiritus que adaptat dono timoris. **E**t expellit supbiā cui con trariat eo q̄ paupertas spiritus/ vera hūili tas sit. **H**ic beatitudini in premiū pmit titur regnū celozum. **E**t nota q̄ paup ras hic dicit abdicatio tempaliū fm rem z fm voluntatē. **Q**uia cū beatitudines pfectā dicant peccati exclusiōem. tam quo ad peccati essentia q̄ quo ad peccati occa sionē. cum abdicatio solū fm voluntatē/ nō sit euacuatio pfecta occasionis pecca ti. quia est alia vtilior que magis occasio

nē peccati euacuat/ scz illa que est fm rem z fm voluntatē. patet q̄ illa prima est pzie beatitudo.

De secunda

Secunda virtus seu beatitudo est mititas siue mansuetudo q̄ cōgruit dono pietatis z expel lit iram. qz mitis est quē ira vel rancor nō afficit. **C**ui respondet in pze mium possessio terre viuentiū.

De tertia

Tertia virtus seu beatitudo est luctus/ qui est dolor animi caritate iformatus q̄ facit cogno scere miseriā propriā z lacrima bilem p̄ntis vite statū z delectatiōem fu ture glorie que sufficiens causa luct⁹ sunt. quē dolorē inducit sciētie donū. **Q**ui enī addit sciētiā istā scz addit z dolorē. **C**ui pro p̄mio respondet eterna consolatio in qua absterget deus omnē lacrimā ab oculo sanctoz. **E**t iam nō erit ampli⁹ neqz luctus neqz clamor zc. **E**t hec euacuat inuidiam que dolet de bono alieno z letatur de malo. hec autē beatitudo ecōuerso. **E**t q̄uis luct⁹ ipse miseriā quedā videat cōgrue tamē beatitudo ppter sibi annexā dulcedinē dicit/ eo vt dicit **B**rego. dulcior res sunt lacrimae penitentiū q̄ delitiae regū. **E**t **A**ugust. li. cōfessio. **T**urrebāt lacrimae z bene mihi erat cum illis.

De quarta

Quarta virtus seu beatitudo est esuries z sitis iusticie/ que dono fortitudinis adaptat. q̄ est in sustinendis piculis p iusti cia z fide. **Q**ue expellit tediū boni hoc est acedia. **C**ui r̄ndet p p̄mio et̄na saturitas

De quinta

Quinta virtus seu beatitudo ē misericordia. **Q**ue appropriatur dono cōsilij. qd docet alijs dimittere minora/ vt nobis dimittat̄ ma iora. vel p̄ferre terrena vt obrineam⁹ cele stia. **H**ec expellit auariciā cuius p̄riū est cōgregare z non remittere vel p̄ferre. **P**re mium autē huic b̄ritudini r̄ndēs est cōsecu tio misericordie.

De sexta

Sexta virtus seu beatitudo est mundicia cordis. cui convenit donum intellectus qui est cogitatio celestium oculorum cordis mundans et illuminans. Hac eliminat gula que corrumpit et execat cor. Unde **De** quarto fornicatio et vinum et ebrietas aufert cor. **P**remium huic beatitudini respondens est visio dei.

De septima.

Septima virtus seu beatitudo est pax seu esse pacificum. Cui respondet donum sapientie qui est delectari in deo qui est pax nostra. **H**ec repellit luxuriam que animum non pacificat sed vagum reddit et instabilem. Cui correspondet premium esse filium dei.

De octava.

Octava virtus seu beatitudo que est pati persecutionem propter iustitiam clarificat et ostendit quoddam factum habens respectum ad singula precedentia. **E**t per quod omnes alie beatitudines ab ultima usque ad primam probantur si vere sunt. **U**n **B**reg. Qualis unusquisque apud se lateat illata et humilia probat. **E**t hinc est quod beatitudo ipsi facto primo respondens quod idem est cum premio per beatitudinem promissio redire dicitur ad caput tanquam circulus perfectus et omnes beatitudines ambiens et comprehendens. **D**e virtutes seu beatitudines tanguntur **D**atb. v. **B**eati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. etc.

Unde accipitur numerus seu sufficientia beatitudinum.

Harum vero beatitudinum numerus et sufficientia secundum integritatem perfectionis hominis accipitur. **A**d perfectionis autem integritatem requiruntur tria. scilicet recessus a malo perfectus seu progressus in bono. et perfectus statim in optimo. **S**ane respectu primi malum procedit aut ex timore superbie. aut ex rancore malicie. vel ex languore libidinis seu concupiscentie. **C**ontra que tria sunt seu sumuntur tres prime beatitudines scilicet paupertas spiritus contra malum tumorem superbie. **V**irginitas contra malum rancoris malicie. **L**uctus contra malum languoris libidinis seu concupiscentie.

Respectu vero secundi perfectus seu progressus in bono attenditur circa divinam imitationem que est duplex secundum duas vias quibus intendi potest scilicet misericordiam et veritatem. **D**e quibus in psalmo. **U**niverse vide domini misericordia et veritas. **E**t secundum has duas vias sumuntur due alie beatitudines. scilicet respectu veritatis est iusticie. et respectu misericordie affectus misericordie. **R**espectu autem tertii perfectus statim in optimo attenditur in duobus scilicet in limpida cognitione et in tranquilla affectione. **E**t secundum hoc sumuntur due alie ultime beatitudines. scilicet respectu limpide cognitionis mundicia cordis ad deum videndum. **E**t respectu tranquille affectionis pax mens ad deum perfecte fruendum. **E**t adverte quod sicut in enumeratione donorum iuxta quod supra tractatu de donis declaratum est. est ordo quidam artificialis quo primo loco ponuntur et enumerantur digniores. ita in enumeratione beatitudinum est ordo quidam naturalis quo digniores ultimo loco ponuntur.

Et supradictis colligitur quod habitus virtutum cardinalium principaliter disponunt ad exercitium vite active. **H**abitus vero donorum maxime disponunt ad actus vite contemplative. **H**abitus autem beatitudinum disponunt ad perfectionem vitamque.

Finis tractatus precedentis.

Incipit tractatus viii. et finalis de viciis tantum nature quam voluntatis

In finalibus aliqua de viciis summam tangere convenit. **E**t quia sunt vicia nature. et vicia voluntatis. tangitur primo aliquantulum de viciis nature. **E**t deinde de viciis voluntatis.

De numero et sufficientia vicioz nature.

Uicia autem nature quantum ad huiusmodi compendium attinet satis erit enumerare. que sunt septem scilicet **E**xtollentia seu presumptio **V**irginitas **A**miditas. **P**ecipitatio. **H**ebetudo. **S**tulticia. **Q**uod numerus siue sufficientia hinc de

Compendiū theologie

se satis clareat. nā repibile non videt vici-
um nature aliō a p̄dictis vel qđ saltē ad
aliquid p̄missōz nō sit reducibile. p̄ op-
positōem tñ ad septē dona sp̄s sancti/ su-
mūt aliqui numerū z sufficiētiā ip̄sōz
vicioz nature. **T**enī tres anime sunt vi-
res seu potētiē. s. cōcupiscibilis irascibi-
lis z rōnalis. q̄ q̄si cōtinue in suis virtuo-
sis actibus z opatōibz/ p̄ ipsa vicia que
nature et sua corruptiōe ū sunt/ varijs mo-
dis impugnat z impediunt. cōtra que cū
septē sunt. data sunt in adiutorii septem
dona sp̄s sancti q̄ lumina quedā siue lux
diuinitus inspirata z infusa ad efficacit̄
tam cōtra ipsa septē vicia nature q̄ vicia
alia volūtatis et tentatōes. viā iam habi-
te virtutis impugnatēs/ resistendū. libe-
riusq; z expediti⁹ ipsos actus virtutū cre-
q̄ndū. **D**e vicijs nature circa vim con-
cupiscibile. **C**irca igit vim seu potētiā
concupiscibile repitur vitiū nature retrahens
a debite cōpatiēdo z subueniēdo
p̄mo. quod vocat duricia. **C**ōtra quod
dispoit donū pietatis. **D**e vicijs nature
circa vim irascibile. **C**irca vero vim seu
potentiā irascibile duplex repitur viciū
nature. **U**num immoderate retrahēs ab
agēdis quod vocat timiditas cōtra qđ di-
sponit donū fortitudis. **A**liō immodera-
te accedēs qđ vocat presumptio. **C**ōtra
qđ disponit donū timoris. **D**e vicijs na-
ture cōtra vim rōnalē. **C**ōtra vim autē
seu potentiā rōnalē duplex cōtingit vi-
ciū nature. scz vel respectu finis. vel respe-
ctu eoz que sunt ad finē. **S**i respectu fi-
nis duplex repitur nature viciū. **U**num
impediēs ne cognoscat qđ vocat hebetu-
do. p̄tra quod disponit donū intellectus
Aliud retrahēs ne anim⁹ ad ip̄m finē de-
bite afficiat qđ vocat stulticia. p̄tra quod
disponit donū sapiētiē. **S**i respectu eozū
que sunt ad finē duplex similit̄ nature vi-
ciū repitur. **U**nū impediēs ne sciat qđ ad
p̄secutōem finis expedit quod est igno-
rantia cōtra quod disponit donū sciētiē.
Aliud quo q̄s in his que agēda sunt ma-
gis ex passionis impetu q̄ ex debita ele-
ctione ducit quod est p̄cipitatio cōtra qđ
disponit donū p̄silij. **Q**uibus cōtrarien-
tur ipsa nature. **C**ōtrariāt etiā ista septē
nature vicia singula scz singulis virtuti-
bus. singulis oratōnis dñice petitiōibz
z singulis beatitudinibz z cōueniūt cum

septē principalibz seu capitalibz vicijs vo-
lūtatis. **D**ō clarus ex tabula in fine hui⁹
tractat⁹ posita cōcipi poterit z perpendi.

De vicijs volūta- tis seu de malo culpe in generali.

De vicijs volūtatis id est de ma-
lo culpe seu de peccato/ oppoz-
itū foret z vtile/ specialē z lō-
gum tractatū subiungere. sed cū
pluribz notabilibz hec sint diffuse expla-
nata/ sufficiet interim ad p̄ntis cōpendij
p̄cessum cōtinuandū/ eiusq; cōplemētū
summatim dicere. quid sit p̄ctm̄ in genere.
Quoties sit siue quot sunt ei⁹ genera. **D**e
iñ veniēt aliq̄ de qlibet genere explanāda

Quid est peccatū

in genere. z quomodo diffinitur

Peccatū autē in genere sic diffi-
nit. **P**eccatū est auersio ab in-
cōmutabili bono ad bonū cō-
mutabile. **Q**uā diffinitōez sic
intellige. **P**eccatū est auersio scilz volun-
tatis. quia pp̄rie z p̄ se talis auersio est pec-
catū. ab incōmutabili bono scilicet deo. q̄
omnino incōmutabilis est. **H**ec est auer-
sio aliō q̄ discōformitas volūtatis create
a volūtate diuina. qđ est in omni peccato
vbi aliqd vult voluntas create quod nō
vult deus. **S**equitur ad bonū cōmutabile
supple cōuersio scz ad bonū creatū quod
cōtinue mutat vel saltē mutabile ē. **E**t
licet peccatū in sui diffinitōe duo conti-
near scz auersionē ab incōmutabili bono
z cōuersionē ad cōmutabile bonū. essen-
tialius tamē p̄ctō est/ p̄mū q̄ scōm. **S**i
enī fuerit cōuersio ad creaturā/ ita tamen
q̄ nō fieret auersio a creatore. sicut cōtin-
git quādo q̄s amat creaturā p̄pter deum
tantū. tūc nō fieret p̄ctm̄ immo in isto ca-
su meritoze fieret. **L**icet plures alie sint
diffinitōes peccati/ nō tractat nisi de vna.
Plures alie a doctoribz assignātur pecca-
ti diffinitōes fm causas efficiētē mate-
rialem. z formale ipsius peccati. **S**ed q̄s
tum ad p̄ntē tractatū attinet/ supradicta
diffinitio que fm causam finalem pecca-
ti sumitur/ sufficiat.

De duplici diuisi- one peccati in genere.

Pures etiā a doctoribus assi-
gnant peccati diuisiones fm di-
uersas peccati causas et origines
Quantū vero ad pntem tracta-
tū sufficit de duab' peccati diuisionibus
principalit' tangeat. Et primo de vna que
sumit fm quandā peccati qlitate et quanti-
tate. Scdo de vna q' sumit iuxta peccati
cām materialē. **R**espectu p'ie diuisionis
tria p'cipalia repiunt genera peccatoꝝ.
quia omne peccatū aut est originale aut ac-
tuale. Si actuale hoc itez est dupliciter.
Quia aut est mortale aut veniale.

De peccato origi-

nali et quid est.

Originale autē peccatū est illū
quod a nostra viciosa origine
trahimus. Et est auersio q'dam
habitualis a deo qua aīa prona effecta ē
nō reddere iusticiā quā debet. **U**nō omnes
fere doctores respectu effectus ipius pec-
cati originalis cōsonant in ipam auersio-
nē habituale fm August. **H**ugo de san-
cto victore dicit q' originale culpa/est cor-
ruptio seu viciū quod nascendo cōtrahi-
mus p' ignorantia in mēte et cōcupiscen-
tiā in carne. **A**lij volūt q' originale cul-
pa/sit necessitas cōcupiscendi cū debito
nō cōcupiscendi. Et ponūt exēplū de ra-
dio cōtignato aque. q' mouet' ex mota et
quiescēte q'efcit. Et hoc patz' ex cōtignatō-
ne sui cū aqua. **U**nō cū maior sit vnio aīe et
carnis q' in casu p'dicto radij et aque. cuz
caro de se valde mobilis sit ad cōcupiscē-
dum. aīa eo ipso q' tali carni vnita est ha-
bet statū talem quandā necessitatē cupi-
scendi. **L**um igit' caro puuli cui infundit'
anima/p' peccatū p'mi hominis ad cōcupi-
scendū sit mobilis. inerat ipsi anime iam
illi carni vnite necessitas quedā concupi-
scendi. nec potest anima ipsa illā carnem
seu sensualitatē cohibere. sicut aīa ade aīā
peccatū potuisset q' habuit p'tatem super
sensualitatē et etiā libertatē cōcupiscendi
vel nō cōcupiscendi. **P**atet igit' q' per
peccatū et post p'ctm' primi hominis uest
aīe duplex necessitas. **U**na nō possendi
sensualitatē retinere seu cohibere. et alia
necessitas cōcupiscendi. Et p'ia est q'dā
necessitas nō valendi facere q'd debet. et
secunda est quedā necessitas faciendi q'd
nō debet. Et ita inest ei carentia vtriusq'

ptis iusticie. que sunt declinare a malo et
facere bonū. **E**t quo patet q' p'ctm' ori-
ginale. et est in carne et est in aīa. sed in car-
ne originaliter et materialit'. **I**n aīa vō for-
maliter et tanq' in subiecto. **S**ola enī aīa
est susceptibilis virtutis et vicij. et tū sicut
dictū est ex cōiunctōe ipsi' ad corp' p'ra-
bit vitiū illū. sicut qn' quis cadit in lutū
feda' et maculat'. **T**alis autē aīe infectō
nō tantū est pena sed est etiā culpa. ipave-
ro culpa q' macula est deletur i baptismo
Pena autē q' fomes siue peccadi p'ntas
appellat' remanet post baptismū. **S**ic ei
in baptismo curat' culpa quantū ad rea-
tum dānatōnis eterne. sed nō quin rema-
neat ipsa pena quantū ad motū et actum
cōcupiscētie. cum qua oportet nos q'sdū
viuim' pugnare. nisi extinguat' cōcupiscē-
tiā per specialē gratiā. sicut in beatissima
virgine in cōceptōe filij dei. **O**rigina-
le etiā p'ctm' sic in hoīe p' baptismū curat'
q' nihilomin' ab eo q' curatus est/trasmit-
tatur in plenā quā generat. sicut iude' cir-
cūscisus generat filiū cū preputio. et gra-
num nudū et purū seminatū/ p'creat gra-
num cū palea. **Q**d hinc est q' hō non ge-
nerat filiū fm q' in mente curatus est sed
fm quod in carne.

De nominib' pec-

cati originalis fm q' opatur ad animā.

Originale peccatū diuersis i sa-
cra scriptura noībus. multipli-
cibus de causis noīat'. **S**ecū-
dum enī q' originale p'ctm' cō-
patur ad aīam/vocat' qn'q' infirmitas. qz
reddit aīaz ipotentē ad resistēdū motib'.
Qn'q' vocat' feditas. qz p' ipam aīa macu-
latur. **V**ocat' qn'q' p'ntas. ppter p'ntuam
appetitus inclinatioez ad malū. **V**ocatur
qn'q' corruptō. qz ad nihilū ducit et p'ctm'
Vocat' qn'q' vitiū. qz est diminutō bono-
rū naturalium. **V**ocat' qn'q' lāguoz nature
qz durat i natura corrupta. **P**abz etiā
noīa fm q'd compaf' ad corp'. **V**ocat' enī
qn'q' let' carnis. eo q' lege dīna sit carni i-
ficta. **U**nō qn'q' let' mēbroꝝ vocat'. qz mo-
uet organa ad opatōez cōcupiscētie. **V**o-
cat' qn'q' tyrān'. ppter dīnationē quasi vio-
lentā in ipsa cōcupiscētia. **V**ocat' qn'q' fo-
mes. qz sicut ignis fouet ignē. ita p' ipz fo-
uet in carne p'ctm' fm act' generatiue et nu-
tritiue. **V**ocat' qn'q' stimul' carnis quia

Compendiū theologie

stimulat carnē ad primos motus. et ani-
mū ad cōsensum. ¶ Habet quoq; nomia
fm quod cōpatur ad actus delectabiles.
Et fm hoc vocatur cōcupiscētia que so-
nat viciū in actu prout est in adultis. Itē
cōcupiscibilitas que sonat viciū in potē-
tia prout est in puulis. ¶ Habet etiā no-
men fm quod comparatur ad primū hoiez
a quo cōtrahitur. et sic vocatur originale.
quod est carentia debite iusticie.

De peccato actua

Dli mortali et circa ipm in generali occurrē
¶ Circa peccatū ā actua (tribus
le mortale aliqua sunt videnda
¶ Primo qd sit. Scōdo de diuer-
sis eius noibus seu appellatōi-
bus. Tertio de huius peccati effectib; Quar-
to de diuersis eius generib; seu diuisiōi-
bus. Quinto de quolib; septem peccato-
rum capitaliū ac eorum filiabus seu spe-
ciebus/aliquid in speciali declarabitur.

Quid sit peccatū

actuale mortale in spēali et quō diffinit.

Peccatū igit actuale mortale/
sic diffinitur fm August. Peccatū
est dictū vel factū vel cōcu-
pitū/pra legē dei. Et ponitur
in dicta diffinitōe dictū ppter pctm oris.
factū ppter pctm opis. cōcupitū ppter pec-
catū cordis. ¶ Diffinit et aliter fm eūdē
August. Peccatū est volūtas retinēdi fa-
ciendi vel cōsentiēdi quod iusticia vetat.
¶ Insup sciendū qd pctm proprie nō est
substātia vel res aliq; sed defectus et corru-
ptela. ¶ Circa qd tamen aduertendū ē. qd
aliō est peccati actus. aliud est peccati habi-
tus. aliud peccati reatus. Peccati actus ali-
qd est. sed qm nō ampliū sit. desinit eē. etiā
sine grā. Sz peccati habitus qd ex malis
actib; relinquitur/ etiā aliqd est et remanet
interdū cessantib; etiā ipsis actib;. ac etiā
post infusam grām peccatiq; remissionē.
Peccati vero reatus siue macula/fm rem-
nihil est. deformat tamē aīa; : nō p modū
positōis sed p modū. priuatiōis sicut trū-
catio mēbri p modū. priuatiōis cor. p defor-
mat et maculat. Dicit etiā Augu. qd sicut
abstinētia nulla substātia vel res est. et nō
ex ea cor. p languescit. ita pctm nō est aliq;
substātia vel res. ex eo tñ natura minuit et
corruptiō. delect tñ semp p grām. ¶ Notan-

dum p̄terea qd pctm. qñq; trāsīt actu et re-
manet reatu. sicut pctm actuale actu con-
pleto an penitētiā. Qñq; ecōtra pctm trā-
sit reatu et remanet actu. sicut in pctō ori-
ginali p baptismū. Qñq; trāsīt pctm actu
sum et reatu. sicut pctm actuale actu pple-
to et p penitētiā. Qñq; pctm remanz ac-
tu et reatu sic pctm originale an baptismū.

De diuersis nomi-

Dnibus peccati actualis mortalis
¶ Diuersis frequēter noib; pecca-
tū ipm mortale p doctores no-
minat fm diuersas eius pprie-
tates et opatōes et effectus. Vocat enī qñq;
macula. et hoc idē qd imaginē dei deformat
et maculat. Vocat qñq; reatus. qm ad eter-
nā penā obligat. Vocat qñq; pollutio et
hoc qntū ad p̄ragionē tractat. et terrena
delectatōe. Vocat qñq; delictū et hoc fm
qd est recessus a dignitate grē habite. Vo-
cat qñq; culpa. et hoc prout respicit penā
quā meret et incurrit. Vocat qñq; offensa
et hoc est qd contra deū est et p̄tra deū facit.
Vocat qñq; p̄uaricatio et hoc in qntū mā-
datū dei respicit qd trāsgrediēdo p̄uarica-
tur. Vocat qñq; pctm put cōuersio fit ad
bonū et mutabile cū auersione a bono in
cōmutabili. Vocat qñq; scelus et propt ma-
gnā iniuriā qd peccando deo fit. Vocatur
etiā quandoq; nefas put est illicitū perso-
ne perpetrātū. Vocatur etiā quandoq; cri-
men prout est dignū accusatōne et pena.

De diuersis effe-

Hctibus peccati actualis mortalis
¶ Quisimodi autē peccati/ multi-
plex fm doctores repit effectus.
sed qntū p̄ntē p̄cernit tractatū
satis erit aliq; enūerare. An effectus. ¶ Et
p̄rio naturalia vulnerat. qd signat in illo
qd iuxta euāgelium descēdēs ab hierlm i hie-
rico incidit in latrones. ¶ Alii. ¶ Intelle-
ctū obscurat in cognitōe veri. et affectū te-
pescere facit i ope boni. ¶ Alii. ¶ Gratui-
tis spoliāt. ne tñ bonū aliqd pereat. bona
opa qd qd peccādo mortificat/ alijs iuxta
dispensatiōem dei elargiēnt saluādis.
¶ Alii. ¶ Aīam maculat. ad penā eternam
obligat. et sciam amaricat. cor indurat.
¶ Alius. ¶ Noiem quasi insensibile reddit.
Exēplo canis submergēdi qd lapidē i col-
lo suo nō sentit. donec ab eo in fundū aq

trahitur. **Alius** Animā occidit. quia deo qui vera vita est. priuat. **Ali** Ad alia pctā trahit. **Un** Greg. Peccatū quod p penitentiā nō diluit. suo pōdere ad aliud trahit. **Alius** Bona q̄ in peccatis fiūt. infructuosa et quantū ad meritū et q̄ntum ad premiū reddit. **Alius** Exhominē quendā effectiue infirmū facit. Nā in pctōre est ignis auaricie. fetor luxurie. tenebre ignorātie. vermis cōsciētie. sitis concupiscētie. et demones p effectū et huiusmodi. **Alius** Vacuū hominē tā dem relinqt. et merito q̄ mūdo adherentia. sugūt verba arētia. Fallendo decipit sicut esca i hamo vel lignū putridū de nocte lucens. **Alius** Hoīem vere stultū demonstrat. seruiedo scz illi qui ipm torq̄ri querit et tandē torq̄bit. Componēdo q̄s et congregando supra se vnde torquet et crenet. **Unde** Augu. li. de ci. dei. Hoc vitū adimit integritatē. pulcritudinem. salutem. virtutē. et quicqd boni per vitium detrahi seu minui consuevit.

In quo peccatum

habet esse ortū. **Notandū** est vltēr. q̄ q̄nis peccatū ipsi bono cōtrariū sit. non tamē habet esse nisi in bono. nec ortū nisi a bono. quod quidē bonū est libere arbitriū ac voluntas. a qua peccatū est sicut a prima origine et in q̄ est sicut in p̄rio subiecto. Voluntas igit̄ est causa peccati. cāz dico nō efficientē sed deficientē. Volūtas enī fm q̄ habet respectū ad suū principium a q̄ est. scz ad deū nō est nata elicere ex se nisi bonū. Sed fm q̄ habet respectum ad principū ex q̄ est. qd̄ est oīno nihil. cū ipsa volūtas ex nihilo sit. semp tendit ad defectū. Si ergo velim̄ scire vñ malū culpe sit materialit. dicendū q̄ ex nihilo. Si vero velim̄ scire vnde sit terminalit. dicēdū q̄ ex absentia debiti modi debite speciei et debiti ordinis. S; si velim̄ scire vñ sit originaliter. dicendū q̄ a volūtatē siue a libero arbitrio.

De progressu pec-

cati. **Nota** q̄ peccatū inciat in cogitatione. p̄cedit et crescit in delectatione. p̄ficiet in cōsensu. **Circa** p̄cessum autē pcti notandū est q̄ aliqua ipm pctm̄ antecedūt. aliqua ipm subsequūt. aliqua ipm concomitant. **Item** respectu p̄imi. Aliqua

peccatū antecedunt ex pte auersionis. Et aliqua antecedūt ex parte p̄uersionis. Ex parte autē auersionis. i. quādo quis a bono incōmutabili quod de^o est. auerti et se pari incipit. antecedūt peccatum. cōtempus. omīssio. ingratitude. inobedientia. **Ex** parte vero cōuersionis scz quādo homo se in peccatū p̄uertit. antecedit peccatum. cogitatio. libido. concupiscentia. delectatio. p̄uersa intentio. cōsensus. Peccatum autē subsequūt. macula id est deformatio imaginis dei. reatus. et obligatio ad penam eternā. **Peccatū** concomitatur circumstātie que ipm vel aggrauāt vel minuant. et sunt octo que ex versu sequenti notificari possunt. vñ versus. **Quis** qd̄ vbi p̄ quos. quotiens cur quomodo q̄.

De tribus actione

deprauatibus. **Per** tria etiā principia liter depruari solet actio. etiā illa que est de genere bonorū. **Quandoq̄** in sui principio. quādoq̄ in sui medio. quādoq̄ in sui fine. scilicet p̄ malam intentionem. p̄ negligentiam. p̄ vanam gloriam.

Quib' causis unū

peccatū dicit̄ maius. **M**ultis etiā causis seu respectibus unū peccatū dicit̄ mai⁹ seu graui⁹ altero. **V**idelicet causalitate vt peccatū luciferi. **G**eneralitate vt peccatū p̄mi hoīs. **D**eformitate vt peccatū iude p̄ditoris. **R**emissionis seu venie difficultate. sicut pctm̄ in spiritū sanctū. **P**ericulo sicut pctm̄ ignorantie. **I**nséparabilitate vt peccatū cupiditatis. **P**ronitate vt pctm̄ carnis. **O**ffensiōe vt pctm̄ idolatrie. **E**x pugnādi difficultate vt superbia et vana gloria. **S**entis cecitate vt peccatum ire.

De quinqz operū

generibus. **Notandū** est etiā q̄ inter cetera. q̄nqz repiunt genera operū. Nā qdā sunt mala in se vt illa q̄ de sui natura seu in suo genere mala sunt. sed tñ p̄ aliquas. circūstātiās bona fieri possunt. vt homicidiū quod in se malū est. s; p̄ circūstātiā aliquā p̄t effici bonū. vt puta qñ sit p̄ debitam iusticiā. vel se legitime defendēdo cum mortis piculū euadi nō possit et huiusmodi. **Quedā** sunt mala fm se vt illa q̄ fm totū suū esse mala sunt. nec p̄ circūstātiās aliq̄s bona effici p̄nt. sic est odire deū

vel fornicari et hōi. Quedā e contrario sunt bona in se ut illa q̄ de sui natura sunt bona ex genere. sed tñ p̄ aliquas circūstā-
tias possunt fieri mala. Sicut est dare ele-
mosinā quod in se bonū est sed p̄ circum-
stantiā aliquā pōt fieri malum. ut puta si
dare p̄ sola vana hominū laude acq̄ren-
da vel hōi. Quedā sunt bona fm̄ se. ut
illa que fm̄ totū suū esse bona sunt nec p̄
circūstātiā aliquā. pōt fieri mala. sicut
est diligere deum ex caritate. Quedā sunt
indifferētia scz que suo esse nec bona nec
mala sunt. possunt tñ fm̄ circūstātiā bo-
na vel mala fieri. sic mouere pedē sine de-
liberatōe. vel qñq; p̄medere. qd̄ fm̄ circū-
stātiā aliquā bonū fieri potest. ut puta in
necessitate. cor p̄ suū debite sustentādū ut
efficaci⁹ deo seruire possit. Et e contrario
malū. ut puta si ad sup̄fluitatē et ex sola li-
bidie vel volūtariē p̄cepta ecclesie trās-
grediendo fiat.

**De quatuor gene-
ribus seu diuisionibus peccati mortalis**

Licet plures peccati mortalis/
diuersis respectibus et causis/
possent assignari diuisiones seu
genera. q̄ntū tamē ad p̄ntis tra-
ctatus cōpendiū attinet. quatuor solum
quarta diffise insistet. quia p̄ eius decla-
ratōes alie tres clarez facilliter poterūt itel-
ligi. imo ipas tres effectualit̄ cōprehēdit

De prima diuisione

Prima igit̄ dictar̄ quatuor di-
uisionū est q̄ peccatorū morta-
liū aliq̄ sunt carnalia alia sp̄ia-
lia. Carnalia aut̄ maioris sunt
infamie. Spiritualia s̄o maioris culpe.

De secūda diuisione

Secunda diuisione est q̄ pec-
catorū mortaliū aliqua sunt cō-
missi alia delicti. Quod in effe-
ctu est dicere Aliqua cōmittūt
in faciēdo. alia in omittēdo. Prima pec-
cata sunt p̄uaticatio seu trāsgressio legis
quo ad p̄cepta negatiua. ut puta Nō occi-
des nō mechaberis. Secūda sunt p̄uari-
catio seu trāsgressio legis quo ad p̄cepta
affirmatiua. sicut sunt. Diliges dñm deū
tūū ex toto corde tuo et honora patrē tu-

um et. Et fm̄ hāc etiā diuisionē dicif̄ pec-
catū mortale esse et fieri contra duas par-
tes iusticie. Quarum vna est. declinatio a
malo. Alia est facere bonum.

De tertia diuisione

Tertia diuisione est ex peccatorū
mortaliū aliqua directe cōmit-
tunt in deū alia i proximiū alia
in seipm̄. Peccatū autē in deū
itez subdiuidit. Nā qñdoq; peccat in pa-
trē quādoq; in filium. qñq; in sp̄m̄ sc̄m̄.
De quib; latior fiet speculatio infra in fi-
ne declaratōis q̄rte diuisionis. Peccat̄ ei
alio respectu in deū quadruplicit̄. primo
male de ipso p̄ infidelitatē sentiēdo. sc̄do
ipm̄ blasphemādo. tertio ei⁹ sacramēta in-
digne ministrando et tractādo. q̄rto eum
tentando. Rursus deū tentādo peccat̄
triplicit̄. Nam tentat̄ vel ei⁹ potētia. signa
scz ab eo perēdo. Vel tentat̄ eius iusticia.
p̄ hūanas scz p̄batōes. ut puta p̄ candens
ferrū vel duellū vel similia/ iudiciū ei⁹ ex-
q̄rēdo. Vel tētat̄ ei⁹ misericordia. suā sc̄li-
cet q̄si examinatō bonitatē. se stultis pi-
culis p̄mittēdo. In primū vero peccat̄
etiā triplicit̄. vel bona sua ei indebite au-
ferēdo. vel bona p̄pria sibi in sua necessita-
te nō cōicando. vel mala p̄suasiōe aut ma-
lo exēplo eū in peccatū trahēdo et inducen-
do. In semetipm̄ at̄ peccat̄ q̄s etiā tri-
plicit̄. Vel sibi ipsi necessaria subtrahēdo
vel sup̄flua sumēdo. vel vltra vires ac de-
bitū moderamen quippiā aggrediendo.

De quarta diuisione

Quarta diuisione peccati (ne-
mortalis sumit̄ p̄ septē vicia ca-
pitalia. Que sunt. sup̄bia. inui-
dia. ira. acedia. auaricia. gula.
lucuria. Et qz ut supra tactū est de ista q̄r-
ta diuisione expediēs est diffusiorē hic fa-
cere declaratōem. tum qz p̄ eam supra di-
cte tres alie diuisiones clarius intelli-
gerūt imo eas effectualit̄ p̄prehēdit. tñ qz
p̄prie loq̄ndo in ipsa et ex ipsa p̄cipal̄ ef-
fectus p̄cipalisq; intērio huius octauū
tractatuli istius libelli p̄sistit et dependet.
Ideo de ipsis septē peccat̄ capitalib; hic
fiet quoddā speciale capitulū. et iuxta di-
uisionē in principio hui⁹ p̄cipalis ca-
pituli quod est de peccato actuali posita
de his scz que in eo videnda sunt.

Aliqua circa mate

riam septē vicioꝝ capitaliū prenotanda
Iterum anteq̃ ad specialē seu parti
 cularē declaratiōez ipoz septē vicio
 rū capitaliū veniat/ aliqua sunt cir
 ca ipsa aduertenda. Et primo notādū
 venit q̃ pctm̄ veniale. siue sit quantū ad
 actū siue q̃ntum ad maculā. nullo modo
 potest fieri mortale. sic scz q̃ illud idē fm̄
 substantiā qd̄ pri⁹ fuit veniale/ fieret mor
 tale. Et rō est. quia nulla res potest muta
 respēm suā. Peccatū autē mortalez venia
 le sunt due diuerse peccati species. Verū
 tamen aliquis actus qui de sui natura est
 de genere peccati venialis/ bñ potest fieri
 mortalis. Et hoc quatuor modis. Pri
 mo modo rōne p̄scientie q̃ de illo actu fie
 ri potest. qz quicqd̄ fit cōtra cōscientiam
 formatā/ edificat ad gehennā. etiā si sit cō
 tra cōsciām erroneā. Et hec est rō. qz cū
 in pctō duo sint scz auersio & cōuersio/ Pe
 nes p̄mū iudicatur q̄litas siue grauitas
 peccati. qm̄ auersio a deo est in pctō qua
 si formale. & auersio ad creaturā q̄si mate
 riale. Quāuis ergo leuare festucā de terra
 videat̄ leue vel indifferēs. si tamē fiat con
 tra cōsciām est pctm̄. qz tūc in aīo sp̄nit
 realiter bonū incōmutabile. & ita fit auer
 sio a creatore. Secōdo modo ex cōplacē
 tia que in illo actu possit capi & capetur.
 Unde Aug. Nullū pctm̄ adeo veniale est
 qd̄ nō fiat mortale dū placet. Tertō mō
 ex dispositōe seu p̄liuitate que exinde cō
 trahitur. qz p̄ frequentē lapsū in venia
 lia. disponit homo ad mortale. Et fm̄ h̄
 intelligit̄ illud dictū Grego. Vitasti grā
 dia vide ne obruaris arena. Hoc autē di
 cit qz sepe de minimis peccatis dū freq̄n
 ter fiunt & sic quasi contēnūt/ venitur ad
 magna. Sicut de modica scintilla surgit
 quādoq; magnus ignis. Quarto mō
 ex p̄gressu. quia quādo insurgit veniale/
 si nō p̄hibet possit p̄gredi vsq; ad morta
 le. Non q̃ ipm̄ veniale. vt supra tactū est
 in sua substantia fieret mortale. sed qz ex ip
 so occasionaliter fieret p̄grediendo mor
 tale. vt patet in primis motib; q̃ inter ve
 nialia cōputatur. Sed quādo delectatio
 conualefcit intantū q̃ cōsensus accedit/
 iam est peccatum mortale.

Unde sumatur nu

mer⁹ & sufficientia septē vicioꝝ capitaliū
Notandū insup q̃ vt aliqualit̄ su
 pra tactū est septē sunt pctā seu vi
 cia capitalia. scz supbia. inuidia.
 ira. acedia. auaricia. gula. luxuria. quozū
 sufficiētia seu numer⁹ pōt colligi. Volū
 tatē enī hūanā frequēter cōtingit deor̄ di
 nari. Aut ergo deor̄ diat qz appetit quod
 nō est appetendū. aut deor̄ diat qz refu
 git qd̄ nō est refugiendū. Si pri⁹ mō.
 aut appetit qd̄ nō est appetendū interi⁹.
 & tūc peccat̄ peccato supbie seu vane glo
 rie. Aut appetit qd̄ nō est appetendū exte
 ri⁹ & tūc peccat̄ pctō auaricie. Aut appetit
 qd̄ nō est appetendū inferi⁹ quale est cor
 porū delectabile. Et istud iterum est in du
 plici differētia. Quia aut illud delectabi
 le qd̄ sic inordinatē appetit/ tēdit ad p̄ser
 uatōem indiuidui. & tūc peccat̄ pctō gule
 Aut tēdit ad cōseruatōez speciei vt coit⁹
 & tūc peccat̄ pctō luxurie. Si scōdo mō.
 qm̄ scilz volūtas deor̄ diat̄ refugiēdo qd̄
 nō est refugiendū. Aut illud nō refugien
 dū refugit fm̄ p̄uersum instictū potētie
 ratiōnalis. & tunc peccat̄ peccato inuidie.
 Aut illud refugit fm̄ p̄uersum instictuz
 potētie irascibilis. & tunc peccat̄ peccato
 ire. Aut illud refugit fm̄ p̄uersum instin
 ctū potētie cōcupiscibilis. & tūc peccatur
 peccato acedie. Et sic patz q̃ qz sunt q̃
 tuoz p̄ncipalia appetibilia in q̄bus vo
 luntatē humanā deor̄ dinari contingit. &
 tres solū sunt vires seu potētie aīe fm̄ q̃
 rum instictum est fuga. ideo tātmōdo
 sunt septē peccata seu vicia capitalia.

Duplici modo se

premyicia capitalia se ostendūt. nunc pa
 lam. nunc palliate.

Notandū insup q̃ ista vicia septē
 seu peccata capitalia/ qm̄q; palā &
 publice se ostendūt. vt qm̄ directe
 fiunt. qm̄q; vero sub qdā specie boni palli
 ata se ingerūt & decipiūt. An supbia qm̄q;
 sic sibi p̄suadet. Volo p̄esse vt possim p̄
 desse. Inuidia sic sibi p̄suadet. bona alijs
 nō cupio nec opto ne in p̄speritate succes
 suū nimis extollant. Iravero sic p̄suadet
 Non debeo mala mihi illata tolerare/ ne
 mihi inferri consuecāt. Acedia sic sibi p̄
 suadet. Ad hoc mihi in laboribus parco
 ne indiscrete aliquid aggrediēs deficiā et
 indiscretōis arguar. Auaricia sic sibi per

Compendiū theologie

suadet. mibi multa adhuc cōgregāda veniunt/ne ppter casus fortuitos qui supuenire pnt in inopiā incidā. 7 sic furtū rapinā vel aliud iniustū omittā. **Gula** sic sibi psuadet. Corp^o meū cibis 7 potib^o delicatis nutritio. quatin^o in sanitate cōseruetur fortiusq^{ue} efficiat^{ur} vt sic aptius sit 7 valentius ad deo seruitiū. **Luxuria** sic sibi psuadet. nō est malū aliqnto tpe ad libitū 7 placētiā viuere/et postea fortit^{er} penitere

Septem uicia capitalia septem ferocib^o bestijs cōparātur.

Notandū preterea q^{od} p^{re}dicta septē uicia seu peccā capitalia septem tā ferocib^o q^{uam} immūdis bestijs cōparari cōsueuerūt. **Supbia** seu yana gloria cōparat^{ur} leoni. **Inuidia** cōparat^{ur} cani. **ira** cōparat^{ur} lupo. **Acedia** cōparat^{ur} asino. **Gula** cōparat^{ur} vriso. **Luxuria** cōparat^{ur} porco. **Auaricia** cōparat^{ur} ericio. **Similit^{er}** etiā comparari cōsueuerūt septem grauib^o infirmitatib^o. **Supbia** seu yana gloria comparatur corp^{is} inflationi. **Inuidia** comparatur lepre. **Ira** comparatur frensi. **Acedia** comparatur lethargie. **Auaricia** cōparatur hydropisi. **Gula** comparatur epilentic. **Luxuria** comparatur febrⁱ. **Et** insup notandū 7 bñ p^{ro}siderandum. q^{od} ista septem peccā seu uicia capitalia: deuota ac frequēti passionis christi meditatiōe curant^{ur}. Nam q^{uod} debite ea que ipse domin^{us} noster **Iesus christ^{us}** in sua sacratissima passione egit 7 sustinuit cōtemplat^{ur}/repiet q^{uod} be septē mortifere pestes/ibidē mirabiliter curant^{ur}. **Teni^o** sui sacri capitis in cruce humillima inclinatio/curat supbiam. **Sui** sacri lateris aptio curat inuidiā. **Orō** sua pro inimicis curat iram. **Portatio** crucis curat acediā. **Traditio** sui spūs patri. sui corp^{is} cruci. sue matris discipulo. 7 suaz^{um} vestiū suis crucifixorib^o curat auariciam. **Portatio** aceti 7 fellis curat gulā. **Et** sua flagellatio curat luxuriā. **Notandū** insup q^{od} p^{re}dictoz^{um} peccatoz^{um}/vnum ex alio nascit^{ur}. quod sic apparet. **Superbia** enī q^{uod} omnes pcellere vult 7 appetit. statū quādo aliquē sibi equari videt aut timz. in se dolere 7 p^{ro}turbari incipit. ac exinde p^{ro}tra illū ad ipm suū bonū quo sic eū sibi equari timet/impediendū ac diminuendū mouet 7 sic ex supbia nascit^{ur} inuidia. **Inuid^o** vero quia defacili ei cui sic inuidet irascitur

et cōtra eū quasi toto spū cōmouet. idō ex inuidia nascit^{ur} ira. **Lum** autē sic cōtra alium cōmotus 7 iratus vindictā de illo appetat/7 se vindicari querat in quo si eum deficere cōtingat/in aīo suo cōtabescit et contristat^{ur}. idō ex ira nascit^{ur} quedā mentalis tristitia que a doctorib^o acedia nuncupatur. **Lum** vero sic animo tristis 7 cōtabescens cōsolatōem 7 quandā sui exaltatōem quā in seipso nō habet/in rebus exteriorib^o querat. 7 quāto plura cōgregare poterit/maiorē se habitū sperat. idō ex acedia nascit^{ur} auaricia. **Auarus** autē quia bonis temporalibus abundat. et sic ea que ad delectatiōem in cibis 7 potib^o faciunt facilius compare 7 ad sui libitum habere potest. idō ex auaricia nascit^{ur} gula. **Gula** vero ppter ventris repletōem/variasq^{ue} ciboz^{um} 7 potuū delectabiliū species quib^o reficit^{ur}/facillime despumat in libidinem. idō ex gula nascitur luxuria. **Notādū** insup q^{od} plura p^{re}dictoz^{um} septē vicioz^{um} seu peccatoz^{um} capitaliū dicuntur radices et initia seu cause alioz^{um} diuersis tamē respectibus. **Supbia** enī primo dicit^{ur} radix et initium oīs peccati ppter tres causas seu ratōnes. **Primo** ppter causam q^{uod} in omni peccato inuenit^{ur}. scz p^{ro}temptus dei qui est quedā causa oīs peccati. **Iste** autē contemptus est auersio a creatore. que in omni peccato est. q^{uod} in omni peccato/preponitur bonū cōmutabile bono incōmutabili. **Iste** contemptus nō nisi ex supbia p^{ro}cedit. 7 ex ea q^{uod} maxime. **Et** idō dicit^{ur} q^{uod} si cut sine charitate alie virtutes nihil sunt ita sine superbia alia uicia nihil sunt. **Ab** strabe supbia 7 habebis grām. **Quia** supbis deus resistit. humilib^o autē dat gratiā. **Secundo** dicit^{ur} supbia radix 7 initium oīs peccati/quia fuit primū peccatoz^{um}. **Hoc** enī peccato peccauit p^{ro} diabolus in celo 7 prim^o homo in paradiso. **Tertio** dicit^{ur} supbia radix 7 initium oīs peccati/q^{uod} ex ea p^{ro}pus 7 posterius hoc est mediate vel immediate/nascitur alia uicia et peccata. vt aliquo modo supra ostensum est in notabili immediate p^{re}cedēti. **Libido** etiā p^{ro}ut **Augusti^{us}** ponit dicit^{ur} causa oīs peccati sed alio respectu p^{ro}pter scilicet inordinatā delectatiōem que ex ipsa libidie habetur in creatura. que delectatio inordinate afficit 7 attrahit animā et auertit a summo bono. **Est** enī libido voluntas

improba qua mouet aia ronalis ad hoc q inordinate delectet in creatura. Et ex hac libidine omnia alia peccata fm prius et posterius. hoc est mediate vel immediate. alia tm via seu ordine q̄s a superbia insurgunt. Cupiditas etiā sicut ponit apostolus radix dicitur oim maloz. quasi eodē respectu iuxta suū eē sicut dicitur libido iuxta suū. Nam sicut libido vt statū dictū est dicitur causa oim peccati ppter inordinatam delectatōem que ex ipsa libidine habet in creatura que delectatio inordinate afficit et attrahit aiam et auertit a summo bono. sic cupiditas in suo esse dicitur radix oim maloz/ ex inordinato amore. qui ex ipsa cupiditate habet ad creaturā. qui inordinatus amor similiter afficit et attrahit animā et a summo bono auertit. Et q̄ inordinatus amor omnia alia peccata fm prius et posterius hoc est mediate vel immediate. alia tamē via seu ordine q̄s a superbia et q̄s a libidine insurgunt et oriuntur. **L**uxuria etiā fm **L**assianū dicitur radix ois peccati. quia carnales delectatōnes sunt nobis naturales. et ad naturalia pni sum et inclinati. ac eis cum difficultate resistim? **A**tracta igit et affecta p luxuriam aia in oia alia vicia facilliter et sine p̄sideratōe ac moderamine. fm tamē prius et posterius hoc est mediate vel immediate ex vno. scz in aliud plabitur. alia tamē via et ordine q̄s p superbia et q̄s p libidinē et q̄s p cupiditate. **P**ossent ista p̄fusius declarari sed quantum ad breuitatē huius tractatuli cōuenit. satis sint q̄ tacta sunt. q̄ ampliora videre voluerit doctores habeat solennes. et inter ceteros beatū Thomā secunda secunde. et summā de vitijs et virtutibus.

R De septē vitijs capitalibus in speciali. Et primo differentia inter superbiam et inanem gloriam:

Sic sic prenotatis dicēdū venit de quolibet predictoz septē vicioz capitaliū in specie seu in particulari. Et primo de superbia. Circa quā notandū est q̄ licet cōiter nō fiat distinctio inter superbiam et inanē gloriā. immo ponat inanis gloria filia superbie **B**rego. tamē inter eas differentia ponit. immo superbia dicitur regina et mater omnium viciozū. Quod intelligendū est grego. accepisse prout superbia cōsideratur fm quandā redundantia et

generalitatē quam habet in alia peccata in quantum scz ex ipsa omnia peccata oriri possunt. Et hoc duplici via seu ratione. **U**no modo per se et directe in quantum scilz alia peccata ordinantur ad finē superbie q̄ est propria excellentia ad quā potest ordinari quicqd homo indebite et inordinate appetit. **A**lio modo indirecte quasi p accidens remouēdo prohibēs. in quantum scilz per superbiam. homo legē diuinā contēnit. p quam phibetur a peccādo et transgreditur mandata. **I**ntelligit tamē hoc q̄n do illa transgressio mādatorū fieret ex cōceptu. Nam fieri posset ex ignorantia vel infirmitate. q̄ ibi nō esset superbia. **E**t igitur semper natura ipsorū viciozū clarius elucescat. pcedatur hic opinione greg. in sequēdo. **D**ifferentia autē que cōiter in superbia et inanē gloriā assignat est. quia licet in vtraq̄ sit immoderat⁹ et inordinatus proprie excellētie appetitus/ qui scilz nō est fm rectam et debitā ratōem/ in hoc tamē differunt. quia superbia excellentiā p priam inordinate appetit. **I**nanis vero gloria excellētie p̄rie manifestatiōem. ita q̄ superbia proprie cōsiderat in quantum ille inordinatus p̄rie excellētie appetitus habet ab intra etiā si nō ab extra p̄grediatur. **I**nanis gloria trāsit ab extra. qz illaz excellentiā appetit ab extra apparere et in ore aliorum apparere et manifestari.

De superbia in particulari put distinguit ab inanī gloriā et ponitur quasi regina aliorum viciozū.

Dicitur ergo primo de superbia. que sic vt aliqualit tactum est. fm Augusti. diffinitur. **S**uperbia est p̄uersus proprie celsitudinis appetitus. **D**icit etiā August. q̄ superbia omnibus hominib⁹ inuidet scilicet superioribus. quia eis nō equat. **P**aribus quia sibi equat. **I**nferiorib⁹ ne sibi equetur. **D**icit etiā superbia omnis peccati radix et inicitū ppter tres ratiōes supra in penulti. cap. immediate p̄cedenti tactas. **B**rego. cxxi. li. moralium quatuor species superbie assignat. **P**rima est cū homo bonum qd̄ habet/ estimat se a seipso habere **S**ecūda species est cum homo bonū qd̄ habet/ sibi desup datum credit. sed tamē se reputat illud p suis meritis accepisse. **T**ertia species est cū homo iactat se ha-

Compendiū theologie

bere bonū quod non habet. **Quarta** species est cum homo despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. **Et** est aduertendū q̄ hic iactantia accipitur quantū ad interiorē cordis arrogantiam. **Quia** si capetur iactantia quātum ad exteriorē actum quo quis falso se diceret vel laudaret habere bonū qd̄ nō habet/magis proprie p̄tineret ad peccatum inanis glorie et etiā ad peccatū mēdacijs q̄ ad peccatum sup̄bie prout sumit̄ hic et a beato Gregorio. **Istarum** autē quatuor specierū numerus et sufficientia sic sumit̄. **Dictum** est sup̄biam esse inordinatū proprie excellētie appetitū. **Om̄nis** autē excellētia accedit homini ratione alicuius boni quod habet. **Bonū** autem quod habet homo/tripliciter potest cōsiderari. **Uno** modo fm̄ se. alio modo ex parte cause qua habet. tertio modo ex parte modi ip̄m bonum habendi. **Respectu** primi certū est q̄ quanto bonū quod quis habet maius est/ tanto p̄ hoc maiorem excellētiā consequit̄. **Et** quo cōtingit q̄ homo cuius appetitus inordinate vel vltra modū sibi conueniētem / in suā propriā excellētiā tendit/ sibi in animo suo attribuit bonū quod nō habet vel maius q̄s habet et tunc est tertia species sup̄bie supra posita. que est scilicet cū quis iactat se habere bonū quod non habet. **Respectu** secūdi certum est q̄ quādo homo bonū quod habet. habet ex seip̄so. ipse excellentius habet q̄s si haberet ab alio. **Et** ex hinc procedit. q̄ homo cui⁹ appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi cōueniētem in suam propriā excellētiā tendit. illud bonum quod habet ab alio/ estimat in suo animo et sibi attribuit habere a seip̄so. **Et** quia dupliciter aliquis potest esse causa boni sui. **Uno** modo efficienter. alio modo meritorie. fm̄ hoc sumit̄ tur due prime species sup̄bie supra posite. **Nam** si homo illud bonū quod a deo habet/ estimet et reputet se a semetip̄so habere et sic efficienter/ tūc est prima species sup̄bie supra posita. **Si** vero illud bonum quod a deo habet/ estimet se et reputet a deo habere/ sed suis meritis. et sic meritorie et tunc est secūda species. **Respectu** tertij certū est q̄ quāto aliq̄s bonū quod habet excellentiori modo q̄s alijs possidet tanto p̄ hoc maiorē excellētiā consequit̄

tur. **Et** hinc est q̄ homo cuius appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi conueniētem in suam propriā excellētiā tendit/ illud bonū quod habet. estimat in suo animo et sibi attribuit excellentius habere q̄s ceteri. et tunc est quarta species sup̄bie supra posita. scilicet cū quis despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. **Et** quibus apparet clara sufficientia specierū superbie per Grego. assignata. **Est** tamen aduertendum q̄ fm̄ diuersos doctores. plures et alie assignantur superbie species. **Dyeronimus** assignat ingratiudinē speciē superbie. **August.** dicit q̄ se excusare de peccato cōmisso/ ad superbiā p̄tinet. **Etiā** presumptō qua quis tendit ad assequendum aliqd̄ quod est supra se/ ad superbiā p̄tinerē videtur. **Bernardus** etiā duodecim gradus ponit sup̄bie qui sunt. curiositas. mentis leuitas. inepta leticia. iactantia. singularitas. arrogantia. presumptō. defensio peccatorū. simulata confessio. rebellio. libertas. peccandi consuetudo. **Sed** qui debite considerat om̄es huiusmodi species seu gradus ad quatuor species p̄ Grego. vt tactum est assignatas/ reduci possunt/ et sub eis comprehenduntur. **Nam** p̄ma ingratiitudo de qua loquitur **Dyeronimus**/ reducit̄ ad primā speciem quia ingratus sibi proprie et in effectu attribuerē videtur habere a semetip̄so illud bonū quod ab alio habet/ cū illud recognoscere nolit. **Excusatio** de peccatis. de qua loquitur **Augusti.** proprie p̄tinet ad tertiā speciē quia sic se excusans videtur se iactare habere bonū quod nō habet scilicet bonum innocētie. **Presumptō** autem qua quis tendit in id quod supra ip̄m est/ proprie ad quartā speciē p̄tinet. fm̄ quā quis appetit p̄ alijs singularit̄ videri. **Duodecim** vero gradus superbie quos ponit **Bernard.** licet fm̄ quid et fm̄ modū accipiendi ipsius **Bernard.** ad superbiā p̄tineant. nō om̄es tamen accipiuntur fm̄ ipsam propriā naturā seu essentiā superbie cui assignantur. **Sed** sumuntur aliqui tam fm̄ diuersas hominū cōditōes. q̄s fm̄ cōparatōem ad grad⁹ hominū qui vel sunt maiores vel equales vel miores. **Non** solum etiā in dictis duodecim gradib⁹ tangunt species alique sup̄bie. s̄ etiā quedā ip̄am superbiā antecedētia et quedā cōse-

quentia. **S**umuntur etiā predicti duo/decim grad⁹ supbie a Bernardo assignati. p^o oppositū ad duodecimū grad⁹ humilitatis. quos b^o b^o Benedictus in sua regula ponit. **P**rim⁹ enī gradus humilitatis ab ipso beato b^o b^o assignatus est cordet ope semp humilitatē ostendere de fr^o in terrā aspectib⁹. **C**ontra quē ponit Bernar. p^o m^o gradū supbie. curiositatem. **N**am iuxta quod dicit **S**ens homis sui ipsius incuriosa. quod ex priorū merito r^o vana est imatōe procedit. aliorū cōiter curiosa efficit. r^o iā vel ad ea que ad ipam nō spectat immoderate cognoscenda. vel mores viciaq⁹ aliorū inquirēda se trāssert hinc inde oculos vagari. capiteq⁹ erecto ac aurib⁹ suspensis incedere incipit. **S**ecund⁹ gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. vt pauca v^o bar rationabilia q⁹ loquat⁹ r^o nō clamosa voce. **C**ontra quā ponit Bernar. sc^o m^o gradū supbie. leuitatē. mentis quā ex gradu precedentī oriri ponit. **N**ā vt dicit anim⁹ hominis nulla sui cura aggrauatus. duz mores vicia aliorū curiose circūspicit in quandā leuitatem r^o instabilitatē transit. **N**am dū nūc aliquos sibi superiores aspiciam se supari doletz p^o inuidiā tabescit. **D**um vero nunc alios sibi inferiores cernit p^o quandā vanā excellentiā pueriliter hilarit. **N**unc pauca r^o mordacia loquitur. nūc multa r^o inania. nūc risu. nunc luctu plena. **T**ertius grad⁹ humilitatis a beato benedicto assignat⁹. vt quis nō sit facilis aut prompt⁹ in risum. **C**ōtra quē ponit bernar. tertiu gradū supbie ineptā leticiā. quam ex duob⁹ gradib⁹ immedia te precedentibus oriri dicit. **N**am dū p^o curiositatē ad animi seu mētis leuitatē q⁹ deuenit r^o gaudiū quod ex sui presumptōne concepit per tristitiam quā interdū de alienis bonis p^o trahit interpolari metuit statū ad remediū false consolatiōis confugit. ita vt bene sibi conscius. vel sui oblit⁹ vel ab omī culpa absolutus putet. **N**unc apparet in fronte hilaritas. nūc in signis scurrilitas. nūc ad iocū pronitas. nūc vanitas in incessu. nūc facilitas in risu. **Q**uartus gradus humilitat⁹ a dicto beato benedicto assignatus est taciturnitas vsq⁹ ad interrogatiōem. **C**ōtra quē ponit bernardus quartū gradū superbie. **I**actā tiam quā ex precedentī gradu oriri dicit.

Nam dū mente in ineptam leticiā resoluta. vanitas crescere grossescere inceperit iam necesse est vt lacato sinu ab extra erūpar. querit tunc quib⁹ omīe quod sentit effundat puenit interrogantē. nō querenti responder. **N**unc querit r^o soluit. nūc ieiunia laudat. cōmendat vigiliās. somnia p^o fert r^o visiones. **Q**uintus gradus hūilitatis a beato benedicto assignatus est tenere quod habz cōis obseruatiā. **C**ontra quē b^o bernar. quintū gradum supbie ponit singularitatē quā ex precedentī gradu oriri dicit. **T**urpe etenim esset ei qui se supra ceteros extollit r^o iactat/ nisi pl⁹ vel aliter q⁹ ceteri/ aliqd speciale ageret/ quo vltra eos apparere possit. **T**alis plus sibi de aliquo p^o ticulari bono q⁹ se facere estimat blanditur. q⁹ si decies plus in cōitate faceret. **P**allorē suum in vultu/ r^o maciē in manib⁹. r^o talia que in seipso videre potest/ speculatur ad sua particularia strenuus. ad cōmunia piger. vigilat in lecto. r^o dormitat in choro. et huiusmodi. **S**extus gradus humilitatis a d^o b^o beato benedicto assignatus est credere r^o pronunciare se omnibus viliozem. **C**ōtra quē ponit bernardus sextū gradū superbie. arrogantia. quam ex precedentī gradu oriri dicit. **N**am cū q⁹ talia opa sic singulariter agit. iam ap^o simpliciores eius fama seu opinio crescere incipit q⁹ ipsa ei⁹ opa que videt probant. q⁹ discernere nesciūt quā intentōne procedat. sicq⁹ dū miser ille ab alijs beatificat. apud se in errore inducit. **C**redit enim q⁹ audit. sed quid intendat nō attendit. r^o dum plus de seipso alijs q⁹ sibi credit. non solū verbo aut operū ostentatione probitatē demonstrat. sed interno etiam sui cordis affectu se alijs sanctiorem credit r^o reputat. **S**eptim⁹ grad⁹ hūilitatis ab ipso beato benedicto assignat⁹ est se ad omīa indignū r^o inutilem credere r^o confiteri. **C**ontra quem ponit bernar. septimū gradū superbie. p^o sumptōnem quā ex precedentī gradu oriri dicit. **N**am q⁹ se in animo alios p^o cellere putat. q⁹ modo eē potest q⁹ plus de se q⁹ de alijs presumat. **T**alis prim⁹ in conuētib⁹ refidet. prim⁹ in consilijs responder. **N**on vocat⁹ accedit. non iussus se intromittit. q⁹ quid ipse fecerit recte factū. q⁹ quid vero nō fecerit inordinate factū reputat. si vt optat n^o p^o moueat superiorē suū aut inidū aut

Compendiū theologie

deceptus indicat. in minoribus obedire indignat. quia ad maiora se reputat idoneum. **S**extus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est confessio peccatorum. Contra quem ponit Bernardus. octavum gradum superbie. defensionem peccatorum. quam ex precedenti gradu oriri dicit. Etenim qui se faciliter ad omnia ingerit / impossibile quasi est quin aliquando deficiat. cum ergo talis a suo superiore corrigi ceperit: culpam suam quod habere non putat / non agnoscit et tunc in varias peccatorum suorum excusationes se ponit. aut enim fecisse negat. aut fecisse confitetur. sed quod bene fecit. aut si male se fecisse fateatur. dicit tamen quod non multum male. etsi multum male / quod non mala intentione. etsi iterum de mala intentione convincatur aliena se dicit suasionem peccasse. Et quomodo talis quod apta defendit. malas sui cordis cogitationes revelaret. **N**onus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Pro obedientia in duris et asperis patientiam amplecti. Contra quem ponit Bernardus nonum gradum superbie. simulatam confessionem quam ex precedenti gradu oriri dicit. Nam qui ut tactum est. sic ex arrogantia et presumptione peccata sua excusant. si ut interdum contingere potest de manifestioribus culpis arguantur scientes quod si defenderent non crederetur eis. ad subtiliora se convertunt argumenta defensionis verba respondendo dolose confessionis. Nunc etenim vultum demittunt. corpus prosternunt. lacrimas sibi si possunt extorquunt. suspiria et gemitus emittunt. Sed si eis levis aliqua contumelia aut exigua pena inferatur. iam suam simulatorem dissimulare non valentes / murmurare fremere irasci et conturbati incipiunt. **D**ecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Et cum obedientia quis se subiciat maiori. Contra quem ponit Bernardus. decimum gradum superbie. rebellionem quam ex precedenti gradu oriri dicit. Cum enim sic simulate suam culpam confitens penam sibi impositam impatienter sustinet sequitur iam ab alijs notari: ac suam falsitatem conspicit. et exinde suam opinionem et laudem diminui videt. grandem in corde suo superbo confusione habet valde tunc difficile est tale huiusmodi inversorum iudicij tacitum adq̄escere. sed mox frontosus impudens. et quasi despatus in rebellionem corrumpit. Et qui prius solum fra-

tres contempserat. iam impudenter et potenter inobediens etiam contemnit magistrum.

Undecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Ut quis voluntatem propriam non delectetur implere. Contra quem ponit Bernardus. undecimum gradum superbie libertatem peccandi quam ex precedenti gradu oriri dicit. Nam cum subdit magistrum vel superiorem non timere incipit. nec primos seu fratres. aut sodales habet quos vere in quadam securitate maiorem libertate ad sua desideria implenda profuit. in ipsisque adimplendis delectatur. et quibus forsitan non penitus in principio dei formidine abiecta quasi vadum tentans / illicita cum quodam timore perficiat. postmodum tamen pedetentim in viciorum gurgitem intrat.

Duodecimus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. ut quis deum timeat. et memor sit omnium que precepit. Contra quem ponit Bernardus. duodecimum gradum superbie. consuetudinem peccandi quam ex precedenti gradu oriri dicit. Nam postquam terribili dei iudicio / prima flagitia impunitas sequitur. tunc per quandam frequentiam malorum actuum / homo in quandam peccandi consuetudinem trahitur. Ex hisque carnalibus desiderijs absorptus. rationis que ac timoris dei oblitus. indifferenter suis libitibus vitatur. Nec ab illicitis cogitandis et pagedis restringitur. sed quicquid sibi in corde. in ore. in manu occurrit. machinat. garrit. et operatur malinolos quidem magniloquus facinorosus. **T**ertium duodecimum graduum numerus ex hoc accipitur quia homo per superbiam communiter iniuriatur. Vel deo. vel homini cui debet esse inferior. vel homini cui debet esse par. **S**extus primi gradus determinatur secundum iniuriam que per superbiam fit homini cui quis debet esse par. Quatuor alij sequentes gradus determinatur secundum iniuriam / que per superbiam fit homini cui quis debet esse inferior. Duo vero ultimi gradus determinatur quantum ad iniuriam que per superbiam immediate deo fit. Et notate dicitur immediate quia etiam alij gradus reducantur in deum. sed non immediate imo mediante primo. **S**ecundus autem dicitur quia a minori ad maiorem fit progressus. Etiam propter grauedinem peccatorum que iuxta illos gradus committuntur. Primus enim gradus malus est. secundus peior. et sic ascen-

dendo vsq; ad vltimū qui reperietur esse pessimus omnium. Unde iniuria que fit respectu parisi est minor. illa que fit respectu superioris est maior. scilicet illa que fit respectu dei est maxima propter quod predicti gradus taliter ordinantur.

De uicio seu peccato inanis glorie.

Nunc dicendum est de inani gloria qua Grego. ponit esse primum vitium capitale. Que sic describitur. Inanis gloria est inordinatus appetitus laudis. glorie. et honoris. Finis enim principalis inanis glorie est manifestatio proprie excellentie. Inanis glorie septem a beato Grego. xxxi. li. moral. filie assignantur. scilicet inobedientia. iactantia. hypocrisis. contentio. pertinacia. discordia nouitatum. presumptio. Quarum numerus seu sufficientia sic sumit. Finis inanis glorie ut supra dictum est. est manifestatio proprie excellentie. Ad manifestatorem autem proprie excellentie potest quis dupliciter tendere. Uno modo directe alio modo indirecte. Si directe aut fit per verba. aut fit per facta. Si per verba tunc est iactantia. Si per facta. Aut illa facta sunt vera et aliqua ammiratorem importantia alias nulla consequeretur gloria. et tunc est nouitatum presumptio. Nam eas solent homines magis ammirari. Si autem per facta et aliqua ammiratorem ut dictum est habentia. sed tamen non vera immo ficta. et tunc est hypocrisis. Si autem tendat homo ad manifestatorem proprie excellentie secundo modo scilicet indirecte. Et hoc potest contingere quod dupliciter. scilicet vel quantum ad intellectum. vel quantum ad voluntatem. vel quantum ad locutionem. vel quantum ad factum. Si primo modo scilicet quantum ad intellectum. et tunc est pertinacia. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam nimis innititur sue proprie sententie nolens cedere sententie meliori. Si secundo modo scilicet quantum ad voluntatem et tunc est discordia per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam non vult a propria voluntate discedere in alium seu in alio concordet. Si tertio modo. scilicet quantum ad locutionem et sic est contentio. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendendam clamoso verbis contra alium litigat volens vincere obtinere. Si quarto modo scilicet quantum ad factum et sic est inobedientia. per quam scilicet

homo ad suam excellentiam ostendendam non vult exequi preceptum superioris / ne exequendo videatur in aliquo inferior.

De uicio seu peccato inuidie.

Absequenter de inuidia tractandum venit. Que secundum Augustinum est dolor seu odium felicitatis alienae. Secundum vero Iohannem Damascenum. est tristitia de alienis bonis. Et dicitur inuidia a non videndo quia scilicet bona aliorum videre non potest seu non libenter videt. Et quia displicentia boni alterius que interius habetur potest quodammodo per actum visus exterius denotari seu percipi / ideo proprie dicitur inuidia a non videndo id est non libenter videndo. Nam sicut dicit Seneca. Quicquid mente fugimus / in gestum oculis videmus. Et ideo illa interior displicentia / proprie inuidia dicitur. Ipsi autem inuidie quinque per Grego. assignantur filie. xxxi. li. moral. scilicet odium. susurratio. detractio. exultatio in aduersis proximis. afflictio in eius prosperis. Quarum numerus seu sufficientia sic accipitur. In conatu enim inuidie. quoniam scilicet aliquis contra alium inuidia in animo motus / ipsam ad effectum perducere nititur / aliquid est tanquam principium aliquid tanquam medium. aliquid tanquam terminus seu finis. Illud autem quod est tanquam principium / est ut primo inuidus apud alios verbo diminuat gloriam seu famam hominis. Et hoc potest contingere dupliciter. Vel in occulto. et tunc est susurratio. que est quoniam aliquis malum occulte de suo proximo dicit. eius famam denigrando. Et iuxta Isidorum dicitur a sono locutionis quia proprie fit in aure et secrete. non in facie hominum. Vel tunc dicit inuidus gloriam alterius diminueret in manifesto seu in aperto. et tunc est detractio quoniam est quoniam aliquis aperte malum de suo proximo dicit. eiusque famam denigrat. ledit et diminuit. Et tamen circa ista duo peccata aduertendum. quia secundum Thomam ipsa in materia conueniunt et etiam in forma siue modo loquendi. quia utrobique malum de proximo occulte dicitur. Et intellige hic occulte id est non audiente eo de quo sic malum dicitur. Et hinc est quod propter istam similitudinem vnum pro alio sepe sumitur. Differunt tamen in specie respectu finis ad quem fertur intentio. Nam principaliter in tercio detractoris

Compendiū theologie

est famā proximi denigrare. **U**n̄ illa precie mala de proximo pfert. ex quibz ipse primus infamari possit vel eius fama diminui. **S**usurrionis vero intētio principalis est illū / cui sic inuidet / p mala q̄ de eo dicit. ab amicitia alioz separare. **D**etractor etiā pprie est qui apte et in facie hominū / mala de aliquo loq̄tur. **S**usurro autē ad ptem et secrete et q̄si in aure vt iā tactus est. **I**llud autē qd̄ est tanq̄s mediū / est quo inuidus facto p se nec p aliū cōmodum et vtilitatē seu profectū alterius ipediat seu dimiuat. **E**t tūc aut illud facere et adimplere potest. **E**t tūc exinde venit et oritur exultatio in aduersis primi. aut nō. et tunc exinde venit et oritur afflictio in p̄speris primi. **I**llud autē qd̄ in inuidia est tanq̄s terminus seu finis cōsistit in ipso odio / qd̄ inuidus de psona cui inuidet habet. **N**ā sicut bonū quod delectat causat amorem sic illud qd̄ contristat causat odiū. **E**st tamē pro clariori p̄missoz intellectu aduertendū qd̄ afflictio in p̄speris primi / dupliciter potest cōsiderari. **U**no mō fm quā dā generalitatē qn̄ scz de aliq̄s de p̄speris alicui inq̄ntū habet aliquā gloriā seu famā tristatur. **E**t tūc afflictio in p̄speris primi / nō est filia inuidie. **I**mmo est ipa inuidia met. **A**lio mō magis p̄cularit̄ inq̄ntum scz quis de p̄speris proximi q̄ ip̄e nitebat impedire tristat. inq̄ntū scz cōtra suū conatū eueniūt et tūc est pprie filia inuidie. **E**xultatio enī in aduersis primi non est directe idem qd̄ inuidia. sed ex ea seq̄t et nascit̄ exultatio de malo eiusdē. **E**t etiā notandū qd̄ est quedā inuidia que inter grauissima peccata p̄putat. scz inuidia fraterne gratie. qn̄ scz aliquis nō solū de bono primi dolet. sed etiā de ipso augmento gratie dei qd̄ ipse primus habet. **E**t h̄mōi inuidia ponitur pctm̄ p̄tra spiritū sanctū. **Q**uia p h̄mōi inuidiā / homo quodāmodo videt̄ spū sancto inuidere. eo qd̄ in suis opibz glorificat̄. **E**t ideo ponitur h̄mōi inuidia spēs peccati in spm̄ sanctū. vt latius infra videbit̄ vbi de peccato in spm̄ sanctū agef. **N**otandū etiā qd̄ licet interdū inuidia zelus / nomine. et interdū pro zelo accipiat̄. est tū inter ea realis differentia. **P**ro quo sciendū qd̄ tristitia de alienis bonis / potest quatuor modis seu causis cōtingere. **U**no modo qn̄ aliquis dolet de bono alicui inq̄ntū ex

eo timet sibi ipsi vel alijs bonis viris nocumētū puenire. et talis tristitia nō est inuidia et potest esse sine pctō. **S**cdo mō qn̄ aliquis dolet de bono alterius. nō inq̄ntū ille alter illud bonū habet. sed ex eo inq̄ntū ipse q̄ inuidet sile bonū in se nō habz. immo sibi deest. p̄tendo tamē ad bonū finē et ista tristitia non est inuidia. sed est pprie zelus. et si iste zelus sit circa bona virtuosā seu honesta. laudabilis est. **I**ntra illud i. ad Corin. xiiij. **E**mulamini sp̄alia. **S**i aut sit de bonis tēpalibus. potest esse et cum pctō et sine pctō iuxta hominis sic zelātis intētiōem. **T**ertio modo qn̄ aliq̄s de bonis alterius dolet seu tristatur inq̄ntū ille cui illud bonū accidit est ipō bono indignus. **E**t ista tristitia nō p̄t pprie oriri ex bonis virtuosis seu honestis. ex quibz aliquis iustus et virtuosus effici potest. qz iā qd̄ dammodo sibi ipsi repugnet. **S**i vero oriatur et veniat ex bonis temporalibus / cū fm doctrinā fidei t̄palia bona q̄ idignis pueniūt. ex iusta dei ordinatōe disponāt vel ad eoz damnatōem. et h̄mōi bona tēpalia quasi nihil sint in cōpatōe ad bona futura que seruātur bonis. iō h̄mōi tristitia p̄hibetur. **I**ntra illud psal. **N**oli emulari in malignātibz. neqz zelaueris facientes iniquitatē. **E**t alibi. **P**ene effusi sunt gressus mei. qz zelauī sup iniq̄s. pacē peccatoz videns. **Q**uarto mō qn̄ aliquis dolet seu tristat de bonis alterius. inq̄ntū scz ille alter ipm̄ in dictis bonis excellit seu excedit. **E**t hec tristitia est pprie inuidia et est semp̄ praua et pctm̄. qz dolet de eo de quo gaudendū est. scilz de bono proximi. **E**t sic proprie accipitur hic.

De uitio seu pecca

Dicendū inde venit (cato ire de ira que fm Augu. sic describitur. **I**ra est vlciscendi libido. **S**cdo mō castiodoz sic describitur. **I**ra est immoderatus animi motus cōcitarus ad penā seu vindictā. **E**t intelligitur hec diffinitio. nō de ira que procedit seu denomiatur p̄ zelū. que est quādo quis cōtra ipsa vicia mouetur fm ordinē rationis ad bonū finē. quia etiā interdū homo sibi ipsi propter sua peccata et vicia irascitur. sed intelligitur de ira procedit et nominatur p̄ viciū. de qua etiā solum hic agendū est. **I**ra enī duplex habz eē

felices nature et mortis. Duo ad esse natu-
 re non est proprie nisi passio quedam ratione cuius
 passionis sic pure seu absolute considerate
 ira non est peccatum. immo magis est pena.
Quo vero ad esse moris seu morale / in
 quantum illa passio deordinat a debito or-
 dinerationis debitoque sine. tunc dicitur et ipso-
 rat vitium et peccatum. Nam ira isto modo non
 dicitur pura passione. imo quando actorem
 qua deordinat homo et quantum ad deum et quan-
 tum ad proximum. **V**ult enim a se vindictam ex-
 quere quam non debet nisi a deo vel a iudice
 constituto expetere. **N**el illam vindictam ex-
 ercere appetit contra illum qui non meruit. vel vel
 tra id quod meruit. vel non secundum legitimum
 modum ordinem. vel non propter debitum finem
S Gregorius in libro de moralibus assignat ire fili-
 as. que sunt rixa. tumor mentis. contumelia. cla-
 mor. indignatio. blasphemia. **Q**uartum
 numerum seu sufficientiam sic accipit. **T**ripli-
 citer potest ira considerari. vno modo secundum quod est in
 corde. secundo modo potest esse in ore seu locutione.
 tertio modo potest esse in facto seu opere. **D**uo
 ad primum modum scilicet in quantum ira est in cor-
 de nascuntur duo vitia. **U**num in respectu
 ad illum contra quem homo irascitur que scilicet eum
 quodammodo abhorret et indignum reputat
 ut sibi tale vel tale quod fecerit. et tunc est indi-
 gnatio. **A**liud vitium quod inde nascitur est in re-
 spectu ad ipsum hominem metum qui irascitur. in quin-
 tum scilicet in animo suo / diuersas videlicet vias
 excogitat. et talibus excogitationibus animi suum
 replet. et tunc est tumor mentis. **Q**uo vero ad
 secundum modum scilicet in quantum ira ostenditur in ore
 seu locutione hoc contingere potest dupliciter.
Uno modo quando homo suam demonstrat
 iram per verba inordinata. profusa alta et indig-
 niatiua. et tunc est clamor. **A**lio modo quando suam
 demonstrat iram in verba iniuriosa preu-
 tendo. **E**t hoc iterum dupliciter. **N**am vel illud
 fit in deum aut sanctos. **E**t tunc est blasphem-
 ia. **A**ut fit in proximum et tunc est contumelia.
Quo ad tertium modum scilicet in quantum ira ostenditur
 in opere scilicet quando procedit versus factum
 et tunc ostenditur per quas hic intelliguntur
 et accipiuntur omnia nocumeta que facta occasi-
 one rixe primis inferri solent. ut sunt pul-
 siones percussiones et homicidium. **E**t istud aduer-
 tendum est quod (ut supra aliquoties tactum est) **A**li-
 quod vitium potest esse filia vnus vitii capi-
 talis. et nihilominus interdum ex alio vitio
 capitali procedere et hoc diuersis respectibus
 et considerationibus. sicut in hoc presentis proposito

blasphemia in quantum aliquid in eam ex delibera-
 rata mente protrahitur / tunc procedit ex super-
 bia hominis contra deum se erigentis. **I**n **E**c-
 clesiastico. **I**niciu superbie hominis apostatate
 a deo id est ab eius veneratione seu honora-
 tione recedere. **I**n quantum vero homo non ex
 deliberata mente. sed ex quadam commotione
 seu furore animi / in blasphemiam protrahitur.
 sic procedit ex ira et est filia ire. **S**iliter
 tumor mentis non accipitur hic pro vanitate
 superba ex cogitatione proprie excellentie qua
 quis animi suum implet. quod tunc idem esset in
 effectu quod superbia. sed accipitur hic pro qua
 dam interiori conatu siue excogitatione ho-
 minis / vindictam ex ira appetentis et in animo
 excogitatis. **S**imiliter potest dici de odio
 quod ex ira nasci potest. cum tamen ponatur ex
 invidia nasci. et eius filia sit. sicut supra de-
 claratum est capitulo immediate precedenti.
Cum autem teneatur quis iniuriam sibi factam
 inimico requirenti remittere distinguendum
 est. **E**x iniuria enim tria oriri solent. **P**rimum
 est rancor in affectu. **S**ecundum rancoris sig-
 num in effectu. **T**ertium est actio contra iniu-
 riantem. **P**rimum tenet quilibet statim remitte-
 re. etiam si non rogetur. **S**ecundum tenetur quis
 remittere si rogetur. scilicet veniam petenti. et iuxta
 suam facultatem emendare peccatum. **T**ertium non te-
 netur quis remittere. **A**n autem ille cui facta
 est iniuria debeat amicitiam querere. **S**ciendum
 est quod duplex est debitum. primum est neces-
 sitatis secundum est perfectoris. **Q**uantum ad pri-
 mum scilicet debitum necessitatis sine quo scilicet non
 est salus. iniuriatur non tenetur reconciliationem
 et amicitiam querere. **Q**uantum vero ad se-
 cundum debitum dicitur **A**brhyssos. quod talis iniu-
 riatu debet reconciliationem et amicitiam que-
 rere et hoc maxime videtur exinde dupliciter coro-
 nam accipiat. **U**na quod iniuriam passus est.
 altera quia prius rogauit. **N**otandum
 postremo quo ad hoc capitulum. quod redde-
 re malum pro malo est fragilitatis. redde-
 re malum pro bono est perversitatis. redde-
 re bonum pro bono est equitatis. redde-
 re bonum pro malo est charitatis.

De vitio seu peccato acediae.

Absequere et dicendum venit de
 acedia. que secundum aliquos sic de-
 scribitur. **A**cedia est de virtu-
 tum laudabili exercitio / vitiosus

logie

nd alio bono vitiu
 ralis natura non est
 re non est proprie nisi
 passionis sic pure seu
 absolute considerate
 ira non est peccatum.
 immo magis est pena.
Quo vero ad esse moris
 seu morale / in
 quantum illa passio
 deordinat a debito or-
 dinerationis debitoque
 sine. tunc dicitur et ipso-
 rat vitium et peccatum.
 Nam ira isto modo non
 dicitur pura passione.
 imo quando actorem
 qua deordinat homo
 et quantum ad deum et
 quantum ad proximum.
Vult enim a se
 vindictam exquere
 quam non debet nisi
 a deo vel a iudice
 constituto expetere.
Nel illam vindictam
 exercere appetit
 contra illum qui non
 meruit. vel vel tra
 id quod meruit.
 vel non secundum
 legitimum modum
 ordinem. vel non
 propter debitum
 finem
S Gregorius in libro
 de moralibus assignat
 ire filias. que sunt
 rixa. tumor mentis.
 contumelia. clamor.
 indignatio. blasphem-
 ia. **Q**uartum numerum
 seu sufficientiam sic
 accipit. **T**ripliter
 potest ira considerari.
 vno modo secundum
 quod est in corde.
 secundo modo potest
 esse in ore seu
 locutione. tertio
 modo potest esse in
 facto seu opere.
Duo ad primum
 modum scilicet in
 quantum ira est in
 corde nascuntur
 duo vitia. **U**num
 in respectu ad illum
 contra quem homo
 irascitur que scilicet
 eum quodammodo
 abhorret et indignum
 reputat ut sibi tale
 vel tale quod fecerit.
 et tunc est indignatio.
Aliud vitium quod
 inde nascitur est in
 respectu ad ipsum
 hominem metum qui
 irascitur. in quantum
 scilicet in animo suo
 diuersas videlicet
 vias excogitat. et
 talibus excogitationibus
 animi suum replet.
 et tunc est tumor
 mentis. **Q**uo vero
 ad secundum modum
 scilicet in quantum
 ira ostenditur in ore
 seu locutione hoc
 contingere potest
 dupliciter. **U**no
 modo quando homo
 suam demonstrat
 iram per verba
 inordinata. profusa
 alta et indignatiua.
 et tunc est clamor.
Alio modo quando
 suam demonstrat
 iram in verba
 iniuriosa preu-
 tendo. **E**t hoc
 iterum dupliciter.
Nam vel illud fit
 in deum aut sanctos.
Et tunc est blasphem-
 ia. **A**ut fit in
 proximum et tunc
 est contumelia.
Quo ad tertium
 modum scilicet in
 quantum ira ostenditur
 in opere scilicet
 quando procedit
 versus factum et
 tunc ostenditur
 per quas hic
 intelliguntur et
 accipiuntur omnia
 nocumeta que
 facta occasione
 rixe primis inferri
 solent. ut sunt
 pulsiones percussiones
 et homicidium.
Et istud aduer-
 tendum est quod
 (ut supra aliquoties
 tactum est) **A**li-
 quod vitium potest
 esse filia vnus
 vitii capitalis. et
 nihilominus interdum
 ex alio vitio capitali
 procedere et hoc
 diuersis respectibus
 et considerationibus.
 sicut in hoc presentis
 proposito

Compendiū theologie

hominis languida deiectio. **A**lter sic de scribitur. **A**cedia est diffidentia de proprijs viribus et dei auxilio quo ad ardua bona implenda. **S**cđm alios fit **A**cedia est torpor mētis bona inchoare aut p̄ficere negligēt. **N**otandū autē q̄ **I**sidor⁹ acedia a tristitia distinguit dicens tristitia esse inquantū homo recedit a bono ad quod tenet tanq̄ a graui et laborioso. **A**cedia vero dicit esse inquantum homo ab illo bono diuino seu spūali se cōuertit ad quietē indebitā **G**rego. vero acedia tristitiam noīat. et vt videt̄ cōueniētius. qz tristitia de se. s̄m quā aliq̄s a graui laborioso ope recedit vel s̄m quā aliquibz alijs causis trīstatur/nō est viciū speciale ab alijs distinctū. **S**ed tunc solū speciale viciū dicit̄ inquantū homo cōtristat̄ de bono diuino seu spūali. et tūc clarū est ad rōem acedie pertinere q̄ se ex eo ad quietē indebitā cōuertit inquantum scz bonū diuinū seu spūale asp̄natur **E**t s̄m hec duo noīa/habentur p̄prie ratio acedie. qz inquantum est auersio a bono diuino ex eo q̄ graue estimat̄ tūc dicit̄ tristitia. sed inquantum est sp̄reto ip̄o bono diuino cōuersio ad creaturā scz ad quietē indebitā. ex eo qz leuis estimat̄ et placens rōne hui⁹ dicit̄ acedia **E**x quibz patet q̄ hui⁹ viciū inquantū est vel dicit̄ tristitia/oppo- nit leticie spūali. **S**ed put̄ est et vocat̄ acedia. opponit̄ virtuti fortitudinis. q̄ cōsistit in arduis aggrediēdis et in sustinēdis aduersis. **E**t denoīatur acedia ab acedine. qz p̄ eam aīa quandā habz acedine quandāqz gustus spūalis indispositōem de bono diuino seu spūali difficili. **S**z s̄m beatū **G**reg. xxxi. li. moral. sex assignantur acedie filie. scz malicia. rācor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa p̄cepta. euagatio mētis circa illicita. **Q**uarū numer⁹ seu sufficiētia sic accipi potest. **C**um enī iuxta p̄m in **E**thi. nullus diu absqz delectatōe possit cū tristitia manere. et vt tactū est: acedia sit tristitia de bono diuino tanq̄ de graui et laborioso. euenit q̄ acediosus tendit et laborat ad hoc q̄ a sua tristitia se eximat et liberet seu recedat. **D**uplici autē via pōt aliquis a tristitia recedere. **U**no modo vt a cōtristatibz recedat **S**cđo modo vt ad alia in quibz delectari possit trāseat. **S**icut s̄m eundē p̄m cōtriter videt̄ q̄ illi homines qui nō p̄nt in delectatōibus spūalibus gaudere. se transse-

runt ad delectatōes corporales. **R**espectu p̄mi membri. in recessu seu fuga a cōtristatibus. talis p̄cessus attēdit. **N**am primo homo ipsa cōtristantia fugit. **S**cđo interdum vltra progredit̄ ita vt ipsa que tristitia ingerit̄ impugnet. **R**espectu itez p̄mi istoz duoz scz fuge et tristantiū bona spūalia de quibz acedia tristat̄. sunt vel ipse finis scz deus. vel ea bona q̄ ordinantur ad ip̄m finem. **F**uga autē ipsius finis fit p̄ desperatōem. **E**ozū autē bonoz q̄ sunt ad ip̄m finē. siquidē sint ardua. vt puta ea que subsunt p̄silijs euāgelicis. fuga fit p̄ pusillanimitatē. **S**i vero nō sint ardua s̄z solum q̄ p̄tinēt ad cōmunē iusticiā. fuga fit p̄ torporē circa p̄cepta. **R**espectu secundū istoz duoz dupliciter fit ip̄soz bonorum spūaliū impugnatō. **U**nqz enī fit indirecte. p̄tra scz homines qui ad ip̄a bona spūalia inducūt et tunc est rancor. **U**nqz vero vltim⁹ se extendit directe scz ad ipsa etiā spūalia bona que tristat̄. **I**n quozū delectatōem aliq̄s ex ipsa tristitia adducitur. et tūc est p̄prie malicia. **R**espectu secundū mēbrū principalis inquantū scilz aliquis p̄pter tristitiā bonozū spūaliū se ab ipsis bonis spūalibus ad delectabilia exteriora transfert/ponitur filia acedie/ euagatio mētis circa illicita. **E**st tamē hic aduertendū vt clarius p̄dicta intelligant̄ q̄ malicia nō capitur h̄ in sua generali acceptōne/ s̄m quā est quoddā gen⁹ omniū vicioz. sed capit̄ pro quadā p̄culari malicia q̄ quis vt tactū est bona spūalia impugnat inquantū ex ipsis tristat̄. **S**ilr rācor nō accipit̄ hic vt cōmunit̄ accipit̄ scilz pro odio/ s̄z pro q̄dam animi radicata indignatōe/ qua q̄s p̄tra hoīes ip̄m ad bona spūalia inducētēs mouet/ in quantum scilz illa bona spūalia ipsum cōtristant. **E**st etiā notādum q̄ **I**sidorus aliam differētiā quam vt supra tactum est ponit seu assignat inter tristitiam et acediam. **A**lias etiā ipsius tristicie. et acedie filias assignat. **N**am tristicie ponit quatuor esse filias/ que sunt rācor. pusillanimitas. amaritudo. desperatio. **A**cedie s̄o septē ponit esse filias q̄ sunt. ociositas. somnolentia. importunitas mētis. curiositas. verbositas. inquietudo. corporis instabilitas. **S**ed iste filie sic p̄ **I**sidoz assignate reducunt̄ et in effectu idem sunt cum illis quas greg. assignat. **N**am

prius Grego. ponit rancorē esse filiā acē-
 die quā tristitiā nominat. et sic quo ad B
 Isidorus cū eo cōcordat. Sicut et respectu
 amaritudinis. qz est pprie quidē effectus
 rancoris. Quo vero ad pusillanimitatē
 Isidorus sicut cū Grego. in effectu pcor dat
 licet vario mō. Ociositas at̄ et somnolētia
 q̄s assignat Isidorus filias acēdie cōpre-
 hendūt et reducūt ad torpore circa prece-
 pra. quā assignat Grego. filiā acēdie. Nam
 ociosus in bono spūali pcepta pretermittit.
 somnolētus vō ea negligentē implet.
 Alie vero quibz filie q̄s assignat Isidorus
 ex acēdia oriri prinēt et reducūt ad eu-
 gationē mentis circa illicita quam ponit
 Grego. filiā acēdie. que quidē euagatio fm
 quod in ipsa arce mētis residet. volentis
 se importune ad diuersa diffundere voca-
 tur oportunitas mētis. Scdm autē q̄ illa
 euagatio mētis ptinet ad vim cognitiuā
 dicitur curiositas. Inquantū autē se vagando
 diffundit ad locutiōem dicitur verbositas.
 Inquantū vero respicit vagationem cor-
 poris p quā cōiter indicat vagitas men-
 tis hoc cōtingit dupliciter. Vel respectu
 corporis in eodē loco manētis. sed p va-
 rios et inordinatos membroz mor̄ se va-
 ge et instabiliter agentis et tunc est inq̄tu-
 do corporis. Vel respectu corporis se p diuer-
 sa loca vage agitatis seu discurrentis. et tūc
 est instabilitas. licet etiā instabilitas pos-
 sit fm vagā et inconstantē mutabilitatē et
 variatiōem ppositi accipi. Et sic patet qz
 Grego. et Isido. in effectu cōcordat. Est
 tamen p clarioz dictoz intellectus aduer-
 tendū. qz nō om̄is motus acēdie est pctm̄
 immo frequēter in viris sanctis inueniūt
 tur aliqui impfecti motus acēdie. Totus
 enī acēdie quādōqz est in sola sensualita-
 te propt̄ repugnantia carnis ad spūm. et
 tunc est solū peccatū veniale. Quibz vō p-
 tingit vsqz ad rōem que cōsentit in fugā et
 horrore. et detestatiōne boni diuini. carne
 om̄ino cōtra spūm pualente et tūc acēdia ē
 pctm̄ mortale. Est etiā aduertendū qz
 vbi in supioribz dictū est acēdia esse tristi-
 ciā de bono spūali. nō est accipiendū bo-
 nū spūale cōmuniter. quia tūc acēdia nō
 haberet rōem spūalis vicij. cum om̄e vici-
 um refugiat spūale bonū virtutis sibi op-
 posite. Similit̄ etiā inq̄ntū acēdia refu-
 git bonū spūale prout est laboriosum vel
 molestū corpi. aut delectatiōis impediti-

nū. nō distinguitur ab alijs vicijs carna-
 libus. quibz aliq̄s quietē et delectatiōnem
 corporis querit. Sed proprie acēdia. dum
 viciū speciale ponitur. put hic/ est tristi-
 cia mētalis/ de bono spūali diuino. vel in
 bonū diuinū ordinato. ea sola rōne/ qua
 in bonū diuinū ordinatur. cū cōsensu rō-
 nis in ipsius boni fuga horrore et detesta-
 tiōe. Nam mentē hominis adeo oportet bo-
 no diuino de necessitate inherere. vt non
 cōtristetur fugiat. horreat. seu detestet ea
 que sibi propt̄ deū imminēt faciēda.

De vicio seu pec- cato auaricia. Et q̄re dicitur idolorum seruitus.

Nunc trāseundū est ad declara-
 tionem auaricie q̄ sic fm tulliiū
 describitur. Auaricia est immo-
 deratus amor habendi. Secū-
 dum vero Bern. sic describitur. Auaricia
 est quarūlibet rez insatiabilis et inhone-
 sta cupidō. Auaricia secūdū Aplm̄ dicitur
 idolorum seruitus. quia auarus pprie in
 effectu et ope exhibet creature scz pecunie
 illud qd̄ deberet creatori. et p̄cipue fidem
 spem et dilectiōem. Nam ibidē tanq̄s in eo
 vnde sibi sp̄ale auxiliū puenturū credit
 suā principatiter spem p̄stituit. exinde in
 ardore dilectiōis transit. Et in hoc specia-
 liter reprehendūtur auari quia reuulsi-
 scz pecunie que de terra venit et accipitur
 et pprie terra est. quā natura infimā ordi-
 nit/ tantū amorē suū exhibent et impēdūt
 Et hinc in ecclias. dicitur qz auaro nihil
 est scelesti. Et hoc p̄pter quatuor causas
Primo qz vix est scelus seu viciū ad
 quod perpetrandū auaricia nō inducat.
 vt sunt furta. homicidia. proditiones. pui-
 ria. et cetera huiusmodi. **S**ecunda qz
 est contra legem nature seu humanitatis
 qua quisqz alteri tenetur quod sibi vellet
 fieri. **T**ertio quia est cōtra legem vni-
 uersalem in om̄ibus rebus existentē. per
 quam se dari et cōmunicari volūt. immo
 quodāmodo p̄pellunt. Auari vero eas ca-
 ptiuas detinent ne cōmunicari possint.
Quarto est contra legē diuinā scriptam.
 Unde Luc. vi. Estote misericordes sic et
 pater vester misericors est. **A**trum au-
 tem liceat cuiqz thesauros condere. No-
 tandum qz dupliciter thesaurifari potest.
 Uno modo ex affectu auaricie. absqz om-
 ni intentione necessitatis pprie vel aliene

Compendiū theologie

et hoc modo thesaurizare est omnibus prohibitiū. Alio modo thesaurisari potest ex prudentia. et hoc itez dupliciter. Uno modo vel consideratiōe necessitatis. et sic cōcedit parentibus secularibus. ob necessitatē filiorum educandorum. vel filiarum coniugio tradendarum. non tamen ditandarum. sed debito fuato modo iuxta statum persone. Alio modo ex consideratiōe publice utilitatis. ut puta regni defendendi. vel cultus dei ampliandi. et sic cōcessus est regibus et dominis temporalibus thesaurizare. Per sonis vero ecclesiasticis particularibus proprie nūquam thesaurizare licet. nec etiā pecuniā tenere. in tētiōe seruādi. **Uñ** Ambro. **Quia** hęc ecclia. nō vt seruet sed vt erogat. **Et** predictis patet quod duplex est amor pecunie tēpaliū. **Unus** respectu necessitatis. **Alius** respectu superflui. **Contra** primum phibet dominus p̄focātē sollicitudinē. **Contra** scōdum phibet thesaurisatiōem. **Auaricie** autē per Greg. cxxi. li. moralium. septē assignantur filie. quę sunt. proditio. fraus. fallacia. piurium. inq̄tudo. violentia. cōtra misericordiā obduratiō. **Quar** numerus siue sufficientia sic sumi potest. **Auaricia** vt dictū est. est superfluus amor hūdi diuitias. **Ista** ergo superfluitas seu excessus. aut est in ipsas diuitias retinendo. et ex hoc oritur obduratiō cōtra misericordiā. qua scilicet cor hominis. misericordiā nō emollit vt de diuitijs suis subueniat miseris et indigentibus. **Aut** iste excessus seu superabundantia est in accipiēdo seu in acquirēdo pecunias. **Quod** itez potest considerari dupliciter. **Vel** scilicet in quantum est in affectu vel in quantum est in ope seu effectu. **Si** prius modo scilicet quantum est in affectu. sic ex auaricia oritur inq̄tudo. inq̄ntū scilicet auaricia ingerit homini nimiam sollicitudinē curasque superfluas. **Auarus** enī vt dicitur **Ecclias. v.** nō implet pecuniam. **Si** scōdo modo scilicet in quantum est in ope seu effectu. et hoc itez dupliciter cōtingere potest. **Vel** enī in ista immoderata et indebita acq̄sitiōe vt sit quod vi vel dolo. **Si** vtatur vi tūc est violentia. **Si** vtatur dolo hoc itez tripliciter fieri potest. **Vel** enī fit ipse dolus in verbo. **Et** siquidē verbum sit simplex tūc est fallacia. **Si** autē ipsi verbo addatur cōfirmatiō iuramenti tūc est piurium. **Si** autē cōmittatur ipse dolus in ope tūc vel erit quantum ad res. et sic est fraus. **Vel** erit quantum ad personas. et sic est proditio. vt patet de iuda qui pro auariciā. perdidit christum.

Isidorus autē nouē ponit filias auaricie. que sunt. mendaciū. fraus. furtū. piurium. turpis lucri appetitus. falsum testimonium. violentia. inhumanitas. rapacitas. **Et** sic apparet quod **I**sidorus tres ponit filias auaricie quas etiā **Grego.** ponit. et sex de quibus **Grego.** nullā facit mentem. **Sed** qui debite cōsiderat iste sex filie quę sic assignat **I**sidorus. reducuntur et cōprehenduntur sub illis quas assignat **Grego.** **Nam** mendaciū et falsum testimonium que proprie nō differunt abinuicē nisi sicut genus et species. etenim falsum testimonium nihil aliud est quā quedā specificatiō mendaciū. cōtinent sub fallacia. sicut et furtū que est quedā specificatiō fraudis cōtinetur sub fraude. **Appetitus** autē turpis lucri pertinet ad inq̄tudinē et sub ea cōprehendit. **Rapacitas** autē cum sit species violentie sub violentia cōtinetur. **Inhumanitas** vero idē est proprie quod induratiō contra misericordiā. **Est** etiā notandū quod auaricia que proprie est immoderata cupido circa diuitias et specialiter pecunie. ex eo quia per pecuniā omnia alia habentur et recuperantur iuxta quod dicitur. pecunie obediunt omnia. dupliciter potest considerari. **Uno** modo circa acceptiōem et acq̄sitiōem pecuniarum in quantum scilicet aliquis pecuniā adq̄rit vel tra debitiū aliena surripiendo vel indebitē retinendo. **Et** hoc modo opponitur auaricia iusticie. **Alio** modo considerari potest prout importat immoderatiā circa iteriores affectiōes diuitiarum. puta cum quis nimis amat vel desiderat diuitias. aut nimis delectatur in eis. etiā si forsitan nō velit cape aut retinere aliena. **Et** hoc modo auaricia opponitur liberalitati que hūmōi affectiōes moderatur. **Et** licet vterque istorum modorum hic accipitur. magis proprie tamē auaricia scōdo modo accipitur. **Et** etiā notandū quod philosophus in **Eth.** multa ponit genera hominum viciosorum vicijs ad auariciā spectantibus. que sub filiabus supra enūeratis nō videtur cōprehendi. videlicet. parcus. tenaces. ininibiles. illiberales. opatores. opantes. de meretricio pastos. vsurarios. aleatores. mortuorum spoliatores. latrones. **Sed** circa hoc tam pro iam dictis quā pro dicendis est aduertendū quod licet in cōmuni vsu loquēdi idē reputetur aliq̄d peccatū esse filiā alicuius alterius vicijs seu peccati. et esse ei species

est tamen magna differētia. ita q̄ aliud est peccatū habere filias z aliud peccatū habere species. Species enī alicui⁹ peccati seu vicij capitalis oportet semp ad idem genus vicij p̄tinere. Filias vero non. imo ad finē alicui⁹ vicij possunt etiā peccata alteri⁹ generis ordinari z ex eo oriri. Illa autē peccata q̄ sic ex alio oriuntur z ad ip̄s ordinantur fm̄ appetitū finis. proprie dicuntur ei⁹ filie. sicut gratia exēpli in materia p̄nti. Proditio z fallacia ponunt z de bito filie auaricia. qz ex ipsa oriuntur precie fm̄ appetitū finis vt qn̄ scz fit pditio vel fallacia ad pecunias z diuicias adq̄redas Et tñ pditio z fallacia p se cōsiderate nō sunt proprie species auaricie nec proprie. ad genus auaricie p̄tinet. Ad p̄positū igit̄ reuertēdo illa que (vt tactū est) ponit p̄hs sunt magis spēs auaricie quā illi liberalitate vocat. q̄s sint ei⁹ filie. licet tamē aliqui eoz possint ad filias supra enūeratas reduci. vt sub ip̄is effectualit̄ p̄prehēdant. vtputa latrocinij sub fraude. parcitas z tenacitas sub obduratōe cōtra misericordiam etiā sic ad auariciā p̄tinere vidēt̄. Potest enī aliq̄s illiberalis seu auar⁹ dici ex eo qd̄ deficit in dando. Et siquidē qz parum dat vocat̄ parcus. si autē qz nihil dat. tūc dicit̄ tenax. si autē qz cū magna difficultate dat. tunc vocat̄ lūmibilis quasi lūmi venditor qz. scilz de paruis/magnā vim facit. Quisq̄ etiam dicit̄ illiberalis vel auarus qz excedit in accipiēdo Et h̄ iterū dupliciter. Ano modo qz turpit̄ lucrā. vel scz vilia z frūilia opa p̄ illiberales opatōes exercēdo. Vel qz de aliquibz viciosis actibus lucrā. sicut de meretricio vel aliquo hmōi. Vel qz lucrā de eo qd̄ gratis deberet cōcedere. sicut vsurarij Vel qz lucrā parū cū multo labore. Alio mō qz iniuste lucrā vel de viuis vim inferendo. sicut latrones. vel mortuos spoliādo vel ab amicis p̄ deceptōem auferendo sicut aleatores Et intellige hec om̄ia iuxta supra tacta quādo. scz ex imoderato amore lucri fiunt seu pcedūt Et sic p̄z recordātia eoz q̄ ponit p̄hs cū illis q̄ ponit greg.

De vitio seu peccato

Nunc dicendū est (caro gula. de vicio gula. Que sic fm̄ August. describit̄ Gula est immoderata cibi auiditas Vel sic gu

la est vorax edacitas. nature finibus nō contenta. Et est aduertendū qd̄ gula nō dicit̄ seu denotat quēlibet appetitū edendi vel bibendi sed solū inordinatū. Qui ex eo inordinat⁹ dicit̄ qd̄ recedit a debito ordine rōnis. Nec viciū gule in substantia seu q̄ntitate cibi proprie cōsistit sed in cōcupiscentia nō regulata rōne. Et ideo si aliq̄s excedat in quāritate cibi/ nō propt̄ cōcupiscentiā sed qz illud sibi necessariū eē erit stimat/ hoc nō p̄tinet ad vitiū gula. sz ad aliquā impiciā. Sed tūc p̄tinet ad gulā. quādo aliq̄s p̄pter cōcupiscentiā cibi delectabilis/sciēter excedit mēsurā edendo. Et hic accipitur cib⁹ etiā pro potu. Notandū insup qd̄ Greg. xxx. li. moral. v. esse spēs gula assignat sub his v̄bis. Sciēdū est. quia q̄nq̄ nos modis viciū gula tenet. Aliq̄n nāq̄ indigētie tēpora p̄uenit. Aliq̄n ordinē t̄pis seq̄tur. sed cibos lauti oves querit. Aliq̄n etiā quelibet sumēda preparari accurat⁹ expetit. Aliquādo autē z qualitati ciboz z tēpori cōgruit. sed in ipsa quāritate sumēdi. mēsurā refectōnis excedit. Nonnūq̄ vero z abiecti⁹ est quod desiderat. z tñ ip̄o estu immensi desiderij deterius peccat. Et cōtinent in hoc versu. Preperelante nimis ardēt̄ studiose Quaz species numer⁹ z sufficiētia sic sumi p̄t. Gula vt dictū est inordinatā cōcupiscentiā edēdi In esu autē duo cōsiderant̄ scz vel ipse cib⁹ q̄ sumit. vel ipsa ei⁹ sumptio. Respectu p̄mi. scilz ip̄i⁹ cibi q̄ sumit/ triplex p̄t̄ concupiscentie inordinatio cōtingere. scilz vel q̄ntū ad substantiā cibi. vel q̄ntū ad qualitātē cibi. Vel quātum ad quantitātē cibi. Quātū ad primū cōtingit cōcupiscentie. inordinatō qn̄ scz querūtur cibi lauti. i. preciosi. Et tūc est scda species supra posita. denotata p̄ illud verbum versus supra positi. laute. Quātū ad scdm̄ cōtingit concupiscentie deordinatio quādo scilz cibi nimis accurate z delitiose preparant̄. Et tunc est tertia species supra assignata. denotata p̄ illud verbū. studiose. versus p̄nomiati. Quātū ad tertij cōtingit concupiscentie deordinatio. quando excedit in nimis cōmedēdo. Et tūc est quarta species supra assignata. denotata p̄ hoc verbum. nimis. Respectu secūdi mēbrī principalis/ scilz ipsius sumptōnis cibi. potest duplicit̄ concupiscentie inordinatio cōtingere. scilz vel

Compendiū theologie

quantū ad tempus ipsius sumptionis vel quantū ad modū. Quantū ad primū cōtingit cōcupiscentie inordinatio. quādo prouenit debitū tps seu debita hora p̄medendi. Et tūc est p̄ma species supra assignata. denotata p̄ hoc verbū. p̄propere. Quantū ad sc̄d̄m cōtingit cōcupiscentie inordinatio. sc̄z q̄n̄ nō seruat debitū modū in edēdo. Et tūc est q̄nta species supra assignata denotata per hoc verbū. ardēter.

Notandū insup q̄ Grego. xxi. li. moralium quinq̄ assignat gule filias q̄ sunt. inepta leticia. scurrilitas. immūdicia. multiloquiū. hebetudo sensus circa intelligentiam. Quaz numerus seu sufficiētia sic sumi pōt. Gula vt supra tactū est p̄prie cōsistit circa immoderatā cōcupiscentiā q̄ est in cibis et potibz. Et ideo illa vicia q̄ ex immoderata cōcupiscentia cibi et potus consequuntur seu oriuntur. cōputantur inter filias gule. Ipsa autē vicia q̄ ex immoderata cōcupiscentia cibi et potus insurgunt seu oriuntur cōsiderantur dupl̄. Vel insurgunt ex p̄te aīe vel insurgunt ex p̄te corp̄is. Si insurgunt ex p̄te aīe. hoc pōt cōtingere q̄dupl̄. sc̄z. vel primo q̄ntū ad rōem. cuius acies ex cibi et potus immoderata hebetat. p̄pter sc̄z ciborum et vini fumositates/caput hoīs p̄turbantes. Et hinc ponit filia gule ebetudo sensus seu mentis circa intelligentiā. sicut et ecōtrario abstinētia cōfert ad sapiētie p̄ceptōem. Vel sc̄do quantū ad vim appetitiuā seu appetitū. q̄ sopito gubernaculo rōnis p̄ ipam cibi et potus immoderatiā multipliciter deordinat et in varias transit dissolutōes. Et hinc ponit inepta leticia filia gule. ex eo q̄ oēs inordinate passiōes ad leticiā et tristitiā ordinantur vt dicit p̄ph̄s. Vel tertio quantū ad inordinatōez discretōis circa debitū modū p̄ferendi verba. q̄ frequentissime ex immoderatiā cibi et potus cōtingit. Et hinc multiloquiū assignat filia gule. Iuxta q̄ dicit Grego. in pastorali. Nisi gule deditos immoderata loq̄citas committat/diues ille q̄ epulat̄ q̄tidie sp̄d̄i de dicit in lingua graui non arderet. Vel quarto q̄ntū ad inordinatōez discretōis circa gestus et actus exteriores. Nā sicut ex immoderatiā cibi et potus puenit in ipa discretōe defectus et inordinatō circa debitam et moderatā plationē verborū. ita sicut puenit in ipa discretōe deordinatio circa exteriores gestus. Et hinc ponitur

scurrilitas filia gule q̄ est quedā vana iocularitas querēs hoīes ad risum et cōplacentiā cōmouere. et defectu discretōis seu debite p̄uisiōis proueniēs. Quantū autē respectu sc̄d̄i mēbz p̄cipalis de vitijs. sc̄z. q̄ ex p̄te corp̄is insurgit. certū est q̄ ex ipa inordinata et immoderata cibi et potus cōcupiscentia et sumptiōe/frequentissime sequuntur emissiones inhoneste supfluitatū. Et hinc est q̄ immūdicia ponitur filia gule.

Est tamē aduertendū q̄ si ex ipsa supfluitate cibi et potus cōtingat emissio supfluitatū p̄ modū seminis natural̄. tunc immūdicia licet etiā ad gulam p̄tinere videat̄/in q̄ntum sc̄z materiā ministrat. magis p̄prie tamē p̄tinet ad p̄ctm̄ libidis seu luxurie. Si cōtingat emissio aliaz superfluitatū. vt vomitus et vacuatōnū fetidatū et h̄mōi. tunc immūdicia p̄prie ad viciū gule p̄tinet.

Est etiā aduertendū q̄ hebetudo quantū ad eligibilia/nō est p̄prie filia gule. imo cōiter in om̄i p̄ctō inuenit̄. Sc̄z hebetudo sensus circa speculabilia/maxime etiā ex gula puenit/propt̄ rōem tactā sc̄z propt̄ fumositates caput p̄turbantes. et tūc prope est filia gule. Sicut leticia que est de actu p̄cti iuxta illō puerbioz. ij. capitulo. **A**etatur cū malefecerit. et que prope ex habitu peccādi p̄cedit/nō est filia gule imo ad om̄e peccatū consequi potest. Sed illa leticia q̄ est vaga dissoluta et incōposita/q̄ iporat hoc verbū inepta. maxime orit̄ ex inordinata sumptiōe cibi et potus. et isto mō assignat filia gule. Similiter est quedā scurrilitas q̄ ex voluntate seu appetitu luxurie et quedā ex appetitu inordinato lucri seu pecunie. p̄cedit. dum sc̄z querit̄ p̄sona p̄ quandā vanā iocularitatē/ad risum seu cōplacentiā p̄moueri. vel ad ipam facilius ad actū venereū p̄mouendū. vel ad aliqd̄ cōmodi ab ea cōsequendū. et istis modis magis p̄tinet ad illa vicia sc̄z luxurie et auaricie. Sed illa scurrilitas que ex immoderata cōcupiscentia et sumptiōe cibi et potus procedit iuxta modū facti supra declaratū ē p̄prie filia gule.

De vitio seu peccato luxurie.

Est de luxuria que sic describitur. **L**uxuria est ex immūdis desiderijs veniēs lubrica mēis et carnis prostitutio. Sc̄d̄m alios sic de

scribitur **L**uxuria est libidinosse voluptatis appetitus. Et intelligas hunc libidinosum appetitum quoniam est ex consensu rationis. sic scilicet quod ipsa ratio cum cohibere possit. non tamen cohibet quod tunc talis libidinosus appetitus est peccatum mortale. Adhuc secundum alios sic describitur. **L**uxuria est corporis incontinentia ex puritatis carnis originem trahens. **N**otandum quod sicut sepe supra dictum est. magna differentia est ponere aliquid peccatum filia alterius vicii et illud ponere eius spiritum. **N**on manifeste apparet in isto vicio seu peccato luxurie. **N**am ut clare videbitur istud viciu aliqua habet peccata tanquam filias ea scilicet quod ex eo oriuntur secundum precipue appetitum finis. **L**icet tamen secundum principium esse ad ipsum viciu non pertineat. **H**abet etiam species que proprie ad ipsum luxurie viciu pertinent. **D**ecimo igitur secundum Gregorium. xxxi. li. moralium assignant filie luxurie scilicet **C**ecitas mentis. inconsideratio. inconstantia. precipitatio. amor sui. odium dei. affectus presentis seculi. horroz seu desperatio futuri. **Q**uare numerus seu sufficientia sic sumi potest. **T**ertium est quod secundum doctrinam philosophorum quoniam inferiores anime vires seu potentie ad sua vehementer obiecta afficiunt et se applicant consequens est quod superiores anime vires in suis actibus impediunt seu deordinant. **M**axime autem per viciu luxurie/appetitus concupisibilis que est vna de inferioribus potentiis anime vehementer afficit et intendit suo obiecto scilicet delectabili venereo. propter suam scilicet vehementiam delectationis. **E**t quo consequens est et cetera contingit quod maxime per concupiscentiam luxurie. ratio et voluntas que sunt superiores anime vires impediuntur seu deordinantur. **R**ationis autem quatuor sunt actus in agendis. **P**rimus quidem actus est simplex intelligentia que ipsa ratio aliquem finem apprehendit ut bonum. **E**t hic actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **I**uxta illud **D**anielis. xiiij. **S**pecies deceptit te. **E**t illud. **C**oncupiscentia subvertit cor tuum. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie cecitas mentis. **S**ecundus actus rationis est consilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie precipitatio. que prout hic sumitur importat subtractionem consilij. quando scilicet homo ex luxurie vehementia per impetum voluptatis seu passionis. non adhibito consilio ad aliquid agendum subito et inordinate fertur. **T**ertius actus rationis est rectum iudicium

de agendis. **E**t hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **U**t de sensibus luxuriosis dicitur **D**anielis. xiiij. **A**verterunt sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie. inconsideratio. que prout hic sumitur importat defectum recti iudicij. quoniam scilicet homo ex luxurie vehementia. in recte iudicando deficit. quod scilicet continet vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedit. **Q**uartus autem rationis actus est preceptum quod ipsa ratio facit de aliquid agendo. **E**t iste etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. in quantum scilicet homo ex impetu ipsius concupiscentie impeditur ne exequatur illud quod ratio decernit esse faciendum. **E**t secundum hoc ponitur filia luxurie inconstantia. que prout hic sumitur importat recessum a bono proposito et cepto propter aliquid quod inordinate placet quod maxime causat vehementiam luxurie. per quam homo trahitur ad repudiandum quod recte prius acceptauerat. quod ex sui defectu venit. quod cum posset illi impulsui luxurie resistere non resistit. eo scilicet quod non tenet firmiter et constantem se in bono concepto. **I**ta que cecitas mentis est defectus circa actum simplicis intelligentie. **P**recipitatio est defectus circa actum consilij. **I**nconsideratio est defectus circa actum iudicij. **I**nconstantia est defectus circa actum precepti. **Q**ui sunt que tuorum principales actus rationis circa agibilia que maxime per delectationem que in actibus venereis est. que totam animam absorbet impediunt ut tactum est. **E**t ex parte autem voluntatis duplex est actus que per concupiscentiam luxurie deordinari contingit. **U**nus est appetitus finis. **E**t quantum ad huiusmodi actum deordinationem ponitur filia luxurie. amor sui. **I**n quantum scilicet homo pro venerea delectatione quam inordinate appetit et concupiscit seipsum inordinate diligit. et ea que ad dictam delectationem seu concupiscentiam referunt sibi procurat et querit. **E**t per oppositum respectu ipsiusmet actus voluntatis ponitur alia filia luxurie. odium dei. **N**on importat quamdam dei ac suorum mandatorum in animo displicentiam et contempnum. in quantum scilicet ipsa delectationem veneream sic concupitam non prohibet. **A**lius actus voluntatis est appetitus eorum que sunt ad finem. **E**t quantum ad huiusmodi actum deordinationem ponitur filia luxurie. affectus presentis seculi. **I**n quantum scilicet homo per amplius et diutius venerea delectatione ad sui libitum fruendo per seculum

Compendiū theologie

et ea que in eo sunt / inordinate diligit et in eis placet. **E**t p oppositū respectu istiusmet act^o ponit alia filia luxurie. de speratio futuri seculi. Quia dū homo vt preferit / nimis delectatōib^o carnalib^o detinet / nō curat ad delectatiōes spūales que ppria ad gaudia futuri seculi p̄tinent et disponit puenire. imo eas fastidit et quodā modo despiciat. **E**st tñ aduertendū q^d Isidorus quatuor ponit ex ipsa luxuria oriētia. que sub p̄dictis filiab^o comprehendī nō vident. scz turpiloq̄a. verba scurrilia: verba ludicra stultiloq̄a. **S**z q̄ bene cōsiderat p̄dicta q̄tuor sub p̄cedentibus cōtinent. Nā ipsa quatuor q̄ sic ponit Isidorus / nō sunt nisi quidā inordinati actus exteriores. et adhuc p̄cipue ad locutiōem p̄tinentes. que ex ipsa vi cōcupiscētie luxurie oriunt. In qua locutiōe p̄t ex vi ipsi^o luxurie aliqd inordinatū esse quadrupliciter. vel p̄pter materiā. vel ex pte cause. v^l quantū ad finē. vel q̄ntū ad sententiā. Si quantū ad materiā tūc sunt turpiloquia. Cum enī ex abundantia cordis os loq̄tur luxuriosus cui^o cor turpib^o cōcupiscētis est plenū / de facili in turpia verba p̄cipit quod p̄prie p̄tinet ad incōsideratōem. **E**t pte vero cause. Quā (vt dictū est) cōcupiscētia luxurie maxime incōsideratōem et p̄cipitatiōem causat. cōsequēs est q^d p̄cipere faciat in verba leuiter et incōsiderate dēctā que scurrilia dicunt. Quantū vero ad finem. Quā luxuriosus ex vi sue cōcupiscētie delectatōem querat. cōsequēs est vt verba sua ad immoderatā delectatōem ordinet et sic in verba ludicra p̄cipat. que proprie ioculatoria dicunt ad luxuriā maxime p̄tinentia. Quod p̄prie ad amorē sui p̄tinere vibet. Quātū vero ad sententiā seu grauitatē verborū. cū p̄cupiscētia luxurie incōsideratōem mētis quandā causat. cōsequens est q^d rectū iudiciū / debitāq^o grauitatē / in verbis impediāt ex q̄ fit vt luxuriosus in stultiloq̄a p̄cipat. vtpote q̄bis suis delectatiōes quas appetit q̄buscūq^o alijs rebus p̄ferēs seu p̄ponēs. **E**st etiam aduertēdum q^d amor sui nō capit hic sub quadā sui generalitate. q̄ntū scz se extendit ad quecūq^o bona que aliq̄s sibūp̄sī appetit. qz isto respectu amor sui nō est filia luxurie. imo cōmune oīm pctōz p̄ncipiū. Sed capit hic quadā speciali acceptōe seu cōsideratōe Inquātū scilz aliq̄s

pp̄ter suā complacentiā et delectatōem / inordinate appetit et p̄cupiscit delectabilia carnis venerea. et tūc est proprie filia luxurie. **S**iliter incōstantia inq̄ntū opponit cōstantie. put ipsa cōstantia est ps fortitudinis et circa ardua et terribilia versat / nō est filia luxurie. Sed hic ponit filia luxurie inquantū opponit cōstantie que habet in abstinēdo a delectatōib^o venereis. que p̄prie p̄tinet ad continentia. q̄ ponit pars p̄prie **E**t isto modo incōstantia ponitur proprie filia luxurie. inq̄ntū scz ex ipsius luxurie cōcupiscētia / orit et causat. et p̄ eaz emollit cor hominis et effeminatū redditur. **E**t ita de alijs supra tactis suo mō Quia vt supra tactū est nō refert aliqua vicia ex vno vicio oriri fm appetitū finis. et eadē vicia ad genera alioz vicioz p̄tinere. **S**pecies vero luxurie cōiter assignat septē. scz simplex fornicatio. stuprū. adulteriū. sacrilegiū. incestus. raptus. pctm cōtra naturā Quaz speciez numer^o seu sufficientia / sic sumi p̄t. **P**ctm luxurie in B proprie cōsistit. q^d aliq̄s delectatōe venerea vritur nō fm rectā rōem et debitū mōdū. Quod qdē cōtingere potest dupliciter. **U**no mō respectu materie in q̄ hmoi delectatio querit seu sumit put i ea est deordinatō Alio modo respectu ipsi^o materie que licet debita existat. nō seruatur tñ circa eā debite circūstātie **E**t qz circūstantie de se inq̄ntū scz circūstātia nomē dat seu imponit spēm actui morali. ideo ei^o spēs nō cōiter a circūstātijs imo sumit ab obiecto. qd est materia actus. ideo oportuit spēs luxurie assignari a parte materie seu obiecti in habēdo scilz respectū ad ipsam materiā vel obiectū. **C**irca ipsam autē materiā. in qua exercet actus venere^o / potest aliquid nō cōuenire recte rōni dupliciter. **P**rimo modo respectu proprie esse ipsi^o materie scz recipiēs. que proprie in actu venereo p̄ materia reputat et recipitur. in quātū scz ipsa materia / repugnantiā habet ad finē debitū. prop̄t que actus venereus exerceri debet. eo scz q^d p̄ eam impedit generatio prolis. et tūc est vna speciez luxurie. scz pctm p̄tra naturā. quod hic accipitur seu sumitur p̄ oīm actu venereo. ex q̄ nō potest generatio hūana sequi. **E**t inquantū ipsa materia repugnantiā habet ad debitā educatōem directōnem et p̄motionē prolis iam nate. in quātū scz p̄ eam

impeditur debitis ordo educatōis directō
nis et promotōis ipsius plis suscepte. et tūc
est alia species luxurie. scilicet simplex forni
catio. Secundo mō inquantū ipsa mate
ria in q̄ exercet actus venereus potest esse
nō inueniēs recte ratioi. Non quidē ex eē
sui seu de directo. sed p̄ quendā indirectū
respectū eorū que circa ipsam materiā fiūt
tam in se q̄ in cōpatōe ad alios hoīes. Et
hoc itē p̄ cōtingere dupliciter. Quia aut
p̄ dicto actu venereo cōmittendo et exercē
do/infert̄ violentia. et tūc est alia spēs luru
rie. scilicet raptus. Aut p̄ dicto actu venereo cō
mittendo et exercēdo nō infert̄ violentia.
Et hoc itē p̄ cōtingere p̄ dupliciter. Pr̄mo
quidē mō ex pte ipsi⁹ materie scilicet femie. cui
aliq̄s cōmiserit. q̄ scilicet nō seruat̄ ei debit⁹ et
cōgru⁹ honor. et tūc est alia spēs luxurie. scilicet
incestus q̄ est cōcubit⁹ cū sanguinea vel
affine. in quo ipsius femie tā respectu sui
sueq̄ fame ac nomis. q̄ in respectu sue p̄
genie honorificentia q̄ plurimū leditur
ex quo apparet q̄ graui⁹ sit pctm̄ incest⁹
q̄ pctm̄ simplicis fornicatōis. Alio mō
ex pte illi⁹ in cuius p̄tate est ipsa femia. Et
hoc itē tripliciter. Vel respectu femie. q̄
est in p̄tate viri. et tūc est alia spēs luxurie
scilicet adulteriū. q̄ cōmittit̄ cū violatōe ma
trimoniū. Aut respectu femie q̄ est in po
testate patris. et tūc est stuprū quod cōmit
tit̄ in deflorādo et corrupendo virginem
que cōiter in p̄tate patris consistit. Aut re
spectu femie in speciali. vt ita dicatur dei
potestate existentis tanq̄ scilicet suo cultui et
seruitio specialiter deputate et dedicate. et
tūc est alia species luxurie scilicet sacrilegium
q̄ cōmittit̄ cū p̄sona religiosa et deo sacra
ta. Et aduertat̄ hic pro intellectu p̄mis
soriū q̄ species supra dicte luxurie magis
ex parte femine diuersificari ponūtur. q̄
ex parte viri. quia in actu venereo femina se
habet quasi patiēs. et p̄ modum materie
vir autē p̄ modū agentis. Et vt supra ta
ctum est. spēs luxurie nō p̄nt cōueniēter
nisi fm̄ drām seu diuersitatē materie assi
gnari. Quia diuersitas materie habet an
nexam diuersitatē formale obiecti q̄ acci
piūt fm̄ diuersos modos repugnantie ad
lectam rōnem debitūq̄ ordinē et modū q̄
in actib⁹ venereis cōmittūt. Est etiam
aduertendū q̄ licet in supra scripta speci
erū luxurie assignatōe meretriciū nō trā
siens in grauiorē spēm intelligat̄ sub sim

plici fornicatōe cōm̄phensum. aliqui ta
men inter ipsa duo/realem differētiā assi
gnāt. dicentes fornicatōem simplicē esse
soluti cum soluta quodāmodo sibi inui
cem determiante associatis et appropriatis.
Meretricium vero dupliciter fieri dicūt.
Uno modo p̄ vagā libidinē hinc inde cū
diuersis. nūc cū ista nūc cū alia peccādo.
Alio modo cū publice venali cōcubēdo.
Est etiam aduertendū q̄ aliq̄ nō ponūt
sacrilegiū de p̄ se p̄riam spēm luxurie. q̄
vt dicūt nō proprie de se p̄tinet ad luxuri
am fm̄ seipam. Sed solū posset poni ei⁹
species inq̄ntū ordinare ad finē ipsius.
Sed nec adhuc ponūt tūc ipm̄ sacrilegi
um spēm determinatā luxurie q̄ vt dicūt
p̄t cōcurrere cū diuersis aliis spēm luxu
rie supra tactarū vt gratia exempli. Si
quis abutatur p̄sona sibi fm̄ spirituale co
gnatōem cōiuncta. cōmittit sacrilegium
p̄ modū incestus seu quendā spūalem in
cestū. Si autē abutatur deo sacra ta tūc eo re
spectu q̄ est sponsa christi cōmittit sacri
legiū p̄ modū adulteriū seu quoddā spūa
le adulteriū. Eo vero respectu q̄ est sub
spiritualis patris curaz p̄tate cōmittit sa
crilegiū p̄ modū stupri seu quoddā spūa
le stuprū. Et si violentia inferat/ cōmitte
tur sacrilegiū p̄ modū raptus seu quidā
spūalis raptus. q̄ grauiissime etiā in solo
conatu p̄ leges ciuiles punit. Rōmuntor
tamē vsus et opinio habet q̄ sacrilegium
ponit̄ determinatā spēs luxurie et cōmit
titur vt supra declaratū est. Est etiam ad
uertendū q̄ peccati p̄tra naturā quatuor
cōiter species seu modi assignant̄. Prim⁹
est quādo absq̄ omni cōcubitu/ causa de
lectatiōis veneree/pollutio pcuratur. Et
vocatur proprie mollicies. pertinetq̄ ad
peccatū immūdicie veneree seu lubricose
Secūndus modus est si fiat p̄ cōcubitum
ad rem nō eiusdem speciei. Et vocat̄ pro
prie bestialitas. Tertius mod⁹ est si fiat cō
cubitus ad rem eiusdē speciei sed non ad
debitū sexum. vt puta masculi ad mascu
lum vel femine ad feminā. Et vocat̄ pro
prie peccatū sodomiticū. Quartus mod⁹
est si fiat cōcubitus ad rem eiusdem speci
ei et debiti sexus. sed non fiat in debito in
strumēto. vel alias fiat mōstruosa q̄dā de
ordinatio et vilitas in modis cōcubendi.
Est etiam aduertendū q̄ concubitus cō
iugalis fm̄ aliquas circūstantias potest

De consolatōe theologie

fieri cum peccato vel mortali vel veniali. Et cōiter dicti ꝑcubitus assignat̄ triplex modus scz licitus fragilis. ipetuosus. Licitus itez fit tripliciter scz vel causa prolis suscipiēde ad honorē deiꝝ cultum. Vel cā reddendi debitus. dum erigit̄. Vel causa fornicatōis vitandē. nō quidē in se sed in cōiuge. Prim⁹ est pietatis. scōs est iusticie. tertius est cautele. Et in his nullū dicit̄ esse peccatū. Fragilis est quādo fit causa delectatōis. Et tūc distinguit̄. Quia si amor illius delectatōis sit ita seruēs qꝫ preponat̄ deo. tunc est pctm̄ mortale. Si vero nō preponat̄ deo. tūc est pctm̄ veniale. Quinqꝫ modis fit cōcubit⁹ impetuosus. Impetuosus est qꝫ ex sola libidine proueniēs metas ratōis ⁊ honestatis trāscendit. qd̄ fit quinqꝫ modis. Primo modo ꝑ quasdā meretricias blādicias. ad magis exaturandā libidinē. Secūdo modo quādo fit cōtra naturalē modū. Tertio modo quādo fit tempe. phibito vt magnaz solennitatū ecclie et vigiliay. Quarto mō quādo fit ī loco phibito. vtputa ecclesia vel cimiterio. Quinto modo cum ad pregnantē partū vicinā. vel ad eā que in fluxu menstruofo est acceditur.

Quomodo ex speciebus ⁊ filiabus septē vicioꝝ capitalium alia etiam peccata oriuntur.

O Generaliter autēz circa ꝑdictas tam filiaz qꝫ species omnīū supradictoz septē vicioꝝ seu peccatoꝝ capitaliū assignatōes ⁊ declaratōes. Notandū est qꝫ licet cuilibz ꝑdictoz vicioꝝ nō sint assignare nisi filie ⁊ species supradicte declarate. qd̄ non aliter fieri debuit. qz vt sepe supra tactū ē nulli vicio capitali debent pctā alia que cūqꝫ pro filiabus aut speciebus assignari. nisi illa qꝫ fm̄ precipue appetitū finis cuiuslibet vicij ꝑmariez magis principalit̄ ex eo oriūtur ⁊ descendūt. vel que ad ipsi⁹ vicij genus ⁊ naturā magis imediate ꝑtinent. Sūt tamē alia peccata. ex ipsis septē vicijs capitalibz oriētia. ⁊ ad genus seu naturā eoz ꝑtinentia. que tñ nec tanqꝫ filie. nec tanqꝫ species eoz assignātur. ex eo qz nō primarie ⁊ principalit̄ ex eis oriūtur ⁊ descendūt. nec ita imediate ad ea ꝑtinet̄. imo magis ꝑrie ex ipsis filiabus vel speciebus suis oriūtur ⁊ descendūt. Ita qꝫ

proprie loquendo / ꝑnt magis dici ramuli sculi orientes ⁊ principalibz ramis ipsoꝝ septem vicioꝝ capitaliū. ex quibz itez ramulicis qꝫ debite exgrere voluerit / respiret virgulas alias seu folia iterū nascētia fm̄ qualitates ꝑsonaz circūstātiāsqꝫ modorum faciēdi necnō tempoꝝ ac locoꝝ. Et gratia exempli. Ex inobediētia que ponitur ꝑia filia inanis glorie nascit̄ seu ꝑcedit rebellio. Ex iactātia que ponit̄ alia ipsius inanis glorie filia. nascit̄ seu ꝑcedit fastus ⁊ ꝑōpositas. tā gestū qꝫ vestitū qꝫ hmōi plurium. Ex discordia qꝫ ponit̄ alia filia inanis glorie nascit̄ seu ꝑcedit scisma ⁊ bellū. Et itez ex bello homicidia. mutilatōes. incarcerationē ⁊ hmōi. Et contumelia que ponit̄ filia ire nascitur seu ꝑcedit subannatio. derisio. maledictio. ⁊ sic de pluribz alijs que ꝑmptū est respire. que omnia cognoscere nō est inutile. imo expeiciens ꝑmaxime curā animarū hūtibz ac alijs viris literatis. vt magis ꝑpendere ⁊ attendere possint ꝑrias radices ⁊ origines singuloꝝ peccatoꝝ. Et sic facili⁹ ⁊ melius tam in respectu sui qꝫ respectu eoz qꝫ in cōfessionibz audiūt / possint tentatiōibus resistere. radicesqꝫ eaz ꝑncipales ac fomēta euellere ⁊ dissipare. Et ista hic ad longū declarare nō patit̄ intentā hui⁹ tractuli compēdiosa breuitas. Qui ꝑo ampliora ac magis ꝑticularia videre voluerit. recurat vt iā supra tactū est. ad scōaz secunde beati Tho. necnō ad illā summā notabilem de vicijs. que a nōnullis summa regis nūcupatur.

Quod non semper vicia seu peccata capitalia / eozqꝫ filie ⁊ species / peccata mortalia existunt

Et tamen circa supradictā septem peccatoꝝ seu vicioꝝ capitaliū declaratōem aduertendū. qꝫ licet ipsa septē vicia capitalia cū suis filiabus ⁊ speciebus supra etiam specificatis pro pctis mortalibz assignēt̄. ⁊ frequētius in naturā ⁊ actū pcti mortalis transeāt. Non tamē semp peccata mortalia existunt. imo nonnūqꝫ fm̄ aliquas circūstātiāsqꝫ qꝫlitates ꝑmitti possunt qꝫ nō nisi peccata venialia sunt. Et licet ꝑ nōnullos istud ample declaratū sit. ⁊ specialiter bene. diffuse. ⁊ elegantē ꝑ beatum Tho. secūda secūde sue summe. ex qꝫ mul-

ta in hoc octauo tractatulo dictorum sum-
pra sunt. ac etiã bene z succinere in quo-
dã soleni tractatu. q̄ compediũ theolo-
gie nũcupatur. cui⁹ iniciũ veritatis theo-
logie sublimitas. ad q̄s attenda breuitate
huius dicti tractatuli. rationabiliter venie-
bat faciẽda remissio. Tamẽ qz nõ omnes
libros hñt/interdũqz nõ facile ab aliqui-
bus repiunt/ ne omĩno istud qd poterit
cõsciẽtiã plurimoz a multiplicibz scru-
pulis releuare/hic inderermiatũ p̄teriref-
expediẽs visum est ac cõgruũ hic aliq̄ mō
explicare. z pro maiori parte dicendõũ/
iuxta effectũ eorũ que circa hoc in supra-
dicto cõpendio theologie ponũtur. Et q̄
in simili vt supra dictũ est ampliora z spe-
cialiora videre voluerit. ad alios docto-
res specialiter ad ipsam secundã secunde
beati Thomã. recurrat.

Quando superbia

P sit peccatum mortale.
Rocedendo. igif iuxta ordinẽ
ceptũ hui⁹ tractatuli fm quem
insequẽdo beatũ Grego. fit di-
stinctio inter supbiam et vanã gloriã. est
sciendũ q̄ supbia prout accipit hic z po-
nit regina z mater oĩm vicio z/ cum suis
quatuor speciebz. quas etiam vt supra ta-
ctũ est ponit Greg. est de suo genere pctm̄
mortale. qz est inordinat⁹ z puerfus appe-
tit⁹ p̄rie excellẽtie. sibi indebite attribu-
ens que nõ hz. vel alio mō z intẽtione q̄s
habeat Que om̄ia tñ intelligẽda sunt qñ
ex delibato iudicõ seu p̄sensu rõis pcedũt

Quando uana glo

Uria sit peccatum mortale.
Vana gloria/ ex suo genere est ve-
niale peccatũ. Quia gen⁹ ope-
ris scz morale/ sumit ex obiecto
Vanũ at̄ fm se nõ est obiectũ mortal⁹ pec-
cati sed veniale. Unde cum vana laus sit
hui⁹ pcti obiectũ/ p̄ qz nõ sp̄ vana glã est
mortale pctm̄. S; alijs respectibz est va-
na glã mortale pctm̄. qd dupl̄r cõtingere
p̄t. Uno mō rõe finis. p̄pter quẽ laus ipsa
appetit. op⁹ nãqz tale est. q̄le est illd p̄pter
qd appetit. Alio mō rõe opis in se in quo
laus ipa q̄ritur. **C**irca p̄mũ modũ ad-
uertendũ est qz quadruplici fine laus appeti-
põr. P̄rio ad vitandũ malũ infamie. qd
põr homo p̄ suspitõem vel detractõez ali-

orũ aut alias icurrere. sicut samuel se lau-
dauit primo regũ. Secũdo p̄pter vtilita-
tem aliquã spũalem. vt esset gloria dei vel
edificatio proximorũ sicut Paulus se cõ-
mendauit. Tertio p̄pter lucrũ auaricie.
vel aliquẽ aliũ finẽ seu actũ peccati mor-
talis sicut pharisei q̄ deuorabãt domos
viduarũ simulantes lögã oratõem. **U**t
habet⁹ Math. xxiij. Quarto p̄pter ali-
quẽ finem seu actum venialis peccati si-
cut quãdo quis laudari appetit eo qz va-
ne in laude delectatur. Primũ est prouĩ-
dentie. secundũ est charitatis. tertium est
mortale peccatũ. Et idẽ intelligendũ est
de omni ope z actu cuius finis q̄ p̄inci-
paliter intẽditur est mortale peccatũ. q̄r-
tum est veniale si illa delectatõ que in lau-
de habet/ sit venialis. **C**irca scõm mo-
dum ratiõis scilz opis p̄opt qd ipsa laus
queritur/ est aduertendũ qz tria sunt gene-
ra operum per que laus ipsa queri potest
Vel eni sunt opa illicita vel sunt opa vir-
tuosa. Vel sunt opa indifferentia. Si p̄
prima opa scz illicita queritur laus. tunc
vana gloria est tale peccatũ quale est illd
opus illicitum p̄ quod q̄ritur. Nam si il-
lud opus illicitũ sit mortale. tñ vana glo-
ria erit mortalis. Si sit veniale tunc va-
na gloria erit venialis. Si q̄ratur laus p̄
secunda opa scz virtuosa. hoc iterũ potest
cõtingere dupliciter Quia vel appetitus
laudis/ adũgitur seu supuenit operi vir-
tuoso tãqz incidens z nõ principaliter in-
tentus. sicut sepe in cantu z aliquando i-
mo frequẽter in predicatõne alijs qz san-
ctis opibz. Et tunc vana gloria nõ est ni-
si peccatũ veniale. Vel ipsa laus est finis
principalit̄ intẽtus in ope virtuoso. ipsi
qz actui virtuoso p̄stituit⁹. ita qz illd opus
virtuosũ opans ibi p̄stituit finẽ vltimũ
sui opis. Et sic est vana glã pctm̄ mortle
qz tñ iheretur ei vt fini vltio. Circa qd ad
huc aduertẽdũ est qz mai⁹ e pctm̄/ glãri de
bonis spũalibz q̄s de bonis sp̄alibz. qz bo-
na spũalia min⁹ hñt motiũ vanitat⁹ z va-
ne delectatõis eo qz min⁹ appent ab extra
q̄s sp̄alia. Si q̄ratur laus p̄ t̄tia opa. s. in-
differentia vt est h̄re diuitias vel vestes p̄-
ciosas. tñ si illa opavleri⁹ nõ p̄grediãtur
in deteri⁹ nisi i solã laudẽ hñdã. vana glã
nõ erit nisi veniale pctm̄. Si at̄ talia opav-
tra i deteri⁹ p̄grediãtur de seqz ordiãta vt
sint occasio mortal⁹ pcti. vt puta qñ mlier

Compendiū theologie

ornatu meretricio ad alliciēdos homines animasq; capiēdas se prepat. vel sint illa opa de se indifferētia ex phibitōe superioris effecta illicita vt torneamēta z hmoi z tunc vana gloria est peccatū mortale

¶ Quando inuidia sit peccatū mortale. z quando nō.

Inuidia ex suo genere est peccatum mortale. Cum enī inuidia put in superioribus dictū est/ sit dolor de felicitate seu bono alterius. gaudiūq; de malo alieno. clarū est q; directe cōtrariā charitati. vt prime ad corin. xij. Caritati autē nihil est cōtrariū quod nō sit pctm mortale. Est tamē aduertendū q; interdū illud peccatū quod ex suo genere est mortale. potest fm aliquas sui qlitates solū esse veniale. Arputa quādo in solo p̄io motu cōsistit. Vel propter aliquā aliā intentionē extra suā rōnem trahitur. Pro q; sciēdū est q; quadrupliciter potest dolor de alieno bono/homini accidere. P̄io mō prout est primo prim⁹ motus ex natura proueniēs. q; interdū etiā ex ipsi⁹ nature corruptōe/in aliq;bus plus z frequētius puenit. Sunt enī aliqui ex sue corruptione inordinate nature/magis p̄ni ad motus inuidie q; alij. vt in simili est videre inter diuersos canes. Et iste dolor seu motus inuidie nullo modo est peccatum qz tales motus p̄io primi. nō sunt in potestate nostra. Et ita intelligēdū est respectu quorūcūq; aliorū vicioz seu pctōz de omnibus primo primis motib⁹ naturalibus. vbi tñ delectatio seu cōsensu nō se adiūgerit. qz tunc posset in pctm vel veniale vel mortale trāsire. Secūdo mō potest ille dolor seu tristitia de bono alieno esse. sc̄do prim⁹ motus. quando scz fit in sensualitate/sine tamen cōpleta deliberatiōe. etiā si tali dolore seu passione afficitur. quod proprie cōtingit quando ille secūdo prim⁹ motus nō ita cito ab inicio remouet sicut posset. remouet tamē ante plenū cōsensum. imo quodā mō displicere incipit. Et tūc inuidia nō est nisi veniale peccatū. Et ita (q; bene aduertat) intelligēdū est etiā generalit̄ in omnibus alijs vicijs seu peccatis. Qui autē dicant̄ primo primi mot⁹ z secūdo primi motus de clarabit aliqualit̄ infra. vbi de peccato veniali ageat. Tertio pōt ille dolor seu illa

passio in aīno accidere q; nihilominus propter aliquā aliā intentōem trahit extra suā propriā rōem. suāq; p̄riā naturā. vt puta quādo dolor ille seu tristitia de alieno bono/insurgit alicui ex bona rōe seu causa. sicut quādo aliq; de bono seu prosperitate alterius dolet. vt quia efficit potens vel alias. qz illud videt in alteri⁹ detrimentū z p̄iudiciū redūdare. vel scz anime proprie met illius q; illud bonū habz vel reipublice. vel aliqua z bonaz psonarum q; affligi nō merēt. Et talis dolor seu mot⁹/bon⁹ est. nec pctm est cū maius bonū magis sit appetendū. Quarto mō pōt ille dolor seu tristitia de bono alteri⁹ accidere z haberi ex certa sciētia p̄sensuq; deliberato volūtatis. z sine iusta ac rōnabili causa. Et isto modo inuidia est semp peccatū mortale. Et p̄ ista pōt etiā clarevideri quādo detractio est pctm mortale vel veniale. Nam si malū de aliq; dicat ad bonū finē p̄ impediēdo scz q; malū alteri faciat. vel p̄ sua correctōe. vel rōne officij qd̄ incūbit. vel phibēdo testimoniū veritati. vel hmoi. z tunc detractio nō est pctm. dum tamē p̄uersa volūtas ex deliberato p̄posito nō se adiūgit. Si vero dicat malū de alio ex quadā solū leuitate loq̄ndi. sicut sepe cōtingit/ z malū quod dicit nō vergat in magnū damnū seu p̄iudiciū illius de q; d̄r aut sue fame. z tūc detractio est pctm veniale. Posset tñ illō dānū seu p̄iudiciū tā graue eē q; illa leuitas loq̄ndi non excusaret. qz vnusq;sq; maxime in talibus grauib⁹ z respectu aliorum debz ponere custodiam ori suo.

¶ Quando ira sit peccatum mortale z quando non.

Ira ex suo genere ē pctm mortale qz iuxta sup̄ vbi de ira actū ē. Ira est imoderat⁹ aī mot⁹/pcitās ad penā puocāti inferendā. Dicit aut mot⁹ p̄riā charitati. q; vt hēf. i. ad Cor. xij. Nō irritat. nō cogitat malū. Ira tñ vt eē supra aliq;lit̄ tactū ē/ mltipli cit̄ p̄siderari p̄t. Vno mō put̄ importat seu denoiat p̄ zelū q; q; p̄tra vicia mouet z ipsa detestat. Et hec ira nō ē pctm s; magē p̄fectōnis. imo p̄ istū modū p̄t eē sibimet q; irasci. Quid enī (vt dicit glosa sup̄ illud psal. Irascimīz nolite peccare) est hō penitēs. nisi sibi ipsi irascēs. Alio mō p̄t ira p̄siderari. put̄ dicit z importat. quāda erga

primū affectus remissionē. p quā scz bō
nec de malo primi dolet nec de ei⁹ bono
gaudet. licet etiā non doleat de bono. nec
gaudeat de malo eius. sed est ei⁹ et erga eu⁹
indifferens. Et hec species ire nō est mor-
tale peccatū sed est impfectio quedā cari-
tatis. Nisi tñ vbi primus esset in extrema
necessitate qz tūc sub pena peccati morta-
lis teneretur homo sibi succurrere si potest.
Alio mō p̄t ira cōsiderari. put dicit⁹ et im-
portat quādā impatientiā actualē absqz
tamē reali appetitu vindicte. Et tal⁹ mo-
tus etiā deliberatiu⁹ est solū p̄ctm venia-
le. Quia sicut p̄t ex supradictis ire descri-
ptōib⁹ nō habz cōpletā rōem ire. Alio mō
potest ira cōsiderari. put dicit⁹ et importat
actualē impatientiā/etiā cñ appetitu vin-
dicte. Et hoc tripliciter cōtingere p̄t. Quā-
doqz enī hoc a naturali cōpletione seu di-
spōsitōe p̄cedit sicut est iu melacolic⁹ et in-
senib⁹. In quib⁹ s̄m p̄m cōtinue moue-
tur natura. prop̄t qd̄ semp turbulenti exi-
stunt. Et talis ira nullū est p̄ctm. eum sit
motus naturalis. Quāqz etiā est hoc et pro-
cedit ex appetitu subitō et nō p̄fecte delibe-
rato. Et talis ira nō est nisi veniale pecca-
tū. sicut ali⁹ p̄mi motus. Quāqz at̄ est hoc
et p̄cedit ex volūtate deliberata cōsensu qz
p̄fecto. Et talis ira est semp p̄ctm mortale.

Quando acedia sit

A p̄ctm mortale. et quādo non
Acedia ex suo genere est veniale
p̄ctm. Quia s̄m supius tacta/
acedia in effectu nō est nisi tedi-
um de bono spūali laborioso. Hoc at̄ de
se nō opponitur caritati. sed solū dicit qn-
dam feruoris caritatis diminiutiōem. in
qua feruoris caritatis diminiutiōe consistit
omne p̄ctm veniale. Multipliciter p̄t tedi-
um de bono spūali cōtingere. Uno modo
put est sol⁹ mot⁹ naturalis laborē abhor-
rens. et talis motus nullū est p̄ctm. qz tal⁹
motus nō est in nostra ptate. Alio modo
put est motus appetitus de ope spūali la-
borioso cōtristati. Et talis motus etiā si
appetitus ille sit deliberatiu⁹. nō est nisi
peccatū veniale. qz cōsensus in illō quod
de sui natura nō est nisi veniale peccatū/
nō est nisi veniale. Alio mō p̄t istō tediū
de bono spūali laborioso tale eē/ taliterqz
vltra motū naturalē motūqz appetit⁹ trā-
sire. qz p̄ illō bō illa adimplere dimittit q̄

sue saluti vel ex vi p̄cepti vel alias necessa-
ria sunt. et tunc est p̄ctm mortale. P̄t ad
huc istō tediū in grau⁹ trāsire et tantū eē
qz ex omni de ipsi⁹ boni spiritual⁹ laborio-
si difficultateqz ipm aggrediēdi hō in qn-
dam sue vite displicentiā inducitur et exin-
de in despatōez cadit. Et tale tediū est pec-
catū mortale. acceditqz ad p̄ctm in spiri-
tū sanctum. Et adhuc grau⁹ imo grauissi-
mū si illō tediū illaqz displicentiā vite in-
tantū crescat et p̄cedat. qz q̄s sibi ipsi ma-
nus inq̄ciat ac se occidat. nā tūc tal⁹ similit̄
erit iude qui se p̄ despatōez laq̄o suspēdit.

Quando auaricia

Quando auaricia sit peccatum mortale.
Ira auaricia autē / q̄ iuxta su-
p̄ius dicta/ est imoderat⁹ amor
hōi. Et cōsiderandū qz iste im-
moderat⁹ amor/ cōsistere p̄t. vel in appe-
tendo. vel in adq̄rendo. vel in retinendo.
Si i appetēdo. hoc itez qnqz modis
cōtingere p̄t. Vel enī appetitur aliena ap-
petitu cōpleto et deliberato ac absoluto. q̄
etiā in actū et op⁹ si adesset facultas transi-
ret et p̄cederet et tūc est mortale p̄ctm. Vel
appetitur appetitu sicut cōpleto. delibera-
to et absoluto illicita. v̄puta hō se indignū
bñficio ali⁹ ecclīastico vel officio senties
et cogscens. vel senties et cognoscere debēs
illō bñficiū ecclīasticū vel illō officiū sciē-
ter appetitqz delibato et absoluto appe-
tit. et tūc etiā est p̄ctm mortale. Vel appeti-
tur p̄dicta scz aliena vel illicita. appetitu
eē cōpleto et delibato. s̄z nō tñ puro et abso-
luto. s̄z cōditionato. v̄puta si talia sine di-
offensa ac iuria p̄mi hōi possent. Et tūc
vel nullū ē p̄ctm vel ē veniale. siue tal⁹ cō-
ditio actualit̄ exp̄sse addatur siue habitu
alit̄ intēdatur. Quō tñ itelligēdū ē. dūmō
scz p̄ tales appetit⁹ seu desideria/ hō nō se
vane pascat ac p̄dat seu intermittat facere
illō bonū ad qd̄ aliūde teneretur. Vel n̄ ge-
neret i corde suo aliqz malos mot⁹ seu ha-
bit⁹. qz qn̄ voluerit remouere n̄ possit. qz
tūc possz eē mortale p̄ctm. Vel appetitur
nō necaria et supflua. eē q̄suis si aliena nec
de sui natura illicita. appetitu nimis ardē-
ti. et tali qz mēs ex h̄ qd̄amō suffocata/ ipe
ditur omnino a cōsideratōe diuinoz. ac
eoz que ad suam salutē spectant. Et hec
est illa pernicioza cura seu sollicitudo que
in euangelio p̄hibetur et est p̄ctm mortale.

Compendiū theologie

Uel appetitur seu desiderant nō necessaria z supflua. nimio appetitu sed tñ tali q̄ est isra dei amorē z timorē. qz talia sic appetēs nec p̄terea deo displicere vellet. nec etiā impedīr a cōsideratōne eoz q̄ ad suā salutē ptinēt. z hoc est nisi pctm̄ veniale. Quin imo possit talis amor seu appetit⁹ ita moderat⁹ esse q̄ nō esset pctm̄. imo talem principaliter finē z intētionē habere q̄ esset meritor⁹. **S**i vero respectu secūdi mēbri p̄cipalis ille imoderat⁹ amor habendū nō solū consistat in appetitu s̄z ultra transeat sc̄z in acquirēdo. Et hoc iterum pōt cōtingere tripliciter. **U**el enī acquirunt res iniuste z indebite indifferēter a quocūq; z quocūq; modo fieri potest. vt p̄ furta. rapinas. iniusticias. extorsiones aliasq; fraudes z vias illicitas z tunc est peccatū mortale. **U**el acquiruntur res respectu adq̄rentis z illi⁹ a quo adq̄ritur de suo esse nō illicite. nisi qz p̄ artem seu officīū aut aliud opus illicitū adq̄rūt. qd̄ de p̄ se etiā sine adq̄sitōe z lucro esset peccatum mortale. vt est in meretricibus. in falsas mercatias sciēter vendētibus. z sursarijs z h̄mōi. z tunc est pctm̄ mortale. **U**el adq̄runt p̄ artem aut officīū seu opus qd̄ licet de se sit illicitū. nō est tñ de p̄ se nisi pctm̄ veniale. **U**t est in istis ioculatoribz. qui p̄ cōplacētia principū vel populi ad lucrū habendū. ociosa. iocosa. z interdūz mēdosa. salua tñ aliqua honestate dicūt. vel diuersas corporoz gesticulatōes faciūt z tūc nō est nisi veniale pctm̄. **N**isi tamē p̄pter solā talis dissolutionis delectatōez homo se ex toto talibz daret z tūc enī eēt peccatū mortale. **E**t notāter d̄z p̄pter solā talis dissolutionis delectatōem. qz si quis p̄pter necessitatē se etiā ex toto talibz daret et applicaret suā p̄ talia sustentatōem querens. cū aliā artem seu aliū modū lucrādi nesciret vel nō haberet. nō eēt talis in statu dānandoz reputand⁹. **S**i vero respectu tertij mēbri p̄cipalis amor ille h̄ndi imoderatus cōsistat in retinēdo. hoc itēz potest quinq; modis contigere. **U**el enī sciēter z animo retinēdi retinent ea que q̄s restituere tenet. vt puta quia cōtra voluntatē eius ad quē spectat. detinere se scit vel credit. z tunc est pctm̄ mortale. **E**t intelligit quis animū retinēdi habere qm̄ non habz p̄positū z voluntatē restituēdi vel p̄cordandi tēper loco. licz facul-

tas sibi suppetat vel qm̄ sibi suppetet. **U**el retinētur illa q̄ ad necessitatē alicui⁹ z suorum. siue p̄scisam siue f̄m sui stat⁹ vel dignitatis vel facti qd̄ iuste manu tenet z grūtiā z condecētā faciūt z spectāt. z tūc nullū est pctm̄. **U**el retinētur supflua siue sit respectu necessitatis p̄scise retinētis. siue necessitatis congruētie sui status z dignitatis. zc. vt supra tactū est. **E**t hoc tēper extreme necessitatis alicui⁹ de q̄ noticia habet. z cui de p̄dictis supfluis succurri potest z non succurrit. z tūc etiā est peccatū mortale. **Q**uia homini in tali necessitate constituto tenet homo succurrere non solū de sibi superfluis. v̄z etiā de sibi necessarijs. respectu quidē manutenētie sui status vel dignitatis. zc. **S**z non de his que simpliciter z p̄scise p̄ sua vita necessaria sunt. **Q**uia in tali casu homo magis tenetur proprie sue vite succurrere q̄s aliene. **U**el retinētur supflua modo statū declarato supra. declarato etiā extra vel citra extremā necessitatē alteri⁹ cuiuscūq;. **S**z h̄ fit ex quadā insatiabili cupiditate z ardore h̄ndi. **L**ui⁹ insatiabilitatis seu ardoris signū euidens est. q̄ q̄s res pot⁹ penes se putrescere z depire dimittit. q̄ q̄ vtiliter alijs liberalit̄ distribuit z dispēsat. z tunc etiā est pctm̄ mortale. **U**el retinētur supflua ex immoderato seu inordinato amore habendū. **N**on tñ ita insatiabili z ardenti sicut statū supra tactū est. s̄z solū quadā imoderatā seu inordinatione. q̄ modicū non tñ in totū a medio virtutis sc̄z largitatis deficit z declinat. z tunc est peccatū veniale. **N**isi tamē vt supra statū dictū est appareret homo in extrema necessitate cōstitut⁹ cui succurri possz z deberet. **E**t p̄missis apparet q̄ auaricia ex suo genere est pctm̄ mortale. **E**tia vt in superioribz tactū est. ab ap̄lo idolatrie compat. **N**on qz sit de sp̄e illi⁹ pcti. cū non h̄eat aliquē actū ei⁹. s̄z qz aliqd̄ idolatrie sile facit sc̄z creature fuidō pot⁹ q̄s creatori. vt lat⁹ supra vbi de auaricia agit declaratū est.

Quando gula est

Que peccatū mortale z quādo non. **U**el ex suo genere ē pctm̄ veniale. qz appetit⁹ comedēdi vel bibēdi ex sua rōe n̄ subiacz dñio voluntat⁹. **C**irca tñ istō gule pctm̄ qd̄ iuxta in superioribz dicta. est imoderatus edendū

appetitus seu immoderata cibi auiditas
Est aduertendū q̄ q̄nq; modis potest
 iste immoderat⁹ appetitus cōtingere seu
 cōsiderari. **U**no modo. put est solūmō
 naturalis. sicut naturaliter hō comedere
 z bibere appetit dū famescit z sitit. **E**t hic
 appetitus nō est pctm̄. imo nec etiā dele-
 ctatio naturalis que ipm̄ appetitū in ipa
 cibi sumptōe cōsequit̄ seu p̄mittit̄ est pec-
 catū. z hoc inquantū ordinatur supra de
 factū nature cōtrariū. quia hec naturalia
 sunt. nec in p̄tate nostra cōsistūt. **E**t ideo
 nec in talibus est meritū vel demeritum.

Uel illi appetitui seu desiderio natura-
 li qui quodāmodo necessitatis est. supad-
 iungit̄ quidā appetitus delectatōis z vo-
 luptatis in cibo. z tūc est solū pctm̄ venia-
 le. **E**t hoc vez est nisi ille appetit⁹ eden-
 di ultra p̄gredetur. sic scz q̄ propter illā
 delectatōem seu voluptatē/que sic sibi su-
 padiungitur/ fieret sine q̄cūq; necessitate
 trāsgressio p̄cepti ecclie vel superioris. vt
 puta q̄ solueretur ieiuniū p̄ eccliam indi-
 ctū. **U**el religiosus cōtra phibitōez in suo
 ordine sub p̄cepto factā p̄mederet carnes
 vel hm̄i. nam tūc est pctm̄ mortale. **E**t
 notāter dicitur sine necessitate qz si hm̄i
 trāsgressiōes/ ex necessitate fierēt. vt puta
 nimie senectutis vel nimie iuuetutis. vel
 infirmitat̄. vel laboris necessariū z hm̄i
 tūc nō esset pctm̄. imo posset illa necessi-
 tas talis esse q̄ quis hm̄i p̄cepta obf-
 uando peccaret. **I**n talibus tamē obseruā-
 tijs ad quas hō ex ecclie p̄cepto vel voto
 vel inunctōe penitētie tenetur. z p̄pter ne-
 cessitatē aliquā eas adimplere nō p̄t. bonū
 est petere licentiā a suo p̄lato. vl a suo cura-
 to. vel a suo confessoze. **U**el nisi ille ap-
 petitus edēdi eēt cū tanta libidine z ardo-
 re q̄ hō nimio z finali affectu/ illi delecta-
 tōi cibi inhereret. ita vt p̄ponerz amo-
 ri z timori dei. z tūc est peccatum mortale.
Uel nisi q̄n ille appetit⁹ vel illa delecta-
 tio in talē p̄suetudinē ducitur/ q̄ facit to-
 tā vitā hois talibus delectatiōibus occupari
 z deputari. **E**t hic posset eē pctm̄ mortale.
Immo sunt talia ita pctō mortali vicina
 q̄ ebrietas ab ap̄lo inter mortalia pecca-
 ta p̄putatur. **E**brietas t̄m q̄n; est pctm̄
 veniale. vt q̄n ultra necessitatē q̄s accipit
 sed hoc est fm̄ mēsurā impceptibile. **Q**ū
 vero egreditur q̄s a mēsurā p̄ceptibili. q̄
 scz fm̄ rōem bñ ordinatā discerni p̄t. **E**t

hoc in tali mēsurā ex q̄ euertitur stat⁹ mē-
 ris. hocq; effrenata quadā libidine fit. vt
 scilz q̄n hoc dei amoriz timori p̄ponitur.
Tūc ebrietas est pctm̄ mortale. **S**i q̄s at
 aliū inebriat ita scilz cū ad potū inuitās/
 vt intēdat statū mentis ei⁹ euertere/ z hoc
 facit in ei⁹ notumentū/ peccat mortaliter.
Quia tūc magis sibi aufert q̄ si auferet
 aliqd̄ tēpale. quia vsur ratiōis ei tollit.

Quando luxuria sit

peccatum mortale. z quando non.

Luxuria ex suo genere est pecca-
 tum mortale. qz est cōtra illud
 p̄ceptū decalogi. **N**ō mechabe-
 ris. **A**irca tamē istō pctm̄ luxu-
 rie/que iuxta in supiorib; tacta/ est libidi-
 nosa qdā circa act⁹ venereosos voluptat̄
 cōcupiscētia/ est aduertendū q̄ cōcupiscē-
 tia ipa luxurie dupliciter cōtingere seu cō-
 siderari p̄t. **U**no modo prout est solū in
 corde. **A**lio mō put etiā ab extra p̄sistit in
 ope. **Q**uantū ad primū modū p̄t hoc
 itez cōtingere tripliciter. **P**rio mō put ip-
 sa cōcupiscētia in solo prio motu p̄sistit.
 z tūc nō est nisi veniale pctm̄. **P**ro q̄ itez
 sciendū est. q̄ differentia est inter primos
 motus virtutis generatiue. z prios mot⁹
 virtutis nutritiue. **N**ā p̄mus mot⁹ in vir-
 tute generatiua est semp pctm̄. nō autē sic
 est in virtute nutritiua. qm̄ potētia cōcu-
 piscibilis nō tantū corrupta est in virtu-
 te nutritiua sicut in virtute generatiua. **S**e-
 cūdo mō p̄t ipa cōcupiscētia cōsiderari. p̄
 ut ipz motū naturalē seq̄tur p̄sensus i de-
 lectatōez licz nō in op⁹ z sic ē pctm̄ morta-
 le. **E**t intelligitur h̄ sine ille p̄sensus i de-
 lectatōe sit respectū sui ipi⁹ met/ siue sit respe-
 ctu alioz. vt puta q̄n hō cogitādo (vt iter-
 dū p̄rigere p̄t) ad delectatiōz quā aliq̄ aliq̄
 in actu venereo hñt/ delectātur i se. z in illa
 delectatiōe hñda/ ex deliberatiōe p̄sentit.
 etiā si forsan ex se n̄ veller illū actū venereū
 exercere. **E**t notāter d̄: p̄sensus in delectā-
 tōem qz si delectatiō vt q̄nq; fit/ isurgeret.
 z in illā delectatōz hō ex deliberatiōe n̄ cō-
 sentiret. nō eēt tūc nisi veniale pctm̄. **T**er-
 tio mō ipa cōcupia cōsiderari p̄t. put eē ex
 deliberatiōe p̄sentit in op⁹ z tūc ē mortale
 pctm̄. etiā si p̄ tūc n̄ trāseat i actū ab extra.
Respectū v̄o scōi mēbri p̄ncipal scz p̄
 ut cōcupia luxurie p̄sistit ab extra in ope
 hoc itez cōtingere p̄t duplr. **U**no modo

Compendiū theologie

prout ipsa cōcupiscētia trāsīt z progrēditur in actū venereū. cōpletū z consummatū. z tunc cōstat esse peccatū mortale. Alio modo prout ipsa cōcupiscētia trāsīt z p̄gredit̄ in aliquos act⁹ disponētes ad ip̄m actū venereū. vel ip̄m circūstātes seu cōcomitantes. Et hoc itēz cōtingere potest tripliciter. vel enī hoc fit p̄ visum. v̄l p̄ linguā. vel per tactū. Si p̄rio mōvt q̄n scz ipsa cōcupiscētia ab extra visu pascit. vt q̄n q̄s animo z sine cōcupiscēdi mulierē/in ipsam p̄spicit z attendit. z tūc est peccatū mortale. Nam illō vt dicit Aug. nō est ritillari. sed plene libidini p̄sentire. Iuxta illō Math. v. Qui viderit mulierem ad cōcupiscēdū eā iam mechatur est eā in corde suo. Et notāter dicit. ad cōcupiscēdū eam. q̄m si aliquis mulierē inspiceret vt rem pulcrā. z nō in deterius pcederet. tūc p̄uum vel nullū esset pctm̄. vel solū esset pctm̄ curiositatis. Si vero secūdo istoz triū vltimoz modoz fieret. vt q̄n quis mulierē p̄pter libidinē p̄cetur. vel colloq̄a familiaria secū habet. vel per verba adulatoria z deceptiua/atrabere conat̄. z tunc est peccatū mortale. Si v̄o tertio istoz triū modoz vltimoz fieret. quod fit p̄ oscula amplex⁹. h̄mōiqz mulierum cōtrectatiōes. Et tūc est etiā peccatū mortale. z tanto grauius q̄sto magis per talia libido accendit̄ p̄pter nimīā approp̄imatiōem ad ignē. Et vocat̄ ab ap̄lo turpitudō. Quod tamē ita accipi debet. si p̄missa ex libidine seu p̄pter libidinē fiant. Nam tāgere mulierē/imo z osculari. non libidinis intentiōe. sed ex necessitate/seu quadā honestate vt interdū fit. nō eēt peccatū. dummodo nihil sit in intentiōe corruptū. **P**remissa etiā om̄ia intellige. nisi p̄ sacramētū matrimoniū cū debita moderatiōe. debitisqz circūstātijs. supra vbi de peccato luxurie actum est aliquālit̄ declaratis/excusarentur.

K De peccato in sp̄i

ritūsc̄m̄ z diuersis ip̄i⁹ pcti acceptiōibz. **E**xpedita igit̄ iuxta ordinē in tractatulo exponēdoz declaratiōe quartē diuisiōis peccati mortalis. que (vt supra tactuz est) p̄ septē vicia capitalia sumit. ip̄sozqz septē viciōz capitaliū explicata natura. venit nūc aliq̄l̄iter circa vnā p̄iculā ter-

tie diuisionis peccati mortalis supra etiam posite tāgendū. scz in sp̄itūsc̄m̄. **C**irca quod sciendū est. q̄ licet om̄ia essentialia. om̄ibus tribz p̄sonis sanctissime trinitatis equalit̄ cōueniant cōiter t̄n attribui seu approp̄at̄ p̄sone patris potentia. p̄sone filij sapiētia z p̄sone sp̄itūsc̄m̄ bonitas. Et ex hinc insurgit. q̄ illi qui peccant ex infirmitate que p̄prie cōtrariat̄ potētē/dicūtur peccare in patrē. i. cōtra patrē. Qui enī peccāt ex ignorātia que p̄prie cōtrariat̄ sapiētē. dicūtur peccare in filiū. Qui enī peccant ex p̄pria malicia que p̄prie opponit̄ bonitati/dicūtur peccare in sp̄itūsc̄m̄ z est p̄prie peccare ex propria malicia. quando voluntas scit z p̄t alicui malo resistere. z t̄n ex sola malicia illud eligit. Et quo clare apparet pctm̄ in sp̄itūsc̄m̄ graui⁹ esse alijs peccatis. que in patrē z filiū cōmittunt̄. cū maius sit z graui⁹ peccare ex propria malicia. q̄s ex infirmitate vel ignorātia. De qua ip̄i⁹ pcti in sp̄itūsc̄m̄ grauitate/lati⁹ fiet ista declaratiō. Et quia generalit̄ oīa peccata tam in superioribz declarata q̄s alia. v̄l ex infirmitate. vel ex ignorātia. vel ex propria malicia cōmittūtur. nō fuit necesse specialem de ipsis qualitatibz peccatoz tractatum facere. nisi solū de illo peccato in sp̄itūsc̄m̄/quod v̄ltra alia peccata q̄ndā specialitatē quandāqz grauitatē importat. **C**irca quod pctm̄. p̄ clari⁹ nature eius declaratiōe z intellectu. z eo p̄maxime qz multi frequēter de ip̄o loquūt̄ qui p̄p̄riā eius naturā nō intelligūt. est aduertendū. qz triplex de isto peccato in sp̄itūsc̄m̄ reperitur positio seu acceptiō. **A**li qui enī vt Dilarius Ambros. Hieroni. z Chrysost. ponūt z dicūt peccatū in sp̄itūsc̄m̄ esse. q̄n ad lrām aliqua blasfēmia cōtra sp̄itūsc̄m̄ d̄r. siue sp̄itūsc̄m̄ accipiat̄ fm̄ q̄ est nomē essentialē toti trinitati cōueniēs. quelibet enī p̄sona sp̄itūsc̄m̄ est z sanctus. siue prout est nomē speciale vni⁹ in trinitate p̄sone. Et fm̄ h̄c acceptiōem distinguit in euangelio Math. cxi. Blasfēmia in sp̄itūsc̄m̄. q̄tra blasfēmiā in filiū homis. vbi exemplū de ista blasfēmia habet̄ de iudeis que illa q̄ ip̄s in virtute sp̄itūsc̄m̄ opabat̄/attribuebāt̄ principi demonioz. z ideo dicūtur in sp̄itūsc̄m̄ blasphemasse. **A**ugusti. z alij enī sequentes dicūt z ponūt peccatū in sp̄itū

sanctū esse finalem impenitentia. quādo
scz aliq̄s in peccato mortali vsq̄ ad mor-
tem inclusine p̄seuerat. qz vt dicunt talis
in sp̄m̄ sanctū blasphemare videt̄. qd̄ qui
dā dicunt nō solū verbo oris fieri posse.
sed etiā verbo cordis et verbo operis. Nec
vno solū. imo multis et multoties. Et di-
cunt qz verbū sic acceptū dicit̄ eē blasphe-
mia p̄tra sp̄m̄ sanctū. qz est p̄tra remissio-
nem pctōz q̄ fit p̄ sp̄m̄ sc̄m̄ q̄ est charitas
patris et filij. **A**lii et tertij ponūt et dicūt
pctm̄ in sp̄m̄ sc̄m̄ eē. qm̄ ex certa malicia.
id est ex ipsa deliberata electōe mali pecca-
tur. qd̄ ex ip̄roba volūtate liberi arbitrij
p̄cedit. qz vt tactū est peccat̄ tūc cōtra bo-
nitatē que attribuit̄ et appropat̄ spiritui
sc̄o. **E**t in p̄posito p̄nti fm̄ cōem vsū
loquēdi et ponēdi accipit̄ isto tertio mō
seu fm̄ istā tertā acceptōem. Quia capiē-
do iuxta primā acceptōem seu p̄mū mo-
dū ponēdi. magis p̄prie est pctm̄ speciale
ad infidelitatē p̄tinēs q̄ opponit̄ p̄fessio-
ni fidei. Iuxta vero sc̄dam acceptōem seu
sc̄dm̄ modū ponēdi. p̄t ad om̄ia vicia p̄-
nere et in om̄i genere pcti contingere. etiā
in pctis a principio ex infirmitate vel ex
ignorantia cōmissis. imo p̄t cōtingere ho-
minē in peccato mortali mori vel ex incu-
ria. vel negligētia penitēdi. vel subito. v̄l
ex improviso. **E**t ideo iuxta hāc tertiam
acceptōem seu ip̄m̄ tertij modū ponēdi
fiet hic declaratio de ip̄so pctō in sp̄m̄ san-
ctū. **C**irca qd̄ itez. p̄ veraciori intellectū
est aduertendū qz nō om̄e pctm̄ qd̄ ex cer-
ta malicia cōmittit̄. d̄r esse pctm̄ in sp̄m̄
sanctū. put̄ hic et cōiter accipit̄. Duplicit̄
enī p̄tingere p̄t aliq̄ue ex certa malicia. i.
ex ipsa electōe mali peccare. **U**no mō ex
inclinatōe habitus viciosi seu assuefactō-
ne. imo fm̄ aliquā circūstātiā ex p̄pria sci-
entia et deliberatōe qz tñ nō peccaret̄ in
sp̄m̄ sc̄m̄. imo illd̄ (vt tactū est) in q̄libet
genere peccati cōtingere p̄t. **A**lio mō pōt
qz ex p̄pria malicia peccare ex eo scz qz ip̄e
sc̄ienter et p̄ cōtemp̄tū abijcit et remouet a
se illud qd̄ in eo poterat electōem seu con-
tinuatōem pcti impedire. **E**t cū oīa q̄ pec-
cati electōem seu cōtinuatōem impedire pos-
sunt et impediūt. sint p̄prie effect̄ sp̄s̄ sc̄i
in hoīe. ideo ille q̄ vt tactū est ipsa sic pec-
cati electōem seu cōtinuatōem impediē-
tia a se sc̄ienter et per cōtemp̄tū abijcit et re-
mouet. dicit̄ ex p̄pria malicia et in sp̄m̄ san-

ctū peccare. **E**t ita p̄prie accipit̄ in hoc p̄-
posito etiā fm̄ cōem acceptōem ex propa-
malicia peccare put̄ adhuc inferi^o lati^o de-
clarabit. **H**ui^o autē pcti in sp̄m̄ sanctū
fm̄ Augusti. et cōem acceptōem ponūt eē
ser sp̄s. s. desp̄atio. p̄sumptio. ipenitētia.
obstinatio. impugnatō veritatis agnīte
inuidētia fraterne gratie. Quaz nūcerus
seu sufficiētia sic sumit̄. **P**ctm̄ in sp̄m̄ san-
ctū put̄ (iuxta supra tacta) hic. et cōiter ac-
cipit̄/fit et cōmittit̄ p̄ remotionē seu cōtē-
ptū eoz p̄ q̄ homo ab electōe pcti seu cō-
tinuatōe qd̄ idem est in effectu. p̄t impe-
diri. **N**lla autē que sic hoīem ab electōe
peccati impedire seu retrahere p̄nt proce-
dūt seu oriunt̄ vel ex p̄re diuini iudicij. v̄l
ex p̄re donoz dei. vel ex p̄te ipsi^o pcti mer.
In iudicio autē diuino duo insunt scilz
iusticia et misericordia. **R**espectu miseri-
cordie et qua cōsurgere hz spes et cōside-
ratōe scz diuine misericordie peccata re-
mittētis et bona premiāt̄. **Q**ui hāc sp̄em
que hoīem ab electōe peccati retrahere et
impedire habz a se p̄ cōtemp̄tū remouet et
abijcit nō sperās scz deū pctā debite peni-
tenti remittere velle. peccat p̄ primā sp̄em
pcti in sp̄m̄ sc̄m̄ q̄ est desp̄atio. **R**espectu
vero iusticie et q̄ cōsurgere debz timor ex
p̄sideratōe scz diuine iusticie recte et rigi-
de pctā puniētis. **Q**ui hunc timorē q̄ me-
rito hominē ab electōe et cōtinuatōe pcti
impedire et retrahere hz. a se p̄ cōtemp̄tū
remouet et abijcit sperās scilz seu p̄sumēs
gloriā sempiternā sine meritis vel etiā si-
ne penitētia adipisci. peccat p̄ sc̄dam spe-
cie peccati in sp̄m̄ sc̄m̄ q̄ est p̄sumptō. **E**t
intelligant̄ hec sane iuxta declaratōez sta-
tim tactā. **N**am pctm̄ desp̄atiōis et p̄sum-
ptōis put̄ hic sumit̄ / nō cōsistit in hoc qz
q̄s dei misericordia vel iusticia nō credat
qz tūc non p̄tinet ad pctm̄ in sp̄m̄ sc̄m̄. p̄
ut hic sumit̄. s. pot̄ p̄tineret ad pctm̄ in-
fidelitatis. **S**z cōsistit in hoc qz ipsa dei
misericordia vel iusticia cōtemnit̄ seu vi-
lipēdit̄. **R**espectu at̄ sc̄di mēbri princi-
palis scilz donoz dei q̄b hō a peccato re-
trahit̄ ipsa duo principalit̄ sunt. **P**rimū
est agnitio veritatis fidei q̄ maxime hoīez
habet ab electōe pcti retrahere seu ipedi-
re. quā q̄ a se sc̄ient et p̄ cōtemp̄tū abijcit ve-
ritatē. s. agnitā ipugnādo vt licenti^o pecca-
re valeat. peccat p̄ q̄ntā sp̄em pcti in sp̄m̄
sc̄m̄ q̄ est ipugnatio veritatis agnīte. **A**liō

Compendiū theologie

donū dei ab electione pcti impediēs seu retrahēs/est auxiliū interioris grē diuini tus collate. cōtra quā ponit sexta species peccati in spm̄ sanctū. scz inuidētia frater ne gratie. dū scz aliquis nō solū p̄sone fratris seu p̄imi inuidet. q̄nimo inuidet etiam gratie dei crescenti z apparētī in mūdo. ¶ Respectu vero tertij mēbri p̄cipalis. i. pcti in se duo sunt p̄cipalit̄ q̄ hominē a peccando impedire seu retrahere possunt z debēt. Prīmū est inordinatio. turpitudine ac vilitas actus pcti in se. Cuius debita cōsideratio/solet in homie penitentiā inducere de pctō cōmisso. Et cōtra hoc homo peccat p̄ tertiā sp̄z pcti in spm̄ sanctū scz p̄ inpenitentiā. Scdm̄ est p̄uitas z breuitas boni seu delectationis quā aliq̄s in pctō querit z inuenit. Cui⁹ cōsideratio inducere solet hominē ad hoc q̄ eius volūtas in pctō nō firmet̄. Et cōtra hoc peccat homo p̄ quartā sp̄m̄ pcti in spm̄ sanctū scz p̄ obstinatōem. Et intelligant̄ ista duo sane. nō enī hic sumit̄ inpenitentiā prout dicit p̄seueratiā in peccato mortali vsq̄ ad mortē inclusiue. qz iā nō esset speciale pctm̄. sed qdā pcti circūstantia que eēt z cōtingere posset in quibz peccato vt aliqualit̄ supra in scda acceptōne pcti in spm̄ sanctū tactū est. Sz accipit̄ hic inpenitentiā fm̄ q̄ importat̄ p̄positū non penitēdi z est p̄rie respectu p̄teritorū. Similiter obstinatio nō capit̄ hic p̄ p̄seueratiā seu cōtinuatōne in pctō. sed qm̄ homo suū p̄positū in hoc firmat̄ q̄ vult peccato inherere. z est p̄rie respectu futurorū. Iuxta illō **Jeremie. viij.** Nullus est q̄ agat penitentiā. i. agere velit sup̄ pctō suo dicēs quid feci q̄ntū ad primū. **Dēs** p̄uersi sunt ad cursum q̄si equus impetu vadēs ad p̄lium q̄ntū ad scdm̄. ¶ Est etiā aduertendū q̄ **Bernardus** in li. de precepto z disp̄satione ponit. q̄ nolle obedire/est resistere sp̄i sc̄to. **Glosa** etiā ordinaria leuitici. vij. dic̄. q̄ simulata penitentiā/est blasphemā sp̄i sc̄ti. **Scisma** etiā recte p̄tra spm̄ sanctū p̄mitti videt̄. nāqz p̄ eū ecclia vniū. Que tria non vident̄ sub sex sp̄ebz pcti in spm̄ sanctū supra declaratis cōphendi. Sz q̄ bene cōsiderat̄ predicta tria sub ipsis speciebus effectualit̄ continētur z cōphenduntur. z ad ipsa reduci possunt. Vtputa nolle obedire p̄tinet z reducit̄ ad obstinatōem. **Silatio** penitētie p̄tinet z reducit̄

ad ipenitentiā z sub ea cōtinet̄. **Scisma** p̄tinet z reducit̄ ad inuidentiā fraterne gratie. p̄ quam gratiā membra ecclie vniū

Quare irremissibile

le. ¶ Est ec̄ notandū q̄ pctm̄ in spm̄ sanctū dicit̄ cōiter irremissibile iuxta illud **ps̄l.** Qui peccauerit in spm̄ sanctū. nō remittet̄ ei in hoc seculo. neqz in futuro. Qd̄ sic p̄t̄ intelligi. Et fm̄ oēs tres acceptōes peccati in spm̄ sanctū supra positas. Iuxta enī scdam̄ acceptōez q̄ est **Aug.** claz̄ ē q̄ finalis ipenitentiā quā ponit pctm̄ i spm̄ sanctū realit̄ est irremissibile. qz nullo mō remittit̄. Quō enī remitteret̄ pctm̄ mortale in q̄ vsq̄ ad mortē p̄seuerat̄. Nō enī bic̄ hac vita cū de eo nulla penitentiā habitaz facta sit. nec etiā in vita futura. vbi null⁹ loc⁹ est misericordie. sed pure iusticie. vbi etiā q̄s meritorie penitere nō p̄t̄. Scdm̄ at̄ alias duas acceptōes scz p̄mā z etiā dicit̄ etiā pctm̄ i spm̄ sanctū irremissibile. Nō qz nullo mō remittit̄. sed q̄ntū est de se et sui natura/hz meritū nō remissiois. mereturqz q̄ nō remittat̄. Et hoc dupl̄. Vno mō q̄ntū ad penam. Alio mō q̄ntū ad culpā. Quātū ei ad penā certū est. q̄ q̄ ex ignorantia vel infirmitate peccat̄ minorē penā meret̄ maiorēqz qdā mō excusatōez hz vñ ei⁹ pena minui debeat. q̄q̄ ex certa malicia peccat̄. Et grā exēpli. ad p̄positū vbi xpi supra iuxta p̄mā acceptōez pcti in spiritū sanctū allegati **Judei** q̄ blasphemabāt in xpm̄ tāqz filiū hoīs/vocādo eū voracē vini potatorē z pblicanorū amatorē. maiorē excusatōez h̄e poterāt p̄pter infirmitatē carnis quā in ipō xpo aspiciēbāt. z sic minorē circa hoc penā merebāt/ iō dicti sunt a xpo blasphemasse in filiū qd̄ remissibile ē. Sz qm̄ ip̄z diuinitatē q̄ etiā erat in xpo blasphemabāt. curatōz. i. infirmitatū. eiectōes demoniorū. illūtiatōes cecorū. z aliorū opa miraculorū que sunt proprie opa diuinitat̄. z nō nisi p̄ spm̄ sanctū fieri poterant. attribuēdo diabolo. nullā excusatōez hēbāt vñ pena eorū minui mereret̄. Et iō tūc dicti sunt a xpo blasphemasse i spm̄ sanctū. Qd̄ peccatū n̄ fuit ad lrā eis remissum. neqz in hoc seculo neqz in futuro. imo fm̄ expositōez **Crisos.** p̄ illo pctō penā passi sunt z i p̄nti vita p̄ Romanos z in futura vita apd̄ iseros. Quātū at̄ ad culpā d̄: peccatū i spiritū sanctū irremis-

sibile et ipsa dispositioe remittēdi Sicut enī aliq̄s morbo corpalis fm sui naturaz incurabil' dī. qñ in se hz illō p qd tollunt ea et q̄b morbo curari p̄t. v̄puta qz tollit virtutē nature vel inducit fastidiū cibi et medicine. licet de^o sua gratia et miraculo posset illuz morbū curare. ita suo mō iste morbo spūalis q̄ pctm̄ in sp̄m̄sc̄m̄ dī fm suā naturā incurabilis ⁊ irremissibilis dicitur et eo scz qd de sui natura excludit abijctū ab homine illa p q̄ fit peccatoz remissio Non tñ p̄pter hoc intelligēda est oīno p̄clusaria sanatioz ⁊ remissiois. fm oīpo tētiā ⁊ misericordiā dei. p quā aliqñ t̄les q̄si miraculose spūalit' sanāt. licz raro ⁊ difficult'. De nullo etenī q̄sdm̄ durat hec vita despandū ē. ⁊ siderata. s. oīpotētia ⁊ misericordia dei. S; ⁊ siderata natura ⁊ cōditioe pcti. aliq̄ filij diffidētie dicunt hētur p aplm̄ ad eph. v. Sūt aliq̄ alio mō istā irremissibilitatē pcti in sp̄m̄sc̄m̄ exponētes. s; effectualit' iuxta ea q̄ supra notata sunt. Notat ei qd hoc nomē irremissibile tripliciter sumi p̄t. Uno mō negatiue scz qd nullo mō remitti p̄t. Et isto mō peccatū angeli ⁊ dānatoz irremissibile dicitur Alio mō p̄uatiue qd scz ex se cōgruētiam nō hz qd remitti debeat. licz ex congruētia diuine bonitatz remitti possit Et hoc mō omne pctm̄ mortale irremissibile dicitur Tertio mō p̄rie qd. s. ex se ipoztat ⁊ cludit dispositioez p̄riā ad remissionē. Et h' mō pctm̄ in sp̄m̄sc̄m̄ irremissibile dicitur. qz ipoztat ex se ⁊ cludit dispositioez p̄riā tē grē remittēti pctm̄. p despatoz scz vel p̄sumptioez aut alias et spēs Et iuxta istū modū ponēdi capiūt etiā nūez seu sufficientiā sex speciez pcti in sp̄m̄sc̄m̄ supra enūerataz. hoc scz mō. In remissioe ei vt dicit tria p̄currere hñt videlicz. ipe remittēs. ille cui remittit ⁊ dispositio remittēdi in eo cui remittit. In ipō remittente duo sunt. s. mīa ⁊ iusticia Cōtra p̄mū qz peccat p despatoez. s. scdm̄ p̄sumptioez In eo cui remittit duo eē p̄uenit scilz dolorē de p̄missio. ⁊ p̄positū v̄terit' de nō p̄mittēdo. Cōtra p̄mū qz peccat p obstinatōez. Cōtra scōz p̄ finalē ipenitētiā Dispositio p̄o remittēdi i eo cui remittit duplex ē. s. cognitio veri. ⁊ amor boni Cōtra p̄mū qd nū peccat p ipugnatōz veritatz agnitionē Cōtra scdm̄ p̄ inuidētia fraterne grē. Et accipit hic final' ipenitētia put i supioribz de

claratū ē. nō quidē put ipoztat p̄tinuatō nē in pctō vsqz in finē. nā sic in q̄libz peccato mortali p̄tingere p̄t. s; negatiue. put scz dicit seu ipoztat p̄positū nō penitēdi Et isto mō ē spēs pcti in sp̄m̄sc̄m̄ Breuiter vt iā tactū est iste v̄lrim' mod' ponēdi in effectu reincident' i ea q̄ sup̄ dicta et declarata sunt. Sed iō hic inseri placuit vt legentes cape possint qd eis magis se debet ⁊ placebit.

De peccato actua

li v̄iali. Et circa ipz in generali occurrē **E**xpedita igit' iuxta ice (nd). p̄tū hui' octau' tractat' p̄nt' libelli ordinē/ declaratioe duozū p̄ncipaliū mēbroz p̄rie diuisionis pcti supra tacte ⁊ posite/ scz pcti originis. ⁊ pcti actualis mortalis. Nunc de alio tertio mēbro p̄ncipali eiusdē diuisionis. s. de pctō actuali veniali/ aliq̄ dicēda veniūt. Et p̄rio qd sit ⁊ vñ dicat. Secūdo de diuerf' ei' noibz seu appellatioibz. Tertio de aliquibz ipz' peccati effectibz.

Quid sit peccatuz

veniale. et vnde dicatur. Peccatū veniale fm Aug. est qd licet penā mereat. nō tñ hōiem vsqz ad reatū p̄petue mort' grauat seu obligat. s; facile indulget. Pro qd ad maiorē declaratioez sciēdū est qd licet diffinitō Aug. in supioribz pctō mortali attributa. s. qd est dictū vel factū vel p̄cipitū s̄ legē dei seu legē eternā. pctō actuali in generali seu tāqz generi/ ab aliq̄b; tribuat. ⁊ sic fm eos posset etiā pctō veniali fm tñ maius ⁊ min' p̄petere seu p̄uenire. Scōz tñ brūz Tho. p̄ria scōe sue summe. illa diffinitio sic supra pctō mortali attributa. magis p̄rie ipz' pctō mortali cōuenit. Nā in eo est p̄fecta rō pcti. quā p̄rie dicta diffinitio ipoztat. Nā vt dī idē doctor qd pctm̄ veniale dicat pctm̄. hoc solū est fm ip̄fectā rōem pcti. imo in ordie ac respectu ad pctm̄ mortale p̄t eo mō peccatū veniale dici pctm̄ sicut accūs i ordi ne ac respectu ad subam dī ens. i. fm ip̄fectā rōem entis Pctm̄ enī veniale ex se nō fit seu p̄mittit s̄ legē. Nā hō in q̄ntū venialiter peccat/ n̄ facit qd lex phibz. nec p̄termittit illō ad qd lex et p̄cepto obligat. qz iā non peccaret venialiter sed mortaliter.

Compendiū theologie

Sed facit p̄ter legē. qz. s. non obfuit mo-
dū rationis quē lex intēdit. Et ideo vt di-
cit idē brūs **T**ho. diuisio pcti in mortale
z veniale. non est diuisio generis in spēs.
que cōgliterationē ipsi⁹ generis p̄cipēt
sz solū est diuisio analogi in spēs. s. ratio-
nē generis fm p̄us z posteri⁹ p̄cipātes.
Pro quo adhuc notādū qz duplex ē re-
gula hūanē volūtatis. Una p̄pinq̄ q̄ est ip-
sa hūana rō. Alia est p̄ia regula scz lex et-
na q̄ est q̄si rō dei. Et p̄ p̄pātiōez ad istas
regulas sumit̄ z attēdit̄ recitudo volūta-
tis. z oīs p̄mēsuratio cuiuscūqz act⁹. que
talit̄ d̄z esse. vt volūtas nō declinet a suis
extremis. s. a deo p̄cipio z a deo fine. Et
videlz oīa a deo se habere cognoscat et in
deū oīa referat. aq̄ recitudo z cōmēsurā-
tōe si diuertat/incōmēsurata z deo ordina-
tā erit. Et ex hoc h̄z act⁹ hūan⁹ q̄ sit bon⁹
vel mal⁹. ex eo scz qz debita h̄z cōmēsurā-
tionē. vel ea caret. Et q̄ntopl⁹ recedit ille
act⁹ a debita cōmēsuratōe: tāto efficit̄ pe-
ior z deterior. Et hinc (vt tactū est) sumit̄
rō pcti mortalis z pcti venial⁹ fm scilz di-
uersitatē inordinatōis q̄ cōplet rōem pec-
cati. Duplex eī est inordinatio. Una p̄ sub-
tractōem p̄cipij z finis ord̄is scz dei. Et
hec inordinatio facit pctm̄ mortale. qm̄. s.
anīa p̄ pctm̄ deo ordinat̄ vsqz ad auersionē
ab vltimo fine. q̄ etiā p̄cipiū ord̄is est.
z cui p̄ caritatē vniri debem⁹. Alia inordi-
natio est. q̄ saluato ipso p̄cipio z fine or-
dinis. fit inordinatio solū circa ea q̄ sunt
circa ipm̄ p̄cipiū z finē. Et hec inordi-
natio facit solū pctm̄ veniale. qz tūc anīa
non deo ordinat̄ p̄ pctm̄ vsqz ad auersionē
ab vltimo fine. qz itā dictū est etiā ipz p̄-
cipiū ipsi⁹ ord̄is est. Et dar̄ ipse brūs Tho.
erm̄ de inordinatōe cōplectōis q̄ p̄tingit
in aliq̄ animalī. Nā si illa inordinatio p̄ce-
dat vsqz destructōez vitalis p̄cipij. tunc
sequitur mors. Si vero saluo p̄cipio vi-
tali/sit solū quedā inordinatio hūoz tūc
solū quedā est egritudo. **D**icit̄ at̄ pctm̄
veniale a venia. ex quo insurgit qz aliq̄ ra-
tionē hui⁹ imponētes dicunt. triplici p̄si-
deratōe seu respectu/ aliq̄ pctm̄ dici ve-
niale. s. ex eūctū ex cā. ex genere. Et eūctū
quidē qz realit̄ veniā p̄secutū est. Et hinc
est qd̄ dicit̄ Amb. qz om̄e pctm̄ intelligen-
do etiā de mortali/ p̄ penitentiā fit veniale.
Sz ista cōsideratio seu acceptio pcti ve-
nialis larga ē. nec p̄posito cepto bñ p̄ueni-

ens. Et cā vero. qz illō pctm̄ licet forsan
ex suo esse mortale existat. h̄z tñ in se seu i-
portat aliq̄d vñ veniā conseq̄ possit. non
quidē ex se simplr̄ sz ex qdā cā indirecta:
Quia scz h̄z in se seu iportat aliq̄d/ suam
culpā diminuēs. vt sunt pctā q̄ infirmita-
te vel ignorātia cōmittunt̄ respectu corū
q̄ cōmittunt̄ ex p̄p̄ia malicia. Et ista ad-
huc cōsideratio seu acceptio non cōgruit
n̄o p̄posito. Et genere at̄. qz illō pctm̄ de
se nō tollit ordinē ad vltimū finē. z sic nō
meret̄ penā eternā. **S**z qz aliquā inordi-
nationē z obliq̄tatē a recta regula iportat
meret̄ penā sed tēpalē. vt iā satis supra ex-
positū est. **E**t fm̄ istā acceptōem/ intel-
ligunt̄ ea que iā hic de pctō veniali tracta-
ta sunt z tractabūt̄. Nā fm̄ ipam̄ p̄sidera-
tōem seu acceptiōez/ distinguūt̄ z diuidūt̄
pctm̄ veniale p̄ pctm̄ mortale. dū cōit̄ di-
cit̄ qz pctōz actualiū/ aliō est mortale ali-
ud veniale. **Q**ue differētia seu distinctio
inter pctm̄ mortale z veniale/ sumit̄ ex ob-
iecto seu ex p̄te obiecti. **C**ū enī vt iā supra
aliq̄liter tactū est. volūtas peccātis fertur
in aliq̄d qd̄ fm̄ se repugnat caritati que ē
p̄cipiū vite sp̄ualis. z p̄ quā homo or-
dinat̄ ad vltimū finē scz deū. tūc illō pec-
catū ex suo obiecto seu rōne sui obiecti h̄z
qz sit mortale ex genere siue sit p̄ deū dire-
cte. vt puta p̄ eius p̄p̄iā dilectōz z honorē
vt sunt infidelitas. heres. blasphemia et
hm̄ōi. **S**iuē sit p̄ deum indirecte. vt puta
cōtra dilectiōez p̄imi. quā vult z p̄cepit.
sicut homicidiū adulteriū. z silia. **C**ū ve-
ro volūtas peccātis fert̄ in id qd̄ in se con-
tinet qdā inordinatōem. que tñ nō con-
trariat̄ dilectioni dei et p̄imi sicut sunt/
verbū ociosum risus sup̄flu⁹. z alia hm̄ōi
tūc illud pctm̄ ex suo obiecto seu rōne sui
obiecti/ nō h̄z qd̄ sit mortale ex genere sz
solū veniale. Et hoc est idē in effectu cuz
illo qd̄ cōiter d̄z/ qz pctm̄ mortale est libi-
do seu voluptas in creatura supra deū. i.
plusqz deo vel eq̄ vt deo. z veniale est cō-
placētia seu voluptas in creatura infrayl-
citra deū. i. qz nō plusqz deo nec eq̄ sicut
deo. qz scz nō velle q̄s illi finalr̄ adhere-
re. vel prop̄ illō deo displicere. aut scientē
p̄ ei⁹ p̄cepta z mādara q̄cōs facere. **P**ro
āpliori isup̄ tā dicēdoz q̄s etiā iā dictoz.
z sp̄ealiter supra vbi actū est qm̄ vicia capi-
talia mortalia z qm̄ venialia existāt. decla-
ratōe. est sciēdū. qz qz act⁹ morales/ n̄ solū

recipiūt rōem boni et mali ex obiecto seu rōne obiecti. sed etiā ex aliqua dispositōe seu intentōne agētis : qñq; ⁊ tringit q ille actus q̄ alias ex suo genere scz rōe sui obiecti/ eēt pctm̄ veniale. ex pte dispositōis ipsius agētis efficiēt mortale. **Uel** qz ipse agēs in illo cōstituit suū finē vltimū **Uel** qz illd ad aliqd ordiat qd ex suo genere pctm̄ mortale existit. **Uel** qz ipse agēs in illo cōstituit suū finē vltimū **Uel** qz illd ad aliqd ordiat qd ex suo genere pctm̄ mortale existit. **Uel** qz ipse agēs in illo cōstituit suū finē vltimū **Uel** qz illd ad aliqd ordiat qd ex suo genere pctm̄ mortale existit.

Si iuxta supra tacta/ aliqs de dilectōe alicui' boni ⁊ mutabilis/ quā citra deū haberet/ intātū trāsiret. q̄ illi tali bono cōmutabili/ tanq; ibi suū vltimū finē cōstitūes adhereret. iā illd quod alias ex suo genere nō est nisi veniale pctm̄. ex ipso agētis dispositōe seu intentōe fieret mortale. **Uel** in alio exēplo met supi' posito. vbi q̄s verbū ociosum qd de suo genere nō est nisi veniale/ ordinaret ad adulteriū cōmittēdū. tūc verbū ociosum esset pctm̄ mortale. **Et** fm̄ hoc pprie hñt intelligi illi quatuor modi/ q̄bus pctm̄ veniale dōr effici mortale. supra/ vbi de peccato mortali actū est/ specificat.

Silr etiā ex opposito contingere p̄t q ille act' q̄ alias ex suo genere scz rōne sui obiecti esset pctm̄ mortale. ex pte seu dispositōe agētis id veniale. p̄ter hoc scz q̄ act' est ipse actus id est nō pfecte a rōe q̄ est primū actuum moralii directiū seu regulariū princiipiū/ deliberat'. **S**icut de subitris seu primis motib' infidelitatis vel blasphemie ⁊ alijs exēplificari posset. **Uel** etiā iuxta in superiorib' tacta de inuidia. q̄ ex suo genere/ rōneq; sui obiecti est pctm̄ mortale. cū sit dolor ⁊ displicētia de bono alteri' q̄ recte cōtrariat' charitati. **S**i tñ in motu ipsefecto ⁊ nō plene a rōne deliberato ⁊ sistat. manet solū pctm̄ veniale. **Et** sic de pluribus exēplificari posset de q̄bus magis i loco iā allegato. vbi qñ vicia capitalia mortalia vel venialia existāt actū est.

Quā autē tā in superiorib' q̄ in seq̄ntib' vbi de pctō mortali ⁊ de pctō veniali agit/ addit hoc nomē actuale. cū tñ plura sunt pctā tam mortalia q̄ venialia. q̄ in non faciēdo seu omitēdo consistūt. q̄ cōiter pctā omissio nis appellanē. rō principalis fuit/ ad clarit' denotandā dīam inter pctm̄ originiale ⁊ pctm̄ nō originale qd cōiter p actuale ab originali distinguit. qz nō nisi actu ab extravel ab actu qdā interiori volūtatis cōmittit'. qd nō sic est in pctō origina-

li. vt fat' in superiorib' declaratū est. **C**irca que pctā omissiois q̄ntū ad pntē materia spectat/ est aduertēdū q̄ omissio eorū scz ad q̄ hō tenet. quia alias pprie nō esset omissio. aliqñ cōtingere pōt/ ex sola inadvertentia seu obliuioe. vtpura ḡa exēpli **S**ū aliquis hora debita qua tenet ire ad eccliam/ obliuiscit ire. ⁊ talis omissio nullū vel modicū est pctm̄. qz iā extra actū voluntatis est. **A**dhuc si illa obliuio ex aliqua alia causa vel occasione. siue ppinq; siuere mora pcedente. circa quā hō puidere poterat ⁊ debebat/ cōtingeret/ esset mat' peccatū circa illa/ q̄s circa ipam omissionē in se. **A**liqñ vero cōtingere p̄t omissio ex alijs alijs caus' seu occasionib' q̄ tñ non sunt in p̄tate hoīs. vtpura in exēplo iam cepto. **S**i aliqs p̄ter grauē infirmitatē/ vel alias contra suā voluntatē detent' seu impedit' nō iret ad eccliam hora q̄ tenet ⁊ tūc ipsa omissio nō hz rōem pcti. immo nec pprie in isto casu d̄z dici omissio. **A**liqñ autē cōtingere p̄t omissio ex caus' vel occasionib' que subiacēt volūtati hoīs. ⁊ tūc omissio habet rōem peccati. **Q**uia tūc semper oportz q̄ illa causa seu occasio in q̄ntū est voluntaria/ habeat aliqñ ad minus interiorē actū voluntatis. qd potest cōtingere seu cōsiderari duplr. **U**no mō qñ ille act' interior voluntatis directe fert in ipam omissionē. vtpura in exēplo iam tacto. **A**liqs hora debita q̄ tenet/ omitit ire ad eccliam/ solū qz vult nō ire vitās lahorē vel h̄mōi. ⁊ tūc talis actus voluntatis pprie ⁊ de p se p̄tinet ad omissionē. **V**oluntas etenim cuiuslibet pcti pprie ⁊ de p se ad illud pctm̄ p̄tinz. eo qd voluntariū est de rōne pcti. intātū vt dicat **A**ug. peccatū ad eo voluntariū esse. q̄ si nō sit voluntariū/ pctm̄ nō est. **A**lio modo cōtingere seu cōsiderari p̄t qñ scz ille act' voluntatis n̄ fert directe i ipam omissionē. s̄ fert in aliqd aliqd p qd ⁊ tringit omissio illi' ad qd q̄s tenet. **E**t ille vocat' act' exterior ⁊ de p accēs. **Q**d iterū duplr cōsiderari p̄t. **Q**uia vel illd in qd sic fert ipsa voluntas/ est ipsi omissioni cōiunctū. vtpura ⁊ trinuādo exēplū iā ceptū. **A**liqs omitit ire ad eccliam hora debita q̄ tenet quia tūc vult ludere vel bibere. et ludit vel bibit. certū est q̄ ille act' ludēdi vel bibēdi illa hora. est actus cōiunct' illi omissioni. **U**el illud in qd voluntas fert nō est ipsi omissioni ⁊ iunctū. s̄ est pcedēs

et remotū/vtputa Aliquis vult dū vigi-
lare de sero ⁊ vigilat/ ex quo contingit q̄
omittit ire ad ecclesiā hora matutinarū.
certū est q̄ ipse actus vigilādi de sero/ nō
est cōiunct⁹ ipsi omissioni. Et q̄b⁹ ptz q̄
licet ip̄a pctā omissionis de p se et simplr
p̄siderata/ possint esse absq̄ aliquo actu
ab extra. respectu tñ actū tā interior⁹ ip-
sius volūtat⁹ ⁊ de p se/ q̄ exterior⁹ ⁊ de p
accūs nō sunt sine aliquo actu. Et exin/
de actualia dici p̄nt. Per iam hic tacta p̄t
quisq̄ apud se p̄cedere/ q̄n pctā omisso-
nis sunt mortalia vel venialia. vel graua
vel leuia. p̄sideratis scz obligatōe q̄ quis
ad aliqd faciendū tenet. et necessitate vel
vtilitate illius ad qd sic tenet. et caus⁹ seu
occasionib⁹ ex quibus omisso contigit

De natura primo- rum motū ⁊ quando peccata existant.

Quia vero omne pctm̄ actuale
siue mortale siue veniale/ cōiter
a primis motib⁹ ortū habz. im-
mo ipsi primi motus int̄ pctā
venialia cōputant̄. In omni enī tentatōe
est cōiter iste successus. q̄ p̄rio insurgit p̄-
mus mot⁹. quē seq̄t delectatio. ⁊ exin con-
sensus. Ordo enī tentatōis hic cōiter est
q̄ p̄ tria successiue in pctm̄ inducimur. s.
suggestōe. delectatōe. p̄sensu. ita q̄ p̄ sug-
gestōe que siue ab extra. vt a diabolo ⁊
mūdo. cuiusmodi tentatio nō est pctm̄ s̄
materia exercēde virtutis. siue ab itra vt a
fomite. q̄ nobis inest/ p̄cedat/ excitat p̄-
mus mot⁹. ⁊ ibi tentatio inchoat. p̄ dele-
ctatōz p̄gredit̄. ⁊ p̄ p̄sensum p̄summat̄. q̄
tñ p̄summatō intelligat̄ de p̄sensu in actū
nā aliquē est rep̄re p̄sensum in delectatō-
nē/ in quo licz p̄sistat pctm̄. nō tñ ibi pro-
prie d̄r tētatio p̄summati. vt lat⁹ infra de
clarabit̄. Ideo p̄ clariozi intellectu tā iam
dictoz q̄ etiā dicendorū (venit aliqd de
ipsis p̄mis motib⁹ delectatōer p̄sensu/ in
generalit̄ rāgendū. Pro quo sciendū q̄
anima sensibilis duplicē habet potentia
Unā apprehensiuā. aliā motiuā. Appre-
hensiuā itez diuidit̄ in apprehensiuā de
foris. ⁊ in apprehensiuā de intus seu ab in-
tra. Vires apprehensiuē de foris seu ab
extra sunt quinqz sensus p̄ticulares siue
exterior⁹. s. visus auditus. gustus. odo-
ratus tactus. Et sunt vires apprehensiuē
passiuē. qz sensatio fit in ipsis sensib⁹/ ab

intra suscipiēdo ⁊ nō ab extra mittēdo.
Et sunt isti sensus/ solū p̄ceptibiles reſi
singulariū. ⁊ nō vniuersaliū. Et hñt oēs
vnam originē/ a sensu cōi. a quo veluti li-
nea a centro exeūt. Et ad causandū in eis
debitā sensificatōem/ quatuor oportet cō-
currere. s. obiectū p̄ns. mediū deferens. et
dispositū organū cōueniēs ⁊ sanū. ⁊ actu-
alem aīe intentōem. Et in multis cōueni-
unt ⁊ differūt adinuicē. q̄ pro materia p̄-
senti nō est necessariū exp̄mere. Vires
autē apprehensiuē ab intus/ sunt q̄nqz po-
tētiē interior⁹ anīe sensibilis. q̄ sunt sen-
sus cōis. imaginatio. estimatio. fantasia.
⁊ memoria. Et sunt etiā oēs iste q̄nqz po-
tētiē passiuē. quia ab int⁹ suscipiēdo app̄-
hendūt ⁊ patiunt̄ a for̄mis rez singulari-
um. Et sunt etiā circa p̄ticlaria tñ. Et
est sensus cōis potētia que oīm sensuum
p̄ticlariū obiecta apprehēdit. Nam aliū
sensus similitudines suoz sensatōz ad
sensus cōez reducūt. quo mediāte. de sin-
guloz p̄rietatib⁹ iudicat ⁊ discernit.
Quia fm̄ iudiciū sensus cōis/ apprehen-
dim⁹ nos videm⁹ q̄n videm⁹. ⁊ audire q̄n
audim⁹. ⁊ sic de alijs. Virtus autē ima-
ginatiua/ est potētia app̄hensiuā. in q̄ ima-
ginatōnes rez sensibilū referunt̄. Ista
virt⁹ plus abstrahit q̄ sensus. qm̄ sensus
non accipit formā rei nisi ipsa re p̄ntē.
Imaginatio vero formam rei referuat. re-
etiā ip̄a absente. Et in B differt a sensu cōi
qz sensus cōis indiget p̄ntia rei exterior⁹
sicut sensus p̄ticlari⁹. imaginatio p̄o nō
Ista virt⁹ vocat̄ thesaur⁹ formaz. qm̄ sic
dictū est dictū est forme rez a p̄ticlari⁹
sensib⁹ recepte in ea retinet̄ ⁊ seruant̄. Et
de istis duab⁹ potētijs sufficiāt que dicta
sunt summati/ p̄ intellectu dicendor⁹ ter-
gisse. Qui amplioza ⁊ etiā de alijs tribus
potētijs q̄sierit/ ad philosophū recurrat.

De vi sensibili mo-

Utiua spiritualiter.
Is sensibilis motiua/ q̄ndoz
mouet spūalr. q̄nqz corpāl. Dū
mouet spūalr/ d̄r appetitiua. q̄
etiā duplr mouet. s. aut diligēdo aut odiē-
do. Iuxta q̄ diuidit̄ in cōcupiscibilē. ⁊ in-
irascibilē. p̄ q̄s aīa appetit bonū vel isur-
git cōtra malū. Et exin oriunt̄ quoz affe-
ctōnes. s. gaudiū spes dolor. timor. De
sensualitate. Sensualitas etiā est vis aīe

sensibilis motiua. ⁊ ad idē mouet ad qđ
 vis cōcupiscibilis ⁊ irascibilis. s; ab eis
 differt. **P**rio q; sp appetit q̄ delectabi-
 lia sunt corpi. ⁊ q̄ ei nocina sunt refugit.
Concupiscibilis vero ⁊ irascibilis bene
 versant ⁊ mouet etiā circa bonū vel malū
 nō delectabile nec nocinū corpi. **S**ecun-
 do q; sensualitas/magis corpi cōiungit.
 estq; magis ad carnem dep̄ssa. **E**t sicut in
 brutis ita in hoīe suo pprio motu mouet
 nec aliq̄ lege stringit. quin sp in appetitu
 rez ad corp' ptinētū moueat. **N**obilis
 tū est in hoīe q̄ in brutis q; in hoīe ei cō-
 uenit aliq̄liter subiectā esse ⁊ obediētē vo-
 luntati ⁊ rōni. **S**ed cōcupiscibilis ⁊ ira-
 scibilis/cōiungūt rōni. ⁊ put sunt in ho-
 minerōne frenant ac regūt virtutib; q̄ in
 ipsis fundāt. vt tpantia q̄ est in cōcupisci-
 bili. ⁊ fortitudie q̄ est in irascibili. **V**is
 sensibilis motiua/mouēs corpalit. diui-
 dit in virtutē naturalē. in vitalē. in aīales
Prima sc; naturalis motiua est humoz
 mediātib; arterijs q̄ radicātur in epate. ⁊
 hoc p spm naturalē. **S**ecda sc; vitalis/est
 motiua pullsuū mediātib; arterijs. q̄ radi-
 cant in corde. ⁊ hoc p spm vitalē. **T**ertia
 scilz aīalis est motiua mēbroz mediātib;
 neruis. q̄ radicant in capite. ⁊ hoc p spm
 aīalē. **E**t fm istoꝝ diuersitatē vt videt di-
 cit spūs naturalis vitalis. ⁊ aīalis. qui tū
 vn' ⁊ idē est i suba. licz fm cōpatōez dicto-
 rum motuū/diuersificet in ratione.

De aliquibus po-

tentis anime rationalis.
Et insup sciendū q; quātū ad
 pntem materiā spectat ⁊ suffi-
 cit/potētē aīerōnalis fm phz
 principalit seu primaria diuisione diuidū
 tur in cognitiuā quā theologī intellectū
 vocant. ⁊ i motiūā quā theologī affectū
 noiant. **T**ūc enī potētia aīe/intellect' dī/
 qū est apprehēsiua. **E**t volūtas dī qū est
 motiua. **I**te sciendū q; aīa q̄sdā vires
 hz/sepatas a corpe. ⁊ fm q̄s nō innititur
 corpi. licz eis vtat vtēte corpe. vt sunt vel-
 le ⁊ intelligere. **Q**uāsdā vero hz inseparabi-
 les a corpe maxime respectu hoīs q̄ntum
 ad opatōem. q; scz aīa extra corpus/ eaz
 opatōem exercere nō p̄t vt sunt vires sen-
 sibilis de q̄b; supra. **H**abz etiā aliq̄s quo
 ad se dūtaxat vt sunt rō. volūtas. libez ar-
 bitriū. **A**liq̄s vero hz q̄b; corpi pmiscect.

vt sunt vis naturalis. vitalis. ⁊ aīalis. de
 quibus supra tactum est.

Vis motiue ani-

me rationalis diuiditur.
Et insup sciendū. q; vis moti-
 ua aīerōnalis/diuidit p impa-
 tiuā/in consiliatricē/in affecti-
 uā ⁊ in cōsiliatricē ⁊ affectiuā sil. **P**rima
 est libez arbitriū ⁊ sinderisis. scda est rō.
 tertia est volūtas. q̄rta dī ipse intellectus
 practicus. **D**e tribus primis solū exigit
 materia presens facere mentionē

De libero arbitrio

Libez arbitriū fm **A**ugu. dī fa-
 cultas rōis ⁊ volūtatis. q̄ eligi-
 tur bonū gratia exēter malum
 gratia defūtēte. **I**n q̄ diffinitō
 ne/ponit rō vt cōsiliari'. ⁊ volūtas vt im-
 pans. **R**ō enī dicit aliqđ eē bonū vel ma-
 lū. ⁊ volūtas facere vel nō facere ipat. **E**t
 q̄ etiā diffinitōe ac etiā ipsa liberi arbitrij
 denoiatōe/clax est q; libez arbitriū/rōez
 ⁊ volūtate cōphēdit. **A**rbitriū est ipsi'
 rōis. libertas at est ipsi' volūtatis. **E**t
 tū circa hoc aduertendū q; libez arbitriū
 dupliciter considerari p̄t. **U**no mō simplr
 fm se ⁊ suā cēntiā. ⁊ tūc libez arbitriū/ni-
 hil addit supra rōem ⁊ voluntatē. **E**t isto
 mō cōsiderādo/nō pprie sibi cōpeteret dif-
 finitio supra posita. nec pprie tūc deberet
 dici vis aīerōnalis ipatiua. **A**lio mō pōt
 cōsiderari fm qđ ⁊ fm q̄ndā relatiōem. et
 tūc aliqđ mō addit vltra rōem ⁊ voluntatē
 nō qđē q; in rōe ⁊ volūtate ponat aliquā
 nouā q̄liratē esse. s; solū q̄ndā liberā ⁊ na-
 turalē aptitudinē ⁊ facultatē concurrētē
 rōnis ⁊ volūtatis ad aliquē actū. ⁊ tūc p/
 prie sibi cōpeterit diffinitio p̄dicta. q; scz ē
 facultas siue cōsensus volūtatis ⁊ rōnis.
Et ipoztat seu dicit illa facultas/qđdam
 dominiū ad aliqđ disponendū ⁊ faciēdū
 qđ nō est rōis tūc nec voluntatis tūc. nisi
 alia cōcomitāte ⁊ cōtradictēte. **S**icut per
 qđdam exēplū. ex cōcursu virtutis man'
 ⁊ virtutis oculi/resultat potestas scribē-
 di. ad qđ tū altera ipaz virtutū p se nō suf-
 ficeret. **S**ic ex cōcursu rōis ⁊ volūtatis/re-
 sultat qđā libertas/ siue quoddā dñiūm
 ad aliqđ disponēdū ⁊ faciēdū. ad qđ alte-
 ra ipaz p se nō sufficeret. **E**t istud prope
 dicitur libez arbitriū. ⁊ tūc pprie dī vis

Compendiū theologie

motiua aierationalis impatiua (est)

De sinderisi quid

Sinderisis/ est vis motiua seu potētia naturalis aierational/ que sp nata est figi in supiori/ bus/ naturalitē mouēs z stimu- lans ad bonū z abhorrēs malū. z in istis nunq̄ est errās. nec fm sinderisim est peccare. Et dicit aliq̄ sinderisim eē p̄scia z vel conscie iudiciū. Et dicit etiā vis impatiua qz sp de se ipat z inclināt ad bonū.

De rōne quid est

Ratio dicit ipsavis motiua aie rōnalis p̄siliariet z discernit cōferēdo int̄ bonū z malū. z inter bonū z meli⁹. cōpando scz nū ad alter. Et dicit simul cognitiua z motiua. Cū enī iudicat aliqd eē bonū vel malū z ibi sinit. tūc dicit cognitiua. Si vero vlt̄ri⁹ p̄cedat iudicādo aliqd bonū vt scz fiat. vt malū vt euitet/ tūc dicit eē motiua. Si vero adhuc ampli⁹ p̄cedat z nō solū iudicat aliqd eē bonū vt fiat. s; cū hoc etiā il- lud fieri appetat. tūc iā trāsīt in libez ar- bitriū/ qd cōprehēdit rōem z volūtatiē. vt supra dictū est. ¶ Decis aie. s. rō diuidi- tur in ptē supiorē z in ptē inferiorē. Pars supior/ cōiter rō supior noiat. Et ps infe- rior rō inferior. Et licz iste due ptes idem sint in re z eētia. diuersificānt tñ fm rōz suaz opationū seu officioz ac etiā suarū dispositionū. sicut diceret de eodē oculo nūc sursum nūc deorsuz aspiciēte. Supi- or enī ps rōis seu supior rō diuinis z eter- nis intēdit. inferior vero de trāsitorijs iu- dicat z ea disponit. Itē supior ps rōis in- nitiē z rōcinat p̄ leges seu p̄ rōes diuinas z eternas. vtp̄ta hoc est faciēdū vel nō fa- ciēdū qz de p̄cipit vel p̄hibet. Nec h; mo- tū circa res trāsitorias z tpales/ nisi inq̄n- tū ad eas p̄ modū p̄sili rōes eternas z di- uinas deducit. Inferior vero ps innitiē z rōcinat p̄ leges z rōnes hūanas. vtp̄ta tale qd faciēdū est vel nō faciēdū. qz bo- nestū vel inhonestū est. Vel qz rei publi- ce expedit vel nō expedit. Itē supior ps re- git z hinc vocat supior/ inferior vero regi- tur z hinc vocat inferior. Sup ps p̄pat hōi ade. z sibi cōiter attribuit p̄sensus. qz dū rō ad supiora p̄uertit/ purgat z illūia- tur. dūq; rōes etnas cōspicit/ in bono for-

tificat z vigorat. Inferior vō ps p̄pat mi- lieri eue. qz dū rō ad hec inferiora p̄uertit/ z circa res corpales versat. iā p̄ sensualita- tē cui p̄iuncta est/ molliri incipit z sepe ab eis allicit z trahit. Videt enim sibi sp po- mū porrigi. i. illecebrā/ q̄ est carnalis con- cupiscentia z delectatio/ vicinam habet.

De voluntate et

quadam eius diuisione.

Voluntas dicit vis affectiua mo- tiua. imo int̄ motiuas p̄cipua. cū sit generalis morrit̄ oim vi- riū. Cū enī intellect⁹ app̄hendit aliqd vt bonū/ vel vt pueniēs. volūtas virib; affi- ctis ipsis organis sensuū/ impat. sicut est visu ad videndū. auditu ad audiēdū. et sic de alijs sensib; sicut in motu locali vo- lūtas impat p̄turi aiali motiue mēbroz. z p̄turi q̄ est in nervis. z ita mouet ad am- bulādū z currēdū z hōi silia. Int̄ po- tētiās aie nulla est liberior. qz nec obliga- tur organo. nec cogit obiecto. p̄pter qd di- cit Aug. qz nihil adeo in n̄ra p̄tate est/ sic volūtas. Et diuidit in voluntatē natura- lē z in deliberatiuā. P̄ria scz naturalis di- rigit p̄ sinderisim. Scda vero. s. delibera- tiua dirigat p̄ rōem. Et sunt idē in eētia sed differūt in modo appetēdi seu volēdi. Naturalis eī sp inclināt z instigat ad bo- nū honestū. z remurmurat p̄ malū. qz cuz p̄ sinderisim dirigat. immutabilr appeti- tus eī ad b̄ritudinē inclināt. ¶ Delibera- tiua vō p̄ rōis deliberatōes/ aliq̄n adhe- ret bono aliq̄n malo. z p̄t appetit facere hoc vel illō/ dicit deliberatiua. Et fm indi- cū rōis p̄ quā dirigat p̄t ad malū incliari qz sepe p̄tigit rōes in deliberādo deficere.

In primi mor' sunt

peccata z que.

Istis sic p̄suppositis vidēdū nunc occurrit de ipsis p̄mis motib; an. s. sint peccā z que. Qd in effectu est q̄re re. an in sensualitate possit esse peccū. cuz ipsa sensualitas hōi motuū p̄cipiū sit z subiectū. Circa qd varij sunt modi dicē di. sed q̄ntū ad hūc tractatū sufficit/ tāget cōior. Pro cui⁹ declaratōe est adhuc vltra supi⁹ notata sciēdū. qz sensualitas in hoc p̄posito duplr p̄siderari p̄t. Ano mō in se et simplr. z isto mō sensualitas in furiof z infantib; sicut z in alijs hōib; eē dicitur.

mo isto modo considerado i ea (vt dicit Aug. vtqs supra tactu est) cu brutis conciamus. Et isto modo accipiendo in sensualitate nullo modo potest esse peccatum. Alio modo potest sensualitas considerari non ita simpliciter. sed quodammodo respectu creature purae scilicet est quodammodo ad rationem ordinabilis et ab ea persuasibilis. Et isto modo considerado. quoniam pertinet ad regulam iusticie deordinari. talis est deordinatio habens rationem peccati in quantum in peccatum dicit et importat quodammodo rationem vicia quodammodo deordinatio est quae potest esse via ad operum prohibitorum et vitupio dignum. Non in quantum peccatum dicit culpa. quia actus vicius ea sola ratione dicitur culpa quae est a voluntate. Et iuxta hunc duplicem modum considerandi verificat illud quod a nonnullis dicitur. quod est aliud quod actus prius sensualitatis simpliciter considerate quod non est proprius actus sensualitatis in quantum humana. Et etiam sciendum quod vt ex supra tactis satis elicitur triplex in anima quantum ad hanc materiam spectat reperitur esse motus seu appetitus. scilicet naturalis. sensitiuus. rationalis. **Motus autem** autem hic accipitur nihil aliud est quam inclinatio in aliquid. et ideo illis ante vitibus seu potentibus quibus inclinatio non conuenit non attribuitur proprie motus. Inclinatio autem est in appetitu quod mouet in aliquid agendum vel habendum. et ideo actus appetitiuus vtuntur. a se motus proprie vocatur. non autem actus virtutum appropinquandi. **Motus seu appetitus naturalis** est quae non imaginatio gignit seu causat. sed ipsa qualitas naturalium dispositio quibus naturales a se vires suas actus exercet. Occurrit iste motus repetitum quasi subito. vt esse daretur in repetito motu seu appetitu cibum vel alteri delectabilis. Hic motus in nullo rationi subiacet. nec obedit. sed nec voluntas super eo quodcumque habet dominium. cum naturalis sit. et sit extra genus moris seu morale. et ideo nec in eo peccatum esse potest. Et licet effectualiter in sensualitate sit prior modo considerata non tamen conuenit nominatur motus sensualitatis. sed motus naturalis ex eo quod vt tactu est ad naturalium qualitatium actionem consequitur. Et vocatur iste motus ab aliis prioribus motibus. **Motus autem seu appetitus sensitiuus** est quod ex procedenti imaginatione vel procedenti motu naturali consequitur. et vocatur iste motus secundus prior quod est ille motus quod prior motus naturalis de quo statim supra iurgit seu occurrit. Et attribuitur iste motus sensualitati secundo modo considerate in quantum humana et ad rationem

ordinabilis. Et isto modo sumendo sic describitur. primus motus est motus sensualitatis secundum impulsu fomitis. tendens inpetuose ad fruitionem creature delectabilis. Quis modi primi motus sensualitatis quodammodo in natura potest esse. et quodammodo non. Si enim quilibet eorum singillatim consideret. sic in potestate nostra sunt. quod quilibet eorum possumus quidem delectare et impedire ne insurgat. Si autem omnes simul considerentur. non sunt in potestate nostra. quod licet impedire possumus ne iste vel ille insurgat non est tamen in potestate nostra facere quod aliquid insurgat. immo dum vni obuiare nitimur. et altera parte potest alius motus surripere. Non enim potest esse simul intentio voluntatis retinens diuersa in actu. Et dari potest exemplum de naua qui singula foramina sine nauis obstruere potest ne per illa aqua intret. Sed non potest per omnia simul obstruere vt aqua nusquam intret. Et ratio est quod huiusmodi primi motus sensualitatis sicut sunt peccata. ita sunt pena peccati. scilicet originalis. et ideo merito dicuntur venialia. quia hoc ipso venia digna sunt. **De tertio motu seu appetitu scilicet rationali** dicitur infra vbi de delectatione et sensu tractetur. **Et insuper notandum** quod triplex in respectu ad ipsam voluntatem reperitur diuersa actuum. et intellectus siue interior siue exterior. vt esse motus superiores comprehendatur. Alii ei sunt superiores quibus ipsa voluntas nullum habet dominium. neque completum neque incompletum. imo quoniam etiam eos singillatim considerado. nullo modo sunt in potestate nostra. vt sunt actus voluntas non solum non imperat. sed nec impedire aut reprimere potest. vt sunt primi motus naturales. de quibus supra. Et in talibus nullum est peccatum. nec veniale. nec mortale. Et ratio est. quia nullus actus ponitur in genere moris seu morales. nisi habitata consideratione ad voluntatem quae est principium omnium actuum moralium. Et hinc est quod ibi dicitur genus moris incipere. vbi primo dominium voluntatis inuenitur. Alii sunt actus in quibus voluntas dominium quoddammodo habet non quidem completum et perfectum sed incompletum et imperfectum. vt sunt actus qui non per imperium ipsius rationis procedunt. sed tamen potest eos voluntas si voluerit impedire et reprimere. non quidem ne insurgant. sed ne ulterius versus scilicet ad delectationem et consensum procedant. quales sunt actus qui procedunt apprehensione rationis. Et istorum actuum dicitur voluntas carnis non quod de se. quia non impugnat. sed de peccati

Voluntate et
mi motus sunt

S

35

Compendiū Theologie

dens. qz non impedit cū impedire possit
Et isto modo dicitur volūtas causa primo
rū motū. **E**t in talibus si deordinatō cō
tingat. rōem pcti habet. nō qdem peccati
pfecti z cōpleti. vt est pctm mortale. s3 tā
tum incōpleti z impfecti qle est pctm ve
niale. **A**lij sunt acti in quibz voluntas
cōpletur z plenū habet dominū. vt sunt
actus q ex ei' impio pcedūt. z q non solū
apprehēsiōne. sed etiā deliberatōem rōis
sequūt. **E**t in istis cōsistūt actus virtutis
vel peccati mortalis. nisi ex electōe proce
dat. **E**lectio at nō nisi ex impio volūtas
pcedit. **E**t ideo nō p̄t esse virt' vel pctm
mortale. nisi in illis actibz q ex impio vo
lūtatē pcedūt. **E**t hmoi actū dicitur volū
tas eē causa de p se z simplr. qz vt tactū est
ipso impat. **E**t de istis actibz latior in se
quētibz venit faciēdus sermo. **E**t fm hāc
distinctionē intelligit accipi debz dū scri
ptū repitur q omne pctm est in voluntate.
nō enī est intelligendū q sit in voluntate
tanq̄ in subiecto. sed tanq̄ in causa vt ta
ctū est de p se z simplr vel de p actiōis. **E**t
precedētibz clare liq̄re p̄t / qñ hmi motus
seu motus sensualitatis pctā sunt. z que.
Motus enī seu appetit' naturalis / q
dicitur p̄io primus / nullo mō est pctm. qz
vt satis supra declarātū est. volūtas nul
lū sup eū dominū habet. neqz cōpletum
neqz incōpletū. nec est i p̄tate n̄ra. **M**o
tus seu appetitus sensitiv' q scdo p̄m' d̄z
z p̄prie sensualitati attribuit. cū talis mo
tus vt tactū est / ipsa sensualitas sit p̄ci
piū z subiectū. pctm est s3 veniale. **P**ctm
quidē tū p̄pter qndā inordinatōez quan
dāqz delectatōez annexā q in eo est. tū qz
quodā mō volūtari' est. nō quidē fm se. s3
qz a volūtate q sup eo dominū licet incō
pletū habz. z q sp̄ fm iudiciū rōis moue
ri debz. ipm dū p̄ntit / nō statī rep̄mit. **A**
scz inq̄ntū p̄t impediēdo. vel nō cōsenti
re deliberādo. vel cogitationē in aliud di
uertendo. **V**eniale qdē. qz illd dominū
qō sic sup hmoi primū sensualitatis mo
tū ipsa volūtas hz. nō est dominū cōple
tū / nec est in ei' plenaria p̄tate. illd ad qō
sic ille motus seu appetitus sensualitatis
inclinat / a se statī abijcere. et ideo i eo nul
la potest esse rō pcti mortalis. sed solū ve
nialis. **A**liā rōem quare in sensualita
te mō quo supra cōsiderata / p̄t esse pctm.
sed nō mortale assignāt alij. q licet in effe

ctu in idē cū supra tacta redire videat / ad
maiorē tamē declaratōem / z qz frequēter
diuersi intellectus diuersis rōnibz mouē
tur / visa est non debere omitti. **E**t est ista.
qz aliter viciat z deordinat mortale pecca
tū. z aliter veniale. **M**ortale enī viciat et
deordinat deordinatōe pfecta z p̄summa
ta / respectu finis vltimi. que deordinatō
consistit in auersione ab ipso vltimo fine
quī est de'. ac eius cōtēptu cū deliberato
consensu. que oīa solū sunt rōis. cū vt se
pe in superioribz dictū est / sit act' huma
nos regulare / z in finem vltimū dirigere
Deordinatio vero peccati venialis / non
est deordinatio pfecta z cōsummata s3 so
lū inchoata. nō enī hz pcti deordinatō in
potentia inferiori cōsummari sed solū in
choari z in potētia superiori fit cōsumma
tio. **E**t hinc est q in rōne que est potētia
superior / p̄sistit peccatū mortale. **I**n sen
sualitate vero q est potētia inferior / nō cō
sistit nisi veniale. **E**t intelligant p̄di
ca etiā de p̄mis motibz / actū p̄hibitorz
quoz scz delectatio z cōsensus / z a fortio
ri act' exterior / de suo genere sunt aut esse
possunt pctā mortalia. **N**am de alijs / d̄z
delectatio cōsensus z actus / de suo genere
nō sunt nec esse p̄nt nisi pctā venialia. r̄
diculū esset q̄rere / z nō bene sanū dicere z
ponere / eozū primos mot' que in sensua
litate sunt / peccata mortalia esse. **E**t qz
bus omibz liquet q licet ip̄e prim' mo
tus sensualitatis / non hēat rationē mor
talis peccati / p̄t tū ad pctm mortale p̄cur
rere / immo vt sine eo p̄t pctm mortale
p̄mitti. **A**ic3 aliq̄ aliq̄ dicere ausi sunt / disti
guētes circa hoc duo genera pctōz. s3 spi
ritualia / q̄ntū aliq̄ p̄rigere dicūt circa obie
ctū app̄hēsū a sensualitate / z a talibz rōz
inferiorē sine sensualitate n̄ peccare / vt ex
emplificāt i odio felicitatis aliene i se. **A**liq̄
nō p̄rigere dicūt / n̄ circa obiectū a sensua
litate app̄hēsū / z i talibz rōez inferiorē si
ne sensualitate peccare posse / vt indebita
curiositate scie. **A**rnalia at sp̄ dicūt circa
obiectū sensualitatis cōtingere / z iō in his /
rationē inferiorē nūq̄ sine sensualitate pec
care. **S**3 q bñ radicē z originē cuiuslibet
pcti inuestigare voluerit / rep̄iet nullū eē
pctm / i q̄ ip̄i sensualitatis mot' n̄ cōcurrat
imo qñ i eo p̄pinq̄ vel remote ichoet. **D**e
to at cōiter assignāt rōes seu cause / q̄re hō
p̄rior est z p̄liuor ad malū q̄ ad bonū

Prima causa est. qz vt dicit sapiēs cor-
pus qd corrūpit/aggrauat aiaz: eā. s. tra-
bens ad malū. z nō sic erigēs ad bonū.
Scōda cā est qz vt dicit Augu. plus valet
malū inolitū q̄ bonū insolitū. qd sic ex-
poni p̄r. Plus valet. i. fortius est ad mo-
uendū scz attrahendū malū inolitū id ē
naturalēz innatū. q̄ bonū insolitū. i. non
cōsuetū. **T**ertia causa est. qz naturalr fa-
cilius est descendere q̄ ascendere. imo ma-
gis trahitur nū deorsum q̄ decem sursum.
Quarta causa est. qz cōiter ea q̄ nos ad
malū incitāt z inducit. nobis p̄ntia sunt
finis vero z p̄mū virtutis nobis absens
est. **Q**uinta causa est. qz plures circum-
stātie ad bonū actū rēq̄runt/ q̄ ad malū.
immo bonū fit nisi ex cōcursu oīm circū-
stantiaz ad illd debitaz. malū p̄o cōtin-
git ex defectu vni. **S**exta causa est. qz
cōtinue ad nostz p̄ncipiū scz ad nihilū
tendim. **S**eptia causa est. qz fomes q̄
nos ad malū mouet z p̄nos facit/ sp̄ itra
nos est. gloria vero quā q̄rim⁹ extra nos.
Octaua causa est. qz vires anie ad dili-
gendū tpalia/ sunt actiue. ad ea vero que
sunt grē z glorie sunt quodāmō materia-
les z passiue. Virtutes etenī p̄ modū ad-
quisitōis haberi nō p̄nt. sed solū p̄ modū
receptionis. quia malū ex nobis ipsis et
per nos facere possumus. Bonū vero fa-
cere nō nisi grā dei adiutrice valeamus.

De natura delecta

Etionis z an sit pctm z quod.
Epeditis his q̄ circa p̄ios mo-
tus sensualitatis dicēda occur-
rebāt: venit aliqd de delectatō
ne tangendū. an scz sit pctm z qd. **P**ro q̄
intelligēdo expediēs est aliqs ex mult⁹ et
varijs delectationū diuisionibz sp̄ebz. q̄
p̄nōnullos assignari solēt q̄ntū ad p̄ntē
materiā sufficit/ declarare. **U**na igitur
inter ceteras diuīsiō ponit. q̄ delectatio/
nū/ aliq̄ sunt corpales z sensitiue. alie sunt
sp̄uales seu intellectuales. **D**electatio/
nes corpales z sensitiue dicunt. q̄ in appe-
titu sensitiuo et de bono sensibili seu bo-
no fm̄ sensum sūt. **S**p̄uales vero seu in-
tellectuales sunt. que in appetitu intelle-
ctiuo z de bono intelligibili seu bono fm̄
intellectū cōsistūt. **C**ertū est enī/ delecta-
tionē/ frēq̄nter apprehēsiōē rōis seq̄. ap-
prehēdentis scz aliqd tanq̄ bonū z cōue-

niēs. ad quā rōis apprehēsiōē/ nō solū
cōtingit z moueri appetitū sensitiuū per
applicatiōē ad aliquā rem pticularē. ve-
rū etiā appetitū intellectuū. q̄ proprie ni-
hil aliū est q̄ volūtas. p̄ applicatiōē ad
aliqd intelligibile. z fm̄ hoc in appetitu
intellectiuo est delectatio. sicut z eē p̄t in
appetitu sensitiuo. **S**ed in h̄mōi iūctōrū
appetitū delectatōes/ multū iterest. **N**ā
delectatio appetitus sensitiui/ sp̄ est cum
aliq̄ trāsmutatōne corpali. z isto respectu
pp̄rie debet accipi z intelligi/ dū cōiter d̄r
delectatio quedā passio esse. q̄ uis etiā et
de delectatōibus intellectualibz ita intel-
ligi possit. s̄z nō ita pp̄rie. **Q**d tñ in vtrisq̄
delectatōibz intelligēdū est capiēdo passi-
onē nō pp̄rie z stricte. put scz zuenit pas-
sionibz corruptiuis z in malū tendētibz.
vt egritudies. tristitia. timor z h̄mōi. **S**z
larger q̄dāmōdo īpp̄rie. put scilz dicit
q̄ndā corpale alteratōez seu aīe affectōez
delectatō vero appetit⁹ intellectuui/ de se
sp̄ est sine trāsmutatōe corpali. qz pp̄rie ni-
hil aliud est q̄ simplex mot⁹ volūtatīs/ se
ad aliqd cōplacēter applicātis. **E**t h̄c dī-
cit Aug. q̄ cupiditas z leticia/ nihil aliū
est q̄ volūtas in eis cōsentīēs q̄ volum⁹.
Primae delectatōes scz corpales z sensi-
tiue/ licet a corpe z sensu denoient⁹/ sunt
tñ delectatōes fortius cōpositi. **N**ā in eis
est tam corpis q̄ anime delectatio. **C**or-
pis q̄dē p̄pter apprehēsiōē sensus q̄ est
virtus in organo corpeo/ z qui non nisi
mediāte organo corpis apprehēdere po-
test/ ex q̄ apprehēsiōe dūm (vt tactū est)
fit de bono z cōtueniēti fm̄ sensum/ seq̄-
tur quedā virtutis appetitiue q̄es in eo
qd amat seu optat/ z hinc creatur illa de-
lectatio corpale. **A**nime p̄o tā ex eo q̄ oēs
h̄mōi vires appetitiue z apphēsiue in ea
p̄sistūt/ q̄ eē p̄t apprehēsiōē ip̄i rōis q̄ si-
militer illd idē qd p̄ sensum tāq̄ sibi bonū
z zueniēs apphēsum est/ etiā tāq̄ bonū z
zueniēs toti corpi apphēdit. **S**i enī rō
nihil apphēderet/ tñc pp̄rie n̄ eēt delecta-
tio/ vt esset dare etm̄ in infantibz z in in-
sensat⁹/ q̄z licet sensus suū obiectū tanq̄
sibi bonū z zueniēs apphēdere possit/ et
ex hinc (vt tactū ē) seq̄ qdā virtutis appetiti-
ue in eo qd amat z desiderat/ q̄es. qz tñ in
eis ratio nihil apprehēdit nec diiudicat/
z sic nec se delectari intelligūt aut cogno-
scunt/ ideo proprie delectari non dicuntur

Compendiū Theologie

Et hoc est i effectū qđ p aliquos dicitur, qđ ad ppriā delectatōnem, tria hñt cōcurrere, scilicet dno/ quorum est coniunctio seu applicatio delectabilis/vrputa appetentis/ z illi⁹ quod appetitur/et tertiu est hmōi cōiunctiōis seu applicatōis cognitio. Et quo insurgit/ qđ cōiter dicit delectatōne pprie nō sine cognitione fieri, nec p pprie delectatōem esse, vt iā exēplificatum est. Nec mirū si in hmōi delectatiōib; totius cōpositi seu totius hoīs/ dicatur sensus z rō q̄uis diuerse sint eoz opatōnes circa idē delectari. Nā certū est/ qđ sicut idē potest p sensum et p rōem apprehēdi, ita cōtingere potest illud idē fm sensum et rōem cōsiderari, z ex hinc puenire, qđ sensus z ratio circa illud idē delectabūf, s; nō fit eodē modo. Nā sensus in eo in quo delectat/ solū delectat in q̄ntū illud apprehēdit tanq̄ bonū z cōueniēs, z sic delectabile in sensu, rō vero in illo eodē delectat sed solū in q̄ntū illud apprehēdit in rōne boni vel cōueniētis ad regimē z sustentatōnem totius corporis. Et intelligātur p dicta de inferiori pter rōis seu de inferiori rōne qz supiori rōni/ delectatio nō attribuit, sed solū cōsensus in actū, qđ deliberationē seq̄tur, vt lat⁹ infra tanget. Secunde vero delectatōnes scz spūales z intellectuales/ sunt delectatōes solius aie qz in eis nulla est necessaria apphēsiō seu opatio sensus, vt facile est considerare.

y De alia diuisione

delectatōis. Alia diuisiō repitur, qđ delectatōnū aliq̄ sunt spūales, alie carnales. Nec h accipit spūalitas z carnalitas put statū supra, in q̄ntū scz solā aie vel corpis delectatōem ipoztet, sed vt capit apostol⁹ distinctōez faciēs inter hoīem spūalem z carnalē, i. ad Gho. iij. z i plurib; alijs locs

De delectatiōe spi

rituali. Delectatio spūalis put hic accipit est, qđ est in deo creatore, vel ppter deū. In creatore qđē, qñ scz homo in eo directe delectat cōsiderando scz z cōreplan/ do suā immēsitatē, maiestātē, z virtutē, et bonitatē z hmōi. Juxta illud psal. Demoz fui dei z delectat⁹ sum. Et illō, Delectare in dño, z dabit tibi petitōes cordis tui. Propter deū vero, qñ scz aliq̄s in aliquo bono alio a deo, sine sit intellectuā

le siue corpale debite delectat⁹, nō tñ illic sistendo, sed delectatōem illā/ pure in deū reflectēdo, vt si q̄s (exēpli gratia) in sciētia sibi data delectaret, in q̄ntū se p eā in deū, ad laudēq; suā z sui noīs exaltatōem pficere posse speraret, vel i aliq̄ re magna pulcra vel admirabili, manuducēdo p illud intellectū suū in ammiratōem z dilectiōne infinite potētie, sapiētie z bonitatis dei. Juxta illō psal. Delectasti me domine in factura tua z in opib; manuū tuarū exultabo. Et de hmōi delectatiōib; nō est hic lōgiōz p̄trahēd⁹ sermo, tum qz materiā p̄ntē pprie nō cōcernunt, nisi in q̄ntū spēm diuersam a carnalib; constituunt, de q̄b; hic tractādū venit, tū qz hmōi delectatōes spūitiales/ nō solū pctā non sunt, sed meritorie, imo tāte eē possent qđ ad magnā pfectōez hominē ducerent.

De carnali Car

nalis vero delectatio qđ put hic sumit et a spūali de qua statū tactū est distinguit/ p̄ iuxta supra tacta tā de bono intelligibili qđ de bono sensibili esse, duplex itez q̄ntū ad hunc tractatum sufficit repitur. Una naturalis alia volūtaria. Naturalis p̄ ut a volūtaria distinguit z stricte capiēdo (nā large sumēdo delectatio etiā volūtaria naturalis dici p̄t) est cū vnaq̄q; vis aie/ in suo obiecto qđ tāq; sibi bonū z cōueniēs apprehēdit delectatur/ vrputa rō in cognitōe veri/ visus in colorib; maxime medijs Audit⁹ in sonis mediocrib; z sic de alijs. Et licz talis delectatio vix vnq; haberi possit/ qñ in ea sit aliq̄s concursus rōnis z volūtatis, imo vt supra tactū est nō pprie alias delectatio dici debet/ tamē (vt i simili supius de p̄rio motu in sensualitate dictū est) in se cōsiderata nullā importat seu respicit rationis vel volūtatis opationē, imo proprie nihil aliō est qđ quedā naturalis virtutis appetitue quies in aliquo bono sibi cōuenienti amato seu desiderato vt posset poni exemplum de delectatione que habetur in calefactiōe post magnū frigus vel potu post yebemētē sitim. Et huiusmodi delectatio sic cōsiderata/ de se neclaudabilis nec vituperabilis est, Quia vt frequēter supra tactū est, qđ actus dicitur virtuosus vel delectiuus/ hoc hñt a rōe z volūtate, in quantum scz ab eis imperātur vel cōsentiūtur

Colūtaria vero delectatio est proprie que apprehensionē rōnis consequitur. Cū enī ratio aliqd tanq̄s bonū conueniēs apprehendit/ causat in ea quidā mot⁹ seu appetitus ad illd sic apprehensum. quē consequitur delectatio. q̄ prope nihil aliud est nisi quedā volūtatis cōplacētia. in eo q̄ sic ipsa rō apprehēdit. **A**t hic mot⁹ seu appetitus rōis/ est ille mot⁹ seu appetit⁹ q̄ rōnal' noīat. de q̄ supra vbi de primis motibus sensualitat' actū est/ fiebat a motu seu appetitu naturalē et a motu seu appetitu sensitiuo. distinctō. **E**t licet hūmōi delectatio volūtaria vt statū supra tactū est possit eē large sumendo natural' dici. hic tñ solum mō' considerat inq̄ntū a rōne q̄ volūtate regulare habet. iuxta qd̄ infra latius declarabit. impat' aut cōsentit. et inq̄ntū ipa volūtatis in cui⁹ libertate erat apprehensionē et motū rōnis seq̄ vel nō seq̄/ ppter qd̄ hūmōi delectatio volūtaria appellat'. ad ipaz etiam mouet et inclinā. qz sub ista consideratōe et non alias venit hic de hūmōi delectatōe. an scz pctm̄ sit qd̄ inuestigādum.

Nūc igitur ad ppositū cepri declaratōz accedēdo/ hūmōi rationis apphēsiō. et exi- de delectatio volūtaria consequens aut est debite regulata debiteqz mēsurata. vt scz sit in rē licitā/ et q̄ntū d3. et quō d3. vt exp̄plificari possz de delectatione etiā i se bonaz opationū. imo etiā ad magz materiā declarandā/ in actu venere. in legitimo tñ matrimonio/ et cū debitis circūstātijs. vlt' delectatione cibi et pot⁹ et huiusmodi. etiā post apprehensionē rationis ptingētibz. et talis delectatio non est pctm̄. **N**ec ei possibile eēt aliq̄ hūanit'. sine aliq̄ sensibili et corpali delectatione viuere. **A**t hūmōi delectatio volūtaria sic rationis apphēsiōne psequens/ non ē debite regulata et moderata. imo defectiua et inordinata vtputa qz est in rē illicitā. vel qz debitam mēsurā aut debitū modū excedit. qd̄ et vicio fomite mouēte pcedit. ppter qd̄ r'viciofa dicit' **E**t hoc itez ptingere p̄t dupliciter. **A**t enī illa rationis apphēsiō et ex hinc delectatio volūtaria ex ipsa consequens. est et fertur circa aliqd qd̄ ex suo genere solū est pctm̄ veniale. et tūc si ueratio superior vere vel interpretatiue (iuxta qd̄ infra latius declarabitur) consentiat. siue non. huiusmodi delectatio de se non est nisi veniale pctm̄. vt essz in verbo ociofo

vel risu superfluo. et huiusmodi. **N**otāter dicitur de se. qz ex circūstātijs posse effici mortale. vtputa propt' nimia libidinem aut contēptū. aut qz cū intētiōe i aliqd aliqd qd̄ de suo genere eēt pctm̄ mortale. p ut supra i pluribz locis. marie vbi mētiō facta est quō pctm̄ veniale possit mortale effici. satis declaratū est. **A**t illa rationis apphēsiō/ et ex hinc ipam consequens delectatō/ est et fertur circa id qd̄ de suo genere est mortale pctm̄. **E**t hic magz aduertendū venit. **T**ū qz de huiusmodi delectatione maior ē difficultas/ quō et qd̄ pctm̄ sit. **T**ū qz circa eā maior est diuersitas positionū doctorū. q̄ tñ licet in suis modis ponēdi diuersi videātur. effectualiter coincidūt. **E**st igitur circa hoc distinctio aliq̄ rōi bñ cōmunis. **Q**uia si huiusmodi delectatio non est morosa. tunc non est nisi veniale pctm̄. **S**i vero morosa fuerit. est pctm̄ mortale. **I**ntelligētes vt dicunt de mora consensus in delectationē et non de mora t'pis. **N**otant d3 in delectationē. qz de consensu in actū/ nullū eēt dubium. **S**z istō latiori indiget declaratione. **C**ū qz iste mod⁹ ponēdi inuere videtur/ eē aliq̄ delectationē morosam mora t'pis. q̄ non ē morosa mora consensus. **D**e q̄ tñ/ an sit pctm̄ et qd̄. n̄ satis videtur exp̄mere. **T**ū qz sic simpliciter dicere consensus in delectationē eē pctm̄ mortale. n̄ est vsqz qz vey. etenī (vt infra videbitur) ē consensus in delectationē sub aliq̄ q̄litate repire. qd̄ n̄ erit nisi pctm̄ veniale. **A**t ideo p ipa declaratione q̄ntū ad p̄ntē tractatum sufficit faciēda. eaduertēdū qz iuxta positionis supra dicte effectū. positionēqz cōmūiorē/ huiusmodi delectatio q̄ s. c. circa id qd̄ de suo genere pctm̄ mortale existit est et fertur/ i triplici d'na repitur. **U**na q̄ dē n̄ morosa. nec mora t'pis. nec mora cōsensus. **A**lia morosa/ mora t'pis/ sed n̄ mora consensus. **E**t alia morosa mora cōsensus/ qd̄ tñ intelligendū venit de consensu delibato. **E**t insup aduertēdū qz p̄munit p oēs doctores pctm̄ delectationis p̄cipue morose/ rationi attribuitur et in ea dicitur esse. **C**ū enī (vt sepe supra dictū ē) ratio sit directiua hūanorū actū/ et non solū exteriorz sed etiā interiorz passionū. quoniam scumqz ratio/ in illarū interiorū passionū directione deficit/ merito dicitur peccatum in ipsa ratione (inquāntum

Compendiū Theologie

earū directiua) esse sicut etiam quā deficit in directione exteriorū actuum. **A**um igitur (vt etiam supra tactum est) delectatio sit quedā anime passio. et p̄ cōsequens ei⁹ directio et regulatio/ad ei⁹ rōnem ptineat. et sit circa ipam delectatiōez. nō possz p̄rie indirectō contigere/ q̄n ex defectu rōis pcedat. claz est oēm indirectōez q̄ circa delectatiōez cōtingit/ rōni debere iputari. **E**t hinc dicit p̄ctm delectatiōis in rōe eē. imo ampli⁹. cū delectatio licet sit in vi appetitiua tāq̄ in p̄rio et p̄ximo p̄ncipio. sit nihilomin⁹ etiā in rōe tāq̄ in p̄ncipio motiui. habeatq̄ ipa ratō (vt iā in effectu tactū est) nō solū directōez circa seipam. sed etiā circa oīa obiecta inferiorū aie viriū/ q̄ p̄ eā dirigi p̄nt. cōsequens est/ indirectōez et irregulatōem q̄ circa delectatiōem cōtingit. cū nō nisi rōis cōsensu vel defectu cōtingere possit. debere ipsi rōi iputari sicq̄ p̄ctm delectatiōis i ea esse. **E**t insup ad maiore sup p̄positi cepti declaratiōz aduertendū. q̄ licet p̄rie loq̄ndo/ p̄ctm delectatiōis p̄cipue morose/ q̄ (iuxta supra tacta) dicit ip̄e cōsensus in delectatiōem/ possit etiā ad rōem supiorē dici ptinere. **A**um p̄mo qz vt in supioribz satis tactū est/ licet ipsa rō supior et inferior fm rōnem suarū opationū et officiorū diuersificent. sunt tū idē in re et eētia et sic vix possibile sit/ rōnem ipam inferiorē circa aliqd et grā materie de q̄ sermo/ circa delectatiōes cōcurrere. q̄netiā ipa rō supior effectualiter p̄currat. **A**um scdo. qz ipa rō supior/ q̄ regulis legis diuine et eterne q̄ supior est innitit/ regulare hz ipam rōnem inferiorē. q̄ solū regulis legis hūane q̄ inferior est intēdit. **E**t iō vix est possibile/ ipam rōnem inferiorē circa indirectōez delectatiōis deficere/ q̄n vere scz impando. vel interpretatiue scz reprimere negligēdo/ ipa rō supior cōsentire dicat. **A**um tertō qz nihil est de q̄ rō inferior q̄ (vt tactū est) regulis legis inferioris intēdit/ iudicare possit. de q̄ nō eē ipsa rō supior q̄ regulis legis supioris/ et ad quā leges alie reduci hnt innitit/ iudicare etiā valeat. Quicqd ei. (vt cōiter dō) iudicio rōis inferioris subijcit. subditur etiā iudicio supioris et nō ecōtra. **E**t hīc (vt iā tactū est) ip̄e cōsensus in delectatiōz si facta inq̄sitione circa ipm p̄ leges diuinas et eternas hō in eo pseuerauerit. ad ipam rōem supiorē dici possit ptinere. **A**ū

p̄rie delectatio ipsa in ipsamq̄ delectatiōnem cōsensus/ solū rōni inferiori attribuitur. **C**ōsensus vero in actū seu act⁹ executionē/ ipsi supiori rōni. **E**t ratio est quia rōni supiori (vt magis infra declarabit) p̄pter sup̄emitatē legis cui innitit/ refuat iudiciū finale et sup̄emū de eo q̄ in actibz hūanis vltimū occurrit. q̄le est ip̄e act⁹ seu ipsius act⁹ executio. **N**ā vltra actū seu actus cōplementū/ nō est vltior progressus. **I**psi vero rōni inferiori que non intendit nisi circa legē inferiorē cōuenit etiā iudiciū. sed non finale. imo solū qd̄dam pambulū respectu aliquorū q̄ ad ipsum actū seu ipsi⁹ act⁹ executionē ordinatur. quales sunt ipa delectatio. et in ipam delectatiōem consensus. **E**t iō ipsi ratio in inferiori attribuitur et non supiori. **E**t iā p̄prie delectatio et consensus in delectatiōem/ non sunt act⁹ diuersi fm gen⁹. q̄ diuersitatē potētie exigāt. s; d̄nt solū p̄ deliberatū et non deliberatū sicq̄ non ē incoueniēs vtrūq̄ rationi inferiori attribui. **E**t insup aduertendū q̄ magna respectū terrenorū seu hūanorū actū/ est inter motus supioris rationis et mot⁹ inferioris rōnis et hinc volūtatis/ varietas. **A**pp̄hēsiō nāq̄ inferioris rationis q̄ (vt sepe dictū est) de se et p̄ se ipsis actibz et negocijs hūanis disponēdis et regulādis intendit dupliciter se h̄re pt. et fm hoc etiā dupliciter pt eā mot⁹ volūtatis seq̄. **U**no modo simpliciter et absolute. **T**ū scz ipa ratio subito aliqd app̄hēdit. et exiit statim/ sine aliq̄ disc̄sione/ illd̄ sic p̄ eā app̄hēsus/ tāq̄ bonū vel malū conueniēs vel nociuū. delectabile vel non delectabile huiusmodi/ diiudicat. **S**i igit talē subitā rationis app̄hēsiōem/ indisc̄ssamq̄ diiudicationē/ volūtas in vñū vel aliud se inclinādo seq̄tur/ tūc dicit volūtas non deliberata. et mot⁹ seu appetit⁹ non deliberat⁹. **A**lio modo inq̄sitiue. cū scz ipa ratio postq̄ aliqd sic vt p̄ferē app̄hēdit de illo sic p̄ eā app̄hēso/ an vt tactū est bonū vel malū. conueniēs vel nociuū. delectabile vel non delectabile existat/ ratiocinādo inuestigat. tūc si talē app̄hēsiōem et inuestigationē volūtas seq̄. dicit volūtas deliberata et motus seu appetit⁹ deliberat⁹. **R**ationē vero supiorē. qz vt etiā supra tactū est actibz ipsis et negocijs terrenis et hūanis de se et p̄ se non intēdit. et nūq̄ in obiecta inferiorū

anime viriū que p ipam etiā dirigi habēt fert. nisi solū inqntū de ipf rōes diuinas z cēnas cōsultit. qd claz est fieri nō posse. nisi p modū inuestigatōis z deliberatōis nūq̄ respectu ipoz actuū z negocioz terrenoz z hūanorū / sequit̄ mor^o aliq̄s nisi delibat^o. Et notat̄ dō hic dū de ipa rōe supiori fit mēto / respectu obiectoz inferiorū aīe viriū / ac negocioz terrenoz z hūanorū. **R**ā respectu sui ppriū obiectū / aīiq̄ bñ bz subitū z inordinatū motū. qd nō est pñtis spectatōis declarare. **Q**uia etiā sepe qd in superioribz dictū est. in subsequētibz forsan repeti cōtinget / rōem ipam ad aliqd moueri z se applicare vel p̄sentire / qd tñ ppriū videt̄ eē volūtatis. est aduertendū. qd cū ipsa rō (vt supra tactū ē) sit viriū non solū cognitiua. z sic delibatiua. verū etiā motiua. impare est ei^o act^o. non tñ absolute. s; p̄supposito actu ipsi^o volūtatis p modū cuiusdā motionis. **N**ec ei cū iuxta supius tacta diuidit̄ ratio in supiorē portionē z inferiorē. accipit̄ ratio. put̄ distinctiua. q̄ intellectū z volūtātē p̄hendit. **I**mmo ampli^o. isti duo act^o. s. ratiōis z volūtatis (qd bñ notādū est) seiuicē p̄uenire ac sup se inuicē ferri p̄nt. frēq̄ntē p̄ueniunt z ferūt̄. **A**liq̄n etenī ipsa ratio deo ledō ratiocinatur z deliberat. z ipa etiā volūtatis / aliq̄n de ratiocinādo volitionē bz seu ratiocinari vult. **A**liq̄n etiā contingit motū volūtatis a motu ratiōis p̄ueniri z moueri. z tūc mor^o ille volūtatis / dō mor^o rationalis. z econuerso etiā motū ratiōis a motu volūtatis p̄ueniri z moueri. **E**t tūc mor^o ille ratiōis / dō mor^o volūtatis. **I**do q̄s at̄ sic in istis casibz dicitur seu appellatur isti mor^o. qz sp̄ virt^o p̄oris act^o seu mot^o / remanet ī actu seu motu seq̄nti. **E**t fm hoc in ratiōe inuenitur peccatū. vel put̄ ei^o defect^o est volūtari^o. vel put̄ act^o ei^o est p̄cipiū act^o volūtatis. **I**mpare tñ est essentialiter act^o ipsi^o ratiōis. iuxta qd supra tactū ē. **D**upl̄r at̄ huiusmodi ipandi actū ipsa ratio exercere p̄t z solet. **U**no modo absolute p modū cuiusdā intimationis seu denūciationis. z q̄si p̄ verbū indicatiui modi. vtp̄ta tale qd faciendū est vel nō faciendū. bonū est tale qd facere vel non facere huiusmodi. **A**lio modo per modū cuiusdā motionis seu incitationis. et q̄si p̄ verbū ipatiui modi. vtp̄ta fac hoc vel nō

fac hoc. **E**t licet vt iā in superioribz aliq̄lit̄ tactū est ipsa ratio ī ipf actibz hūanis seu passionibz interioribz p huiusmodi modū directionis. intiationis vel incitationis / sit ipans z p̄mū mouēs. ipa tñ volūtatis q̄ ad exercitiū z executionē act^o est p̄mū mouēs in viriū aīe. **E**t sic p̄notatoz seu p̄suppositoꝝ effectū / colligi p̄t. q̄ circa huiusmodi delectationū de q̄bus hic agitur q̄. s. circa illō sunt qd ex suo genere peccatū mortale existit directionē ipsa ratio interdū supior. interdū inferior. et p̄secutiue ad eā ipsa volūtatis seu volūtatis mor^o. sex modis seu sub sex q̄litate bz ē p̄t. **U**no modo vt abiiciens seu recusans. **A**lio modo vt p̄ceps vel subita. **A**lio modo vt repmēs. **A**lio modo vt inaduertēs. **A**lio modo vt negligens. **E**t alio modo / vt ex p̄se p̄senties. **Q**ui sex modi seu sex q̄litates / applicari p̄nt. imo effectualr̄ cor̄ respondēt / tā principali distinctioni tri mēbz superius ad hoc p̄positū posite. q̄s etiā aliquibz positionibz z distinctionibz bñ p̄munibz nonnullorū doctorū in hac materia loquentiū. **E**x q̄rū oīm adinuicē applicatione z declaratione. sufficiens q̄ntum ad p̄ntez tractatū spectat / resultabit ipsius materie declaratio z intellectus. **H**uc igitur ad p̄positū. cuius sensualitas / illecebra. i. carnali z voluptuosa delectatione / ratiōe inferiorē tangere z pulsare incipit. seu (qd idē est) illecebra in appetitū sensitīuū vel put̄ interdū iuxta qd in superioribz monstratū est p̄tingere p̄t. in appetitū intellectīuū insurgere incipit. **U**t abiiciens seu recusans. **U**t ratio ipa inferior / statī q̄ huiusmodi sic insurgētē illecebrā seu carnalē z voluptuosā delectationē p̄cipit z agnoscit / eā ex consideratione z applicatione ad legē seu regulā humanā. vtp̄ta qd est p̄tra virtutē moralē. z sic viciosa / vlt̄ inhonesta. vel huiusmodi oīno a se abijcit z repellit. vel forsan vtraq; ratio p̄currēt̄ scz inferior ex ipsa (vt statī tactū est) consideratione z applicatione ad legē seu regulā hūanā. z ratio supior ex consideratione z applicatione ad legē z regulā diuinā z eternā. qd concurrēt̄ fieri p̄t / oīno abijcit z repellit. **E**t tūc in vtroq; istoz duorum casuū / dicitur ratio / p̄io sex modoz supra tactozū seu sub p̄ia qualitate

A

Compendiū theologie

se habere. scilicet vt abijciens seu recusans
Qui modus seu qualitas se habendi. cō/
muni⁹ ipsi rationi inferiori attribuit. qz
istud cōius ipsa ratio inferior ex se ipsa fa-
cit. Et tūc nullū est in rōne peccatū. Im-
mo nec tūc p̄rie dici debet delectatio. sed
potius quedā delectatōis oblatio. z que-
dā passio seu pena peccati originalis. Et
si pctm̄ aliq̄d existat. hoc solū est in p̄mo
moru sensualitatis. de quo satis in supe-
rioribus actum z declaratū est.

Ut preceps uel su-

bita. Aut hmōi sic insurgētis illecebre
seu carnalis z voluptuose delectatōis ap-
prehēsiōe se q̄tur quidā preceps z subit⁹
z ante quācūqz p̄habitam deliberatōez
ipsius rōnis inferioris in ipam illecebrā
seu carnalē delectatōem cōsensus. ex ipsi⁹
rōnis p̄p̄t viciū fomitis corruptiōe/ p̄-
ueniēs. quo casu p̄rie surreptio fieri dici-
tur z appellat. Et tūc ratio/ dicitur secundo
sex modorū supra tactoz seu sub secunda
qualitate se habere. scz vt preceps vel su-
bita. qui modus seu q̄litas se habēdi (vt
clarū est) soli ratōi inferiori attribuēd⁹ est.
Corrūdetqz iste modus seu ista qualitas
p̄rio mēbro principalis distinctiōis tri-
mēbris supius ad hoc propositū posse.
Nam talis illecebra seu carnalis delecta-
tio/ sic in se z fm̄ se considerata/ est nō mo-
rosa. nec moza tempis. nec moza cōsensus.
Estqz tunc peccatū solū veniale. Ex autē
primo talis illecebra seu carnalis delecta-
tio sit nō mozosa moza tempis/ apparet/
propter subitam z precipitē z sic minimā
predicti cōsensus ipsius rōnis inferioris
duratōez in eā. Nā si circa eā/ ratō ipsa in-
ferior vltra predictū suū subitū z p̄cipitē
cōsensum. vel ipsa forsan rō supior aliter
se haberet. vt puta vel magis immozādo/
vel exp̄sius cōsentiendo. iam tūc/ ex isto
modo seu ista sc̄da qualitate recederet/ et
ad aliquē alioz quatuor modoz seu alia-
rum quatuor qualitātū trāsiret. vt statim
infra declarabit. Et ideo hic notāter ad-
ditū est. sic in se z fm̄ se cōsiderata. Ex eti-
am talis illecebra seu carnalis delectatio
sit nō mozosa moza cōsensus (capiēdo tñ
cōsensuz p̄r iutra duas distinctōes supi⁹
in hac materia positas. z maxie iutra pri-
mā capiz z capi debet. cum dicitur cōsensus
in delectatōem pctm̄ mortale esse. scz p̄o

cōsensu deliberato) apparet/ respectu etiā
vtriusqz rōis. Et p̄rio respectu inferioris.
propt̄ talis sui cōsensus subititātē et
precipitātōez. quibz ipsa rō inferior. a re-
currēdo ad propriū suū actū qui est deli-
berare z rōcinari. et sic a debite in se cir-
talem sic insurgētē illecebrā seu carnalē
delectatōem deliberādo legesqz z regulas
humanas quibz innitit cōsulendo/ impe-
ditur. Et sic p̄p̄rie cōsentire saltē delibe-
rate cōsentire/ dici nō debet. Immo qz ta-
lis subitus mot⁹ seu talis qualitas se ha-
bendi ipsius rōis inferioris/ cōsensus di-
catur z appellet. hoc est valde improprie
z impfecte. z valde large. Sed ideo ita di-
catur. qz cum ipsa rō (vt sepe tactū est) sit
virtus cognitiua z sit deliberatiua. vix est
possibile/ ipam rōem inferiorē sic circa ta-
lem illecebrā seu carnalē delectatōem q̄n-
tūcūqz subito z p̄cipitātē cōmoueri et
se applicare. quin aliquālit̄ (vt adhuc ma-
gis infra declarabitur) diiudicet. propter
ipam diiudicatōem quodāmodo cōsenti-
re dicat. licet improprie z impfecte. vt sup̄
declaratū est. Et propter istud dum vt p̄-
fertur in superioribz de cōsensu in delectatō-
nē. put̄ hic intelligit̄ peccatū mortale esse
notāter z exp̄sse ad differentiā istū subiti
z p̄cipitis rōnis inferioris cōsensus. addi-
tum est illud verbū deliberato. Ad etiā
secūdo talis illecebra seu carnalis delecta-
tio/ non mozosa fit moza cōsensus/ res-
pectu ipsius rōnis superioris p̄t. qz cum ipa
ratio inferior/ p̄ ea que iā dicta sunt/ dica-
tur a recurrēdo ad suū p̄p̄riū actū qui est
deliberare z rōcinari. z sit a debite in se cir-
ca talem sic insurgētē illecebrā seu carna-
lem delectatōem deliberādo. legesqz z re-
gulas humanas quibz innitit cōsulendo
p̄ talem sui dicti cōsensus subititātē z p̄ci-
pitatōem impedita. a fortiori z p̄ ampli⁹
a recurrēdo ad iudiciū rōnis superioris im-
pedita. dici z reputari debet. z ex cōseq̄n-
ti etiā ipa ratio supior q̄ ab inferiori ratō-
ne cōsulata non fuit similiter debite circa
talem sic insurgētē illecebrā seu carnalē
delectatōem deliberādi. ad legesqz z regu-
las eternas quibz innititur z que altiores
sunt/ recurrēdi tempus z occasiōe seu
motiū nō habuisse dici z reputari debet.
Et sic ipa ratō supior/ nullo modo nec ve-
re nec interpretatiue cōsentiens dici z repu-
tari debet.

¶ Ut reprimens

¶ Aut huiusmodi illecebrā seu carnalem et voluptuosam delectatōem sic insurgentē ipsamq; rōem inferiorē pulsare / et iam forsā attrahere incipientē / ratio superior ex se / et consideratōe legis seu regule eterne / et pcepti diuini vel offense dei / statim reprimat. et tunc dicitur ratio / tertio sex modo supra tacto / seu sub tertia qualitate se habere. scilicet ut reprimens. q̄ modus seu q̄litas se hñdi / ipsi soli rōi superiori attribuendus est. **¶** Corresponderq; etiā iste modus seu ista q̄litas / primo mēbro ipsius principalis distinctiōis trimēbris superioris ad hoc ppositū posite. **¶** Nam tūc talis illecebra seu carnalis delectatō / nō est morosa. nec mora t̄pis. nec mora cōsensus. **¶** Est etiā solū p̄ctm veniale. **¶** **¶** Ex aut talis illecebra seu carnalis delectatio / nō sit morosa mora t̄pis. patz de se ex dictis. qz statim a rōne superioris reprimat. **¶** Ex aut nō sit morosa mora cōsensus / capiēdo t̄m cōsensum p̄cti statim supra tactū est. p̄ cōsensu scilicet deliberato. et q̄ in hac materia mortale p̄ctm dicitur. patet qz licet rō ipsa inferior / a tali sic insurgente illecebra seu carnali delectatione pulsata fuerit. et forsā ut cōtingere potest / eā quodāmodo acceptauerit et retinuerit. nec resistere de se. se disposuerit. **¶** Et p̄pterea quidā imp̄fect et indeliberat. et cōsensus interuenisse dici pōt / p̄pter qd̄ p̄ctm est veniale. atq; qz regulationi superioris rōnis sic (ut tactū est) talem insurgentem illecebrā seu carnalem delectatōem statim reprimētis illico obedit. scilicet ab ea regulari p̄mittit. nō dicitur p̄prie et deliberate consentire. **¶** Et nō ratio inferior interdum statim et immediate nō recurrēdo scilicet p̄tunc ad leges et regulas hūanas q̄b̄ innitit / p̄t a legib; seu regulis diuinis et eternis regulari et cōverti. **¶** Quia et si eis principalit̄ et ut regulās nō intēdat. p̄ directū tamen et ut fm eas regulata intendere potest et sepe intendit.

¶ Ut expresse cōsent

¶ Aut huiusmodi sic insurgentē illecebrā seu carnalē et voluptuosam delectatōem post ipsi rōnis apprehensionē / ipsa ratio superior nō solū nō reprimat. imo in eā expresse cōsentit. **¶** Et tūc dicitur ratio vltio sex modorū supra tactorū seu sub vltima q̄litate se habere. scilicet ut expresse cōsentiens. **¶** Qui modus seu q̄litas se hñdi / vtriq; rationi diuersis t̄m respectib; ut ex statim sequentib; apparebit attribuendus est. **¶** In quantum etenim exinde causat̄ peccatū mortale. imputari et attribui debet rōni superiori. **¶** In quantum vero iuxta materiā p̄ctem cōsensus in delectatōem dicitur. debet rationi inferiori attribui. **¶** Corresponderq; iste modus seu ista qualitas tertio mēbro ipsius principalis distinctiōis trimēbris superioris ad hoc p̄positū posite. **¶** Nam tūc talis illecebra seu carnalis delectatio / quantumcūq; modicū teneat / sicq; forsā non morosa sit mora t̄pis / est morosa mora cōsensus. **¶** Estq; tūc p̄ctm mortale etiā si desit plena voluntas p̄ficiendi actū. imo vbi forsā expresse voluntas nō p̄ficiendi adesset. **¶** Maxime si feratur ille cōsensus / in ipsam illecebrā seu carnalem delectatōem / tamq; in rem aut opatōem seu actū sup̄ quo vel circa quem / illa illecebra seu carnalis delectatio sic insurgit et versat. et qui talis illecebre seu carnalis delectationis esset principale obiectū. iuxta qd̄ modicū infra / magis declarabit. **¶** Nam tūc primo est verus et exp̄ssus rōnis superioris in ipsam illecebrā seu carnalē delectatōem cōsensus qui semp̄ in talibus delectatōnib; que circa ea sunt. q̄ ex suo genere mortalia existūt. iuxta tamē modificatōem statim tactā est p̄ctm mortale. **¶** Nam semp̄ in talibus et circa talia. delectatio morosa. mora talis cōsensus tale p̄ctm est q̄litas eēt ipse realis actus. **¶** Quia tūc ratio superior sic expresse in talem illecebrā seu carnalem delectatōem q̄ est in creatura cōsentit / se a vera delectatōe que est in deo circa quā solum intēdere deberet sciēter auerit qd̄ sine contēptu facere nō potest. cū nunq; expresse (ut in superioribus mōstratū est) in aliquid circa tales res carnalē et terrenas consentire possit. cōsentireq; dicatur / nisi deliberata. **¶** Deliberata aut facere nō potest. qn̄ leges et regulas diuinas et eternas quibus innitit / consuleret vel cōsulare omiserit et neglexerit. **¶** Et sicere vel interpretatiue contēpserit. **¶** Et etiam tūc in talem illecebrā seu carnalē delectatōem ipsius rōnis inferioris cōsensus exp̄ssus. quia in talibus carnalibus et terrenis p̄ ipsa rōem inferiorē apprehēdit. et circa q̄ se applicat nunq; ratio superior q̄ ut supra dictū ē de se et ex se circa

Compendiū theologie

talia nō intendit proprie cōsentire dicif. nec cōsentire p̄t. nisi ip̄a etiā rōne inferiori realiter deliberata z cōsentiente. Sed bene e contra cōtingere potest. Immo p̄ prie loquendo talis exp̄ssus ip̄s rōis superioris in talē illecebrā seu carnalem delectationē p̄sensus nihil aliud est / q̄ q̄ ip̄sa rō superior / dictā rōem inferiorē i h̄mōi illecebrā seu carnalē delectatōem delectari ac ip̄am ab ea nō reprimere seu retrahere. ac cū ea in tali delectatōe cōcurrere vere z expresse deliberata p̄sentiat. Et hinc est q̄ licet interdū put iam in superioribz tactū est / ipsa ratio superior in illecebrā seu carnalē delectatōem vere z expresse seu interpretatiue cōsentiat. tūc q̄ talis illecebre / seu carnalis delectatōis / q̄ tūc vere / mora consensus morosa est morosa q̄ dicif peccatū possit ad ip̄am rōem superiorē dici p̄tinere. quia tū ip̄a superior nō proprie ex se nec ad se hoc facit. illud q̄ etiā nō nisi ip̄a similiter rōne inferiori deliberata z cōsentiente proprie facere possit. hinc est q̄ peccatū morose delectatōis / cōiter z p̄rie dicif ad rōnes inferiorē p̄tinere. put ample in superioribz declaratū est. Et hic est talis proprius z deliberat⁹ cōsensus. de quali tam iuxta sepe dicat⁹ duas distinctiōes i superioribz positas. q̄ etiā cōiter intelligif dū dicif consensus in delectatōem. peccatum mortale esse.

A **U**t negligens

Aut huiusmodi sic insurgentē illecebrā seu carnalem z voluptuosam delectatōem post ip̄ius rōis apprehensionē / ipsa rō superior nō reprimat. sed nō etiā exp̄sse in eaz consentit. Et respectu istius casus pōt serō duplici modo seu sub duplici q̄litate h̄re. Uno modo seu sub vna q̄litate qua talē illecebrā seu carnalē delectatōem quā sic ratio superior nec reprimat. nec etiā in eā expresse cōsentit / rō inferior post sufficientem deliberatōem debitā q̄ ad aduersionē piculi z peccati qd̄ exinde iminet z incūbit / retinet z circa eā immorat. nec eā ipsa ratio superior ex diuine z eterne legis z regule consideratōne est diligēs reprimere. Et tūc dicif ratio quito sex modoz supra tactoz seu sub quā q̄litate se habere. scz vt negligēs. Qui modus seu q̄litas se habendi / licet q̄ plurimū z p̄cipali⁹ (vt ex statim sequētibus apparebit) rōis inferi-

oris in eo p̄sensus occurrat et op̄es attribuendus est superiori rōni. qz p̄ istū modū seu p̄ istā qualitatē se h̄ndi rōis superioris / causat p̄ctm mortale. qd̄ alias nō eēt. Et respondet etiā iste mod⁹ seu ista q̄litas tertio mēbro principalis distinctiōis tri mēbris superioris ad hoc p̄positū posire. Nā tunc talis illecebra seu carnalis delectatō quantumq̄ modicū forsā vt i simili supra dictū est teneatur sicq̄ nō morosa sit mora tempis / est morosa mora cōsensus. Estq̄ tunc (vt iā dictū est) p̄ctm mortale etiā si desit plena volūtas p̄ficiendi actū. immo put supra in simili dictum est. vbi forsā exp̄ssa volūtas nō p̄ficiēdi adesser. maxime si vt ibi etiā dictū est / talis retentio ip̄ius illecebre seu carnalis delectatōnis in ip̄a rōe inferiori / z negligētia reprimendi in ip̄a rōne superiori / esset tāq̄ in rē aut op̄atōnem seu actū / sup quo vel circa quē ipsa illecebra seu carnalis delectatio insurgit z versat. z talis illecebre seu carnalis delectatōis esset p̄ncipale obiectū iuxta qd̄ modicū infra magis declarabit. Tunc enī est vtriusq̄ rōnis in talē illecebrā seu carnalē delectatōem p̄sensus scilz exp̄ssus ip̄ius rōis inferioris. qd̄ patet de se ex dictis / ip̄ius etiā rōis superioris. licet nō verus et exp̄ssus. interpretatiu⁹ tū et equalens. attēta tali deliberatōe piculique z peccati aduertētia seu animaduersione qz q̄ aduifatus z deliberat⁹ phibere pōt nō phibet / cōsentire videt. Qui quidē cōsensus interpretatiuus z equalens ip̄s rōis superioris / quādo est circa ea vel sup eis que de suo genere peccata mortalia existunt / est semp peccatū mortale. qz licet tūc nō sit exp̄ssus dei cōtempus / factiu⁹ seu actiuus z positiu⁹. est tamē interpretatiuus. p̄missiuus. z equalens. p̄mittens scz post talē sufficientē deliberatōem. talē q̄ aduertentiā seu animaduersionē piculi z peccati. zc. teneri a rōne inferiori / illa que statim respui aut reprimi debuerāt. Etenī ratio superior / quotiēs nō dirigit seu cōhibet aliquē actū. vel aliquā passionē interiorē. alicui⁹ peccati mortalis. z hoc post sufficientē deliberatōem z aduertentiā talis piculi / talis q̄ peccati quod sic imminet z incūbit. siue tūc de lege seu regula diuina z eterna actu cogitet siue nō d̄r cōsentire z cōtinere. Et diuersimode h̄ā cū de ipsa lege seu regula diuina et eterna

actu cogitat. tunc vere et realiter cōtemne
re dicitur. vereque et realiter contēnit. Cum igitur
de ipsa lege seu regula diuina et eterna actu
nō cogitat. quia hoc nō nisi ex sua negli-
gētia et omissione puenire potest. cū de ea
in tali casu cogitare deberet. p omissionē
et negligentiam contēnere cū talis ommissio
et negligentia in ipsa rōe superiori post suf-
ficientē deliberatōem/nullo mō/sine igitur
et effectuali contēptu. licet interpretatio/
esse et cōtingere possit. et hic etiā effectiue
et interpretatiue est talis cōsensus de q̄li tā
iuxta sepe dictas duas distinctiōes in su-
priorib; positas. q̄s etiā cōiter intelligitur
dum dicitur cōsensus in delectatōem pec-
catum mortale esse.

Ut inaduertens

Alio modo sub alia q̄litate respectu istius
met casus statim tacti/ p̄t serō habere. q̄
scilicet hōi sic insurgentē illecebraz seu car-
nalem delectatōem/quā sic post ipsius rō-
nis apprehēsiōem/ipsa rō superior nec rep-
mit nec etiā in eā exp̄sse consentit/ipsa rō
inferior retineat. et circa eam immoretur. s;.
hoc fit ante sufficientē deliberatōem. debi-
tamque aduertentiā seu aduertentiā picu-
li et peccati. qd̄ exinde iminet et incūbit. i/
mo q̄ sic dictā illecebraz seu carnalē dele-
ctatōem ipsa ratio inferior retineat et cir-
ca eā immoretur/et facit quasi suspēsa et nō bñ
aduertēs. nec debet ad suū propriū actū
q̄ est deliberari et rōcinari/ recurrent. seq̄s
deuādo leges seu regulas hūanas quib;
innitit̄ consulens. vel si forsan ad dictum
suū p̄riū actū recurrerit. seq̄s leuando le-
ges seu regulas hūanas cōsuluerit/nō tñ
plene naturā et grauedinē ipsius piculi et
peccati ex se cognoscit et aduertit. Et enim
(quod p̄ istius materie intellectu bene cō-
siderandū est) ratio ipsa inferior/bene po-
test circa talem illecebraz seu carnalē dele-
ctatōem. sicut et circa alias interioris ani-
me passiones/quādoque versari et immora-
ri. considerādo et rōcinādo in se/q̄ tale qd̄
accōmodū est vel cōueniēs corpi vel hu-
iismodi. Ex ipsa respectu talis illecebre
seu carnalis delectatiōis aut alterius interi-
oris anime passionis/nō recurrerit ad suū
propriū actū q̄ est deliberare et ratiocina-
ri. Nec se eleuabit/considerādo et artēden-
do circa piculum et peccatū. qd̄ in sic ille-
cebre seu carnaliter delectādo. ac circa ta-

lem illecebraz seu carnalem delectatōem
vel aliquam aliā interiorē anime passi-
onem imorando/imminet et incūbit. Vel
si forsan ad dictū suū propriū actum re-
currat/seq̄s circa dictum piculum seu pec-
catum cōsiderando et attendendo elenet.
non tamen ex se naturā et grauedinē ipsius
piculi et peccati plene cognoscet et aduert-
tet. Et tunc in isto scilicet casu dicitur ratio
quarto sex modorū supra tactorū seu sub
quarta qualitate se habere scilicet vt inaduer-
tens. Quia modus seu qualitas se habendi
ipsi soli rōni inferiori vt ex statū subsequen-
tibus apparere poterit attribuendus est.
Correspondetque iste modus seu ista q̄litas
secundo membro principalis distinctiōis tri-
membris sup̄ hoc adpositū posite. Nam
tūc talis illecebra seu carnalis delectatio/
dicitur mortosa mora t̄pis. et nō mortosa mo-
ra cōsensus. Estque tunc solū veniale pec-
catum. Ex enim mortosa sit mora t̄pis p̄
de se. ex dictis et ex natura casus qui poni-
tur scilicet p̄pter immoratiōem ipsius rōnis in-
ferioris circa eā. Nam si ipsa ratio inferior
circa ipsam nō immoretur. sed eā ex se sola
aut cōcurrentē cum rōne superiori/statū a se
abijceret. iam ipsa ratio/se nō isto quarto
modo seu sub ista quarta qualitate. sed p̄rio
modo seu sub prima q̄litate supra posita
(vt satis ibi declaratū est) se haberet. Vel
si a ratione superiore sola talis illecebra vel
carnalis delectatio/statim rep̄meret. iam
ipsa ratio se nō isto etiā quarto modo seu
sub ista quarta qualitate. sed tertio modo
seu sub tertia q̄litate supra etiā posita (vt
etiā ibi satis declaratū est) se haberet. S;.
q̄ talis illecebra seu carnalis delectatio sit
nō mortosa mora consensus/capiendo tñ
cōsensus. put sepe supra tactū est in hac
materia capi. dum scilicet ponit̄ cōsensus in
delectatōem. peccatū mortale esse. Hoc sa-
tis etiā respectu vtriusque ratiōis patet ex iā
statim dictis. et etiā p̄ aliqua eorū que in
superiorib;/in declaratiōe secūdi modi seu
secūde qualitatis se habēdi ipsius ratiōis
tacta sunt. Nam p̄rio respectu ipsius in-
ferioris ratiōis. licet p̄ talem eiusdē in di-
ctam illecebraz seu carnalem delectatōem
immoratiōem videat et dici possit quidā
eius improprius et imperfectus in ipsam ille-
cebrā et cetera interuenire consensus pro-
pter quē est peccatū veniale. nō tamen de-
bet talis cōsensus proprius perfectus ac

Compendiū theologie

deliberat^o dici aut reputari. qz vt ex iam dictis apparet/añ sufficientē deliberatō/nem debitāqz piculi z pcti aduertētiā seu aīaduersionē. z sic anteqz (vt iam dictū ē) ipsa ratio inferior ad suū ppiū actū q̄ est deliberari z rōcinari debite recurrere. / legesqz seu reglās hūanas quibz innitit cōsulere. vel forsan anteqz naturā z grānedi nē ipius piculi z pcti plene cognosceret z aduerteret. talis ei⁹ imozatio talisqz ipro prius z ipfectus cōsensu cōtingit. q̄ oīa tñ dictā ipius rōnis inferioris imozatōez dictūqz impropriū z impectū precedere debuissent. z omīno necessaria sunt añqz talis eius imozatio talisqz cōsensu dici possit dicitqz debeat verus z pfect^o esse. ex inde pctm̄ mortale ptingere posse. **N**ec etiā in isto casu respectu ipsi⁹ superioris rōnis debet talis illecebra seu delectatō morosa/ moza consensus reputari. Quia vt sepe in simili supra tactū est. ex q̄ ipa ratō inferior qz sic circa talem illecebrā seu carnalem delectatōem imozet/ facit q̄si suspensa z nō bñ aduertēs nec debite añ talem imozatōem ad suū propriū actum q̄ est deliberari ratiocinari. recurrēs se qz piculū seu peccatū quod iminebat z incūbebat considerādo z attendēdo. leges qz seu regulas humanas q̄bus innitit cōsulendo eleuās a minori d̄z dici ad iudiciū superioris rōnis que altior z sublimior est eam scilz cōsulendo recurrisse z se eleuasse. Et sic nō mirū si ipa rō superior/ que de se z p se circa tales actus carnales z terrenos nō intendit/ nec se sp̄ ex se ipa circa eas leges seu regulas diuinas z eternas cōsulēdo applicat. q̄si suspēsa z nō bñ aduertēs z sic indeliberata z p consequēs nec vere nec interpretatiue cōsentīēs debz in hoc casu dici z reputari. **E**t iā vt iā tactū est natura istius q̄rti modi seu istius q̄rte qlitatis se habēdi rōnis/ vt videre claz est/ hoc de se habet z importat. cū exp̄sse importet rōnem inferiorē circa talem illecebrā seu carnalem delectatōez ante sufficientē deliberatōem debitāqz aduertentiā seu aīaduersionē piculi z peccati quod exinde immīnet z incūbit/ imozatā esse. **N**ā si poneret ipa rō inferior sic post sufficientē deliberatōnem. debitāqz aduertentiā piculi z peccati imozata fuisse. iā vt in simili statū tactū est nō iste q̄rtus mod⁹ seu ista q̄rta qlitas se habēdi ipius rōis esset. sed vnus

duoz modozū seu qualitātū immediate explicatoz. scz vel sextus vel q̄ntus. **E**t intelligant^r hec oīa hic statū supra p̄dictorum sex modozū seu sex qualitātū se circa delectatōem habēdi ipius rōnis tractata principaliter de consensu in delectatōem cogitatiois. i. q̄ habet cogitādo. **N**ā talis consensus (vt sepe supra tactū est) principaliter ad rōem inferiorēz p̄tinet sicut ad ipam p̄tinet cogitare. i. act⁹ ipse cogitatiois. z etiā ad ipm̄ qd̄ est cogitare vel non cogitare in q̄ntū accipit vt ad illā actōem ordinat. **Q**uod notāter d̄z. **N**ā est quēdā aliū cōsensum in delectatōem rep̄re. s. in delectatōez actus seu opis. maxime dū ille actus seu illd̄ opus est in fieri. q̄ consensus in talē delectatōem sicut z ipse cōsensu in illum actū seu op⁹ ad solā rōnem superiorē spectat z non ad inferiorē.

Utrū cōsensu in

delectatōem sit semp peccatum. z quod.

Quia in supius tractatis z sp̄cialiter modicū supra/ in declaratione sex modozū seu sex qlitātū/ se circa delectatōem habēdi ipius rōnis/ sepe de cōsensu in delectatōez facta est mentio/ interdūqz tactū quō consensus etiā verus z deliberatus. z etiā ipius rōnis superioris in delectatōem/ nō sp̄ est pctm̄ mortale. **P**ro hui⁹ necnō aliquoz ex precedētibz maiori declaratōe. q̄nqz rememorāda z aduertēda veniūt. **P**ri⁹ mū qz oīs delectatio habz aliqd̄ propriū z principale obiectū/ circa qd̄ fert z versat^r. **N**ec enī aliter vt clarū est possit delectatō causari z haberi. si nō circa aliqd̄ principaliter ferret z versaret. **S**cōm qd̄ etiā iuxta dictū phi/ oīs delectatō siue sit in appetitu sensitiuo. siue in appetitu intellectiuo. siue (vt modicū supra tactū est) sit in cogitatioe solū. siue in actu seu executōne actus/ aliqnā opatōez cōsequit. **E**tenī (vt in supioribz declaratū est) oīs delectatio/ ex triū concursu causari h̄z causatur. scz ex boni z conueniēs p vim appetitiuam adeptōe. z ad eā applicatione. pro ut scz tale bonū z cōueniēs/ sentit vel q̄litercūqz p̄cipitur. que duo sunt. scz ipm̄ bonū z conueniēs qd̄ sic sentit z p̄cipit. z ipa vis appetitiua que sic illud sentit z appetit z tertij. scz cognitōis talis adeptōis z applicatōis. **N**ūc igit ad propositum

clarum est istud fieri non posse. quoniam primo!
 (ut iam tactum est) ibi sit aliquod proprium et
 principale obiectum scilicet illud bonum et conue-
 niens quod sic adipiscitur et applicatur. quoniam etiam
 secundo ibi sit aliqua operatio scilicet ratio illa ipsius
 boni et conuenientis adeptio et applicatio
 que sine aliqua operatione fieri non potest. quod
 etiam ipsius actualis talis adeptio et appli-
 catio cognitio que etiam quedam operatio est. in-
 mo ipsa propria operatio est de se quoddam bo-
 num et conueniens est. **Exempli gratia.** Dele-
 ctat aliquis in visione alicuius rei pulcre.
 vel in gustu alicuius rei sapide seu saporoso.
 vel in rememoratioe alicuius magni ho-
 noris habiti. vel aliqua simili cogitatioe
 clarum est in tali delectatioe tria concurrere.
 scilicet primo ipsam rem que sic delectabiliter
 videtur vel gustatur vel rememoratur vel cogi-
 tatur. et illa est illius delectatioe proprium
 et principale obiectum. **Secundo** ipsam vim ap-
 petitiuam. que per quandam operationem ut puta
 talem visionem. gustationem rememoratioem
 vel cogitationem. illam rem tanquam suum obie-
 ctum complacenter adipiscitur et sibi applica-
 tum habet et in eo quietatur. **Et tertio** cogni-
 tionem illius adeptioe et applicatioe. que si
 non interueniret nulla proprie esset delectatio
 ut satis in superioribus exemplificatum est de in-
 sensatis et insensatis. **Ex** quibus iterum videri
 potest. quod delectatio quilibet potest ad duo
 compari seu referri. vel scilicet ad illud proprium
 et principale obiectum circa quod vel in quo
 sic versatur. vel ad illam operationem quam sic conse-
 quitur. **Tertium** aduertendum. quod etiam ipse con-
 sensus in delectationem. qui multum amplius
 quam ipsa sola delectatio ponitur importat. quod
 quod (ut in superioribus pluries tactum est) ipsi
 rationi semper attribuitur. consequenter etiam si in-
 ueniat. quandam aliam ipsius rationis operationem
 scilicet quandam diiudicationem seu rationationem
Receni (ut clare est) ratio ipsa in delecta-
 tionem aliquam consentire potest. nisi prius ei
 apprehensione de ea quodammodo diiudi-
 caret seu rationaretur. **Ista** autem diiudicatio
 seu rationatio non est aliud nisi quidam ipsi
 us rationis actus interior in mente existens
 qui proprie fieri non potest nisi per modum cuius-
 iusdam cogitatioe seu meditatioe. que in
 hoc proposito pro eodem accipiuntur et reputantur.
Et hinc est quod talis ipsius rationis diiudi-
 catio seu rationatio valde frequenter et que
 si cetera cogitatio dicitur et appellatur. imo ut
 modicum supra tactum est. quando consensus

in delectationem principaliter rationi inferiori
 attribuitur. intelligendum est de delectatioe
 ne que est in cogitatioe et non de illa que inest
 actu seu actus executioe. **Quartum** aduer-
 tendum quod quandoque contingere potest quod ali-
 qua operatio erit metipsum proprium et princi-
 pale delectatioe obiectum. sicut posset esse
 aliquid alia res ab extra. quod forsitan illa opera-
 tio (ut iam tactum est) accipietur a ratione ut bo-
 num et finis in aliquo aliis delectatioe re-
 scatur. iuxta exemplum iam positum. cogitabit
 aliquis de aliquid magna complacencia quam
 alias habuerit. vel in visione alicuius rei
 pulcre. vel in gustatioe alicuius rei sapi-
 de vel huiusmodi. et in ista cogitatioe seu reme-
 moratioe delectabitur. certum est quod ista
 delectatio habet pro suo proprio princi-
 pali obiecto illam operationem que sic cogitatur
 et rememoratur. scilicet illam visionem vel illam gu-
 statioem vel huiusmodi. **Quintum** aduertendum
 quod amplius contingere potest scilicet quod illa met-
 propria operatio quam defacto ipsa delectatio
 consequetur erit proprium et principale illius
 met delectatioe obiectum. scilicet vis anime
 appetitiua cuius est proprie delectari in il-
 lam operationem sicut in quoddam sibi bonum
 et conueniens complacendo reflectetur. **Ut** gra-
 tia exempli iuxta casum. iam supra tactum
Cogitabit aliquis rememorando de aliquid
 magna complacencia quam alias in aliqua
 re vel in aliqua operatione habuerit. et in ista
 cogitatioe seu rememoratioe delectabitur
 non quidem quod illam delectationem quam sic ha-
 bebat reflectat in illam rem seu in illam ope-
 rationem de qua sic cogitabat. sed in ipsam pro-
 priam met cogitatioem quam sic habebit. ut
 puta quia delectabitur ex eo solum quod sic co-
 gitat. vel quod sic rememoratur. certum est et cla-
 rum est quod in isto casu. ista delectatio ha-
 bet pro suo proprio et principali obiecto
 ipsam met cogitatioem circa quam versatur.
Hinc igitur predicta ad propositum appli-
 cando. **Triplex** reperitur cuiuslibet delecta-
 tionis. proprium et principale obiectum. **Aut**
 enim delectatio sic aliqua (ut semper fieri iam
 tactum est) operationem sequens. **Et** ut primo
 per aliquod particulare exemplum et quod iuxta su-
 pra tacta communius contingit. clarius pro-
 cedat. ponatur. iuxta casum iam pluries su-
 perius tactum. quod aliqua cogitatioem conse-
 quat. **Aut** igitur talis delectatio habet
 pro suo proprio et principali obiecto. ali-
 quam rem ab extra que tunc forsitan cogitatur

Compendiū theologie

Aut habet pro suo proprio et principali obiecto/aliquā aliā opatiōez quasi rem q̄ cogitat. **A**ut habet pro suo proprio et principali obiecto ipammet cogitatiōez circa quā actualiter versat. **S**i primo modo q̄ se3 delectatō illa sic cogitatiōem aliquā consequēs pro suo proprio et principali obiecto habeat rem aliquā ab extra q̄ cogitatur/sic se3 q̄ licet talis delectatio circa illam cogitationē verset. non tamen ex principali ipsius cogitatiōis intuitu. nec in sola reflexione ad eam. sed principali intuitu/principaliq; reflexione/in ipam rē que sic cogitat. **E**t tunc quādo talis delectatio et etiā consensus in actum peccatū sit et quale/satis ex eis que modicū supra circa naturā ipsius delectatiōis tractata sunt/perpēdi potest cōsiderando scilz (vt ibi tactum est) an talis delectatio sit naturalis. an voluntaria. et an sit circa rem licitā aut illicitam. et an sit moderata aut imoderata. et an talis cōsensus sit verus et expressus. aut interpretatiuus et equiuales et an sit ipsius rationis superioris vel solū inferioris. et hmoi que ibi diffuse explicata sunt. **S**i vero secūdo modo. q̄ se3 illa delectatio p suo proprio et principali obiecto habeat aliquā aliā opatiōem que cogitat. sic scilz q̄ quis vt iam statim tactum est/talis delectatio circa talem cogitationē versetur. nō tamen ex principali ipsius cogitatiōis intuitu. nec in sola reflexione ad eam/sed principali intuitu/principaliq; reflexione in ipam aliā opatiōem que sic cogitat. **E**t tunc si talis opatio sic cogitata que est propriū et principale obiectum illius delectatiōis/sit de se peccatū veniale. tunc cōsensus etiā verus et deliberatus in talem delectatiōem que sic circa talem delectatiōem versatur nō erit nisi veniale peccatū. **S**i autē illa opatio sic cogitata que est propriū et principale obiectū illius delectatiōis/sit peccatū mortale. tūc etiā consensus verus et deliberatus in delectatiōem que sic circa talem cogitatiōem versatur/etiā si tunc iuxta quod modicū supra declaratū est nō assit voluntas deliberata perficiendi actū si facultas adesset erit peccatū mortale. quia q̄ homo in cogitatione talis opatiōis principali eius intuitu/principaliq; reflexione in eā delectet/non cōtingit nisi ex eo q̄ eius affectus seu appetitus est in illā opatiōem sic

cogitatā inclinatus. **E**t ideo etiā q̄ in talem delectatiōem cōsentiat/nihil aliud est q̄ ipse ex deliberatiōe eligat seu in hoc cōsentiat. q̄ affectus suus seu appetit⁹ in illam opatiōem sic cogitatā inclinatus pmaneat et persistat. **N**ullus enī delectat nisi in eo q̄ suo affectui seu appetitui est conforme. **E**t autē aliquis ex deliberatiōne eligat seu cōsentiat q̄ affectus su⁹ seu appetitus his que peccata mortalia sunt conformet/est peccatū mortale. **E**t ideo talis cōsensus in talem delectatiōem que circa cogitatiōem opatiōis peccati mortalis tali respectu versatur/est peccatū mortale. **S**i vero tertio modo. q̄ scilz illa delectatio pro suo proprio et principali obiecto/habeat ipammet cogitatiōem circa quā actualiter versat. sic se3 q̄ ipsa delectatio circa talem cogitatiōem feratur in se principaliq; ipsius cogitatiōis intuitu principaliq; reflexione in eam. vt puta iuxta supra tacta. q̄ quis in talem cogitatiōem ex eo solum q̄ sic cogitat delectetur. **E**t tūc quia talis cogitatiō etiā si versetur circa rem aut opationem que de se peccatum mortale existat. nō est tamē de se peccatū mortale. immo vel veniale tantū. **U**t puta. cum aliquis vt interdū cōtingit/vane et inutiliter cogitat. vel omnino sine peccato. vt puta cum aliquis vtiliter. sicut p predicando vel disputando de tali re vel opatione cogitat. ideo consensus etiā verus et deliberatus in talem delectatiōem/nō est peccatum mortale. sed solum iuxta quod iam tactū est. vel veniale tantū vel nullum. **Q**uia q̄ homo etiā ex deliberatiōne suum affectū seu appetitū in his que de se peccata nō sunt. vel nō nisi venialia eligat vel cōsentiat esse inclinātū. nō potest esse peccatū mortale de se. nisi alie circumstantie concurrerent. quia cogitatio quecumq; sit in seipam solum reflexa nisi alia vt iam tactū est cōcurrerēt/nunq̄ de se et fm se est peccatū mortale. **E**t quia istud nō nullis posset aliqualitē intricatū seu obscurum videri. **A**d clariorem intelligentiam exemplificāt doctores respectu duorum vltimorū mēbrorū istius distinctionis hic immediate supra posite de cogitatione fornicatiōis. **E**t enī vt dicunt cogitans de operatiōe seu actu fornicatiōis. sic cogitando/duobus principaliter respectibus delectari potest. **A**ut enim

sic cogitando / in ipsa sua cogitatione delectabitur in respectu et reflectione ad ipsum actum seu ipsam operationem fornicationis. quam sic cogitat. sic scilicet quod principali intuitu talis operationis fornicationis. principali quod reflectione in eam in tali cogitatione delectatur. Aut sic cogitando in ipsa cogitatione delectatur / solo respectu solaque reflectione in ipsam suam cogitationem. et eo solum scilicet delectatus quod sic cogitat. Si primo modo tunc consensus deliberatus in talem delectationem que sic super tali cogitatione fornicationis versatur / etiam si desit voluntas deliberata perficiendi actum / est peccatum mortale. quia talis consensus iuxta quod statim supra declaratum est / nihil aliud est quam quod ex deliberatione quis eligat seu consentiat quod affectus suus / seu appetitus permaneat et persistat inclinatus in fornicationem. quod est peccatum mortale. cum fornicatio de se peccatum mortale existat. Et deliberatione etenim (ut sepe supra tactum est) eligere seu consentire / quod affectus suus seu appetitus permaneat et persistat inclinatus in aliquid. seu conformetur alicui quod de se peccatum mortale existit. est peccatum mortale. Si secundo modo delectetur. cum talis cogitatio de se et secundum se non sit peccatum mortale. immo / ut supra tactum est possit utiliter ut pro predicando vel disputando de fornicatione haberi. sic nec etiam consensus deliberatus in talem delectationem / erit peccatum mortale. sed veniale tantum. vel forsan nullum. quia ut etiam sepe supra tactum est / ex deliberatione eligere seu consentire affectum suum seu appetitum esse inclinatum in aliquod / seu conforme alicui. quod de se et secundum se peccatum mortale non existat. non est etiam mortale peccatum. Et propter ista in declaratione ultimi sex modorum seu sex qualitarum se circa delectationem habendi ipsius rationis supra positorum / notanter addita est illa clausula. maxime si feratur ille consensus in ipsam illecebram seu carnalem delectationem / tanquam in rem aut operationem / seu actum super quo vel circa quem ipsa illecebra seu carnalis delectatio sic insurgit et versatur. et qui talis illecebre seu carnalis delectationis esset principale obiectum ut est ibi videre. Et intelligantur semper in omnibus premissis iuxta quod late in modicum supra tactis declaratum est.

consensus verus et deliberatus esse. quando scilicet ratio superior in huiusmodi delectationibus expresse consentiendo concurrat. vel eas post sufficientem deliberationem debitamque advertentiam seu animadversionem periculi et peccati quod inde imminet et incumbit reprimere negligit. Et hec quo ad ea que circa materiam delectationis et consensus in eam. an scilicet et quando. et qualia peccata existant / ex dictis doctorum quantum ad hunc tractatum spectare et sufficere visum est / recolligi et elici potuerunt.

De consensu in actu an sit peccatum. et quod.

Quia vero prout in superioribus ubi de hac presenti materia scilicet licet de natura primorum motuum delectationis et consensus in actum peccati tractari incepit / actum est. licet iam proxime monstratum est possit circa consensum deliberatum in delectationem peccati mortale formaliter insurgere et contingere. Immo communius iuxta tamen modificationes modicum supra positas / insurgat et contingat. non propter ea tamen in tali consensu in delectationem adeo est completa tentatio / quin ulterius progredi possit scilicet usque ad ipsum consensum in actum exteriori. immo in ipso solo consensu in actum exteriori dicat tentatio suppleri. ultraque progredi non posse. cum non videatur quid ultra consensum in actum exteriori ipsa tentatio operari posset. propter istud et etiam servando ordinem pre-dispositum / post expositionem et declarationem nature et qualitatatis ipsorum primorum motuum / ipsiusque delectationis. venit aliquantulum de natura et qualitate ipsius consensus in actum tractandum et declarandum. Circa quod primo rememorandum venit. quod iam modicum supra scilicet de ipsa delectatione et de consensu in eam. cui per rationis attribuantur tractatum est aliquantulum tamen incepit. scilicet quod consensus in actum seu actus executionem / semper rationi superiori attribuitur. secundum tamen quod in ipsa ratione voluntas includitur. propter quod iuxta superius tacta consensus ille voluntari dicitur. Et causa est. quia iam ibi etiam aliquantulum apertum incepit. Num enim consensus in aliquid / de se importet vel presupponat

Compendiū Theologie

quoddā iudiciū de eo in quod sic cōsenti-
tur. nec enī aliter cōsensus proprie in ali-
quid fieri posset. nisi p̄ pri^o de illo in quo
sic consentit/ eiusq; qualitate z natura q̄/
dammō iudicatū esset. z in omni iudicio
(quod bene considerandū venit) vltima
sentētia ad supremū auditoriū seu iudica-
toriū spectet z ptineat. cum insup (vt etiā
sepe supra tactū est) omniū negociōz seu
opationum humanaz iudiciū/ ad rōem
siue superiorem siue inferiōrē spectet. fm ta-
men respectū ad duplicē regulā fm quaz
omnes opationes humane (vt sepissime
etiā dictū est) regulari habent. scilz vel re-
gulam legis humane que sumit̄ ex rebus
creat̄ quas naturaliter homo cognoscit:
cui regule ratio inferior innitit̄. vel regu-
lam legis diuine que sumit̄ ex rebus eter-
nis z increatis ad quas homo spirituali-
ter inclinā. cui regule/ ratio superior inni-
ritur. z ita sit q̄ ipsa regula legis diuine.
sit superior. immo suprema/ z p̄ cōsequens
supremū auditoriū z iudicatoriū. vltima
q; sentētia ad illā ptem rationis ptineat.
que sic ipsi regule legis diuine que supre-
ma est innitit̄. que est ps superior seu rō su-
pior. **A**um p̄trea de plurib; seinuicē con-
sequētib; occurrit iudicandū/ finale iudi-
ciū finalis q; sententia sit de illo quod in
tali consecutōe seu cōcursu est vltimū vl-
timoq; occurrit. **E**t i negocijs humanis
vltimū quod sequit̄ z occurrit/ sit ipse rea-
lis actus seu ipius act^o executio. **E**t p̄ cō-
sequens iudiciū de ipso actu/ seu act^o ipsi-
us executōe. sit iudiciū finale sententiaq;
finalis/ z sic ad supremū auditoriū seu iu-
dicatoriū ptinens. seq̄tur manifeste q̄ ad
ipam rōnem superiorem ad quā sic (vt ta-
ctum est) iudiciū supremū finalisq; sentē-
tia negociōz seu opationū humanaz spe-
ctant iudiciū de ipso actu seu ipius act^o
executōe spectat z ptinet. z p̄ consequēs
etiā cōsensus in ipm actū seu ipius act^o
executionē quando interuenit. cum non
nisi vt tactū est post iudiciū supremū ac-
finale/ de ipso actu habitū/ intuenire pos-
sit. **E**x quo iterū sequit̄ q̄ (vt etiā in supi-
oribus sepe est tactū) q̄tenscūq; talis ip-
sius rationis superioris cōsensus. siue ver^o
z expressus. siue equiuales z interpretatiu^o
in actu; aliq̄e qui ex suo genere vel aliq̄
circumstātia peccatū mortale existit. iter-
uenit. talis cōsensus est peccatū mortale.

Quia semp talis ipius rationis superioris
in talem actū peccati consensus/ etiā si ip-
se realis actus iuxta tamen modificatio-
nē modicū infra tangendā/ nō procederz
seu subsequerē/ est tale peccatū quale cēt
ipse realis actus. **E**t ratio iā quodāmodo
in superioribus tacta est. ex premisissis su-
mi pot̄. **E**t primo respectu consensus.
veri z expressi ipius rationis superioris.
Nam ipsa ratio superior ad quā/ vt sic sta-
tim tactū est/ talis cōsensus in huiusmo-
di actū qui de se ex suoq; genere vel ex ali-
qua circumstātia peccatū mortale est per-
tinet. nullo modo in dictū verū z exp̄sum
consensum inclinari posset/ quin p̄us de
ipso actu eiusq; natura z qualitate deli-
berauerit z iudicauerit. alias vt supra ta-
ctum est nō esset verus z expressus consen-
sus. **D**eliberare autē z iudicare maxie cir-
ca tales actus humanos nō potest. nisi re-
gulam legis diuine z eterne cui sic inniti-
tur/ consulat. **C**onsulta autē regula legis
diuine z eterne/ in talem actū qui sic de se
ex suoq; genere vel ex circumstātia aliqua
peccatū mortale existit/ consentire nō po-
test. quin ipam regulā z legē diuinā z eter-
nam/ actu z realiter contēnat z spernat. se-
q; ab ea totaliter z fm habitum auertat.
Actu autē z realiter/ regulam legis diui-
nez eterne contēneret spernere/ seq; ab ea
totaliter z fm habitū auertere non potest
quin peccatū mortale existat. **S**eq̄tur er-
go predicta simul adaptādo z applicādo
q̄ ipsa ratio superior in talē actum peccati
mortalis vere z exp̄sse cōsentire non p̄t/ q̄n
peccatū mortale existat. **R**espectu v̄o con-
sensus ipius rōnis superioris equalentis z
interpretatiui hoc idē patz. qz talis act^o qui
sic de se/ ex suoq; genere vel aliqua circum-
stātia/ peccatū mortale existit. cū de ipso
supremū z finale iudiciū vt sepe supra ta-
ctum est ad ipam rōnem superiōrē spectet
z ptineat. committi non potest. nec in rea-
lem executionē deduci. q̄n ipsa ratio supi-
or/ negligens fuerit ipm impedire. volūta-
tēq; respectu illi^o regulare z rep̄mere. z per
consequēs/ quin etiā regulā legis diuinez
eterne actu z realiter si tūc de ea actu cogi-
tabat. vel per modū cuiusdā inexcusabi-
lis obmissionis et negligentie. si tunc de
ea non cogitabat. cum in tali actu cogi-
tare debuisset. contempserit et spernerit/
ac se ab ea totaliter. et secunduz habitum

auerit. Et ex hinc dicit beatus Thomā:
 prima secūde sue summe: q̄ rō supior/ in
 ipm actū peccati consentire dicit/ non so
 lum qz fm rōes eternas semp moueat ad
 agendū. sed etiā qz fm rōes eternas nō
 dissentit. Ad ppositū etiā istoz dicit
 Aug. de trinitate. Non potest pctm effi
 cacit ppetrandū mēre decerni. nisi illa mē
 tis intētio penes quā summa ptās z mē
 bra in opus mouēdi vel ab ope cohiben
 di (loquēs de ratiōe supiori. put etiā volū
 tarē iuxta quod iā dictū est includit) ma
 le actioni cedat vel seruiat. Prout hec la
 tius modicū supra. z specialit̄ in declara
 tione quinti sex modoz seu sex qualitātū
 se circa delectatiōem habēdi ipsius ratiōis
 declarata sunt. Que ibi tacta/ pnt ad hoc
 ppositū/ respectu cōsensus ipsius rōis
 supioris in ipm actū applicari. Et adhuc
 pamply z efficacit̄. cum nō tāta culpa ipi
 rōni supiori imputari habeat. nec faciliē
 tam graue peccatū insurgat/ dū ipsa vere
 z expresse aut equiualeuter z interpretatiue
 in delectatiōem que in sola cogitatiōe cōsi
 stit z versat̄ consentit. sicut qn̄ vere z exp̄s
 se aut equalēter z interpretatiue in ipsum
 actū peccati cōsentit ipsi qz actus execu
 tionē. **N**otant̄ in pmissis vbi respectu
 p̄sensus ipsius rōis supioris/ in id qd̄ de
 se ex suoqz genere vel aliqua circūstantia
 est pctm mortale. de auersione a regula le
 gis diuine z eterne/ facta est mētio. addi
 ta sunt ista verba. totalit̄ z fm habitū.
 Et nō auerti a regula legis diuine z eterne
 (prout iam in supioribus vbi p̄cipue de
 hac p̄ntē materia nature peccati venialis
 tractari incepit aliq̄liter declaratū est) du
 pliciter cōtingere pōt. Vel scz totaliter
 id est fm habitū. qui p̄prie in hoc pposito
 nihil aliud est/ q̄s quedā inordinatio mē
 tis z intentōis dispositio/ ponēs seu con
 stituēs alterū finē. Qd̄ fit z cōtingit in oī
 actu qui de se suoqz genere aut aliq̄ circū
 stantia/ hz et importat/ qd̄ pctm mortale
 existat. licet forsan p tunc talis inordina
 ta mentis et intentōis dispositio/ non at
 tenderet neqz occurreret. Et ex hinc etiā
 (vt iā satis declaratū est) consensus rōnis
 supioris in talē actum/ est mortale pctm.
 quia sine tali auersione/ non potest in talē
 actū interuenire. Vel cōtingit tal̄ auer
 sio/ nō totaliter. i. nō fm habitū s3 in actu
 solum. i. p illo actu q̄ fit seu exercet̄ respe

ctu cui est bñ aliq̄lis a regula ipsius diuini/
 ne et eterne legis inordinatio. s3 non tāta
 nec talis mētis et intentionis indisposi
 tio/ q̄ aliū finem ponat seu constituat. Et
 sic est et cōtingit in oī actū/ qui de se ex
 suoqz genere seu aliq̄ circūstantia/ nō ha
 bet seu importat qd̄ pctm mortale existat.
 sed solū veniale. Nā si illud vsqz adeo p
 cederet/ q̄ illa auersio iuxta qd̄ exp̄positū
 est/ esset totalis et fm habitū. aliūqz finē
 ponens z constituēs. statim a natura pec
 cati venialis excederet et in naturam pcti
 mortalis trāsiret. vt ibi satis exp̄positū est
 et exp̄plicatū. Et ex hinc similis consen
 sus ratiōis supioris in talē actū. q̄ sic de
 se ex suoqz genere aut aliqua circūstantia
 non habet q̄ sit pctm mortale. sed solū ve
 niale. nō erit etiā nisi pctm veniale. qz si
 ne illa totali et fm habitū auersione et cū
 sola quadā inordinatione. potest in tales
 actū interuenire. vt satis et dictis cōcipe
 est. Et intelligant̄ p̄missa q̄ scz p̄sensus
 ratiōis supioris in actū qui de se ex suo
 qz genere aut aliqua circūstantia pctm
 mortale existit/ est pctm mortale. Et iā si
 (vt iā supra tactū est) actus ille in quē sic
 ipsa ratio supior consentit/ realit̄ ab extra
 nō subsequeret̄ seu adimpleret. Si tñ h non
 ex pte ipi ratiōis supior/ ipi qz volūta
 tis. vtpote se p̄ dictū consensum iā sic in
 illū actū seu illū actū executionē p̄stitū am
 pli aduisantis et imutatis. sed p̄pter defe
 ctū possibilitat̄ facultat̄ vel alicui alteri
 us opportunitatis aut circūstantie/ cont̄
 geret. Nā licet tūc/ realit̄ et effectu/ tal̄ actū
 non subsequeret̄ z adimpleretur/ pposito
 tamen et affectu/ quantū ad incursum pec
 cati mortal̄/ subsequeret̄ et adimpleret. Et
 hinc commūiter d̄r q̄ volūtas p facto re
 putat̄. Juxtaqz istud p̄prie intelligendū
 venit illō dictū xp̄i. **M**atth. v. Om̄is qui
 viderit mulierē ad concupiscēdū eā/ iam
 mechatur eā in corde suo. **E**x oībz sic su
 pi circa hāc p̄ntē materiā/ nature et qlita
 tis primoz motū. delectationis et con
 sensus in actū pcti tractat̄/ ea quodāmo
 do epilogando habetur quō prim⁹ mor⁹
 primo primus ipsius sensualitatis q̄ na
 turalis dicitur/ nullū peccatū est. Scdō
 vero primus motus eiusdē/ qui ex fomi
 te procedit/ peccatum veniale existit. De
 lectatio autem siue morosa siue non mor
 rosa: mora temporis. Dum tamen notū

Compendiū Theologie

fit morosa mora consensus/ p rōem scilz
superiorem vere & realiter/ aut interpretatiue
& effectualiter deliberati. quod contingit
in secundo tertio & quarto sex modorum
seu sex qualitātū se circa delectatiōem ha
bendi ipsius ratiōis superioris superius de
claratis etiā si dicta delectatiō sit & feratur
circa ea que de se ex suo qz genere vel ex ali
qua circūstātia/ peccata mortalia existūt.
est solum peccatū veniale. Delectatiōe/ve
ro morosa mora cōsensus/ per ratiōem scz
superiorem vere & expresse aut interpretatiue
et effectualiter deliberati qd contingit in
quinto & ultimo pdictorum sex modorū
seu sex qualitātū se habēdi ipsius rōis. zc.
Necnō etiā consensus in actū. quādo ta
men (vt sepe supra tactū est) sunt & ferunt
sup his que de se ex suo qz genere aut ex ali
qua circūstātia peccata mortalia existūt
sunt etiā peccata mortalia. Et ad istud
propositū/ per modū exempli applicant
doctores licet diuersimode/ tentatiōnem
que fuit in p̄mis parētibz. Ex quoz di
ctis/ potest sensualitas ipsa/ serpenti cō
parari. Ratiō vero inferior vt iam in supi
oribus tactū est/ mulieri eue. Et ratiō su
pior viro adeo. Cum igit in ipsa primo
motu. secūdo tamen primo/ ipsius sensua
litas illecebria insurgit. quod nō nisi ex
fomitis corruptiōe puenit. & quasi cū ser
pēs/ comestiōne pomi eue suggessit. ideo
qz tunc peccatū solum veniale est & leuissi
mū. In delectatiōe vero nō morosa mo
ra/ cōsensus/ qui scz cōsensus sit p rōem su
piorē vere & expresse aut interpretatiue
& effectualiter deliberatus. quātūcumqz
ista dicta delectatiō sit forsan morosa mo
ra tempis/ quantūcumqz etiā ipsa rō inferi
or iuxta pdictos scdm tertiu & quartu
sex modorū seu sex q̄litātū se habēdi. zc. vel
circa talē delectatiōem/ nō bene aduertat.
vel subito/ aut improprie etiā in eā cōsen
tiat. tunc mulier sine viro/ ipsoqz ignoran
te/ comedere dicit. Ideoqz tūc solum pec
catū veniale est. qz q̄ in delectatiōe pecca
tum mortale interueniat/ a consensu viri
scz ratiōis superioris. vero & expresse aut int
pretatiuo & effectuali & nō alias procedit
In delectatiōe vero morosa mora cōsen
sus interpretatiui & effectualis. quādo scilz
ratiō ipsa superior iuxta quintū sex modo
rū pdictorū seu sex qualitātū se habēdi
ipsius ratiōis zc. talē delectatiōem rep̄mere

negligit. tūc mulier sola/ sed tamē viro sci
ente comedit. & tūc licet vir non cōmedat.
propter illū tamē eius cōsensum interpreta
tiuū & effectualē/ peccatū mortale efficiē.
etiā si (vt sepe dictū est) desit voluntas pfi
ciendi actū. zc. Quia mulier bñ potest si
ne viro cōmedere. mortaliter autē sine viro
cōsensu vero & expresse/ aut interpretatiuo &
effectuali/ non potest peccare. In dele
ctatione vero morosa/ mora cōsensus veri
& expresse. quando scilz ratiō ipsa superior/ in
iuxta vltimū sex modorū pdictorū seu sex
qualitātū se habēdi ipsius ratiōis. zc.
vere & expresse consentit. tunc vir non so
lum consentit. sed sicut & mulier comedit
& etiā si desit voluntas pfiendi actū. zc.
est peccatū & grauius q̄ in casu pcedēti
Grauius etenim est in talem illicitam dele
ctationē vere & expresse consentire. q̄ nō
reprimēdo/ interpretatiue & effectualiter
cōsensum prebere. In consensu vero in
actum peccati seu ipsius actus executio
nem/ qui (vt late supra declarātū est) soli
ratiōi superiori attribuitur/ est ac si vir nō
solū sicut & mulier cōmederet. s; q̄dam mo
do ac si iuberet & p̄ciperet. & tūc etiā si iux
ta superius tacta/ talis actus realiter ab ex
tra non pcederet & seq̄ret/ est peccatū morta
le. Et adhuc graui⁹ q̄ in casibz pcedētibz
in q̄ntū scilz (vt etiā supra monstrātū est)
graui⁹ est i actū peccati seu ipsi⁹ act⁹ execu
tionem q̄ in solā ei⁹ delectatiōe cōsentire
Vel alitē dici possz q̄ scilz in delectatiōe
morosa mora cōsensus veri & expresse ipsius
ratiōis superioris de q̄ statū supra vir nō cōme
dit sicut mulier. s; solū cōmestiōni mulieris
cōsentit sicut supra dictū ē fieri i delectatiō
ne morosa mora cōsensus interpretatiui et
effectual⁹ eiusdē ratiōis superioris. Et qz p̄pter
h̄mōi cōsensu⁹ vere & expresse/ peccatū morta
le. s; q̄ntū vt iā tactū ē q̄ i tali cōsensu int
pretatiuo & effectuali. in q̄ntū. s. graui⁹ ē ve
re & expresse in aliq̄ malū cōsentire q̄ inter
pretatiue & effectualit. s; i cōsensu ipsius ratiō
is superioris in actū peccati seu in ipsi⁹ act⁹ exe
cutionē. etiā si vt statū dictū ē talis act⁹ rea
lit ab extra nō pcederet & seq̄ret. vir nō solū
cōsentit s; sicut & mulier cōmedit. & tūc ē ten
tatiō de se cōsummata & p̄fecta. Et intelligāt
he exēplificatiōes iuxta superius declarata.
q̄ntū. s. h̄mōi delectatiōes/ cōsensusqz i actū
sunt & ferunt super his que de se ex suo qz
genere aut ex aliqua circūstātia peccata

mortalia existunt. **E**t hec quo ad talem materiam nature primorum motuum delectationis et consensus in actu ordinis et progressus tentationis. in quantum de eis ad propositum huius octavi tractatus istius libri tractandum occurrebat dicta sufficiunt. Qui latiora videre voluerit habet ut in superioribus in simili tactum est doctores plurimos. tam magistrum in. n. sententiarum quam alios super dicto passu tractantes. quos etiam beatus Thomas prima et secunda secundae sue summe

De tribus ad gratiam

unitatem peccati conferentibus. **V**ia vero iam receter et etiam in superioribus maxime in declaratione nature et qualitatibus peccati mortalis dicta et monstrata est. quomodo non nisi per actum aliquid de sui forsitan natura ex suo genere peccatum non esset vel forsitan veniale solum ex intentionis corruptione vel ratione remorsus conscientie seu aliqua alia circumstantia potest peccatum mortale effici. **A**ppropere etiam ad clarioris semper cognitionem distinctionis seu nature peccati venialis a peccato mortali circa cuius declarationem per sensum principaliter materia versata. visum est expediens de his tribus hic summarim aliqua perstringere. **D**e intentione ac fine actionis seu operationis. **D**e esse sui nature et qualitate conscientie. **D**e natura qualitate ac numero circumstantiarum.

De intentione ac fine

actionis seu operationis. **C**irca primum est advertendum quod intentio in generali potest hic et in materia morali. scilicet virtutis et peccati sumitur sic describitur. **I**ntentio est actus voluntatis in aliquo fine tendentis. per aliquid vel aliquid ad illum finem ordinata. **D**icitur enim intentio quasi in illud tendit. **N**am intentio semper respicit aliquid ut finem finis. scilicet quod illud est terminus voluntatis. **E**x quo clare apparet quod intentio de se importat et denotat quandam distantiam illi quod sic intendit. **E**t ideo quando voluntas fertur et intendit immediate in aliquid etiam si illud sit finis ultimus quem tunc sibi constituit. terminus quod ipsi us voluntatis qui per tunc habet. non dicitur tamen proprie esse intentio. sed quoniam affectus seu voluntas in aliquid tamen finem ultimum quem sibi tunc constituit. vel tamen ad illum finem ordina-

tum fertur et tendit. non immediate sed mediis tibus alijs per quod in illud in quod sic fertur et tendit nititur pervenire tunc proprie est intentio. **U**t gratia alicuius exempli fertur et tendit principaliter affectus alicuius seu voluntas in suam finale salutem. et propter ipsam facilius assequendam intendit corpus suum domare et spiritum subijcere ut hoc congruenti et cum saniori consilio et auxilio facere possit intendit religionem aliquam intrare. et per hoc faciendo ad aliquem locum talis religionis ire. **I**ste talis respectu salutis sue qui est ultimus finis quem tunc sibi constituit. respectu etiam dominationis sui corporis ac ingressus religionis. qui sunt fines medij ad illum scilicet finem ultimum ordinati dicitur proprie habere intentionem. **R**espectu vero additionis talis loci illius religionis. licet sit quedam voluntatis dispositio. non tamen proprie dicitur esse intentio. **E**t procedenti intentionis in generali descriptione clare et facilius elicitur per descriptionem intentionis recte per additionem scilicet istorum verborum debitum et debito modo. **E**t etiam intentionis perversae seu corruptae per additionem oppositorum seu contrariorum verborum scilicet indebitum et indebito modo. **S**icut tamen quod in descriptione intentionis recte illa duo verba scilicet debitum et debito modo conjunctim accipiuntur. cum ipsa duo ad hoc quod intentio sit recta necessario habeant concurrere. **I**n descriptione vero intentionis perversae seu corruptae illa duo verba opposita scilicet indebitum et indebito modo accipiuntur divisim cum alterum eorum ad hoc quod intentio perversa vel corrupta existat per se sufficiat. **E**t enim (ut sepe dictum est) plura necesse est ad virtutem concurrere quam ad viciam immo per defectum unius eorum que necessario ad virtutem requiruntur transitur in viciam. **S**uper quibus quantum ad intelligentiam naturae et effectus intentionis respectu eorum quod iam in hoc octavo tractatulo huius libri circa materiam peccati mortalis et peccati venialis tractata sunt et tractabunt spectare et sufficere videtur. subiunguntur hic aliqua regule notabiles. **P**rima regula est. **E**x fine principaliter intento id est respectu finis ultimi qui principaliter in aliquo actu intenditur. actus ille attendi considerari. et iudicari habet. ad hoc scilicet quod dicatur et iudicetur bonus vel malus. meritorius vel demeritorius. **J**uxta quod intelligitur applicari per dictum christi

Compendiū Theologie

Mathei. vi. Si fuerit oculus tuus simplex totū corpus tuū lucidū erit. **Ubi iuxta August.** per oculū significat intentio. **Et** intelligitur hec regula de his maxime actibus/qui alias et seipsis sunt in differentes. i. qui de suo proprio esse/propriaque natura/sine cōcurso alterius cause seu alterius circūstantie/nō habent q̄ sint boni vel mali. **Ut** gratia exempli leuare festucā de terra. vel mouere manū. Nam si tales actus de proprio suo esse propriaque natura haberēt q̄ essent boni vel mali aliter esset dicendū. vt clare p̄ regulas sequētes videri poterit. **Scōda** regula. Actus de seipso malus/ex fine bono principalit̄ intento nō efficit̄ bonus. **Ut** gratia exēpli. Furari vel depredari. q̄ sunt actus de se mali etiā si ea principaliter intētiōne ad hūcque principaliter finem fiant. vt exinde in dei honore fiat elemosina. nō propter hoc boni efficiūtur. **Tertia** regula et opposita. Actus de seipso bonus/ex fine malo principaliter intēto/efficitur malus. **Ut** gratia exēpli. De elemosina vel orōne vel p̄dicatōe que principaliter propter vanā gloriā. mundanā. vel propter lucrū tpale habendū. et adipiscendū vel hōi fieret. **Et** ratio diuersitat̄ istarū duarū regularū ex descriptione intētiōnis recte et intētiōnis puerse seu contra pre supra positis alijsque etiā ibidem dictis clare apparet. Quia ad intētiōne rectā/duo requirunt sc̄z q̄ tendentia voluntatis sit in finē debitū. et q̄ sit per media ad illū finē debito modo ordinata. **Ad** intētiōnem vero puerfam seu corruptam sufficit defectus vel malicia in vno istorū sc̄z vel q̄ finis principaliter intētus sit de se malus. vt potuit tertia regula. **Vel** q̄ media p̄ que ad illū finē tendit̄ sint de se mala vt ponit scōda regula. **Quarta** regula. Una et eadē principalis intētiō finalis. i. in aliquē finem principaliter tendens. plures actus se inuicē consequētes etiā diuersimode et distanter ab inuicē factos/potest in bonū et ad meritū. vel in malum et demeritū informare. **Ut** gratia exēpli. **Respectu** intētiōis recte intendit aliq̄s vnū solidū pro deo in elemosinā / p̄ duodecim sibi inuicē succedentes dies elargiri. et dare sic scilz q̄ qualibet die dabit vnū denariū. **Si** a casu contingat istū hōiem datōne aliquorū istorū denarioꝝ. p̄ aliquibz istorū duodecim dieꝝ obliuisci et itermit-

tere. et in alios dies reparare et facere. donatio ista/nihilominus sic in alijs diebꝝ facta propter primā principalē intētiōem erit meritoria. de intētiōne vero peruersa/facilius est dare exemplū cū facilius cōtingere possit. **Quinta** regula. **Finē** sub fine seu intētiōem sub intētiōne/pōt quis ad meritū vel demeritū seu meritorie aut demeritorie qd̄ idem est/ponere cōsentire et habere. dictosque fines seu intētiōnes/sic sibi inuicē subordinatos/pōt vna et eadem principalis et finalis intētiō/in bonū vel malū meritū vel demeritū informare. **Ut** gratia exēpli. **Respectu** principalis et finalis intētiōis recte. intendit aliq̄s ire ad for̄ ad hūc finē/q̄ ibi emat medicinas. ipsas autē medicinas ad hūc finē emit/vt ab aliqua infirmitate curet. **Ad** hūc vero finem ab illa infirmitate curari desiderat. vt aptius et melius deo seruiat. **Clarū** et certū est/q̄ in isto casu/omnes iste p̄cedētes voluntates et intētiōes/que sic circa istos diuersos fines ferūtur et tēdunt/per illā principalē et finalē intētiōem/aprius et melius deo seruiēdi. in bonū et ad meritum informant. et propter eā/bone et meritorie existūt. immo in tali casu q̄ sc̄z voluntas in aliquos fines seu intētiōes sic sibi inuicē ad aliquē principalē et vltimū finē subordinatos principaliter propter ipm̄ principalem et vltimū finē fert et tendit. licet illi fines seu intētiōes/plures sint et diuersi. nō tamen proprie debet dici nec proprie est nisi vn̄ et idem ip̄ voluntatis motus. **Et** intelligūtur hec in ista regula dicta. etiā si tēpe realis executōnis seu adimpletōis illoꝝ actū sup̄ quibus sic dicte p̄cedētes voluntates seu intētiōnis ferūtur et tendūt. illa principalis et finalis intētiō non realiter et de facto in mente habere. **Arputa** quia p̄ tunc/vel nō occurreret vel non attendere. sufficit enī q̄ p̄cesserit et in habitu habeat. **Utr** verbi gratia in exēplo statim posito datur q̄ ille talis qui sic ab aliqua infirmitate curari desiderat/vt aptius et melius deo seruiat tēpe quo emit medicinas ad hoc vt a dicta sua infirmitate curari possit. et tempore quo predictis medicinis ad dictā suā curationē emendis ad forū vadit/et illā principalē et finale intētiōem aptius et melius deo seruiēdi nō realiter et de facto in mente habeat. q̄ tūc forsan vt dictum est

vel non sibi occurrit vel non attendit. nihilominus tamen / cū per prius eā habuerit / adhuc in habitu (vt p̄supponit) habeat. illa principalis et finalis intentio / aptius et melius deo seruiēdi / istos actus emendat / diuinas et eundem ad foras. seu voluntates et intentiones que sup̄ ipsis ferunt / in formabit et bonos et meritorios efficiet. ac si tūc illā principalē et finalē. intēsius. aptius. et melius deo seruiēdi in mēte realiter et de facto habuisset. ¶ **R**espectu vero principalis et finalis intentionis per se seu corrupte / facilius (vt statim in regula precedenti tactū est) dari potest et exēplū. ¶ **I**ntelligant etiam predicta respectu tamē principalis et finalis intentionis recte / actumque bonorum et meritoriorum. dum tamē inter dictos actus seu fines / sic sibi ad vltimū finē principalē intētiū subordinatos. et sup̄ quibus hōiū precedentes voluntates seu intentiones sic ferunt et tendūt. nō intēniat seu intendat aliquis actus seu finis ex seipso / suaque propria natura / illi finis principaliter intētiō quoad meritū difformis et oppositus. et qui voluntatē seu intentionem que sup̄ ip̄m fert et tendit possit pertere seu corrumpere. ¶ **P**ro quo aptius declarādo / ponit sexta regula. ¶ **S**exta regula. Quotienscūque int̄ plures actus seu fines sibi inuicē ad aliquē finē vltimū alias ex seipso bonū et meritorium principaliter intētiū subordinatos interuenit / seu intendit aliquis actus seu finis illi finis sic principaliter intētiō ex seipso suaque propria natura quoad meritū difformis et oppositus. voluntatemque seu intentionem que sup̄ ip̄m fertur et tendit pertere et corrumpens / talis actus seu finis mediis sic interueniens. nō informat ad meritū p̄ illā principale intentionē illius finis vltimi sic de seipso meritoꝝ. quin potius ip̄am principalem et finalē intentionē omnesque alios fines seu intentiones precedentes. etiā alias et seipsis bonos et meritorios deformat et quodāmodo deprauat. ¶ **V**erbi gratia. Intendit aliquis ire ad aliquā domū et ad hunc finē in illā domū vult ire / vt ibidez luxuriet. ad hūc autē finē luxuriari vult / vt sanior inde efficiat. ad hūc vero finem vult sanior effici / vt aptius et melius deo seruiat. ¶ **I**ste finis vltimus principaliter intētiō aptius et melius deo seruiēdi. qui alias ex seipso bonus est et meritorius / illam

voluntatē seu intentionē que sic sup̄ illū actum luxuriandi fert et tendit / a minori illū actum si a casu committeret. cū ex seipso suaque natura sit illi vltimo finis sic principaliter intētiō quoad meritū / difformis et oppositus ad predictam voluntatē seu intentionē que sic sup̄ eū fert et tendit. pertere et corrumpens. nullo modo ad meritum reformare potest. q̄n potius illa perversa et corrupta voluntas et intētiō / ip̄am vltimam et principalem intentionē ac omnes alios fines et intentiones procedentes / deformat et quodāmodo deprauat p̄ ampliusque ac grauius faceret actus si a casu committeret. ¶ **E**t ratio horū est. quia vna voluntas seu intētiō ex seipso perversa seu corrupta. plures voluntates seu intentiones alias ex seipsis bonas deprauare potest / sed nō econtra. ¶ **U**na etenim bona voluntas seu intētiō / nō potest plures et seipsis malas / bonas efficere. immo nec plures bone etiā se invicem consequentes / vnā ex seipso malā bonam efficere possunt. ¶ **Q**uia vt in superioribus sepe dictū est. ad bonitatem et rectitudinem alicuius voluntatis seu intentionis plura necesse habent concurrere. q̄s ad eius maliciā seu corruptiōem. immo ad eius maliciā seu corruptiōem sufficit defectus vnius eorū que ad bonitatem et rectitudinem constituendā necessario requirunt. ¶ **I**ntelligant etiam ea que sic statim supra. tam de actu interiori ipsius voluntatis. q̄s etiā actu exteriori exinde consequentiū p̄ principalem et finalem intentionē quoad meritū vel demeritū. informatōe dicta sunt. q̄n hōiū principale et finalis intētiō. tales actus interiores voluntatis / et a fortiori ipsos actus exteriores si exinde consequantur / precedit vel cōcomitat. ¶ **N**am si huiusmodi principalis et finalis intētiō tales actus subsequeret. aliter veniret dicendū. ¶ **E**tenim vt iam statim innui visum est. triplici quātū ad hanc materiā cōcernit potest ipsa intētiō. siue de recta / siue de perversa et corrupta accipi velit / respectu supra dictorum actuum. tam scz interiorum ipsius voluntatis q̄s exteriorum inde consequentiū / cōsideratiōe comprehendēdi. ¶ **U**no modo vt eos pcedēs. alio modo vt eos cōcomitans. alio modo vt eos subsequēs. ¶ **D**e intentione autem / predictos actus pcedere. quomō et q̄ndo eos quoad meritū et demeritū informare habeat et informet. satis in superioribus tractatū

Compendiū theologie

et declaratum est. **D**e intentione vero/homōi
actus cōcomitāte/hoc idē scz quō et quā/
do eos informare habeat: informat. ex su-
pius etiā tractatis clare elici et cōcipi po-
test. **E**tenī si intētio tales actus precedēs
īpso quo ad meritū et demeritū iuxta ta-
men modificatōnes et declaratiōnes supra
etiā tactas informare potest et quāq; infor-
met. hoc idē nō dubiū/iuxta easdē tamen
modificatōnes facere poterit et valebit intē-
tio ipso actus realiter et de facto cōcomi-
tans. **Q**uo vero ad intentiones tales inte-
riorēs voluntatis actus. ac etiā exteriorēs
exinde pueniētes subsequētē seu sup ac-
cedentē/advertenda sunt q̄ sequūtur. **A**t
primo quantū ipso actus interiorēs vo-
luntatis in se et absolute cōsideratos con-
cernit/q̄ intentō/homōi interioris actus
voluntatis/subsequens seu supaccedens/
nullo modo ex seipsa potest eos q̄ ad me-
ritum vel demeritū informare. i. meritori-
os vel demeritorios efficere/nisi quatin⁹
illi actus interiorēs voluntatis/cū illa sub-
sequēti seu supaccedēti intētiōe reiterarē-
tur. **U**t gratia alicui⁹ exēpli ad clariorē
semp intellectū. vt aliquis vult et in mēte
disponit ire de roma in hirlm. et p hoc si-
bi equū et alia necessaria preparat. nō quī-
dē pro tūc nec p prius relatōe seu reflexio-
ne quacūq; habita in deū. s; forsan (vt in-
terdum cōtingit) sola causa societatis vel
alia. vult postmodū iste dictā suam volū-
tatem seu propositū qd sic habuit/in de-
um referre. vt scilz illō propositū et volun-
tatē quā sic de cūdo in hirlm simplicit̄
habuit. habuerit intētiōem deo seruiē-
di et complacēdi. **I**sta intētiō sic sibi su-
pueniens/nullo modo pōt ex seipsa illum
actū interiorē voluntatis seu illud pposi-
tum quod sic p pri⁹ de cūdo in hirlm ha-
buit/informare. sic scz q̄ eius bonitas seu
meritū/ex ista subsequēti et superaccedēti
intētiōe dependere possit. nisi iterū illū
interiorē actū voluntatis seu ppositū/cuz
ista intētiōe subsequēti/ille homo reite-
raret. sic scz q̄ illā voluntatē et ppositū qd
sic de cūdo in hirlm simplr̄ habuit/reha-
beret intētiōe deo seruiēdi et complacēdi
qd si faceret/et a casu in dicto suo pposito
sine sua culpa impediret/iste actus volun-
tatis sic cū ista intētiōe subsequēte reite-
ratus meritori⁹ esset. vbi pri⁹ et pcedens
nō fuisset **A**t rō clara est. qz iam ille interi-

or actus voluntatis seu illud propositū/
sic istam intētiōem subsequētē precedēs
tpe quo ista intētiō accedit/est quasi in fa-
ctum eē. et quodāmodo in pterito et nō eē
quare nisi reiteraret/nullo modo videt p
subsequētē intētiōem informari posse.
Quo pō ad ipso act⁹ exteriorēs. ex ipf
scz interiorib; actibus voluntatis proue-
nientes. homōi act⁹/sub duplici specie/du-
pliciq; qualitate quantū ad hāc materiā
p̄inet/cōsideratōni occurrūt. **S**ūt etenī
aliqui respectu prime speciei. simplices
in se. i. qui de sua natura etiā si quedā suc-
cessum habeāt. nō tamē ex plurib; et diuer-
sis alijs actib; de se cōpletis vel longo tra-
ctu tempis subsistere seu constare habēt.
vt gratia exēpli. **D**are nam elemosinā
celebrare vnā missam. et homōi. **A**lij vero
sunt et secede speciei. cōpositi in se. i. q̄ de
sui natura ex plurib; et diuersis alijs acti-
bus de se cōpletis. vel ex longo et in diuer-
sa tempa tractu subsistere et cōstare habēt
vt gratia exēpli. **D**iu in religione viuere.
in longā pegrinatōem ire. et homōi. **R**ur-
sus possunt predictarū duarū specierū act⁹
sub duab; diuersis qlitatib; (vt tactū est)
cōsiderari. **U**el scz put sunt in factū esse. i.
pfecti et cōpleti. **U**el prout sunt adhuc in
fieri. i. iam incepti et nondū pfecti seu com-
pleti. **D**e quib; magis p exēpla subinser-
ta liq̄re poterit. **P**remissa igitur ad p-
positū applicādo dici potest. qz act⁹ p̄me
qualitatis scz q̄ sunt in factū esse. i. pfecti et
cōpleti/cuiuscūq; predictarū specierū exi-
stant. siue scz simplices siue cōpositi. intē-
tio subsequēs seu supaccedēs. nullo mo-
do potest ex seipsa quoad meritū vel deme-
ritū informare. **N**ec taliū actū bonitas
seu malicia ex dicta subsequēti seu supac-
cedenti intētiōe depēdere. **R**atio clara
est. qz tales actus cū pfecti et cōpleti et sic
trāfacti sunt. nō sunt amplius in esse. qd
autē ampli⁹ in eē nō existit. nō potest am-
plius per aliud subsequēs informari. nec
ab eo quoquo mō dependere. **N**ec etiā iux-
ta modicū supius tacta/posset actus in-
terior voluntatis/respectu taliū actū ex-
teriorū sic transactorū. cum illa subsequē-
ti seu postaccedēti intētiōe reiterari. **U**t
gratia exēpli. et pri⁹ de actu simplici. **D**e-
dit aliquis cuidā indigētī vnū florenum
nihil tūc nec p ante/respectu istius datio-
nis de deo cogitās. s; qz forsan ille idigēs

vicin⁹ huius erat vel alias sibi gratus. Si
supaccedat isti vel subsequat intentio quod il-
lum florenum voluerit dedisse ob dei reueren-
tiam et honorem/ ista intentio sic subsequens
seu supaccedens/ nullo modo quoad meritum
potest ex se ipsa illud actu scilicet illa datione il-
lius floreni informare. quod scilicet eam meritoriam
faciat. quod iam illa datio ante accessum istius su-
pveniatis intentiois. transiit. nec est ampli-
us inesse sicut nec potest informari. Nec etiam
respectu eius posset actus interior voluntatis
cum ista subsequenti et supvenienti inten-
tione reiterari. De actu vero composito si-
militer exemplificari potest de illo quod de deo ni-
hil tunc. nec per antea respectu huius cogitatis.
nec tunc quicquam in deum deflectens seu referens
iuerit de roma in hiberniam. Si enim talis/ com-
pleto dicto suo viagio/ velit illud in deum
referre intentionemque dei honoris fecisse. ista
intentio supveniatis/ nullo modo potest illud actu
sic completum scilicet illud viagium quoad meritum
informare. Nec etiam posset actus interior
ipsius voluntatis respectu eius cum illa sub-
sequenti supaccedenti intentione reiterari iur-
ta quod satis declaratum est. Actus vero
secunde qualitatatis quod scilicet sunt adhuc in fieri. id
iam incepti et nondum completi. quod sic nota-
ter dicitur. Et enim si nondum incepti essent. in-
tentio tunc supveniatis non posset respectu
eorum dici subsequens. seu post accedens. si eri-
am completi essent iam supra declaratum est. quod
talis intentio operaretur. Quomodo igitur actus
prout in se ipso in suoque esse totali confide-
rant/ intentio subsequens seu supaccedens
potest ex se ipsa quod meritum vel demeritum
in quod informare. et secundum quod etiam non informa-
bit. Secundum quod enim non informabit. quod scilicet.
ipsius actus si sit actus de se simplex. omnes
etiam alii singulares actus ex quibus una cum
alijs ille totalis actus subsistit et constat si sit
actus compositus quod dicitur intentionem sic subse-
quentem et supaccedentem precesserint. nullo
modo quod meritum vel demeritum poterunt
ab ea informari. Secundum quod autem informa-
re poterit. quod illud totale actu in se. nec non
preter de eo restantem si sit actus simplex. ac
omnes etiam alios singulares actus ex quibus ille to-
talis actus subsistit et constat si sit actus com-
positus/ illa supaccedentem et supvenientem
intentionem subsequentes/ meritorios vel de-
meritorios efficiet. Ut gratia exempli. et primo
de actibus simplicibus. Vult aliquis et dispo-
nit celebrare missam. tunc nec per antea respe-

ctu huius celebrationis considerationem seu
relationem in deum habens. sed vel forsitan per
pudorem vitando. vel alia causa. Celebrat
iste usque ad epistolam. postmodum vanitatem
suam considerans/ compungitur et intentio-
nem suam respectu huius celebrationis in de-
um referre incipit. sic scilicet quod intentionem hono-
ris et reuerentie dei celebrare vult. Ista in-
tentio supveniatis et supaccedens/ istum actu
simplicem qui est adhuc in fieri/ secundum quod in-
formabit. quod scilicet ipse in se nec non partem que
de eo post illam intentionem supvenientem age-
da restabat. ac etiam omnes alios singula-
res actus ex quibus ipse totalis actus sub-
sistit et constat. meritorios efficiet. et maxi-
me. quod etiam respectu eorum/ actus interior vo-
luntatis cum illa supaccedenti intentione rei-
teratur est. secundum quod etiam ista intentio istum
celebrationis missam actu non informabit. quod
preter de eo ante accessum dicte supveni-
entis intentionis acta erat scilicet omnia ante epistolam
dicta. nullo modo informabit. nec meritoria
efficiet. quod iam non sunt in se nec etiam respe-
ctu eorum potest actus interior ipsius volun-
tatis cum illa supvenienti et accedenti inten-
tione reiterari. De actibus vero compositis potest
similiter exemplificari. et primo de actu com-
posito/ quod longum et ad diversa tempora tractum
seu successum. iuxta exemplum iam supra po-
situm. de illo quod causa societatis vel alia va-
dit de roma in hiberniam. pacatque quater et quinta
parte itineris/ mutat intentionem et propositum
et in deum reflectit. ista intentio sic supacce-
dens et supveniatis/ istum totale actum quo
ad quod informabit. scilicet quo ad totale actu
in se. et quoad omnia que de eo post accessum
dicte intentionis agenda restabant. ut puta
reliquum itineris. labores pericula et expensas
quas amodo sustinebit et faciet. quod meri-
torios efficiet. Quoad quod etiam non infor-
mabit. quod scilicet illam partem itineris ante facti
laboresque pericula et expensas per prius habi-
tosque factos/ nullo modo potest ex se merito-
rios efficere ut iam statim de celebrante mis-
sam declaratum est. Potest etiam sepe ad maio-
rem declarationem/ de actu ex diversis sin-
gularibus actibus composito/ similiter exemplifi-
cari de paupere. quod sola causa victus lautio-
ris habenda/ vel alia non de se meritoria. intrat
religionem. et ibi sub tali intentione aliquandiu
ut puta quatuor aut quinque annis vivit.
pluresque actus ad regulam pertinetes/ non mu-
tata propria causa seu proprio proposito sui ingressus/

Compendiū theologie

facit et requirit. Cognoscit iste defectū suum. cōpunctusq; ppositū et intētiōē suā mutat. omniaq; in deū referre incipit. et intētiōē deo seruiendi et ad regulā suā amodo in dicta religiōe vult viuere. Ista subsequēs supaccedēsq; intētiō/ istū actum viuendi in religiōe fm quid inforabit. quia scz quo ad ipm actū in se ac etiā omnes alios singulares actus. qui post illas supaccedētē intētiōem fient. qz eos meritorios. et istum vere religiosum q̄ prius nō erat/ efficiet. Quo ad quid etiā non inforabit. quia oēs alios singulares actus precedētes. meritorios efficere nō potest. Nec etiā respectu eoz. cum transacti sint potest actus interior volūtatis cum ista supaccedēti intētiōe reiterari. Et ad istū ppositū respectu scz istoz actū qui sic in fieri existūt et intētiōis supaccedentis/ satis pertinere videt illud beati Gregorij in omelia. Restat vt quisq; ille est q̄ ad supnam patriā tēdit/ nequaq; se a vicijis mundi huius honestate cōtineat. Qui et si quedā aliq̄ndo bona pro honestate inchoat/ in eius intētiōe nō debet pmanere. nec p bono ope/ presentis huius mundi gloriā q̄rere. sed totā spem in redēptoris sui aduentu cōstituat. etc. Ecce mentio de bonis inchoatis/ et de mutatōe intētiōnis etc. Et put in superiorib; exemplificatum est de informatōe ipoz actū quo ad meritū. simili modo exemplificari facile est de eoz informatōe quo ad demeritū cū eadem quo ad hoc ratō existat. Resolutio finalis est ista. q̄ intētiō actus/ tā interiores ipius volūtatis/ q̄ exteriores ex ipis procedētes/ qui realiter et transacti sunt. subsequēs seu superaccedens/ nullo modo potest ex seipsa eos quo ad meritū vel demeritū inforare. Q̄ vero dicat actus interior volūtatis cum intētiōe subsequēti seu supaccedēti reiterari. etc. Jam pprie loquēdo illa reiteratio esset nouus voluntatis actus. et sic respectu eius posset et deberet dici intētiō cōmitās et nō subsequēs. Sed ista p mediocrib; et simplicib;/ et q̄ magis conscientiarū scrupuli cognosci et quietari valeāt vt sepe tactum est/ ita late specificari et p exempla declarari libuit. **R** Notandū insup et potest poni vt septima regula. Septima regula q̄ actō corpalis potest etiā meritoze ad aliquē finē t̄pale referri. dūmodo finis ille t̄pale. in de-

um finaliter referat. Actō vero spūalis vt predicatio oratō et h̄mōi. nullo modo potest meritoze ad finē t̄palem referri. etiā si illō t̄pale finaliter in deū referat. Et hoc est in effectu qd̄ dicit. Aug. Debe mus māducare vt euāgelisem. nō autem euāgelisare vt māducem. **A**duertēdū p̄terea q̄ etiā p modū cuiusdā regule et hec p octaua poni potest. Octaua regula q̄ si in aliquib; actib; seu actionibus/ ad diuersos fines sibi inuicē subordinatos tendentib;/ primus vel medius finis seu p̄p̄in̄q̄oz intētiō ponat seu cōstituat ali quod t̄pale. ordo talis est p̄uersus. atq; h̄mōi sic ad istos fines ordinari demeritorij. Bene tamē etiā meritoze licitū est/ duos fines in aliquo actu cōstituire et intendere. vnū scilz t̄palem. et aliū eternū dūmodo illud quod est eternū/ sit principalis et vltimus finis intētiōis. et nō econtra. Ut gratia exēpli de istis duob; membris. Op̄abit aliq; sufficiens et idoneus/ s; indigens/ beneficiū ecclesiasticū. vt scz habeat vnderitā suam sustentaret. et vt etiam maiorē habeat occasiōē et facultatē deo debite seruiendi. Sic sunt duo fines licite intētiōis. vnus t̄pale. et alius eternus. Si igit iuxta primū membrū huius/ nobilis seu regule/ finis p̄p̄in̄q̄oz seu pp̄ior sit ipsum dei seruitiū debite facere. et finis vltimus et p̄cipalis sit sustentatōem vite habere. tūc ordo est p̄uersus et actus ad hos fines ordinati de se quo ad salutē eternā acquirendā/ demeritorij. Si vero cōtrario modo procedat intētiō. sic scz q̄ finis primus seu p̄p̄in̄q̄oz sit sustentatōem vite habere. et finis vltimus ac p̄cipalis/ sit ipsum dei seruitiū facere. tūc ordo est rectus et bonus. actusq; ad hos fines debite ordinati quo ad salutē eternā acquirendā/ meritorij. Et hec q̄ ad materiā intētiōis ac finis actiōis et opatiōis q̄ntū huic tractatui cōgruere visum est/ dicta sufficiāt.

De elle natura et

Qualitate conscientie. **Q**uo vero ad esse seu naturā ac qualitātē conscientie. est primo sciendū. q̄ cōscientia put. pp̄ietas vocabuli de se satis connotat/ duo dicit et importat. Primo dicit et importat sciētiam. et fm hoc conscientia dici potest qd̄a habitus naturalis. nō solū cognitiuus.

sed etiā motiuus. **P**onet enī et inclināt animā ad bonū psequendū. et malū fugiendū. **E**t isto modo inquantū scz sciētiā dicit et importat/habet se vt supius. cōiungiturq; ipsi primo habitui naturali/supioriq; lumini ratōis quod synderesis dicit. ita q; propter hoc aliqui. vt hieronimus et alij ipam synderesim prout in supioribus tactū est. cōscientiā seu cōscientie iudiciū dicere voluerint. **E**t tūc cōscientia de se semp recta est. nā tūc circa vniuersalia agibiliū sicut ipsa synderesis versat.

Secūdo vero dicit et importat cōscientiā et magis pprie. quandā acceptōem seu acceptatōem ex parte ratōis. **E**t enī cōscientia pprie loquendo nihil aliud est q; applicatio quedā seu ordinatō sciētie ad aliq; actū. sciētia autē in rōne est. qd satis denotat hec prepositio cum. dicit enī cōscientia quasi cū alio sciētia. **E**t tūc cōscientia pprie loquēdo magis est actus q; habitus seu potētia. **I**stocq; modo se habet vt inferius. magisq; coniūgitur rōni simplici. imo tunc dicit quoddā dictamē rōnis. **E**t hoc modo nō semp de se est recta. imo frēqnter errorē recipit. quia tūc cū scz sic ipsi rōni simplici coniūgitur habz circa particularia et p modū cuiusdā cognitio nis seu inquisitionis versari. in quib; frēquentē error et errare cōtingit. **Q**ue clarior p exemplū nonnullorū doctorū cōcipi possunt. **F**ormā enī quendā quasi cōscientie silogismū. **C**uius synderesis maiorē ponit quasi generalē et vniuersalem sic. Nullū malū est faciendū. **Q**ui cōscientia se iuxta primā sui importatiōez seu cōnotatiōem/ipsi synderesi cōiungēs sine q; cuiusq; difficultate assentit. nec tunc errat. **Q**uia circa hmoi maiorē. nō est error. **F**ormat deinde ratō sub ista maiorē vñā minorē/ad aliq; casum seu factū particulare descendēdo. sic **E**t hoc est malū. **Q**ui minori si cōscientia se iuxta scdam sui importatiōem seu connotatiōez ipsi ratōi cōiungēs assentiat. potest errare et potest non errare. **I**nfert demū cōscientia ex istis duabus pmissis cōclusionē sic **E**rgo hoc nō est faciendū. **Q**ue cōclusio similiter erit falsa vel vera. prout scz ipsa ratio et cōscientia se illi coniūgens in illa minore errauerit. **E**t etiā cōscientia put magis pprie et magis cōiter sumit scz dum magis rōi simplici coniūgitur/dicat quandā applica

tionē seu ordinatiōem sciētie ad aliq; d. sicq; magis actum quendā q; habitū seu potētiā importet. patz ex his que ipsi cōscientie attribuūtur. scz testificari. accusare. remordere. reprehendere. excusare. instigare. stimulare. remurmurare. incitare. ligare. retrahere. **Q**ue omnia (vt clarū est) consequūtur quandā actualē applicatiōem alicuius cognitiois seu sciētie ad ea que agunt. **Q**ue quidē applicatiō tripliciter habz fieri fm diuersitatē triū temporū videlicet preteriti presentis et futuri. **A**nō enī modo et respectu preteriti temporis habet dicta applicatiō fieri. dum scz cognoscit aliquid factū vel nō factū esse. **E**t fm hoc cōscientia de hoc q; sibi vel in malo cōmissio vel in bono omissio aut econuerso cōscia est ptra mentē. testificat eāq; vel accusat. remordet. et rephendit vel etiā am excusat. **A**lio modo respectu presentis temporis habet dicta applicatiō fieri. dum scz aliquid faciendū imminet vel occurrit. **E**t fm hoc cōscientia put de illo in bonū vel malū. fm iudiciū rōnis p applicatiōem sciētie seu cognitiois ad illd iudicantis sibi cōscia est mentem ipsam facere vel nō facere. instigat et stimulat et recalciat. **A**lio modo et respectu futuri temporis habet dicta applicatiō fieri dū scz cōscientia ad aliqua in futurū faciēda vel nō faciēda put sibi de eis fm iudiciū rōnis p applicatiōem sciētie seu cognitiois ad illa iudicantis. cōscia est mentem ipsam incitat et ligat vel retrahit. **P**lures a diuersis doctorib; assignant psciētie descriptōes. **A**na a Joh. damasceno. q; cōscientia est lect intellectus nostri. **A**lia a basilio. q; cōscientia est rōnale iudicatoriū. **A**lia q; est cognitio sui ipsius. **A**lia q; cōscientia est habitus mentis. boni et mali discretiui. **A**lia q; cōscientia est credulitas intentiois ad aliq; faciendū vel nō faciendū. animi deliberatione firmata. **E**t istis cōscientie diffinitionib; seu distinctiōib;. que in effectu bñ resoluēdo in idē coincidūt. colligi pōt q; cōscientia respicit et cōcernit/tam facta q; faciēda. immo omnia tempa respicit. vt factis declaratum est.

De cōscientia in discreta **N**otare solent aliq; cōscientiā nimis largā et etiā nimis strictā cauedāz

Compendiū theologie

fore aliquas rōnes assignātes. **U**nam scz quia cōsciētia nimis larga generat p̄sumptionē. **N**imis vero stricta desp̄ationem. **A**liā quia cōsciētia nimis larga frequēter illud qd̄ est malū dicit bonū. **N**imis vero stricta ecōtrario sepe damnat saluādū. **Q**uod nō preut verba iacēt de se sic simpliciter accipiendū est. sed p̄ quādā denotatōem. et maxime in indifferentibz. que scz vt sepe tactū est. nō habent ex se suoqz genere q̄ sint bona vel mala. meritoria vel demeritoria. **E**tenī cōsciētia larga. cōiter de pluribz que frequētissime occurrūt nullum remorsum habz. et sic plura sepe facit que sic faciendo nō peccat. **I**n quibz tñ si remorsus haberet. peccaret. **E**xindeqz plura peccata euitat q̄ alias incurreret et committeret. **C**ōsciētia vero nimis stricta. ecōtrario cōmuni et quasi de omnibus et frequētissime sine causa remorsum habet et dubitat. **E**t cū plurima necessario facere habeat. plurima facit. que sic cū remorsu faciendo peccat. in quibus tñ si remorsum nō haberet. nō peccaret. **E**xindeqz plura peccata incurrit et cōmittit. q̄ alias nec incurreret nec cōmitteret. **C**irca quod ac etiā circa plurima tā iam dictoz. q̄ dicendoz bene notādū et aduertendū venit. **Q** aliud est cōsciētia. aliud timor cōsciētie. **Q**d in effectu est dicere. q̄ magna est differentia inter habere de aliq̄. seu facere cōsciētiā et intelligat formatā. et h̄re solum timorē conscie. que aliq̄ et bene cōiter scrupulū conscie vocāt. **C**ōsciētia etenī. put iā dictū est scz formata est qñ finalit. i. post discussionē et deliberatōem. ex diffinitiuā sentētia rōis iudicat et firmat aliqd̄ eē faciendū aut psequendū. vel nō faciendū aut vitandū. **E**t cōtra talem cōsciētiā formatam facere. etiā si erronea sit. sic scilz q̄ rō in sic discutiendo deliberādo ac diffiniendo errauerit. est pctm. **T**imor vero cōsciētie seu scrupulū est. qñ nō sic finaliter id est post discussionē et deliberatōem ex diffinitiuā sentētia iudicatur. et firmat aliqd̄ esse faciendū aut psequendū. vel nō faciendū aut vitandū. sed mens inter dubia vacillat. nesciēs quid sit meli. nec ad quid poti⁹ teneat. **N**on tñ quoquo modo vellet omittēre quicqd̄ sciret esse placituz diuine volūtatī. **E**t cōtra istū timorē seu scrupulū p̄scientie facere. nō semp est peccatū. licet periculosus valde sit. et quantū

fieri potest abijciendus et extinguendus. **C**ause istorū inferi subijungent. **P**ro q̄ sciendū q̄ inter cetera que sup p̄nti materia cōsciētie p̄ doctores tractant. due solent licet diuersimode formari et determinari questiones. **E**x quarū determinatōe. tā statim dicta. q̄ adhuc inferi in hac eadez materia dicenda. q̄ etiā plura alia que in hoc tractatu circa materiā pctōrū mortalis et venial tractata sunt. et adhuc forsitan tractabūtur. clarius intelligi poterūt. **P**rima igit questio sic tractari solita est. **U**t cōsciā errans obliget. **S**ecōdo vtrum cōsciētia errans excuset. **C**irca primā istarū duarum questionū.

Utrum scz cōsciētia

errans obliget. qd̄ vt ponit bt̄s Thom. prima scōe sue summe est idē in effectu q̄ querere. vtrum volūtas a rōne errate discorsans. sit mala et peccet. **C**ōformit̄ ad aliq̄ supra tactoz. triplicē distinxerūt nōnulli actūū qualitātē. videlicet q̄ aliq̄ sunt de se et suoqz genere seu natura boni. **A**lij sunt de se et suoqz genere seu natura mali. **A**lij sunt indifferentes scz qui de se et suoqz genere seu natura nō habēt q̄ sint boni vel mali. vt leuare festucā de terra vel mouere manū. **D**icit ergo in effectu. q̄ respectu actūū duarū p̄max qualitātū. si ratio vel cōsciētia de ipsis iudicet et dicet finitū eoz esse. suāqz propriā naturā. vt puta qz aliquid qd̄ de se et suoqz genere seu natura bonū est ratio iudicet vt bonum. et exinde p̄scientia dicat hominē teneri ad illud faciendū. vel aliqd̄ qd̄ de se et suoqz genere seu natura malū est ratio iudicet vt malū. et exinde cōsciētia illud dicat esse phibitū et sic nō faciendū. **N**ull⁹ est ibi error imo rectū iudiciū. **E**adē etenī rōne p̄cipiūtur bonaz phibent mala. **S**ed si rō vel cōsciētia de p̄dictis actibz iudicet et dicet cōtraxez eoz esse. suāqz propriā naturā. vt puta qz aliquid de se et suoqz genere seu natura bonū est. rō iudicet vt malum et exinde cōsciētia illud dicat esse phibitū et sic fugiendū. vel aliqd̄ de se et suoqz genere seu natura malū rō iudicet vt bonū. et exinde cōsciētia dicat hominē teneri ad illud faciendū. tunc ibi est manifest⁹ error. talisqz rō et cōsciētia dicit errans. **E**t eodē modo respectu actūū tertie qualitatis. si rō vel cōsciā de eis dicet et iudicet

contra vtz corū esse suamq; ppiā naturā
 vtpura/ q; aliqd de se ex suoq; genere seu
 natura est indifferens. ratio iudicat bonū
 vel malū. et exinde cōscientia dicitur hoīz re
 neri ad illud faciendū vel phibitū. sic nō
 faciendū. Est etiā ibi error. sed nō tātus.
 eritq; talis ratio seu cōscientia errās. s; nō
 tantū sicut in casu pcedēti. ¶ **I**uxta que
 dicitur insup predicti q; ratio vel cōscientia
 circa actus tertie qualitatis errans. scz q;
 de se ex suoq; genere seu natura sunt indif
 ferentes. siue sit in p̄cipiendo siue in ph
 bendo obligat. ita q; voluntas a tali rōne
 talisq; cōscientia sic errāte discordās. i. cō
 trariū illius qd sic iudicat et dicitur faciēs
 est malū et peccat. Sed ratio vel cōscientia
 circa actus duarū primarū qlitatū errans
 iudicādo scz et dicitur ea que de se ex suo
 q; genere seu natura bona sunt vel neces
 saria ad salutē mala esse et sic phibita et fu
 gienda. v; ea que de se ex suoq; genere seu
 natura mala sunt bona esse et sic et debito
 faciēda nō obligat. ¶ **U**n in talibus volun
 tas a tali rōne talisq; cōscientia sic errante
 discordās. contrariūq; illi qd sic iudi
 cat et dicitur faciēs. nō est mala nec peccat
 Et ratio p̄t esse. quia nullo mō videri p̄t
 q; aliqd ad id qd de se ex suoq; genere seu
 natura malū est/ possit et maxime ad hoc
 p̄ errore ratiōis et cōscientie teneri seu ob
 ligari. cū illud potius ex seipso phibitū
 videat. Ergo cū ad tale qd quis obligat
 nō existat. imo ecōtrario videat ab illo p
 hibitū/ videat q; illud nō faciēdo nulla
 rōne peccare poss; imo potius mereatur
 Similiter nec ab eo qd de se ex suoq; ge
 nere seu natura bonū est. possit q; et ma
 xime adhuc p̄ errore rōis et cōscientie vt tā
 ctū est prohiberi. cū potius ex seipso faciē
 dum videatur. Ergo cū a tali prohibitiōe
 nō existat. imo poti⁹ ad illud videat obli
 gatus. videat q; illud faciēdo nulla rōne
 peccare possit. imo poti⁹ mereat. Non sic
 autē est in indifferētib⁹ que de se ex suoq;
 genere seu natura nec bona nec mala cri
 stunt. Et ideo facili⁹ ex aliqua occasiōe seu
 circūstantia. vtpura ex iudicio rōis et di
 cramine cōscientie possunt bona vel mala
 effici. et exinde ad talia q; teneri et obliga
 ri vel ab eis phiberi. vt satis declaratū est
 ¶ **S**ed istā positionē istūq; modū dicen
 di prim approbat et prim impugnat bea
 tus Tho. li. supra notato. Inq̄ntū enim

ponit q; ratio vel cōscientia circa actus de
 se suoq; genere seu natura indifferētes er
 rans/ obligat voluntasq; a tali rōne talisq;
 cōscientia sic errāte discordās mala est et
 peccat/ eam approbat. Sed inq̄ntū vero
 ponit q; ratio vel cōscientia/ circa actus de
 se ex suoq; genere seu natura bonos l' ma
 los errās nō obligat/ nec voluntas a tali rō
 ne talisq; cōscientia sic errāte discordās
 mala est et peccat/ ipam impugnat. mon
 strans q; idē est dicendū de rōne vel cōsci
 entia circa actus de se ex suoq; genere seu
 natura bonos vel malos errāte scz q; obli
 gat. et q; voluntas a tali ratiōne talisq; cōsci
 entia sic errante discordās. mala est et pec
 cat. Sicut dicitur de illa que circa act⁹ de se
 suoq; genere seu natura indifferētes errat.
 ¶ **E**t causam hui⁹ ex sequētib⁹. effectuali
 ter assignat. Tertū est enī q; propriū obie
 ctum voluntatis et a quo ac fm quod ipsi⁹
 voluntatis bonitas et malicia dependet et
 accipi debet/ est illud quod sibi a ratione
 obijcit seu supponit. Non q̄dem fm q; il
 lud ex seipso de sui q; natura est. sed fm il
 lam qualitātē in bonitate vel malicia fm
 quam ab ipa ratiōne apprehēdit et ipi vo
 luntati obijcit seu pponit. Tenē (vt frequ
 tius supra dictū est) ratio voluntatē moue
 re habet et mouet fm sui obiecti apprehē
 sionē et fm illud qd apprehēdit. Tertū est
 insup (vt iam modicū supra satis declara
 tū est) q; ratio. etiā quod bene notandū ē.
 credendo forsan se debite voluntati diuine
 p̄formare. licet tamē tūc erret. p̄t q̄nq; ali
 quod obiectum apprehēdere et voluntati
 obijcere seu proponere fm aliā qualitātē
 quā illud de se ex suoq; genere seu natura
 nō habet. sic q; nō solum cōtingere potest
 in actib⁹ de se ex suoq; genere seu natura
 indifferētib⁹. sed etiā et eodē modo in casu
 bus q; de se ex suoq; genere et natura sunt
 boni et mali. Alax est enī q; eodē mō po
 test ratio aliqd quod de se ex suoq; gene
 re seu natura bonū est apprehēdere. ac vo
 luntati obijcere seu pponere vt malum et
 econtra sicut illud quod de se ex suoq; ge
 nere seu natura indifferēs est potest vt bo
 num vel malū apprehēdere. ac vt tale vo
 luntati obijcere seu pponere. ¶ **U**n ergo p̄e
 dicta magis ad ppositū applicando et grā
 alicuius exēpli/ ratio aliqd quod de se ex
 suoq; genere seu natura bonū est appre
 hendit vt malū/ et sicut malū. et p̄ cōsequēns

Compendiū theologie

dictante consciētia fugiendum ipsi voluntati obijcit seu proponit. iā illud efficitur et est propriū obiectū ipsius voluntatis. **N**ō quidē sub ratōne boni et tanq̄ bonum q̄s uis de se ex suisq̄ natura bonū existat. qz nō est vt tale ab ipsa rōne apprehensum et vt tale ipsi voluntati obiectū seu propositū. sed sub rōne mali et tanq̄ malū de per accidens. et sic fugiendū. qz vt tale est ab ipsa ratōne apprehensum. et vt tale dictate etiā consciā ipsi voluntati obiectū seu propositū. **S**ic ergo vt videt in isto casu. propriū obiectū voluntatis est malū et fugiendum. q̄uis vt factū est in illō vt tale apprehendēdo ac vt tale ipsi voluntati obijciendo seu proponēdo. ipsa ratio ipsiusq̄ consciētie dictamini errauerit. **S**i nūc ergo ipsa voluntas tali rōni taliq̄ consciētie dictamini q̄uis et ratiō contradicēdo in tale suū obiectū feratur et se applicet. certū est qz fert et se applicat in obiectū malū et dictate consciētia fugiendū. et p̄ cōsequēs est mala et peccat. cū voluntarie fert et se applicat in malū et fugiendū. sit p̄ctm̄. **N**ec inspicit qz vt sepe dicitū est. illud in qd sic ipsa voluntas fert sit de se ex suoq̄ genere seu natura bonū. **Q**uia vt in tale ipsa voluntas non fert nec ferti potest in ipm̄. qz vt tale non est suū propriū obiectū. et p̄ cōsequēs etiā nec ab eo vt a tali p̄t aut debet ipsius voluntatis bonitas dependere et attendi. **Q**uā iuxta supra tacta ipsius voluntatis bonitas vel malicia a sui propriū obiecti. n̄ quidē vera eētia seu natura sed q̄litate sub q̄ a rōne sine recta sine errate apprehēdit. ipsiq̄ voluntati obijcit seu proponit dependere habeat et attendi. **E**t sicut hic eadē rōne dicit p̄t de illo quod de se. ex suoq̄ genere seu natura malū est. si rō illud vt bonū apprehendat et vt bonū et p̄ consequēs ipsa dictante consciētia debet et faciendū ipsi voluntati obijciat seu proponat. **N**ā illud propriū ipsius voluntatis obiectū. nō quidē sub rōne mali et tanq̄ malū q̄uis de se suisq̄ natura malū existat. qz nō est vt tale ab ipsa rōne apprehensum. nec vt tale ipsi voluntati obiectū seu propositū. **S**ed sub rōne boni et tanq̄ bonū de per accidens. et p̄ consequēs debet et faciendū. qz vt tale est ab ipsa rōne apprehensum. et vt tale dictate etiā consciētia ipsi voluntati obiectū seu propositū. **E**t ideo si voluntas tali rōni taliq̄ consciētie dictamini contradicēdo. tale suū obiectū

facere et adimplere recuset. clarū est qz bonū et dictante consciētia debet et faciendū recusat. qz vt tale est suū propriū obiectū et sic est mala et peccat. qz voluntarie quod debet et faciendū est. recusare. p̄ctm̄ est. **E**t si in casibz p̄dictis opponēdo diceret qz voluntas sic tali rōni taliq̄ consciētie dictamini erranti contradicēdo bñ mouet. qz fert et se applicat in bonū et aufugit malū et sic n̄ est mala nec peccat. imo bona est et bñ facit. patet clare responsio ex statū dicitis. **N**on enī sequit si voluntas in illud quod de se ex suoq̄ genere seu natura bonū est ferat et se applicet. vel illō qd de se ex suoq̄ genere seu natura malū est aufugiat. qz p̄pterea bñ faciat et bona sit. nisi illō faciat sub debita qualitate ac debito mō. sic scz qz si in illō qd bonū est ferat et se applicet. hoc faciat sub rōne boni et tanq̄ in bonū. vel si illō qd malū est aufugiat hoc faciat sub rōne mali et tanq̄ malū. nō enī quoad deū seu quo ad meritū vel demeritū inspicit tñ illud qd fit. sed sub qua q̄litate et quo mō seu animo illud fit. **N**ūc ad p̄positū in casibz supra dicitis. licz enī vt ibi satis deductū est voluntas quo ad p̄mū casum ferat et se applicet in illō qd de se ex suoq̄ genere seu natura bonū est. nō tñ hoc facit rōne boni et tanq̄ in bonū qz vt tale nō est suū propriū obiectū nec sibi vt tale a rōne propositū. sed fert et se applicat in illō sub rōne mali et tanq̄ malū. **Q**uia vt tale est suū propriū obiectū sibi qz vt tale a rōne propositū. **E**t sic licet in bonū ferat et se applicet. nō tñ facit sub illa bona q̄litate nec bono mō seu aīo. sed sub mala q̄litate et malo mō maloq̄ aīo. et ideo talis voluntas nō est bona nec bñ facit. sed ē mala et male facit et peccat. **E**t idē de scdo casu respectu illius qd de se ex suoq̄ genere seu natura malū est. sed a rōne errate apprehēdit ipsiq̄ voluntati obijcit seu proponit vt bonū. **N**ā licet tūc voluntas aufugiat illud qd de se ex suoq̄ genere seu natura malū est. nō tñ illō facit sub rōne mali et tanq̄ malū qz vt tale n̄ est suū propriū obiectū nec sibi vt tale a rōne propositū. sed illō aufugit sub rōne boni et tanq̄ bonū. qz vt tale est suū propriū obiectū. sibi qz vt tale ab ipsa rōne propositū. **E**t vt satis ibi deductū est. **E**t ideo talis voluntas nō est bona nec bene facit sed mala et male facit et peccat. **A**d propositū predictoz duozum

casuū pro clariori eorū intellectu / possunt iuxta effectū dictorū ipsius beati Thome poni duo exēpla. **P**rimū exēplū respectu primi casus. credere in xpm est per se bonū et necessariū ad salutē. sed voluntas i hoc bonū nō fert. nisi fm quod sibi a rōe obijcitur et proponit. Si ergo ipsi voluntati a ratione errāte proponat ut malum et sic dictante cōsciētia nō faciendū. et nihilominus ipsa voluntas tali rationi talisq; cōsciētie dictamini cōtradiccōdo. in illō ferat et se applicet. clarū est qd in illud ferat et se applicabit sub rōne mali et tanq; malū et nō faciendū. Non qd de se suiq; natura malū sit. rē. sed est malū rē. de p accidens ex tali scz apprehēsiōne rationis qd ut malū rē. illud apprehēdit. et ut malum ipsi voluntati pponit. Et sic talis voluntas de se erit mala et peccabit qd voluntarie in malū rē. ferri et se applicare malū est peccatum. Et ad hoc propositū dicit philosophus. vij. eth. qd per se loquēdo ille incontinēs est qui nō sequit rationē rectam sed de p accidens Ille etiā incōtinens est qui nō sequit rōem falsam. i. erroneā. **S**ecundū exemplū respectu secūdi casus. fornicari de se ex suoq; genere seu natura. est quoddā malū. sed voluntas in istud malū nō fertur nisi fm qd sibi a ratiōe obijcitur et proponit. Si ergo a casu ipsi voluntati a rōne errante proponat ut bonū et necessariū ad salutē et sic dictante cōsciētia ut debiti et necessario faciendū. et nihilominus ipsa voluntas tali rationi talisq; cōsciētie dictamini cōtradiccōdo illud au fugiat facereq; recusat. clarū est qd illō au fugiet et facere recusabit sub ratiōe boni et necessarij ad salutem. rē. et tanq; bonū et necessariū ad salutem. nō quia de se suis natura bonū sit et necessariū. rē. sed est bonū et necessariū. rē. de p accidens ex tali scz apprehēsiōne ratiōis. que ut bonū et necessariū. rē. ipsi voluntati pponit. Et sic talis voluntas de se erit mala et peccabit. qd voluntarie bonū et necessariū ad salutem au fugere et recusare facere. malū et peccatum est. Non tamē (ut omnia sane intelligant) innui credat p predicta. qd voluntas in casu istius ultimi exempli / tali ratiōni talisq; rōnis dictamini sic errāti se cōsormando / bñ faceret. sed solū qd etiā cōtradiccōdo male facit et peccat. quod quō fieri possit inferius latius declarabit. **C**on-

cludit igit finaliter et simpliciter ipse beatus Thom. post multa hinc inde p eum allegata. qd omnis voluntas a ratione siue recta siue errāte discordās / sit in illis seu circa illa que de se ex suoq; genere seu natura indifferentia sunt / siue in his et circa ea que de se ex suoq; genere seu natura bona vel mala existunt / semp mala est et peccat. Et quibus et per que satis effectualiter ad primā dnam principaliū questionū supra formatarū p affirmatiuā respōdere videtur. qd scilz cōsciētia errans obligat. Quod tamē respectu voluntatis a ratiōe et cōsciētia errante seu erronea discordantis sic intelligendū est. qd licet talis voluntas semp de se sit mala et peccet. non propterea tamen ut statim aliquid ter tactū est / sequit qd quotienscūq; tali ratiōi et cōsciētie sic erranti concordat ipsa voluntas bona sit et bene faciat. Est etenim dare casum in quo voluntas ratiōni et cōsciētie erranti seu erronee discordando et cōtra id quod dictaret faciendo esset mala et peccaret. Et nihilominus etiam cū eis concordādo et faciendo quod dictarent mala esset et peccatum cōmitteret. Ut puta quando ratio et cōsciētia ut est in ultimo exemplo statim supra posito errando dictarent aliquid quod esset cōtra deū eiusq; legem et pcepta. Discordando vero facit cōtra dictamen ratiōis et cōsciētie in quo est semp. saltē interpartitue dei cōtempus. Et hic est proprie casus in quo cadit pplexitas. et exinde etiam dū ad dictam primā questionē supra positā respondendo dicit. qd cōsciētia etiam errans semp obligat. nō est intelligendū qd semp simpliciter obliget ad faciendū et subsequendū illō quod ipsa dictat. sed sub disiūctiōe ad faciendū. s. et sequendū illud qd ipsa dictat vel ad se deponendū. ut clarius inferius dicēdis patere poterit. **P**ro quo clari⁹ intelligēdo. et qd materia ista frequenter occurrit / nec clare ab omnibus put bene expediret intelligit utile visum est positioē circa hoc domini bonauētura quā ad dictā primā questionem effectualiter. licet sub alijs terminis rōndēdo ponit hic applicare. Format enī questionē sic **U**trum teneamur ad omne id quod cōsciētia dictat esse necessariū ad salutē. Et sub p̄dicto titulo questionis format etiā tres alias q̄stiones q̄si sub alternas.

Cōpendiū Theologie

quas p̄ idem quasi mediū soluit. Et sunt
be in effectu. **U**trūq; om̄is cōscientia liget.
z utrū liget ad omne quod dicitur. **U**trū
homo sit p̄plexus quādo conscientia sibi
vnū dicitur z lex diuina dicitur cōtrarium
Aui sit magis obtemperandus, vel conscie
dictamini, vel p̄cepto p̄lati, cū sibi inuicē
obuiāt z cōtrariant. **C**irca q̄rum q̄ru/
or questionū dissolutōem, ponit dictamē
p̄scie/triplici respectu ad tria genera actu
um p̄siderari posse, satis ad p̄positū distin
ctōis supra posite, licet sub alijs v̄bis. **E**t
intelligat vt ponit de dictamine cōscien
tie p̄ modū p̄ceptōis vel p̄hibitiōis nō
p̄ modū consiliij sine p̄suasiōis, quod p̄
p̄rie est dicere q̄ intelligendū est de cōscie
tia formata z non de solo timore seu seru
pulo cōscientie, quoz satis supra notata
est differētia. **A**liq̄n̄ etenī cōscia dicitur
ea q̄ sunt f̄m legē dei, aliq̄n̄ dicitur ea que
sunt cōtra legē dei, aliq̄n̄ dicitur ea q̄ sunt
p̄ter legē dei. **Q**uādo autē cōscia dicitur
que sunt f̄m legē dei, ipsa simplr ligat ad
faciendū illō qd̄ ip̄a dicitur, imo cū in isto
casu homo iā ad ea q̄ sic cōscia dicitur sic
p̄ legē diuinā ligatus z obligatus, cōscia
q̄ sic illi legi p̄cordat, nō solū ligat imo et
ligatum ostendit, ita q̄ in effectu duo liga
mina cōcurrunt. **E**t talis cōscia nullo
mō est deponēda seu abijciēda, imo toto
effectu sequēda. **Q**uādo vero cōscia dicitur
ea que sunt p̄tra legē dei, ip̄a etiā cōscia
simpliciter ligat z obligat nō quidē ad fa
ciendū qd̄ ip̄a dicitur sed ad deponendū.
Quia cū talis p̄scia erronea errore repu
gnāte legi diuine q̄ diu ip̄a manet/ponit
z tenet hoīez extra statū salutis, z ideo ne
cesse est eā deponere, qz siue tūc hō faciat
quod ip̄a cōscia dicitur siue eius opposi
tū, peccat mortalit̄. **F**aciēdo etenī in isto
casu quod ip̄a cōscia dicitur/facit cōtra
legē dei, qd̄ clarū est peccatū mortale esse.
Faciendo vero oppositū illi, qd̄ ip̄a con
scia dicitur adhuc peccat mortalit̄, non
rōne quidē opis qd̄ tūc facit, sed qz malo
modo facit. **F**acit enī in contēptū dei, qz
licet illō qd̄ tūc facit de se n̄ displiceat deo
facit t̄m acsi displiceret deo cū faciat illud
quod sua cōscia sibi deo displicere dicitur.
Sic ergo facit qd̄ deo displicere credit, fa
ciendo at̄ qd̄ deo displicere credit/deū cō
tēnit, qz de⁹ nō t̄m attendit qd̄ hō faciat,
sed q̄ animo faciat, z sic mortalit̄ peccat

Et bñ circa tā hīc q̄ in supioribz dicta
z tractata aduertat, qz quotiescūq; fit mē
tio qz voluntas a rōne p̄ponēte z dicitate ea
que sunt p̄tra legē seu p̄ceptū dei discor
dans mala est z peccat/intelligat, pur z in
telligendū est, qm̄ nō clare z euident̄ cogno
scit̄ utrū illa q̄ sic ip̄a rōne p̄ponit z dicitur
sint cōtra legē seu p̄ceptū dei, imo intel
ligi debz vbi talia q̄ sic ip̄a rōne p̄ponit z di
ctat/credūtur esse f̄m legem z p̄ceptū dei.
Nā si clare p̄gnosceret qz rōne humana pro
poneret z diceret aliqd̄ p̄tra legē seu p̄
ceptū dei talē rōne nullus teneret seq̄ nec
tunc rōne eēt totalit̄ errās, s̄z pot⁹ q̄si mali
ciose agēs z corrupta. **S**ed qm̄ rōne errans
aliqd̄ qd̄ est p̄tra legē z p̄ceptū dei p̄ponit
z dicitur vt dei p̄ceptū ac sue legi cōforme,
tūc est vere errās. **E**t tunc dictamē talis rō
nis contēnere, est idē qz dei p̄ceptū contē
nere saltē interpretatiue vt satis supra de
claratū est. **I**tem dū in supioribus sit fre
quēter mētio de eis q̄ de se et suoq; gene
re seu natura bona vel mala sunt, z de eis
q̄ sub rōne boni z mali apprehēdunt̄/in
telligat sp̄ de bonis vel malis f̄m legē z p̄
ceptū dei. **A**rtipura qz de se vel ex aliq̄ circū
stantia talia sunt vel vt talia apprehēdū
tur. **Q**uia alias nec virtutes nec peccata/
z per consequēs nec merita nec demerita
essent. **E**t sic nō proprie ad materiā p̄sen
tem iactaret̄ z cōgtruerent. **Q**uādo autē
cōscia dicitur ea q̄ sunt p̄ter legē dei, ip̄a
cōscia ligat z obligat, s̄z nō simplr imo
f̄m quid z sub quādā disiunctiōe seu alē
natiua. **S**cōm qd̄ enim ligat z obligat,
qz q̄ diu manet/sub disiunctiōe seu qua
dā alternatiua ligat z obligat, qz ligat et
obligat ad faciendū qd̄ ip̄a dicitur vel ad
se deponendū. **I**ta qz homo in isto casu re
net̄ talem cōsciam deponere, vel adim
plere, qd̄ ip̄a dicitur. **A**rtipote si cōscientia
dicitur qd̄ necessariū est ad salutē leuare se
stucam de terra vel nō portare capucium
in ecclesia oportet vel istā cōscientiā de
ponere vel q̄ diu manet festucaz de terra
leuare aut capucium in ecclesia nō portare.
Et ratio huius est, quia cū talia sint p̄ter
legem dei, nullus ad ea faciendā vel nō fa
ciendā de eorum natura obligatur, sed cū
circa ea accedit dictamē cōscie/ iā hō ex
tali dictamine obligat̄ ad ea faciendā vel
nō faciendā, cū p̄us nō obligaret, qz p̄tra
dictamen cōscientie facere, est p̄ctm̄. **C**um

igitur q̄d̄m manet tale cōsciētie dictamē
maneat talis obligatio. oportet eā neces-
sario adimplere. alias esset pctm̄. Qñ̄ vo-
tate consciētie dictamē depositū est. tūc sub-
lata est illa obligatō q̄ ad talia faciendū vel
nō faciendū obligabat. Et tunc illa talia
sunt vt p̄us de sui natura erant scz indis-
ferētia. et tūc ea facere vel nō facere silit̄
indifferēs est. et sic nō est aliquod pctm̄.

Hūc ergo iuxta effectū dictorū ip̄ius dñi
bonauēture p̄dicta ad solutiōnē ip̄arum
quatuor questionū p̄ modū cuiusdā epi-
logi applicādo. respectu p̄rie et p̄cipalis
questiōis/patet ex p̄dictis q̄ nō semp̄ te-
nemur ad om̄e id quod cōsciētia dicitur eē
necessariū ad salutē. et tamē q̄d̄m manet
peccam̄ si nō facim̄ illud q̄d cōsciā dicitur
Argo nō tenemur facere illud q̄d ipsa di-
cat. Quia (vt ex p̄missis patz) illā obliga-
tionem alio mō euadere seu tollere possu-
mus scz talē consciāz deponēdo. **R**espe-
ctu vero sc̄de questiōis patet ex p̄dictis
q̄ om̄nis consciā ligat. sed nō semp̄ ligat
ad om̄e quod dicitur. In eis enī q̄ dicitur
fm̄ legē vel p̄ter legē. ipsa vt iā dictū est li-
gat ad id q̄d dicitur. in primis q̄dē simplr̄
in sc̄dis vero sub distiūctione scilz ad id
q̄d dicitur vel ad se deponēdū. In eis vero
q̄ dicitur p̄tra legē dei/ipsa ligat sed nullo
modo ad ea que dicitur. sed simplr̄ ad de-
ponēdū. **R**espectu at̄ tertie questiōis
patet ex p̄missis q̄ licz hō in casu dicte q̄/
stionis possit dici p̄plexus ad tps q̄d̄m
scz talis consciā sibi manet. simplr̄ tamē
loquēdo nō est nec debet dici p̄plexus. qz
potest imo tenē talem cōsciā deponere
p̄ aliquē modorū infra tactorū. **R**espectu
vero quarte questiōis patet ex p̄missis q̄
qñ̄ prelati precipit ea que sunt fm̄ legē
dei vel p̄ter legē dei. magis est sibi obediē-
dum q̄ dictamini cōsciētie. imo in his ca-
sib⁹ talis cōsciētia que tali p̄cepto p̄lati
contrariā simpliciter est deponēda. qz iā
in his casib⁹ cōtra p̄ceptū p̄lati facere. eēt
cōtra legē dei facere. De primis nō est du-
biū cū tunc fm̄ legē dei p̄cipiat. De sc̄dis
vero que scz sunt p̄ter legē dei/hoc idē pa-
tet. qz p̄ceptū p̄lati iā ea que sic p̄ter
legē dei erāt/facit fm̄ legē dei esse. Quan-
do vero p̄lati precipit ea que sunt cōtra le-
gē dei/magis est obediendū dictamini
consciētie q̄ p̄lati qz in hoc casu manifestū
est q̄ p̄trariū illius q̄d p̄lati precipit. s. il-

lud q̄d tunc cōsciētia dicitur/est fm̄ legē
dei. Et sic iuxta supra tacta/ad illō facien-
dū sunt q̄si duo ligamina. i. ligamē legis
dei et ligamē cōsciētie. Et p̄ter vero p̄cepti
p̄lati nullū est in hoc casu ligamē. qz sim-
pliciter nō obligat. qz p̄tra legē dei preci-
pit. Et intelligat hoc iuxta modicū supra
tacta de dictamine consciētie formate. q̄ scz
clare et euident̄ cognoscit vel finaliter in
animo iudicat et firmat/tale p̄ceptū p̄lati
esse cōtra legē dei. quia si solū esset timor
vel scrupulus cōsciētie. necesse eēt aliter et
magis p̄ prius p̄sulere et discutere. anteq̄
tale p̄ceptū p̄lati contēneret. **T**riplex
autē modus consciā deponēdi reperitur

Prim⁹ est ex seipso. p̄ fortē scz et seruen-
tē meditatiōem et discutiōnē casus incū-
bentis. ac ratiōnū circa ip̄m occurrentiū.
diligensqz studiū opinionū ac sententia-
rū doctorū. Et hoc qñ̄ homo noticiā legē
diuine lumēqz scientie ex seipso habz.
Sc̄dus modus est p̄ discretū et diligentē
inq̄sitiōnē et inuestigatiōnē a lr̄atis et pi-
tris/ip̄ius legis diuine. Et maxime eis q̄s
q̄s peritiores et magis probate vite/iudi-
cio suo cōmode repire poterit. Et interdū
iuxta grauedinē casus/rebentiāqz mo-
tus seu dictaminis ip̄ius consciētie/plu-
res ac frequēter. et hoc quādo homo de se
nescit de dicta sua consciētia casuqz sibi
incūbente/iudicare. vt pura qz noticiā le-
gis diuine non hz. In his duob⁹ modis
necessaria om̄ino est hūiliatio sp̄s. ac q̄/
dā sui intellect⁹ captiuatio. vt. s. pie velit
credere et p̄sentire obedireqz eis q̄ per se le-
git. vel ab alijs audit. Iuxta dictum apli
Captiuantes oēm intellectū in obsequium
xp̄i. Hoc est dicere q̄ qlibet in credendis
pl⁹ d̄z p̄sentire fidei q̄ sibi. et in agēdis pl⁹
credere alijs q̄ sibi. **T**erti⁹ mod⁹ est p̄
p̄uersionē mētis et recursū ad deū. ei⁹ qz
consiliū. p̄ humilē et deuotam ac frequēter
orōem. vbi et quādo deest p̄siliū humanū
Iuxta illud sacre scripture. Cum ignora-
mus qd̄ agere debeamus/hoc solū habe-
mus residui vt oculos nostros dirigam⁹
ad te. q̄uis et hic modus non debeat ab
alijs duob⁹ precedētib⁹ deesse. immo
cum eis concurrere. **Q**ui autē alio mo-
do/ vt frequēter apud plures contingit
consciētiā suā deponit/magna peri-
ricula et plus qm̄ plures fo: san credant/
incurrit. Tuncqz / non est proprie con-

Cōpendiū Theologie

scientie depositio. sed contēptus grātis/
z supba p̄sumptio. **Beatus** enī homo q̄ sp̄
est pauidus in eis sc̄z q̄ ad salutē p̄tinent

¶ Et istis tribus modis cū nōnullis sup̄
us tractatorū/possunt notari octo ex q̄b̄
causari z puenire solet ip̄ius consciētie er
ror. **¶** Prīmū est ignorātia. q̄n sc̄z q̄s ne
scit qd sibi eligendū vel declinandū sit

¶ Secūdū est negligētia. cū quis sc̄z negli
git p̄sciētā suā discutere. vel si p̄ discussi
onem se expedire nesciat. negligit tūc ab
alijs q̄rere. **¶** Tertū ē supbia. q̄n sc̄z q̄s nō
humiliat intellectū suū vt melioribz z sa
pientioribz se credere velit. **¶** Quartū est
singularitas. q̄n sc̄z hō suū p̄riū sensum
seq̄ns/nō vult se alijs p̄formare. nec seq̄ vi
as cōes bonoz. s̄ qd li. nūeroz scribitur.

¶ Extrema castroz p̄sumpsit ignis. **¶** Qui
tū est affectio inordinata. q̄ sepe inclināt
p̄sciāz ad id qd hō tūc appetit. z sic fac̄ eā
a sua rectitudine deniare. **¶** Iuxta dictū **Se
nece** Perit om̄e iudiciū/cū res trāsierit in
affectū.

¶ Sextū est pusillanimitas. pro
pter quā. s̄. q̄s frēq̄nter tim̄z ea q̄ fm̄ rectū
iudiciū rōis timēda nō sunt. **¶** Septimū
est p̄plexitas. q̄n. s̄. hō se inter duo peccata
positū esse credit z vtrūq̄ declinare q̄n. s̄.
in vnū incidat iudicat ip̄ossibile. **¶** S̄z ad
vez (vt ex supra tactis satis pater) p̄plexi
tas proprie loquēdo nihil est simplr. sed
fm̄ qd. tamē pōt esse aliq̄s p̄plexus. fm̄. s̄.
consciāz erroneā. sed statī vt etiā supra ta
ctū est/eā deponēdo p̄ liberari.

¶ Octa
uū est hūilitas. cordisq̄ puritas. **¶** In **Be
go**. Bonaz mentiū est ibi culpas agno
scere vbi culpa nō est. **¶** Septem prima
sunt mala z rēphensibilia. z error ex eis p
ueniēs valde piculosus. **¶** Octauū vō lau
dabile est. errorq̄ ex eo pueniēs/p̄r z me
ritorū. imo nec error proprie dici d̄z. sed
quedā humilis suoz defectū suēq̄ fragi
litas cognitio. dū tamē nō sit nimius

¶ Respectu secunde duarum questionū
principalū qua scilz queritur.

Utrum consciētia

errans seu erronea excuset. qd iuxta eūdē
beatū **Thomā** vt de p̄ria q̄stione p̄cipa
li in simili dictū est. est idē in effectu q̄ q̄/
rere. vt z volūtas rōi errātī seu erronee cō
cordās/sit bona. veniūt iuxta intentōem
ip̄ius beati **Thome** p̄siderāda q̄ sequant̄

¶ Primo (vt frēq̄nter in superioribz dictū

est) bonū z malū in moralibz magis cla
re ad propositū ceptū loq̄ndo/ q̄ ad meri
tū z demeritū/psistit in actu inq̄ntum est
volūtarius. ita q̄ bonitas vel malicia ali
cui⁹ acc̄⁹/ab ip̄a volūtate seu volūtatis im
perio depēdet. qz si actus eēt inuolūtari⁹
nec meritorū nec demeritorū esset. **¶** Et hīc
est illud sepe allegatū beati **Aug.** q̄ omne
p̄ctm̄ volūtariū est adeo. q̄ si voluntariū
nō esset p̄ctm̄ nō eēt. **¶** Aduertendū est in
sup q̄ quoad p̄positū/p̄ns ignorātia sub
duplici q̄litate inuenit̄. **¶** Una est q̄ causat
inuolūtariū. i. q̄ dū cōtingit seu occurrit/
reddit seu efficit actū inuolūtariū. z hoc
proprie indirecte. qz sc̄z priuat hōies a co
gnitiōe q̄ p̄eriḡit ad hoc q̄ aliqd volūtari
um existat. **¶** Alia est ignorātia q̄ nō causat
inuolūtariū. i. que dū p̄tingit seu occur
rit/nō propterea actū inuolūtariū reddit
seu efficit. q̄ inferius magis declarabunt̄.

¶ Ex q̄b̄ duobz clare seq̄tur q̄ illa ignoran
tia que dū p̄tingit seu occurrit reddit seu
efficit actū inuolūtariū. tollit a tali actu
oēm rōem boni z mali moralis/meriti q̄s
z demeriti. **¶** Illa vero q̄ dū occurrit nō red
dit seu efficit actū inuolūtariū. dictā rōez
boni z mali meritiq̄z z demeriti nō tollit.

¶ S̄z ex p̄dictis q̄ vt iā statī dictū est/tal̄ rō
boni z mali meritiq̄z z demeriti/a volūta
te depēdet. **¶** Est p̄terea p̄ p̄dictoz z aliq̄
rū subseq̄ntiū intellectu norādū q̄ ignorā
tia triplici mō seu sub triplici respectu se
p̄t ad actū volūtatis h̄re. **¶** Uno mō antecē
denter. **¶** Alio mō p̄comitant̄. **¶** Et alio mō
cōsequēter. **¶** Antecedēt̄ at̄ se h̄z ignorātia
ad actū volūtatis/q̄n nō est volūta/seu vt
iā dicat̄ volūtaria. z tamē est causa volen
di aliqd qd alias homo nō vellet sc̄z si ta
lis ignorātia nō esset vt pura q̄n hō igno
rat aliquā circūstantiā act⁹ quā scire non
tenebat̄/z ex hoc aliquid agit quod nō fa
ceret si illam circūstantiam sciret. **¶** At po
nit ip̄se beatus **Thomas** exemplū de illo
qui diligētia de hinc inde circūspiciēz
do adhibita/ignorās aliquem trāsire per
viam/proijcit sagittam/qua trāsēuntē in
terfecit. **¶** In isto enim casu/ ista ignorātia
istius circūstantie/sc̄z trāsitus istius ho
minis non est volūta nec volūtaria/qz iste
proijciēs sagittā bene voluisset trāsire
illi⁹ hominis scire/z tamē est causa volen
di quia alias iste homo nō voluisset scilz
proijciendi illā sagittā/quā alias nō pie

cisset. si scz illā circūstantiā transitus illi
 hominis sciuisse. Et ita de multis alijs q̄
 frequētissime occurrūt. Et hec ignorātia
 sic antecēdēs simpliciter causat inuolun/
 tariū. i. dū contingit et occurrit actū inuo/
 luntariū reddit seu efficit. **C**ōcomitā/
 ter autē se habet ignorātia ad actū volun/
 tatis/ quādo est de eomet qd̄ agitur. qd̄ si
 etiā sciret/ nihilomin⁹ ageret. ita q̄ ipa ig/
 norātia nō inducit ad volendū vt illō si/
 at. sed solū cum tali facto cōcurrit. ita q̄ si
 mul cōtingit illud esse factū. et esse ignora/
 tum. **U**t iuxta exemplū beati **Tho.** de il/
 lo qui q̄rit hostē occidere. et animo suo oc/
 cidere firmavit. cōtingit q̄ casu vel in ne/
 more vel alias istum hostē sagitta vel lan/
 cea occidit. sed dū eum occidit. credit oc/
 cidere ceruū. **I**n isto enī casu ista ignorā/
 tia q̄ tunc hostis ille ibi esset et q̄ tūc occi/
 dat. cōcurrit cū ipso facto scz cum ipsa oc/
 cisione. ita q̄ simul cōtingit illū hostē oc/
 cidit et occidit ignorari. nec ipa ignorantia
 q̄ scz ille hostis tūc ibi esset/ induxit istuz
 occisorē ad eū occidendū. qz ita bene euz
 occidit. si ibi tūc eū esse sciuisse sicut oc/
 cidit quādo ignorabat. **E**t talis ignoran/
 tia dum cōtingit seu occurrit non reddit
 seu efficit actū inuoluntariū. quia nō cau/
 sat aliqd̄ quod sit repugnās volūtati. i. p̄
 quod volūtas si sciret impediret facere qd̄
 tūc facit. vt satis est considerare in exem/
 plo statim posito. **S**ed talis ignorātia si
 bene aduertat bñ causat seu efficit actū p̄
 illo instāti quo fit nō voluntariū. sic scilz
 q̄ pro illo instāti quo sic voluntas nō ha/
 beat actualiter volitionē illū actū facien/
 di vt etiā patet in dicto exēplo stati posi/
 to. **C**larū est enī q̄ ille occisor p̄ illa hora
 qua illū hostē sic a casu occidit/ nō habe/
 at actualit̄ volūtate eū occidēdi. qz tūc
 ibi eū eē ignorabat. imo ceruū ibi eē et cer/
 uū occidere credebat. **N**ec seq̄tur q̄ si talis
 ignorantia reddat seu efficiat actū nō vo/
 luntariū. q̄ p̄terea eū reddat inuoluntarium
Magna etenī in ista duo est dīna. **R**ed/
 dere etenī seu efficere actū nō voluntariū/ ē
 facere qd̄ volūtas p̄ instāti quo ille actus
 fit/ nō habeat actualē volitionē eū facie/
 di. **R**eddere vero seu efficere actū inuolu/
 tariū est facere q̄ voluntas actualē seu ha/
 bitualē volitionē habeat illū actū nō p̄fi/
 ciēdi. q̄ valde in se differūt. **M**agna etenī
 differētia est inter non velle facere. et velle

nō facere. **P**rimū p̄dictorū vt iā tactū est
 bene causat seu efficit ignorantia p̄comi/
 tans. de q̄ nūc agit. **S**ed scdm̄ nō causat
 nec efficit. **E**t ratio est. qz idē nō p̄t eodē
 instāti esse actualiter volūtū et ignoratū. s̄
 bñ p̄t eodē instāti esse habitualit̄ seu di/
 spositiue volūtū et ignoratū. **C**ōsequēt̄
 autē se habet ignorātia ad volūtate. in q̄n/
 tū ipsa ignorātia est volūta seu volūtaria.
Quod duobz modis cōtingere p̄t. **U**no mō
 directe. **A**lio mō indirecte. **D**irecte quādo
 actus volūtatis fert̄ in ipam ignorātiā. si
 cut cū aliq̄s vult ignorare. vt excusatiōez
 peccati habeat. vel vt a peccādo nō retra/
 hat. **I**uxta illō iob. xxiij. **S**cientiā viarū
 tuarū nolum⁹. **E**t hec dicit̄ ignorātia af/
 fectata. **I**ndirecte vero itez duplicit̄ con/
 tingere potest. **U**no mō cū aliq̄s actu nō
 p̄siderat qd̄ cōsiderare debet et p̄t. **E**t hec
 dicit̄ ignorātia male electōis. vel ex passi/
 one aliqua. vel ex malo habitu pueniēs.
Alio modo cū aliq̄s noticiā quā de aliq̄/
 bus deberet habere nō curat adquirere. et
 fm̄ hunc modū ignorātia vniuersaliū iur/
 ris que q̄s scire tenet/ volūtaria dicit̄. q̄si
 p̄ negligentia pueniēs. **C**ū enī nō nisi p̄
 p̄ter negligentia habeat. voluntarie habe
 ri videt̄. **N**ūc igit̄ p̄dicta ad p̄positū so/
 lutionis p̄dicte scde questōis p̄ncipalis
 iuxta intentōem eiusdē beati **Thome** ap/
 plicādo. **S**i rō vel conscia/ erret erro/
 re volūtario. q̄ scz nō causat inuoluntariū.
 vtputa quia puenit ex ignorātia. vt p̄co/
 mitate. q̄ scilz cū actu cōcurrit nec ad ipm̄
 p̄ficiendū inducit. vel cōsequēte q̄ scz vo/
 lūta seu voluntarie est. vel directe p̄ter ne/
 gligentia vtputa qz est error seu ignoran/
 tia circa id qd̄ q̄s scire tenet vel cōsiderare
 d̄z p̄t. tūc talis error rōis vel p̄scie/ nō ex/
 cusat quin voluntas tali rōni vel p̄scie/ie
 sic errati p̄cordās sit mala. **S**i at̄ sit er/
 roz q̄ causat inuoluntariū vtputa ex igran/
 tia antecēde. q̄ ex igratia alic⁹ circūstantie
 absq̄ oī negligentia causat pueniēs. tūc ta/
 lis error rōis vel p̄scie/ volūtate. tali rōni
 vel p̄scie sic errati p̄cordāre excusat. vt nō
 sit mala. vtputa grā alic⁹ exēpli **I**uxta eū/
 dē bñm̄ **Tho.** si rō et p̄scia alicui⁹ a deo er/
 rent q̄ sibi dicit̄ q̄ possit ad vxorē alicu/
 ius accedere. volūtas tali rōi et p̄scie sic er/
 rati p̄cordās/ mala est nec excusat/ eo q̄ er/
 roz ille puenit ex ignorātia legis dei. quā
 scire tenet vel inq̄rere. **S**i autē ratio et con/

Cōpendiū theo. De natura

scientia p̄dicti hominis in hoc errent/ q̄
aliquā mulierē quā loco sue vxoris de no
cte submissam ignorat/ credat esse vxorē
suā. ⁊ illa muliere debitū reposcēte/ velit
eā cognoscere/ excusat volūtas ei⁹ vt non
sit mala. Quia error iste ex ignorātia ali
cuius circūstantie prouenit. q̄ inuolun
tariū causat. ⁊ sic excusat. **P**ossunt alia
multa exempla cōcipi ⁊ ad p̄positū appli
cari. immo frēq̄nter occurrūt casus diuer
si in hac materia. **P**ro ampliori adhuc
tam p̄dictoz/ q̄s materie in se declaratiōe
expediēs v̄sum est determinationē triuz
questionū. quas sup sc̄do sententiāz tra
ctat dñs petrus de tharēthasia/ ordinis p̄
dicatoz/ olim Innocēt⁹ papa. v. hic iux
ta effectū dictozū suozū breuiter subne
ctere. **P**rima questio est. **U**trū ignoran
tia sit peccatū? **U**trū ignorantia excusat
p̄ctm? **Q**ue ignorantia excusat p̄ctm?
Circa primā questionē/ norandū primo
fm eū venit/ q̄ cū culpa sit defectus volū
tariuz/ eius rei q̄ debet inesse/ ip̄a ignorā
tia inquantū caret volūtario caret culpa
sed inquantū habet de volūtario/ habz de
culpa. **E**ū in sup vt etiā dicit priuatōes
p̄ habitus cognosci habeāt. vtputa iuxta
p̄positū ceptū loquēdo. ignorātia p̄ sci
entiā. aduertendū venit q̄ triplex quātū
ad materiā p̄ntem spectare videt̄ repit̄ sci
entia. **U**na est imp̄tinentiū ad salutē. **A**lia
vtiliū ad salutē. **A**lia necessariū ad salu
tem. **I**mp̄tinentiū ad salutē. vt scire geo
metriā vel arismetricam vel hmōi. **U**tiliū
ad salutē. vt scire epl̄as pauli. act⁹ ap̄tozū
⁊ hmōi. **N**ecessariū ad salutē. vt scire r̄ij
articulos fidei. decē p̄cepta legis. septē
peccata mortalia ⁊ hmōi. **E**t intelligant̄
hec fm status ⁊ grad⁹ p̄sonaz. q̄ aliqd est
necessariū ad salutē scire respectu vnus/
quod solū esset vtile respectu alterius. **A**li
quid etiā est necessariū vni ad salutē scire
explicite. quod sufficeret alteri scire impli
cite. ⁊ similiter de plurib⁹. **R**espectu q̄z
p̄ oppositū triplex. etiā repitur ignorātia
sc̄z imp̄tinentiū ad salutē. vtiliū ad salutē
⁊ necessariū ad salutē. **P**rima siue sit vo
luntaria siue inuolūtaria nō est peccatū.
Sc̄da siue etiā volūtaria fuerit siue inuo
lūtaria. nō est de se p̄ctm. licet homo eam
contēnendo peccare posset. **T**ertia s̄o ig
norātia sc̄z necessariū ad salutē. itez tri
plex repitur. **U**na sc̄z om̄ino inuolūtaria

Alia om̄ino voluntaria. **E**t alia p̄tim vo
luntaria. p̄tim inuolūtaria. **P**rima ē in
eis qui scire nō possunt. vt sunt infantes
pueri ⁊ hmōi. ⁊ hec nō est in culpa. ⁊ p̄ cō
sequens nec p̄ctm sed solū est quedā pena
inquantū sc̄z ignorātia/ scientie carētiā
⁊ sic quandā imp̄fectōem dicit. **S**c̄da est
in eis qui scire possunt. sed nolunt. **E**t sic
ignorantiā velle habere vident̄ ⁊ affecta
re. **E**t hec proprie nō dicit̄ pena cū sit vo
lita. sed est culpa ⁊ p̄ctm. nō rōe q̄dem ig
norantiē in se. **I**gnorare etenim de se nullū
p̄ctm est. sed rōne p̄uerse volūtatis igno
rādī ea q̄ q̄s scire tenet ⁊ q̄ sibi necessaria
sunt ad salutē. **N**ec enī malū actū culpe
velle/ solūmodo p̄ctm est. s̄z etiā velle ma
lum pene ordinātis ad culpā. q̄lis est ig
norantiā eoz que sciri debēt. est peccatū.
Tertia ignorantia est in eis q̄ scire p̄nt et
bene vellēt/ sed scire negligūt. **E**t hec par
tim est pena p̄tim culpa ⁊ p̄ctm. **P**ena q̄
dem inq̄ntū sc̄z talis ignorātia que vt ra
ctū est quandā imp̄fectōem dicit. nō est p̄
prie volita. immo quodāmodo displicēs
Culpa vero ⁊ p̄ctm inq̄ntū ex defectu ho
minis. sua sc̄z negligētia venit q̄ ipse sciē
tiam eoz que scire tenet ⁊ que sibi necessa
ria sunt ad salutē/ nō habet cū habere. pos
set. ⁊ sic quodāmodo volūtarie hāc igno
rantiā habere videtur. nō quidē volūtate
efficiente vt in p̄cedētī. sed volūtate om̄i
tente q̄ licet nō p̄prie ⁊ vere. effectualit̄ t̄i
⁊ interpretatiue volūtatis est. **E**t ex his patz
solutio p̄dicte prime questiois. **S**e
cunda vero p̄dicte triuz questionū/
eisdē q̄si medijs fm p̄fatū doctorē dissol
uit. **P**resupponit enī p̄rio illud iā sepe
supra tactū. q̄ sc̄lz oē p̄ctm inq̄ntū est vo
lūtariū intātū est p̄ctm. **E**t q̄ infert q̄ illō
q̄d diminiuit de voluntario diminiuit de
p̄ctō. **D**einde illā triplicē d̄fnaz ignoran
tie in determinatiōe q̄stiois p̄cedētis posi
tā/ effectualit̄ resumit dicēdo. **E**x p̄ria ig
norātia om̄ino inuolūtaria q̄ dicit̄ inuinci
bilis q̄z vinci nō p̄t. vt q̄ est in pueris ⁊ a
natura insensatis a toto. i. totalit̄ excusat
p̄ctm. **S**c̄da s̄o ignorātia sc̄z om̄ino vo
lūtaria/ q̄ dicit̄ ignorātia affectata nullo
mō excusat p̄ctm. quia vt p̄ magistz sen
tentiāz dicitur. **E**t si talis ignorantia ex
cuset inquantū ignorantia est. aggrauat
tamē inquantū est affectata. **U**n tantum
aggrauat quantū excusat. **E**t circa hanc

E

ignorantiā qz de ipsa frequēter verbū oc-
currit/aduertat. qz nulla ignorantia de se
est simplicit affectata. Etenī omēs hoīes
iuxta phm/naturaliter scire desiderāt. sed
est bene aliq ignorantia de p accidens affe-
ctata. inquantū scz sciētia ei opposita cre-
ditur debere hominē mouere seu induce-
re ad aliqd quod ipse nō vult z qd sibi di-
splicet. **T**ertia vero ignorantia scz p̄tim
volūtaria z p̄tim inuolūtaria. qz scz vt sa-
tis supra tactū est a volūtate omittēte. nō
autē a volūtate efficiēte seu approbāte p-
cedit. excusat a tāto. sed nō a toto. i. nō to-
taliter excusat p̄tim. sed bñ grauitatē pec-
cati diminiuit. Ita qz peccatū p tales igno-
rantiā cōmissum/nō est de se ita graue/ si
cur esset si talis ignorantia nō haberet. Et
intelligat hoc de ignorantia que p aliquēz
modū dat cām ipsi peccato. sic scz qz si ip-
sa nō esset/peccatū illud nō cōmitteretur
vel nō eodē mō cōmitteret. Nam est alia
quedā species ignorantie omē generaliter
p̄tim cōcomitans de qua nihil ad p̄ns p-
positū. **C**irca vero tertiā z vltimā pre-
dictaz triū questionū sic distinguēdo di-
cit p̄fatus doctor. qz duplex est ignoran-
tia. Quedā est facti quedā est iuris. Ig-
norantia facti dupliciter cōtingere potest
Aut scz adhibita diligentia. z hec excusat
a toto. quod exponat vt supra. Et exēpli-
ficat de cōcubitu iacob cū lya primogeni-
ta filia laban. quē concubitiū talis igno-
rantiā excusauit. Aut talis ignorantia facti
contingit nō adhibita debita diligentia.
z hec excusat a tanto. sed nō a toto. quod
etiā vt supra exponat. z exemplificat de fa-
cto lamech dū occidit caym. cū tamē ferā
putaret occidere. Qd factū talis ignoran-
tia nō excusauit a toto sed bñ a tāto. **I**g-
norantiā autē iuris vt iam aliq̄liter in su-
prioribus declaratū est/sub duplici quali-
tate reperitur. vna vincibilis. alia inuinci-
bilis. Vincibilis quā scilicet vt etiā supra
expositū est qz vicerē potest. iterū duplex
reperitur. Una affectata. qñ scilz iuxta etiā
superius notata aliquis ea q iuris sunt q
scire tenet z scire potest/scire nō vult. imo
illam eorū ignorantia quodāmodo ne a
peccato retrahat se habere cōplac. Et hec
ignorantiā in nullo se excusat. nec scilz a to-
to. nec a tanto. Alia dicit simplex. cū. s. in-
tra etiā sup̄ notata aliq̄s ea q iuris sunt
que scire tenet/bñ scire veller. s3 cum scire

possit negligit. Et hec ignorantia excusat
a tanto sed nō a toto. **I**gnorantiā vō in-
vincibilis sub duplici etiā qlitate reperit.
Una innata. alia incidens. Innata oīno
excusat. z a tanto. z a toto. vt infantibz. z a
natura insensatis. Incidēs vero itēz du-
plex est fm scz qz dupliciter p̄tingere potest
Una nāqz incidit sine culpa. Alia vō in-
cidit ex culpa. Prima q scz sine culpa in-
cidit. vt qñ grā exēpli homo dādo opam
rei licite/efficis furiosus. z hec qñ totalitē
ligat seu impedit rōem seu vsūm rōis ex-
cusat a toto. alias nō. De secūda vero in-
cidētī scz ex culpa. vt qñ hō prestiterit cām
sue ignorantie/duplex est opinio. Una est
que ponit qz si talis ignorantia rōnem seu
vsūm rōis oīno ligat seu impedit. tūc pec-
catū quod seq̄tur excusat. Ut grā exēpli
Cū furiosus qz p suā culpā incidit in fu-
riā. ex vi illi furie occidit hoīm. talis enī
nō peccat. qz vt anīal brutū in solo impe-
tu mouet z nō rōne. Alia est opinio q po-
nit qz talis ignorantia nō excusat a toto. s3
bñ a tāto. An in casu p̄cedētī talis furio-
sus vt dicit min⁹ peccat. qz si furiosus nō
esset. peccat tamē. Prima opinio pbabili-
or videtur. Propter dubiū tamē talibz si
sanētur debet fm canones penitētia iniū-
gi. Et hec qñtū ad naturā seu qualitātē
conscientie dicta sufficiant.

De natura qualita

te z numero circūstantiaz. **B**
Nunc de natura z qlitate z nū-
ero circūstantiaz aliq̄ dicēda ve-
niūt. Etenī vt sup̄ tactū est ad
cognoscēdā dīnāz nature z qlitatē p̄ctōz
tā mortalē qz venialē. n̄ modice p̄fert h̄mōi
circūstantiaz naturā cognoscere diligētēz dū
casus occurrūt p̄siderare ac debite attēde-
re. Et hinc ē qz cōit p̄ doctores tres assign-
tur cause p̄ncipales p̄t qz h̄mōi circūstā-
tiāz p̄sideratō/n̄ solū ad scīāz moralē. sed
valde p̄ncipalr ad scīāz theologica p̄tinēz
qlis nō dubiū est scīa regimīs istructōis z
directōis aīaz maxie in foro p̄niali. q vt
d̄t Greg. i pastorali Ars ē artū. scīa scīaz
P̄tia cā est qz h̄mōi scīa theologica cō-
siderare h3 act⁹ hūanos. fm qz per eos hō
ad b̄tudinē salutēz etnā ordiat. Dē at
qd ad aliq̄ finē ordiat oportet illi fini
pporcionatū. Actus at hūani fini pportio-
nant fm quādā cōmensuratōem que fit

Compendiū Theologie

per debitas circūstantias. rationabiliter ergo ad predictā sciētiā theologica p̄tinet. ipsarū circūstantiarū consideratio.

Secūda causa est. quia ipsa etiā sciētia theologica cōsiderare habet actus humanos. s̄m quod inuenit̄ in eis bonū et malū. meli⁹ et peius. **N**ec aut̄ in ip̄is actib⁹ humanis frequētissime ex circūstantiis reperiri. s̄m q̄ ip̄as circūstantias vt infra declarabit̄ diuersificānt. ratōnabiliter ergo ipsarū circūstantiarū consideratio ad huiusmodi theologica sciētiā p̄tinere dicitur et p̄tinet. **T**ertia causa quia ip̄a etiā sciētia theologica cōsiderat actus humanos s̄m q̄ sunt meritorij vel demeritorij. quod q̄dem cōuenit̄ actib⁹ hūanis ad quod requiritur q̄ sint volūtarij. Actus autē humani frequētissime iudicari h̄nt volūtarij vel inuolūtarij s̄m cognitioez vel ignorātiā circūstantiarū. **R**ationabiliter igitur circūstantiarū cognitio ad huiusmodi sciētiā theologica p̄tinere dicitur et p̄tinet. **A**d declaratiōem igit̄ materie p̄ricularius descendēdo. circūstantia sic describit̄. q̄ est accidēs actus humani. **E**t intelligat̄ ista descriptio nō de accidēti quod inest rei vt sua q̄litas. sicut albū dicit̄ accidēs rei albe. sed intelligat̄ accidēs quasi cū alio siml̄ in eodē subiecto cōcurrenter existēs. extra tamē substantiā ip̄ius cum quo sic cōcurrit et existit. **S**ic enī circūstantia dicit̄ accidēs actus hūani. quia cū actu humano simul in eodem subiecto cōcurrit et existere potest. **E**st tamen extra substantiā ip̄ius actus humani nec est de eius substantiā. **Q**uod s̄m nomen de se importat et cōnotat. **D**icit̄ enī circūstantia quasi circū aliquid stans. **C**ircūstantie autē s̄m quas vt supra tactū est. act⁹ h̄mōi iudicari habēt boni vel mali/meliores vel peiores/meritorij vel demeritorij. zc. et p̄ consequēs ad beatitudinē salutēq̄ eternā ordinari assignant̄ a tulio in sua rhetorica seprē. que cōtinent̄ in isto versu **Q**uis. quid. vbi. quib⁹ auxilijs cur. quomō. quādo. **E**t enī iuxta quod ip̄e tullii dicit̄. **I**n actib⁹ humanis ad eorū bonitatē seu maliciā debite dinoscēda p̄dicta considerāda veniūt. scilz quis est q̄ fecerit. quid est quod fecerit. vbi fecerit. q̄ bus auxilijs. instrumētis vel medijs fecerit. quare fecerit. quō fecerit. quādo fecerit. **P**hilosophus autē in tertio ethicoz ad

dit octauā circūstantiā scz circa q̄d **S**ed tullius eā sub illa circūstantia quid. p̄prehendit. **D**ictamen ip̄arum circūstantiarum fiet declaratio s̄m numerū et positionē philosophi. **N**umer⁹ autē seu sufficiētia istarū circūstantiarū sic sumi potest. **C**ircūstantia enī vt iam dictū est dicit̄ q̄ si extra substantiā actus existēs. sed tamē ip̄m actū aliquo mō attingens. **T**riplici autē modo seu respectu potest circūstantia actū ip̄m humanū attingere. **U**no mō inquantū attingit ip̄m actū in se. **S**ecundo modo inquantū attingit cām ip̄ius act⁹. **T**ertio modo inquantū attingit effectū ip̄ius actus. **R**espectu primi modi dupliciter potest ip̄a circūstantia ip̄m actum i se attingere. vel p̄ modū scz cuiusdam mēsure seu cōmensuratōis et sic erūt circūstantie respiciētes seu cōcernētes locū et temp⁹. q̄ denotant̄ p̄ hec duo verba in predicto versu posita. scz vbi. et quādo. vel p̄ modū q̄litas ip̄ius actus. et sic erit circūstantia respiciēs seu cōcernēs modū agendi quo. s. actus ip̄se factus est. q̄ denotat̄ p̄ hoc verbū quō. **R**espectu vero secūdi modi scilz respectu cause ip̄ius actus. cum oīm actuum et affectū humanoz q̄tuor sunt cause principales. scz efficiēs. materialis. formalis. et finalis. quadruplex circa istas q̄tuor causas accipit̄ seu occurrit differentia seu qualitas circūstantiarū. **C**irca enī causam efficientē/alias accipit̄ seu occurrit circūstantia ip̄ius agētis que denotat̄ per hoc verbū quis. **C**irca cām materiale accipit̄ seu occurrit circūstantia circa obiectū que denotat̄ p̄ hoc verbū quod ad dit p̄hs. scz circa quid. **C**irca cām formalem accipit̄ seu occurrit circūstantia circa causam coagētem seu coopantem seu cōcurrentē. que notat̄ p̄ hoc verbū quib⁹ auxilijs. **E**t intellige vt iam tactū est. vel instrumētis. zc. vel h̄mōi que faciūt ad formam act⁹. **C**irca causam finale accipitur seu occurrit circūstantia circa propositū et intentōnē agētis que denotat̄ p̄ hoc verbū cur. i. propter quid qua de causa zc. **R**espectu vero tertij modi. scz respectu effectus ip̄ius actus accipit̄ seu occurrit circūstantia circa illud quod ex tali actu cōtigit et secūtū est. que denotat̄ p̄ hoc verbū quid. **D**e igitur sunt circūstantie ex quibus vt pluries tactū est. actus hūani q̄ad bonitatem vel maliciā. meritū vel demeri

tum rē. iudicari habent nec plures reperi
 ent quin ad aliquā premissarū sint redu/
 cibles. **E**t ad maiorē instructōez medi
 ocrū et simpliciū quibz. vt supius tactū
 est nō tanta sciētia vel librorum facultas
 suppetit/expediens iudicātū est de predi
 ctis circūstantiis aliquāliter exemplifica
 ri. vt etinde in similia facilius manuduci
 possint. et seruando ordinē versus supra
 positi. **R**espectu igit̄ primi verbi scilz
 quis. certū est q̄ ceteris alijs paribz graui
 us peccat sacerdos q̄ simplex clericus. et
 grauius clericus q̄ simplex laicus. et gra
 uius vir q̄ femina. **R**espectu secūdi. scz
 quid. certū est q̄ ceteris alijs paribus ho
 micidiū est grauius peccatum q̄ furtū. et
 adulteriū q̄ simplex fornicatio. **R**espe
 ctu tertij. scz vbi. **C**ertū est q̄ ceteris alijs
 paribus furtū vel p̄cussio. vel fornicatio
 que fieret in ecclesiā vel alio loco sacro. est
 grauius peccatū q̄ si fieret extra ecclesiā et
 in loco nō sacro. **R**espectu quarti scilz
 quibz auxilijs instrumētis vel medijs. et
 certū est q̄ domū ad predandū intrare p̄
 falsam clauē. vel seram aperire per instru
 menta subtilia. vel p̄ subordinatōnem fa
 muli aut ancille ceterz alijs paribz/ est gra
 uius peccatū q̄ a casu inuentā apertā vel
 perforamē muri nō obstructū intrare. **R**
Respectu quinti scz cur seu propter qd. cer
 tum est q̄ latitare in nemoze vel alio loco
 suspecto. seu cōducere societate aliquā in
 tentōne aliquem vel aliquos occidēdi ce
 teris alijs paribus est graui⁹ peccatū q̄ p̄
 dicta facere intentōne sola depredādi. **R**
Respectu sexti scilicet quō. certū est q̄ cete
 ris alijs paribus grauius est peccatū ho
 minē et p̄posito deliberato et per insidias
 q̄ subito motu subito q̄ in cursu occidere
 Et grauius ceteris alijs paribz veneno in
 cōuiuio q̄ gladio aperte inuadēdo occi
 dere. **R**espectu septimi. scz quādo. cer
 tum est q̄ domū pro depredādo de nocte
 intrare. ceteris alijs paribus est grauius
 peccatū q̄ de die intrare. Et fornicari die
 sancto pasche. vel alio solēni ceteris alijs
 paribus graui⁹ est peccatū q̄ die nō solen
 ni. **R**espectu vero octaue circūstantie
 p̄ philosophū addite. scz circa qd. **C**er
 tū est q̄ machinamēta et deceptōes tende
 re et parare ad inducendā mulierē religio
 sam vel vrozatā in fornicatōnem ceteris
 alijs paribus/ est grauius peccatū q̄ ma/

chinari ad inducendā vnam aliā omīno
 solutā. sic de similibz. **A**ddunt aliqui vl
 tra omnes predictas circūstantias vnam
 aliam scilz Quotiens. **C**irca quā dupli
 citer dici potest. **U**no modo q̄ cū iuxta p̄
 mum triū modorū actū humanū attingē
 di supra factorū/ ipsa circūstantia. quoti
 ens. videat̄ actum in se attingere p̄ modū
 cuiusdā cōmensurationis tempis. potest
 ratiōnabiliter intelligi et cōprehendi sub il
 la circūstantia. quando. **N**ec enī debite et
 sufficiēter potest siue in p̄fessione siue ali
 as. quātitas seu grauitas peccati p̄ illam
 circūstantiā. quando. p̄quiri et haberi. vt
 puta scz quo tempe. qua die. qua horazc.
 peccatū factū sit. **Q**uinetiā effectualiter di
 cti peccati quātitas et grauitas p̄ dictā cir
 cūstantiā quotiens p̄quirat̄ et habeat̄. vt
 gratia exempli **C**ontingere potest immo
 frequēter cōtingit q̄ homo pluries idem
 peccatū. vt puta fornicatōem. vel furtum
 cōmittere. vna vice tempe quadragesimali
 et die solenni. **E**t alia vice. alio tempore.
 et die nō solenni. **E**t sic de similibz val
 de quotidianis. **S**i igit̄ debite et suffici
 enter ab isto p̄quirat̄ et sciat̄ quando tale
 peccatū cōmiserit. satis etiā sciet̄ quotiēs
 ipse cōmiserit. **A**lio modo dicit̄ q̄ proprie
 ista circūstantia. quotiens/ nō est nec di
 ci debet circūstantia. quia proprie nec actū
 in se/ nec causam ipsius actus/ nec effectū
 ipsius actus respicit. imo nec peccatū in
 se quoquo modo aggrauat. sed solum et p̄
 prie quandā reiteratōem peccati plurali
 tatē peccatorū dicit. vt clare apparere po
 test p̄ exemplū quod de ipa iuxta similitu
 dinem p̄cedentū circūstantiarū poni po
 test. **C**ertum est enī q̄ ceteris alijs paribz
 grauius est peccatū ter aut quat̄ mulierē
 de fornicatōne vel adulterio sollicitare. q̄
 semel. **E**t grauius ter aut quater insidias
 ad aliquē occidēdum tendere et parare q̄
 semel. **S**ed proprie ista nō vnum et idem
 peccatū sunt. immo plura. et proprie que
 dam reiteratio peccatorū. **N**otāter aut̄ in
 premissis exemplificatōnibz addita sunt
 illa verba. **C**eterz alijs paribus. **N**am cir
 ca casus premissos et similes/ possent eti
 am alie circūstantie contingere seu occur
 rere que de se aliter qualitate et grauedinē
 peccatorū predictorū disponerēt et causa
 rent. **N**am quod bene aduertēdū est ex cō
 cursu pluriū circūstantiaz. circa aliquem

Compendiū theologie

actum/potest maior eius bonitas vel malicia. maiusq; meritū vel demeritū causari. Per predictas etiā exemplificatōes poterit faciliter discretus et intelligēs de casib; qui sibi vel in p̄pria p̄sona vel in personis alior; utputa in cōfessione aut alias contingere possunt diiudicare et discernere. Nā ut sepe in superioribus tactū est pro hoc q; etiā clarius dādo intelligi hic de ip̄arum natura et qualitate circūstantiaz principaliter actū est. Ex concursu alicuius aut aliquaz circūstantiaz actus q; alius de se ex suoq; genere seu natura nō esset nisi veniale peccatū/immo forsan actus meritorius. efficiē peccatū mortale. ut pluries exemplificatū est de verbo ocioso. occasiōe q; seu p̄uocatōe risus. et de datōe elemosine que de se ex suoq; genere est actus meritorius. Quib; si addatur et cōcurrat circūstantia illa respectu cause finalis seu intentionis actus de qua supra sup illo verbo. **Aur.** Utputa q; fiant ad p̄uocandū seu inducendū mulierē in fornicatōem/ efficiētur peccata mortalia. Et similiter de alijs iuxta suū genus et naturā. Et hec quo ad naturā. qualitātē. et numerū circūstantiarum. quātum huic tractatui cōgruere iudicatum est/dicta sufficiant.

De diuersis nominibus peccati actualis et venialis.

Quo vero ad diuersitatē nominū que peccato actuali veniali p̄ nonnullos s̄m diuersas eius proprietates. op̄atōes et effectus attribui solent/est aduertendū q; sicut in superiorib; vbi de ipso peccato veniali agi incepit/dictū est. diffinitionē beati Aug. que peccato actuali mortali supra vbi etiam de ipso peccato mortali tractatū est. ex eo q; in ipso est p̄fecta ratio peccati attribuit/solere p̄ aliquos peccato in generali et tanq; generi attribui. et sic quodāmodo s̄m tamē maius et min⁹/posse ipso peccato veniali cōpetere et cōuenire. ita de nominibus nominūq; diuersitate dici potest. q; scz in superioribus peccato mortali in se plura et diuersa noīa attributa sunt q; bene cōmuniter peccato in generali et tanq; generi attribui solent. et sic quodāmodo s̄m tamen maius et min⁹/possent etiā ipi peccato veniali attribui et cōuenire. **Jo** ad clarius semp naturā et qualitātē pecca-

ti venialis cognoscendū recitabūtur hic aliqua noīa ipsi p̄cto veniali attribui solita. In quoz aliquib; cū ipso p̄cto mortali cōuenit intelligātur p̄ prius et principalius ipi peccato mortali cōpetere. cum in eo ut tactū est p̄fecta ratio peccati cōsistat. et secundario ac min⁹ principalit. imo p̄ quandā largam acceptiōez ipi peccato veniali. cū s̄m beatū Tho. nō cōsistat in eo p̄fecta ratio p̄cti. imo solū quedā imp̄fecta. **P**otest igit̄ primo peccatū veniale nominari. et interdū ab aliquib; nominatur macula. et hoc q; maculat aiām. **Do** q; dē iuxta beatū Tho. intelligat̄ nō p̄prie loquēdo sed solū s̄m qd. in q̄ntū scz p̄ctm veniale impedit nitorē q; est ex actib; virtutum. Quia nō diminuit nitorē habitualem. nec enī habitū charitatis et aliaz virtutū diminuerē habet. sicut facit peccatū mortale. **P**otest etiā nominari reatus ex eo q; ad penā obligat. sed hoc etiā vt iā statim tactū est intelligat̄ largo modo et q; si imp̄proprie. q; ad penā eternā p̄cise non obligat. vt facit p̄ctm mortale. sed solum sub distinctione. **Uel** scz ad penā eternam vel ad penā purgatorii. vel ad penā p̄tialiter satisfactoriā. **Do** capitulo imediate sequenti/vbi de dicti peccati venialis effectib; agitur/lati⁹ declarabit. **P**otest etiā noīari p̄uaricatio in q̄ntū scz mandati dei respicit qd̄ trāsgrediēdo p̄uaricat. Sed similiter vt p̄us itelligat̄ largo modo et quasi ip̄proprie. qm̄ peccatū veniale non facit directe cōtra legem dei et mandatū. s; bene p̄ter. vt late in superiorib; expositū est. **P**otest etiā noīari p̄ctm. put et de facto noīatur. in q̄ntū scz est cōuersio ad bonū cōmutabile. sed vt etiā tactū est hoc largo modo et minus principalit. Quia illa cōuersio ad bonū cōmutabile/ nō est cū totali et habituali auersioe a bono incōmutabili. sicut est in p̄cto mortali. Nā in isto peccato veniali/neq; plus neq; tātum diligit̄ ipm̄ bonū cōmutabile ad quod sic fit cōuersio/sicut bonū incōmutabile a q; fit auersio. vt bene ample et pluries in superioribus declaratū est. **P**otest etiā nominari nefas in q̄ntū scz est illicitū p̄sone p̄petranti. Sed vt frequēter dictū est. hoc etiam est largo modo sumendor; quodāmodo imp̄proprie. **P**lura alia possunt ipi peccato veniali s̄m diuersas eius op̄atōes et effectus noīa attribui. interdū etiā p̄ alijs

attribuuntur. sed supra dicta satis sit teti-
gisse et declarasse. Sunt enī ea que magis
pprie sibi cōuenire vident et cōmuni' assi-
gnant. **P**eccata venialia intelligi p li-
gnū fenū et stipulā aliqui volūt. inter q̄s
sepe prefatus beatus Thōm. sup illo qd̄
i. ad corin. iij. dicit ap̄ls. **Q**uod aliqui sup fun-
damentū spūale edificat aurum. argentū
lapides p̄ciosos. Alij vero sup edificat li-
gnum. fenū. et stipulā. **E**t q̄ ille q̄ sup fun-
damentū spūale sic lignū fenū et stipulam
edificat saluus erit. sic tamē quasi p ignem
id est patiet penā sed non eternā. intelligi
p ista tria vltima volūt peccata venialia.
Quod tamē fm eūdē doctore proprie in-
telligi habet de ip̄is peccatis venialib' q̄
admiscet se pcurantib' terrena. Nam aliq̄
interdū peccata venialia se viris spūalib'
admiscet. sed qz leuissima sunt non pur-
gant p ignem. sed frequētissime p ipsum
feruorē charitatis. Talia igit peccata ve-
nialia se terrena pcurantib' admiscetia
ideo p lignū fenū et stipulam significatur
quia sicut p̄dicta tria in domo cōgregan-
tur nec tamē ad substātiā edificij p̄tinēt/
immo cōburi possunt. edificio nihilomi-
nus integro remanēte/ ita etiā peccata ve-
nialia multiplicari in hoīne possunt/ ma-
nente spūali edificio. **E**t tunc p istis pati-
tur ignē. vel scilz temporalis tribulatiois in
hac vita. vel purgatorij si ip̄is nōdū pur-
gatis decedat. sed tamē salutē cōsequetur
eternā. **D**icitur autē hmōi peccata ve-
nialia sup edificari spūali fundamēto nō
quasi directe sup ip̄m. etenim sup bonum et
spirituale. malū proprie edificari non po-
test sed super. i. iuxta. sicut in simili ibi in
psal. dicit. **S**up flumina babilonis etc. i.
iuxta flumina babilonis. **N**otāter etiā et
bene ad p̄positū aliquoz infra tangēdoz
dicunt hmōi venialia peccata sic p lignū
fenū/ et stipulā significata spūali edificio
sup edificari. Nam nisi spūali edificio
sup edificata essent. homo talia habēs nō
esset saluus sic q̄si p ignem. **U**n cū pecca-
to mortali et veniali simul decedēs. habet
quidē lignū fenū et stipulā. sed nō hz spū-
rituali fundamēto sup edificata. **E**t ideo
talis nō erit saluus sic q̄si per ignē. qz sim-
pliciter saluus non erit. **E**t important
tria p̄dicta tres modos seu tres gradus
adherētie et grauitatis ip̄soz peccatoz ve-
nialiu. tresqz modos seu gradus purga-

tionis eoz. propter qd̄ generaliter om̄ia
peccata venialia cōplectunt et cōcernunt
quia nullū est qd̄ nō sit alterius p̄dicto-
rū triū modoz seu graduum adherētie et
grauitatis. **E**t q̄ non p aliquē dictozum
trium modoz seu graduū purgatiois eti-
am purgetur. **L**ignū etenim quod respectu
istoz triū diutius in igne manet signifi-
cat maiora. **S**tipula que citissime cōbu-
rit minima. **E**t fenū quod int̄ ista duo se-
q̄si mediocriter hz. significat mediocria.

De diuersis effe

Pectib' peccati actualis venialis.
Pures possent peccati venia-
lis effectus enumerari. put plu-
res existunt. ex q̄bus tamē per
doctores cōiuis assignātur q̄ sequuntur
Unus quidē quia ad penā obligat. **N**on
autē vt statim supra tactū est q̄ ad aliquā
trium penarū p peccatis affligi solitarū scz
eternē vel purgatorie. vel in p̄nti seculo sa-
tisfactorie p̄cise et determiante obliget. sz
bene sub disiunctioe ad alterā scilz earū.
Nam de peccato veniali hic. i. in hoc secu-
lo/ vel satisfactioe hic nō facta in purgato-
rio si cū eo peccatū mortale nō existat/ vel
in inferno si cū eo etiā peccatū mortale exi-
stat/ satisfieri oportet. **E**t si hic in foro. s.
ecclie p̄ntis homo satisfaciāt. leuiter satis-
faciet. **S**i vero in foro purgatorij satisfi-
cere expectet. grauiter valde puniet et sa-
tisfaciet. **S**i vero in foro inferni cum sa-
tisfacere oporteat. pro ip̄o etiam veniali
grauissime puniet quia eternalit. **S**i ta-
men vt tactū est mortale cum ip̄o veniali
existat. i. q̄ homo cum ambob' decesserit
Et ad p̄positū istarū trium punitionū
seu satisfactionū dari solet exemplū de mē-
sura vini q̄ in vno forsan loco valebit so-
lidū vnum. si p̄grediat vltorius. repietur
valere solidos duos. si vero adhuc vlteri-
or fiat progressus repietur valere solidos
tres. **P**ena tamē in inferno pro veniali il-
lata/ incōparabiliter minor est q̄ ibidem
pro mortali illata. **U**nde dicit solet q̄ pe-
na in inferno pro mortali illata/ est sicut
soliditas. **I**llata vero ibidem pro veniali
est sicut superficies. **I**n purgatorio autē p
veniali illata est sicut linea. **I**n p̄nti vero
seculo pro veniali illata est sicut punctus
Unde sicut ista quatuor sunt adiuicem
ip̄porzionabilia. ita inter quatuor penas

Compendiū theologie

Compen

supra dictas improporcionabilis est dif-
ferētia. ¶ Secundus effectus peccati ve-
nialis est q̄ animā maculat. Quod sic iuxta
quod statim supra tractauim⁹ intelligat. q̄
sc̄z nitore illū aīe qui ex actibus caritatis
z virtutū nascitur seu pcedit respectu illi-
us in quo incidit impedit. Et sic per in-
directū. maculā quandā in anima indu-
cit. Prout iuxta aliquos doctores potest
exēplū poni de imagine picta. que aliq̄n-
do denigrari potest intantū vt nullo mo-
do videri possit. Aliquādo vero sic solum
obscurat vt videri quidē possit sed nō ple-
ne discerni. Propter quā similitudinē di-
cit beatus Grego. q̄ pctm̄ veniale obscu-
rat. mortalexero obtenebrat. Respectu at̄
istius maculē dici solet q̄ in saluādis/om-
ne peccatū veniale in p̄nti vita a gratia fi-
nali. i. que in finē habetur. alias saluandi
nō essent. delet. z hoc fm̄ aliquos quantū
ad culpā. sed non quantū ad penā. immo
pena illa in purgatorio soluet̄. Delet at̄
gratia finalis sc̄z que in morte habet̄ pec-
catū veniale in ipsa dissolutōne aīe z cor-
poris. q̄uis etiā forsan nō sit ad illō mo-
tus contritiōis pro iūc directus. z hoc ex
virtute cōplexionis z sui status. Et fm̄ h̄
intelligit̄ verbū August. q̄ dicit. q̄ in pur-
gatorio potest esse absolutio a pena z nō
a culpa. quod etiā similiter ab aliq̄bus do-
ctoribus dici solitū est. S̄z modo cōiter
tenet̄ cum peccatū veniale ab hinc defera-
tur a multis quod etiā quātū ad culpam
in purgatorio purgari possit. Unde expo-
nēdo illō quod domin⁹ de quibusdā pec-
catis dixit q̄ nō remittunt̄ nec hic nec in
futuro dicit Grego. q̄ venialia dimittent̄
in futuro. Quod si intelligat̄ q̄ remittent̄
quantū ad penā tunc expositio sua in ef-
fectu nulla esset. Nam etiā mortalia quā-
rum ad penam q̄ pro eis soluta nō est ibi
dem. purgātur. Ideo clarū est q̄ Grego.
intelligere voluit q̄ venialia in purgato-
rio quo etiā ad culpā purgētur. ¶ Tertius
effectus peccati venialis est q̄ seruoze
charitatis minuit. sicut videt̄ de aqua in
ignem proiecta/ q̄ licet ignē nō extinguat
seruoze tamen illius minuit z tempat.
Quartus effectus pcti venialis est q̄ po-
tentias anime/ in bonis laxat. sicut p̄ exē-
plum quādo imponit̄ onus super equū/
efficitur z reddit̄ minus p̄mptus et expe-
ditus ad ambulandū. ¶ Quint⁹ effectus

peccati venialis est. qd̄ retardat a gloria.
Nam cū homo decedit z possit si in eo nō
eēt venialia/ statim ad celū euolare post
mortē/ propter ip̄a venialia cogetur ad tē-
pus in purgatorio expectare. Nunq̄ enī
facies dei ab aliquo videbit̄. donec soluat
minimū etiā peccatorū venialium q̄ dran-
tem. Oportet enī quēlibet ita mundū an-
te introitū paradisi esse. sicut fuit in inno-
centia baptismali. ¶ Sextus affect⁹ pec-
cati venialis est q̄ bona glorie celestis di-
minuit. Non q̄dem illa que iā debētur et
que iā homo ibi habet̄ p̄ meritū reposita.
Sed illa que deberētur si venialia nō fie-
rent. Nam illo medio tempe quo peccata
venialia fiūt possent aliqua bona fieri. q̄
cum nō fiant de tanto ip̄a gloria cōsetur/
effectualiterq̄ est diminuta. Propter eti-
am illoz venialium perpetratiōne/ oportet
opa quedā bona ad solutiōem et purgatiō-
nem b̄mōi venialium facere z cōuertere per
que valde accrescere potuissent/ accrescere
debuisset cumulus p̄m̄ eterni. ¶ Septi-
mus effect⁹ peccati venialis est/ qz venia-
lia sepe sunt occasio mortalium peccatorū.
Et hoc inter alios quatuor modos. q̄ in
superioribus vbi de septē peccatis mortali-
bus tractari icēpit/ late expositi sunt. vbi
mōstratū est q̄ actus qui de se ex sui qz na-
tura est solum de genere peccati venialis/
potest vel ex cōscientie remorsu vel ex cō-
placētia vel ex procliuitate. vel ex p̄gres-
su. peccatū mortale effici. ¶ Hoc autē eti-
am singulariter aduertēdū est. q̄ sicut ad
remissionē peccati mortalis erigit̄ deser-
tiō actus peccādi cum volūtate firmoqz
proposito in posterum abstinēdi. sic simi-
liter peccatū veniale in p̄nti vita non di-
mittit̄/ nisi etiā actu et proposito deserat̄.
¶ Et hec quoad totalē materiā nature q̄
litat̄ z effectus peccati actualis venialis/
ac circa eam occurrētium/ quantū hunc
presentē istius libelli octauū tractatū cō-
cernere iudicatū est/ dicta sufficiant.

De secunda et vl

tima diuisione peccati in genere seu tanq̄
generis que sumit̄ fm̄ ip̄ius peccati cau-
sam materialem.

Hepeditis his que respectu pri-
me diuisionis peccati in gene-
re seu tanq̄ generis. que scilicet
fm̄ quandā peccati qualitatē z q̄ntitatē

sumebat et sumpta est dicenda occurrebat
 Nunc de secunda et quo ad hunc tractatum
 ultima ipsius peccati etiam in genere seu
 tanquam generis diuisione. que scilicet secundum ipsius
 peccati causam materialē sumit/ aliquid etiam
 dicenda veniunt. Nec hic accipiēda venit
 ipsa causa materialis proprie ut in rebus
 corporalibus seu materialibus fieri posset.
 sed solum per quādam similitudinē ut hic
 causa materialis dicatur illud in quo sit
 seu causatur ipsum peccatum.

Prosecutio et de

claratio ipsius diuisionis.

Diuisio igitur est ista quod peccato
 rum alia sunt cordis. alia oris
 alia operis. Vel secundum alios aliquid
 sunt cogitationis. aliqua locutionis. ali
 qua operationis.

De peccatis cor

dis seu cogitationis.

Peccata cogitationis seu cordis
 sunt hec Cogitatio. delectatio.
 consensus. desiderium mali. volun
 tas pueria. infidelitas. supstitutio. in deuo
 tio. presumptio. despectio. timor male humi
 lians. amor male accendens. prudentia car
 nis. suspitio. inuidia. ira. odium. timor ser
 uilis. exultatio in aduersis proximorum. dolor
 de eius prosperis. contemptus pauperum
 contemptus peccatorum. personarum acceptio
 perfidia. affectus carnalis parentum. inepta
 leticia. seculi tristitia. impatientia. auari
 cia. sollicitudo temporalium. superbia. ppe
 ritas. obstinatio. malicia. tedium boni. ace
 dia. inconstantia. penitentia penitentie. do
 lor quod amplius non est male factum. hypocri
 sis. amor inordinatus placendi. timor di
 splicendi. verecundia de bono opere. amor
 priuatus. sensus singularis. ambitio di
 gnitatum. vana gloria de bonis nature
 vel fortune vel gratie. verecundia de pau
 peribus amicis. contemptus ammonitionum
 immiserordia.

De peccatis oris

seu locutionis.

Peccata oris seu locutionis sunt
 hec. Trebra iuratio. piurium.
 blasphemia. nomen domini irre
 uerenter assumere. veritate impugnare. de
 um de aura iudicare. contra deum murmura

re. irreuenter horas dicere. detractio. adu
 latio. mendacium. vituperium. maledictio
 infamatio. contentio. coniuatio. impugna
 tio veritatis agnita. impugnatio charita
 tis fraternae. seminatō discordie. proditio
 falsum testimonium. mala consilia. derisio
 contradictio obediētie. inuertere facta bo
 na. in ecclesijs placitare. ad iram hominē
 prouocare. reprehendere in alio quod ipse
 facit. vaniloquium. multiloquium. stultiloqu
 um. verba ociosa. vel supflua. vel curiosa
 proferre. iactantia. verborum politio. pecca
 torum defensio. clamor. risus. cachinnus
 turpiloquium. lenocinium. cantilenas secula
 res cantare. in cantu diuino magis stude
 re vocem frangere quam deuote psallere. mur
 murare. verba secularia proferre. in iniu
 sta causa aduocare. malum commendare.

De peccatis ope

ris seu operationis.

Peccata autem operis seu opatio
 nis sunt hec. Sula. luxuria. eb
 ritas. sacrilegium. symonia. sor
 tilegia. violatio dierum solennium. indigne
 communicare. votorum fractio. apostasia. dis
 solutio in officio diuino. scandalizare sub
 exemplo malo. proximum corrumpe. lede
 re hominē. vel in rebus vel in persona vel in
 fama. furtum. rapina. usura. deceptio. lu
 dus. venditio iusticie. exactōnes in debi
 te. ac telonea iniusta. ascultare mala. io
 culatoribus dare. necessaria sibi subtrahere.
 supflua sumere. vltim vires quippiam ag
 gredi. consuetudo peccandi. recidivatio. si
 mulatio. tenere officium ad quod non sufficit
 vel quod sine peccato non agit. choreisare. no
 uitates inuenire. maioribus rebellare. mi
 nores opprimere. delinquere visu. auditu. ol
 factu. tactu. gustu. lucta. osculis. muneribus.
 nutibus. mandatis. scripturis. circūstā
 tiis aggrauantes admittere. que sunt tem
 pus. locus. modus. numerus. persona. mora.
 scientia. etas. seipsum ad peccandum cogere
 seu inducere.

De peccatis omis

sionis quod si dicitur

Peccata omissionis quod si dicitur
 etiam ut faciliter debite considerari
 apparere potest ad tria respec
 tu quorum precedens diuisio su
 mit/ vel scilicet ad cor seu cogitationem/ vel os
 seu locutionem/ vel opus seu operationem pertinent

Opusculū Tripertitum

sunt hec. **¶** De deo nō cogitare. ipm nō timere vel nō amare. grās sibi de beneficijs nō agere/ opa que fiūt/ ad ipm nō referre. de peccatj sicut deberet nō dolere. ad gratiā recipiendā nō se preparare. gratiā acceptā nō vti nec eam cōseruare/ ad inspirationē diuinā nō se cōuertere. voluntatem suam/ voluntati diuine nō conformare. ad orōes dicendas nō attendere. orōnes debitas omittēre/ ea ad que q̄s vel voto vel precepto vel officio tenet negligere. cōiōnem et cōfessionē semel in anno nō expectere. parētes nō honorare. seipsum nō cognoscere et reprehēdere. cōscientiā suā negligere. ecclias et predicatōes fugere. tentatōnibz nō resistere. penitētiās iniūctas negligētē facere. ea q̄ statim faciēda sunt differre. bonis pximi nō cōgaudere. et malis eius nō cōdolere. iniurias nō remittere. fidē pximo nō seruare. et bñficijs ei⁹ nō correspondere. delinqntes nō corripere. litrem nō sedare. ignorātes nō instruere. afflictos nō consolari. ammonitiōnibz nō acquiescere. pauca et forsan nulla alia reperiri posse credūtur peccata. que nō sub predictis effectualiter cōphēdātur et includātur. vel ad ea reducibilia sint.

Quando peccata

predicta mortalia sint vel venialia.

¶ Quando autē peccata predicta mortalia vel solū venialia existant/ facile est et supius tractatis cognoscere examinandō scilz sit apud se. sit apud aliū/ modos ea faciēdi et cōmittēdi. intētioneqz seu finē propter quē sunt. ac remorsum cōscientie. q̄ de ipsis habet. cum alijs circūstātijs circa ea occurrētibz. de quibz late supius actū est. **¶** Et hec quo ad secundā et vltimā ipius peccati in genere seu tanqz generis diuisionem dicta sufficiant.

Quare multa in

hoc cōpendio precipue in octauo tractatu/ late et plane dicta sint et exposita.

¶ Duxissent nonnulla in hoc libello et precipue in octauo et vltimo tractatu in materia scilicet peccatorū tractata breuiter et cōpēdiosius dici. sicut frequēter in superioribz tactū est/ libell⁹ iste nō sciētificis. libz osqz faciliē procurare valētibz cōpositus est. sed

mediocribz et cōioribus. ac eis q̄bus non faciliē librori copia suppetit. Quibz expe diēs et forsan necesse fuit ea que hic dicta sunt/ et maxime circa difficiles materias/ per reiteratōes et latas repetitiōes. nec non materialia q̄dam etēpla q̄si palpādo et per quādā manu ductōnē dare intelligi. Alio q̄n nō facile forsan fuissz pluribus cōprehendere. Sicqz predicta apud eos nullū fructū nullūqz p̄fectū afferre potuissent.

Remissio ad docto

¶ Qui tū āpliora videre voluerit/ vel clarius de premissis materijs informari/ habeat frequēter allegatos doctores beatorum Thomā et alios in superioribus notatos. Et precipue in eorū libris et tractatibus supius etiam designatis.

¶ Explicit compendium theologie.

Epistola domini

Johānis de Berson ad quendā ep̄m sup opusculo tripertito plebibus publicando

¶ Reuerende in xpo pr. ac dñe metuende. q̄rit dñs p̄ p̄phetā ysaiā. Propterea inq̄t dicit⁹ est p̄pls me⁹ in captiuitate. qz nō habuerunt sciām. et nobiles ei⁹ interiorit̄ fame et mltitudo ei⁹ siti exaruit. Dec scia nō alia accipiēda est quā cognitio legis dei et suoz mādatoz/ ad salutē p̄sequēdā necāria/ siue p̄ficiens. de q̄ itidē scia vey est illd apliū. ignorās ignorabit. nā cū qliber alia ignorātia p̄stare sal⁹. **¶** Et qm̄ multi sunt ex simplicibz/ q̄bz nō predicat⁹ verbū/ aut non talit̄ predicat⁹ qd ad p̄fatā sciām deueniāt. agēte h vel ignorātia vel negligētia p̄dicātiū. cōmodū fore existāui si velut in tabula q̄dā tenorē n̄e legis et suoz p̄ceptoz remēorā tōnē sentētioso p̄pēdio depingere. aut velut i breui spēdo cernētibz obijcere. q̄tin⁹ ipsi hērent curati min⁹ instructi aliqd solū dū/ et aptū qd ī toto vel p̄ ptes diebz dñicis et festiuis legere possent suis plebibus vt sciret et intelligeret ad qd et p̄pter qd et a q̄ facte sunt. qd insup credere. qd agere et qd obmittere diuina lege tenēt et que ad modū a p̄ctō resurgere. Et forsan sile op⁹ antētatū est iā a p̄rioribz. et salubriori breuitate cō

positum. Et si ita est certe non in iudeo. Tanti
 modo reuerēde p̄ dignet̄ ai maduertere v̄ia
 pastoral sollicitudo. siue isto mō siue alio
 fiat. q̄ singul̄ dieb̄ dñicis z festiuis diuine
 leḡ tenor. p̄ vestra diocesim v̄bilibz pub
 licet. ne p̄ ignorantia ei⁹ plebs v̄ia peat z
 ducat in captiuitate pcti. Ne p̄terea a spe
 culatore q̄ non denūciauerit interitū vel
 gladiū/sanguis req̄rat. s̄z libere denūcia
 tione tali z rebelles soli in suo sanguie de
 peant. **V**icit at̄ mea deuotō opusculi
 prefatū. qd̄ si dignū ad hoc putet̄/poterit
 vestra liberal caritas cū pauco scriptorū
 labore z leuibz expēsibz hū exposis̄ facere
 illō mltiplicari z correctū ad singulos cu
 ratōz vestroz destinari cū edicto de pub
 licando vt tactū est in absentia sermonū z
 quantū gr̄a dei eos adiuuerit exponēdo
Deniqz si qd̄ addēdū aut rescindēdū
 aut corrigēdū eē dictauerit v̄ia prudens
 dñatio iure suo id facere fas hēbit. Scio
 nū q̄ p̄ multā a me/ z multis alijs pitiori
 b̄ eaiatōz nihil dep̄hendi qd̄ videat̄ pos
 se a beniuolo interprete salua fidei z morū
 puritate sustineri. Et ad hūc lōge āpliora
 potuerāt sed breuitas moderne amica de
 fidiē sectata est. **V**ñ valete scriptū parisi?

**Opusculum triper
 titum eiusdē de preceptis decalogi. De cō
 fessione et de arte moriendi.**

Christianitati / su⁹ q̄lisca/
 qz zelator. p̄sper ad virtutē
 res vicijz depulsi incremē
 tū. Salubre duci seq̄ns
 opusculū tripartitū de p̄ce
 ptis. de p̄fessioe. de sciētia
 mortis/breuitate q̄ potij tradere. q̄tuor p̄
 sertim christianoꝝ generibz p̄futaꝝ. Pri
 mo sacerdotibus z curatis illiteratis atqz
 simplicibz q̄ p̄fessioes audire dāt. Scdo
 indoctis q̄bulcūqz p̄sonis secularibz aut
 religiof/ q̄ ecclesie solitis p̄monibz aut p̄
 dicatōibz p̄ diuinoꝝ p̄ceptoz noticia/in
 teresse nō p̄nt. Tertio pueris z iuuenibz
 q̄ a rudimētis infantie circa fidei n̄fe ge
 neralē tenorē et p̄ncipalia p̄icta primit⁹
 dñt̄ erudiri. Quarto p̄sonis domos dei v̄l
 hospitalia loca frequētātibz z infirmoꝝ so
 llicitudinē gerētibz. **Q**uocirca ad h̄ do
 ctrine publicatōz q̄duplex p̄sonaz stat⁹

dz vigilare. p̄rio p̄lati q̄s inferiorū curato
 rū regimē de p̄pinq̄ p̄cernet/ q̄b̄ insup cu
 ratoꝝ ignorantia crassa diuine leḡz insuffi
 ciēs eruditio simplicē populi ip̄tabit in
 pctū. Scdo p̄ntes p̄ filijs apud scolarū
 rectores instare deberēt. Tertio domoꝝ
 dei z locoꝝ hospitalium gubernatores z
 magistri. In q̄rto generalit̄. q̄ in v̄bis aut
 factis z alijs signis/ alios ad peccādū in
 duxerūt. q̄qz ex officio alios docere debue
 rāt/ z id agere negligūt. **H**i nāqz sumptibz
 suis z diligētibz p̄ hui⁹ aut similibz doctri
 ne publicatōz dūt alioꝝ correctōz p̄cura
 re. hoc enī agere/ penitētia q̄dā. hoc ē sa
 tisfactō. hoc op⁹ misericordie/ deo acceptū
 us q̄ elemosina corp̄alis. **A**gāt igit̄ p̄e
 noiati q̄ doctria h̄ libri inscribat̄ tabellā
 affigat̄ tota vel per p̄tes. in locis cōibz. vt
 pote in parochialibz ecclesijs. in scholis
 in hospitalibz. in locis religiosis. **D**e
 niqz expediens videt̄ vt sup hoc fieret a
 p̄ncipātibz edictū/ aut q̄ ab ecclesie p̄la
 tis indulgētie p̄ferretur. Auctor vero se ip
 sum exonerat apd̄ te xp̄ianitatē sanctissi
 mā. agat̄ q̄libet qui in ter de te gloriat̄ qd̄
 bonū esse cognouerit. **G**loria sit altissi
 mo deo. in cui⁹ noie/ p̄ns aggredior op⁹.
 ad salutē fidelū aiaz ordinatū/ ad erudi
 tionē precipue rudis z idiote populū z eo
 rū quibz consuetis ecclesie p̄monibz z p̄di
 cationibz min⁹ infesse aut informari p̄ce
 dit̄. In quo veluti tabella q̄dā z cōpendio
 breui/tenorē fidei xp̄iane/ lucide poterūt
 inspicere/ z diuina p̄cepta p̄hibitiōnesqz vt
 ex his qd̄ agere qd̄ ve fugere debeāt/ pos
 sint distinctius agnoscere. **C**ōtinēt autē
 p̄ns tractatulus capitula. xvij. q̄rū qd̄li
 bet in duas vel tres vel q̄tuor p̄riculas cō
 uenienter subdiuidi possēt.

Primum capitulum

affirmat mundū a deo fuisse creatū. Et q̄
 ipse deus vnus sit z trinus. **T**ur etiā aut
 ad quem finē/ homo creat⁹ sit.
Irmissime credendū est/ z nul
 latenus dubitādum/ q̄ solum
 vnus est deus/ omnipotēs. om̄ia sciens/
 z oēm p̄fectōem h̄is/ in tribus p̄sonis di
 stinctis/ que sunt pater z filius z sp̄s san
 ctus. Qui mūdū creauit/ z creatū regit et
 gubnat sola sua liberrima volūtate z dig
 nāissima bonitate. **S**p̄iali autē p̄uidētia
 hūanā gubernat z dirigit creaturā/ dans
 24

R

Opusculū Tripertitū

viris et mulieribus aīas immortales creans eas temporaliter tūc cū eas corpib⁹ infundit et ad imaginē et similitudinē suam formans eas. vt creatus hō/ suū cōditōrē deum cognoscat diligat/ veneret et ei⁹ pceptis in hac mortalivita obediēs/ p opera bona et meritoria/ vitā tandē immortalē beatitudinis plenā/ in aīa et corpe ppetuo psequat. et ita sit bonis angelis sociatus et in loco malorū angelorū siue demonum substitutus Qui demones ppter pctm̄ in has inferiores ptes terre corruerūt/ dānationis sententiā sustinētes Cum q̄b⁹ etiā iustissime dānabunt hōiēs iniq̄/ diuinis pceptis inobediētes/ et more bestiali quasi nō haberent animā rationālē/ suis voluptatibus seruientes

Secundū capitulū

lum ostendit humanū genus propter primorū pentum trāsgressiōē et peccatum/

Af dei veritate credendū est/ primos pentes nostros/ adam et euan/ qui ad tā nobilē finē cōsequēde beatitudinis creati fuerāt/ clausi se paradisi ianuā et beatitudinis introitū/ toti sue posteritati generis hūani Quā per peccatū inobediētiē/ donū iusticie originālis quadā hereditaria possessiōe pro se et suis posteris acceptū a deo/ ipsi pdiderūt Duo dono gratuito originālis iusticie cōseruato/ nos omnes a culpa immūēs fuisset⁹ et ab omni miseria famis et sitis aut infirmitatis absoluti et ab alia qualibet penalitate liberi/ adeo q̄ omnis alia corpālis creatura nobis pacifice subiecta fuisset/ et tandē absq̄ mortis pena/ in paradysum fuisset⁹ trāslati Hoc autē dono p peccatū primorū pentū vt pmissum est perditō/ nos moriēdi necessitatē et vniuersam quā patimur penā atq̄ miseriam incurrim⁹/ quia nascimur in pctō origināli/ scz in predictē originālis iusticie carentia cōtra qd̄ pctm̄/ tanq̄ remediū efficacē a xpo institutū est baptisimi sacm̄

Tertium capitulū

declarat q̄liter a deo redempti fuerim⁹ q̄s etiā sit general tenor xpiane fidei et credēdorū a singulis

Omnipotēs dñs ac pijsimū pater/ no lens humanū genus tot et

tantis subiectū miseris in eternū p̄ire et a regno paradisi in ppetuū exulare/ pcurrēte iusticia simul et misericordia/ his remediū decreuit adhibere Voluit siquidē idem pijsim⁹ pater vniūgenitū filiū suū absq̄ corruptōe carnē sumere et hōiēm fieri intra intemerate virginis Marię imaculatū vterū Tantaq̄ et tā mirabilis vnio facta est duarū naturarū diuinę et humane in vna psona filij dei/ vt vere deus homo diceret⁹ et homo deus Ipse est ihs xps saluator noster piter et redēptor Qui antea quidē a patriarchis et pphetis denūciat⁹ nouissime in fine tpm̄/ in hac vltima mūdi etate/ cōceptus et natus/ a pastorib⁹ est cognitus/ a tribus regibus oriētis adoratus/ a simeone sene et alijs q̄ pluribus predicatus/ et a beato Johanne baptista digito demonstratus Idē de⁹ et dñs noster Ihs xps/ circiter annoz triū spacio/ legē diuinā xpianāq̄ religionē predicauit et docuit/ eam innumerabilib⁹ miraculis confirmando/ quā et in scripturis q̄tuor euāgelioz nobis p suos ministros exhibita obseruandā reliquit Ordinauit insup se prem sacramta eccliaistica/ q̄ sunt baptisimus/ cōfirmatio/ ordo/ eucharistia/ penitentia/ matrimonij/ vnctio extrema Ipe postremo vt nos redimeret saluaret/ sub pontio pilato/ supplicio crucis/ acerbissimā sustinuit passiōē et mortē. sepult⁹ de inde/ et tertia die resurgēs/ spacio diez xl discipulis suis veritatē sue resurrectōnis declarās/ frequēter apparuit/ et tādē videntib⁹ apostolis celos ascēdēs/ sedet ad patris dexterā in excelsis. v̄turus est postremo idē dei filius Ihesus christ⁹ in fine mundi p ignem finiēdi et in melius immutandi. iudex generalis hominū cūctorū in anima et corpore resuscitandorū/ redditurus singulis premia meritorū/ bonis siquidē celeste regnum penus beatitudinis/ peccatorib⁹ vero penalē supplicij ignis eterni **H**ic est generalis tenor orthodoxe fidei xpiane/ quā firmiter credere tenet catholicus q̄libet rationale vtens absq̄ curiositate/ pure atq̄ sincerit sine falsitate/ et certitudinalit̄ reiecta dubietate/ et nolēs plus sape q̄ oportet/ s̄z occurrētib⁹ difficultatū dubijs/ hūilit̄ se summittat credulitas simpliciū/ intemerate fidei sc̄te matris ecclie/ sapiētū platoz et doctoꝝ ac oim̄ sc̄torū et sanctoꝝ

qui in testimonium huius inuiolate fidei
vsq; ad mortem dimicauerunt. **C**ontra hanc
fidem illibata/grauiissime peccat heretici
scismatici. idolatre. sortilegi. incantatores.
magici. ceteriq; artibus a lege diuina p
hibitis vtetes. aut demonum inuocatores.
et generaliter q; articulos fidei nostre/ tota
liter aut in parte/ palam vel occulte deridet
Alli pterea q; non credunt deum omnia iustissi
meregere sua liberrima voluntate. sed poti
us asserentes omnia nature vel fortunae vel
fato subijci. **P**terea malorum quae ad mo
dum bonorum finalem saluationem affirmant
res. **A**lli denique qui nostrorum actu impu
tabilitate ad meritum vel demeritum negant
qui dei predestinationem vel reprobationem di
cunt opere nostrorum tollere libertatem. **H**o
rum similes contra fidem orthodoxam sunt
errores innumerati. procedentes ex intelle
ctu supbo humiliare se deo recusante. aut
ex falsa phia vel potius melancolia fanta
stica. aut demum ex voluptuosa carnalitate
rois iudicium et affectu pietate subuertente.

§ Quartum capitulum

lum manifestat quod deus nobis obseruan
dum precepit enumerans. et precepta decalogi
figitur (vt in superioribus ha
bitum est) deus optimus atq; iu
stissimus nos homines vltra su
praesirrionales creaturas a deo
excellenter condiderit ad imaginem suam. scz
dans memoriā intellectum atq; voluntatem
vt cognoscamus eum seruiamus et amemus.
Misericosissime pterea redemerit. pas
sionem pro nobis talem perferendo qualem nec
ipsi pro delictis nostris sufferre vellemus. pro
fecto iustissimum est vt ipsi deo fideliter serui
amus. tanquam subiecti supremo domino. sicut fi
lij naturales patri legitimo. et velut serui
ex dominio peccati. carcere. morteque redē
pti saluatori liberalissimo. **A**tento quod no
bis eius precepta seruantibus/ gloria in excō
gitabilis ab eodem promittitur. transgressoribus
vero/ inestimabilia tormēta referuāt
Rognoscens nihilominus ipse piissimus pa
ter nostram fragilitatem et exiguam potentiam ne
quaquam requirit a nobis omne seruitium quod
sibi iusticie rigor exigeret. dedit quoniam
potius certum numerum preceptorum/ quorum ob
seruatio sibi sufficiens esset. que etiam legis
decalogo continentur. **Q**uapropter/ ad hec pre
cepta scienda et intelligenda tenet quilibet

pro se vel alium diligentiam apponere pro con
seruatione vite spiritualis/ quantum pro vite
corporalis sustentatione poneret. et eo maio
rem quo immortalis anima/ est corpore prestatā
rior. sine quorum noticia/ nullus potest con
uenienter peccata vitare aut ab eis resurge
re. et quorum ignorantia ex desidia pueniens
non excusat sed accusat et condēnat. **S**unt
autem hec decem precepta his metris com
prehensa. **U**num crede deum. nec iures vane
pro ipsum. **S**abbata sanctifices et venera
re patres. **N**on sis occisor. fur. mechus. testis
iniquus. **V**iciniq; thorum resque caueto suas

¶ Quintum capitulum

P est de explanatione primi precepti
Primum preceptum est. **D**iliges
dominum deum tuum ex toto corde tuo
ex tota mente tua. et ex tota virtu
tate tua. **H**oc est non voles scienter rem quam
cumque amare plusquam deum. propter quod dei
amore perdas. **H**oc autem preceptum conue
nienter ab homine seruatur non aliter/ si legem dei
et alia precepta/ operibus impleat. **Q**uisque enim
mortaliter peccat preceptum hoc infringit. quia
voluntate sua/ diuine voluntati oppositum pro
cipiendi/ anteponit. **S**pecialiter autem contra
hoc preceptum agunt homines ingrati contra diuini
iudicia et ordinaciones aut regimen erga
se vel alias creaturas murmurantes. qui non
esset deo in omni iustitia bonus atque misericors et
totus amabilis atque desiderabilis. **A**lli
item qui in fontem despatiois se ipsos precipitant
pro impatiencia. **A**lli pterea qui vrgente infir
mitate aut necessitate aliqui sortilegos consu
lunt et diuinatores. vtetes pomis inscri
ptis. aut breuius cartulis siue cedulis collo
suspensis. aut caracteribus. et alijs quibuslibet
vane credulitatibus. qui de ipse non est vtique
bonus potest et sapiens ad eis succurrēdum quoniam
tū sit eorum necessitatibus expediens. **F**aciat igitur
homo in necessitate constitutus quantum potest. procuras re
mediū naturali industria. non temptando deum
quod graue peccatum est. aut noua miracula expe
ctando desiderandoque. **R**eliquum pro quod natu
re vires excedat/ deo plena fide committat. et
indubitatur deus qui noscitur omnia. quique optimus
est. illud quod optimum est commo dissimumque fue
rit homini conferet. sepe eadem infirmitas paup
tas aut alia quis tribulatio/ est hominibus
vtilior quam nimia prosperitas que faciliter abuti
mur. **S**cit namque patet quod filio proficit. magis quod
discipulo conueniat. et medicus patienti de

Opusculū Tripertitū

remedio cōpetenti nouit melius puidere

Peccant insup cōtra preceptū hoc illi qui mundano quodā timore irrisoz aut oblocutoz verba formidātes/ diuinis pceptis obedire verētur. Quapropter etiā grauissime peccāt hmōi irrisores. psonas diuino seruitio deditas in statu religiōis virginitatis aut viduitatis. cōstitutas aut studio theologie deputatas/ affectiōe carnali a bono ope retrahētes. **H**oc rursus precepto nobis precipit honor et reuerentia sanctis exhiberi. specialit̄ v̄gini **M**arie. et bono angelo custodi nostro vt nihil turpe/ ipso vidēte et p̄ntē faciamus quod p̄ntibus homibus agere recusaremus. q̄ deniq̄ sanctorū reliquias loca sancta et beatoz imagines debem⁹ venerari. nō p̄ ipsis. sed q̄ videndo eas/ honorē impendim⁹ rebus rep̄ntatis p̄ eas. iuxta ritum sancte matris ecclesie. alioqn̄ peccatū idolatrie cōmittit/ imaginē fm̄ se adorando credendo ip̄am imaginē pulcrā siue turpem/ nouā aut vetērē/ plus aliquid habere virtutis et quicq̄ numis includere vel diuinitatis. **Q**uic precepto plurimū cōtrariatur nimi⁹ honor/ dñis temporalibus aut magnatib⁹/ adulatione siue malo aliq̄ sine exhibitus. **O**mnis etiā simulatō vel ipocrisis ad inanē hominū gloriā aut fallacem deceptōem ordinata. **I**mmoderatus itē amor p̄ntū erga filios. et generaliter auri et argēti aut alicuius creature. sic q̄ homo ibi sistat. et in eis confidentiam ponat. **N**on enim hec om̄ia ab infernali mortē nos poterūt liberare solus quippe deus/ est verus et fidelis amicus. qui in extrema necessitate/ opem p̄stare potest. vñ et sup om̄ia confidēt̄ cū cordis sinceritate honorari debet. adorari et diligi

Capitulum sextum

est de secundo precepto.

Secundū preceptū est nō iurabis p̄ nomē dei tui in vanum et sine causa. **C**ontra preceptū hoc principalit̄ agūt qui sciēt̄ quod falsum est vel falsum esse credūt/ iurant/ piurium cōmittendo. **V**alde nanq̄ hoc graue peccatū est. cum deus assumat tanq̄ testis falsitatis. et qui artificiose iurat falsuz artificiose deierat. quāq̄ enī pro loco et tēpe cōueniēt̄ veritas possit subtrici/ nō tamē dici falsum sciēt̄ et piurium cōmit

Peccant etiā grauiter cōtra preceptū hoc qui turpia faciunt iuramenta. deum blasphemātes. et aias suas iurādo demōnibus deuouētes. quicq̄ de hūanitate xp̄i et sanctis/ inhoneste loquūtur. **C**ōtra q̄s omnes sic piuros et blasphemos/ statute sunt leges punitiue. tam a terrenis p̄cipibus q̄ a prelat̄is eccl̄iasticis. vñ dolum est q̄ propter negligētiam ipsoz ad quos penas exequi p̄tinet/ non sortiūtur effectū. **M**ultū vero diligēt̄ q̄ p̄missa deberēt attēdere hi qui causa lucri defacili iurāt. quēadmodū mercatores et mercatrices. **I**lli etiā qui absorpti passiōe aut ebrietate in ludis frequēt̄ inhonestis siue prohibitis/ vt est taxilloz ludus enormiter iurāt. et generaliter quicq̄ p̄uersa cōsuetudine aut inclinatioe p̄uenti iuramentū emittūt. **I**n talib⁹ quippe sepe periurium cōmittit. propter qd̄ etiā tales aliqui peiores sunt in hoc saracenis aut iudeis et minus deū honorātes. **A**d hoc autē genus peccati piurij scz/ reducit votoz fractio. federis et solutio fidei m̄rimonialis. **E**t generaliter infidelitas. q̄ in alterius p̄iudiciū secretū illi⁹ reuelat. siue p̄ p̄fessionē ip̄ius siue alio mō secreto cognitū. lege nanq̄ diuina et naturali/ secretum teneri debet qd̄ in secreto acceptū est nisi alia via fuerit sibi detectū. **P**ostremo cōtra preceptū hoc reductiue peccāt. q̄ vouent aut p̄mittūt ea q̄ sunt de se illicita. q̄ si promissa talia/ opere compleant. grauius inde et damnabilius peccant

Capitulum septimū

de tertio precepto.

Tertium preceptū ē. **N**on obfuabis dies dñicos et festiuos ab eccl̄ia seruari p̄ceptos. **H**ec obseruatō aut veneratō multipliciter accipiēda ē. **P**rimo qd̄ ē. vt quilibz xp̄ian⁹ illo die dñico vel festiuo/ legitimo impedimēto cessante/ missas audire teneat. **S**ecdo vt quilibz/ eo die abstineat ab oi labore. aut mercatioe. et alio quis laborioso ope. fm̄ ritū et cōsuetudinē patrie quā inhabitat. quā cōsuetudinē/ p̄lat⁹ sp̄ialis loci illi⁹ cōḡscens/ nō phibet. q̄ si ap̄d aliquē sup tali cōsuetudine f̄nada aut alijs casib⁹/ dubietas occurrat/ p̄sulat ille superiores et p̄itos. ne per amplā nimis aut strictā cōsciā/ in p̄ctm̄ cadat. **T**ertio accipiēda est hec obseruatō vt vnus

quisq; illo die/propria vitā z conscientia
discutiat. de comisissis crimib; a deo venia
petens. **Recognoscere deb; tūc xpianus**
multiplicia beneficia sibi a deo p̄stita. nō
in aliquo murmurādo aut sibi guerrā de
bonis suis faciēdo. sed grās referēdo. **De**
bet tunc audiri verbū diuinū z sp̄ial' do/
ctrina: pacifice atq; reuerēter/ absq; irri-
sione aut impedimēto quocūq;. **Heditet**
preterea quilib; z corā oculis cordis qn/
tum potest cōstituat mortē sibi de ppinq;
imminentē. infernū atq; paradysum. mortē
etiā priorū hoim qui in hac vita p̄fuerūt.
facta etiā memorabilia sanctorū z sc̄arū.
Dicat pater n̄r. Ave maria. Credo. z ali-
as si quas didicerit orōes deuotas. **Peni-**
tētiās iniunctas sibi/ diligētē p̄ficiat. **Re-**
quirat insup diuinū auxiliū intercessiōe
mediante sanctorū z sanctarū a quib; velut
paup z mendicus elemosinā sp̄ialem po-
stulet. nūc ad vnū. nūc ad aliū se cōuertēs
quousq; bonū aliquod sp̄iale. in saccum
sue paup̄tatis cōgesserit. **Preterea doceat**
quisq; curā aliorū habens/ filios aut fili-
as z alios seruitores/ dieb; solētib; z festi-
uis/ similia facere. hoꝝ ei omīssio/ culpa-
bilis est defectus. **P̄dictis tamē non**
obstātibus/ licite potest homo dieb; dñi/
cis z festiuis/ aliquā recreatōem z spacia/
mentū vel ludū honestū causa solaciū assu-
mere/ plusq; alio tempe. dūmodo/ p̄ pec-
catū mortale nō offendat deus comeden-
do bibendo corisando aut aliū ludū exer-
cendo. **Quāq; frequentissime in talib; lu-**
dis/ grauiā peccata cōmittant. quēadmo-
dū. piuria. rixē. dissensiones. desideria car-
nalia. opa. verba z carmina luxuriosa. cō-
tra deum z equitatē iusticie. adeo. vt sepi/
us die dominico min^o malū esset arare q̄
talia p̄petrare. **Cōtra preceptū hoc pec-**
cant grauiet impediētēs p̄dicatōem aut
diuinū seruitiū verbis aut factis intra ec-
clesiā aut extra. **Quisq; circa eucharistie**
sacramētū/ irreuerētes sunt. aut erga alia
ecclesiastica sacramta. sicut baptisimū. z ma-
trimoniū celebratōem quidā sunt irriden-
tes. z sacramēta cōfirmatiōis et vinctiōis
extreme/ suscipe cōtemnētēs. **Retex cō-**
tra idem p̄ceptū/ valde grauit delinquūt
bi q; in certis solennitatib; anni/ irreuerē-
tias multas z abominabiles p̄peirant. **Il-**
li etiā qui talia faciētibus dant cōsensūz
illi p̄ferunt qui ex officio possentz debe-

rent talia impedire. nec excusari possunt/
ludi p̄textu. **Afferit nāq; veridicū puerbi-**
um. **Nō patit ludum. fama. fides. oculus**

Capitulū septimū

H de quarto loq̄tur precepto.

Honoꝝa p̄ntes tuos. est quar-
tum p̄ceptū. **Hoc aut accipi-**
endū est non tm̄ de p̄ntib; car-
nalib;. sed et de p̄ntis ecclesiasticis. z cura-
tis nostris. qui nos in christo regenera-
uerūt. z generaliter de alijs p̄positis et su-
pioribus. magistris scil; benefactorib;. z
terrenis principib;. **Consimilit̄ etiam de**
mortuis z defunctis intelligendū est quo
ad hoc q; p̄ ipsis deum rogare tenemur.

Cōtra preceptū hoc grauit peccāt hi.
qui sine causa rōnabili/ suis superioribus
quibuscūq; detrahūt. aut maledicunt. et
eos pdunt. vel mortē eis optant. quēad-
modū mali filij/ p̄ntū mortē frequēter de-
siderant vt eoz hereditatē possideant.

Transgrediūt etiā p̄ceptū hoc. qui contē-
nūt p̄cepta sancte mātris ecclesie. veluti ex
cōicatōis sententiā p̄pendētēs. **Et ieiū-**
nia indicta ab ecclesia/ sine causa rōnabi-
li soluētēs. cum tm̄ ea obfuarē possent/ si-
ne sui corpis notabili grauamie. **Sicuti**
etiā libertatū ecclesie violatores. q; libertas
ecclesie cōcessa est. nō tā fauore ministroꝝ
ecclesie. q̄ntū intuitu diuini honoris. non
enī p̄pter maliciā aliq; ministroꝝ ecclesie/
debet a quoq; fideli xpiano status p̄lati-
cus aut ecclesiasticus diffamari aut ledi.
nec pdit virtutem suā baptisim^o aut missa
celebrata siue aliō sac̄m/ p̄pter maliciā
ministroꝝ. **Tene p̄terea hoc p̄cepto lai-**
cus fidelis (q̄q; aliqui ecclesie m̄stri ma-
li/ sint) debitū reddere. missam audire. de-
cimas z oblatōnes z alia iura reddere/ or-
dinata p̄ sustentatōe ecclesie m̄stroꝝ. q; va-
cādo diuino fuitio/ toti rei publice serui-
unt. plim̄is alioꝝ hominū/ p̄pter tpales z
necessarias occupatōes/ ab hoc misterio
p̄peditis. q; sic ecclesie debitū reddit liber z
imunis deo nō hoib; seruit. **Porro p̄-**
ceptū hoc infringūt q; leuit̄ nimis z insi-
piētēter/ redarguūt terrenos p̄ncipes sup-
eoz actib; publicis siue cōstitutōib; z sta-
tutis/ nō attēdētēs sepi^o eoz onera z sarcī-
nas graues/ q̄s subdit^o p̄pls nō p̄t nec dz
cōgscere. q; p̄pter nec eos de facili iudicare
dz. multa poti^o examini diuino refuātēs

Opusculū Tripertitū

coram quo sunt ipsi principes actū suorum rationē reddiduri. Deniq; solūit hoc preceptū qui nolūt superiorum suorum aut sapientiorū adquiescere cōsilijs: pro prijs iudicijs innitētes. Pro uenit quippe graue peccatū hoc/ ex inobediētia et de dignāti supbia. in erroze et deceptōem hominē inducēs. Cōtingit nanq; sepius vt aliquis homo taliter deceptus supbia/ tāte se reputet sanctitatis/ vt humano cōsilio nō indigere se credat. Sit proinde vt deceptus homo ille/ propter austeram nimis et indiscretā abstinētiā/ quā bonam esse credit/ capitis furiā aut aliā infirmitatē incurabilē/ malo sine pitur? incurrat.

¶ Capitulum nonū

de quinto precepto.
Quintū preceptū est. Non occides hominē. Et est intelligēdum qd nō est interficiendus homo/ auctoritate propria vel particulari et per viam facti. p̄missa via iusticie et equitatis. Hoc p̄cepto districte phibet omne puersum odium. et desiderii vindicte seu mortis aliene. malū item cōsiliū. et iniquus p̄sensus. in alterius nocuētū. lesionē. vel mortē. Et si p̄sona lesa/ ecclesiastica fuerit aut in statu clericali cōstituta grauius est peccatum. et incurrit eo facto sic agentes et cōsentientes/ excōicationis sententiā. Contra preceptū hoc/ grauius delinquit hi/ qui odio vel rancore p̄ncipaliter moti/ aut intuitu vindicte aut alieni grauaminis potius q̄ zelo iusticie instigati/ proximos suos p̄ placitationes et processus aut iudicia publica/ multipliciter verant/ etiā quod suū est requirētes. Potest nihilominus homo quod suū est in iudicio publico reperere. et ordine iuris seruato/ emendā rationabilē sue damnificatiōis req̄rere/ absq; hoc qd odiendo proximum mortalit̄ peccet. q̄ sepe pro pace propria et tranquillitate/ et attenta primi indigentia/ eligibilis esset omnē emendā absq; lite publica remitti. Vulgo nanq; dicit. In denario litis/ nō est obul? amoris. Multū vero is qui ledit aliū/ debz attendere/ qd ex alterius mutilatiōe vel occisione siue lesione quacūq; cōtingit interdū lesum cum suis heredib; depaupari. in quo casu ledēs quēadmodū fur aut latro/ ad omniū bonorū p̄ditorū restitū-

tionē tenet. Preterea contra preceptū hoc grauius peccat/ qui quomodo impediūt ex cōmixtione viri et mulieris/ fetū nasci. aut abortiuū procurāt/ seu percussione violenta vteri. aut nimia in gluuie. aut propter angustiam vestimentorū ad lasciuia ordinatā. aut aliā quamcūq; negligentem fetus custodiā. Et si fetus iā erat animatus/ grauius peccatū est tunc enī vere homicidiū p̄petrat. Insup cōtra preceptum hoc specialit̄ peccant inuidi. detractores. odio pleni et iracūdi. tūc precipue cum inter affines et alios guerras aut discordias implacabiles excitāt. ex quibus mala plūma oriunt̄ adeo vt is qui litē mouit/ eam cum vellet nō sciret aut valeret sedare. vnde et apud deum dānoz inde pro ueniētium/ reus cōstituit. Occurrit deniq; cōtra p̄ceptum hoc dānabilis et horrenda cōsuetudo in aliq;bus obseruata p̄ uincijs. qua p̄nitus delicto/ tota ipsius p̄genies in mortē et p̄secutiōem p̄quirit.

Hoc tādem precepto interdicit omne duellum mortale. aut torneamentum. quib; mortis verisimiliter imminet periculum

¶ Capitulum decimū

de sexto loq̄tur precepto.
Sextum p̄ceptum est. Non fursum facies. Et est furtum vel latrocinium rē alienā rapere siue retinere. alio cuius est/ ignorāte. sic qd ipsi hoc cognoscēti displiceret. Hoc precepto districte phibetur omnis iniusta mercatio. Cultura quelib; terre aut labor infidelis/ et fallax quolib; aut mēdosum artificium. Fictus etiā diete labor. Et rerum venalium inuiliūm quolibet pro vtilib; venditō. siue venditor earum eas emendo deceptus fuerit siue nō. Non enī quia deceptus sum/ licite possum alium decipere. Prohibet item hoc p̄cepto oīs vsu/ra. falsa aduocatō aut patrocinatio. placitatioq; vel lis/ nō rite assumpta. fraudulēta. pcuratō aut iniustum iudicium. Et generaliter omnis deceptō manifesta aut falso colore velata qua q̄s alteri dānum facit qd sibi nollit fieri. Aggrauat autē p̄ceptū hoc/ furti vel latrocinij/ ex circumstantijs loci et tempis p̄sone. et similib; quēadmodum si rē sacrā/ in loco sacro. aut tempore oratōni deputato/ q̄s auferat. Si etiā persona damnificata paup fuerit. et in se

vel suo statu aut in suis heredib⁹ ex hoc
 graue detrimentū patiat. **¶** Requirit au-
 tem ad psonē sic aliū dānificātis abso-
 lutionē/ vt ablataz damna/ ex integro/ dā-
 nificato restituat. fm iudiciū boni viri
 quā admodū citius et cōmodius poterit.
¶ Quod si facultas nō sit omnia reddere. sal-
 tem qd poterit restituat. etsi dānificatus
 ignoret/ ablata nihilomin⁹ in pios vsus
 z elemosinas distribuat/ fm iudiciū supe-
 rioris. **¶** Docetia precepto phibet ois
 symonia. que est sacrorū venalitas. **¶** Al-
 ralitas item beneficiorū absqz rātionabili
 causa. **¶** Et formatio vel vsus false monete.
¶ Item rem aliquam ad certos terminos
 ad credentiā/ plus iusto vendere. **¶** Et omnis
 cōtractus illicitus. **¶** Cetera prohibet
 hoc precepto omnis detractio z diffamatō
 qua alterius fama bona/ omni argento p/
 stantior alteri iniuste tollit. **¶** Debet equi-
 dem sic diffamās/ alteri famā ablatā resti-
 tuere quantum potest. publice quādoqz vē-
 ritatē confitēdo. z se male fecisse asserēdo.
¶ Multo magis. si cōstatem. aut totū ali-
 quē statū/ iniuste diffamauerit. **¶** Insup
 hoc preceptū infringūt qui a subditis su-
 is/ vltra iuris equitatē z reipublice necessi-
 tatē/ temporalia bona violētē diripiūt. qui
 etiā iniustas leges aut pcepta condūt/ cō-
 tra deū z eccliam. qui in eo facto excōma-
 nicatōem incurrūt. **¶** Amplius hoc trās-
 grediunt preceptū adultere mulieres/ il-
 legitimos filios ad legitimos hereditatē
 succedere faciētes/ queqz viroz suoz bo-
 na/ eis ignorātibus sumptuose nimis cō-
 sumunt. **¶** Consimilit^r delinquūt filij pen-
 tum bona eis nesciētib⁹/ inutiliter epō-
 nendo. **¶** Seruitores etiā z dispensatores
 dñorum suoz/ aut magistrorū bona/ infi-
 deliter ministrādo. **¶** Ecclesiastici viri/ eccle-
 sie bona/ luxuriose aut pompatice. aut ea
 in thesauros cumulādo. **¶** Illi item q⁹ tēmi-
 nos agroꝝ dilatāt/ proximos defraudā-
 do. **¶** Qui tributa iuste instituta/ soluere re-
 nuūt. **¶** Et hi quibz cōmissa est testamētoꝝ
 executio. elemosinas z cetera legata in p/
 iudiciū defunctorū implere differētes.
 aut soluere recusantes. **¶** Plurimi sunt ho-
 rum modorū similes. q⁹ ex precedētib⁹ im-
 moderatis sumptibz proueniūt. cū quis
 multipliciter vltra redditus et prouētus
 proprios/ sumptuosum gerit statū. sum-
 ptuosus nāqz status/ sumptuosas reqrit

expensas. **¶** Postremo ptra preceptū hoc
 grauissime peccāt. hi qui pecunia aut pre-
 ce violenta/ pntes/ pinguos aut seruito-
 res/ principalit^r intuitu seruiicij/ ecclie bo-
 na occupare pcurant. cū presertim ecclia/
 stica bñficia dignis z sufficiētibus debe-
 ant. z pure non symoniace cōferri debeāt.
¶ Alioquin in bñficio nullū ius acquirit.
 neca crimine liber eē p̄t quousqz bñficiū
 simplicit^r resignet symoniace p̄motus zc.

Capitulū vndeci-

mū Septimū continet preceptū.

¶ Primum preceptū est. **¶** Nō me-
 chaberis nec luxuriosus eris. **¶** Doc
 pcepto inbibet sub pe-
 na peccati moralis. omnis soci-
 etas z carnalis cōmixtio viri et mulieris
 excepta matrimonij lege. **¶** Huius nāqz op-
 positū asserere/ est error cōtra fidē. **¶** Pro-
 hibet etiā precepto hoc/ tam in matrimo-
 nialiter cōiunctis q̄ in solutis/ ois luxu-
 riosus attractus mēbroꝝ genitaliū. q⁹ non
 seruat naturalis ordo inditus a natura.
 vel nō rite copulant^r ptes ad generatōem
 a natura deputate. **¶** Et tanto peccatū hoc
 graui⁹ est. quāto a naturali ordine lōgius
 recedit. siue inter psonas solutas. siue (qd
 crimen aggrauat) diunctas matrimonia-
 liter. **¶** Siue fuerit huiscemōi attractus in
 se vel in alia psona. aut respectu bestie in
 altera specie. p turpissimā et illicitā com-
 placentiā z summat^r. **¶** Si deniqz specia-
 liter attractus ipse in naturalis/ pueniat a
 fedissima vilissimaqz delectatōe que mol-
 licies vel pollutio dicit^r. **¶** Si quis autē in-
 his vel aliq̄bo hoz culpabilis est. sufficiē-
 ter intelligere potest/ qd isti modi genera-
 les loquēdi significēt. nec ei p̄icularius
 extra p̄fessionē est abominabilis hec imū-
 dicia explicāda. ne caste aures pure z ino-
 centes horū prius ignotoꝝ noticiā adq̄-
 rant z scandalisent. **¶** Sūt etiā casus isti
 enormiū cōtra naturā peccatoꝝ. prelatis
 maioribus. ep̄is scilz z suis penitentiarijs
 ad absoluendū reseruati. quoz aliq⁹ fm le-
 ges ignis pena plectūtur. **¶** Nec p̄t aliquis
 qd̄cumqz bona aut elemosinas operur/ in
 eternū saluari/ si pudore motus/ hec pec-
 cata reticeat. vel adeo celet vt nō possit cō-
 fessor peccati spēm distinctius ppendere.
¶ Peccati nāqz p̄petratō/ debuit maiorē
 pudorē inferre q̄ ei⁹ reuelatio/ presertim in

Opusculū Tripertitum

confessione **A**ncidit autē homo in horrendū peccatū hoc varijs de causis. Aliquādo quidē ex sola malicia alteri impellentis. sicut iuvenes aliq̄ pueri/ alios innocentes frequēter decipiūt. Aliquando ex nimio ocio frequēter ex sumptu nimia potus aut cibi/ potuū preferri aut ciboz excessiue nimis supcalfactiuoz. **S**epe ex inhonestis verbis. aut aspectibz radicatis aut fixis. Quōq̄ ex diuturna cogitatione circa carnalē actum/ vel cōmixtionē viri et mulieris. aut inordinato appetitu carnalis cōmixtionis cū tali vel tali persona. Interdū etiā ex pueris doctrina parentū. seruitoz aut ancillaz. siue qd̄ magis faciū est magistroz. cū quibz iuuenis aliquis conuersat̄ aut nutrit̄. Vel potremo ex sola peccatis malicia. **L**eterū propter detestandū peccatū hoc olim mūdus cōsumptus est vniuersali diluuiū. et quinq̄ ciuitates sodomē gomozre/ igne celesti succēse. vt habitatores earum. vni descenderēt in infernū. Propter idē peccatū hoc/ quod diuinā exclamat vindictam veniūt sepius fames. guerre. pestes. mortalitates. inundatōes aquaz. pditiones regnoz. et alie multiplices clades. put scripture testatur. **P**incipale vero et efficacē cōtra peccatū hoc et generaliter aduersus luxuriā remediū. est sobrietas victus maloz vitare cōsortia et ocii. malas et noxias cogitatōes statim repellere ne figant̄ in corde. et toto conatu p̄ces ad deū. virginem Mariā. sanctos sanctasq̄ dirigere. cogitatōnes suas aliozsum diuertere et interdū corpalem penā libēter assumere. quēadmodū quidā pitus linguā p̄riam mordens et tentatōem alloquēs spuendo dicebat. phy. phy. phy. horrenda immundicia. et tu nequissime demō ausus es mihi hanc illusionē p̄ntare. **H**uius deniq̄ peccati luxurie/ plurime sunt alie spēs s̄m varios hominū status. quēadmodū carnalis cōmixtio affiniū. pentū. aut aliorum. religiosaz. **I**te p̄sonarū. viduarum aut virginū cōstupratō. et quādoq̄ raptus violentus. ex quibz infinite clades oriuntur. vt q̄ p̄sona aliqua in via pditiōis cōstituit̄. aut p̄petuam incurrit infamiā. vlt̄ seipam occidet. aut infantē ex stupro natum cōtinuo nō baptisatū iugulabit. aut deniq̄ torus vnus stat̄ aut cōmunitas infamiā aut ruinam patiet̄. **S**entim⁹ po

stremo hui⁹ peccati in somno fantasiaz et illusiones. tūc tamen est peccati piculum cum q̄s ante vel post in vigilia. in nocturna fantasia vel pollutōne delectatur.

Capitulū duodeci

Omū de octauo canit precepto. **T**rauum preceptū est. Non solum testimoniū dices. **H**oc precepto/ omne mendaciū prohibet illud quod in alteri⁹ p̄niciem cōmittitur. **E**t si iuramentū intulerit/ grauius peccat. quia piurus est. **N**unq̄ enī/ pro salute etiā hominis corpali vel spūali/ debz quis piuriū cōmittere. siue corā iudice siue seorsum. **P**eruriū vero qd̄ q̄s in iudicio publico cōmittit/ est casus ep̄o ad soluendū reseruatus. **C**ōtra preceptū hoc grauius peccat/ qui in cōfessione/ mēdaciū peccatū celant. aut aliū iniue accusant. **I**nsup cōtra preceptū hoc agūt/ q̄ delectabiliter nimis/ ad inuentis nouitatibz/ aut aliorū diffamatiōibus/ aures credulas p̄sent. occasiōē inde peccati assumēt. assentes nimia leuitate de proximis mala. **Z**elotopi preterea vel suspiciosi/ proximos et actus eozū/ male et sinistra iudicantes aut interpretantes. adeo vt ex huiusmodi credulitate falsa/ iniusta belia et lites sepius moueant̄.

Capitulū decimū

Tertium nonū ambit preceptū **O**nū preceptū est. Non concupisces vxorē proximi tui. et consimiliter nec femina viri concupiscent. **H**oc precepto districte prohibet omnis motus vel gestus exterior mal⁹. quo trahitur ali⁹ vel sollicitat̄ ad peccatū luxurie. siue p̄ internūcium. siue p̄ missionē litterarū. siue p̄ minas violentas. siue etiā p̄ munera. per p̄missiones. p̄ mendacia. aut fictas adulatiōes. aut in supfluo vestimētoz ornatu. inordinato aspectu vel incestu. verbis turpibz. aut deniq̄ attractu quo libet luxurioso. sicut frequēter p̄tingit in amplexibz et osculis. **S**ciendū est nāq̄ qd̄ omnis concupiscentia carnalis cōmixtionis p̄ter matrimoniale vinculū. etiā solo voluntatis consensu plenarie p̄petrata/ est mortale peccatū. vbi carnalis copula minime subsequitur. **E**q̄dem va est hec regula magistral. **D**is p̄pleta volūtas siue bona

siue mala/pro facto reputatur. Mala voluntas pro facto reputatur. **I**n quo peccati genere/peccare potest persona matrimonio/ aliter alteri copulata/quoadmodum et soluta. ut si mulier/alterius quam viri sui carnalem societatem concupiscat. **O**mnia etiam consensibus plenarius et deliberatus quo quis in turpibus et carnalibus cogitationibus delectatur. ubi etiam deest voluntas/actum exteriori prepetrandi. secundum plures doctores est mortale peccatum. **P**ater igitur ex premissis quod omnes amplexus oscula et consules attractus/principali et luxuriosis cogitationibus sunt entium raris precedentiibus sunt grauiora delicta. tantum grauiora si persone fuerint affines. aut religiose. vel eiusdem sexus. et quod enormius est. si in talibus attractibus vel osculis/talis non seruet honestas. qualis in publico seruatur. **Q**uod ob id si quis in premissis attractibus vellet alteri vim inferre. deberet aliter et aduerso quoadmodum pro vite corporalis tuitio ne viriliter resistere. siue verbis siue factis. aut validis clamoribus. aut denique factum tale/personis ipsam in hoc inuare valentibus et ad hoc altricis/reuelando. Alioquin talis quisquis ille est non sinceriter suam diligit castitatem et honorem.

Capitulum decimum

quartum decimum declarat preceptum.

Decimum preceptum est. Non concupisces rem proximi tui. Hoc est alterius cuiuscumque. **E**t intelligitur hec concupiscentia prohiberi quoadmodum supra ut in sexto precepto de furto et latrocinio explicatum est. Prohibetur enim hec concupiscentia et voluntas mala. cum mala voluntas (ut paulo ante dictum est) pro facto reputatur. Tali namque cupiditate cadit frequenter homo in inuidiam. et in impatientiam sui status et dei blasphemiam. apud se non recte cogitans/bona temporalia se iustius meruisse. quam talis suus vicinus. quod idcirco deus iniustus est. et sibi non nisi frustra et inanis seruiendum est. quod si incommodum aliquid aut damnum alteri contigerit/stultus ille letatur et gaudet asserens/pro suis demeritis et occulta malicia/hoc eidem accidere. **C**ontra preceptum hoc reductiue peccat/operum misericordie. tam corporaliu quam spiritualiu seu elemosinarum/erentores veluti/paupibus indigentibus cum facultas adest. et occurrere euidete necessitate non subuenientes. et spe-

cialiter penes proprios. quos pudendum est mendicare. aut deseruietes esurire aut egere/pmittentes. **C**onsimiliter peccant qui seruitorum suorum/salarium vel lucrum iustum iuste retinent. qui elemosinarum preteritu. aut fundationis ecclesiarum/occupant inique aliorum bona. dicentes proprietarios nimis diuites esse et eisdem abuti. nec eis propterea restituenda fore. **C**ondemnat eos namque approbata pauli regula/affirmans non faciendum mala ut inde bona eueniant. **N**ec quoquo modo pro peccatum offendendum est deus. eius transgrediendo preceptum/qualecunque bonum inde prouenire contigerit.

Capitulum decimum

quintum ostendit qualiter in his decem preceptis velut in mundo quodam speculo. facies conscientiarum nostrarum/debemus inspicere.

Hec igitur sunt decem legis diuine precepta/superius enarrata in quibus quasi speculo quodam polito terro et mundo/religionis christiane veritate plegere. et totius vite nostre ac animarum conscientiarumque nostrarum pulchritudinem atque fediteratam/possumus distincte conspicerere. **H**is mediantribus/cognoscit homo vite sue decursum. qualiter diuina precepta seruauerit. quantumque deuiauerit. quibus modis secundum varias peccatorum species deus offenderit. qualis denique peccatorum confessio habenda sit. **E**t si predictorum aliqua a quoque non plene intelligantur. consulat super his sapientes/potissime autem deuotos viros. **O**mnia namque persona postquam ad annos discretiois puenit/si consensu voluntario plenario et deliberato horum alicui preceptorum/pro contemptum inobediens extiterit. dilectioni dei/amorem creature preponendo. contra salutis statum efficaciter. et in damnationis periculo statuit. nec gratum aliquid deo dignum beatitudinis operatur. **Q**uanquam si tentatione graue aut diuturnam ire sine luctu vel alterius peccati quis incidat. si ipsa tentatio homini displiceat. aut eidem homo resistat. vel non plene et deliberate consentiat/mortaliter non peccet/immo sepe nullo modo peccat/sed magnum erga deum premium meretur tentationi viriliter resistendo. **H**ic iam prospicere clarum est/quibus vitiis et modis decem hec precepta infringantur. septem mortalibus et capitalibus peccatis. que sunt superbia. inuidia. ira. auaricia

Opusculū Tripertitum

gula. luxuria. et acedia. Quinq; item exteriorū sensuum ministerio. qui sunt visus. auditus. olfactus. gustus. et tactus. Sicq; quisquis in his decē preceptis speculivite. se diligēter intuet. recte se cōspicit. vere se cognoscit. seq; parvipēdit. et his obediens discrete sapit.

A Capitulū decimū

septimū explicat qualiter triplicē veritatē ore vel corde confitendo. a statu peccati mortalis ad statum gratie resurgimus.

Considerans nihilominus noster misericordissimus pater deus. et cognoscens nostrā fragilitatē per maximā. et ad malū pronitatē.

multiplicib; vijs mortali vita durate patissimus est nobis delicta remittere et gratiam cōferre. si duntaxat veracitē et ex corde sibi tres subsēptas veritates porrigamus.

Prima veritas est. Domine sic et sic contra vestrā bonitatē peccaui. quod mihi displicet. ratione cuius et penitentiā ago quia vos offendi. qui totus estis venerandus et colendus. quodq; mandatum vestrū transgressus sum. **S**ecunda veritas est. Domine bonū habeo propositum et desiderium. vestro iuvamie mediante. mihi in futurū precauēdi ne incidā in peccatū. et occasiōes peccatorū inxta possibilitatē viriū. cuitandi. **T**ertia veritas est. Domine bonū habeo voluntatem. peccatorū meorū cōfessionē integraliter faciendi. pro loco et tempe. fin vestrum et sancte matris ecclesie mādatū et preceptū.

Has veritates quisquis qualicūq; loco et tempe sinceriter nō fictē aut mendaciter. ex corde pronūciauerit. securus existat se in salutis et gratie statu cōsistere. et vitam eternā mereri. quōvis omnia enarrata prius crimina. cōmisisset. Si etiam talis absq; alia cōfessione cōtinuo decederet in absentia sacerdotis. dormiēdo aut alio quouis modo. morte subita puenit idem finaliter saluaret. acerbissima purgatorij pena mediante. **Q**uod notandū et salubre consiliū elicitur. vt xpianusk; liber. singulis dieb; bis aut semel. sero et in mane. aut saltē festiuis diebus. redeat ad cor suū conscientia examinas. an tres premissas veritates pferre valeat. cuz cordis sinceritate. sicq; intra statum salutis se esse cōfidat. Quod si eas pura mente fate

ri non valet. obstante voluntate peccādi. q̄ actualiter delectat. aut iniquo proposito quo quis occasiones peccatorū vitare renuit. quēadmodū illi qui peccatis carnalibus mersi resurgere nolunt. aut vsuras suas aut iniustas mercatōes et lucra cōtinuāt. vel iniuste retinent alienū. Quicq; alterius odio et vindicte desiderio flagrant. in nocendi proposito p̄seuerant. certissime sciant hi et cōsimiles. nō ep̄m aut papam. tales absoluerē posse. Quāq; talib; salutare consiliū detur. vt p̄ seipos vel alios. bona que poterint opentur. orādo et elemosinas dando. quo de eorū corda illuminet. et ad bonum dirigat et cōuertat. Nullū est enim bonū a deo erigū. qd nō tandē deus eterna vel tempali mercedere muneret. Multoq; meli⁹ est tempale bonum et minimū. q̄s omnino nullū promereri. Saluberrimū est etiā laudabilē consuetudinē illesam seruare. ne eā semel dissolnendo. nunq; in eternū forte resumat.

A Capitulū decimū

septimū ostendit q̄s sit cōfessionis mod⁹ et dat circa hoc vnum breue documētum.

Quoniam scilicet accedit homo ad confessionē peccatorū explanāda (hoc est de necessitate semel in anno / circa solennitatē paschalem. aut cū mortis imminet piculū. aut in sacramentorū susceptōe. Ad frequentiorē enim cōfessionē. regulariter nō tene mur. q̄s sep̄ius cōfiteri. multū p̄dest ad augmentū gratie. et distantiore cognitio nē. et explicatōem peccatorū. debet premeditari cōfessurus. quid aut in quo deliquit. cum examie diligenti consciam discutiens. ac si magnū inde tempale bonū reportaret. Accuset se postmodū peccator humiliter. nō irrisorie. veraciter nō fictē. vitupando se nō laudando. pure recte atq; sinceriter. Facta imprudentia dimittēdo. discrete insup vt nō reuelent hi quos cōsortes et socios habuit in peccato. De his enī cōfessor inquirēs. grauiter etiam peccaret. nisi forsitan sodales hmoi. causa petendi consilij ad eorū pellendā violentiam. cōfiteus detegeret. aut fortassis ad explicandā peccati speciē. necessitas eos manifestari posceret. vt si quis cū sola sorore carnaliter cōmixtus fuerit. in quo casu querēdus esset cōfessor p̄sonam in cō-

fessione detecta ignorans. **S**uper casi-
 bus autē ad absoluendū episcopo refua-
 tis aut supiori. remittat sacerdos inferior/
 confitentē ad prelatū vel supiorem/ eum
 potētē absoluere. Nisi forsitan cōfiten-
 ti mortis piculum immineret. aut magnū
 aliquod scandalū et hoc oboriri/ vel pec-
 cati reuelatōem sequi cōiectura probabi-
 li formidet. **H**oc vero pro regula certa
 et documento salubri teneat. vt nunq̄s p
 peccato secreto vel occulto/ penitētia pu-
 blica penitētibz iniūgatur. nec peniten-
 tia imponat/ quam nequeat aut nolint
 suffere. **N**on debet rursus cōfiteus in
 iuncta sibi penitētia faciliter reuelare. q̄
 cōtingit interdū/ peccatū suū prodi. aut
 cōfessoris dicta aut interrogata nimia le-
 uitate detegere. **H**ec enī omnia secrete con-
 fessiois integritatē concernūt. nisi (quod
 absit) peccator penitētiē ad malū aliqd
 hortaret. **E**st p̄terea vtile et efficax reme-
 diū/ diligētius retinendū ab his q̄ puer/
 sa inclinātōne vel cōsuetudine/ incidunt
 in aliquod enozme peccatū. a quo nō de-
 facili retrahūtur. q̄ scilz seip̄os ad penaz
 aliquā pecuniaria/ vel aliā/ vsq̄ ad certū
 temp̄ prefixū/ cum certo ratōnis mode-
 ramine constringāt. q̄ tēscūq̄ in id pec-
 catū incidere cōtingit. **D**icūt namq̄ sepi-
 us insipientes aliq̄ se a peccato ire. luxu-
 rie. piurij. et si qd est simile/ abstinere non
 posse. qui tamē hoc ipso salubri remedio
 velut mendaces facillimē cōfūtātur. cum
 vnius albi vel frāci/ in emēda cuiuslibet
 trāsgressiois eis inflicta pena. ipsos a p-
 peratōne iniusti opis retraheret. **U**nde
 manifeste cōiūcitur eos diuini precepti
 et pprie salutis intuitu/ a cōsuetis vicijs
 abstinere posse. nisi fictā et puerfam habe-
 rent voluntatē. et tales velut fatui/ verita-
 ti nō credūt/ nec obediūt. quousq̄ suppli-
 cia luant. et delictorū suorū seram et infru-
 ctuosam penitētiā agant. **F**itq̄ iusto dei
 iudicio vt qui penitere de cōmissis cum
 possunt nō volunt. cum velint nequeat.

Capitulū decimū

octauū cōcludit nō esse quēq̄ ab alio ad
 peccatū impellendū. sed ad bonum poti-
 us operandum.

Postremo quicqd agat hō in p-
 sona sua. sup̄me caueat/ alium
 ad male agendū sollicitare. aut

verbis aut factis. exēplis vel consilijs ali-
 quid agere/ qd de se sit occasio ruine pec-
 cati. specialitē corā iuuenibz aut personis
 innocentibz. **H**oc enī propriū est sin-
 gulare q̄ demonū officij. quēadmodum
 bonorū angelorū interest specialitē homi-
 nes inducere ad bonū. **C**omptum est
 etiā frequētē accidere. q̄ homines aliorū
 ad malū impulsores/ vix aut nunq̄s deli-
 cti sui cōdignam penitētiā assecurātem
 perficiāt. quia nequeūt eos corrigere ad
 bonū/ quos deceperūt. iam forte damna-
 ti sunt. vindictam a deo postulātes. eter-
 namq̄ eis maledictōem iugiter imprecā-
 tes. **S**icuti ex opposito iā saluati aliorū
 doctrinis et factis aut opera diligēti (qua
 nullū deo opus ad sacrificiū acceptū esse
 potest. et ad peccata delendū validius) p
 suis adiutoribz preces indeficiētē effun-
 dunt. **C**uret etiā propterea fidelij q̄s.
 iuxta cognitōis et virtutis a deo sibi con-
 cessarū facultatē/ monitōnibus et exem-
 plis alium ad bene agendū incitare. pat-
 filiū. doctor discipulū. et sapiens instruat
 ignorātē. **R**ogemus tandē pro mutua
 pace et vnanimi iuicē charitate. quo post
 mortē corpis huius pennis beatitudis/
 p̄ticipes simus. quā nobis cedat deus.
 vnus essentialiter. et p̄sonaliter trinus. q̄
 est benedictus in secula seculorū amē. etc.

Secunda pars hu

ius opusculi. De confessione.

Quisquis a mor

Quisquis a mor-
 te peccati ad salutis et gratie statū
 volet resurgere. qd̄q̄ vt actus sui et intētō-
 nes ad vitam eternā vtilis sint et merito-
 rie/ necesse est. q̄ delicta sua recogitēt et co-
 gnoscat. dolens de cōmissis. atq̄ pponat
 auxiliante deo a peccato mortali sibi p̄ca-
 uere et abstinere in futurū. **F**irmū p̄terea
 ac sincerū. ppositum habeat/ cōpetentibz
 loco et tēpe peccata sua saltē mortalia di-
 stincte et integraliter cōfiteri. **Q**uod vt
 cōmodius fiat/ prius q̄s cōfiteus crimina
 sua reuelaturus accedat/ ipse circa ea ma-
 tura morosaq̄ diligentia p̄meditari tene-
 tur. quasi magnū aliqd emolimentū tem-
 pale inde reportare se crederet. vt cōplete
 magis ipsa cōfessori suo ac lucidius exp-
 mat. **Q**uia vero plurimi simplicij/ ob

Opusculū Tripertitum

negligentiā aut ignorantia nō excusantē sed potius accusantē/modos et species ne sciunt peccatorū/plens confecta est tabula. quam inspiciētes cōfessuri/cogitatioe preuia instructi sufficiēter ad salutē poterunt sua peccatā cognoscere. memoriterq; tenere. et cōfessorib; vtiliter referare. **P**rocedit autē tabula hec/ sūm numerū et ordinem/ peccatorū mortalium. que sunt. superbia. inuidia. ira. auaricia. acedia. luxuria. gula. **C**ōfessur' ergo/ tuam p̄mitus cōscientiā examinās interroga te.

Circa peccatū su

Svanam tui laudē et (p̄bie. p̄p̄iā excellētiā q̄siuisti aut op̄tasti. Prop̄ bona fortunā et caudā. diuitias scz auz et argētū terrenasq; possessiōes. Aut p̄pter naturalia bona scz corpis pulcritudinē. fortitudinē. iuuentutē. et silia. Seu etiā rōe gratiarū donoz. sicut est dei cognitō vel affectus deuotio. **S**i alios contēpsisti p̄pter alicui' hoz bonoz p̄cedentiū defectū. **S**i aliqua opa fecisti. vt inde mundaniā laudē acciperes. vel vt alij te meliōrē q̄ ipse sis/ reputarēt/ et multo magis si h̄ fecisti p̄textu ipocrisis fice. q̄ vt alijs eēs exemplar in bonū. vel eos a malo retraberēs. **S**i nimū p̄tinacit' innisus es opinioni proprie vel credulitati. alterius cōsiliū p̄temnādo. sp̄caliter in materia fidei et xp̄iane religionis. ex hac enī radice/pululant hereses sortilegia et false credulitates. **S**i p̄ iactantiā aut inanem gloriā opa bona recitasti. vel te alijs p̄ntibus inculpasti/ vt ob hoc humilis et deuot' credereris. **S**i gloriatus es corde aut ore de malo. vt quod aliū defraudasti. vel ei iuriā intulisti. quodq; p̄ te et tuos ppl̄ices/ ad male agendū potēs existis. **S**i superioribus tuis/ iobediēs extitisti. et eos p̄tempisti. p̄cipue carnales parētes et spirituales. **S**i intra cōfessionē mentit' es. peccatū tuū aut eius speciē mundano pudore celādo. talis enī confessio/ inuilit est. sed et nouū crimē incurris. **S**i peccatorū tuozū excusatiōes q̄siuisti. aut minuisisti/ culpā tuam socijs aut cōp̄licibus imponēdo. **S**i te p̄ inobediētiā et cōtempnū excōicari permisisti. aut leuiter nimis excōicatis p̄cipasti. **S**i i iudicio publico vel alibi ob pudorē veritatis re-

uelande/piuriū cōmisisti. **S**i a bonis opibus aut verbis abstinuisti/ p̄pter obloquentiū quorundā fatuoz et timorē. **S**i indignādo cōtempisti peccōres/paupes ignorātes. impotētes aut infirmos. eos p̄cipue qui tibi genere p̄pinqui sunt. aut si eosdē irrisisti. **S**i signis aut verbis/ contēpsisti eos q̄ student deuotiōi. **S**i p̄sumptōe motus/aggressus es ardua/ scientiā tuam aut potentia excedētia. aut tuo statui vel studio indecentia.

Circa peccatū In

Ide alterius incōmō (uidie do letatus es. cū ei infortunū aliquod contigerit. aut si diffamatiōem seu p̄secutiōez incurrit. **S**i de bonis alterius doluisti. qz bene famatus/bon' pulcer/sapiens/ eloquens/ deuotus/ aut religiosus/ existat. **S**i malū alteri p̄op̄tasti. vel bonam famā ipius minorasti verbis iniquis de eo publice vel secretae manifeste aut fraudulenter platis. eius verba et opa/ sinistre iudicando. aut in peiorē p̄tem frequēter interpretando.

Circa peccatū Ire

Idiu cū cōsensu/ iram cōtra p̄ximū tenuisti/ cū desiderio vindicte vel appetitu nocendi p̄ te vel p̄ aliū verbis/ aut factis. **S**i iravel odio cōtra quēcumq; cōtumeslias ptulisti. aut in reb; nocentiū p̄buiisti. vel irrisisti. **S**i cū pcussisti. vulnerasti occidisti. Et attendat diligēter an lesus sacerdos aut clericus extiterit. **S**i a lesis a te vel iniuriā passis/ veniā petere renuisti cū p̄serti eq̄les tibi forent. aut in nullo subiecti. **S**i arma inuasua ad nocēdū tulisti. **S**i alteri mortē sine lesionē illicite minar' es/ etiā apposito iuramēto. **S**i secretū alienū reuelasti. **S**i humiliter a te veniā petētib;/ indulgentiā denegasti. **S**i motus ira/ inraisti neq̄ter vel piuriū cōmisisti. aut si deū blasphemasti. ludū aleaz aut aliū exercēdo. **S**i odio vel rācore pot' q̄ iusticie zelo/placitatio nib; vel litib;/ aliū verasti. **S**i alteri maledixisti p̄sertim p̄ntibus aut p̄p̄indis.

Circa peccatum

Auaricie.

Alio nesciente vel nolente retines illud quod est suum. **S**i furtum rei sacre aut ecclesiastice vel alterius cuiuscumque intra ecclesiam vel locum sacrum commisit. **S**i contra deum ingratus indignaris quod non tibi sicut et ceteris pervenerint divitie. nec ad votum pro se succedunt omnia. si ob hoc in memoriam dei beneficiorum sibi fuisse presentis. **S**i contra bona dominorum vel presentium laute nimis in vestibus pretiosis sumptuisti. aut mercenariorum et futorum iustum lucrum non eis debite tribuisti. **S**i falsas et iniustas mercaturas exercuisti. et modum iquiras. **S**i falsorum medicamentorum artificiosus usus est modum querere. **S**i symoniam in te vel in alio perpetrasti. **S**i commutatione usuraria cum alio contraxisti. advertat modum. **S**i sine lucro propter fuisse. **S**i ludis prohibitis ut est tarillorum ludus avaricia morte immiscuisti. **S**i festiis diebus spelucri manuali laboris aut mercatorum pro te vel alium fieri presentuisti. **S**i commissa tibi in testamento vel aliter legata vel elemosinas proficere et distribuere neglexisti. **S**i opera misericordie et elemosinas occurrente necessitate. oblatioes et decimas proficere aut solvere precepisti. **S**i ficta adulatio vel interiores pecunias extorquendi alium decepisti aut etiam irrisisti. **S**i presentium vel mariti bona eis in seculis abstulisti. **S**i proprias et alienas possessiones inutiliter consumpsisti. **S**i alieni damnum cum vel occasione voluntarie et gaudent extitisti. vel lucrum inde vel modum reportares. ut exempli gratia si inter duos rivum moves. ut ex eorum mutua lite aut verberere vel occisione emenda iudicaria aut procinij lucrum feras. **S**i famam aut pestilentiam optas. ut pro ea diceris. aut de presentium morte gaudes. ut suam hereditatem accipias aut si periuras. aut alium ad perjurandum impellis. vendendo et emendo. **S**i in officio quocumque inutilis adjuvens novitates ut dicitur abudes.

Circa peccatum accipere

Amissam et horas vel alia (diebus) divina officia seu fructum commisit celebrare. ad quod dicenda tenebaris. **S**i in festis specialiter ab ecclesia obfvari preceptis aut alias profructibus negligentiam vanitatem aut otium ecclesiasticum officium predicaciones et sermones audire precepisti. **S**i excessum temporis diebus presentium festiis in vobis aut factis otiosum.

utiliter consumpsisti. aut ecclesiasticum officium sermonibus garrulis turbasti. **S**i idem presentium tempus excessive dormiendo in lecto tuo demorando vel aliter male occupasti. **S**i pro negligentiam aut incuriam sanctas habere meditationes mortis iudiciorum et beneficiorum dei erga te premissisti. **S**i pro benefactoribus tuis. viuis et defunctis. preces fundere neglexisti. **S**i commissorum tuo regimini et cure non recte sollicitus extitisti. **S**i negligenter de peccatis committitur es aut confessus. vel ante confessionem circa peccata tua pro meditatione habere noluisti. **S**i peccatorum tuorum oblivis. vel in iuncta penitentiam minus debite profecisti. **S**i quilibet voto vel premissa infringendo transgressus es. et attendat modum. **S**i denique preceptorum ecclesie fuisti transgressor. ut si publicam eucharistie sumptionem vel aliorum sacrorum susceptioem distulisti. **S**i non recte ipsa sacra recepisti. ut si non premissa debita integrali confessione.

Circa peccatum luxuriositas

Improbas cogitaciones (curie) circa carnalem actum cum proplacencia et delectatione nociva in corde tenuisti. **S**i cogitationibus talibus carnalibus vel aspectibus aut verbis aut signis aliquid motus carnis excitasti. nec eidem sufficienter restitisti. **S**i habet peccati occasiones non fugisti. aut quod deterere easdem procurasti. **S**i pro tales tentationes vel motus in luxuriosum sensum cecidisti. affectando exteri operum si posses vel auderes proficere. **S**i attractum aliquem in honestum. vel proritum in membris pudendis exercuisti. et quod carnalis delectatio secuta sit. et modus diligenter advertat. **S**i talium peccatorum erga alios causa vel ruina occasio fueris. vobis. osculis. amplexibus aut alijs signis. vel forte picuris et figuratibus inhonestis. **S**i dormiendo habet carnalem delectationem vel pollutionem incurristi. **S**i cum alia persona carnalem conjunctionem incidisti. Et attendat cuius gradum vel conditionis foret persona. aut uxorata alteri aut virgo. si genere propter. et in quo gradu si scimonialis religiosa. aut in sacris ordinibus constituta. si tibi consensit aut civilitatem intulisti. si denique eiusdem tecum sexus aut alterius erat. et exprimat modum. **S**i luxurie peccatum ope consummasti alio ordine quam natura dictauerit. **S**i matrimonij legitimum in honestate non obfuvasti. ratione operis in se. vel circumstantiarum. que magis in confessione

Opusculū Tripertitum

certis sunt interrogationibus cognoscende
quod verbis vel scripturis quibuslibet in pub
lico referande. **S**i diebus festiuis mino
ribus aut minus solēnibus talia pecca
ta perpetrasti. aut forsitan in sacratis locis.

Si abortiuū procreasti. aut fetū ex utero
nasci impedisti. aut ob stricturā vestimen
torū. aut per agitacōem corporis immodera
tam vel choreis vel alijs pluribus iusitatio
ribus modis. **S**i dissolutis et inhone
stis aspectibus et choreis aut gestibus incō
positis. vel innata pulcritudine. aut fūco
mendaciter colorata. vel denique vestimē
tis superfluis. alios ad malū allicere volui
sti. aut te occupasti ab eis dē affectari. **S**i
tibi mīrimonialiter conuicte persone. carna
lis copule debitū. infirmitate aut alio le
gitimo impedimēto cessante. denegasti

Circa peccatū qu

Seiunna. ab ecclia obser
uari mādata. transgressus es. ces
sante infirmitate. impotētia vel
alia rōnabili causa. **S**i ex ni
mia cibi vel potus sumptiōe. ebrietatem
luxuriā dissensiones aut corporis infirmi
tate incurristi. **S**i ob eandē cām. studi
um laborē mercationē vel aliud opus ad
quod agendū tenebaris. omisisti. **S**i p
nimios sumptus in potibus et cibis. te vel
tuos heredes. indigere aut mendicare co
egisti. **S**i denique nimis auide. aut abū
danter. cibū sumpsisti. vel delicata fercu
la curiose perpetrasti. aut horā comedēdi p
uenisti. sic quod ex hoc pceptū aliqū dei vel
ecclie solueret vel grande aliqū corporis in
comodū sequeret. **P**er hec autē omnia quod
de septē peccatis mortalibus iam explicata sunt
potest homo cognoscere quibus modis quod
sensuū exteriorum ministerio. cōtra decē
legis pcepta. cōtra misericordie opa. et duo
decim nostre fidei articulos. deliquit. ut
nō sit opus. hec posteriora prioribus adde
re. nisi quis enumeratis prioribus specia
liora et particulariora adiungere voluerit.

Ad plenariū autem precedenti
um intellectū. ut agnoscat qua
liter rite sit faciēda cōfessio no
tanda sunt aliqua. **P**rimo quod
de cōmuni regula est. et ecclie pcepto. te
netur quilibet ad minus semel in anno cir
ca pascha. peccata sua profiteri. cum etiam
eucharistiā aut aliud sacramētū suscipere

intendit. tunc etiā cum mortis imminet
piculum. **A**um p̄terea ipse qui peccatōre ab
soluere potest. adest. cui p̄sentia nūquā in
posterū haberi formidat. quāuis sepius cō
fiteri proficit. quāter videlicet annuati. vel mē
sibus singulis. aut quolibet solenni festo
iuxta p̄sone facultatē et statū. **S**ecundo
quod cōfessio in loco patenti vel publico fie
ri debet. ne occasione secreti loci et p̄textu
deuotōnis. impellat diabolus ad malas co
giracōnes. et iniqua verba vel opa. nūquā
etiā confessor cōfiteris vultū aspiciat. **T**ertio
quod multa sunt crimina. a quibus
peccatorē sacerdos simplex absoluere nō
potest. nisi penitentiarius fuerit. aut a p̄la
to superiori potestatem accepit. **Q**uēadmodū
forzilegiū. quod aliqū per abusum sacrarū
reperit. aut ex alijs rebus frivole cā
querit que nō est causa intēti effectus. quod p
res sacras cōmittit. sacrilegiū quod est fur
tum rei sacre vel intra locū sacrum. **P**ercul
sio violenta sacerdotis vel clerici. **S**imo
nia. **H**eresis. ceteraque crimina quibus eo fa
cto ex cōdicacōis sententiā incurrūt delin
quentes. homicidiū. percussio patris aut ma
tris. p̄iuriū in iudicio publico commissum
adulteriū signatē notoriū. mulierum rape
violentus. defloratio virginū. cōstupra
tio sanctimonialiū. et incestus cū consan
guineis intra quartū gradum. votoꝝ fra
ctio. oppressio puulorum infantium ob negli
gentē custodiā. peccatū item turpissimū
et abominabile quod cōtra naturā dicitur.
sive in propria p̄sone per mollicitē perpetr
tū sit. sive in alio commissum qui eiusdē se
xus existit. vel in p̄sone alterius sexus si fiat
in alijs mēbris quod natura ad generatōem
deputauerit. vel si denique in alia specie ad
missum sit. **T**alia namque crimina grauiora
sunt quod sit efus carnium in sacrosancto die
veneris. vnde et de eis tenet peccator ex
presse cōfiteri. sub pena eterne damnatio
nis. **Q**uarto quod p̄sone cōfitemens debet ha
bere voluntariū p̄positū omnia peccata sua iux
ta vires integraliter explicandi. et ad int
rogata veritatē sine mendacio respondere
nec ad sui excusatōem quicquid celare. **I**te
celare etiā debet peccatū alterius. nisi fortas
sis aliter suū peccatū reuelare non possit
vel nisi p̄sonam talē ad suū comodū spi
rituale cōfessori detegeret absque p̄iudicio
cuiuscūque. **E**x si prelatus superior vel peni
tentiarius nō singula peccata cōfitemens inte

graliter sed solos casus resuatos audire
 voluerit referuet pctōr alia delicta mino-
 ri sacerdoti potestate sup his habēdi con-
 fitenda. ¶ Quinto q nullus iniunctā pe-
 nitentiā recipe debz/ nisi quā pficere vo-
 luerit. quā et celare tenet vna cū alijs a cō-
 fessore platis/ aut interrogat/ nisi forsan
 quod absit idē cōfessor confitentē verbis
 aliquibz ad malum inducere vellet. ¶ Se-
 xto q si grande quid alicui restituendū sit.
 et is ignoret cui debet restitui. vel etiam si
 vtorū cōmunitio aut relaxatio faciendā
 sit. cōsultatur prelat^o supior/ vel alius horū
 potestātē habēs/ non tm sacerdos inferior.
 ¶ Septimo q sup pctis in generali su-
 pius muneratis/ si casus speciales occur-
 rant/ vel numer^o delictorū. tenet hoc cōfi-
 tens explicare. tūc presertim quādo pūcu-
 laritas casus vel numerus/ specialem ha-
 beret annexā maliciā mortālē. vt cū qd
 decem francos abstulit paupi/ vxorē et fi-
 lios habēti/ vel in loco sacro grauius pec-
 catū est q furtū precise in generali cōmi-
 sisse. Et pariformiter in alijs casibus/ pū-
 cularitas exprimat. put confitēs memi-
 nerit fm beneplacitū cōfessoris. omiffis
 circūstātijs alijs ad peccati grauitatē im-
 pertinentibz. ¶ Octauo q si psona cōfitēs
 in peccādi pposito pgenerat/ vel de nouo
 peccatū iterare dūposuit. aut q ablatum
 alteri/ fm facultatē suam nō vult dimitte-
 re vel restituere. aut q a carnali pctō luxu-
 riereculat abstinere. vel q nocēdi iniquū
 ppositū retinet. nullus hanc psonā a pec-
 catis confessis potest aut debz absoluerē.
 quāq tali psonē salubriter cōsulat vt bo-
 na q poterit interi pficiat quatin^o eā de-
 in viam rectā dignet illustrare. ¶ Non-
 notet q pctm quodlibet tāto peius ac de-
 terius est. quāto pluribz intulit nocumē-
 tum. Propterea si quis fuerit alteri^o ruine
 causa et occasio. vt innocētes pserim iu-
 uenes aut puellas suo cōsilio. hortatu v^l
 alio quouis modo sollicitādo ad peccatū
 agat hui^o rei districtā penitentiā. et pcurēt
 deceptorū a se correctōem. aut emēdatio-
 nem. totis viribz procurādo et p se et alios
 eos ad viā veritatis et sanā doctrinā redu-
 cendo. In hoc enī cōsistit portio pūcipa-
 lis sue satisfactōis et penitentię. ¶ Decio
 q si quis post cōscientie sue examinātōez
 diligentē. ipse peccatorū quorundā etiam
 mortaliū a se commissorū nō reminiscatur.

tunc p solam generalē confessionē de ip-
 sis absq alia speciali saluabit. si tamē ea
 prius oblita/ postmodū ad memoriā re-
 dierint/ ea specialiter certis tempe et loco
 cōfiteri tenet. Quia in re piculosum est cō-
 missorū a se delictorū mortaliū/ per negli-
 gentiā atqz desidiā immemorē fieri.

¶ Absolutio.

A prima absolutōis sufficiens et
 reqsita pro pctō de quibz ptes/
 sor intēdit et potest absoluere/
 cōfitentē Ego absoluo te a pec-
 catis tuis. In noie patris et filij et spūsan-
 cti. Amē. Et si cōfessio fiat de excōcicatioe
 tantūmodo. dicat sic. Ego absoluo te ab
 excōcicatione tua. In noie patris et filij et
 spūscī. Amē. Et si cū hoc fiat absolutio
 de peccato ppter quod lata est excōcicatio/
 vel de alijs/ addatur forma prior. Additō-
 nes quedā alie conditōnales aut inuolu-
 te/ tutius dimittuntur.

¶ Tertia pars huius

S opusculi de scientia mortis.
 Veraces fidelesqz amici cu/
 iuspia egroti/ curam diligentē^o
 agant / pro ipsius vita corpali
 fragili et defectibili conseruāda. exigunt
 a nobis multo fortius deus et charitas p
 salute sua spiritali sollicitudinem gerere
 specialem. In hac enim extrema mortis
 necessitate/ fidelis probat amicus. Quip-
 pe nullum est opus misericordie maius
 siue cōmodosius. quod et tanti apud de-
 um meriti et amplioris frequēter estima-
 tur/ quēadmodum psonē nostri saluato-
 ris Iesu christi si in terris nobiscū dege-
 ret/ impensum seruitium corpale. Quam
 obrem cura fuit presentī scripto cōpone-
 re breuem quedam exhortatōnis modū
 habendū circa eos qui sunt in mortis ar-
 ticulo cōstituti. valētē etiā generaliter
 omnibus catholicis ad artem et noticiā
 bene moriendi cōquirendam. ¶ Conti-
 net autē hoc opusculum breue/ quatuor
 particulas. scilicet exhortatōnes. interro-
 gatōnes. oratōnes. et obseruatōnes

¶ Prima pars cōtinet quatuor ex-
 hortatōnes. ¶ Prima est.

A dice dilecte aut dilecta. cōsidera
 nos oēs sbiectos eē potētī manū
 ¶ A S

Opusculū Tripertitū

dei et ipsius voluntati. oēs nos cuiuscunq;
conditōnis aut status/ reges/ principes/
diuites/ et paupes/ mortis tributū solue-
re necesse est/ venim⁹ in mūdū pegrinorū
more. vt ex eo trāseam⁹. nō vt māsiōne in
eo stabiliam⁹. q̄n potius vt hic bene et me-
ritorie viuētes et deo seruīetes/ horribiles
inferni penas euitem⁹. et gloriā eternā ha-
beam⁹. **R**ecognosce diligent cū gratia/
rūactōne/ a deo tibi cōcessa bñficia. q̄ ti-
bi etiā in hac extrema hora/ sui cognitio/
nē dederit. nec te morte subita preoccupa-
uerit. grās p̄ his et alijs innumeris donis
nūc eidē refer. ad suā ifinitā misericordi-
am cōfugiens. et de cōmissis a te criminib⁹
veniā humiliter poscens. **S**olicite co-
gita te in via tua plurima delicia ppetras-
se quib⁹ penā ferre meruisti. vñ et hui⁹ ifir-
mitatis. et mortis penas patiēter tolerare
debes. rogans deū vt p̄ntis doloris/ acer-
bitas/ remissionē opeē p̄ctōz. et purgato-
rū horribilis cruciat⁹/ in hanc afflictōem
tuam/ p̄ suā misericordiā cōmuret. **T**ole-
rabilis est nōq; hic p̄ntialiter q̄s in futuro
puniri. **S**i sic corde cōrito/ patiēs penā
necessariā tanq; voluntariā seres/ et oēm
penā et culpā remittere deus. certusq; padī-
sum introibis. **A**lioq; p̄ impatiētā/ eter-
nā penā et dānationē incurres. **S**uper
omnia in hac extrema hora cōstitutus/ me-
ditare circa tuā spūalem salutē. nunq; enī
fortassis in futurū hui⁹ meditātōis occur-
ret oportunitas. oēm aliā sollicitudinē/
et rerū terrenarū curā relinque. q̄s relinq;
necesse est q̄ etiā nec ab inferni p̄cipitio
corruentē eripe valent. **P**lena fide te deo
cōmitte. et ei q̄ oipotens bon⁹ et sapiēs est
te et tuarū tuorū regenda p̄be. **D**ēm p̄terea
cogitarum tuū in eum dirige. astantes so-
lummodo et sup̄stitēs rogans. vt pro salu-
te tua deū precibus exorent.

Secūda particula

Dice hz interrogatōnes.
Dilecte aut dilecta **U**s tu mori
et uere in soliditate fidei xp̄ia-
ne respectu dei et dñi nostri **J**esu
xpi/ tanq; ve us fidelis et obediēs sc̄tē
matris eccl̄. e. s. l. u. s. **R**ūdeat volo. **P**e-
tis a deo veniā p̄ctōz tuorū/ cōmissorū
et om. flōzū. q̄ cōtra eiusdē amorē. maiesta-
tē. atq; bonitatē fecisti. **R**ec eū put debe-
bas honorasti. **R**ūdeat peto. **D**abes

ne sincerū. positū et explicitā voluntatē/
vitā tuā in meli⁹ cōmutare atq; corrigere
si vitā comes sup̄fuerit. **R**ogas etiā deū/
vt tibi grām p̄ster hoc positū cōtinuādi
verāq; cōrrectionē hñdi. **E**s tu cōsciū
tibiūpsi/ alicui⁹ p̄cti mortal̄ vel criminis/
de quo nō sis cōfessus. **O**ptas nec etiā cor-
tuū illuminari/ ad oblitōzū criminū si que
sint/ habendā noticiā. etsi tu libēter cōfi-
tereris ea. **U**s ablata p̄ te/ restitui inte-
graliter/ quātū ad id teneris/ iuxta tuarū
facultatū valorē. etiā vsq; ad oīm bonorū
tuorū cessionē et renūciatōz. vbi alias
satisfactio fieri nō valeret. et corā deoz ho-
minib⁹ veniā iniurie petis. **I**ndulges
ex corde oib⁹ q̄ tibi nocumētū intulerūt/
ob veneratiōem et amorē dñi nostri **J**esu
xpi a quo et veniā speras. **P**etis similiter
indulgeri tibi et remitti ab his q̄s verbis
aut factis lesisti. **A**d has oēs p̄missas in-
terrogatōes/ affirmatiue r̄deat. volo.

Tertia particula

Pbreues misurat oratōnes.
Primo dicat infirmus ex corde
deum orās. **D**eus me⁹ p̄ssimi-
me pater. miserere mei. **D**e me
us p̄ssime pater. **I**n manus tuas com-
mendo spiritū meū. **P**ater misericordiā/
rum/ misericordiā fac huic paup̄cule cre-
ature tue **A**diuuā me nūc etiā in hac yl-
tima necessitate. **S**uccurre dñe iam ani-
me egenti et desolate. vt non a malignis
spiritib⁹ captiue. et a canibus infernali-
bus deuozet. **D**ulcissime **J**esu ob ho-
nozem et virtutē tue benedictissime passi-
onis/ iube me recipi intra numerū electo-
rum tuorū. **S**aluator meus et redemptor
meus. reddo me totū tibi/ nō me renuas/
ad te venio. nō me repellas. **D**omine pa-
disuz tuū postulo. nō ob valorē meoz me-
ritozū sed in virtute et efficacia tue bene-
dictissime passionis p̄ quā me miserū re-
dimere voluisti/ mihi paradīsum precio
tui sanguinis emere dignatus es. ipsum
mihi conferre sc̄tina. propter quem nec
tue diuitie/ aut potentia minuet. nec ip-
se paradīsus angustior aut minor inue-
nietur. **S**alute postmodū beatissimaz
virginem **M**ariam dicens. **R**egina celo-
rū. mater misericordie. cōfugiū peccato-
rū reconcilia me nūgenito filio tuo. eius

clementiā p me indigno pctōre interpel-
la. vt ob amorē tui/ mea remittat crimīa/
pducens in gloriā suā. **A**ngelos debic
precibz inuictet indens. **S**pūs celoz/ an-
geli beatissimi/ assistite q̄so mibi migrāri
ex hoc seculo z potēter eripite me ab oibz
aduersarioz insidijs. z aiām meā in vīm
psortū assumite. **T**u p̄cipue angele bone
custos meus. **P**ost hec inquā ab infir-
mo/ cui sanctorz vel sanctaz/ magis deuo-
tus extiterit/ vt illi precē offerat dicendo.
Gloriosissime sancte vel sancta/ singla-
rē in te dū vinerē/ spem z p̄fidentā repo-
sui/ succurre nūc mibi in hoc extremo ne-
cessitatis articulo laborāti. nūc antior su-
pra modū tempus nūc instat z hora. iam
in adiutorium meū intende.

Quarta pars quas

dam obseruatōes edocet. vt sciat q̄lis pre-
dictoz vsus habēdus sit.

Spatiens/ nondū eucharistiā
aut extremā vncionē suscepit.
interroget an eadē sacra deuo-
te parus ē recipe. **S**i etiā sup̄ interroga-
tiōibz p̄missis/ verisim̄ appareāt r̄sōnes
patiētis nō vsq̄q̄s sufficiētes existere. re-
mediū apponat q̄ntū id cōmodū fieri po-
terit. vel p̄ mīstratōz sacroꝝ p̄fessōis. eu-
charistię. aut extreme vncōis. vel eidem
manifestādo piculū qd̄ incurrit/ nō plene
satisfaciēdo petitiōibz/ sup̄ fide sua z salu-
te conscie platis. **D**oneat vt decedat tan-
quā ver⁹ z fidelis xp̄ian⁹. **A**ttēdat si infir-
m⁹ ipse/ ex cōdicatōis vinculo astrict⁹ tenea-
tur. z p̄terea summittat se totis viribz or-
diatōi sc̄tē m̄ris ecclie vt absoluat. **S**i
moriatur p̄licitū r̄pis spaciū. ad suā recolle-
ctiōz h̄at. nec morte festina p̄ueniat/ legē
de sorēt corā eo ab astātibz/ historie z orō-
nes deuote. in q̄bz sanus z viuēs āpli⁹ de-
lectabat. vel recensenda cētē dīna p̄cepta
vt p̄fundi⁹ meditet siqd̄ aduersus ea ne-
gligēter oblitū deliquit. vel silis corā eo ī-
structio reticet. **S**i patiēs vsū loq̄n-
di pdiderit h̄z tñ sanā z integrā noticiam
ad interrogatōes sibi factas vel orōes co-
rā eo recitatas/ signo aliq̄ exteriori vel so-
lo cordis p̄sensu r̄ndeat. hoc ei sufficit ad
salutē. **P**̄ntē infirmo/ imago crucifixi
vel alteri sc̄ti quē sanus z incolumis/ spe-
cialiter venerabat. **S**i nō oīa p̄missa di-
ci breuitas sinat/ p̄ponēde sunt orōes. il-

la p̄sertim que saluatori nostro Iesu x̄po
dirigit. **N**ullatenus aut minime si fieri
possit/ moriēti amici carnales. vxoz/ libe-
ri/ vel diuitie/ ad memoriā reducant. nisi
in q̄ntū id erigit parietis/ spūalis sanitas
et dū alias cōueniēter omitti neq̄t. **N**ō
detur infirmo nimia spes corporalis salutis
consequēde. ingerat potius eidē/ p̄ria mo-
nitio sup̄ius explicata. **S**epe nāq̄ p̄vā-
talē inanē z falsam cōsolatōem/ z incertā
sanitatis corporee confidētiā/ certā icurrit
hō dānatōnē. **Q**uinimo horatūdu est pa-
tiens vt p̄ cōfiteōem. z p̄fessionē/ aie sani-
tate procuret. q̄ z ad salutem corporis (si
sibi fuerit expedies) valere poterit. z inde
securior atq̄ detior erit. **Q**uia vero fre-
q̄nter corporalis infirmitas/ ex aie languo-
re ortū h̄z/ papa p̄ exp̄ssam decretalē culli-
ber medico corpis/ districte p̄cipit. ne cui
q̄s egrotō/ corporeā p̄ferat medicinā p̄ri-
q̄s de spūalis medici cōfessoris sc̄z req̄si-
tione/ eundē monuerit. **H**inc expedies vi-
dēt. vt in q̄buslibet paupez hospitali-
bus/ vel domibz dei/ statuto firmaret. ne
q̄s ibidē eger suscipi posset/ q̄ nō p̄rio in-
gressus die/ cōfessionē faceret/ vel idoneo
sacerdoti ad hoc ipm̄ depurato/ parus cō-
fiteri se cōtinuo p̄ntaret. sicut ī domo dei
parisius/ laudabiliter obseruatur.

Opusculum triptitum finit.

Tractatum sequen-

tem de differētia peccatoꝝ venialiū z mor-
taliū/ edidit. **I**dem xp̄ianissim⁹ doctor.
dñs Johānes de gerson/ pro quarundā
p̄sonaz laicaz simpliciu eruditōe/ in idi-
omate p̄prio sc̄z lingua gallica. **S**z p̄ alio-
rum eruditōe/ alius quidā/ ipm̄ transtu-
lit a gallico in latinum.

Incipiūt Rubrice

cōsiderationū tractatus sequentis.

- i. Declaratio generalis quid est pec-
catum mortale aut veniale.
- ii. Quomodo in omnibus peccatis re-
pire potest peccatū tantūmodo veniale.
- iii. Quādo vana gloria/ est pctm̄ mor-
tale aut veniale. (niale)
- iiii. Quā supbia est pctm̄ mortale aut ve-
niale.
- v. Quā iudicare/ est pctm̄. z quale.

De cognitōe pctōrum

- vi Dñ p̄cept' supior/ est pctm̄. z q̄le
- vii Dñ inuidia est pctm̄. z quale.
- viii Dñ ira est pctm̄. z quale.
- ix Dñ acedia est pctm̄. z quale.
- x Dñ auaricia est pctm̄ z quale.
- xi Dñ gula est pctm̄ z quale.
- xii Dñ luxuria est peccatū z quale.
- xiii De mentiēdo.
- xiiii De iurando.
- xv De correctōe fraterna.
- xvi Quando cōtra consciām facere/ est peccatū mortale. z quando non.
- xvii Quō de duob' mal/ min' ē eligēdū
- xviii Quando ignorātia est peccatum
- xix De p̄fessione/ plura documenta.
- xx De pctis que fiūt in mercantijs.
- xxi De bona credulitate fidei nostre
- xxii De exco'municationibus.
- xxiii Quando vitari debet sacerdos de audiēda eius missa z quando non
- xxiiii Quale malū facit veniale peccatū
- xxv. Exemplū generale declarās quid est peccatū mortale aut veniale.

3 Prolog' in tracta- tum sequentem.

Qui bene p̄siderat bonita-
tem dei erga nos. causam
habet magnifice regratiā
di z laudandi deū. Cum
ei de iusticie rigore/ debe-
remus seruire ei quotidie
meliori modo quo possem' sine cessatiōe
nihilomin' nostre cōpatiēs fragilitati cō-
tentari voluit certum dare nobis numez
mandatorū. z in certo tempē Que si com-
plemus/ gratiā eius habeam' z sufficit ei
z adquirim' paradysum. Melius tñ facien-
tes/ amplius z magnificētius remunerat
Necessitas est igit' scire mandata obligā-
tia z que nō. Alias enī vel trāsgrediemur
ea p̄ ignorātiā vel in custodiēdo ea/ hēbi-
mus magnā nimis de trāsgressiōe dubi-
tatiōem. z dubitabim' vbi dubitandū nō
erat. p̄ quod p̄derem' totā consciē tranq̄l-
litate/ putando nō pctm̄/ esse pctm̄. z ecō-
tra de pctō qd nō eēt pctm̄. Et quis ne-
scirem in oib' casib' dare regulā sp̄calem
qn̄ vn' actus pctm̄ fuerit mortale z qn̄ nō
tñ dari p̄nt aliq' documēta in generali/ p̄
q̄ iudicari meli' pōt de factis specialibus
Propter qd studui scribere vobis p̄sede-
ratiōes aliquas breues/ ad sciēdū quādo

peccat mortalit'. z qn̄ nō. in plurib' casib'
In oib' enī casib' ad longū eas tradere/
graue eēt aut impossibile. Immo hoc qd
vobis scribā/ plene nō intelligetis sic cre-
do/ p̄pter suam breuitatē/ nisi habeatis q̄
vobis declarat. Volo ergo vt de his que
nō intelligetis/ diligēt' inquiratis.

Considerato prima

Declaratio generalis quid est peccatum
mortale aut veniale.

Ater alia mādata dei/ aliq' sunt que
facere debem' sub pena pdendi grāz
suam. incurrēdiq' p̄petuā mortē Et
sunt illa/ q̄ debitā deo cōseruāt subiectōz
z int' hoīes societātē. sicuti est amare deū
omī tēpe z loco z nō odire eū. Sicuti est
nō occidere primū suū innocentē. z non
auferre ei sua violent'. Alia p̄cepta vel cō-
stitutōes z ordinatiōes sunt/ q̄ nō obligāt
nos. nisi ad penā tpālē. qz trāsgredi ea nō
dissipat subiectōem deo a nobis debitā/
nec societātē quā tenemur hē ad hoīes
Cōtra priā facere p̄cepta/ pctm̄ mortale ē
z cōtra alias ordinatiōes/ pctm̄ est veniale
Quēadmodū videt' qz rex aliq' p̄cipit sub
pena mort' aut capis. z aliq' sub pena tē-
pali. vt pote argēti. vel carceris. ad tēpus

Consid. II Quō in

oib' pctis/ est inuenire pctm̄ veniale tñ.

Aliq' p̄terit' p̄ceptū ex delibe-
ratiōe z certa scia z p̄sensu exp̄s/
so. aliq' nō sic. s; p̄ ignorantia
vt ex p̄rio motu absq' pleno cō-
sensu. Et i hoc casu/ n̄ est aliq' ita strictū
mādatū/ qn̄ aliq' trāsgredi possit nō pec-
cādo mortalit' p̄ eo qz p̄sensus est id qd
p̄ncipalit' facit pctm̄ Dinc apparet qz nō
noīant septē pctā mortalia. s. supbia/ iui-
dia/ ira/ auaricia/ acedia/ luxuria/ gula/ iō
qz oīs supbia aut omīs ira z sic de alijs/
sit peccatū mortale. immo sepe est venia-
le/ sicut statim dicam.

Consid. III Quādo

vana glā est pctm̄ veniale aut mortale

Vana glā de se nō est nisi pctm̄ ve-
niale. qz opus aliq' si est vanum
nō est p̄ hoc mortale. S; vana
glā/ pctm̄ ē mortale/ p̄ vnā duaz cāz. s.
propter finē p̄opt' quē vana querit' glo-
ria. aut propter materiā aut opus. in quo

querit vana gloria. **¶** Quantū ad pri-
mā cām est sciendū q̄ queri potest gloria
pro altera quatuor causari. **¶** Primo ad
vitandā infamiā falsam. vt si diceretur q̄
ego sum latro. bene possum cōtrariū asse-
rere /z velle q̄ sciat q̄ ego sum alius q̄uis
hoc fieri nō possit sine laudatōe mei. Et
sic nō est pctm̄. solūmodo nō habeat intē-
tio corrupta siue admixta. sicut facillime
contūgit. Immo quādoq̄ tenemur q̄rere
seu velle ita laudari /z est prudētia /z iusti-
cia. **¶** Secūdo laus seu glā queri potest /p
aliq̄ spūali pfecto ad gloriā dei /z ad edifi-
catōez primū. sicut sc̄tus paulus semetip-
sum laudauit. Et qui bñ scit hoc /tpe /z lo-
co cōuenientibz facere /sine alia intentiōe
mala admixta /magnū est meritū. nō autē
pctm̄. **¶** Tñ difficile est q̄ boies q̄ nō sunt
pfecti /z in hūilitate fundari. sciant hoc be-
ne facere /spēaliter in publico. Facillius fit
hoc in secreto inter amicos in colloq̄o /q̄
se mutuo diligūt deuote ac pure. et bona
sua sacra reuelāt inuicē. q̄nq̄ p habendo
psilio aut ad dandā consolatiōem. **¶** Ter-
tio querit talis gloria /ppter auariciā vel
q̄ habeat maior licētia /vel via /malefaciē-
di /z decipiēdi. /z sic est pctm̄ mortale qz fi-
nis est pctm̄ mortale. **¶** Sicut est p om̄ia. **¶**
Quarto vana glā querit /z laudatio /p fi-
ne aliq̄ qui nō est nisi veniale pctm̄. sicut
q̄n captat aliq̄ leuis placētia /in laude
alicui. et hoc est pctm̄ veniale. nisi aliud
malū se admisceat. **¶** Hoc dico ppter illum /
qui p tpe illo /ordinare deberet laudē suā
z regratiari deo vel ad aliū. pfectū ad quē
teneat p tūc. /z ipse hoc omittit. **¶** Secū-
da cā ppter quā vana glā est pctm̄ morta-
le /est ppter op̄ vel materiā /p quā vana q̄
ritur doct̄a. **¶** Et fit h̄ tribz modis. Quia
vel opus est malū de se /z pctm̄ mortale. /z
ibi nō est dubiū quin q̄rere glāz pessimū
est pctm̄ mortale. sicuti q̄rere glām de oc-
cidēdo pbū hoīem. de igne iposito. de ra-
piēdo feminas bonas /exprobrare alteri.
vel vindicādo se iniuste de altero. **¶** Aut
opus de se bonū est. vt est facere elemosy-
nas /ieiunare /orare. Et ibi attendere oportet
quō vana q̄rit glā. **¶** Vel scz p fine p̄ci-
pali. /z hoc ē pctm̄ mortale. qz fm̄ rectā rō-
nem /op̄ bonū nō d̄z ordinari in peī op̄
sicut in fine principalē. quēadmodū pec-
catū mortale fm̄ doctores est /si q̄s p̄dicet
p victu hūdo principalr. /z tñ vnū /z alte-

rū est fm̄ se bonū. s̄z ordinatio p̄uersa est /z
reuersa. **¶** Si atē glā surripit in dicto viuo /
so ope /nō q̄si p̄cipalis finis aut p̄ncipi-
pali cā ad faciendū idē op̄ /nō est pctm̄
mortale. **¶** Nihilomin⁹ cōsiliū bonū est au-
ferendi eā /z expellēdi q̄ntū p̄t. ad finem
q̄ torū puri⁹ fiat /z ad vitandū piculū po-
nēdi principalē intentōez in illa laudatō-
ne. **¶** Ampli⁹ etiā cauēri debz istō in spūali
bus bonis q̄s tpalibus /p t̄sto q̄ p̄ciosio-
ra sunt. **¶** Postremo opus bonū p̄t eē in-
differēs. hoc est dictū q̄ de se nec bonū est
nec malū vt est h̄fe tunicā nouā. diuitias
aut pulcritudinē. **¶** Et in h̄is rebz h̄fe glo-
riā /de se nō est mortale pctm̄. **¶** Et dico no-
tāter de se. qz alia p̄nt eē picula que cauēri
debēt. vt scz si mulier quedā scit /q̄ p tuni-
cas suas /dat alijs occasionē peccādi. aut
p suū pulcrū sermonē. aut p nimis oñdē-
do suā pulcritudinē. aut p bñ eborisare /
ipsa teneat dimittere. Quāqz ecclia. phibet
talīa opa sicut torneamēta. aut choreas. i
certo tēpe /z loco. **¶** Non dico ego cauēdam
oīm occasionē p quā alius peccare possz
qz fieri nō potest. sed nihil fieri debet ad
hunc finē qd̄ p stultā placentiā aut fatuū
desideriū aut aliter /alius peccet. **¶** Et si sci-
tur p certo /q̄ dat cā alteri ita peccādi /ca-
uēri debet fm̄ posse. **¶** Mulier enī nō teneat
neqz d̄z /deformare /z defigurare se aut ve-
stire de sacco /aut nunq̄ ire pl̄ ad eccliam.
quāq̄ sciat q̄ aliq̄ stulti /stulte eā cōcupi-
scūt. tñ sicut dictū ē /displicere ei d̄z. **¶** Per
hec q̄ dicta sunt p̄t sciri q̄n ipocrit̄ aut ia-
ctātia /sunt pctā mortalia aut nō. **¶** Quā-
tū est de inobediētia aut de iudicādo aliū
speciales faciā cōsideratōes. **¶** Et de cōtem-
ptu /z dedignatōne /z supbia que habentur
erga deum. sicut lucifer et pharisei.

Cons. III Quando

supbia est mortale pctm̄ aut veniale

¶ Supbia erga deū /h̄ri p̄t p hoc
q̄ putat h̄ri grā quā q̄s nō h̄z
aut p h̄ q̄ q̄s putat eā /aut vult
h̄fe de se ip̄o. s̄. p suā sapiāz. aut
fortitudinē. aut pulcritudinē. **¶** Aut p h̄ q̄
putat eā bñ meruisse erga deū. q̄i de⁹ ita te-
neat facere. /z q̄ alit̄ faciēdo / iuste faceret.
Aut p h̄ q̄ q̄s putat /z vult h̄fe grāz a deo
q̄i p se solo /z de h̄ ipse supbit. sic peccauit
pharise⁹ q̄ reddebat gr̄is deo de bonis su-
is. qd̄ bñ factū ē. s̄z i hoc ipse deficiebat q̄

De cognitōe pctōrum

gaudebat q̄ alij nō habebāt illa vt publicanus. Et hoc signū erat q̄ putabat clare q̄ bona sua essent de se. non aut̄ de deo solummō. Alias enī nō se plus glorificasset q̄ si bona illa fuissent in alio. ¶ In tribus vltimis casibus supbia semp̄ est pctm̄ mortale/ si assit deliberatio et plenus consensus. quēadmodū semp̄ intelligo quādo de peccato mortali loquor et ante et post. In primo casu/ est p̄sumptio que p̄t esse peccatū veniale solū. Solū dico quādo ipsa contingit p̄ ignorantia. aut ipm̄ putare nō est certū neq̄ affirmatū. Exempli gratia. Aliquis potest cogitare q̄ p̄fessus sit. aut bene penituerit. q̄ scilicet ad hoc satis bonas h̄z apparatus. quāq̄ forte nō sit ita. Est itaq̄ securus/ nō se simplr̄ assecurare in talibus quin semp̄ habeat rātionabilis timor diuinorū iudiciorū et hūane fragilitatis. Et in hoc peccauit sanctus petrus qui tenebat q̄ moreret̄ pro t̄po iesu et plures alij p̄fomer̄/ qui putāt q̄ cōtra tentationes/ mirabilia facerēt. Est etiā bene considerandū et aduertendum/ in hoc peccato et in alijs/ q̄ scz aliquādo recte iudicat̄ et dicitur q̄ omnia habeant a deo et si ne ipso nihil valeret. et tamē totū fit in cōtrariū. pro eo q̄ volūtas nō est iudicio rōnis cōformis. Et dici potest talibus/ q̄ ipsi se ipsos p̄prio ore cōdemnāt. Si enī dicit q̄ totū habes a deo. cur gloriaris tu et despicias aliū ac si de teipso haberes. Hoc apte videm⁹ in luxuria. q̄ homo iudicat̄ et beneficit/ q̄ talis res est peccatū et tamē facit. Aitendū est itaq̄ q̄ rō et volūtas/ semp̄ sint p̄cordes in bono. et totū p̄sperabit.

Considerato quinto

Quando iudicare aliū est pctm̄ et q̄le. Iudicare aliū/ venit de supbia. Potest at̄ hoc iudiciū fieri de opibus alteri⁹. vel de ipsamet p̄sona. Et hoc fit duobus modis. Vno modo p̄ certitudinē. altero p̄ p̄sumptionē leuem solūmodo et suspitionē. Iudicare aliū firmit̄ esse malū erga deū et iuste damnandū. peccatū est mortale cōtra bonitātē sp̄s sancti. q̄ in vno momento/ sp̄s sanctus p̄t hoīem facere bonū. sicut paulo fecit. Marie magd. et multis alijs et p̄t homo eadē hora penitere. Estq̄ stultū et iniustū iudicare de hoc qd̄ nescit. qd̄ citius iudicari debz ad bonū q̄ ad malum. ¶ Iudicari de opibus/ p̄t esse qm̄ opa de se

ipsis sunt talia q̄ q̄cunq̄ mō ipsa nō p̄nt bñ fieri. nec p̄ bonā intentōz nec alio mō. Et ibi p̄t bñ p̄ certo iudicari q̄ sunt mala et q̄ alter malefecit. Si opa sunt indifferētia. vel talia q̄ p̄nt bene et p̄nt male fieri. iudicare p̄ certo q̄ mala sint. nisi aliter appareat/ est peccatū mortale. q̄ tam cito immo citius iudicari debz bonū q̄ malū qm̄ fieri poterat bene. ¶ In hoc tamē casu et in alijs/ haberi p̄nt sine mortali pctō aliquē suspitiones et iudicia leuia. quāq̄ bonū sit eas cauere. Et cauere debet bene in tali casu quis malū loquat̄/ aut difamet alium/ p̄ tales leues p̄sumptōes. et specialit̄ in affirmādo eas plus iusto. aut cōtra bonū alterius. Sicut ad faciendū mori hoīem/ conuenit certissimū habere iudiciū. et similit̄ in exulando siue relegādo extra patriā hoīem. vel in auferendo sibi bonā suā famā notabilit̄. In p̄no tamen dāno nō est tale piculū. ¶ Scdm̄ ea que hic et pri⁹ antea dicta sunt/ sciri p̄t qm̄ habere dedignatiōem de proximo/ est pctm̄ mortale aut nō et etiā p̄ ea que dicē de inuidia et ira. Et sciendū q̄ iudicare suos superiores. multo peius est/ q̄ de alijs.

Considerato sexta

Quādo contēptus supiorū est pctm̄ et q̄le. Contēptus seu despectus supiorū et p̄ hoc non obedire/ est sp̄ale pctm̄ supbie. Et est sp̄ mortale qm̄ ex certa sciētia fit trāsgressio mandatorū suorū supiorū/ p̄ncipaliter et solūmō p̄ eo q̄ ipsi hoc p̄ceperūt. q̄ ibi p̄rie est cōtemptus. Aut quādo nō reputant̄. nec fit vis de p̄ceptis eorū. ac si ipsi hoc nō p̄cepissent. et p̄ hoc nō obeditur. Quādo tamē trāsgressio fit mandatorū a supioribus datorū/ pro aliqua fragilitate aut pro alia causa/ nō est hoc nominādū peccatū p̄ contēptū. Et hoc valde cōsiderandū. specialit̄ inter religiosos. et generalit̄ erga omnia p̄cepta facta p̄ hoīes/ nō p̄ deum sine medio. Sepe enī transgredi ordinationes eorum et regulas/ non est peccatum mortale. Et dicere aliter/ eēt nimis durum. Sed tamē quando contēptus accedit qualis dictus est/ non erit excusatio mortalis peccati. ¶ Hoc in loco scire debetis/ q̄ non tenemur obedire superioribus nostris/ nisi in casibus in quibus/ ipsi sunt nobis superiores.

et in quibus dei ordinatio aut nostra voluntate/nos eis summissim? Quia si episcopus meus precipere ingredi religionem. ego nisi vellem non facerem. nisi publicum fecissem peccatum pro quod hoc meruissem. Similiter dico de abbatibus. De dominis temporalibus. De prete et mense.

Considerato septima.

Quia invidia est peccatum et quale.

Invidia de se est peccatum mortale quia contraria est charitati. quia de bono dolet alieno et gaudet de malo. Et tamen considerandum est quod invidia aliquando surgit ex motione naturali. quemadmodum aliquando ex natura sua corrupta. sunt invidi. sicut videmus in canes. Et similiter de alijs vicijis. Et talis motus invidie non est peccatum. quia non est in nostra potestate. Et similiter dico de omnibus motibus quos a natura habemus. Et hoc intelligendum est quod consensus non iungitur. Secundo invidia subrepat per deliberationem quandam. non tamen perfectam nec plenam seu completam. Et hec appellatur peccatum motus. quia non auferat quicquam quod facere posset. quando auferat antequam habeat plenum consensus et incipit displicere. et hec non est nisi veniale peccatum. Et similiter est in omni peccato generaliter.

Tertio dolor de bono alterius potest contingere sine invidia. videlicet quod dolor homini in se est. quia tale bonum evenit ad damnum alterius bone persone. aut populi qui non demeruit. ut si malus homo. habeat preteritum grandem. pro quam mala faciat potest haberi tristitia. pro eo quod tale habet preteritum.

Quarto dolor ille de bono alterius accidit ex voluntate deliberata et certa scientia. sine causa bona. et hec est semper peccatum mortale. Per hoc bene possumus scire quod detractio est mortale peccatum aut non. Detractio est dico de altero male dicere pro odium vel invidiam. Quia maledicere de alio. pro fine bono. ad cauendum ne faciat malum. aut pro eius correctione. aut causa officij facere vel dare testimonium veritati. non est peccatum. si alia mala voluntas non admisceat. At si hoc fit solum pro facilitate loquendi. sicut sepe contingit. et malum quod dicitur non cedit ad magnam damnum alterius. vel fame ipsius. peccatum est veniale. Sed tamen damnum posset esse tale. quod facilitas loquendi non excusaret. Quia cauenda est leuitas dicendi quod ad damnum grande alterius cedit. Et tunc fortius videre possumus quod deridere alterum aut maledicere. peccatum est mortale. aut non

semper malum quod inde venit et intentionem facientis. et iram quam alter inde suscipit. aut potest recipere verisimiliter. aut rationabiliter.

Consideratio octava.

Quando ira est peccatum et quale.

Ira de se est mortale peccatum. quia ira est desiderium vindicte et male volendi alteri. quod est charitati contrarium. Tunc sicut in pharisis ita et hic debet considerari. quod quicquam ira accidit per bonam causam et ad bonum finem. quod fit. quod quis irascitur propter vicia. non autem contra personam. Et sic etiam irasci debemus contra propria vicia et contra aliena quilibet iuxta se et semper statum suum. sicut iudices qui debent punire malos de suis malefactoribus. Et quilibet tempore et loco debet se opponere aduersus mala que videtur fieri. siue per preces siue per bonas exhortationes. aut per siles modos. Ira aliquando non est nisi pura aut nulla affectio amoris erga alium. uti quod non desiderat ei nec bonum nec malum. et est hic defectus aut diminutio charitatis. Nec est peccatum mortale nisi quod peccatum videtur in extrema necessitate. quia tunc adiuuandum est sub pena mortal peccati si fieri potest.

Quia ira non accidit nisi ex operatione naturali. sicut homines antiqui et melancholici sunt de sua natura iracundi. et ira talis non est peccatum.

Ira quicquam venit per subitum motum et imperfectam deliberationem non est nisi veniale peccatum.

Si si venit per sensum perfectam. peccatum erit mortale. Nihilominus ira non dicitur quod desiderium vindicte. sed est quodammodo impatiencia de facto alteri. absque hoc quod desideret ei malum. hoc non est proprie ira. nec est mortale peccatum. si impatiencia non sit talis quod extorret impediat rationem et operet aliorum bonorum. Alterius desiderium est. quod bene potest desiderari quod malefactori alterius puniat per iusticiam et per iudices ad honoratissimos. et ad finem quod quis gaudeat iure suo et hoc non est peccatum. tamen se non admisceat mala voluntas. hoc est quod non plus desideretur damnum alterius. quam recuperare iura sua.

Et semper hoc quod dictum est. iudicari pro quod minari vel vilipendere alterum per iram. est peccatum mortale. aut non. semper quod per talia facta. recipit vindictam. et nocet proximo. Et tamen am quo modo maledicere alteri per deliberationem imprecando et optando ei malum grande. est peccatum. Et quo modo etiam blasphemare. desplicere. ac denegare deum. et sanctos et sanctas eius. causa ire

De cognitōe peccatorum

sue/est blasphemia et villanū mortale peccatū. si psona tunc scit aut scire debet hoc quod dicit et facit. De iuramentis dicitur in sequentibus.

Consilium IX. Quando

acedia est peccatum. et quale.

Acedia ex se non est mortale peccatū. quia non dicit nisi tedium boni spiritualis. sicque non est nisi diminutio fervoris charitatis.

Si tedium hoc est de bono spirituali laborioso tunc est naturale. Natura enim refugit laborē. et hoc non est peccatū. quia motus iste non est in nostra potestate. Et si consentit tali motui/adhuc non est nisi veniale peccatū. Pro generali quippe regula tene quod consensus ad id quod solummodo est veniale peccatū. non est nisi veniale peccatū. Sed si tedium est tale quod per ipsum omittitur fieri hoc. ad quod deus tenet per preceptū. clarū est quod ibi est mortale peccatū. Aut si tedium est tale quod displiceat etiam vivere. ac per hoc cadat quis in desperatōem sicut faciunt hi qui se ipsos occidunt. peccatū est mortale. Penes hoc considerari potest quando acedia dicitur horas et audiendi missam/ peccatū est mortale aut non. Quia si quis tenet dicere aliquid per preceptū aut per votū/ et per acedia omittit/ peccatū est mortale. Si tamen parva dimittit vel omittit parva. vel si fiant aliqui leues defectus per hoc quod non bene attendit. non oportet dicere quod semper sit mortale peccatū. Et quis bonū sit attendere. tamen si quis de certo proposito non impedit se ab attendendo/ faciēdo aliquid quod totaliter auferat intentiōem/ siue hoc fiat per cogitaciōem/ siue per opus/ non oportet reincipere. nec est mortale peccatū quod quis alio cogitur. Sed si per certā deliberatōem in dicendo horas/ quod precipit se impediri ab attenditiōe/ et ita vult remanere. ita se impediri/ cogitur reincipere. quia sic solvendo non quitur quis. quippe quia tollit bonū propositum quod in principio habebat ad serviendum deo. Estque sciendū quod quilibet persona christiana/ de rationabili etate/ debet audire missam dominicis diebus et festis preceptis nisi habeat excusatōem rationabilem. secundum ordinatiōem et consuetudinē patrie. ubi ipsa est et quam prelati volunt et ordinant/ et sufferunt vel permittunt.

Consilium X. Quando

Avaricia est peccatū et quale. Avaricia est inordinatus appetitus habēdo aliquid. Et fit hoc quandoque in retinendo. quandoque in adquirendo. quandoque in desiderando.

Aliquid desiderat quinque modis. Primo bonū alterius. et taliter quod auferretur si fieri possit. et ibi est peccatū mortale quod est furtū cogitaciōis. Secundo desideratur aliquid illicitū. per certam sciām et deliberatōem proplecti. ut si scilicet aliquis non dignus desiderat prepositurā. aut esse iudex. de quo sentit aut sentire debet quod ad hoc est indignus. et ibi est mortale peccatū. Tertio potest appeti bonū alteri vel res non licita/ per voluntatē non absolutā. sed sub conditione expressa vel intellecta. ut dicendo/ vellem hoc vel hoc/ si possem habere absque offensione dei/ aut sine damno alteri. vel si essem dignus. Et hic non est peccatū vel est veniale peccatū. Nec oportet quod semper cogitatio conditio. sufficit quod subintelligatur. Est etiam intelligendū quod per tales optatōes aut desideria/ non omittat fieri hoc quod deus facere tenet de bonis alibi. et ne generent in corde mali motus. qui postea auferri non possunt. sicut contingit in isto peccato avaricie. et plus in peccato luxurie. quod si taliter su potest esse mortale peccatū. Quarto desiderat res non necessarie et superfluitates per desiderium nimis ardens. et tale quod mens impedit totaliter ad cogitandū de propria salute. et ibi est cupidus vel sollicitudo pessima/ quod est in euangelio prohibita. et est peccatū mortale. Quinto desiderat per amorem nimis magnū nec tamē talem quod quis vellet offendere vel omittere ad cogitandū de propria salute et ibi est peccatū veniale. Et potest amor sic esse temperatus/ quod non erit peccatū immo meritū secundum bonū finem intentū.

Avaricia in adquirendo est multis modis. Adquiretur enim aliquando per iniusticias et fraudes et vias illicitas et ibi est peccatū mortale. quando ars qua adquiretur/ est peccatū mortale. sicut in piurando. aut transgrediendo mandata dei. sicut est de stultis mulierculis. ut est de usurariis. et falsis mercatoribus qui mentiuntur. et iurant suas merces alias esse quam sunt. ut in ludis prohibitis. Quoad modū etiam quod omittitur fieri debitū diebus dominicis/ de audiendo missam/

pro mercado: nisi aliud excuset. vti eē po-
rest in aliq̄bus casibz. ¶ Adq̄ritur aliq̄n
p̄ media que nō sunt nisi venialia pecca-
ta. vt p̄ verba ociosa ⁊ iocosa ⁊ mendacia
ad risum dominos puocātia. et potest eē
ibi sepius veniale dūtātat peccatū. Et si
aliqui facerēt sicut fistulatores aut iocu-
latores aut sicut qui similia exercēt ad lu-
crandū vite necessaria quia aliā artē non
sciunt: nō auferem dicere q̄ essent extra
statum salutis. Quia domini/ ad auferē-
dum eorū melancolias que eis sup̄veni-
unt occasiōe magni oneris quod portāt
capiūt inde solaciū ⁊ deductiōem in talibz
rebus ⁊ aliquādo etiā p̄pls. ¶ Dic potest
audacter sermo fieri de mercatūz q̄n pec-
cat in eis ⁊ quādo nō ⁊ de modis cōmittē-
di vsuras. sed causa breuitatis trāseo illa
faciliter ad p̄ns. ¶ Avaricia est in reti-
nendo. q̄ si retinet alienū sciēter ⁊ contra
placitū eius cui⁹ res illa est. taliter q̄ si ip-
se sciret/non sibi placeret/ ⁊ nō habet vo-
luntas restituendi tpe ⁊ loco. Sed si res
talit est ⁊ istiusmodi hoīs/q̄ certā habeo
confidentia q̄ ille cui⁹ res est/ nō haberet
displicentia q̄ ego haberē. ⁊ me cum illa
iuuare. ¶ Vel q̄ ad p̄ns nō habeo cōmodi-
tate restituendi sine aggrauatiōe magna
⁊ alter de hoc nō damnificat granditer. et
habeo voluntate restituendi tpe ⁊ loco. ibi
nō est in retinendo peccatū mortale. ¶ Se-
cundo retineri potest id qd̄ necessariū est
pro se ⁊ pro suis fm̄ q̄ requirit ad statum ⁊
dignitatē ⁊ alia que iuste exercent ⁊ habē-
tur. ⁊ hic nō est peccatū. ¶ Tertio retinet
sup̄flua ⁊ que nihil proficiūt ad necessita-
tem ⁊ ad statū hoīs/ ⁊ ibi sepe est peccatū
mortale ⁊ specialit̄ quādo hoc fit p̄ ardēs
desideriū hūdi vel adq̄redi/qd̄ satiari nō
potest. Et hui⁹ signū est q̄ plus eligit q̄
res putrescat ⁊ vastet/ q̄ q̄ tradat ad vsuz
⁊ fructū. Sed tamē amor retinendi talia
nō necessaria potest eē ita puus. q̄ nō erit
nisi peccatū veniale. Et specialiter si tūc
nō occurrat vel cōpareat paup̄ q̄ sit in pi-
culo mortis/nisi ei succurrat. q̄ tūc tenet
aliquis iuuare primū tam de sup̄fluis q̄
de his que sunt necessaria ad statū. nō au-
tem de his que sunt necessaria simplicit̄
ad victū. quia melius debeo me amare et
vitā meā q̄ alteri⁹. Et ibi data est general̄
regula/ q̄n dari debz elemosina sub pena
peccati mortalis. tūc scz/ quādo videt ali

us in piculo mortis/nec videt quō ei suc-
currat p̄ aliū. Tunc enī tenet quis occur-
rere sub pena peccati mortali/ si facere po-
test sine piculo tali in quō alter est/ quod
nominat̄ extreme necessitatis.

Consideratio. XI

Quando gula est peccatū et quale.

Gula est desiderū aut appetit⁹
deordinatus. in manducando
Et est de se veniale. Et p̄t eue-
nire quinqz modis. Aliq̄n ap-
petitus est solū ex natura. quādo natura-
liter desiderat manducare ⁊ bibere. q̄n fa-
mes aut sitis habet. et in hoc nō est peccatū
nec in delectatiōe que naturalit̄ est in mā-
ducādo. quia hoc non est in nostra p̄tate
¶ Secūdo ultra desiderū hoc/iungit q̄n
desideriū voluntariū ⁊ placentia in dele-
ctatiōe. ⁊ ibi est peccatū veniale. ¶ Tertio
quādo fit transgressiō alicui⁹ mandatoꝝ
dei vel ecclēsie. sicut ieiunioꝝ statutoꝝ/ p̄
gulam sine causa rationabili. Quā t̄n p̄so-
na gradit̄ se grauaret in ieiunādo scz vel
p̄pter ei⁹ senectutē/ vel infirmitatē/ aut ni-
miā inuētutē/ aut propter laborē q̄ est ei
utilis ⁊ necessari⁹/ vel q̄ nō habz vñ pasca-
tur vna vice. aut q̄ habet infantē quem
lactat ⁊ nutrit. In casibz istis ⁊ similibus
nō tenet p̄sona ieiunare. imo peccaret ali-
quādo si ieiunaret. quia aliq̄n grauaret na-
turā suā ⁊ cōplexionē nimis. ¶ Quarto
quādo tale placitū habet in manducādo
q̄ preponit diuino amori. hoc est dictū
q̄ pot⁹ fieret transgressiō mandatoꝝ dei/
q̄ q̄ abstineret a manducādo. ⁊ ibi ē pec-
catū mortale. sicut si aliquis propter suū
gulosum māducare. vult rape alienū. aut
nō vult ire ad ecclēsiā quādo ad hoc tene-
tur aut q̄n sciēter omittit facere aliquod
mādatoꝝ dei/ p̄pter nimia suā repletiōem
aut inebriatiōem. ¶ Et hic scit q̄n ebrie-
tas est peccatū ⁊ q̄n nō. Quia si q̄s cadit in
ebrietatē fortuitu. p̄ potatiōez maiorē q̄
sit rationale/ vel fortius vinū q̄ putauit.
peccatū est veniale. Si autē p̄sona bene
p̄cipit ⁊ vidit ⁊ scit malū quod accidit ex
inebriatiōe/ ⁊ nihilomin⁹ p̄ gulositatem
inebriat se sciēter/ ipse peccat mortaliter.
Et similiter facit ille q̄ aliū p̄ maliciā ine-
briat. aut p̄ inebriati malo scz vel ad deci-
piendū vel ad infamādū. ¶ Et q̄s conside-
rādum q̄ si p̄sona tenet p̄votiū aut p̄ gene-

De cognitiōe peccatorū

rale preceptū ecclesie. aut p penitentiā/ ieiunare. et accidit sibi vnū aliqd de supra memoratis impedimētis/ p que grauatur/ bonū est q petat consiliū de non ieiunando a suo plato. vel ad min^o a suo curato. aut p fessore. si cōpetenter fieri pōt r requiri ad habendā maiorē securitatē.

Consideratio. XII

Quando luxuria est peccatū et quale.

Luxuria de se est cōtra mādātū dei. Et fit multis modis Quia aliqñdo nō est nisi in p̄rio motu cogitatis. r ibi est pctm veniale. qz consensus nō est pfect^o. Secūdo p̄t haberi cōsensus ad delectatōez q̄ est in ope luxurie qd̄ esset pctm mortale. r ibi ē pctm mortale. Et silr accidit in alijs peccatis. vti aliq̄s possit tantū delectari i cogitādo quō su^o inimicus haberet magnū dolozē aut infortunū/ q̄ peccaret mortalliter posito q̄ hoc maleficiū nō veller facere suo inimico. Silr p̄sona p̄t cogitare de delectatōe quā habet illi q̄ peccant sp̄ luxuriā r in hoc habere bñ placitū p̄ delib̄eratiōem p̄fectā/ q̄ peccabit mortalliter posito q̄ nolit tale op^o facere. Aliū esset si q̄s acciperet delectatōem in his q̄ de se nō sunt nisi veniale pctm. qz p̄sensus in pctm veniale/ nō est nisi veniale pctm. Tertio potest haberi cōsensus ad opus carnale/ extra matrimoniū. r ibi est sc̄mp peccatū mortale. Quarto aliqñ nō solū tenetur mala volūtas in corde. imo etiā nutrit ipsa a foris in videndo r loqñdo vel tangendo se vel aliā p̄sonam. r ibi sp̄ est mortale pctm. sicut volūtas ex qua seq̄t opus. est pctm mortale. Ecce videtis quot peccata mortalia sūt sepe/ quādo tenet mala volūtas. r specialit̄ in choreis r in alijs iocunditatib^o seculi. Aliū dicēdū foret si nō habeat mala volūtas ab intus. qz videre pulcritudinē mulieris/ fieri potest sine peccato. vel q̄ nō erit nisi pctm curiositatis. Debet etiā cauere p̄sona. se iam dico/ q̄ n̄ det causam peccādi alteri p̄ visum. aut trāsitū suū. aut sermonē. aut tactū. qz ibi cēt pctm. posito q̄ nō veller peccare carnalit̄ quia etiā cauere dñt picula que eueniūt p̄ malos motus/ q̄ inde exurgūt. Quinto cogitari p̄t de pctō carnis ad cōfitendum vel ad cauendū. vel solū p̄ cōditionē. dicēdo si nō esset p̄tra mādātū dei/ talis res fi

eret aut talis. r ibi sepe nō est pctm. vel n̄ est nisi veniale. S3 tñ q̄ caueat mal^o consensus p̄tra mādātū dei. r q̄ talis cogitatio nō inflāmet se nimis De hoc pctō scripti diffusius alibi in vno tractatulo nominato speculū anime

Consideratio XIII

De mendacio r quale peccatum est.

Mentiri ad dānum magnū alteri/ est peccatū mortale. Mentiri per iocū aut ad vtilitatē suā vel alterius/ sine damno alteri est pctm veniale. Et sciendū q̄ bñ pōt celari aliqua veritas sine mēdacio et sine pctō. S3 tñ om̄e mendaciū/ est malum r pctm. qz fit abusus loq̄le q̄ ordinata ē ad hoc manifestandū qd̄ est in corde. r p̄cipaliter p̄pter hoc. qz si dare licētia mētidī sine pctō/ destrueret tota fiducia societatis q̄ est inter hoies. qz nesciret qñ veritas diceret r qñ nō exq̄ mētiri possit licite in aliq̄ casu. Quātū ad opa bñ pōt fieri aliqd ad aliā intētiōez q̄ ad eā ad quā accipiūt vidētes. ad celādū se in certis casib^o. sicut faciūt q̄ insidias aprāt r faciūt i bell

Consideratio XIII

De iurādoz quando est mortale.

Iurare falsum sciēter. in oi casu est pctm mortale. siue i reb^o serijs. siue in iocis S3 si p̄ inaduertiā aut facilitatē loqñdi perierat/ p̄t esse veniale pctm. quāq̄ mala cōsuetudo nō excuset eos q̄ p̄ ipam piurant Ibi vides q̄ grāde malū est assuescere se iurationib^o. Et accipit iuramētū ad intētiōē ei^o cui fit. r fm vsum cōem intelligēdi qz q̄ arte iurat falsum. arte periurat. Et qñtū ad iuramētū de futuris/ p̄sona statū piurat tūc cū h̄ volūtatē firmā/ nō impledi. vel quia nō complet de facto.

Consideratio xv

De correctōne fraterna.

Nos tenemur sub pena mortalis pcti/ corrigere bonis sermonib^o vel aliter/ nostrū pximum qñ scit q̄ malefacit. r certū tenet q̄ p̄ illaz correctōez q̄ ei fiet ipse se cōtinebit. r alit̄ nō. S3 si estimat q̄ nihil pficiat. r q̄ forte peius faceret vel p̄seq̄ret vel odiret is q̄ talē instrueret. tūc nō tenemur pximū corrigere. nisi sim^o iudices. vel p̄blica officia

habentes. qz esto qz malefactor irascatur. aut nō. ipe est puniendus. nisi esset qz forsi tan p̄pter hoc/ maius malū adueniret reipublice et bono cōmuni. Et intelligit etiā hoc. qn̄ publica sunt peccata

Cōsideratio XVI

Quā facere cōtra cōscientiam/ est peccatū mortale aut non.

Quoniam p̄sona que firmā habet cōscientiā de aliq̄ qz sit peccatū mortale. et in illa cōscientia ipsa hoc facit/ peccat mortaliter/ quantum eius res illa sit nō mala. S; tales false cōscientie sepe refutari debent. et auferri ad iudiciū magis sapientiū. Et est intelligendum quod dicitur/ de cōscientia firma. qz p̄pter quāsdā faciles dubitatōnes que habentur et q̄s nō est facile auferre qn̄z/ nō oportet qz hoc qd̄ dicitur est/ habeat locū. et qz habet fortior cōscientia ad contrarium.

Cōsideratio XVII

Quō de duobz malis/ min⁹ est eligendum.

Quoniam si quis p̄ suū factū aliq̄s cadit in tales laqueos/ qz effugere nō potest absqz peccando. tūc debet omittere et cauere/ ne faciat id qd̄ de se est peius. Quēadmodū si q̄s iurasset occidere aliū. ipse debz nō tenere suū iuramentū. et nō occidere aliū. Et similiter dico de omnibus iuratiōibus et de omnibz minis. p̄missionibz et votis p̄ que peius fieret ea seruando q̄s omittēdo p̄pter supuenientes casus fortuitos. v̄l quia facere sunt stulte et improuide.

Cōsideratio XVIII

Quādo ignorātia est peccatū et quomō.

Ignorātia accidere potest/ aut p̄ negligentiam non volendi apponere laborē ad sciendū id qd̄ debet sciri. aut ad finē qz liberi peccet et iocundi. Et iste ignorātie nō excusant peccatū. imo aliq̄n̄ graui⁹ efficiūt. Alia ignorātia qn̄ q̄s fecit suā diligentiam fm̄ statū suū et suū intellectū ad sciendum id qd̄ sciendū erat/ et tñ nō scit totū hoc qd̄ expediuit sciri ad suū statū. Et talis ignorātia/ excusat ex toto peccatū. sicut ignorātia facti. Si aliq̄s putaret māducare pisces in sexta feria/ et daret ei carnes in similitudine pisciū. talis māducādo nō peccat. nisi aliter sciat. Et sicut in pluribz casibus. qz

ignorātia de se nunq̄s est peccatū. s; negligentia et p̄cept⁹ sciēdi/ facit peccatū.

Consideratio XIX

De confessione multa documenta.

Res tenemur cōfiteri postq̄s peccauim⁹ mortaliter/ tantūmō in casibus que sequūt. Videlicet vna vice in paschate p̄pter ordinatōem ecclesie. Secūdo quādo recipi debet sacramentū eucharistie. et fm̄ quosdā omnia sacramēta. baptismo excepto. Tertio quādo quis est in periculo mortis fm̄ verisimilē cōiecturā et humanā dubitatōne. sicut in piculo grauis infirmitas. aut belli aut maris. Quarto qn̄ habet p̄fessor qui absoluere potest de peccatis. et putat siue credit qz nunq̄s habebit. nisi forte nūc: vt accidere potest in casibz prelati referuatis. Quinto qn̄ firmā habz q̄s cōscia qz quā nō deponit qz debet cōfiteri. Et est hoc intelligendū qn̄ haberi potest presbyter talis qz possit absoluere. et qui nō sit qui cōfessionē reuelet. nec horret cōfiterē sibi ad malum faciendū. Quia in tali casu fieri debz acti nō habere talē sacerdos. etiā si eēt ipse p̄prie curatus. Et quāuis materia ista de confessione sit bene utilis ad diu tractandū. tamē ego breuiter trāseo/ dicēdo de ea que sequūtur. P̄mo de peccato veniali nemo tenet cōfiteri. quāuis sit bñ factū et p̄fectio. Et similiter dico de circūstantiis et cōditiōibus/ q̄ de se nō sunt peccata mortalia. Ne celari debz peccatū alteri in confessione/ sicut cōfiteri velle qz celare suū peccatū. et nō debet obediri cōfessori qz hoc velle inq̄rere. et sp̄aliter si nō sciret bñ qz cōfessor velle proficere alteri et nullo modo nocere. sic sit qn̄qz ad trahendū aliū a suo peccato singulariter extra confessionē. nisi forte i casu quo p̄prie peccatū dici nō posset p̄sbitero cuiusqz/ sine accusando. Ne qz nō habz cōtritiōne. hoc est p̄positū et desiderū abstinentiā a peccato. talis nō absoluit. et debet p̄fecta integre cōfiteri. et etiā de ista fictiōe. se simulasse scz quasi habuerit bonā contritiōne. Et fm̄ aliq̄s sufficit qz nō habeat p̄sens voluntas peccandi. Ne bonū est breuem facere cōfessionē. sine faciēdo longū peccatum et sine dicēdo longā q̄si fabulam. Sufficit qz cōfessor sufficiēter intelligat hoc qz cōfiteri fecit. et qz omittat id qd̄ ad grauitatē peccati non p̄tinet. Et sp̄aliter hi qz

De cognitiōe peccatorū

sepe confitētur. aduifare debent hoc de q̄
hūt spēaliter cōfciās z hoc ipm dicere et
residūū ī generali z breuiter. nisi forte ali
ter fieret/ ad hūndum consiliū aut consola
tionē. **I**te cōtingit q̄ aliq̄s ignorat de
aliq̄b factis. **I**te faciat vel non. nec etiā
scit vtrum mortaliter peccet aut non. et
in tali casu/ potest confiteri sub conditiōe
dicendo. **E**go dubito de tali facto aut de
mō facti z de intentōe/ pro q̄nto ego pec
caui ego p̄fiteor. qz in cōfessione mentiri
nemo debet. nec affirmare hoc de q̄ est du
biū. **I**n bonū est z securz de talibz penite
re/ ac si quis cert⁹ esset. **I**te si q̄s sentit se
p̄ frequēter cōfiteri q̄ minozē ex hoc habe
at deuoiōem/ occasiōe consuetudis/ talis
debet abstinere ad aliq̄d ips. **E**t si liter di
co de recipiendo sacramēta corporis dñi
nostri **J**esu xp̄i. **S**z q̄ se sentit p̄ficere ex h̄
magis z magis/ z habere maiorē cōfciē
tie pacē/ p̄t om̄i die confiteri z om̄i die
cōicare. **I**te nemo p̄sumere debz q̄ pos
sit aut sciat se ponere in statū talē p̄ dilige
ntiam cōfessionū/ quin sp̄ inueniat de pul
uere defectuū venialitū. qz in ipsamet con
fessione peccat venialit. **I**taqz in vacuuz
talis fatigaret se. q̄ nimis veller de talibz
defectibus confiteri/ z circa eos imorari.
Quia etiā q̄rat hō multis alijs modis q̄s
per confessionē. vti est dicere pater noster
aut p̄cuere pectus suum.

Consideratio xx

De p̄ctis que sūt in mercantijs.

Mercantijs cauere debēt alique condi
tiōes specialit. **V**idelicet q̄ nihil iure ab
aliq̄/ nisi qd̄ tenere velit. z nisi teneatur. qz
aliter p̄iurat z peccat mortalit̄ qui scient̄
facit. **E**t est hoc dura res. p̄ nostris merca
toribz de frācia. **I**te q̄ vitet mēdaciū (et
specialit̄ ad damnū alteri⁹) in laudādo su
as merces multo plus q̄s iudicent̄ esse lau
dāde. **I**te si in mercibz siue venalibz sunt
magni defect⁹ q̄ sciri non possunt aut p̄ci
pi/ siue recipiēdo siue tangēdo/ nō debēt
celari. nec vendi debēt ac si p̄dictos defe
ctus nō haberēt. **A**lter enī fieret deceptō
alterius/ grādis z aliter q̄s q̄s rōnabiliter
vellet q̄ sibi fieret. **I**te q̄ pro mercantijs
suis q̄s non p̄dat seruitiū dei ad qd̄ tene
per p̄ceptū dei aut ecclie. z spēaliter fm̄
patrie p̄suetudinē in q̄ est. z quā plati sci
unt z sustinent. **I**te q̄ custodiāt bona

fides fm̄ q̄ merces constiterūt z pro q̄nto
vē. i. p̄ss. nt. saluo sufficiētī lucro fm̄ la
bores factos z fm̄ tēpus qd̄ currit. **E**t q̄
p̄pter simplicitatē alteri⁹ aut bonā fidem/
nō fiat ei peius. **I**te q̄ nō vendat cari⁹
ad credulitatē q̄s ad argētū. **N**isi forte ha
beret damnū magnū in nō habendo argē
tum. **E**t in casu isto z in om̄ibz similibz
debet homo suā examinare cōfciās. **Q**uia
si iudicat q̄ plus diligeret suam pecuniā
vel etiā minozē. q̄s expectare z plus habe
re/ p̄pter damnū qd̄ recipiet. ego teneo/ q̄
rōnabiliter p̄t vendere carius/ fm̄ dam
nū quod scit aut intelligit se habiturum.
Propter qd̄ in multis casibz sciri potest/
quando erga deū fit vsura z quando nō.
quia intentio est que facit p̄ctm̄ erga deū
quicqd̄ sit de iudicio ad homines. **P**ropte
rea si quis carius vendat ad credulitatē si
ne expectantiā/ z p̄pter hāc causam/ nō vel
let statim solui/ vsura est. **I**tem ad cauē
dū p̄iuratōes z mendacia z alia p̄ctā/ ego
consulo. seruari consuetudinē quozundā
bonoz z fidelitū mercatorz hoc est. nō su
p̄ferre suas merces. s̄ eas vendere ad vnū
verbū. **E**t quādo videbit̄ hec cōsuetudo/
carius z breuius emet. z fiet placitum deo

Consideratio XXI

De bona fidei nostre credulitate.

Quilibet homo q̄ habet rōnē et
discretiōem/ debet p̄ exp̄sum
credere articulos nostre fidei. z
veritates q̄ ei cōiter p̄dicant̄ et
annūciantur. tam p̄sum setē ecclie. vti
est in colendo festa z p̄ auctores approba
tos z p̄ suū curatū. **S**icuti est q̄ est vnus
solus deus in tribz p̄sonis. qui om̄ia crea
uit. z q̄ habz iustū z sapiēs regimē totius
mūdi. **E**t cōfōrmiter de alijs articulis et
veritatibus. **N**ec debēt simplices hoines
magnas facere inq̄sitiōes de talibz verita
tibus. sed eas credere humiliter. qz pessī
ma sup̄bia est nō velle intellectū suū sum
mittere ad credendū z se inclinādū/ in id
quod deus p̄cepit. **C**ōtra hoc faciūt illi
q̄ murmurāt de hoc q̄ deus facit vni z nō
alteri. ac si sit iniustus. aut nesciat qd̄ faci
at. **C**ōtra hoc faciūt sortilegi z sortile
ge. **E**t si eueniat q̄ inimicus tibi afferat vl
mittat tibi fantasias z cogitatōes contra
aliquas veritates fidei. et tu sentis q̄ eas
repellere nō potes. nō reputes z cōtemne

cas. tantū cura q̄ bonū habeas desiderū
 et voluntate credendi id quod credendū
 est: fm q̄ teneris. Et ista bona volūtas
 reputat tibi pro facto. et erit tibi merito-
 ria. Nec hoc dico quin etiā rogare debe-
 as deū/ q̄ libereris de tali tentatōe. Et eti-
 am habere cōsilia sapientū. Quāq̄ fre-
 quēter nō sit aliud consiliū/ q̄ qd̄ dicit. si-
 cuti alia vice plani? scripsi de tentatōibz
 blasphemie. Et sicut fuit dictū sancto An-
 thonio qui aliquādo posuerat se ad pen-
 sanda diuina iudicia: quō vnus est bon?
 alius est malus. quō tot et tanta est quāti-
 tas dānandoz respectu saluandoz. Et
 similiter de alijs iudicijs dei. Et tūc dictū
 fuit ei Anthoni anthoni de te cogita. et de
 um dimitte cōuenire cum suis creaturis.
 Satis enī sapiens bon? et potens est/ ad
 faciendū id qd̄ faciendū est. etiā absq̄ hoc
 q̄ tu doceas eū. aut introcas secreta eius.
 Sicuti ei dicebat. fac bñ et bene habebis

Consideratio XXII

De excōicatioe et de remedio eius

Quilibet p̄sona/ que sciēter se p̄-
 mittit excōicare/ et nō apponit
 q̄ cito potest remediū. p̄ sua ab-
 solutiōe. ipsa peccat mortaliter
 pro cōtemp̄tu sui plati. et cū hoc pd̄dit bo-
 na que sūt in sancta ecclia/ qd̄ est pd̄ditio
 horribilis. Et est hoc intelligendū vsq̄q̄
 peniteat et confiteat. et habeat suā absolu-
 tionē ad min? a deo. Quod tūc fit. qñ q̄s
 ab ecclia excōicatus est. nec potest cōue-
 nienter apponere remediū ad habēdā su-
 am absolutiōem. ita statim. et in clamat mi-
 sericordiam a deo. Et tūc nō est expulsus
 habendi p̄tem suā de bonis que sūt in ec-
 clia sancta generaliter. qñq̄ adhuc non
 debeat intrare ad officiū diuinū. nec alia
 sibi prohibita facere. quousq̄ suam ab ec-
 clia habeat absolutiōem. Et debet vi-
 tari om̄is homo excōicatus ab ecclia/ q̄
 est noiātim excōicatus et denūciatus. et p̄
 hoc scitur q̄ ip̄e est excōicatus. excepto in
 quibusdam casibz. vti seruitoz p̄t seruire
 dño suo excōicato. vti etiā potest eis fieri
 sermo p̄ correctiōe eozū. vti in casu exte-
 me necessitatis. et sic de alijs casibz.

Consideratio XXIII

Quomodo sacerdos vitari debet ne mis-
 sa eius audiat.

Vitari nō debz sacerdos in suis
 missis aut alijs officijs: nisi sit
 excōicatus p̄ suū nomē et talis
 denūciatus. Alias quantūcūq̄
 sit peccator et tenēs concubinas/ aut alia
 faciens mala/ quia ex quo prelati superio-
 res in ecclia dei/ hec sustinent/ nemo te-
 net tales vitare. Et si sunt aliq̄ iura q̄ vi-
 dent dicere eos vitandos/ illa sicut p̄mis-
 sum est intelligenda sunt. Aut desecerūt et
 nō tenent/ p̄ nō vsū. et ad peius cauedū
 et ne homines frequēter eleuetur et faciliē
 cōtra suos curatos/ propria auctoritate.
 Tamē hic nihil affirmo et ex causa. De h
 alibi largius scripsi.

Consideratio 24

Quod malū facit peccatū veniale et vnde

Quia peccatū veniale (venit.
 q̄ nō auferat grām dei tñ p̄ ip̄z
 veniūt plura et magna damna.
 propter quod cauendū est et ab-
 stinendū ab eo fm posse. Quia p̄ ip̄m ad
 quirit pena. et pd̄nt plura bona alia que
 fieri possent. et grandia merita que lucrari
 possent. et ruitur citius in pctā mortalia.
 Et vere bonus filius/ non solum cauere
 debet patrē suū prodēdo vel tradendo
 offendere/ vnde pd̄at amorē patr̄. sed eti-
 am custodit se et abstinere se facere quicq̄d
 non est ad placitū patr̄is. Quāuis itaq̄
 in pluribz casibz vti dictū est/ possit aliq̄d
 malum fieri absq̄ mortali pctō vel absq̄
 pctō aliquo q̄ scz ad bonā intentiōem. et
 propter bonū finē fit. sicut dixi in deside-
 rando laudē mundanā aut devolendo al-
 teri malū tempale. nihilomin? bon? seru?
 dei. plurimū immo plus dubitat et timeret
 decipi et defectū cōmittere in talibz casibz
 q̄ in illis que clare et manifeste sunt mala
 et que bene fieri nō p̄nt. Scit enī inimic?
 q̄ bonus dei seruus nūq̄ cōmitteret ali-
 quod qd̄ sciret/ aut qd̄ in aperto clareret
 esse malū. et ideo conat coopire malū sub
 vmbra et similitudine boni. Hortat enim
 qñ q̄rere falsam laudē sub vmbra vitan-
 di infamiā vel proficiendi alteri. Et inde
 veniūt male iactantie. et vane excusatiōes.
 Conformiter in corrigendo aliū vel inq̄-
 rendo. vel desiderādo malū alterius sicut
 terigi supius. Ecce in cōclusionē vide-
 ris q̄ nihil est securitatis in hac vita. que
 nō est nisi tentatio propterea hūiliare de

De cognitiōe peccatorū

bemus nos in timore p̄pato cum spe sub dei nostri boni patris gubernamiet expectare q̄ semp̄ erim⁹ in tentatiōe vsq̄ ad vltimā mortis horā. sicut affirmat sc̄a scriptura. Et sanct⁹ Antoni⁹ hoc dicit. et nos videm⁹ ad oculū q̄libet die. Et hec est sufficiens causa tenēdi nos q̄tidie i custodia nostri. in vero timore et hūilitate. sicut p̄ciprii suā sententiā qualibet expectates hora et nō sciūt qualis futura sit. vel qualis sit. in iudicio domini sui.

Cōsideratio xxv

et vltima. Generale exemplū declarās qd est peccatū mortale aut veniale.

Ad melius intelligendū omnes supra dictā materiā/ accipiam aīam nostrā/ comparando eā per exemplū vni regine. et deū regi alicui/ spōso eius. et inimicū traditori regis. et tentatiōes ad similitudinē nūcioꝝ. **P**rimo ergo q̄ regina frācie sit cū rege in camera sua sicut eius spōsa et amica singularis veniet aliq̄s gartio aut famul⁹ nūci⁹ missus ab regis inimico/ ad loquendū regie ad inducendū et inclinandū eā vt dimittat regē et se donet inimico eius. Sit pro exemplo rex anglie. Regia p̄t sex modis aut statib⁹ se habere erga nūciū q̄ querit eā de honestate. **P**rim⁹ stat⁹ ē talis. q̄ nec velit nec dignet̄ recipe talē nūciū q̄ eā req̄rit dehonozare nec audire p̄ba ei⁹. nec recipere ip̄i⁹ dona. imo faciat turpē. malū et durū vultū et expellat eū foris domū suā turpiter. **V**ah de te. et vah de tuo dño. fuge hinc fuge. in mala hora veneris. Et q̄ regina statū reuertat̄ ad regē suū sponsum et dicat magnā turpitudinē in iuriā quā suus inimic⁹ req̄sierit ad faciendū et petat ab eo vindictā de tāto teneat se regina. p̄pius ad regē et firm⁹ in eius amore. sp̄ req̄redo adiutoriū ei⁹ cōtra tales infideles nūcios q̄s nec videre dignat̄. **S**ecūdo status p̄t esse q̄ regina nō refutabit statū audire talē nūciū q̄ forte appoztat ei⁹ donaria ex pte hostis regis aut aliq̄s placētiās habebit. tñ displicet eidē regine q̄ venit. et p̄diliget q̄ nō fierēt sibi tales p̄ntatiōes seu dona. nec dicerēt tales nūciatiōes. Et nō recipit eas ex toto. imo conat̄ tandē et nūciū refutare. **T**ertio stat⁹ est q̄ regina libent̄ videbit talia p̄ntia et dona et audiet verba nūciū q̄ eā sollicitat ad inhonesta et

ad dimittendū suū sponsum regē. et sentire suo hosti. q̄s q̄s nō veller assentire dicto nuncio in hoc qd ille ab ip̄a petit. nec ire de facto ad hostē regis. sed tñ bene placet ei q̄ talia verba sint sibi dicta. et tenet colloquiū suū intra camerā in p̄ntia regis cū dicto nuncio. **N**ec curat ip̄a de recurrendo ad regē/ ad petendū adiutoriū suū. cōtra tales infideles suasiōes. **Q**uartus est quādo regina p̄ verba consentit et facit et conat̄ ad hoc q̄ faciat voluntatē regis anglie et recipit dona et bonū facit vultu nūcio eius et ex hoc incipit ex toto dimittere spōsum suū regē francie et dat se ipsam hosti eius. **Q**uint⁹ status est q̄n regina nō est cōtra solū cōcordasse ad id qd ab ea rex anglie petit et recepisse suū nūciū cū bono vultu. sed etiā p̄git ip̄m q̄sitū spōre/ p̄pter odiū quod iā cōcepit cōtra suū spōsum. et malū amorē. et stultū. quē h̄z ad hostem. **Q**ue etiā nitit̄ facere eius voluntatē et vltronea req̄rit eū. sicut gartia effrons vel effrenis et stulta feia expozita. **S**ext⁹ status est q̄n regina taliter est fixa et traducta in talem statū sicut iā dixi q̄ p̄ quācūq̄ re que ei dici possit aut fieri/ ipsa tamen nō vult inde abstrahi nec p̄cussioib⁹ nec blādimētis fact⁹ sibi a suo spōso nec p̄ duriciā q̄scunq̄ rex anglie ei faciat in suo seruitio. nec p̄yrecūdia. nec minis. nec p̄ quācūq̄ re q̄ sibi posset accidere. imo est obstinata. **I**nter istos sex status/ prim⁹ est bonus et virtuosus et laude plen⁹. custodiens fidē regine et fidelitatē et amorē eius et p̄ hoc magis diligit regē et diligit ab eo. **I**n secūdo/ regina custodit fidelitatē suā erga dñm suū/ sed in hoc deficit. q̄ nō pellit foras ita statim. ita dure nec ita turpiter p̄dictū nūciū qui eā q̄rit ad dehonozatōz sicut ipsa deberet. et i hoc est sepe p̄ctim veniale. **I**n tertio statu/ regina peccat grauius cōtra dñm suū. q̄m in ei⁹ p̄ntia/ ipsa libēt̄ audit verba aduersariōꝝ ei⁹. et eorum accipit munera et recipit malas placētiās. q̄s q̄s non velit abscedere de facto cōsentiēdo ad hñdū societate ad eos. Et in hoc sepe est mortale peccatū et p̄dit gratiā dñi sui. **Q**uia nō dz ip̄a bñplacitū accipere nisi in ip̄o. nec se ponere ad piculum hñdi cōsensum ad opus. **I**n trib⁹ alijs statib⁹/ sp̄ p̄dit regina grām dñi sui et pei⁹ in q̄nto q̄s in q̄rto statu. et pei⁹ in sexto q̄s in q̄nto. **Q**uia in tali casu/ regina ē incor-

rigibilis et occidenda vel ardenda sine remedio. **P**er hoc exemplū si volumus bene pensare/possumus melius videre in qualibet tentatione quā per dīm grām dei per mortale peccatū et quā nō. **S**cire enī debent quod quelibet tentatio/nunciū ē inimici infernalis/ quā nos requirit ad ei consentiendū et ut aīa nra pdat et rūpat fidelitātē suā quā deo et dño suo dicit et spōso. **E**t fm q̄ aīa resistit aut pl⁹ aut min⁹/ fm hoc ip̄a custodit meli⁹ aut pei⁹ fidelitātē et grām amici sui. **E**t consideret diligēter iste mod⁹ in quilibet peccatō. hñdī se, aut resistere scz, aut consentire, et inueniet quilibet istoz sex statū esse possibili. **S**cietis etiā quod tertius stat⁹ est difficilior ad bñ agnoscendū, p eo q̄ est inter duos stat⁹. q̄ vn⁹ est peccatū mortale, scz q̄r⁹ et alter nō. **E**t est sciendū q̄ quā aliqd est phibitū sub pena peccatū mortali/ et aliqd hñ nō vult facere p exteri⁹ op⁹/ et nihilomin⁹ pfectū cōsensum hz in corde/ q̄ velle tale op⁹ facere si tps pateret et loc⁹ aut nō obesset verecūdia/ talis peccatū mortali. **E**t si non habet talē cōsensum pfectū, et nihilomin⁹ libentē rememorat diu in cogitādo tale factū qd est phibitū, et accipit cōplacētiam magnā et inordinatā, peccat etiā mortali/ scz tñ nō ita grauit sicut aīa. **S**i aut op⁹ aut factū tale sit/ qd nō sit phibitū sub pena mortali/ peccatū generalit⁹ quē admodū mulier aliq̄ maritata possz cogitare de marito suo q̄ eēt absens, et accipet cōplacētiam in mēoria societatis eius, aut sicut aliq̄s cogitare possz ad cibū quē māducatur⁹ ē in pradio et hñ complacētiam sine tali peccatō mortali. **Q**uia cōplacētia aut delectatio/ nō est peccatū/ nisi i hoc qd est phibitū aut qd de se trahit ad phibitū. **A**lteri⁹ cōsiderare in exēplo p̄sposito/ quō regīa desiderare p̄t p̄tinere eē in amore regis dñi sui. **E**t iō ip̄a odit oīa suo amorī s̄ria. **A**ut ip̄sa nō diligit eū, imo magis timet penā et irā regis, et velle q̄ nō eēt p̄s aut mortu⁹, ad finē q̄ alibi posset q̄rere cōplacētia sua. **I**n p̄rio statu sunt boni/ q̄ amār deū p̄pter suam bonitātē, sicut boni filij suū p̄rez. **I**n scdo statu sunt illi q̄ solūmodo p timore damnatiōis abstinēt a malefaciēdo, et vellent deum nō habere potestātē aut voluntātē eos puniēdi etiā contra suā mādata faciētes.

Explicit tractatus precedens.

Tractat⁹ eiusdem

de arte audiendi confessiones.

Æ

Si virtus

Squā assuefactō signit/ certū q̄ ars opet/ nō nihil in pdest artis traditio/ apd eos q̄ nōdū pfecti sunt in virtute. **H**oc in arte quilibet p̄spiciū est. **E**t quā ars artium est regimē aīaz/ p̄ferri in confessionib⁹ audiēdis. **S**tudui q̄sdā generales p̄sideratiōes tradere breuit⁹ et distincte, q̄s eē p̄ficiuas/ experientia doctrice cognoui. **I**nducit hoc agere me non mediocriter/ q̄ paucos hac ten⁹ repperi q̄ pfecte vnq̄ et itegre cōfessi fuerūt, causa existēte in multis vel negligentia vel ignorātia confessorū.

Prima cōsideratio. **P**rouideat ante omnia p̄fessor pur⁹ esse qui purgādis aīmabus inuigilat. **S**pem q̄s sui laboris et p̄ficiendi circa alios/ nō in p̄pria sed diuina virtute reponat. **D**emūnerit iugiter, quā neq̄ q̄ plantat neq̄ q̄ rigat est aliqd, s̄z q̄ incrementū dat x̄ps. **E**t q̄ nisi spū sanctus cordi assit audiētis/ in vanū laborat lingua loquētis vel cōfessionē audiētis. **O**ret igit crebro (prouit sapiens de corporali medico consultit) quatin⁹ dirigat op⁹ suū a deo ut eiusdem virtute roret et crescat.

Consideratio II

Collocet se cōfessor in arce seu specula rōnis abstrahēs semetipm̄ q̄ntum potuerit ab homie exteriori tam in se q̄s in alijs, ut spū ambulet et nō carne, ne forte illeceforis corporoz/ fiat ipse laqueus p̄ditōis sibi ipsi, totus in aīarum p̄spiciēda qualitate spūaliter inuigilet, nō attendens discretōem seruū vel formaz. **A**liquin qd ei p̄derit si vniuersum mundū lucret, anīme vero sue detrimentū patiat.

Consideratio III

Compleat erga quēlibz sibi p̄fiterē/ solitū cōfessoris officii, nihil p̄cipitāt aut in solo trāscursu puolās, s̄z morositate p̄uigili/ oīa plene exaians diiudicāsq̄ mēorie q̄s p̄fiteris q̄ dicēda iponenda ve fuerint ea diligētī repetitōne reponens infigat. **Q**uipe eligibili⁹ est paucos audire com

De arte siue scientia

plete q̄ mltos impfecte cū consciāz scrupulis nō tam expedire q̄ impeditos plerūq̄ relinquere. **I**mitet in hoc deū cuius pfecta sunt opa. **V**allem nāq̄ si curatus essem/multoz differre p̄fessōes post pascha/ etiā ybi quidā nō redirent/ q̄ q̄ ce cos cecus seducerē. dum p̄yere absolutis ipsi non recte absoluti se gererent.

Consideratio III

Distendat cōfessor opibz in cōfessis nihil q̄rere p̄ter salutē aiāz suāz et solutōz liberā a laqueis pctōz. vt nihil agat ad q̄stū. recales illō. **G**ratias accepistis gratis date. **N**ihil ad mūdā ostendet gloriā. **P**aupibz eā sicut diuitibz se tradat et offerat. turpibz et pulcris. indoctis vt doctis. nisi forte pro q̄nto maior inde fructus honorq̄ dei sparet seq̄. **P**roderit supra modū hec sinceritas recte itentōis vt velut magnes aliq̄s spūalis/ferrea etiā populi corda vituosiū ad se trahat.

Consideratio V

Expedi vt cōfessor zelans aiās/obtineat a plato/subditoz suā in casibz reseruatū p̄tate seu relaxatiōem/ p̄cipue nisi sint casus pblici et scādaloſi. **R**epiunt itaq̄ paucissimi q̄ nō inciderunt in aliquē talū casū qui ep̄o reseruat. **S**ciētes vō ipsi cōfessi seipos nō debere remitti deiceps ad altez/ magis se p̄nos p̄mptoz reddūt. nā vni confessionē suā libenti⁹ et citi⁹ detegūt. **C**ōfessor etiā filiter eos p̄sumit liberius introgare de singul. pleni⁹ q̄z sanare simulz semel ipos absoluēdo cōfidit.

y

Consideratio sexta

Sciat cōfessor oia pctōz genera et spēs/ tanq̄ medic⁹ doctissim⁹ spūaliū egritudinū. **P**reterea qualr hoies diuersoz statuum et varioz officioz peccare p̄nt/ nullaten⁹ ignoret. **E**t quanq̄ ad hec cognoscēda/ facti sunt tractatuli. atq̄ aliq̄ sunt q̄ nō tuto p̄mittūt scripto aut v̄bo pblico/ p̄pter euitādū q̄rundā scādalu. s; ea secretediscāt ipsi q̄z intelt hoc nō nescire. sic medicos/ morboz varietates p̄uenit nō ignorare. **A**liter nepe q̄ pacto sibi p̄fessos prudēter ac diligēter interrogabit instruetq̄ p̄fessor/ ad suoz rememoratōz criminū. hoc maxie est in pctis carnis extra ordinarijs. q̄lia exptū ē vt vnq̄s dici i p̄fessi

one a culpabilibz i eis. nisi cautissimā arte p̄moneant. interrogēt capiāturq̄. **E**t certe necesse ē vt p̄fessor hēat artē hāc obstricādi spūalē: ad educēdū colubz talē pestifēz toruosum et virulentū ab aia ipi⁹. aut ipsa sine dubio piclitabit et vt crebr⁹ eterne moriet. **N**ec reputo audicēdos i hac re/ eos q̄ nihil interrogādū aut inq̄rēdū eē dicūt a p̄fessis. p̄ferti cū hoc ipm velint reqrātq̄ p̄fessi. **A**lioq̄n nō satis p̄sulit vt recundie ignorātie et fragilitati peccatiū. nec impletur illud scripture. **A**lter alterius onera portare et similia.

Consideratio VII

Cōiecturet cōfessor post interrogatiōes quasdā pambulas sup etate. statu. cōditōne. studio. vel officio cōfessi. **A**tz ip̄e verendum sitz nimio pudore detent⁹. qz forte puer est vel feia vel exilis cōplectōis. **A**p̄ tales p̄ ceteris p̄suadēdū est primit⁹ et figēdū in aīo. quēadmodum confessio secretissima ē et om̄isciēti deo magis q̄ hoī fit nō ad reuelandū aut accusandū q̄ri pctā sua. s; ad euitādū et absoluēdum et p̄petue quittrandū. **V**allē cōfessore mori q̄ ali q̄d dicēdoz detegere. **T**ollat igit oēm talē suspitiōem. **N**ec reformidēt q̄ p̄pter dicēda/ cōfessor sit eos postmodū habiturus odio. aut cōtemptur⁹ accusatur⁹. immo teneri⁹ eos diliger sicut filios charissimos. et q̄ sue fidei se totos cōmiserunt.

Consideratio VIII

Labor et cōfessor p̄ferti erga iuvenes et puulos hē cōfessōes coz generalē. qz vt aut nūq̄ itegre cōfitef. nisi forte p̄docti a tali cōfessore q̄lē describim⁹. q̄netiā illud eēt vtile ap̄ grādeuos rurales et simplices et feias. **Q**si nō p̄ntleuiter iduci ad h̄ poterit ab eis fieri itrogatōes tles. **A**trū facta ē tibi conscia de talibz pctis et de tali etate et de societariibz talibz. **E**t fin r̄fessōes poterit aiaduerrere prudēs cōfessor si plena fuerit tal cōfessio. **E**t si nō/ tūc nitat eā p̄ficere et confitentē ad hoc inducat.

Consideratio IX

Precaveat summope cōfessor/ ne sit austerus ab initio tristis et rigidus. mox enī p̄ huiusmodi clauditur os obstiati pctōris. **P**rimo sit affabilis locutio. etiā si aliquādo ita res exigat sup peccatis. quo

usq; familiaritas quedam contracta sit. de
hinc ostendat quate iniquitatis est et ipso
crisis pessime quicq; velle celare in confes-
sione coram deo et quoadmodū hoc agere
est seipm turpiter fallere. **Esse quoq; me-
lius dicat si nō confessus abscederet. elir.
q; fingere confessionē imperfectam**

Consideratio X

**Querat sacerdos a confitentib. nonne ve-
lunt expurgari penitus ab oī suo crimie.
Et q; nisi hoc velint fas hñt recedēdi ne
temp' incassum imo noxie detineāt. Si
volūt dñt igit iuuare se. et hoc meli' et cele-
rius fieri neq; q; si ad interrogata verita-
te plenā ruderint. Si vero deprehēdunt
velle mēiri et celare (vt sepe fit) p discretū
cōfessorē arguant vebemēter et acriter. et
cōpellantur veniā statim q̄rere sup hmoi
mendacio. **Qd postq; fecerit. rursus blan-
de et leniter moneant nihil deinceps men-
tiri aut celare. Si vero bis aut ter rursus
mentiri fuerint/poterūt remitti et differri
vsq; ad tps alter. iniūgendo vt meli' sibi
puideant. Sepe fit vt in altera cōfessione
libenti' aperiant omnia. dum putāt men-
dacia priora magis imputanda eis ad in-
aduertentiā q; in maliciam.****

Consideratio XI

**Applaudat cōfessor dicētib veritatē sup
delictis suis q̄nto magis enor. missima et
abomināda videbunt. Lollaudent de ve-
ritate. de religiōe. de timore dei. de zelo p
prie salutis de cōfidētia ad sacerdotem et
consimilib. Et q; audacter p̄gant ad alia
nil hesitātes. **Fit aliqñ non inutilis que-
stio si fuerint alias de talib; confessi. Et si
nō. q̄liter inde apli' letari dñt et deo gr̄as
agere q; talē eis tribuit volūtate et oportu-
nitate. Lōuenit q; vt p cōfessorē gr̄as pū-
tialr agere moneāt. p' modū tēdāt ad alia****

Consideratio XII

**Iubeat cōfessor ne cōfessi. crimia detegant
alioz. noīando eos vel signis certis notifi-
cādo. nisi forte pctā talia sint/q; nullo mō
aliter possunt apiri. vt si sorozē vnicā/ fra-
ter male cognouerit. aut vir vxorē. **Nō sit
p̄reca curiosus in inq̄redo pticulares cir-
cūstātiās pctōz/q; nō multū augēt vl' va-
riāt grauitatē in eis. qm nasceret inde ali-
quī vel tentatio piculosa vel turpitudō ni-****

miā aut suspitio retardatiua p̄fitēdi. **Ni-
hilomin' vtile iudicam' p serenatōe cōsci-
entia et illoz q; cōfitent' (q; forte postmo-
dum grauiorib; vgerent stimulus quasi
nō bñt integre pctā sua confessi fuissent)
vt plenius explicent omnia q̄stum et quicq;
iudicauerit confessor expedire**

Consideratio XIII

**Arguat et reprehēdat acriter ipse cōfessor
pctā enormia/ postq; ista plene cognoue-
rit et oñdat q̄nta punitōe pctōz dign' est.
Attñ cauedū est ne rursus pctōz p̄fugere
possit ad negādū iā p̄fessa. sic pluries fie-
ri reptū est etiā p' p̄fessionē cōp̄letā p̄us.
Adcirco habeat certissimā explicatio pctō-
rū. Deniq; q̄cqd in cōfessioe dixerit sacer-
dos/ sit ipse p' in fine māsuetus atq; beni-
gnus infundēs oleū cōsolatōis et passio-
nis et bone spei. **Pōt insuper aliqñ dicere
cōfessor. et q; talia et talia p̄fessus es q; sunt
grauissima. noli deinceps celare aliquid.
sed omnia dic. vt te simul expedias.****

Consideratio XIII

**Procedat cōfessor in inq̄sitōe pctōz et spe-
cialr pcti carnal' (q̄d a multis cū summa dif-
ficultate vix p̄ extorq̄ri) P̄rio pederētī et
a generaliorib; incipiat et q; nullā aut pau-
cā vident' includere culpā. q; si pctōz vult
mēiri aut fugere/ sepe dephēdit p talia q;
naturaliter accidit oib;. aut rarissime re-
p̄it oppositū/ q̄lia si statī neget. **Stat cū ti-
mere dicere gradiora. Hoc mō noui plu-
res fuisse dephēfos/ q; interrogati negabāt
se vnq; passos mēiri pudēdi calefactōez
vel p̄uritū vel erectōz qualēcūq;. vel ten-
tatōz vel cogitatōz malā de q̄cūq; mulie-
rē. **Et dū cōuicti fuerūt de hoc mēdacio/
q̄rebat nōne illd erat turpe sic admittere.
qd agebas tu et sepe r̄debāt illd qd q̄re-
bat credētes et mō loq̄ndi cōfessoris q; il-
lud nō imputaret ad culpā s; ad laudem.******

Consideratio XV

**Sciat cōfessor generalitates istas eē et si/
miles fuisti vnq; a tpe q; cognuisti te/ i so-
cietatib; famuloz aut socioz et sp̄aliter i
lecto/ si sic. audisti vnq; malū (vt sepe fit)
loq; sibi de ipudicitia et mlierib; si sic. loq;
bar' tu silr' si mala desiderabas/ si sic. vt
voluerit vnq; alter q; tāgeres cū ihoneste
vel ipse te. **Si sic. fiat processus vlterior/****

De arte siue scientia

sub velamine tali/ q̄ intelligat an cōmissa fuerit ibidē mollicies siue pollutio. Et h̄ p̄ctm̄/bñ cōmittit̄ etiā ante pubertatis ā nos Immo ⁊ semper imputat̄ in vigilia. dum cōpleta transit delectatio. etiam pol lutione nō existente.

Consideratio XVI

Poterit cōfessor dū inhoneste loquendū erit dicere. Amice nō cures si loqr̄ turpit̄ qm̄ oportet om̄ia in cōfessione dicere. lo/ ge aliter dicere aut certe silerē extra cōfessi onē. Et dicant̄ talia satis constāter ⁊ qua si p̄scita aut p̄sciat̄. aut q̄ nō reputat̄ ita graua. Nec aspiciant̄ fixe vultū cōfessio nē sed diuertat cōfessor vultū q̄si nō curans aut fere narrās fabulā. dicēdo sic Ego bñ video tu fecisti sic ⁊ sic. consequē dic ergo totū in noīe dñi. ego tibi indulgeo si non alias feceris. ⁊ si diceris oīa mala mundi nō inde peius haberes. dic ergo audact̄. Immo et queri poterit si velit cōfites vt sup̄ oībus diligēter interroget̄. ⁊ si sic sub inferat̄ q̄ ergo dicat in om̄ibus veritatē.

7 Consideratio 17

Accidit aliqñ licet rarissimū sit apud cir cūspectū ⁊ prouidū cōfessorē/ q̄ apūtur quedā spēs pctōz carnaliū aut qdā circū stantie viles/ quaz pctōr nō est cōfesi⁹ aut culpabilis. Et hinc forte scādalisabit̄ vel docebit̄ deinceps agere silia. licet p̄ certo nō videam⁹ istud ita eē timendū. quēad modū aliqui tradūt. q̄ propter hoc debe at omitti diligēs inq̄sitiō peccatoz Uti/ nā mala a pueris ⁊ alijs/ tam diligēt cō fiterent̄ q̄ sciunt ⁊ agunt̄ ab eis Nec inq̄ renda esse iudicam⁹ q̄si nesciat̄. s; qz forte/ ea nō tā graua esse credūt q̄nta sunt apd̄ deū. aut q̄ aliter nolūt manifestare ea. At tamē in hoc casu debet cū summa detesta tōe p̄ctm̄ taledānare. quasi nō caderet eti am in hoīez tale aliqd̄ agere. S; q̄ illud dicebat̄ ad erpiendū discretiōem pctōrū. an sciat̄ distinguere int̄ ea q̄ fecisset ⁊ non fecisset. Sūt enī qdā male rñdentes affir matiue ad om̄ia que cōfessor interrogat.

Consideratio 18

Pergat cōfessor vt dixim⁹ a generaliori b⁹ ad specialiora. a min⁹ turpib⁹ ad turpi ora. ⁊ hoc q̄si a causis generaliorib⁹ ad ef fectus eaz sp̄ales. Ut habito q̄ aliq̄s co

nat⁹ fuerit se aut aliū sociū luxuriose attrē ctare/ querat̄ q̄ diu. ⁊ q̄ sepe. ⁊ cū q̄t acci/ dit. ⁊ q̄nto tpe in tota vita Et si aliq̄ erant ex suo genere ⁊ finalr in q̄ pte corpis com pleta est libido sua vel alterius Demū ad alterā hmōi peccati spēm peiorē successi ue poterit inq̄sitiō p̄transire.

Consideratio XIX

Cogruit. put̄ exptus sum. q̄ puuliz ad/ leicētes masculi pri⁹ interrogent̄ mō dco de cohabitatiōe socioz ⁊ famuloz tanq̄s de his q̄ p̄ria facie min⁹ horrent. qz min⁹ insolita sunt. Postmodū querat̄ de coha bitatiōe muliez Et p̄rio si vnq̄s in erate. v vel. vi. annoz vel eo circa/ iacuerūt cū an cillis sicut mos est pueroz. Et sic cōfor miter inq̄rat̄ ad p̄dicta. ⁊ certerepietur horrenda. Consequēter inq̄rantur nō so lū de ancillis sed de genere p̄rimiori. ad q̄ lia nō descēditur nisi q̄si subito ⁊ a latere. dicēdo sine mutatōe vult⁹. D bone video qz tu silr̄ fecisti cū talib⁹ et talib⁹. Et si sic (vt heu sepe fit) p̄usq̄ de articuletur ali qd̄ ampli⁹ fiat p̄actica cōsideratiōis vnde cime p̄cedētis de collaudādo pctōrē dum p̄ctm̄ apuit. Postmodū suadeatur p̄ bo no suo dicere circūstantias om̄s in p̄icu lari. sicut de ancillis p̄dicit. oñdēdo q̄ pu doz ille/ ad magnū meritū sibi ceder. futu rāq̄ opabitur cōscie tranquillitatē/ ex quo nunq̄s alteri deinceps reuelare p̄pelleretur Estimo at. q̄ seīs/ cōuerso ordie faciēde sunt inq̄ratōes. pri⁹ scz de cohabitatiōe mutua secum Postmodū cū vir⁹ aut puu lis. aut adolescentibus. sed experientiam totalem non habeo.

Consideratio XX

Rep̄hēdet forte aliq̄s audaciā hāc cōfesso ris q̄ talia p̄sumit apire/ q̄ vir̄ credibilia sunt ⁊ fere icogitabilia/ nisi ab exptis aut aliūde doctis Sēriat̄ ali⁹ qd̄ voluerit ego corā deo testoz me plures talib⁹ remedijs induxisse ad confessionē. q̄ fatebātur nū q̄s etiā i articulo mortis fuisse talia dictu ros cuiq̄qz Laudabāt tñ deū totis visce rib⁹ gratias agētes q̄ ita se apuerāt. Qui dam et paucissimi/ retroire volebant ali quādo sed tandē redierūt. fatentes illusi onē eē demonis q̄ claudere os semel aper tū rursus satagebat. aliquādo iā confessi p̄pter om̄issionē huiusmodi inq̄ratōis

rursus ad cōfiteādū inducti/aprū mibi fe/ cerūt iudiciū/ q̄s necessaria sit huiusmodi inquisitio.

Consideratio XXI

Judicabit aliq̄s se talia nescire vel nolle inq̄rere. qz forte est vt chyrgie/timidus z inceptus pallefcens aut spasmū paties in aspectu sedoz diroz qz vulnerū. Fate/ bor cautela eē necessaria z nō leuie debere fieri descēsum ad talia abominanda nisi cōfessata precedētia/ videant velut infer/ retale cōclufionē. Ex siq̄s nesciat vti cau/ tela tali/dimittat p̄sulo ne z sibi noceat z pctōrē si semel negauerit neqz dephensus fuerit/scandalifet z vit in futurū. cōuinci queat. Qualevero debeat yniuersale reme/ diū tradi ap̄d oēs. nondū scio. qm̄ pdica/ tōes generales/nō sufficere sat̄ puto. In hac tñ interi sum sentētia/ qz tales casus secreti/p puulis xiiij. annozū z infra. et p mulierib/ neq̄qz refuari deberēt. Alioq̄n nō video quin multi ex hoc defectu p̄fessi onis integre/pditi sunt. Ad nullos vero amplius q̄s ad platos spectat remediū eti am dānatio si claudāt regnū celoz. aut p negligentia aut p hmōi rigidiozē obser/ uatōem occultozum.

Consideratio XXII

Videret salte expediens q̄ in q̄libet cura notabili/ curatus si discretus est/ aut ali us loco sui vicarius/ aut alius vice adiu/ tor/ ordinaret quasi penitētiari⁹ in talibz z circa tales. Eset insuper diligēs audire confessiōes paruulozū inuenū/ quo cūqz tempe vellent z sibi vacarēt. euocādo nūc vni nunc aliū. quia prouecte etatis ho/ mines ad hoc forte non possent induci. Prouideret tñ quō caute z circumspecte ambularet q̄ talis eēt/ ne culpabiles sedu/ cētes hmōi puulos. p̄seq̄rent eū directevl indirecte p malicias exq̄sitas z forte con/ fingēdas p puulos. quāqz securitas maxi ma. circa hoc eēt puritas cōsciētie z intē/ tiōis. Et qz neqz vbo neqz signo aliq̄/ quō libet reuelaret q̄ dicerēt. z ad nō reuelādū vīs oib/ induceret. neqz daret penitentiā p quā possent puuli de q̄cūqz notari ap̄d eos circa q̄s cōuersant. Deniqz circa hoc meli⁹ videt/ h̄re plures p̄fessozes min⁹ di/ scretos in penitētijs iniūgēdis/ q̄s refuā/ do casus mltos discretis paucis z ad hoc

hominē ducere pudore cogente. ne talibz paucis confiteātur in eternū. sicut tolera/ bilius est sumere penitentiā in purgato/ rio/ q̄s vt infinita patiantur in inferno.

Consideratio 23

Remanet aliq̄n in sacerdote scrupul⁹ sup p̄fessione pctōris q̄. si nō dixerit oia z hoc hz. vel qz scit aliūde q̄s p̄ p̄fessionē. vel qz tenet certa p̄icipia ex iā p̄fessatis/ qz tale pctm̄ p̄miserit aut alijs modis. Duo casu vl remittat pctōrē. p auisando se vt dictū est. vel si absoluat/ pdicat sepi⁹ iterz z iterū qz si celet aliq̄d/ p̄fessio sua z absolutō pe/ nitus inualida est z irrisoria. Dici deniqz poterit vt si mallet alteri cōfiteri. p̄gat in noie dñi. tātūmodo fiat integra cōfessio sua. Sufficit hoc. nec aliud exq̄rit. aut re/ deat si velit alias cum p̄uistiōe meliori.

Consideratio 24

Petat p̄fessor a pctōre si p̄ponit apli⁹ ab/ stinere cum auxilio dei deinceps a pctis. Itē si caret odio cōtra aliū. Itē si vult rea/ liter dū poterit alienū restituere. Item si occasiones certas peccatoz vitare. p̄ponit vt cōcubinatū z yfuras. z similia. Si ali qd̄ istoz defuerit/ nō valet absolutio. ne/ qz tradi debz si hoc pctōr nō velit facere. Suadeat tamē sibi agere interim bona que poterit. vt deus illū inet cor ipi⁹. Idē dicim⁹ de reuocatōe seductoz mal⁹ p̄silijs z moribz p eū z de diffāmati⁹ iniuste z sili/ b⁹ nō req̄rendo tamē vltra illud qd̄ verifi/ militer fieri potest ad talia reparanda.

Consideratio 25

Iniūgat p̄fessor penitentiā nō aliā q̄s de p̄sensu pctōris z de qua speret impletōez. Nisi forte pctā eēt publica z scādaloza. p q̄b ad repatōez cogi deberet inuit⁹. Le/ tez p̄t aliq̄n dare penitentiā de nō peccan/ do tali vel tali crimine p certū tps futurū sub pena aliq̄ vel pecuniaria vel corpali efficaciter soluenda. aut sub debito rede/ undi ad confessionē infra biduū p̄ p̄pe/ tratōem delicti aut aliq̄d hmōi. Cōmone at tamē ipse cōfessus ne penitentiā hanc vl aliā quālibet acceptet. si nō eā proponat se firmiter impleturū. Agnouerit enim se in purgatorio q̄s in hoc mundo grauius omnia soliturū. Ceterum de celando pe/ nitentiā suam z ea que in cōfessione acca

De confessione

dicta; fuerint. et de non respondendo ea curiose interrogantibus moneat. **D**enique reliqua multa tradi poterat quorum nonnulla iam conscripsi. primum latino eloquio primum in gallico in varijs tractatulis. Et alij doctores longe ampliora utilioraque. At vero hec interim pro sui breuitate ne fastidio sint/sufficiant. Et quia si quis ad opus hoc saluberrimum bona fide processerit/ ille plus exercendo et orando quam legendo erudietur atque proficiet. // **F**init.

Tractatus eiusdem doctoris de confessione mollicie.

Quidam magister in theologia parisijs per experientiam multam et studium diligens/ cum auxilio dei pia sedulitate inuocato compit hec que

inferius scribuntur plurimum efficacia esse/ ad extrahendum a cordibus confitentium presertim iuuenum/ saniam abhominabile peccati illius detestabilis/ quod dicitur mollicie/ et consequenter illas que contra nature iura transit in personam alteram. quia nisi confessor sit solers et circumspectus circa inquisitionem huiusmodi peccatorum/ vix aut raro poterit extrahere ab ore infectorum talibus vicij. vt illa sponte fateantur. **L**ector autem obscenitatem materie ac verborum/ excusata habeat/ ob necessitatem docendorum remediorum. **I**gitur post aliqua colloquia de alijs materijs aut vicij/s familiariter ac affabiliter/ non austere facta/ descendat gradatim et quasi ab obliquo confessor ad inquisitionem huiusmodi peccati sic dicendo.

Ance recordaris quomodo in puericia tua circa x aut xij annos/ tua virga vel membrum pudendum fuerit erecta. Si dicit quod non statim conuincit mendacium. et quod vult fingere et timet capi. quia constat hoc omnibus pueris non viciatis corpe/ dum calefacti sunt in lecto vel alias sepe contingere. **I**dcirco magis ac magis aperte debet videri vt dicat veritatem. **I**te confessor si ille sit iuuenis precipue Amice. **N**unquid istud erat indecens? **Q**uid ergo faciebas vt non erigeretur? **E**t di

catur hoc vultu tranquillo/ vt appareat quod illud quod queritur non sit inhonestum. vel silentium sed quasi remedium contra preteritam erectiois presertim inhonestatem. **S**inolite respondere plane petat. **A**mice nunquid palpabas aut fricabas virgam tuam/ quemadmodum pueri solent. **S**i omnino dicat quod nunquam tenuit in statu tali vel fricuit/ non potest ultra progredi/ nisi ammirando et dicendo/ quod non est credibile/ hortando quod sit memor salutis sue/ quod est coram deo/ et quod est grauissimum in confessione mentiri. et similia. **S**i vero dicat quod tenuit et fricuit. **A**mice bene credo/ sed per quantum spacium? per horam vel dimidiam? et vtum tandem quod virga non plus erigeretur? et profertur hoc quasi confessor non reputaret hoc in solitum vel peccatum. **S**i respondeat contentens quod ita fecit/ tunc habetur intentum/ quod talis veraciter commisit peccatum mollicie/ etiam si propter etatem non fuerit subsecuta pollutio quoniam ibi est complementum delectationis illecebre/ et forsitan perdidit virginitatem saltem animam/ et magis perdidit/ quam si pro illa etate inuisset ad mulieres. **F**orte tamen probabiliter dici potest. **E**t per penitentiam virginitas reparatur in non polluta/ sicut de mentali corruptione/ que fit in consensu intrinseco esse dicimus/ dum corporalis defloratio seu pollutio non est subsecuta. **I**stis igitur habitis/ debet tunc vehementer increpare et detestari vicium illud/ et ostendi qualiter dicat audacter alia/ quoniam istud est pessimum. **Q**uo facto poterit haberi faciliter alie circumstantie. **E**t si in dimissione virge post confricationem/ alijs humor exibat vel si fricauerit virgam alterius socij sui. aut si aliquis fricauerit suam/ et consequenter descendendo ad species magis speciales peccati sodomitici. **C**onsiderabat preterea idem magister/ vt similes interrogationes paucis variatis/ fierent etiam pro uocatis uiribus/ aut feminis/ quod per experientiam crebra/ reperit multos adultos infectos fuisse tali vicio qui nunquam confessi sunt per prius. **A**lii qui ex pudore primo et postmodum ex obliuione. **A**liqui semper ex pudore/ ita etiam vt dicerent se habuisse propositum nunquam confitendi. **A**liqui quod nunquam (vt dicebant) talia fuerant ab eis a confessoribus suis inquisita. **R**ursus propter experientias plurimas consulebat idem magister/ vt seruata honestate et modestia/ que posset seruari/ pueri monerentur. **N**unc a pueris/ nunc a magis

maxime ad ptem/et quasi ex indirecto ne
 vnq̄ se fricarent/vel palparent in puden/
 dis suis/asserendo grauitatem pct̄z quo
 modo p̄ talia possent virginitatē pdere/
 et damnari p̄petuo. Multos quippe co/
 gnouit se p̄ ignorantia excusantes/dicen
 tes se nunq̄ audiuisse vel sciuisse/ q̄ ta/
 lis tactus esset pct̄m/ ex quo nō habebāt
 voluntatē cognoscendi carnaliter mulie
 res. Valent insup̄ ista ad aliū/ quoniā p̄
 perpetrātōem pct̄i/ citius cōfiterēt sicut
 de mulierum copula cōfiterēt etiā verecū
 diffini pueri. **D**emum videbat eide
 magistro/ nō adeo timendū esse illud q̄ q̄
 dam timuerūt/ ne sc̄z pueri docerent ma/
 la agere. Videmus enī q̄ ex corruptōne
 nature/ pueri etiā triennes vel quinque
 nes. vehementer sunt inclinati talia age
 re/ quia sentiūt ibi quēdā prurimum inco
 gnitū/ dum stat erectio/ arbitrantq̄ lici
 tum esse/ q̄ se fricent ibi. et se palpent et tra
 ctent/ sicut in alijs locis dū prurit̄ inest
 saltem non aduertunt. Quo fit vt ex con/
 suetudine crescat cū etate delectatio. Ac
 proinde labunt in p̄rie dictam mollicie
 vel zodomā/ ex actu tali qui primitus ab
 eis nō putabat illicitus. **P**ostremo nō
 reuocabat in dubiū ipe magister quin to
 lerabilius esset aliquos forsan ex tali do/
 ctrina doceri ad male agendū de per acci
 dens/ q̄ ita passim damnabiliū viciū ino
 lere/ et absq̄ confessiōis necessario reme
 dio derelinquere. **P**reterea cōsulebat
 vt nec p̄ locū nec aliter/ pueri aut puelle
 oscularent/ aut nuda manu tractarentur
 nec diu figerētur oculi in eoz̄ decore. et lo
 quendo cū eis dicerent verba salubria ca
 sta sobriar̄ modesta/ nec recipientur solita
 rie/ nisi forsan in sacro loco in visu om
 niū. et breuiter hic ab om̄i specie mala sin
 gulariter abstinendū. Sūt enim q̄si pue
 stipule p̄ quas nōnunq̄ diabolus gran
 dē suscitāt inflammatōez̄. q̄uis ab initio
 quandoq̄ nō apparet. **C**eterū sibi pla
 cebat plurimū cōsuetudo patrie illi. vbi
 pueri cubant soli. Abhorrebat insup̄ q̄
 iuuenes dolicapaces pueri aut puelle aut
 iuuenes cū senioribus/ q̄stumcūq̄ p̄in
 quis in genere eodē lecto viderētur. aut q̄
 se inde per ludum vel alias ex talibz̄ hor
 rendā facinorā prodierāt. **T**andē mo
 nebat cōfessos sibi sup̄ hac feda (de necesse

fitate tamē ad remediendū tractāda) ma/
 teria de aliq̄bus. **P**rimo q̄ si aliquē so
 ciorum suorum cognosceret nunc vel in
 posterū tali vicio infectū/ reprehēderent
 eum secrete vt desisteret et cōfiteret/ ostēdi
 dēdo pct̄i turpitudinē et derestātōez̄/ ex di
 ctis confessorū vel alijs/ et ex legibz̄ publi
 cis/ que penā ignis infligūt/ et exhorren
 da fulminatiōe q̄nq̄ ciuitatum et silibus
Secundo vt sobrie vineret/ abstinēdo
 a speciēbz̄/ et vino forti et multo et alijs
 inflammatiuis ad vicerē. et sup̄ om̄ia caue
 rent a societariis pueris/ vbi colloq̄a pra
 ua/ et gestus ipudici sūt i lecto absq̄ doz
 mitōne. **I**tem dicebat p̄ summo remedio
 occurrēdū esse p̄ principio tentatiōis/ p̄m
 oim̄ sanctorū doctrinā quottidie exprā
 et p̄ similitudinē de inflammatōe materia
 li. **A**d hoc agendū dicebat expedire cer
 tas oratōnes quasdam p̄uas/ quasdā ma
 gnas. memoriter habere. que statim dice
 rēt p̄cutiēdo pct̄m vel lesionē etiā corpale
 alicui inferendo/ vel aq̄ frigida se sp̄ergen
 do. vel surgendo a lecto. et similia. **S**ole
 bat inducere exempla sanctorū. vt benedi
 cti Anthonij bernardi sancti thome. et ali
 orum patrū/ que cōmemorare longū est.
Alla tamen in p̄mptu scire magnā ha
 bet vtilitatem. **I**nter alia sibi placebat
 multū id q̄ agebat quidā iuuenis in p̄
 mo tempratōis occursu quasi enī videret
 facialiter dyabolū sp̄uebat in terrā/ dicen
 do p̄fy p̄fy miser dānate demō. q̄ ego tibi
 consentiā/ q̄ sic offendam deū meū et pa
 trem meū/ et de templo suo faciā sterquilī
 niū fedissimū/ absit absit/ abi hinc in ma
 lam horā. et similia. **Q**uandoq̄ preterea
 ad animā suā. quādoq̄ ad corpus. quā
 doq̄ ad angelū. nūc ad deum/ nūc ad ali
 quē sanctorū/ collocutiōem et querelā rei
 tali cōgruam medicantē proferebat. aut
 animo reuoluebat. **O**ratōnes et cōmen
 date ad hoc cū magna fide et conatū et hu
 militate et p̄funda recognitiōe proprie fra
 gilitatis/ sunt hec dicende. aut silēs. **C**or
 mundum crea in me deus. **T**ere igne san
 cti spiritus Sancta virgo virginū ora p̄
 me. **A**d sanctos alios et sanctas **E**xurgat
 deus et dissipent inimici eius. **S**aluum
 me fac de^o quoniā intrauerit a que vsq̄ ad
 animā meā. **D**eniq̄ locum p̄cipuū in
 peccato hoc habet antidotū illō quod in
 alia scedula explicatū est/ de imponendo

¶

De remedio

scilz saltem ad graue penā. in casu recidi-
uatis/ ibidē videat/ vel aliter extoretur
ille a quo solo homo habet vt sit cōtinēs
qui et donum hoc negare nescit/ fideliter
orāntibz/ q̄ ta cōtumeliosum nature hu-
mane/ p nobis ab eodē a sumpte facinus
digne iuradicitus extirpare/ qui est be-
nedictus in secula seculorū. Amen.

¶ Finis.

Tractat' de reme-

dijs *¶* tra recidiuū peccati fm exercitijs z
doctrinā eiusdem magistri Johannis de
Berson.

Habz hoc pro-
priū ars quelibet/ vt facilio-
ri ppendio ad finē ducat op-
ratū. Admirari p̄trea nemo

debet/ si in animaz regimie/ quod est ars
artiū/ expti in ea/ facilioza sciunt z dant re-
media p̄tra morbos vicioz/ p̄sertim in fo-
ro consciētie. Ubi maxime locū habz illa
sp̄i formidabilis sententia. Si cecus ce-
co ducati. prebeat/ ambo in foueā cadūt.
Placuit idcirco scriptis mandare/ breuē
se habendi formā/ quam quidā magister
in theologia parisiē/ fide moribus z do-
ctrina probatus obseruabat/ z obseruare
consulebat precipue p̄tra recidiuū in pec-
cato vel pctis/ ad que confessus se nimis
sentit inclinātū. *¶* De p̄teritis itaqz dabat
satis tolerabilē penitentiā/ attentis mori-
bus z erate confitētis/ z nō nisi de consen-
su suo/ vt esse sine camisiayno die in ebdo-
mada/ p annum vel tres abstinere aut yti-
cilio z similia. *¶* Itē q̄ prima vice cōfessi-
onis alicui' peccati inueterati seu detesta-
bilis ob recordatōem facte gratie q̄ vitiū
illō detectū erat aptum z sanatū/ iniunge-
bat. vt toto tpe vite sue p̄fessus diceret q̄li-
bet die p̄ n̄/ z aue maria. semel in mane/
z semel in sero. Aut miserere mei de'. Vel
simile aliqd. Et i istis si cadebat obliuio
aut impedimentū legitimū. benevolebat
vt alio die posset fieri sile vel equiualens.
Sed ad puidendū futuro casui z recidi-
uo in morbu' pcti/ q̄ semp est deterior/ ma-
iorē operā dabat z studiosius iuigilabat
sic agēdo. *¶* Ut simul etiā de p̄teritis penitē-
tiā daret. inq̄ntū resistere pctō p̄suetō/ pe-
nalitaz multū hz z meriti. Inuigilabat igit
nō p̄petuo sed ad tps certū. longi' aut bre-

ui' fm voluntatē z dispositōem cōfiteētis
q̄ idē confitēs p qualibet vice q̄ incidere
tale pctū. qd volebat ex toto sanare/ aliq̄
de subsequētibz adimpleret. vel omnia. fm
tres satisfactōis p̄tes. *¶* P̄tio q̄ in casu illo
teneret vno die sequēti/ infra tres dies in
pane z aq̄ ieiunare. *¶* Sc̄da diceret certum
psalmoz numez. *¶* Tertio si foret sui iuris
daret in eccliam certū iocale. aut aliō bñ
carū sibi aut summā pecunie. fm q̄litatē
diuitiaz suaz. infra tres dies. *¶* Quarto in-
fra illō triū diez spacium/ teneret cōfiteri.
¶ Quinto nōnunqz addebat q̄ siqz vehe-
mēter tēptaret facere pctū tale z oino de-
liberaret intra se sic agere. nihilomin' an-
tea teneret dicere sub iuramēto septē psal-
mos. aut flectere genua pluries añ. imagi-
nē crucifixi. aut beate virgīs. aut alicuius
sc̄toz. p̄ti' q̄ opus illō nefariū p̄petraret.
¶ Sicut enī forsitan miseribz de'. z orando
sic/ vel hūiliādo se/ faciet in tēptatōe dñs
p̄uentū. et mitigabit maris fluctus susci-
tatos. *¶* Comptum est remedia hec/ cum
adiutorio diuine gratie. esse efficacissima
tam in foro penitentie q̄ extra. si velit hō
bona fide/ z nō illusorie/ cōuerti a via sua
mala z saluari. *¶* Sicut enī fieri videm' i fo-
ro exteriori publico. vt pene certe taxent
ad rebelles p̄pescēdū. *¶* Sic dñe. sic in cha-
mo z freno maxillas eoz p̄stringe/ q̄ non
app̄ximāt ad te. z p̄pelle intrare si voca-
re paz est. *¶* Sic quēadmodū. *¶* Hāc ait. *¶* Ut
corp' redimas/ ferrū patieris z ignes. *¶* Ut
valeas aio multa ferenda tuo. *¶* *¶* Cām ve-
ro yrilitatis penitētie talis/ reddebat a p̄-
ori idē magister. *¶* Qm̄ inq̄t fm Arist. z ex-
p̄tentiā. *¶* In cōtinens añ tēptatōez bñ deli-
berat z eligit. sed adueniēte tygēte tēpta-
tōe/ vincit labiz succūbit. *¶* Turbas q̄ppe
iudiciū rōnis. z obnubilat. p̄pter tractum
motūqz sensitiui appetit'. ita vt nō posset
h̄se cogitatōez de deo z honestate p̄fectā z
integrā z solidā. quēadmodū siqz somno
lentia q̄dā/ sero p̄emas. *¶* Est p̄trea salu-
berrimū vt p aliqd̄ terribile p̄ns/ aut qua-
si p̄ns/ ipse terreat. z quasi sopitus suscite-
tur viuificetqz ad nō cōsentendū tēptatō-
ni. *¶* Neqz enī aliqz est tā acri tēptatōi pul-
satus. in carne vel aliter/ quin ex toto vel
magna pte desisteret ab impletōe tēptatō-
nis sue/ si p certo crederet q̄ in corp' vel in
mēbris vel bonis/ graue damnū statī eēt
incururus. *¶* Vigilaret siquidē tunc ratō

intra se. et forti voce clamaret. qđ cogitas
quid tibi vis. quorsum tēdis. Nunquid
vis p quadā leui temptatōe aut delectatō
nefordida/ que subito in penā et fastidiū
cōuersa erit/ hoc vel illud subire detrimē
tum. Nō tibi sic expedit. Int̄ hec aut silia
verba/ resiliere incipiet a cogitatōne mali
gna et auertret paulatim oculos rōis ab ea.
Fiet quoq; istō cū adiutorio rōis/ et cum
confessione pctōy/ vel alijs cōgruis reme
dijs/ vt cesset illud miserabile tēptatōnis
incendiū. qz et cessabit cogitatuū sordido
rū sufflatio. ¶ Deinceps respōdebat idē
magister ad duas obiectōes fieri possibi
les. qm̄ timor ille seruilis/ videt euacuare
meritū resistendi pctō. Et illic p̄terea/ trāf
gressiōis piculū. ¶ De p̄rio dicebat. q; ex
quo pena ista/ vltro imposita erat. et pro
pter deū/ ex illa radice p̄maria bona ger
minabat pūllulabatq; meritū. Quāuis
enī nō ita sincera atq; laudabil̄ sit hm̄i
resistentia et cessatio a pctō in casu p̄dicto
quē admodū est in virtuoso/ qui p̄cise p̄
ter deū pctā deserit/ nihilomin⁹ resistētia
talis/ bona est et saltē inductiua virtutis.
Sicut de timore seruili/ respectu timorē
casti/ doctores determināt. Quāq; ibi nō
sit timor tantūmō seruilis. sed in sua radi
ce p̄maria/ filialis et castus. ¶ Resultat in
sup meritū et approbatōe sequenti. dū gau
debit incōtinens trāfacta temptatōe nō
consensisse pctō. Demum quātr̄ ibi eēt ti
mor simplicit̄ seruilis. cū possēt cōfessus
ab ista liberari pena nō implēdo peniten
tiā. attamē implet. qz deo et sacerdoti suo/
vult obediēs esse. Et hic sunt p̄t/ grata et
pulerā p̄sideratio p̄ sponte voutētib; ac re
ligionem intrātib;. ¶ Ad alterā obiectōz
dicebat sicut fieri posse ad improbatōnem
oim religionū. omnūq; votoz salubriū.
si sic ois penitētie susceptō/ piculosa eēt.
Sic et de⁹ et supiores in suis p̄ceptis et le
gibus culparet. ¶ Euitat etiā piculū suffici
enter p̄ hoc q; nō nisi cōsensu habito con
fessi/ et ad tps nō p̄petuo/ tales penitētie
sūt obligatōes imponūt. Siue igit fiat
p̄ tps ista trāgressiō/ aut si diabolo p̄r
gente fieret/ pene solui p̄nt et ita hō a nō
ua trāgressiōe liber erit. imo et op⁹ bonū
faciet. q; si transacto tpe statuto/ remediū
videret inefficax aut in deteri⁹ vertat. po
terit omitti. Si vō sit vtile sicut sperādū
est/ rursus valebit iterari. Deniq;. et si salu

bre antidotū/ ob egrotātis inobediētiā
pestifer fiat. medic⁹ culpa caret. ¶ Sub
inde p̄dict⁹ magister aliō adijciebat docu
mētū. Itaq; si videbat pueros aut alios
simplices/ min⁹ cogitare p̄cepta dei. et ex
hoc liberi⁹ peccare. reddebat eos magi⁹ ti
midos et cautos cōtra pctm̄/ p̄ p̄missiōes
exp̄ssas in manib; suis factas/ de cāuēdo
deinceps de tali vel tali pctō. p̄ hoc enī p̄
missionē in baptismo factā de obseruatō
ne legis xp̄i/ tanq; abolitā a memoria/ vel
trāgressam/ renouabat. et p̄ modū cuius
dā recognitiōnis/ itez p̄mittēdo repabat.
Sic moyses et Josue/ respectu filioz isra
el. Sic plerūq; hoies post p̄rimam confe
deratōez/ sedus antiquū retrāctāt et inēit.
Neq; arbitret aliq; p̄missionē talem pa
tere discrimini aut fractōez ei⁹ esse casum
specialiter resuātū/ qm̄ nullū ibi votū est
cū nō nisi respectu illoz q; alias eēt lici
ta et q; b; confitēs implicite vel explicitē p̄
missionē talē facit aut renouat scz q; p̄tra
dei p̄cepta decetero mortali nō peccabit.
Erit attm̄ trāgressiō de p̄ accidēs deteri
or/ qz et cognitio diuini p̄cepti iā sibi effe
cta est lucidior. ¶ Rursus idē magister p̄
uidebat diligenter/ ne cōfessus su⁹/ eēt de
inceps occasio p̄marie corruptōis alioz
p̄sertim iuuenū. et q; sibi sufficeret damna
tio p̄ditioz p̄ria/ specialit̄ in pctis gra
uiorib; et abominandis. imo nec nōian
dis palam. Ne p̄ias aures polluat occur
rebat/ diligenter p̄uidendo. vix oib;. cō
minatiōe penari et obligatōe/ ne p̄fessus
trāfret in deteriore sp̄m/ ex societate seu
cōicātōe puerfa/ et explicabat qn̄q; p̄ticu
lari⁹ sicut clam et secrete fieri p̄t/ dum vide
bat oportunū. ¶ Valebat enī p̄fessum suū
dimittere/ et tolerare in sua libertate q; ad
pctā aliq; ih̄m⁹ grātia. quā ita eūdē vige
re ab oim̄ p̄re/ vt ad deteriore a laberet. Quā
autē et q̄liter illud fiendū est. magis doce
bit virtus et ars et vinctio sancti sp̄s et cir
cūstantiaz oim̄ p̄ticulariū consideratō
q; scriptis aut verbis possit edoceri. ¶
Postremo dabat cōsiliū idē magister/ vt
p̄fites nō refugerēt/ s; p̄ dono mactio re
putarēt/ h̄re pitos cōfessores/ morib; sci
entia et lōgo exp̄mitto p̄batos q; q̄rerēt nō
questū p̄rium/ s; sincero corde salutē aīa
rū/ et itez p̄ cōgruis remedijs et singulari
cia. laudauit plimū/ summā scz de vicijoz
p̄rutib;. laudabat deniq; p̄ bonis effecti
p 2

De modo confessionis carthu.

bus generādis / libenter cōuersari cū viris bonis et deuotis. qz vox diuina est. Cum sancto sc̄tus es. Eoz itaq; colloq̄a / sunt ignita uehemēter / et stimulātia ad uirtutē. Et sanctorū patz uite et ecēpla frequēter et attēte lecta. uehemēter pficiūt / ad infundendū cordibz n̄ris diuini amoris affectū / vt deū in oibz et sup oīa diligētes pmissiōes suas q̄ omne des. deriū superant sequamur. Amen. ¶ **C**onfessio.

Proterea ille circūstātie q̄ habet p hūc uersum / inq̄rēde sunt in cōfessiōe a cōfessore. Quis / qd / ubi / q̄b auxilijs / cur / quō / qn̄. Per q̄s intelligit an sit iuuenis uel senex / clericus aut laicus. solutus aut ligatus. Per qd an sit res sacra uel nō. Per ubi an sit in loco sacro uel nō. publico uel puato. Per q̄b auxilijs an cū pugno baclo aut gladio. Per cur / q̄ intentōe an rōne uidi / cte inferēde uel iniurie repellēde. Per quō an pculserit aliquem fortiter / uel remisit. Per qn̄ intelligit an in q̄dragesima aut i alio tpe sancto / uel aliter. Tempus. locus mod⁹. numerus. mora. sciētia. etas.

Resposio eiusdem

sup quēstioe sibi facta p vicariū dom⁹ carthusie / de statuto ord̄is eiusdē q̄ cōmissi ad cōfessiones audiendas / nō absoluāt a mortali certo. sed remittāt p̄itentē ad superiorem suum.

Confessio sacramentalis. fundat̄ in solo iure diuino et euāgelico sup illo. Qd cūq; ligaueris sup terrā etc. ¶ Confessio sacralis sic nō potuit institui nisi a solo deo. sic non destitui pōt ab hoīe puro. Al̄s papa posset nō obligari ad confessionē sacramentalem. ¶ Confessio sacralis. nō obligat ad uenialium cōfessionē de p se et de necessitate salutis. qz nō tollūt caritatē. et iō sine p̄fessione talium / stat salus. ¶ Confessio sacralis / nō d̄z extēdi p hoies puros. vt aliq̄s peccata uenialia cōfiteat̄ nisi uelit. Sequit̄ ex p̄cedentibz. Immo nec d̄nt fieri reuatiōes nisi in grauibz culp̄is. pōt at̄ dici grauis culpa q̄ transit in op⁹ cū consensu. et delibēratōe p̄fecta. aut cū graui scādalo alioz. ¶ Confessio sacralis nō obligat de p se. vt hō bis cōfiteat̄ idē p̄ctm etiā mortale. nisi p̄fites uelit. Rō qz lex diuina nō obligat nisi semel p̄fiteri. et hoc p se. et nisi uelit hō

Confessio sacramentalis nō d̄z coartari p reuatiōes / casuū p̄fertim occultoz / contra uel p̄ter legē euāgelice libertatis. s̄z dā dus est loc⁹ timori altissimi. Alioq̄n timeatur illa p̄phariseoz culpato. Alligāt onera grauiā et ip̄ortabilia hūeris hoim. digito at̄ suo nolūt ea mouere. fit rursus aliqui vt q̄ nimis emūget eliciat sanguinē et fiat cā fictōis. ¶ Confessio sacramentalis / tali et t̄to claudi d̄z sigillo secreti / vt nec uerbo nec signo / quolibet reuelat̄ / aut reuelari p̄babilit̄ estimeat̄. Facit ad hoc exp̄ssa d̄eret / minatio ecclesie. cū naturali rōe. ¶ Confessio sacramentalis de p̄ctis occultis / raro et cautiſſime debet remitti ad superiores / h̄ntes iurisdictionē coercitiuā in publicis q̄les sunt abbates et priores in religiōibus qz facilis orit̄ suspitio ap̄d correctos publice. qz occulta p̄fessio per eos facta ledat̄. Sed etiā debent instrui p̄fessi. qz p̄fessio secreta de publicis / nō liberat eos. qn̄ pōt sint aut debeāt publice punitōi subiācere. ¶ Confessio sacramentalis / pōt qn̄q; rōnabiliter et fructuose dimitti de uenialibz. p̄t etiā aliqui fieri fructuose. Qualiter hoc et quādo. docere d̄z uicario sp̄ūsc̄ti / cū p̄fessio xp̄iane prudēt̄. ¶ Confessio sacramentalis pōt aliqui repeti fructuose de mortali iā cōfessis. sed obligatio pluries illa cōfiteri pōt reddi uiciosa. qz nimis onerosa. ¶ Confessio sacramentalis p̄t sepe fieri sub cōditōe. tā p̄pter ignorantiā facti. qz nescit sepe hō quid et q̄liter fecit. q̄ p̄pter ignorantia iuris. qz neq̄t in pluribz a uenialibus mortale discerni. ¶ Confessio sacramentalis facta sub cōditōe modis tactis aut alias legitime pōt habere seu recipe absolutōez absolutā / sub hac forma. Ego absoluto te in noīe patris et filij et sp̄ūsc̄ti. Que forma sufficiens est et secura. cū intētiōe debita cōfessoris ad absolutiōē de peccat̄. imo et excoīcatiōibz. in foro consciē. ¶ Nec oportet imo sepe nō expedit / multiplicare sermonē absolutiōis. Ut dicēdo si et inq̄ntū possum. et dicēdo de contritis peccat̄ et oblitis. et de tali uel tali excoīcatōe. si et inq̄ntū indiges. cū silibus. q̄ addita plus officiūt sepe uel p̄turbant / q̄ p̄ficiant uel serent. Sup hoc notet̄ hec doctrina. ¶ Absolutio sacramentalis potest delere peccata que nondū erant contrita. sed solum mō attrita. Rursus oblita p̄ctā nō delent uirtute absolutiōis sacramentalis. quin

homo postmodum teneat illa confiteri dum redeant ad memoriam. sed si non redeunt. nihilominus homo saluabitur si fecerit sufficientem diligentiam recordandi. cum deus non obliget ad impossibile. **A**lt igitur additio frustra cum dicitur de obliuione. Similiter cum dicitur de contritis potest esse noxia. Similiter et male exprimitur si in quantum possum et debeo. Sufficit ei quod intentio sit bene regulata. **H**ic ad extremum quam noxia sit obliuio peccatorum. quod non delectat virtute confessionis sacramentalis. ac proinde virtus clauium que remittit magnam partem penarum debitarum. ad huiusmodi peccatorum deletionem non sic efficaciter applicat. prout fit circa peccata que sacramentaliter et expresse sunt confessata.

Adhuc de eodem

statuto.

Tem ad questionem sibi factam per vicarium carthusie super statuto carthusie de absolutione a peccato mortali et de consuetudine ordinis. super hoc respondit. sub correctore cum reuerentia loquendo. non apparet quod talis reseruatione sit conueniens. nec consona euangelice libertati. quod non tenemur confiteri de venialibus. **E**t quod ad mortalia distinguenda non est habilis regula generalis et infallibilis per humanam sapientiam. Propterea talis reseruatione non est nisi laqueus animarum. profertim in mortali. **P**otest tamen fieri reseruatione de certis mortalibus manifestis. et que transeunt in opus exterius. quod de cogitationibus noxiis est aut inutile reseruatione adhibere. **I**tem idem ad quandam carthusiensem sic scribit. **R**ecipi quod in constitutionibus vestris non dicitur quod omnis mortalis culpa sit maiori reseruata in foro confessionis. sed quod grauis culpa. **E**t certe tolerabilis et salubris est hec constitutio. si bene fuerit declaratum qualis culpa debeat merito grauis reputari. **E**t ita saluatur honor patrum constituentium. **E**t mihi loquimur euitatur omnis inportabile super certis peccatis. **Q**ualis autem fieri debeat aut possit interpretari quod est grauis culpa puro notatum fuisse oportet in ultimis scriptis licet inculcatis domino. **D**ifinaldo respondendo tali questionem. **S**i de solis venialibus debeant absolui commissa a priore.

Item nota quod nullus tenetur confiteri peccata venialia lege diuina. nisi sit ad hoc specialiter obligatus per votum vel particulare statutum. quale non debet leuiter fieri. **E**t quod

magis expediret cessare a confessione talium quam nimiam incurere solitudinem. que plus impediret aliquam quam fructus confessionis inuaret. **A**lioquin etiam confessione facta oportet sepe iterum profiteri. et sic deinceps sine termino. attento quod vix facimus aliquid ubi non possumus rationabiliter formidare de peccato veniali. **¶ Finit.**

Sequitur auisamentum eiusdem per modum confessionis in religionibus non lapsis audiendi

Item expediret esse suasi pro prius carthusie et celestiniis ut eorum superiores haberent a domino papa latissimam absoluedi in foro penitentiali licentiam. sic apparet mihi quod confessores ordinati per singulos conuictus habeant magnam et amplam potestatem absoluedi nedum de venialibus solis quod talis esset irrationabilis et intolerabilis restrictio. sed etiam de mortalibus profertim occultis. non quod absolueret de quibus mortalibus. **N**on autem deberet remittere ad superiorum et quam non relinqueret arbitrio confessorum iuxta qualitatem confitentis. **A**ttento primo quod consultum est penitentem mittere in purgatorium cum pura penitentia. quam cum magna non implenda vel forte non alias confitendo detrudere in infernum. **R**ursus attento. quod non obstantibus tot decretis super penitentibus in iungendis coloribus est doctorum sententia quod omnes penitentem in foro sacramentali sunt arbitrarie intelligendo de peccatis occultis. **D**etere pro manifestis regule et discipline in religionibus ordinate possunt rationabiliter exigi et ab inuitis. **E**t hic habet locum quod dicitur in terrore aliorum. et ne facilitas venie in centum tribuat delinquendi. et nullo modo de occultis que penitus non confiterentur nisi vellet. licet in hoc se danaret. sed tam horrendo discrimini non occasio prestanta. cum tam misera ve ve ve sit et totiens expta fragilitas humane conditionis. **¶ Finit.**

Distinctio magis

stralis et breuis. eiusdem de modis excoicationum et irregularitatum et absolutiois ab eisdem.

Excoicationum tot sunt genera quot excoicationum. et profertim iudicant irregularitates que dicuntur impedimenta ad excoicationes legitimas exercens. **E**xcoicationum alia est naturalis.

De excoīcatōe ⁊ ei' absolutiōe

alia ciuilis. Naturalis est hec vita corporalis. cui mors opposita potest dici excoīcatio. Ciuilis est multiplex. Quedā fm leges spectātes ad cōīcatōnē tpalem pūris vite. de qua spectat ad dños legistas. Alia est ecclīastica fm canones ⁊ instituta. que spectant ad aiām/in ordine ad vitā etnā.

Ecclīastica cōīcatō de qua magis ad ppositū spectat/cōsiderat' duplr. Uno mō ad deū. Alio modo ad primū. Cōīcatō ad deū. est stat' seu vita grē gratū faciētis. cui opponit' generalr oīs excoīcatio q̄ cōtrahit' ex mortali pctō. sic q̄ nequeat talis excoīcat' exercere legitimōs act' / p̄sertī sacramētales sine pctō. Cōīcatō ad primū seu publica tractat' ⁊ intendit' p canōnistas. dñi loquūt' de excoīcatōe ⁊ irregularitate. Est at' excoīcatio seu irregularitas/sub duplici dīna. Quedā est oīno sine peccato. quedā ex pctō exīte vel p̄sumpto. Exēplū primi sicut bigamia. sicut iudiciū latū in causa sanguinis ex officio. sicut seruit'. sicut lepra. vel mutilatō. vel officiū vile. ⁊ filia. que distrabūt ⁊ impediunt ab exercitio diuinaz ministratiōnū. necnō ⁊ ab ordinū susceptiōe repellunt. Exēplū secūdi sicut excoīcatio late sententie ab hoīe vel a iure. p̄pter cōtumaciā verā vel p̄sumptā. Et hec est acceptō cōmunissima. q̄ subdiuidit' in varias spēs velut innūerabiles. Tñ in generali. Quedā est reseruata pape. sicut etiā irregularitas que cōtrahit' ex hmōi excoīcatōe. dñi quis se miscet in diuinis excoīcat'. recipiendo vel exercēdo sciētē ⁊ a pposito. Altera est irregularitas que nō ita reseruāt. sed eam tollere p̄t sacerdos simplex. sicut in excoīcatōe minori/que suspēdit hoīez a celebratōe. quēadmodū sit si quis p̄cipauerit sciētē cū excoīcatō. nō tñ in crimine. sed ex quadā verecūda pietate. ⁊ in casib' nō concessis. Casus at' p̄clares huiusmodi suspensionū ⁊ irregularitatū querēdi sunt a iuristis ⁊ ab institutis religionū seu cōmunitatū. qz cōsurgūt ex sola constitutiōe positīua. ⁊ aliqñ sine crimine. licet nō sine rōne. p̄pterea condēnabil' est contēptus. Proinde q̄lis d̄z esse forma absolutōis sup excoīcatōib' ⁊ irregularitatibus in foro exteriori ⁊ publico. sciat' a iuristis. qm̄ in foro conscie/nō req̄ritur certa forma. nec de necessitate sacramenti. nec de necessitate p̄cepti. Sed sufficit di-

cere vt supra. Ego absoluo te in noīe patris ⁊ filij ⁊ spūs sc̄ti Amen. cū intentōe absolutōdi. Expediit autē vt hec intentō sit la-tissima. que seraf' super oīm casu in q̄ potest p̄fessor absoluerē tā de sententijs quā de pctis. Et ita sufficit hec forma p oīb' sine multiplicatōe verbor'. Adde q̄ absolutus in foro exteriori de excoīcatōib' tenet nihilomin' causas excoīcatōnū sacramentalr cōfiteri vt q̄ verberauerit dēricū. ⁊c. Non enī fit publice sacramētales cōfessio ad quā obligat ius diuinū. Et quib' oīb' colligi pōt' q̄ multa a plerisq; addunt' frustra in absolutōe sacramēta-li. ad absolutōnem penitus nihil faciētia. In hoc enī q̄ confessor q̄libet cū intē-tione actuali vel habituali dicit ego te absoluo In noīe pa. ⁊ fi. ⁊ spūs san. oīnia cō-prehendit sc̄z auctoritate mibi cōmissa vel qua fungor. hanc enī conditionē p̄supponit ipsa absolutio. Itē a pctis tuis mibi confessis supflue addit'. quoniā de nō cō-fessis nō absoluit. Itē et restituo te vnita-ti sancte ecclie ⁊ sacramētis eius. Si enī absolutus est. ex se qz fidelis est/iā restitutus est. Ceterē conditōnes patent supra.

Vtz vt supra tactū est si q̄s fuerit a iure. vel ab hoīe suspēsus aut maiori excoī-catiōe inmodat' seu irregularitate irretit' notoria aut cōtumaci aut certe illa q̄ sedi aplice est refuata. ⁊c. in taliū casuū abso-lutiōe p̄script' est modus videlz in sacris canonib' vt eomō nodū religēt' q̄ quis fuerat alligatus. Et hec absolutio simpli-cis sacerdotis transcēdit p̄tatem saltē ex iure positīuo. Sicut eodē iure eius p̄tati ablati sunt casus ep̄ales aut alioz supio-rum. Sicut ⁊ in institutiōib' religionū p̄-ter artiorē sui status custodiam que pctā sen casus soli prelato reseruātur q̄uis de per se q̄libet sacerdos ab eisdem posset ab-soluerē dñm modo vltra suam potestātē p̄n-cipalē non excederet. Patet quoq; q̄ multa ⁊ in ipsa absolutōe supiorū casuū criminū excoīcatōnū irregularitatū. ⁊c. ab ip̄s p̄latis adiūciāt supflua et nihil ad absolutōem spectantia. Nā etiā in talib' sufficit ad cōem formā addere solūmodo clausulā vel clausulas a iure institutas. q̄ bus irretit' enodet' seu a nodis absoluat'. vt dicēdo auctoritate summi p̄fificis vel grē aut priuilegij cōcessi vel dati. ⁊c. Ego te absoluo a tali excoīcatōe irregularita-

B

re interdicto suspensione quā tali vel tali sententia incidisti. et sicut congruit et autoritas concessa aut virtus gratie apostolice seu privilegij se extendit. **Q**uod autē addit in quatuor gratiā in conspectu diuine maiestatis fuerit. nihil facit ad rem.

De iniunctione penitentiae

Ed de iniunctione penitentiae diuersae sunt opiniones suas rationes adducetes. an autē absolutioem vel post absolutioem iniungenda sit penitentia quae confessionis in diuina comes est ad hoc enim confessio fit quo vulnus in fluctu detegat. ad hoc penitentia iniungit ut vulnere detecto salutare remedium adhibeat. Et licet incerte sint penitentiae nostrae nec quae lance diuino iudicio nostrae ponderet offensae. tamen abundanti misericordia ac pietate ipsius hoc concessum est fidelibus. ut sacramento confessionis ac remedio penitentiae etiam minus sufficientis iam saltem a mortis eterne sit ereptus supplicio qui fuerat damnandus etiam si ob modicam penitentiam iniunctioem longius sit cruciandus quibus tamen cruciatibus etiam multiplex remedium suae sponse aliunde prouidit christi cuius proprium est misereri et cuius misericordiae non est numerus. **D**e illo autē an ante vel post absolutioem iniungenda sit penitentia nil videtur obesse homini simplici et contrito seu dolenti corde ad confessionem venienti et ad satisfactionem parato. **I**n ipsa autē iniunctione penitentiae si sit occurrit reprehensio super multiplicatoem verborum. penitentiae in nullo suffragantur. **S**icut enim confitens caueat ne aliquid immisceat quod tantum sacramentum executione indebita. ybositate inopportuna. oratione falsa. simulatione fraudulenta ac ceteris quibuslibet malis violet fructus eius tollat ita non minus ipse confessor locum dei tenens atque eius gerens vices sacramentum confessionis reuerentiam exhibeat. et eius verba statim scripta sint ponderata ne et ipse in tali loco adducat quicquid quod cum verborum subtilitate nec non multiplicatoem aut insolita forma plationis possit ostentare magis ceteris confessoribus idoneum intelligentem doctorem sanctioribusque his et acilibus conditionibus plerisque per nefas confessoribus non solum fama et fauor a lingua sed etiam a manu crescit pecunia. et cathedra moysi quam dominus laudauit. istis atque alijs modis vertit in cathedras numulariorum

et colubas vendentium. quos idem ipse euertit et de templo eiecit. **P**rimo simpliciter igitur confessio nempe et veritas presupponit simplex etiam fiat absolutio aut cum timore et magna cautela ad superiores si oportet remissio iuxta superius dicta. demum per absolutioem vel ante. (quod ad penitentiam nolumus detinere/ eo quod non obstat huic sacramento) simplex etiam fiat penitentiae iniunctio.

Hoc notabile

quod sequitur multum concordat cum dictis domini Johannis Gerson ita quod videtur etiam ab ipso positum.

Nota forma absolutiois a peccatis sufficiens et necessaria est: **E**go absoluo te. **S**ed satis prouidenter permittit auctoritate ecclesiae a quo confessor accipit potestatem absoluendi in susceptione ordinis. **S**ed quia illa potestas est retenta in manu superioris nisi committatur. ideo dicitur et ordinis. **E**t si loco huius clausulae permittatur auctoritate quae fungatur non est vis. **I**dem enim valet. **D**enique nota quod satis prouidenter apponitur in forma supra dicta a peccatis tuis. ad denotandum de quo fiat absolutio vel de quibus. **D**e vero dicatur a peccatis tuis et a circumstantiis eorum hoc secundum totalem est superfluum. **Q**uia autem circumstantia est peccati aut non. **S**i sic ita dictum est a peccatis tuis. **S**i non. non cadit sub absolutioe. **C**ontritus quod dicitur de contritis. periculosum est et potest esse damnosum. quod nondum contritus sed etiam attritus peccata possunt per absolutioem deleri per gratiam post aduenientem. **E**t melius post declarabit. **H**oc autem quod est contritum omnino excluderet attritum. sicut album nigrum. et cetera. **D**enique hoc est iniungere scrupulum desperationis praesertim in mortis articulo existentibus. **N**ulli enim constare potest si vere de peccatis conuertatur. **C**um igitur audit se absolutum a contritis incipit dubitare et vacillare super sua absolutioe. maxime cum inimicus in mortis articulo toto posse insultat ad deiciens dum hominem a sua spe et fiducia et sepe dolor corporis est vehemens. ita quod homo nullam deuotionis gratiam seu contritionem attestantem sentire possit. sicut et etiam in sanitate hominis sepe sine culpa sua propter multas rationes auferitur gratia deuotionis. **T**ollitur igitur per hoc fiducia vel minuitur. et datur occasio ruinae seu desperationi. **E**t si enim vere ita sit quod absque contritione peccata non deleantur. tamen homo sepe veraciter conuertitur.

De absolutione

vel in ipsa absolutōne cōtrictio virtute sa-
 cramenti infundit. et hoc hominē vt pre-
 dixi latet. et cū audit a contritis/ capit oc-
 casionem mutandi et dubitandi. et p cō-
 sequens piclitandi. **¶** Et si dicat de ob-
 litis. similiter est supflūū. quia nō potest
 confitēs de pctis oblitis absolute absol-
 ui. qn ec teneat cōfiteri si i futur recordef
¶ Nec valet dicere q libēter cōfitereris si
 ne que velles cōfiteri si eoz haberes mēo-
 riam. qz staret q cōfiterens vellet qn cōfite-
 ref. et nō vellet qn recordabit. Aut forte vo-
 luntatē hz bonā in generali de cōfiterendo
 oia que occurrūt/ quā nō haberet de con-
 fitendo si in spēali aliq occurrerent. sicut
 manifestū est et declarari posset p sylogis-
 mū incontinētis extra passionē existētis.
 Et hoc diffuse declarari pōt tempe suo. **¶**
¶ Itē male exprimit si et inqntū possum
 et debeo. qz si non pōt nō debet se ingerere
 ad audiēdū. Et si forte occurrit casus sibi
 impitens. dz remittere ad supiorē. **¶** S3
 sufficit q intētio cōfessoris sit bñ reglata.
 Nec est idē dicere. si et inqntū possum et di-
 cere. Autoritate mibi pmissa. qz p mō
 dus loqndi/ est dubitantiū. et p cōns piclo-
 sus. vt iā statū supra dictū ē. scōs aut asser-
 tiū. **¶** Et dz intelligi autoritate. i. p autori-
 tatē. **¶** Nota illa p̄clia. In noīe pa. et si. et
 addit ad denotādū q a deo ē qd absoluit.
 Vel qz oia sacra fiūt in p̄tute fidei trini-
 tatis et passiois. Iesu xpi dñi nri. Nec ē (vt
 thomas dic in tertia pte summe) de suba
 absolutōis. s3 relinqt arbitrio sacerdotis.
 q cū sit vt instrāl̄ p̄currēs. et. siue vt mini-
 ster absoluat. p̄uenienter apponit illd qd
 prin3 ad primā autoritatē dei sc3 vt dicat
 Ego te absoluo in noīe pa. et. Quia tñ b
 nō ē determinatū ex p̄bis xpi. **¶** Dcūqz liga-
 ueris sup terrā. et. sicut in baptismo/ talis
 appositio ibi. et non in baptismo relinqt
 arbitrio sacerdotis.

Aliud notabile ei'

dē vt videt de p̄mis motibz et consensu

Drandū q sunt mot' p̄rio pri-
 mi. Et sunt mot' scōo p̄mi. Et
 sunt mot' q cōsistūt in cōsensu
 Dor' p̄rio primi sunt tres i
 quibz nō est aliqō pctm mortale vl' venia-
 le. qz nō attingūt volūtātē nec vt libera ē
 nec vt natura. **¶** Prim' ē titillatio in carne
 siue suggestio facta. excitās ad libidinem

Scōs ē delectatō i appetitu sensitio rā-
 tū circa illd qd caro suggerit. **¶** Tert' ē desi-
 deriū iprouisum. p̄sequēdi illd in opus
 Dorus autē scōo p̄mi sunt illi q attrin-
 gūt volūtātē vt natura est nō vt est arbi-
 trio libera seu libatina. Et sunt tres. **¶** Pri-
 m' ē motus delectatōis in volūtate. **¶** Dele-
 ctādo appetitui sensitio. **¶** Scōs est cōsen-
 sus subit' volūtatis in delectatōz. **¶** Tert'
 est cōsensus subit' seu desiderū. p̄sequēdi
 in op'. In his est tñ pctm veniale. Ita q
 in p̄rio gradu est tñ pctm veniale. **¶** In
 scōo mediū. In tertio limes seu termi-
 n'. **¶** Isti sunt cōsensus i qbz cadit pctm
 mortale de pctō saltē qd cadit sub p̄hibi-
 tōe. **¶** Prim' est cōsensus interpretatiū in de-
 lectatōz. q fit. qn ex delectatiōe volūtatis/
 intantū absorbet rō/ vt nō possit intēde-
 re iudicio. et volūtas negligit mouerōz
 ad iudicandū et p̄mittit tps trāsire qd pos-
 sit deliberare. **¶** Scōs ē cōsensus ver' in de-
 lectatōz. habito etiā iudicio rōis in oppo-
 sitū certo. **¶** Tert' ē cōsensus in op'. ver' et
 deliberat'. etiā si op' nunq̄ seq̄tur. qd qd
 dē p se est pctm mortale. **¶** In ait saluator.
 Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eā.
 statim mechatus est eam in corde suo.

Opusculū eiusde3

sup absolutōe confessionis sacramentalis

Ratio tibi3 par. frat. charissi-
 me. **¶** Pet' p̄rio. si apō aliqū
 doctozē repiat forma auten-
 tica absolutōis sacramentalis
 Rūdeo q sic. Et de hoc vi-
 deat summa cōfessor. vel berrelina sup b
 verbo absolutio p̄ma q̄stioe. **¶** Utz forma
 absolutōis debeat fieri sub mō indicatio
 Et fm illa q repiunt ibidē patebit satis
 r̄sio. **¶** Ad illd quod scōo petis. sc3 q sit for-
 ma sufficiens. **¶** Deū ad tertū. qd q̄ris
 vñ tot varietates in forma ista absolutio-
 nis. **¶** Respōdeo/ q ex ignorātia vel negli-
 gētia sufficiēter inq̄rendi q agenda sunt
 circa sacramta. **¶** S3 cur plus inq̄s circam
 istā formā q̄s circa alias. **¶** Ratio vna est qz
 alie forme/ dicūtur publice et inueniūtur
 scripte sicqz leguntur. **¶** Sic autē occulte et
 absqz libris et arbitris fit negociū. **¶** Pōt et
 alia rō dari qz act' cōfessionis et absolutō-
 nis/ est quidā act' iudicialis. vbi viderur
 sufficere q sacerdos iudex/ explicet sentē-
 tiā suam qbuscunqz verbis. dum tamen

3

intendat absoluere. sicut dicim⁹ in matri-
 monio q^o p^o sensus interior amboz. signi-
 ficat⁹ exteri⁹ qualibuscūq; verbis. immo
 r^o signis. sicut i^o muto. sufficit ad matrimo-
 niū contrahendū. ¶ Deniq; p^o solutione
 alioz q^o sitoz r^o declaratione p^o missoz scri-
 bā tibi modū q^o vroz in h^o mōi absolutioni
 b^o ¶ **U**n si nihil dubitat de excōicatione
 p^o tracta. Dico p^o p^o modū imp^o carionis
 q^o de p^o g^o p^o mittit. D^o n^o noster I^o h^o s^o p^o s^o
 te absoluat. vel parcat tibi de^o. vel dū mo-
 ra maior est. D^o s^o reat tui om^o s^o deus. r^o.
 Deinde subiūgo cū intēione interiori ab-
 soluēdi q^o n^o tū possum r^o fm^o autoritatē mi-
 hi p^o missam. Et dico Ego te absoluo a pec-
 cat^o tuis. In noīe pa. r^o fi. r^o s^o. Amē. ¶ Nec
 oportet aliō addere. nec istō p^o nomē alijs
 nec istō adiectiuū oībus. nec istō oblitis
 nec illō p^o tritis. Immo p^o nocere si ponit
 hoc adiectiuū p^o tritis. cū virtus sacramē-
 talis absolutionis valeat sup^o p^o ctā solum
 attrita. licz nondū p^o trita. Et ita ē additio
 q^o dā modo distrahēs q^o p^o supponit contri-
 tionē p^o cessisse q^o non sp^o p^o req^o rit vt dictū ē
 ¶ **N**ec oportet addere q^o n^o tū possum r^o
 adhuc min^o istō inq^o n^o tū debeo. q^o sepe sa-
 cerdos non tenet aut d^o z absoluere. r^o ita ē
 additio distrahēs. ¶ **I**te nec oportet ad-
 dere autoritate mihi commissa r^o. oīa enī
 talia sufficient^o sūt r^o valēt p^o intēione in-
 teriore quā h^o z sacerdos vel habuit in vo-
 lēdo absoluere. ¶ **U**n p^o regula teneat q^o for-
 me sacramtoz d^o n^o tū eē absolutez nō condi-
 tionales. Et si opponat q^o in baptisimo d^o z
 q^o n^o tū. Si tu non es baptisat^o. e. r. b. r^o. ¶ **R**ū-
 deo q^o illa conditio non se tenz nec tenere
 d^o z ex p^o te forme s^o solū referēda ē ad expli-
 cationē intēionis quā h^o z sacerdos. quā
 intēione ideo explicat ne puret velle ba-
 ptisare p^o nez iā baptisatū. r^o ita facere iū-
 riā sacramto. ¶ **U**n apō deū sufficeret inten-
 tio interior sine tali explicatione. nisi q^o z
 sic ecclia voluit fieri cā dicta. Si eēt in
 dubio q^o aliq^o h^o t^o de hostia posita aū
 eū dū celebrat r^o nescit plane si consecrata
 sit iā vel non. vt pura q^o z nescit si ptulerit
 sufficient^o s^o b^o z r^o. ¶ **T**ū si necessaria sit secu-
 ritas ā plior^o / sufficient^o q^o homo cū intēio-
 ne ista q^o non irēdit consecrare istā hosti-
 am si sit consecrata. dicat s^o b^o a consecratio-
 nis. q^o n^o tū tal^o repetitio non sit passim fa-
 ciēda. nec eēt in h^o assuescēdū. ¶ **A**ddat^o q^o
 p^o dicta forma absolutionis sacramtal^o / suf-

ficit in q^o n^o tū absolutione p^o p^o ctis siue si-
 at confessio p^o v^o nā absolutionē iā datā si-
 ue non. ¶ **N**ec oportet dicere Absoluo te ab
 isto peccato r^o. s^o z sufficit sicut p^o r^o. ¶ **D**eniq;
 tuti^o obfua^o b^o z breuis r^o succincta forma ab-
 soluēdi p^o dicta. q^o s^o dū sūt tot additiones
 q^o vel sunt sup^o flue vel q^o n^o z distrahētes aut
 ipeditiue. ¶ **L**etex q^o ad absolutōz de excō-
 municatione. ¶ **R**ū deē q^o in foro p^o blico nō
 sacramtali / nulla certa forma req^o rit suf-
 ficat q^o ille q^o h^o z p^o trāe iudiciariā. significet
 intēione suā q^o vult talē absolutū esse. ¶
 Porro q^o ad sacramtalē absolutionē q^o yl-
 teri^o req^o rit r^o circa cui^o omissionē m^o s^o de-
 ficiunt p^o ctis forma non ita req^o rit sicut in
 alijs sacramtis. ¶ **U**n ista forma sufficit cū
 intēione interiori sicut p^o r^o explicabat.
 Ego absoluo te ab excōicatione vel excōi-
 cationib^o z r^o. Et p^o t^o addi. licz non sit neces-
 sariū istō. Et restituo te sacramtis ecclie
 r^o orōib^o diuinis. In noīe pa. r^o fi. r^o s^o. ¶
 ¶ **U**ez q^o ad minozē excōicationē q^o s^o h^o t^o ex-
 p^o ticipatione cū excōicatis sufficit eadem
 forma. ¶ **S**z q^o ad excōicationē largo noīe
 dictā q^o s^o h^o t^o ex q^o libet peccato mortali q^o d^o
 sepat hoīem a deo. puto q^o non req^o rit spe-
 cial^o formula s^o z sufficit alia q^o dicta est pro
 p^o ctis. ¶ **A**mpli^o p^o q^o ad irreglaritates cō-
 tractas celebrādo i^o excōicatōe vel alio ta-
 li modo / sicut h^o t^o in p^o stitutionib^o decre-
 talū. forma nō est certa r^o p^o ctis req^o sita. cum
 sit q^o dā act^o iudicial^o mag^o q^o dā mō q^o ordi-
 nis. ¶ **N**ihilom^o p^o t^o p^o g^o r^o sic dicit sicut etiā
 p^o n^o t^o r^o vsus h^o z. Ego absoluo te ab irre-
 g^o laritate vel irreglaritatib^o si sint plures:
 r^o restituo te sacramtis ecclie. r^o disp^o p^o t^o tectū.
 Et h^o ponūt p^o futuro tpe vt hō legit^o pos-
 sit celebrare v^o l^o t^o sacramtis. ¶ **D**eniq; addit^o
 In noīe pa. r^o fi. r^o s^o. Amē. ¶ **T**ādē ad id
 q^o d^o inquiris si sit expediēs in iniūc tione
 penitentie dicere. Omnia bona q^o facies /
 sint tibi p^o generali penitētia. ¶ **R**ū deo q^o sic
 q^o p^o hūc modū / oīa talia bona. habent v^o
 satisfactoriam. licet non tantundē sicut si
 specialiter iniūgerent^o r^o fierent. r^o hoc pro-
 p^o t^o obligatōem maiorē r^o obedientiā in-
 de sequentē. ¶ **S**ed nō esset secuz^o speciali-
 ter iniūgere talia r^o talia omnia sic debere fi-
 eri. propter periculū transgressionis r^o cul-
 pe seu inobediētie inde cōsequētis.

Tenor^o questionis
 de q^o fit sup^o ius mētio in summa confessio-

De absolutione

rū libro. iij. ti. xxxiij. q. xci. fm quottatōz
libri mei sic se habet. quia post cōfessioez
cōtriti pectoris regulariter dōz subseq ab/
solutio sacerdotis. q̄ro an forma absolu-
tionis in sacramēto penitentie/debz dici
sub mō indicatiuo. Rūdeo fm albertū in
scriptis sup. iij. sentētiar. distin. xvij. **Pi-**
cendū qd̄ sic p̄ter sacri certitudinē. sed q̄
p̄cedit de peccatio hoc est de bñ esse sacra-
ti r nō de esse. **Uñ** conueniēter dōz. dñs te
absoluat ego auctē q̄ fūgoz absoluo te a
pctis tuis in nomie pa. r fi. r s. amen **Et**
hāc formā exposuit magister iohānes de
verziaco in scolis in lectiōibz suis. **Tho-**
mas etiā i vltia pte summe sue. q. lxxxij.
ar. iij. concordat cū hoc. dicit enim q̄ de for-
ma substātie est/ ego te absoluo. sed p̄mit-
tis orō miserat tui omps de? r̄c ne effect?
sacri impediā ex pte penitētis **Itē** qz sa-
cerdos nō p̄ria autoritate absoluit s̄ q̄
minister p̄ueniēter aliqd̄ apponit. ego te
absoluo in noie p̄ris r fi. r s. amen **Uel** p
p̄tute passiōis xpi **Uel** auctē dei/ sicut dy-
onisi? exponit. iij. ca. celestis hiera. Quia
tū hoc nō est determinatū ex v̄bis xpi sic
in baptismo talis appositio relinq̄t in ar-
bitrio sacerdotis **Seq̄t** alia q̄stio/ vtz
req̄rit ipositio manuū sacerdotis in sacra-
mēto penitētie Rūdeo fm tho. vbi supra
ar. iij. dōm q̄ nō qz hoc sacm nō ordiā
ad p̄leq̄ndū aliquā excellētiā grē/ s̄ ad re-
missiōz pctōz **Maḡ** etiā in hoc sacro cō-
peterz crucis ligno/ q̄ man? ipositio **In**
signū q̄ p̄ signū crucis xpi/ remittit pctā
r̄m nō est de nēcitate sacri hec ibi.

Questi in super si

hō absolūt? a penaz a culpa. fm formā so-
litā cōferri in articulo mortis moriēs in il-
lo statu/ euolēt statū ad celū. Rūdeo q̄ a ra-
dice vidēdā ēēt hic tota materia de indul-
gētis/ ad plene respōdēdū. **Pro** q̄ videā
doctozes in. iij. sniaz. r alie summe. dico
tū q̄stū spectat ad p̄ns/ q̄ absolutō illa so-
let dari de pctis cōtritis r cōfessis **Si** ergo
pctā sint q̄ nō sunt sacralr cōfessa. sic sunt
pctā oblita nō oportet q̄ de illis fm for-
mā absolutōis de? indulgētia. **Et** q̄ p3 q̄
tū expedit nō dari obliuōi pctm̄ s̄ illa ex-
p̄sse cōfiteri hira copia sacerdotis. p̄t3 vltra
q̄ in absolutōe sacramentali nō oportet di-
cere absoluo te a pctis oblitis **Ulex** est tū
q̄ qz de? non obligat ad ipossibile si pctā

oblita nō veniāt i mēoriā. facta diligētia
sufficiēt/ r hō cōterit in generali de illis
tūc hō saluabit. sic tū q̄si p̄ ignē **Sec̄** autē
est dicit iuriste/ de absolutōe de excōicatio-
nibz/ etiā de oblitis/ qz nō oportz ab illis
itez absolui dū hñs p̄tātē generalē vt pa-
pavel legat? r̄c. absoluit generalr ab oib?
sentētis/ qd̄ ē tutū petere r habere. **Ad**
datur ad p̄missā/ q̄ p̄tās p̄latoz in dādo
indulgētias nō est nisi quedā p̄tās dispē-
fatōis q̄ dōz ēē rōnalis r ad edificatōz r iō
si dent sine cā rātonali hās vel illas idul-
gētias vtpote p̄ solo intrāitu fauoris hūa-
ni/ vel alio tali mō nō oportet q̄ indulgē-
tie tū valeāt q̄stū sonāt **Propterea** fatue
sunt r sup̄stitiose qd̄ā titulatōes de idul-
gētis. xx. mille ānoz vel tali mō q̄ dixerit
quiqz pater noster/ āñ talē imaginē r̄c. **Et**
ēēt p̄ p̄latoz puidēdū. qz cedit hoc in con-
temptū r irrisionē indulgētiaz. nec conti-
net veritatē. **Uñ** plena indulgētia vt so-
lebat dari/ p̄ passagio terre sacre. **Constat**
tū q̄ factū p̄ q̄ sunt indulgētie maḡ pui-
legiatū est/ q̄ aliō ceteris p̄ibz. **Addatur**
p̄tētia q̄ forma dādi indulgētias sepe va-
ria ē. q̄z enī dāt sub certis conditōibz vt si
sint confessi r contriti/ r si dederit man?
adiutrices. q̄z dāt ex̄ntibz in grā. vel infra
mēsz hūerit grāz/ itaqz tūc dū habēt gra-
tiā recipiūt grām sine alio actū confessio-
nis. vel sacramentalis absolutōis **Unde**
dare indulgētias non cōp̄rie absoluiere a
pctis/ s̄ ē de penitētia debitā relaxare vel
in toto vel in pte. **Et** ita p3 q̄ non req̄rit/
certa formā v̄boz/ sicut i sacramento s̄ suf-
ficit explicare fm intentionē pape dātis.
q̄ dantur tali tales indulgētie.

Queris vltius

Utz absolutio a penaz a culpa p̄ articulo
mortis semel in vitā possit dari illi q̄ non
est tūc moritur? **Respondeo** circa hoc ne-
cessariū est cognoscere qd̄ r quō papa in-
tēdit dādo indulgētias iūtra illō q̄ vltio ad-
debat in solutōe alteri dūbitatiōis. qz si
intēdit q̄ solūmodo veleāt indulgētie p̄
illo q̄ moritur? est r pro hora q̄ est moritu-
rus/ tunc quantūcumqz de? indulgētia
a sacerdote/ illa nō habet effectū nisi pro
hora mortis **Unde** si ille postmodū mo-
riat in peccato mortali effectus indulgē-
tie impedit. **Si** autē moriatur in gratia
forte tūc prima indulgētia sortiet effectū

etiā si sacerdos defuerit dans istas indulgentias. Addit forte quia nescit hic satis intentio pape conferētis. Unde quibus sacramenti extreme vnctōis. nō debeat dari nisi in articulo mortis tamē si ille suscipiens nō moriatur pro tunc nihilominus erit vere inunctus sacramentali. et tamen in altera vice articuli mortis poterit iungi. nō enim dicitur articulus mortis. qz p illū vel in illo hō moriatur sed qz fm pbabilem coniecturā humanā/ nō est in dubio mortis/ et ita nō oportet expectare horam extremi suspirij. Est igitur tutum cōsiliū in datōne hōi indulgentiarū a pena et a culpa pro articulo mortis/ qz in quolibet tali articulo prout expressum est/ petat infirmus sibi dari indulgentiā talem fm pape intentōem et qz conferēs sic dirigat intentionē suam. et dicat verbis quibus valet p qz absoluerit eū sacramentali. modo debito tā ab excoicatioibz qz a pctis. do tibi plenā indulgentiā de pctis tuis. habēdo ut dictū est. intentōnem ad grām a papa expressam/ siue explicet siue nō illa intentō

Alterius ad illud

qz quesisti si versus ille/ dirupisti dñe vincula mea. et dicitur semel vel ter in morte habeat efficaciam qualē quidā ponit et imponit Augus. dixisse Respondeo p regula circa talia que sunt innūerabilia qz nūqz attribuenda est aliqua virtus supnaturalis/ talibz rebus quibuscūqz. nisi hoc trahi possit ex scriptura sacra. vel reuelatione diuina et oppositū credere/ habet quādā speciē supstitutōis/ plus vel min⁹. fm naturam opis vel assertōis. Nō oportet tñ qz semp sit pctm mortale/ imo habet sepe excusatōem licet apud simplices et pios qz nō ponit spem in talibz nisi ex virtute diuina/ quā reputat deū talibz rebz ididisse ac p inde subleuant spem suā. et ymaginationē habent fortiozem. quibus instruendi essent crebrius. tam p sermones qz aliūde vt spem suā pot⁹ figerent in auxilio dei/ et scōz imediate. qz talia ad innēta qrerēt. Nihilomin⁹ descēdēdū ē qz fragilitati et debili deuotōi hōim. et pauca fidei/ qz ne queūt sic ferri in deū imediate. Et ex hoc pnt excusari nouenarie qz siūt cū cert⁹ obfūctijs qz credūt simplices eē necessarias et qz alioqn nihil valeret qz qd agerēt. vt si solū eēt octo dies vel si xi. eēt. sili si def

cā dela longiudis illi⁹ qz offert qz pl⁹ pdest qz longior/ et ita de silibz innūeris. Nō est igitur quilibet talis obfūctia condēnanda. et extrahēda tāqz impia/ s3 pot⁹ studēdum est vt illō qz fit/ fiat intentōe pia ad deū. et sub spe auxiliij sui/ ab ipso et nō altero qz libet psequēdi. Sic pie p̄t dici. qz p̄t er filia nō de assertōe certa/ qz hēat vim huiusmodi. s3 qz deuotio dicētis hoc meref adiuuāte gratia dei. et spes interim sua rigorosius eleuatur.

Ad aliud cum que

rit. si qz sacerdos absoluat aliquē bona fide. credēs hēre p̄tē absoluedi illū. qz tñ in p̄tate nō h3 p̄tē debeat p̄ modū face re cōsciaz illi quē putauit absoluerē. Et si sic qd ageret si iā mortu⁹ extiterit. Rñdeo qz tal nō est absolut⁹ sacralit⁹. saluabit tñ ex qz bona fide p̄cessit et p̄t̄it⁹ est/ nisi post modū dum venerit ad noticiā suā veritas p̄tēpsit cōfiteri. Sacerdos at tenet sibi facere cōsciam dū rescuerit et hoc si p̄mode possit fieri alias nō/ nec oportet qz si nō fecerit alteri cōsciam de hoc qz nō p̄mode p̄t aut potuit. sit in picō dānatōis/ p̄fite ri tñ de ignorātia aut negligētia tutū erit

Aliud quesisti si di

cēdo officij diuinū occurrat cogitatō de uota circa aliō qz sonāt p̄ba fuitij/ sit vtili⁹ isēqz cogitatōz illā vel p̄tinuare. qz reducere se infra terminos et limites fuitij. Rñ de qz talis. aut ē exercitat⁹ iā circa illā cogitatōz. ita qz trāsit apd eū in p̄tēplatōem. i. qz facilt⁹ et absqz ipedimēto p̄t fm illā se/ ipm eleuare. et fm illā videre. velut in luce claro et ipturbato. et ita poterit talis incōtēplatōe semet exercere etiā tēpe fuitij. qz cū oī facilitatez absqz ipedimēto reuersio nis ad ea cogitāda qz dicūt in fuitio. trāsibit in hoc nūc in illō. Si vō cogitatio qz occurrit sit insolita et egeat gradiz forti attentionē nec possit trahi ad failiāre cogitatōez et faciltē. nisi cū diuina meditatōe tñc in hoc casu videf tutū et p̄sult⁹ cogitatōz illā differre. vsqz p̄tps fuitij. qñ fuitiū ē impositum sub diffinito. Et fm hoc videf itelligi illō dictū. Si bern. i. vna omel sup cātica ybiverat. ne qz aliō tēpe ser uicij cogitet. etiā si salubre aliqd occurrerit. et. Placuit imprecatio lris tuis in feta qua petis. vt oēs nos de in sua pace

De absolutione

custodiat/ et a turbatione mundi et hominum in abscondito faciei sue misericordie abscondat. Est accommodata penitentibus rempestrari quae minas ingentes horrendasque bellorum pleneque civilium opinionones/ a facie quorum/ non est refugium tutius et melius/ quam ad deum recurrendo/ per patientiam et humilitatem magnam. Nam in qualicumque angulo mundi qualis securitas/ qualis et pax sperabit. disposui manere stabiliter in loco meo paratus. et illic prestolari/ quae domini voluntas de me fiat/ nam locorum mutatio quod perficere non satis inuenio. Expectamus autem prebendam amplioris et faciliorem ac verberationem in ecclesia illa magna/ non piseni sed paradisi/ ad quem tendimus. diuersis uisus. alius sic/ alius uero sic. iuxta uocantis dei/ varios et inscrutabiles modos. Faciat igitur quilibet per bona opera/ uocationem suam certam ne ab expectatione nostra/ nos confundat deus. Tu notatim frater carissime hoc egeris/ auxiliante gratia dei quae iugiter tecum sit/ et fructum afferre faciat in patientia/ in qua sola possidemus animas nostras. **Lege. xlv. capi. hieremie prophete de uerbo domini ad baruch. Et huius uale memor mei/ in orationibus tuis. Nec pacem quam fieris extra/ sed assidue tecum habita et libero animi contemptu/ rumores fuge. non solum ne inceptas nouus auctor haberi sed ne te gratis impleat et uerent dominum in uocem/ et non trepidabis timore. ubi non erat timor. Aut si timendum est/ illum time qui potest corpus et animam perdere/ in gehennam ignis. Ammodo dum dubitationes huiusmodi morales pulsauerit animum tuum/ uel tuorum. recurre diligenter ad summam quam habes scilicet bertelinam/ quia illic repies rationes fere de omnibus talibus. aut saltem inquirendo perficies/ exercens ingenium. et noua quotidie addiscens/ uetera profundius in memoria radicabis. Eas uero solutiones quas non inuenieris remanda et satis facere curabimus. **Explicit epistola magistri Johannis Berson. missa fratri suo celestino. 26. **Ex predictis apparet quod forma sufficiens et secunda absoluendi in confessionibus ubi non habet scrupulus aliquis de excommunicatione aliqua uel irregularitate postea quam premissa est congrua aliqua imprecatio ut Parcat tibi deus. uel misereatur. 26. uel similis/ est ista. Ego absoluo te a peccatis tuis. In nomine patris et filii et spiritus******

sancti. amen. **Nec oportet alia addere. imo rursus est dimittere/ quia talia uel sunt superuacua et nugatoria/ uel distrahentia et plus nocenti quam securitatis et utilitatis afferentia. Ubi autem dubitatur uerissimiliter aut certitudinaliter scilicet de excommunicatione uel irregularitate/ forma habet in superioribus. nec fingat aliquis nimis leuiter scrupulos in materia conscientie/ sed expertorum et sapientium consilio utatur. alias nunquam ad solidam aliquam deuotionem perueniet. 26. **Que sequuntur in predicta littera non habent/ sed cognoscens ego quod ad capitulum. xlv. hieremie de baruch me remitteret legendum. manifestare nescientibus curauimus. **Sciendum igitur quod baruch qui scriba erat. prouidens nimiam calamitatem que oppressura erat iudeos de hierosolyma in qua ipse tunc erat quando nabuchodonosor rex babilonis/ oppugnauit eam/ et timens plurimum inuolui omnium ceterorum clade/ cepit intra seipsum querulos planctibus commiserari. quem dominus pie et paternaliter redarguens quod in tanta hominum multitudine in captiuitate adducenda/ ipse sibi requiem et gaudia querebat/ praedixit ipsi baruch/ multa cum ceteris passurum corporaliter/ sed non sine grandi et dulcissima consolatione. seruaturus se animam eius/ quocumque pergeret promissit. quod quidem illi sufficere debuit. Unde sic habet in dicto capitulo. xlv. hieremie. uerbum quod locutus est Jeremias propheta ad baruch/ filium nerie/ cum scripsisset uerba haec in libro ex ore Jeremie anno 5. Joachim/ filii ioseph regis iuda dicens. haec dicit dominus deus rex israel ad te baruch/ dixisti uel misero mihi quoniam addidit dominus dolorem dolori meo/ laboraui cum gemitu meo et requiem non inueni. **Nec dicit dominus sic dices ad eum. ecce quos ego edificauimus destruo/ et quos plantauimus ego euello/ et uniuersam terram hanc/ et tu queris tibi gaudia. noli querere. quia ecce ego adducam malum super omnem carnem. dicit dominus/ et dabo tibi animam tuam in salutem/ in omnibus locis ad quemcumque perrexeris. **Nec ibi. **Supra quo uerbo ait gloria ordinaria in hunc modum. **Rudis adhuc tolerantia passionum quas expertus erat baruch expauit captiuitatis calamitatem/ que tunc iochim imminerebat. **Unde conqueritur dolorem additum dolori suo/ cui responsum est a deo/ quod superflue quereretur sibi pacem cum totus populus sub fasce tribulationum****************

laboraret. Signat autē eos qui pressura tribulationū vel psecutionū. quibz in pñti ecclesia grauat. pusillanimitate titubāt querentes consolatōem que solū in futuro plene promittit. **Uñ** vos autē cōtristabimini. sed tristitia uestra. vertet in gaudiū. **Decibi** Igit hoc exēplo eruditi/ rogem⁹ in spiritu hūilitatis et animo contrito obnitius patrē misericordiaz/ dñm nostrū vt si propter delicta nostra q̄ penas acerbissimas demeruerūt flagellari nos decreuerit saltē misericorditer corripiat/ cōseruans animas nostras/ ab omni murmurationis et impatientie piculo. quaten⁹ in p̄senti castigati salubriter et nō mortificati digni simus qui in eterna beatitudine cū sanctis omnibus cōsolemur. Amen.

De absolutōe defuncti carthusien.

Equit responsio ad interrogacionē carthusiensū aliquorūz. **Ad** videndū si defunctus possit absolui sicut dicit fieri apud carthusien/ dū inhumatio celebrat. **Nota**ri potest distinctio magistral q̄ quadruplex potest intelligi absolutio. **Quedā** est sacramentalis in foro consciētie. **Quedā** iuridicialis in foro ecclesie. **Quedā** satisfactoria. **Quedā** deprecatoria. **Constat** q̄ defunctus nō potest absolui sacramentaliter sicut nec potest confiteri quoniā a mortuo perit confessio et ad hoc potest reduci illud dictū petri quod cūq̄ ligaueris sup terrāz. nō dicit sub terra. **Rursus** qz si defunctus sit in gloria/ nō indiget. **Si** sit damnatus nō est capax/ si sit in purgatorio ipse alr saluabit. **Constat** p̄terea q̄ defunctus si fuerit excoicatus in foro ecclesie vel exterioriz penituerit potest absolui/ et quo ad corpus et quo ad animam sicut frequēter practicat. **Et** in hoc casu/ potest officians dicere absoluo te. non in primo/ nec in sequētibus expedit. **Constat** rursus/ q̄ p̄ modū satisfactōis/ potest defunctus existēs in purgatorio recipere absolutōem a pena sua multipliciter. **Uno** modo dum p̄claris p̄sona applicat meritum sue satisfactōis pro defuncto. **Alio** modo dum hoc facit vna cōgregatio p̄ricularis vel caput congregatiōis. **Tertio** modo si papavelit cōmunicare de thesauro ecclesie/ p̄ modū indulgentie/ quoniā

isto modo potestas pape et clauis ecclesie possunt se extendere ad defunctos in purgatorio/ saltem indirecte cuius declaratiō posset longius extendi/ sed hic omittitur. **Fundamentū** datur in articulo symboli sanctorū cōmunionē. In quo fundatur valor suffragiorū pro defunctis factorū per viuos. **Constat** deniqz q̄ p̄ modū deprecationis et impetratiōis potest defunctus existēs in purgatorio frequēter absolui iuxta doctrinā cōem omnium doctorum/ et vniuersalem ritū ecclesie/ que p̄ defunctis instituit oratiōes atqz suffragia. **Et** in illa oratio cū similibz/ absolue q̄sum⁹ domine. **Iuxta** quē modū absolutōis/ sūt in ecclesia quotidie absolutiōes generales ante missam. et in cōpletorio. dum post cōfiteor dicit. absolutōem etc. **Et** isto modo nulla est difficultas in predicta obseruatōne carthusien. vel aliorū qui dicuntur absolui defunctos/ si non vtatur nisi verbis deprecatorijs. **Quia** vel intendūt impetrare absolutōem defuncti p̄ deprecatiōnem vel etiā p̄ satisfactiōnem suaz applicatiōem iuxta tertium membrū. **Si** vero fiat absolutio p̄ verbū p̄sentis tempis et indicatiui modi/ vt dicendo ego te absoluo etc. **Potest** hic loquēdi modus/ p̄ intelligi vel interpretari/ tanq̄ sit deprecatorius. aut q̄ fiat iuxta scdm membrū distinctiōis absolutio quedā iuridicialis de excoicationibus/ si q̄ forsitan cōtracte sunt p̄ transgressionē statutorū religionis vel alio modo. **Qui** cōsonat quod inq̄rit a circumstātibz dū corpus debz inhumari/ vultis q̄ absoluat. **Sicut** etiā apud seculares quādoqz nō humaret corpus/ nisi episcopus vel curatus mādaret et creditores consentirēt. **Rursus** posset addi q̄ ex indulto apostolico. intelligat fieri largitio q̄dā indulgentiaz. p̄ quas absoluat defunctus a pena/ qua ligatus est in purgatorio. **Sed** hoc indiget maiori declaratiōe/ quia nec certū est de tali priuilegio vel indulto seu de forma eius. **Et** q̄ causa mouisset papā ad cōcedendū tales indulgentias carthusiensibz plusqz alijs quibus austeritas religionis videretur esse causa rationalis talis indulti. **Et** p̄ scripturā premissorū/ datū est intelligi q̄ prior magnus/ et cōsequenter alij/ funguntur autoritate legati pape circa suos. **Et** istā p̄cellionē iudico rōnalem/ p̄ tollēdis

De casuū moderata reseruatōe

scrupulis / qui plures insurgunt apud timoratos in dei seruitio quā alias. Et vt afflictis p timore dei sua proffit afflictio. Unde licet defuncti nō sint habiles facere ea que cōmuniter instituuntur pro peccatione indulgentiarum / vt q̄ cōtribuant ieiunent orent. potest tamen papalis auctoritas concedere vt si p earū suis viuitalia faciant pro quibus dant indulgentie profint ipsis. *Finit*

A Super absoluendi potestate et qualiter expediat fieri reseruatōnem peccatorum.

Glorificate deū q̄ dedit potestatem talem hoīb. Math. i. 4. a Quod verbū q̄uis literalit̄ sit de potestate sanatis morboꝝ in corpe / tamen principali⁹ intelligitur p misteriu / de potestate clauium / soluentiu pestes peccatorū in mente. Hec autē potestas clauium que circa corpus christi misticū cum membris suis que sunt fideles exercet. residet in sua plenitudine et fonte apud papā / de hinc ad prelatos maiores vsq; ad minores q̄s curatos appellamus derivat ordine Jerarchico / diuinitus nō humanitus instituto ad edificatiōem ecclē / et salutem populorū / quā christus expediens indicauit. Et quoniā expedit viam penitētie p clauis ecclēstias nec nimis aperiri / pro cōtempu / nec improbe coartare sine fructu. Videndum est p̄cipue de potestate curatorū que quotidie practicat qualiter sit et qualiter nō limitāda iuxta qualitates temporū et locorū et multiplicatiōnem transgressionū / et possibilitatē remediorū. Qua super re / placeat attendere propositōes. nō declaratiōes / q̄ sequitur.

Om̄is casus qui nō inuenitur a curatis remor⁹ / censendus est eis concessus in foro consciētie respectu subditoꝝ. **O**m̄is casus cuius reseruatō ad superiorem / vel nō deceret vel nō expediret / curatis est relinquendus.

Om̄is casus pure secretus / nec scandalifans proximū relinquendus videt̄ esse curatis. presertim vbi nō est spes maioris imo deterioris effectus / vt quia peccator nunq̄ iret ad prelatū. nec forte noto cuiq̄ (p̄out sepe fit) auderet cōfiteri.

Om̄is casus excommunicatiōis late sentētie p hominē / et nominatū in banc vel illā

personā publice potest a curatis ratiōnabiliter reseruari. **C**asus excommunicatiōis etiam late sentētie p iura vel hominē et hoc sub quadam generalitate nulla persona nominata videt̄ posse concedi curatis vt absoluat / cum iniuncta satisfactiōne faciēda / quārum iura permittunt. et q̄des reipublice. cum cleri p̄uilegio pati potest. **C**asus carnaliū lapsuum presertim in sexu muliebri ac puerili / qui secreti sunt. videt̄ curatis dimittendi / sub terrore futuri iudicij / cōmixtione brutorum excepta. si nō desperatio timeatur in remittendo. **C**asus votorum cōmuniū et sepe stultoꝝ cum absolutiōne de preteritis et cōmutatione pro futuris videtur curatis relinquendi / maxime si sint secreti et si palam inutiles appareāt aut modicum fructuosi / possunt tē prelati talia cōmittere ratiōne potestatis sue superioris et ciuili que in oī voto ciuili supponitur non excepta sed inclusa. et.

Casus restitutiōnū incertarū ac modici p̄cij / possunt curatis dimitti / secus i certis secus in magnis precijs / secus in defraudationibus notorijs et scandalosis vsurarijs. **C**asus heresum occultarum et mentalium. **C**asus similiter blasphemiarū leui motu ire prolatarū. **C**asus piuriorum quotidianorū non iudicialiū. **C**asus fornicatorū sine horrore ac lesione proximoꝝ ac sacramētoꝝ abusione. **C**asus sacrilegij parui. **C**asus offensionis parentum sine lesione enormitate possunt curatis dimitti. **C**asus abortiuū vel in ventre. vel extra qui veniūt omnino preter intentionem parentum / dimittendi sunt curatis / maxime si sunt secreti / nec proxios scandalizant / quoniā pro talibus nullo modo danda est penitētia grauis / p̄sertim publica. Que non pia sed crudel vbi loquimur est censenda. nec excusat sed ac culat. hoc loco dicere q̄ datur ad terrores aliorum. **C**asus habentes in decretis patrum / suas penitēcias limitatas / nō sunt propterea sic semper / ymmo nec frequenter obseruanda p curatos in absolutiōne conferenda quādo secreti sunt. Secus de publicis / oportet certe vt penitētie sint pro circūstantijs arbitrarie. **C**asus q̄ dimittere penitētie ire in purgatoriu cū parua penitētia / quā hic implere vult q̄ cuius magna non implenda ducere

in infernū. verbū est memoriale guilbel/
mi parisiens. **C**asus enormes publici
et scādaloſi tam ecclesie toti q̄s. primis lo/
cis et vicinis / possunt vtiq̄ maioribus
prelatis reservari / quos casus facile erit cō
gnosci per curatos.

Casus reservati prelati / possunt au/
diri per eos aut eorum vicarios et absolui
dum tamen penitentes bona fide propo
nant reliqua confiteri suis habentib⁹ po
testatem. immo q̄ libenter omnia cōfite
rentur / vni et eidem si simul idem confes
sor vel velle vel possit absolvere. **T**ūc enī
est vnitas confessōis et bona fide / q̄uis
esse videatur diversitas in confessoribus
et tempore vel actōe. **L**ugduni. 23. mar/
cii. 4. 22. sub correctōe. **F**init.

Incipit epistola

eiusdem sup moderatōe casuum reservā
dorum in foro penitentie.

Pontificali di

gnitati / suus qualiscunq̄ zela
tor. clauibus beneviti. **A**ltoza

lis autoritas / in casibus reservādis quo
ad forum conscientie / sicut et alia quelibet
potestas / data est prelati in edificati
onem ecclesie / non in destructiōem. sicut
dicit apostolus et in fauorem populi xp̄i
ani. pro salute non pro questu aut simili
cōmodo consequendo. **C**onstat autē cer
tissime per plures expertos in cōfessionib⁹
bus audiendis tempore isto / q̄ reservatō
stricta quorundā casuum / presertim in gra
uioribus et occultis speciebus peccati car
nalis / retrahit innumeros a confessione
talium peccatorū. sicut sunt pueri et puel
le / et mulieres verecundissime / et rursales
idiotea quibus vix potest extrahi cōfessio
talium peccatorū. quantumcūq̄ confes
sor sit sollicitus hūilis morosus et discre
tus. **Q**si remittatur ad prelatum vel pe
nitentiariū de longinquo vel in publico
refugiunt et horrent. **E**xpertumq̄ est mil
lesies / q̄ non vadunt. sed nec ducenti nec
trecenti. immo nec mille penitentiarij suf
ficerent aliquando in vna diocesi ad ta
les casus plene audiendos / absoluendos
q̄. **D**eniq̄ quid p̄dest et certe obest plu
rimum / addere verecundiā onera grauiā
super onera. et difficultatem cōfiteendi tar

lia peccata super difficultatem. que tanta
est vt vix credi possit. **E**t hoc precipue q̄n
do peccatū secretum est. et tale q̄ auctor/
perpetue celabit ipsum si velit. vt nec epi
scopus nec alius / inde punitiōem vel no
ticiam inueniat. **S**i diceret. talis si non
reuelabit damnabitur. fatemur quidem.
sed obuiandū esset huic damnationi mo
dis omnibus potiusq̄ addenda sit occa
sio. nunq̄d requirit sanguis locus id est
damnatio ab illis qui occasionem dede
runt precipue prelati maioribus. **S**ic
certe et ipsi satisfaciunt / pro isto vsq̄ ad vl
timū quadrantē / euntes in eandem dam
natiōem. cum sint prelati ad saluandum
gregem domini positi et pascendū nō oc
cidendum aut scandalizandū. **E**xpertum
est itaq̄ / q̄ hic terror reservatiōis / nul
los aut paucissimos cohibet sic peccare.
innumeros autē sic retrahit confiteri. p̄
ter dicras causas et etiā alias. quoniam mu
lieres precipue tali mō retrahuntur. **P**ri
mo timētes notari a maritis cum tales
confessores adeant. qui cum zelotipi sint
statim sinistra cōtra vxores suas sumē
rent occasionem vnde surgerent iurgia li
tes discordie et amoris interruptio. et ce
tera que peiora p̄curaret mala. vti nō
sepius morietur. **S**ecundo quia sepius a ta
libus confessoribus extractionatur in dan
do pecuniā cerā. aut similia. vel iniun
gunt penitētie publice. vnde iterum a su
is maritis notarētur. vnde quoq̄ incide
rent picula. **T**ertio q̄ verecunde nō aude
rent confiteri magno prelato aut famoso
doctori sicut bñ alijs. salvo illo q̄ sit bo
nus et idoneus. **E**t plures causas retra
hentes. quis ab exp̄ientia colligere potest
Similiter et in viris cause tales aliquali
tēr estimāde sunt et similes. precipue si ali
quis incidisset casum episcopalem idcir
co quia nocuisset episcopo. aut ecclie / sive
quomodo iste induceretur ad cōfitendū
episcopo. aut suo cognito vicario. **A**ut for
te quis considerās questū pecuniālē fore
apud confessores tales / vt fit cōmuniter
vnde scandalizatus se a cōfessione retra
hit. et mille talia que inuēros retrahūt a
confessione. **E**t hoc intelligendū de pec
catis occultis. **S**ecus est in peccatis pu
blicis quibuscūq̄. **V**alia sola fm quosdā
doctores / olim iura condita reservabant
Ad q̄d. **N**imirū vt taxaret pena grauis

De potestate ligandi et soluendi

et publica per superiores talibus. in ex-
plum et terrore aliorum. Sed in occultis/
cessat hec ratio. quoniam pro talibus nulla
penitentia iniungenda est quam nolit confi-
tens recipere. Quoniam iuxta memorabi-
le dictum Guilhelmi parisiensis salubrius
est confessum cum pauca leuissima peni-
tentia acceptata relinquere in manu dei
puniendum in purgatorio. quam cum magna
non adimplenda detrudere ipsum in infer-
num. **P**rovideat igitur deinceps soli-
citas tua pia et pontificalis dignitas. No-
li claudere regnum dei. caue onera graui-
a ceruicibus debilibus et casuris alligare.
Quoniam a talium casuum occultorum re-
seruatione. qui pro chodolorum venit ad
professores quoscumque licet celeberrimi sint
Postremo si non placet casus omnes
occultos. quia de publicis non loquimur
relinquere passim cuilibet confessori. ut
pro omni etate confitentium. saltem hoc
expedire videtur. primo quod nullus casus
iudicari esse reseruat. quo ad confiten-
tes minores. scilicet qui non compleuerunt de-
cimū quartum annum. quod non habent per-
fectum usum rationis. nec facilius resistunt
temptationibus suis. vel maliciis alienis
nec leuiter audent coram personis autenti-
cis et extraneis comparere. quanto minus
non audent de tam pudendis confiteri.
Consulendum est insuper verecundie etiam
parentum si crebro vel publice vel de longi
quo ad penitentarios mitterent. **E**t ex-
pedit denique facilius et cito relinquere po-
testate super occultis casibus curatis et or-
dinariis et generaliter omnibus qui bona
fide voluerint sciverint proficere anima-
bus. non ad questum vel subuersionem. im-
mo tales diligenter inquirendi essent. et
inducendi et rogandi ad laudem dei et sa-
lutem populi confessores et predicatorum per
condescensionem bonitatis. in hoc tempe-
pessimo. quando nimis exprimur heu il-
lud **Benef.** Corrupta omnis caro viam
suam. Hinc horrendum est ubique flagitio-
rum naufragium. in quo saluat arca penite-
tie. cuius arce introitum. ideo plus expe-
dit ampliare quam nimia artitudo sua. pro-
hibeat eos qui ad ingrediendum alluci. im-
mo iuxta parabolam euangelicam quasi co-
pelli debuerunt. **E**xpediret insuper in-
speciali dum par vniversalis habebitur
domino propicio quod quilibet de quacumque

obedientia fuerit. habeat licentiam genera-
lem et expressam. quod possit absolui ne dum
iuridice sed sacramentaliter a quocumque di-
screto sacerdote. super omnibus in omni
euentu qui peccauit circa materiam hanc con-
tendentium de papatu. **D**irigat omnia deus
qui est benedictus in secula. Amen. // **F**init.

In exemplari isti

dialogo titulus non erat inscriptus et ne-
gligentia. sed ut mihi videtur dialogus
est discipuli dubitantis et sciscitantis. et
magistri respondentis et explanans. et ma-
gistri Johannis de gerson de potestate li-
gandi et soluendi. **D**iscipulus.

Quam Christ?

Quederit potestate ligandi et
soluendi. principaliter petro
et simul omnibus apostolis et
successoribus. **Q**uerit unde dicatur hec
potestas. **R** // Sicut cognitio nostra
rationalis incipit a sensu. sic impositio
nominum sumpta est a rebus exterioribus
Dicitur autem aliquis ligatus corporaliter
quando non potest exercere convenientes
operationes in toto vel in parte. ut ligatus
pedes et manus non potest operari ma-
nualiter nec ambulare. **D**icitur autem solui
dum tollantur vincula. et reddi sue liber-
tati qua possit libere uti membris suis. **T**ra-
ctum est inde nomen ligationis ad spiri-
talia. et similiter nomen solutionis vel ab-
solutionis. ut dicat anima rationalis liga-
ta. quando non potest uti libere legitimis
actibus convenientibus sue conditioni. **S**ic
dicitur somnus ligare sensuales aut intelle-
ctuales operationes. quas vigilia soluit.
Sed magis ad inquisitionem tuam supe-
rior index ita dicitur per sententiam suam
iudicalem penalem ligare subditum. dum
tollit ab eo liberam facultatem aliquid a-
uuliter exercendi. **A**bsoluit vero dominus fa-
cultatem homini restituit. **D** // **P**lacet
quod protinus ad compendium dicis. **S**ed
dicitur potestas predicta ligandi et soluendi
sunt clauis ecclesie. vel clauis de quibus
dictum est. **P**etro. **E**t tibi dabo clauis re-
gni celorum. **R** // **Q**uamuis differentia
multiplex assignari possit. accipiatur ta-
men aliquando synonyme per doctores iux-
ta prefatam transumptionem. **N**am sicut

clavis materialis aperit et claudit. sic spiritalis suo modo. Sed quia vis breviri sermonē/ neque de clavis huiusmodi perfectū habere tractatū/ necesse est propter alia que de potestate ecclesiastica latius habes tractata. **Coartabit** hic etiam nūc sermo de potestate ligandi et solvendi iudicialiter/ per sententias latas/ ab homine vel a iure/ iudiciali seu iuridica. **Et** describitur in primis quid est sententia. **Sententia** in genere sūm p̄hica nōmīnū impositio nē. et modos significandi grammaticales inimo metaphisicales/ dē esse determinata acceptatio alterius p̄is cōtradictio nīs. **Et** derivatur a sententiis. quia sententiās ita sentit. nec pertinet nisi ad verentes ratione. **Differt** autem a consilio sicut conclusio ab inquisitione. **Et** hōmōrum sūm philosophū. **Unde** cōsiliū est questio vel inquisitō resolutoria super medijs ap̄tis ad consecutōem finis intenti. **Sententiā** vero est determinata acceptio alterius p̄is/ que in disceptatōe vel consilio verfabatur. **Et** hoc aliquādo facit homo solus secūm sup̄ proprijs agibilibus. **Inde** est illud apud **Job** Sententiā labia mea puram loquētur. **Et** apud comicū. stat sententia. **Et** in proverbijs. Sapientior sibi piger videt̄ septem viris loquētibz sententias. cum multis similibz. **Unde** nominat̄ liber sententiā. **Attamē** et sepius et rei nostre vicinijs/ sententiā dicat̄ conclusio p̄e cōsiliata p̄ plures in iudiciādo. **Et** cōvenit synonyme cum iudicio qd̄ fert̄ post consiliū. iuxta verbū xp̄i/ ponentis gradus/ inter penas/ ire debitas. **Qui** irascit̄ fratri suo inquit reus erit consilio qui autē dixerit fratri suo racha. reus erit iudicio. qui autē dixerit fatue/ reus erit gebenne ignis. **Est** ita et sūm glosas min⁹ graue q̄ pena vertatur adhuc in consilio q̄s dum determinato subiaceret iudicio. de inde omnīū gravissimū q̄ iudicij fiat executio. **Et** est sententia sic accepta/ decretū vel dictamē vel iudiciū superioris/ p̄ quod vult legitime subditū suū per penam ligari vel a pena liberari propter deum. **De** tali sententiā iudicio iubet dominus in **Exod.** Nec in iudicio/ plurimozū acquir̄ sceas sententiē vt a vero deūies. **Et** in **Ecclēsiaste**. Quia nō profer̄ cito contra malos sententiā. filij hominū absq̄ vllō timore perpetrāt mala. **Et** in euangelio **Job.**

Nolite iudicare sūm faciem sed iustum iudicium iudicare. **De** iudicio et iusticia repletur ipsa sacra scriptura. ac pinde potest vberius agnosci quid sit iudicialis sententia. et quēadmodum sententia idem est cum iudicio. **Sententia** autem duplex est quedam ligans vel obligans. alia solvens vel absolvens. **Claret** insup̄ quomodo sententia ferri debet legitime. id est cōformiter ad legem presertim diuinam. **Et** q̄ in obscuris aut dubijs p̄uicūm sit consiliū. **Et** vt p̄ oculis deus semper habeatur tanq̄s finis omnis finis.

Sed oritur questio cōsequenter si quilibet iudex qui potest ferre sententiā iudiciale ligantē. potest eadē autoritate ferre soluentē. **Potestas** de qua loquimur nō est potestas solius ordinis q̄ respicit corpus xp̄i vez. et que dicit̄ equalis apud omnes qui p̄ characterē sacerdotale habent potestatem cōsecrandi verū corp⁹ xp̄i non plus papa q̄s sacerdos infimus. **Hec** vero potestas iudicialis seu iurisdicōis in ecclesia/ respicit corpus christi mysticū. **Cui⁹** potestatis plenitudo residet penes summū pontificē et est in ipso tota/ potestatiue. **Ceteris** vero per p̄tes derivat̄ iuxta determinatōem legitimā/ istius fontalis et prime potestatis. et hoc ne confusio sit in ecclesiastica policia. sed sit figurata ad exemplar ciuitatis hierl̄m tanq̄s descendens ab ea sūm apoc. **Job.** Dicendum est igitur. q̄ datur aliquibz potestas ligandi iudicialiter in multis casibus/ ipsis prohibet̄ absoluenti facultas. **Satis** animaduerto casus multos. **Sz** nunqd̄ potest papa cōcedere facultatem alicui sacerdoti. sit ille **Johannes** q̄ p̄sonā aliquā singularē vt puta martinū/ absolueret posset ab omnibus sententijs tam a iure q̄s ab hominēlati. **Consequenter** querit̄. si p̄ concessionē hanc generalē/ possit martinus absolui generaliter ab omni vinculo sententiē penalis late tam a iure q̄s ab homine. **Et** vt compēdiosius inquirā. poterit ne martinus absolui ab irregularitate quā contraxit/ quia celebravit ex cōicatus. **Uidet̄** prima facie q̄ sic. nisi certitudinē aliquis onderit repugnantē. cum bñficiūm principis sit latissime interpretandū pene vero restringēde. **Et** vt manifestius fiat istud qd̄ dicimus/ loq̄mur interi de

Dialogus de potestate

sententia iudiciali lata ad hoie. Et pona
m^o q^o martin^o delatus fuerit suo iudici/ce
lebrasse missam. ipso stante excoicato. ac
pinde serat in eū sententiā q^o est irregula
ris. et ad celebrandū deinceps inhabilis
Datus iste quotidianus esse potest.
DUicem nūc interrogantis accipio
Poterit ne martin^o taliter ab hois sen
tentia ligatus absolui p^o Johes sacerdotem?
DCum ligare et soluere sint correlati
ua adinnicē si martin^o potuit ab hois sen
tentia ligari vinculo irregularitatis. quō
nō poterit ab hois sententia p^o papā solui
vel absolui. quēadmodū poss^o de excoica
tionis sententiā ab hoie lata taliter libera
ri. alioquin qd importaret cōcessio talis
ample facultatis q^o ab omibus sententijs
tam a iure q^o ab hoie latis/ possit Johes
absoluere martinū? **D**Scis ne qd
in oppositū possit ex iuribus introduci?
DAccepi quosdā dicere q^o irregulari
tas nō cadat sub forma absolutōnis/ sed
sub forma dispensatōnis. qm̄ irregulari
tas non semp indiget absolutōe. cū absq^o
perō contrahat aliqū. sed tunc dispēatio
locū habet/ si gratia tali fiat. **D**Nō
est vsq^o quaq^o absurdū illud qd isti dicūt
Habilomin^o oportet theologos simul cū
canonistis cōuenire in acceptiōib^o istorū
terminoz ligare et soluere. Et scire qd di
cat sententiā a iure. qd ab hoie lata. a q^o dat
facultatē absoluendi dñs papa in conces
sione q^o dicta est. Cū vero sicut pdixisti ab
solutio referat ad ligatōnem/ cōcessio lo
quēs de absoluteione a sententijs iuris aut
hois/ intelligi debet de sententijs penalib^o
atq^o ligantib^o. Et hoc iā norauim^o. sed re
cepim^o cōstringēdo sermonē de sententijs
a iure vel ab hoie latis. q^o sunt sentētie pe
nales infligere vel late propter culpā veraz
vel presumptā. propriā vel alienā prop^o
sentētijs penales. q^o quādoq^o ferunt sine
culpa illi^o in quē ferunt. sed nō sine causa
Quod dicit. p^o in excoicatis prop^o obe
dientia deo et proprie consciētie faciendā
vbi latet eccliam veritas. **D**Appa
ret q^o in hac descriptōe sententiaz/ cōsen
tire debeat canonista. Talib^o enī sentētijs
ligati/ indigent absoluteione que soluat seu
tollat vinculū. Nam qd est absolutio nisi
a vinculo liberatio? siue talis absolutō fi
at p^o nomē dispensatōis sentētie siue p^o ali
ud nomē equiuales. vt p^o habilitatē seu p^o

restitutōem ad priorē statū. **D**Di
cet fortassis canonista q^o inter liberatiōes
a vinculo irregularitatis p^o dispensatiōes
et inter liberatiōem p^o absoluteionem hoc inē
est. quia absolutio reponit solūmodo ho
minē in statu salutis eterne tollēdo qd qd
obest cōsecutiōi salutis eterne/ quēadmo
dū fit in articulo mortis dum peniter hō.
etiāsi nullum possit habere sacerdotē. Di
spensatio autē restituit ad ea que sunt di
uinitatis ad bñ esse in vita morali vel ci
uili vel meritoria. **D**Sequeretur ex
hac interpretatiōe. q^o martin^o absolut^o ab
omibus sentētijs tam ab homie q^o a iure
nō absoluere^t in casu p^onoiato/ ab irre
gularitate sentētiā interdicti vel qualiscūq^o
excoicatiōis. sic q^o possit libere suscipere
postmodū corpus xpi. cū nō sit de neces
sitate salutis. immo nec vti sacramētovn
ctōis extreme. nec tenere beneficiū ecclesi
asticū. nec audire missas i ecclesia. nec p^o
mortē habere sepulturā sacrā. **D**Pat^o hec se
quela. qm̄ talia nō sunt de necessitate sa
lutis absolute facienda. Est tamē vsus ec
clesiastic^o in oppositū. maxime de ligatis
p^o sentētijs excoicatiōis. dum enī absoluū
tur/ libere p^ont postmodū nedū corp^o xpi
suscipe. sed missam celebrare vt pri^o. et be
nificijs gaudere ecclesiasticis. Cur non ita
fieret/ si a sententijs irregularitatis a iure
vel ab hoie latis/ absoluant casu nō?
DFortiter instas. attento q^o in abso
lutiōe iuridica/ nō est necessaria certa for
ma verbor^o/ quēadmodū dicim^o de abso
lutiōe sacramentali a pctis. Duc accedit q^o
absolutio iudicialis a vinculo penaz/ p^o
fieri circa absentē vel circa nō petentē. im
mo in inuitū fm̄ multos feret seu relaxa
bit. dum sentētia penalis plus inuenitur
nocere sibi et reipublice/ q^o p^odesse. **D**
S^o occurrit ad hoc dictū/ absurditas al
tera q^o melioris esset conditōnis sentētia
penalis a iure vel ab hoie lata p^opter pecca
tū illius q^o ligatur/ q^o si absq^o peccato pro
prio/ vinculū aliquod v^oputa irregulari
tatis contraheret. Quid enī est irregulari
tas nisi quoddā impeditiū vinculū/ ne
sit aliquis idone^o ad aliquod opus legiti
mū v^oputa ad officandū ecclesie. sicut ex
coicatio ligat et religat a sacramentoz p^o
ceptōne/ si sit minor. et a civili coicatio si
sit maior. Acta in casu p^omisso/ martinus

culpa propria excoicatus absoluit. et ab/
solutus poterit exercere sicut prius tales
actus legitimos qui nō sunt omnes de ne
cessitate salutis/nō sic autē poterit absol
ui ligatus vinculo irregularitatis/ absqz
culpa sua. **¶** Vide si quedam talia
poteris inuenire/in quibz favorabili agi
tur quo ad aliqua cū peccātibz. quatin⁹
vbi supabundauit delictū ibi supabun/
det ⁊ gratia. **¶** Exemplū sumit familiare p/
posito nostro. Itaqz si vir infidelis prius
homicida baptiset. soluit nedum a culpa
homicidij sed ab irregularitatis etiā vin
culo consequēte homicidiū. vbi si duas
habuisset vxores legitimas successiue vel
vnā nō virginē. baptism⁹ nō tolleret hoc
irregularitatis ligamentū. Fortesic in p/
posito si martin⁹ absoluit ab omibz pec
catis cōfessis. ⁊ cū hoc ab omibz senten
tijs tam a iure qz ab hoīe latis. Veniret qz
si p seqlam absolutō irregularitatis sicut
excoicatiois ex qua sumpsit occasionalit
vinculū irregularitatis dum ligatus se di
uinis immiscuit. Non autē est cōcubina
riovcl consecutio talis/ in irregularitate
quē nō tam cōtracta est ex sentētia penali
qz ex cōstitutōe legis aut statuti. **¶**
Habent istā pbabilitatē. sed nō euacuat
totā difficultatē nostrē dubitatiois spēali
ter q ad inuestigatiōez descriptōis seu qd
nois sententie pferri a iure late. Ecce re
cipiam⁹ duas cōstitutōes iuris que dicū
tur decretayl decretales. vna dicit sic Si
quis suadere diabolo/ mān⁹ miserit violē
tas in clericū. sit excoicatus ipso facto. al
tera cōstitutio dicit. Si qz celebrauerit
excoicatus/ sit irregularis ipso facto. **¶**
Respondi iam qz qlibet sciētia/ terminos
suos hz. sed inferior scia debz resolvere su
os terminos quādo surgit ambiguitas/ ad
terminos sciētie supioris. q sunt simplici
ores. Sic enī metaphisica/ resoluit tmi
nos oim sciētiay iūctis logica grāmati
ca ⁊ rhetorica. Cū igit theologia sit supi
or ad oēs scias. etiā ad metaphisicā natu
ralem ⁊ ad ius omne/ canonicū et civile.
debet resolutio vel interpretatio sumi p theo
logiā/ pferri in his q salutē respiciūt
¶ Perspicuū est etiāz mihi in exēplis
inductis modo p te. **¶** Priuilegiat⁹
itaqz p papā/ de cui⁹ pte principalr est
sermo pferens/ iure dicit absoluit⁹ ab aliq le
ge generalr prius ipm ligatē. silt ⁊ dispē

fatus. Et hoc siue dispēsatio sit legis mo
deratio siue sit ipsi⁹ totalis ablatio. Rur
sus ille qui habilitatur/ absoluit ab inhā
bilitationis vel irregularitatis vinculo.
Rursus dū infamis restituit ad famā. ab
soluit. Hoc vidit illa iunior Sara dum
orauit. Obsecro dñe a vinculo imprope
riū absoluas me Quid preterea de seruitu
te/ nunqd nō est vinculū magnū. nunqd
est liberatio grandis absolutō vinculi ser
uitutis. Seruitutis inquā vel que pen
sat vel que esset si nō esset iudex cōcedens
libertatē. Unde papa dispēsans cū irregu
lari/ posset ita dicere. Soluo te vel absol
uo te a vinculo irregularitatis vel ab irre
gularitate. Et ita de qualibet alia iur⁹ pe
na. sub penali sententia a iure lata vel ho
mine. **¶** Superesse nihil vidēo circa
concessionē in Martino factā q absolui
possit ab omibz sentētijs tam a iure qz
ab homine latis auctoritate summi ponti
ficis/ quin sentētia irregularitatis cadat
sub hac concessiōe. que cōcessio veraciter
est quedā absolutio. Martin⁹ enī prius li
gabatur ne posset ab alio qz a summo pōti
fice absolui. nunc vero potest absolui a q
cunqz sacerdote que elegerit. ⁊ ita solutus
est vinculū ab eo sentētiay vbi reseruant
tales casus soli pape. **¶** Finit.

Accipe sub com **¶**
pendio ppositōes octo sequētes ad eluc
dationē premissoz.

¶ Prima propositio.
Omnis sentētia rāz a iure qz ab
homie lata/ deriuat a sententia
primi iudicis dei. ⁊ hoc media
te vel immediate. approbatiue vel pmissi
ue. Repitur inde dictū de deo q sentētia
eius fuit hec vel illa. Dicit expresse Greg.
qz deus mutat sentētiā nō cōciliū. cui⁹ ver
bi intellect⁹ alibi qrend⁹ est. **¶** Secunda
Omnis sentētia tam a iure qz ab homie
lata/ cōtinet sub duplici differētia. Quia
quedā est solius dei. quedā creature rōna
lis sub deo. ⁊ hoc vel a beatis sicut sunt an
geli. vel de viatoribz sicut sunt principes
et plati. vnde dicit de Nabuchodonosoz
q egressa est sentētia ab eo/ vt interficerēt
omnes pncipes babilonis. Sūt insup
cōcordantie tales mltē. **¶** Tertia **O**mnis
sentētia tam a iure qz ab hoīe lata/ dici pōt
¶ 4

De resolutione super quodam

iudicialis. et hoc vel in foro conscientie interioris. vel in foro coactionis iusticie exterioris. Dicitur enim sententia iudicialis. quod conclusio seu determinatio iudicij. **Quarta.** Omnis sententia iudicialis humana dicitur per civilem vel ecclesiasticam. et hoc secundum diversos fines primos et principaliter intentos. quod sententia civilis respicit vitam presentem per suo convictu tranquillo. ecclesiastica vero vitam futuram. **Quinta.** Omnis sententia iudicialis ecclesiastica fundatur in verbo christi dicentis ad petrum et apostolos. Quicunq ligaueris super terram. ubi prius immediate fundaverat potestatem executionis iudicarie dicens. Et si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. **Sexta.** Omnis sententia iudicialis ecclesiastica sufficiens explicat per hec duo verba ligare et solvere. ut tenendo terminis istis non ad litteram sicut ligantur boues et asini. sed secundum transumptionem corporaliu ad spiritualia. ita quod sententia iudicialis ecclesiastica describi potest quod est sententia ligans vel absolvens in ordine ad finem felicitatis eterne. **Septima.** Omnis sententia iudicialis ecclesiastica vel a iure vel ab homine lata dum conceditur ut possit absolvi presupponit quod ipsa ligauerit uno vinculo penali vel plurimis. **Octava.** Omnis sententia iudicialis ecclesiastica diversimodis potest explicari vel ferri per arbitrio iudicis presertim summi quod est papa. Sicut dicitur dum ligare vult. Volumus tale esse ligatum vel executionatum quo ad omnes actus legitimos civiles vel ecclesiasticos. Volumus tale esse irregulare. inhabile. infamem. et ita de talibus penarum vinculis. Aut dum vult solvere dicendo. Dispensamus cum tali. habilitamus talem. restituimus tale fame sue. concedimus tali ut promoueri possit ad ordines non habitos vel in habitis ministrare. Et ita de mille loquendi modis quod finaliter resoluunt in hec duo verba ligare et solvere. **Supra.** est ex istis concludere quod interpretatio doctrinalis theologorum fauet concessioni predictae quod dum papa concedit martino ut habeat facultatem eligendi confessorem quod possit eum absolvi ab omnibus peccatis de quibus confitebitur et ab sententijs tam a iure quam ab homine latis. comprehendit in hac absolutiois facultate irregularitas contracta vel a iure vel ab homine. quod non contrahitur nisi per sententiam ab homine vel a iure latam. alioquin daretur sententiam tam executionis quam interdicti a quibus

non posset predicari martinus absolvi et tunc concessiois sue. Et si sic. perit regula generalis. que casus in quibus et in quibus non fieri valeat absolutio determinet. **Finit.**

Sequitur ab eodem

domino cancellario facta resolutio super casu subsequenti circa irregularitatem

Quidam habens cultellum paruum in vagina alterius maioris repositum. eduxit eum non dolose neque ad usum illicitum. quem cultellum dum unus sociorum vel let accipere et ipse reniteret. Contigit ut illa hora et loco quidam retrosum appropinquaret et impigeret in illum paruum cultellum ut oculus suus confingeret taliter quod cecatus fuisse dicitur tandem oculus ille. Queritur si dicenda est inde contracta irregularitas in tenente cultellum. **Respondetur** per aliquas consideraciones. **Prima consideratio.** Considerandum est primo per dissolutionem casus quod in talibus sepe aliter iudicat iurista. aliter theologus quod primum magis inspicit foris contentiosum et extrinsecum. sed theologus magis attendit foris conscientie et intrinsecum quo ad deum. **Secunda consideratio.** Considerandum est consequenter quod hoc duplex foris accipitur suam distinctionem secundum quod actus moralis habet considerari dupliciter. **Primum** est dicere secundum materiam vel secundum formam actus moralis. **Materia actus moralis** dicitur ipse actus de genere cum circumstantijs suis generalibus non habito respectu ad finem vel intentionem agentis. forma vero est ipsa intentio finis. **Tertia consideratio.** Considerandum ulterius quod materia actuum moralium attenditur in triplici differentia. **Prima** quidam sunt actus de genere suo simpliciter mali. qui scilicet confestim notati includunt secum malitiam sicut dicit philosophus. ut sunt furtum. fornicatio. homicidium. Alii sunt actus de genere simpliciter boni. ut dare elemosinam. honorare parentes. **Tertii** sunt indifferentes de suo genere. ut levare festucam. fricare barbam. et similes. **Quarta consideratio.** Considerandum rursus quod istorum triplicium actuum primi sic se habent quod non sunt susceptibiles bonae forme moralis. sicut materia indisposita in naturalibus non est susceptiva forme naturalis et vite. ita quod propter nullam bonam intentionem possunt tales actus boni effici. secundum vero actus possunt fieri mali quousque sunt in genere suo boni. dum accedit intentio per

nerfa. filr z tertij **Quinta** Considera dñ est consequenter ex istis / quò possit esse variu iudiciu sup eodẽ casu / inter iuristã z theologu. qz iurista considerat factu in sez circũstãtiã exteriorẽ / de q̃b p̃t iudicia / liter apparere. z apud eũ tenet ista regula q̃ idẽ est de his q̃ nō sunt z q̃ nō apparẽt. Constat at̃ q̃ intẽtio faciẽtis quã hz intẽrius in corde nō cognoscit in se / nisi forte p̃ q̃dã signa seu p̃iecturas extrinsecas. theologo autẽ intuet̃ cor in foro cõscie. in q̃ credit̃ confitẽti tã pro se q̃ cõtra se corã deo.

Sexta Considerandũ deinceps applicado ad p̃positũ nost̃ etia oia filia. qz iurista considerã actũ moralẽ cũ circũstãtijs extrinsecis de q̃b p̃t iudicialr cõstare fert̃ p̃for: mit̃ iudiciũ ad illas iuxta dicta. Cõtingit aut̃ frequẽter q̃ talis act̃ sic cõsiderat̃ / sit de sc̃do vel tertio genere. q̃ scilz p̃t ex intentõẽ fieri vel bonũ vel malũ. Etẽ plũ in p̃posito. tenere cultellũ / de se nō est malũ. similiter q̃ aliq̃s velit cultellũ recipẽ nō est de se malũ. Rursus q̃ aliq̃s accesserit retro vel p̃pe non est de se malũ. Et ex istis seq̃t̃ q̃ lesio oculi q̃ secuta est / non est de se moralr mala. imo stare q̃ sicut p̃cedentes actus seu circũstantie. ita et iste resultans / facti fuerũt cum magna caritate z benivolentia ex intẽtione boni finis. apud deũ. q̃uis de illa intentõẽ non appareat apud mundũ. imo forte magis de opposito.

Septima Consideradũz insup pro maiori elucidatõẽ. qz sicut ap̃d phos naturales / distiguit̃ duplex genus causarũ. ita z ap̃d morales. Nã quedã sunt cause p̃ se alie per accidens. Cause p̃ se dicũtur ad quas nat̃ est sequi naturaliter z cõiter talis effectus. Sed cause dicuntur p̃ accidens ad quas nō est ordinat̃ vel natũ sequi talis effectus. aut si sequat̃ hoc est extra semp z frequẽter z p̃ter intentõẽz agentis sicut dicit̃ sc̃do phisicoz. et inducit̃ a Boetio de cõsolatõẽ phie describendo casum z fortunã.

Octava Considerandũ iuxta hoc in casu nost̃o q̃ talis lesio vel execatio oculi / nō est de p̃ se nata se q̃ et vt̃ in pluribz / a talibz caus. ideo dicit̃ fuisse mere casualis seu fortuita z p̃tẽt intẽtõẽm agẽtis et de p̃ accidẽs. ideo de se nō est imputadũ talis effectus agẽti / q̃ ad deũ z cõscie forũ. saltem q̃ntũ ad peccatũ. quod nō est nisi voluntariũ.

Nonã Consideradũ nibilominũ. qz iurista cõ-

tentiose agẽs / nec credẽs intẽtioni / argu / et ex circũstantijs q̃ intentio fuit peruersa z damnanda: per aliquas coniecturas.

Una est si talis dabat operã rei illicite. **Altera** si hostis erat p̃sone lese. **Altera** si non apposuit sufficiẽtẽ cautelam ne: persona illa lederet̃. sed poterat satis aduertere qz ex actu suo sequeret̃ talis effectus. Sed si omnes iste cõiecture et similes cessent in veritate / nec fuerunt in intẽtione nec esse debuerũt. theologus stabit iudicio conscientie apud deum.

Decima Considerandum est exemplũ in similibus. **Ecce** qz Jacob cognouit Lyam que nō erat vxor sua. et tamen excusatur a peccato. q̃ uis posset videri qz dabat operã rei illicite sine appositõẽ sufficiẽtis cautele. **Quare** ? Quia certe potuisset attulisse lumen dicit̃ aliquis et insperisse lectum. et ita sciuisset qz Lyã nō erat Rachel. ac perinde videretur ignorantia non inuincibilis esse quia vt̃qz poterat vinci modo tacto vel simili.

Undecima Considerandum est igit̃ pro intellectu huius quod est dare operam rei illicite. z huius quod est habere ignorantia inuincibilẽ. qz ista iudicanda sunt ex causis p̃ se nō a causis p̃ accidens. **Unde** in exemplo p̃misso Jacob dicit̃ habuisse ignorantiam facti inuincibilem non quia nō posset vinci etiam p̃ industriam humanã. sed quia fecit sufficiẽter illa que in talibus sunt consueta obseruari. z ad que tenebat̃ fm̃ moralem certitudinẽ. imo videt̃ qz peccasset in uerecũde egisset afferẽdo lumẽ. fuissetqz merito de zelotipia vel nimia suspitõẽ culpã dus. Rursus q̃uis ille cõcubir̃ cũ Lyã eẽt res de se illicita. tñ Jacob nō dicit̃ dedisse operã rei illicite. qz putabat ex errore facti illã esse Rachel. Sic medicus aliquis aut alius si ex pietate vellet inspicere oculum alicuius p̃ extrahẽda spina z a casu aliq̃s pelleret medicũ vel lesũ / sic qz spina plus infigeret̃ / z inde cecitas sequeret̃ talis medicus nec peccare nec irregularẽ esse quo modo diceret̃. p̃sertim in foro conscientie. alioquin sequeretur quotidie irregularitas infinite. si ex qualibet causa per accidens / deberet aliquis irregularis iudicari.

Duodecima Considerandum est vigilanter super similibus casibus ex eadem radice proueniẽtibz. p̃ quã radicem debet̃ iudicari fm̃ artẽ rezã. non

De casu quodā vtiliter resoluto

fm cuiuslibet fantasiā. **P**onam corā oculis bellū aliquod mortiferū licitū tñ. vbi mille hoies trucidāt. **A**tendā siml. q̄t z quanti sunt viri ecclesiastici. quoz actōnes potuerunt dici cause per accidens talis cedis. alter dedit consiliū q̄ patria defenderet vi armata. alter predicauit z hortatus est milites viriliter agere. alter pecunias aut cibos ministravit aut forsan arma dedit. z tālia sine numero potuerunt fieri etiā p̄ ecclesiasticos. absq̄ quibz auxilia/ toribz vel hortatibz/ forte bellū nō fuisset. **D**ecimatertia. **C**onsiderandū igitur q̄ hec consequētia nō valet. **I**ste fuit causa p̄ accidēs mortis vel mutilatōis alicui⁹ hominis. ergo ipse est homicida vel irreglaris. **S**imiliter fieret applicatio ad materiā excoicationū pro tollēdis multozum scrupulis in p̄cipatōne vel cōsilio. sed b̄ melius sep̄atim poterit declarari. **D**ecimaquarta. **C**oncludēdo sub correctiōe melius sententiū videt q̄ ex p̄dicto casu sic cōsiderato/ nō est dicenda irreglaritas fuisse cōtracta neq̄ p̄ctm̄ p̄missus. **C**o rollariū pro regula. **E**lici tandē potest ex p̄missis p̄ modū regule. q̄ irreglaritas cōtrahit ex homicidio vel mutilatiōe z non aliter/ q̄n̄ occidens vel mutilās/ fecit actū ex quo nata est de p̄ se vel vt cōiter seu probabiliter seq̄ mors hominis seu mutilatiō. siue talis actus sit licitus/ p̄nt in iudicibus z belligerātibz/ p̄ republica. siue sit illicitus de genere vel ex intentiōe. **V**idēt enī q̄ ista notificatio sit sufficiens tā ap̄d theolōgū q̄ ap̄d iuristā. **N**isi forte iurista aliq̄s ponat aliquā h̄mōi irreglaritates fundatā a legislatore/ propter solū terrorem incutiendū homibz. z nō rōe delicti. nec ratōe misterij. quo casu talis difficulter poterit distinguere casus aliquos generaliter. p̄ q̄s diceret p̄trahi irreglaritatem ex homicidio. z p̄ alios oīno siles vel grauiiores non cōtrahi. **F**init

Casus quidā pul
cre z vtiliter resolutus p̄ Joh. de gerson.

Quidā scholaris parisiē au diuerat ex fama volāte q̄ falsarij litteraz applicarū vel de iure vel alias de facto erāt excoicati. **S**cholarī isti parisi

us existēti allata est de curia romanayna

gratia expectatiua in qua erat incorrectō in orthographiā vnius vocabuli vbi pro littera e ponebat littera o. **S**cholaris iste erat scrupulosus. z timebat corrigere vocabulū illud p̄pter censurā apostolicā. nihilomin⁹ corripit ipsum solūmodo discōtinuando litterā o. z faciendo de ipsa e plenem tractū canipuli. z erat correctio imperceptibilis. **P**ostea scholaris iste ad cautelā z pro pacificatiōe scrupuli/ confessus est cuidā idoneo sacerdoti. qui sacerdos dixit sibi q̄ talis correctō nō erat falsatio littere apostolice sed emendatio. **E**t quo tempe scholaris iste fuit satis pacificatus in sua consciētia. **T**andē labentibus aliquibus tempibus scholaris iste p̄ motus est ad sacerdotiū/ et celebrauit fere per triennium. nullū faciens scrupulū de ista materia/ donec studendo summā confessorū inuenit ibi que sequūtur. **H**ostien. li. v. **R.** x. de crimine falsi pa. ij. qualiter sub pa. porro sed hodie. **H**odie inq̄t preceptum est q̄ litteris domini pape nec in magno nec i modico audeat quis manū imponere. etiam vnicā litterā vel punctū vnicum corrigendo. exceptis officialibz quibz hoc cōmissum est. alioquin manū apponens ex canone lato in curia ipso facto sententiā excoicationis incurrit. q̄ nō potest p̄ aliquē citra sedē apostolicam relaxari. **Q**uapropter querit vtrū propter istam constitutiōem dictus scholaris incurrerit sententiā excoicationis z consequēter irregularitatē immiscendo se diuinis? **D**e ista questiōe quidā ad pauca aspicientes. vel nimis ruditer sentientes dixerūt primo super hoc verbo. manū apponere. deinde sup̄ h̄ vbo corrigēdo. **S**uperiores tamen litterati quibz est epileya moraliter cōmissa iudicialiter vel doctrinaliter/ necnō theologi/ p̄sertim licentiatī. z in foro conscientie habentes gnomiam. hoc est virtutem superiorem interpretatiuam secundum leges diuinas et eternas. dicerent iudicio meo q̄ hec verba debent intelligi prout includunt in sua ratiōe seu significatiōe formali deformitatē z maliciā. hoc est q̄ talis appositō vel correctio facta sit ex malicia vel cōceptu. **A**lioquin cadūt puri litterales z rudes in incōueniētia z absurditates plimas vt q̄ recipiens bullam apostolicam z manu correctans z eam scholaribus suis exhibēs

team punctuans p exemplari incurreret
hāc sententiā / & ita de similibz incōueniē
tibz / que parmenides nunq̄ vidit iuxta
verbū aliorū. Unde sicut in excoīca
catōne percutientū clericos supponitur
q̄ hoc fiat suadēre diabolo / & sicut in apo
calipsi & in simbolo nyceno. & i dionisio
de diuinis noībus. dum ponit q̄ nihil li
ceat addere vel diminuerē / dicit exposito
res concorditer / intelligēdū esse q̄ hec ad
ditio vel diminutio nō fiat ad corruptio
nem principalis intellectus spūs sancti.
ita accipiendū est in proposito. Addēdo
q̄ excoīcatō nullo mō ferri potest ni
si in cōrumacē. Nullus autē est cōrumacē
nisi agat ex contemptu dei & ecclesie. Hic
autem cōtemptus nō fit nisi a sciente ve
re vel interpretatiue. & qui dū scit nō est pa
ratus audire ecclesiam. Doctores theolo
gi nominati doctor subtilis in quarto re
probāt ex hac radice tantā multiplicatō
nem excoīcationū / presertim late sentē
tie. attendētes q̄ potestas ecclesiastica data
est in edificatiōem nō in destructiōem & la
queū inextricabilem animaz. Quis enī
diceret q̄ aliquis prelatus ex motu capi
tis sui ferens excoīcationē de rebus
indifferentibz / vel etiam bonis de genere
vt q̄ leuans festucā vel dans hoī elemosi
nam. excoīcatōez incurreret ipso facto. to
lerandus esset & audiendus? Sic in pro
posito. quia prorsus idifferēs est tenere bul
lam pape. bene vel male scilz ad reuerenti
am bene. vel ad contemptum male sic ad
alios fines bonos vel indifferentes. bene
vel indifferenter. Attento deniqz q̄ nō est
contemptus verus vel interpretatiuus vbi
nō est obligatio sciendi / prout euenit in
cōstitutōibus pure posituius apud maxi
mā hominū multitudinē vbi ignorantia
excusat / presertim apud deum. Alioquin
quilibz essz obligatus esse summ⁹ iurista
immo plus q̄ summus qui sciret omnes
p̄titutiōes summorū p̄rificū & aliorū scri
ptas & non scriptas. Possent et expediret
hec inconuenientia latius deduci contra
imponētes iugum graue hominibus qd
nec ipsi digito mouere volunt. nec eorūz
patres et filij ferre potuerunt. Hoc vnum
ad presens questū dico q̄ circumstantijs
attentis non est habendus scrupulus. tā
q̄ de excoīcatōne late sententiē. que
deinceps prohibere debeat a celebratiōe

missarum & similitū. **N**ihilominus quia
abundās cura nō nocet / si discreta nō
fatua sit / habeat scrupulosus tales animi
preparatiōem q̄ vbi etiam aliter aut secu
rius agendum sibi monstraret proponit
hoc se facturum. **F**init.

Item ab eodē do
mino cancellario circa materiā excoīca
tionū et irregularitatum. &c.

Prima consideratio.

Contemptus
clauium ecclesiasticarū / causat
quasi formalit̄ et principali
ter / excoīcatōis vel irre
gularitatis detrimentū. Sic enim solent
p̄muniter domini iuriste dicere q̄ irregu
laritas contrahit / dum aliquis excoīca
tū / se immiscet sacris / in cōtemptuz
clauū. Fundatur autē hec consideratio
principaliter ex illa lege euāgelica. **M**at
th. xviij. **S**i peccauerit in te frater tuus. &c.
Sequitur. **H**ic ecclesie. **S**i ecclesiā non
audierit / sit tibi sicut ethnicus & publica
nus. **S**ecunda. **C**ontemptus clauū
um / potest interuenire multipliciter in ali
quo. **U**no modo directe & causalit̄ & hoc
proprie dicit̄ fieri ex cōtemptu quādo scz
cōtemptus est causa actionis / principa
lis. ita q̄ nō fieret actio nisi esset ad con
temptū clauū. quē ad modū si quis dicat
episcopo excoīcanti. **E**go in despe
ctum vestri / et vestri precepti nihil agam
illius quod iuberis. **A**lio modo fit contē
ptus implicite. quia videlicet est contu
maci in obedientia. q̄ quis non ex inobedi
entia vel propter nō obedire. sed propter
aliquid aliud delectabile vel vtile / aliq̄s
peccat contra prelati iussione. **T**ertio mo
do dicitur cōtemptus interpretatiue. om
nis voluntaria trāsgressio cuiuscunqz p̄
cepti. et isto modo reperitur cōtemptus in
omni peccato presertim mortali. directe
vel indirecte. vere vel interpretatiue. **T**er
tia. **C**ontemptus primo modo / rōnabi
liter demeret excoīcatōez & conseq̄n
ter irregularitatē. **S**imilit̄ & secundus dū
iungit contumacia. **S**ed tert⁹ cōtempt⁹
nō semp est excoīcatōis ecclesie / nec
cōsequenter irregularitatis / demeritori⁹.
Dicit̄ ecclesie notanter. quia omnis pec
cans mortalit̄ / ē a deo & apd deū excoīcat⁹

De materia excoicationū

sed non semp p ecclesiasticam sanctionē.
Quarta Contēptus / neutro modozū
predictozū dicendus est interuenire / con
tra preceptū aliquod prelati / quādo ma
nifeste z notorie prelat⁹ abutit in huius
modi precepto / clauū potestate. z hoc dū
scit z cognoscit ille qui nō obedit. nec ali
unde generat in sevel in alijs scandalosuz
contēptū clauū. Quoniā in hoc / talis
nō est inobediēs clauū potestati sed erro
neo clauū abusu. **Quinta** Contem
ptus clauū / magis inuenit quō ad cul
pam / in prelato taliter vt pmittitur abu
tente suā potestate. q̄ in nō obediēte. si cō
patio recipiat abusiua. Est igit quādoq̄
meritorū / z honorificatiūū ecclesie pote
statis / q̄ tali prelato in faciē resistat cum
appositōne inculpate tutele. quemadmo
dum resistit paulus petro // **6** Contēp
tus clauū quādoq̄ possz inueniri in
vno qui nō pareret sententiē sui prelati /
vbi z quando alijs in eadē sententiā nō
obediens / nullo modo contēptus esset
reus presertim apud deum. Quis ratio
est. quoniā vnus reputat sententiā iustā.
aut quomodolibet obediendū illi. alijs
vero non sed scit certitudinaliter aut pro
babilitate sufficienti / suum prelatū male
vri / in preiudiciū clauū z in destructōez
ecclesie. **7** Contēpt⁹ clauū / debet in
uestigari ex potestate legitima z vsu legiti
mo potestatis illius. qui precipiēdo exco
municat vel irregularitatem cōminatur.
Alioquin prelati possent inducere qualē
cumq̄ vellent super alios seruitutē. si su
is sententijs iniquis et erroneis / semper
esset obediendum. Et ita patet. q̄ hoc cō
mune dictum / sententiā prelati vel iudi
cis etiam iniusta timenda est. indiget glo
sa. Alioquin nō est generaliter verum. si ti
menda dicatur quia est sustinenda nec re
pellenda. immo in casu pati illam / essz asi
nina patientia et timor leporinus z fatu
us. **Octaua** Contēptus clauū
plus habet periculi / erga psonam summi
pontificis. q̄ erga inferiores. Quoniam
ab abusibus inferioribus patet recursus
ad papam per appellationis subsidium.
Et si dicat q̄ ita potest a papa fieri appel
latio ad cōcilium generale. Dixerūt olim
ante concilium generale pisanum z con
stanti. q̄ hoc nullo modo licebat. z allegāt
iura sua pro se valde (sicut eis videtur) ex

pressa. Sed constanter nūc asseritur. q̄
est heresis damnata per constitutōem ex
pressissimā et practicātam in cōsilio pre
dicto constantiē. prout alibi diffusius est
ostensum. Respondet igitur aliter. q̄ non
pro leuibz causis vbi etiam liceret / po
test aut debet pro appellatōibus profe
quendis passim conciliū celebrari / sicut
habetur recursus ad papam. **Nonā**
Contēptus clauū non incurret in
multis casibus quib⁹ pape mandato nō
obediret. Dum scilicet abutit enormissi
me z scandalosissime / potestate suā in de
structōnem non in edificatōnem. sicut ta
men dicit apostol⁹ ideo potestatem datā
esse. Exemplū si papa vellet thesauros ec
clesiarū diripere aut hereditates vsurpa
re. aut in seruitutem abiectionem / clerum cū
suis bonis redigere. et iuribus suis spo
liare sine causa. Quis diceret ista debere
tolerari? Quis non censeret posse dici pa
pe. cur ita facis? Quis non assentiet / in fa
cie sibi resistēdum. **Decima** Contē
ptus clauū / etiam non semper inueni
tur apud illos / qui nedum nō obediunt
sententijs excoīnicatōnum promulga
tis per papam vel suos sed etiā non est iu
dicanda esse apud illos / qui per potesta
tem secularem / aduersus tales pretenfas
sententias tueri se procurāt. Et enim na
turalis dicitur vt possit vis vi repelli. Cō
stat autem q̄ tales excoīnicatōnes nō
debent dici ius sed vis et violentia. con
tra quam fas habz liber vel homo vel ani
mus se tueri. **Undecima** Contem
ptus clauū et cōsequēter excoīnicatio
vel irregularitas / nō incurritur / dum
in premissis casibus dicit aliquis iurista
vel theologus iuxta conscientiā suam q̄
hmōi sententiē / nō sunt timende vel tenē
de. z hoc presertim si obseruet informatō
seu cautela debita / ne sequat scandalū pu
sillozū. qui estimant papā esse vnū deū
qui habet potestatem omnē in celo z in ter
ra. Veruntamē expellenda est taliū stultici
cia / per informatōnes idoneas. qui si no
lint ad quiescere. ipsi iam sunt iudicandi
de scandalo non dato sed accepto. hoc est
de scandalo phariseoz et ex malicia. non
pusillozū z ex simplicitate vel ignoran
tia. **Duodecima** Contēptus clauū
dicendus est magis foueri q̄ tolli / dū de
bentes abusu clauū resistere / diuidunt

7

4

cur inter se et impediunt se. vel per stulticiam vel per ignauiam. ne communi consensu/ si at ambulatio in domo domini. dum alij fauent abusibus. alij tollere volunt. Veritas est quod omnis via fauorabilis et humilis tentanda est cum summo pontifice/ dum male informatus/ fert per se vel suos/ iniustas sententias. quod desistat reformet. Sed si nihil profert humilis sedulitas. arripienda est virilis et animosa libertas. **¶ Finit.**

Item ab eodem

de cordis induratione

Quod durum male habebit in nouissimo. Duricies ista/ quod modo causetur. et quid est illud apostoli/ deus cuius vult miseret/ et quem vult indurat. non est mediocrius questio. Siquidem deus neminem deserit nisi prius deseratur per auersionem ab eo per peccatum. Sed derelictione facta/ cadit homo in profundum et contemnit. Contemneri vero/ deus non dat gratiam sed resistit. ac proinde non emollitur cor/ nec liquefit ad gratie susceptionem. Tandem pena damnationis infligitur. et obduratio confirmatur. Causa igitur obdurationis est voluntas auertens. et hec incipit. Voluntas resistens. et hec continuatur. Culpa permerens et hec confirmat. Deus gratiam non datur. et hec non liberat. Deus iuste puniens. et hec ordinat. **¶ Finit.**

Opusculum de indulgentiis eiusdem cancellarij

Quocumque alligaueritis super terram/ erunt ligatae in caelis. Et quaecumque solueritis super terram/ erunt soluta et in caelis. **Mat. xvij.** Collata est autem potestas hec hinc promissa/ dum post resurrectionem Christus apparens discipulis suis insufflauit in eos et dixit. Accipite spiritum quoniam remiseritis peccata remittuntur eis. et quorum retinueritis retenta sunt. **Joh. xx.** Specialiter autem et excellentius data est ista potestas clauium ecclesie. promissa prius. **Petrus ibi. Tibi dabo clauem regni celorum. Mat. vi.** Dum post resurrectionem ter interrogatus de dilectione/ dixit Christus sibi ter respondenti quod esset diligere. pasce agnos meos. pasce oues meas. Fundauerat autem Christus potestatem alligandi

di iuridice per excommunicationem dum dixerat. quod si ecclesiam non audierit. etc. Fundatur denique super praemissis/ potestas omnis/ indulgentias conferendi. Super quibus quod varij varie tradiderunt. Placuit sequentes annotare pauculas consideraciones. **¶ Prima consideratio.** Potestas clauium ecclesie/ iudicialis et forinseca/ non extendit se simpliciter et directe/ ad remissionem culpe. Ratio quod requiritur sacramentalis confessio et absolutio quod non fit in publico et iudiciali foro. **¶ Secunda.** Potestas clauium iudicialis et publica/ non extendit se principaliter et directe ad diminutionem pene/ nisi illi quod infligit aut infligere potuit/ cuiusmodi sunt pene excommunicationis. et quaricumque irregularitatum. inhabilitationum circa legitimos actus ecclesiasticos aut civiles. Ratio quod ad partem que excipit et affirmat. quia cuius est condere huiusmodi est destruere vel interpretari. Sed negatiua patet per idem argumentum a contrario sensu deductum. **¶ Tertia.** Potestas clauium ecclesie super indulgentiis concedendis/ modis quibus consuevit vti ecclesia vel ecclesie pluri/ a summo usque deorsum/ per quotatorem dierum et annorum/ praesupponit necessario remissionem vel indulgentiam in foro secreto conscientie seu confessionis sacramentalis. de facto vel in voto seu proposito. et sepius in facto. iuxta tenorem bullarum quibus inseritur hec clausula. vere penitentibus et confessis. nisi collator indulgentiarum/ intendat satis esse quod homo sit in caritate contritus/ scilicet cum proposito spe et loco confessionem facere actualem. Est autem ista fauorabilior interpretatio sine confessione quam liber. **¶ Quarta.** Potestas clauium ecclesie/ sacramentalis et in foro conscientie/ eminentior est vtilior et eligibilior in collatione indulgentiarum quam potestas sola iudicialis. Ratio patet ex praecedentibus. quoniam sine confessione sacramentali de facto vel in voto seu proposito/ nulli dies indulgentiarum vel a pena vel a culpa sortiuntur effectum. **¶ Quinta.** Solus papa supremus Christus cum patre et spiritu sancto/ potest dare plenam auctoritatem indulgentiam omnimodam a pena et culpa. quam dum confert/ dat innumerabiles et infinitos indulgentiarum dies. Ratio quia vel absoluit et quitat totam penam debitam peccato mortali. siue sit originale siue actuale. Et hec quidem est infinita extensio et atque duratio. Aut si

De indulgentiis

mutat christus penam illam debitam morali eternam/ in temporalē/ patet adhuc quod huiusmodi remissio se extendit ad infinitos dies indulgentiarum/ si tales dicere possumus dies infinitos vel eternos. Juxta illud Dies eternos in mente habui.

Sexta ¶ Solus papa christus/ gratis et absque merito alio quam suo/ facit huiusmodi commutationem pene perpetue in penam temporalem vel in plenam absolutionem. Ratio quia si talis remissio fieret ex merito illius cui remittitur/ ipsa non esset iam pure gratuita. sed quodammodo debita vel ex opibus vendita. nos autem hoc intelligimus de merito condigni.

Septima

¶ Solus papa christus/ in iustificatione impij prius natura infundit gratiam quam remittat culpam. Prius in super dimittit reatum pene eterne per infusionem huiusmodi gratie/ quam homo mereatur a peccato resurgere/ vel ab hoc reatu liber esse. Quo circa non satis advertebant qui dicebant primum actum contritionis post peccatum/ esse plus incompabiliter merito/ quam aliquem posterius elicitum. Fundantes se in hoc quod contritio merebatur liberationem a pena eterna. et consecutionem vite eterne. non ita consequentes merebantur huiusmodi remissionem. quoniam iam facta erat. **Octava** ¶ Solus papa christus potest illam tot diebus et annorum mille milium indulgentiam concedere/ quam posita reperitur in diversis concessionibus summorum pontificum vel aliorum/ sub variis temporibus locis et causis. Et forte talis enormitas concessionis ab aliquibus questuosis aut aliter male motis/ conficta est. **Nonā** ¶ Indulgentiarum concessio rationalis/ presupponit in conferente auctoritatem a christo fundatam. et in euangelio vel ex ipso explicatam. Presupponit idoneitatem et adimplerem conditionis appositae in indulgentiis. ut quod sit verus contritus et confessus. et faciat hec aut ista etc. Presupponit tertio causam concessionis seu distributionis huiusmodi indulgentiarum legitimam. clauem scilicet ecclesie non errante. neque christo reprobante. ubi non certa et evidens noticia requiritur. sed estimatio bone fidei et probabilis coniectura. quemadmodum in distributione thesauri materialis. de fisco regio vel ecclesiastico/ papa vel rex vel alius distributor attenderet. **Decima**

¶ Indulgentiarum concessio per tot milia

nedum dierum sed et annorum/ videtur difficulter saluabilis post remissionem eterne pene et commutationem in temporalem. Constat enim quod nec homo singularis in hac vita potest aut debet ad tot annos obligari penitentiam agere. cum non victurus sit per millesimam partem tot annorum. et nemo ad impossibile obligatur. Constat praeterea quod dum mundus finem habebit/ cessabit purgatorium. et ex consequenti dies penarum suarum. **Undecima** ¶ Indulgentiarum concessio non extendit se ad penas ex corruptione nature contractas per peccatum originale. Verum est enim quod papa non absoluit a siti. a fame. ab infirmitatibus. et a morte. Extendit igitur huiusmodi absolutio ad penas supradictas et infligendas/ iusto penitentialis satisfactoris iudicio pro peccatis actualibus/ vel hic vel in purgatorio. quoniam in inferno nulla est redemptio. **Utrum** vero claves ecclesie/ se possint extendere non solum super terram sed sub terra in purgatorio/ maxime quo ad remissionem pene aut venialis culpe aut excommunicationis prius late dum viueret reus nunc existens in purgatorio. sunt opiniones ad utramque partem probabiles. Et fauorabile est dicere quod sic. saltem per indirectum. propter communionem in charitate. **Sed** neque debet aliquis sic inniti indulgentiis concessis in toto vel in parte a pena et a culpa quin studiosius sit satisfacere per se et alios hic in vita. **Duodecima** ¶ Indulgentiarum concessio/ non est pependenda seu contentenda. sed amplectenda deuote in fide spe et charitate domini nostri Iesu christi qui potestatem talem clauium ecclesiasticarum dedit hominibus. Constat enim quod fructuosior est et acceptabilior deo et hominibus operatio. talibus inuitens indulgentiis/ quam altera: et hoc ceteris paribus/ non innitens. **Consilium** est igitur solum et sanum quod absque curiosa discussione de precisave evidenti et certa quantificatione seu mensuratione huiusmodi indulgentiarum studeat homo pius/ tales acquirere secundum qualitatem suae vocationis. Pondus autem valoris illi relinquere/ qui omnia facit et fecit/ in numero. pondere et mensura.

Postremo concedentes indulgentias/ rationaliter/ et in intentione et in verbis vel in scriptis

suas concessionem moderentur. vt nec di-
uine iusticie cum misericordia derogetur
nec scandalū maxime pusilloꝝ prebeat
vel ne facilis concessio maioris indulgē-
tie pro minimis vel exiguis causis / pari-
ar in arduis et legitimis pro ecclesia vel
republica negotijs detrimentū. **D**eci-
ma tertia. **S**i quis petit pro se et pseue-
ranter et pie. hoc est ad salutem et ex cari-
tate efficac est eius oratio. Pater hoc ex re-
gula magistrali que fundatur super hoc
verbo christi **S**i quid petieritis patrem
in nomine meo dabit vobis. **D**ecima
quarta. **S**i quis petit indulgentiam
peccatorum fieri sibi in hac vita potius
q̄ in purgatorio / rite petit et pie. quoni-
am pena purgatorij longe grauior est et
minus habens / immo nihil habens de-
merito. Deducit ad hoc / petitiō psal. no-
tans de triplici foro iudiciali seu puniti-
uo. Domine ne in furore tuo arguas me.
quo ad infernū vbi regnat horrenda et q̄
dāmodo furiosa iusticia propter effectū /
non ob iudicantis affectum. Neq̄ in ira
tua corripas me. quo ad purgatorij vbi
seder iusticia quodāmodo rigorosa et ira-
ta. **D**iserere mei domine quoniam infirmus
sum. quo ad p̄ntem vitam vbi sceptrum
tenet et thronum gratie dulcis misericor-
dia. **D**ecima quinta. **S**i quis
petit indulgentiam peccatorū suorum fi-
eri in hac vita ex caritate et pseueranter /
obtinēbit vitis et moriens statim euola-
bit ad celum. Sequitur ex precedētibus
quia vel per martiriū vel alijs modis deo
cognitis / purgabitur in hac vita et longe
mitius q̄ in altera puniretur. simul et pre-
mium essentialē / per patientiā merebitur
augmentari. **D**ecima sexta. **S**i quis
petit dilatiōem satisfactiōis sue fieri non
in hac vita sed in purgatorio / potest hoc
contingere culpabiliter propter debilita-
tem fidei de penis purgatorij. aut quia ni-
mis amat delicias et honores vite presen-
tis. vel asperitates exhorret. **S**i vero ve-
niat hec petitiō / ex consideratiōe fragili-
tatis proprie / et debilitate sue patientie
in aduersis / ne succumbat et peccet. tolera-
bilis videtur esse timor iste licet imperfe-
ctus sit et non omnino excusabilis q̄ quo-
dammodo diffidit de deo q̄ nō tolerabi-
liter secum ageret neq̄ q̄ daret debitā pa-
tientiā. **C**olligitur autem ex hac consi-

deratione quadruplici / ratio moralis et
theologica. **L**ur viri sanctissimi / tot fla-
gellis atteruntur in hac vita. quia confidē-
tes in dei misericordia / q̄ faciet eis cum
temptatione prouentū / petūt hic puniri
et non in finem peccata scilz etiam venia-
lia differri purganda. quorū deus petitiō-
nem exaudiens / cōmutat sententiā et pe-
nam purgatorij in penā temporalis hu-
ius exilij / et in augmentū essentialis pre-
mij scilz cum acceleratiōe paradisi. **H**inc
est illud Augustini. **H**ic vix. hic seca vt in
eternū parcas. **N**otetur de mauricio im-
peratore. qui elegit hic puniri et prodito-
rie occisus est. **S**ic aliqui iusti / viuunt et
moriuntur ignominiose quo ad mūdum.
sed mors iusti subita / quam precessit bo-
na vita. non minuit merita si moriā ita.
Propterea nil temere iudicandū. **C**ertis-
simum signum indulgentie salutaris est /
bona facere et mala pati. **L**ugduni anno
i427. **S**exta die octobris.

Subduntur alie

considerationes eiusdem pro amplifica-
tione materie super indulgentia peccato-
rum.

Consideratio prima

Eligibilis est orare pro viuīs
q̄ pro mortuis. vt liberentur a
culpa et perseuerent in gratia.
Accipitur autem oratio nomi-
ne generali / pro omni adiutorio spiritua-
li quale intelligit fieri tribus modis. **P**er
amicabilem intercessionem. per merito-
am actiōem. per recōpensatoriā satisfa-
ctiōem. **P**ater igitur consideratio quia
mortui sunt extra terminū vite. qui si sint
in purgatorio vel in celo / non indigent li-
berari a culpa / maxime a culpa mortali et
sunt in gratia confirmati. damnatis vero
non prodesse. **C**onsideratio secūda.
Eligibilis est orare pro mortuis exi-
stētibus in purgatorio vt liberentur a pe-
na / q̄ pro viuīs. **R**atio est. quia plus in-
diget. quia minus se iuuare possunt. **R**e-
compensabunt preterea cum eis bene fue-
rit in gloria quando habebunt vocem in
celo. **D**eniq̄ non potest pro ipsis esse ta-
lis oratio frustra cum sint in gratia. cum
preterea fiat ex sua iussione vel ordinatiō-
ne principali. **M**ulti rursus ita fieri me-
ruerūt dū erant in via. bona sua largiēdo

De indulgentiis

Et ita de pluribus causis seu motibus. Porro amicabile intercessio: spectat maxime ad sanctos in gloria qui sunt extra statum merendi et satisfaciendi. Sed meritoria actio pertinet ad solos viatores. Recompensatio similiter satisfactoria spectat ad eos tam pro vivis quam pro mortuis qui participes esse possunt. Expediit demum: ut omnis oratio nostra ecclesie communioni se coniungat. **Tertia consideratio.** Eligibilis est homini viatori procurare sibi iuamentum spirituale in vita sua ut liberetur a culpa et pena: quam expectare per fundationes aut alia pia testamentorum legata post mortem quae talia sibi fiant. Sequitur ex consideratione predicta: quia post mortem ista non perderunt sibi ad melius nisi quod liberetur a pena si sit in purgatorio. Nunc autem dum vivit sibi prodesse possunt ad liberationem culpe et inventionem gratiae: nec non ut in gratia finaliter perseveret. Rursus ex alio quia liberalius et difficilius est dare in vita quam relinquere post mortem distribuendum. **Quarta consideratio.** Eligibilis est ceteris paribus agere opus satisfactorium ex charitate pro vivis aut mortuis: quam opus solum meritorie actionis aut amicabile intercessionis. Patet quia satisfactio includit tria simul et non e contra. Juncto quod opus meritorium simul et satisfactorium: non minus meretur de premio essentiali vel augmento gratiae ex hoc quod est satisfactorium pro certa liberatione a pena: quam si non esset alicuius pene deletivum. alioquin non expediret satisfactio si in diminutionem gloriae (que incomparabiliter melior est quam a pena liberatio) verteretur. Additum est ceteris paribus: quoniam opus meritorium non penale et per consequens non satisfactorium: ut sic posset fieri cum maiori caritate circumstantiis alijs meliorantibus actionem: quod liberatio a pena non equaliter augmento gratiae in presenti vel gloriae in futuro. **Transferebantur consideraciones ad omne genus suffragiorum etiam illorum: que habent efficaciam ex vi operis operati: ut in sacramento missae.** Concludit insuper ex praemissis quod non semper eligibilis est adquirendae indulgentias per liberationem a pena vel satisfactioem: quam alijs operibus vacare dum praesentia fieri cum maiori charitate. Et ita dicere de operibus vite active: ut de ieiunijs aut alijs afflictionibus penales: et tamen satisfactorijs. **Patet iterum fatuitas illorum: qui so-**

lo intuitu laute sustentationis habende: se onerant operibus satisfactorijs per alienis. Secus si ex magna et sola charitate per mortuum hoc faciunt. Et dum sentiunt se vtilius et accommodatius iuxta vocationem suam occupari circa talia opera quam circa puras et altas meditationes et excessus mentales: qui paucorum sunt valde. Aut subinde quia sunt obligati propter receptionem sustentationis corporalis per fundatores vel alios: taliter exerceri. **Collige ergo quod indulgentie peccatorum: proveniunt multis modis.** Primo est satisfactio propria voluntarie facta. Secundo est satisfactio propria in confessione suscepta. Tertio satisfactio per alium per se persoluta in corpore vel in donis praesertim cum auctoritate commutantis. Quarto per indulgentias ecclesie seu prelatorum. Quinto per communicationem suffragiorum communium sicut in monasterijs et ecclesijs. Sexto per patientiam in adversis cum obsecratione quod in partem suae purificationis convertantur: nam dominus in tribulatione peccata dimittit. Septimo per omne opus ex caritate factum: quod cuius spectet ad contemplationem: si iungatur intentio vel oratio: quod valeat ad indulgentiam peccatorum. Sic enim dictum est de maria magdalena quia dimissa sunt ei peccata multa: quod dilexit multum. Et ad seruum. Omne debitum dimisi tibi quia rogasti me. Valet octavo vehementer omne opus misericorditer: primis impium secundum opera misericordiae: tam spiritualia quam corporalia: quorum quolibet ad septenarium rediguntur. Sic enim dictum est daretur dabitur vobis: dimittite et dimittetur vobis. Postremo pietas gratuita dei: scilicet orationes suorum praevenerit et confert sepe indulgentiam quale nullis precedentibus meritis haberem: imitando eis: hoc semper supposito quod super mus papa dominus noster Iesus christus: has indulgentias certificabit et confirmabit. Qui nos semper dirigat et conservet in operibus mandatorum suorum. Qui cum deo patet.

Explicit opusculum de materia indulgentiarum.

Uersiculi super mate

Arbtrio papa proprio. si clauibus vti possit. Cur sinit vt pena pios cruciet? Cur nō euacuat loca purgandis animab⁹ tradita? Sed seruus esse fidelis amat. Deserit ergo fidem male dispēsans. Neq; prudens clauibus vsus inest. Dans capiēsq; tremant profectus certe est magnus bñ clauibus vti. Quando fit hoc sempunctio sola docet. Larus in ecclesia thesaurus et vtilis assit. quēdat larga manus. prodiga crimen habet. Cuius angelicis neq; hic mandare viator. Cōmendare potest orat vt ecclesia. Impie peniteas. tunc indulgentia fiet. Infinita tibi: pena breuis superest. Pena tamē grauis est cautus releuare studebis. Diuicijs sparsis muneribusq; pijs. Dans aliquod minus vis indulgētia proficit. Proderit. z nulla dona deo pereunt. Paucula sunt dona. sunt de rebus perituris. Accipies celis premia perpetua.

Glosula. Larus in ecclesia. Nota hic triplex conditio cōcurrere debēs in largitiōe indulgentiarū. nō prodiga. Q nō veniant incōtempū. q; sint ad publicū pfectum. q; nō sonent turpem questū. Unde quo ad scōdam causam. paup et eadē caritate dat d. sicut diues dat talentū lz meritū essentialis premij sit equale in ambobus nō tamen oportet hoc de premio accidentali remissionis pene debite peccato. z in hoc potest esse cōditio diuitis melior iuxta illd. redemptio anime viri proprie diuitie. Fundat etiam positio q; actus exterioriores possunt addere sup meritū interi⁹ z essentialē meritū accidentale multis modis z causis hic omisiss. Videtur modus loquendi in forma absolutionis cautus esse licet nō multum clarus dū additur in fine q̄tum clauēs ecclesie se extendunt. et hoc idō forte dicitur propter tres causas modo dictas. **Finit**

Responsa eius. dem cancellarij parisiē. ad q̄stiones quatuor sibi p quendā familiarem motas. **Q**uarum prima est ista. An male loqui de alijs in eorum absentia. sit semper peccatū? Quaz deter-

minat per tres cōclusiones. **S**ecunda questio si quis fictē cōfiteatur. An iteruz teneatur de omibus confiteri? Hanc determinat per distinctōnem de quadruplici fictōne. **T**ertia. si habeatur suspitio de illo qui cōfiteretur et nō sufficienter discusserit cōsciētiā suam. An talis possit absolui nulla inquisitiōe sibi factā de peccatis vnde suspitio habetur? Quam soluit similiter per distinctōnem. **Q**uarta questio de altaribus fractis de cingulis sacerdotum non benedictis et de castis refarcitis z sic de similibus. Utrum sit peccatum cum talibus et in talibus missam celebrare? Ad quam responder p auctoritates.

Prima questio

Queritur an male loqui de alijs in eorum absentia sit semper peccatum? Videtur q; sic. qz null⁹ vellet q; hoc de se aut sibi fieret ergo nec debet hoc facere de alijs aut contra alios. consequētia tenet per illam generalem regulam diuini iuris et humani. Quod tibi nō vis fieri alteri non feceris. Sed in oppositum arguitur. quia si sic tunc fere totus mundus esset in periculo damnatiōis pperue etiā multi religiosoz.

R

Questiones quedam

¶ Nam cōiter cum homines cōueniunt declinant facillime ad loquendū de absentibus/et vtinā tam cito de eorum bonis sicut pro dolor de eorū malis. Nonnūq̄ tamen aliqui loquūtur de mala vita politiciam regētū et aliorum seculariū vt autē intentiōe non mala. ¶ Pro responsione itaq̄ Sciendū. q̄ actio moralis libera/accipit vel vituperiū vel laudem et peccatum/ex suis circumstantiis. et specialit̄ ex circumstantiā finis. Inquirendū est igitur ad quē finē dicat̄ malum de absentib⁹. Et occurrūt sex fines generales. Quandoq̄ hoc fit ad destructiōem presentīū et id audiētū. vt caueant similia facere. Quāq̄ fit ad p̄ntium cautelā. ne scz ex ignorātia decipiant̄ p̄ malam aliorū societate quos presunt bonos. ¶ Quāq̄ etiā fit ad vtilitatem absentīū vt videlicet presentes eis referant pro ipsorū correctione et emendatione. Quandoq̄ fit ex quadā compassione amicabile. vt scilicet seipsum et audientes referens prouocet ad orandū instantius pro aliorū peccatis et eorū cōuersiōe. Quandoq̄ etiā fit ex sola curiositate et asueta loquacitate et quadā libidine loquendi de alijs. Quādoq̄ autē fit ex odio vel inuidia ac pro diminutione fame aliene et ex animi indignatione.

Sit erga prima cō-

clusio. ¶ Primis quatuor modis potest esse non solum licitū /imo et meritorū/ referre mala absentīū. dummodo tñ non intendebat̄ principaliter alius finis q̄ aliquis prenotatorū quatuor. Et si nō miscet̄ alia intentio fermēta et sibi ipi mētiens. Atq̄ dū bene p̄uideat̄ ne sint falsa que dicūt̄. Aut in malo vltra q̄ in se sunt per referentem ampliata. Aut forsan sine stre interpretata. Ac etiam q̄ nō plus noceat talis locutio absentibus et eorū fame q̄ pro fit p̄ntibus et eorum edificationi. Quoniā pro puo bono cōsequēdo nō est magnū malum cōmittendū

Subiungam⁹ etiā

secundā conclusionē. ¶ Scda conclusio. Male loqui etiā de absentib⁹ ad solū satisfaciēdū proprie loquacitati et libidini loquendi de alijs/ qui est quintus mod⁹ seu finis inter predictos/ etiam si sit pro sola deductiōe tempis et quasi pro solatō

vsque tempus sine tedio transeat/ vit aut nunq̄ excusat̄ a peccato et sepius irāsit in mortale peccatū. Tale enī verbū nō solū ociosum (de quo iuxta terribile veritatis cōminatōem sumus reddituri ratiō) sed et cōiter est p̄nciosum et multipliciter nocētū. Nam habem⁹ ex tali verbo occasiōnem et rationē magne damnificatiōis aliorum/ in sua fama. Etia p̄ hoc cadūt sepius sime tam loquētes q̄ audientes. vel in indignatiōem cōtra eos de quib⁹ fuit oblocutio. vel in falsam testificatiōem propriā tam cordis q̄ oris. dum videlicet cogitatio interior pensans corā se posita aliena mala. et sua propria quādoq̄ similia aut maiora/ palpans tunc et inflat̄ dicendo. Gratias tibi ago dñe deus q̄ nō sum ego talis qualis iste de quo tāta mala referūt. Et sic miser cadit in foueam quam fecit et cum illo euangelico phariseo false iustofit peccatore quē ipse iudicat si non deterior. ei tamen p̄pter suam supbiā similit̄. quia etiā peccator vt alius. et si alio mō. Et hoc pharisaicū viciū tam in loquēdo q̄ in audiendo cōcipit̄ facillime. et fit saltē affectu. etiā si raro videat̄ iudicare aliter. et id ore manifestare minime attemptet. ¶ Si quis autē queret signū quō sciat̄ quando ex bono sine loquat̄ aut malo de malis p̄mit⁹. Respondet q̄ dum loquit̄ aliquis ad bonū ist⁹ cui⁹ mala cōmemorat. vtputa vt in se et audientib⁹ prouocet mentē ad orandū pro talis emendatiōe/ necessariū est vt sentiat tunc in se quadā ad eundē de quo fit sermo compassionez piā dulcemq̄ misericordē et caritatiuū affectū. Et etiā requirit̄ vt nō nimis longum tēat sermonē de tam mala materia et despicibili. Sicut piā mater nō delectatur in narrādo longe mala filij sui. nec etiam dicit illa nisi ex necessitate. vtputa ipi medico aut illis qui eius saluti poterunt prodesse et malū adiacens auertere. Sic itaq̄ narrando suspirat alte. tristatur. dolet. et abbreviat sermonē quantū preualet et quantū videtur sufficere ad ostensionē infirmitatis que sibi tante tristicie causa existit. ¶ Sed dū quis loquit̄ malum de alijs ex loquacitate/ sunt signa opposita. quoniā tunc sentit indignatiōnem animi contra eos de quorū malis loquitur. et cū quadā amaritudine fellis corrodit̄ mordet ipsos absentes et verbis suis venenat̄

linguaq; sua sicut gladius acutus acu-
ta/lacerat sine misericordia. sine aliq; com-
passione. nec ponit finē verbis suis. quia
satiari nequit eius vorax inuidia. qm licz
crudas omnes carnes et totū sanguinē ei⁹
quē deuorat/quantū in eo est/ absumpse-
rit. Et quis cōscientia sua sibi clamet qd
talia agendo/ neminē edificet imo r non/
nunq; audietes scandaliset/ nō tamē ad/
huc cessat/ quin qntū temp⁹ patifvenenū
suū totaliter effundat. **I**te signū est nō
fallax. cum sic loquēdo malum de absentib⁹
bus/eos corrigere minime curat. **D**oc au-
tem sciri ex eo potest. quia pñtib⁹ nō cō-
mittit vt absentibus caritative ea que ip-
se inuide refert denūciat. immo persepe
postq; ad cor reuertit/ timer ne id faciant
essi factū foret/ nō equo animo sustineret
nō quia doleat de alteri⁹ iniuria r sua pro-
pria culpa/ sed magis de sua vilificatōne
et detractōis nota. nollet enī detractor re-
putari. q; esse non viter. **I**tem signū
efficax videtur. vt loquens malū de alijs
interroget cor suum corā cordium inspe-
ctore deo cui mēiri nō potest. q;uis pos-
set mēiri iniquitas sibi ipsi. et querat an
vellet qd ali⁹ sic loqueret de se coram alijs
ea intentōne ea forma r sic de alijs circū-
stātijs qualiter ipse loq̄tur de alijs. Et ni-
fallor vt frequēter respōdēbit sibi cor suū
si mendaciter veritatē tamē supprimere
noluerit/ se hoc nequaq; velle. **S**ignum
ergo mali est. **D**oc clauo retunditur non
nulloq; excusatio falsa r friuola/ qui cum
locuti fuerit ad libitū suum de proximo-
rum suozū malis/ audent si super hoc ob-
iurgent dicere/ etiā quandoq; cōstanter li-
cet mendaciter/ se hoc fecisse nō malā intē-
tione. neq; animo cuiq; nocendi. r nullo
modo ex inuidia. **E**t si rursū interrogā-
tur. **A**n ergo ex singulari id egerint dile-
ctione r amicitia r ad magnū pfectū aut
cōmodum absentiu r an similia dilectio-
nis et amicitie signa velint erga se consi-
militer fieri. laqueis perplecitatē ita ca-
pti r irretiti sunt. vt vel manifestum con-
tra suam cōscientiā proferre mendaciū
vel verbum iniquū r dolosum iniuste di-
xisse contra proximū fateri cogantur. q; r
vtrumq; malum est. **M**alum igitur et
valde malum multūq; piculosum est ho-
mini esse promptū ad loquendū malū de
absentibus. **E**tiam ceteris malis que in-

de sequitur circūscriptis mens tam loq̄n-
tis q; audientium impedit a melioribus
et salutaribus postmodū et hoc. etiam in-
uita. **C**um enim post fuerit orandū et deo
seruendum/ ad mentē redeunt placeatyl
displiceat. cum quadā quasi violētia que
prius incaute commisit vel admisit cum
mala complacentia. **Q**uanto cōsultius
est itaq; loqui de bonis aut de peccatis r
malis proprijs/ q; ita rodere dente canis/
no alios. **C**ix deniq; seruat mensura qm
misceat mendaciū. r malum augmentat/
r ad prem semper trabatur deteriorē. et
pene in nullo excusetur aut alleuetur/ vt
sic fiat supra modum peccans peccatum
quasi vnū aut simplex peccatū non suffi-
ciat in pñciem ipsius obloquētis.

Conclusio tertia

Loqui malum de alio ad finem sextū
scilz directe ex odio r inuidia semp est pec-
catum. **E**t quando notabiliter leditur p
hoc aliena fama. r dum loquens hoc ad-
uertit in sua cōscientia/ aut aduertere pos-
set est grauius peccatū sepissime q; furtū.
aut q; foret eius carnū in die veneris vel
ieiunij ecclesie magni cuiuscūq;. **S**alu-
bre itaq; consiliū est ad vitandū tam grā-
de piculuz anime. vt homo discat r assue-
scat ita honeste loqui de absentib⁹. sicut
loquendū esset si ipsi presentes essent r p-
sonaliter de se sermonem prolatū audiret.
Itemq; vt homo semp timorē dei ha-
beat pre oculis cordis/ qui vniq; vbiq; est
presens. et in cuius cōspectu loquit qui-
cumq; loq̄tur. **N**on solum autē hoc sed et
cor intuet. r reddet teimpe suo vnicuiq; iu-
sta opera sua. **O**ret ergo necesse est quili-
bet vt ponat domin⁹ custodiam ori suo.
Sed et audientes caueant sibi ne sint
prurientes auribus. vt delectet eos audi-
re aliena mala. quia iuxta beati Hieroni-
sententiā verissimam. **E**que reus est qui
detrabentē libenter audit sicut is qui de-
trahit. immo nōnunq; ampliori reatu cō-
stringitur/ propter prestitā alteri occasio-
nem. **S**i enī ipse non libenter audisset/
forsitan alter tacuisset. **E**t vt ampli⁹
ptimescamus tam piculosum lingue vici-
um aduertendū. **Q**uē cōmuniter fm docto-
res comparatur nō solum furto sed r homi-
cidio. immo r preferūt hac rōne **Q**uia in
bomicidio occiditur corpus vnū. **I**n

Questiones quedam

detractionis vero vicio occiditur anime plures. quia anima detrahetur. anime detractor: em libeter audientium. et quandoque etiam anima eius cui detrahitur. Item non minus facilius satisficit pro homicidio corporali et furto quam homini homicidio et furto spirituali scilicet detractio. Ratio quia in illis quantitas damni estimari potest. et sic correspondens emenda subsequi. In istis autem neque cum non satis constare possit in quot hominum cordibus mediate et immediate detrahens bonam opinionem et famam eius cui detraxit occidit atque furtive bonum fame (quod inter omnia alia corporalia et huius vite bona multum est preciosum) subtraherit. unde et difficulter satisfacere ipsi lesio potest. Cum tamen iuxta beatum Augustinum peccatum non dimittitur nisi ablatum restituatur. Quomodo autem restituetur cui ignorat quantum debet. Itemque inter cetera peccata istud quodammodo est inhumanius et bestialius. quia lupinum. Dicitur namque quod mus musum non comedit. nec canis canem. nec bestia aliqua bestiam sue speciei. sed bene alterius. Sola lupa excepta. que (ut aiunt) cum fame premit lupum comedere non veretur. Sic detractor homo hominem sue nature consortem tanquam lupa rapacissima dentibus detractiois rodere comedere et occidere non erubescit. In hoc a lupa differens. quod illa comedit carnes recentes. ipse autem quandoque carnes fetentes et iam putrefactas. quando videlicet non tantum vivis sed et dudum iam mortuis / dentes mordaces / detractorie iam infigit. Abominandum malum et valde odiendum. Bene ergo sapiens vocat detractores deo odibiles. Cum tamen scriptum sit de deo. nihil odisti eorum que fecisti. In signum magne detestatiois (hanc dubium) peccati detractiois dicit deus odire detractores qui nihil odire solet eorum que fecit. Aut restat dicere quod detractores non sunt sua factura. non quidem secundum eentiam sed propter singularem eorum malitiam. Unde et hac de causa beatus Augustinus vir scientia et vita utriusque preclarissimus / ad tantum detestabatur hoc viciu / ut circa mensam ubi communiter de facili lingue peccatum iuxta beati Gregorii de diuine epulone sententiam se immisceret hec metra prout in eius legenda reperitur / scripta haberet. Quisquis amat dictis absentium rodere vi-

tam. Hanc mensam indignam non erit esse sibi. Et factum comprobaret quo scripto statuerat. Cum quidam episcopi (prout ibidem legitur) ad eius mensam cepissent incaute laxare linguam in detractioem absentium / aiebat. Nisi cessarent / ipse illa metra deleveret et de mensa recederet. Hinc etiam est quod religionum fundatores / considerantes multiplex in lingue vicio pendere anime piculum / sanxerunt prouidissime / summo remedio. iuge pro loco et tempore suis sequacibus silentium. certas penas in robur sanctionum suarum contra transgressores adijcientes. Et clarum est experientia docente quod ubi censura hec silentij seruatur artius / ibi religio viget laudabilius et profectius. Porro quod custodia oris cuiusque sit necessaria propter cauenda mala preacta / specialiter tamen hec oportuna est religiosis et sacerdotibus christi. quorum oratio non diabolicis ioculationibus sed diuinis die noctisque laudibus repleta esse debent maxime etiam propter illa tremenda sacrosancta corporis et sanguinis christi mysteria. que ipsorum oratio quotidie quasi tangere habent. Demum male loqui volens loqui de alio / debet primo considerare seipsum / fragilitatem suam. et proprios defectus. et quomodo indiget etiam misericordia dei ipse ne cadat. sicut ille cecidit de quo loqui intendit. immo iam similiter et forte plus grauiter cecidisset / nisi diuina gratia se preseruasset. Nemo quippe sanctus aut innocens / viribus suis. Penser quoque si ipse esset in statu aliorum ut alij faciunt faceret et quandoque peius. Occasione peccandi namque que valde multiplex est data / difficile est non peccare. immo singulare dei donum tunc peccatum posse vitare. Nam si homo qui non nisi se et linguam suam regere habet / ita sepius deficit occasione se offerente / ut cadat tam facile in peccatum detractiois et cetera mala. nec potest esse dominus sui ipsius / quid rogo hic estimare pie debebit de ceteris qui non solum se / sed et alios multos diuersorum et mirabilium morum habent regere. Nonne si qua viscera pietatis et fraternae caritatis in eo fuerit pro his talibus si non omnia punctualiter ad rectum dirigunt magis deuote orabit quam detractorie lacerabit. Regratiabit itaque deo. quia se in tuto locauit. et compartiet fratribus (quia omnes unum habent patrem in

celis) tam varijs et multis piculis etiā nō tantū pro se. sed pro cōi salute expositis.

Deniq; timeat nihilominus sibi vsq; parere diuinū iudiciū. cum nō vere iudicare alienū seruū qui dño suo stat aut cadit. **S**tabit autē potius qm̄ potens est dñs stabilire eū. hoc enī pie debet presumi magis q̄ q̄ cōdēnet. **A**lia innumera sunt in sacris scripturis. **E**t ex dictamine etiā plura sunt filia iuris tam diuini q̄ hūa/ni. quib; homo se iuuare cōtra tā pestifera viciū lingue poterit. pariter et munire. q̄z diligēter debet aduertere. et in effectum deducere ne forte alias frustra sit q̄cqd boni agi. **A**duertat etiā q̄ licet totū pene humanū gen⁹ pctō lingue cōiter periclitetur pauci tñ sunt q̄ debite inde cōterant cōfiteant^r et satisfaciāt. immo repiunt nōnulli adeo mētis oculo ceci/ q̄ detractōes adularōes calūnias et ceteras manifestas oris damnādas neq̄cias. nō reputant apud se pro peccatis. qui si forent de laicoz nūero lrās ignorātiū/ viderent^r vtiq; excusandi. nūc āt excusatōez nullā hñt de peccato quia prohdolor et lrāri et clerici et qñz habitu religiosi sunt. **T**imere q̄z deberēt merito hoīes. ne si abutant lingue sue bñficio ad deū laudandū/ et ppiā salutē operandū/ sibi cōcesso/ in extrema sua necessitate videlicet in horrende mortis hora/ vsus debitus tam nobilis doni/ iusto dei iudicio eis subtrahat/ cum eo pmaxime indigebūt/ ad confitendū peccata sua/ et ad exponendū necessitates suas/ et ad cōmendandū aīas suas deo et sc̄tis suis et eorū amicis etc. **L**ongiq; q̄z intēdebam⁹ et forsā duri q̄z debueram⁹ de vicio lingue differuim⁹ **S**ed nemini displiceat/ null⁹ sinistre dijudicet. p cōi bono factū est. corā deo loqm̄r. nulli in p̄emptū **F**init

3 Secunda questio

Querit si q̄s fictē cōfiteat/ an teneat de oib; cōfiteri. **R**espōsio hic p̄supponēda est vna distinctio magistralis de fictōne. **Q**uia quedā fictio est p̄nigiose mentiēs. Quedā dolose dimidiās. Quedā patēter inficiēs. Quedā insufficiēter discutiens. **F**ictio triplex prior impedit ne p̄fessio vel p̄ntsa absolutio valeat ipsi sic fingenti. quin oporteat vel necessariū sit itez de oibus sacraliter cōfiteri. **Q**uarta p̄o fictō

p̄t inueniri licet nō bona/ nō tñ sicut prior equalit̄ mala. vbi licet absolutio non cōferat grām nec pctā deleat/ cōfert tamē cessante fictōe. nec oportebit de sic confessis/ iterū confiteri. **C**ōueniūt in hoc satis doctores qz p̄muniter doctores dicūt q̄ vnū peccatū mortale nō delet sine alio alias nāq; seq̄ret q̄ grā stare siml^r cū peccato mortali. **M**entiēs autē in confessio ne p̄nigiose/ peccat mortali. **S**ec⁹ autem est de mendacō qd ex genere suo alias eēt solū veniale vt videlicet miscēdo qñdā leuem circūstantiā falsam vel excusatōez friuolā. **F**ictō autē sc̄da sc̄z dolose dimidiāns. dicit q̄ tacet solū ad celandū suū peccatū vni certo sacerdoti. at tamē p̄ponit b̄ certo alteri confiteri et hoc facit in fraudē integritatis ipsius cōfessionis. videlicet ne vilis reputet^r si hoc peccatū tali detegeret cui iam forsā alia plura detegit grauiora. reseruans hoc cuiusdā alteri qui prior a nescit. vt fallaciter repiatur apud humanū iudiciū peccator pius/ qui corā deo est peccator magnus. **S**i autē hec dimidiatio fiat absq; dolo. vt puta iusta rōne. cū videlicet cōfitens h̄z aliq̄s casus p̄pter q̄s ex cōicatus est. vel qui alias superioribus sunt reseruati et ille superior verisiml^r nō audire vult alia nisi ea sola que sue auctoritati reseruata sunt specialiter. vel etiā dū confitens quantum in eo est patus esset om̄ia confiteri vni sacerdoti/ et idem etiā patus est oīa audire/ sed nō eadē hora. **A**ut etiā dū confitens habet aliquod peccatū de quo p̄sumit probabiliter q̄ si tali sacerdoti confiteret tale peccatū/ ipse forsā inde scādalifaretur sc̄z sacerdos. vel in fide. vel in moribus. vel ideo quia forsā tangit personā sacerdotis. put casus poterit occurrere possibilis. et confitēs pro tūc non h̄z aliū ad manū cui confiteatur integraliter. aut si haberet/ nō tamen bñ auderet p̄pter suscitōnes sinistras cauēdas/ aliū pro tali vice accedere. **P**̄mōi fictio dimidiāns. qz non fit dolose. immo nōnunq; religiose et prudenti discretiōe/ nō reprobat̄ a doctoribus cōiter. **L**icet enī confessor vices gerat dei in audiendo cōfessiones: nō tñ ob hoc est deus vel angelus. **S**ed hō. vñ nimirū vt homo pōt scandalizari. **F**ictio tertia que est patēter inficiens/ fit dum cōfitens retinet adhuc propositū actualiter iterū peccandi nec habet propositū iūtra

Questiones quedam

confessoris voluntate/ iniuste ablata resti-
tuendi/ satisfaciendi alijs prout foret sa-
tisfaciendū. Et hec fictio relabit/ et coinci-
dit in duo mēbra fictōis priora. Ratiō qz
vel hic est celatio pcti mortalis. scz si non
cōfiteat hoc propositū peccandi. vel est p-
niciosum mēdaciū scz si dicat se penitere
et dolere peccasse/ cū manifeste opposituz
oñdant signa sua ex quo nō vult satisfāce-
re iuxta sacerdotis iudiciū. Et sic fictio
hōi/ q̄si eadē est cū primā vel scdā. **F**i-
ctio quarta q̄ est insufficiēter discutiens/
pōt p̄tingere multipl̄. Primo ignorādo
scilz factū qz nō fuit sufficient̄ recogitatū
Secōdo ignorādo si factū sit pctm̄. saltē
mortale. Tertio ignorādo p̄supposito pri-
mo qz sit pctm̄ mortale/ si sit taliter et exp̄s
se confitendū. Quarto ignorādo si dispi-
centia peccati sit principaliter in cōfite-
re nō ratōne culpe sed ratōne pudoris et pe-
ne. Quinto ignorando si motus in dete-
statiōe peccati/ sit satis intensus vel non.
Sexto ignorando si ponat̄ ober abso-
lutioni/ p̄positū nō abstinendi a pecca-
to. **H**is p̄missis itaqz p̄suppositis dicē-
dum est ad questionē qz cōfessio nō est p̄-
ter aliquā istaz sex fictiōnū. quarta fictiō-
nem q̄ insufficiēter discutiit respicientiū/
iteranda. Nec etiā est iterāda p̄ter fictiōez
scdā/ p̄ ea pte cū addit̄. Si nō dimidiat
dolose. S; sub respectibz dimidiat ibidē
supius exp̄ssis. Alias vero et p̄ter primā et
p̄ter scdā et p̄ter tertiā fictiōez est de ne-
cessitate salutis/ vt de oibus itez sacral̄
cōfiteat/ ipse sic fice cōfessus. **O** aut̄ non
sit iteranda cōfessio p̄ter scdā fictiōem
pro ea pte vbi nō dolose dimidiat/ nec nō
p̄ter quartā fictiōem/ cū suis sex speciebz
huius ratio est ista. qz ipsa cōfessio/ obtinet
et hēbit efficaciam vel in absolutōe sacramē-
tali virtute clauū ecclesie. vel postmodū
cessante fictione hōi. sicut fit etiā qñqz
in baptismo. Et ita cōcordat satis sanctus
thomas/ cū ceteris doctoribz. **F**init

Tertia questio

Querit̄ si habeat̄ suspitō de illo
qui cōfiteat/ qz nō sufficiēter di-
scusserit cōsciam suā. An talis
nihilominus debeat aut possit
absolui/ nulla inq̄sitiōe facta vñ suspitio
habet̄. Rñdet̄ sub distinctiōe. **A**ut enī
cōfessor nō est curatus. ita qz cure officio

minime teneat illum audire. Si sic tunc
potest querere dilatiōes vt ambo interim
melius deliberēt. vel ipm̄ simplr̄ remitte-
re ad aliū confessorē. **S**i autē cōfessor
ipse sit curatus/ et p̄ cōsequēs debitor au-
diendi hōi cōfessionē/ tunc adhuc est
distinguedū fm̄ qualitatē p̄sonaz. **N**ā
si cōfiteat sit adultus et discretus/ pōt fie-
ri vnū e duobz. scz vel vt petat̄ ab eo si ve-
lit moneri p̄ inq̄sitiōes de statu cōscien-
tie sue/ libenter et sine scādalo et si tūc appa-
reat ex rñsione sua qz nō fiat scdm̄. dicēdo
videlicet qz debet esse certus/ cōfessionē suā
vel absolutōem nil valere/ si sciēter aliq̄d
peccatū celauerit. nec est intētio absolu-
tis nisi sub hac cōditōne tacita vel exp̄ssa
scz. **S**i tu cōfiteris. et aliq̄d pctm̄ tuū ce-
laueris sciēter/ ego non absoluo te. **E**t tu-
tius est vt hec cōditio teneat̄ mente tacite
qz exprimat̄ ore aperte/ in absolutōis for-
ma. **S**i vero p̄sona cōfiteat̄ sit simplex et
humilis. ita qz satis appareat velle liben-
ter informari sine aliqua turbatiōe et re-
calcitratiōe/ tunc omnino pium est/ saluta-
re et meritoriuū/ vt cōfessor ipse talem iſtru-
at. **S**olū vt hoc fiat pederenti prudēt̄ et
discrete nec dure sed blande et dulcit̄. **N**ec
aduertat̄ etiā si scādaluū aliquādo fame
proprie etiā exteriū inde videatur oriri
posse. **N**on enī possumus immo nec dēm̄
oibus scandalis vitādis occurrere semp̄
saltem actiuis. put̄ exempla sufficiētia ha-
bemus in saluatore nostro cuius q̄uis p̄-
fecta sunt opa/ nihilominus tamē phari-
sei nōnunqz in eis scandalizati sunt.

Quarta questio

Querit̄ de altaribz fractis. de cigu-
lis sacerdotū nō bñdictis. et de ca-
sulis resarcitis et sic de silibz. **U**trū
sit pctm̄ in et cū talibz celebrare missam.
Rñsio fm̄ sententiā bti ambrosij ad Aug.
qz in oibz talibz q̄ sunt iuris pure positivi
pōt teneri consuetudo patrie seu puincie
aut diocef̄ in qua hō cōuersat̄. qñ plar̄
mediatus et alij cū qz scitu pbabil̄ talia
fiunt tolerāt hōi. **E**t enī cōsuetudo cir-
ca talia positua/ in p̄res optia. etiā q̄cqd
in cōstitutiōibus/ etiā redactis in decreta/
libus vel decretis vel etiā synodalibz aut
iurispitorū decisionibz inueniat̄. **L**eges ei
instituit̄ cū pmulgant̄. et vigore hnt̄/ duz
moribz v̄tētū approbātur. **A**lioquin cō-

stitutes positue/ nō essent nisi in laqueum et offensiones et scādalu. nedū insipiētū sed et sapientiū. Aduertendū tamē q̄ nō facile est circa singularia semp̄ discernere p̄ regula q̄i generali. que cōsuetudo debe at dici sufficiēter cōprobarat vel tolerata ē supiores/ p̄sertim vbi nō habet sufficiēs scientia seu cognitio quid etiā sit de iure pure positio. **¶** Facit p̄ hac r̄sione totū illd qd̄ dicit doctores de obligatiōibz religiosoz in suis votis et regulis quēad modū de hoc alibi latius tractatum est.

1 Sequuntur questio
nes alie cum responsionibus earū ab eodē cancellario datis.

Dabitabat nup̄ aliq̄s/an delectatio cordial/ q̄reda sit in fuitio dei/ tā practico q̄s speculario. **¶** Videt enī talis delectatio esse fornicatio seu libido quedā spūalis. que nō deū prop̄ se solū querit/ zelo amicitie pure gratuite sed prop̄ se. **¶** Exēplū de officiantibz clericis alicui ecclesie. propter distributiones horarias seu quotidianas. **¶** Exēplū aliud de sponsa que nō diligeret sp̄sum prop̄ aliū nisi prop̄ delectatiōem osculorū cum sibi. **¶** Sed videt ad oppositū. **¶** Primo illd psal. delectare in dño. et dabit tibi petitiōes cordis tui. **¶** Rursum illd phi. delectatio cōseruat opantē hominē in opatiōe. **¶** Et itez signū adq̄siti hitus. est delectatiō in opatiōe. **¶** Uterq̄ deus reddēs cām p̄plo isrlitico maledictiōnū suaz dicit q̄ nō seruiert deo in gaudio cordisq̄ leticia. **¶** Et alibi. **¶** Gaudiū dñi/ fortitudo vestra Qui sentētie confirmator fuit antonius dicēs q̄ ynica ratio cōuincēdi inimicū/ est leticia spūalis. **¶** Et hec fert̄ adeo in eo v̄guisse vt ab ignorātibz eū prius in vultu cerne/ ret. **¶** R̄sio nihil est hōi tutū in hac vita. cū nec ipsa vel virtutū (sicut d̄r in prosa) tuta sit victoria. **¶** Itaq̄ nihil est q̄ nō cōtūgat abuti. **¶** Et si nō formalr̄ s̄z obiectaliter. **¶** Sūt hec verba theologis nota. **¶** Profecto cōstat q̄ delectatio in deo sincera et casta laudabilis est sicut allegatū est. tātum modo iūgatur hūilitas et pietas sine insolentia. **¶** S̄z addebat inq̄rens q̄ nullaz p̄t sensualē vel spūalē delectatiōē admittere. quin tristitias incompatibilr̄ maiores inueniat si non in delectatione diuine re

cordationis se iugiter exerceat. et h̄ sciens querit in dño p̄ meditationē delectari. **¶** Respondet q̄ h̄ agēdo de seip̄t vias ist̄ spūalis et q̄si claustro concludit/ ne vagari libeat extra se. cui consonū est illd de cāticz. **¶** Sicut lilium inē spinas. q̄ sunt ibi q̄si sep̄es ab extra ne dissipator introeat. et ab intra ne exeat vaga. i. vane acta. **¶** Itaq̄ meli⁹ est sibi facere deū delectatiōē forte min⁹ castā q̄s honestū sit/ q̄s mūdi. carnis et diaboli delectatiōibz inherere. **¶** Rursum in ferebat. q̄ fastidio sibi sunt oēs mūdi circa prios occupationes q̄ntūcūq̄ videāf̄ pie vel honeste. quēadmodū si sponsa nihil aliū q̄rat nisi q̄ impetret illd de cāticz iniriū. **¶** Osculef̄ me osculo oris sui. **¶** Querit itaq̄ solū amare et amari. **¶** S̄z mirādū eēt nimis si non has amorz delicias corripet aliq̄n pius sponsus flagello nūc interius nūc exteri⁹. exponēdo videlz eā aliq̄n periculis. sicut oportz q̄ nicticozar q̄ntūcūq̄ domiciliū qd̄ eū p̄regat a contradictione aliaz auiū custodiat/ aliq̄n veniat in ap̄tū p̄ necessitate cibi vel pulloz. **¶** Passer itaq̄ solitari⁹ in tecto/ cogitur ad inferiora de scēdere/ sicut moyses de montz caligie ad pplm̄ rebellantē. **¶** Quid igitur finalr̄ cōcludēdū ē. nisi q̄ sapia dimit̄ inspirata/ q̄ est vnctio docēs de oibz gr̄a dirigēs more sessoris et eq̄tat⁹ dei et q̄drige aminadab. i. spontanei et curr⁹ dei q̄ decē milibz multiplex ē/ sufficiēter hoies in deo spantē et de salute sua sollicitū/ edocebit. **¶** Et iāsi tal sol⁹ cludatur in cella aut si solitudinē de ferroz exēplo marie egiptiace/ et pauli pri mi heremite/ et marie magdalene/ cum similibus ceteris/ solitarius inhabitet.

¶ Explicet hoc opusculū de delectatione q̄renda in diuino officio ad instantiā fratris symonis bastardi de salinis pro tūc conuētualis celestinoz lugduni

Q Sequuntur alie questiones
Meritur quan
do committitur pctm̄ mortale i voto obedie
R̄ndetur q̄ maiores p̄cipietes aliqd̄ subditz suis non intēdūt ligare aias eoz nec debēt. **¶** Et iō si q̄s aliqd̄ sibi iniūctū a maiore/ ex negligētia aut incuria/ nō sic adimpleret aut differret/ non prop̄ hoc peccaret mortalr̄. **¶** Sec⁹ si hoc ageret ex contemptu. **¶** Dicitur at̄ q̄s proprie peccare ex contemptu. quando facit aliquē actū. motus

Questiones quedam

principaliter ex hoc qd iniunctū est sibi oppositū. Ac si diceret. Quia precipit mibi hoc. ego in cōtempitū precepti faciā illud. quasi scz vellet ostendere suā falsam libertatem. z hñc illam velamen malicie.

Quere querit vtrū iunior ambulās ī via aut equitās cū seniore/ debeat sibi obtpare in oībus? Rñdetur qd simplr sine aliq interrogatōne iunior debet obtēpare suo seniori in omībus. nisi maifeste pcpiat cōtra precepta diuina. Supponit qd iunior reputet merito seniorē memorē salutis sue. z sufficiēter aduertat ad id qd facit et qd habeat recordatōem illoz que habent in ordine. Secus vbi deesset aliquid istorum. quia posset humili verbo vel signo reducere ad mēoriā vel aduertētiā senioris.

Queritur rursum

vtrū sit vtilius fratri in cella sedenti/ vacare lectioni. qz orōni vel meditātōni. aut ecōuerso. Idem Rñdetur qd nō solū attendendū est ad illud quod magis proficit p pñti. qz etiam ad illud qd disponit ad futuros profect. Et quia assuescere meditātōni forti z rehemēti/ plus pficit in futurū/ ppter habitū quē adqrit hō/ vt post modū facilius meditet. imo etiā cōtēplect qñ voluerit etiā solus etiā in officio. etiā sine libris. p̄sulendū est qd frater assuescat meditātōi. vt nō semp oporteat eū habere libros añ oculos suos. Sz ipse cogitationes solide/ sint libri sui.

Item queritur

vtrū quis posset habere certitudinē qd deus remiserit ei peccata sua. saltem quo ad culpā. etsi nō habet certitudinē/ qñto tpe oporteat ea desistere? Rñdet qd null⁹ de hoc certus esse pōt. nisi p reuelatōez. qz scptū est. Nemo scit an amore an odio dign⁹ sit. Sed qñ quis cōfessus est p suo posse. et dolet de pctis suis. z pponit deinceps nō peccare. iste credit esse in statu gratie. z de bonitate diuina pie cōfidere pōt qd ei de⁹ remiserit pctā sua. saltem qad malū culpe. Et in tali statu etis/ pōt accedere ad cōmunionē z missam celebrare. **D**e scōdo rñdet. qd quis in religione exstēs ex quo p modulo suo z posse cōfessus est pctā sua que fecit quoz recordabatur. z cōtritus satisfecit ad voluntatē ecclie id est maioris sui. qui spēaliter eius curā habz. z pponit

ampli⁹ nō peccare. tutius est vt de cetero nō reflectat oculos suos ad peccata sua singulariter cōsideranda/ z maxime carnis. que ei possent plus obesse qz pdesse. sz cōfidens de mīa dei z bonitate/ studeat pficere de die in diē/ ascendēdo de virtute in virtutem. vt tandē possit videre deū deorū in syon. Cū vero ab elatione temptat/ tunc ad eius memoriā reducere p̄t generaliter peccata sua/ nō discurredo p singula vt inde humiliet. z gratias referat creatori suo. qd eripuit eum de tot ac tantis piculis. in quibz aliqñ extitit. z pmanissz. nisi eum bonitas dei que neminē vult p̄ire. subleuasset z liberasset. Apd parz narrationes/ data est varia rñsio ab vno patre. mō vni. mō alteri. fm qd p̄sperit/ qd ille ex recordatōe p̄teritoz/ humiliaret z feruere in amore. alter nō satis purificatus/ tēta ref. z rediret ad carnem.

Queritur si fratri

alicui p̄turbato aut occupato in diuersis precepit aliqd senior. z ex surreptōe rñderit ei iunior. Sinite me. ego nihil faciaz pro vobis. verūtamen statim compūgiff dolens. z adimpler preceptū senioris qd paulo ante/ dura rñsione renuerat. Querit in qz an sic rñdēdo mortāl peccet? Rñdet p vna vice aut duabz aut tribz/ nō peccat mortāl. sz si ex cōsuetudie hēat sic rñdere/ peccat mortāl. qz dz resistere cōsuetudini male. sz ex qd frēqnter reciduat sic. signū est qd tali vicio est hituatus. z nō cadat ex surreptōe Rñdēt i sili doctores theologi/ qd sic p̄ria ebrietas nō ē pctm mortale. ita nec scōda/ silr nec t̄ria. nec cētēsima nisi addat circūstātia in vna ebrietatū seqntiū. qd cōuertat eā in pctm mortale. puta qd nūc aduertit inebriās se piculū mortale qd incidit ex ebrietate/ z tñ deliberat qd iebriabit. Applicet ad propositū.

Utrum quis non

habens specialē missam dicendā/ debeat celebrare pro toto populo indifficte. aut pro sibi cōiunctis specialiter. Qd si pro toto populo/ quibus plus proficiat. aut sibi cōiunctis aut ceteris? Respondetur qd debet sufficere caritati celebrātis/ z in q̄sitioni/ qd bene agat. sine scrupulosa tali nīmia inq̄sitione/ quid plus proficit hoc vll illud. Scit enī deus ponderare meritum.

suum / z oem actonem habeat pro regula
 q' vbi celebrans magis eleuat intentonem
 suam caritativam in deum z proximum / illic ce
 teris pibus plus proficit. Ac si diceret / do
 mine miserere omnium sicut scis et potes.
 z scis me z vis orare debere. Deniq' pre
 figi non potest regula generalis / quin ali
 quando plus afficiat homo dum orat p
 vno. quandoq' plus du orat pro plurib'.

Item nulla est missa qui possit aut de
 beat celebrari qn oes pphedat. q's ecclia
 pphedit. Et si pterit valorem ad aliq's pti
 culares / hoc debz facere non p iudicando
 huic ecclie statuto. **Demu** ceteris pari
 bus salubrius est conari ad oratione ge
 neralem ad deum couertendo se ad eum /
 q's in particularibus fantasys / circa ho
 mine succupari.

Utrum queritur vtru

in memeto in missa / sit tutum facere memo
 riam specialem pro plurib' / propter cogi
 tationes que possunt oriri ex psonaruz re
 cordatione. Respondet consulendo p tu
 tiori / q' melius esset anteq' quis accedat
 ad altare / q' faceret suu memento speciale
 hoc est q' dicat in corde suo / q' orare inte
 dit pro tali z pro tali. Et tuc quando erit
 in suo memeto in missa / cum his qui co
 tinent in memento missalis sufficit cordi
 aliter dicere / memento domine horu pro
 quibus teneor et decreui orare / z horum
 qui pro me orant. Nisi sit aliquis frater
 mortuus pro quo oportet facere speciale
 memento in speciali. Et hoc est tutu con
 silium / etiam vbi no fecisset homo pro il
 lo die aliquod recenter memoriale p ami
 cis / sed haberet sufficenter in habitu / pre
 sertim vbi celebrans est in publico / z vbi
 probabiliter estimat / q' p tale memeto de
 articulatuz / no inflamaretur ad deuotiones
 specialem / sed potius inq'etaretur / z ad re
 liqua dicenda in missa / minus reddere
 tur idoneus.

Queritur vtru

de cogitationibus vanis aut noxijs q' su
 perueniunt in canone aut in memento ibi
 dem resistendum sit illis. Respondetur q'
 non debet tunc se occupare quis circa il
 las / sed vltra procedere. Hoc est tutissimu
 et necessariu consiliu / etia vbi cogitationes
 videretur esse de comodis rebus z expedi

entibus / quia debet eis tunc dicere saltes
 facto / venitis importune / no habeo nuc
 boram aut locum respondendi vobis / ex
 peccate temp' aliud dum vacabit. Porro
 quoad cogitationes fedas / noxias et blas
 femas / siue sit homo in missa siue alibi. il
 le potius vincunt continendo nec respo
 dendo eis q's pugnando. Scio quenda
 qui ad occursum taliu / solitus est in ani
 mo subridere / q'si subsannans / nec curas
 imissiones istas fedas p angelos malos /
 que inde protinus euanescent.

Utrum liceret ex

trahere musca vel aranea aut aliud huius
 modi de sanguine cu cocleari paruo. aut
 aliquo alio / non consecrato. Respondet
 q' sic / presertim vbi no posset aliquid ta
 le extrahi comode / cu digito consecrato
 vel cu patena / aut aliquo tali. **Utru** si
 caderz aut inueniret in sanguine / musca
 aut festuca aut pil' aut filu aut aliqd tale
 qd posset impedimtu aut nocumtu p'stare
 sumti sanguine d'eret extrahi z qd in fie
 ret. Rndet q' posset extrahi. z lauaret bñ /
 z lotio sumeret si no e'et venenosaz musca
 z festuca cobureret aut ipa vel cinis ei' po
 neret in loco abdito vt in altari vel pisci
 na. **Utz** graui' peccaret ille p cui' ne
 glectu talia inueniret in calice. Rndeo q'
 tutu est facere conscia z p'fiteri / z est pctm
 maius aut min' scd' q' negligens debuit
 adhibere maiore cautela.

Utrum quando po

nitur vinu z aq' in calice si (vt sepe cotin
 git) resiliat gutta vna vel apli' / z remane
 ant ab int' int' labiu calic' z fundu deant
 p' p'secrat' tales gutte dici p'secrate. Rndeo q'
 no presertim si sacerdos no intendit
 nec int'edat coiter consecrare nisi illd vinu
 qd est ifundo calicis. Pot' tñ illa gutta su
 mi an ablut' sub int'edoe generali / si p'se
 crata e' vt p'secrata / si no vt no p'secrata. Et
 cautu e' vt sacerdos sit sollicit' ab initio vt
 gilare circa talia / z circa pane ne mice ca
 dat ab hostia z ne tales gutte remaneat. si
 at sacerdos du aduertit an p'secrat' tles
 guttas int'edit eas p'secrare / ipse sunt p'se
 crate. S'it si heat in p'ncipio itent' co
 secradi qcqd est p'secrabile / tuc totu cose
 cratu est. **Utz** si qs omittat vt dubitat
 omisisse aliquid in consecratione an deat

Questiones quedam

solum reincipere ad id quod omisit/vel omisit se se credit/aut si ab inicio debet reincipere et quid de illis qui assuescunt reiteratorem. Respondet quod non est leuiter reiteratio facienda/et malum est consuescere presertim in verbis sacramentalibus/non debet iteratio fieri/nisi constet certitudinaliter quod verba non sunt dicta. Si autem dubitatio sit probabilis tunc fiat reiteratio sub condicione implicita/sicut fit dum dubitatur de aliquo si fuerit baptisatus/ut dicatur sic in corde. Ego non intendo consecrare hanc hostiam/et tunc dicat verba. etc.

Utrum si quis sine lumine dicat missam/aut si deficeret lumen in media parte missae. Et maxime a consecratione usque in finem incurreret excommunicatio? Respondetur quod debet facere conscientiam tam sacerdos quam minister. non tamen est sententia excommunicationis super hoc lata.

Utrum necesse est accendere facem seu thorbiam in consecratione vel communicatione populi? Respondet quod obseruetur vsus loci et temporis. et similiter in dando pacem in missis que non sunt mortuorum. Non putatur tamen quod aliquod istorum sit preceptum obligans. nec omissio debet reputari peccatum mortale. nisi fieret scienter ex contemptu/vel cum scandalo pusillorum.

Utrum hostia si sit in modico maculata/vel perforata/vel deturcata et non rotunda ut moris est/ quid fiet? Respondet quod talis non debet assumi in principio/ presertim ubi necessitas non urget. et potest alia haberi. Sed si sit iam sumpta et non potest alia peti consequenter sine scandalo. dimittatur ipsa/ et fiat conscientia postmodum de neglectu.

Utrum si quis dicat missam/ ita quod nullus ibi sit/ nisi is qui iurat eum/ teneatur ad confiteor dicere et vos fratres vel misereatur vestri? Respondet quod sic/ quia ille vnus gerit vicem totius populi.

Item quantum spatium requiritur post perceptionem sacramenti ad digestionem eius/ ita quod si ex infirmitate vel alias homo euomerit iam non est necesse colligere quod euomerit? Respondet quod citius aut tardius fit digestio/ secundum qualitatem complexionum. Sed est certa regula/ quod si appareant species in vomitu/ ille debent colligi/ et sumi vel tantum corpus christi in vase mundo seruari/ alioquin si nullo modo appareant species/

ponatur vomitus in piscinam/ vel comburatur.

Quam potestatem

habet abbas de iure/ in absolueno subditos? Respondeo quod habet potestatem ordinariam plenariam/ nisi pro quanto superior suus scilicet papa vel episcopus inuenit limitasse eam/ per iura scripta vel aliter. Potest in super potestate suam subdelegare.

Utrum abbas possit absolueri nouitios sicut presbiteros? Rursum puto quod sic.

Utrum illi qui adhuc sunt in laico habitu antequam habent habitum nouitiorum/ vel antequam habeant consensum quod recipiant per nouitios possint absolui ut supra? Respondeo puto quod sic. si habeant propositum temptandi ordinem. et religiones sine fraude. Ista tamen questio et precedens magis spectant ad iuristas. vel ad eos que sciunt iura positua. et consuetudines/ in religionibus approbatis.

Utrum abbas potest delegare suam potestatem/ et usque ad quem numerum descendendo? Respondeo quod potest delegare quod buscuque vult/ potest etiam quibus delegare dare potestatem quod eligent et nominent. tot et tales/ quos et quales voluerint/ et ipse autoritate sua delegat eas. Et hoc stat cum illa regula/ quod subdelegatus subdelegare non potest/ verum est itaque sua autoritate.

Utrum vicarius abbatis/ in absolueno habeat similem potestatem sicut abbas? Respondeo quod sic si sibi contulerit/ licet ipse di recte subdelegare non possit.

Utrum priores et maxime in illis religionibus. que non habent nisi vnum abbatem/ qui toti religioni preest/ habeant potestatem sicut abbates. Et vnum possint delegare et quibus? Respondeo quod priores habent potestatem ordinariam/ sicut curati parochiales. sed illam potestatem habent limitatam sepe per suum abbatem vel episcopum vel papam. possunt tamen subdelegare in illis casibus/ quod eis autoritate ordinaria reliquit.

Utrum sacerdotes seculares eo iure quod sunt sacerdotes possunt absolui ab aliis sacerdotibus secularibus quibusque scilicet de casibus coibus? Respondet quod non secundum iura scripta/ sed consuetudo inualuit in oppositum scientibus prelatibus et tolerantibus/ et ita videtur sentire/ et dare licentiam. Sed de religiose secus est quod non possunt audire seculares

sine licentia suorum maiorum :

Utrum sit celandū quicquid dicit in confessione sub sigillo confessionis? Respondet qd peccata et eorum circumstantie et ea que possent haberi cognitio peccatorum sunt de sigillo confessionis et de necessitate celanda. Alia etiam sunt celanda/tanquam secreta/si dicant bona fide et intentioe/nec tendunt ad subuersionem sed edificatiōem. etc.

Utrum confitens possit dare licentiam confessori suo reuelandi quicquid ab eo audiverat in confessione/sive tangat confitentem/aut alium quempiam. siue etiam pro pace aliquorum adiuvem reformanda/aut pro ammonitione alicuius seu correptione aut huiusmodi. Respondet qd proprie loquendo non potest dare licentiam / quod confessio reueletur. Sed potest dicere extra confessionem. et ad huc cautela magna seruanda est in tali reuelatione et expedientius est / quod ipsemet confitens dicat quod dicendum est / et presertim si sit dicendum in publico. Rursus dum tangit peccatum alterius secretum / confitens nullo modo debet reuelare nisi ad bonum ipsius sicut vult sibi fieri. et quod dicatur tali et tale / quod prodesse debeat / non obesse.

Utrum pro piculo vel damno temporalis / vel magis spiritualis / confitens aut confessor / aut alterius persone singularis / aut plurium / vel vnius et totius civitatis evitando possit aliquid sub sigillo confessionis auditum reuelari / dato saltem quod confessor diceret confidenti / quod talia non reciperet sub sigillo confessionis / aut quod super hoc sit faciendum? Respondet quod nullo modo etiam pro salvando vno regno / licitum est confessionem reuelare. quia non sunt facienda mala. Nec sufficit dicere post auditum confessionis / quod confessor non capit in confessione / ex quo iam audivit. Secus si a principio diceret sic. noli mihi confiteri. quia non volo tenere secretum illud quod dixeris. Et tunc iam non esset confessio sacramentalis / de cuius ratione est quod sit secreta / nisi aliter et alio modo sciatur.

Utrum si quis peccauerit occulte / sic quod tale peccatum tangeret vel scandalizet civitatem / siue peccatum sit grave siue leve. Atque peccans teneat se ipsum publicare. Et hoc tangit religiosos? Respondet quod si peccatum sit de se publicum / si tunc hic supponit licet persona sit occulta tunc si per prelatum interrogetur de dicendo

veritatem / ipse debet illam dicere tam de se quam de alijs in casu tali. Et in hoc non potest se / sed obedit legi dei / et suo superiori / qui cogunt se reuelare. Potest tamen talis culpabilis / prelo suo interrogati in publico coram alijs sic dicere / domine / quod scio patus sum vobis dicere ad prelatum. Si autem factum esset occultum de se / et persona aliqua esset publice diffamata. vel accusata ipsa similiter dum interrogata a superiore tenetur dicere veritatem. Si autem factum est occultum / et persona non sit diffamata / tunc talis persona interrogata per suum superiorem / non tenetur se reuelare / et potest dicere / domine / non debetis me super talibus interrogare / ex quo non sum diffamatus vel accusatus / vel denunciatus. Si autem superior urgeat eum per iuramentum / et sub pena excommunicationis ipse non tenetur obedire / nec penam timere. Sed si per tales evasiones et responsiones / ipsa persona veniat in suspicionem superioris / vel audientium / quod ipsa aliquid sciat / hic est maior difficultas. Et plane si sit res cognita in confessione solum / dicunt doctores quod absque scrupulo potest dicere et iurare. domine ego nihil scio de istis. Et hoc sic intelligitur / quod nihil scit tali modo vel scientia. quomodo modo potest superior et solum debet interrogare. Si autem posset similiter in alijs pure secretis ita respondere sine mendacio / ego non audeo diffinire. Videretur tamen alicui par ratio / et par verbi intellectus.

Utrum in casu predicto possit prelatus precipere. si quis sciuerit accuset eum. aut si talis teneatur obedire? Respondetur sicut ad priorem in omni casu. Et addo quod superior in tali inquisitione pure secretorum graviter peccat / et esset puniendus. quoniam excedit metas officii sui. et violat quantum in se est iurisdictionem dei / qui sibi soli secreta reservavit punienda.

Utrum si quis maliciose accedat ad prelatum suum / confitens peccatum suum / de quo credit se non posse publice puniri. quia ei secreta confessus est. Si vero ante confessionem peccati vel post venit ad noticiam prelati tale peccatum per confitentem vel per alium / possit prelatum ipsum peccatum reuelare. et publice punire peccantem. et precipue si publice accusetur? Respondetur / quod sic / sed obseruet prelatum /

Questiones quedam

ne scandalum oriatur / et hoc faciet ostendendo prius qualiter scit modo publico vel ante confessionem vel post peccatum confessus celando tamen quod aliquid sciat in confessione. Immo si per hoc innuat quod prelati reuelet confessionem / ipse est grauissime puniendus. **Utrum** si maior solus / aut unus vel duo alij soli / sciant peccatum alicuius. an possint aut debeant adducere tale peccatum ad publicum iudicium? **Respondet** oportet ad minus esse duos testes / et qui sciant ex certa cognitione. non ex solo auditu / vel quod ipse reus confessus sit publice / potest etiam in hoc casu per iuramenta et aliter molestari ille qui est publice diffamatus de aliquo facto / vel ubi factum est publicum licet persona sit occulta quatenus publice veritas cognoscatur. **Utrum** reuelator confessionis remittendus sit ad superiorem / et ad quem et si in omni casu id est si semper. **Respondet** quod tutius est remittere ad terrorem. quoniam peccatum est enormissimum et pessimum et reputare minus malum apostatari plures a religione professas / licet non sit talis pena in canonibus statuta / et vix possit dari pena sufficiens. Jura tamen instituunt quod talis retrudat in artum monasterium. etc. non quod iura cogant profiteri religionem / sed cogunt carcerem pati. vel talem penitentiam.

Utrum si quis non publice sed singulariter exprobrando tamen. et hoc extra confessionem / vel etiam in confessione / peccatum dixerit in confessione auditum sit puniendus et quomodo. **Respondet** quod ex caritate et in confessione / potest sibi obijcere peccatum confessum / seruata discretionem. sed sepe non expedit ubi confessus scandalizaret et male caperet / et forte retraheret a confessione alias facienda. Extra vero confessionem nunquam fiat exprobrando / nec etiam admonendo. nisi forte in quodam generali. Et hoc adhuc vix potest bene fieri. Propterea tutius est dimittere / et semper ostendere quod de peccatis confessis nihil sciat aut cogitet. Reperiatur alia via monendi quam ista / et cogitet quilibet quod sibi vellet fieri / aut non fieri / in hac parte

Utrum si confitens

obliscat penitentiam / debeat iterum confiteri? **Respondet** quod talis debet confiteri de penitentia oblita. Et quia nunc penitentiae sunt arbitrarie / videtur quod non oportet confiteri peccata priora / licet doctores anti-

dixerint oppositum. **Utrum** si quis non compleat penitentias sibi iniunctas ex negligentia et torpore vel ex mala voluntate. aut forte quia nimis graues sunt / sufficiat se iterum profiteri / et non iterum facere penitentias? **Respondet** quod confessor potest secundum suam discretionem relaxare. presertim in penitentibus datis pro peccatis occultis / non ita de publicis. Nec videtur recurendum esse de necessitate ad priorem confessionem aut superiorem. Et presertim quando tales penitentiae date sunt non per superiorem / sed per equalem. alioquin tutum est recurrere ad superiorem / vel equalem / pro relaxatione vel commutatione. et hoc quo ad penitentias faciendas. Sed iam de omissis puto / quod confessor qui habet potestatem absoluendi / potest secundum arbitrium suum / dare nouam penitentiam / et non iniungere completionem illius que omissa est. **Utrum** expediat sepe / aut in omnibus / confiteri eadem peccata / scilicet aut propter pleniores indulgentias acquirendam que ex maiori confusione causari potest / aut propter maiorem humilitatem? **Respondet** quod hoc bene fieri potest propter aliquam causam predictarum. aut aliam similem ut propter habendum consilium. Et caueatur in tali narratione curiositas. et specialiter in peccatis carnis. **Utrum** si quis commiserit plura peccata similia eiusdem generis aut speciei / que tamen non inducunt ad aliquid peccatum graue. id est que non habent circumstantias graues. **Utrum** sufficiat de quolibet genere aut specie generaliter confiteri. et non in speciali de omnibus? **Respondet** quod sufficit / presertim si dicatur numerus peccatorum scilicet. aut duos nescit explicetur taliter quod confessor possit satis cogitare multitudinem peccatorum / ut dicendo per unum annum vel per mensem / incidit in tale peccatum / toties quotiens tetabar. etc. quia quo ad quolibet speciale descendere non oportet. nec sepe expedit / propter audientem et loquentem / et temporis amissionem. **Utrum** si plures non simul sed unus post alium / aut duo tamen simul / viderint quempiam peccare possint eum ad publicum iudicium adducere? **Respondetur** quod si duo simul viderint idem factum eodem tempore / et eodem loco / possunt testificari ut in publicum veniat. Secus si sint diuersa tempora et diuersi actus successiue et unus vidit post alium et non simul quia tunc non sufficit testimonium ad convincendum.

Utrum propter pñtiam heretici scismatici vel alterius excommunicati/ debeat quis cessare ab oratione/ vel in missa sistere/ in quolibet passu fuerit/ vel in officio diuino? Respondet si talis assistens sit notorie excommunicatus/ et denunciatus et constat illis de choro vel ecclia talis celebrans debet cessare. et significare palam causam sue cessationis/ nisi excusetur per timorem cadentem inconstantem virum. Si autem excommunicatio sit occulta/ nec fuerit denunciatio facta/ talis non debet cessare a celebratione publica/ presertim iam inchoata quia nec debet alium pro palare.

S **Si quis petit pro-**batorem religionis/ et tunc inuenit strabonem aut debilem/ aut inscium aut in aliquo inhabilem/ et hoc bene tunc notat/ permittit tamen sic per annum/ post hoc petit professioem et nullum aliud habet impedimentum quod prout vtrum possit repellere? Respondet quod sic. etiam gratis non assignata alia ratione.

Item nouitius interrogatur an habeat aliquod impedimentum per quo non possit profiteri? Respondet se non habere/ et sic consentit sue professioni imo de facto profiteretur/ inuenit tamen postea quod impedimentum habebat/ vtrum talis professio valeat aut non? Respondet quod talis nouitius ligatus est intrare religionem istam vel aliam. Sed de consuetu maiore est difficultas/ quia presupponitur quod non consentit nisi sub condicione/ quod nouitius non haberet aliud quod tale impedimentum/ quod expresse nominatur/ et in statutis ordinis ponitur. Et ita videtur quod non stante tali condicione/ consensus non tenet. Sunt tamen argumenta ad oppositum de conditionibus appositis matrimonio quod dimitto. Consulerem tamen/ quod talis iam professus/ exteri/ et diu tolerat/ non expelleretur/ nisi necessitas vigeret/ hoc propter scandalum vitandum/ et caritatem nutriendam.

S **Si dispensator aut procurator monasterij/ vel alius cui forte date sunt pecunie pro emendo aliquid pro communi/ aut pro quavis alia causa comunitatis/ ipse emat pro se vel pro alio/ cultellum vel gratium aut filium aut acium/ absque licentia generali aut speciali aut permissu presidentis. vtrum talis faciat contra votum pauperum/ et reputetur proprietarius/ peccauerit quod mortaliter tanquam transgressor voti. Et si iuridico si dederit vel accepit ab extra**

neis? Respondet per distinctioem: quod vel talis procurator/ estimatur probabiliter et rationabiliter/ quod superior suus vellet bene si sciret. quod illa fierent de quibus queritur. Et in hoc casu non videtur talis procurator proprietarius/ vel transgressor voti. Si autem credit aut credere debeat probabiliter/ et rationabiliter/ quod si superior talia sciret/ ipse non apparet sed displiceret sibi/ et hoc displicentia graui/ tunc talis est fur et transgressor voti.

Utrum quis renuere debeat officium quodcumque sibi iniunctum a maiore/ propter aliquod impedimentum ipsius officij? Respondet quod reuelatis excusationibus suis maiori suo si idem persistat in sua voluntate/ obtineat sibi confidendo de diuino adiutorio. Et hoc etiam habet et regula/ quod si impossibilia iniunguntur alicui fratri etc. Presupposito tamen/ quod non habeatur rationalis existimatio de maiori/ quod et impetitia vel malicia precipiat illud/ et quod illud quod iubetur sit de illis que pertinent ad regulam/ et ad que se extendit potestas maioris/ alioquin non debet obedire. Dicitur autem ratio naturalis existimatio quoniam rationes probabiliores habentur ad sic credendum quam ad oppositum/ dummodo non fabricet sibi tales rationes/ inordinata vel indisciplinata affectio.

Queritur quo intelligatur ista auctoritas beati thome de aqno/ quod consensus delectationis peccati mortalis/ est peccatum mortale? Respondetur quod si quis tetatus fuerit de aliquo peccato mortali/ si delectatur in eodem delectatione morosa/ et placeat sibi illa delectatio/ ratione deliberata. ita quod non vellet quod tetatio recederet. sed quod delectatio duret amplius. posito quod non vellet actualiter committere peccatum/ hoc est exercere peccatum suum ad extra/ peccat mortaliter. Et hec ratio probata est et in multis casibus alijs habet locum eadem auctoritas. Propterea cautissimum est/ statim abigere tales recogitationes operum carnalium/ tam aliorum quam suorum/ quod quis sit aliquando in tali recogitatione/ viciu quoddam curiositatis nomine. quia non oportet esse peccatum mortale/ potius quam sit delectatio carnalis/ et hec curiositas/ communis est apud quemlibet ex sensibus/ ut oculus non saturatur visu. nec auris auditu etc. Et potest magis dici delectatio homini sensualis quam carnalis seu libidinosa.

Explicunt questiones.

Quidem de peccato veniali duplici.

S

De correctione proximi

Dota q̄ dupliciter dici potest peccatum veniale. Nam aliud est veniale solum ex genere. sicut verbum ociosum. aut mendacium iocosum. Aliud est veniale ex hoc q̄ non fit cum deliberatione perfecta. sed in primo motu vel q̄ dā surreptione. quemadmodum nullum est peccatum adeo mortale. quin per defectum perfecti consensus. possit remanere infra metas solius venialis. Et quo ad ista peccata venialia. verissima est regula beati Aug. vi. delz q̄ nullum peccatum veniale est adeo. quin mortale fiat dum placet. Sed de primis venialibus non oportet. imo sanctus thomas dat regulam. q̄ consensus in actu veniale. superle de genere. non est nisi veniale sicut metiri iocose etiam ex deliberatione vel frangere silentium. q̄ solum impositum est per modum discipline. et delectari in istis. non est nisi veniale. Si autem delectatio fundaretur super hoc q̄d est peccatum id est q̄ quis delectaretur in hoc actu. sub hac ratione qua prohibet et displicet deo. tunc ipsa delectatio peccatum mortale esset. Sed hec est diabolica placetia. q̄ uis posset forte sine peccato mortali q̄s in hoc casu delectari in hoc q̄d habet talem libertatem sic agendi. nesciente suo superiore. aut alia tali ratione. **Finit.**

Eiusdem de correctione proximi

Corruptio proximi de qua dicitur Mat. xviii. Si peccauerit in te frater tuus corripe ipsum. etc. est in precepto. Si tamen iste sex conditiones concurrat. Prima est certa peccati agnitio. quia ex sola suspitione non debet fieri. Secunda est mansuetudo in corripiendo. quia corripiens cum ira magis provocat ad peius quam corripiat. Tertia est q̄ in alio non sit tanta aptitudo ad corripiendum. quia si ipsum fratrem peccantem videat aliquid eque boni sicut ego vel meliores. et ei forte magis familiares. vel plures suis. probabiliter supponere possit. q̄ aliquis istorum corripiat ipsum. Si autem certum esset. q̄ omnes negligenter eum corripere tunc teneret quantum ad hanc conditionem. et alijs conditionibus concurrentibus. Quarta est spes probabilis de correptione correctione q̄ si non sparet sed peioratio timeat correctionem fieri non debet. Quinta est q̄ peccatum sit mortale non tamen veniale. Sexta est q̄ non sit spes habendi maiorem oportunitatem temporis ad corrigendum seu cor-

ripiendum. **I**stis sex conditionibus non concurrant. licet precepto leges. non tamen ligat ad exequendum. i. corripiendum. sed potest differre sine peccato. quibus bene simul concurrant. hoc tamen non dico de prelo sed de fratre q̄ per confidentiam non habet in illum q̄ peccavit. **E**t obligatio huius precepti est affirmativa ligans semper. sed non ad semper. sed tamen per necessitatem. q̄d est quoniam omnes ille conditiones supradicte concurrunt. Quare non est timendum homini bone voluntatis de hac transgressionem. si pro se habuerit dictas conditiones.

Tertio ex vi precepti. secreta correctio vel admonitio. debet precedere denunciationem quoniam ipsa correctio cadat sub precepto. exceptis his quatuor casibus in quibus non est necessarium. Primum quoniam frater venialiter non mortaliter peccat. quia de veniali non est preceptum. Secundum quoniam corripiens fratrem. ex sua secreta correctione peiorare forte formidat. Tertium quoniam licet sit spes correctionis per secretam ammonitionem tamen mora periculum habet. tunc omnia per uata correctione statim denunciari debet. Quartum quoniam corripiens sine propria culpa corripere non valet. quia dicit gregorius. perfecti magnanimis laus est. propter exteri. fortiter et iterum clementer. Nam sunt nonnulli. in ipsa familiari conversatione q̄ corrigi nequeunt sine culpa corrigentis atque ideo cum vel corrigentem inquinaat. vel non omnimodo hec agentes aggravat. magna misterij dissimulanda dissimulatio toleranda. Quare sciendum in his q̄ tradidit dominus servanda. Aliquoniam est precipue forma tenenda ut in sacramentis et in talibus non licet recedere a scriptis verborum formis. quia in ipsis virtus facti consistit. Aliquoniam finis intentus magis debet attendi quam forma verborum. ut cum dominus dixit curato a lepra. Mat. xvij. vide nemi dixeris et tamen ille diffamavit eum. quia magis attendebat propter quod dixerit quam quod dixerit. **S**icut hic magis debet attendi finis correptionis scilicet emendatio peccatoris. quam forma verborum. Si quoniam ergo videat frater peccans salubrius corrigi per alium qui potest et vult potest. quam per se. secure potest ei indicare. unde etiam prelo dici potest peccatum fratris. non premissa monitione. vel secreta correctione. non tamen iudici. sed tanquam amico peccantis et qui ei magis potest potest quam alius precipue propter casus practicos. **T**ertio peccatum de quo frater peccans fuit secreta correptus seu admonitus. et de quo se emendavit. potest dici plato precipienti per obedientiam. Ita tamen q̄ si denunciatus solus peccatum

nouerat / soli plato dicat. Si at r alij no/
uerat / nō corā alijs q̄s corā illis ip̄z plato
reuelat. **C**auendū ne q̄s aliqd̄ sinistrū
alicui de aliq̄ loquat / nisi vlt̄ ille de q̄ lo
quit / ab illo cui loq̄t̄ emendet. vel ne ille
cui loq̄tur ei familiaritate iūgat̄ ab ip̄so
corrūpat. **C**orreptōem aut̄ pdicatiōem
nō d̄z dimittere platos p̄pter subfannatō
nem / vbi sunt aliq̄ boni int̄ malos. vel q̄s
uis oēs sint mali / spes t̄n̄ sit de correctiōe
alias d̄z tacere / vel p̄t ad aliū locū trāfire /
vt fructum possit facere. **¶ Finit**

De contumelia et

Contumelia p̄p̄rio (cōuicio
quēdo ip̄ortat de honoratōem
alicui in hoc q̄ aliq̄s illd̄ qd̄ ē
p̄tra honorē alicui d̄ducit in
noticiā ei r alioz / et hoc p̄ vba. ext̄so t̄n̄
noīe / d̄z etiā eē in factis. **C**ōuiciū autē
est de honoratio alteri / p̄ verba maifesta
tina vicioz ei / culpabiliū vel naturaliū.

De pcto mortali

Pccatū mortale fm̄ august. est
dictū vel factū vel cōcupitū qd̄
fit p̄ legē dei. **G**eneral̄ rēpratio
fit tribz modis suggestiōe dele
ctatōe cōsensu. **S**uggestiōe ex
trinseca fit in dicto vel facto hoīs vel dia
boli. r hoc oī culpa carz r macula / si ei nō
cōsentit. **I**ntrinseca est delectatio in p̄mis
motibz. r hec maculā hz / sz nō crimen.

Consensus in delectatōez mortalis pcti
sicut est fornicatio / est mortal. **D**ō sic ē in
telligendū. **N**ā q̄ sic delectat. aut̄ aduertit
aut nō. **S**i nō / nō est mortale. **S**i aduer
tit aut̄ cito auertit se a cogitatione aut nō
Si cito auertit se / tunc est veniale / q̄suis
itez r itez in idē redeat. **S**i at̄ nō auertit
se a cogitatōe tali quā bñ scit eē mali. tūc
aut̄ aduertit piculū pcti mortal qd̄ est ibi
aut nō. **S**i nō adhuc ē veniale / licz mai
p̄iore. **S**i at̄ aduertit piculū qd̄ est ibi /
nec timet / sed scienter r volūtarie manet
in tali cogitatōe seu cogitatōis delecta
tione / tunc peccat mortaliē. **¶ Finit**

Tractatus de par

uul trahēdis ad x̄p̄z eiusde. m:
Jo. de gerf. Lancell. parisiē.
Inite paruulos venire ad mez
nolite phibere. taliū enī est re

gnū celoꝝ. **S**uprem̄ legislator noster et
doctor x̄p̄s / sufficientē p̄beuit instructō
nē. tum doctrinis. tū operibz r exēplis. ad
vniuersalē ecclesie decursū / p̄ omī statu
r gradu regulandū. **I**ta enī recta fides hz
Et qm̄ portio ecclesie nō vilis est puero /
rū r adolescentiū cerus / noluit idē christ̄
ip̄sos absq̄s cōgruis institutōibz p̄tergre
di quineriā aliquoz tūc p̄ntiū r oīm per
hoc futuroz / minus beniuolā indignati
onē / vel insipientiā rudē / vel altā plusq̄
satis erat inflatāq̄ sapientiā cōpescuit eo
rū qui phibebāt sibi puulos offerri / mi
nādo offerētibz. **S**inite inq̄t puulos ve
nire. rē. **E**t tanq̄s ab eo q̄rere cur hoc ita
finerēt. subiūxit causam p̄cipuā r diuinā
dicēs. **T**aliū enim est regnū celoꝝ. **E**t in
Marco sic habet textus. **D**iscipuli autē
cōminabātur offerētibz. qd̄ cū vidisset / in
digne tulit. **E**t ait illis **S**inite puulos ve
nire ad me r ne phibueritis eos. **S**eq̄tur
Et cōplexans eos. r ip̄onēs man̄ sup̄ il
los benedicebat eos. **Q**ue verba si cū suo
pondere sententiāz cōsiderem / ingentē
prosus acerbe mordacisq̄ inectiōis ma
teriā habebim̄ in eos q̄ puuloꝝ salutē et
accessum ad x̄p̄m / p̄pediūt. **E**t ita profe
cto audire digni erūt qui tales sunt. **S**z
absit oīs amaritudo reprehensionis. p̄cul
esto oīs substomachatio p̄t̄uiens. imi
temur puuloꝝ simplicitatē de puulis lo
cuturi. nihil hic contentiosa animositate
declamem. **A**tendam̄ port̄ q̄s modesta
increpatōe in discipulos vsus est x̄p̄s / eri
am dū indigne ferebat. **S**inite inq̄t puu
los ve. ad me. **C**ontem̄ deniq̄s sermonē
p̄ paruulis. nō magnope p̄santes rudia
r vulgata verba si op̄ est balbutire / more
nutricū r matrū. blefo ore sermonē cū p̄
uulis dimidiantū. dūmodo sic intelligen
tur illd̄ qd̄ dicere volum̄ satis est. **T**ū ad
animandū docendūq̄ puulos venire ad
x̄p̄m. **T**ū ad tollendū viāz scādala maḡ
q̄s ad quēpiā satirica dicacitate acrit coar
giendū. **S**ub paucis igif̄ consideratō
nibz / quatuor nūero. ordine lucido distin
guat̄ p̄ns opusculū. **P**rima consideratio
erit de puulis quāta necessitate / cū sui et
ecclesie vtilitate veniāt ad x̄p̄m. **S**ecun
da cōsideratio loquet̄ de scādali zantibz p̄
uulos. dū eos varijs modis nō sinūt veni
re ad x̄p̄m. **T**ertia subiungēt̄ de laudabili
studio eoꝝ q̄ reducūt puulos ad viām q̄

De paruulis

ducit ad xpm **Quarta** ponet apologetica pro baculo mee defensionis et simul exhortabit puulos p me indignu ad xpm venire. **S**ubmitto tamen oia/ auctoritati beniuole superioris mei in hac pre. Et neq sensum ppiu/ neq prudentia neq iudicium/ preponam amicoz meoz spualiū con filio. vt sit zelus me hac huilitate temperatus. ne vt sic currēs incurram. **U**bi vero isti mecu senserint. reliq omnia que hoies aut carnales aut maliuoli aut ad pauca aspiciētes enūciauerint/ cōtēptū sum leuit/ sciens cū **D**iero. q p infamia et bonam famam/ puenitur ad christum.

Prima cōsideratō

De puulis quāta necessitate cū sui et ecclesie utilitate veniant ad christū.

Bonū est viro cū portauerit iugū ab adolescētia sua. **I**ugum illud itellige qd xps asservit eē suauez onus leue. **U**bi senectūe veritas fundat p̄rio in augmēto diuine gratie/ q tribuit exercētibz se ad eā/ tāto abūdanti/ quāto citi/ ac diuini/ hoc egerint. **U**bi vero maior est grā in aīa/ magis est ipi/ foris nutritrix conseruatric atq; roboratric. **E**t e regione plerūq; fit iusto dei iudicio vt q grām dei vel neglexerit/ vel repulerit. abutēs donis dei et talētis summi patris fami lias in p̄rio etatis vigore dū fas erat. post modū ad eā veniēdi nequaquā recursus habeat. **S**z absq; dei gratia qd saluabit/ qd subsistet/ qd nō potius in p̄ceptis vel i dā nū ruerit. **S**i tu in puericia cū deū nondū offendisti/ nec p̄meris fasce peccatoz/ ne qd (vt dicit) ascendere ad virtutes/ qd fiet dū hostis fueris. dū grādīs criminū sarcina/ ceruicē senectutis curuabit et p̄merit. **P**orro quis nesciat/ p̄mitias florentis etatis sicut et in plātis et vineis et rebz ceteris. acceptiores existere ac pinde obsequia puuloz gratiora esse qd senū debilitatoz. qui nō vicia deserūt sed a vicijs relinquit. **O**ptima queq; dies miseris mor talibz cui p̄ria fugit. ait egregius poeta **A**mplius si cōsuetudis virtū attēdit. que ab arestotile (vocē experientie proferēte) vocat altera natura. p̄spiciū erit/ nihil mala cōsuetudine onerosi/ amari/ atq; deteri/ et bona cōsuetudine nihil facili/ suauius diuini/ q. **P**ropterea cōsentitū phi oēs et poete cū theologis/ nō pax. referre/ iuue/

nes sicvel sic assuefieri. **A**deo in teneris assuefieri multū est. ait virgili/ **D**inc iubet **T**ullius. **O**ptimā formā viuēdi eligēdā esse quā iocundā reddet consuetudo **D** male feres/ assuefice/ feres/ ait naso. **E**t flaccus **F**igit equū docile/ tenera ceruice magister **I**re viā quā mōstrat eques. venaticus ex quo. **A**pe ceruinā pellem latrauerit aula **M**ilitat in siluis carul/ nūc adhibe puro **P**ectorē verba puer. nūc te melioribz offer. **Q**uo semel est imbuta recēs ser uabit odorē diu testa **P**ostremo si maximā vim cōsuetudinis/ puerse leges/ sacrilege supstirōnes ostendunt vt **A**uero is cōmemorat/ simili et viciosi mores/ ut cōquerit **A**ugu. et aliorū plurimi. quis dubitabit assuefactionē in vera religioe castis moribz/ plus habere virtutis/ qm ad iungit et opitulat sicut p̄dicim/ gratie diuinit/ inspire/ prepotēs auxiliū **Q**uo circa/ mea crebra mens exhorruit dum sonabat iuuenū subuersiuus ille verfus **A**ngelicus iuuenis senibz sathanizat in an nis. **P**lane nō video qd de sathanizate in uene sperandū sit in senectute qm peruersis inclinatioibz accesserit puerior cōsuetudo/ si angelizans iuuenis et vicijs obnitens/ in senio sathanizat **S**z blasphemū hoc puerbiū adiuuenit errās vulgus vt reliqua multa **A**d qd ita: **A**d parocinū vtiq; p̄ditissimoz nequissimoz q; puuloz suoz. quoz maior incōpabilitē est copia. quatin/ non tam eos corrigeret/ ab errore viarū suaz/ qd non irrideret a cōsocijs timoratis et bene institutis (q profecto sunt rara auis in terris) quibz inest verecūdia mal' obstās conatibz **A**t heu ita iā est. **I**n puulis laudat in uerecūda frons **P**rocax vultus **I**mpurū os et blasphemū et obscenitatibz assuetū **L**ubricitas in oculo **I**n gestu oīs dissolutio. **S**z vere quales ex talibz puulis prodeāt viri atq; senes/ per sentit nimīū christianitatē quotidiana calamitas **N**on fallebat ergo sed circūspectissime cōsiderabat qd as firmavit/ reparatōem mox ecclesiasticoz si quera fieri/ inchoandū esse a paruulis **Q**uia enī minus corrupti/ minusq; tenaciter infecti sunt/ capaciores inueniuntur doctrinarū salubriū **E**t si hoc fortassis nō satis ad profectū. **I**stud enī norasse videt arestotiles dicens eos ineptos auditores moralis sciētie. nolens p hoc negare ipaz

eis vtilem existeret. nisi dixerimus eum st/
bimet contrarium. ¶ Paruuli quippe apti
sunt ad accipiēda bonorū studiorū exor/
dia quando nondū falsas opiniones al/
tius imberūt. quando nondū radicē
herent pniciose adinuētiōes in eis. Tres
sunt recentes pro liquorib⁹ optimis. No
uelle preterea plantatiōes que sequuntur
leuiter quo ducētis man⁹ deflexerit. Om
nia hec secus in senibus plenis dierū ma
lorū. quos citius frāgas q̄s flectas. Si po
test inquit Jeremias mutare ethiops pel
lem suam. ⁊ pardus varietates suas ⁊ vos
poteritis benefacere cū didiceritis malū.

¶ **Q**uasi iuxta deductiōem hanc reparatio
ecclesie ⁊ eius cultura/inicianda esset a p
uulis (sicut esset) Ubi precor efficaci⁹ san
ctissimi opus exercebit q̄s in celeberrima
ciuitate parisiensi. Ubi sunt enim puuli
qui p̄ yniversalē dispergent christiani
tatem. Esse quoq̄ poterūt aliorū docto
res instructoresq̄ cōmodissimi. maxime
domesticorū. Et hac p̄terea, considera
tione cōsequens est: nullū magis inimi
cari ecclesie ⁊ preparare omnia antiq̄pōin
demolitōes eius/q̄s facto aut verbis clam
vel palam obuiantem voci xp̄i. d. **S**inite
puulos venire ad me. ⁊c.

Consideratio II

De scandalizantib⁹ paruulos dūz varijs
modis eos nō sinunt venire ad christum

Quasi scandalizauerit vnū de pu
illis istis minimis qui in me
credūt expedit ei vt suspē. mo.
asi. i. c. e. ⁊ demer. in pro maris:
¶ **E**p̄s hoc dic. dubitare nefas ē. Nec opoz
ter in hoc verbo vt dūtaxat mystico intel
lectu. transferēdo ad pusillos spirituales
quando litteraliter etiā potest intelligi de
pusillis etate. At accipitur forte principa
lius ⁊ prius de eis. tanq̄s scandalū piculo
sius longe sit ipsorū q̄s aliorū credentiū.
quoniā teste Oratio. Talis quilibet est
cereus in viciū flecti. et dum semel corru
ptus est/ non eque leuiter ad virtutis for
mā ⁊ caracterē reducitur. Propterea talium
scandalo precauēs Satiricus. docuit q̄
maxima debet puero reuerentiā/ ne scz q̄c/
q̄s fiat impudicū prauum ⁊ obscenū in of
fensionē sue puericie. Ad hoc credit verbū
christi pmissum. **S**inite ⁊c. Om̄is quip
pe scandalizans puulos / suo accessui ad

christum obuius est. Huius deniq̄ ius/
sionis/ vtrōq̄q̄ similis fere causa ponit
ā christo puulorū videlicz dignitas. Nam
prius dictū est talū esse regnum celorum.
¶ **H**ic asserit quoniā angeli eorū sempervi
dent faciem patris sui qui in celis est. ¶
¶ **N**unc superest enumerare modos scanda
lorum/ puulis obstātium. Est enim scan
dalum dictū vel factū minus rectum/ pre
bens alteri occasionem ruine. Omnis id
circo peccare vel cadere faciēs puulos in
via morū gradientes ad christū/ scandali
zat eos. Hoc autem dupliciter fit. Nunc
opere nūc sermone. At vtrōq̄q̄ duplici
ter directe vel indirecte. ¶ **I**ndirecte qui
dem scandalizat aliquis. dum nō prohi
bet scandalū. quādo sua autoritate vel of
ficio/ posset et deberet. quēadmodū negli
gentia naute submergit nauem. Aut certē
dum volens quispiā prohibere scandala
impeditur seu cōtumelijs apertis seu de
tractionib⁹ occultis seu damnis ⁊ alijs di
aboli mille machinamētis. Utrūq̄ istud
scandalū prebuisse vñ sunt discipuli. dū
⁊ prohibebāt paruulos venire ad christū
⁊ cōminabant offerentib⁹. At vero q̄s irra
tionabiliter hoc egerint ⁊ nō fm scientiā.
¶ **I**ndignatō christi subsecuta/ apertū dat
indiciū. Quos videns iesus inquit euan
gelista indigne tulit. An operis huius p
ua tibi videtur indignitas que ad indi
gnationē cōmouere potuit dignatissimā
iesu mitatē: qui ipsuz benignitatis fon
tem valuit quasi turbare serenū. Non in
terim memini litteris expressum/ q̄ factū
aliud indigne tulerit christus. Qui etiā
ipsa publicanorū ⁊ peccatorum facinora
mansuete ferebat/ dum indignabatur fal
sa phariseorū iusticia acclamans: **T**ur cū
peccatorib⁹ ⁊ publicanis manducaret. ¶
¶ **V**itemus vtrūq̄ scandalū fratres ne ca
dat indignatio christi sup nos. Nam in
dignatio principis mors. quantomagis
dei. ¶ **S**candala quidē operū ⁊ verborū
que palam ⁊ directe tenduntur adolescen
tum pedibus/ nemo non intelligit. Sūt
enim qui gloriānt non solum cum male
fecerint ⁊ exultant in rebus pessimis/ sed
diabolica pueritate socios quot possunt
facinoribus suis accumulāt. quasi scilicet
ad nil aliud intendere videantur/ q̄s ne so
li pereant. aut ne parū comitati/ detrudā
tur in infernum. Talem olim catilinam

De parvulis

passa est romana respublica. et nunc pluri-
mos experitur ecclesia. Et cecavit enim eos
malicia eorum. ut a fide discedant. et ut dati
in reprobū sensu/ agant ea que pridē apo-
stolus ad Romanos scribens enūeravit/
et (quod vix vllus credere poterit) lōge de-
teriora et abominabiliora. Nec sufficient
sue dānatissime perditissimeq; perditio/
ni/extranei et proveci/ ipsi nulli proximi-
tati sanguinis/ nulli innocētie et angelice
puritatē erati/ nulli parti sanctissime par-
cunt. quin omnia fedent/ omnia cōmaculēt
execrandis flagitijs. **T**anta est nimirū li-
bidinose voluptatis effrenatō. tā fas omne
nefasq; confundit furor inflāmatu et p-
fundatus viciōrū. ita ut recte senserit Ori-
genes qui nihil referre posuit. inter demo-
niacum et aliiū passionibus suis agitatū.
nisi q; amplius addo. demoniaco enī pe-
na sola est hec veratio que alteri ad culpā
detestabilem imputat. **D**iremur ergo
si nostra tempestate plus solito/ sensus et
cogitatio hominis/ prona sunt in malū
ab adolescentia/ quando cū primaria cor-
ruptōne nature sugunt puuli/ quasi lac/p-
sonalem ut sic loquar saniem peccatorū.
Adde q; multorū parentū et magistro-
rū cura/ vel nulla vel vltima est/ de puulo-
rum suoz moribus et eorum disciplinata
custodia. Quid ergo stupendū/ absq; du-
ctore positi i via lubrica et tenebrosa (q; angelus domini malus psequitur) cadūt
ex facili. **U**tinam negligere eos solum
esset. **P**onūtur ante oculos suos talium
operū ditorumq; nefandoz exemplaria
immo et picturarū ignominiosarū et scri-
pturarū lascivarū simulacra. ad que aspi-
cientes/ quid non nisi praviter opentur?
Audi satiricū. velocius et citius nos cor-
rūpunt exempla domestica/ magnis cum
subeant animos autorib; **P**reterea quid
aget filius/ nisi quod viderit patrē facien-
tem? **A**d quod retorquet puerbially illud
eglogici carminis. **P**atrem sequit sua p-
les. **I**ta cūenit ut iam desit in multis re-
medij locus. quia que fuerāt vicia/ mores
fiunt. iuxta **S**enece verbū. **N**onne que
so scandala hec tibi esse pessima videntur
pro puulis precipitādis in via morum?
Et vetalibus palam scandalizantib; nō
iam vnum sed multos ex pusillis christi
quos nō sinūt venire ad christū. **E**t ve-
ro si scādalisantes in obscuro et in occulto

rectos corde/ deteriores sint/ nō mor dif-
finio. **I**sti sunt (ut dixim) qui ponūt scā-
dalum nō immediate et apte ante pusillo-
rum pedes/ sed velut a latere. **N**am ducto-
ribus eorundē et instructoribus insidiā-
tur eos subsannāt et infamant et calumni-
antur. quasi nō deuotōne et religiosa pie-
tate cōmunicent puulis in doctrina/ sed
vel curiositate. vel hypocrisi vel fictōe ali-
qua. **H**ec est vulpina immo diabolica
calliditas. que ex obliquo insidiāet mor-
dens ut coluber/ non finit puulos venire
ad christū. **I**n qua peste minus est reme-
diū q; in prima. quanto minus expelli p-
hostis occultus q; aptus. **T**ales cōpescere
debuisset illa sapientis preceptio. **N**o-
li prohibere benefacere. **S**i potes et ipse
benefac. **Q**uā capiet nobis has vulpes
parvulas que demoliūtur vineas et florē-
tem ortū ecclesie calcant. subintrāt enī et
repunt ex occultis. nec illas deprehēdes
nisi per vestigia. **E**t que sunt hec vestigia?
Conculcatio certe florū quozūlibet pul-
cerrimozū. et euulsio salubriū plantatio-
num. et q; rarissimus cultor accedit quin
culperur. **S**ed quo portento ex homi-
nibus fiunt vulpes. et qua voluptate (di-
cam potius malignitate) ista agunt? **R**e-
sponde de nōnullis. eos forsitan timere se
derigi. **A**lios torquet liuor edax. si quod
nō agūt fiat ab alijs. **A**lios fidei religiōis
q; contemptus exagitat. apud quos pie-
tas omnis/ non nisi fatua quedā et anilis
stoliditas iudicat. **R**eliquos nihil horū/
sed sola tepiditas deuotionis euomi du-
gna/ verat et languidos excruciat. **U**e
mundo ab his scandalis. expedit autori-
bus magis mori: quoniam tot animaz pe-
untū a via dei rei sunt/ q; clam vel palā
scandalisant et p dunt. presertim dum nō
sinunt parvulos venire ad christum.

Consideratio III

De laudabili studio eorū qui reducūt p-
uulos ad viam que ducit ad christum.

Qui cōverti fecerit peccatorem
ab errore vie sue/ saluabit ani-
mā eius a morte. et operit mul-
titudinem peccatorū. **E**t hoc
verbo trahere potuit **G**regorius. **N**ullū
esse deo acceptius sacrificiū q; zelū aiarū.
Quā si tanta sollicitudinis inq; etudine. si
tot vigilijs et curis immortalib; p media

vite picula querūt hoīnes saluare res va-
nas iamā perituras: si colligere satagūt
viles terrenaz opū sarcinulas/ q̄s Apo-
stolus arbitratur vt stercoza. Et dum hec
agunt/laudantur vt industrii vt diligen-
tes vt officiosi z viles reipublice. Vide-
te oro quāta est vel inertia vel infidelitas
de animaz immortalū salute nō curare
xpianos/immo qualis est illa impudēris
suma puerfitas/eos inculpate/vijsq̄ nūc
aptis nunc occultis prepedire/ qui puu-
los ducere satagūt ad christum ne corru-
ant in baratrū. **S**ed oportune z ipor-
tune/diebus festiuis z profestis/extrahit
aliquis bouē a finium a fouea z luto/z nō
prohibetur. Quā ratione coarguit aliq̄s
tanq̄s importunus et stolidus/si iugi stu-
dio omniq̄s tempore trahere conet animas
ad christum. animas infiras in limo pro-
fundi. vicijs obrutas. catenatas peccatis
vincatas in mendicitate z ferro. **Q**uod
cunq̄s potest facere manus tua instanter
opare iubet Salomon. Et rursus mane
semina semen tuū z vespere ne cesset ma-
nus tua. quia nescis quod magis oriatur/
hoc aut illud. nisi vtrūq̄ simul meli⁹ erit.
Contemnūt amatores reprobi/verba q̄/
libet hominū/ dum male cupitis fruātur
amoribus. z zelator christi/ad leuē flatus
voci cuiuslibet/velut ad morte trepida/
bit arundinis ymbzā. **S**pūales do-
mus dei. templa z sacraria spiritus sancti
viuentia / ciuitates sanctorū. regna cele-
stia in terris/passim succendūt/rapacib⁹
z infernalibus flāmis omniū viciozū/ et
opitulari nostra lentescet inertia. **P**or-
ro quantis extollerētur fame preconijs. z
medicus gratis ingērens operas suas sa-
nandis egrotis. z aduocatus sine questu
patrocinās. z artifex omnis sue artis vtili-
tatem nil retribuētibus impiens. Quā-
lis igif erit inter xpianos nō iusticia s̄z in-
fania. si medicus spōtaneus animaz. ad-
uocatus et artifex salutis earuz/ inculpat
et cibilat prohibet. **P**aruuli nomina-
tim tot/quotidie pessimis alloquijs vr̄gē-
tur ad malū/ z nullus vltro cōtradicit nec
virtutū partes agit pro incitamentis ad
bonū. **D**eniq̄s puuli dira fame spirit⁹
excruciat/ petunt panē/ et nemo erit qui
frangat eis. quin etiā obstabit frangētib⁹
Non ita docuit christus non hec egit.
Nam in p̄gregandis animab⁹/compauit

se galline. qua nullū aliud animal erga fe-
tus suos (vt augustinus ait) magis infir-
mas pietate. demittūtur ale. plumeq̄s hir-
te fiunt. raucescit vox querula. obliuiscit
ipsa cibi. z incredibili supra vires animo
sitate pullos tuet. Et nos qui xp̄i sectato-
res dici volumus/in hoc ope torpescem⁹
obseruabim⁹ tempa. mētib⁹ totis quiesce-
mus: absit. **I**ntieniūtū autē modi plu-
res reponēdi puulos in via dūcente ad
christum. **U**nus est p̄dicatio publicā. **A**li-
us ammonitio secreta. **A**li⁹ magistralis
disciplinatio. **R**eliquus z hic xp̄iane reli-
gioni proprius est confessio. **S**entiat
alius qd voluerit/ ego ī simplicitate mea
iudico cōfessionē. si modo recte facta fue-
rit/esse directricē efficacissimā ad christū.
Aperiūtū enī per eam morbi peccato-
rum intimi. si docte prudenter et morose
p̄scrutatus omnia fuerit confessor obitetri-
candi scienciā habens ad educēdū ex ani-
ma colubrū tortuosum z ad eiciendū vi-
rus pestilens a corde. quo manēre nulli⁹
ynq̄s puuli spiritus crescit in christo. sed
iugiter morbidus z languidus immo pe-
nitus emortuus z sepultus iacebit in ster-
quilinio peccatorū. **A**c proinde nullum
opus vite/nullum motū dūcentē ad chri-
stum. p̄duceret ex se. z sanies pro sanguie
concretesceret. dū spina peccati confixa ma-
neret in vulnere q̄netiā misera consciētia
stimulis mortis itrozus exagitata ober-
rans rapetur aliozsum p̄ vias difficiles z
adinuentōnes desideriozū mortiferas
Addo q̄ alibi nulla potest fieri monitio
accōmodatior q̄s in confessioe. nulla con-
ferri medicina aptior egritudinib⁹ vicio-
rum. **E**rybi queso potest adhiberi p̄serua-
tio cautior pro futuris. **A**c v̄ro fatebī-
tur aliquis ita se habere. sic tamē fatebī-
q̄ nō nisi semel in anno/vel ad multū q̄/
ter/opus istud circa eundē puulū exerce-
ri cōgruat. **A**d quod nouissime r̄nsuz est.
dum de diligentia mūdanozū/ sermo ha-
beatur. q̄s nō obsistimus isti sententie
velut quotidie suadeam⁹ eundē confiteri
Utinā vel semel in anno puuli comple-
rent vnicā debita integritate confessionē
Sed quoniā multi sunt/ z tempus illud
p̄scebreuissimū est/ vt non vacet curatis
z specialiter penitentiarijs/inquirere suffi-
cienter ad fundū de om̄ibus. expedit vt q̄
libet puulozū (immo necesse est) semel re-

De parvulis

centeat cum prudenti cōfessore/ totū vite
sue decursum. nō in transitu. neq; strāgu
lato ore. sed diutine z pfecte. **R**esultat
exhinc triplex profectus. **I**n puericia siq;
dem multi seducti pl⁹ q̄s diabolica rabie/
multa faciūt vel patiūtur enormia nefan
daq; qualia vel loq̄ nesciūt vel nō audēt/
nisi p̄moniti z interrogati. de quib; tunc
edocentur. ita tamē ne mala nescita male
doceant. nisi forsitan cū detestatiōe vehe
mentissima si ita res inciderit z funditus
expurgant. **S**ecūdo sciūt pro futuro q̄ z
qualiter cōfiteri tenent. instruūt q̄z nil
in confessiōe mentiri vel celare deinceps.
Tertio quietant suam⁹ in consciētia. duz
ad p̄terita delicta postmodū in grādeuo
ri etate verecūdius cōfiteri vident se nō
astrictos z q̄ de p̄tate z discretione p̄fesso
ris/ nulla postmodū scrupulositas exori
tur. nec ad supiorē remittūtur. **N**emo par
uos hos fructus esse iudicabit/ q̄ cogno
uerit quāta est vis tyrānica pudoris in q̄
busdā. z plus in feminis. q̄n̄ preserti hor
rida ipsoq; etiā cogitatu abominabilia
facta/ miseram animā cōstuprauerūt vsq;
ad verticē simul cū corpe. **Q**uisquis hec
scire potuerit fatebit opinoz fere nō min⁹
esse si tales apiant os ad confessiōē inte
grā/ q̄s si naturaliter muto reparet vox ad
loquendū. **D**icet aliquis mihi vel alte
ri opas suas circa puulozū monitiones z
confessiōes impendēti. **S**tulto labore cō
sumeris. **C**ur ita? **Q**uia nimirum. vel fin
gunt. vel mentiūtur vel mox recidiuāt ad
vomitū. **S**ed respondem⁹ primo ad vl
timū. quia grādeuis etiā vt presbiteris/ q̄
tidianus est reditus ad peccatū. **N**ec pro
pter hoc desinūt cōfiteri. **A**unq̄d sentinā
navis exhauriēs idcirco deserit opus. qz
redit tantundem aque quantū expulerit?
Pugnamus cōtra vicia ait **S**ene. nō vt
vincam⁹ sed ne vincant. **S**i quotidie ma
nus sordidant. non minus abluim⁹ illas
quia z si redeāt sordes nō ea tenacitate co
herescunt. **P**orro mentiri nonnūq; aut ce
lare se paruulos nō ignoro. in ipso preser
tim aggressu confessiōis **U**tinā nec adul
tis hoc adesset viciū. sed pedetenti extorq;
tur veritas. cū bonis monitionib; cū in
terrogatōnib; artificiosis sedulisq;. **E**t si
non tūc vel subito. fiet hoc in posterū. dū
inualuerit timor dei. z eoz carnes cōfixe
rit. **Q** si quosdā despererit deus ita vt eos

corrigere possit nemo prout sapiens loq;
tur/ nihilominus plures emēdant et si vl
sic sola anima in mense vel anno saluat/
non pdita est occupatio. caritas opiet ml
titudinem peccatorū. **Q**uisquis igit
memor est delictorū iuuentutis suer alio
rum plurimoz sicuti mihi conscius sum
effereat ad opus hoc qd̄ regit peccata. et
regendo remittit. cōuertat impiū ab erro
re vite suer liberat animā ei⁹ a morte. **V**os
precipue rectores z p̄ceptores puuloz di
sciplinā erga eos sedulā cōseruate. **H**oc ei
bona fide z pia fraternaq; deuotiōe/ nō q̄
si iubens aut de vobis aliter senties com
moneo. **I**psos quoq; nō dico nō prohibe
te venire ad christū sed ducite. **E**t qm̄
nullū animal facilius/ q̄s puuli a puulis
mutua cōtagione ledit. vestrū sit studiū/
circūspectiōe vigili p̄spicere q̄s ex nūero
discipulozū vestrozū/ prauē fedeq; sit infe
ct⁹. **U**nica praua pec⁹/ inficit oē pec⁹. **E**t
vni⁹ adolescētis sordidi mores/ plures ex
cōsortio sanos inq̄nant. **A**ū puerſo puer
teris denūciat propheta. **E**t de q̄busdam
ait. **C**ōmicti sunt inter gētes z didicerūt
opera eozū zc. **Q** si furta etiā modica opū
tempaliū dum sentiretis fieri/ cauta inq̄
sitione z solitudine prohiberetis/ vel cor
ripiēdo vel eiciendo culpabiles. **A**triēdi
te q̄ furtū aliud nullū damnosius. nullū
q̄ execrabili⁹ sacrilegiū/ q̄s tollere p̄ciosas
puulozū aias/ q̄s templū dñi scām (q̄d ipsi
sunt) puerſis seductionib; violare sedare
demoliri subuerrere. **Q**uamobz vicioſos
etiā nō om̄es eicere potestis. **S**emp enī
bonis mali cōmixti sunt. **I**llos saltē no
tate. qui nefanda p̄nicie/ palam nocēt ce
teris. **S**ed dicet. **T**ales nulli sunt nul
los inuenim⁹. **U**tinā nulli. vtinā vel solū
pauci. **A**t vereor ne aliter cōpertū habea
tis. si diligentie vestre oculos ad hāc rem
studueritis apire. **E**t certe fieri poterit. vt
vnius publica correctio/ plurimos deinceps
a peccandi libertate cōpescat. z talitē
peccandi. qualr nec apte nominare pudor
finit. **D**iscedent fortassis ab illius regimi
ne qui hoc egerit nonnulli/ dicentes quo
niā durus est hic homo. **S**ed sperandūz
est tum in diuina puidētia. tum in bona
fama eius inde secutura. q̄ alij meliores z
numero plures subintrabūt. **N**ihil enim
virtute amabilius. nihil qd̄ magis allici
at ad sui p̄sortiū. **D**eniq; monitos oēs

volum'cautos esse/ne qbuslibet impro/
perare valeat puuloꝝ aliq's/verbū pphete
In via hac qua ambulabā/ abscederunt
supbi laqueū mibi. Et rursus. Juxta iter
scandalū posuerūt mibi. Quo pacto sic?
impediēdo scz eozū aliqñe/vel adiutores
suos/ne verbū compleat dñi quo ait Si
nite puulos venire ad me. rē.

Consideratio III

De apologetica pro baculo mee defensionis
et simul exhortabit puulos p me indi-
gnū venire ad christum.

Soccupat' fuerit homo in ali-
quo delicto. Vos q' spirituales
estis/bmōi instruite: in spū le-
nitatis/cōsiderans teipsum ne r tu tente-
ris. **E**xptissimus moꝝ fuit q' dicit Ars
artiū est regimē aiāꝝ. Quāq's ita nihil si-
ne arte nostri t'pis hoies r sacerdotes at-
tentare psumūt. r ceci cecos ducūt. Jō si
ruina multiplex imineat/q's ammirabit?
Adeo iā indignū videt apō mltos/si q's
ex theologis/aut famat' in l'ris/vel ecclia-
stica dignitate p'ditus/ad hoc se op' incli-
nauerit. pferim circa puulos. **V**ō mibi
(q' in talib' eē putoꝝ momēti alicui?) in-
fabulā r i'operiū cesserit. Et sane mibi
vident' discipuli domini adhuc tunc cele-
stiu' paz' capaces/hac insipientia laboraf-
se/phibētes puulos offerri xpo reputan-
tes videlicz indignū eē si tant' magister r
doctor eoz' xps/huic hūilitati subiaceret
Cōvincit autē ipsos sic sentiētes/ tā exē-
plum xpi q's verbū premissum Apli. In q'
vult alioꝝ instructores eē spūales r spū-
lenitatis p'ditos r cōsiderantes seipos ne
tēptentur. Tales vero q's rari sint cogitare
stupor est. Da mibi aliqñe r dicam q' spi-
ritualis est/ q' spūalr oīa dñi iudicet/ q' didi-
cerit ex eis q' passus est cōpari. q' q'rat non
q' sua sunt sed q' iesu xpi. quē totū replenit
charitas. hūilitas r pietas/ vt nullū in eo
locū vanitas r cupiditas inueniat. cuius
cōuersatio in celis sit. q' tanq's vn' ex ange-
lis dei/ nec bñdictōe nec maledictōne mo-
ueat exēplo eoz'. neq's ex ministerio/occu-
patōnis sue inferioris/supna deserat. nec
sordes cōtrahat pestiferas. Alioqñ qd si-
bi pderit si vniuersum mūdū lucret' r ani-
me sue detrimentū patiat nō audiēs iubē-
tem. **D**iserere aīe tue placēs deo. Tal' de-
niq' q' nullis stimulet aut alliciat for' mis-

corpoꝝ. sed abstractus in sublimi arce ra-
tiōis/in sola animāꝝ pspicaci qlitate ver-
setur. Quādiu enī ista tibi deerūt/ r repē-
tevel suspitōib' inq'etaberis vel nimis ter-
reberis/vel gloria turgescēs. aut contract'
eris infamia. carnalis es. nō spūalis. nec/
dum satis idone' q' alios instruas in spū-
lenitatis. **Q**uo fit. vt ad hoc res redeat. vt
inculpari poti' de temeritate q's de nimia
humiliatōne debuerim/ dum officio spi-
ritualiū virozū memet immisceo. volens
puulos instruere p'occupatos in peccatis
tanq's si testudo terrestris/ se pennat' au-
bus cōsociet. **S**ed qd agā? Sentiunt
aliter quidā ex hominib' etiā beniuolis:
Cōmīnant' vel mibi vel paruulis/ ne acce-
dant ad me. r hoc alia multiplici ratōne.
signāter quadruplici id arbitrat' recte fa-
cere. **A**llegant q'ppe disparitatē moꝝ mi-
hi cū puulis. **A**llegant officij dignitatem
occupandā ad maiora. **H**inc causant'
loci r tempis importunitatē. **P**ostremo
metuūt rei insuetudinē ab emulis calum-
niabile. **A**t vero tractem' pauca de sin-
gulis. **D**icūt et vez est/ magnā esse dispa-
ritatē moꝝū debitoꝝ mibi/ ad moꝝes puu-
loꝝ. **N**ihilominus si prodesse volero/ vt
meos moꝝes suis cōtemperēt ad subleuā-
dum iacentes/altiorē me deprimā neces-
se est. **N**on bene cōueniūt nec eadem sede
morant' maiestas r amor. **A**ttamē sicubi
deest amor/ qd pderit instructio. dū nec li-
bent' audiēt. nec dictis credent. nec impa-
tis obediēt. **Q**uare maiestare oportz om-
nē exuere. r pro puulis puulū se facere. se-
clusis tamē vicijs. r proiecta longe omīs
impudicitie nota. **A**dde q' naturā esse cō-
tumacē/ testatur **S**ene. magis ducitur q's
trahit'. **H**abet preterea hoc propriū gene-
rosa indoles (quod r irratōnabiles et be-
stie r aues docēt) vt blādicijs q's terrorib'
magis capiat deflectaturq's. **D**eniq's puu-
li verecundissimi/ quo pacto detegerent
peccata sua turpia/ apud eū quē vel odi-
rent vel timerent. **A**pod eū rursus qui nō
prius eis p'suasissz se eis fidū esse. beniuo-
lum secretū r amicū. hoc autē p'suaderi ne-
quibit. si nō modeste arriserit ridentibus
cōgratulef ludētib'. collaudet studia eoz'
bona. si nō viter acerbicatem r cōiicia in-
increpatōe sua cū omī leuitate r mansue-
tudine. ita vt non odisse eos sed fraternā
liter dilexisse sentiat. **P**ropterea tollens

De Paruulis

condescensionē affabilē et comicā a viro cum puulis/ vt efficacīā sue confessionis et cōmonitōnis euacuet/ consequēs est **P**ersuasum sane habeo: sic egisse oli apostolū. Alioquin quō factus fuisset omnia ad omēs vt christū lucrifaceret. si paruulos excipias/ ad quos nō factus sit puul⁹. **Q**ua auctoritate preterea mādasset patribus de filijs humane tractandis/ neq; puuocandis ad iracūdiāz ne puillo animo fierent/ si puulorū velut indigna horruisset consortia. **S**ed quid argumētis nitimur euz hoc ipsum ab apostolo expressum sit. **F**acti sumus in q̄t puuli in medio vestrū: tanq̄ si nutriti foueat filios suos. **P**onderemus itēz obsecro q̄ ratiōe iubet apls instruere p̄occupatos in delicto aliquo/ in spiritu lenitatis. **E**rydeam⁹ si hoc nō prius egerit et docuerit legislator noster xps. **L**um enī proclamans inuitasset. **V**enite ad me omēs qui laboratis et onerati estis. subiungit p̄o re ad hec necessaria. **D**iscite a me quia mitis sum et humilis corde. **P**lura in vetustis patrum historijs ad hāc rem traduci possent testimonia. **I**n quib; nihil ita efficac ad correptionem emendationēq; multorū/ repertū est/ quē admodū est lenitas. **N**ihil enī hominū melius est facilitate et clementia ait **L**omicus. **N**onne iohānes ille diuinorū conscius et conscriptor secretorū latronis et homicide p̄ditissimi manū oscular⁹ est: vt eū lucraret. **Q**uis egregiū doctorē Augustinū tanq̄ sidus aliq̄ beniuolū adq̄ suū ecclesie: ambrosius. **Q**ua virtute: vt iq; beniuolentia et mititate. **E**pi inq̄t Augustinus de eodē. **E**pi amare hoīem. nō vt doctorē veritatis. sed vt hominē beniuolum in me. **O** prudētissimū et verū dei sequacē/ ambrosiū. **N**on dixit August. tūc pestiferis opinionibus inflato. **R**ecede a me pctōr es. heretic⁹ es. blasphemus es. **Q**uanto minus hec et filia de puulis fidelibus ad eū cōcurrentib; ira seruescēs vomuisset. **P**orro si recogitem⁹ q̄ nihil erat in opibus christi vacuū/ et sententiā rū maiestate carens/ iudicabim⁹ ipm non mediocrē rē intendisse/ dū vocabat puulos ad se/ cohibēs discipulos charissimos phibētes eos. **D**ebinc eos accedētes amplexabat. imponēs eis manus/ et bñdicebat eos. **E**t **O** p̄ssime Jesu. q̄s vltra p̄te verecundabit esse humilis ad puulos:

Quis tumescens et elatus de sua vel magnitudine vel sciētia/ puitatē deinceps puulorū/ ignorantia aut imbecillitate audebit aspernari: quādo tu/ qui es deus benedict⁹ in secula/ in quo sunt oēs thesauri sapientie et scie dei absconditi/ vsq; ad castissimos puuloz amplexus/ brā brachia māsuetus inclinas atq; circūligas: **P**rocul ergo/ procul et hinc omīs elatio. seorsum sit/ indignabunda quelibet puulorū effugatio/ vincit hoc insigni exemplo xpi nostri. **h**umanitas illa humilis in socrate a phis collaudata. q̄ nō erubescerat p̄curas publicas/ laxare animū ludēdo cū puulis arundine etiā crurib; supposita. **O**si vidissent eū cathones cōforū nostre etatis/ quali eū cachinno derisissent. q̄q; nō ita laxam⁹ ad puulos colludēdi licentia/ vt nō abhorrendā p̄damem⁹ oēm in gestu aut verbo vel tactu petulantia aut impudicitia. **R**ursus alia ratio est humilitatis sue in obsequio dei sicut dauid saltans an arcā tot; virib; et nudat⁹. et vilis in ocul' suis celebrat. **A**lia ratio dū queritur sola mētis recreatio. **P**ria semp optia est. et vix excessum recipit. nec video vbi aliter locū hēat cōgruentiorē illō eccl'asticū etiā a **T**ull' in de offic. approbatū. **Q**uāto maior es/ hūilia te in oib;. **H**ic christ⁹ statuto puulo corā discipul' q̄b; hāc hūilitat' normā verbo et exēplo inculcare volebat. **Q**ui maior est inter vos/ erit sic minor. **E**t rursus in loco quē tractam⁹ quis quis nō recepit regnū dei/ velut puul⁹/ nō intrabit in illō. **E**cce corā deo. quia nō mentior/ plures audiui a triennio cōfiteres puulos/ et quosdā eoz grādiusculos. q̄ fatebāt se nūq; pctā suā fuisse dicturos alteri/ nō sic eis cōdescēdēt et diligēt introgāt. instāte etiā moris articulo q̄t libet dānari debuissent. **A**gnosce ergo qd efficacie lateat in ipa cōdescēsiōne benigna. **E**t qd opē introgatōnū admonitōnūq; discretio cauta et sedulitas artificiosa. magis vero in his dei virt⁹ innocata spata p̄piciat. **Q**uosdā p̄terea noui viros experitos q̄ iā a multis annis p̄fessionū auditores fuerāt/ p̄stātes se vix aut nūq; repisse ali quē certū iūctū vicij q̄ pri⁹ illa cuiq; alēi deterriss; **N**ec id adhuc fecissent. nisi mag circūspectōis et lenitatis spūalis arte/ cepissent eos et pia qdā fraude vtili circūuenissent. **Q**ua sup re/ quedā alia scripsisse me

memini et ad vicioꝝ cognitōnem precipue salū nuper vnus editus est in gallico tractatulus. **E**xpediam⁹ nos breu⁹ in reliquis tribus calumnijs. Nam q̄ al legatur dignitas officij mei aut etiaz gradus magistralis iā satis factum arbitroz. **E**x autē sup additur/ meam occupatiōem in maioribus esse debere. Nescio prorsus si quicq̄ maius esse potest in quo puitas mea proficere valeat q̄ deo dante virtutē a faucibus canis infernalis ⁊ ab ipsis gebenne portis/ animas eripe ⁊ tales puuloꝝ animas/ quasi plantare aut rigare. p rem nō idignā horzi ecclesiastici. puulos loquor p̄sertim in studio vt eis det incrementū christus. **S**ed asserūt me in p̄dicatōibus publicis/ ista magnificentius opaturum. **I**d quidē forte pomposi⁹. sed meo iudicio nō efficacius neq̄ fructuosius. **C**onfudit pridē ipse christus superbi am nostrā. que nō vult nisi multos habeat auditores os suū aperire sapiētie: quādo cum muliercula samaritana ⁊ sola diu turno sermone p̄fabulatus est. **N**ullo pacto tamē abnegaueri ea me irrationabilr dimisurū esse que necessitatis sunt in officio cancellariatus. dum illi indign⁹ de seruiū pro quantalibet vtilitate securura in alijs. **S**ed vbi cessat necessitas (vt plerumq̄ cessat) quis occupatiōem meā tam salubrē inculpabit. quādo me tunc. forte vel ludentē vel ociantē coarguere p̄sumeret nemo. **A**mplius de loci ⁊ temporis importunitate que tertia est calūnia/ que dam respōdimus in priozī cōsideratiōne. quanq̄ locus aptior ⁊ ab omni suspitione remotior esse nō possit q̄ publicus in ecclesia. **H**oc euitat puerbiam illā notam. **Q**ui male agit odit lucem. **F**it quoq̄ iustificatio christi vt luceat opa vestra bona corā hominibus et sit lucerna eius posita sup candelabzū. **Q**uod si scandalizant aliq̄ inpretantes hoc ad pompā/ vel inanē iactātiā/ gloriunculā/ hypocrisim vel pape lardiā vel aliud hmoi. viderint qd dicant. **P**rofecto scandalū tale est acceptū ⁊ non datum. phariseoz nō pusilloꝝ. ac pinde contēnendū. quoniā neq̄ actus neq̄ locus p̄fert ex se aliquā spiritualis ruine occasionē. **P**orro nil mirandū si radius boni opis. q̄ sanis gratissimis est. sit lippus luidis aut in flatis oculis. odiosus molestusq̄. **X**p̄i bonus odor sumus acclamat

apostolus. **S**ed quid subiūgitur. **A**lijs quidē odor mortis in mortē. **A**lijs autē odor vite in vitam. **L**etex quisquis attēderit q̄ multa est messis dominica ⁊ operarij pauci (de operarijs loquor idoneis. **N**am alijs in numeri sunt et fruges consumere nati ait **O**ratius) videbit q̄ nullus dies nulla hora nullus locus ab hac operatiōe secludi deberet. **P**ostremo pro quarta calūnia. nō inficioꝝ rem per me aggressam apud predecessores meos fuisse insolitam/ comiciū me solatur prouerbium. suus cuiq̄ mos est. **S**i non liceret cuiq̄ aliquid preclare nouitatis arripere male iret res publica. immo non iam iret sed liberius corrueret. **N**eq̄ tamen est istō negocium prorsus insolens vel extraordinarium si de licentia ⁊ mandato episcopi dioecani qui est dominus messis sue/ quidam deputetur ad messem hanc. nūc hoc nunc illo modo colendam. **S**ed ⁊ si licentiā hanc quesierim/ tutat me illa xpi sententia. **R**ogate dominū messis vt mittat operarios in messem suam. **T**ridē ysaias protegit qui petēti quem mittam ⁊ q̄s ibit nobis. **D**ixit **E**cce ego sum mitte me. **N**ihil est enī in actis istis meis/ quicq̄ vlt irregularē vel illegitimū. quia superiorū potestas accessit ⁊ quia nullos paruulorum audire p̄sumpsi sicut nec facere propono/ absq̄ preceptorū sub quo informatur noticia. **D**eniq̄ non parua cura scholarum ⁊ scholarū parisijs cōmissa est/ saltem in multis/ cancellario ecclesie parisiensis. tum iure officij. tū de mandato apostolico. **Q**uid vero curā hanc magis decere potest. q̄ religiosa bonozū morū disciplina. **S**ed repetentes amici quod dictū est. **C**alumniabūtur inquit aduersarij/ nouitatē istā vel de curiositate vel de fictione vel de infructuositate vel de nimia leuitate aut aliquo hmoi. **H**ec non mihi noua sunt. **A**mici carissimi. **D**ia dudū p̄cogitauit mecū ipse pegi. **N**ā q̄lis vnq̄ fuit actio hoīs cogniti/ q̄ vel rephensione vel sinistra aut stulta interpretatiōe caruerit. **O**bscuro tñ p̄ illā quā expectā⁹ salutē ⁊ obtestor corā pauēdo tribunali iusti iudicis dei qm̄ nemo nouit q̄ sunt hominis nisi spiritus hoīs qui in ipso est. quatinus iuxta regulam **C**hristi. **I**n hac re a fructibus meis me cognoscant. **E**t si quid in doctrina vel operatiōe/ falsum ipudiciū

De paruulis trahēdis ad christū

nefariū ve deprehēderint / nō refugio / iudicet tunc lupus rapax in vestimēto ouis.
Si autem fructus operis boni / cernunt extrinsecus. nō damnet postulo arbor intentionis de malicia intrinsecus. Alioqñ peccatū incurritur temerarie diiudicationis fraterne. et scandalum ponitur puulis. quorū aduentus p hoc ad christū nō nunq̄ impeditur. Portabit quisquis talis erit / onus suum imposterū. ego liberatus extitero. Et animaduertāt precor observatores mei quantū fiducie gerat animus meus in hac causa sibi bene consci⁹ quando ipsos etiā tot puulos. (quorum conditio est. nil facile celare) testes habeo ⁊ inuoco. **S**ed hec hactenus ad alios

E Nunc ad paruulos conuersus / eos sapientie verbis confidens / exhortabor. vt si quis paruulus est veniat ad me nihil erubescat. nihil trepidet. nihil exhorreat. Audiatur quisquis ille erit bona saltem quedā monita ex ore meo. si id ipsum arrogo mihi. Jure meo id possum non in me sed in domino Inducā ad bonū si potero. nominatim inter cetera ad recogitandū omnes annos suos in amaritudine anie sue. Et ad scopandū spiritus suum scoba lingue proprie. Ad hoc tamen vel aliud nulum cogam inuitū. **P**orro nihil de tacendis inquirā / neq̄ persuadebo / immo prohibebo sociozū vel aliorum secreta prodere. Nullus insuper suspectā habeat fidem meā in obseruando tam signo q̄ verbo sigillū confessionis integrum. Scio quātum priuilegiatū est. Vellem vt confessi / tanta se et me discretōne celarent neq̄ per quosdam induceretur ad oppositum / curiositate praua fatuaq̄. **S**ed extimescet aliquis / penitentie austeritatē. Vane hoc. quia nullam nō vltro sustinēdam impono. Volo enim exemplo guilbelmi parisiensis / cum parua penitētia voluntarie complenda / mittere homines ad purgatorium / q̄ cum inuita non faciēda / precipitare in infernū. Quisquis aderit peccatorū suozum quanq̄ grauissimozū conscius / dicat cū dauid nil omitteus. Peccaui. Hoc subiungam. peccatum tuū transtulit a te deus. nō vltimum in penitētia punctum habuisse crediderim si profecto ore abominata est iniquitas hoc est ad vomitū confessionis deducta. **A**lius fortassis estimabit me eum

osurum vel spreturum postea. cuius scelera cognouero. **E**erte nihil minus. amabo eum potius vt filiū in Christo carissimum. vt eum preterea quē timere deū. et bonum purgatūq̄ factum sciūero. vt eū subinde qui mee fidei se ita totum cōmiserit / vt ea proderet mentis vulnera indecora. que carissimis forte parētibus neq̄ q̄ ostendisset. Et ita sentio in corde meo scit veritas q̄ dulcius afficior atq̄ mansuetius ad illos quos e magnis et grauibus criminū periculis eruditos esse conspicio / q̄ ad alios minus sauciato. Nullas deniq̄ vindicationis aut odij reliquias vnq̄ in animo residere pmiserim / pro confessione cuiuscūq̄ delicti. etiam si propria mors parētum delictum illud esset. Scio tamen q̄ non potest a cōfessis / omnis repente pudor abijci. Sed hoc neq̄ necesse neq̄ vtile est. vincet tandem illuz pudorem ratio. et ista interim cōfusio ad non mediocrē pene dimissionē proficiet.

Conqueret alius ⁊ dicit frigidus sum et indevotus. quid mihi prodest cōfessio. Et sane esto. ita sit. tanto diligentius accedere conuenit ad ignitū eloquiū dei vehementer. Accede ad hūc ignem calefices plus satis. Video sepe multos frigidos in inirio. q̄ etiā colloquiū tale super actibus suis vel horrēt vel rident / ⁊ discedūt calentes consolati et vbertim flentes.

Obrigat mihi crebrius talis mutatio. Olim quoq̄ circa sorores germanas. dū eas ad celibatum ppetuum inducerem / tale aliqd carnale pariebar. turbabat nō nunq̄ me ⁊ rationes meas omnes / tumultus vulgaris consuetudinis. insolitū mihi proponebat id quod agere moliebat / mea deuotio. Fluctuabam ⁊ nutabam. et pene querebā dissoluere sanctitatem propositi ac retro pedem flectere. Quousq̄ tandem deo propitio / cōuertebam oculos a terra in celum. a morte hac ad vitam / a mortalitate ad eternitatem. ⁊ considerabam in ipsa rationis arce ⁊ fidei lumine. quoniā vanitas vanitatum ⁊ omnia vanitas. Sic respirabam solidabar firmabar q̄. Quo magis hortandi sunt omnes / vt hoc modo. nō populari rumore vel consuetudinis errore / sed pure veritatis consideratione / id quod instum est et religiose factum diiudicent. nec qd anim⁹ in presenti sentiat. sed quid sentire deat attendāt

Fetere solitus sum ne tacebo / p̄fessos
 mihi specialiter instituire ad q̄tuor obser
 uada. Nam quo ad crimina p̄re ceteris de
 testor in eis os medacijs et piurijs detra
 ctionibz deditu. **Da**n^o q̄z violentas et
 rapaces. Tactus deniqz libidinosos ma
 gime monstruosos. damnatosqz legibus
Primu obseruandu est vt summope si
 bi caueat. ne deinceps sint occasio ruinez
 damnatois alioz. quonia istud est p̄riu
 demonis officiu. Bene iussum est. Si no
 caste. tamen caute. hoc est secrete et solitarie
 sine lesioe vel scadalo cuiuscunqz. **S**coz
 est. vt seductos olim ab eis / aut suos i ma
 lum coplices / studeant quatū discrete po
 tuerint ad emendatiōem reducere. immo
 et alios p̄ eis. quatin^o et ipsi qui p̄ri^o demo
 nu / nūc p̄ hoc angelozū fungatur officijs
Tertiu est vt si peccauerint de cetero (p̄
 vt est humana fragilitas) semp tamen ad
 hibeat tempore et loco ipm p̄fessionis an
 tidotu. quā nihil esse valiturā obtestor ite
 rum et iterū. si nō fuerit integra et sufficien
 ter explicās atqz dinumerās cognita cōfi
 tentis peccata. cum circūstantijs maxime
 eis q̄ peccati spēm mutat. **Q**uartū est.
 Indico nempe singulis nō obligatorie
 sed exhortatorie sepius. vt teneat facilem
 quandā obseruatiōez pro omni tempore
 vite sue. tam pro rememoratiōe et quadā
 satisfactiōe peccatorū integre simul con
 fessorū / q̄z pro cautela aliqua futurozum.
Utor vero p̄muniter hoc modo. vt dicāt
 singulis diebz bis pater noster et aue. **D**a
 ria semel de mane et semel de sero. cū toti
 dem p̄strationibz ad terrā. si et vbi cōmo
 de fieri potuerit. **R**aro autē muto in hoc
 pro magnitudine et varietate criminū di
 uersitate hmoi obseruatiōnū. quonia vix
 istud fieret et in alijs penitentijs secretio
 ribus p̄t scrupulosius varietas talis tra
 di. **O**si in hoc innocētes cū nocētibz ex
 quem / nō conquerātur innocētes. qz nō
 min^o obligati sunt qui ne similes eēt no
 centibz / ipse prohibuit manutenuitqz
Hanc vero quadruplicē institutiōez pro
 puulis / metro ludēs cōprehēdi. vt eas al
 tiori mētereponāt. **N**ō opere aut verbis.
 alios corrueris ynqz. **S**it satis ipsa tibi
 p̄ditio propria. **S**i q̄s p̄dideris monitis
 actis ve nefandis. **D**iscrete ad rectū mor
 reuocare stude. **N**on pudor obsistat / tua
 quin cōfessio plene. **C**rimina scita notet.

vel nocet illa tibi **T**u de cōfessis grat^o / tu
 ne recidues **S**igno aliquo facili / iugiter
 esto memor. **A**d extremū vsqz quo puu
 li diligitis infantia. **U**t quid diligitis va
 nitatem et queritis mendaciū. **V**enite fi
 denter. nulle viarum insidie. nullus later
 anguis in herba. **C**ōmunicabim^o mutuo
 bona spūalia / quia tpalia vestra nulla re
 quiro **E**go vobis doctrinā. vos mihi ora
 tionē impendetis. immo orabim^o pinui
 cem vt saluemur. **S**ic angelos nostros vi
 cissim letificabimus / in quozū solennita
 te hec scribo. **S**ic forte. nec iā forte. s̄ cer
 ta spe misericordiā inueniem^o apud p̄rēz
 nostrū. dum obediem^o voci sue in accessu
 nostro ad eū. ego puocando / vos exequē
 do. **N**ec deerūt p̄ / gratie et deuotiōis am
 plexus / in p̄nti miseria cōsolatoriū / post
 modū glorie cōsummate p̄petua vnitas
 subsequet. **A**d quā nos omēs / qui spiritu
 paruuli esse debemus / inuitat ipse **J**esus
 spiritali collocutiōe et afflatu iugiter in
 spirās et dicēs. sinite puulos venire ad me.

Incipit opusculū

eiisdem. de contractibus ad instantiā prio
 ris et uetus dom^o carthusie in labaudia
 Anno dñi. **M**.ccccx. **D**e. **J**anuarij.

Incipit prohemiu

Qui volunt diuites fieri inci
 dūt in laqueū et tentatiōem
 diaboli / et desideria multa et
 inutilia et nociua. q̄ mergūt
 hoies in interitū et p̄ditōem
Radix enim omnium maloz est cupiditas
 quā quidā appetentes / errauerunt a fide.
 et inseruerūt se multis doloribus. **T**u ve
 ro o homo dei hec fuge. **D**ec est aposto
 lica ammonitio cōformis sententie chri
 sti. **N**on potestis deo seruire et māmone.
Sed ve filijs **A**dā post peccatum.
 quos oportet trāsire per viā contractū
 ciuiliū. vbi meū et tuum perstrepunt et
 altercantur. **U**bi dolos fraudes laqueos
 deceptionis / spergit et abscondit inimic^o
 dum iniqua rebus precia suadet imponi
 dum nō satis attendūt homines quod ait.
Suido carthusien. **R**ationalis creature /
 vera perfectio est. ynāquāqz rem tantū
 habere quanti habēda est. sicut pluris est
 aīa q̄ esca. fides et equitas q̄ pecunia. //
Quo fit vt spūales etiā dei homines / vix
 euadūt pericula. licet nolint diuites fieri

De contractibus

licet dicant ex sententia/habentes alimēta
z quibz regamur/his contēti sim? Incū-
bit siquidē eis/vel p se vel p suos/ambu-
lare viā que dura est z anfractuosa/cōtra-
ctuum.plena laqueis.z funibz circūpleta
peccatorz. Tales igit qd agent/qualitē
obediēt aplo iubēti. Vero o hō dei hec
fuge. Nūquid debuerāt prout alibi loqf
extra mūdū crisse. nedū animo sed corpe
qui nec fodere valent.z mendicare erube-
scunt.z de altario viuere habēt. Auero
prouidit idem apls dum prioribz verbis
cōtinuo subiūxit. Sectare autē iusticiā.
Hec est enī que cōmutatōnem oēm equo
precio mēsurat numerat z ponderat. Iu-
sticiā vero docet ipsa sapiētia. p quā se re-
ste/legū cōditores iusta decernūt. Hinc il-
la sapiētissima salomonis oratio. Vitē
te sapiētia de celis sanctis tuis.vt mecum
sic z mecum laborer. Sit z ipsa nobiscū
volentibz inq̄rere q̄ sit via regia cōtractu
um ciuiliū ad euitandas offendiculoz tē
diculas. Mōmuit hoc attētare petitio
quorundā hominū dei casum offerēs p/
plexū apd eos quos exaudire caritas ius-
sit z inclinauit sapiētia pollicens. q̄ eluci-
dant me inq̄t/vitam eternā habebunt.
Erūt autē p̄tiones due. Prima resoluet
materiā cōtractuū ad terminos iuris diuī-
ni z naturalis. sub quintuplici quaterna-
rio considerationū. Altera sub totidē p/
positionibz/particularē casum q̄ petitus
est attinget z absoluet.

Explicit probemū. Incipit tractat.

Sequitur prima pars principalis Incipit p̄m q̄ternari? Consideratio prima

Contractuū boītatē aut ma-
licia/doctrinalr inuestigare
volentibus/necesse est in pri-
mis cognoscere qd noīs. et
qd rei. qd scz sit cōtractus. et
de cōtractuū spēs. Tradit hoc aresto-
tiles esse primū z p̄riū in omī disciplina
siue sciētia. qm̄ ignorātes terminos/de fa-
cili palogifant. Potest at cōtractus. ita
breuiter describi. Cōtractus est cōmutatio
ciuilis legitima. Cōmutatio ponit p ge-
nere. Ciuilis addit ad dīnam mutationū
naturaliū. q̄s cōsiderat p̄tia natural. con-
tractus enī spectat ad ethicā siue moralē

phiam. Subiūgit legitima. i. legi cōfor-
mis/ad dīnam cōtractuū illicitoz vel ille-
gitimoz. Inuēta est aut cōmutatio ci-
uilis post pctm̄. qm̄ status innocētie/ha-
buisset oīa cōia. Rursus cōmutatōnū
ciuiliū. multiplices sunt spēs. Una est vē-
ditio. altera est emptio hñtes se correlatiē
adinuicē. venditio in agēte z emptio i re-
cipiēte. Locatio z cōductio. silēm hñtes
correlatōem. Mutuatio actiue z passiue.
silt se hñtes correlatiue. Datio liberal et
receptio gratuita. Pōt itez extēdi cōmu-
tatio ciuilis ad matrimonialē cōiunctio-
nē maris z femine. de q̄ nihil ad p̄ns.
Cōstat igit qd cōtractus est spēs iusticie. ne-
dū prout est general virtus. sed spēalis. z
spēali illi que dicit iusticia cōmutatiua.
Propterea si debeat plena resolutio fieri
necesse est puenire ad diffinitōez iusticie.
p differētiās int̄ medias. An qz cōmuta-
tio ciuilis/nō hz fieri nisi p translatōem
dñi vel vsus vel vtriusqz. consequēs est vt
sciat qd sit dñiū. z qd dñs z quot sunt spe-
cies dñiū. An dñiū p̄as est p̄in q̄ assumē-
di res alias vel vt alias/in sui facultatē vel
vsus licitū fm̄ iuravel leges/rationabil-
ter institutas.

Consideratio II

Contractus ex q̄ est cōmutatio ci-
uilis legitima. z legitimū dī qd ē
cōforme legi. necesse ē agnosce-
re qd sit lex q̄les insup z q̄t sint
ei spēs. fundat vt p̄cedēs. Legū nēpe alia
est pure diuina. alia est pure natural. alia
canonica. alia pure positua alia ciuili pu-
re z ipa positua. Sūt z alie mixte ex aliq̄
b̄ p̄dictis legibz. Ignoratz itaqz vel nō
p̄sideratz hm̄ōi diuisiōibz z diōibz/nō p̄t
h̄ri certa z p̄fecta resolutio. notificās diffi-
nitōez sc̄. Quid p̄trea dicat meū. qd tu-
um. neqz p̄ sc̄ q̄s sc̄ctus sit licit? vel il-
licit?. licit? vel illicit? in q̄s de se vel suo ge-
nere. aut ex sol accidētalibz circūstātijs. q̄
nō cadūt sub arte. S; qm̄ alibi tradita ē
sub compendio ista resolutio/illam ad p̄-
sens non reperimus.

Consideratio. III.

Contractuum diuisio/species z
sufficiētia/sic haberi p̄nt. z ex-
pedit agnoscere. Aut enim per-
p̄ctū trāssert dñiū. aut sol? vsus

Si primo modo hoc est dupl. qz vel fit mediante precio. z sic sunt due species correlatiue. emptio z venditio. Vel fit sine precio. z ita sunt due species correlatiue mutuario actiua z passiua. Unde mutuū dicitur quia de meo facio tuū. Pot ad di tertia species. que proprie nō est cōtractus sed est liberalis datio seu donatio vl' elemosyna. Ad dicitur quarta species que dicitur campsis seu cambiū. vbi fit translatio dominij de aliqua re ad aliā rem. remanētibus ambab' in sua eēntia. vti vini ad frumentū. vel vestis ad solarē. vel pecunie ad pecuniā/ q̄uis hec species reducat ad emprōnem vel venditōnem. Vel si solus transferit vsus/redit ad locatiōem vel cōductiōem. cōmodatiōem vel accōmodatiōem

Si autē cōtractus sit talis virtute cuius trāssert vsus rei/retento dominio hoc cōtingit dupliciter. Quia vel hoc fit sine precio mediāte. z sic sunt due species correlatiue. cōmodatiō z accōmodatiō. Aut fit mediante precio/ z sic sunt due species correlatiue. locatiō z cōductiō. Potest ad di tertia species que dicitur censualis pēsiō vel emphyteosis. vel datio ad firmā Adde ret' quarta species q̄ est impignoratō. nisi q̄ ibi nō est est p̄rie trāsslatiō. sed tantum modo depositiō p̄ securitate mutui vel cōmodati vel crediti **D**eniq; notari p̄t. q̄ in aliq̄b' rebus non est dominij sepatuz ab vsu in pecunia numerata cui' dominiū est vsus. alioquin frustra esset. Et insup ecōuerso in cibo. cui' vsus est ipsa rei cōsumptiō. Et ita proprie nō sepatur hic vsus a dominio. Unde consurgit non p̄ ua turbatō apud aliquos nihil habere se dicentes in proprio vel in communi.

Consideratio III

Contractū diffinitōes in speciali tales p̄nt elici ex p̄missis **V**enditio est cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō dominij alicui' rei. de vno ad alterū/ precio legitimo mediāte Ita q̄ ibi est merc' z preciiū. z emēs z vēdens Nec refert si sint plures ementes vel vendētes vt in cōitate. Et dicitur merc' ali/ quādo pecunia. aliq̄n ius ipam recipien/ di. aliq̄n est propriū corpus/serui alicui' **M**utuario est cōtractus p̄ quē fit trāsslatiō dñij ad altez. /nullo p̄cio mediante. nō quidē ad sp̄ vel p̄ sp̄. qz iā eēt liberalis

donatio **C**ampsis est cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō dñij vni' rei ad alterā. sic q̄ vna ē preciiū alteri' / nec differt merc' a p̄cio. Et inde surgit dñna ab emptōe z vēditōne cōiter dictis. vbi p̄ciū z merc' distinguūt.

Donū est trāsslatiō rei ab vno in altez liberalis z irredibil. non eī pactio est vel i tentiō/ q̄ fiat redditio. qz iā non eēt donū pure gratuitū **R**ursus cōmodatiō ē cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō vsus rei de vno ad altez /nullo p̄cio mediāte/ retēto dñio

Locatiō ē cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō vsus rei de vno ad altez / aliq̄ p̄cio mediāte/ retēto dñio **C**ensualis pēsiō videt' mixta ex vēditōne z emptiōne. locatiōne z cōductiōne qm̄ fit ibi qdā trāsslatiō dñij rei z vsus sui. ad tps solū. vel cū certis modificatiōnib' apposit' **P**ossent ex his elici descripriones illicitoz cōtractū. possz etiā fieri p̄bū de p̄missis p̄ metaphorā z trāsslatiōnē ad sp̄alia. vt dicim' regnū celoꝝ emi. z q̄ de' recipit ad vsurā/ sed omittim'.

Postremo qm̄ susceptiō p̄ntis opusculi. p̄cipalr est non de qlibet contractu ple/ ne loq. sed ad inuestigādū q̄s contractus vere dicat' vsurarius. vt radicatus et apte possit cognosci/ curabim' causas aliq̄s remouere/ p̄pter q̄s possit videri aliquib' q̄ contractus aliq̄s eēt vsurari' vel illegitim' siue non licit'. loquētes p̄cipue de legitimo vel illegitimo fm̄ legē pure diuinā vel pure naturalē. p̄supposito lapsu generis hūani seu pcti. Et p̄rio de vēditōne z emptiōne fiat sermo z hoc in scdo q̄terna rio nostraz consideratiōnū

Incipit secundus quaternarius.

Consideratio quinta.

Venditionis z emptiōnis cōtractus/ non ideo p̄cise dicit' illegitim'. quia sit vtilioꝝ vni' p̄ri q̄s alteri vt vendenti q̄s ementi vel econtra. **P**ossit aliquis opinari cōtractū. quia cōtract' species est iusticie commutatiue. q̄ respicit equalitatē rei que vēditur. ad rem q̄ emif. vt seruet' eq̄litas iustit' p̄ctij. propter quā equalitatē. facili' obseruandā. inuenta est moneta vel numisma vel pecunia. sicut pulcre deducit philosophus z facile est aduertere considerati diuitias locoꝝ. z varietatē. nūc abundantie. nūc indigētie in reb' commutādis

De contractibus

Nihilominus apparet veritas nostre consideratōnis in practica vulgata et approbata. per omnes fere nationes. dum venditur et emitur redditus perpetui ut decem denarij reddituales perpetui / pro centum vel ducentis in pecunia numerata. **C**onstat in hoc casu quotidiano / quod infra .xx. annos emens poterit recipere totam pecuniam traditam. remanente sibi sua possessioe et integro. immo facta fortassis melioratōne. **S**unt alij casus ostendentes veritatem huius consideratōis. sed hic vnicus ad p̄ns sufficiat. **U**nde textus **L**eu. xxv. sic habet qui vendiderit domum suam intra muros urbis / habebit licentiam redimendi donec 9° annus impleat. si non redemerit 7° anni circulus fuerit euolutus / emptor possidebit eam. et postea eius in perpetuum et redimi non poterit etiam in iubilaeo. **N**otentur haec tria. **P**rimo quod venditio perpetua / licita est. **S**ecundo quod venditione non inficit conditio redimendi. **T**ertio quod si emptor / post .x. vel .xx. annos velit vendere illud quod emit suo venditori qualicumque precio. non tenetur fructus medij temporis deducere in precij recompenationem.

Consideratio. vi

Venditōnis et emptionis contractus non ideo precise dicitur illegitimus / quod res vendita potest ad certum tempus redimi seu retrahi lege super hoc constituta. **D**icentes oppositum / cōdemnarēt supremum legislatorum deum in legibus suis iudicialibus / datus per moysen populo iudeorum sicut est textus apertus **L**eu. xxv. moysen allegatus. ubi patet quod vendens hereditatem / poterat redimere immo et sine redemptione reuertebat hereditas in anno iubilaeo. **C**uncta inquit regio possessionis vestre / sub redemptionis conditōne vendet. **H**ec autem lex inducitur hic / non quod obliget per nunc populum christianum / nisi pro quanto nouiter institueretur per legislatorum legitimam / in ista patria vel in illa. sicut factum est de multis legibus iudicialibus legis antiquae. quemadmodum praeterea leges civiles non artant in foro ecclesiastico. nisi pro quanto per legislatorum ecclesiasticum firmate sunt. **S**ufficit autem ad propositum monstrasse per licitam legem veterem veritatem nostre consideratōis. quod scilicet de lege pure diuina et naturali / contra quas

agere nusquam fas est. non habet quod de ratione venditōnis licite sit quod non valeat redimere res vendita. sic quod non interponat conditio redimendi lege publica vel puata voluntate

Consideratio. vii

Venditōnis et emptionis contractus / non ideo precise dicitur illegitimus / quia pactum potestatis redimendi rem venditam ad tempus certum vel incertum / vendens et emens interposuerunt. **S**equitur ex precedenti. quia si iuxta istam legem publicam / potest homini contractus fieri non repugnat legi diuinae vel naturali quod ita fieri possit lege vel conuentione priuata quicquid sit alicubi de prohibitione positina

Consideratio. viii

Venditōnis et emptionis contractus / non ideo precise dicitur illegitimus iure diuino ac naturali / dum propter libertatem redemptionis vendite rei. res ipsa minori precio venditur vel emitur. **D**educitur primo per institutōem legislatoris publicam si fiat ex hoc mensuratio precij secundum ampliacionem dominij super rem emptam. **C**onstat enim quod in casu consideratōis / cedit res emptori / ipsi emptori in minus amplum dominium / quam si non posset redimi. et contra venditor non ita plene denudat se totaliter a dominio sue rei quam vendit. **S**i igitur potest precium augeri / dum ius vel dominium est pinguius latius et vberius / dominio diminuto potest et precium diminui. **P**ro quo facit textus **L**eu. xxv. qui sic habet. **Q**uanto minus tempus numeraueris / tanto minus emptori constabit. **C**onfirmatur ex consideratōne contractus qui est locutio vel conductio ubi fit translatio solius vsus retento dominio. **Q**uis enim nesciat tempari vel augeri precium / iuxta tempus et vsus comoditatem maiorem vel minorem. **E**licitur ex premis hanc veritatem. quod non est de intrinseca ratione venditōnis aut emptionis / quod fiat sine lucro alterius partium / et sine spe vel pacto redemptionis seu retractōnis peruenientem aut eius causam habentes.

Bequitur nunc videre

quid de iure positino sit vel esse potest de ratione contractuum. **E**t hoc in tertio quaternario consideratōnum.

Incipit tertius quaternarius

Arbitrio legislatoris/ subiacet contractuum modificatio/ limitatio/ vel amplificatio/ Deducitur et hoc. Quod ad legislatoris spectat legum institutio. Formalis autem ratio contractuum/ consistit in conformitate ad leges sicut patet ex ditione contractus que est commutatio civilis legitima id est conformiter ad leges facta. Unde contractus matrimonialis de quo minus videtur/ cum sit de iure naturali. subijcit tamen arbitrio legislatoris. scilicet papae vel ecclesie. alioquin non posset fundari illegitimitas quorundam personarum ad matrimoniale contractum. Immo et arbitrium tale legislatoris/ extendit etiam ad foras conscientie et penitentie. ut non quilibet peccator possit se cuilibet sacerdoti subijcere/ ad consecrationem sacramentalis absolutiois

Consideratio X

Arbitrio legislatoris fas est. quoniam expedit et decet/ contractus aliquid nunc validare nunc inuvalidare. per temporum. locorum. personarum et aliarum circumstantiarum/ variata qualitate. Deducitur primo per exemplum legislatoris supreme dei. qui licet multa iudicialia statuerit in antiqua lege pro regimine populi iudaici. nihilominus sic tempauit illa iudicia tempore legis euangelice/ quod illa commisit illis quibus ait. Qui vos audit me audit. Et per apostolum suum. Omnis anima principibus subditis sit. Et ad hoc est sententia concors omnium doctorum. imo totius ecclesie. Unde qui diceret hoc argumentum esse validum. Lex antiqua iudicialis sic vel sic dicebat precipiendo vel prohibendo/ ergo taliter nunc agere christiani tenentur fallere. quoniam hec consequentia/ nedum falsa est. sed hereticalis. Et quo sequitur hec veritas quod dum redimimus hereditatem venditam/ non est necessarium deducere fructus medios perceptos. nisi si alia lege quam antiqua fuerit institutum

Consideratio XI

Arbitrio legislatoris humani/ non est possibile quodlibet contractus ita suis legibus moderari quoniam subsequi posset multiplex abusus. Sunt ad hoc auctoritates iurium plures

et experimeto quotidiano cognoscimus. Non tamen frustra conatur legislator ad moderationem contractuum dum facit quod in se est/ ad prohibitionem abusu. concedendo leges vniuersaliter positas. que quales esse debeant. Sicut ponitur. Nihilominus obseruandum est illud comicum. Ne quid nimis. Et illud sapientis. noli esse iustus nimis. Videmus enim in pluribus quod multiplicatoes institutionum et penarum/ sic inuoluunt populos/ quod fit eis iugum intolerabile et inuolutio laqueorum. Exemplum daturum est alibi in materia symonie. et hic potest accipi in materijs usurarij/ quibus dum quiritur aditus precludi/ condemnantur multi contractus/ qui secundum legem dei non sunt usurarij nec illiciti. et essent utiles tam reipublice quam personis. Exemplum est preterea de casibus in foro penitentie et similibus alijs de quibus alibi.

Consideratio XII

Arbitrio legislatoris puenit nedum leges in contractibus ponere. sed positas interpretari. non tantum doctrinaliter ut iurisperiti possunt sed autoritative et iudicialiter. Est itaque legislator tanquam lex viva director et episcopus. dum et ubi puenit circa leges difficultates ex circumstantiarum varietate que sunt inumerabiles. nec cadere possunt sub arte vel lege quia per accidens sunt. Hinc est illud vulgari auctoris. Ipse etiam leges cupiunt ut iure regantur. Elicitur ex his altera veritas quod ubi super bonitate vel malicia quorundam contractuum/ difficultas talis exoritur qualis non potest doctrinaliter determinari/ recurrendum est ad arbitrium vel interpretationem legislatoris. preteritum supremum ecclesiasticum que censetur habere iuramentum nedum humana sed diuina in scrinio pectoris et ubi papa deficeret/ concilium generale habet supremum iudicium iuxta veritatem in generali concilio Constantiensi. determinatam et in hac lege diuina immobiliter fundatam. Si peccauerit in te frater tuus/ etc. sequitur dicit ecclesia. Sub iugam in speciali de usurario contractu sub quarto considerationum quaternario.

Incipit quartus quaternarius

Consideratio. xiiij.

Usurarij contractus/ repugnat legi diuine et naturali. sic quod ex suo genere malus est. nec potest bene fieri. Exemplum de mendacio ponitur aliquid. Et ad hoc est sententia concors doctorum.

De contractibus

Unde et philosophus naturale iudicium sequens posuit contra naturam esse ut numus numum pariat. In psalmis quoque et prophetis satis innuit. Si quis ad beatitudinem velit introire/que pecuniam suam non det ad usuram. **Episcopus** denique dicit. date mutuū nihil inde sperantes. Et ad hoc sunt congruētie plures date per doctores propter inconuenientiam que reipublice proueniret ex usuris si licite dicerent. **Ubi** et homo nascitur ad laborem. sicut habetur in **Job**. Est ergo contra naturam hominis ut sine labore velit uiuere. quod fit in usuris. Nam et adam in statu innocentie positus erat in paradiso ut operaretur et custodiret illum. Et post peccatum dictum est illi. In sudore uultus tui uisceris pane tuo. Quinetiam recipientes ad usuram dum pecuniam promptam inueniunt/facile presumunt exponunt et ocio vacant et tandem graui paupere per os alienum consumunt. **Verumtamen** ille et consules rationes deducetes ad inconuenientiam non uident satis conuincere uolentem peruenire. Quia poneret ex aduerso multos casus/ in quibus magna utilitas et quasi necessaria sequeretur. tam in dante quam in recipiente. sicut allegant aliqui de mendacio officioso. Et alij de simplici fornicatione. Dicerent in super uerbum christi non esset preceptum. sed consilium. Sicut ad illa que subiungitur permittit dum predictum uerbum dicit. Date mutuū. **Nihilominus** ueritas ista tenenda est tanquam ex fide et ecclesiastica determinatione sicut et de mendacio. quod non possit bene fieri. quia per doctrinam operositam qualis fuit apud grecos multos/ si admitteret officiosum mendacium/ tota scripture sacre (sicut dicit **Augustinus**) uacillaret autoritas. immo depiret fidelitas et fidelis conuictus apud homines. Non ei oportet propter utilitates que per accensum potest accidere/ ea dicere bona que per se et de suo genere mala sunt. et que confestim noiata (sicut aristoteles loquitur) sunt inuoluta malicia. sicut furtum/ quod est contractio rei aliene/ bene fieri est impossibile. quoniam uis furtum possit fieri non furtum. accedente consensu domini. Sicut diceret quod usurarius contractus inualidus est per legem superiorem diuinam. et ita illegitimus est ut sit furto similis. dum pecunia ultra sortem recepta contracta inuito domino saltem principali scilicet deo quecunque sit uoluntas recipientis ad usuram. que uerisimiliter est inuolutaria per se. sed uoluntaria per accensum. sicut est in percipiente merces/ imminente naufragio. et sicut consensus

in matrimonium per metum cadentem inconstantem uirum. qui consentit ne metum vel moriatur. Est enim consensus iste inualidus ad matrimoniale contractum. Similiter diceret de usurario contractu. Quauis non sit euidenter ostensum quin maneant difficultates satis multe.

Consideratio XIII

Usurarius contractus/ sicut in antiqua lege toleratus est ita possit in noua permitti/ sub certis modificationibus. Non quod ut esset licitus sed ne deterius eueniret. **Exemplum** de libello repudij in antiqua lege permisso. quod nunc quod fuit licitum. Sic permittentur dare ad usuras primis suis sed alienis. quoniam uis super hoc sit uaria doctorum locutio. propter uerbum **Ambrosij**. **Ubi** textus deuteronomio. xxij. sic habet. Non fenerabis fratri tuo ad usuram. nec fruges nec qualibet aliam rem. sed alienis. **Exemplum** propterea de meretricibus. que tolerantur/ non approbando quod faciunt. sed non puniendo. **Quo** circa posset inquiri si tolerantia talis sufficiat ut usurarius faciat lucrum supra sortem/ esse suum. sic quod non teneatur ad restitutionem/ licet peccet/ sicut meretrix non tenetur ad restitutionem pecunie lucre per traditionem sed iustus sui corporis/ inuito domino scilicet deo. **Risio** forte danda esset. **fm** duplex foris. scilicet conscientie intrinsecum. et extrinsecum duplex. unum ecclesie aliud secularis policie.

Consideratio. XV

Usurarius contractus/ habet fieri principaliter in mutuo pecunie. Dicitur enim usura quasi usus eris. **Mutuū**. uero dicitur. quia de meo facio tuum. Et hoc precipue contingit in pecunia/ in qua dominium et usus/ rationabiliter distinguuntur non potest/ quoniam usus pecunie/ est eius consumptio. et ita dominium transit cum usu. propterea manifestatur iniquitas usurarii. quia de pecunia que non est sua sed alterius facta per mutationem/ suscipit incrementum pecunie. quam exigit/ ultra sortem. uel aliud emolumentum ex pacto. **Atque** autem sine pacto committeretur usura saltem in foro conscientie. distinguendum esset per uarietate casuum et intentionum. **Non** stat enim qui recipiens mutuū/ tenetur per legem amicitie et beniuolentie/ suo mutuati quamdam amicabilem beniuolentiam quam potest iterare.

et expectare ille qui mutuū dat. etiā per ex-
hibitionē exterioris boni vel officij. vt q̄
in casu simili recipiet ab illo mutuū vel
aliud amicitie bonū. Nec mirū cū in sim-
plici et liberali dono sic inueniat. dum ta-
men principalis intentio sit donare. etiā
vbi spes redonatiōis vel redditiōis nulla
esset. Sic ad ppositū de mutuo vbi nihil
sperandū est iuxta verbū xpi supple prin-
cipaliter vel ex pacto. quoniā pactū de re-
cipiendo est pecunia mensurabile. et ita
mutui contractus inficitur.

Cōsideratio. XVI

Usurarius cōtractus/ noīatur
aliquādo talis apud doctores
vel populū vel legislatorē. qui
pprie et ex suo genere/ n̄ est vsu-
rarius. Occurrit exemplū simile de sy-
monia. de qua solet fieri distinctio q̄ qdā
symonia est phibita quia mala. et quedā
mala quia phibita q̄ distinctio sanum et
scientificū requirit intellectū. qz iuxta veri-
tatē/ nihil est malū. nisi quia phibitum.
Propterea papa nō potest facere de non
symonia symoniā. licet nō symoniā possit
punire vel phibere/ sub pena vere symo-
nie debita. Sic in proposito dū legistato-
res attenderūt cōtractus varios fieri/ ven-
dendo vel emēdo. locādo vel cōmodando
in detrimentū reipublice/ et in fraudē et fa-
uorem vsurariū proprie dictariū/ phibue-
rūt hmoi cōtractus illicitos et pniciosos
reipublice/ sub penis vsure debitis. preci-
pue dū satis constat ex opibus de mala et
fraudulēta intentōne cōtrahentiū. vbi si
constaret vel constitisset legislatori/ de bo-
na et simplici et pura intentōe cōtrahenti-
um/ aut nō tulisset tales leges phibitori-
as/ aut a suis legibz istos tales excepisset
tanq̄s verus epieikes et director legis.

Sequitur videre

ō potestate legislatoris in moderādis cō-
tractibus lege positua sub quinto consi-
derationū quaternario.

Incipit quintus

quaternariū. Consideratio. xvij.

Ista lege potest institui in aliq̄ pa-
tria/ vt nulla fiat venditio redditua
lis pperua/ quin possit redimi. vno
modo vel alio. ad temp̄ vel ad sem-

per. **A**pparet hec veritas ex dictis in se-
cra consideratōe. p textū legis antiq̄. que
tunc vtiq̄ fuit rationalis. et cuius similis po-
test nouiter institui. **S**i quis at̄ dixerit
in antiq̄ lege cautū esse vt dū redēptio fie-
ret/ deducerent fructus recepti medio tē-
pore et ita debere statuere lex iusta/ que re-
demptionē hereditatis vendite cōcederet.
Fatendum est q̄ hoc posset. attamē si nō
fiat. nihilominus poterit esse iusta. si p qua-
litate patrie et reipublice/ cū circūstantijs
ceteris/ videatur expedire. vt videlicet suc-
curatur et vna pte indigentibz pecunia
prompta. et pvideat ex altera parte/ ne di-
strahant hereditates et instabiles fiant de
personis in personas. et de heredibus ad
nō heredes/ psertim in feudis. **P**ropte-
rea repitit vt in pluribz nullā esse vendi-
tionē maxime hereditariā/ quin lege sta-
tutum sit vel consuetudine firmatū/ vt sal-
tem infra annū et diem/ venditor vel pro-
ximus suus/ possit retrahere p simili sum-
ma. nō deductis etiā fructibz interim rece-
ptis. **Q**ua in re firmatū dictum prius
et memoriter habendū/ q̄ nō est de intrin-
seca ratōne venditiōis vel emptiōis/ im-
potentia vel nō facultas redimendi

Cōsideratō XVIII

Ista lege potest in aliqua patria p-
hiberi/ ne fiat in contractu venditio-
nis et emptiōis/ pactū inter ptes/ de
facultate redimēdi. **P**osset alicui
prima facie videri repugnātia istius dicti
ad pcedēs. quia si lex iusta potest dari de
facultate redimēdi. quomodo nō erit fas
ptribz pactū facere? **S**ed responsio faci-
lis est si cōsideretur intentio legislatoris
ad phibitionē talium pactorū personali-
um. ne videlicet data libertate/ abutatur
in fraudem vsurariā. **I**nterest enī legisla-
toris. ne qlibet passim abutatur re sua. **U**n-
de et apud paganos/ etiam philosophos.
stoicos nominati etiā apud massiliensē. q̄
sentiebāt (licet erronee) hominē seipsum
licite posse occidere/ propter infortuitum
vel euadendum vel cauendū. **L**ex erat/ ne
hoc quisq̄ faceret sine iudicio publice au-
toritatis. **S**ic in pposito et similibz mltis
dici potest/ q̄ aliqua licent lege publica/
que nō licent autoritate propria.

Cōsideratio. XIX

De contractibus

Ista lege potest institui precium rez
venaliū tam mobiliū q̄ immobilī
tam censualiū q̄ non censualiū. feu
daliū z nō feudaliū. vltra quod pre
cium. nō liceat venditori exigere. imo nec
emptori dare. maxime priuata voluntate
Cum itaq̄ precium sit in cōtractibus tā
q̄ mediū adequatiū. z difficile sit tale
mediū semp̄ inuenire. propter affectōnes
varias z corrupras hominū. proorsus ex
pediēs est. vt illō mediū capiat. prout sa
piens iudicabit. sicut loquitur Aristoteles
de medio virtutis. Nullus autē debet cen
seri sapiētior q̄ legislator. Propterea spe
ctat ad eū precipue/quantū possibile est/
institū precium statuere. quale nō licet trans
gredi/priuata voluntate/ que debz coerce
ri vel ligari prout reipublice deposcit vti
litas. Et vti nā precia sic omnibz rebus
essent imposta. quē ad modū videmus in
pane z vino/ q̄ euitarēter altercatōes ne
dum inutiles sed piure z impie. quas ex
perimur fieri quotidie inter emētes z ven
dentes. quod non fieret si vnico verbo et
absoluto statim diceret precium. vt vlna
talis panni/ tantū valet. modū bladi. tā
tum valet/ hec cauda vini/ est huius p̄cū.
hic casus tanti z ita de similibz. tunc da
ret precium qui vellet. qui nollet/ abiret al
tercatōe dimissa. Difficile est fatemur. sed
tam salubriter factibile ap̄d homines bo
ne voluntatis. quibus ex hoc esset pax. et
gloria deo.

Consideratio. xx

Ista lege potest institui aut p̄mitti tāq̄
licitū z expediens in certis casibz pro qua
litate personarū/ q̄ fiat venditio z empro
legitima. cum expressiōe pacti de redimē
do. z pro certo precio etiam minori q̄ res
emeretur vel venderetur sine tali pacto.
Ponamus exempli gratia et rei quā agi
mus/ duas aut tres generales circumstan
tias que non fingūtur sed reperiuntur in
multis partibus. Cōstitutum est a legis
latoze z consuetudine seruatiū in vna pa
tria. q̄ nemo vendat censum annualem p
petuum/ quin possit redimi totiens quo
tiens. Statutum est preterea certū preci
um. vt pro denario quindecim. Hoc totum
licet. vt patet ex predictis. Sūt in illa pa
tria sicut esse debent/ ecclesiastici plures/
nolentes medicare. sed de redditibus in

cōmuni vel proprio viuere. et hoc vtiq̄ li
citur est iuxta determinatiōem christi et
apostoli. z obseruatōnem totius ecclesie.
Dignus est enī oparius mercede sua. De
niq̄ detrahentes ecclesiastici dotatōni. p
pter hoc damnati sunt vt heretici. etiā no
uissime in concilio Constanti. Et hec est
causa que martyre Thomā fecit. **A**dda
mus consequēter sicut res habet. q̄ nō in
ueniūt ecclesiastici prenominati/ possibili
tatem per se vel p̄ alios/ assignatōes quo
rūcunq̄ redditū/ nisi facta pactiōe de fa
cultate redimendi. nihilominus plus cu
perent inuenire si possent etiā cum maio
ri precio. cum insup̄ etiā simplici intentō
ne. vacua ab omni questu. nedum vsurario
sed quomodolibz illicito vel illegitimo
Querit quid agendū sit apud eccliaſti
cos h̄mōi. Si nolint emere/ propt̄ scru
pulum. vel ne videantur dare scandalum
in fauorem vsurariozū. ipsi patientur fa
mem nec subsistent. sed necessario disp̄gē
tur. z ita nec missarū. nec aliozū obsequio
rū diuinorū cultus/ remanebit. **I**stud au
tem incōueniens/ nullus legislator ecclē
siasticus vel secularis/ pie diceret toleran
dum/ saltem de ecclesiasticis ab antiquo
constitatis et approbatis. quozū funda
tio seu dotatio/ z si fuisset a principio suf
ficiens. delapsa est in diminutiōem intole
rabilem. nec sua sed temporū malicia. Si
vero concedat/ q̄ vtiq̄ posset contractus
emprōnis modo qui dicitur esse licit⁹
immo legitim⁹ id est lege cōstitutus. tunc
habemus p̄positum. **R**esoluētes igitur
materiā ad paucos z claros terminos/ et
dimissis ex industria allegatiōibz vt veri
tas nude z aperte se maifestet in pace cor
dis z in lumine ratōnis qd̄ est lumē vul
tus dei signatum sup̄ nos. **C**oncludam⁹
ex premissis. q̄ fas est vnicuiq̄ vti re sua
prout sua est. patet ex terminis. quia est p̄
dicatio diffinitōis de diffinito. vel econ
tra. **A**ut sic. fas est et licet vnicuiq̄ vti re
sua prout voluerit. in emendo. vendēdo.
locando. dando. mutuando zc. et capitur
vti. contra abuti. **P**atet istud ex terminis
quia detur casus in quo quis non potest
vti re sua. iam respectu casus illius nō est
sua. **V**el sic. fas est vnicuiq̄ tanto iure vti
re sua/ quanto iure res est sua. **V**el sic. fas
est vnicuiq̄ vti re sua sicut voluerit. nisi
pateat prohibitio legitima. in quo casu

iam res non dicit esse sua. Hinc dictum est ab alijs qd nihil tam naturale. qd vt quilibet vtatur re sua. Et fundat in lege naturali de dilectione proximi. Et in his duobus mandatis quecuq; vultis vt faciant vobis homines. et vos facite illis. et quod oderis ab alio tibi fieri. alteri ne feceris. Nullus enim velle debet qd impediatur ab usu rei sue. nisi lex dei sit ad oppositum in hoc vel in alio casu immediate vel mediate. Dicitur immediate propter legem euangelicam. dicitur mediate propter leges positivas rationabiliter latas. per gerentes vicem dei.

Sequitur secunda

pars principalis que ponit casum actus in quodam monasterio exponens circumstantias et singula que in emptione reddituum per acta dinoscuntur.

Post materia de contractibus resoluta per diffinitiones et diuisiones et modos significandi metaphisicales et theologicos vsq; ad genus generalissimum quod est iusticia. et hoc sub viginti considerationibus. descendendum videtur ad particularem casum. Deinde circumstantie notabuntur. quo facilius et verius possit factum vel vnde ius oritur sciri. Traditus est autem casus talis. Comunitas aliquis terre/licentia habet a domino suo de certa impositione facienda super his. que venduntur infra suos fines. vt pro qualibet libra duos denarios. et qd super huiusmodi obuentionibus possit certum annum censum vendere. addita tamen facultate redimendi precij quodq; statutum est quindeci proximo. Quoddam monasterium emit ab hac comunitate ius recipiendi centum floren. annuatim. pro duobus milibus floren. in numerata pecunia datis. et adiecta facultate redimendi. Questio est si dictus contractus sit usurarius vel alias illicitus. **N**unc igitur circumstantias explicem. Prima circumstantia est ex parte ementium. quorum vita rationabiliter presumere facit qd non in fraude usurarii vel illiciti questus. vellent inire tractum aliquem scienter usurarium. etiam pro morte temporalis. Secunda quia parati fuerunt et sunt stare iudicio peritorum. sicut et ab initio. et consequenter consuluerunt plurimos. tam viua

voce qd per scedulas et scripturas. quorum fuit consilium. qd licitus erat eis contractus suus. immo fortassis esse potuit qd ille vel similis erat eis debitus. ne desolaret monasterium. cui succurrere debitu habet. nec aliter inueniunt. **T**ertia circumstantia est qd vltra precij solitu per dominum patrie constitutu legitime tradiderunt quartam partem. et quantum dedissent pro redditibus perpetuis. Et supponitur qd augmentum precij fuerit de consensu domini vel vere vel interpretatiue. **Q**uarta qd venditio tam efficax fuit ex parte eorum tam in voluntate qd in opere translationis. qd nullam sibi retinuerint facultatem retrahendi precium datum. **Q**uinta circumstantia est paupertas ementium immo desolatio si non inuenirent venales redditus. quos malent esse perpetuos. sed non inueniunt obstante circumstantia patrie. in qua prohibitum est lege superioris domini. ne fiat venditio reddituum perpetua. sed semper eum facultate redimendi. **S**exta qd si vellent procedere usurario titulo plano vel palliato. repirent pro pecunia data in precium venditionis. longe ampliore censum annualem. vt si posuissent in cambio usurario mille francos. habuissent centum francos annuatim vel amplius. vbi non habent pro duobus milibus francis nisi centum francos. Et hinc patet. neq; fraudem usurariam committere. neq; scandalum vt ab alijs committatur. dare quod bene notandum est. **D**einde possent induci ex parte vendentium. certe circumstantie seu cause. pro iustificatione legis condite que dicta est. ne scilicet distrahatur hereditates de heredibus ad non heredes. aut ne communitates. perpetuis redditibus onerate. tandem depeant. **A**ddita est preterea limitatio precij. sicut potuit rationabiliter institui. **D**ata est insuper licentia comunitati vendenti de qua loquitur casus. qd imponeret duos denarios pro libra ad euitandum fortassis grauius inconueniens de diminutione monetarii. sicut exprimur esse grauiore qd impositiones seu vectigalia. que sunt nerui reipublice sicut cicerone. **A**mplius non est leuiter presumendum. qd vel dominus patrie illius vel communitates. sint immemores salutis sue. qd bona intentione et bono fine. fecerunt ea que fecerunt vel obseruant. ex quo de se non sunt

De contractibus

illicita. sed possunt bene et salubriter fieri quibus etiam possent abusus committi. sed super illis non est habendum iudicium temerarium per alios. specialiter per ecclesiasticos. Illud apostoli potius observandum est nihil inquirentes propter conscientiam. Et illud christi. Nolite iudicare. Et illud iuris Quilibet presumendus est bonus. cum similibus multis

Eliciuntur ex predictis circumstantiis/positiones que sequuntur. Et consequenter regule sequuntur per modum conclusionum rectificantes emptionem. et distinguentes a mutuo. pro decisione materie.

R Sequuntur propositiones

Prima propositio est **P**redictus contractus/ non est mutuum/ nec per modum mutui. Patet ex quarta circumstantia principaliter. iunctis alijs.

Secunda propositio.

Predictus contractus/ non habet speciem mutui vel favoris usurarii. Patet ex omnibus circumstantiis. presertim. iij. et. vi.

Tertia propositio.

Predictus contractus non est usurarius patet ex precedentibus. et ex usure descriptione que secundum doctores non nisi in mutuo invenitur. Unde si fiat alij contractus illicitis modis etiam peioribus quam sit usura. non tamen usurarii dicendi sunt.

Quarta propositio.

Predictus contractus non est illegitimus lege divina vel naturali. Et ita si debeat illegitimus dici/ oportet legem ostendere positivam/ irritantem homini contractum. que nondum palam offensa est. Quod si quis dixerit contractum esse prohibitum lege divina vel naturali/ ostendat illud sibi enim incumbit probatio. sed attendat ubi reperiat. Deinde sequuntur propositiones in casibus alijs particularibus. unde sumi possunt rationes vel similitudines/ ad iustificandum nostrum casum. Et fit hec propositio quinta in ordine.

Quinta propositio

Si quis bona intentione velit vendere/ vel emere rem aliquam primo simplicitate de

inde dare gratiam quod res vendita vel empta possit retrahi/ ad tempus vel ad semper. hoc poterit fieri non licite sed merito. Patet ex terminis. Quod si quis dixerit/ magnam tempus lapsam requiri ut hec fiant. primo advertat quanta sit celeritas voluntatis humane. presertim in hominibus spiritualibus et abstractis ita ut coniuncta realiter/ possit intentionali dividere et preciosum a vili separare. sicut in odio et amore peccatum/ peccatum separatur a peccato. peccans amatur. oditur peccatum. quanto magis fieri poterit in his quorum quodlibet per se licitum esse potest. sicut in proposito et maxime quo ad forum conscientie et ad deum.

Sexta propositio.

Si quis presterit pecuniam alicui per mutuum usque ad certum terminum cum adiectione pene quod nisi solvat in illo termino/ obligabit solvere pecuniam ultra sortem. hoc in casu poterit bona intentione et caritative fieri et paco recipi. Patet in casibus pluribus tali pacto solvendis. Est autem bona intentio si mutuum mallet habere pecuniam suam in termino quam alter incurrat penam in differendo. quia forte tunc indiget pecunia sua et remanere vult indenis

Septima propositio.

Si quis necessitate compellatur recipere ad usuram aliquam pecuniam. ne forte damnificetur in quadruplo vel in rebus siue in vitalis potest sine peccato recipere ad usuram. Doctores in hoc conveniunt. salvantes quod mutuum recipientes non communicabit cum usurario in peccato suo. Et ita erit hic contractus usurarius. et usure peccatum in vno tantum contrahente. Notetur declaratio per simile/ ad divinam providentiam. que bene vult malis alienis. Si autem ex hac radice et prioribus possit iustificari casus noster ex prementium. quicquid fuerit de vendentibus poterit intelligens indicare.

Propositio .VIII

Si quis vendat bladum vel vinum vel aliquid huiusmodi ad creditum pro maiori precio quam esset venditurus in prompta pecunia/ et hoc faciat ex sincera et pia intentione succurrendi proximo/ non vendendum. quin mallet minorem promptam pe-

cuniam. nō videtur contractus illicite esse vel usurarius in foro conscientie. Pater ex lege caritatis et iure dominij. Nisi forte diceret/ q supior: lec/ inuoluit omnes contractus tales/ propter specie mali vel se quelā. sicut non est in potestate cuiuslibet transire pecuniam suam in alterū p forrem capillorū propter bmoī inuoluitatē et ita diceret de multis contractib⁹ Quia (sicut dictum est) decisio finalis. vnde ali quid dicit meū vel tuū/ dependet ex legibus/ nedum diuinis sed posituiis. Propterea cōsiliū habendū est nedum a theologis sed a canonistis qui si discordare videntur/ lex euangelica seu theologica tan/ q̄ architectoria/ iudex erit vlt episcopus seu gnomica vel interpretatiua. ¶ Rursus addantur propositōes duodecim. faciētes ad elucidationē tam casus propositi. q̄ aliorum in materia contractū. Si pri⁹ hāc regulam ex pdictis elicerimus. ¶ Contractus qui de suo genere et ex circumstantiis debz esse gratuitus sicut est mutuum nō inficitur si recipiatur aliquid velut vltra fortem/ altero quatuor modorū. videlicet si fiat. aut pro saluatione sui interesse aut pro negligentie punitōne/ aut gratia beniuolentie/ aut pro sola proprietate redemptionis redemptione.

Propositio .IX

Censualis contractus/ de se et de suo genere licitus est in multis casibus. Pater in fundatiōib⁹ ecclesiarū. Pater in cōcessione quā quis facit de re sua. Pater cum aliqua ecclesia eximit a iurisdictione episcopi. Pater ex vsu quotidiano. Pater deniq̄ per confessionē aduersarioz. qui leges suas et iura ad hoc multipliciter introducunt. Sed omittit allegatio. quia nescitibus leges et canones/ vana esset. scientibus at supbia vel arrogans videret. maxime cum non sit presens intentio aliena dicta cape contentiosa argumētatione. nec posituius iuribus principaliter inniti/ sed diuinis.

Decima propositio.

Censualis contractus si fiat ad vitam nō ex eo redditur de se et ex suo genere viciousus. Presupponit autem q̄ et intentio sit recta. sicut esse potest/ cōformiter ad legem diuinā. et p̄cium cōueniens. iuxta pa-

trie mores et leges. Attento q̄ ibi est probabilis incertitudo lucri vel damni. quā iuriste multum notant. Concurrunt etiā conditiōnes venditiōnis et emptiōis. quoniam pecunia est precii quod vendēs recipit. Jus autem recipiendi annuati certum redditum in pecunia vel alia re. pecunia mensurabili/ est ibi merx. Secus forte esset si censualis redditus annualis futurorum annorū/ simul et statim solueretur. vbi fraus esse potest. Concurrat hec eadem ratio pro iustificatione reddituuz perpetuorum. quia non simul eueniunt. Res autem minus valet dum expectatur in longum/ q̄ dum presens obtinet. Dicunt igitur concedētes hanc partem/ mirum videri si possunt licite emi redditus in perpetuum et nequaquā ad tempus vel ad vitam. cum ibi possit esse verus venditiōnis et emptiōnis contractus iuxta cōsiderationes prime partis.

Propositio .XI.

Censualis contractus/ propter spem lucri maiorem vel probabiliorem in vno cōtrahentium q̄ in altero/ non ideo redditur viciousus. Fertur hoc esse legis/ autoritas/ allegata etiam p̄ canonistas/ q̄ res tantum valet quantum vendi potest. et q̄ licet in contractu se decipere. sed theologo quibus ad certam regulam loqui fas est/ nomen deceptionis pro licito non libenter assumerent. conueniunt tamen in hoc q̄ non omnis excessus lucri vel damni/ reddit lucrantem et lucrari sperantem reum peccati prefertim mortalis. alioquin non salua esset omnis caro. Attento q̄ equitas iusticie cōmutatiue de re ad rem sicur de pecunia ad pecuniam in cambio/ vel de precio ad preciam/ non est punctualis vel indiuisibilis. sed multam habet latitudinem. infra quam potest magis vlt minus dari de precio/ sine iusticie lesione immo et sepe sine restitutionis obligatione. Quāuis de restitutione varius ap̄ doctores sit sermo. dicentibus aliquib⁹/ q̄ nisi sit defraudatio vltra medium iusti precij. defraudans non tenetur ad restitutionem. Et in hoc satis concordant omnes dicentes verum esse in foro exteri ori propter irritationem legislatoris. sed de foro conscientie/ nulli dubium quin defraudans tenetur confiteri. ¶ 4

De contractibus

autem obligetur restituere nō est ita claz nec concordatū apd omnes p̄sertim theologos. Non enī videt̄ necessariū q̄ vbi cōcurrunt mutue voluntates vendentis et ementis vt res suas cōmutent in alterutrum. q̄ furtum cōmittatur vel rapina iuxta illud. Scienti et cōsentienti nō fit iniuria neq̄ dolus. P̄cipue dum sciens et volens est sui iuris in sua re. quod dicit̄ propter pupillos et similes. Et dum consensus non est lege irritatus. sicut in deceptione vltra mediū iusti precij. Si pretere rea consensus sit absolutus. nō solum cōditionalis. aut fm̄ quid. sicut Aristotiles loquitur de projiciente merces in mare. et de consensu metu mortis extorto. aut per errorem fraudulentum inducto. quoniā ignorantia causat inuoluntariū vel in toto vel in parte.

Propositio XII.

Censualis cōtractus/nō videtur ex eo reddi de suo genere viciosus. quia reddit de nouo. vel propter hoc q̄ constituitur in rebus vel personis alijs a persona contrahente. puta quia dicit̄ emptor. tu constitues tales redditus in tali possessione vel seruo. Grante enī simili intentione. nīhil videtur referre an census sit iam cōstitutus vel de nouo licite cōstituitur. Ut si nouiter/redditus aliquis perpetuo emis. non refert si statim cōstituatur census annuus decem floren. plusq̄ si modo statutus/post decem annos alteri cōtrahenti venderetur. Exemplū aliud. si cōmunitas aliqua/autoritate sui principis/mota rationabilibus causis/cōstituit certā impositionē super rebus vendēdis infra terminos suos. quid refert si statim eodem contextu constituent centū floren. annualis redditus super huiusmodi impositionibz vel si faciunt hoc lapsa decennio. Et q̄ niam in hac materia et similibz fm̄ dictū August. Tene certum et dimitte incertū. consciētias multoz/ p̄sertim simpliciu et timozatorum/scrupulis varijs inq̄etat molestat et in perplexitate quandā trahit additur sequens propositio.

Propositio XIII.

Argumentū sumptū ex cōsilio vel dubio vnius doctoris/q̄ in illo dubio contrahere sit peccatū mortale/nō est efficax.

sed temerarium et negandum. **O**portet enim incertitudinem esse non tantūmodo scrupulosam leuē et formidolosam. sed valde probabilem. priusq̄ agere ea stante/peccatū mortale iudicetur. Sic enim dictū sapientis intelligitur. Qui amat periculum peribit in illo. Itaq̄ nō quod liber dubium facti/sufficit ad causanduz peccatū mortale si quid agat illo dubio stante. ergo nec quod liber dubium iuris. Assumptū patet in casu cuiusdam decretalis. Si mulier vxorata incipiat per nouam informationem dubitare an attineat viro in gradu phibito. quo dubio stante/querat vir debitū. quid ager vxor. Si neget. est in casu trāsgressionis iniuste si non attineat viro suo. si cedat/est in peccato mortali luxurie. Ponatur alius casus qui est creberrim⁹ q̄ dubium sit apud doctores aliquos ex vna parte q̄ hoc debeat agi. dicentibus alijs in pari numero q̄ oppositum fieri debet. sicut i facto scismatis contendentiū de papatu/ sepe fuit. Rursus in materia fidei cū doctores dissentiūt/licitum est ante determinationem ecclesie sepe tenere vnam partem vel alteram. Rursus induci potest materia insolubiliū. vt si ticius iuret se accepturum bertam in vxorem. si primū verbuz quod dixerit/ fuerit verum. et nullo modo accipiet si fuerit falsum. Tunc dicat hanc solam propositionem. tu non accipies me in vxorem. Queris quid ager ticius. si accipiat. piurus est. quia berta dixit verū. Sed hec et similia dimittimus exercitio logicorum. dicentes q̄ probabilis certitudo sufficit in moralibus. vt non exponat se quis periculo. vt dicunt doctores de celebrante missam. et similibz. vbi requiritur status gratie. q̄ sufficit ad hoc. probabilis coniectura. Quia certitudo alia sine reuelatione non habet. prout in moralibus dicit̄ Aristotiles sumendam esse certitudinem/grosse et figuratiter. que certitudo non remouet in vna parte omnē probabilitatem/vel opinionem alterius partis. licet magis declinet ad istam/vel ad aliam. quod sufficit. Immo scrupulosus et formidulosus conscientijs sepe consilium est in oppositum agere/ p̄sertim ex imperio et consilio doctorum.

Propterea consilium est/q̄ in materia morali/ non ita leuiter asseratur aliquid

esse mortale peccatū. dum aliquis doctor dat consiliū super aliquo actu q̄ non fiat maxime dum plures alij posse fieri bñ dicunt. aut q̄ cadit sub dubio prout in casu nostro notatum est. Ubi patet qualem laborintum conscientiarū timoratarū in currimus si quilibet opinio vel consiliū doctorum/sufficit ad incertitudinē faciēdam/cum frequenter opiniones nedum varie sed aduerse sint inter doctores. nūc propter passionē anctorū. nūc propter varios aspectus circumstantiarū. modo illarum solum. modo aliarum. modo omnium. vnde ortū est illō comicū. Quot capita tot sententię. Deniq̄ consiliū est q̄ nō ostendatur tales scripturę varie/cōscientijs simpliciū. quoniā inde nihil proficiunt/nisi ad maiorē inquietudinē conscientie. Sufficiat eis consiliū suozū superiorum. nec in talibus legendis aut discutiendis occupent se. Postremo in/tra predicta sumēdus est intellectus Augustini dum ait Tene certum. dimitte incertum. Superiores vero studeant providere pacifice securitati subditorum. ne dum per consiliū iurisperitorū scriptis aut verbis: sed efficacius p̄ autoritatem summi pontificis. vt vel tollat vel moderet vel interpretetur dubias tot perplexitates/expositiuis constitutiōibus ortas aut saltem det facultatē absoluedi transgressores/superioribus monasteriorū z eccliarum. vt quando dederit domin⁹ spiritum cōpunctōis/inueniāt promptū remediū. et non in desperatōis precipitiū ruant/pro diff. cultate papam vel suā curiam adeundi.

Propositio XIII

Argumentū sumptum ex illa regula q̄ vbi est eadē ratio/debet esse eadē iuris decisio/nō concludit in cōstitutionibus positivis. nisi facta sit vtrobiq̄ similis cōstitutio. Pro cuius intellectu est rememorandū/q̄ in agilibus aliqua sunt quorum ratio dependet immediate z clare/ex primis principijs moralibus. Alia sunt sic elongata/q̄ non apparet ratio agilitatis plus in vno q̄ in altero. nisi supueniat autoritas constitutiōis z determinātis istam partē plusq̄ alteram. vbi tūc locum habet illud satyrici. Sic volo sic iubeo. sit pro ratōne voluntas. Quēadmo-

dum respōdent grammatici interrogati. Cur istud vocabulū sic aut sic significat. quia sic placuit ipositori. Et profecto talem in opibus dei/sepe nos oportet dare respōsiōnē. Nunc ad propositū/stat q̄ duo contractus videantur similes et ad similes effectus bonos vel malos inducētes: et tamen vnus erit lege prohibitus z alter concessus vel permissus. Exemplū in cōtractibus. constat q̄ in venditiōib⁹ perpetuozū reddituū/possunt provenire plura damna et depauperatōes per abusus vendentiū vel ementiū/q̄ sepe veniant p̄ mutuū/cum tractōne leui supra sortem: z tamen prim⁹ concessus est legibus alter prohibitus. Et ita de plurimis sine numero iuribus positivis. Quāuis possz assumpta regula concedi in forma. quia iam non erit eadē ratio pro decisione iuris. si vnū sit lege constitutū alterum nō. facit enī disparitatē autoritas

Propositio. XV.

Argumentū fundatū in illa regula. dū aliquid vna via prohibet z altera/nō concludit/nisi dum probet ipm/factū z nō sola via. Exemplū ponatur. tam in materia symonie. q̄ vsure. Martinus sacerdos vult lucrari decem francos. z petrus etiā Martinus recipit illā summā pro sustentatōne vite sue. Petrus recipit tanq̄ precii sue misse. sicut symon voluit emere potestare dandi spiritū sanctū vt inde lucraret. Martinus iuste habet decē francos. Petrus iniuste. Ubi manifestū est. quantum operatur intentio z directio cordis. vt aliquis euitare possit faciliter symoniam cum pari seu maiori lucro tempali/q̄ perdamnatā symoniā. Exemplū in contractibus. Petrus habz centū libras piperis vel alterius mercis. vendit consueto precio p̄ centū frācis. hec est pura vēditio nō vsuraria. iohes emptor volēs h̄re. p̄mptā pecuniā/petita dilatiōe solutiōis a petro. vēdit alēi mercatori statū suū p̄ centū p̄ minori p̄cio statū hūdo vt p̄. lxxx. frācis sic sibi licitū ē. Cōstat q̄ p̄ istos duos cōtract⁹ iohes venit ad silem effectū. sic fecisset p̄ immediatū cōtū vsurariū. q̄ h̄. lxxx francos p̄ optos p̄ centū ad credētiā. Cōcedendū est tū q̄ in istis cōtractib⁹/q̄ q̄libet est emptio z venditio vtrobiq̄ de se licita/ potest interuenire fraus in fauorē

De contractibus

vsurarum. peior q̄ sit vsura de suo genere nō vsura tamen pprie dicta. ¶ Unde concluditur sicut prius quantū sit in contractibus intentio ponderāda. presertim in contractib⁹ non phibitis expresse p̄ leges positūā in se vel in suis circumstātijs. qz tunc intētio bona nō sufficit ad rectificatiōē talis actus cū suis circumstātijs p̄ phibitis. vbi tamen posset rectificatō fieri in aliquo simili cōtractu non prohibito iure positūo. in eadem vel alia patria vel circumstātijs variatis.

Propositio. XVI

Argumentū sumptū ex tolerātia pape vel ecclesie/ vel ex cōsuetudiez prescriptio ne ⁊ abolitiōe locū habet in cōstitutiōib⁹ positūis vt positūe sunt. ⁊ non in pure naturalib⁹ ⁊ diuinis. ¶ Ad habendū vero plenā huius propositiōis intelligentiā/ necessaria est cognitio quid sit de iure pure positūo quid de iure diuino ⁊ naturali. Cuius rei ignorantia vel inaduertētia conturbatōem inuolutā ⁊ p̄niciōsam/ in doctrina iuriū sepe facit. ¶ Sed quantū sufficit ad presens (quia alibi traditū est) constat q̄ p̄ easdem causas. res ipsa dissoluitur p̄ quas opposito modo se habētes exorta est. Constat preterea q̄ leges positūe tunc solū instituūtur cum pmulgan- tur. ⁊ vim obligatōis habent dū morib⁹ vtentiū approbātur. ¶ Dicamus igit̄ q̄ vbi papa vel ecclesia vel legislator/ sciunt q̄ constitutiones sue/ vel nō publicātur. sed dantur obliuioni. vel nō approbant moribus vtentiū. sed passim fit in oppositum. constitutiones ille desinunt habere vim obligatōis tanq̄ abolite p̄ nō vsū vel consuetudinē oppositam. que est nō legum omniū sed posituarū optima interpretēs. Alioquin tolerātia pape/ vel legislatoris/ esset sibimet repugnans ⁊ populis noxia. si vellet q̄ leges sue haberent vim obligatōis. et tamen illas neq̄ publicaret neq̄ erequi mandaret. Fundātur in hac radice abolitiōes constitutionum quasi sine numero positaz in decretis. q̄ etiā tradite sunt in concilijs generalibus vt de ieiunando quinquagesimā. vel diē sabbati. vel q̄ sacerdos celebrans/ habeat duos assistentes. immo plus/ q̄ nullus p̄ sumat eligere cōfessorem/ nisi cū certa auctoritate. cū tamen passim qlibet sacerdos

secularis/ audiat in confessiōe alterum sacerdotem. quia sic est (vt dicūt) consuetudo que si dicatur corruptela/ vix apud sacerdotes erit salutis status. Quid preterea de tot constitutiōib⁹ et regulis positūis/ traditis pridē ⁊ non obseruatis. nūc in religionibus. nūc in ecclesijs cathedra libus et collegiatis. nūc in vniuersitatib⁹ et cōmunitatibus. nūc in ipsis etiam iuribus penalibus dicere. Nisi velint assertores oppositi/ absq̄ vlla miseratōne homines de omni statu precipitare per laq̄os transgressionū/ in damnatōis interitum/ cum suis prelatis atq̄ rectoribus. si cum tanta austeritate faciāt artam viam domini/ et pregrauent intolerabili iugo ceruices subditorum. verum de hoc alibi latius. ¶ Propositio

Decimaseptima

Lex civilis tolerans vsuras aliquas/ non ideo semper dicenda est cōtraria legi diuine vel ecclesie. ¶ Posset hic fieri declaratio quid spectet ad legem civilē. ⁊ quid ad canonicā. et quid ad theologiam. super qua re alibi traditum inuenit. Quantum vero spectat ad presens satis est dicere q̄ legislator/ attendit consistentiā reipublice ad cōsecutiōem pacifici cōuictus inter ciues. vt q̄ nō fiant furta. rapine. homicidia. ⁊ cetera humanū conuictū turbātia. ¶ qz frequēt effrenata neq̄tia nō p̄t ex toto cōpesci/ agit more prudētis medici tolerat minora mala/ vt peiora vitent. Datū est iā exēplū de meretricib⁹ et in antiq̄ lege de libello repudiij. et de vsuris dādīs alieno. sicut est text⁹ Deute. xxiij. iā allegat⁹. ⁊ xxviij. Fenerabis gētib⁹ multis ⁊ ipse a nullo fen⁹ accipies. Apparuit at̄ min⁹ malū/ q̄ vsure leues fierent. p̄ succursu indigentū. q̄ vt inducerent per indigētiā furari rapere aut passim distrahere sua bona mobilia vel immobilia/ viliissimo precio/ cum damno longe maiori q̄ esset moderata receptio sub vsuris. ¶ Nec inde iudei viuere in ocio per oppressionem incredibilem christianorum quib⁹ fenerant. Constat autē q̄ bec tolerātia/ consona est dictamini naturalis ratio nis. immo ⁊ diuine legis. p̄supposito peccato. Constat preterea q̄ papa sicut nō est immediat⁹ dñs bonoz tpaliū p̄sertim laicorum/ sic nō debet passim irritare leges

vtiles pro dispensatōe talium bonorum
constitutas. vtiles in quā ciuilitate licet fi
ant cū peccato qd̄ impedit quo ad finem
beatitudinis consequēde. Sufficit q̄ pa
pa vel ecclia/significent vel pd̄dicent tales
vel tales tract̄ illicitos esse/de iure euā
gelico et in foro consciētie. Si autē vltra
voluerit papa procedere/per irritatiōem
etiā ciuilem omniū hmōi cōtractū/p̄ pe
nam excoicationis et aliter. sicut videt̄ fe
cisse in quadā constitutiōe et cōcilio gene
rali/nō est nostrū os ponere in celū. Sup
ponimus bonis ratioibz et circumstantijs
motum esse/et nolle moderationibus vti
libus obuiare.

Propositio XVIII

Lex antiqua/ phibens iudeis vsuras
primis suis. sed de alienis cōcedens/ iue
nitur apud doctores habere multiplicem
intellectū. **D**icentes enī sic vsuram esse
illicitā q̄ nullo modo potest bene fieri. si
cut nec mendaciū/ ponūt consequēter iu
deos peccasse dando alienis ad vsurā. et
q̄ deus sufficienter edocuit eos sup hoc p̄
viros eleuatos et p̄pheticos. cōmendātes
eos qui pecuniā suam non dant ad vsurā
sicut in psalmo. et in Ezechiel. xxvii. Nō
plus loquendo de primo q̄ de alijs. quia
etiā omnis homo censend̄ est noster proxi
mus. Exponunt vltterius q̄ dū permittit̄
iudeis Deuterōn. xxvii. pro benedictiōe
q̄ fenerabūtur extraneis/ sen̄ hic accipit̄
pro sup̄abundantia nō pro vsura. Vel dī
cunt q̄ recipiēdo vltra sortem/ nō recipie
bant nisi rem que aliūde erat sua. propter
tyrannidē occupantiū terrā suā. sicut mu
tuati sunt vasa ab egyptijs. Pro quo di
cūt facere verbū Ambrosij. q̄ licet eos op
primere vsuris/ quos licet interficere.
Sed sup hoc quia iā aliqua notata sunt
pre prima. et nimia subtilitas nō est semp
expediens in moralibz discutiēdis/ p̄pter
abuti volentes. Nec tetigisse suffecerit. et
dicere pro regula. Ex omnis cōtractus q̄ ex
suo genere vel ex circumstantijs debet esse
gratuitus/ si interueniat pactū de recipiē
do vltra sortem/ efficit vsurarius. sicut est
in mutuo et cōmodatōne. Et proprie so
lus talis vsura nominatur.

Propositio. XIX.

Lex humana statuēs nullos redditus

posse vendi/ nisi cum facultate redimen
di/ non facit q̄ cōtractus aliunde licit̄ sit
vsurarius. aut solum pignoratīci. aut q̄
in redemptiōe/ debeat fieri fructū perce
ptoz deductio. **P**onamus itaqz reddi
tum vel fundū perpetuū/ quē prius lice
bat emere pro mille francis. Accedat lex
dans in cōtractu simili facultatē redimē
di. qua nō obstante/ datur simile precii.
immo forte maius. qualis queso posset ī
hoc casu esse ratio cōtractus vsurarij. aut
q̄ in redemptiōe/ p̄cepti fructus debeant
deduci plusqz si in priori casu fieret ven
ditio redditū perpetuozum post perce
ptiōē fructū decem aut viginti anno
rum. **N**on est estimandū q̄ legislatoz
aliquis. sit p̄ incept. sit cōmunitas. sit p̄
latus/ vellet tali modo omnes cōtractus
reddere vsurarios. et claudere viam homi
nibz p̄sertim ecclesiasticis. q̄ non possent
viti rebus suis. nec habere sufficientē pro
dei seruitio celebrando sustentatōez. Alio
quin lex esset nedum stulta. sed impia ne
q̄ et sacrilega. et ex consequēti p̄ papam et
eccliam cum omni seueritate tollēda. Sed
nō est ita presumendū de legislatozibus et
intentōne sua. quin vellent etiā quādoqz
minus precii dari vel statui/ propter illā
facultatem redimendi. **D**uo circa p̄nt
tam et precedētibus q̄ ex modo dict̄/ no
tari vel elici/ morales quedam regule.

Prima regula. **O**mnis cōtractus quo
licite venditur vel emitur redditus per
petui/ potest similiter esse licitus si eodez
cōtractu similiter se habente/ detur fa
cultas mutua redimendi. p̄sertim in fo
ro consciētie.

Secunda regula. **O**mnis cōtractus q̄
ex suo genere debet esse gratuitus/ potest
ex circumstantijs quādoqz effici licite nec
debitus nec gratuitus. mutando speciem
in genere moris. vt de commodatōne po
test fieri locatio. Super his autē vinctio
lex et ratio iudicabunt.

Tertia regula. **O**mnis cōtractus/ qui ex
suo genere vel circumstantijs nō recipit q̄
sit venditio vel emptio ad perpetuū. non
videtur secure fieri/ interueniente pacto
de facultate redimendi. et hoc maxime in
foro exteriori. secus est in locatōne et con
ductōne. que fieri solent ad tempus.

Quarta regula. **O**mnis cōtract̄ suspectus
habet/ si appareat irētio pbabilr mala in

De contractibus

contrahentibus. ut quia negotiarum solam mercenariam/aut questum lucris turpis inter dunt. Iuxta quod ponit. xx. et ultima propositio principalis.

Propositio xx.

Ex carnis/contraria legi (in ordine spiritus ac pinde tyrannica/ insectum habens et tenebrosum cordis oculum per cupiditatem et auariciam/ facilliter inducit in tentationem et laqueos diaboli. quos sibi met multiplicat et inquit/ per deum contractuum.

Legimus hoc pro chodolor in experientie libro. et in scriptis doctorum/ qui propter cupiditatis nodos/ vix sciunt euoluere. quibus se malignis adinventionibus circumuoluit. iunctis maxime tot excoicationis sententiis Accipit insuper de recte dictis et factis bonorum/ scandalum sibi et offensio/ nem. quibus scandalum tale sit a recte docentibus et ambulanti/ contentendum. quia non datum est. sed nequiter acceptum. quale dicitur per prophetam scandalum esse phariseorum. Non enim minus agerent que agunt/ si ceteri quiescerent.

Abiicienda est ergo auaricia. ut mundus simplex/ et lucidus haberi possit intentionis oculus in cordis directione/ secundum regulas iusticie. quas sepe magis doceat uincio quam ratio. Grandis est idcirco deus et cum psal. dicendum Inclina cor meum deus in testimonia tua et non in auaricia. Qui uerbi latentem energiam exprimit est pridem vnus. per eodem teste cognitum est. qui cum dominica quadam in ramis palmarum/ auaricie morsum repente in corde sentiret. ipse collecto in fide et spe deuotionis spiritu/ deficiens in imagine crucifixi/ velut in serpente moysi musticum/ rationis oculum. profundum ingemiscens. silenti desiderio clamauit. Inclina cor meum deus in testimonia tua et non in auaricia. Nec frustra. mox enim sensit a corde. velut a quadam introitus manu reuelleret/ negocium auaricie pambulans in tenebris eius. Eijciat et a nobis auariciam deum. ut auertat (iuxta prophetam sequens votum) oculos nostros ne videant vanitatem. sed veritatem. que vanitatem exufflat. et abscondas errorum decipulas. producit in lucem.

Prosum autem in hac luce veritatis/ supaddere moralia quedam consilia ne subintret apud ecclesiasticos/ spiritus auaricie. ratio nequior quanto palliat. et obubriatus accedit sub specie non como/

di proprium sed comis. **T**ertius esse videtur apud ecclesiasticos viuentes ex dotatibus si delium/ qui recipiant redditus iam assignatos quam pro nouiter emendis numerata pecuniam. **T**ertius insuper esse videtur apud ecclesiasticos viuentes ex dotatibus/ pauciores esse in numero monasteriorum vel personarum vel ecclesiarum collegiarum/ quam subire nimias sollicitudines et piculosas anxietates in corpore et anima/ in redditibus comparandis et augendis/ maxime si specie usurarie vel simoniacae prauitatis apud simplices habere videatur. ut si fiant de pecuniis collatis/ probabiliter venientibus et rapinis furtis. usuris. et extorsionibus publicis. nisi fieri constet hoc propter restitutiones incertas et vagas. **T**ertius est preterea apud ecclesiasticos recipientes vite necessaria/ ut obsequio diuino deseruiant in missis et obitibus celebrandis/ quod eorum intentio non sit obligare se nisi quantum et quousque obuentiones date/ suffecerint pro sue vite sustentatione competenti. ut vincio et ratio iudicabunt. **T**ertius ad extremum esse videtur (et si non forte necessarium sed iure supponendum) apud ecclesiasticos viuentes ut dictum est quod suam intentionem ita regulatam/ exponant suis benefactoribus fundatoribus et sustentatoribus. qui si ex sincera caritate et non pompa vanitatis. procedunt/ non retrahentur a proposito suo et perfectius apud deum merebuntur. **N**ihilominus comparandum est humane fragilitati. que raro producit granum virtuosae caritatis/ siue multiplici palea vanitatis. Quod sub alia metaphora notauit Hieremias dicens. **D**es iusticie nostre/ tanquam pannus menstruate. Propterea non ex opibus iusticie nostre. sed ex sola dei gratia salus nostra.

Tertia pars que

sequitur postillat quendam tractatum contrarium in materia tractatum in valentia arrogante. per unum doctorem canonicum super his casibus qui incipit Contractus quidam eo quod idem videtur habere zelum reipublice excessiue.

Duerat pauciora etiam sufficere quam scripta sunt sub duplici petitione/ per decisionem casus traditi in materia contractuum. eorum presertim quibus et per quibus scriptum est statu pensato. **V**er succreuit et

agitatione solius recordationis precognitio-
rum in luminationis seruo inspectio-
nis noue. doctorum nedum theologie sed
iurium. Et venit in mentem dictum tri-
plex preclarissime memorie preceptoris
mei domini. **S.** Cardinalis cameracensis.
Exptus sum inquit. dum in allegatio-
nibus iurium/ mihi veritas impugnari vide-
batur. Si dimissis glosis sup glosas/re-
cursum mihi fiebat ad nudam textum litteram
magis aptior patebat intellectus. fatentibus
hoc idem et miratibus allegatibus in aduer-
sum. **A**lex eius dictum post determina-
tionem quam aduersus symoniam celebrat fe-
cit hoc fuit. **H**omines inquit si dirigerent in-
tentionem suam in spiritualium datione vel re-
ceptione/multi sunt symoniaci qui non eunt.
Tertium eius dictum est illud. **S**uper his hu-
manis qui presupposito peccato sunt natu-
rales atque necessarii/non debet leuiter repro-
batio fieri seu restrictio. vel ad usurariam
prauitatem reductio. **D**ouit me pluries
dictum secundum loqui et scribere/qualis esset
habenda directio cordis in actibus tam da-
di quam recipiendi spiritualia. **Q**uinetiam dum
fieret in concilio Constantien. querela de
tollenda symonia/similiter et usuram. tanquam
pessimas in ecclesia pestes. motus et hoc
secundo et tertio dicto/exclamare nonnu-
quam coactus sum **D**eus equissime. quis nesci-
at et symoniam et usuram modis omnibus et
tirpandas esse. **S**ed primitus declarandum
sub quibus casibus et quibus intentionibus per
predicta symonia vel usuram committitur.
ne daretur iustus cum impio. ne propterea do-
tationes ecclesie obtinentes omni iure de-
bite/penitus eneruent. quasi sint (vt vul-
gus insipiens et malignus/et prout hereti-
ci criminantur) symoniacae aut ne similiter
detur usure titulus/iustis et necessariis con-
tractibus. **N**unc autem induxit ne dictum
primum. vt curiosius litteram quarundam alle-
gationum proprio considerare intuitu. ne
sine lege (vt aiunt) loqui videremur. vnde
factum est. vt ex allegationibus clarius eniteret
pars prima. iuuantibus ad hoc theologi-
corum libris doctorum. **R**edeat igitur ad di-
scussionem tractatus ychemetur inuectiuus
contra censualistas. **S**ic enim notat veteres
contractibus in casu proposito vel simili et in-
cipit. **C**ontractus quidam. etc. **A**lex autor
non nominat nec opus est.

Arguit primitus pro parte/qua absque
ulla dubitatione dicit esse falsam
et pessimam. nos vero veram et licitam
Ita tamen si conueniamus in casu cum cir-
cunstantijs nostris. **C**ontractus inquit ve-
ditionis et emprionis/est de iuregentium et
vtriusque iure/canonico et civili/pro licito
habitus. **S**ic est in isto contractu. quod isti-
tuit certus redditus annuus qui est merx. po-
nit etiam certum precium et sic sunt ibi substā-
tialia. que complent contractum emprionis et ve-
ditionis. **A**llegat ad maiorem et minorem sicut
ibidem potest inspicere. ff. de in legibus. **R**ursus
secundo arguit in effectu/dimissa plerumque
teverborum. **P**redictus contractus non est mu-
tuus. ergo non est usurarius. **P**robat conse-
quentiam per diffinitiones usure/datas a do-
ctoribus. quod est lucrum proueniens ex mutui
contractu. **R**ursus tertio notat allegatio-
nes plurimorum doctorum pro parte censualiste
sed quia dicta non ponit. nihil hic elici po-
test certum. nisi libris inspectis. et ex his qui
dixit in solutione istius rationis. et sunt glose
supra capitulum. **C**onstitutus de reli. domi-
bus. **R**ursus quarto sumit quod prestatioes
sunt approbate. nec reputantur usurarie ex
go (inquit) ita dicendum erit de prestatioe an-
nua. proueniente ex dicto contractu censuali
antecedens probat per multiplicatas allega-
tiones. sed consequentiam ubi nodus iacet lin-
quit vt clara nec allegat. quod euidenter
pro nobis est. **R**ursus quinto. annua
pensio potest imponi de nouo per titulum
gratuitum. puta per titulum legati et eadem ra-
tione per titulum donatoris inter viuos. ergo
multo fortius potest imponi per titulum one-
rosum. puta per titulum emprionis et ven-
ditionis. **P**robat consequentiam quam con-
cedimus. per multa iura. et consequens simi-
liter. **R**ursus sexto descendit specialiter
ad contractum qui dicitur ad vitam. iustifican-
do illum ex dubio et periculo quod immi-
net circa vitam. per argumentum de usuris. c.
in ciuitate et. c. nauigantibus istud similiter
concedimus viso textu. **R**ursus septi-
mo producit ad idem probandum/glosam
hostien. in summa. de usuris. que senten-
tialiter licitam dicit esse venditionem rerum ad
vitam certe persone vel personarum. ratione in-
certitudinis etiam si emptor inde lucraret.
Rursus octauo non per modum rationis sed in-
uectionis contra censualistam dicit eum videlicet

De contractibus

inniti tolerantie vel dissimulationi romane ecclesie/tanquam valido fundamento.

Qonsequenter descendens ad preterpositam que secundum eum indubie vera est et diuino iudicio/conscientie ocio et rationis dictamini/audacter concordans/et ita determinat id ipsum de quo facit questionem

Primum fundamentum

ponit. quia ubi est eadem ratio. debet esse eadem iuris decisio. sed eadem ratio prohibet non est in iura apta et manifesta/occurrit etiam in dicto censuali contractu. igitur. etc. Deducit vtriusque premissa per rationes et exemplar dicta doctorum. super quibus in responsione aliqua tangemus.

Secundum fundamentum

sumit ex glosa magna domini Innocentii de usuris. c. in ciuitate. quam inserit et postillat. et ex ea concludit conclusionem vnam sub hac forma In casu quo pertinaciter tenetur/et ideo innocenti versus est verbis consilij. quod dubium sibi erat an contractus esset illicitus vel non. Etiam in tali dubio fidelis christianus de necessitate salutis tenetur a tali contractu abstinere. nam in tali dubio contractum ipsum iniens/discriminans se supponit et sic mortaliter peccat. Deinde nititur iniustificare contractum ad vitam. dicens non sufficere dubium seu periculum quod imminet/ad iustificationem. Deinde obijcit contra se/in quarta conclusione/et Innocentius locutus est de facultate redimendi. Et respondet quod verum est. sed magis improbasset si hoc intellexisset

Multis autem omiſſis placet inferere glosam Innocentij. et admittere diuisionem illius quadrimestrem. ad quam discutiendam postmodum reuertemur. quod nisi fallat animus/multum pro nobis est. Glosa Innocentij. Prima pars. Ex hac decretali (inquit Innocentius) satis innuitur/et si aliquid pro certa pecunie quantitate/emergit aliquem redditum granij vel vini vel alium consilem redditum/perpetuo sibi et suis heredibus dandum a venditore et suis heredibus/vel etiam ad certum tempus vel ad tempus vite alicuius/et licitus est huiusmodi contractus/dummodo redditus annuus communi estimatioe non excedat redditum quem haberet vel habere posset/si terra de tanta pecunia emisset. Quidam tamen dicunt. quod quando in perpetuum emitur et nunquam potest esse

illicitus contractus. quantuscumque sit magnus redditus respectu precij. quia licet in contractibus/se decipere. ff. de m. in. c. 1. ij. pa. si. Secunda pars. Alijs videtur forte melius. quod si quis emit redditum constitutum ante contractum vel actionem venditam siue constituitur fuerit in re/puta in domo vel possessione vel alijs hominibus siue in persona puta serui vel liberti vel rustici vel actus vel nomen. Item siue sit certus redditus. puta quod reddit decem. siue incertus puta quod reddit quartam partem fructuum qui percipiuntur de aliqua domo vel de opere alicuius persone Item siue sit perpetuus contractus puta quod extendit ad heredes vtriusque contrahentium. siue sit ad vitam hominis. siue sit ad certum tempus. puta versus ad quinque annos. Item non refert si redditus sit in pecunia siue in alijs rebus siue in facto. Sempiternum in omnibus premissis/reputatur contractus licitus. quod est ibi purus et licitus contractus venditoris. Nam est ibi precium. scilicet certa pecunie quantitas Item ibi est merces. scilicet certus redditus vel canon vel annona. Q. de sacrosanc. ecc. iubemur in principio in auct. de re. ecc. non alie Item actio. c. de heredibus vel ac. vendi per totum. Sed his videtur esse contrarium quod dicitur hec decretalis. quod non est dubium quod versus ad illud tempus scilicet longum plus percipiet de redditu quam sit precium. et in actione constat. quod plus est in nomine quam sit precium. Solutio. licet certum sit/et versus ad plures annos. vel. l. vel vltimiores/plus accipiet de redditu quam sit precium quod datur. tamen hec certitudo non facit illicitum contractum venditoris. Quia hoc etiam sit in venditione alicuius possessionis. ubi certum est secundum inferiores causas quod plus accipiet de fructibus eius. quam sit precium quod pro ea datur. etiam sine expensis vel labore. dando eam ad vitium certum vel empbitheosim. Hic enim tamen reprehenditur/et quando carum vendit mercem propter terminum quem datur per licitum emptori/ad soluendum pecuniam. vel pro minori emit mercem/quia statim datur pecunia. et prolixius tempus expectat mercem. que penitus sunt illicita. quod hic solum vendit tempus pro ipsa pecunia. que venit et iustum precium excedit. Quod ex eo apparet. quod si vtraque parata esset precium et merces/pro minori fierent. Et in casu nostro omnia sunt presentia. nec vendit tempus. quod res ipse de quibus dicimus. scilicet redditus vel actio/tantum valebit vel ad minus creditur valere subsequenti tempore. quibus

modo valet. vel ad min^o est dubiū. Et hoc
sufficit ad hoc vt cōtractus sit licit^o vt hic

Tertia pars Idē intelligit^r qdā. 7 si
redditus vel nomē/de nouo ppter hoc cō
stituant^r in reb^o vel psonis alijs a cōtrahē
te. puta qz dicit emptor. Tu cōstitues ta
les reddit^o in possessiōe tali vel seruo. vel
facies qz talis cōfitebit^r se debere tibi mil
le vsqz ad annū. 7 ego de illis mille/vl ma
gis p actōe p illis mille cōpetere/dabo ti
bi qnq̄ginta. Nā dicit oēs cōtract^o istos
licitos. qz nō est mutū sed emptio Item
mli casus pnt eūēre qz iste emptor amit
teret in hoc cōtractu. puta si inops fieret
nomē. **S**3 certe bene cōsulendū est oi
bus fidelib^o qz ab hmōi cōtractu abstine
ant. scz qz de nouo ppter hoc cōstitutū red
ditū vel actionē emā. **Quarta ps** **U**
lud autē videt^r penitus illicitū. qz ipse idē
qz dicit emptor/in se cōstituat redditū vel ac
tionē. qz se obligat ad pl^o dādū. vel in pecu
niā vel in spe/quā accepit. **Hec Innocēti**

Tertium fundamen

tū sumit^r ex multis exēplis 7 allegatōib^o
in hāc vnā sententiā cadētib^o. Nō dubiū
qz is cōmittit in legē/qz legis verba cōple
ctens/cōtra legis nrit^o voluntatē. Vel sic.
Cōtra legē facit. qz id facit qd lex phiber.
In fraudē vero legē facit/qz saluis verbis
legis/sententiā ei^o circūuenit. **S**3 sic est i
cōtractu censualiste. qz in vtroqz cōtractu
um/est idē effect^o excepta nois mutatōe/
Sicut deducit diffuse. cōparādo condi
tōes vni^o cōtract^o ad alter^o. psertim vbi da
tur facultas redimēdi. 7 maxime vbi con
stituit^r de nouo reddit^o vel annua pensio.
Addit qz leges veteris 7 noui testamēti
phibētēs mutū sub annua pēsiōe/cēnt
marimo ludibrio/ si hoc foramen vsura
rijs supesset/qz nomē mutui mutaret^r i no
mē venditōis 7 emptiōis/pmanētib^o eis/
dem effectibus. **Et** allegat multa capitula
iuris 7 scēti **Tho.** 7 **Joh.** in summa cōfes
soz. **Jungēs** illā regulā. **A**ū qd vna via p
hibet alicui/ad id alia admitti nō debet.
Addit verūm ex glosa regule. qz respectus
principal^r habeat ad phibitū nō ad viā 7
hec est rōnabilis modificatio. **Q**uerit
consequēter a censualista. q̄lis resultat vti
litas si ex mutuo mille soldo. nō possit pē
sio vnus denarij recipi. 7 ex contractu cē
suali sumeret^r plus q̄ centum.

Quartū fundamē

tum assumit^r ex pte cōtract^o querēdo. quō
dum res aliqua vendit^r minori p̄cio cū fa
cultate redimēdi q̄ si perpetuo venderet.
talis cōtract^o nō censuat^r pigneraticius 7
p consequēns in fraudē vsuraz except^o sic
allegat glosam ordinariā **Hosien.** **Joh.**
Andree. qz talis cōtractus cōditional^r est
vsurarius. qd sane inqt videt^r intelligēdū
cū ppter pactū/res vendit^r minori p̄cio. **U**
Et p^o oppositōem sibi met factā/declarat
qz minoritas p̄cij se referat ad id qd ipsa
res valeret casu qz pperuo alienaret sine fa
cultate luendi vel redimēdi. **U** **De**inde
allegat opiniōes quorūsdā iuristaz cū vsu
is allegatōib^o. 7 exponēs doctrināl^r et be
ne/qd sit inter ius canonicū 7 ius civile.
7 qd sit de rōe legis. **C**ōcludit qz magis cre
dēdū est peritis in arte iuris canonicū. q̄
peritis in arte iuris civilis. **S**3 hec omit
timus. dicētes illud bucolicū. Non nostz
inter nos tantas componere lites.

Quintum funda

mentū assumit^r ex vno casu legis. ff. de an
nua le. l. iij. pa. vlti. **De** quo videt^r mirādū
qz leges cōcedētēs vsuras/dixerint cōtra
ctū hic cōmemoratū esse vsurariū qz vel ei^o
similis/sepiissime fit apd ecclīasticos. **Est**
autē casus. qz si p legatuz vel donationē qz
est titul^o/imponit^r de nouo certa ānua pē
sio solueda ticio/qz ad usqz ipse donās vel
legans/dictā pensionē luerit vel redemē
rit vel ab ea se liberauerit p solutiōem vel
traditōem certe sortis principalis. **Con**se
quenter inducit (7 sicut videt^r colorate) qz
min^o videt^r hic esse vsura/ qz in casu cen
sualiste. psertim si det^r min^o p̄ciū ppter fa
cultatē redimēdi siue hoc sit in vno iustru
mento siue in pluribus. **Nec** hoc impu
gnare contendimus.

Sextū fundamen

tum arguit. qz si dilatio traditōis mercis.
facit p̄ciū diminui/cōtract^o est vsurari^o
De vsuris. c. nauigati. a contrario sensu.
Sed in pposito diminiuit^r p̄ciuz. nec tota
merx est p̄ns. scz pensio cuiuslibz āni. **Ve**
ritas est/qz instādo cōtra se 7 rūdendo/ fa
cet^r qz ius petēdi pensionē annuā/sit merx
in ipso cōtractu. sicut in venditiōe p̄petui
reddit^o. **S**3 sp̄ recidit in illō/qz dat^r min^o

De contractibus

precium propter facultatem redimendi et aggrauat si de nouo merc ipsa. i. ipsum ius percipiendi constituit de nouo in ipso contractu. ubi contractantes assignant et differunt tempus prout volunt.

Postmodum istis totaliter inter se positis et fundatis nititur responsus dare validum ad affirmatiuam censuram iste parte. **C**uius ratio duplex ad primum stat in hoc solo. quod et si dictus contractus ex forma vocali sit emptio et venditio. tamen quod ad rem et effectum est mutuum vel reducit ad mutuum. **R**espondet sicut ad secundum. **A**d tertium vero fundamentum per glossam de religio. domi. in constituto. rñdet. dicendo tres esse contractus. Unus est. cum dominus alicuius rei dominium illi concedit alicui abdicans a se ipsum dominium. nihil sibi propter certum censum annuum retinendo. **E**t de isto (ut dicit) loquitur hic glossa allegata cum doctoribus. **A**lter contractus est emphiteosis concordans cum predicto in modo constituendi. **S**ed in hoc differunt quod in primo procedens nullum sibi retinet rei dominium vel ius emphiteoticum. sed in secundo retinet utrumque. **E**t uterque est licitus. **T**ertius contractus de quo nunc inquirimus hic (ut dicit) contrarium modum ad precedentem in hoc quod ille qui est dominus ab initio ipse est qui pensionem censuralem supra se et supra rem suam constituit. propterea non sequitur si precedentem contractus sint liciti quod iste. **P**roinde respondendo ad quartum fundamentum. non negamus (inquit) quod et aliis modis et contractibus annue pensiones censuram possint imponi licite. ut in fundatione ecclesie. ut in concessione quam quis facit de re sua. ut dum aliqua ecclesia erimitica a iurisdictione episcopi. et aliis modis sparsis in iure. sic allegat. sed sufficit nobis concessio fundamenti. **R**ursus. processu antecedente quod fundamentum quod per titulum gratuitum scilicet legatum vel donatum. pro annua pensione de nouo constituit. negat consequentiam. vel similitudinem ad casum nostrum. quoniam in titulo gratuito. nulla est suspitio de usura. nec ad mutuum vel ad effectum mutui reducibilis secus hic. **R**atio propterea ad sextum fundamentum stat in hoc. quod in mutuo quocumque probabile dubium vel periculum non potest concludere excusationem usure. de qua in causa naviganti. **S**ecundum est in contractu venditionis et emptiois de quo loquitur illud capitulum. **C**um igitur in casu censuraliste de quo queritur sit mutuum vel ad mutuum reducibile non est similitudo. attento quod precium ut in plu-

ribus est valde paruum respectu magnitudinis pensionis. et ad tempus est probabile satis duratur. **P**osset addi sed non tamen hic. quod contractus talis dat occasionem machinandi in mortem alteri vel eam optandi. scilicet illi qui recipit pensionem ad vitam. **A**lteri in responsione ad septimum dicit esse duos casus positos ab Hostien. **U**nus est quod licet emere possessiones ad vitam ipsi emptoris. sed hoc intellegitur ubi non constituit fructus de nouo. et merx iam creata emitur. nec datur facultas redimendi et ita non est similis casus ad nostrum. **A**lter casus est cum quis tradit vel vendit oues alicui monasterio sub pacto quod pro quolibet oue recipiat duos solidos. cum fructus cuiuslibet ouis valeat quatuor vel quinque solidos. **S**ed post mortem tradens omnes oues ad monasterium pertinebunt. et hoc est licitum propter incertitudinem mortis vel multiplicationis omnium. **S**ed secundum est in casu censuraliste quod est mutuum vel ad mutuum reducitur. **P**ostremo respondet ad ultimum per illud dictum de prebendis multa per patientiam tolerantur que si deducta fuissent in iudicium exigere iusticia non deberent tolerari.

Ecce summam collecta est sententia tractat. quantum visum est sufficere ad intentionem nostram quod versatur non ad impugnationem tractat. principaliter aut mordaciter sed ad elucidationem veritatis. tamen in casu proposito quod in aliis nonnullis in materia contractuum. que ad conscientiarum serenationem et iurium faciunt intellectum.

Attentio prima

Attenat in primis quod octo rationes facte per censuralista militat pro casu nostro. **R**ec respondiones date per trariant. sed confirmat propositum. dum concedunt censuales redditus rationabiliter emi posse vel institui si non appareat de corrupta intentione. vel ex modicitate precij. vel ex mala fama contractantium. ut quod consueuerunt usuras exercere.

Attentio secunda

Attenat quod prima ratio sua contra censuralista fundas se in hoc quod ubi est eadem ratio. debet eadem iuris decisio soluta est per quarta decimam propositum scilicet peris. **A**t possit respondendo ad formam concedi maior in terminis si sit eadem similitudo penitus. sed minor negabilis. quoniam in usura apta prohibio legis diuine et humane est manifesta. non sic in casu

censualiste. etiam ubi peccaret. quia hoc est
 occultum. aliud manifestum. **A**ddito quod p
 cepta non obligant ut fiant ad intentionem p
 cipientis nisi sub conditione. hoc est si de
 beat finis assequi. alioquin honoris pa
 rentes propter naturalem pietatem non referre
 do ad deum peccaret. **S**icut et ieiunans si non
 efficeret deuotior. et ita breuiter de quoli
 bet precepto. **F**acit pro hac ratione te
 ptus expressus extra de usuris. c. in ciuita
 te ubi sic dicit Alexander tertius / scribens
 ianuen. epo. **I**n ciuitate tua dicitur sepe con
 tingere quod quidam pip seu cinamomum seu
 alias merces comparant. quod tunc ultra. p. li
 bras non valent. et permittunt se illis a qui
 bus illas merces accipiunt. xi. libras statu
 to termino soluturos. **L**icet autem contractus
 huiusmodi ex tali forma non possit cense
 ri nomine usurarum. nihilominus tamen vendito
 res peccatum incurrit. nisi dubium sit. merces
 illas plus minusve solutiois tempore valituras.
Et ideo ciues tui salutari sue bene consulere
 si a tali contractu cessaret. cum cogitationes
 hominum omnipotenti deo nequeant occul
 tari. **P**osset autem hoc in loco fieri per
 sitio / cur contractus hic commemorat. et quod
 non est usurarius sit illicitus. **S**i dicatur
 quod propter precium maius et excessiuum. hoc
 habet locum in foro conscientie / sicut etiam
 videtur notare decretalis. sed non in exteriori
 iudicio ubi res tantum valet secundum legistis
 quantum vendi potest. quod intelligitur nisi sit
 defraudatio plus medio iusto pretio. quod tunc
 contractus rescinditur. ut in ciuilibus / licet non
 sit in fraude usurarii. **R**udebit venditor.
 nequaquam. sed in fauorem conseruationis vel
 augmentatiois proprie substantie. et suste
 ntationis domesticorum onerum. **E**cce quomodo
 malignatibus et volentibus / iniuste age
 re / non sufficiunt leges positivae contra usu
 rarios late. quin potius sunt incidentaliter
 aliqui in damnum reipublice. in laqueum con
 scientie. in offensiones et scandalum. **S**i au
 tem sententia iuris / excoicationum vel inter
 dictorum / ligent abutentes talibus contractibus /
 dum sunt in fauorem usurarum. licet non in se
 sint usurarii videantur dominum iniuste an pe
 ne sint usque ad hoc ampliande. dum non
 constat de intentione.

Tertia attentio

Attendant super secundo fundamento contra

censualista. ubi assumitur glosam magnam
 Innocentij de usuris. c. in ciuitate. quod pri
 ma pars est euidenter quo ad omnes sui clau
 sulas / pro censualista. et pro dictis prius in
 diuersis consideratibus. **S**icut et scilicet ter
 tia partes usque ibi. **S**ed certe bene consu
 lendum est. **A**ttento quod ubi dicitur in secunda
 parte. **A**lijs videtur et forte melius. non ne
 gat priores bene dixisse sed ponit sub du
 bio si sequentes melius dixerint quod loquuntur
 amplius pro parte censualiste. **E**t modus
 loquendi compositus / notat eum sentire quod melius
 cet alij bene. **D**einde cum dicit. **S**ed cer
 te bene consulendum est. **P**aret ex modo lo
 quendi quod conformatur se verbis decretalis.
In ciuitate / quod non loquitur nisi propter du
 bium intentionis contrahentium. **E**t ex illo quod
 affirmat statim in quarta predicans. **I**llud
 autem penitus videtur illicitum / quod idem quod dicitur
 emptor / in se constituat redditum. et
 ubi notet lector / de correctione quam tracta
 tus facit. dicens per vicium scriptoris factus
 esse / ut dicatur emptor pro venditor. quia
 non posset (inquit) bene exemplificari quod
 emptor constituat redditum in se. **S**ed hic
 cognoscitur in aduertentia magna. quoniam em
 ptor et venditor se habent correlatiue. et po
 test ille qui emit / constituit se venditorum per
 redditum vel actionem qua se obligat ad plus
 dandum / vel in pecunia vel in specie / quod acce
 perit. **E**t hoc obsecro tu lector vigilanter
 attende. et cognosces quod affectio nimia im
 pugnantibus censualistas / fecit aliter sonare
 verba Innocentij quod sua fuerit intentio. si
 cut de sonitu capanarum vulgariter exprimitur.

Quarta attentio

Attendant pro ratione ad tertium funda
 mentum quod censualista bona habens inten
 tionem sicut habere presumit in casu nostro
 non agit in fraude legis nec contra legem.
Nec illud quod inquiritur que differentia
 sit si non possit recipi unum denarium ex usu
 ra / et ex contractu censuali recipientem plus quam
 centum. concludit. **E**t patet ratio per exemplum
 datum in materia de symonia. quia sacer
 dos celebrans missas. potest recipere centum
 francos pro sustentatione vite sue. **E**t non

De contractibus

posset recipere unum denarium. pro commutatio-
ne misse ad denarium.

Attentio quinta

Attenda circa quartum fundamentum quod super-
ponit illic esse fraus usurarii. tum ratione
minoris precij. tum ex conditioe contractus.
Et ideo nihil contra casum nostrum vel
simile. quam precium equat venditioni. nec fit
ad usurarium questum.

Attentio sexta

Attenda super casu civili quinti fundamē-
ti illud quod tactum est in recitando. quod scilicet illud
casum non vidi in textu legis. cuius suppo-
no bonum intellectum Vidi autem dominum
de palude quod fuit magnus iurista et theologus
qui super tertium sententiarum disti. xxxvij. vbi
cōiter doctores theologici tractant materiam
de usura et ibi requirunt Dic in qua doctores
ponit casum legis Quod si petrus vendat com-
munitati aliquam domum vel hereditatem cen-
tum francis potest statim emere. x. libras ad
vitam super eadem hereditate. Ulex est quod ex-
hibitus est mihi modo textus legis predicti
cuius sic habet. Si cui quantitas certa le-
getur. et quoad prestat in singulos annos.
certum aliquid veluti usuras iusserit testa-
tor prestari legatum valet. Sed in usuris ha-
ctenus valere debet quantum probabiliter mo-
dum usurarum non excedat. Et hoc textum per
primo quod facit pro nobis. quia dicit quod legatum
valet. Patet etiam quod nomen usurarum hic non
accipitur prout habet malitiam sibi voluntariam
sicut est nomen furti et rapine. alioquin sibi
contradiceret. sed accipitur usura pro superabun-
dantia in contractibus. prout etiam glossat san-
ctus Thomas. illud deuter. xxvij. Fenerabis
gentibus multis. Et in euangelio luce. xxvij.
inrepat piger seruus quod non dedit pecuniam
ad usuram. quibus sit hic metaphoricam locu-
tio. sicut ibi. feneratur domino qui misere-
retur pauperis.

Attentio septima

Attenda pro sexto fundamēto. non semper
verum esse quod si dilatio traditionis mercis fa-
cit precium diminui contractus sit usurarius
quia casus est oppositus in terminis. c. In ciui-
tate. pus allegato. et tactum est in quinta pro-
positioe scilicet de penis quod pacto sit hoc factibile

Attentio octava

Attenda post discussionem aliquam predicti
tractatus. quod per omnibus dictis in prioribus pre-
sub viginti considerationibus sunt doctores
theologi in variis passibus consequenter ad legem euangelicam et naturalem. cum qui-
bus legibus loqui non est sine lege loqui.
Nominatim sanctus Thomas. secunda secunde questi-
onibus diuersis. circa materiam de iusticia
nunc diuidendo iusticiam in commutativam et
distributivam. querendo consequenter de contra-
ctibus emptoris et venditoris. de usura. et sibi-
bus Sicut poterit inuenire studiosus si-
ne quotatione ad quodlibet verbum. quam in
praedictis senece. Non minus culpa ad est ni-
mia diuisio quam pauca. confusione enim gene-
rat. sicut patet in puluere. si preterea causet
turbationem memorie. et intelligentie magna
inuoluntatem querat ab expertis.

Attentio nona

Attenda quod per dictis in secunda parte sub
xxij. propositionibus sunt doctores theologici
quantum liberos habui et videre potui
Primo ad conclusionem rursalem in forma con-
cordat Joh. andree in summa confessorum. quod
theologus fuit et magnus inuestigator etiam
iurium positiuorum libro. ij. tit. vij. de usuris
q. xxv. Cuius hec verba sunt in forma Quid
si vendidi predictum. tali conditioe adiecta. ut quis
soluat precium a me vel ab herede meo. reha-
bea predictum ego vel heres meus. vel quodvis
ad tot vel tot annos possim rehabere. solu-
to precio. nunquid est usurarius contractus. Rnd.
fm Ray. pa. vi. Item quid si. Ad hoc dico quod
non est mutuum. et emptor facit fructus suos si
necipulo usure. licet venditor infra vendi-
tionis formam postea recuperet predictum. Et hoc
intelligas nisi in fraudem usurarium sit facta
talis venditio vel conditio. quod presumitur
ex his coniecturis. scilicet ex eo quod modicum est pre-
cium respectu valoris rei. et extra de empt. et
vend. ad nostram. Item ex eo quod aliquid soluit
ultra summam receptam puta fuit vendita pro
centum et est in pacto quod cum rescindet vendi-
tio reddant. cxx. extra de pignoris. Illo-
nos Item ex eo quod emptor consuevit exercere
usuras ut in predicta decretali ad nostram.
Idem Hostien. s. nono Et Bern. in glo-
sa super c. Loquestur Dec ibi Facit etiam
vuilhelmus compilator optime summe devi-
cibus et virtutibus. tractatu de auaricia parte
de usura Dum numeras contractum censua-
lem inter usurarios banc assignat rationem

quia res longe pro minori precio recipit ad annua pensionem propter pactum redimendi. Concludit ergo per argumentum a contrario sensu / si non datur precium minus / non erit contractus usurarius / saltem ex hac radice. Porro non legi theologos alios / ponentes in forma casum nostrum / sed concludit rationabiliter eius / ex alijs dicit / suis atque fundamentis / et specialiter si attendatur quid dicitur usuram formaliter esse. De iuristis autem vidi plures allegatos / quos originaliter nondum inspecimus nisi Ber. glossator de cretaliu. c. conquestus de usuris in glosa. ij. circa finem / ibi Item si vendo In qua glossa notat pecuniam numeratam posse dari ad pompam vel ostentationem sicut etiam dari potest pro impignoratioe / quo casu dicit aliquid pro precio ultra sortem. Loquitur insuper de precio ultra sortem adiudicato in fauorem ecclesie. Sanctus Thome sentit idem quod prius de pecunia numerata. Unde patet quod malignantibus vix potest claudere aditum ad usuram. Poterunt enim fingere / vel suum interesse vel aliquid simile. Sunt alij pro casu nostro allegati. Sicut dominus Hostiensis in dicto. c. conquestus. Sicut. H. boijc. qui predictos recitat / nec improbat. Sicut Ber. in summa. de usuris in pa. ij. Ceterum de redditibus ad vitam quod liceant / tenentur esse de palude / vbi prius allegans et respondens. Qui propterea tenentur artem campforiam licitam / non adducens aliam rationem / quam quod ecclesia tolerat eam. Doctor iste preterea ponens opinionem durandam / qui sanctus thome. insequitur. tenent illud quod dictum est de receptione mutui ad usuram ita tamen quod dans / non abneget a se ius reipetendi / sicut nec potest / propter interesse reipublice. Preterea doctor subtilis in quarto / ponit casum sexte propositionis / secunde partis nostre / approbans illum / et laudans. et addens quod legitime prescribens rem plus alienam / non tenetur in foro conscientie dum sibi constiterit eam fuisse alienam / restituere / faciente hoc legis autoritate. et negligentiam custodientium res suas puniende. Concordat predictus de palude in quarto suo.

Attentio decima

Attendant quod super casu particulari fuerunt in dicta plurima consilia peritorum / etiam theologorum / in varijs locis et collationibus nominatim. Constantie in reformatorio. et ad

partem in scedulis subscriptis. et qui vidit testimonium prohibuit quod contractus predictus et similes. sunt liciti. Doctores autem viuentes / non minorem habent auctoritatem / doctrinaliter exponendi sacram scripturam vel interpretandi iura / quam mortui. Et qui non scripserunt. quam qui scripserunt. Et ideo frustra fit aliquando tot allegationum multiplicatio. Confestim ut vnus aliquid scripsit. et contemnit viuentium consilium. qui sepius attendere magis possunt circumstantias particulares. secundum quas variari iudicium sepe necesse est. quemadmodum dicitur experientissimi medicorum in hominibus sanandis. quod regule generales tradite sub arte / vix inveniuntur practicabiles absque exceptioe. Et tomagis in moralibus hoc euenit / quanto plures sunt mutationes animorum quam corporum. Propterea necessitatus est philosophus dum medium virtutis inquireret dicere / prout sapiens iudicabit. Patet exinde quorundam nimia humilitas vel vanitas. quod requisiti dicere quid sentiant de aliquo casu moralis confugiunt statim ad allegationes super allegationes / et ad glossas super glossas / dimissis etiam quibusque terribus. aut principijs vniuersalibus ad que debet resolutio fieri. dicentes. Iste sic sentit alter sic sentit. alter approbat eum. alter sentit cum isto / quibus recte dici potest. Dic non quod alij scripserunt. sed quid tu ipse dicis vel sentis. Dicit enim aristoteles. vi. ethicorum. quod iudicia prudentium et expertorum / habenda sunt pro principijs. vbi etiam nullam assignarent rationem quoniam ex multis experientijs et studijs / euenit illud. Vera (id est preciosa) datur logo prudentia tempis vsu. Sic in medicina / sic in omni arte. Unde orta est illa maxima a sapiente et philosophis posita. Cui liber experto in sua arte credendum est. Ubi autem dissentiunt doctores super aliquo casu / cuius vtraque pars siue agatur siue non agatur / potest in culpam verti / prout exemplificatum est in capitulo inquisitionis. extra de sententia excommunicationis. Oportet tunc attendere particularius ad circumstantias tam ex parte doctorum loquentium. ut quia isti sunt plures et famosiores / sanctiores quoque et in dictis alijs solidiores / quam ex parte illius rei que non agenda / vel agenda proponitur. Demum ex fine et intentione agentium. Et ex omnibus eliciatur de duobus

Tractatus

probabilibus propositis/quid illoꝝ pro
babilibus habendū sit. **P**retactū est insup
de resolutiōe faciēda ad terminos iuris
diuini/ybi humana iura dissonare ad in
uicem vel cōtra caritatē viderent militare
Ita enī fieri necesse fuit pro sedatiōe scilicet
matis p concilij generalis conuocatiōem
sine papa recepto p omnes qui cōuenerāt
et per iudiciū cōcilij sup vtrosq; cōtendē
tium de papatu. Non obstantē lrali sono
decretorū/quod nec conciliū euocari po
test sine papa. nec papa potest a toto con
cilio iudicari. **S**ed hec hacten? prote
statōe subiuncta. q; nihil hic vel alibi te
merarie loqui propositū fuit. nihil cū cō
scientia vel detractōis vel inordiati fauo
ris. vel amaricati cordis. nihil deniq; in
fauore illicitoꝝ cōtractū vel cōtrahenti
um. p̄sertim vsurarie p̄auitatis. quā no
uimus tam diuino q̄ humano iure dam
natam.

Finit tractatus de cōtractibus.

Ancipit tractatus eiusdem de symonia.

Super materia symoniace la
bis in collatiōe bñficiorū p
papā resoluēdo materiā ad
radicē scripture sacre. qua di
missa pcurrere ramos opini
onū p̄ticularium sine caret. ponitur hec

Symonica conclusio:

Symonica labes p̄tra ius diuinū
vel de symoniaca sp̄e suspectū est
in conferēte bñficiū eccliaſticū (etiā si sit
papa) extorere vel extorq̄re a bñficiādo/p̄m
ptam pecuniā/sub titulo primorū fructu
um/ac ipedire possessiōez et officiatōnem
suā q̄usq; soluerit illā pecuniā. Deduce
mus p̄clusionē hanc/p̄mo ex septē suppo
sitiōib; fundatis in iure diuino. **D**ebit
m̄debim? septē obiectōib;. **S**ubinde
septē p̄sideratiōez vel doctrinas adijciem?

Prima suppositio.

Apponit primo p̄ p̄batiōe/q; in
bñficio p̄sertim hñte curā aiarū
sunt hec duo scz officij et bñficiū. **B**enefi
ciū autē (sicut dici solet et v̄z est) dat pro
pter officij. **U**n̄ ad ius et obligatiōem offi
ciandi/p̄petit ius bñficiū recipiēdi. sicut
infra docebit/ex oi iure. **P**ropterea nō de
bet obligari q̄s ad officiaudū / p̄ traditiōz

ordis sacri vel alias/nisi bñficiū. i. ius re
cipiēdi sustentatiōem vite siml' annectat

Secunda suppositio.

Apponit p̄terea / q; officij ecclie
ſiaſticū q̄nq; sumit p̄ iure officij
andi. **U**n̄q; p̄ obligatiōe ad officiaudū
Un̄q; v̄ro p̄ ipso actu officiaudū. **E**st
autē h̄mōi act' sic descriptibilis q; est exer
citiū aliq̄d imp̄sum ad vtilitatē alteri' v̄l
alioꝝ / p̄ p̄secutiōe felicitatis eterne. et dam
natiōis euitatiōe. **U**n̄ p̄ hanc v̄ltimā clau
sulā / differt officij eccliaſticū / ab officio
tpali vel ciuili. videlicet rōne finis. primi
seu p̄ncipalit' intenti / qm̄ finis primus
officij ciuilis / est felicitas seu tranq̄llitas
politica vite p̄ntis / officij autē eccliaſticū
h̄z finē altiorē / videlicet salutē eternā aiarū.

Tertia suppositio.

Apponit insup q; hec tria / pure
sunt sp̄ualia / scilicet ius ad officiaudū
quod dat a supiore vocatē vel eligente
q; nemo assumit sibi honozē fm̄ aplm̄ s;̄
q; vocat a deo sicut aaron. **S**ilr obliga
tiō ad officiaudū cōsurgit ex consensu su
scipiētis hoc ius vel honozē. **S**ilr actus
officiaudū / sp̄ualis est rōe finis vel obiecti.
et vt frequēter rōe ipsiusmet obsequij. sicut
sunt baptizare. p̄dicare. ordinare. celebra
re missam absolueret ita de reliquis.

Quarta suppositio

Apponit amplius / tanq; suffici
enter et expresse determinatur de
iure diuino p̄ christū et p̄ aposto
lum / q; ad officij eccliaſticū sic trifarie
sumptū / pro iure / pro obligatiōe. et pro
ipso opere / correspondet beneficiū trifa
rie proportionabiliter sumptū. scilicet pro
iure. pro obligatiōe et pro ipso opere.
Unde beneficiū p̄ ipso iure sic potest de
scribi. q; est ius recipiēdi sustentatiōem
vite temporalis condēcentē / ratiōne sui spi
ritualis officij. **O**bligatio autē ad be
neficiū prestandum / cōsurgit ex obli
gatiōe que est ad officiaudū. **U**nde illi q;
pure sponte ministrant spiritualia / non
semper obligantur illis quibus fit hec mi
nistratio. quin habeant curatos vel pla
tos ad hoc ip̄z eis ministrādū obligatos.
alioq; duplici contritiōe vel onere p̄merē
tur. **L**etoz actus bñficiū / actū officij v̄l
exercitio correspondet. et hoc v̄tiq; de iure
diuino et inseparabili. sicut deducit ap̄lus
ex multiplici radice sumpta. nunc a lege

scripture. nunc a lege nature. Unde sic ait
vbi prius. Quis militat suis stipendijs
vniq; Quis plantat vinea et de fructu ei
non edit? Quis pascit gregem et de lacte
gregis non maducat? Nunqd fm homi
ne hoc dico. an et lex hoc non dicit? Scri
ptum est eni in lege moysi. Non alligabis
os bouis trituratis. Nunqd de bobus cu
ra est deo? An propter nos hoc dicit? Na
propter nos scripta sunt. quonia debz in
spe q arat arare. et qui triturat. in spe fru
ctus percipiendi. Si nos vobis spiritua
lia seminam? non magnu est si nos car
nalia vestra metam? Si alij potestas ve
stre picipes sunt/ quare no potius nos?
Sed no vsi sumus hac potestate. sed oia
sustinem? ne quod offendiculu dem? euā
gelio xpi. Nescitis quoniam q in sacratio
opant/ que de sacratio sunt edut. et qui al
tario deseruiūt/ cū altari picipāt? Ita do
min? ordinauit his q euāgelii enūciant
de euāgelio viuere. Hec apostolus. imo
per apostolu dominus.

Quinta suppositio.
Opponit rursus q in his q sunt
simoniaca de iure diuino et no so
lum qz phibita lege humana (vt ita loq
mur more iuristar) Papa potest mitte
re simoniā/ qm diuine legi subijcitur si
cut alius et dū trāsgreditur illā/ graui pec
cat qnto maior habetur. Aōstat autē pro
hibitu esse iure diuino vt illd qd est vere
spirituale/ queratur emi vel vēdi. sicut de
Dyēsi et Symone mago/ scriptura sacra
palā tradit. Et sicut xps ad discipulos lo
quēs determinat. Gratis accepistis gratis
date. Math. x. Vbi in eodē capitulo det
minauerat q dicta sunt de iure bñficij re
spectu officij dū ait. Dignus est oparius
cibo suo. Et Lu. x. d. mercede sua

Sexta suppositio
Opponitur vltim? q licet officio
papali. rōe iuris et obligatōnis et
operis spūalis/ cōpetat bñficiū trifarie p
portionabilr acceptū. nihilomin? ipse pa
pa nō pē qbuscunq; modis voluerit/ bñ
ficiū illd exigere vel extorqre. sed iuxta le
gē diuinā qd iustū est iuste exētur. et ab
oi specie mala sicut iubz apls. semet absti
neat.

Septima suppositio
Opponitur cōsequēter/ illd iuu
stū esse/ et tale quale nemo sibi fie
ri vellet/ q de beneficio iure debito ipi pe

tro/ ipse det pecuniam prius q; beneficio
vtatur ne forte vsurarius sit. Sic autem
est in casu conclusiōis cui? veritas ex his
suppositiōib; simul cōbinatis videtur cē
sufficiēter oñsa. Cui? deductiōis applica
tionē omittim?. que virtualit? et resolutiue
stat in hoc. q ius suscipiendi temporalia
quantūcunq; temporalia videātur/ est pure
spirituale. ratione finis et obiecti. propte
rea beneficiū ecclesiasticū. non magis pō
test vendi q; officij cui necessario connē
tum est/ quale tamen officium/ non esse
vendibile/ nemo nescit.

Obiectiones

Prima obiectio
Ed opponitur ex radice multi
plici. Primo quia sicut ex anti
qua lege decime decimaz debe
bantur summo sacerdote a leuitis. Num.
xviii. et Deutron. xvi. Sic non minus in
lege noua debetur hec decimatio vel suffi
ciens recōpensatio faciēda/ p inferiores
ipsi papē. Hec autē recōpensatio videtur
rationabilis q fructus primi anni a quo
libz nouiter beneficiato persoluātur. qm
in hoc papa seruit ecclie/ et ita propē hoc
officiū in promouēdo homines sibi debe
tur p sustentatione concedēri status sui.
et ad hoc tam psonē q; beneficia possunt
onerari.

Secunda obiectio
Plus nō minus potest papa
recipere vel petere pecuniā a bñfi
ciato etiam pus q; sit in possessio
ne/ q; canonici ecclesie cathedralis. q ta
men canonici/ de consuetudine recipiūt
tam pecunias numeratas. q; obligatōnē
ante possessionis adeptionem.

Tertia obiectio
Plus non min? rationabilr.
imo rationabilr potest papa reci
pere primas annatas beneficio
rum/ q; recipiunt vel prelati inferiores vl
ecclesie cathedrales vel alique religiones
quod tamē ita fieri frequent? inuenitur.

Quarta obiectio
Plus beneficia multa tradū
tur ad firmam seu pensionem an
nuam vel in titulo/ et recipitur qn
doq; pars pensionis vel tota pensio/ pri
us q; sit de redditib; aliquid acceptum.

Quinta obiectio

Tractatus

Adplus. qz nō est pbabile q per tot tpa tolerasset ecclia in pmouētibz et promotis / talē exactōem pecuniāz / si fuisset symoniaca de iure diuino. qz nō solū q faciūt mala sed q cōsentunt facientibz fm aplm digni sunt morte

Sexta obiectio.

Adplus videt ex his / q horribilis cōfusio fuisset hactenō in ecclia ppter defectū tituli seu iuris in bñficijs. et cōsequēter in defectu amministratōis sacramentoz ad ppos / ppter defectū vel suspensioē eccliaſtice p̄tatis in

Adplus / qualiter prouideret sic promotis papa vel altero promouente / symoniā committente.

Sequuntur respon
siones ad predictas obiectōnes.

Respondēdo talibz obiectis dicim⁹ primo q inferūt et cōcludūt aliq̄s veritates. **U**t q officio pape debeat bñficiū sufficiens et cōdecēs. Et q ab inferioribz sibi debet subsidiū. Et q illud subsidiū p̄t vel potuit / debitis circūstantijs obseruatis accipi sup fructibz inferiorum bñficiōz vbi nō est aliter facta papē sufficiens prouisio. sicut prima ratio satis hoc concludit. tam ex iure diuino. q̄ naturali / presupposito diuino. Sed q fiat exactio vel extorsio sicut conclusio loquitur / ratio non cōcludit. **A**d scōdaz rōem

Deinde cū videtur oppositū concludi p secundā ratiōē de canonicis. Rñdet q lata est differētia: qm̄ tales pecunie nō erigūt a canonicis p beneficio vel officio. sed p cōibus oneribus supportādīs: in qbz canonicus ille p̄ticeps erit quo ad emolumentū p̄mune. sicut pro fabrica. pro pane. pro pueris de choro. p clientibz. pro capa et similibz. Non negam⁹ tamē quin apud aliq̄s / modus exigendi nō sit vsq̄quaqz purus et decens. licet non proprie symoniacus.

Ad tertiam ratiōē

Deinde tertia ratio cōcludit cōformiter ad primā. Deberet ergo similis eē cōformitas de nō exigendo fructus an̄ pceptiōez eoz. sicut nec erigunt ab illis de quibus est argumentum.

Ad quartam ratiōē.

Deinde possumus de q̄rta ratiōē sicut de secūda dicere. et similit de sequentibus quo ad hoc q valde multa (proch dolor) fūnt facta sunt habitia malam speciē turpis questus. et in multis symoniacam prauitatē. sicut et alia vicia / regnare videmus passim apud homines. virtutes autē raro. p̄terea dicit lex antiqua. Non insequeris multitudinem ad faciendū malum. hec enī est argumentatio pessima. Multitudo facit hoc. igitur est licitum. quoniā oppositū cōsequētis frequēter et quasi semp stat cū antecedere

Ad quintā ratiōem.

Deinde respondet p hoc ad quintam. Addēdo q apō bonos cōscientiosos et eruditos / q̄s nō excecavit malicia vel supbievel adulatōnis vel auaricie. talis symoniaca pestis reprobatā est. p predicatōes et doctrinas. verbis et scriptis. et nouissime per hoc sacrum concilium scilicet Constā. iudiciali seueritate damnata fuit in capite.

Ad sextam ratiōē.

Deinde per p̄missa patet ad sextāz aliquālis responsio. Addēdo q aliqui et si nō omnes potuerūt habere verū titulū in suis beneficijs. et verū ordinē / sicut constat / et hoc ppter excusatōnes aliquas pbabiles apud aliquos tam p̄latos q̄ subditos. Subditos ei excusare potuit ignorātia iuris et facti. in qbz sup̄rem⁹ papa x̄ps suppleuit et supplet i tali b̄ defectū p̄latoz. stāte bona fide subditorū. **R**ursus p̄motos p symoniacā hanc exactōem / potuit fortassis excusare respectus redēptionis p̄prie veratōnis. quē ad modū dicit etiā in simili theologi. q vbi p̄sbit nollit baptisare puez positū in articulo mortis nisi pecunia p̄accepta. nec apparet ali⁹ potēs vel sciēs baptisare p̄ defectū aq̄ vel intrinctōis. parētes pueri dare p̄nt pecuniā. nō qdē intētiōe emēdi baptisā. s̄ redimēdi veratōz suā et puero prouidēdi. **N**eqz per hoc dicēdi sunt p̄sentire p̄ctō symonie b̄ curati. sic in materia de vsuris p̄t aliq̄s accipere ad vsurā licite i ca / sibi certis / q̄uis alteri nullo mō liceat dare. **U**n̄ redēptio veratōis videt h̄re locū n̄ qdē i acq̄redo ius nouū ad officii vel bñficiū h̄mōi sp̄uale / p̄f̄ti apō p̄ferētē s̄ iue n̄ h̄re locū dū tolli q̄ritē ip̄editū qd apponit nequis iure suo vel re sua pacifice

potiat vel vtatur. Sic fortassis excusabi-
les essent subditi respectu curatorum vel p-
latorum. dum compelluntur pecuniā an tra-
dere/ q̄s res spūales eis debite conferantur
sicut in exemplo priori de baptismo par-
uulorum. de sepulturis. de ministratiōe cor-
poris xpi. de absolutiōe sacramentali. de
collatione ordinū. matrimoniōz. et simi-
liū. Denicq̄ pro responsiōe ad septimā
rationē/ cōsideratio septuplex notabitur.
satis cōformiter ad premissa. Ad septi-
mam rationē. Prima consideratio.

Symoniaca labes sicut de p se non
est heresis. sic nō aufert a papa ne-
cessario suam potestātē. vel eccle-
siastice potestatis plenitudinē. immo nec
executionē. Prima pars ideo manife-
sta est. quia stat aliquē esse symoniacū et
sola deprauatiōe affectus per auariciam
remanente iudicio recto intellectus q̄ sic
agere peccatū est. Non est autē heresis si-
ne deprauatiōe intellectus per errorem/
in his q̄ recta fides tradit. Potest nihilominus
p̄sumptiōe iuris vel opis/ symo-
niacus omnis/ haberi in fide suspectus.

Pater altera pars/ quoniā positiuis le-
gibus suis/ non est papa subiectus/ vt ra-
les sunt. X autē symoniacus suspēdatur
ab omni exercitiō tanq̄s excommunicat⁹ ip-
so facto/ positiuū est. quod nō ligat papā
cum par in parē nō habeat impium. Cū
preterea sit hoc modo solutus legibus in-
telligi pure positiuis penalibus vt supra
ius hoc modo sumptū. Sic intelligen-
da est (put arbitro) distinctio dominoz
iuristarū. dum dicit aliquid esse symonia-
cum quia prohibitiū est in illo casu nō pos-
se papā cōmittere symoniā. plane nulla ē
proprie symonia nisi q̄ prohibita iure di-
uino. vbi scilz cōuenit cōtractus iste rerū
spiritualium pro re cōmensurabili numis-
mate. do si des. vel do vt des. Nihilomi-
nus apponit in aliquibz cōtractibz non
de se symoniacis pena symonie. vbi verū
est q̄ hoc ideo dicit symoniacū quia lege
humana prohibitiū. sicut aliq̄s puniūt tā-
q̄ hereticus p̄sumptiōe iuris positiui vel
operis qui veraciter est catholicus.

Secūda consideratio

Symoniaca labes in papa/ confe-
rendo prelaturā vel beneficium/
non tollit necessario ius ad bene-
ficiū/ neq̄ potestatis ecclesiastice suspen-

dit executōem. **H**ec consideratio sequi-
tur ex antecedenti. quoniā potest papa vel
le taliter promotū/ non incurrere senten-
tias iuris positiui. etiam vbi veram symo-
niam cōmitteret. consentiēdo symoniace
promotōni sue. quāuis apud deū nō eua-
deret omnē penam. **P**ater aliūde consi-
deratio iuxta ea que dicta sunt circa sextā
obiectōem de redemptiōe veratōnis. vel
etiam vbi bona fides simplex in promo-
to esset. ipm q̄ saluaret. **T**ertia conside-

Symoniaca labes/ periculosior est
etsi nō quo ad deū tamen quo ad
forum ecclesiasticū/ in promotis
per prelatos inferiores/ q̄s per papam
Doc perspicuū est in precedenti conside-
ratione. Attento q̄ omnis symoniacus
ipso iure excommunicatus est/ cum reliq̄s
penis. a quibus nō liberatur per ordina-
rium/ quemadmodū de papa tactū fuit.

Quarta consideratio.

Symoniaca labes/ quibus posset ex-
cusari vel non inueniri circa rece-
ptionē pecuniarū vel eorū q̄ sunt
numismate mēsurabilia (quemadmodū
sunt obsequia vel fauores et obligatorie
promissiones circa spiritualium admini-
stratiōem in litteris testimonialibus con-
ferendis/ similibus) Nihilominus expe-
dit in his omnibz vt obseruetur apostoli-
ca regula. Quātum fieri potest/ ab omni
specie mala abstinete vos. **P**osset de p/
ma parte deductō fieri per plurima. circa
diuersos ordines et status/ circa religio-
sos conuentus et seculares ecclesias/ circa
prelatos et officarios suos/ circa curatos
et eorum vicarios vel subditos. Fuit ita
q̄ plurima per tales huiusmodi que re-
ctam habere possunt intentionē/ licz mo-
dus faciendi scandalifer. vt quia videtur
fieri pactio de tēpalibus. vel negatō spiri-
tualium seu dilatio propter temporalia vel
ex aduerso fieri videt propter tēpalia spiri-
tualium collatio exercitiū vt frequētatio vt
in missis dicēdis/ vt in horis lucrof non
alijs frequētandis. Laueat igitur hec multi-
plex mali spēs: p̄ boni spēm apposita q̄n-
tū fieri dab it. q̄ n̄ est nrm posse scādāl oī-
bz acceptis occurrere. **Q**uinta consideratio.

Symoniaca labes/ commodi cui-
tari potest/ per rectificatiōem in-
tentiōnis/ desiderando scilicet vel
ponit/ nequis iure suo vel re sua pacifice

Tractatus

accipiendo temporalia non ut sunt precium spiritualium vel cupiditatis nutrimentum sed necessarie sustentationis corporalis adiumentum. Sic itaque saluabitur illic non esse commutationem symoniaca. ubi tamen concurret hoc. do si des. vel do ut des. quonia he dictiones conditionales et causales. si ut. propter. et similes. non notabunt causam principalem. sed consecutiuam. et minus principalem. seu motiuam vel adincuratiuam seu meritoriam ut ibi Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in eternum propter retributionem. Que utique retributio referebat ad deum propter prophetam sicut finis sub fine. Ubi autem unum propter aliud (sicut dicit phs) utrobique unum.

¶ Sexta consideratio.

Symoniaca labes potest quo ad preterita suscipere prouisionem et medellam per hoc sacrum concilium. propter serenationem conscientiarum et animarum salutem taliter. quod aboleant edicto generali quilibet penes sententiam iuris positiuam contra symoniacos edite cum habilitatibus ad beneficia iam obtenta. dando licentiam insuper pro preterito. ut quilibet possit eligere confessorum idoneum. qui eum super omnibus dubijs vel scrupulis in foro conscientie absoluat.

Videat fortissis hec prouisio nimis lata vel laxa iuxta seueritatem ecclesiastice discipline. sed habeat respectus ad immensitatem misericordie dei. et humanam fragilitatem. que mallet sepe salutem proprie quam beneficium vel statui renunciare et tolerabile apparebit ista prouisio. aut si de necessitate puniendi sunt aliqui nimis notorie scandalosissimi. nihilominus de salute communitatis atque plurimorum cogitetur.

¶ Consideratio septima.

Symoniaca labes poterit pro futuro preseruatiorem habere // Logitur per hoc sacrum concilium ne passim et licenter ut hactenus introeat consuetudo leges debitas vel iam institutas renouando mutando vel interpretando circa collationem omnium spiritualium. tam a capite quam a membris. cum tali moderamine. quod neque fiat strictior prohibitio temporalium quam oportet in capite vel in membris. sicut factus esse pluries existimant in quibusdam. Neque rursus permittat talis ratio que vel veram symoniam vel scandalosam symonie speciem introducat. hec autem particulariter sit eorum

qui ad hoc particulariter commisi sunt. **¶** Alterum generale concilium in qua potestate possit leges huiusmodi prescribere presertim summo pontifici sine lesione plenitudinis sue potestatis. utilis est practicatio. de qua si annuerit deus. alias et alibi videbitur. concordando plenitudinem potestatis papalis cum ipsa plenitudine potestatis concilij.

¶ **A**d rationabili

Hem contra symoniam et symoniacos reformationem. offeruntur propositiones que sequuntur quarum declaratio tam scriptis iam editis quam viua voce poterit apparere.

¶ Prima propositio

His principaliter intentus recipiendi temporalia per ministratio nem spiritualium reddit hominem proprie symoniacum in foro conscientie et ad deum. et si hanc intentionem apertis ad extra monstrat indicijs. censendus est in ecclesiastico foro symoniacus. vel de symonia vehementer suspectus.

¶ Secunda propositio:

His principaliter intentus accipiendi temporalia pro administratione spiritualium tanquam ibi sit ad equatio vera precij ad precium. sicut est in commutatione temporalium ad inuicem. reddit hominem proprie symoniacum.

¶ Tertia propositio

His principaliter intentus ut prius reddit hominem proprie hereticum. si faciat hoc ex deprauato intellectu iudicio. quasi tale aliquid possit de facto aut deat de iure fieri. et hoc si perinacia committet. **¶** Quarta propositio.

Obligatus ministrare spiritualia sicut sunt sacramenta et beneficia ecclesiastica potest rationabiliter et licite habere respectum ad temporalem commodum. mercedem et premium. quauis minus principale et secundarium.

¶ Quinta propositio

Obligatus ministrare spiritualia. et ministrans ea. habet ius et potestatem recipiendi temporalia. absque hoc quod medicet ea. Et sub hac intentione (licet minus principali) potest vel potuit obligare se ad ministrandum spiritualia. et per mercedem vel stipendium vel cibum et sua sustentationem recipere temporalia. sicut exemplificari posset in omni statu ecclesiastico.

tam seculariū q̄ religioſoz. a maioribus ad infimos.

Sexta propositio
Obligat⁹ ministrare ſpūalia / z ministrans ea / ſub ſpe vel expectatōe vel intentōne / q̄ recipiat tēpalia p̄ ſuſtentatōne miniſtri et mercede vel cibo oparij / nō ideo cōuincit ſymoniac⁹. ſicut nec ille qui dat tēpalia ſub ſpe recipiendi ſpūalia. immo ſtaret q̄ peccaret non tradendo ea. ſicut in caſu / miniſtrans peccare poſſet abijciendo vel reprobando talia dona ſeu potius mercedem z ſtipēdia

Septima propositio.
Eccliaſticus miniſtrans ex debito ſue plarōis v̄l officiū / baptiſma cōfirmatōem. eucharistiā. cōſeſſionē. ordines. extremā v̄nctionē. ſepulturā. z ita de reliquis ſpūalib⁹. nō ideo cōuincit ſymoniacus / ſi añ vel poſt miniſtratōez / recipiat tēpalia ab illis quib⁹ miniſtrat ſpūalia.

Octava propositio.
Eccliaſticus officians et debito bñficio ſuo / ſicut frequētādo horas canonicas. vel exequas mortuoz / non ideo cōuincit ſymoniacus / ſi recipiat aut recipe intendat / diſtributōes tēpales aſſignatas illis q̄ talib⁹ aſſiſtūt officijs etiaz dum aliquñ ſub hac intentōe mercedis vadit ad aliq̄d officiū eccliaſticū alias p̄ tūc nō iturus. Exēpli gratia ſi cuiſlibet / etiā religioſo q̄ intereſſet magne miſſe in ecclia Conſtan. quotidie diſtribueret v̄n. florenus. cōſtat q̄ multi intereſſent q̄ mō non interſunt. nec alias intereſſent. nec iō ſymoniaci eēt iudicādi.

Nona propositio.
Eccliaſticus platus aut ali⁹ cōſerēs bñficia eccliaſtica / nō ideo cōuincit ſymoniac⁹ / ſi recipiat a bñficiatis aliq̄ tēpalia.

Decima propositio
Etirpatio ſymonie / nō ita d̄z. p̄curari q̄ ducant hoies i maiora p̄cula z ſcandala / p̄ nimia ſymonie reſtrictōz. vbi nō eſt v̄l p̄t nō eſſe ſymoniacus / ſi habeat intentōis vera directio. Nec ita / q̄ ecclie vel eccliaſticoz doratio / debita iure diuino / euacuet vel fraudet / ſub ſuſtentatōis pretextu / velut a demonio meridiano.

Undecima propositio
Etirpatio ſymonie / primo faciēda eſt cordib⁹ hoim. oñdendo q̄ liter in corde vel intentōe / ſymoniaca prauitas cōmittitur. et qualis debeat haberi cordis intentio / dū in miniſtratōe ſpūaliū

fit vel expectat⁹ tēpaliū receptio.

Duodecima propositio:

Etirpatio ſymonie / ab ecclia ſctā dei / in capite z in mēbris / ſalubrius faciēda eſt / inducēdo hoies ad timorē dei. z ad custodiā mandator⁹ ſuoz. ſm legem euāgelicā. q̄ p̄ ſolā iuriū penaliū / cōſtitutiōem. quozū multiplicatio forſitan magis eſſet reſtringēda / q̄ augēda. multa enī reputāt vel puniūt tanq̄ ſymoniaca / que ſymonie rōem p̄prie nō includunt z ita faciūt viā dñi artā magis q̄ oportet

Ponit⁹ ad declaratōem p̄miſſoz p̄ nūc / alias poſita hec vnica diſtinctio. Reſoluēdo materiā de ſymonia / poſſum⁹ inuenire diſtinctiōem q̄druplicē / de intuitu vel reſpectu cōmodi tēpaliſ pro ſpūali. Poſſet ei intuit⁹ ferri ad tēpale cōmodū. Primo tanq̄ ad precii rei ſpūalis. quaſi ſit adequatio valoris vni⁹ rei ad alterā / ſicut eſt in emprōer venditōne ciuilib⁹. Poſt ſecūdo ferri intuit⁹ ad cōmodū tēpale tanq̄ ad motiuū p̄cipale dandi ſpūalia. vel ad finē vltimū in quo ſiſtit intuitus ſpūale cōferentis. Poſt tertio ferri intuitus cōmodi tēpali� / tanq̄ ad motiuū min⁹ p̄cipale vel ad finē ſubordinatū ſub vltimo fine. Poſt quarto ferri intuitus cōmodi tēpali� / tanq̄ ad rē debitā iure diuino p̄ ſuſtentatōne illi⁹ q̄ ſpūalia ſumminiſtrat. iuxta doctrinā xp̄i et apli.

Quid dignus eſt opari⁹ mercede ſua. Tūc ad p̄poſitū dicim⁹ p̄ reſpōſione ſuccinctaz ſolida q̄ prim⁹ intuitus et ſcōs / ſunt vere ſymoniaci. de iure diuino et hūano. Et ſi cōcurrat error intellectus / q̄ ſc̄z talia p̄nt fieri. ſicut in primo dicim⁹ vel q̄ licite ſiant ſicut ponit⁹ in vtroq̄ modo. tunc incurritur herēſis proprie dicta et habendi ſunt ſymoniaci tales heretici. p̄prie dicti ſi ſint p̄tinaces. Dicim⁹ conſequenter. q̄ ſi ferat⁹ intuitus tertio z quarto modis. ille pōt eſſe licitus. immo laudabilis z meritorius ac debitus. Hoc tamē attēto q̄ obſeruet⁹ illd apli. Ab om̄i ſpecie mala abſtinetē vos. H eſt q̄ adminiſtratio ſpūaliū / facta ſub altero tali intuitu / nō appareat fieri ex mō ſuo. intuitu primo v̄l ſecūdo. vt ſi nō exercent⁹ ſpūalia. ſi nō prius denſ tēpalia. aut ſi turpiter eriganſ. z cū ſcandalo. z auaricie nota. in quib⁹ caſib⁹ poſſent haberi ſuſpecti de ſymoniaca prauitate ſic agētes. z hoc p̄ſumptiōe iuris vel facti. z poſſent

¶

De sollicitudine

in hoc casu ipsi tanq̄ tales iudicialr eno-
cari.

Opusculū eiusdeꝝ
de sollicitudine ecclesiasticorū. ad fr̄es cele-
stinos/continēs. lxxviii. particulas.

Queritur respōsio super dubijs
sequentibꝫ vnde crebro solici-
tudines consciētiaz in ecclia-
sticis ⁊ religiosis oriunt̄.

Primū dubiū Si liceat ecclesiasticis
maxime religiosis/dū conferūtur eis tpa-
lia/se ⁊ successores suos obligare ad certa
⁊ determinata suffragia in missis ⁊ alijs
officijs ecclesiasticis. sicut habet vsus cō-
munis? Solutio p̄ticula. xxiij. que p̄sup-
ponit alibi tractata de symonia.

Secundū dubiū Si liceat omitte-
re tales obligatōnes sine reatu pcti mor-
talis. presertim quando vidētur grauior-
es q̄ oportet ex euentu vel aliunde? So-
lutio p̄ticula. xxiij. et a. xxiij. vsqꝫ. xxxij.

Tertiū dubiū Si melius eēt q̄ con-
ferētes tpaalia starēt in sola generalitate p̄
suffragijs hūdis. ⁊ si ad hoc ⁊ quō monē-
di sunt? Solutio p̄ticula. xxvij. et. xxvij.

Quartū dubiū Si in casu secūdi
dubij necessaria sit ⁊ secura dispensatō su-
prioris prelati vel pape vel ordinarij? So-
lutio p̄ticula. xxvij. vsqꝫ. xxxij.

Quintū dubiū Si liceat ecclesiasti-
cis bene ⁊ sufficienter fundatis recipe no-
uas obligatōnes cum augmento seruitij
Solutio p̄ticula. xxxij.

Sextū dubiū Si liceat sine augmē-
to seruitij/ita q̄ non plures dicātur mis-
se vel obitus. ⁊c. q̄uis hoc intendāt tem-
paliū collatores? Solutio p̄ticula. xliij.

Septimū dubiū Si liceat admitti-
re super fratres iam fundatos/ alios qui
habeāt speciales cellas ⁊ obligatōnes ad
suos iustitiores alias q̄ reliqꝫ fratres? So-
lutio cum. viij. ix. x. et. xij. dubijs p̄ticula.
xxxij. xxxv. xxxvi.

Octauū dubiū Si liceat se obliga-
re q̄ omnis fructus spiritualis in missis/
⁊ alijs que obligatus dicet/cedat in utili-
tatem tempalia conferētis?

Nonū dubiū Sicutantū p̄sunt suffra-
gia dū sūt pro pluribꝫ quātū si fierent p̄
vno vel paucis. ⁊ presertim illi qui facit?

Decimū dubiū Si debēs vñā mis-
saz possit alios adiungere sine defraudatōe

illi? qui missam pecijt aut instituit?

Undecimū dubiū Si necesse sit sp̄
pro specialibus fundatoribꝫ oratōnes fa-
cere speciales. maxime dum hoc institue-
rint licet non specificando modū ⁊ quis
modus tenebit? Solutio p̄ticula. xxxij.
cum quinqꝫ sequentibus.

Duodecimū dubiū Si liceat pro
loco solenniōri in sepulturijs vel pro alijs
pompijs exequiarū/pacisci verbo vel intē-
tione/de maiori tempaliū collatōe?

Tredecimū dubiū Si discrete faci-
unt obligantes se ad suffragia p̄ alijs/ qñ
inde min⁹ valent vt videt̄ p̄ seip̄s. ⁊ nō est
p̄p̄atio t̄p̄alis ⁊ modi ad sp̄uale. Solutio
hui⁹ ⁊. xxiij. p̄ticula. xlv. cū tribꝫ sequentibus

Decimū quartū dubiū Si caute fa-
ciunt religiosi/ qui leuiter admittūt ad p̄-
ticipatōez omniū bñficiorū per illos qui
beneficiūt eis vel qui petunt?

Decimū quintū dubiū Si obligat⁹
ad orōes vocales/ sit absolutus ab obliga-
tōe/dū eas dicit sine attentōe vel deuorō-
ne vel affectōe aut sollicitudine? nā attentio
est quedā sollicitudo. Solutio istius ⁊ se-
quentis p̄ticula. lv. vsqꝫ ad finem.

Decimū sextū dubiū Si sufficit ge-
neralis intentio qua vult ecclesiastic⁹ vel
religiosus orare speciali⁹ pro benefactori
b⁹ q̄ pro alijs. super qua specialitate q̄nti-
ficanda se refert ad deum/ qui pōderator
est meritorum?

Prima particula

Nolite solliciti esse. **Matth. vi.**
Luc. xij. Iubet hoc sup̄m⁹
abbas noster **Ihs xps** i cu-
ius spū salubrit̄ instituti cla-
mamus **Abba pater.** **Conso-**
nat ap̄ls eius magn⁹ prior in religioe xp̄i
ana dicēs **Corinthijs** in p̄sona oīm **Do-**
loynos sine sollicitudine esse. **Sz** mor sub
intulit vtilē ⁊ necessariā de sollicitudine di-
stinctōem. ne vel sibi ip̄i vel alijs cōsortibꝫ
suis/cōtrari⁹ videret̄. quorū sermo frequē-
ter ad sollicitudinē ⁊ tra desidē inertia/ et
hortat̄. **Ait enī** Qui sine vxore est/ sollicit⁹
est que dñi sunt. quō placeat deo. qui aut
cum vxore est/ sollicitus est que mūdi sunt

Secūda parti.

Ecce habem⁹ sollicitudinē ⁊ sollici-
tudinem. **Una** est dei/ altera mūdi. **Una**

spiritualis altera temporalis. Utraq; siqui-
dem bona. Alioquin culpata fuisset vxo/
ratoꝝ cum sua sollicitudine conditio. pri-
ma tamen melior atq; diuioꝝ/adeo vtrva/
caro dici possit. et dicat tam hic q̄s ab apo-
stolo. i. Cor. vii. Uolo vos in q̄t sine so-
licitudine esse. Et alibi ad phil. iiii. Nihil
solliciti sitis. Et p̄ psal. dñs Vacate in q̄t
videre quonia ego sum deus.

Tertia particula.
Hic ista sollicitudo vacas. vaca-
tio sollicita. q̄lem habere licet decz
et expedit/ illos precipue qui celibes esse
sine tribulanti iugo vxorū nedū elegerūt
sed vouerunt. quales vos elegit et assum-
psit abbas noster xps (o patres et fratres
celestini) quos ad p̄ns alloq̄tur sollicitu-
do dilectionis mee quā suis impulit que-
stiumcularū stimulis/zelus vester religio-
sus sollicitus iuxta verbum p̄pheticū Mi-
chee. vi. Ambulare cum deo suo.

Quarta particula.
Sensit itaq; vester i dño timor cu-
ius vis est fm̄ p̄m reddere timē-
tem sollicitū. Sensit inq; que admodum
frustra fuisset assumpta sollicitudo vacas
deo/ si quadā retrospectōe seu tergiuersa-
tione corrueret in mūdi sollicitudinē. et iā
nō tm̄ vana esset quasi finē nō assequens
vacatōnis/ vtz damnabilis iudicaret et
reproba/ si in damnabile reprobaq; soli-
citudinis peccatricis foueā preceps labe-
ret. q̄lem dissuadet maxime sermo prepo-
situs. Nolite ait xps solliciti esse. etc.

Quinta particula.
Querit forsan nouitioꝝ aliquis q̄
sit et qualis hec sollicitudo culpa-
bilis. Nam de tolerabili mūdanoꝝ satis
insinuatū est. et de quadā altera ocio san-
cto condiuisa videt ammonita sed nō cri-
minata fuisse illa marie sedētis ad pedes
Iesu soroz Martha martha inquit Ihs
sollicita es et turbaris erga plurima. por-
ro vnum est necessariū. At vero tota com-
monitionis xpi series/ cū expositorib; su-
is in illa prohibitōe sollicitudinis sicut
Matheus et lucas referūt dat intelligi so-
licitudinē malā esse que nō est prudētis et
sagacis prouidentie neq; necessitatis. sed
est vel diffidentie vel pfidie vel cupidita-
tis. curiose et anxie de quib; non est modo
per singula differendum.

Sexta particula.

Ueniam? igit p̄ cōpendiū statū ad
v̄pic sollicitudis vestre in domino
questiōes. q̄ sollicitudinē refoꝝmi-
dant impiā. dum piā imo necessariā co-
gūtur amplecti. Panet apud vos (o pa-
tres et fratres) p̄fundo corde firmata mo-
nitio aplica Hebreozū. iiii. Sunt mores
sine auaricia contenti presentib;. Nihil o-
min? aspiciatis illa esse necessaria que ce-
dit idem ap̄ls. i. Ibi. vi. Habētes alimē-
ta et quib; regamur his contēti sim?. Bñ
suades/ o magne prior ap̄le. placet id qd
apponis his contēti sim?. Attamē alimē-
ta et ea quib; regamur/ oportet hēre. Non
autē hoc ip̄m totū/ vel labore nostro q̄ di-
uinis mācipamur officijs/ vel hostiatim
mendicādo q̄ nequaq; discurrere p̄ vicos
et plateas instituim?/ obtinere fas nobis
est. Deniq; nihil equi? fm̄ omnē lege; eē
deducit ap̄ls. et Corin. ix. q̄s qui altario de-
seruit de altario et viuat.

// Particula septima.

Ue ve mundo a scandalis. ve scan-
dala spargētib; vbi lib; demonijs
In via hac qua ambulabā conq̄-
ritur p̄pheta absconderūt supbi laqueum
mibi Et rursus. Iuxta iter scan. po. mibi
Electa est ecce sub triplici religionis vo-
to via paup̄tatis vt sollicitudo notia di-
uitiaz/ cruentas et enecans vitaret Electa
via castitatis p̄perue. contra sollicitudinē
alligantē vxori cū tribulatōe hm̄oi. Ele-
cta via derelictōis p̄prie volūtatis per
obediētā/ contra sollicitudinē tot dubi-
tationū/ tot scrupuloꝝ/ tot discriminum.
qualia propria volūtas se dū ducere vult
se seducēs incurrit. Pudet heu pigetq;
recordari/ quātis et qualib; apud nōnul-
los detrimētis/ omnia sunt in oppositas
exorbitatōnes euerfa subuersaq;. Iā heu
nimis apparet veritas pabole xpi. q̄ mo-
do dū hec relegerent lecta est in ecclesia de
immūdo spū. qui cū exierit ab hoīe. tādes
redit et adducit septem spūs nequiores se
dum inuenit domū vacantē. nō quidē ve
re sed sola simulatōe. sicut et solis extrinse-
ce p̄fessionis scobis fictē mundata est.

// Particula octaua.

Et vtiq; neq; et immūdos spūs
cupiditas. que radix oim malo-
rū et idoloꝝ seruit? ab ap̄lo. et mā-
mona dicit iniquitatis a xpo. Sed nōne neq;
or est simlata paup̄tas que sub voti velo

De sollicitudine

latens/tota diuitijs inhiat. tota sollicitu-
dinib; earū pungit. et intus et extra conti-
nuis mirisq; modis lacerat. cruentatur.
dissipat. Qui nanq; poterit esse dubiū so-
lertter attendēti/quin spūs auaricie neq; iā
secū adduxerit septē spūs. i. vniuersitates
vicioꝝ neq; oꝝ se Simulata q̄ppe (sicut
ait Aug.) eq̄tas duplex est iniq̄tas. nō se-
cus hoc loco. dic q; ficta et vota paup̄tas
nō est paup̄tas spūs. nō paup̄tas virtus
nō amica bonis morib; frugalitas s; du-
plex iniq̄tas. q; et vere cupiditas est et si-
mulatio. **H**ec hic sistit. **S**ed p̄grediens/
isticvoni fractionē/fundatoꝝ defraudatō-
nē. p̄rimoꝝ factis dictis et ecēplis scāda-
lisatiōem inuenies. Demū subit illud ve-
rū/dictū phariseis/pro talib; in religiōe
penit? lapsa versantib;. quales hic solos
plangim? **C**ircūitis mare et aridā. vt faci-
atis vnū p̄selitū. i. nouitiū in religiōe. et
cū factus fuerit/facitis eū filiū gehēne du-
plo q̄ vos. **E**ccl̄iast. v. qm̄ displicet deo/
infidelis et stulta p̄missio. et meli? est non
vouere. q̄ post votū nō reddere.

¶ Particula. IX

Iste tandē aīma siste calamū quē
indignatio tua rapit vltra longe
q̄ inchoādo p̄posueras. **E**t q̄ do-
ctrinā bonā datura es/distraberis satyra
que nulla vnq; orōe. nulla declamatōnis
acrimonia/satis erit reprobāda. **R**euerta
mur ad progressum finis intēti/resumen-
tes illud vn̄ arripuit nos maloꝝ recogita-
toꝝ (p̄sertim apud non paucos nostri
tempis religiosos) anxius dei timor. xp̄ia
naq; pietas/et miseratio fraternalis. **I**llō
erat apire/quo pacto/paup̄tas religiosa/
vacaret absq; sollicitudine victus et vestit?
Interueniūt fateor et vos interrogādo sa-
temini/plures crebro pungitini conscia/
rū scrupuli: nō sinētes timorosos fratres
implere cū pace verbū xp̄i cū aplica moni-
tōe. nolite solliciti esse. **¶ Particula. x**

Ant at̄ in genere/tres in q̄sitiōe
victus et vestit? neq; stimuli. vn?
symonie. ali? vsure. alter fraudulē-
tie. **S**ollicitat̄ nimiz timorata mens:
ne forte misceat se inter dantē tp̄alia p̄ spi-
ritualib; recipiēdis et contra labes symo-
niace p̄auitatis. et hoc vtiq; frequēter (ve-
re) puenit/dū nō habet directō. dū lumē
intentiōis nostre que d̄r ocul? corpis oīm

actionū nostraz/est tenebre. **S**ollicita-
tur p̄terea/ne in redditib; compandis. q; nō
semp̄ inueniunt ad p̄petuū/reddat cō-
tractus vsurari?/ex adiecta conditiōe seu
pactōne de facultate toties quoties redi-
mendi. **S**up̄ hac vero duplici q̄stione
sollicita scrupulosaq; p̄nt haberi quedā
opuscula nostra/nup̄ edita. si tñ cum ma-
gnis talib; tractatoꝝ v̄sa fuerint nume-
randa.

¶ Particula vndecima

Upest ad p̄ns inuestigare et inue-
tos tollere (q̄stū iuuerit sator bo-
ni semis xp̄s) zizanioꝝ fraudulē-
toꝝ aculeos. quos latebr̄osa nocte dū dor-
miunt per negligentia hoies. sup̄seminat
inimicus homo sub obtētū conq̄sitiōnis
victus et vestitus. **H**oc etiā p̄cipue v̄a
p̄ questiuiculas sollicitudo/scire desiderat
tur iusticie. tot modis inueniem? defrau-
datiōem quor iusticia fieri. oppositoꝝ q;
dē/eadē est disciplina **D**icit at̄ iusticia vir-
tus ad alteꝝ vel sicut ad alteꝝ. reddēs vni-
cuiq; quod suū est. **P**orro iusticia ample
sumpto vocabulo/cōpatur ad deū et ad p̄-
ximū. imo et ad seip̄m sicut ad alteꝝ. pro-
ut in penitētia fit. dū spūs carnē subijcit
seruituti **S**ic erit defraudatio. vna ad de-
um. altera ad p̄ximū. tertia q̄i metaphori-
ce dicta ad seip̄m. **E**t p̄mit̄ de p̄mi de
fraudatiōe (quia notior est) videamus. et
cōclusiones deinceps miseramus.

¶ Particula. XII.

¶ Conclusio prima

Sollicitudo pia/conferētis tp̄alia
defraudat si sua intētiō a recipiē-
te nō seruet. hoc ei proprie sonat
frans et dol? dū p̄tendit vnū et fit alterum
Sic d̄r de testatore q; fraudat? est/ si sua
differat aut nō impleat intētiō. neq; tñ ac-
cipiēda est de quis intentiōe **N**ō enī cadit
sub obligatiōnis recta lege neq; intētiō. si
saluti cōtraria. si morib; absōna. si in de-
teriorē eritū/et? obseruatiō sit v̄tura q̄lis
esset intētiō palā symoniaca vel vsuraria/
vel iuri p̄iudicās alieno. vl? deo sanctisq;
suis/non honesta. **¶ Conclusio sc̄da.**

¶ Particula decimatertia.

Sollicitudo pia conferētis tp̄alia/
dirigi d̄z ad sustentatiōem m̄stri
illi? tp̄alē faciendā/a q̄ sp̄ualia req̄runtur:
Iste siq; dē iustus p̄p̄ri? et verus est titulus

suscipiendi spūalia. Et hoc supponatur ad pñs tanq̄s deductū sufficiēter in materia de symonia dū de directōe cordis for/ma dare. **A**ntero plerūq̄ sit/ vt mentiat iniquitas sibi. nūc p̄ ignorantia affectatā z ideo culpabilē. nūc p̄ negligentia que nō tanta sollicitudine querit agēdoz veritatem. **E**xpediit igit̄ ad p̄ticulares descēdere casus. nō quidē ad oēs aut singlos. hoc ei nobis est impossibile. qm̄ varij sunt sine nūero. z ita varij q̄ vna circūstantia qñq̄ posita qñq̄ deficiēs/iudiciū sapiētis variare cōpellit z hoc cū admiratōe paz sapiētis. nec ad oīa circūspiciētis. **Q**uesiuit vnus anachoritarū a quodā patre. **P**ater debeo tentatōes admittere aut prin⁹ eas abijcere. **A**dmitte inq̄t. **A**ccessit alter cum eadē peritōe. **A**bijce inq̄t nec admitte. **N**ō ne tria videri p̄nt. admitte. non admitte. **S**ic apud sapientē puerbioz. **xxvi.** **R**e spondeas stulto iuxta stulticiā suā. **E**t ibi dem. **R**nde stulto iuxta stulticiā suā. **S**ic in euangelio de monstrandis z nō monstrandis opibus bonis habes.

¶ Particula. xiiij.

Quia in re colligit/ vñ tam frequēs error/ in moralibz iudicijs venit. **S**unt q̄ solis intendūt generalibz regul. vt sunt puerbia. z auctoritates scōrum. **S**unt q̄ ad sola singularia dant se totos nullā ad p̄ia principia resolutōez facientes. qz vel nesciūt. vel negligūt. aut toti literales et sine spū/ carnales sunt. vel excecāt eos p̄ia malicia hec aut illa. **S**ūt alij circūspecti simulz prudētes. q̄ singularia caute colligūt. z sapiēter ad regulas resoluūt generales. colligētes pariter q̄ fuerit rō date legis qñq̄ p̄ eleuatōem mētis ad reglas diuinas. qñq̄ ad hūanas. **P**rimū sit p̄ virtutē quā vocat **A**rist. gnomicā. **A**lterz p̄ epikēiā. quā dicere possum⁹ bonam eq̄tatē. **E**t qm̄ rarissimi sunt tales circūspecti (req̄rit enī cū eruditōe lōgus expiētie vsus) nō expedit passim ab oibz q̄rere solidū p̄ moralibz cōsiliū. neq̄ silr̄ p̄sumere illō dare q̄sq̄ d̄z. p̄serti n̄ habita cū suis circūstantijs oibz vera casus forma q̄ q̄rit

¶ Particula. xv.

Certe frequēs isticab inq̄rētibz solet iteruenire defect⁹. **E**t cū ius ex facto oriat/ qd̄ m̄z si in r̄siōe fit deceptio. **N**on quidē semp̄ ex r̄ndentis. sed ex inq̄rentis vicio. aut crebrius p̄pter fanta

siam paz instructorū. q̄ se palogifant dēci piūt z sophisticāt. putātes casus aliq̄s eē siles q̄s ex vnicā qñq̄ circūstantia addita vel remota vel nō attēta/ constat. p̄sus eē dissiles vel aduersos. **E**xēpla tacta sunt. **E**t apud medicinā dandā p̄ hoc vitium dū vnus sibi visus arrogānt perit⁹ i hac aut hac medicina dāda. applicabit vñā receptā ad morbos ex causis oppositis ortos. nō attendēs q̄ aliud quod sanat calcaneū. nō sanat sed excecāt oculum.

¶ Particula. xvi.

Quittam⁹ narratōes sup hac re vulgares. nec referam⁹ q̄ iustā p̄ inde rōem vel nō valeāt aduocari p̄tendere. dū casum oēm ad se delatum. iustificandū suscipiūt. **E**t veniam⁹ ad alias cōclusiones cū suis modificatōibz. inuestigādo p̄cipue/ de intētiōe sustentātis ministz ecclē q̄ z qlis sit tenēda. z q̄ et q̄lis sit tenēda p̄ eū qui sustentat z recipit siue sit vnus siue sint plures/ secularz aut religiosus. **¶** **E**t sit conclusio. iij.

¶ Particula. xvij.

Sollicitudo pia cōferentis tpalia/ si vult p̄t/ in sua generalitate suffragia req̄rere. **E**t sub hac intētiōe sola stādo/ nō min⁹ merebit sepe ap̄ dēū/ q̄ p̄ticulari⁹ exigēdo. **N**on h̄z p̄ia ps dubitationē. **S**c̄da ps/ vñā spūalibz oculis q̄les sunt oculi colūbini sponsi et sponse in cāticis/ aspiciēt. qm̄ ap̄ illos/ perspicua esset. q̄ cognoscunt oīa bñfactorū oīm q̄ntūlibet occultoz premia reposita ap̄ dēū/ p̄pter quē z in quo fiūt. **V**erū pauci sunt spūales h̄mōi q̄ nō miscere curent grāno purissimo caritatis illō seminādo quedā zizania vanitatis. **S**itq̄ illō virgilianū. **I**nfelix loliiū z steriles nascūt aene. **A**udi cōformit̄ illō euāgelicū q̄ siml̄ exorte spine/ suffocauerūt semen verbi et fructū boni operis. **¶** **C**onclusio. iij.

¶ Particula. xviii.

Sollicitudo pia cōferentis tpalia/ p̄t z d̄z amoneri clā atit palā per p̄dicatores aut alios/ sup p̄missa veritate/ p̄ directōe puriori intentōis siue **S**uadēda q̄ppe sunt bona cū dissuasiōe maloz. **N**ihilomin⁹ obseruet illō antiq̄ p̄ uerbij. **N**e qd̄ nimis. qz q̄ nimis emūgit/ elicit sanguinē. **N**imis exacuēs ferrū/ qñz vel hebetat vel cōsumit ip̄m. **S**atagens

De sollicitudine

deniq; totū quicqd seuerit aut messuerit
pū. 2. esse/ nō habēs aliqd zizaniorū neq;
palearum. qdñi frustra quidni stulte sepe
conet z damnose fatiget. Nunqd eligibi-
lius est granū aliqd vel impurū/ q̄ nullū
colligere? Duo circa dicamus cōsequēter

Conclusio. v. Particula. xix.

Sollicitudo pia cōferentis t̄palia/
potest cū bona venia. Immo z cū
gratia/conditōes certas appone-
re explicatiuas intētōnis sue. Suffice-
re in primis debet ad cōsensum hui⁹ veri-
tatis/ vsus totū cōis ecclie. q̄ sic h̄z z reci-
pit. cui siq; detrahāt imprudenter se deci-
pit. Sūt autē tres p̄ditōes p̄pter quas
piē p̄t p̄ferēs appōere limitatōnes certas
Una p̄cernit p̄sonā recipiētē. Altera p̄so-
nā p̄ferētē. Tertia p̄sonā affīnē l̄attinētē

Particula xx.

Atende z videbis expediēs eē p/
sone recipienti/ q̄ limitet ad certa
suffragia. quatin⁹ reddat animus
eius magis solicit⁹ debitū soluere. z inten-
tionē suā in deū dirigere. Quatin⁹ p̄terea
maneat eius cōscia securior. quo poterit
agnoscere q̄ obligatōe soluta/ quiet⁹ ma-
net. Nec p̄pendēde sunt due rōnes iste.
Quib; addit̄ tertia. Constat nāq; ap̄d de-
um q̄ nouit oīa. qui z dicit. Ego de⁹ et nō
mutor. nihil esse necessitatis aperire n̄ras
inētōnes z affectōes exponere. Hoc er-
go requirit̄ p̄pter nos orātes vt sc̄z exhibea-
mus nos tales nobis ipsi/ qualē cupim⁹
esse deū nobis. pios. amicos. sedulos. cō-
patiētes/ z ita de reliq; affectib;. Sed q̄s
nesciat/ q̄ orās plus mouet et afficit in se
ipso/ dū ad p̄ticularia respicit. dū b̄nfacto-
rū munera. dū obligatōes/ dū intentōes/
dū necessitates considerat/ q̄s in quadam
vniuersalitate se tenendo.

Particula. xxi.

Videbis rursus circa p̄sonā cōferē-
tis/ expediēs esse frēq̄nter z neces-
sariū aliq̄n/ suffragia limitare. P̄rio si ad
illa suffragia teneatur vel ex voto. vel ex sa-
cerdotis iniūcto. vel ex alteri⁹ testam̄to. le-
gato. vel mādato. Tertū est p̄inde suffra-
gia ecclie vel singularis p̄sone/ nō tātū va-
le re p̄ mille aut om̄ib;/ q̄ntū si p̄ vno fiāt.
z hoc ad p̄ns supponat̄ ex alijs opuscul.
Nec est controuersia qualiscūq; apud do-
ctores de suffragio satisfactōnis z redem-

ptionis/ sicut exempla ciuilia z quotidia-
na cōuincūt de debēte centū francos q̄ li-
beraret centū p̄ se solutis. s̄z additis secus
decē socijs in p̄cipatōe liberatiōis. p̄pria
eius tantū dē liberatio tardaretur.

Particula. xxij.

Videbis deniq; circa p̄sonā affīnē
vel attinentē p̄sone conferētis/ re-
ferre q̄ plurimū/ si viderit z senserit p̄ suc-
cessiōes rēporū z generationū/ q̄ talis pa-
rens eius vel affinis talis fuit piē solicitu-
dinis/ vt p̄ se et suis/ talia fieri cōstitueret
pietatis officia. Nōne mouet ac cōmouet
p̄inde p̄ces cū gratiaz actōe z laudib; ad
deū referre. Nōne probabile est eidē aian-
dum fore/ vt quēadmodū ille fecit. ita z ip-
se faciat. Deductio latior patz aduertenti

Particula. xxij.

Conclusio. vi

Sollicitudo pia/ cōferentis t̄palia/
pōt cū bono corde nedū in suffra-
gijs conditōes apponere. s̄z cum
hoc loca certa z honorabilia/ sue sepelicio-
nis eligere. cū appensiōe insignioz seu ti-
tuloz cōscriptōe. iuxta sui status qualita-
tem. sic de pompa funeraliū diceretur.

Sequit̄ hec cōclusio/ p̄ deductōes p̄cedē-
tes. Et q̄m inueniūt̄ sanctissimi p̄zes t̄lia
curasse. Nā piē recogitata/ cedūt oīa ad ho-
norē magnificū dei z ecclie tā militāris q̄s
triūphantis. Et ad fidē spem q̄s resurre-
ctōis astruendā z increduloz cōfutatōez
proficiūt. Veritas est/ talia oīa cōverti
nūc in bonā nunc in malā p̄tem. pro faci-
entiū pro cōferentiū. p̄ recipientium. p̄ in-
spicientiū. p̄ interpretantiū. diuersa et ad-
uersa qualitate. neq; om̄ino aliter inueni-
es in op̄atōib; hūanis extrinsecus exhibi-
tis. Ad qd adduci p̄t illud comicū. Talia
sunt oīa/ qualis est anim⁹ vtētis. Quēad-
modū de diuitijs aut paup̄tate dixit sapi-
ens/ q̄ substantia paup̄is fm̄ cor eius

Particula. xxij.

Fundamentū suscipit hoc loco sa-
luberrimū illd̄ xpi p̄ceptū ab apo-
stolo repetitū. Nolite iudicare. Qd̄ vtiq;
de talibus ad vtrūlibet indifferētib; intel-
ligitur esse p̄ceptum/ vt qui manducat
non manducantē non spernat. et contra
Qui offert t̄palia/ nō offerentē nō spnat.
Dūc abbas pastor dic̄ in q̄t sp̄ tibi. tu q̄s
es. Et ne iudices quenq;. Sic z saluabit̄
hūilitas. z curiositas sup̄ba/ piculosa te-
meraria z iniqua confundetur.

2 Particula .xxv.

Conclusio septima.

Olicitudo pia conferētis tēpalia defraudat si nō impleat obligatō vel pmissio vel conuētio secū facta. cessante causa legitima/nō implendi. Confor- miter ad primaz cōclusionē est hęc septia cōclusio. Restat solum difficultas in assi- gnātōe causaz seu casuū. quibz et qñ p̄t p̄- remitti a recipiente/illud quod cōferens instituerat. Una causa est necessitatis. Al- tera maioris vel vrgētoris vtilitatis. Ter- tia p dispensatiōem superioris autoritatis. Que duplex est. vna sup̄ma pape. alia or- dinaria prelatoz.

Particula .xxvi.

Necessitas incūbit nūc et impotē- tia vel infirmitate recipientis. nūc et fornicitatis demolitiōibz eccliarū et dissipatiōibz hereditariū atqz reddituū. quibz sustentādus erat minister eccliasi- cus. cuius bñficiū quod dabat prop̄ of- ficiū/si prozsus deperijt/nō videtur astri- ctus remanere seruitio. nisi fortassis obli- gatio remaneat aliūde.

Particula .xxvij.

Pro maior aut vrgētor vtili- tas/prouenit quādoqz p̄ t̄pis suc- cessum. Vbi oportet iuxta verbū iuristarū. q̄ alia rō reformet pactū. Nec est illud mirabile insolitū. vel impossibile cū in iuramentis et votis generaliter emissis de futuro/plerūqz sic eueniat. vt q̄ genera- liter pmissa bona esse videbantur/fiant i ca- sibus particularibz/vel nō obseruāda vel mu- tanda. qz noxia sunt. vel inutilia moribz. vel dissona eccliaisticis ritibz. seu boni ma- ioris impeditiua. Suppetūt exēpla fre- quēter si quis aduerterit. vt si quotidie di- cenda sit missa de rege veniet dies nata- lis dñi. dies resurrectōis ei⁹. dies penthe- costes. Conueniūt parrochiani ad audi- tiōez misse que tūc forte nō habet ab alio puto null⁹ diceret tūc cātandū eē de regez

Particula .xxviii.

Atenderēt vtiā conferētis tēpa- lia/qd plus honoris et celebritatē affert circa diuinū religionis cul- tum et viderēt q̄ aliquñ fructuosi⁹ esset pro suffragiis bñdis/fundare die obitus sui/ missas vel alia fructiua/q̄ de sanctis sunt aut de tpe q̄ si in solis funeralibz seruitijs si- steretur. Quēadmodū si fiat vnū annuale

iuxta ritū et significatiōem missalis. q̄ridie videtur habere plus deuotiōis in suscipi- ente. qm̄ natura sic hz/vt identitas vel pas- siva similitudo/causet fastidiū. Nihilomin⁹ oportet iuxta et prop̄t pmissa/pias conferentiū et recipientiū puentōes/non leuiter abrūpere. s; tractare reuerent. Quā- tis nō est arbitrandū/ oēs hmōi cerimo- niales institutiōes. obligatorias eē sub pe- na peccati mortalis si trāsgrediantur/ quia nec de alijs p̄stitutōibz lōge eēntialioribz ordini monastico/hoc est sentiendū. Cō- tempt⁹ autē nihil sollicit⁹ sup̄ impleriōe ra- liū/crimē hz. tam ap̄d monasteriū seu col- legiū/q̄ apud singulares.

Particula .xxix.

Ceterz de dispensatiōe superioris ad- ditū est p̄ tertia causa. qm̄ nō oīm est passim tales casus descidere sub regu- lis generalibz emergētes sed ad prelatos spectat interpretatio iuridica. ad doctores scholastica. p̄sertim qñ potest esse rōnalis dubitatio de duplici casu priori. necessi- tatis videlicet et maioris vtilitatis. Bran- dis vero nunc apiri possit discussio super hac materia dispensatiōnū et cōmutatiō- nū/tam in respectu dispensantiū/q̄ in or- dine dispensatiōem querentiū et recipien- tiū que specialē postulat sepatūqz tractatū sicut et quedā alia/cursim hic p̄trāsita.

Particula .xxx.

Dicam⁹ vnū hic et nūc p̄ expediēti- tutius esse semp̄ assumere dispen- satiōem superioris seu cōmutatiōem. q̄ vt ha- beri cōmodius possit pcurandū est ab au- toritate papali/p̄sertim in religionibz exē- ptis/q̄ detur aliq̄s ab eo substituit⁹. sit de religione. sit aliū. q̄ facultatē habeat toti- ens quoties videbitur dispensandi. ad quē facilis pateat accessus. Hoc consiliū in alijs etiā casibus cōscientie scrupulosis/ salubre est. sint illi casus occlti. sint publi- ci. sint sup̄ peccatis. sint sup̄ penis et irre- gularitatibus peccatorū.

Particula .xxxi.

Dicam⁹ papa rite consultus/non se reddat difficilē cōcedere talia qñ et vbi nō apparet fraus vel laq̄us ista qren- tiū. nō in velamē false libertatis malicie. sed serenatiōem consciē et dilatatōem viaz penitentię. Qua in re colligitur ex consequē- ti de particularibz exemptōibz a platis ordi- narijs/q̄ frequēter noxie sunt. nedū p̄pter

De sollicitudine

preiudiciū iuris alieni. nedū propter con-
turbatōem ordinis eccliaſtici ⁊ gerarchi-
ci. verūz propter incommodū collegū sic
exempti. **T**ur ita: qz nimirū preclufit ſibi
recurſum facile ad prelatū ordinariū. dū
queſiuit quaſi libertatē excutiēdo iugum
ſuum. **C**oncluſio octaua

7 **Particula. XXXII**

Sollicitudo pia / tpalia conferētis
ſi ordinauit miſſam eſſe dicendā
(exempli gratia) die lune. p ſeiſpo
defraudat p recipientē ſic obligatū / ſi det
talez miſſam. p altero. ſiue fiat hoc ex prio-
re. ſiue fiat ex obligatōe vel ſuſceptōe ſub-
ſequēti. **R**atio pſpicua eſt p deductōem
ad impoſſibile vel inopinabile. **D**a ſi qui
dem ita eſſe / q vna miſſa ſufficiat p duo-
bus / dabis obſequēter q ſufficiat ⁊ libe-
rabit. pro trib. pro decē. pro centū. p mil-
le. ⁊ ita pro quolibet. ⁊ pro toto mundo.
Dabis vltorius q nō erit melior cōditio
pcurantis ſibi miſſam peculiarē. **D**abis
deniqz q pro vna miſſa / potuerūt centūz
habite ſub voto ſub pmiſſo. ſub iniuncto
p forz penitētiē vel alterius iuſticie / ſolui.
Tur ergo tot preſbiteri. tot miſſe cōſtitu-
unt. cū vn⁹ ſacerdos cū ſua miſſa vnica ſa-
tis eſſet pro omnib⁹. **C**Particula. xxxij

Vel addere forzitan aliqz: q re-
cipiens / dū habebat prius ad ſuf-
ficiētā pro ſuſtentatōe ſtat⁹ ſui /
vel ex beneficio vel patrimonio vel pie col-
lato / fraudat ⁊ peccat tam primū qz ſe cūz
tota ratio cōferēdi tpalia miſtris eccliaſti-
cis / videat eſſe / ſua ſuſtentatio nō diuitia-
rū accumulatio. vel ornatus pompatic⁹.
Sed hec aſſertio durior eſt qz oportet
ſup qua memini pridē in quadā lectione
queſuiſſe. **D**eniqz qualis ⁊ quāta ſit mē-
ſuratō ſufficiētie ſtatus. nō p̄t ſub arte tra-
di. **N**am qd vni paz eſt / ſit alteri nimirū.
immo ſit in codē / pro varietate tpm ⁊ cir-
cuſtantiāz. talis varietas / qnqz rōnabi-
liter. qnqz vero culpabilr. dū quis accipit
⁊ aſcēdit ſtatū / ſibi morib⁹ qz ſuis ⁊ merit⁹
improporcionatū. faciēs ſibi nō de neces-
ſitate virtutē ſed de vicio neceſſitatē. **A**d-
de q recipiunt aliqū tpalia / p̄ter vel vltra
neceſſitatē p̄tem. aut nō p ſolo ſtatu reci-
pientis. ſed ad alioz prouidā piamqz re-
leuatōnem. **C**oncluſio nona.

CParticula. xxxij.

Sollicitudo pia / conferētis tpalia
procurādo ſibi miſſam iuxta ca-
ſum priorē / nō defraudat ſi preſ-
biter recipiēs / adiūxerit alios in ordib⁹
ſuis publicis aut ſecretis / vt in memento
aut ſi offerētis (vt ſolet) poſt euangeliū re-
cipit. **M**oderat⁹ hec cōcluſio precedētē
ritū ſimul ecclie cōſeruat. ⁊ exercet carita-
tē. quā ruruſ a terrena cupiditate diſcer-
nit. **D**eniqz doctoꝝ cōciliat apparentē in
aliq̄b⁹ diſcordiā / cuius aſpect⁹ ad diuerſa
huius ad hec illi⁹ ad iſta / vertebatur.

Particula. xxxv.

Quam a pferente tpalia queſtio
nes aliqz. vt ex ſua rñſiōe / veritas
magis emineat. **E**t prio vis o frater vt
in miſſa quā p te dici cōſtituis. nulla dica-
tur locis ſuis alia penit⁹ ozo quā p te / pu-
to rñdebit ſicut rñdere debebit / q hec fie-
ri nō phibet. **V**is ruruſ o frater q in
memento tam pro viuīs qz pro defunctis /
nullus cōmēdat⁹ habeat niſi tu ⁊ tui. **R**ñ-
deat oportet q hoc nō intendit. qm̄ inſti-
tutōni ecclie iā ipſe repugnaret. **V**is p̄-
terea q volētis ad offeratoriū venire q̄tin⁹
ipſi miſſe p̄cipies ſint / repellāt⁹: certe nec
hoc dicit ſi ritū eccliaſticū plene cognoue-
rit. **Q**uid vis igit tibi frater fieri. p pec-
liari miſſa tua. **S**i rñderit volo. tota mea
ſit. tota cedat in ſpūalem vtilitatē meā. to-
ta valeat ad remiſſionē pctōꝝ meoꝝ ⁊ ſa-
tisfactōis debite vel in iūcteredp̄tōem
Sed an hoc ita vis frater: qz ſacerdos ni-
hil ſibi mereat. nihil ſeiſpm̄ inuēt. nihil p
ſeiſpo ſatisficiat / nihil demū repēdat ob-
ſequij p̄ntib⁹ / nihil bñfactorib⁹ nihil cō-
mendatis. **S**imilit̄ et tu cōferas nihil ec-
cleſie toti militanti. **N**olo dicit ⁊ iure di-
cet. **Q**uid ſupeſt igit niſi referre quāti-
tate ſuffragij deo q̄ et qualis tibi debita ē
nolito murmurare. ſciat p̄fecto ſciat ille q̄
montes ponderat in ſtatera. tua ſimilit̄
dona menſurare. **A**dde q in oblatōne
tua fortaſſis ali⁹ ſunt melioris conditōis
vt participant / qz tuiſpe. **Q**uo petes: hoc
in qz modo. quia de bonis eozū. vno mo-
do vel alio male queſitis / facis elemoſinā
facis fundatōem. dilatas pompā tuā. fa-
cere vis nomen tibi / aut niodeſtius ſenti-
endo loquendoqz. tu debitor es parenti-
bus patrie. benefactorib⁹. deniqz vniuerſe
cōmunioni ſanctoꝝ. **P**aret igitur ſub
hoc interrogatōnis ⁊ reſponſionis typo

conclusio declarata. **Conclusio. r.**

Particula xxxvi

Sollicitudo pia / cōferentis t̄palia non defraudat si iuxta cōsuetudinē ecclesie quā ipse scit / apponat vnus obit⁹ (exempli gratia) cum suo certo die fundato. **D**a oppositū dānabis omnes fere cathedrales et collegiatis et parochiales immo et monasteriales ecclesias. **C**ontradices insup ratiōi que nō vult vt cuilibet cōferenti aliquid / pro suo obitu fiant semp erequie speciales. quoniam sepe modicū et insufficiens est quod offertur / ad sustentationem ministroꝝ. **E**t obligatio de obitu faciendo / cōditionem recipit (et si nō semp explicet) implicatā. **T**er nec dies anni sufficeret si cuilibet soli certus dies obitus aut etiā aliunde institutis esset seruandus. **S**ivero talis cōferēs t̄palia / nesciret consuetudinē ecclesie prout ipmet de collegio seu corpore suo sciunt et fertur intentio sua q̄ obitus annuatim fiat pro se solo tali die. nihil tamen explicit super hoc. tunc adhuc bona fides et equitas recipientiū saluatur in sua cōsuetudine. **S**i autem fiat mutuus et expressus cōsensus inter dantem et recipientem: nō apparet q̄ consuetudo militet. vt alter obit⁹ coniugatur. iuxta modū septime et octaue conclusionū. **Conclusio. r.**

Particula. xxxvii.

Recipiēs / defraudat crebro semetipm̄ in receptione t̄paliū. **Q**uāuis videat esse regula iuris / q̄ nemo sibi ipi sicut nec volenti aut consentienti / faciat iniuriā aut fraudē. nihilomin⁹ inuenit per metaforam hoīs ad seipm̄ / fraus sicut et iusticia. **E**t hoc ad p̄ns supponat. **E**t tangam⁹ in facto modos aliquos. **P**rius si mentis iniqtas sibi et p̄rio. dū nō implet nec implere proposuit / que pmisit. satis est ei si pecuniā vnde cūq̄ collegerit. quasi dicēs sibi met illud meritiū. **P**romittas facito. quid enī pmittere ledit? **P**ollitici diues quilibet esse potest. **A**t vero dū lucy q̄rit in bursa. damnū adquirit et nū in anima. sententia est Augus. **Particula. xxxviii.**

Facit aliam sibi defraudatōez sub interpretatōis cuiusdā velo latentem. **D**um se iudicē constituit in causa p̄ria sue obligatōis. **C**omurans illam. p̄ voluntatis arbitrio. **A**ut dum suffra-

gia nō plus agit pro bñfactorib⁹ et fundatoribus / q̄ pro ceteris quibuscūbet. dicēs sibi satis esse suam in generalitate sola intentionē continere. quoniam sciet distribuere deus prout volet et quib⁹ volet et quantum volet. **E**xemplū de paupe / debitis insolubilib⁹ obligato / q̄ liberat se cedendo coram iudice suo / omnibus bonis suis. **P**osita videt hec doctria / sub fine cuiusdam opusculi de valore oratōnis / addito de quadā Helania nobili romana exemplo. **V**erum nō ita sub vniuersali regula sermo factus est / quin distinctōem discretionēq̄ recipiat. **P**ropterea dicamus viceversa / casus aliquos / quibus expedit et quandoq̄ necesse est / intentionem ad particularia traducere.

Particu. xxxix.

Constat in primis q̄ licet de non egeat intentione nostra vel oratione particulari / sicut nec alijs bonis nostris vt alijs beneficiat. nihilomin⁹ vult fm̄ ordinem sue sapientie dare aliqua / dum specialiter ad ipsum dirigamus oratōnes nostras. qualia nō esset daturus sine illis / vt non sint vacua sapientie sue opera / iuxta verbum sapientis. **C**onstat insup q̄ nouit deus ponderare merita intentiones et corda conferentium t̄palia. dat tamen aliqua cōferentibus dum fiunt oratōnes et suffragia postmodum pro ipsis / que et qualia nō daret / si dimitterent nec fierent. **P**ater in illis qui constituūt in suis testamentis aut aliu de / certas pecunias restitui vel dari pauperibus. qui licet sic ordinando possint mereri non tamen proficit eis et alijs tantumdem hec voluntas / non sequere effectum. sicut sequente. quoniam in casu maneret iste ordinans adhuc ad restitutionem posterius obligatus.

Particula. xl.

Concedimus vltra q̄ recipiens t̄palia / potest habere aliquoties oratōnes feruentiores et deo placetiores / dum non facit eas in particulari pro his aut illis personis. **I**mmo tradit Hugo de sancto victore in suo de oratione. **E**t trahitur satis ex verbis sancti Anthonij / q̄ oratio tunc est acceptissima deo / dum omnium et sui ipsius obliuiscitur.

De sollicitudine

nec scit quid petit: propter quēdā in deo raptū z subleuatōem vel ascēsum. Nō autē modo loq̄mur de orōe tali. sed potissime de vocali. sup quāz de q̄ cadit vt plurimū obligatio: dū p suffragiis tpalia cōferunt

Particula. xli.
Quāuis o vtinā psuasum haberēt hoies seculi/quantū sit acceptioz orō talis p deuotos silentes z q̄etos. quātū preterea sua ad deū eleuatio etiā iocundissima prozsus z suauissima plus impetrat apud deū/plus eūdē placat/ plus soluit de penis debitis. plus de meritorum gratijs impetrat. q̄ sola talis exercitatio corporalis in vigilijs supra modū z canticorum multiplicatōib/ que sepe plus exturbant cerebrū. z rediū gignūt/ q̄ deuotōez inducant. Qualia per prophetā notauit aliquādo domin⁹ dicens. Aufer a me tumultum carminū tuozū. Non ideo tamen vt culpēnus ita loq̄mur. sed vt rationale fiat obsequiū. Et bono vni meli⁹ aliud preferat. Neq̄ semp animalis homo p̄ualeat. z spirituale/ordine non recto dū dicer. Sed qd̄ vt hoies sunt (ait quidā) ita morē geras priuilegiū quodq̄ paucoz officia leges z instituta nō mutat plimoz.

Particula. xlii.
Adāmus q̄ in certis casib/ non expediret vt recipiens tēpalia haberet ad conferētes pticularem nīmis aut frequentē recogitatiōem. Docet hoc exemplū magni patris Arsenij. q̄ rogatus a quadā nobili matrona vt sui recordaret. Oro inq̄t deū vt deus deleat ex animo meo memoriā tuā. P̄nt itaq̄ tales aliq̄ recordatiōes/plus orantē suis fantijs impedire/ q̄ deuotōnem augere vel puram efficere/reuoluendo.

Particula. XLIII.

Ubiungam⁹ cōsequēt/ q̄ ex humilitate laudabili/ p̄t fieri corā tali aliqua cessio omniū bonoz spiritualiū in manib/ suis p̄portionabilr ad forū extrinsecū de tempalib/ bonis ratōe debitoz. z hoc ex consideratōe tot exactorū/ quib/ obnoxij sumus/ z qui nos premunt z quodāmodo suffocāt/ dicētes ex omni parte Redde qd̄ debes. vt sunt creatio. recreatio. redemptio. debitozū totiēs facta remissio. Preterea tam crebra/nunc vno modo nunc altero/immediate z me

diarefacta receptio Quo casu pauper hominibus sic deprehensus z angustatus/ dicere potest ad deū. Dñe vim patior responde pro me. Tu in quā q̄ precij nostrū es. nostra iusticia. nostra redemptio. Redde creditoribus meis quomō vis z scis. tm̄/ modo vita gratie in paupertacula hac me sustentēs z satis est.

Particula. xliii.
Pro nullus debet in dubitatiōz vertere/quin pticularis intentō z attentio directa deo pro istis aut pro illis sit efficacior z laudabilior plerumq̄. Primo ex gratitudinis virtute. z ingratiūnis euitatiōe. Secundo ex augmento deuotōnis affectualis: quā naturaliter habet parere beneficioz recordatio si gratia dei coniūgatur. Dici solet z verum est/ q̄ particularia magis mouent. immo consiliū est pro duris z indeuotis/ vt per cogitatiōes tales/ semetipsos afficiant z duz cor emolliant Tertio quia fit obligatiōis certior impletio z ad serenatiōnem conscientie satis valens dum experit homo se fecisse vel facere quod tenet ex conuētiōe. Demum non impedit ex hac particulari recogitatiōe/ cessio fieri generalis qualem notauimus. sed iuuatur.

Particula XLV

Conclusio duodecima.
Recipiēs tempalia potest iterum defraudare seipsum dū maledictōnem incurrit qua dicit. Maledictus qui ptem suam facit deteriorē. Verū est itaq̄ q̄ opus spirituale factū pro satisfactōe non valet tantūdem pro multis sicut pro paucis ceteris paribus Obligans igitur se ad satisfaciendū pro alijs/ non tantūdem facit pro proprijs suis debitis in hoc mundo vel in purgatorio/ quantū si pro prie liberationi totus insisteret. Stabit ergo q̄ pro receptiōe sustentatiōis hui⁹ vite mortalis laborabit i purgatorio penas luens multis annis. Quāuis in casibus multis charitas ad proximū exhibita pie/recompensare valet huiusmodi dilatiōem liberatiōis proprie/in augmento premij vite eterne. Dum preterea fecit se homo pauperē propter deum z salutēz propriam/ dum rursus fecit aliunde sibi amicos de māmōna iniquitatis dedit q̄z vt reciperet z recepit vt daret.

¶ Particula. xlvj.

Quæretur hoc loco materia de medi-
citate corporali/ vtrū videlicet obliget
recipiēs elemosinā sub titulo medicatōis.
hoc est solo titulo et respectu natural' dese-
ctus absq; alia recōpensatōe seu redditōe
mutua tempali vel spiritali. alioq; nō
esset vera mendicitas sed cōmutatio qua
lis est in ceteris ecclesiasticis reddituatis.
¶ Utrū in quā talis mendicās/ tuti' et liberi
us uiuat apud deū et hoīes. q̄s alij qui nō
lunt esse contenti solo hōmōi paupertatis ti-
tulo. sed obligatōem iuri diuino et natura-
li consonā volūtariē cōiungūt. imo conse-
quēter laberēt hec inq̄sītō si stant isti duo
tituli pariter in eodē et pro eodē. medicare
et orōnū vicem sub obligatōis pacto repē-
dere. Deinde profundū fodiendo aut agi-
tādo/ pulcer veritatū thesaur' et fulgor ap-
paret oculis nō infectis. sed ad exitū pro-
pōsite cōd̄sitionis/ iam sermo festinat.

¶ Particula XLVII

¶ Conclusio. xlvj.

Recipiens defraudat se. dū accipit
officiū intercessōis. ipse q̄ deo di-
splicet et est in peris tot'. fuit
qui dixerūt multa et terribilia circa mate-
riā istā/ de peccatōib; ecclesiasticis/ vt q̄ sunt
fures et latrones in tractatōe et dispensatōe
ne et receptōe tpaliū/ q̄ nō faciūt fructus
suos/ et q̄ tenēt ad restitutōem. nec p̄nt in-
de elemosinā facere. cū multis similib;. q̄
rum aliq; sunt expresse dānata q̄ erāt de er-
rore albigenisū et vualdensiū et nouissime
vicklessitaz et huissitaz q̄ sumpserūt oc-
casiones errādi/ et odio et zelo nō fm sciē-
tiam. cōtra discolors mores ecclesiasticorū
q̄s intuebant magis detestando et cū indi-
gnatōne. q̄ miserando cū pia orōne et mo-
desta redargutōe. Arguēdo p̄terea p̄ simi-
litudines dispensatōis tpaliū ad spūalia.
que nō semp eisdem pedibus currūt.

¶ Particula. xlvij.

Quædam autē q̄ ecclesiastici pec-
catores/ possunt in multis casib;
facere fructus beneficiorū aut religionum
suos. q̄uis ad consecutōnem vite eterne/
nō sunt digni pane quo vescunt. q̄uis in
sup nō ita satisfaciunt deo sicut iusti. **S**z
multa deus concedit ingratis. **N**ōne po-
test existens in peccato debens decē soli-
dos proximo satisfacere sibi nec obligat?

remanere. **N**onne posset etiā nomine al-
terius debitoris quasi mediatoz/ solutio-
nem hanc offerre. **P**ossumus ita iudicare
de peccatorib; ecclesiasticis/ q̄ tam noīe p̄-
prio quādoq; q̄s in p̄sona ecclie cui' mi-
nistri sunt/ p̄nt se et alios adq̄tare. q̄uis
nō stat eos esse tales et saluari vel mereri.

¶ Particula. xlvij.

¶ Conclusio. xlvij.

Recipiens tēpalia/ se defraudat et
proximū. dum sup inducit ad reddi-
tus iā p̄stitutos/ nouas pro alijs
obligatōes/ p̄orib; incōpossibiles aut ea-
rū distractiuas. **S**ūt qui sup priorē fun-
datōem exempli gratia. et frat' sic recipi-
unt nouos/ vt seruitiū non hinc auget.
Sunt qui recipiunt sub tali pacto/ q̄ in
omne euentum/ debeat semp fieri seruiti-
um pro collatoribus vltimis/ etiam vbi
deficerent ea omnia que tradiderūt. **N**ō
stat in his casibus et similib;/ defrauda-
ri p̄ores/ qualiter ipsi posteriores defrau-
dantes/ non vellent sibi fieri per eis sub-
sequentes.

¶ Particula. I.

¶ Conclusio decimaq̄nta

Recipiens tēpalia dum defrau-
dat se et proximū/ dicit interpretati-
ue defraudare deū. quoniā de' est
princeps suprem' curam habens homi-
nū. et reputans sibi benevel male fieri qd
eis fit/ et inde cōsurgit meritū nostrū apd
ipsum. **F**acit ad hoc parabola illa de ope-
rib; misericordie cōmemorādis in die
iudicij. **V**eruntamē appropriati' dicitur
aliquid in defraudatōe dei fieri/ dum di-
recte et immediate dimittit illud quod ad
gloriā suam celebrandam et recolendam
fuerat institutum.

¶ Particula .LI

¶ Conclusio. xlvij.

Recipiens tēpalia p̄serti cōitas
pro se et successoribus/ debet cum
bona fide et sagaci discretōne dili-
genter in recipiendo p̄siderare primo qd
licet/ secundo quid decet/ tertio quid po-
test et expedit/ nedū ad presens sed etiā ad
futurū. **E**uenit itaq; sicut in agentib; iter
longum q̄ parū pondus in se/ in princi-
pio aut pro pauco tpe sit tolerabile/ qd p̄
successionē continuā/ redditur velut im-
portabile. **S**ic de paruis et paucis suffra-
gīs dū vel iungūt alijs vel p̄peruant/ pos-
sum' inuenire **¶** Particula. liij

De sollicitudine

Adde q̄ memoria hominum labi-
lis est. Ex p̄terea supueniētes non
defacili suā attentōem applicant
ad insolita. Ex insup custodiēda est quan-
tū cōmode fieri p̄t vniformitas ap̄d fr̄es:
sicut in cibis vestib; aliq; cōuictu. sic in
officio z cātū aliq; ritu. z ita de cōsidera-
tionib; hmōi. **F**uit nihilomin⁹ frequēt
obligatiōes in oppositū. aut p̄pter iaduer-
tentiā incōsideratiōemq; recipiētū. aut v̄z
gente penuria. aut p̄pter cōplacentiā cōse-
rentib; faciendā. aut qz nō audent recipi-
entes apponere conditiōnes p̄ seipsis lici-
tas decētes z expediētes. **Q**uare sic qz
nō placerēt cōferētib;. quales sunt carna-
les z spūaliū non capaces maxime eoz q̄
regularis disciplina cōstituit aut requirit.
Deniq; sit hoc p̄pter auariciā recipientiū
z eozū turpē questū. qui casus / palā statū
habet culpā. siue fiat in augmētū p̄ter ne-
cessariū iā fundatoz cenobioz. siue mul-
to amplius si querat noua fieri fundatio
p̄ fas. p̄q; nefas ad faciendū sibi sub reli-
gionis augmento famā vbi potius igno-
minia dici d̄z. q̄ sedis innitiū fundamētis.

Particula. liij.
Sunt alie intentiōes viciose quas
nō oportet om̄es hic nūerare. sic
de publicis raptorib;. de vsurarijs. de ob-
ligatis ad restitutiōem certā. qui putant p̄
fundatiōes se quitare. qd̄ aptū est poti⁹ se-
met inuoluere. nō aduertētes verbū illd̄
tremendū sapiētis. Qui facit elemosinaz
de substātia paupis / quasi qui victimat
filiū ante patrē. **C**onstat autē qz recipien-
tes ipsos / par pena cōstringit. si nō maior
aliqñ. q̄nto spūaliores z exempla res sapi-
entiores insup z timoratiōes esse debēt.
Proinde q̄ ad restitutiōes incertas tutior
est receptio. maxime dū superioris autori-
tas iuncta erit. Quāuis sit hoc in loco ali-
qd̄ monstro simile circa debētes restituere.
cum sciant quib; z qualiter. quos citi-
us induci videbis / dare centū titulo fun-
datiōis alicui⁹ / q̄s decem restituere. **A**deo
prona est vanitas diligere vanitatē. adeo
cor humanū pronū est q̄rere mendacium

Particula. liiij.
Rerum quia de p̄teritis nisi p̄ q̄n-
to faciunt ad cautelā futuroz / nō
est consiliū. Superest vnū inter cetera re-
mediū generale iam tactū. videlicet supio-
ris interpretatio. **P**ro futuris vero / sedula

z crebra recogitatio cū mutua collatiōe se-
niorū. vt deinceps ab omni specie mala
quantū possibile fuerit / semet abstineant
quoniā deus non eget fraudibus aut do-
lis nostris. vt vel colat crebrius. vel abun-
dantius suos altat. aut cultores hos vel
illos multiplicet / que multiplicatio non
magnificet leticiam. **S**ed dum facit de su-
perfluitate aut superogatione necessariā
obligatiōem / affert inquietāz sepe damna-
bilem sollicitudinē. contra p̄eassumptuz
verbū quasi pro themate. **N**olite solitari
esse. zc.

Particula .LV.

Adamus ad p̄terita pro v̄teriori
doctrina de sollicitudine. qz p̄ria z
vera sollicitudo est querere regnū
dei et iusticiā eius. ac proinde iuxta petri
ammonitiōem. om̄ē sollicitudinē proij-
cere in deū. quoniā ipsi cura est de nobis.
Attamē in querēdo regnū deiz iusticiam
eius. que aliter in regula monachali vide-
tur appellari opus dei opus diuini serui-
tij / multe se scrupulozū sollicitudines in-
gerunt. tres nominatim. **U**na quoniā af-
fligitur quādoq; supra vires corpus. **A**l-
tera qz remanet ariditas quedam mentis.
Tertia qz euagatio cordis compesci non
potest. ac exinde videt̄ omnis fructus per-
di vel peccatum cōmitti.

Particula. lvi.
In **T**erit hanc sollicitudinē scrupu-
losaz verbū beati **B**ern. de modo
psallendi. qui nō satis videt̄ ap̄d multos
explebilis. propter tres istas rōes. dicit ei
sic. **D**onco vos dilectissimi. pure semp
ac strēnue. diuinis itereffe laudib;. **S**trē-
nue quidē vt sicut reuerent / ita z alacriter
dño assistatis / non pigri / nō somnolenti
non oscitantes / non parcentes vocibus.
nō prescidentes verba dimidia. non in-
tegra transilientes. non fractis z remissis
vocibus muliebze quoddā balba de nare
sonantes / sed virili vt dignum est / et soni-
tu et affectu / voces sanctispiritus depro-
mentes. **P**ure vero / vt nil aliud dum psal-
litis q̄s quod psallitis cogiteris. **S**pirit⁹
enī sanctus / illa hora gratum non recipit
quicquid aliud q̄s debes. neglecto eo qd̄
debes obtuleris. **P**salmodiā nō multum
protraham⁹. sed rotunda z viua voce / can-
tem⁹. **D**et̄z z finē versus / simul itonem⁹

z simul dimittamus. punctū nullus teneat sed cito dimittat. post punctū bonā pau-
sam faciam? nullus ante alios incipere ni-
mis currere psumat. aut p' alios nimium
trahere vel punctū tenere. siml' cātem? siml'
pausam? semp in auscultādo. *Hec ille.*

Particula. lviij.

Constitemur expediēs esse? propt'
min' istructos et nimis literales
aliqua dicere. Et p'rio q' hec est exhortatō
nō pceptio. *H*on eo vos inq't. S; tñ aliq'
vident' asseri que diuinā obligatōem infi-
nuāt. vt illō. spūs enī scāis illa hora gra-
tū non recipit. zc. *I*n quo dicto difficul-
tas maior pender. qm̄ de nō parcendo vo-
cib' nec remittēdo. *S*tat q' corpali excu-
sar debilitas. *I*lla p'cipue que turbatōez
capitis in lesionē iudicij rōnis affert. cui
piculo supiores tota vigilātia tenētur in
vniuersis z singulis occurrere. q' facto/nō
oportet in alia veratōe vel corpali numiū
pios esse. S; de labore z dolore z de vera
tione corpali letari in spū. ppter mercedēz
quā vnusq'sq; recipiet f'm suū laborē / ad
quē homo nascit' sicut auis ad volatū

Particula. lvij.

Non parcetes inq't vocibus / certe
nō ideo suadē vocē clamoraz? *N*ō
talem quē venaz / q' cerebri / q' vitalium ru-
ptiua sit. *N*on deniq; comprehendit debili-
ores. *I*n qualiū numero scribens *Ben.*
sepe fuit ascriptus. *A*lioq'n tanta scribere
cū l' dicere / clamor ille p'nuat' n̄ tulissz.

Particula. lix.

Huero de vocalis orōis attēōne
multi multa dixerūt multa sc̄pse-
runt. tentauit vero nostra sollicitu-
do / si posset hec difficultas / ad pauca cla-
raz resolui. *E*t occurrit nobis distinctio
talis. *S*unt in orōe vocali / tria. vnū p
modū materie. aliud p modū forme. terti-
um p modū finis qui cū forma sepe coin-
cidit. *M*ateria orōnis / cōsistit in verbis.
*F*orma in sensu verbor' *F*inis in eleuatō-
ne mentis ad deū. *E*t hic finis duplex est
vn' fundatus conformiter ad sensum ver-
bor'. q' p' dici finis prim'. ali' est fundat'
vnicūq; p diuersa / licz nō tria. *E*x q' disti-
ctōne eliciunt' propositōes que sequuntur

Particula. lx.

Materia orōis / cadit p'cipalr' sub
pcepto. sic q' orans absoluit. siue

co giter actualiter siue nō / siue vaget men-
te vel corp'e. dū pferat orōis verba. vel pfe-
rentes audiat. iuxta qualitatē orōis. *A*lio
quin nō esset salua om̄is caro. *E*t p' exem-
plis z explanatōe pceptoz diuinor' vt de
ieiunio z honore parentū. que nō iō sunt
peccata si non fiant ex gratia. *S*i nō im-
pleatur semp intentio p'cipientis et finis
sicut alibi patet latior deductio. *S*ic enī
dicimus / q' agens opus penitentialē per
confessorē impositū. q'suis hoc fiat in pec-
cato / non tamē tenet iterare. vt exēpli gra-
tia dare itez sex solidos. vel ieiunare. vel
orōnes certas repetere. verum est q' talis
satisfactio / nō est reconcilians deo propt'
impedimentū peccati. et tamen ratōe ope-
ris est ad quitās hoc est ab obligatōe sol-
uēs. etsi nō sit deo recōcilians tñ agēs nō
ideo peccat. quāuis sit in peccato.

Particula. LXI.

Sensus orōis / nō cadit sub prece-
pto. vt recogitet semp v' intelliga-
tur. *P*atet de illiteratis z idiotis. *P*atet
de canticis in tubis z organis. *P*atet de
passibus obscurissimis canticorū maxi-
me prophetalū de quib' accipitur mysti-
ce q' tenebrosa aqua in nubibus aeris. et
iterum. *N*ubes z caligo in circūitu eius.
*P*atet insuper de multis scripturis habē-
tibus in superficie verba carnalia que pl'
incitarent recogitata / mentes imperfecto-
rum / ad lubricitatem (quia nondum spū-
ritualis sensus capaces sunt) q's ad spū-
tualem deuotōnem. *S*unt alie narratio-
nes quedā valde steriles in superficie lit-
terali / habentes tamen aliquid suauita-
tis spiritualis / si non apud illos. apō ta-
men alios pfectos qui forti meditatione
sciunt fugere mel de petra. oleumq; de sa-
ro durissimo quales inueniuntur paucissi-
mi. *R*eteris vero / quid nisi fastidium vel
nauseam vel mentis ariditatem taliū dis-
cussio z ruminatō sola pferret vel afferret

Particula. lxij.

Propterea dicamus consequēter
z conformiter ad sanctū *Thomā*
et rationem / q' finis in oratione
p'ncipalis / est eleuatio mentis in deum
mediate vel immediate. directe vel indi-
recte. p'ncipalr' vel occasionatiue. *D*ras
vero qui non potest consequi finem istuz
per recogitatōem attentam sensuū orōis

De solitudine

particularis que profertur. et hoc propter aliquam ex causis tactis. qui tamen finis dicitur proximo et quasi proprius huic orationi. debet cum omni libertate spiritus et absque scrupulorum solitudine contentus esse si fines ultimum/meditationibus alijs consequatur. Felix si dicere posset. Oculi mei semper ad dominum. Meditationis cordis mei in conspectu tuo semper. Levavi oculos meos in montes unde veni. auxilium mihi. Felix si non datur ei contemplanando volare. si potest vel reperere vel more locustarum semet excutiendo vicissim saltus dare.

Particula. lxxij.

Omnino premissa cantandi. Berni. non repugnat huic propositioni. Particula. lxxij. quia sic afficiens se ad deum per alias cogitationes non elicitur ab immediato sensu littere que canitur non facit aliud quam de neglecto eo quod debet. immo facit omnino quod debet conformiter ad finem a spiritu sancto prescriptum. Veritas est quod ceteris paribus expediens est affectionem suam exercere iuxta litteram que profertur propter quantum oratio in speciali ratione. Una est scripturae veneratio. in qua spiritus sanctus semper loqui credendus est. Altera est particularior eruditio circa mysticos sub arido littere nucleo clausos sensus. Tertia est suavior assuefactio circa quotidianos carus. Quarta est maior stabilitio circa determinatos affectus quam circa vagos et iugiter novos. Addatur oratio que petat revelari sibi suavitatem mellis sensus in littere fauo lateris. et hoc per compassionem meditationis que proorsus non fiet nisi dederit deus puulis intellectum. sapiens thesaurum suum aque vive.

Particula. lxxij.

Denique plurimum profertur si prius ante tempus orationis fuerit cohibitio sensuum exteriorum quam dominus ianuis clausis dedit pacem et spiritus sanctum discipulis. Sit insuper continua muscarum inutilium a facie cordis effugatio/manu fortis attentionis. Non ita tamen quando aliquis sit expediens nihil pendere suam importunitatem plures quam importunitatem eam abijcere conari. licet perditure sint ad horam suavitatem yngenti. Hoc confirmavit unum participum exemplo de retentione veteri in pallio. aliter de catuli latratu. aliter de aucarum sibi lo. aliter de muliere litigante. aliter de riuo qui violentior fit/obice posito. aliter de cachinam tibi terrere pueros volentibus. aliter de blasphemie spiritu. aliter de pruritu curiositatis quod

non scalpando curas sed per rumusculos accendit. Est autem curiositas/studium ea sciendi que nos vel non decet vel non expediunt vel non edificant. Hanc compressit christus in apostolis die ascensionis. hanc in petro quere de statu Johis quod ad te ait. Unum sub hoc metro cohibebat se unum dicens. Clausus quod ad te. ita. quod tu. duc cor in alta. Fac opus in iunctum. deinde vacato tibi. Placuit ad confirmationem precedentium ponere per expressum verba sancti Thome super. iij. di. xv. materia de oratione. questione. ij. articulo. iij.

Particula. lxxij.

Attentio inquit in oratione potest esse triplex. Primum enim est attentio ad verba quod perit. et ad petitionem ipsam. et ad ea que petitionem ipsam circumstant. sicut est necessitas pro qua petit deus quod rogatur. et alia huiusmodi. Et quod cumque harum attentionum assit non est reputanda inattenta oratio unum etiam illi qui non intelligunt petitionis verba/ad orationem attentio esse potest. Sed tamen ultima attentio est laudabilior quam secunda. et secunda quam prima. Et quod anima non potest esse vehementer attenta ad diversa. ideo prima attentio potest nocere ut minor sit orationis fructus si secunda evacuatur. vel secunda si tertia omnino tollatur. sed non e converso. Unum attentio contra accipiendum. id est ad aliquod trium predictorum non nocet. sed multum prodest. hec ibi.

Particula. lxxij.

Primo circa finem opusculi possumus addere distinctiones magistras de attentione et devotione et affectioe que alibi seorsum notate sunt.

Prima distinctio. xij. membrorum

Devotio in oratione quandoque non admittit alias quascumque cogitationes nisi solius dei. et hoc est in presenti vita rarissimum. ubi vix hora vel dimidia sit in celo mentis silentium.

Secunda. Devotio quandoque recipit alias cogitationes. sed pertinentes et ordinatas. et solum tales. et hoc est rarum et bonum.

Tertia. Devotio recipit cogitationes impertinentes et quasi superfluas. et hoc est quotidianum.

Quarta. Devotio recipit contrarias et adversas cogitationes. ut sunt vitiorum. et hoc periculosum.

Quinta. Cogitationum impertinentium una quandoque est vehementis et suffocans actualis devotioem. sed non auferens virtuales nec habituales nec vocem. et hoc potest esse virtutis exercitium.

Sexta Alia vehemens est tollens vir-
tualem deuotionem. sic q̄ iā virtus deuotō
nis nō imperat aut cōtinuat oratōez. sed
consuetudo vel alia ratio. z hec nō neces-
sario tollit laudem ab oratione.

Septima Alia est cogitatio vel affe-
ctio quasi fluctuans / q̄ nec excedit z suffo-
cat deuotionem. nec exceditur totaliter ab
ea. z hec stat cum laude

Octaua Alia est leuis z v̄to filis li-
cet videat importuna sed sup̄at aut p̄tēni-
tur. z hec nō tollit laudē sed exercet mētē.

Nonā Cogitationū cōtrariāz. vna
est absolute directe contraria qua scilicet
orans detestatur orare z deuotōem habe-
re. s̄ timore discipline prosequit̄. hec om-
nino vituperabilis.

Decima Alia qua orās habet displi-
centiā conditionalem / sic q̄ non orar̄z ni-
si si vouisset. non tamē detestatur se vouisse s̄
placet. z hec est sufficiens atq̄ laudabilis
licet non excellens. z habet deuotōem ha-
bitualem z originalem.

Undecima Alia est viciosa circa pec-
cata / alia vt propter cōmōtōem ire vel ille-
cebre. que nō displicet nec acceptat cōsen-
sine / licet velit nolit homo sentiat z hec p̄t
esse materia virtutis exercende. z ad expul-
sionē expediret quandoq̄z magis niti q̄z
ad oratōis continuatōem.

Duodecima Alia viciosa criminali-
ter / cui non sufficiēter resistit. s̄ ei vere vel
interpretatiue cōsentit. z hec est dānabilis.

Quis at dicat verus / q̄s interpretatiue. alii
bi dictū ē. Cōsentire siquē d̄r aliq̄s malo
dā nō fecit qd̄ in se est neq̄ facit vt vitetur

Subiungit̄ alia distinctio de attentō-
ne / sub triplicitate multiplici.

Prima triplicitas

Attentio ōois
triplex est.
Recta habens aliō ob-
iectum q̄ se.
Reflexa habēs pro ob-
iecto se
coniūcta recipiēs ali-
as q̄ se:

Secunda

Attentio ōo-
nis recta tri-
plex
General. vt quia vult
orare tota die.
Specialis / vt qz vult
talem orationē dicere
Individualis qz vult
particulis singulis in-
tendere.

Sic de affectōe posset esse distinctio.

Tertia

Attentio orationis quolibet modō-
rum mox dictorum triplex // Actualis cu-
ius actus inest / mouens immediate. Vir-
tualis cuius virt̄ inest / mouens actu ces-
sante. Habitualis vel aptitudinalis cu-
ius solus habitus inest non sufficiens id
mouere.

Quarta

Attentio ōois
recta et simplex
rursus triplex
Circa sola verba qua-
si materiam.
Circa solum sensum q̄
si formam
Circa solum deum q̄
si finem.

Quinta

Attentio orōis re-
flexa sicut z recta
triplex
Generalis
Specialis
Individualis vt su-
pra

Sexta

Attentio orōis re-
flexa quocūq̄z mo-
dozū triplex
Actualis
Virtualis vt sup̄.
Habitualis

Septima (ue

Attentio orōis
recta z coniūcta
seu mixta triplex
Circa contraria positi-
ue.
Circa opposita priua-
tiue.
Circa velut indifferen-
tia ad vtrumq̄z

Octaua

Attentio mixta
circa positiue
p̄ria triplex
Consentiens.
Dissentiens.
Pigra vel dormitans
siue sint a carne vel mū-
do vel demone / talia cō-
traria.

Nonā

Attentio mixta
consentiēs con-
trarijs / triplex
Absolute voluntaria.
Conditionaliter volū-
taria / quia renititur s̄z
vincitur
Interpretatiue volun-
taria / quia tenetur esse
vigil z non est.

Decima

Attentio pri-
uatiue oppo-
sita / triplex
Tollens omnem circa
verbum z sensum z deū
recogitationem.
Tollens duo p̄missoz
z non verbum.
Tollēs t̄mō vnū sen-
sum. s. vel verbū vt deū

De solitudine ecclesiasticorum

Undecima **A**ttentio iuncta velut in differens/triplex Totaliter interrupta actu virtute et habitu. Partialiter interrupta solo actu et virtute. Partialiter interrupta solo actu non virtute nec habitu.

Duodecima **A**ttentio orationis qualiscumque triplex scilicet quod oratio est Obligatoria sub pena peccati mortalis. Obligatoria solo consilio bone equitatis. Obligatoria solius causa societatis ut dum quis tenetur non orare vocaliter sed orantem attendere.

Tredecima **A**ttentio orationis mixta interrupta/triplex quoniam per unam aut tres dies vel mensem ex consuetudine patet in peregrino. Per magnas moras sine renisu fortis vel frequenti. Per morulas cum renisu quasi per saltum animi crebrius contra muscas cogitationum importunas.

Decimaquarta **A**ttentio orationis abigens has muscas triplex Quedam impossibilis et vana et conturbativa Quedam difficilis nec pro tunc quicquam necessaria Quedam facilis licet importuna tamen meritoria

Decimaquinta **A**ttentio quilibet premissarum sub debito triplex. Circa verbum bonum et necessaria sit ut dicat a se vel socio. Circa verbum et sensum beneplacens. Circa verbum sensum et deum perfecta. Et si les fieri possunt distinctiones de affectu qui dicitur officio quedam.

Decimasexta **A**ttentio quilibet premissarum triplex. Habitualis bona dum manet in attentioe ex decem annis non criminaliter interrupta. Virtualis melior dum manet in operatioe. Actualis optima ceteris paribus dum manet in toto homine toto corde tota anima tota mente tota virtute.

Decimasextima **A**ttentio reflexa in bonum triplex. Facilis in contemplatio et spirituali que volat libero velut celo Difficilis in meditatio et rationali qui nititur sursum repedo. Vagabunda inutilis in solo animi mali qui serpit in humo.

Decima octava **A**ttentio reflexa in bonum triplex. Rarissima primo modo tam duratioe quam visitatione. Rara secundo modo nec semper necessaria vel cauta in vocali oratione. Quasi nulla tertio modo et sufficit quod cum asina hierusalem talis ambulet In simplicitate quasi vitula effraym docta diligere trituram atque muscas acres cogitationum quantum valet toleret. nec ita velit abigere per impatientiam quam fessorem su-

um spiritum sanctum deiciat.

Decimanona **A**ttentio reflectens se super attentionem preteritam in verbis orationis vocalis in se vel cum socio/triplex. Una que vehementer estimat verba non protulisse. Alia que istud timet velut ad verbum quod. Tertia que vehementius opinatur se dixisse vel alium secum quod omisisset.

Vicesima **A**ttentio reflexa iudicantis. Primo modo compellit ad repetitionem vel penitentiam. secus de non attentione circa sensum vel deum. Secundo modo suadet repetitionem et aliquando compellit pro oportunitate habitam. Tertio modo dissuadet repetitionem potius quam impellat. et hoc propter innatam mentis euagationem que non recordatur faciliter eorum circa que non actu reflectitur sicut nec oportet

Exhortatio conclusiva

Atendite vobis igitur et attentioni vestre in orationibus debitis. Ecclesiastici vos precipue patres et fratres celestini quorum intuitu res hac agitur. Attendite cum pia solitudine que pravam expellat tanquam clauus clauum Attendite ut sciat vobis quicquid donum dei non plus nec minus sapiens quam oportet. et hoc utique non poterit faciliter summarum cum prauum sit cor hominis et inscrutabile nisi sermo dei viuus et efficax assit. discretor cogitationum et intentionum cordis nostri. quod ut fiat orandus est et in ipsum iactandus noster cogitatus. ut tandem verbis aplicis concludamus. Nihil solliciti sitis. sed in omni oratione cum gratia et actione petitiones vestre innotescant apud deum. Et pax dei que recuperat omnem sensum custodiat corda vestra et intelligentias vestras in christo Iesu domino nostro. Amen. **Finit**

Considerationes. XII

eiisdem pro volentibus condere testamentum

Consideratio prima

Batus ille seruus. quem cum venerit dominus et pulsauerit ianuam eius/ inuenerit vigilante. Sic vigilabat qui dicebat. Velox est depositio tabernaculi mei Et alter Anima mea in manibus meis semper Quales preterea sunt qui morte habent in desiderio. et vitam in patientia.

Consideratio secunda

Vigilat ille seruus / qui cogitat quid die
quod spūs su⁹ redeat ad dñm qui dedit illū
p̄ integrā penitentiā. Qui preterea nō ne-
gligit ecclēsticā sepulturā. Qui deniq; n̄
omittit ordinarē bonoz suoz abūdantiā.
Quā i istis trib⁹ consistere testm̄ reputam⁹.

Consideratio .III.

Vigilans seru⁹ licet principalit̄ intēdere
debeat de spū suo ⁊ de corp⁹ plusq; de ex-
teriori possessione. Nihilomin⁹ exterioris
possessiois dispositō multū facit ad hoc
q; spūs redeat liber ad dñm q̄ dedit illum.
Sic etiā dixisse fertur tēpe nostro quidā
nobilis moriēs / q̄ postq; interrogauit si
tpalia sua fuerāt oīa bñ disposita solutis
soluendis. Et rñ sum eēt ita eē. Couersus
ad dñm dixit. Ecce dñe sum positus extra
man⁹ hoīm. In ma. tu. cōmen. spiri. meū.

Consideratio .IIII.

Vigilans igit seruus / q̄lia considerare
debeat circa dispositōnem bonoz t̄paliū
suoz maxime dū diuitijs abundans est ⁊
hereditib⁹ caret / an notem⁹. Et in primis
recogitet illō. Vniēs viuēs ipse cōfitebit̄
tibi. Et q; in nullo maiore de distributōe
bonoz suoz q; in seipso gerere d; fiduci-
am. Quia rursus meritū sibi maius inde
certiusq; resultat. Euadit deniq; rapaci-
tatē tyrannicā aliquoz qui solent p̄ mor-
tē diuitū / causas cōfingere cōfiscationū
aut de facto tollūt illa que nō fuerūt in tu-
tissimis manib⁹ collocata. Nimirū q; nō
nunq; insidiant̄ viuentib⁹ vt ipsoz diri-
pant facultates ex fama diuulgatis. Vñ
consurrexit illō horridū. Multi prop̄ di-
uitias perierūt. Dicebat vn⁹ ex prudenti-
bus seculi. Nollē habere centū mille fran-
cos. si sup hoc esse deberent fame per mū-
dum. Multos certe saluauit inter medi-
as tempestates / estimatio paup̄tatis que
nihil persequentibus affert vtilitatis.

Consideratio .V.

Testaturus añ oīa habeat gloriā dei p̄
oculis suis. nō vanitatē seculi. nō memo-
riā nominis protinus morituri. Memi-
nerit semp apli dicentis. Omnia in glo-
riam dei facite. Et illud psal. Non nobis
dñe non nobis. sed nomini tuo da glam.

Consideratio .VI.

Testaturus / ex isto principio cōsideret
nō q; vtili⁹ sit reipublice seu bono cōi dñi
ordinat de reb⁹ suis. s; q; insup ceder am-
plius ad honorē dei. ⁊ cultus christiani.

Consideratio .VII.

Testaturus exinde cōsideret. q; reparatō
seu restauratio vel cōtinuatio rez. iā insti-
tutaz p̄ alios in collegijs. in cenobijs. in
ecclēstis. in parochijs. in edificijs. pl⁹ ce-
deret ad honorē dei ⁊ vtilitatē populi cū
minoribus expensis. q; noue fundatiōes
nomine proprio seu titulo faciendē.

Consideratio .VIII.

Testaturus aduertat qm̄ deus q̄ pugil
lo cōtinet celum ⁊ terrā / sciet ponderare /
quid ⁊ quanti offerat ⁊ de q̄nto. Quēad-
modū quidā sanctoz patz rñdit cuidam
nobili matrone. ccc. solidos offerenti. et
ingerenti respicere quanti essent. Quem-
admodū preterea diffiniuit christus de
pauperula offerenti duo minuta.

Consideratio .IX.

Consideret testator si vult fundare col-
legia vel prioratus aut hospitalia. q; ex ta-
lib⁹ modicis ⁊ impfectis fundatōib⁹ / plu-
ra sequuntur in cōmoda. sicut exp̄tū est i re-
ligiōib⁹ varijs. ⁊ notatim in collegijs stu-
dij parisiē. Veli⁹ enī reguntur. continu-
antur ⁊ pmanēt cōmunicates magne q;
modice. Sit ḡ in monasterijs. sit in alijs
collegijs ecclesiārum vel studiorum.

Consideratio .X.

Consideret testator si liberos habet di-
stribuendos. qualr ⁊ q̄bz quō distribuet
iuxta q̄litatē recipiētū. aut cōmitra: distri-
butōz seu rēditōz si op⁹ est / illis de q̄bz cō-
fidit. quatenus vno (sicut dicitur) ictu se
expediat.

Consideratio .XI.

Consideret testator iuxta rez consiliū
euangelicū xp̄i. Si vult edificare domū
aliquā quomodo perficiat eā. quia multi
conati sunt facere nouas fundatiōes. qui
tot exposuerūt in domicilijs edificādis /
q; pro habitatur⁹ nihil relictū est nec edi-
ficia pfecta sunt.

Consideratio .XII

Epistola super testamēto librorū

Cōsideret ad extremū testator. qm̄ de bonoz nostroz nō indiget faciet ipse nutrire paupes. faciet ecclesias. faciet collegia faciet monasteria. faciet cōuentus hospitalia quando ⁊ quō et vbi placuerit ei. et nō gloriē ante ipm̄ stulta p̄sumptio oīs carnis. Vult nihilominus ⁊ dignat̄ q̄ coadiutores eius sim⁹. ad vtilitatem nō suam sed nostrā. **Explicit.**

2. Sequitur epistola eiusdem sup testamento librorū suozum ad celestinos in auinione

Venerabilibz patribz ⁊ fratribz celestinis Jo. de gerson Sacerdos sacre theologie p̄fessor. gratia ⁊ pax. **T**hesaurizate vobis thesauros ī celo dicit celestis noster doctor x̄ps. Est at̄ sapientia thesaur⁹ infinit⁹ hoībus. quo q̄ vñ sunt p̄cipies effecti sunt amicitie illius. Representāt hanc sapientiā ⁊ docent instrumentali ter libri sacri. **P**ropterea dī sposui ī senectute mea thesaurizare iuxta paupraculam meā de libris salutaribus. **V**isum ē autē mibi ⁊ modi⁹ in celestinis velut in q̄busdam celis aut celestibz habitaculis thesaurū hunc reponere. maxime quia duos in illa religiōe germanos habui p̄fessos. **S**uscipiat igit̄. positū meum cū bona gratia deuotio vestra patres ⁊ fratres carissimi re voceqz celestes. Sit thesaurus iste periguus dum venerat ad manus vestras custodiēdus in sacro conuentu vestro apud auinionē. non quidē alienādus. sed nec prorsus abscondēdus immo cōicandus hinc ⁊ inde. prout sup̄ioris industria iudicabit. Ita tamē q̄ semper tandē recolligant̄ sub p̄pria clauē. vel armariolo ad hoc ipsum specialiter instituto. **D**eniqz nomina librorū ⁊ tractatū tam ab alijs quā a me cōpositorū. dispo sui colligere in speciali scedula dño concedente. ad quē effundite preces pro mea finali salute in gratia ⁊ gloria sempiterna. **S**criptū lugd. anno gratie. i. 428. in nouembri. anno eratis diez vite peregrinationis mee qui p̄i sunt ⁊ mali sexagesimo quito ⁊ incipiet. 66. ann⁹ die. xiiij. de cembriis. festo sancti nicasij Remēsis quā natus sum ⁊ renatus in dño Ihu x̄po in quo det idem ipse. nos omnes bene mori. Amen. **Explicit.**

Epistola eiusdem

ad carthusiēses. sup acceleratōe suffragiorum sibi post obitū eius oblatorum.

Acire vobis amicos. Docet h̄ amator hoīm Ihus / subdens causam finalē / vt inquit recipiant vos in eterna tabernacula

Causam vero materialē tāgit esse māmonā iniquitat̄ nō quin illa sit potior q̄ de materia venit eq̄tatis q̄lis est caritas grauita / q̄lem vos honorādī patres ⁊ dñi / cōcedere placuit pridē mibi vilico inutili q̄ fodere nō valeo. sed certe mendicare non erubescō cū illo qui dicit. ego autē mēdīcus suum ⁊ paup. Est itaqz mibi p̄copia p̄ diuitijs ⁊ opibus / spūalis mendicitas prout dudū sorozibz scribens late satis exposui. **A**t quoniā posuit in mendicitatis mee sacculo. Immo sacco p̄maximo ⁊ inani largitōne liberalē ⁊ grandē de participatōne bonoz spūaliū preciosi p̄diuitijsqz ordinis vestri / benevolentissima caritas vestra. venit in cor meū fiducia petēdi qualēcunqz acceleratōnem me viuentē suffragioz illoz / que post obitū sunt oblata. **D**ouet me p̄sideratō p̄cipua q̄tin⁹ impetrēt spiritalia amici / viueret mori me in gratia dei. Non qn̄ ozetur deus / vt transeat a me calix purgatorie penalitatis. si possibile est fm̄ ordinē diuine voluntatis sed qz plane mibi gratia dei si comitef vram ⁊ obitū meū q̄ deficiente / nulla esset ulterius redēptio. **D**ouet altera cōsideratio / quia videt̄ facili⁹ p̄ patribz ⁊ dñis paulatiua quasi p̄ temp⁹ ⁊ tpa distributō suffragioz / q̄s statim post obitū cōtinuata solutio. **D**eniqz iustoz assidua dep̄catō. p̄derit spero mibi ad meritū p̄prium cumulandū in via / qualr esse non poterit extraviā / que meriti nullius statū habz.

Rogo igit̄ patres ⁊ in x̄po frēs carissimī / vt caritas vestra me magis ac magis abundet / vt in eterna tabernacula / vobiscum recipiar fiat fiat. **S**criptū lug.

Vester alūnus in x̄po Johā. de gerson theologie p̄fessor indignus ⁊ parisiēn cācellarius. **¶ Finit.**

De anniuersario

quod sibi fieri p̄curauit in ecclesia sc̄i pauli lugduni gallie vbi sepult⁹ iacet. reptū

est quod sequitur in libello quodā manu sua propria conscripto sicut et precedentes due epistole.

Domine patris et filij et spū sancti primiti uocato. Notū sit oib⁹ quoz interesse poterit. q̄ anno dñi. m. cccc. lxxviii. die. xxi. octobris. Nos. p. camerari⁹ et capitulū ecclesie sancti glōsissimi pauli lugō. cōcessimus et concedim⁹ p̄ p̄ntes ex certis et legitimis causis. venerabili magistro et dño Johā. de gerson sacre theologie p̄fessori et cancelario parisiēsi et sacerdoti remēsis diocef. anniuersariū panis et vini perpetuū more solito p̄ nos annuatī i dicta ecclia faciendū et celebrandū die. xiiij. decēbris i crastina videlicet sancte lucie q̄ die festū est celebre sancti nicasij remēsis archiepiscopi et in tali natus est mūdo et renat⁹ christo dictus Johānes vt dic̄ anno dñi. m. cccc. lxx. Cōcessimus p̄terea eidē Johi libera liter locū sepulture in nostris locis ad h̄ deputatis nec iā occupatis eligēdi p̄ se facultatē In cui⁹ rei testioniū sigillū nostrū durim⁹ p̄ntib⁹ apponēdū. anno et die q̄b⁹ supra. Benedict⁹ deus fiat fiat. // Finit.

Incipit testamentū

quodā p̄grini eiusdē cācell. parisiē. **D**ispone domui tue qz morieris tu et nō uiues. Isa. xxviii. Sicut homo p̄grē p̄fectur⁹ in longinquā regionē. solet cōdere testamentū et copiā secuz ferre sic agere nos puenit q̄ nō habem⁹ hic ciuitatē manētē sed futurā in q̄rim⁹. Sit igit̄ sub orōis typo quotidianū p̄grini testamētū.

Testamentum p̄grini. **P**ater. Ecce posuisti sum hic et nūc uelut in articulo mortis. qm̄ media uita in morte sumus. Cōpario corā curia mie tue. cui me submitto iugit⁹ et adeo cū fiducia thronū grē tue vt mīa et sequar et grām iueniā in auxilio oportuno dū tempus est miserēdi et hora p̄parādī. **D**a cōtinue mētē sanā. da penitentiā verā da salutem in affectu cōiōne sacram. da filiter ynctionē sc̄tām. da remissionē plenā. da sanctorū p̄tates. **D**ias et solatōz. da in exitu uitā eternā. **E**t qm̄ nudus egressus suz de utero matris mee et nud⁹ reuertā illuc. **T**palia et palib⁹ relinquo. p̄tē specificauero. **E**t reuertat puluis in terrā suā vñ erat

precor ad ecclia sicā sepulturā. **E**t spūs re deat ad deū q̄ dedit illum. **D**omine Iesu suscipe spiritū meū.

Sequuntur modo

consideratōes summarie p̄ quatuor p̄tes. su p̄ quotidiano p̄grini testamento.

Prius principalis. **C**onsideratio. i.

Testari suadet illud ad ezechia. di spono domui tue. qz morieris tu et nō uiues. **I**lō p̄terea qd̄ ait Jacob. **I**ustū est. **E**t aliqui disponam domui mee. **D**eniqz ne p̄occupat⁹ hō. **D**oriatur intestat⁹ et vt vigilās inueniat. **N**ec p̄crastinet. **Q**uia q̄ nō est hodie cras min⁹ aptus erit. **E**t q̄ pollice veniā penitēti nō dat securitatē cras uiuēdi. **S**cōda testādo curare solent hoies de bonoz exteriorū relictōe. **D**e sui corpis sepelitiōe. **D**e sue aie cōmendatōe. **T**ertia. **T**palia uero relinquūt. **U**el ad certos vsus sigillatī designando vel ad aliq̄s vsus summarij sine specificādo. vel ad ea p̄ derelictis saltē in ai p̄paratōe reputādo.

Quarta. sepultura at qm̄qz p̄cōstituit. **P**reeligit deo et hominib⁹ relinq̄t. **Q**uinta testari uolentibus obstant. **S**pes et amor diu uiuēdi sicut i diuite cui dictū est. **S**tulte hac nocte aiā tuā repetet a te. **D**orror mortem cogitādī. **I**uxta illō **D** mors q̄ amara ē memoria tua. et **Z**elus se et suos uel se uindicādī. **N**ec ablata restitūdi. **N**ec libidines suas deserēdi.

Sexta testādo p̄ dispositōe dom⁹ conscie. p̄ domū corpis et substantie corpalis p̄dest frequens mortis stātis recogitatio. **P**rodest humil'a iusticia ad misericordiā appellatio et orō. **P**rodest diligēs eoz q̄ in morte fieri solēt p̄dispositō seu p̄uisio. **P**ro q̄b⁹ attendant sedula meditatōe. q̄ sequūt.

Septia dat itaqz uiuar memoria mortis/cōtemptū mūdi. vñ facile p̄tēnit oia q̄ se sp̄ cogitat mortuz. **D**at euertatōz p̄cti vñ sapiēs. **D**e morare nouissia tua et in eternū nō peccabis. **D**at sciam et securitatē bñ moriēdi. **N**emo enī fm̄ uergetū id timet facere. q̄ se nouit bñ didicisse. **N**unc **A**mb. nec mori timeo/cū bonū dñm habeam⁹. **E**t ali⁹. si aliqui moriēdū est/cur non mō. **R**ursus memoria mortis ponit hoiez uelut ad hostiū tabernaculi/exēplo abrae. **E**t filioz isrl' in castris. **E**t sicut ad os spelūce/vt uideat dñs/exēplo helie. **E**t uelut i horizonte

Testamētum peregrini

mundi futuri/ad introitū suū/z ad exitū
carceris mūdi/ vt videat homo quo ten-
dere iugiter debeat. Hinc bñ iustus est. vi-
rgis hic z nūc velut hic z nūc moriturus

Secūda ps principalis

A amamus in spū serō/ alba pat.
Et diuina institutiōe z dignatiōe
Et creatione et recreatione et gu-
bernatōe. Et amore z reuerētia z p neces-
saria subuentiōe. Scimus aut pat mi.
Pater ex qdam appropriatiōe exinamissi-
bili. (Nisi p hoīem ster) possessiōe. Ut pte-
rea studeat homo deus tanq̄ fili? imitari
ne degener sit/diligere ne ingrāt? reuere-
ri ne superbo sit. Ecce veniet hora dicit
xps. z nūc est quādo mortui audiet vocē
filij dei/z hoc fit i morte cuiuslibet altero-
triū modoz/ fm triplex dei forz vel iudici-
um. Unū horrendū/vbi sedet iusticia dā-
nans. Alterū durū/vbi sedet iusticia pur-
gās. Tertiū piūm/vbi sedet misericordia
indulgens. Considerabat dauid hoc tri-
plex iudiciū/dū orabat. Domine ne in fu-
rore tuo arguas me in primo/ neq; in ira
tua corripas/ in scdo. Miserere mei dñe
quoniā infirm? sum/ in tertio. Conformi-
ter ad hoc triplex iudiciū/ audiet triplex
vox filij dei in morte. Una ad dānatōem
Discedite a me maledicti i ignē eternū q̄
preparatus est dyabolo z angelis eius. Alta-
ri ad purgatiōez. Mittite eū in carcerē do-
ne reddat vniuersum debitū vsq; ad no-
uissimū quadrantē. Tertia ad saluatōem
Venite benedicti patris mei percipite re-
gnū qd vobis paratū est ab origine mun-
di. Ecce. Notat certitudinē z ostensiuā
pntialitatē. Grandē in bono vel in malo
nouitatē. Aut ammiratiōem stuporē z ter-
ribilitatē. Et fm hoc bñ dicit. Ecce mors
Quia nihil est morte certi? Nihil pntiali-
us/quo ad ineuitabilitatē z necessitatem
rei. Quia nihil in bono vel in malo plus
nouū aut subitanēū propter inchoatiōez
status immutabilis et eterni. Quia nihil
amirabilius z terribili? propter incerti-
tudinē finalis iudicij/qm̄ yltimū terribi-
liū mors/pertim eterna. Posit? est hō
in articulo mortis. Per p̄sideratiōem itel-
lectualē. Per quendā sensum affectualē.
Per pntiā effectualē. Unde z si aliq̄ sit di-
latō pro nihilo z p puncto reputat. In re-
spectu eternitatis. In respectu ineuitabilita-
bilitatis. In respectu q̄tidiane defectibi-

litatis. Presertim in senibz. Quā ad uespascit
z inclinata est iā dies hui? tēp̄alis etatis.
aut qm̄ iā senij nox est in altera vigilia no-
ctis sero aut media nocte gallicantu/ aut
mane. Quando de primo/ dz sol eternita-
tis iustis oziri purgādis obnubilari. dā-
nādis penitus eclipsari vbi cadet homo
a se p desperatiōem et sub se p damnatiōez
z per abissialem absorptiōem.

Tertia pars principalis

P Reuenies igit facie dñi/ ego pau-
perculus z pctōr/ adeo cū fiducia
ad thronū grē dei vt miām p̄segr
z grām inueniā/ in tempe oportuno. Dū
adhuc tēpus est miserendi/ z temp? acce-
prabile. et ann? benignitatis. Dū insup
adhuc hodie cognoscat z dies est salutis
Dum rursus est hora cōparendi in curia
misericordie/ que superaltat iudiciū seue-
ritatis. Ad quā sic ad supiorē puoco z ap-
pello cōfugio z cōpareo. Dū nōdum acce-
pi a te deus/ tempus iusticias iudicādi. sz
hora est fm ezechielem in gemiscedi salu-
bitur/ fm Jeremiā reuertendi susceptibi-
liter/ fm xpm̄ in arbitros cōpromittendi
penitentialiter. Adeo inq; cum fiducia.
Quia xps dixit/ eū qui uenit ad me nō eij-
ciā foras. Quia nostra soroz z aduocata/
mater est gratie/ et regina misericordie/ q̄
defendit iura hui? iurisdicōis z curie. qz
rursus Hierlm̄ tota celestis/ q̄ est mat? no-
stra assistit nūc z intercedit p confugiētibz
ad hanc curiā mie. Adeo rursus hic nūc
cū fiducia ad thronū grē. Quā offero me
volūtariū stare iudicio suo/ z pere iudica-
to. Offero me subijci velle legibz hui? cu-
rie/ q̄ sunt dimitte et dimitte vobis/ put-
ptinet in euāgelio scriptū. Offero me nol-
le discedere contumaciē ab hac curia fm
voluntatē supioris rōis z vltro. q̄qd in-
ferior sensualitas remurmur. quā suppli-
co violentē etiā compelli z ligari atq; fla-
gellari ne discedat. Quarta ps princip.

P Ostremo supplicatiōez formo se
p̄ triplicē ad te deū patrē nostrum
Pria Da pater mi cōtinue mentē
sanā. Ne seducat fantasys ifanis z illusio-
nibz. Ne absorbeat curis aut cōcupiscen-
cijs corporalibz. Ne obsideat demoniaci op-
pressionibz. Secda. Da penitentiā ve-
rā. In cōfessioe p detestatiōez pctōz/ et
cuiuslibet necessarīe circumstantie. In sa-

in factōne p̄ exercitiū abſtinentie orōnis z
 elemofine. ¶ Tertia. Da cōmunionē sa-
 cram realiter sacramentaliter. aut ſaltē ſpi-
 rituali z effectiue. ¶ Quarta. Da vnctōz
 extremā In actuali ſacramēto In effectua-
 li voto. Aut ſaltē ī effectuali dono. ¶ Qui-
 ta. Da remiſſionē plenā Et tua immenſa
 liberalitate. Et clauū eccliaſticaz p̄tate.
 Et ſancte matres ecclie vnitare z caritate
 ¶ Sexta. Da ſanctoz cōtra p̄tates v̄tra-
 rias conſolatōem. ¶ Dum acrius inſidia
 bunt nequiſſimi calcaneo meo. Dum to-
 ta malignitate accuſabunt in mortis por-
 ta vel oſtio Dum occurrer forte vehemēs
 aut noua peccatorū recordatio z inſeſta-
 tio. Tunc aſſis virgo benedicta/ in auxi-
 lio oportuno/ z vltima neceſſitate iuuās.
 Vel interceſſiue z impetratiue. Vel com-
 miſſiue z impatiue. Vel etiam vt potes p̄-
 ſentialiter z cooperatiue/ iurta q̄ orat ecclē-
 ſia Maria mater gratie/ mater miſericor-
 die/ tu nos ab hoſte protege z ī hora mor-
 tis ſuſcipe. Aſſis z tu angele meus adiu-
 tor precipuus. Aſſint et ceteri ſancti/ q̄s
 ſepius z familiarius/ viuens z ſanus in-
 uocauit et inuoco. Ne queſo d̄ſerat paup̄

veſter/ ſi forte ſtus ſua defecerit. ſi mens
 conturbata nihil cogitauerit/ ſi corp⁹ ve-
 lut mortuū languerit. Sed cōfortate vir-
 tutem/ illumine mētem/ ſeruate ſenſua-
 litatem. ¶ Septima. Da in exitu vitam
 eternam q̄ patria eſt/ ad quā ſuſpiro Quā
 deſidero et deſiderare concupiſco Quam
 velut in caligine quadam aſpicio/ z a lon-
 ge ſaluto. Quam in lumine ratōnis z ſi-
 des cōtemplor/ quaſi celis apertis vidēs
 illic filium hominis et inde frater me⁹ eſt.
 et preſidiū/ amor z deſiderium/ ſuſceptor
 virtus z premium. Deniq̄z redeat ſpirit⁹
 ad deum qui dedit illum. Tanq̄s ad do-
 num eternitatis claritatis z felicitatis Do-
 mine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meū. qui vti-
 q̄ tuus eſt/ iure redemptōnis/ adoptiōis
 gratuite deſponſatōnis. Ac perinde dat
 ſpem firmā/ bonitas adoptantis. veritas
 promittentis. Potestas coronantis Ip-
 ſi gloria in ſecula. Amen. // Finit.

Testamentuz peregrini metricum.

Gratia cui nomen confert inſigne iohānes
 Aduena cognomen gerſon habere dedit.
 Scire velit ſi poſteritas quo tempore nat⁹
 Quoq̄ renatus ſit/ calculus iſte docet
 Mille quater centū viginti quatuor annos
 Quatuor adiciens dinumera domini
 Sitq̄s decembris lux menſis biſſeprima. ſextus
 Et ſexagenis inchoat ahnus ei.
 Solus porro deus obitus ſcit tempus z horam
 Propterea ſecum ruminat iſta freques
 An diſpone tui domū moreris neq̄ viues
 Plene teſtari et et vigilans morere
 Vixeris hic z nunc/ velut hic z nunc moriturus
 Orans dic redeat ſpiritus ad dominum
 Ecce nouū grande ſtupidum videt erul et horret
 Mortis ad aſpectum cor tremit/ ecce venit.
 Ecce pater mi nunc et hic articulus meus inſtat
 Quo morioz/ pater et vt pater eſto pius
 Eſto pius ſatis eſt dederis te/ diues abundo.
 Te ſine deficio pauperior nihilo.
 Tempus adhuc venie/ ſedes a deo pietatis/
 Terret iuſticia/ ſubueniat pietas.
 Mens vigeat. cor peniteat/ ſacra hoſtia paſcat
 Crux olei liniat. plenaq̄ ſit venia.
 Sancti quos colui viuens/ morioz/ meus ad vos

Testamentum peregrini

Spiritus aspirat/ferre iuuamen ei.
Que mortalia sunt mortalibus vltro relinquo.
Corpus humum redeat/spiritus ad dominū.
Spiritus iste Iesu meus a te suscipiatur.
Spes mea/tu Iesus es/gratia/non opera **Finit**

Aliud carnem super eodem
Anua morte patet celestis/et inde cupiui
Iugiter/ad mortem posse venire piam.
Sors mortis prout et vite depēdet ab illo
Cuius sunt manibus omnia deposita.
Diuite mansuolo datur his pulcroq; recondi:
Absq; sepultura depercutunt alij
Plebeo recipit alios defossa parumper
Tertius insutos paupere lintheolo
Sunt et qui dicunt facilis iactura sepulcri.
Sunt quibus et pompa nulla placet tumuli:
Vestibus indutos sacris deuotio quosdam
Spectandos offert religiosa prius.
Presbiteros sanctus loculo deferre parato
Vos habet infodiens signa sacerdotij.
Complacet iste modus electio cara sepulcri
Libera si data sit ambitione procul.
Arbitror exēplum pietatis obinde daturum
Vita fidelis erat/christicolus morior.
Erubuit nunq; christum mea vita fateri
Quanc; peccator morte fatebor eum.
Iste mihi titulus/hec spes mihi sola salutis
Non confundat me spes mea christe Iesu.
Baptismus genuit christo/nec erant meritorum
Vestimenta mihi Gratia pulcra dedit.
Gaudens gaudebo qm̄ deus induit istam
Desponsans animā clara monilia dans.
Taliter ornatam cupio tibi reddere sponsam
Spe benigne tuo semine progenitam.
Neu queras operum vestes/confusio vultus
Illa mei/sordent sanguine cum sanie.
Qualis et ex vtero genitricis spiritualis
Prodijt hanc recipe dum redit abba pater.
Hancq; redit primo signata carectere sacro
Regaliq; superuncta sacerdotio.
Tradita signa fero fidei/vevillaq; belli
Dundi cum carne demonijsq; feris.
Libera christicolū resonat vox/armaq; toto
Spectanti mundo defero christe tua.
Te duce blasphemos heresum falsosq; suasus
Credendo vici/pace fruens fidei.
Confiteor donum fructumq; tuū manifeste
Gratis nō meritis retribuisse meis.
Paule fidem/neu quis insane magnificet se
Scripsisti donum solius esse dei.
Nescio si quod sit inter miracula maius
Scandala per tanta pace frui fidei.
Iure beatus erit in me non scandala passus
Xps ait/signum qui fuit obloquijs.

Accē fremunt/ rident subsannāt/mortibus vrgēt/
 Demon philosphi vis inimica potens
 Talibus impulsū p̄stare fide requieta
 Non hominis/sed dic hoc opus esse dei.
 Bella tot experti totiensq; pericula passi
 Felices quando nō abiere retro.
 Bratus eris domino fidei petra stabilitus/
 Petri vox tua sit non alium petimus.
 Loram patre suo christo vocitante/fideli
 Seruo dicerur:tu meus euge veni.
 Gaudia delicias euo benedicte perenni
 Sedibus ethereis regna parata cape.
 Concipe qui legeris tumuli causam faciendi
 Edibus ⁊ sacris cur monumenta paro.
 Bassa patet platea/baptisimi proxima fonti
 Riuis ibi/recolens funde preces domino.
 Viuere sis monitus velut hic ⁊ nunc obiturus
 Orans dic redeat spiritus ad dominū.
 Perpetuo coniunge iesu tibi federe mentem/
 Delitus ad cenam dic benedicta veni.
 Ianua cui celi crudelibus ignibus vsto
 Laurenti paruit hospes adesto mens.
 Jungat se socium stephanus /qui vidit apertos
 Celos patron? sit mihi p̄cipuus. Et paulus ra
 Angelic? custos comites/ vsq; iohes p̄ ad ethera
 Virgo Ioseph/ tota celica turba faue.

Diem natiuitatis ⁊ baptisimi canit
 Ars anime gerarde mee doctissime salue
 Finis ⁊ inisij do monumenta mei
 Causa dies rucilat tibi consecrata nicasi

Et tibi virgo soror martyr et eutropia.
 Luce sub hac mundo natū me/denuo natum
 Fons sacer ex vtero prouulit ecclesie.
 Annus erat domini millesim? adde trecentos
 Sexaginta tres/tunc data vita triplex.
 Ire vita prior fuit/iram gratia dempsit
 Viuificans animam consociansq; deo
 Tertia vita licet est in spe/vita perennis.
 Eterne vite gratia principium est:
 Vita peregrinus/vsu ratōnis ob orto
 Quarta subest operū/que vehit ad patriam.
 Hec operum vita non pmanet absq; secunda/
 Gratia viuificat nutrit et auget opus.
 Quatuor hinc vitas totidem dicas et amores/
 Vita quadruplex est/ergo quadruplus amor.
 Omnes ille meos qui viuificauit amores
 Bendicat/ille habeat/continuetq; precor.
 Bratus ego primos semper complectar amores
 Qui si defuerint quid nisi mors superest?

Epistola consolatoria Johannis Berson Lan
 cellarij parisiens. ad Johannem Germanum suum
 monachum In cenobio sancti Remigij remensis
 sup morte alterius germani sui nicolai ordinis ce
 lestinoꝝ et soroz suaz. **Epigramma.** ¶ 4

Consolatoria super morte fratris

Quoniam quem mihi dat frater natura sequitur.
Nostrum sint generis que monumeta vides
Arnulpho charlier cui nupsit helizabz oli
Berson origo fuit/ aduena voce sonans.
Dotavit deus hos bis sena prole/puelle
Septene numero/quinque fuere mares.
Prinus theologus/monachi tres/mortu' alter
Infans/et nupsit filia sola viro.
Fratre petre rapit te mors/et te soror agnes
Infantes/viuit purus vterque deo.
Agra iabina soror viuens mala sustinuit
Iugiter hinc moriens reddita dona capis.
Cara soror raulina vale/que commeruisti
Consort esse Jesu/cuius eras famula.
Hospita pauperibus et mystica martha fuisti.
Te vocat inde Jesus/tu benedicta veni.
Tempora complesti consummatus cito multa
Fratre cordis amor tu nicolae mei.
Celos credo equidem tu celestinus adisti.
Aelica semper amans dum peregrinus eras.
Sors lugenda manet nobis/ quos vita superstes
Septem seruat adhuc/ torquet et exilio.

Quoniam cur quereris fratrem tibi morte perisse
An tua sit prudens ista querula inde.
Spiritus astra petit linquens miserabile corpus
Carcere seu retro carne solutus abit.
Quis erat regimen grandis labor/asper/amarus:
Blanditijs fallens excrucians stimulis
Assiduus confictus inest/victoria rara.
Audi quod linguam nemo domare potest.
Quid faciant aures/oculi:quid membra pudoris.
Quid ve manus/gula/cor:vis quid adora petit:
Bruta sub imperii videas descendere freni.
Haut gubernaculi dirigit arte rates/
Et rigida ceruice caro sua frena remordens/
Se rapit/et dominum deicit excutiens.
Opprime mille modis surget tamen vsque rebellis/
Nemoque perfecte suppeditabit eam.
Intro semper inest membrorum dira tyrannus
Fomentum sceleris/omnis origo mali.
Allicit illecebris/acres exaggerat iras/
Discet tristitias/gaudia spesque metum.
Plurima lis/pax nulla diu/securaque nunquam.
In nunc et tale plangito mancipium.
Mancipium quod obest anime/quod sarcina dura
Quam crebro stimulis exagitare studet.
Congaude potius pregrandi fasce leuato.
Fratris spiritui monice si sapias
Dices quis nouit si spiritus alta petiuit:
Vel baratri/procul hoc/corruit in puteum:
Aut medio positum si purgatorius ignis
Exurat/scoriam purificans scelerum.
Certum te faciat vite respectus honeste/

Inde salutis spem concipe/te recreans:
 Collige vel firmum solamen in hac ratione
 Lucenti speculo quam docet alma fides:
 Omnis in hac vita peregrinans tendit ad illam
 Celestis patrie perpetuam requiem/
 Scis quam gaudendū quanto plausu iubilādus
 Tali dum requie perfruitur morieris.
 Si purgandus adhuc retinetur letificeris/
 Premia celorum q̄ sibi certa manent
 Nil vltra peccare potest/nullo discrimine vitam
 Perdere celestem/sine suo stabilis/
 Iudicio domini iusto si forte/quod absit
 Perditus est/cur fles fletus /ianiter est.
 Cor tenerum forsan/pietas/natura ve pungit
 Rumpi consuevit fedus amicicie
 Bos ⁊ iumentum iuga se socialia plangunt
 Perdere/nonne magis est socialis homo.
 Te minus hinc miror raulinam flere sororem
 Assiduus que te fouit in obsequijs
 Ejce tristitiam seculi causat quia mortem
 Pro solo sapiens crimine rite gemit.
 Aspera sit fors/sit vel prospera/nil nocet vlli
 Si per peccatū desit abusus ei.
 Adde voluntati tua sit conformis oportet
 Diuine/quid aget murmur in oppositum.
 An bona mors fratris/carnalia vincla resoluens
 Quo caperet celum liber et emeritus.
 Fraternalis amor dedit hanc mortē/quia peste
 Dum fouet infectos/contagione perit.
 Hac de valle deus eduxit eum properanter/
 Alterius ne fraus hostica deciperet.
 At varijs nostra versatur vita periculis/
 Omne repletur iter retibus et laqueis/
 Tendimus ad patriam suspiramusq̄ gementes
 Quam raulina soror quam nicolaus habet.
 Hactenus hec volui tibi frater scribere/ quo mens
 Fortis et equa suam nostra petat patriam.
 Illic cernere nos/dare viuas reddere voces
 Fas erit/et quicquid cor petit/illud habet.
 Oremus tandem pro defunctis/vt et ipsi
 Sint memores nostri cum bene fiet eis. ¶ *Finis*

R **Tractat' eiusdem**
 de preparatione ad missam et pollutione nocturna.

Dabitatum est apud me frequē
 ter et diu presertim post susce-
 ptum sacerdotium/ si quis no-
 cturno pollutus somnio a cele-

brando missam cessare deberet. Exptus
 sum similiter multos preserti religiosos ⁊
 nouissime quendam pre ceteris tali dubita-
 tionis scrupulo non parū turbatos. dum
 ex vna parte eos ad celebrandū trahit de-
 uotio ex altera timor offense reprimit. Tā-
 dem effectus super hac re certior/ tum let
 doctorum sacrorū lectōne/ tum exptoz et
 virtuosoz cōsultatōe et exēplo. tū postre /

De preparatione ad missam

mo ex ip̄a rōis et exp̄imēralis cognitōis at
testatōe/inductus sum vt p̄sideratōes ali
quas breues et nō profus inutiles super
hac celebratōis materia cōponere eas iu
dicio melius et sinceri sapientium suppo
nendo. Consideratōnū hmōi q̄d̄ erunt
accessorie. quedā p̄ directū n̄siue p̄recoz
autē dari veniā si forsan ip̄urius loq̄ndū
erit. q̄m̄ morbo talis ē q̄ vix alit̄ detegi vix
p̄ulcrioribz medicamētis sanari potest.

Considera. prima.

Nullus h̄z certitudinē euidentem
absq̄ dei reuelatōne speciali q̄ sit
sufficiēter disposit̄ et dign̄ ad ce
lebrandā missē misteria. p̄ q̄ tūc possit
aliquis euidentē cognoscere se esse in gra
tia gratū faciēte. et q̄ sufficiēter fecit q̄cqd̄
req̄rit ad hoc q̄ de sibi grām h̄c infude
rit. q̄ insup nullū ponit obicē ex pte aliq̄
ad hmōi gratie susceptōem Deniqz sciret
euidenter q̄ rite constitutus est sacerdos.
ad habendū p̄tatem nullaten̄ impeditus
et similia multa q̄ sunt pure p̄tingentia. et
que sciri nō p̄nt infallibilr/absq̄ dei reue
latōe speciali. Præterea q̄s nesciat posse fi
eri/vt homo det̄ in reprobū sensum/ex de
meritis p̄cedentibz vt nō videat p̄ctā sua.
et ita nihil sibi conscī sit. nō t̄n̄ in hoc est
iustificatus/put apl̄s for̄midando testat̄
For̄san est talis cōpat̄ ip̄i Aman supbo.
q̄ ad cōuinū hester venit/reputās hoc si
bi ad honorē esse p̄cipuū/q̄d̄ sibi erat ad
suspendiū. Quis scit si auditur̄ est Ami
ce quō huc intrasti nō h̄ns vestē nuptialē
For̄san deniqz talis annumerat̄ est inter
illos de q̄bus p̄pheta. nō tā imp̄cative q̄s
p̄nūciatiue dixit. Fiat mēsa eoz coram
ipsis in laqueū et in retributōes et in scan
dalū. Obscurent̄ oculi eoz ne videant. et
dorsum eoz semp incurua. Effunde sup
eos irā tuā et furor ire tue cōphēdat eos
Fiat habitatio eoz deserta. et tabernacu
lis eoz nō sit q̄ inhabitet. Videtis q̄s ex
timeſcenda sententia/si multico sensu vti
mur/p̄tra quosdā ad sacrā eucharistie mē
sam accedētes indicat̄. p̄sertim cū dicitur.
Obscurent̄ oculi eoz ne videāt. Et cōfor
miter ad illō/apl̄s intonat et minat̄. Qui
indigne inq̄t māducat et bibit/ iudicium
sibi māducat et bibit. Et rursus p̄pter hoc
inter vos multi imbecilles et. Nec ibecil
les. et cetera. Nec imbecillitas et hec doz/

mitio/magis ad animam q̄ ad corpus/
referēde sunt puto. Constat autem q̄ hec
oīa certitudinē euidentē tollit ab aliquo
sup sua ad celebrandū dignitate.

Consideratio. II

Ad digne celebrandum/et absq̄ te
meraria p̄sumptōe et impunitate
ad nouū peccatū non req̄rit
talis euidentē certitudo sup celebratōis di
gnitate. p̄ q̄ null̄ tūc q̄tūcūqz iust̄ et
pur̄/debetz celebrare. nec hoc possz absq̄
discrimie/si nō fieret ei reuelatio specialis
Sufficit ergo certitudo talis q̄lem i ma
teria morali cōsueuim̄ expetere et capere.
Que certitudo potest appellari certitu
do moralis aut ciuilis. sicut prudēt̄ lo
quebat̄ p̄s primo. Et̄. dicens. iij. c. Di
sciplinari enī est/ intantū certitudinē inq̄
rere fm̄ vnūq̄d̄ genus/in quātū natura
recipit. Ad hanc certitudinē morālē suffi
cit vt pl̄mū/q̄ homo accedēs ad missam
disculserit conscia et suā sicut fecisset p̄ ma
gna re lucranda aut incōmodo graui cui
tando. et q̄ nō sit sibi cōscius post hanc di
scussionē de p̄ctō mortali/ aut de p̄posito
peccādi mortaliter/q̄ insup nō cognoscat
se aliud impedimentū legitimū p̄ excōica
tionem aut irregularitatem habere Con
sentio itaqz in hoc cum Durando quar
to sententiaz disti. ix. q. iij. q̄ talis etiam
si esset in peccato mortali nesciēter nec de
eo exp̄ssam ageret cōfessionem/reportaret
vnum et duobus. Aut sibi remitteret tale
peccatū virtute sacramēti q̄ videt̄ facere
q̄d̄ in se est ad eī deletionē. nō enī dē req̄
rit vltra posse. Aut fieret sibi diuini illu
stratio et recognitio sui peccati. q̄tin̄ p̄ pe
nitentiā illō dilueret. quē admodū multis
p̄tingere. p̄batissimū est/q̄ in initio sui sa
cerdotij dū celebratōz cōtinuāt/in remō
ratōz redeūt pl̄imoz et occultissimoz pec
catoroz. Silem iueniūt grāz/illi q̄ nouiter
ad frugē melioris vite/toto corde se p̄pa
rant. Porro talia p̄ctā in recordatōz veni
entia ex irradiatōe superioris luis in p̄fun
da abisso aie/nō ideo tales p̄fiteri tenēt q̄
nō prius deleta esse potuerūt modo p̄e
dicto. sed sit hoc ad obediendū p̄cepto de
cōfitendo semel q̄d̄libet p̄ctā nōstz. q̄d̄
dū distincte cognoscimus.

Consideratio. III.

Non omnis scrupulus aut dubitatio de peccato mortali/ neq; omnis indenotō aut deordinatō aut nō attentio/ impediunt de necessitate celebrantis dignitatē. Patet quia certitudo moralis qualem p̄diximus sufficere/ cōparatī secum vacillatiōem quandā animi aut hesitatiōem quandā vel suspitōez seu scrupulos/ q; homo nō sit sufficiēter dispositus/ aut q; impedimēto aliquo ligat⁹ est. **Comparatī** etiā deordinatōem aliquā pre fertim viriuz inferiorū. et legis tyrannice membrorū. que nō est sepe subdita nostre potestati. **Ex q; causat** indeuotio quedam quā nō plena et actualis semp attentio. cōsequitur. nec ob inde peccato maclari necesse ē nec peccat. **Et** si q; opposuerit q; dubitās de aliquo an sit illicitum et stāte dubio/ illud agēs peccat q; se discrimini sciēter obijcit. **Rū** deo cū dño **Guilhelmo** antihisiodoren. regulā hāc magistrālē intelligendam esse de dubio tali qd est vehemens. et magis aut saltē eque inducit mētem credere q; est mortālī illicitū/ sicut q; est licitū. **Secus** est vbi mens plus inclinat iudicat q; est licitū q; illicitū. quāuis nō habeat vsq; quaq; certitudinē euidentem aut fixā. q; nec hoc ipm requiritur. **Sūt** itaq; nonnulli et ples/ q; fortis sunt fantasie. q; p̄tea sepe trepidāt timore vbi iudicat etiā nō esse timendū. **Tales** dūt in niti cōsilio supiorū et prudentū. et p̄tra talem ipoz vacillatōez audacter opari. **Sic** enī plerunq; vincēt. abibitq;. **Qui** vō renuūt credere supiorū et prudentū cōsilio ad tales scrupulos deponendū. et agendū cōtra eos errāt multipl̄r. **Primo** p̄ superbiāt arrogantā/ preponēdo iudiciū suū et prudentiā/ alioz iudicio. **Rursus** talis vix aut nunq; deuotōem habebit solidā. nec pacē conscie a talib; ac p̄inde carebit loc⁹ aie sue/ hospite illo de q; p̄pheta dicit q; **In** pace fact⁹ est loc⁹ eius. **Dicit** doctores aliq; quib; assentio/ q; aliqñ nō est tā meritorū credere/ sic velle credere. nec dolere sensualit̄ de pctis/ sicut velle dolere et nō posse. **Desideriū** paup̄ez exaudiuit dñs inq; p̄pha. preparatōem cordis eoz audiuit auris tua. **De** itaq; iudicat nos et nostra/ fm supioris rōis arbitriū volūtātē et iudiciū nō fm ea que nobis inuitis atq; p̄dicētib; portio sensualitat̄ inferior aduehit et p̄ducit qualia sunt volubilitas

imaginatōnū et fantasiaz. stimul⁹ insup carnis illecebrosus et vindicari⁹. **Vacillatōes** p̄tea timide et incerte sup agēdis aut sup eis credendis q; nostris nequaq; sensib; attingim⁹ et similia. **Decipiūtur** in hoc multi ex simplicib; distinguere nesciētes inter ea que portio aie supior agit p̄ cōsensum et ea que portio inferior patitur absq; supioris assensu. **Darēt** idcirco sepe alijs salubre cōsiliū/ qui nesciūt illō p̄stare sibi. **Quare** sic: certe ob turbā hāc passionū simul irruentiū tumultuantē et rixantē. **Quocirca** memorandū est beati **Bern.** sup hac re cōsiliū. **Erat** ex discipulis eius quidā/ tātis inq; etat⁹ scrupul⁹ vt ad celebrandū nullo pacto auderet accedere. **Dixit** ei deuotus et circūspect⁹ **Bern.** postq; hoc accepit. **Vade** frater. et in fide mea celebres. **Obediuit** discipul⁹. et scrupulus ois ille/ p̄petuo discessit. **Laudanda** prozsus et imitanda/ tam illius patris industriosa fiducia/ q; istius fratris fidelis obediētia. **Dicit** aliq; ex simpliciorib; vtinā talis mibi esset abbas aut prior/ qualis erat br̄s **Bern.** crederē facilius imperatī. **Nūc** vō dū supioris mei parū sapiam inspicio/ nō audeo meā cōsciam et salutē/ sue fidei tali pacto cōmittere. **Quisquis** ita dicis et sapis/ erras et desipis. **Non** enī cōmisisti rez salutē tuā/ in man⁹ hoīs/ q; prudēs est et plimū literatus aut deuot⁹. s; q; tibi est fm regulare; institutiōez preposit⁹ et platus. **Quāobz** e obedias sibi nō vt hoī. s; vt deo iubēti. si tñ nō p̄tra deum. **Et** sepe tāto erit obediētia placētior deo/ tibiq; fructuosior/ q; nō est indignior ille cui p̄pter deū subijci nō refugis. **Aueas** ad extremū. nedū q; ris securitatē nec illā adipiscaris/ in graueruas dñi iudicatis et p̄sumptōis foueam.

Consideratio .IIII. ¶

Quārit vt possit aliq; eodē tēpe ad celebratōz laudabilit̄ accedere possit nihilomin⁹ ab eadē laudabilit̄ abstinere. **Quo** casu. p̄mū de se laudabilit̄ ē q; scōz. **¶** **P̄** p̄ria ps. qñ aliq; ē sine p̄scia peccati mortāl aut alio ipedimēto. et nō est obligat⁹ ex officio vel alr celebrare. **Tunc** habet vtrūq; in sua prāte facere licent atq; laudabilr. vt vel cū centuriōe dicat. **Dñe** nō sum dignus etc. vel cū zacheo dñm fidēter inuiter. **¶** **Scō** az p̄tem. p̄bo

De preparatione ad missam

cum durando. iij. sententiarum di. c. q. vi.
Celebratio quippe est de se opus bonum
abstinere autem ab ea si sit bonum magis est
in ordine ad indevotionem suscipiendis quam
de se. **Rursus** celebratio habet efficaciam mag-
nam ex virtute operis operati. propter quam
non tantumde valet voluntas sola celebra-
di/sicut par voluntas actu celebras. **Ad-**
dit itaque opus hoc exterius/aliquid bonita-
tis ad bonitatem voluntatis/propter meri-
tum passionis christi. propterea dici solet
opus privilegiatum. **Amplius** ille qui celebrat
in operis executione magna adipiscitur devotio-
nis pinguedinem et divinum solet occupari.
Ducit insuper a virtute nobiliori sic agen-
do/videlicet a caritate et dilectione huius sa-
cramenti/quam non celebrans/qui timore potius
se contrahit. **Quod** si quis dixerit/vaca-
tionem a celebratione ideo fieri/ut ipsa post-
modum reverentius et devotius quanto rarius
impleatur. **Fatemur** posse sic evenire. **Sed**
ex adverso contingere potest/et talis subtra-
ctio/remouebit habitudinem ad bonum
cuius effectus est secundum philosophum delectabilis. **Si**
ignum inquit adquisitum habet effectus delectatio in
ope. **Euenit** insuper plerumque illud dictum. **Ha-**
sonis **Qui** non est hodie/cras minus aptus
erit. **Disraberis** hodie/pax devotus es.
parum recolletus. plurimum tentat a car-
ne. mundo. vel demone. **Credo** equidem
agnoveris quod non dormiunt qui te persequuntur.
et cras iude erunt adversantes tibi hostes.
tueque devotio insidiat. quales sunt ho-
die. **Quo** circa non irrationabiliter consulat sa-
piens. **Quod** cumque prout inquit manus tua/instante
ter opere. **Nescis** enim quoniam tale tempus ad lauda-
biliter celebrandum tibi concedet quale modo
habes. **Et** si utrumque habeas/utrumque melius
est. **Esto**/fueris in hac vel illa re defectuo-
sus/cum novum defectum in non celebrando su-
pinducis. **Sed** frigidus sum dicis aut te-
pidus. **Sepe** suscipit initium celebrationis
hominem parum devotum et frigidum/que in fine
calescentem dimittit et frigidum. **Corpus** christi
ignis est spiritualis. accede fiducialiter ad hunc
ignem calesces facilius. **Audiam** orantem
Ambrosio. et deum alloquentem. **Braue** est quod ad
mentem tuam mundo corde et innocentibus ma-
nibus non venimus sed grauius est si quod peccata
metuimus/sacrificium non reddimus. **Refert**
narratio sanctorum patrum de quodam euagrio/qui
non nisi semel in anno concinandum esse cen-
sebat. contra quem sancti patres repugnabant.

argumentantes quod aut dignum se putabat et
dispositum qui semel in anno concicaret. et ita
presumptuosus erat. aut indignum se tunc fa-
tebatur et nihilominus accedebat. **Tur** non ita
poterat alius sicut pluries sacra hec confice-
re. quamquam de se/se sciret indignum. **Si** fas
est itaque semel in anno cum timore dei cele-
brare. cum eodem timore poterit septem silis
esse ad celebrandum licentia. **Fuerunt** nec ig-
norato sanctorum aliquid/ quos certa ratio compe-
scit ne celebraret in eternum. **Sed** particularia hec
facta quorundam/ veneranda magis sunt pia
interpretatione/quam in exemplum agendum trahenda.
Postremo non sum nesci diuersa esse do-
na et vocaciones in diuersis/puta spiritus sanctus
voluerit. et alii indisponit per interruptores
celebrationis. et selevit postmodum recolligit
alius ex eadem frequentatione redditur inde-
uotior. et ex tali familiaritate promptior
ad contemptum. **Quamobrem** suam interro-
get unumquodque conscientiam et tunc per experien-
tiam et prudentioris alicuius consilium. id
quod oportuni comperit exequatur. **Hinc**
dicebat egregius doctor **Augustinus**. quoti-
die celebrare/nec laudo nec vitupero. **Ipe**
tamen et alii consulunt sic vivere ut quoti-
die digni simus accedere

Consideratio .v.

Nulla pollutio inchoata et perfecta
in somno/peccatum est mortale. **Per**
et famosa **Augustinus**. regula quod peccatum
adeo voluntarium est/et si non esset voluntarium
non esset peccatum. et intelligit de actuali. **Rur-**
sus ista est expressa determinatio eiusdem. primo
de ci. dei. c. xxv. loquentis de violenter corru-
ptione virginis alicuius. **Quantomagis** inquit
absque culpa est in corpore non consentiens/si
absque culpa est in corpore dormiens. **Dice-**
tes oppositum/tradicunt non solum theologice
sed etiam philosophice determinatio. nec habent quod re-
spondeant si fiat eis argumentum de furio-
sis et infantibus et alijs non utentibus ratio-
ne quibus pro tunc non peccare/nova transgres-
sione. concors est omnium sapientium recte/
sententia. **Notandum** dicimus si pollutio inchoa-
ta sit et perfecta in somno/quoniam possit aliquis vi-
gilans/impure habere desiderium se polluendi
quo vigente/caderet in somnum/in quo sua
pollutio compleret. **Posset** similiter pollutio
nec in somno cepta/et pergitur male presum-
mare. **Non** stat in his casibus/radicem pol-
lutionis esse liberam atque flagitiosam/propter

quā illud opus obscenū imputabitur ad culpā. **A**uero si vtrobiq; fuerit in princi pio z sine carētia vsus rōnis/et cōsensus liberi ar. erit vtiq; talis actus (etiā si vigi lando cōpleret) absq; culpa mortali. **P**alam est ratō. qz libertate carebit. **P**ote rit forsan aliq; peccare postmodū. cōpla cendo sibi in tali voluptate pbrosa quam habuit. **N**ō obinde tñ redderet prior act⁹ pollutionis culpabiliter vitiosus. **P**osset etiā aliquo mō placere fm sanctuz **Th**o. nō qz voluptas est. sed qz sanitatē z natu re affert exonerationē/absq; sui q; patit p/ curatione vel assensu. **D**eniq; nō cōsu lunt sancti/q; debeat violenter fluxus ille dū euigilādo sentit iam effluens/coerceri qz vel esset frustra conatus ille. vel nature supra modū grauius. **C**onfirmatō oīm/ista est. q; actus exterior/nullū pecca tū est nisi denoiatōne extrinseca. pl⁹ q; vri na que nō dicit pprie sana. **S**i nullum sit igit in animo pprie dictū peccatū dū liber tate nō vti nullus erit pūc actus exteri or vitiosus. **N**eq; tñ negabim⁹/qñ p cra pulā aut dānabile illecebrā vigilie/possit aliquis in hac illabi fordidie. sed culpam tñc vigilia nō somn⁹ habet. qñq; z crapu la z cogitatio voluptuosa/letali crimie se peccat. z pñt añ somnū dilui penitendo.

¶ Sexta cōsideratio

Pollutio corporalis in somno cō tingere pōt/nō solū absq; pecca to mortali pcedēte. imo z ex me rito. **P**atet ex distinctōne fa mosa data p **B**reg. z alios tam theologos q; naturales. **E**uenit itaq; nōnunq; h im mūdia ex infirmitate aut debilitate na ture. exonerare se volētis. aut retinere non valētis. **N**āq; est p̄te rea aliq; fluxus fere talis in viris aliq; by/qualē femine patiūt in mēstruis. et fit cū nulla aut tenuissima voluptate etiā vigilādo. **F**it aliqñ insup aliq; fluxus tāta lubricitate z facilitate in quibusdā viris aut femis/q; solo aspectu aut alloquio aut leui cogitatōe pronocat. **Q**uis ergo dixerit apud tales inuitos et renitētes/aut nullo modo cōsentiētes ab initio vsq; ad finē/peccatū mortale cōmit ti. **N**on oīm vna est cōplexionis armo nia. **Q**uosdā videm⁹ e naso leuissima aut nulla occasione defluere sanguinez. alios cū violētia multa id n̄ pati scim⁹. **C**ogno

ui hoīem septuagenariū secularē et valde crapulosum/q; nunq; se pollutū fuisse dor miendo testabat z hoc in alijs mirabatur **A**liū vidi religiosum z sobriū/qui p decē niūz amplius fere quotidiana hac passio ne verabaf. **Q**uidā vir somniāt dormien tes/alijs somnia iugiter exagitant. **S**ed omittam⁹ hec z similia. quoz determina tio/medicos plus aspicit z similiter reme dia. qñq; mihi factus fuerit vnus ex medi cis famatissim⁹. se pridē ad medendū tali nocturno fluxu i alijs studuisse diligēter sed frustra laborasse. **N**os aut moralia seu theologica loquētes declarem⁹ quo pacto possit ex merito pcedēte pollutio noctur na cōtingere. **P**rimo quidē ex arta ab stinentia in pane z aqua. hoc euenire pspi cui fecit experientia. **A**mpli⁹ volēs aliquis hoc vitū carnis/pdicādo derestari. nōne sup illo cogitare posset. aut similiter cōfes siones audiēdo. posset vtiq; z cum merito magno. **N**ihilomin⁹ occurrere videbit in somno nōnunq; p̄cogitaz impudicicia rū simulacra. z ipm ex illis sicut i alijs ad pollutionē p̄citari posse q; negauerit. **A**d dū sancti p̄res q; fuerit ocul⁹ mētis ap tus z tersus/ad fallaces insidias demonis intuedas/nōnunq; has sordes fieri illusio ne sua. vel ad terrendū z inq̄terandū timo rose cōscie puritatē. vel p boni opis (vt ce lebrationis) impedimēto. vel vt vigilantī placeat/qd somniās p̄tulit. vel vt abstine tiā piculosam z indiscretū vite rigorē sua deat. z in insanā p̄cipitet. vel vt deo p̄pi cio z p̄mittēte/deuorā mentē sic exerceat; et ex tali feditate stimulatā/in humilitate custodiat. **H**oc in loco duo sunt dicta **B**reg. mēoranda. **P**rimū est q; sepe tales illusiones seu pollutiones/anim⁹ nesciēs p̄tulisse magis dolēdus est q; fecisse. **S**ecundū q; bonaz mētū est ibi culpā agno scere vbi culpa nō est. sic tñ agnoscat cul pa/vt nō indiscrete impediāt opatio iusta neq; corporis debita sustentatio deseraf. **A**c p̄te rea aliquis cōsciam sibi fabricet et nu triat erroneas. ne cadat in scillā/cupies vi tare caribdim. **P**atiet fortassis aliquis hesitationes varias/dū ad comedendū vt dormiendū accesserit. dicetq; sic. pollueris si hoc z hoc nō omiseris. si nō tibi p̄caue bis. cōrēnat talia necesse ē q; discrimē ma gis imminere circūspicit/si nō parē cum alijs viuendi formā prudēter insequitur.

De preparatiōe ad missam

Scrupulosus ergo cōtra scrupulos agendi est. et fixo opis pede certādū. **C**ac ar te prudēter vsus est ille q̄ turbato cuīdam augiter sup repetitione horarū suarū si non assidue et actualiter attēderet ad eas. In iū rit p̄niaz hāc/ad temp⁹ ne quolibz horas semel dictas iteraret. Neqz ei requir̄ actualis sp̄ attētio. sufficit habitualis seu virtualis nō interrupta sciēter et a p̄posito p̄ delibēratā attētionē circa aliud penit⁹ incōpātibile. Nulle surgūt apud aliq̄s tales scrupuli/more canū oblatrātes et lacerare minātes/īpos ambulātes p̄ viam mādatorū dei. quos euincere et cōpescere meli⁹ q̄ per cōtempnū neqm⁹. Tantūmodo sit cōtempnū iste timor⁹. et regulariter nō absqz p̄uio alterius p̄sertim supioris consilio. alioquin/timor immoderat⁹/facit casum aut p̄cipitat inconsulta p̄sumptio.

Septima cōside.

Nulla corporalis immūdicia/de p̄ se impeditiua est celebrationis sed bñ de p̄ accidēs. rōe cōcomitantie alicui⁹ vel sequele in aīa.

Hāc cōsiderationē deducit Bonauēt. lū. s̄niaz. di. xij. q. iij. Et patet satis prima ps ex verbis xp̄i si bñ ppendat dicēdi rō.

Math. xv. Non lotis manibz māducare/nō coinqnat hoiez. et rō est. qz nulla passio talis aut immūdicia exterior/de p̄ se peccatū est. aut de necessitate peccato p̄iūcta vel inducēs ad peccatū. Præterea q̄lis est immūdicia sordidior et abominabilior corporalis/ut corporalis ē q̄ sanies leprosoz. hec tñ nō impedit celebrationē. p̄sertim si fiat in occulto. Idē sentiūt doctores de mēstruis mulicz. et de fluxu p̄petuo viroz aliquoz.

Scōda ps declarat. distinguēdo. qz quedā immūdicia corporalis/cōiuncta ē immūdicie sp̄iali/fm veritatē. sicut in vigilia hñt fornicātes. Alia est p̄iūcta tali immūdicie sp̄iali/tantūmodo fm quādā similitudinem aut p̄formitatē. put est i somnūs sordidus et impurus. qñ nō peccatū est. sed similitudo peccati. Alia videmus immūdicia que horrorem et abominationē quandā/visa vel recogitata generat. vt in leproso et alijs plurimis. q̄uis nullam sciam⁹ esse peccati veritatē aut effigiem. Postremo alia in differens. sicut in pedibus lutosus aut facie puluerulenta et sudante. **P**rima et secūda/generant vt frequēter in aīa/bebetu

dinem quandam/discrasiationē et deordinatiōem atqz indevotiōem. qm̄ sicut gustato sp̄i desipit ois caro. sic ecōtra. et amplius gustata carne/desipit sp̄s. et fit carnalis ad tempus. longi⁹ aut breui⁹ fm diuersas habituatiōes atqz cōplexiōes. De his in figura dicitū est antiquis. vt taliter immūdi/sepentur ab alijs vsqz ad vesperas et vestimtoz lotiōem. **D**oc Breg. sic exponit. vt nisi prius ignis tentationis recesserit/reū se quasi vsqz ad vesperas cognoscat **C**onstat enī nullas tales institutiōes que ceremoniales erant atqz figurales vlla tenus ad obligatiōes n̄as trahendas cē. nisi iudicare velimus. Propterea vespera in hoc loco/et lotio materialis nō ad litteram accipiēde sunt. sed tamdiu reputet se homo immūdū vt extra castra sanctorum misterioz secedat q̄ diu tales i eo vident peccati reliquie. hebetudo. s. mentis. carnalitas et deordinatio atqz indevotio. **P**urgant alij tardius. alij cōfestim lugēt. humiliati et p̄mp̄ris. lacrimis diluūt et ex terminant quicquid carnalitatē cōtreū erat. et omne eius vestigiū/breui lamento delent et abolent. **S**ordes tertie p̄pter scandalū vel horrorem. qz vtrūqz de p̄ accidens nocere pōt deuotioni anime. **P**os sunt de p̄ accidens celebrationē impedire dum vici scandalū vel horroz/et ex consequenti indevotio celebrantis aut assistētium/vehemēter p̄sumūtur accessure. **S**ecus vbi sunt hoies exercitati et p̄fecti. ap̄ quos tale nihil timendum est.

Octaua considera.

Possibile est absqz vlla reprehensione et cuz merito/aliquē somno pollutū/sacrosācra misteria cōtingere atqz celebrare. **P**z cōsideratio ex deductione p̄cedētū/Ad dignā itaqz celebrationē sufficit p̄p̄atio talis/que nō relinquat cōscientiā peccati moralis. aut impedimētū legitimum. et que deuotiōem atqz reuerentiā ad sacramentum penitus nō excludat. **S**ed pollutū modo dicto possibile est ista in se sentire/nō lōge post talē passionē. imo qz humilior deuotio et ordinatio et reuerentioz/ad sacramētū accedet. **C**onstat enī qz obscenitas humoris istius cū suis reliquijs/nō p̄petuo durat. nec p̄petuo a celebratione impediunt. etsi dat spaciū. xxiij. horarū sicut **A**

bertus determinare videt/ poterit alijs vna
 hora purgatioz effici q̄s ali' in centū. **E**ur
 nō ita fiat ad celebrandū similiter aptiorz
 Porro si timeat reuersio taliū illecebrarū
 et passionū tpe celebrationis. **P**nt utiqz
 et in ob̄o contingere. vel ex aspectibz solis
 prioribz. vel ex corruptela nature. vel dia-
 bolica opatione. **D**ec nra consideratio
 maxime locū habet i religiosis viris z cō-
 templatiuis. quoz est ad deū facilis cōuer-
 sio. ppter fortē habituationē. ppter etiā car-
 nis subiectionē dū vigilāt. **R**aro aut apō
 seculariter viuētes aut nouā bene viuēdi
 formā inchoātes/ talis repētina seu leuis
 recollectio deuotionis inuenitur. **C**essare
 eos idcirco aut tardi' accedere ad sacramē-
 tum hoc reuerēdissime tractādū/ cōuenit.
Habet p̄terea locū nra p̄sideratio/ vbi
 illusio demonis nraz deuotionē impedi-
 re volentis/ p̄spicit aliquibz indicijs. neqz
 cedere debem' eidē sed obniti poti'. **U**bi
 subinde timet alijs sacerdos de scandalo
 si nō celebret. **U**bi deinceps tenet aliquis
 celebrare vel ex suscepto officio. vel ex cō-
 missione. vel mutua vicissitudine z cōfor-
 mitate ad reliquos cū quibz viuūt. quēad-
 modū sunt religiosi pene oēs. **A**tendē
 dū hic q' nullus palā tenet p̄riū defectuz
 vel infirmitatē occultos prodere. vt pluri-
 mū cautius est atqz discretius contegere.
Prodit aut seipm talis nō celebras. scāda-
 lis atqz frequēter. z cogitatioz varias ascē-
 dere facit in corda alioz. **N**olo tñ p̄iu-
 dicare nec possum nec debeo p̄ hec dicta
 mea quibuscūqz institutionibz religioz
 si aliqui sint ad oppositū. verū est nempe
 illud apli. **Q**uiliber in suo sensu abundet.
Sed dici interim qd mihi dicendū posse
 videt si nuda cogitet veritas apud haben-
 tes libertatem legis xp̄i. **O**pponat for-
 san alijs de fornicarijs/ q' similiter in bre-
 ui possent recolligere se z ab omnibz pecca-
 ti reliquijs aiām extergere. possent igit sta-
 tim celebrare. **O**pponeret ali' de cōiuga-
 tis. apud q̄s possibile est peccatū in sua cō-
 iunctōe nō p̄mitti. qui tñ de coione sepa-
 randi vident. **A**d hec dicere possum'. **P**ri-
 mo ad vltimū q' doctorz famoz senten-
 tia est/ tales cōiugatos si accedant ex deuo-
 tione/ p̄sertim diebz solētibz/ non peccare.
 quādo vel affectu prolis gignēde. vel red-
 dendi debiti/ aut incōtinēne vitade causa
 cōmixti sunt. nec obstaculū aliud est. **A**d

primū nō aliud pro nunc dicimus. nisi q'
 rarissimū hoc esset. de his aut que vix aut
 nunq̄s eueniūt/ doctores parū tractāt. **S**i
 tamē immineret graue scandalū pro omis-
 sione. si p̄terea grādis cōtritio cōcurreret.
 si deniqz magis ex surreptione diabolica
 aut vehemēti temptatione tale flagitium
 apud serarū cōmisisset. audeat q' p̄fundū
 sapit/ talē prohibere. fateor nō audeo. **I**n
 hoc casu z alijs (sicut p̄spiciū est ex p̄mis-
 sis) relinquēdi sunt multi sue conscie z iu-
 dicio/ circūstantijs omnibz quas pruden-
 tia circūspicit indagatis.

Zona consideratō

2

P Recipue ex diuino munere z nō
 ex nostra industria seu preparatō-
 ne/ reddimur digni mysterioz
 p̄cipitatōe sacramētoz. **D**ec
 consideratio si cū sapore intimo masticez
 humiliabit nos vehemēter. **E**t p̄fecto hu-
 militas sola est q' disponit ad dignificatio-
 nem z preparatiōē pro talis tantiqz hospiti-
 tis in aie cenaculo susceptione. **S**cio
 hominē qui taliter in veritate cōperit/ nū-
 q̄s potuisse ad quietā z serenā dispositiōē
 celebrādi perigisse/ quousqz diffidens de
 omni sua industria z laborez sollicitudine
 et p̄paratiōe p̄ confessionē aut alias/ im-
 molauit in ara cordis/ bouē supbie. dixit
 qz in animo cōtrito z humiliato cum **D**a-
 niele. **D**ñe nō in iustificationibz meis pro-
 sterno p̄ces meas aī te. sed in tuis misera-
 tionibz multis z magnis. **E**t rursus cū p̄-
 pha. **E**go aut in multitudie misericordie
 tue introibo in domū tuā. adorabo ad tē-
 plū sanctū tuū in timore tuo. z filia quedā
 quoz aliqua scriptis inseruit. **P**lane i-
 dustria nra z preparatio quales agere cōue-
 niēter possumus/ req̄runt. eis tñ si inniti-
 mur/ fallimur z cadim'. aut tāqz siqz bacu-
 lo arūdineo sustētet/ vacillam'. neqz habi-
 tamus i adiutorio altissimi. dū nris meri-
 tis fidim'. vel i peccatozū sola recordatiōe
 torq̄mur. **A**mirū si tūc in p̄fectōe dei celi
 nequaqz p̄moremur. q' deficiēte p̄fectōe
 q̄s subsistet. **F**uit cuidā p̄ somniū oīsa
 visio talis. **P**recipitat' in cloacā erat. z a q'
 dā baculo stercozibz infixo sustētari ne p̄-
 fundaret saragebat. **A**uero bacul' ille fun-
 do ten' demittebat assidue cū fetore intole-
 rabili. senties ille piculū/ tota mēte ad do-
 minū cōuersus/ relicto baculo/ confestim

2

De preparatiōe ad missam

ereptus est. Sane scia nra quantūlibet mūda/est cloaca quedā plena stercozibz fedis defectuū quondianoz. bacul' ille/nra est industria p quā emergere qrim'. sed p cūldubio quousqz leuem' oculos in celuz vñ veniat auxiliū nobis/quousqz fiducia nram torā in deū iactem'/quāto plus in nitimur solo nre industrie baculo/tāto in pfundiorē abyssuz nre prauitatis demergimur z nō nisi fetozē tetrū z horridum reportam'. ¶ **Q**uid ergo:(diceret aliqz) tēprabim' ne deū/aut pleni scia peccatoz/ in deuoti sordidi distracti z distpati ad sacramentū hoc salutiferū sub spe misericordie soli' accedam'. **D**ixi iā. vt agat nra industria qd poterit. vt sit absqz scia peccati mortalis. **S**ed in illa nequaqz sperem' alioqn supbim'. alioqn maledictionē incurrim'. qui ponim' fiduciā in hoie z carnem brachiū nrm. **A**gnoscam' q oēs iusticie nre sunt vt pānus mēstruare aut velut leprosi fascie. sup quibz stillam' quotidie sanie peccatoz. **Q**ua fronte igit q ve audacia/infectionē ad placādū deū audebimus ofndere. **C**aucam' ne pon' irritef. **P**lane sic ē. **S**i mille annis valeret aliqz se disponere ad dignitatē celebratōis/nec sic p se attingeret. **Q**uid idcirco in breui morula facere poteris pietura. ¶ **I**nterrogat se frequēter ille cui' supra memini. si dign' est accedere. si sufficiēter prepat'. he sitat primū. tremiscit reformidatqz. **T**ādē sic respōdet sibūpi. **I**nterim quātū in me est nihil deo ppicio de certo mihi sum conscius sup peccato mortali. aut peccandi pposito. peccata etiā venialia nō cōfessa nequaqz obsistunt. **S**cio etiā ex aduerso q iustus est dñs. qui si velit exq̄rere rebemēter debita mea. si iniquitates obseruare. si mecū in iudicio contēdere. neqz sustinebo neqz potero respōdere vnū p mille. quātūlibet lotus fuero/atritus/confessus/lacrimosus. **Q**uid ista sunt: ve mihi si nō cum misericordia magna valde diiudicet. qd scire possum/si forte lateant me vicia mea merui quidē excecari/qui visu meo spūali primitus supra modū abusus sum. dū videns bonū id adimplere ptēpsi. ¶ **H**oc vnū scio. q apud dñm miscōdia est/et copiosa apud eū redēptio. q pietatis ei' fontē nulla pōt nra iniquitas euincere vel siccare. q si decreuerit saluare/nemo est qui cōdemnet. **P**recipit vt sperem in eo. z me totū in

suas manus pūciā. obedio vt possum. **N**ō est crudelis aut mēdax. venientē ad eum/nō eijciat foras. prouolūtū suis pedibz nō indignāter abijciat. puenit me demū in benedictionibz dulcedinis/dum mihi displi ceo. **S**pero equidē ipse qui cepit/pficiet. z illuminabit abscondita tenebraz/ne vnqz obdormiā i morte. ¶ **F**ornicata es o anima mea cuz amatoribz tuis. **I**ubet pius sponsus p os pphetiū vt reuertaris modo etiā te suscipiet. **E**t si milies abscesseris cōtempseris. imiseris. te venientē nō repudiabit. penitentē nō aspernabit. **S**iqz ex hominibz talia diceret/crederes et aspirares z accederes. deus hoc dicit. deus h pollicetur. imo deus hoc impat. z tu diffidēs nō accedes. **N**ō est aliud consiliū o anima mea. **I**n sua igit veritate nō tua vanitate fidens/volūtarie sibi sacrificia. ¶ **I**mmūda es accede mūdāda. ad fontē puritatis incōtaminabilē. **A**suris. accede pascenda ad panē viuificū z indefectibilē. **E**grotas erit hoc efficacissimū tue inualitudini medicamentū. **F**luxū pateris nec sanari potes a medicis tuis scz exercitijs. tange plenā fide cum emorroissa **M**artha fm Ambrō. simbrūā vestimentū **I**hu. sacrosancrā videlicet hostiā. vt purgeris. **S**i pūssam te sentis a serpentibz puerfarū temptatiōnū. quid restat nisi vt serpentē xpm eluatū inspicias. **S**i dicas cum ppha. **Q**uoniam vnica z paup sum ego. pnceps esto sacrosancti hui' misterij/habebis xpm comitem fidū z hospite ditissimū. **A**ccam te fortassis debilē z claudā pquereris. memineris qm tales ad cenā magni regis inuitantur z intrare cōpelluntur. **A**ubrica sum inquires z instabilis. sed hic panis confirmat cor. **T**ristis es z anxia. sed vinuz hoc letificat. **I**nquietāt te z turbant plurima. adhere ei q turbidos fluctus sedat. qui est pax nra. qui ait. **I**n mūdo pressurā. in me pacem habebitis. **P**eregrinaris a dño. sed in fortitudine cibi hui' ambulabis vsqz ad montē dei. **Q**uid ergo tandem formidas. **Q**uid expanescis o aia mea. **Q**uare et q usqz cōturbas me. **S**pera in deo z liberabit te. enutriet te. non cōfundet te. ¶ **S**u spirabūda forte queris. vbi est deus tuus **I**n h certe cōuiuio. in q xps sumit. recolitur memoria passionis. mēs implet gra. z future glorie nobis pignns dat. **C**rede h bona z simplici fide. nec curiosa discusseris

eriscentie modus. sufficiat tibi q̄ nō ē hic modo alioꝝ corpꝝ / suis locis mēsuratoꝝ. p̄terea vane ne dicā stulte querūt alii qui. vbi caput. vbi pedes. qualis sinus. q̄lis ad hostiā partiuū coordinatio vbi x̄ps esse dicitur. quareꝝ q̄uo? Quoniā facta est in eius corpus trās substantia panis: omnipotentē virtute diuinitatis. Si nō hoc p̄prehendis. neq̄ p̄fecto q̄ntulacūq̄ rez aliā / quo ad infinitas eius habitudines z p̄prietates cōprehendis. da locum fidei vt meritis habeas. z eā quā sine merito das nature fidei: da cū laude reuelatori z in ei⁹ obsequiū volens te captiua.

Decima cōsidera.

Non p̄pter timorē cōtaminatio nis corpꝝ x̄pi / illud cū mundicia corpꝝali monemur cōrectare. sed ad in deuotionē aut scandalum in nobis vel alijs deuotandū. Cōsideratio ista / partū etiā instructis manifesta ē. valz tamē nō mediocriter apud scrupulosos: vt si forte corpꝝalis aliqua sordicies / ipsis nolentibus aduenerit. recogitent ad x̄pi corpus nihil hanc attingere. seruata in animo mūdicia z reuerētia sanctitatis. Fuerūt q̄ dixerant ipsam hostiā cōsecratā nullo modo in ventrē n̄m comedendo demitti. sed statim in celū rapi contra expientā quotidianam atq̄ catholicā veritatem q̄ ponit corpus x̄pi vere comedī. Fefellit eos h̄mōdi cōsiderationis obliuio dum putant indignū sentire vt corpꝝ x̄pi vel hostia sacra in fetulētū stomachus n̄m deueniat. q̄si videlicet polluat aut fedetur / plusq̄ radius solaris aut spūalium substantiaꝝ aliqua. Dicāt ergo si sic iudicāt more carnaliū iudeoꝝ / aut paganoꝝ cur x̄pi corpꝝ i maternis visceribz z secūdi na pellicula mensibus nouē obseruatum z obuolutū fuerit? Debet vtiq̄ ratio corrigere sensuale iudicium ne blasphemiam impiā reputemus ipaz rei sincerissimā veritatē. Laueam⁹ a tali spurcicia recogitāda p̄ timorē crebrū. q̄m inficit hec rememoratio plus q̄ purget. Assuecat hō spūaliter spūalia diiudicare z sentire. sic enī multis z varijs fantasmatū inquietantiū impudicitis semet absoluet. Sic ea minus curabit q̄ reuera min⁹ curāda sunt. corpꝝales loquor sordes Sic deniq̄ magis i cōscie q̄ corpꝝis puritate p̄fidet. **C**oncluda

mus tandē epilogātes. vt nemo celebraturus / euidētē sibi querat certitudineꝝ sup dignificatione sua. veraret in cassū. habeat illā q̄ dicta est preparationē z sufficit. **N**ō cōfidat in multitudinē virtutis sue z in repetitione cōfessionis aut deuotōis aut re collectionis serenitate. Potest enī fieri vt cōfessio crebra sup venialibz / obsit de p̄ accidēs. Quō sic? **D**icā **R**edit quippe aīaz plus iusto sollicitā z pauidā z oīa etiā minima timentē. vt de ipsa etiā cōfessionis impfctione trepidet z vrgeat itez cōfiteri **D**abo tñ documentū p̄ quod nulla cōfessionis mltiplicatio inquietationis causa erit **S**i videlicet fiat nō tanq̄s reputet protūc ad salurē necessaria aut ad celebratōis illius dispositionē requisita. **S**ed quia ē opus bonū z priuilegiatū. ad indulgentiā q̄z / aut gr̄e augmentationē nō parū p̄ficiens. **P**orro diligit aīa deū aliqui necesse est et se in manus eius p̄iciat alioquin se expelli a facie dñi z repelli / iugiter timēdo. z habendo deū de seueritate suspectū. iugiter recurūa erit ad q̄modū suū necynq̄s ad altā se subuehet. **Q**uā obre ascensura in montē aīa / z gaudiū suū imolatura cuz abraam / relinquat inferius asinū suū cuz pueris suis. **R**udiat ibi asinus. p̄strepent pueri. feda sint illic oīa. nihil ad se q̄ in mōte stat (h̄ est in vertice rōnis) pertinebit. **N**on imp̄tinenter hoc loco visionē inferni quā b̄o petro **C**elestino mōstrasse memoratur / ille q̄ docet hoīes etiā p̄ somnia sciam. visū est eidē p̄ri soporanti / q̄ aulaꝝ regiā p̄cellentissimā cū asino suo inuitat⁹ ascenderet. **D**ic asinus tributū ventris p̄ viā soluit. ehorruit vir purissimus z abominatus est h̄ac nō iniquitatem sed iniquitationē. z p̄gredi formidās regredi moliebatur. quousq̄ benigniter ammonitus ē voce throno lapsa. nihil ad sui vel aule regie spūalis cōtaminationē p̄tinere id q̄ se non cōscio / naturalia necessaria que suus asellus corpulētus z irrationabilis expulerat. **P**lane sic ē. z dicā amplius. **Q**uenit nōnunq̄s. vt turbatōes pugne deordinatōes z feditates / inferius sēsuāliter agitate / succrescere faciāt supius meritū n̄m sicut ecōtra magna vtrobiz serenitas / superbie vētū oīa fūdīt⁹ euerterēt. repente nōnunq̄s iducit. **T**ūmō exaniat se aīa q̄s / tū poterit. nec ob aliō contemplationi vltudio aut q̄eti cuilibz iustat nisi vt ap̄ se

De pollutione

exaltet deus. ac p inde magis ac magis humiliet. z in sua paruitate imo nibilitatez resiliat. z resiliens cadat. et deus suscipiet ea. **De** via tuta est. regia z segura. **De** mu finem loquedi omnes pariter audiamus. **De** u tunc. de te desperas. in se fides. et madata eius obserua. quod in te est no omittens. hoc est omnis homo.

Finit.

A **Incipit tractatus** eiusdem de pollutione diurna.

Sic ut si pridē aliqua sup p patione ad missam sub decē cōsiderationibz. occasione sumpra principaliter ex materia pollutionis nocturne. **N**ūc autē de pollutionibz q vident accidere vigilado. quesita sunt a me aliqua. q solēt timoratas cōsciētias plurimū turbare. sicut frequēter ex diuersis psonis vtriusq sex? tā in cōfessione q̄ extra potui ppendere. p pterea cōsului nedū doctores i scriptis eorū sup hacre. sed etiā colloquū habui cū exercitatis z discretis in cōfessionis materia. immo z a medicis hmoi multiplicis z varie pollutionis cām inq̄siui. Deniq̄ p̄paret se lector audire caste/id qd p castitatis cognitione/necessitas cogit aperire.

Primum notabile

PResupponēdū est igit i primis q̄ a corpe hūano/defluit multiplex humor. p meat? membrorū pudēdoz q̄ generationi depurata sunt. **U**n? est vere seminalis. ali? vere vrialis. ali? quodāmodō medi? qui pōt appellari salinalis vel sputalis. ali? addit humor p̄sertim in mulieribz q̄ noīat menstrualis. z huic silis q̄nq̄ masculo accidit ex infirmitate. **P**orro facile est satis cognoscere patiētibz scdm z vltimū fluxū q̄n scilicet ille est vere vrialis vel vere menstrualis. **H**abet enī suam distinctionē in colore z liquiditate z talibz/ exeat p̄terea vt cōmuniter sine multa delectatione i mēbris genitalibz. p̄sertim nisi cōiungantur alie cause delectationis. sicut infra docebitur. **L**eterum humor pprie seminalis/z humor ille medius/nō ita faciliter secernitur: propter similitudinē in albedine z viscositate seu tenacitate z quadā spissitudine. habent nihilomin? distinctas pprietas

tes z diuersos ortus z meatus vñ defluūt quod de articulat? cognoscere/spectat ad medicos. **E**st itaq̄ humor seminalis superfluū vltime digestionis. superfluū nō in qualitate sed in quātitate. **H**abens enī natura sufficientē cibū pro alimento corporis/mittit ex omnibz mēbris qd̄ sup est/ad vasa genitalia. nūc plus. nunc minus. **E**t quādo sup abundat ipi nature conatur expellere tan dē illud superfluum. qd̄ fit vel in actu generatōis seu cōcubitus. vel p euaporatōnes silēs sudoribz. vel p aliquas fēdas distillarōes. q̄nq̄ i somno cū somnijs q̄nq̄ sine somnijs. aliquādo cū delectatōe aliquādo impceptibiliter. nōnunq̄ in vigilia similiter quibusdā euenit. tā voluntarie q̄ inuoluntarie modis valde multis. nunc ex vicio nature. nunc ex vicio culpe.

Rursus humor ille medius/fit ex quadam superfluitate alimēti/nedū in quātitate/sed z in qualitate. qz scz inept? est nutritioni. inept? similiter generatōni. velut in salina videm? z alijs superfluitatibz defluentibz a cerebro. tam p os q̄ p nares. istis parū z rarius. z alijs abundantijs z crebrius. **I**mmiscet autē se talis humor medius aliquādo cū vrinatōe. aliq̄n p se defluit sine cogitatōe z sensu. q̄nq̄ vero fit cū delectatione z pruritu quodā plus q̄ in vrina. q̄ tamē vrina q̄nq̄ cū inordinatōne quadā exit. **P**uto etiā nihilomin? q̄ vivit aut nunq̄ causat iste fluxus humoris medij/talē modū delectatōis z cōcussionis q̄si totius corporis/specialiter in pudēdis nec ita pstrigir aut obnubilat in suo exitu inuiciū rationis/sicut venit in humore vere seminali. qm̄ z ille humor seminalis/magis digestus est z ad causationē libidinose delectationis/nisi p infrigidatōez aut aliūde corruptus sit/portionabilior inuenit. **H**abet insup humor iste medius/q̄ ex leuioribus causis ac maiori facilitate mouet ad exitū q̄ seminalis. p̄sertim in mulieribus. adeo q̄ ex leuissimo motu corporis de loco ad locū/vel inclinatōe/absq̄ aliqua cogitatione z absq̄ sensu pueniat. **E**x effectu vero pcipif. p sordidationē/quadā viscosam in carne sua vel in pānis. **E**uenit autē facilius z nō sine aliquo sensu cōcomitante vel puio. dum psonā dilectā siue pulcrā siue turpē/siue iuuenē siue senē/siue secularem siue religiosam z q̄nq̄ deuotā alpicunt aut tangūt aut ei arrident aut confā

bulantur aut iocantur. etiam vbi nihil de ope carnali volunt aut putant nedū dicā peragere sed nec cogitare.

Secūndū notabile.

Atendendū est scōo principali ter circa hāc materiā q̄ delectatio seu cōmotio libidinosa/pruritus seu titillatio/puenit i mēbris que loq̄mur/frequēter absq̄ fluxu q̄ cūq̄. Sunt enī fumositates aliq̄ue/quas medici vocāt spūs/z he supcalesciūt z inflant z distendūt venas z nervos in membris illis. sicq̄ stimulatō quedam z pruritus vel titillatio. que dū querit extingui vel sedari p̄ attractionē ampli sentit. z quāq̄ cōplet delectatio libidinosa sine quouis fluxu. Pater hoc in parua adhuc etate. q̄ nondū apta est seminatioi p̄ defectū seminis vel artationē venarū. **S**uscitat autē h̄mōi prurit⁹ ex talib⁹ fumis seu spiritib⁹. tam ab intrinseco p̄ vīna fortia z spēs maxime aut p̄ imāginatōes libidinosas z turpes. q̄ ab extrinseco. p̄ allocutōes prauas. aut p̄ aspect⁹ libricos. aut tact⁹ impudicos. p̄ se vel aliūde. puocatos. Nō si per cōplēntū delectatōis ex talib⁹ absq̄ omni seminatioe/corumpat vere ipā virginitas. iuxta sententiā quorūndā m̄groz. Deu prohibitor q̄ in paucis maneret virginitas cogitare stupor est. nisi forsā in pueris z puellis/hanc excuset defectus sufficiens iudicij rōnis. **D**icendū est p̄terea. q̄ nō omnis prurit⁹ circa mēbra pudēda/debet iudicari p̄ libidinosus. nec etiā cessatio eius vel extinctō p̄ fricationē aut aliter/debet appellari luxuriosa delectatio. **V**idemus itaq̄ quō in alijs membris crebro pruritū sentim⁹. que vnguibus scalpendo (vt iuxta vulgare loquar) sopim⁹ vel extingui. **E**st autē hec passio nōnunq̄ ita vehemēs. vt etiā cū vulneratōe carnis per vngues/z effusiones sanguis/vix recedat que passio/si mēbra illa genitalia inuaserit/cadit p̄sus in magnā angustia q̄ h̄ pati cogit. nedū q̄ h̄mōi pruritū remediū q̄rit (q̄le fieret in alijs mēbris) ipē in pollutiones fedas z vere libidinosas atq̄ culpabiles plabat. **T**radūt insup medici. q̄ i mēbris illis aliq̄ū euenit q̄dā passio/z surgēs ex q̄bus dā fumis/distēdentib⁹ venas mēbroz istoz z nervos. adeo q̄ sedari nō pōt. etiā p̄ vsuz carnalē. vel aliā attractio

nē. que admodū narrat Iuuenalis de quadā matrona nobili rhomana. Est igit in hoc casu vel filib⁹/tanq̄ de vera egritudine/ad medicos recurrēdū. **D**eniq̄ p̄t ex istis. q̄ pueri z puellē/cū sobrietate atq̄ disciplina in cibis z potib⁹ atq̄ societatibus/custodiēdi sūt. ne ab intrinseca cāvel extrinseca/zsuecāt h̄re libidinosas h̄mōi z motōes peccati/in sua carne. **A**liodm̄ p̄ruent ex zsuetudine/velut in quadā necessitate hoc agēdi. p̄cipue dū etas grandior aduenerit. delectatio insup improbiōz et vehementior sentiet. **Q**ua in re zsfessores vel parētes z motōz aliq̄ā debent facere pueris z puellis. vt a talib⁹ abstineāt. nec a se nec ab alijs/turpiter se tractari permittant. **A**tēdat q̄libet discret⁹ ex p̄missis: quid agendū. z videat ne dū nimū seruat loquēdi pudicia. sequat operū maiorū ordinatio. z confessio de talib⁹ nulla fiat. **A**tēdat ex aduerso. nedū phibitio sit expressa/ipā conatū adaugeat. verū nāq̄ est illud poete. **A**timur in vetituz. **P**orro. si parētes phibent filias suas/ab osculis viroz z adolefcētorū/similiter z filios a puellaz ztreccationib⁹/ cur nō poterūt filios coartare verbis aut verberibus/ne se ipsos aut seipas inuicem male cōtrecent. cū sit vtiq̄ hoc flagitiosus q̄ alterū et eo plus habēs piculi quo minor est illic vere cūdia z licentia maior. **S**ileo hic de stultis. imo nefarijs parentib⁹ erga suos z suas nimia familiaritate cōuinētib⁹. **S**ileo de ceteris/ vel seruis vel ancillis vel alijs/ qui p̄niciē hāc cōragiosissimā iducere sub quadā ludi specie nō verent. **V**e ve mōdo ab hac corruptione viarū omnis carnis.

Tertium notabile.

Atendim⁹ tertio principaliter q̄ in theologico vel morali negotio/dū inq̄siritio fit de aliquibus effectib⁹ vel opib⁹/ an sint vel qualia sint peccata/ faciēda est resolutio principalis z finalis ad libertatē z sensus vel dissensus in talib⁹. **E**t inde peccatū dicēte Aug. adeo est volūtariū/ q̄ si nō esset volūtariū/nō esset peccatū. **E**t iuxta zmunē doctrinā/ actus exterior sup interiorē nihil addit malicie vel mortalis culpe. **E**a p̄pter circa pollutōes vel fedas distillatōes ex mēbris genitalib⁹ pl⁹ispicere p̄ueit originē moralē q̄ naturalē. **z** fide

De pollutione

ratio naturalium / proficiat ad moralium cogni-
tionem pleniorē. quē ad modum circa irā. inui-
diā. gulā. et circa alia vicia precipue carnalia
quae materia vel fomētum trahūt a corpore satis
pater.

Quartus notabile.

P Resupponam igitur quartum pro decisione
ne materie penitus ac similium proformi-
ter ad doctrinam Augustini de processu re-
pratiōis in nobis sicut in Adā fuisse scriptu-
ra commemorat. Et dicam quod motio libi-
dinosa / confurgit pro statu nature corrupte.
nobis etiā inuitis. Et sepiissime etiā pue-
nit oē iudiciū rōis. neque pro sequēs subest
arbitrio aut consensui libero. iuxta Augustini di-
centē. Non est in parte nostra quod vixis tan-
gamur. sed est in parte nostra / respondere vel ac-
ceptare. Intelligere similiter de auditu et ol-
factu. et tactu et gustu. Prouenit autem hec
involuntaria puenitio ex corruptione natu-
re pro peccato originale pro statu nature lapsē. pro
statu vero nature primitus institute et inte-
gre / talis puenitio viciosa nequaquam / trigis-
set. Fuisse enim regnū hominis taliter ordina-
tū / quod ratio suū dominium supra sensualita-
tem absque ulla puenitōne vel rebellionē ser-
uasset. Propterea reputatōis motio
talis libidinosa / puenitōis iudiciū rōis / et
se peccatū salte veniale / quoniam ipsa / surgit proter
vel contra iudiciū dñe fuerōnis. Verificat
pro inde dicitur illud sapiētis. Nullus est absque
peccatō / etiā infans vni / dici. pueniūt quippe in
quolibet filio Ade non privilegiato / motio-
nes hominū / proter vel contra iudiciū rōis. Et
ita sumēdo large peccatū veniale / absque tali-
dū viuere non valemus. Dicitur autem talis motio
voluntaria / magis a peccatrice voluntate
primi hominis / quam a propria. propterea si debeat pro-
prie appellari peccatū etiā veniale / oportet ut
aliquo modo propria voluntas sit in causa.

Quintus notabile

Nunc quito accedendo ad inue-
stigationem principalis dubij / quoniam
talis motio libidinosa est peccatū
mortale et quoniam non. quoniam de veniali
attentis premissis / non est faciēda pscruta-
tatio scrupulosa vel dubia. Considerem
quoniam ad illam motionem seu temprationem
se habeat libera voluntas. et si fieri potest mul-
tipliciter. Voluntas vno modo se habet pure
priuatiue. tunc directe et indirecte. si est absque

omni actu suo volituo. pro omni differen-
tia temporis. quod nec ante voluit / quod illa motio fie-
ret nec aliquid disponēs pro se ad illam voluerit
dū fit. aut postquam facta est non aduertit. et ob
hoc circa eam non consentit vel dissentit. aliunde
fortitā occupata vel in somno. Volun-
tas alio modo se habet pure positiue. tunc directe
et indirecte. hoc est cum actu volituo vel noli-
tuo. sic quod antea voluit deliberate vel noluit
ut quod illa motio fieret. aut dū fit vel facta est
placet sibi vel displicet deliberate. sic quod habet
consensum vel dissentium liberum in tali motioe.
acceptando illam vel deacceptando. cum aduer-
tentia quod ita vult vel quod ita non vult. Vo-
luntas aliter se habet circa motioem illam
libidinosa quasi medio modo. sic quod neque se
habet pure priuatiue nec volendo sed in illa nec
nolendo. Et similiter se non habet pure positi-
ue volendo deliberatiue illam vel nolendo
et ad eam actualiter seuertendo. sed se habet quasi
dissimulando vel dormiendo vel non curan-
do. ita quod nec expressē nec actualiter consentit in
illam comotionem libidinosa. nec dissentit ex-
pressē. sed dissimulat et dormitat dū attendere et
vigil esse teneret aut dū aduertit piculum
nec tamen obuiare vel resistere conatur.

Sextum notabile.

Quo circa dicam sexto consequē-
ter. quod distingui solet in volunta-
te duplex consensus. Unus con-
sensus deliberatus et directus
alter incompletus vel interpretatiuus et
indirectus. Primus fit dū voluntas suf-
ficienter et actualiter aduertit pro iudicium
rationis reflectētis se super se quod sic vel sic
agit. vult nihilominus sic agere. et hic consen-
sus est comuniter satis notus. etiā apud
parum eruditos vel in moralibus vtitatos. quod
plenus est et directus. Alterum vero consensum
quē dicimus interpretatiuum / difficilius est
aduertere. Nam fit multis modis. Unus
modus est quando ratio debet esse prouigil
circa aliquid reprimendum vel repellendum dū
iam insurgit actualiter. sed omittit et negli-
git repellere quasi tacens. Iuxta illud vul-
gatum. Qui tacet / consentire videtur. Sic
nauta negligens / dicitur causa summersi-
onis nauis. Notanter vero dicitur quan-
do ratio debet esse prouigil circa aliquod
reprimendum. quod si actus esset indifferens
vel talis circa quem ratio non deberet la-
borare ad repellendum seu reprimendum;

qz scz nō imminet piculū peccati p silētiū
suū tūc nō dī: volūtas in tali silētio cōsen-
tire. vñ potius aliqñ deberet dici dissenti-
ens. sicut fit in temptationibz blasphemie
z multis alijs. q̄ melius vincunt silēdo si-
ue nō aduertēdo q̄s pugnādo z directe cō-
tra conādo. Sic in ciuilibz qñqz verū est
qz qui tacet nō statim videt p̄sentire. imo
verius dissentire iudicat. **A**lia regula di-
cit. qui tacet nō cōcedit nec negat. **A**mplius
vero fit cōsensus iste scōus nōnūqz
indirectus. qñ scz voluntas aliqd vult vel
agit ad qd solet sequi aliqd qd est peccatū
vt cū aliqz inebriat se volūtariē. ad qd seq̄
tur dormitio. z ex dormitōe omissio surgē-
di ad officii diuinū ad qd obligat. Dicit
hec omissio surgēdi volūtaria indirecte.
scz ex primario cōsensu. modo dcito. **A**ct⁹
vero cōsequētes inde tantū habent de vi-
tio/ quātū de cōsensu in principali actu p̄-
uio. nec amplius. si nō adderet alius p̄sen-
sus. **P**ossimus alijs verbis distingue-
re de cōsensu voluntatis. z silr de dissensu.
vñ p̄posito aliquo obiecto culpabili. volū-
tas pōt se habere circa illud/ septēpliciter.
Uno mō qz vere vult obiectū illud. **A**lio
modo qz vult interptatiue seu reputatiue
Itē vult illud directe vel indirecte. Itē
vult illud plene z p̄fecte. **A**ut vult illud se-
miplene z imp̄fecte. Itē postremo habz se
suspēsiue z qdāmodo neutraliter. qñ scz
nullū habet actū volēdi vel nolēdi circa
illud. sed tenet iudiciū rōnis in suspēso. vñ
ad aliud se diuertit. **E**t h̄ distinctō si bñ
cōcipiat/ clauis est i omni negotio morali.
ad exp̄iēdiū certū difficultatibz innumeris

Septimū notable

Dicamus vltra septimo. qz circa
actu carnalē aut aliqūē hmōi
actū/ p̄positū volūtati/ ipa se pōt
h̄re multipl̄. **U**no mō qz cō-
sentit i op⁹/ si facultas adesset. aut nisi pu-
dor vñ timor hūan⁹ impediret. **A**lio mō
qz lz refugiat z horreat p̄sentire i opus ta-
le nefariū. ipa nihilomin⁹ versat z reuertat
in aio suo cogitatōez de illo. **E**t hoc iterū
pōt fieri multipl̄. **U**no mō vt delibe-
rate plene z directe/ in hac cogitatōe dele-
cret. z hoc peccatū est in illo cui phibit⁹ est
carnalis cōcubit⁹. sec⁹ in yrozatis. **S**i ei
aliqz act⁹ phibit⁹ ē phibet⁹ cōsequēter dele-
ctatio de actu illo. **S**ūt si act⁹ p̄mittit⁹/ per

mittit⁹ sil⁹ delectatō cōsequēs directe/ de p
se/ ad illū actū. **N**otāter addit. de p se z di-
recte. qm̄ inspicere mulierē nō ē de p se pec-
catū. sic nec delectatō de p se cōsequēs actū
illū. sed de p accidēs confurgit crebro dele-
ctatio illa libidinosa in incōtinēte. qm̄ cō-
tinēs nō haberet. **D**ecaūt regula multuz
notāda ē/ cōtra scrupulosos ex vna pte. et
ex altera pte cōtra piculū. z pro licitis etiā
caute dimittēdis. **C**ogitat alio mō ta-
lis circa carnalē delectationē/ vt eā posset
satagēdo z conādo qñ p vim vel industri-
am repellere. z nō sp̄ expedit. sicut nec pu-
gnare cū venenoso serpēte/ dū aliter pōt de-
clinari. **C**ogitat alio mō ex quadā sola
curiositate. que sepe notia est z criminalis.
Cogitat alio mō qz nō aduertit piculū
imminere sibi p tali cogitatōe. sed i exerci-
tiū virtutis sibi diuertit. z hec esset virtuo-
sa. si caueat sufficiēter piculū. **C**ogitat
alio mō. qz vult z cogit de hac materia do-
cere alios. vel de ipius cōditione plenius
edoceri. et si hec agit cū appositione incul-
pate tutele. nō peccat mortaliter. etiā vbi
pollutio sequeret. **S**ic diceret cūz homo
cogitur audire cōfessiones. aut equitare. z
si qua sunt similia. **D**eni qz volūtas qñ
qz se habet ad actū talē p̄positū/ quodā mō
neutraliter vel suspēsiue. qz nō expedit cir-
ca hec deliberare. vt si sit loci z t̄pis impo-
tunitas. aut si p̄ponat sibi quid mallet. vel
in actū illū cōsentire vel p̄petuo ardere. tu-
te facit si non deliberet de vtraqz pte. p̄pter
periculū incidēdi vel in p̄sumptionē fal-
sam si eligeret p̄petuo ardere. vel in pecca-
tum mortale si eligeret in actū illū p̄sen-
tire. **D**ec est cautela cōueniēs multū z expe-
diens aduersus interrogatōes. q̄ vel intus
vel exteri⁹ curiose fieri solēt vel p̄poni. vbi
periculū imminet quicqd eligat. z ita reli-
quit verificatio ill⁹ p̄uērbij vulgaris. si-
lere meli⁹ ē qz stulticiā dicere. **S**ic agebat
qui dixit. **E**t fact⁹ sum sicut hō nō audiēs
z nō habēs in ore suo redargutiones.

Octauū notable

Quāntū nūc octauo ad respon-
dēdiū quibsdā interrogatōni-
bus que fieri possent in hac ma-
teria de pollutōe q̄ fieret vigilā-
do. z p̄pōes aliquas ānotem. q̄ ad materi-
as alias deducte/ p̄bere poterūt occasionē
cognoscēdi veritatē de peccatis.

De pollutione

Propositio prima

Nulla pollutio diurna vel nocturna per se de peccato quod fuerit de consensu circa illam in libero arbitrio. Sic de ira invidia gula et similibus. **P**ropositio ex tunc notabili. **U**n si nullus fuerit consensus vel interpretatus directus vel indirectus perfectus vel imperfectus nullus prius erit pollutio illa peccati. **I**sta est expressa Aug. inia de ci. dei. loquens de corrupta per violentiam. Dicit ei. quod illa delectatio nullum est peccatum in corpore dissentiens. sicut nec in corpore dormiens. **E**t Bonauer. dicit eum loqui etiam de peccato per se veniali. **S**i autem fuerit alter istorum consensus tunc iudicandum erit de qualitate et quantitate peccati proportionabiliter ad consensus. **C**onsensus itaque vel per se vel per se interpretatus ceteris paribus. et consensus directus vel indirectus. et consensus perfectus vel imperfectus. imo consensus vel dum imperfectus est ex fragilitate vel ignorantia sepe reputatur solum venialis. quod si perfectus est mortalis dicitur. **S**ed si consensus indirectus non per se causat in sequentibus actibus de malicia quod ipse sit malus. **E**t ita pollutio veniens ex solo consensu in crapulam venialem dicitur esse solum veniale. **E**t est plura de incestu loquitur secundum doctores. **E**t huiusmodi ad materiam de pollutione nocturna agnoscenda. imo si iam peccatum sit delectum per penitentiam. non oportet sequentes actus esse novas culpas ex ista ratione.

Propositio secunda

Nulla pollutio diurna dicitur proprie dici mollicies nisi fuerit per consensum liberum in uno modo vel alio provocata l'extorta. **P**rocedit quoniam si autem fuerit pollutio huiusmodi in parte patiens. ita nec peccatum mollicies at sonat in peccatum. quoniam dicit apostolus. quod neque molles regnum dei possidebunt.

Propositio terna

Nulla talis pollutio dicitur reputari casus reservari sub nomine mollicies ei. imo nec peccatum. ut dictum est. **P**rocedit quod non est mollicies. et magis dolendum est quod huiusmodi est tale aliquid prout esse egisse vel voluisse. sicut contingit in erectioe pudendi cum renisu voluntatis. **A**dditum est sub nomine mollicies quod forsitan in casu possit superior casum tale sibi ad horam vel quod ad aliquid reservare. non quod peccatum sit. sed ut magis instrueret et instrueret si sit peccatum vel disponens ad peccatum

seu ad peccati periculum. et si sit pollutio proprie dicta. **D**ocet tamen generaliter et per semper fieri durissimum esse imo stultum.

Propositio quarta

Nullus fluxus ex membris generatoni deputatis reputandus est de se pollutio vel mollicies si non fuerit vere seminalis. **U**n fluxus vaginalis vel menstrualis vel alterius humoris medii neque appellandus est mollicies sine pollutio. **E**t ex parte per quod nec isti casus reservari deberent sub nomine pollutionis. sicut prope procedens exponebat. **S**ed dicitur est in parte quod isti fluxus non sunt reputandi de se mollicies. quoniam de peccato accidens vel propter adiunctum aliquid potest secus evenire. sicut propositio sequens docet.

Propositio quinta

Nulla pollutio vel fluxus contingit in nobis statim hominibus graviori et inordinatiori feditate animarum suarum maculare quod facit aliter vere pollutum aut per mollicies. imo per fornicationes. imo per adulterium vel sacrilegium vel incestum superat. **D**e dicitur hec prope per illa quod de causa delectationis et pruritus in secundo notabili predictum. unde et propter hoc/spado dicitur deflorare virginem. **D**icitur in super tam pueri quod puellae ante annos nubiles ex ardescere in inuicem. **D**icitur etiam frigidum et maleficiari non potentes seminare nefariis neque similibus non tunc illecebriis/semet in quare. et eo flagitiosius ista sunt per preteritionem illicitam aut aliter quod diutius durat viget et ardescit/absque sedatione per effluxum seminis hec ignominiosa labe passionis.

Propositio sexta

Pollutio vel fluxus quod vel nihil habuerit de consensu nec per se de peccato non impediunt hominibus de peccato a celebratione. **D**icitur de peccato quod de peccato accidens aliter est. ut prope quod patiens scrupulosus et timidus est in hac parte et faciens sibi conscientiam in qua et dubia. **A**ut quod patiens sensit se ex hac feditate discretus in animo. ac deiecit. aut quod neque sufficiens cogitationes lubricas aut turpes inde surgentes depellere. **U**n notandum quod sicut in imaginatōe voluntarie et lubricae disponunt materiam ad huiusmodi fedas et motus. **I**ta viceversa/somnia non tunc de nocte vel cogitationes in vigilia/pueriunt ex huiusmodi motus carnali stimulatione que ad modum irati aliter et alia cogitat quod mitigat. et tunc est securus. **D**icitur prope circa principale. quod de illo. de quo loquitur

mur. licet inuoluntarius fuerit in patiendo remanet tñ in aia / quedā carnalis degustatio. qm̄ sicut gustato spū / desipit caro. ita gustata carne. i. carnali voluptate etiā inuitus / desipit omnis spūs. i. omne spirituale exercitiū. **A**ddunt alij innitētes dicitis bonauēture z similiū. dicētes impedimentū generale esse. eo q̄ requirit ad celebratiōem / mūdicia / nedū spūalis a peccato. sed corpalis ab hm̄oi sedo hūore. Hoc qualiter habeat veritatē / putamus aperuisse dū in tractaculo de pollutione nocturna loqueremur. **U**n̄ dñs petr⁹ de palude eruditus in legib⁹ tam canonicis q̄ ciuilibus piter z diuinis / dicit de pollutione nocturna. Si cām nō habuerit culpabilem q̄ dēt hō cessare a celebratiōe. debz in quā de cōsilio nō de pcepto. sic q̄ peccet mortaliter si celebret. Sic videt loqui Aug⁹. de quotidie cōcantibus. q̄ nec laudat nec vituperat. sed eos suo sensui z deuotioni de relinquit. **U**n̄ si alter cōiugū reddēs debitum nō arceat a cōione fm̄ Bonauē. videt q̄ illa macula corpalis / nō impedit cōionem. imo nec impediret celebratiōem i sacerdotē greco. qui similiter vxori reddere debitū tenetur postulanti

Propositio. VII

Sicut non omnis illecebrosa cogitatio cōsurgens in aia etiam cum aliquo cōsensu dubio vel interpretatio vel imperfecto. Si militer nec ois pruritus vel titillatio vel stimulatio / cōsurgens in mēbris genitalib⁹ et hac illecebrosa / impediūt a celebratione. Sic nec fluxus inde cōsequens / de p se / pedir. dū ratio nō consentit. vel dū renitit. nec plene cōsentit in illū. **P**rimā ptē vt arbitror cōcedunt oēs. **D**e scōda vero p te silis ē rō si ppositō pcedēs attendatur. **C**onsiliū tñ est in hac pte. vt vitētur diligenter occasiones. et fatagat hō ne morosam et sensualem cogitatiōem in se. qualē cūq̄ sic figat de aliquo et circa aliqd / q̄n eam dū vult possit euellere. Itaq̄ accommoda te eby dicit Seneca et non da.

Propositio. VIII

Cogitationes carnales et flux⁹ inde sequētes absq̄ cōsensu uoluntario. vicunt plerūq̄ salubri⁹ iucius z efficacius / si ratio se bz

circa illas p modū nō curantis. vel diuersitatis uoluntatem ad alia. q̄ si sollicitet. tristet. turbet. z conetiales expellere. **N**otetur in hoc loco tractatulus in gallico de remedio cōtra tentatiōes blasphemie cōpositus. **A**ug⁹ itaq̄ cogitatio uehēmēs vltimatio / conatū. a c̄p inde nutrit cogitatiōes hm̄oi. imo multiplicat et efficaciores reddit ad fluxū cōsequendū. **Q**uod si disimulauerit neq̄ curauerit plus q̄ de alterius humoris naturalis fluxu. cōquiescet

Posset aptari circa rē hāc exēplū de timentibus qui trabē in alto positā nunq̄ absq̄ casu trāsiret quā audaces p cōsuetudinē aut aliūde tota securitate trāsiret

Fit autē diuersio tal multipliciter. **Q**uāq̄ p impulsionē signi scē crucis i pectore vlt in fronte. qd̄ aliqui reputant efficacissimū sicut illud signū est triūphale atq̄ salutaris. summe p̄terea humilitatis. vincit autē humilitas laqueos diaboli dicere **A**nthon.

Fit hec diuersio aliquā p lesionem aliquaz corpalem in lingua vel alibi. **Q**uāq̄ p quādam exprobratiōem z allocuriōem seuerā suarū cogitationū. tanq̄ esset aliquis apparens tēptator exterius sic dicēdo. **P**hyphy de vobis cogitatiōes vilissime. pcul hinc abite. in malā horā veneritis. si alijs occupatus. **N**ō do vobis auditū. non visum. discedite ab hinc syrenes vsq̄ in exitū dulces. **F**it et hec diuersio nonnūq̄ p irrationē quandā talis illusionis cōsurgētis tam multipliciter in aia z turpiter. **F**it deniq̄ p vitatiōem oīj. p cōfessionē purā z nudā. et supra modū p spē z iplozatiōes diuini aurilij. sine quo continens nemo plane esse potest.

Propositio. IX.

Difficile est vel impossibile / absq̄ diuina reuelatione / cognoscere generaliter z certitudinaliter radicem et cām pollutionis diurne si videlz pueniat ex cōsensu vero vel interpretatio. aut cōsensu directo vel indirecto. aut a cōsensu pleno vlt imperfecto aut si absq̄ ylo cōsensu superioris rōis vel inferioris pueniat. **P**uto ppositionē hāc cōsiderantibus esse notā. **E**x quo consequenter inferitur / q̄ qz beatus est vir qui sēp est pavidus. et q̄ bonarum mentium est face re conscientia vbi de necessitate nō eēt aliq̄ faciēda. expedit de talibus cōfiteri. et

Tractatus cancellarii

nō sine cōsilio prudentū z exptoz talia nī
hilipēdere vel contēnere in seipis. **Ta-**
lis autē cōfessio sit pura z deuota. in q̄ ma-
nifestet se hō z occulta cordis sui / sacerdo-
ti discreto z prudenti vel expto / qui noue-
rit qualitatem morbi discernere. z cōsiliū sa-
lubre cōfidenti tribuere. fm cōditiones ei⁹
et p̄ticulares circūstantias. z cui merito fi-
des adhibeat oīmōda a cōfidente. **Doc** de
cōfessione pura faciēda. nō tm̄ in p̄nti ma-
teria locū habet. sed in omni morbo spūa-
li est efficacissimū remediū. **A**rpedit au-
tem q̄ post cōsiliū acceptū a prudentib⁹ ex-
ptis z deuotis / dimittat hō scrupulos z ti-
mores nimios. alioq̄n caderet in supbiaz
spūs nolēs captiuare intellectū suū ad cō-
siliū senioz. **C**aderet nihilomin⁹ in pusil-
lanimitatē quādā z in q̄tudinē spūs. que
nō posset sufficiēter recipere illū cui⁹ in pa-
ce fact⁹ est locus. **N**ec ascēderet vnq̄ talis
aīa / in p̄fectionis sublimitatē. **D**ebet vero
superior z exptus / cui⁹ in hac re querit cōsi-
liū a subditis. postq̄ explorauerit oīa. di-
cere diffinitiuā z solidā r̄sionē. tu fac ita.
qm̄ si medic⁹ in medēdo vacillauerit / qua-
lis in egroto spanda erit securā stabilitas.
Dinc tragicus ait. **Q**ui dubiam salutem
dat afflictis / negat.

b **Propositio x**

A **D**obnuandū piculis z scrupu-
lis q̄ cōsurgūt ex fluxu sedo di-
urno. cōsiderāde sunt diligēter
causē et radices. vt eis agnitis
fiat diligēs z discreta puissio. **D**iscretā ve-
ro dicim⁹ puissionē. que nec velit absinde-
re causas cū maiori detrimēto piculi z scā-
dalo / q̄ sit hmōi flux⁹. qui q̄nq̄ nō est nisi
uenialis. p̄sertim dū humor ille est medi⁹
quē dicim⁹. nec ex aduerso p̄mittit ea licē-
tiose fieri q̄ de se culpanda sunt / z rescari
faciliter p̄nt. cuiusmodi sunt lubrici aspe-
ctus. visus inepti. societas pl⁹ q̄ decz amī-
cabilis. in se gerēs delectationē. et si nō de-
p̄ se libidinosaz. piculosam tm̄ z plus equo
sensualē. que nihilomin⁹ aliq̄n sub officij
aliquib⁹ spūalis edificij / vt est cōfessio vel
lectio vel eruditio / colorare. imo veri⁹ ob-
scurare se conat. **S**ed z caueat alioz suz su-
perior sibi a suspicionib⁹ nimijs. z a q̄daz
(vt sic loquar) inutili zelotipia circa subdi-
tos se contineat. nō indicēs scz ieiunia ex-
cessiua. vel separās eos ab inuicē inutili-

ter. z spūalia colloquia vel officia / vtans
Serua deniqz comici illud. **N**e quid ni-
mis. **E**t illud sapiētis. **N**oli nimis esse iu-
stus. qz qui nimis emūgit / elicit sanguinē
Difficile est fateor i hac re se aurea me-
diocritate tenere. sed spūalis oīa diiudicat
velut in acre splēdido radiāte sole. velut p̄-
terea in fonte lucido z illimi. indicat insa-
per omnē diē. **C**arnalis vero iudicat ve-
lut i acre tenebroso sole nō radiāte aut ve-
lut i fonte turbido z limoso. nō discernēs
de grossis etiā reptilib⁹ venenosus imixtis
velut p̄terea in domo caliginosa vix attra-
ctando discernēs hec ab illis. **J**udicat po-
stremo vix inter diē z noctē. z ita frequen-
tissime sese fallit z impingit in diē velut in
tenebris. **S**ed saluare illū debet / spūalis
ductrix manus. **N**ō si renitit / si ducē sper-
nit / si p̄mōstrator sibi. si prior z abbas su⁹
mauult esse / dum it p̄ tenebras z abrupta
portabit quidez ille damnationē suam et
dux liber euadet.

Propositio XI

P **D**ilutionē corporale q̄nq̄ p̄ce-
dit cōsensus. q̄nq̄ comitat. q̄n-
q̄ sensus est circa eā nō consen-
sus. q̄nq̄ vero sensus eā opat.
et ita fit nō solū cū cōsensu vel sensu. sed et
cōsensu. **U**ltimū horz grau⁹ est. z red-
dit p̄rie pollutōez culpabilē. **D**eniqz tria
prima / licet nō reddāt p̄rie z de p̄ se pollu-
tionē culpabilē / sunt tm̄ ipa culpe z pecca-
ta. **A**ltez vero. q̄n scz pollutio fit cū sensu
non tm̄ cū cōsensu / nō est de p̄ se peccatuz.
imo frequēter auget meritū tanq̄ materia
virtutis dū resistit violētē passionis. que
dū sentit ipa magis z magis allicit et im-
pellit. quare similiter resistentia habet pl⁹
virtutis. **A**ddamus q̄ etsi pollutio cor-
poralis et vere seminalis diurna vel no-
cturna / nullo modo debet sciētē extorque-
ri etiā pro sanitatē vel alleviatione corpo-
ris vel iudicij ratōnis consequēdi. **S**i ta-
men dum sine tali cōsensu procurāte eam
vel extorqueēte / prouenit ipa placeat. non
quia delectatio est. sed quia alleviationez
corporis opatur. hec non indicat esse pec-
catum. **V**ideat tamē homo p̄sertim noui-
tius / ne hmōi complacētia se seducat. p̄e-
tendens vnū. z agens alterū. **S**alubrius
est itaqz cogitationes et iudicia circa rem
banc diuertere / q̄ habere.

3 **Propositio .XII.**

Pollutio diurna vel nocturna dum sentit effluere/nō d3 violentē phiberi si pbabiliter estimet qd hmoi violentia frustra eēt. nihil omin⁹ p exercitatioē virtutis/ r p euasione pi culi videt expedies vt hō conet phibere q3 tū sentit vel expit q mode fieri posse. Quo niā etsi hec retentio nocere debeat corpi p derit aie. Natura deniq3 postmoduz vno modo vel alio/ talē hūore a se eicit. Patet in mulierib⁹ puerperis. quib⁹ sicant mā/ medū non elicit lac. alioqui semper fluere patū est. Sic pollutiones iste/ imo r pruritus/ tutius nō vtendo vel nō exercendo/ sed abstinendo vincunt. Sciūt expri etiā in puritu sēuali. **H**ec autē pollutō etiā in vigilia/ si in principio vsq3 ad finē ha/ beat iugiter rōez et voluntatē renitentē q3 tum pōt/ iuxta casū negocij/ volūtas repu/ tabit nedū nō peccasse mortaliter/ s3 mul/ tipliciter meruisse. Iuxta illud beate Lu/ cie Si me inuit3 corrueris/ mibi casti/ tas duplicabit ad coronā. Potest autē cas⁹ diurne pollutionis euenire circa eos qui habent de necessitate audire cōfessiones. vel aliqua talia cogitare vel agere/ ad que sequit aliqñ renitentib⁹ eis toro posse. r si bi pcauentib⁹ ab initio vsq3 ad finē/ talis passio fedicitatis. Qd si quis dicit/ omittat talis qui tam fragilis est r lubricus/ audi/ res/ confessiones. r pdicare. r silia. Rñdet q3 in multis casib⁹ non optet hoc fieri. ppter ne/ cessitatē cōsilij r euitationē scādali. r obli/ gationez officij. Sed qles sunt isti casus nō pōt generaliter arte determinari. Refera/ mus hoc ad illud qd sapiēs iudicabit cir/ cūstantiaz pditione pensata. **C**onsulo/ tū vt auditur⁹ cōfessiones in hmoi piculo accedat prepat⁹ cū timore r tremore. Auer/ tat insup quātū potest faciē seu oculū car/ nis r nō minus oculū mentis/ ab aspectu/ sensuali illi⁹ qui loquit vel cōfitef. sed ascē/ dat in arcē rōnis. Illicq3 recogitet aiām il/ lius velut egrotā r laucā. q3 caro non pro/ dest quicq3. Deniq3 celebratur⁹ si pōt of/ ficiū hoc differre post missam suā/ tutius agit. qm recēs hmoi fluxus plus impedit/ celebrationē q3 vetus. Cōstituat se pteca/ cōfessor in illo statu corporis in quo minus/ stimulatib⁹ vt ster. vel flectat genua. vel ali/ cubi se vsternat. **S**it insup sermo suus

dū ad talia ventū fuerit/ breuis r rigidus/ pferim vbi pfitens par⁹ est nō renitēte ve/ recūdia/ spōte totū vir⁹ euomere. Sed vbi/ per affabilitatē quandā optet a cōfitefē ni/ mis verecūdo/ nuditatē sue fedicitatis extor/ quere/ pfecto maius inest piculū. Sed si/ charitas ad hec feda scrutāda descēdat nō/ curiositas aut lubricitas/ iuuabit charita/ tis auctor deus. faciēs cū tēratione puen/ tum. **N**otent ad intellectū pleniorē pre/ missoz primo summa cōfessorū titulo. iij. li. iij. de bigamis vbi querit quō pdit vir/ ginitas. Itē tractatū quē ascribit aliqui/ sancto Thome. sed magis apparet ex stilo/ r materia q3 sit Bonauēture q3 icipit. Qm/ fundamētū r ianuā. r est vtilis multū.

// Finis.

Dialogus sophie

r nature sup celibatu siue castitate ecclesia/ sticorū p eundē cancellariū cōpositus lug/ duni Anno dñi. M. cccc. cccij.

Dialogus apologeticus. p ce/ libatu ecclesiasticorū. cui⁹ col/ locutores sūt Sophia r na/ tura. cōtinet actus quatuor/ principales. **P**rim⁹ inue/ stigat finē humane pditionis. qui non est/ principalis vt generet. sed vt felix viuat. **S**ec⁹ rōcinādo cōcludit ipi nature/ q3 castitas moralis. nedū mrimonalis s3 eti/ am virginalis atq3 vidualis/ in multis est/ laudabilis. **T**ert⁹ h idē deducit de he/ roica castitate. qlē nature discipulū/ vel co/ luerūt vel beatificauerūt vel cōsuluerunt. **Q**uart⁹ spēaliter insistit circa diuinale/ castitatē. qlis imponit ecclesiasticis viris/ vltro. cū ppetua mrimonij negatōe. cū de/ dicatōe ad deū. cū celebri reb⁹ sacris appli/ catōe. vbi tandē nature par est cū sophia. **A**lloquit in primis sophia (q3 sapiētia/ fronesis aut theologia d3) naturā. quā ex i/ spectōe cuiusdā dialogi/ p egregiū militē/ dñm Guilhermū Sayguet nouiter editi/ indignatā senserat/ tra votū castitatis sa/ cerdotū occidentalū/ ex pditione cōcilij ni/ ceni. Est igit principiū verborū suoz/ ve/ ritas euangelij. // Sophia.

Primus actus

Quānt eunuchi q3 seipfos castrauē/ runt/ propter regnū celozum. qui/ potest capere capiat. Math. xix.

aa

et verior. **Natura.** Faciã vt petis. gram
hñs tali p̄descẽsioni beniuole. Nã ad illa
que p̄misisti p̄rupta mō scandere vires
nō sufficiũt. **Soph.** Coualesces tandẽ
me duce meoq; lūe. sic q; potēs fies. Dic
interim de petito. **Natura.** Dagnus i
ter meos cultor Aristoteles nec a meaz se
mitis rōnũ deuiãs hac z illac. more pluri
moz/ clusit z p̄stituit in ethicis suis. fe
licitatẽ hois in p̄tentione prime cause
qm̄ illa est opatio optime potentie hois/
circa optimũ obiectũ suũ. De hic quid sto
ici. quid epicurei. quidq; platonici/ sense
rint de fine hois/ sum prompta referre.
Soph. Gra. Sufficit ad p̄ns hocvnicũ
pro re quã agimus verbuz Aristotelis tui
qm̄ p̄ oia cõsonũ est mihi meisq; discipli
nis. Sed altiora nostra migrare non va
luit. deficiebat sibi creaturaz scala. p̄ quã
semp̄ enisus est ad veritatem. nō habēs et
te natura/ viã alterã. Propterea me dedit
deus filijs hoim̄ quatenus deducere eos
ab illa felicitatis arce in qua stetit Aristo
teles/ ad principiũ felicitatis eterne supra
modũ sublimioris. quã xps noster creden
dam/ p̄ me meosq; infallibili reuelatione.
firmavit. **Natura.** Sic ita. Quid valz tã
dem iste circũtus ad rem primo p̄positã/
de concordia castitatis eunuchoz/ sp̄ote
castratoz/ cũ mea lege de multiplicatione
filioz. qualcs vtq; gignere nequeũt q̄ ma
nere volunt aut forte cogunt eunuchi/ vel
castrati. prout apud tuos quos ecclesiasti
cos nomiant/ copiam videmus ingentes.
Soph. Lerte p̄ omẽz modũ rite p̄cessi
mus. dum finẽ inuestigauimus hũane cõ
ditõnis. qz finis est qui rebz omnibz neces
sitatẽ legis imponit. Ad quem nō aspi
cientes/ circa humanũ genus delirant in
tolerabiliter. simile de hominibz vt de iu
mentis z brutis ferentes iudiciũ. **Natu**
ra. Perge vltra. **Soph.** Pergo docēs
et concessis tuis. q̄ laudabilis nedum mi
hi sed tibi tuisq; castitas esse debet. Non
dicam in omnibz et singulis. alioquin p̄i
rer successio. sed in nonnullis nec paucis.
Natura. Dicoz si potueris hec ostende
re. **Sophia.** Ostendam ne dubites. de
sit tãtũmodo auida temerarie p̄tradictõis
proteruia. **Natura.** Deerit spondeo.

Secundus actus
principalis.

Nobis de castitate. **Soph:**
locuturis. oportet ne fallat eq/
uocatio cognoscere tã descripti
ue q; diuine conditionem ca
stitalis. Est autẽ castitas/ virtus modera
tiua passionũ partis concupiscibilis. cir
ca venereas voluptates. sicut sobrietas cir
ca delectationes gustus in cibis et potibz
moderatur. Hoc aristoteles tuus. hoc to
ta discipulozũ tuozum scola proclamat.
Natura. Nec reclamo. **S** quo vadis.
Sophia. Castitatẽ sic descriptã triplica
mus seu tripliciter diuidimus. in castita
tem moralẽ heroicã et diuinalem. Et qui
dem de morali quia notior est/ prior erit
sermo. deinde de heroica. postremo de di
uinali tractabimus. **Natura.** Placet vt
vis. **Sophia.** Castitas moralis quem
admodũ cetera morales virtutes/ consistit
in medio. Est enim virtus/ habitus electi
uus in medio cõsistens quo ad nos. vt sa
piens indicabit. Coniecturã vero medi
um castitatis. vt nec excedat castus nec de
ficiat circa venereos actus s̄m sex circũstã
tias in generali. que sunt. persona. locus.
causa. tempus. modus. materia. vt fiat. s. p̄
quẽ oportet. cur oportet. vbi oportet. quã
do oportet. quomodo oportet et circa qd̄
oportet. alioquin laude carebit. Quis. qd̄
vbi. quãdo. cur. quomodo. cernere debes.
Natura. Et quo pacto plus in homine
q; in ceteris animantibz. **Cur** nō homini
bus/ mee legis instinctus primũ insitus/
sufficit. vt multiplicet et crescat et repleat
terram. **Sophia.** **Cur** non ita queris
rationes. Quare deus omnia subiecit sub
pedibz hominis. oues z boues vnũuersas
insup et pecora campi. volucres celi et pi
sces maris. et nō cuius animantũ cetero
rum. si parem estimas legem vtrozumq;.
Sed plane datum est et insitum homini
bus liberum arbitriũ/ quo reliqua carent
omnia. Est autẽ liberum arbitrium/ facul
tas rationis z voluntatis. quasi liberum
de ratione iudicium. Dinc dominiũ acce
pit super irrationabilia quelibet. quasi ser
uilia sub libero. Dinc semetipsum per il
lud liberum arbitriũ regere debet sub quo
est appetitus suus sensualis vt domine
tur illius. Dinc illa confurgit aurea me
diocritas/ debita suis actibus. Dinc deui
ando per plus et minus debito/ iure cul
patur. Tu vero natura per te solã sub deo

De celibatu siue

patre summo/regis et dirigis omnia/que ratione homini non habent sibi coniunctam. **A**te denique plus aguntur quam agant. nec in suis motionibus crimine habent. sicut nec propter priam qua regant coniunctam obtinent rationem. **P**ropterea neque castitas neque sobrietas neque generaliter virtus aliqua moralis. reperiuntur in brutis. nisi forte per metaphorice locutionem. ut turtur casta. castus elephas. canis prudens. leo fortis. mansueta columba nominantur. **E**t ex opposito per similitudinem vicio. superbus equus. astuta vulpes. vorax lupus. sus luxuriosa. **N**atura **A**nima duerto que dicitur. nec a meis sunt aliena principibus. **J**am insuper velut a longinquo quid moliris odor? **S**ophia **I**taque molior ostendere quam castitas perpetua non tibi semper est aduersa. **N**atura **I**mo certe iuxta deductionem tuam et descriptionem/ nulla mihi castitas sicut nec virtus aliqua moralis existimanda est contraria. **S**ophia **R**ecte sentis et concludis. **U**nde summum mormuras ergo si sint eunuchi qui se castrauerunt propter regnum dei? **N**atura **N**umquid non iure conqueror de talibus qui se totos pro semper ab officio generationis abdicant? **N**one peccant in extremorum altero qui tanquam a grege vel insensibiles/ omnidant operationi veneree repudium? nonne subiectum proprium specieque destrunt? **S**ophia **Q**uid si palam et concessis tuis monstrauero tale aliquid fieri posse multis casibus cum tuis legibus et virtute? **Q**uid si videas equos ad libidinem pronissimos/ ex equarum usu debilitari. quibus abstinentia totalis dat sicut et multis alijs/ robur et incrementum usque in senectatem et senium? **A**deo vis estimatiua circa venerea fantasiam quam abstinentia magis ledit. **S**ed querenda sunt rursus aliqua/ quatenus efficiatur processus lucidior. **C**oncedis absque scrupulo quod opus generationis non est passim ab hominibus exercendum nisi quando oportet et ubi oportet. et de reliquis ita circumstantijs? **N**atura **C**oncedo. **S**ophia **D**es igitur oportet regulas ad istarum cognitionem circumstantiarum/ quales tui discipuli (aristoteles potissime) tradiderunt. **E**tsi nullus eorum ad supremam puram et liquidam conspexerit veritatem. quia tuo lumine non meo (quod supernaturale est) suum exercebant mentis intuitum. **P**ropterea diuersas in sectas et scismata/partiti sunt. quarum multas tuas co-

arguit aristoteles. **U**t quod mulierum debebat esse communitas in usu. more brutorum quorumunda animalium. **N**ecque enim sunt omnia talis intemperate conditionis. sed sociali quoddam individualique vinculo mas et femella coniunguntur. sicut in animalibus plurimis cernere est. **D**icebant alij debere passim homines cum feminis in publico misceri velut canes. **I**nde cinici id est canini dicitur referuntur. **L**audauerunt alij coniugium. sed hoc pacto ne plures essent vni. aut quod concubinatus non inde tolleretur quasi culpabilis. quous honoris legitimi minus haberes. **A**ddiderunt nonnulli fornicationem soluti cum soluta non esse peccatum. imo crudeliter agique questi sunt contra genus humanum/ si non liceret vti libere proprio corpore sine cuiuspiam iniuria/ querendo voluptatem. **S**ileo de barbaris nationibus recto rationis iudicio carentibus. vel propter indispositionem corporis ut cernimus in naturaliter fatuis. vel ob persionem consuetudinis. **N**on loquar de bestialibus. non de melancholicorum mille speciebus/ in subuersione recti iudicij. **D**enique nolo totam hic et nunc materiam (que latissima est) de castitate prosequi. **S**atis mihi fuerit centrui illud attingere. circa quod non frustra presens collocutio versata et voluit. **N**on ut fiat copendiosius. conueniamus precor in aliqua positione vel certissima vel probabiliore. **A**lioquin vagari per omnia satageturibus/ nusquam finis. **N**atura **C**onueniamus assentio. memor sponsonis mee prioris/ discipulam me docilem/ non proteruam esse velle. **S**ophia **H**odeste facis. **C**oarretur idcirco sermo noster ad illos et pro illis inter quos est hic et nunc nonstra conuersatio. ad christianos loquor. qui nullo pacto damnant coniugia legitima/ sed honorant et colunt. tradentes pro relatione partis generatiue/ circumstantias sex debitas quod concubitus ille tibi nature consonus/ concessus insuper imo iustus est a summo patre nostro deo qui sit inter illas personas quas ipse coniunxit exemplo primorum parentum. dans mulierem in adiutorium viri/ ut relinqueret patrem et matrem. et adhereret uxori sue. **I**taque iam sunt duo in carne vna ad opus commune filiorum. ut crescant et multiplicentur et replent terram. **N**atura **E**tsi sint plurime nationes/ nescientes vel non admittentes relationem huiusmodi sic artata. nihilominus

terminis his concludi non recuso. qz mul-
 tiplicatione generis humani non adnul-
 lat. videntur potius honestare ipsam per sacra
 coniugij federa castitate. **S**ophia Ho-
 nestant certe / pagatoneqz filioz reddunt
 eis vtiliore / qz vagus incertusqz concubi-
 tus. Quia in re statim colligo / non tibi di-
 splicibilez esse castitate / coniugij limitibz
 astrictam. eo qz fecunda est huiusmodi ca-
 stitas / generans qm oportet et vbi. cum ce-
 teris circustantijs. **N**atura Nullo pacto
 displicet. **S**z qualis me molestat castitas
 intelligis. videlicet / q se totam eunuchifat
 et castrat. que valescit omni concubitu / q
 sine / prolificat nullus. **T**alis est castitas
 illa / qua nominant virginitate. **H**ec ppe-
 tuam carnis integritatem / omnis experte
 actus coniugalis / semp retinere gloriatur
Alteram dicunt vidualem / differentez in
 hoc a virginitate / qz iaz experta venereos
 actus vel in coniugio licite. vel illandabi-
 liter extra coniugium / nihilominus habet
 hoc cum virginitate comune / nunqz gene-
 rationi filioz intedere velle. **S**ophia
Distincti subtiliter triplex genus castita-
 tis moralis. coniugalis scz virginalis atqz
 vidualis. extenso nomine qualiter expres-
 sisti viduales accipiens. **N**obiscum vero con-
 uenit de castitate coniugali. nondum de vir-
 ginali et viduali mecum sentis. **E**t hoc su-
 perest vt probemus. hic axis est. hic cardo
 pntis discordie. **N**atura Sic esse con-
 cedo. **S**ophia Teneamus que pmissa
 sunt omnia / protinus in concordiam veni-
 em. **N**atura Tenebunt. **S**oph. Si
 dedero tibi casus plurimos et apud mul-
 tos homines / quibus non potuerunt ipsi
 coniugalibus vti comertijs vel de facto vel
 de iure toto tpe vite sue. consequens est vt ca-
 stitas in eis ppetue continentie a generatio-
 ne filioz pmaneat. **N**atura Coseqns e
 deductio tribz modis in generali **U**nus e
 facti. alius iuris. et tercius electo conditiois
 melioris. **E**t quide huc terciu modu / sepa-
 tim post tractabimus. nunc de duobz pri-
 mis pauca de tot exēpla tangem. **Q**uis
 impedimenta facti negauerit / que se corā
 assidue ponit. vt corporalis castratio. vt in-
 ualitudine et naturalis frigiditas. z in carce-
 ratio perpetua. vt defectus apte mulieris.
Sic viceversa de femineis obstaculis.
Natura Nunqz istos negauerim casus /

quos nobis oculus indicat. **S**z quid no-
 bis de necessitate / cum loquimur de virtu-
 te. **S**ophia Multu per omnē moduz
 quādo fortis z solers animus facit de ipsa
 necessitate virtute. quādo detrimentū ver-
 tit in meritū. **R**ursus vbi defuerit aliquā-
 do necessitas huiusmodi naturalis que fa-
 cti dicitur / concurrere potest altera que iu-
 ris est. quādo de iure nō de facto negatur
 omnis ab homine mare vel femella / con-
 iugalis associatio. ac per inde proli-
 ficatio. **E**xemplū in seruis empiricjs quos nube-
 re domini vetant. **E**xemplum de paupibz
 et egenis / non habentibz vnde tolerarent
 onera coniugij vel prolem cōuenienter edu-
 carent. **E**xemplū de leprosis / pie nolenti-
 bus progeniem similiter eis inficiendam
 gignere. **E**xemplū de fedis z turpibus / tā
 visu qz victu nō satis tolerabiliter in ma-
 trimonio cōiugatis. **E**xemplū de viduis
 et viris et femineis / habentibz pueros iaz
 vix educabiles ab eis. quibz beniuolentia
 prouidenti / nolūt supinducere copulā no-
 ueralem. **Q**uidni casibus omnibz istis z
 similibz / eligatur castitas ppetua seu vir-
 ginalis seu vidualis. **Q**uanqz mala que
 premunt / hanc inducāt. nihilominus iō
 voluntaria dici potest atqz moraliter lau-
 dabilis. quia voluntas inducta voluntas
 est. quēadmodū tuus ostendit aristoteles
 de proijciente merces in mare ne pereat.
Postremo si passim casus inueniuntur in
 omni sexu etate gradu / quibz pot imo de-
 bet vacatio fieri ab actu generationis ad
 tempus / nunc magnum nunc maius quā
 doqz maximum / cur non poterit hoc con-
 cedi cadere posse per totum tempus vite.
Dabes igitur demonstratam tibi quam
 preassumpsimus propositionez / qz lauda-
 bilis sepe est ex circustantijs castitas seu
 virginalis seu vidualis generationi nūqz
 vacans. **N**atura Negare non valeo. ni-
 si memet in preconcessis negauero. **V**erū
 tamen mea non tollitur exinde querela su-
 per illis quos a talibus impedimentis li-
 beros (qualia nominasti) volūtas (nescio
 que) spontanea (nisi potius obstinata vel
 agrestis vel innaturalis dicenda est) remo-
 uet ab artu procreationis liberoruz. **H**oc
 est cur de tuis ecclesiasticis stomachabar /
 ob nicensi cuiusdam constitutiones concī-
 lij de perpetuo talinuz celibatu. **S**oph.
Senseram. volui tñ vti circūlocutionibz
 AA 3

P

ante dictis ad introductionem sequen-
tium. Subiungetur in super ratiocinatō
de castitate heroica post moralem priusq̄
de diuinali quā adeo grauem censet. ver-
bum fiat *Veni uolam te dederis et atten-
tam et docilem. Natura Laudabis vi-
dens.*

Tertius actus prin-

cipalis. Sophia:

Recorderis oportet eorum que
prior actio conclusit de fine cō-
ditionis humane. *Natura*
Nimirum ille est contemplatio
prime cause scōm deductionem *Aristote-*
lis mei: quā de felicitate politica et eco-
nomica quedam alia sed non aduersa tra-
diderit/reponens eam in tranquillo con-
uictu ciuium per se sufficienti. et in dispo-
sitione bona domus. *Sophia* Loqua-
mur interim de felicitate monastica seu spe-
culatiua hominis ut homo est. ad quam
practica / seu politica vel iconomica ran-
dem habet ordinari. *Natura* Age pro-
ut vis. est cur ita facias / non satis agno-
sco. *Sophia* Agnosces. nam interro-
go te si felicitas hominis (qua nihil ei me-
lius. nihil oprabilius nihil honestius uti-
lius delectabilius est) adquiretur sepe me-
lius per castitatem heroicam / q̄ per copu-
lam coniugalem / castitas talis erit prefe-
renda seu amplectenda. Jam enim dictus
est / q̄ scōm exigentiā finis / media sunt ac-
cipienda. que nullam proorsus habent bo-
nitatem / si non ex fine. que admodum ver-
ritas conclusionis in speculabilibus / de-
pendet ex primis principijs. Est enim fi-
nis / principium primum in practicis. *Natura*
Vellem exponeres quid per no-
men heroice castitatis intelligis. ne pro-
cessus forte fallat. ignoro. *Sophia* Re-
cte cupis et iam paulo ante reliqueram in-
sinuādum / quo pacto castitas nedum de
facto vel de iure poterat iugiter amplecti.
per non paucos. sed q̄ hoc fieret seu fieri
persuaderet / conditionis electio melioris
At hic stamus / pensandā dicentes hero-
icam castitatem. ex duobus maxime. primi-
tus ex fine felicitatis. dehinc ex electione
continētie virginalis seu vidualis ad sem-
per et pro semper. propter adeptionem fa-
ciliorē huius finis. possem dictis et ex-
emplis cultorum tuorum / deducere. Ni-

bil credo plus obesse veritati vel adquire-
re vel speculande (potissimum de causis
altissimis) q̄ voluptatem veneream / q̄ cō-
tractum illum corporū sine quo vxor cum
liberis haberi non potest. vbi sorbetur et
absorbetur rationis iudicium. vbi nihil
virile. nihil altum / nihil celeste / mens que
tali se deditur passioni / sinitur meditari.
Quid igitur si senserit adolescens / vel tuo
vel diuino munere vel alterius p̄moniti-
one / perpetuam huius furoris carentiam
conferre plurimum felicitati capescende /
ad quam conditus est homo. Nonne po-
terit consulto velle iugiter continere / mor-
tificando tyrānicam huius moribūdi cor-
poris rabiem. ne reuocet aut retrahat aut
deturbet / ad alta tendentem. *Natura*
Ecce in modico suades continentiam si-
cut et felicitatem omnes homines debere
complecti. Sic perinde qualis poterit su-
perstes esse posteritas. *Sophia* Non
hec formidaueris. quia sicut non omniū
est heroicis esse id est diuinis / et super cō-
munem hominū conditionem eleuatos /
ita necraliter castos existere. Propterea di-
cit magister noster et dominus. Qui po-
test capere capiat. Nō est omittenda laus
libertatis / non liberalium collaudatio stu-
diorum / formidando ne serui remaneant
nulli / ne preterea mechanicis nemo dedi-
tus inueniatur exercitijs. Rara sunt excel-
sa omnia. semper quocq̄ vilium aut medio-
crum / maior erit numerus. suasionē opti-
morum non exstante. *Natura* Atvero
difficilis. ne dicam impossibilis est hec he-
roica vel horrida castitas. *Sophia* Dif-
ficilis est fateor. sed tendit ad ardua vir-
tus. Difficilis. sed apud plurimos adole-
scentes et adolescentulas / inuenta est. De-
niq̄ non ego sola cum meis / sed tui / virtu-
tem heroicam posuerunt. quasi supra bo-
minem. sicut in solitarijs bene composi-
tis. sicut e contrario deprimit sub homine
incomposita solitudo. Solitarius quip-
pe / vel deus vel bestia. *Natura* Recolo
dicta meorum. Sed moderatus venereo-
rum vsus / quin aptus sit ad virtutis et cō-
sequenter felicitatis adeptionem / non pa-
lam cognosco. Nec intemperatum laudō
sed nec proorsus nullum approbare valeo
propter diuinam sui similis generationē
immo et propter vrgentem mei iuris ne-
cessitatem. At quidem propterea. separo

fermen a superfluo tertie digestionis. ego debitis in vasis illud condo. ego meatus ei conuenientes adapto. Denique mulcebrez indidi desiderabilemque supra modum delectationem. que continue stimulat. que si non effluendo sedetur ledit et mortale. aut aliquando mortificat. Sic est omnium communis amor. vincens omnia de quo virgilius noster. Omne adeo genus in terris hominumque ferarum. Equorumque genus pecudes picteque volucres. In furias ferrumque ruunt amor omnibus vnus. **S**ophia. Declaraueris et aggrauaueris quatuorlibet volueris. nunquam obtinebis. vt impossibilis heroica castitas iure putetur apud homines strenue voluntatis quos equus amauit. non falsus iupiter. sed deus verus. et quos ardens euegit ad ethera virtus. quam virtutem mei gratiam dicunt atque charitatem. Falsus est quippe meorum vnus. vt sciui inquit quia non possum aliter esse continens nisi deus det. et hoc ipsum erat sapientia. scire cuius esset hoc donum. a deo dominum. **N**atura Quid mihi nunc de miraculis que solis innitor legibus meis? **S**ophia. Neque sane leges tue diuinum seducunt auxilium. sine quo iuxta platonis tui verbum nullum rite fundatur exordium. Nihilominus agam tecum proximum. dicam vnde fortassis tu stupeas tunc mirentur. **N**atura Expecto. **S**ophia. Facilius est apud hominem qui bona voluntate zelat castitatem. illam perpetuam quam interpolata sine vicio custodire. **N**atura Pape quid ais? **S**ophia Id quod audis Quod vt melius accipias. constituo duos homines. vnum vxoratum. alium celibem. continebit dico celebs facilius ab omni voluptatis illicite sensu delibato vel experientia. quam vxoratus vtetur moderate. sine quauis impudicie maculantis culpa. **N**atura Vellem certis id approbationibus confirmares. **S**ophia. Sumuntur rationes ex consideratione seculi. et allicientis ablatione. et febrili similitudine. et pruritus curatione. et humoris desiccatione. et iocunda consuetudine. et virtutum associatione. **N**atura Nolo moreris per singula. sed te ad pauca resolue. **S**ophia Fiet. **D**ifficultas continendi. causatur ex imaginatiua virtute. presentante obiectum appetitui

tanquam delectabile. vel directe quia mulcet. vel indirecte. quia tristitias stimulantem aufert. Cuius rei signum est. quod imaginatione cessante super veneris actibus cessat et eorum concupiscentia vel appetitus perspicuum fit hoc in irrationalibus quoniam tuncque pronis ad luxuriam. sicut in equis tauris et canibus. Hoc expressit virgilius tuus in georgicis de custodia equorum. docens eos separatim ab equabus alendos esse. et causam reddit cum experientia dicens. Carpit enim vires paulatim vritque videndo femina. **N**atura Negari non potest sensu repugnante. **S**ophia. Leteris causatur imaginatio vel actuatur et duobus. Vnum est obiectum externum placibile. preceptum visu tactu vel auditu vel etiam olfactu. Hinc naso Fortis equus visu semper adhinnit eque. Hinc magorum vnus apud arhenas adeptus est modico nasi adiumento vel odoramento regnum. ait valerius. quoniam equum suum ex memoria odoris eque mouit primum ad hinnitum. **A**lterum imaginationis excitatiuum. est humor seminalis querens exitum. Qui si negetur stimulat vt vrina superabundans. vt vapor colericus et igneus. causatque pruriginem circa partes alias. non minus circa genitales calida ventositas prurit irritat et vrit. **N**atura Voluit hoc et ingeniauit summus auctor meus. prouidens ne desiderium propagationis per generationem sui similis languesceret. Nam vt comestio saluat indiuiduum. sic speciem carnalis committio. **S**ophia Voluit fateor. sed ita voluit in hominibus. vt motum huiusmodi ratio sibi data regeret. Quod et effecisset absque omni difficultate rebellionis. si non suo primitus creatori ratio rebellasset. **N**atura. Transcendit hec assertio limites meos de peccato tali. perge quo cepisti. **S**ophia Nemo dubitauerit qui coniugatus habeat obiectum principaliter et iugiter alliciens. quod est vxor sua. plus quam celebs habere cogatur. **N**atura Quis hoc negat? Sed presto simile est remedium. per vsum consortis legitimi. **S**ophia Presto est. sed an plus equo succendat inflammet et ardeat. inebriet et abducatur. viderint coniugati. Dicit enim satiricus. Quid enim venus anxia curat? Inguinis et capitis que sit distantia nescit.

De celibatu siue

Quot inde deus altissime/ quot intempā
tiarum fedissimarū z inconcessarum bul
liant riuī. quot flagicia. quot contumelie.
quas turpe nefasq; dicere/ sepius erum
pant/ tu nosti omnium cognitor occulto
rum? Celebs interea rebus honestis intē
dens ac intentus nocteq; dieq; poterit a
uertere tales quales isti patiuntur inflam
mationes. ¶ **Natura.** Aessant he passio
nes dum explentur. ¶ **Sophia.** Si ces
sauerint ad momentum. protinus actio
res irruunt. ¶ **Quia** libidinis vsus/ non
satiat s; irritat/ more febrilis ardoris. quē
potus nutrit. auget et inflammat. ¶ **Sic**
pruritus in corpore/ scalpando dum mo
ri videtur augetur. ¶ **Sic** fons lactis in
nutrice/ sugendo continuatur. qui dimis
sus arefcit. in alios versus humores z exi
tus. ¶ **Natura.** Sic ingeniaui multis in
rebus et modis. Sentio deniq; similem
tibi de feminis humore argumentationes
sumere velle. ¶ **Sophia.** Jure sentis. ac
proinde cernis/ causas incontinentie pre
cipuas/ longius a celibe fieri q̄ a coniuga
to. que sunt obiectum alliciens exterius z
semen interius ex abundantia stimulans
et exitum querens. quod in celibe per su
dores aut aliter sine quauis impudicie
culpa defluit exit aut enanescit. ¶ **Quid**
q; consuetudo/ vim tuam habet o natura.
Propterea cicero tuis bene cōsulit. Opri
ma inquit forma viuendi eligēda est. quā
iocundam reddit consuetudo. Sunt qui
veneras voluptates etiam licenter exhi
bitas/ aspernarentur vt viles vt indignas
vt nauseam spiritui dantes. quoniam gu
stato spiritu desipit omnis caro. ait grego
rius vnius meorum. Talis olim noster au
gustinus. qui prius ambrosij statum bea
tuz predicabat/ nisi q; celibatus suus one
rosus sibi videbatur. At nesciebas inquit
quales quantasq; suauitates sentiret ipe/
bene olentis castitatis. sententia est si ver
ba non teneo. ¶ **His** accedit virtutū alia
rum comes ipsis caste viuentibus socie
tas. que longe sunt a solitudine coniu
gatorum/ curarum cessatio mordacium
celestis conuersatio. sobrietas. frugalitas.
studium liberum/ colloquens cum toto se
culo secum/ presens ego sophia in allocu
tione tedij sui. Rursum habet super se iu
gum christi suaue et leue/ putrescere faci
ens iugum multiplex et ferreum mundi:

Non vlla sibi parturientium fastidia. non
educatio contumacium sepe liberorum.
Postremo. locum istum/ multi mei et tui/
super oneribus coniugij/ copiosissime ve
bementerq; prosecuti sunt. precipue no
ster hieronymus. qui laudes nunc vidui
tatis nunc virginitatis et aduersum Jo
uinianum nuptias equantem celibatū:
vbi quicquid ex historijs et sententijs ve
terum cum sacris literis exbauriri potest/
inducit. Duo fit. vt repetitione noitra (q̄
niam habentur in promptu) non egeant.
nec te latent. ¶ **Natura** Vallem laterent
meq; omnesq;. presertim in hoc q; laudem
virginitatis/ in improprium reprobatio
nemq; vertit nuptiarum. Nec defuerunt
qui tale quid ipsi. dum viueret oppone
rent. ¶ **Sophia.** Opposuerunt. Sed re
spondit coniugium sanctum et nuptias
sanctas esse. o quibus hic dicendū nō est
per singula. ¶ **Natura** Si talis esset om
nium celibum conditio/ qualem descripsi
sti. Tolerabilem mihi nō nego fore quan
dam ipsorum multitudinem. dum plures
aliorum/ intenderent quantum sufficeret
generationi filiorum. At uero de mille vir
vnum talem inuenies Amplius. quia lau
dez fundas heroice castitatis ex fine. quia
preparat ad contemplationem altissime
veritatis. quid de tot meis. de tot tuis ele
uarissimis et doctissimis/ vsq; ad prophe
tie spiritum viris. quos scimus vxores ha
buisset. ¶ **Sophia.** Non tollimus omnē
ab vxoratis cognitionem perspicuam ve
ritatis/ illam specialiter que lucet in specu
latino intellectu. qualem tui vel solam cu
riosius inuestigant. Amantes veritatem
magis vt lucentem. q̄ vt redarguentem et
corrigentem mores peruersos. quos non
ita deserere curauerunt. Propterea tradi
ti sunt velut ingrati/ in reprobū sensum
et obscuratum est insipiens cor eorum et
in stultum finem deducti sunt. Datur al
tera cognitio non declaratiua vel specula
riua et illustratiua vt precedens. sed in ex
perimento consistens et affectu quam ne
mo nouit nisi qui accipit. Et hec si datur
vxoratis. profecto sitdum vacant ab am
plexibus. et rarissime fit. quia nec tunc cō
fertur prophetie spiritus. neq; suauissim⁹
odor ille/ sapientissimamq; iocunditas. quā
ego sapientia confero scdm nomen meuz/
quod plus sumitur a sapore qui est gusta

sto spiritus affectualis / q̄s a sapere quod respicit intellectum. Porro si pauci sunt celibes et electi et eleanati perfectiq; / multo rariores sunt. ceteris paribus. nuptijs dati qui sine contaminatione se custodi / ant. **Natura** Foves meā aduersus continentes querimoniam. dum continendi difficultatem causas. mecum quoq; sentis que dicit / vix vnum vel vnam de mille reperiri. **Sophia**. Imo verius debilito compescog; dum castitatem in celibatu faciliorem trado. duz possibilem in omni erate sexu gradu ordine (q̄suis difficultem) multis ipsam predico. Alioquin peccatum haberent. aut ad impossibile tenerentur. Viderint qui non credunt. si omnibus in comune non vxoratis detrahūt peruersa temerariaq; diiudicatione proximorum etiam in matrimonio coniunctorum. quos et quas esse constat frequenter mutuo sepatos per tempus et per tempora et dimidium temporis. vel distantia locorum. vel impedimento morborum. aut religionis sacramento. Quos si continere dixeris eo tunc posse. cur non et celibes tāto spacio saltem / poterunt idem. imo proxius ex deductis. **Eos vero** si suspicatus fueris per incontinentiam superari / damnas omnes / teq; ipsam tuosq; do mesticos parentes et alienos. Itaq; regrediendum est ad hanc veritatem q̄ sub rationis imperio / est sensualis appetitus. et carnalis executio. difficultate vel inclinatione n̄tente in contrarium non obstante. Ad q̄s altruendum / valet responsio ipocratis fm aliquos vel fm alios socratis. quem dum vifonoma inspecta diceret vifonomo coruptorem esse puerorum / discipulos volentes irruere in eum compescuit dicens. **Sum. sed contineo.** **Natura**. Hode ste ciuilitateq; persuades. **Sed quid de multitudinedicis vxorum.** **Sophia**. Nolo putauerit aliquis multitudine vxor. (duz etiam legaliter multis fas esset vti) libidinis ignem / furorem fomitem tyrannidem excutere. sed crebrius in malum augere. **Pocet hoc spurcissima saracenorum secta / quos a fedissimo a te q; natura damnato masculorum concubitu / pluralitas vxorum non auertit. sed inuertit peruertit et subuertit. Quid insuper de romanis scripsit apostolus noster in epistole principio. quid ipsi poete sui cecinerunt. quid**

historici narrauerunt / de muto hoc vicio / cognitum est. Duo palam fit. vnerum furorem plus cedendo fugiendoq; vitari quā vtendo. **Habet proinde castitas heroica / deum / finem. querens expeditum a mille sollicitudinibus animuz. quibus ne quaē caret coniugiū. fit proximior deo: fit auxiliū sui capacioz. Tam idcirco licet decet / et expedit amplecti.** **Natura**. Cur non vitatur corporali castratione / qui mē talem eligunt seruare perpetuam? **Tunc itaq; / nec ipsi peccarent concupiscendo feminas. nec eas in peccatum traherent. et a suspicionis macula de consortio mulierum / manerent immunes.** **Sophia**. **Vultum aliter sensit vnus de meis dicēs q̄ concupiscentia spadonis / deuirginit / uit adolescentulam virginem. Apud comicum insuper dicitur amatores esse mulierum maximi. verum nihil posse. Adeo verus est sermo magistri nostri / q̄ ex corde procedunt adulteria fornicationesq; torpeat quāuis corpus. Eterum. nefas est auctoritate propria se castrando mutilare. sicut et se occidere. precipue dum non seruatur inde totum corpus sed debilitatur alteratur viciatur / vnde consequenter anima passiones morbidas subit. et in moribus tetras. Neq; in hoc Origenis mei probatur exemplum vel zelus non scōm scientiam castitatis / se carne castrantis.** **Natura**. Quid agat igit aduersus stimulos carnis integer corpore / si talia patiuntur mutilari? **Sophia**. Arbitrium in eis liberum cum timore dei / configet carnes eorum. sagittis gratie potentibus. cuz carbonibus virtutum desolatorijs. si querantur bona fide et toto corde / remedia furoris huius. que plurima sunt. et precipuum fuga inertis ocij. quod vidit qui ait. **Ocia si tollas / periere cupidinis arcus. Asit sobrietas. familiaritas absit.** **Natura**. **Terre. non meum est audire modo generationem cohibentia. cuius est incentiua procurare. Et transfer ad alia si qua sunt perfunt. que post aliquātulam si vis pausationem / prosequere.**

Sequitur quartus

actus principalis istius dyalogi apologetici **Sophie ipsius scilicet et nature. tra / ctans de castitate diuinali &c.**

¶ Quartus act' prin- cipalis.

Sophia.

A satis o natura foroz pausatū est: **Natura Satis.** **S**ophia Terminemus ergo quod superest. **Natura Termine-
mus.** expecto. **S**ophia Hactenus in actione superiori triplici / versata est ora-
tio nostra quasi preparatoria pro quarto hoc (qui et vltimus est) actu potissimū in-
tencio. non supgressi sunt termini capaci-
tatis tue. Nunc in altiori supra nō contra-
te regione colloceris oportet. vbi de xp̄ia-
noziū moribz ac ritibz agendū est. qui non
tua traditione sed mea / per deum ⁊ ex deo /
supnaturali sunt reuelatione suscepti. **Natura**
Hoc tanto mihi facilius erit / q̄n-
to causam vnā esse p̄stantissimā optimā et
supremā nō dubito. Est enī vox mea ap̄d
omnes talem esse quā appellant deum. de
qua / post inquisitionē solertissimā dixisse
fertur aristoteles meus. Inueni te causam
primā. fac me tibi placere. Demum que
gens tam effera / que natio tam barbara / q̄
non aliqua religione teneat. Atvero quis
et qualis sit verus cultus / per reuelationē
specialē aliter q̄ ex creaturis meis accept⁹
fateor supra me est. nō (vt benedicis) con-
tra me est. **S**ophia Da te interim mi-
hi meeque fidei. credens vt intelligas vnicū
xp̄iane religionis verū esse cultum dei no-
stri. **Natura** Credo. quatenus ad intel-
ligentiā docendoꝝ p̄ te pateat via. **S**o-
phia Collocabim⁹ ergo principū docen-
doꝝ / vbi dictoꝝ finis fuit. Istā quip-
pe legem esse diuinitatis vt supremū infe-
riorū iungat principijs superiorū / tradit il-
le magnus olim tuus ariopagita dionysi⁹
quē pdicatio cū miraculis meū fecit et ex-
tulit. **S**ophia Diximus de heroica castitate. quā
non aduersam tibi nec impossibilem mō-
strauimus. **Natura** Demonstrasti confi-
teor. **S**ophia Coniūgitur huic in ascē-
su castitas diuinalis. put moralē heroica
sibi sternit castitates. **Natura** Castitas
hec diuinalis qualis est ⁊ quid sup addit /
ediffere. **S**ophia Rite petis. Et quidē
ex finis cōsideratione cognosces. **Natura**
Moralis castitas / habet proximum finem
se cōtinere fm dictamen reuerentionis per
te naturam / hominibus indire. **A**st be-

roica tendit altius / in primā causam se re-
uolvens et exaltans. **Natura** Diuinalis vero fi-
nem attingit eundē qui deus est. sed emi-
nentiori modo. propter tria p̄cipue. **P**ri-
mo quia voto firmatur. **S**ecūdo quia si-
de spe caritateq; / dedicatur xp̄o. qui simul
in vnum deus et homo est. domin⁹ et pro-
ximus. frater amicus et sponsus. **T**ertio
quia sacrosāctis mysterijs hec castitas ap-
plicatur. **P**ropter hec tria plurimum di-
stat hec castitas a castitate idolatrarum.
Fuerunt quippe virgines inter eos demo-
nijs vt veste et palladi et telluri non deo
sacrate imo excrete. sic et apud diaboli-
cos manicheos. **P**orro. moralis casti-
tas est velut incipientium et purgando-
rum. **H**eroica velut perficendorum et il-
luminandorum. **D**iuinalis tertia tanq̄
perfectorum in eterna beatitudine consu-
mandorum. **T**alis esse debet castitas ec-
clesiasticorū ⁊ presertim sacerdotum ⁊ ma-
xime prelatorum. **Natura** Debet esse
dicis. s; an sit / tu videris. o sophia. **S**o-
phia. **N**ondum agimus de castis. sed de
castitate. quam absolute consideratam / p̄-
sonalis abusus non sordidat aut violat /
sed effugit. quē admodum te naturam vi-
cia quantumlibet enormia qualia nomi-
nantur fieri contra te. nō te polluūt. quin-
digna iugi veneratione subsistas. **C**on-
uenio te nunc igitur / an presupposita si-
de laudabilis tibi sit huiusmodi castitas
diuinalis. **Q**uid differis? **Q**uid musitas?
Si castitatem heroicam / conuincit aper-
tissima ratio te laudandā concedere. quo
pacto superesset aliqua dubietas de p̄-
conio castitatis diuinalis qualis descri-
pta est / vota deo. dicata cristo. dedita cul-
tui sacro? **Natura** Vincor veris. nec ef-
fugium video. si non ad abusus culpan-
dos querelam meam receperis. **S**o-
phia. **A**busus ego non minus q̄ tu cul-
po. criminoꝝ. abominoꝝ. damno. **V**erum
tamen dic quales reperis intolerabiles in
castitatem professis exorbitationes. **S**ūt
quippe nonnulla q̄uis viciosa. locis tem-
poribusq; et personis / toleranda. **A**lioq̄n
rollantur omnia bona tam tua q̄ mea ne-
cesse est. **Q**uoniam nulla sunt / quibus nō
contingat aburi. **C**ognoscit deus figmen-
tum humanum. scit homines circunda-
tos infirmitate / a summo vsq; deorsum.
Ideo propiciabilis est super malicia.

Natura. **I**ure mihi tibiq̄ displicibilis esse debet tanta multiplicatio indignorum. tanta frequentatio preuaricationis vortorum. tanta contaminatio sacrorum. mearūq̄ legum horrenda peruersio. maxime cum videas ipsa/tor scelera/flagicia/iniquitates/peccata/delicata/abominaciones/q̄s vel nominare vel etiam cogitare/turpe est in meum reuerti propagnis debite preiudicium. **H**inc regiones vacue derelinquuntur absq̄ habitatore. **H**inc cultus tuus iste xpianorum/pene deperditur/multiplicatis per generationē hostibus suis ethnicis et saracenis. **S**ubinde quid obesset noue legi tue plusq̄ veteri similiter tue. si honestissimo matrimonij sacramento/ministri religionis vterentur. **N**ūquid sapientior aut sanctior q̄s olim effectus est deus. **F**uerit ipse xpus virgo. fuerit natus de virgine. virginali desponsata viro. fuerit prefiguratus in virginitate hieremie et helie. **S**uasit ipse virginitatem paucis q̄ capere possent idoneis. **U**nde queso preceptum ortum est/ vt non solum iam sit castitatis consilium et hoc sine delicto iuuenilium personarū et adolescentularū imo puerorum puellarūq̄ sub velo religionis quorum quarūq̄ mille furores aut similia esse dicit **V**ratius. **Q**uid d̄ prouectionibus. quos incontinētes fuisse prius/ambigit nemo. nec forte posterius continentes sperat vllus? **V**incit indignitas rei/meam certe conuersionē. que longe plus operibus se loquitur. se clamat et prodit: q̄s meis posset vocibus/ nisi sponte quis obsurdescat. **S**ophia **S**i tam acerba fers animositate facinora vouentū castitatem. **R**espice queso respice trabes ingētes defectuū in oculis/atq̄ colluiones fedissimas in omnib; membris generatio/ni vacantium. **S**ed quia non apte probuz probro diluitur. ad id respondeo qd̄ queris amarius **A**n sapientior fuerit christus filius in noua q̄s pater in veteri lege? **E**adem crede mihi/proorsus eadem fuit sapientia que ad pfectum duxit impfectum puericiā ad pfectionis etatem. timores ad amorē et spiritus libertatem. **P**orro cur non inspicias in sacerdotib; veteris legis/quāta super alios sanctitatis/quāta castitatis imponebat artatio? **U**rorem nō nisi virginē. non nisi semel et vnicam. non repudiatam. non sordidā/fas erat accipere.

Vacabant ab vxorum quolibet amplexu tempore vicis sue/sub mortis interminatione. **S**i moriebatur vxor in adolescentia/continēdi necessitas incubebat. **E**t quoniā assidue nostri sacerdotes sacris occupantur mysterijs. quid diuinius/q̄ vt continua polleant castitate? **V**acant legi dei/quam ab eorū populus ore requirit. **H**ec autē lex sicut immaculata est/immaculatum speculatoresq̄ doctoresq̄ vult. **Q**uod si grecorum xpianorū opponitur coniugium. **F**ortassis ideo privati sunt illa qua p̄diti fuerant legis peritia. et in varios iam supra modum corruerunt errores/disso/nes romane vereq̄ pietati. **Q**uid q̄ apud eos vigent adhuc calogeri monachi celibes sub regula magni patris basilij quos fere solos de clero/populus habet in precio? **H**uc accedat q̄ ministri gratie reuelate/sunt per electionē/non hereditariaz vt olim successione. **D**ebent insuper liberiores q̄s olim/a seculari seruitute viuere. **D**ebent rursus in re familiarī minus esse solliciti. deditiq̄ minus auaricie seu rapine/thesaurizare volenti pro filijs et filiabus instar iude. quinimo pro nepotulis. quos vnus ē pontificibus datos a demonio loco filiorum/quos deus subtraxerat ab ecclesiasticis. querulus loquebatur. **A**ntē de queso que admodum hec tria/que sunt electio. libertas. vacatio. fundant rationabilitatem celibatus perpetui sacerdotum. **I**uncto q̄ nullus ad votuz sicut nec ad sacerdotium cogitur. nullus ante discretionis annos dum est arbiter sui. nullus qui non auxiliante dño sine quo nihil facere possumus votū suū possit implere. **T**ātūmodo volūtas bona assit cū gratia. nec ei desit vel obest sit/arbitrium. **Q**uod si cadant aliqui/presto est per p̄nias subleuator de? **D**eniq; o natura ne gloriaris adeo magnificans multitudinem hominū. quoniam melior est vnus timens deum q̄s mille filij impij. **M**axime si timor sit coniunctus anime continēti. cuius non est condigna ponderatio. que diligens mundiciāz propter gratiam labiorum habet amicum regem deum. **A**dde q̄ virginitas implet celum/secunditas carnalis/mundū. **D**eniq; tuus **A**restoteles policias instituens/notauit moderatam debere esse puerorum multitudinem. **Q**uod a nōnullis accipitur/quasi necandi sunt superflui.

De celibatu ecclesiasticorū

Quod practicasse grecos / comicus aliqui insinuat. Verum rectius intelligatur / vt sit hominū pars / generationi nō intenta / vacans altioribz. **S**oluitur p̄ inde que daz tua oppositio de virginitate. q̄ nō mediū tenet sed extremuz. Tenet vtiq̄ mediū quo ad nos. qm̄ obstat quādo oportet et quātū oportet. vbi oportet. oīm circūstantiāz qualitate pensata. put sapiēs iudicabit. **Q**uāobrem parce ire tue soroz natura. solerter aduertēs. q̄ p̄ celibatuz / salubriter p̄uisum est statui ecclesiasticorū de beneficijs viuentiū. Quibz si darentur vxores / si liberi nascerent / quis post eorū mortē suas pasceret vxores et filios? Non successor in beneficio: qd̄ sibi vix sufficit. Nō alius si nō casualiter. Et ita medicitate vilescerēt vel inedia fameq̄ pirēt. Attēto et hoc q̄ sacerdotes multi / sibi soli vix viuere satis habēt. quid si familiā addideris sūptuosā? **N**atura parca ire o sophia. Vis igit̄ vt siccis oculis. duro corde. visceribz cōgelatis. sine cōpassione. sine pietate p̄terea silentio. tuāz mearūq̄ p̄uaticationes legū mltiplicatas sup̄ numerz. **S**ophia Nolo equidē. S; pari federe tu mecum p̄uisione implores accōmodā. **N**atura Quem inueniā misera cōsolatorem? Quis tātis feret opem malis? Cur creata sum videre tāta mala mee sublimis creaturē? Que nūc cladibz et pestilentijs infecta depit. nunc bellis horridis attrita corruit. nūc per nō vsū vel abusū virtutis generatiue / p̄sus naturalissime diuineq̄ et p̄fecte / quasi sterilitate consumit̄ et arefcit. **S**ophia Desup̄ est puidus sup̄ omnia deus / cōmunis mihi tibiq̄ pater creator et rector. Sperandū de sua misericordia. cuius copie nō est numerus. petendū est ei⁹ subsidiū. querendū. pullandū. **B**eniq̄ p̄cipes populorū dum erūt cōgregati cū principe summo / vicario dei abrahāz / cōmonēdi erunt orandi cōtestandi / ferre p̄sidium rebus lapsis / hominū defectus reficere. deformata reformare. nominati circa tot propaginis obstacula. non afferentia deo gloriā. nō ecclesiastice religioni de corē. p̄pter tria que tue miscuisti querimonia. Quorum vnū est. nimia vouentiū maxime adolescentiū / multiplicatio. Alteruz celeberrima vtorū sine fructu legitime prolis / effractio. Tertiu; cōraminatio sacrorū. tueq̄ cōstitutionis abominanda

subuersio. **N**atura Cur non adijcis tollendum esse votum a sacerdotio. cum non sit ei diuina et essentiali vel inseparabili societate connextum. quicquid sit de monachis? **S**ophia **D.** quasi stet in non vouendo tota reformatio. quasi non peccent vxorati. Sed nec refert magnopere / si votum nequaq̄ sit annexū essentialiter sacerdotio / postq̄ ita cōiunctum sibi est. vt omnis illud suscipiens / nedum voueat. sed votum etiam solēner. matrimonii dirimens iam contractū / non minus q̄ in monachis. Sed nec plus habet dispensabilitatis vnū q̄ alterum. nisi q̄ facta monacho dispensatione / desinit esse monachus. quoniā status importat tria vota d̄ sui ratione. Sacerdoti vero cōcessa dispensatione voti / sacerdos tamen manet. **A**t vero hic non versatur reformatio principalis. sed per alia media. qualia nūc et hic aperire / non est consilium. **H**oc dicimus. q̄ de duobus malis / minus est incōtinentes tolerare sacerdotes / q̄ nullos habere. Sicut abutimur bonis dei: sic vitur ipse malis nostris ad electorum salutem. nominati in sacramentorum ministratione. quod olim figuratum est in pastu helye per cornos. in quibus peccatorum nigredo figuratur. **N**on expectet aliquis q̄ area dominice ministrationis / tanta possit sollicitatōe purgari / quin plures sint palee viciosorū vt luxuriosorū. inter quos latent et fouentur tanq̄ grana purissima / cultores castitatis. **Q**uis scit si plures nunc ecclesiastici custodiant in celibatu castitatem illibatam / q̄ si iuncti cōiugio / maritalem integre conseruassent? **Q**uis nesciat in multis et de multis de siderabilibus / facilius esse totaliter abstinere q̄ vsū moderari? **V**idit hoc epicurus assertor voluptatis. qui teste seneca dicit. **V**is diues fieri. **N**on diuitijs adijciendum sed cupiditatibus detrahendū. Similiter in omnibus eiusmodi. **V**is voluptuose viuere / non voluptatibus adijciendum sed cupiditatibus et concupiscentijs detrahendum. adeo vel diuitem vel voluptuosum fieri non in exterioribus situm est sed intra nos. **Q**uid q̄ non humana p̄sumptione regit ecclesia sed spūssancti directione. put omnia temp⁹ hnt? **F**uit ecclesia primitus sine dotatione temporalium. qualiter postmodū per **S**iluestrum

et alios sanctissimos / spū sancto largede-
dit. Sic aliquādo p coniugatos regebat
ecclesia / vt in antiqua lege. nūc p celibes in
noua. **C**oncludim⁹ tandē nos interea
cōtentos esse debere remedioꝝ postulatio-
ne. qualia qualiterq; tetigim⁹. vt tranquil-
le concorditerq; maneamus sorozio nexu
iuncte / natura cum sophia. **N**atura. fiat
precor ita. **F**init.

Carmen cōtra pul-

cruditinē corporis quomodo sepe ē occa-

Pulcer alet. decoloratus virget
Dolorius vt tibi sis. **T**amen audi.
Te speciosa ligant velut auri
Uincula. retibus et nimis artis
Stringeris / implicitus magis / ex quo
Roboris est vegeti caro candens /
Passio liberior virget omnis.
Subiuga fit ratio. iacet excoꝝ.
Te fleo. nam tua sorz miserāda. **F**init.

Opusculū eiusdeꝝ

contra impugnātes ordinē Carthusien-
quomō pauca in eis reperiantur miracula.
quali exinde viltiores censendi sunt.

Miracula cōmuniter fiunt ad
probandā sanctitatē illi⁹ qui
ea facit / de qua dubitat. **V**el
fiunt ad cōfirmandā et cōuin-
cendam infidelitatē alicuius
vel aliquoꝝ. **U**bi autē per scripturam sa-
cram vel euidentiaz / constat de sanctitate
talis persone / raro fiunt p illum miracula
quia iam habet aliquod genus probatio-
nis sue sanctitatis. **S**ic et iuri iste dicit
q; vbi vno modo legitime constat de intē-
tione partis / non requiritur vel exigitur.
imo esset supflūū aliud genus pbationis
ea. i. extra de probatiō. **E**t ideo martyres
de quoz; sanctitate nullus dubitat / raro
fecerunt miracula respectu alioꝝ. **S**pecia-
liter in vita. **C**onfessores vero plura. in vi-
ta et in morte. **E**t quo dubio antiquit⁹
confessores vsq; ad Siluestrum papam
publice non colebantur vt sancti. nec ali-
quis in canone misse est positus. cum ta-
men virgines. immo et corrupte mulieres
sed tamen martyres / ibi sint posite. sicut p
petua et felicitas. **I**nter ipsos confesso-
res sanctos / hec fuit differentia. **N**am
qui scripserunt multa ad fidei illumina-

tionem / et magna scientia et doctrina pol-
lebant / pauciora aut quasi nulla fecerunt
miracula. precipue in vita. quia habebāt
probationē sanctitatis / in eminentia do-
ctrine. **S**ic augustin⁹ gregori⁹ et similes.
Unde cum in canonisatione sancti Tho-
me de aquino opponeret / q; nō fecerat mi-
racula in vita / vel non multa. dictum fuit
per papam / nō esse curandū. **N**am tot mi-
racula fecit quot questiones determina-
uit. **A**lia quoq; inter confessores diffe-
rentia fuit. **N**am aliqui vixerunt in here-
mo in asperitate vite pseuerātes in pugna
contra vitia et temptaciones. elongati a cō-
uersatione hominū vsq; ad mortem. **D**i-
quā oderunt patrē et matrē. possessiones
et. et secun. sunt xpm. portantes crucem p
abnegationē sui et suozum iuxta euange-
lium / sufficit eis pro sanctitatis testimo-
nio verbū xpi. **S**ic et paulus primus he-
remita (respectu cuius Anthonius clama-
uit se solū monachi gerere nomen) nullus
legitur fecisse miraculū. **L**orius autē por-
tabat sibi quotidie panem p diuinā dispē-
sationem. sicut et **D**elie. **E**t ne in tam la-
ta materia diu immoret. tam martyres q; **B**
confessores. viri et mulieres / fecerunt et fa-
ciunt miracula / multas ob causas. vt scilicet
predicatio eozū et nomen **I**hu xpi in
quo tm̄ est salus / efficac probaretur. **S**ic
petrus claudū et per illū octo milia iudeo-
rum sanauit. illos in anima. istos in cor-
pore et anima. **S**ic et ceteri apli nō ad oñ-
sionem sue sanctitatis. sed ad exaltationē
nominis xpi. **A**liquādo ne predicatio
propter ministros contēnatur. eo q; inter
homines cōmuniter viuunt. sanctitatisq;
alia testimonia nō habent / ex doctrinarū
excellētia. sicut **N**icolaus. martinus. cete-
riq; pastores sancti. in populo conuersan-
tes. **A**liquādo ad cōfirmationē xpiano
rum nōdum plene in fide fixoꝝ. quia de fa-
cili abscederēt. vel saltem in fide errarent.
Aliquādo in certis mundi partib; ma-
iora et plura fiebant miracula. **T**um ppter
loci vel hominū qualitātē. q; ceteris paga-
nis et infidelib; erant p̄p̄inqui. et sic p cōse-
quens difficili⁹ inducēdi ad fidem et pro-
cliuiores ad recessus. aut q; ex paganis p-
pagari et sic paternas vsuetudines difficil-
lime reliquissent / nisi crebris signis robo-
rati essent. vel ppter eozū stoliditatē et rui-
ditatem. tam in morib; q; ingenijs ac sen-

Contra impugnātes carthusien.

sibus. vel alias innumeras cōditōes deo notas. **A**lij fecerunt signa in vita et faciunt. nec tamē ob hoc sanctiores imo peiores et damnabiliores (etiam euāgelio teste) sunt et fuerunt. Multi dicēt mihi ait xps. Domine nōne in nomie tuo pphetauim⁹ et demonia eiecim⁹. virtutes multas fecimus. Tunc rēdebo illis Amen dico vobis nescio vos vnde sitis. **D**iscēdit a me omnes oparij iniquitatis. Sic iudas traditor fecit signa. quia cū ceteris potestare accepit eijciēdo demonia et. Qui et reuerrebant gaudētes. **E**cce inquit xpo. **A**nā demonia in nomie tuo subijciunt nobis. **S**ed veritas eterna/nō esse in miraculis gloriandū ait. Nolite in hoc gaudere. In quo ergo magister bone/tuis electis ē gaudendū. Gaudete qz nomia vestra scripta sunt in celis. Unde iudas pditor/et filij iudeoz/et vsqz hodie multi eijciunt demones/cū tamē sint demoniacis forte deteriorēs. **S**ed vt xps ostendat nomis sui virtutē/et sacroz verborū que illi pferunt efficaciam. vel vt deuorariū precū in humilitate oblatarij erauditōrē se monstrat/hec fieri sinit. vel vt sanctorū suoz magnificet nomen et gloriā. in quoz ecclesijs vel corā quoz reliquijs/ista fiunt. vel alijs de causis sibi nonis. **N**on ergo appetēda sunt miracula que cū malis habent cōmunia. **M**iracula sanctū ostendūt. nō aut faciūt. **U**bi ergo nō est necesse ad confirmationē fidei. vel vbi hoies essent ingrati. vel vbi emendatio vite et dei gloria nō subsequit. aut vbi sancti ex testimonio sacre scripture. austeritate vite cū sancta cōuersatione. tpaliū abrenūciatōe. xpi imitatione. sine alia causa fm deū eozū sanctitas nota est. ibi (vt pmissi) miracula p homines expetere supfluum videtur. **S**i vero deus faciat miracula absolute. ipse nouit quare. cū etiam quotidie eius mirabilibz plena est terra. **P**robatio aut sanctitatis p miracula tm/plurimū est suspecta. quia (vt supra dictū est) malis sunt cōmuniā. et multa nō xpiane sed magice artis ostentamēta sunt que a simplicibz quasi sanctitatis miracula acceptant. **D**einde notandū qz in legis tpe/p moysen fiebant signa ingentia. quibus magi quidā per incantationes fecerunt similia. **D**ecem plagis/terra egipti fuit attrita. **V**irga/moyses diuisit maria. eduxit aquas de petra. **D**ominus populo

suo de celo pluit manna. **T**ransiuit populus sub Josue iordanis fluente. **S**onitum tubarum et clamore populi corruerunt muri Jericho. **S**ol non occubuit duoz dierum spacio. **S**uperqz hostes/lapides per grandes ceciderunt e celo. **I**n mandibula asini/percussit samson mille viros. **S**itienti/de molari dente eiusdem mandibule/egresse sunt aque largissime. **T**empore pphetarū/Helias mortuum suscitauit. **P**allio iordanem diuisit. **L**urru et equis igneis raptus est. **H**elizeus eodem pallio helie/pfatu flumē pro suo trāsitu siccauit. **S**ale aquas dulcorauit atqz secundas fecit. **H**itēti lignū in aquas/ferrū securis natauit. **A**amā syrū verbo dñi in iordane a lepra mundauit. eiusqz lepra Jesi adhefit. **M**ortuuz puerum suscitauit. **E**oz mortuo/cum p hostium fugam cadauer a quibusdā in eius sepulcrū proiectū esset. sacroz ossium cōtactu/reuixit. **I**nnūerabilia sunt alia miracula post creationē celi et terre. angelozqz et nihilo. et hois et limo. tam tpe legis qz pphetarū facta. sed illis temporibz et ant apra. plurimaqz eozū non solū corpalliter exhibita sed et magnis sacramentis obūbrata. sicut etiā miracula xpi que fecit in terris i ppria psona. **H**ec autē antiqua miracula/quadie in mysterio renouant in ecclia. que etiā tanto maiora sunt/quāto nō corpalia sed spūalia. **P**riū mai⁹ est iustificare impiū/qz creare celū et terrā vt dicit Aug. **I**tem quadie p dei gratiam ex nihilo scz peccatozibz/fuit angeli. et ex terrestribz fuit celestes. **D**are rubruz per qd sumeris egiptijs transim⁹/baptisma est. xpi sanguine rubricatū. quo euasis vitijs/celū introim⁹. **M**anna nō figurale sed reale edim⁹. **A**gnū paschalē xpm tollētem peccata mūdi/in veritate māducam⁹. **V**isus auditū gustū ceterosqz sensus et mēbra inuicē sanam⁹/cū ad verbū dei audiēdum. ad deū diligendū. ad ei⁹ pcepta seruādum. ad elemosinas dandū. peccata fugiēdum. celestia appetendū. atqz ad cetera dōplacita/alternatim puocam⁹. ac p h mortuos suscitam⁹. **H**ec sub breuitate ptra eos qui impugnāt ordinē carth. qz non fiunt in eis miracula. imo nec vellent. pot⁹ vero facientes occultarēt. sicut sepe reptū est. **Q**d aut silr dicit. qz nec habeāt canoniatū/nisi vñ. scz sanctū **H**ugonē. **L**inconien. ep̄m. **R**ūdeo qz nec idem/ex eoz;

volūtatē/sed regis Anglie z suoz instātia
est canonisatus. q̄s sanctissime fuit vite.
magnis miraculis claruerit. z procurator
carthusie magne/pfessusq; extiterit. **C**re
dendū q̄ est/ in infinitū plures mortuos
sanctos z q̄tidie mori/q̄ hi sint q̄ canoni
sati sunt. Neq; enī antiquit̄ canonisabāt.
sed ex certissima vite sanctitate/colebātur.
Ut b̄ia maria mag. Jobes bap. Apli. ce
teriq; plurimi. Sed ne passim ppl̄s in er
rore iret. eccleie censura/ canonisatōis mo
deramē adhibuit. Nam ppl̄s falso rumore
vel simulato signo vel naturaliu imp̄ssio
nū. quo circa corpa occisorū vel patibula
de nocte ardēt quasi cādele. ignar̄/ facillī
me seduci posset. vt latronē p̄ sancto hono
raret sicut i aliq; sanctoz legēdis factum
repiit. **V**irgo maria/ nullū legi i hac vi
ta fecisse miraculū: nec apli/ in euāgelij z
epl̄is. de ei⁹ sanctitate z vite excellētia/ mē
tionē fecerūt. nisi sicut p̄phete cecinerūt/ z
ganē pariturā xp̄m/ Ita illi eam peperisse
xp̄m filiū dei. **U**n̄ et p̄nti in hoc solo ver
bo q̄ eēt mater dei/ oēm xp̄s fuit excellen
tiā z sup̄minentā toti⁹ puritatis z sancti
tatis. sup̄ oēm creaturā corpālē z sp̄ūalem.
Querere ergo ei⁹ sanctitatē p̄ miracula/ nō
esset sane fidei. **N**ec miracula que p̄ eam q̄
tidie fiunt/ ad pbationē sue sanctitatis/ ex
hibentur. nec sanctitati ei⁹ aliquid addit.
sed ad manifestandā ei⁹ erga nos immen
sam caritatē z pietatē/ quā habet ad deuo
te eam implorātes z venerantes.

Contra impugnan

tes Carth. quō nō sit ordo cōfirmatus

Adhuc pleriq; eisdē impugnat
quō primo nō fuerit cōfirmat⁹
eoruz ordo a sede aplice. **E**st
plane cōfirmat⁹ z sepe. vt p̄z in
plurib; priuilegijs z ip̄is statutis. **T**a
men dem⁹ locū huic obiectioni. z sub pau
cis verbis dicam⁹ sufficere ad cōfirmatio
nem cuiuscūq; religionis collegij seu con
gregationis sp̄ūalis vite sanctitatē. hoc ē
in seruitio dei virtuosam p̄seueratiā. absq;
etiā approbatōe sedis aplice. **E**t hec ē ap
probatio seu cōfirmatio inuisibilis sp̄ū
sancti z ip̄ius vnctio que docet de omnib;
i. Jo. ij. **E**t hoc est qd̄ dicit Act. v. ca. **S**i
opus nō est ex deo/ dissoluet. **N**ec ecclesia
primitiua imo iam p̄ multos annos adul
ta/ his cōfirmationib; et approbationib;

utebat. **T**andē ecclia vidēs cōfusionē in
religionū multiplicatōe/ z heresum pullu
latione/ strictius admouens manū tanq;
mater sollicita/ reprobauit oēs religiones.
mendicantiū quatuor exceptis. **N**ecq; am
plius aliqua religio instituet nisi appro
batione sedis aplice. **D**e religionib; autē
antiquis/ nō legim⁹ aliquā approbationē
exp̄ssam/ sedis aplice. sed eoz vita sancta
ecclia sciēte/ z eis vt viris sanctis z appro
batis cōicante/ z multa z varia priuilegia
cōcedēte/ erat eoz plena cōfirmatio. **E**st
autē carthusien. ordo/ ceteris omnib; anti
quior/ exceptis B̄ndicti z Aug. ordinib;. **F**uit enī circa annos. xx. añ ordinē **A**ster
tien. z p̄ centū. xxx. annos ante p̄dicatores
z minores/ ceterosq; mendicātes. **F**inis.

Tractatus eiusdez

Cancellarij parisiē. de nō esu carnū car
thusien. cōtra eos qui eisdē ex hoc sta
tuto tanq; indiscretos z inhumanos iudi
cant. rationib; approbans indispensabi
lem apud eos seruari solitam carnium ab
stinētiā.

Epistola.

Egregio viro Johāni de gonnant
qui olim in seculo miles. nunc in
ep̄i seruitute cum preclara Car
thusien. familia militās illustrius. sius
Johannes cancellari⁹ indignus parisiē.
triūphum beatitudinis adipisci. **T**ua
sicut opinor meminit prudētia/ quē ad mo
dum ab inclito p̄ceptore meo nunc ep̄isco
po **L**ameracē. pridē postulasti/ vt p̄ tra
ctatū aliquē ex iure diuino z valida dispu
tatione cōpesceret ac reuelleret carnales. q;
cecis oculis ac spumanti ore latrant in re
ligionem carth. tanq; irrationabilis sit et
impia. ob p̄petuam eozū de non esu carni
um obseruantia. **A**ttēptauit hoc agere
idem p̄ceptor meus. cui in cancellariat⁹ of
ficio z in cathedra successi/ immerit⁹. non
tamē ad fundū difficultatis vsq; quaq; p̄
uenit. qd̄ agnouerim. plura enī sibi ingi
ter sup̄irruēbāt impedimēta. **Q**uāobrē
tui tueq; petitiōis nō imemor/ tandē aliq̄
sumpta occasione i vna ex lectionib; meis
conat⁹ suz. licet virib; imparib;/ satisfācere
pio z seruido religionis tue zelo. **D**ō si
p̄fecerim id qd̄ optauī/ gr̄as illi a q̄ omne

Tractatus

donū optimū et pfectū. si min⁹ attigerim/
suppleāt aut corrigāt. impfectū meum tui
fratres. p̄res mei. et alij p̄fundi sapientes.
Bene vale. mei memor in orationibz tuis.
Et si latini forsan eloquij non satis es
idone⁹ auditor. nolito cōqueri. qm̄ habes
copiā interpretū abūdantē. p̄dictos p̄res lo
quor. quoz genibz puolūt⁹ oronū suarū
suffragia/egēs et mendicus expostulo.

Incipit tractatus.

Orandis et mira est nobis Jo
hānis abstinētia et sobrietas
recitata cū dictū est. locustas
et mel siluestre edebat. **S**
borrere de facili solēt abstinē
tiā qui voluptatibz defluūt. quoz de⁹ ven
ter est. et sobrietas ab eis austeritas incul
pat. ex sua infirmitate viciosa/ i maloqz ra
dicata p̄suetudine/ alienā vitā merentes/
iudicāt mirabile esse aut sup̄stitiosum aut
indiscretū/ attenuare corp⁹ duris ieiunijs.
Lōcessis insup cibis quos de⁹ (inquiūt)
creauit ad p̄cipiendū cum gr̄atiāctōe/ irri
dent nō vtētes. **N**ō aduertūt aut capiūt
q̄s leta sit/ q̄s salubris et expedita/ et ex bona
cōsuetudine q̄s facilis et iocūda reddat. de
uotoz sobrietas: qui cū ap̄lo castigāt coz
pus suū et in seruitutē redigūt. Qui demū
corpali ieiunio/ vitia p̄primūt. mentē ele
uant. virtutes adq̄rūt et p̄mia. **S**ubinde
ista est infamis palma vicioz. et extrema q̄
rundā criminosoꝝ impudētissimaqz puer
fitas. sancta polluere. calūniari bene acta.
et que imitari nō p̄nt/ saltem volūt ea dete
stari. **H**inc blandit̄ iniquitas sibi. si de sanc
titate p̄sincerit p̄bram aliq̄d. si contra bene
viuētes/ infames sn̄ias ptulerit. et alieneyi
te reprobationē/ suam laudē et solamē esse
arbitrat̄. **A**epimur hanc carnaliū homi
nū infanz. tū in multis. tū notatim erga
venerabiles p̄res et fratres de ordine car
thusien. apud quos repit̄ sicubi in ecclia
quicq̄s vestigū reliquerit p̄dicāda illa p̄ri
scoꝝ patrū deuotio admirabilis feruor et
sua p̄pe modū incredibilis p̄tinētia. **D**os
nāqz carth. exagitāt nōnunq̄s imbuti sapi
entia terrena aiali et diabolica. dicētes con
tra caritatē denegare sibiūpis p̄sertim i in
firmitate positis/ esum carniuz. **V**ox ista.
vox plane illoꝝ est q̄ suspirabant ad ollas
carniū egypti. fastidito māna. **S**ubijit
itaqz pluries animū aliquid de hoc scribe

re vt temptare fundit⁹ eruere/ et cortice sub
lato medullitus p̄scrutari/ id qd̄ difficulta
tem affert in p̄nti materia. **N**ūc tandē oc
casionē sumpta ex p̄textu p̄nus lectionis
que de abstinētia loquit̄ Jobis bapt. co
nabit̄ idipm̄ pagere tenuitas ingenij mei
absolute quidē et breuiter. qm̄ veritas lux
est. et intuet̄ nūq̄ meli⁹ / q̄s dū nuda breui
tate monstrat̄. folijs aut faleris verboꝝ nō
magnope eget. obumbrāt ip̄am quādoqz
et offuscant veritatē potius q̄s illustrent et
expediant.

Erit igit̄ triplex cōclusio. vna dire
cte respōsalis. due sequentes diffi
cultatū nodos tangēt et euoluent.
De difficultates p̄cipue et summam due
sunt. vna de casu necessitatis extreme. alia
de infirmitatibz et abbreviatōe vite. **P**ri
ma p̄clusio. **P**ōt rōnabilit̄ in ordie carth.
esse lex v̄l generale statutū. vt null⁹ frater il
lius ordinis/ comedat vnq̄z carnes. imo et
si petat q̄ sibi nō ministrent. **E**t ad h̄mōi
obseruationē/ fas est disciplinā grauē con
tra trasgressoꝝ institui. **S**ecda conclu
sio. non obstat rōnabilitati p̄fate legis vel
statuti/ q̄ dabilis ē casus in quo frater car
thusien. etiā p̄fessus/ obligaret̄ vesci carni
bus et ali⁹ sibi ministrare teneret. **T**er
tia p̄clusio. abbreviatio vite corpalis aut
sanitatis debilitatio/ nō auferunt rationa
bilitatem p̄fate legis aut statuti.

Uadē p̄ indirectū prima p̄clusio
qm̄ nisi sic liceret generaliter ordi
nasse. nullo mō sentiendū est/ q̄ p
tanti t̄pis cursum sc̄z p̄ trecentos annos et
ampli⁹/ talis fuisset lex inter ip̄os carth. p̄
mulgata et seruata. inter q̄s tot hacten⁹ flo
ruerūt summe religionis et eximie discre
tionis viri. in iure civili canonico et diuino/ nō
mediocriter instructi. **N**equaqz insup tole
rasset illud ecclia. aliq̄n dedisset laqueum
suis fidelibz filijs. qm̄ eos dānabilit̄ er
rasse sc̄uisset. neqz t̄n eos ab errore reuo
casset. **A**liq̄n p̄retea nō laudassent vitam
talū/ sanctissimi viri. quē admodū deuot⁹
et circūspectissim⁹ Bern. ad fratres de mō
te dei eiusdem ordinis scribens/ eos col
laudasse repitur. imo et ad abstinētiā ml
tam inuitasse. oblectans fratres illos i hor
rendis frigoribz magne carthusie manen
tes. **R**ursum per directum sic arguitur.
Licitum est vni vel pluribus p̄ totam vi
tam a carniū esu p̄suis abstinere. quoniam

scia fecerunt plurimi laudabiliter et quoti-
die faciunt. Et ap[osto]lus satis innuit dicens.
Quod si esca scādalisat fratrem meū/nō mādu-
cabo carnes in eternū. Quod nō posuisset/si
non ponisset licite impleri. Potuit ergo ir-
rephēnsibiliter fieri lex sine statutū/q[ui] illud
licitū iugiter seruaret. qm̄ infra docebitur
nil obstare. quo min[us] illud fieri fas existat

Ceterū lex illa rōnabilis censenda est.
que religioni cōuenit. que discipline con-
gruit. et que saluti pficit. quēadmodū tra-
hiuntur ex dictis Iud. Sed lex talis de non
comedēdo carnes/est h[um]oi. put experientia
longa/doctrin[is] est. Etenim sub hac lege et p[er]
eam/religiosi viri et disciplinati et de salu-
te sua solliciti/vicerūt vsq[ue] ad senectam bo-
nam et plenā dierū in columen in aia et cor-
pore/pl[ur]iq[ue] in locis alijs plurimis vbi cō-
ceditur esus carniū ad saturitatē. Deniq[ue]
constat eos imitatores esse antiquoz pro-
phetarum et heremitarū helye et helize ac
Ioh. bap. alioz quoq[ue] sanctorū patruz/p[er]
egyptū olim degētū. Inter quos (put re-
fert Hiero. in eplā vna ad Eustochiū) nō
solū carnes sed et coctū aliquid comedisse/
luxuria erat. **P**ro cōclusionis hui[us] cor-
roboratione faciunt ea omnia que scripse-
runt de sobrietate et abstinētia doctores ca-
tholici. que plurima sunt valde. nec egent
hic inferi. Legat Hieron. in li. contra Jo-
uianū. vbi ex vetustissimis gentiliū hy-
storijs/sobrietate stabilit. Videat idē in
vitalp[er]m. Et Cassianus in suis collatio-
nib[us] et institutis. Et p[er]spiciū erit qualis san-
ctorū patrū imo virginū et mulierū absti-
nentia fuit et in sanitate et infirmitate con-
stanter mirabilis. Habemus de venerabi-
li paula cui in vltima qua obiit egritudine
sibi psuaderi non potuit vt vino modico
vteret. Proinde discretiores ciboz reuel-
lit Bernard[us] in omelia. xxx. sup. canti. Et
multa in hunc modū relicta sunt a sanctis
et celeberrime disputata. **D**eniq[ue] veri-
tas hui[us] cōclusionis/ex deductione sequen-
tium velut ex nubii[us] obiectarū depulsionē
magis elucescet.

Item scda cōclusionē vnū supponit.
q[ue] dabilis sit casus in quo frat[er] car-
nib[us] etiā p[er]fessus/obliget vesci carni-
bus et alius sibi ministrare teneat. Sup addi-
tur ad hoc q[ue] istud nō obuiat rōnabilitati
legis antedictę. Probat suppositū in casu
necessitatis extreme qm̄ dabilis est casus

infirmitatis/vbi medicoz exptoz iudici-
um/et scia fratris infirmatis/et alioz sibi
ministrantiū/dictabūt q[ue] ipse egror[us] absq[ue]
dubio moriet[ur] si non adiuet[ur] p[er] esum car-
niū. et edendo carnes cōualecat. **N**ec
satis esse videt[ur] ad negandū possibilitatem
necessitatis hui[us] extreme/illud qd̄ scripsit
quidā medicoz/mgr Arnold[us] de villa no-
ua/p[er] dissolutione dubietatis p[ro]p[os]ite. Sic
enim q[ue] in egritudine qualibet curabili/hu-
midū radicale sufficiēter restaurari potest
per vitella ouoz absq[ue] esu carniū requisi-
to. Decuasio non vsq[ue]quaq[ue] sufficit. nec
difficultatis radicez euellit. Stabit itaq[ue]
q[ue] languēs de quo est sermo/omne abomi-
nabitur vitalem cibum p[ro]ter carnes. aut ius
earū. et p[er]fertim vitella ouoz fastidiet. ita
vt comedere illa salubriter aut absq[ue] vomī-
tu nō valeat. **S**ed tamē ne cōtrouersia
aut calūnie materia in longū procedat da-
bo casuz possibilē/vbi aliquis carniū.
etiā sanus/moriet[ur] absq[ue] remedio/nisi car-
nibus vti p[er]sentiat. v[er]puta si deductus sit
in manus tyrannoz. vbi vel ex neq[ue]cia vel
aliūde/nihil p[er]mitteret sibi offerri ad vescen-
dum p[ro]ter carnes. Querendū est ergo in h[oc]
vel cōsimili casu necessitatis. an huiusmo-
di carnib[us] tenebit carnes comedere. et si sic.
habetur intentū. **S**i diceret aliquis q[ue]
potius eligere habebit mori fame. dicere
eundē oportebit et cōnti[ne]nti in seipm̄ manus
injiciet et erit suimet occisor. Juxta illud
vulgatū ambrosij Pasce fame morientē si
non pauidisti/occidisti. nec ad se min[us] q[ue] ad
alios p[re]ceptū hoc extendit. P[re]terea cō-
suetudo aut cōstitutio generalis ecclesie d[icitur]
non comedēdo carnes in die veneris/non
obligaret ad sui obseruationē in casibus
priorib[us] extreme necessitatis. imo nec ex-
cusaret aliquē ab homicidio. qui cū possit
saluare vitam p[er] esum carniū/se vel alium
mori spontanee p[er]mitteret abstinēdo. Se-
cludendo tamē semp casum grandis scan-
dali in fide. de quo dicit[ur] postea. Porro de
votis idem est argumentū. **E**st aut[em] fun-
damentū radicale p[re]t[er] rationis in hoc.
qm̄ a lege diuina/ nulla lex aut obligatio
pure humana. potest absoluere aut excipe-
re vel instituere q[ue] non obseruet. Sed hec
est lex diuina. Non occides. A qua lege/
non legitur per aliquod aliud diuinū ius
facta exceptio ista. vt pro obseruatione cō-
stitutionis aut obligationis pure hūane

Tractatus

supuenientis/cā transgredi liceret. et se mo-
ri sinere fas est. **U**nderclusus aliquis/ q̄
vovit non egredi/ videns aliquē in extre-
ma necessitate famis aut piculi mortis/ si
non exeat et succurrat cum possit/ pro occi-
sore criminabit. quāto magis si sibimet in
articulo mortis vel talis necessitatis sub-
uenire cōtēpserit. **P**roinde cōfirmatio
eorū que dicta sunt sumit ex hoc q̄ nulla
cōstitutio/ p̄ra caritate potest robur obri-
nere. qm̄ lex pro caritate semp̄ fert dū bene
fertur. q̄ est p̄cepti finis et plenitudo legis
fm̄ aplm̄. Est aut̄ contra caritatē/ cum in
deteriore vergit exitū/ se vel alium dimit-
tere mori modis tactis/ quādo ex cōcessio-
ne divina licitus ad vitā patet exitus. De
niḡ p̄ceptū inferioris seu p̄stitutio/ p̄iudi-
care possit p̄cepto superioris. dei videlicet
subennis. ne quis se perimat. qd̄ q̄ falsum
sit nō videt nemo. **O**bjiciet forte aliq̄s
de machabeis qui prius elegerunt horri-
dam mortem perpeti/ q̄s carnib; suillis ve-
sci. **S**imiliter de quibusdā alijs in veteri
testamento et nouo. qui vel ad exemplum
virtutis. vel ad evitandū dei iniuriā. vel p̄
castitate seruanda. aut in vltionē inimico-
rum vt samson. semetipos p̄merūt. **S**z
ad multa istoz/ responderet Aug^o. diffuse. i.
de ciui. dei. **Q**ui^o finis finalis est. q̄ nisi ex
reuelatione divina/ aut ex speciali in sin-
ctu dei/ dispensante/ habet enī de^o potesta-
tem vite et mortis/ nō potest quisq̄ man^o
licenter sibi injicere. q̄suis de castitate ser-
uanda specialior est difficultas/ que tange-
tur inferius. **D**e machabeis in sup̄ alia est
ratio. qm̄ lex diuina/ ipsos tūc obligabat
non comedere carnes porcinas. **I**deo fa-
tendū est/ q̄ citius mortē q̄ esum talem de-
bebant eligere. **N**on enī transgrediēda est
lex dei/ pro corp̄alis vite saluatione. **S**ec^o
est nūc vbi talis legalis observatio cessat.
Secus p̄terea vbi non cōsurgit obligatō
nisi ex cōstitutione pure humana. **I**ntelli-
gite vigilanter q̄ dico de cōstitutione pu-
re humana. **S**unt enī quotidie leges de
malefactorib; occidēdis. sed nō sunt solū
humane. imo fundamentuz principale et
auctoritatis robur/ sortiunt̄ sa lege diuina
iubente vt populus suus tollat maluz de
medio sui. et mēbrū qd̄ scandalizat abscin-
dat. **N**olo tamen dicere/ q̄ iudices possint
pro quolibet peccato/ ad arbitriū suū licē-
ter mortē statuere. aut statutā infligere. sic

de furto mere simplici/ deducit quidaz do-
ctor. **L**eterū lex diuina habet. **N**on for-
nicaberis. nō piurabis et similia p̄cepta.
Idcirco quāntūcūq̄ posset aliquis prolo-
gare vitam suā per fornicationē aut p̄ piu-
rium/ nullus ad talia consentire debet.
Sed instabit aliquis rursus et dicit q̄
omnia vota et leges omnes de quib; loqui-
mur/ fundant̄ in lege diuina. in hac scilicet
Redde altissimo vota tua. **E**t humane in-
stitutiones in illa auctoritate p̄latis data.
Qui vos audit me audit et. **E**t itez. **Q**ue
dicunt facite et. **R**idēz q̄ in talibus votis
aut legib; positivis. **I**sta semper exceptio
subintelligit̄. nisi vbi cōtra dei superioris p̄-
ceptum cuius finis est caritas/ militarent
Inde emerit consiliū istud. **I**n turpi vo-
to/ muta decretū. **N**ō si aliquod votūz fie-
ret aut aliq̄ lex iuberet ab hominib; absq̄
omni exceptione tali expressa vel implici-
ta/ irrationabilitatē manifestam et non to-
lerandā/ lex et votum p̄tineret. **Q**uo pacto
sic/ quonia; euenire possent casus/ qui legē
dei in sui observatione violarent. put sup-
ponit declaratū esse satis. **E**t arbitror illd̄
quod in hac scda cōclusionē supponi dice-
batur/ dabile esse scz casum in q̄ frater car-
ib; sibi. etiā p̄ofessus/ obligaret vsci car-
nib; et alius sibi ministrare teneret. **E**t iste
casus est necessitatis extreme. seu per infir-
mitatē. seu p̄ p̄is aut locis aut tyrannidis
importunitatē contigerit. **I**sta in necessi-
tas quo pacto posset forsā nō sp̄ obliga-
re ad vtendū carnib; p̄sertim in casu gran-
dis scandali. sequens cōclusio declarabit.
Nūc accedam^o qd̄ reliquū est in hac cō-
clusionē argumentis stabilire. vt declara-
mus ea que dicta sunt sup̄ isto casu necessi-
tatis extreme/ nō obuiare rōnabilitati le-
gis vel statuti carib;. de nō comedēdo car-
nes. **P**ro quo rememorādū est/ q̄ ad h̄
nullū votū exp̄ssum h̄nt. sed est dūtaxat q̄-
dam ordinatio siue institutio positiva. ne
hoc quisq̄ eoz p̄sumat attētare. qd̄ si fece-
rit/ subiacebit discipline ordinis. et certas
penas illic exp̄ssas sustinebit. **E**t ita fuisse
olim institutū apud quosdā alios ordies.
vt apud fratres p̄dicatores sub pena car-
ceris referēte quodā accepi. **A**ddē vñ
circa qd̄ p̄sens difficultas versat̄. et quod p̄-
cipue causat apud nōnullos scrupulum.
Fateor itaq̄ q̄ null^o casus in ordinatione
predicta excipitur. neq̄ casus infirmitatis;

neq̄ alterius necessitatis extreme. **Q**ue exceptio si facta fuisset/ apponeret plures digiti or̄i suo. q̄ nunc in ordinationem talē oblatrant. **S**ed respondeo: q̄ exceptio hāc addere nequaquē oportuit. imo nec cōgruū fuit. **Q**uod non oportuit ostenditur p̄io q̄ lex naturalis et diuina sufficienter excipiunt. **A**nuqd̄ leges omnes tam ecclesiasticę q̄ diuine/ q̄uis ferātur vniuersaliter. suscipiunt tamen exceptionem. put̄ a pho. traditur. et ex earūdem inspectione cognoscitur. illam vero exceptionem cōtinuo ad legem subiungi/ nulla est necessitas. s̄ nec eiusdem expressio requirit̄. **Q**ue est ratio? **Q**uia plerūq̄ hoc est impossibile. **M**irum et plerūq̄ sup̄flūū. p̄pter numerosa/ et infinitam particularium circūstantiarū emergentium varietatem. **R**ursus exceptio que sufficienter datur intelligi aut aliunde satis trahitur nō eget exprimi. **S**ic ē de casu extreme necessitatis respectu legis aut cōstitutionis de qua loquimur. **T**rahitur quippe talis exceptio a lege diuina et naturali quantum sufficere debet. **Q**uoniam per similitudinē ad alias leges conditas/ vbi similes subintelligunt̄ exceptio/ nes/ instruitur quilibet etiam parum doctos ita posse et debere fieri circa institutōnem presentem/ quantumcūq̄ generaliter lata sit. dummodo illam que subintelligenda est exceptionem per expressa verba nequaquē excludat. **S**i enī diceret cōstitutō illa/ q̄ in nullo casu/ etiam cuiuscūq̄ necessitatis extreme liceret comedere carnes sub mortali peccato. nescirem fateor cōstitutionē istā ab iniquitate defendere. **S**ed ita non esse docet textus institutionis quē inspexi. vbi nec obligatio fertur sub pena peccati mortalis. sed solummodo sub pena discipline ordinis. **N**ec etiam casus talis necessitatis extreme secluditur. **I**nterrogati siquidē eorū aliqui excellentes viri p̄ me ipsam/ quid agerent vbi in deserto aliquo vel carcere nihil haberent p̄ter carnes ad vescendū? **R**esponderūt se comesturos fore absq̄ omni scrupulo p̄iusq̄ se mori pmitterent. **A**udite narrationem. **C**ontigit vnū ex carth. dum equitare/ in tantam semel famē et sitim incidere q̄ de sanguine equi sui biberet ne periret. aliud quippe q̄ tunc sustentare non habebat. **D**elatus fuit hoc ad reliquos fratres/ qui necessitatez circūspecte attendentes que legem nō ha-

bet/ eundē absq̄ disciplina vel quauis pena velut innocuum susceperūt. maxime q̄ sufficienter constare poterat omnibz de necessitate sua. alioquin fortassis subiacuisset discipline ordinis. non quidē ex culpa propria. sed ad euitandū scandalū aliorū. ne deinceps licentiā et exemplū alij traxissent ad comedendū carnes pro libido. **D**e ruisset autē frater ille/ illam disciplinā ordinis humiliter et innocenter tolerando. quē admodū sentiunt doctores de illo qui per ecclesiasticā censurā cogere tur habitare cū illa que ad veritatez non est vxor sua legitima/ quāuis ita decerneret ecclesia. q̄ non de occultis sed de manifestis determinat. **C**asus alibi est exp̄ssus. **S**ic dico. q̄ non esset quāq̄ incōueniēs/ innocentē carthusiē. pro esu carniū aut earūdem ministracione/ discipline ordinis ad aliorū terrorem et regule inuiolabilitatē subiacere.

At uero dicit aliquis. **C**ur non exp̄ssus est et exceptus casus iste necessitatis extreme? **D**ici iā et repetō. q̄ illud fieri nō oportuit vt probaui. imo nec cōgruū apud eos fuit vt deduco. **S**ensus certe hominis q̄ proni sunt ad malū ab adolescentia quātūcūq̄ in freno et chamo constringant̄. vix edomari p̄nt quin effluant et effrenes fiāt. **D**um ergo paruula eis aperitur rimula licentie/ aut frenum eis tantisper laxatur/ fiunt confestim occasione assumpta ex ipsa licentia deteriores. **O**mnes enī deteriores sumus licentia vt comicus dicit. **Q**uāobrem si casus aliquis fuisset/ in institutione prefata cōcessus exp̄sse de comedēdo carnes. formidandū erat ne paulatim succedentibz tempibz magis ac magis dilata fuisset et extensa h̄mōi licentia. et tandē pl̄ ad voluptatem q̄ necessitatez deseruisset. **T**otum hoc declarabūt amplius sequentia. et experientia teste defenditur.

Tertiam postremo conclusionem **A**posui q̄ abbreviatio vite corporalis/ aut sanitatis debilitatio/ non tollunt rationabilitatem prefate legis aut statuti. **N**on penitus inutiliter tractantur hic esse arbitror et declarandū/ quem admodum licitum est agere multa siue temporalia siue spiritualia sint/ per que et in quibus abbreviat homo vitam suā. aut infirmitatis debilitatem incurrit. **S**cludo tamen in primis q̄ int̄rio talis hominis citius nature consumentis cursum

Tractatus

Id est periodū etatis sue/ non seraf directe et immediate super eo quod est abbreviata/ re vitam suam. vel corpus in egritudinem trahere/ tanq̄ super sine principali. aut q̄ non fiat pro sine prohibito ⁊ nequā. quē admodum multi desperatozū ⁊ fortunas suas ferre non valentiū/ fecisse leguntur. ⁊ vt stoycorum error facere consulebat. In hoc siquidem casu tales grauiter peccant et per leges merito debonestantur. Dic habet quoq̄ veritatis locum illa Hieronimi sententia. q̄ non refert si quis per immoderatam abstinentiā se paulatim interficiat/ aut subito. ¶ His premisis probō quod assumptum est. Licere scilicet plerūq̄ abbreviare vitam suam/ in varijs occupationibz studijs ⁊ artibus. ¶ Ad oppositam enim assertionem sequuntur absurditates innumere. inter quas illa non mediocri est. q̄ quilibet teneretur vacare studio medicine. aut medicozū consilijs atq̄ regiminibz continue vti deberet. Quare sic? Constat nempe q̄ ex ignorantia medicinarum preseruariarum ab infirmitate. ⁊ conseruariarū sanitatis. et omissione insuper medicinalis regiminis irruimus in crebras egritudines. et vite abbreviationem incurrimus. ¶ Rursus quilibet obligaretur desistere ab operibz et actibus/ ex quibus veniunt cōmuniter debilitatiōes in corpore. ⁊ eiusdem corruptio velocior su bsequitur. presertim dum tempora sunt intemperata/ ⁊ ex nimio gelu vel estu feruido discrasiant armoniam debite sanitatis. ¶ Quid proinde? Sic certe agricolē colere terram. opilio pascere gregem. vindemiator vvas colligere. ruralis falcare fenem vel segetes/ cursor legationem exple re/ desisteret. Et ita passim in omnibus huiusmodi penalibus operibus ⁊ debite vtilitudini non parum aduersis/ valebit argumentū. ¶ Ceterum posito isto: ꝑdem narentur omnes diuites qui delicatis ac preciosis alimentis/ non occurrant morbis pauperuz. si semper modis omnibus licitis et possibilibus/ sit sanitas in se vel alijs de necessitate seruanda vel egritudo pellenda. ¶ Porro cui dubium esse potest quin militaris exercitatio secum plurima accumulēt corporis incommoda. nunc in ipso belli apparatu. nunc in tentorijs aut castris. aut sub diuo. demum in ipso hostili conflictu. Quis neget in his abbrevia-

ri vitam multipliciter corporalem? Quid enumerem labores estus frigora famem sitim. curas. vigiliās. et vulnera. quibus ipsa plerūq̄ vita funditus extinguitur? Quis tamen dixerit propter hec repelli a militando reges et alios reipublice rectores tanq̄ iniuste agant et in seipos manū iniiciā. ¶ Deniq̄ de ipsis mercatoribus quid dicturi sunt nostre positioni aduersantes. d̄ quibus ait Flaccus. Impiger et tremos currit mercator ad indos. Per mare pauperiem fugiens per sara per ignes. Quis non videat q̄ tam ipsi q̄ innumerales huiusmodi. hec et similia agendo patiendoz/ vitam abbreviant? Quis nesciat q̄ egritudinibz varijs atteruntur. Verū tamen spalia solūmodo numeramus/ ꝑ quibus adipiscendis. cōseruandis aut recuperandis/ non dico infirmitati sed vite periculo et morti/ licenter nos exponim? ¶ Concludamus igitur arguentes a minori ad maius q̄ pro bonis spiritualibus adquirendis. cōseruandis. aut recuperandis seu restaurandis. vel pro malis depellendis/ non est quolibet illicitum vel irrationabile similia perpeti. Quāobrem ipsi carthusien. p̄nt subijci regule vel statuto/ ad cuius nihilominus obseruationem/ sequitur quādoq̄ abbreviatio vite corporalis vel debilitatio sanitatis incurrit. ¶ Sed opponet forte scrupulosior aliquis ⁊ queret. si liceat omnino medicinam spernere? Si preterea in enumeratis temporalibz exercitijs/ fas sit qualitercūq̄ ⁊ quocūq̄ vitam consumere. Et si sic dicatur sicut dictū fuisse videri potest/ licebit cuiilibet absq̄ vitio temprandi deum/ omnibus se ꝑculis morbozū ⁊ mortis improuidum obiectare. Istud vero nondum quisq̄ dixit. Respondeamus dicentes. q̄ in p̄senti materia sicut ⁊ in reliquis omnibus/ obseruare conuenit prouerbijs illud poeticum/ a Terentio cōmemoratum. Ne quid nimis Quod Oratius plus expressit dices. Est modus in rebus sunt certi deniq̄ fines. Ultra quos citraq̄ nequit consistere rectum. Hoc dicit phus describens virtutem esse in medio. non quidem indiuisibili. sed in certa latitudine prout est signum ad sagittam. ¶ Quero qualiter accipiendum sit medium huiusmodi/ si quisq̄ vltius pergat inquirere? Respondeat pro me idem phus q̄ medium illud est quo ad nos ⁊ vt

sapiens iudicabit. Neq̄ enī potest aliter sub generali regula vel arte notificari tale mediū. Idcirco virtus quā multa gignit experientia/certius q̄ ars sola/tale medium coniecturat. Et q̄ attendit particulares circumstātiās omnes/darius et solidius operatur. quāq̄ ars et doctrina multā afferat comoditatē. virtutis exercitiū querētib.

Sufficit ergo nobis p̄ nunc verificasse id q̄ assumptum est. et ostendisse q̄ mediū sobrietatis et abstinētie in proposito nro non sic indicabitur a sapiēte q̄ omnino debilitatio corporis et omne discriminē mortis: seu male valitudinis/euitetur.

Sed veniamus ad bona spūalia. bona virtutum: postq̄ locuti fuimus de bonis spūalib; vbi longe minus videretur excusabilis p̄ adq̄sitione earūde; abbreviatio q̄ntalibet vite corporalis. Enumerem⁹ ergo aliquas radices causas vel rōnes spūales/pp̄ter quas licitū ē vite huius moribūde detrimentū subire vel pati. **E**t primo quidem ad obediendum deo. Deinde ad satisfaciendum pro peccato. Rursus pro iuuamine caritatiuō proximi. **P**eterum pro euitatione grauis scandali. Porro ad adquirendum virtutes in se vel in alio. **E**t ad extremum pro extirpatione vitiorum et carnis ad spiritum subiectione. **C**onstat enim quo ad primum q̄ obedientia potest licite impare vt homo subeat mortem corporalem pro fide sustinenda. exemplo martyrum. vel vbi deus homini reuelaret. quē admodum de samsonē et alijs multis sentit Augustin⁹ de ciui. dei. **H**abet enim deus vite et mortis imperium. **A**ddo adhuc q̄ etiam vbi non obligaretur quis seipm̄ prodere qui queritur ad necem quoniam xp̄ianus est. potest tamē in casu/publicis tyrannorū aspectibus p̄sentare se/et spontaneē morti tradere se. in attestatiouem et laudem fidei sue. **S**ic enim plures et martyribus fecisse narrantur. qui vel non cesserunt persequētibus. vel eos cum potuissent/ nulla vi a se repulerunt. vt sancta legio **T**hebeorū. aut deniq; veritatem eis inuitis et furentibus/vltro publicauerunt. **A**t tamen necessaria est in hoc loco consideratio particularium circumstantiarum et vinctio spiritus. docens quando tybi hoc fas existit. **S**i enim hoc fieri semper liceret/nec fugiss; christus nec dixisset apostolis. **Q**um vos persecuti fuerint in vna ci-

uitate/fugite in aliam. **S**ecunda ratio sicut et sequentes/rei accomodabilior est quam agimus. **S**atisfactio itaq; et iusticia/sepe iubet multa fieri/per que abbreviationem sequi vite perspicuū est. **V**ideamus hoc in iusticia forensi. et penitentia publica. tam in carceribus q̄ in alijs vindictarum et punitionum modis innumeris. per famem. per sitim. nuditatem. cilicium. verbera. exilium. reclusionem: in aere pestilenti et feculento. et per similia horum pro peccatis enormibus. **I**n foro etiam penitentiali quotidianum est. **E**t quis in dubium reuocat/quin liceat istas punitionum afflictiones/ deuota voluntate suscipere. et susceptas/pro satisfaciendo iusticie et deo pro peccatis laudabiliter tolerare. **E**st quorundam opinio de condemnato iuste ad mortem/per suspendium p̄ carcerem aut famem / q̄ potest absq; delicto subterfugere/ si nihil obstat euasioni sue. cuius oppositum/non improbabiler tradunt alij dicētes q̄ manere tenetur. ne violet iusticiam et sententiam publicam in se latam. **N**ihilominus quocunq; modo se habeat veritas de obligatione ad vnū istorum vel ad alterum/neminē dubitare arbitror quin condēnatus aliquis talis ad extremū supplicium/meritorie posset nō fugere/cum pateret exitus liber per negligentiam custodum. et potest vltro subire et expectare sententiā quam scit a se meritam et a iusto iudice fulminatā. **S**ed et videri posset non esse penitus improbabile/hominem criminisum/posse adiudicari vt seipsum per se puniret quē admodum per alios iustissime fit. siue per mortem siue p̄ famis inedia. **E**t hac consideratione forens et publice iusticie/rationaliter colligitur iustificatio religionis cath. immo et alterius austerioris. **C**ur enī non poterit aliquis peccatorū suorū et flagitiorū conscius/que demeruerunt mortem eternam. imo et temporalem si publicarentur. cur inquam non poterit talem rigorem vite/a suo iudice secreto cui confessus est impostum tolerare. aut consultum suscipere. quam q̄ multo minus preuideat se victurum et infirmitatibus fatigandum. **L**egat Joh. heremita montis synai. qui climacus dicitur. in illo gradu scale mystice. in quo d̄ penitentia loquitur. **R**efert profecto stupenda. et forte magis admiranda q̄ imitanda

Tractatus

super voluntario carcere quorūdam deus placare sibi volentiū. Ex horum p̄spectio ne sedula. liquet q̄s rationalis sit. p̄ peccatoribz/ carthusiensū in viuendo seueritas. imo ⁊ pro iustis. quatinus deo satisficiāt pro peccatis p̄rijs vel alienis. tempe miscōie. ne seuerius puniat incōpabiliter ille purgatorius ignis aut gehēna. **T**ertiam rationē assignauim⁹ caritatē erga p̄imum. Potest nimiruz caritas fraternalis imitatrix esse ep̄i. qui peccata nostra ip̄e tulit. ⁊ languores nostros ip̄e portauit. Sic venerabilis ⁊ sanctus paulinus Nolane vr̄bis ep̄us/ pro filio vidue duram seruitutem barbaroz sponte subiit. Sic venerabilis sanctulus/ pro diacono morituro semet prebuit mortis discrimini. Sic deniq̄ olim fieri ⁊ nunc in ecclesia quotidie p̄spicimus. Nam ⁊ ob hanc precipuerationem/ fuerunt religiones institute ad satisfaciendū pro peccatis fundatorū. ⁊ generaliter omnīū. Sunt nempe aliqui in statu plangentīū. sicut alij in statu actiuoz iuxta varietatē donoz si ⁊ officiorū corporis ep̄i mystici que distribuit sp̄s sanctus prout vult. Si fas ē ergo (sicut fas est immo merces magna) pro aliorū delictis satisfactionē in corpore p̄prio sustinere/ licebit vtq̄ consequenter vitam in hoc exercitio breuiare. **L**audatur imperatoris illius iusticia ⁊ caritas. qui pro filio vidue ad excecationem amboz oculoꝝ ad iudicatio/ oculi vnius saluationem in filio proprio/ alterius oculoꝝ suozum iactura redemit. **C**ollaudatur postremo illius amoris pax ⁊ vinculum insigne apud pb̄i losophos. vbi vtreq̄ amicorum vicissim pro altero concertabat occumbere. Simile de virgine quadam Antiochena ⁊ milite tractat Ambrosius declamatorie. **C**ur ergo careant preconio ipsi carth. cur non magis attollantur laudibz super eozum caritate. q̄ quādoq̄ a proprijs peccatis immunēs ⁊ expurgati. nihilominus ferūt super se crimina alioꝝ. in abstinentijs et infirmitatibus plurimis. et quodāmodo animā suam pro alijs ponunt. **C**ollaudādi profecto sunt. obtreccatores eozum op̄probrio digni. presertim si ecclesiastici sūt. **N**az que impietas est/ eos illud in alijs inculpare quod suū deberet esse officium/ exercere scz semetip̄os in talibus abstinentijs et si non omnino taliter pro salute fidelīū

et diuina placatione promerenda ⁊ aduersis potestatibz debellandis. **N**az arma clericozum/ sunt ieiunia. plancus et lacrimae. **C**eterum in quarta ratione posuimus euirationē scandali. **P**ro quo nō dico mala valitudo sed ip̄a etiam mors sub eūda nōnunq̄ est. **A**udiamus ap̄lm. **S**i esca inquit scandalizat fratrē meū/ nō māducabo carnes in eternū. **S**it fm̄ hoc aliquid positus in vltima necessitate famis/ coram idolatris. non alijs cibis vesci permittunt eum q̄s idolothicis. nūquid non subibit talis prius mortem famelicus/ q̄s comedat in scandalum sue fidei. apud idolatras. aut apud fratres xp̄ianos simplices. si ex hoc esu pati scandaluz probabilit̄er formidetur. **P**uto insuper apostolum magis ad euirationem scandali pusillorū q̄s ad p̄p̄iam corporis refrenationē aspexisse cum dicit. **C**astigo corpus meū et in seruitutem redigo. **C**ur hoc agis **P**aulē. **H**e inquit cū alijs predicauero/ ip̄e reprobis inueniar. **H**olo dicāt auditores mei. **I**ste plenus ventre/ de ieiunijs predicat. **I**ste repleta bursa aut arca argento auro ⁊ vestibus plurimis. frugalitatē nobis liberalitatēq̄/ ⁊ indumentoz p̄citatem suade re conatur. **D**edic⁹ est. curet primo seipm. **V**ideris hic magistri ⁊ fratres/ q̄s necessaria est amplior vite austeritas in p̄dicatoribus p̄latis ⁊ curatis q̄s in alijs. et si non ob aliud/ ad hoc tñ qz alioquin efficac̄ reddunt verbū suū. aut oblocutiones a subditis suis patiunt. **N**ec excusant penitus. q̄s uis edomitā sentiāt carnē suā. aut si ob inde pati vite carnalis dispendiū p̄mescāt. **A**raducam⁹ nūc ad rem que tractat rōem h̄mōi. **S**it aliquis carth. vir p̄bat⁹ in vltima egritudine cōstitutus/ a qua liberabitur si carnis vtaf. ⁊ sciat hoc ip̄e seu per reuelationē seu p̄ medicoꝝ finalē attestationē. seu qz tale est suū dictamen p̄scie. **A**diuertat nihilomin⁹ quē ad modū veri simile est/ qz comestione sua/ fratres alij v̄l p̄sentes vel absentes ad quos fama volauerit scandalifabunt. tum qz insolitū ē. nū quia nō sufficienter erūt informati de casu necessitatis sue extreme. **D**eniqz qz tēptabuntur vehemēt̄er ad exemplū illius assumere sibi carnes in cibis. etiam preter et extra necessitatē extremaz. **F**ormidabit p̄inde vir h̄mōi non absq̄ ratione/ ne rigor ordinis paulatim laxatus/ tandem fundit⁹

evanescat neq̄ remedij loc⁹ habeat. Que ratio: quia nimiruz semel lapsa religio (vt expti scripserūt) nunq̄ aut vix repari pōt. Noua facilius a fundamētis conderetur: p̄nt quēlibet sup hoc certū reddere aliena facta multarū religionū. que ab initio summe discipline fuerunt. sed p̄ licentias ⁊ laxationes primit⁹ modicas/deinceps maiores/in hanc tantā effrenationem corruerunt vt nihil plus abstineant a secularib⁹ nulla in silentio. in ieiunijs. esu carnium. et alijs disciplinis diuersitas inuenitur. in tantū quidem. vt apud multos stupor sit. si cum professionis sue ⁊ voti integritate ⁊ statu salutis/tales viuere arbitrent. **S** relinques alios sibiip̄is. Quero si carthusien. ille quē loquimur/teneatur aut salteziure possit in casu nostro abstinere a carnibus/dum talia pie recogitat. reuoluit ⁊ formidat. **E**stimo plane neminē sane intelligentium vnq̄ dubitaturū/quin hoc possit. ⁊ plures spero dicturos fore q̄ ad hoc pro scandali vitiatione obligatur. **S**iqui dem plus est anima proximi q̄ corpus/p̄prium aut esca. Quanto plus ergo estimā de sunt tot anime p̄sentes ⁊ future. imo tota carthusien religio. tota seueritas. totaq̄ disciplina. **U**t quid probatus vir/pro modicis vite diebus iam velit nolit pituris/tale religioni sue discrimē afferret. **U**t qd̄ preterea pro restauratione membri pereūtis ⁊ paulo post necessario deserturi/totuz corpus mylticum in ceteris saniorib⁹ mēbris detrimentū patietur. **Q**uomodo dabit totum vite florem pro fratrib⁹ iste/q̄ tanta cupiditate particulam egram ⁊ marcidam/cum eorum nocumēto retinere conatur. **N**on est ad extremū fidus miles et strenuus ille/ qui plagas suas statim resoueri aut sanari querit/ cum totius sui exercitus deordinatione periculo vel strage. **P**uto certe gloriosus ille confessor martinus/non fecisset in hac re scrupulum. qui suadentes corpus in vltimo agone constitutum/stramentis mollioribus confoueri/magna grauitate cōpescuit. **S**inite inquit fratres sinite. **E**go si aliud exemplum vobis relinquo/peccauit. **E**sto q̄ homo singulari voto perpetue alicui⁹ abstinentie constrictus/soluere illud pro vltima necessitate deberet. **E**sto similiter q̄ carthusien. aliquis ad hoc teneretur vbi sufficienter sibi constaret de nullo subsecu-

turo fratrum vel ordinis scādalo: **N**ihilominus quia rarissime ⁊ quasi nunq̄ circūstantie tales pariter cōcurrūt apud carthusien. potuit cū omni rationabilitate ferri suuz generaliter de non comedēdo carnes statutū. **N**ouissime sermonē abbreviat⁹ tractemus simul postremas duas rationes. acquisitionē sc̄z virtutū. ⁊ exterminium vitioꝝ. propter quas debilitare corpus ⁊ abbreviare vitam/plerūq̄ fas est. ⁊ aliquando necessitas. **P**roposuit salomon a vino abstrahere carnem suam. vt animam suam transferret ad sapientiam. **D**aniel ⁊ ceteri p̄phetarū vt diuinis reuelationibus essent idonei/pene sup̄ vires corpus sub abstinentia macerabant. **A**mpius tradunt in cōtemplationib⁹ experti non posse animā ab egypto tenebrose carnalitaris nisi per desertum fortis cōtritionis carnalis. corpaleq̄ abstinentiā faciat non solum a sup̄fluis sed a multis etiā necessarijs. **A**d hoc traduci potest etiā illud **B**reg. **N**emo potest app̄hendere qd̄ supra ip̄m est. si prius nescierit mactare quod est. **B**ernard⁹ hoc in seip̄o ⁊ p̄prio corpore expleuerat. qui p̄ter hoc in egritudines perpetuas inciderat. **H**anc esse causam opinor p̄cipuā: cur tanta est raritas ipe nostro/eorum qui cōtemplationis arcē ascēdant ⁊ illic stent. **E**xigit quippe ad hoc/ sobrietatis non illa t̄mō que seruat mandati ⁊ peccatum eximit. sed multo asperior ab initio atq̄ rigidior. **T**ribulationes itaq̄ corpis dilant animā ad sup̄iora. ⁊ ad inferiora ne dilabatur stringunt. **S**ic nō inueniēs anima vbi sue affectionis pes dilatef aut quiescat. quoniā inundauerūt a que tribulationis sup̄ terram sensualitatis/ regredi cōpellitur cū columba ad interioris arcaz quietis. **Q**ui vero ieiunij talis atq̄ tribulationū ceterarū asperitatē/ a se iugiter repulerit/mirabor si non expertus erit eleuate cōtemplationis. **A**rsi non assidue per ima serpet eius animus. contētus cōmuni mō cognitionis aliorū sicut a cōmuni ritu viuendi vel ad tempus non semet abducit. **V**ideris ergo quantū seruit cōtemplationis virtuti in qua felicitatē p̄hi posuerūt/ ipsa victus asperitas. **P**orro quid aget fortitudinis virtus. quid zelus animarū: quid spes. quid fides ⁊ caritas. vel vt ipse in hominib⁹ generentur vel genite conferuentur. augeant ⁊ roborentur. **E**stimo non

Tractatus

magnipēdent corporis iacturā / dūmodo per eā finis suus habeat. **C**eterū attende tibi quid debeas aīe sanitati et curatio / nī a vicijs. quādo vt corpus redimas / ferum patieris et ignē inquit Naso. **D**icerent aliqui. sed nō determino. q̄ p̄ euitatione doloris nimij aut deformitatis / fas est alicui morbū mēbrī incuratū relinquere: ex quo tamē morbo dimisso / breuiaret vita. **H**ec abbreviatio quāto rōnabilius tollerabitur ad euitandos dolores nō momentaneos sed pro vicijs puniendis sempiternos. **A**ddamus q̄ consuetudo naturaz imutat vsq̄ adeo / vt venenū cibī esse possit. **M**ultos iam audiui alteri religionis. quibz in egritudine vsus carnū cōceditur dicentes abominatiōe eis fieri et nauseaz si carnes gustent. **M**alūq̄ iugiter carere. tantū valet in eis cōsuetudo. quā phs alteram dicit esse naturā. **E**sto deniq̄ q̄ ex esu carnū proueniret in casibz predictē necessitatis / plangatio qualiscunq̄ viuendi quis nouit si deterior ex hoc postmodum egritudo et lassitudo sequet̄. **A**udi simile. **E**ssent aliqui potiones quedam medicinales vtpote laxatiue satis idonee pro p̄senti statu patientis. dissuadent illis fidi medici. ne ex vsu talium / pigra et segnis in futurum reddatur natura. **S**ubinde credamus exptis. **A**sserentem itaq̄ audiui vnū de **A**rthusiensibz virum plane doctissimū. q̄ plures numero morerent̄ aut egrotarent in eorum religione / si carnibus vterentur. **C**ausam addebat q̄ vigilię et solitudo et quies ceteraq̄ deuotiōnis huiusmodi exercitia / digestiōnem impediunt. et ita cruditatem quāsdā in stomacho relinquūt. **A**ddo aliam q̄ vix aut raro / tempant̄. et sobrie / inter hec gule incitāmēta versarētur. **N**am cur ob aliud sapiens vnus medicorum dixit / plures occisos gula q̄ gladio? **Q**uod si nullus diceret / tamen experientia loquente cognoscitur. **E**t aliunde pretere rea religiosi et rurales a carnibz imo et a vino et a ceteris gule blandientibz cibis longe factis / senectam maiorem sepius attingunt q̄ alij voluptuose et opulente talibz enutriti. **P**reponderant scio ille que animam reficiunt cause quas diximus vt defendatur sobrietas. tamen ita loquendum fuit carnalibz qui carnalia p̄ferunt. **I**ta eorum iniquitatē mentiri sibi / docere debuimus. qui abbreviatiōnē viuēdi alijs obij-

cūt pro crimine / suā vitā frequentius et o deus quāto indecētius nequius et sordidius sua voracitate et ingluuie macrant suffocant et necant. **Q**uoniaz in multis escis (iuxta sapientis verbū) multa est infirmitas. **E**t fm̄ pprietatē virgiliani verbi. multos etiam viuos vinū somnifq̄ sepeliuit. **P**ostremo quid eradicatio viciōsarum libidinū in seipo feruentiū fieri suadet. qm̄ nonnulli quia occasiōnē prestabat alijs luxurie sua pulcritudo / seipos lacerabant in facie. aut cum suis piculis ingentibz exules aufugerunt. **Q**ulgata est ioseph historia. necnon benedicti bernardi et similibum. **R**eperitus est mihi insup vnus sanctoruz patrum. qui vt elationem ex suis viribz cōsurgentem cōpesceret in anima / magnis a deo precibz obtinuit. vt demoniace passioni corpus subiaceret. **N**ō euagemur vltterius in materia latissima d̄ adquisitiōne virtutū et amissionē viciōzū. stringatur sermo ad virtutē vnicā castitatis. et questione questione veluti clauū clauo retinēdamus. **Q**uero ab aduersarijs si vouere liceat perpetuam castitatē. **N**on ita impudenter desipiunt vt hoc negent. **N**on negabunt insuper quin dabilis sit casus necessitatis extreme / quo vela tyranno aliquo vel p̄pter abūdantiā obsceni illius humoris putrescentis (vt fieri potest) piculabit̄ vita eius qui vouit castitatē si nō sumat ab ope carnali remediū. **P**eto ergo si talis non dico fornicari vel adulterari sed m̄rimonialiter vxorem assumere / et eam carnaliter cognoscere possit et debeat. quoniaz hoc agendo diuturnius viueret vt supponitur. **S**i m̄ deat q̄ votū castitatis impedit m̄rimonium cōtrahendū / etiā in illo casu necessitatis extreme. **Q**uero primo **U**n hoc habet vt cū votū illud humana iūmō voluntate emissum fuerit. ac p̄inde p̄cepto illo diuino nō occides quo pacto potest obuiare. **I**ta enim prius argutū est in sc̄da conclusiōne. **R**ursus potest sibi a papa cōcedi dispensatio cōtrahendi. qua dispensatiōne facta / nunquid vxorari tenebitur pro licito vsu carnali saluatiuo vite sue. aut si poterit subire mortem ne castitas sua virginalis aut vidualis depereat. **S**i primum nobis donent / cur non ita dicere possumus q̄ non obstante causa necessitatis extreme aut superioris auctoritate / potest perpetuo voueri certa sobrietas sicut et castitas.

Si vero dicant iuxta cōiorē opinionē/ q̄ talis etiā non vouens/ possit licite pati mortē pro p̄seruatione castitatis p̄petue. quāuis hoc pati nequaquā obliget. Velles desiderare vt nobis darent diuersitatis rationem in castitate et sobrietate. quare non vtrōbiq̄ erit similis hui⁹ diuini p̄cepti transgressio. Non occides. nunquid talis p̄seueranter castus ī casu nostro/ ita seipm̄ punere dicendus est interpretatiue. q̄ ad vī tam seruandā patet eidē licitus exitus per matrimoniū. sicut de p̄seueranter abijciente carnes nobis opponunt. **D**iceret for- tassis q̄ nulla est ponderatio digna conti- nentis anime fm̄ sapientē Vinculū in su- per matrimoniū non tempale est sed perpe- tuū et multa secū fert in cōmoda. Tribula- tionem inquit aplus habebūt h̄mōi. Ho- lo hic p̄nāciter p̄tendere. nec in alterutrā partem fix. et ferre sn̄ia. nolo. qm̄ quicqd̄ dicat pro nobis est. Nam si mors p̄ castita- tis virtute tolerat/ vbi etiā sine delicto pa- teret euadendi libertas/ fas est p̄ virtutis adeptione vel p̄seruatione/ vitā non soluz̄ abbreviare. sed etiā vltro p̄dere. qd̄ hic p̄ bandū assumebam. **S**i vero mors vsq̄ quaq̄ declināda esset in casu necessitatis talis. et tamē votū castitatis nō indiscrete factum fuit quanq̄ talē casum non exeme- rit/ cōvincit similitudo q̄ statutū de absti- nentia a carnib⁹/ rōnabiliter factū vel latū est. etiā si nulla sit exceptione p̄ expressa ver- ba vallatuz̄ put in sc̄da cōclusionē dicebat

R **C**ōmmutecāt ergo obtrectatores qlibet cōtra sanctā carthuse sobrietatē. quin po- tius venerent ipam tanq̄ imitatricē Joh- baptiste abstinentiā. fm̄ p̄ntem lectionis nocte tertiū. tanq̄ insup̄ sanctorū patrū re- p̄sentans exempla atq̄ vestigia. **A**ceptet p̄terea. tanq̄ satisfactoria p̄ suis alienis. q̄ delictis ex magno iusticie atq̄ caritatis ze- lo. **C**ollaudet etiā velut p̄ficiens alijs ex- emplo et merito. **D**eniq̄ suscipiatur quasi generatiua virtutū. tam moralium q̄ intel- lectualium et vitiosarū cupidinum poten- ter repressiua. **N**unc ad medicos cōuer- sus obsecro et obtrector eos p̄ salutē anime sue/ quatinus artem suā que est de meden- dis corporib⁹/ arti artium que est regimē animaz̄ nequaquā ope vel cōsilio dānabili anteponāt. sciant et obseruēt. qm̄ sicut ani- me corpus/ ita medicinā theologie et mo- rali scie/ sicut architectonice. subijci equuz̄

est seruire et ancillari. **A**d nullam idcirco sanitatem corporis/ medicus aspirare debet modis aut remedijs/ anime salutē contra- rīs. alioquin abicitur arte p̄pria. et deum in se et in proximo grauiter offendit. **C**au- tum ergo et virtuti consonū dent suis egro- tantibus. p̄sertim religiosi consiliū. **C**au- neant nedum sanare corpus alienum stu- dent. saucient animā suam et alienā. aut ne deo irato/ vtrunq̄ corpus et aīa pereat. **S**i altissimus et terra medicinā creauit si- cut affirmat sapiens/ non impugnent que- so deum per donū suum. **A**udiant medici eiusdem sapientis consiliū vt orent deum vt prosperent in manib⁹ opera eoz̄. **S**ic enim fm̄ eiusdem pollicitationē/ discipli- na medici per quā se suāq̄ artem deo subij- cit/ exaltabit caput eius. **A**d nouissimū nolo putet me aliquis p̄ dicta quecūq̄ p̄ce- dentia/ secludere velle discretionis virtutē in abstinentia vel seruanda vel assumēda. **S**cio itaq̄ et sic patres determināt/ q̄ ad deteriore exitum et cui minus est remediū/ trahit abstinentia indiscreta q̄ edacitas im- moderata. **D**ec autē discretionis virt⁹ nun- q̄ melius q̄ in humilitate et obedientia fr- uatur. dum videlicet p̄prios sensus deserit et alieno prudenti et exp̄toz̄ cōsilio/ p̄mpre- paret atq̄ subijcitur. **D**ec autē obedientia discretionis mater/ vbi meli⁹ q̄ in religio- num p̄fessorib⁹ locum habet. **I**llic inuigi- lat superiorū exercitata discretio. vt suā vni- cuiq̄ pro qualitate p̄ditōnis loci aut t̄pis abstinentiā limitet et mensuret. ne qd̄ pro diuino officio sancitū est/ tollat illud aut notabiliter impediatur. **S**ciunt q̄ corporalis exercitatio ad modicū vtilis est/ nisi p̄ q̄n- to iuuat pietatē que ad oīa valet. **S**ed **S** postulat a me forsan aliq̄s min⁹ instru- ctus. quid potissimū in abstinentia ne imo- derata sit prudens rector attendit. **R**ūdeo q̄ non labores. nō vexationes. nō proin- de abbreviationē istam vite corporalis. tantū cōsiderat/ quantū ne sensus efficiant̄ hebetes ac stolidi/ per excessiua in ieiunio aut fletu abundantia. et vt non ex p̄nti ra- tionis iudiciū euertat. sensib⁹ etenim vehe- menter lesis/ leditur exinde rationis vsus propter cōnexionē mutuā pro statu p̄nti sensus ad intellectū. **S**it p̄cedo quantū libet abstinentie rigor. dūmodo sana et in- tegra sensuum viuacitas et iudiciū ratio- nis imperturbatū maneat. salua erūt oīa.

An liceat grauato debitis

Atuero si cōtra hanc sensuū z rationis in-
tegritatem aliquis supior a subditis extor-
quet abstinentiā etiam in die veneris san-
cta. etsi nō pro impari potentia tolerandi
(qm̄ nō omnia possumus oēs) ille dissimi-
liter onera abstinedi diuidat singulis put
opus habent. **A**ffirmo q̄ iam non discre-
tor sed destructor. non tutor sed tortor ha-
bendus est. z tanq̄ perniciofa pestis decli-
nandus. **N**az quid fit in subito lesa semel
ratione ex sensuū p̄urbatione? **R**eddit si-
quidem hebes. asper. attonitus. z intracta-
bilis. velut aīal brutus. nec iam rōnis vsu
ducitur. sed furoris z insipientie cuiusdaz
bestialis impetu circūa giratur z raptatur
Ruit postremo in hanc desperate p̄ditio-
nis foueam. vt sibi sapiens videat qui sto-
lidus est. se ducem esse vult qui cecus est.
et qui p̄rii inops est z salubris cōsiliū/ alie-
no p̄sus obedire recusat. **C**ur ita? qz iam
ambulat in magnis z mirabilibz super se.
Jamqz reuelationibz insolitis et miracu-
lis faciendis se cogitat idoneū. **J**am som-
nia. iam fantasias omnes portētuoas/ p̄-
visionibz autēticis acceptat. **J**am deniqz
nisi misereat ex alto deus p̄xim⁹ est cor-
ruere e monte illo ad quē angelus ascēdit
et descendit diabolus. **V**ideris q̄ necesse-
saria sit in rectoribz pia discretio z discreta
pietas. que subditos velut cithare cordas
nec mollescere nimis sinat nec lentescere p̄-
desidiā. nec supra modum tendat ne r̄-
pantur per stoliditātē z insipientiā. **P**p̄
profecto plenū difficultatis. plenū pericu-
li z multe vigilię. sed meriti grandis z lau-
dis excelsę. nec deerit pie postulanti bz vi-
ctio spiritus que docet de omnibus. **E**x
his ad extremū perpendere fas est. q̄ peri-
culosa sit indiscretis solitudo. quia cū ceci-
derint/ non habent subleuantē. **S**ecus in
religionibz bene institutis reperit. **N**ec
habui que dicerē super questione proposi-
ta de non esu carniū. quanq̄ breuitatis
amor/ quedam intacta z quedam inpra-
ctata deserere cōpulerit. **N**ec est laudabi-
lis z ab indiscretionē libera sanctorz patz
abstinentia. quaz etsi peccator z secularis
imitari non valeo/ aut non satis volo. ve-
neroz tamen in alijs. amiroz z colo. venerā-
dam insuper colendāqz libens denunciatio
et libera voce defendo. **S**pero equidez ex
hac pia sedulitate/ fructū orationū suaruz
mibi profuturū apud illū qui iussit ne gra-

uarentur corda nostra in crapula z ebrieta-
te. dñm nostruz **I**hm xpm qui est benedi-
ctus in secula seculoz **A**mē. **E**xplicet
Sequitur quedaz
propositiones excerptę de lectione cancel-
larij parisi. Anno dñi. **M**.ccc.ccc. apud san-
ctum **V**ictorem. occasione cuiusdam du-
bitationis in facto vnius militis carbu-
sienis.

Conuertamus nūc sermones
ad decisionē p̄dicte dubitatio-
nis l̄alis/ de vellicatione spi-
carum alienarū per discipu-
los xpi. an scz illic furti vera
ratio. z ex sequenti ad restitutionē fuerit
obligatio. **I**ntroducitur hec dubitatio qz
l̄alis est. **E**ryt inquisitionibz aliquibz no-
uiter factis fiat aliqua satisfactio. de obli-
gatis ex furto vel mutuo. si p̄ religionis in-
gressum sint imunes a soluēdo. **S**up-
ponam⁹ in primo descriptionē furti. **F**ur-
tum est contrectatio rei aliene/ inuito dño
Hec est succincta et generalis furti descri-
ptio. cui⁹ declaratio patere poterit ex corollarijs
sequētibz **S**upponēdo qz dominiū
rerū est duplex. vnum diuinū. aliud huma-
nū. **D**ominū est duplex naturale z ciuile
seu politicū. **D**e primo scriptū est de deo.
Domin⁹ vniuersoz tu es. **D**e altero dicit
apls qz oīa nostra sunt. **E**t xps. **P**rimum
querite regnū dei z iusticiā eius. z hec oīa
adijcient vobis. **D**e tertio scribunt ipse le-
ges ciuiles z canonicę sicut etiā scriptura
sacra sepe p̄memorat. **P**rimū fundator
in titulo creationis z gubernationis rerū
Scōm in titulo caritatis z iusticie. **T**erti-
um in regulis legis ciuilibz z canonicę post
peccatū. **D**icam⁹ ergo veluti corollaria
de declaratione/ z declaratiua p̄secutione/ qz
deo approbante vel iubente detentionem
vel cōtrectationē cuiuscūqz rei/ nullū com-
mittit furtū ab eo qui talem se habere scit
approbationē. **S**ic excusant filij israhel/ a
furto dñi spoliauerunt egyptios. **E**t intelli-
gitur dñi talis vti⁹ z mouet in hac spoliatio-
ne/ auctoritate legis diuine. non p̄pria libi-
dine rapiendi. **D**icam⁹ vltra. qz in abu-
su cuiuscūqz rei contra legē dei/ p̄mittitur
aliquo mō furtū. qz fit quedam p̄trectatio
rei aliene q̄ scz est ipsi⁹ dei. inuito eo. i. p̄tra-
dicente z vetante. **S**equit⁹ qz quilibet
iust⁹/ pōt vti re qualibet/ sine furto. et hoc

utendo fm leges ipsius caritatis. qz fm ea est dñs omnium omnia possides zc. Da op positi. iam fieret extra caritate. in cui? titulo fundat hoc dñiuz. ¶ Sequit qz omnis peccator qui abutit creatura / dici pot fur cotra quemlibet iustu. qz abutit re iustorum ipsis nolentibz huc abusuz. ¶ Sequit qz utens re que a nullo pro tunc possessa est ciuilliter / no est ex eo fur censend. qz qd nullius est occupati cocedit. ¶ Sequitur qz utens re qua quilibet habet p derelicta vl tanqz p derelicta fm interpretationez iuris / non est dicend fur. Et hic fundat ratiobilitas pscriptionis z iusta detentio rei q prius fuit aliena. Iusta in qua nedu in foro pntentioso sed cocientie. ¶ Sequit qz utens re aliqua in casu necessitatis extreme / no est censend fur. quia no fit hic contractatio inuito dño fm iuris diuini z naturalis. imo z ciuillis interpretatione. Concedunt eni in casu necessitatis oia esse coia put in textu pnti sufficiter fundatum est. ¶ Sequit qz utens re modici precij q qsi pro nullo reputat / no debet cenferi fur. qz no iudicat qz dñs hoc no velit / aut no velit si hoc sciret. Attendit aut modicitas p ciz fm psonaru z reru z tempoz z aliarum circustantiaru qualitate. aut fm iuris aut dictaminis recte rationis interpretationem quia qd vni parū esset alteri multū reputatur. ¶ Sequit qz apli non pmittebat fur tum in vellicatione spicaru. qz res modici precij erat. eos in sup excusabat necessitas deniqz dño sciente z volente hoc fiebat. nā dñs oim ipe erat xps. ¶ Sequit qz detentor rei aliene / dñi no habet rem in sua potestate vt illā restituat. sed vel vi alterius vel aliunde factus est impotens. ille no dñi tunc detinere inuito dño. Ius eni interpretat qz dñs non debet velle obligare tunc istū ad impossibile pro tpe quo est sic impossibilitas. qz nec deus sic obligat ad impossibile legi aut diuine debent cetera conformari. Et hic fundatur quomō potest absolui in foro cocientie quis obligatus ex furto / absqz hoc qd statim restituat. dñi tamē habeat ppositum de restituendo tpe z loco iuxta qz aderit facultas in toto vel in parte. ¶ Sequitur qz detentor rei aliene / si non restituat illā dum restitutio cederet in p iudiciū z damnū manifestum creditoris / non est fur appellandus. vt si non reddat gladium furioso. Nam restitutio que pro

caritate instituta est / cotra caritate milita re no debet. ¶ Sequit qz detinēs rem alienam / detinet eā inuito dño fm iuris naturalis z ciuillis interpretatione / dñi habet sufficienter vnde statim reddat. differt nihilominus restitutione in p iudiciū vel in dñum eius cui debitor est. patet qz alteri facit qd no vellet rōnabiliter sibi fieri. Itē qz aliter paret illa q maxime seruāda pferēdaqz est ciuillis cocitatio / si pateret via defraudandi creditores. et si non redderet in casu tali vnicuiqz quod suū est. z hoc in toto vel in parte. Nec aut est fundamētalis ratio quare doctores z leges ponūt / qz seruus z obligatus ratiocinijs publicis / no pnt libere pferi z hec eadē in casu nostro se ostendit. nec valet allegatio de diminutione status sui. qz iam no esset status conseruatio. sed destructio z destructio / si ex bonis alienis fulciri quereret. ¶ Sequit qz sicut fama que est vita quedā ciuillis / non potest sufficienter pecunia mēsurari quia sunt diuersoꝝ generū. Et sapiēs bonū nomen plus amat qz thesaurū. sic iniusta ablatio fame / no ppe pntet sub furto sed excedit ipm. Hoc ptra detractores deo odibiles z ptra sparsores libelloꝝ piffamatoriorū. Sic inferri posset de auferente vitā liberi hominis vel vxozē alterius. z ita de reliquis. ppter quod furtum ppe no dicit de illis sed de re que in possessione cedere solita est. ¶ Sequit qz obligatus alteri ratione furti vel ratione pecunie mutate / no potest rōnabiliter se reddere scienter z sponte impotentē ad satisfaciendū vel soluendū. patet qz aliter peccaret ptra legem tam naturalē qz diuinā z humanā de restitutione ablatoz vel debitoꝝ. solutione et de reddēdo vnicuiqz quod suū est. z de no faciendo alteri quod sibi noller fieri. Nec valet hic allegatio qz ad frugē melioris. et altioris vite vult p gredi. qm no sunt faciēda mala / vt bona cueniāt. nec aliquis ditandus est cuius iactura aliena. ¶ Sequit qz obligatus p dicto mō / non vouet licite aliquid absolute vnde reddat ppetuo impotens satisfacere / no habita licētia vel p sensu illius cui manet obligatus. vel nisi aliud de pateat pbabiliter modus ad satisfaciendū potest tñ vouere sub p ditione vt quātum in se fuerit. aut alio tali mō. Patet quia reputaretur hoc sibi vel in fraudem vel in dolum. quēadmodum de seruis expresse

An liceat grauato debitis

leges cōdite sunt. Secus vbi nescienter et quādā bona fide cognoscere votū emittit re qd tunc apparebit dū ad insinuationes mali/protinus resipiscet. ¶ Sequitur qd obligatus vt dicitū est/nō est admittēd' ad professionē faciendā in aliqua religione. nisi religio. p se vel alios se obliget ad satisfaciendū pro sic profitēte. Et ita rationalis est et stabili iure tam diuino q̄ naturali et hūano fundata consuetudo que petit a pfiteri volentib' si liberi sunt et a debitis absoluti. Contra quā institutionem si professio querat fieri p fraudes vel dolum profitentis/religio manet libera vt posterius eundē abijciat. Si autem religio sic ipsum obligatus/ prece vel precio scienter admiserit. videt ad solutionē obligata iuris interpretatōne. et si facultas suppetat ad hoc cōpellenda. p̄sertim si quicq̄s a profitente suscepit. ¶ Sequit' qd taliter obligatus si voueat absolute vel profiteat religionem/ ipse nō ducit lege spūssancti sicut videtur dicere Ray. et sui sequaces. Nec ē in hoc minor rō. imō forte maior de obligato ad psonā singularē. q̄ de eo qd reipublice ligat' est. Patet qz spūssactus non instigat ad peccatū et ad furtū et ad agendū contra p̄cepta decalogi vel legis naturalis. vñ et talis professio esset oblatio deo de furto vel rapina et de substantia paupis quasi qd victimat filiū ante patrē. Et alibi. *De qui edificatis syon in sanguinib'.* Verū est qd obligatus reipublice vel ratione vsurarius vel aliunde/ potest in casu a gerente officium reipublice absolui vel licentiari. sicut potest fieri de obligato sub incerto. vbi restitutio vaga que in pios vsus habet fieri sola requirit. Et hic fortassis fuit intellectus aliquoz/ qui oppositū ad ea que dicimus vñ sunt posuisse. ¶ Sequit' qd obligatus modo dicto/ vouens intrare religionē/ debet differre voti executōez/ quousq̄ creditorib' satisfecerit. Patet qz alias impletio voti/ vergeret tūc in deteriore exitū. sicut dicit doctores de habēte patrē in necessitate constitutū. cui prius tenet provide re de necessarijs q̄s votū religionis vñ emitat vel emissum adimpleat. ¶ Sequit' qd obligatus modo dicto plus impedit stante tali obligatione religionē intrare/ q̄ obligatus alteri solo voto vel iuramento. Patet quia si quis iurasset sponte dare alteri centū florenos et vellet intrare religionem

posset hoc facere nō soluendo centum florenos. quia mutaret iuramentū vel votū in melius. Secus est vbi cōsurgeret obligatio aliunde ex furto vel pecunia mutata. Et fm hoc forte possunt concordari doctores aliqui qui videntur contrariari in hac materia. specialiter Sanctus Thomas scōda scōde questu. vlti. ¶ Sequitur qd obligatus ratione furti vel cōmodati/ si nō habeat vnde reddere de bonis. tenetur per industriam aut laborem suū si potest/ adquirete vnde satisfactiōne possit implere. etiam vbi viuendū esset in statu longe inferiori quā status religionis existat. Non enim omninū est volare ad alta montana consiliorū/ impeditis hac vel illa occasione alis ad hoc requisitis. Alioquin/ cur nō similiter poterit seruus ratiocinijs publicis obligatus religionem libere profiteri. vel ad sacros ordines promoueri. quod tamen omnes negāt. ego nō satis intelligo dissimilitudinis rationē. ¶ Sequit' qd si neqz de bonis suis neqz de industria sua/ poterit iste sic obligatus vnq̄s satisfacere. vel in toto vel in parte et hoc probabiliter appareat. ipse potest auctoritate vel de licentia iudicis publici/ religionem intrare. Patet quia potest cedere bonis suis eadē auctoritate. quoniā inanis esset actio quā inopia debitorum excludit. Et hoc intelligendum adhuc videtur/ vbi persona est libera. et vbi non currit lex vel consuetudo qd non habentes vnde soluant/ luant in corpore. Quemadmodū habemus in illa muliere. cuius duos filios creditor rapuerat ad vendendum pro satisfaciendo sibi. Et sic forte accipitur illud sapientis. *Qui feneratur mutuum/ seruus est feneratoris.* Obligatur enim talis ad laborandum etiam personaliter vt pateat sibi facultas ad soluendum. Nec debet sibi fingere leuiter qd in laborando patiat' detrimentum salutis anime sue. Nam in religione forsitan ex obedientia magis habebit circa publica et male allicienda/ laborem exercere. Similiter nec valet allegatio qd liber est. et qd persona liberi hominis non potest pecunia compensari. quoniam talis in casu sic se seruum fecit. qd non solum potest in carcerem trudi sed vitā priuari sicut suspendia docent furum. Rursum notetur historia vidue que venit ad Melizeum dicens. *Ecce creditor venit vt*

Tollat duos filios meos ad seruendum si-
bi. quarti regii quarto. **S**equitur q sic
obligatus ut dictu est si facit aliquid vnde
renunciet bonis sue successione. aut si di-
stribuat bona vnde pauper z inhabilis p-
petuo ad soluendū remaneat. facit quidez
stulte z iniuste aqud deum z fm conscientia
nihilominus apud forū publicū poterit
hec renunciatio seu distributio quandoqz
valida reputari. quia nec fertur iudiciū ta-
le nisi de manifestis. nec impbant illic ea
que non possunt de fraude seu dolo cōuin-
ci. Et h est laqueus valde magnus. si talis nō
inuenerit hoies esse bone fidei illos quibz
bona sua credendo vel donando dereliquit
Postulat tamen equitas communis z bo-
na fides publica. vt talis apud iudices re-
leuationem aliquam sup hac querela si ad
eos deducta fuerit inueniat. **P**rimo qz ta-
lis non erat vsquequaqz liber vt faceret de
re sua quod volebat. cum maneret obliga-
tus ratione furti vel mutui. **D**einde. talis
si professionem attenuauerit facere. nō eo
ipso perdidit ius succedendi ad hereditatē
iure propinquitatis euenientem. cuz ptes-
sio nulla fuerit. ipso iure. presertim reclama-
te. z cōtradicente rationabili cōsuetudine
religionis sibi notificata et exp̄ssa. et ex cō-
sequente deficiente cōsensu mutuo religio-
soz. quem ad hoc requiri nemo dubitauit.
Sequit q si obligatus hoc modo
religionē vouerit fraudet creditores suos
facit quidem stulte z iniuste. **V**idet nihil-
ominus eidem p̄sulēdū q vota religionis
quātū poterit etiā foris manens impleat/
laborādo apud creditores z alios. q liber
fiat mundo. ac deinde subiiciat collum su-
um christi iugo. **P**rima pars nunc dedu-
cta est. z patet aliunde p̄spicua ratōne. qm̄
tota vna religio non debet minori gaudere
privilegio/ q̄ aliquis ad religionē illā
admittendus. sed religio illa manet semp
obligata ad solutionē debitorū que cōtra-
xit. nec excusat eū p̄fectio vite iam professe
ergo nec alium excusabit p̄fectio vite p̄fite
de **A**dde q olim fuit error p̄demnatus pa-
risius vnius dicentis. q p̄ sustentatione
vnius pueri habilis ad litteras sacras/ li-
tebat spoliare diuites aburētes diuitijs et
dare tali pro spe proficiendi in republica.
Vide autem si non proximus sit error di-
centium q licitum est non soluere credito-
ribz debita ratione furti vel mutui/ qua-

tinus homo transferat se ad vitam altiorē
Hoc enim quid aliud est q̄ creditores re-
bus suis spoliare. **S**i autem dixerit ali-
quis. nonne talis intrando religionem ce-
dit bonis suis omnibus et ita satisfacit.
Aduertat qui hoc dicit quid est cedere bo-
nis. et sub qua recipitur qualificatōe ap̄
iudices. **J**urat enīz cedens bonis suis/ q̄
si venerit aut venire potuerit ad pinguior-
em fortunam/ soluet in toto vel in parte.
ita q̄ quicqd lucrari vel habere deinceps
potuerit. sit adquisitum suo creditori. q̄ si
sponte se reddat impotentem videre facile
est q̄ peierat. **T**alis sic obligatus si p̄fes-
sus est religionem/ quantum in se fuit. et h
de consensu vxoris si fuerit maritatus/ re-
manet obligatus ad votum castitatis. re-
manet etiam obligatus modo dicto vt vo-
tum studeat ad effectum rationabiliter de-
ducere. et interim viuat sub regulis illius
quam profiteri credidit religionis. quan-
tum circumstantie rerum permittere v̄de-
buntur. **E**quus est preterea/ vt creditores
presertim non egentes/ reddant se beniuo-
los exorabiles ad impletionem voti sui de
bitoris. et rependat deus vicem

ExPLICIT Anno. D. cccc. x. crastio anū
ciationis Marie.

**Ad huc eiusdez su-
per eodem.**

Presuppositis veritatibz. cū
propositionū precedentium
scilicet. x. et. xij. et aliaz decez
sequētiū. **P**resupposito insu-
per casu. put ponit p̄ fr̄es car-
thusiē. cuius initium est. **Q**uidā Johan-
nes olim miles secularis. **E**t finitur. licet
de ingressu quidam dissentiant. **D**ico ego
Johannes. **C**ancellarius parisiē. indig-
nus. ea que sentio de hoc casu. et de septez
dubijs super ipso formatis. **S**canda-
lose infideliter z peruerse agūt/ q̄ circa hāc
materiam scienter variant et corumpunt
male narrādo casus veritatē. dū a doctoz
bus responsiones v̄l oppiniones inquirūt
Ptz qz imponūt maculā in gloria doctoz
quātū in eis est. z tam seipos q̄ alios in er-
rorē ducūt. **H**oc p̄misi. qz vidi qdam scri-
pta/ nomini meo ascripta. q̄ trūcate recita-
ta erāt. ponēdo p̄ez vnū/ dimittedo alterā
Vidi insup dicta quorundā magistrorū
mibi notozum/ que nunqz fuissent ab eis

An liceat grauato debitis

posita / si casus fuisset eis taliter . qualiter
mibi presentatus. **P**resertim in hoc q̄ di-
cunt illum milite posse repetere coniuges
suas . nec in aliquo teneri ad religionis ob-
seruationē in toto vel in parte. **L**egi deni-
q̄ scripta quorūdam . que vident ideo pre-
termissa . quia sanabāt aliter q̄ inquirens
affectabat. **J**ohes miles . non videt sus-
ficienter satisfecisse deo et iusticie . dum re-
signando hereditatem suam in manu fra-
tris non fecit petito prius assensu suorum
creditorū . vel saltem de auctoritate illorum
superiorū (vt pape vel alterius) qui transla-
tionem poterant validare. **D**oc dictum sa-
tis innuit esse verū ex verbis ipsius dubij
dum dicit q̄ minus caute et minus consul-
te etc. **E**t videt esse contrarietas quo mor. ad-
ditur . modo tamē meliori quo nouit. **P**o-
terat enī modū inuenire imo modos me-
liores . vt vendendo totam hereditatem et
statim soluendo . vel q̄ de cōsensu credito-
rum fecissent dictam translationem . vel q̄
de auctoritate pape aut principis qui er-
ga creditores habuissent forte auctoritatē
cōpellēdi eos cōsentire bone equitati vbi
proterue agere voluissent aut aliquo tali
modo. **E**t notet . xxij . ppositio. **N**otent etiā
iura positiua de translationib. **F**ratres
carthusien. cū reuerentia loquendo nō vi-
dentur se habuisse satis caute et diligenter
dū ante p̄fessionē vel receptionē Jo. mili-
tis / non interrogauerūt creditores suos . et
de translatione p̄dicta / an esset valida non
informati sunt. **N**otet . xvi . ppositio. **A**tten-
to eo q̄ dicūt iura / ignorantia sc̄z latā aut
crassam reputari in dolum v̄l fraudem . vi-
detur q̄ iudex in foro exteriori reputabit
predictos fratres et Jo. milite cum fraude
et dolo processisse . nisi sufficienter fuerit in-
formatus ex circūstantijs certis / de simpli-
citate et bona fide predictorū . vt q̄ poterāt
rationabiliter et debeant nescire modū al-
terum se habendi circa predicta. **N**otet ea-
dem ppositio . xvi . **A**ddito illo q̄ statuunt
leges et consuetudines laudabiles religio-
num / de modis examinādi aliquos si ser-
ui sunt etc. **E**t quomodo post annū vel ter-
minū dñs potest repetere seruū etiā vbi vi-
sus est p̄fessionem emisisse forte vna fide q̄
ad fori exterioris iudiciū . **E**t per hec tria
dicta videt esse sufficienter responsum ad
primū dubiū fm̄ duplex iudiciū sc̄z fori
patet enī q̄ ex circūstantijs / respōsio tra-

henda est / tam apud deū q̄ apud homines
Attenat p̄cipue si creditores qui modo
conquerūtur / fuerūt negligentes ab initio
de cōtradiccō dicte cessionis vel p̄fessionis
vel si diligentes inuenti sunt. **S**taret i ca-
su q̄ ingressus fuisset iucius / et p̄fessio se-
quens nulla esset . imo inualida et cassanda
Exemplū satis trahitur ex p̄cedentibus
vbi quis pbabiliter crederet q̄ dñs suus
ius est seruus . vel creditores oēs essent mor-
tui . aut crederet pbabiliter q̄ placeret eis /
suis ingressus . licet falleret . vel vbi aliqua
tali ignorantia pbabili laboraret p̄ testifi-
cationem aliorū aut aliūde. **Q**ua ignorantia
sic stante religionē ingrederet . p̄ istud
in casu hoc. **E**xamine ergo Jo. miles cū
fratribus carthusien. sup ignorantia sua
modo dicto. **S**i fratres carth. poterant
et volebant in omnē euentū satisfaccere p̄
Jo. milite / tunc manent obligati nec est fa-
cta fraus creditorib. et ita p̄fessio . valere
Si aut nec poterant nec volebāt satisfaccere
nec p̄sentiebant receptioni Jo. militis /
nisi sub cōditiōne implicita nec explicita
q̄ esset libera a debitis . tunc p̄fessio non li-
gat fratres quin milite possint et p̄uenire
expellere. **S**ed miles manet obligatus ad
vota religionis quicūq̄ et quocūq̄ potue-
rit illa implere . q̄ fecit qd̄ in se est de vouen-
do. **E**xemplū de seruo . q̄ post reductionem
eius a p̄fessione emissa ad dñm suū / tenet
si fiat liber / votū implere . imo etiā stante ser-
uitute ei / tenet ad ea que p̄t seruire d̄ vo-
tis religionis . vt caste viuere et alia facere
per q̄ nō ledit vel tollit debitū dño seruiti-
um. **N**otet . xxiiij . ppositio. **N**otet hic disti-
ctio q̄ votoꝝ aliq̄d est qd̄ obseruātū nūq̄
vergit in deteriorē exitū et illud sp̄ est tenen-
dum. **A**liud q̄ obseruātū quicūq̄ vergeret in
deteriorē exitū . et pro tūc nō obseruādū est
sed p̄ alio tpe nō vergeret in deteriorē exi-
tū sua obseruatio . et tūc ligat. **E**t fm̄ hoc
patet quō votū serui obligat et quomō nō
Et ita de milite hec dubitatio ablata est a
dictis meis alias circa materiā hanc quā-
tum vidi p̄ copiam. **S**i repiāt p̄ sufficien-
tem examinationē / q̄ fratres carthu. rece-
perūt et detinuerūt dictū Johem milite in
fraudē creditorū / ipsi et eorū monasterium
censendi sunt obligati ad satisfaciendū cre-
ditorib. quātum p̄nt. **N**otet ppositio . xvi .
Et fm̄ hoc facile est videre / quo dicit Jo.
nō p̄t edere carnes . nec v̄pore repetere etc.

Notet modus dispensationis quã aduersa
rii p̄tendunt habuisse qualiter in fine vult
q̄ redeat obligat̄. **S**tate casu nostro
videt̄ q̄ nulla spes sit in Jo. milite ad sa-
tisfaciendũ creditoribz/ nisi p̄tendẽdo ius
successionis ad causam vxoris. Et cũ suc-
cessionẽ illam possit eque petere p̄uersan-
do in monasterio carth. p̄ pcuratores ido-
neos implorationẽ auxiliij supioris sicut
extra/psulendũ sibi videt̄/ q̄ maneat et vi-
uat cõuerſando monastice in clauſtro suo
pro salute anime sue. scandala religionis
sue et aliorũ. necnõ occasionẽ peccatorũ
contra vota sua/ caute declinando. alioq̄n
videat ne amans periculum pereat in illo
Utrum vero ipse Joh. miles sit nũc habi-
lis ad succedendũ vel vxor sua. quia nihil
hic inquitur. nihil hic respondeo. **N**ote-
tur. xxij. ppositio super hac re.

Sequitur scedula

Vniuersis p̄ntes lras inspectur̄
Johes de bellomõre rector vniuersitatis
magistroz et scholarũ parisiũ studentũ
salutẽ in dño sempiternã. **N**ostũ facimus.
q̄ anno dñi. M. cccc. xxviii. die Maij. p̄-
sentata est nobis ex p̄tẽ dñi Cancellarij ec-
clesie parisiẽ. **S**cedula quedam papirca
p̄tines casũ quẽdã/ cũ r̄nsidibz et declaratõ
nibz sup dco casu/ p̄ eundẽ dñm cãcellariũ.
et alios infra scriptos sacri theologie dicte
vniuersitatis p̄fessores/ cũ subscriptõnibz
eorũdem p̄ eorũ manus pprias. **Q**uius q̄-
dem scedula et subscriptõnũ tenor sequit̄
in hec verba. **Q**uidã olim miles secularis
multis obligatus debitis/ post cessionem
oim bonorũ suorũ quã fecit in p̄ntia dñi
sui ac principis terre/ ea resignando in ma-
nus fratris sui germãui/ ad opus et vsus
creditorũ suoz/ ip̄is licet ignorãtibz. sic q̄
accepta a p̄fato fr̄e suo cautõnepmissi/ sub
sigillo p̄fati principis et sui/ q̄ de p̄fatis bo-
nis soluere deberet et satisfacere/ creditori-
bus eius videlicet militis quondã p̄fati. ip-
se et p̄iunx eius abstractionis vt asseruit vi-
te desiderio pari se voto licentiantes/ reli-
gionez petierũt. **H**ec in monasterio sancti
monialiũ vbi recepta et solenniter p̄fessa p̄
nouẽ fere annos hactenus mãsit. **I**pse q̄z
in monasterio carthusiẽ. vbi fm formas
statutorũ ordinis carthusiẽ. et in hec ver-
ba interrogatus. **S**i liber es. si absolutus

si absq̄ incurabili morbo se deniq̄ de que
reliis satisfecisti. Respondit ad singula sin-
gillarim q̄ sic. **S**ed adiuncto ad vltimam
interrogationẽ. modo satisfactionis vt p̄-
missum est supra. videlicet. via cessionis p̄-
fate. **A**d quod prior monasterij respondit
in hec verba. **S**cias q̄ si aliquid horũ de
quibz interrogat̄ es celaueris/ poteris etiã
am post professionẽz expelli. **P**ost hec fm
formã ordinis et statutorũ p̄fatorũ/ tan-
q̄ nudus et paup̄ susceptus/ et solenniter p̄-
fessus est. minime reclamantibz creditori-
bus suis. quibz pro tunc vel interim non
fuerat satisfactũ. et hinc p̄ septem fere años
in monasterio p̄seuerauit. **I**nterea conti-
git fratrem p̄fati quondã militis infor-
tunũ quoddã incidere. vt videlicet ab ho-
stibus suis capetur. vnde impotens vide-
tur factus ad exequẽdũ quod promiserat
de satisfactione pro fratre suo milite p̄fa-
to. **P**ost hec autẽ/ mortuus est socer ip̄ius
quondã militis/ pater videlicet olim vxor-
is sue. **U**nde p̄suadentibz quibusdã con-
sanguineis eius ac p̄pinq̄is/ occasione vt
eis videbat̄ aliquã iam habita tanq̄ iu-
re p̄pinq̄itatis ac legitime successionis ex
parte vxoris sue quondã p̄fati/ monaste-
rium suũ contra p̄hibitionẽ prioris sui/
ad perendũ bona quondã soceri sui defun-
cti vt inde solueret debita sua exiuit. et ad
seculũ reuersus/ habitũ suũ dimisit. carnes
comedit. et vota professionis sue multipli-
citer violauit. **E**t norandũ q̄ in patria il-
la scilicet in terra ollãdie gelrie et brabantie
religiosi tales succedunt parentibz vel mo-
nasteria pro eis. **S**equitur in scedula
memorata. **P**resupposita veritate casus si-
cut p̄missum est. quem casum sub alijs ter-
minis quidam alias apud multos de vni-
uersitate parisiẽ. variauerũt/ dum eorum
opinionẽs inquireret. propter qd non est
mirandũ si tunc vno modo quidã respon-
derunt et nunc aliã dant responsionẽ. quia
eiectis interim allegationibz dicũt ea que
sequũtur et que vera reputamus doctores
infra scripti. **P**rimo q̄ miles olim de q̄
fit sermo/ inconsulte satis religionem in-
gressus/ et incaute receptus est. **E**t hoc p̄e-
sertim. quia cessio bonorum suorum/ fuit
incauta neq̄ sufficiens pro liberatione sua
a manu creditorum suorum. licet debuisset
citius reclamasse. **S**ecundo q̄ profes-
sio quam solenniter fecit/ non obstante q̄

An liceat grauato debitis

Inconsulte ingressus et incaute susceptus ligat eum de iure tam positiuo quam diuino ad vota religionis. Tertio quod neuter coniugum profitorum potest alterum post diuortium et mutuo consensu et approbatione ordinari celebratum, ac post professionem desuper solenniter factam repetere. Quarto quod sicut neuter potest alterum repetere post diuortium ac professionem, sic nec bona que alteri eorum siue monasterio ex parte persone interim adquisita sunt seu adquiri poterit in futurum debent alteri seu monasterio eius, tanquam alterius coniugis coheredi deservire. Quinto quod prefatus olim miles/nimis inconsulte et inordinate et illicite sic a monasterio suo recessit, peiusque ac piculosius reiecto habitu suo foris remanet, et quod de necessitate salutis omni tergiversatione postposita, quanto magis reuertitur tenetur ad monasterium: et sumpto habitu sub disciplina quam professus est degere regulari. Attento precipue quod manendo extra monasterium non est idem miles habilior ad soluendum, imo minus quam intra manendo. Sexto et ultimo quod attentis premissis, professio olim militis profati quam fecit in religione non obuiat directe et de se obligationi priorum, qua ante creditoribus extitit obligatus, et per non manet eis obligatus ut ante. Sic quod si ipse tempore receptionis sue ad ordinem/aliquid seculum apporauerit, aut interim, aut in futurum monasterium profatum de bonis eius precepit pro tanto saltem semper tenebit satisfacere creditoribus monachi sui, donec plenarie eis fuerit satisfactum. Sequitur scedula. Sic sentio ego Johes de Berfonno cancellarius parisiensis indignus in cuius testimonium me subscripsi in premissa scedula propria manu. Attentis etiam additionibus circa predicta, quas eadem manu mea scripsi anno domini M. cccc. cxi. Dat. ¶ Ego Petrus de dyerreyo magister in theologia, conformiter ad dominum Cancellarium in hac materia sentio, in cuius testimonium hic me subscripsi. ¶ Ego Jordanus morim magister in theologia conformiter ad dominum Cancellarium in hac materia sentio, in cuius testimonium hic me subscripsi. ¶ Ego Johannes dachori magister in theologia conformiter ad dominum Cancellarium in hac materia sentio, in cuius testimonium me hic subscripsi. ¶ Dibi fratri Guilberno de bunulla sacre theologie immerito professori videtur quod dictus miles vere sit professor, nec potest uxorem repetere, quin

imo cogendus redire ad monasterium, et ibidem viuere sub disciplina regulari. In cuius signum hic me manu propria scripsi. ¶ Ego magister Guilhelmus de sanctis sacre pagine professor fateor per premissa quod dictus miles de quo casus supra ponitur, vere et realiter est professor, et obligatus ad obseruantiam regularis sui ordinis, et censendus est religiosus, nec potest amplius repetere uxorem licite, si que tamen debita ante ingressum religionis dicitur miles vel eius uxorem straxerit. dico quod si sit possibilis soluendi ipse vel ipsa tenentur vel manualiter laborando in monasterio, vel ex hereditate propria que alicui eorum possit succedere per mortem alicuius parentum soluere predictorum. Super hac materia plura possint allegari sed dimitto causa breuitatis. In cuius rei testimonium hac determinationem propria manu scripsi. ¶ Ego Petrus baardi doctor in theologia conformiter ad dominum Cancellarium et ad alios magistros in theologia qui in hac materia deliberauerunt, idem oino ego sentio. ¶ Ego frater Stephanus sacre theologie professor ac minister sancti maturini parisiensis, ordinis sancte trinitatis et redemptionis captiuorum, conformiter cum opinione magistris Johannis de gerfonno Cancellarius ecclesie parisiensis, delibero in cuius rei testimonium signum meum manuale hic apposui Anno domini M. cccc. ¶ Ego Petrus de nongento magister in theologia sentio debitum et salubre ut miles olim professor, redeat ad religionem sub obseruantia regulari manens nihilominus creditoribus ut premititur vel conuentus pro eo, hec propria manu. ¶ Ego Petrus de Arrech magister in theologia conformiter ad dominum cancellarium prefatum in hac materia sentio, stante veritate casus eo modo quo positus est in folio precedenti, vna cum quibusdam circumstantiis mihi per fidedignos ore tenus expressis, utpote quod cessio bonorum, ingressus religionis ambo coniugum et diuturna eorum mansio in prefatis religionibus non latebant creditores sed eis nota erant hec omnia, neque protulere reclamabant, quod etiam bona dictorum coniugum si fuissent debite collecta conseruata et distributa, videbantur sufficere ad satisfaciendum creditoribus infra satis cooperentes terminos. ¶ Dibi dominico pui sacre theologie indigno professori videtur salua omni correctione ac dicti olim militis reuerentia, quod ipsi militi nunc asserenti, se sic intrasse

religionem ad finem talem vel talem non est credendum. nec ipse licite illam religionem sic egredi potuit sicut de facto egressus est. et ultra quod nec etiam vxore et bona successio nis superius tace. potest licite repetere seu retinere nomine proprio scriptum manu propria. **E**go matheus Roedor sacre theologie professor indignus/supposita veritate casus premissi et circumstantiarum eiusdem in forma qua ponuntur. sentio conformiter ad deliberationem domini Cancellarii supra positam. In cuius rei testimonium hac deliberationem meam propria manu scriptam et nomine meo signavi. **I**n quorum testimonium nos Johs/ rector vniuersitatis prefate/presentes litteras sigilli Rectorie dicte vniuersitatis appensione/duximus muniendas. Anno et die quibus supra.

Finit.

A Incipit tractatus

eiusdem magistri Johannis de Berson. de continentia in cibis/potibus et vestibus platoz.

Item in vna priorum lectione absolui/sicut potui/dubitationem non mediocrem super abstinentia perpetua a carnibus. an licita sit apud solitarios religiosos/imitatores Johs baptiste in heremo. **V**elle nunc subpendio maiori/similiter elucidare qualis continentia in cibis et potibus/in vestitu et ceteris. aut necessaria sit aut congrua predicatozibus aut prelati. quorum est officium/instar Johis/pere ante faciem domini et parare vias eius ad danda scias salutis plebi eius. **A**d hanc dubitationem sub vnicuique conclusione respondeo. **E**xpediētius est et efficacius predicatore et prelati/declinare ad austeritatem vite et pietatem in vestibus in cibis et potibus et paucitate seruitorum et similibus. quam hominibus secularibus talibus conformari. **E**t in primis si attendimus vitam christi que nostra est instructio/si preterea apostolorum et aliorum sanctorum exempla recogitamus/proprie esse debet apud christianum id quod dicimus. **F**ateor inquit discretissimus/aut fateor de preiosa veste. erubescere. non enim decet hanc professionem non hanc monitionem. non decet hec membra. non decet hos canos. **E**t arguo sic inquisitiue. **P**ompam in vestibus/in ferculis/in seruitoribus/aut querunt ecclesiastici ad placendum deo. vel ut proficiant primo. vel ad ecclesie honestatem et auctoritatem. **Q**uidam enim ad ali-

quam hanc rationem confugiunt.

Non primum ut placeat deo. quoniam verum est illud hiero. non tenera vestis/sed mundicia mentis/ornatum facit clericorum. **C**onstat insuper plus placere deo opera pietatis in quibus potest expedit ea que talis populo requirit. **S**i quis igitur pro deo placere opera deo magis placere facit. alioquin apud te mentis iniquitas sibi. quod iam non solum deo magis pro talia placere intendis. sed vel tibi vel mundo.

Querunt ecclesiastici pro talia proficere primis et subditis/ videant obsecro ne turpiter fallantur. et tota via autem errant. **P**lus enim scandalizat pompa clericorum ipsos laicos. tam principes quam alios quam edificet. **P**lus ad indignationem et murmur et inuidiam eos concitat quam ad amorem et plus augent in eis auariciam et superbiam quam extinguat. **D**eber autem esse officium clericorum/monere subditos verbis et exemplis ad virtutum exercitia humilitatem frugalitatem et sobrietatem. **P**orro non habet opus ista per allegationibus scripturarum ut doceamus populum esse in scandalum laicorum. **I**nterrogat experientia et magna voce clamabit. **I**ta est. nihil verius est. **N**am vni fuit tanta principum et secularium deuotio apud antiquos ecclesiasticos pauperes et paucos. **U**nde tantus honor. tanta reuerentia. tantus cultus. vti quia pompas tales nihil pendebant. **I**dcirco tanquam apud bonos et fideles dispensatores/copiosissime eis ministrabant diuitie. qui postquam insolescere et eis abuti ceperunt/in contrarium versa est prior largitio dico in direptionem et contemptum. **A**udimus his auribus vnum ex principibus nostri temporis precellentem/ coram quo dum fieret sermo de refrenatione et moderatione populi parum statum in regno francie nimis exuberantium et aliarum expensarum propter quas nisi prouisum fuerit/ fraudes rapine et iniusticie et odia et seditiones saltem occulte fiunt propter que omnia teste sapiente regnum de gente in gentem transfertur. **R**espondit indignatus princeps ille. incipiant ecclesiastici apud quos tota pompa est. tota superbia et in vestibus et in prandijs et in omnibus. et de singularibus facta est tunc narratio. vbi que ad honorem suum ecclesiastici vident agere/illa in magna eorum et sue ecclesie contumeliam et probum commemorata sunt. prandia loquor et cetera

Tollat duos filios meos ad seruendum si-
bi. quarti regii quarto. **S**equitur q sic
obligatus ut dictu est si facit aliquid vnde
renunciet bonis sue successione. aut si di-
stribuat bona vnde pauper z inhabilis p-
petuo ad soluendū remaneat. facit quidez
stulte z iniuste aqud deum z fm conscientia
nihilominus apud forū publicū poterit
hec renunciatio seu distributio quandoqz
valida reputari. quia nec fertur iudiciū ta-
le nisi de manifestis. nec impbant illic ea
que non possunt de fraude seu dolo cōuin-
ci. Et h est laqueus valde magnus. si talis nō
inuenit hoies esse bone fidei illos quibz
bona sua credendo vel donando derelict
Postulat tamen equitas communis z bo-
na fides publica. vt talis apud iudices re-
leuationem aliquam sup hac querela si ad
eos deducta fuerit inueniat. **P**rimo qz ta-
lis non erat vsquequaqz liber vt faceret de
re sua quod volebat. cum maneret obliga-
tus ratione furti vel mutui. **D**einde. talis
si professionem attenuauerit facere. nō eo
ipso perdidit ius succedendi ad hereditatē
iure propinquitatis euenientem. cuz p fesi-
sio nulla fuerit. ipso iure. presertim reclama-
te. z cōtradicente rationabili cōsuetudine
religionis sibi notificata et exp̄ssa. et ex cō-
sequente deficiente cōsensu mutuo religio-
soz. quem ad hoc requiri nemo dubitauit.
Sequit q si obligatus hoc modo
religionē vouerit fraudet creditores suos
facit quidem stulte z iniuste. **V**idet nihil-
ominus eidem p̄sulēdū q vota religionis
quātū poterit etiā foris manens impleat/
laborādo apud creditores z alios. q liber
fiat mundo. ac deinde subiiciat collum su-
um christi iugo. **P**rima pars nunc dedu-
cta est. z patet aliunde p̄spicua ratōne. qm̄
tota vna religio non debet minori gaudere
privilegio/ qz aliquis ad religionē illā
admittendus. sed religio illa manet semp
obligata ad solutionē debitorū que cōtra-
xit. nec excusat eū p̄fectio vite iam professe
ergo nec alium excusabit p̄fectio vite p̄fitē
de **A**dde q olim fuit error p̄demnatus pa-
risius vnius dicentis. q p sustentatione
vnius pueri habilis ad litteras sacras/ li-
tebat spoliare diuites aburētes diuitijs et
dare tali pro spe proficiendi in republica.
Vide autem si non proximus sit error di-
centium q licitum est non soluere credito-
ribus debita ratione furti vel mutui/ qua-

tinus homo transferat se ad vitam altiorē
Hoc enim quid aliud est q̄ creditores re-
bus suis spoliare. **S**i autem dixerit ali-
quis. nonne talis intrando religionem ce-
dit bonis suis omnibus et ita satisfacit.
Aduertat qui hoc dicit quid est cedere bo-
nis. et sub qua recipitur qualificatōe ap̄
iudices. **J**urat enīz cedens bonis suis/ qz
si venerit aut venire potuerit ad pinguiorē
rem fortunam/ soluet in toto vel in parte.
ita qz quicqd lucrari vel habere deinceps
potuerit. sit aduersum suo creditori. qz si
sponte se reddat impotentem videre facile
est qz peierat. **T**alis sic obligatus si p̄fes-
sus est religionem/ quantum in se fuit. et h
de consensu vxoris si fuerit maritatus/ re-
manet obligatus ad votum castitatis. re-
manet etiam obligatus modo dicto vt vo-
tum studeat ad effectum rationabiliter de-
ducere. et interim viuat sub regulis illius
quam profiteri credidit religionis. quan-
tum circumstantie rerum permittere v̄de-
buntur. **E**quus est preterea/ vt creditores
presertim non egentes/ reddant se beniuo-
los exorabiles ad impletionem voti sui de-
bitoris. et rependat deus vicem.

ExPLICIT Anno. D. cccc. x. crastio annū
ciationis Marie.

Ad huc eiusdem su-
per eodem.

Presuppositis veritatibz. ciiij.
propositionū precedentium
scilicet. x. et. ciiij. et aliaz decez
sequētiū. **P**resupposito insu-
per casu. put ponit p̄ fr̄es car-
thusien. cuius initium est. **Q**uidā Johan-
nes olim miles secularis. **E**t finitur. licet
de ingressu quidam dissentiant. **D**ico ego
Johannes. **C**ancellarius parisiens. indig-
nus. ea que sentio de hoc casu. et de septez
dubijs super ipso formatis. **S**canda-
lose infideliter z peruerse agūt/ q̄ circa hāc
materiam scienter variant et corumpunt
male narrādo casus veritatē. dū a doctoz
bus responsiones v̄l oppiniones inquirūt
Pz qz imponūt maculā in gloria doctoz
quātū in eis est. z tam seipos qz alios in er-
rorē ducūt. **H**oc p̄missi. qz vidi qdam scri-
pta/ nomini meo ascripta. q̄ trūcate recita-
ta erāt. ponēdo p̄ez vnū/ dimittedo alterā
Vidi insup dicta quorundā magistrorū
mibi notozum/ que nunqz fuissent ab eis

LI

religionem ad finem talem vel talem non est credendum. nec ipse licite illam religionem sic egredi potuit sicut de facto egressus est. et ultra quod nec etiam vxore et bona successio nis superius tace. potest licite repetere seu retinere nomine proprio scriptum manu propria. **E**go matheus Roedor sacre theologie professor indignus/supposita veritate casus premissi et circumstantiarum eiusdem in forma qua ponuntur. sentio conformiter ad deliberationem domini Cancellarii supra positam. In cuius rei testimonium hac deliberationem meam propria manu scripti et nomine meo signavi. **I**n quorum testimonium nos Johs/ rector vniuersitatis prefate/presentes litteras sigilli Rectorie dicte vniuersitatis appensione/duximus muniendas. Anno et die quibus supra.

Finit.

A Incipit tractatus

eiusdem magistri Johannis de Berson. de continentia in cibis/potibus et vestibus platoz.

Item in vna priorum lectione absolui/sicut potui/dubitationem non mediocrem/super abstinentia perpetua a carnibus. an licita sit apud solitarios religiosos/imitatores Johs baptiste in heremo. **V**elle nunc subpendio maiori/similiter elucidare qualis continentia in cibis et potibus/in vestitu et ceteris. aut necessaria sit aut congrua predicatozibus aut prelati. quorum est officium/instar Johis/ stare ante faciem domini et parare vias eius ad danda scias salutis plebi eius. **A**d hanc dubitationem sub vnicuique conclusione respondeo. **E**xpediētius est et efficacius predicatore et prelati/declinare ad austeritatem vite et pietatem in vestibus in cibis et potibus et paucitate seruitorum et similibus. quam hominibus secularibus talibus conformari. **E**t in primis si attendimus vitam christi que nostra est instructio/si preterea apostolorum et aliorum sanctorum exempla recogitamus/proprie esse debet apud christianum id quod dicimus. **F**ateor inquit discretissimus/aut fateor de preloso veste. erubescere. non enim decet hanc professionem non hanc monitionem. non decet hec membra. non decet hos canos. **E**t arguo sic inquisitiue. **P**ompam in vestibus/in ferculis/in seruitoribus/aut querunt ecclesiastici ad placendum deo. vel ut proficiant primo. vel ad ecclesie honestatem et auctoritatem. **Q**uidam enim ad ali-

quam hanc rationem confugiunt.

Non primum ut placeat deo. quoniam verum est illud hiero. non tenera vestis/sed mundicia mentis/ornatum facit clericorum. **C**onstat insuper plus placere deo opera pietatis in quibus potest expedit ea que talis populo requirit. **S**i quis igitur pro deo placere opera deo magis placere facito. alioquin apud te mentis iniquitas sibi. quod iam non solum deo magis pro talia placere intendis. sed vel tibi vel mundo.

Querunt ecclesiastici pro talia proficere primis et subditis/ videant obsecro ne turpiter fallantur. et tota via autem errant. **P**lus enim scandalizat pompa clericorum ipsos laicos. tam principes quam alios quam edificet. **P**lus ad indignationem et murmur et inuidiam eos concitat quam ad amorem et plus augent in eis auariciam et superbiam quam extinguat. **D**eber autem esse officium clericorum/monere subditos verbis et exemplis ad virtutum exercitia humilitatem frugalitatem et sobrietatem. **P**orro non habet opus ista per allegationibus scripturarum ut doceamus populum esse in scandalum laicorum. **I**nterrogat experientia et magna voce clamabit. **I**ta est. nihil verius est. **N**am vni fuit tanta principum et secularium deuotio apud antiquos ecclesiasticos pauperes et paucos. **U**nde tantus honor. tanta reuerentia. tantus cultus. vti quia pompas tales nihil pendebant. **I**dcirco tanquam apud bonos et fideles dispensatores/copiosissime eis ministrabant diuitie. qui postquam insolescere et eis abuti ceperunt/in contrarium versa est prior largitio dico in direptionem et contemptum. **A**udimus his auribus vnum ex principibus nostri temporis precellentem/ coram quo dum fieret sermo de refrenatione et moderatione populi parum statum in regno francie nimis exuberantium et aliarum expensarum propter quas nisi prouisum fuerit/ fraudes rapine et iniusticie et odia et seditiones saltem occulte fiunt propter que omnia teste sapiente regnum de gente in gentem transfertur. **R**espondit indignatus princeps ille. incipiant ecclesiastici apud quos tota pompa est. tota superbia et in vestibus et in prandijs et in omnibus. et de singularibus facta est tunc narratio. vbi que ad honorem suum ecclesiastici vident agere/illa in magna eorum et sue ecclesie contumeliam et probum commemorata sunt. prandia loquor et cetera

De temperantia

B prodigalitate facinorosa. **S**i vero dicat ecclesiastici quod talia non agant ad superbiam suam vel excellentiam, sed ut conformentur illis apud quos viuunt, et ut erubescant videtur nisi honorabiliter sint inter proximos et alios imo quod amplius est, ut scandalisent eos, tanquam ipsi sint auari vel hypocrite ficti, nisi forma temporaliter se habeant, et moribus aliorum conformes sint. Videant obsecro sic dicentes. **P**rimum ne contrarietur huic precepto. Nolite conformari huic seculo. **N**e preterea ipsi quorum interest errores aliorum corrigere in similes aut peiores ruant, dum eos non emendare sed imitari volunt. Ita ne videlicet si omnes superbi facti sunt auari dissoluti prodigi et reprobi, ipsi ecclesiastici ne dissimilitudine sua eos offendant paria vitia sectantur. Absit imitanda potius est humilitas christi non exhorrenda nec erubescenda vilitas que propter eum in seipsum deiectionem sustinet. **A**terum cum addunt sibi precauere ne de auaricia et ipocrisis notentur si fuerint in talibus pompis partiores ceteris. **E**sset hec euasio colorata, si non esset modus rationabilis et pius et iustior, per quem hanc ab hominum cordibus estimationem abolerent. **F**ateor enim et sic est, oportere viros ecclesiasticos tollere quantum modo possunt omnem ab eis auaricie et ipocrisis suspicionem si potest subditis voluerint. **V**erum quippe est illud augustinus quod bonam conscientiam deo, primis vero famam bonam debent, et in hoc condolendus est qui famam suam negligit. **Q**uid si quis exemplaris sibi parce uiuat, pompas omnes abiiciens vel abhorrens, thesauriset nihilominus et extorqueat unde cunctas pecunias, reddit se non negabo preteritum nondum longe amplius, quam si non dicam liberaliter sed prodige et popalitate virtute polleat, nisi quod transiit istam exteriorum moderatorem ostendit iudicabitur rationabiliter fermentatus phariseorum quod est ipocrisis. **D**icet nempe istam pompam extrinsecus negligere, non ad humilitatem sed tenacitatem, non ad virtutem sed ad celandum qualicumque modo vite sue turpitudinem, vel denique sic ut lucrosius atque liberi subditos seducat, seductosque licentius spoliare laceret et perdat. **Q**uid igitur acturus est prelatatus ne subditorum moribus pareat tanquam auarus seu tenax fordidus aut fictus, si non laure vel visitata aliorum prodigalitate uixerit, si non ecclesiastica bona in usus approba-

nos dissipauerit in vestibus et prandis, in familiaribus ociosis et discolis, quid inquam acturus est? **R**ideo sub una veritate satis notanda. **V**ir ecclesiasticus presertim curatus vel prelatatus non solum potest licite dare in publico elias suas et ante se tuba canere, sed est se manifestare cuius facit eliam. **S**ed etiam ad hoc agendum obligatur pro loco et tempore, tanquam in exemplum positus aliorum et velut lucerna ardens super candelabrum ut omnibus luceat qui sunt in domo ecclesie sue. **S**i autem egerit hoc, tollit omnem suspicionem tenacis auaricie quando monstrabit operibus quod sibi parcus est, ut alijs fructuosius largiatur, et bona ecclesie recipit non ut rapat consumptor sed ut pius distributor. **C**ognoui unum qui plerumque distribuebat aliqua in publico sub hac intentione, qui non dedisset in occulto, nec errare putandus est. **S**ed errant plane qui prelatos quosdam laudare se credunt, cuius dicit eos nihil dare in oculis hominum ad euitationem vane laudis. **N**am ad dandum publice preceptum habent quod alijs est consilium. **D**icet statim aliquis siniam hanc contra dicere verbis christi quibus nos instruit dicens. **Q**um facis elias, nescias dextera tua quid faciat sinistra tua, et iteque. **N**oli tuba canere sed da in abscondito et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. **I**ta est, sic iubet christus, iubet nihilominus ut luceant opera nostra bona, ut glorificent patrem nostrum qui in celis est. **A**t fortassis inuicem aduersari putarentur hec duo mandata, si non ex locutionis circumstantia pateret discordia. **V**ult quippe christus ut opera nostra fiant et in abscondito quo ad intentionem non captant de laudis proprie, et in publico propter augmentationem in proximis diuine glorie, sicut dicit gregorius, quod sic opus fiat in publico quantum intentio manet in occulto. **S**cio et bene nescio, quod istud plurimum habet difficultatis apud non exercitatos in virtutibus, et qui nondum didicerunt humiliter sapere, et humane gloriuncule fauores despicere, propterea apud eos qui non habent ex officio prodesse ceteris, plerumque tutius est atque consultius occultare bona sua ab oculis hominum, quantum eandem tegere possint et conseruare a surreptione et statu inanis glorie apud deum, incredibile siquidem facilitate ecuffat ventus superbie, elie fructum a manu dantis eam in conspectu aliorum.

nisi fuerit man⁹ hec p humilitatē prius so-
 lide clausa cōtra talē supbie ventū. ¶ Pro-
 pretea videte queso in quātis se pplexitati
 bus inuoluūt. et quomō ponūt in rete pe-
 des suos plati p̄cipue qui alioꝝ gerendo-
 rum suscipiūt prius q̄ solidati sint in vir-
 tutib. maxime in humilitate. quoniā ob-
 ligat eos susceptū officii/ ventilare et expo-
 nere opa sua bona ad aurā publicaz. sicut
 elias. p̄dicationes. et cetera pietatis officia
 Sunt enī in loco constituti nō adquirende
 p̄fectionis sed exercēde. Ideo iussione apo-
 stolica p̄hibet neophitus ordinari. ne i su-
 perbiā elatus etc. Tamē tales plati in exer-
 citati/ si agere ista tēpauerint/ vir aut nū-
 q̄ euadunt p̄cipitiū. foueam. s. elationis et
 tumescētis supbie. Difficile quidē ē illud
 bene agere qd nō ante didiceris. Et si hoc
 in omni arte verū est/ maxime tñ in arte ar-
 tiū que est bene viuēdi ad regimē aiarum.
 Ad hoc p̄positū exponit grego. de quibus-
 dam platis illud de Job p̄allegatū. posuit
 in rete pedes suos et in maculis suis am-
 bulat. Et p̄dicis cōcludamus nō oportere
 re viros ecclesiasticos consumere bona ec-
 clesie in p̄patis vsib/ ad euitandū no-
 tā auaricie. Sunt quippe modi aliī/ p̄ q̄s
 melior et sanctior fama queri pōt. ¶ Por-
 ro si vir ecclesiasticus in reliquis bñ vice-
 rit pudice iuite et pie. nullo modo genera-
 bit suspicionē de sularione sanctitatis. sibi
 p̄ce viuendo augebit p̄tā fama sua. et erit
 odor bon⁹ bonis. ¶ Ceteruz apud quos-
 dam malignātiū et dīm quātūcūq̄ sancte
 facta calūmiantuz linguasq̄ maledicis sp̄
 loquētiū iniqua/ nullus p̄ficere pōt quin
 gloriā sequat inuidia et inuidiam mala de-
 tractio. Sed taliū p̄tēndus ip̄e p̄tēpt⁹.
 nec extimescēduz scandalū. qm̄ ceci sunt et
 duces cecoz verba xpi sunt ad ap̄los.

Pertractem tertiā rōnem. quā aliq̄
 p̄p̄as suas excusare volētes/ p̄fin-
 gūt. Agim⁹ inquit talia. nō qd in
 corde nro sit supbia. nō ad extollentiā oca-
 lorū. sed yrimur his tanq̄ nō vtētes. vt ec-
 clesia p̄ hoc cū seruitozib/ suis honoret et
 honorata magis et magis reuerca. et sit ei⁹
 efficacior auctoritas. ¶ Verū attendāt sic
 dicētes primo qd honor dari debet in testi-
 moniū virtutis. nō p̄pter exteriores diuiti-
 as vel ornatiū. Inducūt ergo cām erroris
 ad populū. qui p̄pter pompas mouēt eos
 ad honorandā ecclesiam cum seruitozib/

suis. quoniā p̄pter virtutē et bonozū futu-
 rozū adeptionē poti⁹ debēt venerari. Alio-
 quin xps et eiusdē apli non sufficienter or-
 nassent ecclesiā et honorassent. qm̄ talia in
 se contēpserunt et alijs sp̄nenda suaserunt.
 Unde et Jacoby inculpat eos qui honorā-
 do diuites in aureo annulo et veste fulgi-
 da/ sp̄ntis pauperib/ p̄sonas accipiūt. Et
 Bernardus ad eugeniū libro de confide-
 ratione. Tu pastor p̄cedis deauratus tam
 multa circūdatus varietate. oues quid ca-
 piunt. Si auderem dicere/ demonū magi
 q̄ hominū pascua hec. Sic faciebat Pe-
 trus. sic paulus suadebat. Item petrus ne
 scitur aliquādo p̄cessisse vel gemis ornat⁹
 vel sericis. nec tectus auro. vel vect⁹ equo
 albo. nec stipatus milite nec circūsept⁹ mi-
 nistris. absq̄ hoc tamē credidit satis posse
 implere salutare mandatū/ pasce oues me-
 as. ¶ Rursus si viri ecclesiastici talib/ vtū-
 tur pro solo honore ecclesiastice stat⁹. qua
 rationē dimittunt ipi tam magnā partem
 sacerdotū curatoꝝ/ in statu tam inculio q̄
 in infimo et plebeio. immo qua temeritate
 ipos spoliāt et denudant. ¶ Amplius di-
 ctum est qd apud seculares principes et ali-
 os/ plus irridet ista pompa/ q̄ in honore
 vero teneat. imo et paupes minus audent
 ad tales accedere pro petendo cōsilio aut
 confessione faciēda et sic de similib/. qui et
 videntes eos in ocio splendide conuersa-
 ri/ seipos autem egenos et pannosos labo-
 ribus iugibus atteri. remurmurant inui-
 dent et detrahunt. quos si viderent in hu-
 militate se gerentes/ amarent. et eozū aspe-
 ctu/ animeq̄ozes fierent tolerare pauperiē
 fortis sue. ¶ Preterea sustentatio pompa-
 rum fieri nequit absq̄ multis expens. que
 trahunt sepe ad questus mercenarios et ra-
 pinas iniustas. ad fraudes et curas graues
 ad querelas insuper mordacissimas sub-
 ditorum. propter infamē vitam seruitozū
 turpissimozū. quos ocium multa mala do-
 cuit. et nefanda scelera p̄petrare compellit.
 Scitis vero qd in dominos redūdant ex-
 cessus et improbitates seruitoz. ¶ Ceteruz
 sicut qui tangit picem inquinabitur ab ea
 sapientis imo expientie testimonio. et qui
 fouet in sinu suo ignem et colubruz/ ardet
 et mordetur. sic difficile est apud multos
 pene impossibile. vt inter superbos tales
 cultus et honores forinsecos conuersent et
 non inde superbiant. Nam qui cōcauerit

De temperantia prelatorum

supbo/induct supbiaz. **S**ed esto q̄ ip̄i
sunt tanta stabilitati humilitatis radice/
quales profecto nondum sunt. cur de ipsa
humilitate christi erubescunt in publico?
cur superbiam ostendunt in opere quam
non habent in corde? cur suis exemplis ir-
ritant et scandalifant corda principuz et se-
culariū ad pmutandū tales pompas et p-
digalitates quas ab eis totis viribz effuga-
re deberent. **N**ullū rursus regnū est tam
opulentū quod nō per luxuriosam prodigi-
galitatem et nutriticē eius rapacem auarici-
am/ sceleri labefactione dissoluat. quē ad-
modum tradūt Valerius et Tullius. et si
silerent tamen maximoz regnoz proditō
in exemplū hui⁹ est veritatis. **A**byssus ita
q̄ expensaz/ abyssum inuocat diuitiaz. q̄
fit. vt eueniat illud pueris decātatū. q̄ sua
cōsumūt/ cū deest aliena sequūt. hinc frau-
des. hinc doli. hinc iniusticie varie. ppter
q̄d de gente in gentē transfert ait sapiens.

Quāta deinceps mala pueniant ex co-
mesationibz ecclesiasticoz crebris atq̄ su-
perfluis q̄s enarret/ ynū prandīū p replē-
do ad grauedinē et nausea/ tres vel quatu-
or ventres. sepe centū paupes reficere suffi-
ceret. celerius tñ cōsumim⁹ et pdimus vnuz
francū in tali crapula q̄s dam⁹ ynū denari-
um p elemosinis. **I**bi detractōes. ibi ebrie-
tates. ibi t̄pis dānosissima pditio. ibi con-
tra bonozū vitam et omnē honestatē. imo
sepe contra catholicā veritatē sub iocundi-
typo/ infames snie frequentātur. **T**ur-
piter ista fierent apud seculares. turpius
apud ecclesiasticos omnes. sed turpissime
apud platos et theologos. **N**on unq̄ inue-
niūtur adeo. vt iam de se puerbia quedam
apud vulgus generauerunt sue ebrietatis
vel crapule. **N**am et cibi aliqui et vina p̄cel-
lentia tanq̄ ab inuentozibz aut cultozibz
denoiant sicut dicit. **L**orte iacobitaz et vi-
num theologoz et c. **A**dde q̄ plerūq̄ inui-
tantes alios ad cōiuiua/ grauibz expensis
et sollicitudinibz. inuitati vero magnis di-
spēdijs et fatigijs fatigāt. **I**ta refert Sen-
dicens serenū de tranquillitate cū dicebat
non ad cenā se inurū ad euz qui p hoc sibi
nihil debitur⁹ esset. **P**ostremo quid sūt
viri ecclesiastici nisi quidam elemosinarij
bonoz ecclesiasticoz et ipsoz. nō quidem
dñi sed dispēsatores? **I**n quibz hoc solū p
se et suis habent quo p̄tentari eos mandat
apls. alimēta. s. et quibz regant. **D**iffinitū vl

tra Bern. q̄ quicq̄d vltra retinet/ rapina ē
imo sacrilegiū. **D**ura vero snia p̄tra eccle-
siasticos et eos q̄ thesaurifant. et q̄ in luxu-
rijs varijs et impudicijs conuersant. nihil
dantes paupibz. **Q**uocirca incidit non
mediocris questio. si ecclesiastic⁹ dispen-
sans imo dissipās in vsus pdigos et inui-
stos bona ecclesie sue teneat ad restitutio-
nem. p̄sertim cū dictū sit auctoritate bern.
cui biero. consentit. q̄ quicq̄d ecclesiastici
vltra parciū vestitū et victuz retinet/ sacrile-
giuz est. **S**i sacrilegiū ē/ vtiq̄ iudicat per⁹
furto. furtū vero restituendū. nullus ē qui
ambigat. **S**imilē questionē formant aliij
de ecclesiasticis/ nō deseruientibz suis be-
neficijs/ in hozaz p̄solutione et alioz obse-
quiorū impletione. ppter q̄d datū est bene-
ficiū. **N**ōne ea inquit restituere debent
que tunc p̄ceperint? **E**t forte ad primū
nō potest dari simplex et absoluta respōsio
Sunt itaq̄ aliqua bona cōmissa fidelita-
ti ecclesiasticoz. ordinata tñ et limitata vel
a iure vel a fundatoribus/ ad certos vsus
pios. vt q̄ episcopus vni det hospitali ta-
les redditus vel numerū aliquē egenozuz
sustentare. quo casu non est dubiuz/ quin
omissio culpabilis istoꝝ ad restitutionez
obliget quo ad deū. et sepe quo ad foruz ex-
trinsecum. **E**t in hoc est simile de elemosi-
nario. qui vltra stipendia recipit centū li-
bras pro distribuendo pauperibz si prodī-
ge aliter exponat. peccat et restituere tenet.
Si autē bona talia sint data generaliter et
indistincte alicui ecclesiastico/ tam pro su-
stentatione sua/ q̄s p̄ exercitio pietatis. tūc
potest hmōi ecclesiastic⁹ mediocriter vti il-
lis bonis fm decentiā sui status etiaz vbi
nihil residui supesset. **Q**ualiter vero estia-
bitur hmōi decentia status/ nō potest sub
vli regula diffiniri. sed estimabit in certa
latitudine. put sapiens iudicabit. **E**t quo-
niam nimis afficimur ad nosipos et ad ex-
tollentiaz oculoꝝ nostroz/ tutius est atq̄
salubrius cuilibet ecclesiastico/ declinare
ad frugalitatē et paritatē status sui. vt ali-
quid relinquat pauperibz. **T**unius insup
est pauca sibi querere que videlicet satis si-
bi esse debeāt/ q̄s in multis beneficioz ad-
ministrationibz velle abūdare. quoniā p-
culdubio apud bene estimātes/ illa nō sūt
nisi onera et aie picula. vbi locū habet illa
regula. **A**ui plus p̄mittit ab eodem plus
exigit. **A**ude siq̄s habeat beneficiuz/ quo

E

Incipi
D

rationabiliter debeat pretari fm utilitate qua offert aut offerre potest ecclesie. vltra hoc beneficiu aliud assumit/ ipe cum hoc peccat qd p ambitione accumulat sibi nouum onus ministracionis. que nunq̄ aut vit fit sine piculo infidelitatis alicui? Na nunc querit inter dispensatores vt fidelis quis inueniat. Qd si pdige dispgat bona hmoi/ in alios vsus aut auare retineat. ipe vltra scandalum qd alijs dat/ profecto peccat grauius. z no minus sepe q̄ sacrilegus Sed qd ad restitutione teneat/ no audere diffinire. z hoc ppter illam obligatione yagam z incerta/ tam in bonis q̄ in psonis.

Similiter no estimo certu esse quo ad scdam questione qd ecclesiastici no facientes seruitiu ppter qd datur beneficiu/ et si grauius peccent/ ad restitutione sunt astricti. Scio tm qd tutius esset apud tales/ vt d cetero vel renunciarent pluralitati beneficioru suoz. vel parcius viueret solito. quatinus in aliquo/ priores infidelis dispensacionis offensas/ delere valerent. Ita locum hic habet illud Aug. consiliu. Tene certu. dimitte incertu.

Ita deniq̄ cōcludamus tu ex prioribz causis. tum noiatim et hac radice/ illam qua ab initio posuim⁹ cōclusionē. expediētius scz esse plati declinare ad paritate z austeritatem vite in cibis z potibz zc. et non erubescere paupertem christi. q̄ laxare in his frena z hominibus secularibz cōformari. Tm modo bene viuat. In alijs affirmo qd paupras z vilitas/ eum magis exornabit z honorabit/ q̄ alios sua prodigalitas atq̄ superbia.

Finis.

Incipit sermo ei⁹
dem de vita clericorum. habitus tpe quadragesimali ad clerum.

Penitemini z credite euangelio. **M**arci primo. Euangelii hodiernu cui credi oportet/ sub tali fine cōclusit xps vt diceret. Qui se humiliat exaltabit. Quid aut aliud est penitētia q̄ humilitas vera sub deo. placatione ei⁹ postulans cū venia delictoz? Penitemini ergo. hoc est humiliamini sub deo offenso. z ab eodē placato exaltabimini. Ita eni credere euāgelio equū est. qm qui se humiliat exaltabit. Qui se humiliat in curia penitētie. exaltabit eū curia misericōdie. qm s u p̄cal

tat misericōdia iudiciū. **D**amnati quidē sumus nos peccatores coram iusticia. ad miam appellare fas habemus q̄ diu viuimus. rādiu eni sedē tenet eadē mīa. Qd si aduersarius et accusator noster diabolus quolibet obniti voluerit. habemus te patrouam clementissimā. te aduocatā sapientissimā te auxiliatricē potentissimā z virginem matrē. que ab omni ecclesia regina mīe et aduocata nostra conclamaris. Si igitur regina mīe es sicut es. tuū est causas misericōdie tueri. z curie sue iura illibata seruare. **A**st aut ius curie hui⁹. vt qui veit ad eā no cūciat foras. sed ab accusatōe sua subleuetur absoluatq̄. **E**cce patres z fratres quanta nobis fiducia est de salute et exaltatione nostra si p penitētie appellationem ad mīe forū/ causas nre prauitatis iam a iusticia rite dānatā deducimus. **D**educim⁹ aut si nosmetipos accusam⁹ iudicamus z dānam⁹. **S**i nosmetipos iudicamus inqt apls no vtiq̄ iudicemur. **S**i iudicem⁹ penitēdo/ no iudicemur penam patiēdo. **N**olum⁹ certe damnari. ecce vnicū post peccata patet effugiū. **C**onfugiam⁹ ad curiā mīe. ad illā penitētia nos deducet vbi p aduocata z patrona sorore nostrā habem⁹ z matrē iudicis nostri. qui spernere nos no poterit. qm ipse caro nra et frater est. **H**anc matrē adēamus p impetratione mīe. **E**t vt de penitētie humilitate. p nostra exaltatione viuaci fructuosozq̄ sermone loquamur. supplicem⁹ et dicam⁹ illud angelicū. **A**ue gratia plena domin⁹ tecum. **P**enitemini z credite euangelio. **N**oiatim huic euangelio. **Q**ui se humiliat exaltabit. **Q**ui se humiliat p penitētia exaltabit p gratiā z gloriā. **U**iri p̄res et fratres. **E**t si solū dñi nri **I**hu xpi imperium/ subditis suis omnibz/ et quidem omnia sibi subiecta sunt iure creationis. repationis et conseruationis/ satis esse debeat ad obediendū sibi/ vt agant dignos penitētie fructus. penitemini ait. nihilomin⁹ appropriate ad psonas nostras q̄ ecclesia stice dicimur. z quas sermonis nri tenuitas pmonere nūc accepit/ assumi posse vi deo psuasionē nostrā ad penitendū ex tribus more oratorio. **A** statu p̄sone. a loco. a tpe. **I**ta eni agere **L**icero. ita **A**resto. et oratores ceteri docuerūt. **S**cōm que tria/ triplicā sup penitēdi necessitate/ orationē p̄teximus. **P**rima quidē argumētatio

LLS

Sermo de vita

a statu p[er]sone sumetur. Tales nos esse con-
sidero viri patres et fratres. tales et in tali
nos e[ss]e gradu statuq[ue] c[on]spicio / quos oportet
penitentia[m] agere. n[on] p[ro] peccatis nostris
t[er]m[in]o modo. sed p[ro] delictis alienis. Aliorum
quippe peccata comedimus. alio[rum] quip-
pe culpas bibimus. alio[rum] defectus calcia-
mus et vestim[us]. Peccata populi mei come-
dunt. ¶ Non sit cuiq[ue] admiratio q[uo]d dici-
mus q[ui]a ita fit / dum elemosinis alio[rum] ta-
lia nobis c[on]paramus. cibos potus alim[en]-
ta. Que nimiru[m] elemosine ideo date sunt /
vt penitentia[m] p[ro] c[on]ferentib[us] / et satisfactio-
nem deo faciamus. Status ergo n[on] stat[us]
penitentiu[m] est. eor[um] sc[ilicet] qui yltro semetip[s]os
ad penitentia[m] obligarunt. Q[uo]d si quis inter
nos aliter sentit / ille proculdubio p[ro]p[ri]j
status et gradus ignarus est. quia ip[s]i in tan-
to magis penitere c[on]uenit qu[am]to min[us] pe-
nitet. et qu[am]to magis esse sibi penitendum
dissimulat vel ignorat. ¶ Hanc t[ame]n verita-
tem plane durissima[m]. sed t[ame]n predicanda[m] et
cognoscenda[m] / multi in statu n[ost]ro in statu ec-
clesiasticor[um] / vel dissimulat vel ignorat vel
sacrilega impietate contemnunt. alioquin nu[m]-
q[uam] tanta auaritia. nunq[ua]m tali precipitatio-
ne improuida inhiarent ad elemosinas ta-
les quas beneficia nominant. vel dignita-
tes vel officia. quib[us] annexa est talis obli-
gatio p[ro] alijs penitendi et satisfaciendi. cu[m]
tamen p[ro] nostris satisfacere delictis vix suf-
ficiat vita nostra et vtina[m] sufficiat. H[uius] q[ui]n-
ta est demerita homin[um] tot culpis p[ro]p[ri]js
obnoxiiu[m] pressum et obrutu[m] / suscipere (imo
rape modis eti[am] indebitis) alienas offen-
sas. et sup[er] ceruices debiles apponere. Hoc
quippe fit (vt diximus) d[omi]ni beneficia bene-
ficijs cumulamus. nam pluralitas benefic[or]um
ex elemosinis fundator[um] ad penitenti-
am p[ro] plurib[us] faciend[am] astringit. H[uius] ve-
ro heu cecitas heu insania / nos his obli-
gationu[m] vinculis seruitutib[us] specialibus /
misera colla subiicimus. quasi non iug[um]
grauis satisfaciendi p[ro] alijs sed libertas et ab-
solutio videatur. ¶ Addamus adhuc. q[uo]d
status noster status ecclesiasticor[um] / penit[entia] e[st]
in exempli p[ro]uocatiu[m] alio[rum] ad penite-
ntiam. quasi vel liber vel speculum vel ima-
go penitentie. Q[uo]d si p[ro] penitentia lega-
tur in nobis perulantia. p[ro] c[on]tritione de-
structio et dissolutio. p[ro] satisfactio[n]e irri-
tatio dei et viciorum omnium accumulatio.
nos tot damnationibus digni reddi-

mur. quot homines nostris exemplis cor-
ruptissimis seducuntur. Si damnandus
est qui seip[s]um spontaneo peccato deprauat
nunquid n[on] ergo damnatior qui multos
secum in interitum trahit rapit et deicit.
¶ Rursum statui nostro / comes esse debet
sacra scientia. hoc est sacror[um] et sacramento-
rum noticia qualis cognitio / absq[ue] penite-
ntia nec perfecte cognosci nec efficaciter tra-
di potest. Pec[ca]ta quippe illa est sapi[en]tia aut
pars est. de qua bene enunciatur est. q[uo]d in
maliuolam animam / non introibit sapi[en]-
tia. nec habitabit in corpore subdito pec-
catis. Itaq[ue] sacerdos quilibet / angel[us] dici-
tur. q[ui]a dei nu[n]cius esse debet ad populum
quilibet in gradu suo. et legem eius sc[ilicet] dei
ab ore eius requirent. ¶ Dedit illis regio-
nes gentiu[m] inquit p[ro]phetis sermo. et labo-
res populor[um] possederunt. vt custodiant iu-
stificationes eius et legem eius requirant.
¶ Non dedit nobis d[omi]nus labor[em] alio[rum] vt in
sudore vultus alieni / vescamur pane n[ost]ro.
et nihil inde officij nihil suffragij. nihil sa-
tisfactionis imp[er]derem[us] p[ro] ceteris q[uam] suis
nos laborib[us] alunt aluerunt. Quanto mi-
nus ista data sunt. vt luxurieris superbe i[n]
pompis equis familijs. fedissime in mere-
tricularum lenocinijs. Non p[re]terea omis-
sa sunt vt comestiones crapulosas et sum-
ptuosas in ocio dissoluto / cu[m] maxima tem-
poris p[re]sumptione et oneratione corp[or]is ac
animar[um] / quotidie sequeremur. Deniq[ue] vt
ditarem[us] carne[m] sanguine[m]. imo q[ui]q[ue] car-
neos et sanguinos homines / de bonis pau-
peru[m]. de patrimonio crucifigi. Sed vt cu-
stodiamus iustificationes d[omi]ni et legem eius in-
quiramus. Custodiam[us] inq[ui]s n[on] diffame-
mus. dissipemus. irrideamus lacerem[us] iu-
stificationes d[omi]ni. Et legem eius inquiram[us]
n[on] tradetes nos nostraq[ue] institutionibus
mundi et legib[us] Justiniani. sed legi domi-
ni que immaculata est c[on]uertens aias et sapi-
entiam prestans paruulis. glosa humilib[us]
quales sunt penitentes. Penitemini ergo
¶ Postremo moueat nos qui dicit. quan-
to gradus altior (qualis est noster qui sa-
cerdotes dicimur. et qui genus electu[m] rega-
le sacerdotiu[m] xpi d[omi]ni. imo et d[omi]ni no[m]i[n]am[us])
tanto casus grauior. c[on]sone ad illud satyri-
cum. Omne animi vitium tanto conspe-
ctius in se crimen habet / quanto qui pec-
cat maior habetur. Porro si casus noster
grauior / consequens est vt resurrectio per

penitentias. fortior exigatur. **C**onclamo igitur precor et obtestor per euangelium sacratissimum domini nostri Iesu Christi. Penitemini et credite euangelio. quoniam qui se humiliat per penitentiam et exaltabit ad gloriam. Hoc modo status noster status ecclesiasticus urget nos magnis et certis rationibus penitere. si non obtorpuimus. si non omnino perditum et christiana religione abalienati sumus. **R**ursus competit ad idem. locus ipse materialis in quo conuersamur. qui locus est ecclesia. **C**omonebat preteritus nostre orationis ordo. ut similiter et loco in quo conuersamur qui locus est materialis ecclesia. robur eidem orationi nostre donaremus. Sed multis questionibus agitata animus ex his que dicta sunt. **U**na si ecclesiastici non penitentes pro seipsis proficiant alijs pro quibus eos diximus ad satisfaciendum obligatos. **V**ides quod non per predictum. et per illud Gregorij. **C**uius qui displicet ad intercedendum mittit irati animus ad deteriora puocat. **A**lia. si ecclesiastici non penitentes pro alijs faciunt bona ecclesie sua. et si ad restitutionem obligantur. videtur enim quod contra donantium intentionem bonis illis abutuntur. nec laborant in vinea domini. nec denarium habere merentur. **A**ltera si ecclesiastici omnes tenent ad studium legis diuine. videtur quod sic per predicta quia ideo dedit illis deus regiones gentium et la. po. pos. ut cu. iusti. eius et legem eius exquirant ut dictum est. **A**d opposita istorum omnium est argumentum. quia talia dicere est partem ecclesiasticorum longe maiorem ponere extra statum salutis. eamque damnationis ream affirmare. **A**lie questiones sunt. ut si licet ex bonis ecclesie aliquid sibi retinere. vltra id quod dicit apostolus. **H**abentes alimenta et quibus tegamur his contenti sumus. **V**idetur enim quod residuum est ecclesie et pauperum. quale auferre sacrilegium et impium dicunt Hieronymus et Bernardus. **A**nnexa est huic questio. **D**e ditatione parentum ex bonis ecclesie. **D**e collatione beneficiorum indignioribus. **D**e multiplicatione beneficiorum vltra decentem sustentationem persone occupantis. **D**e intrantibus distributiones ex solo introitu ad horas. **D**e dantibus se rotos ad praeceptiones seculares et quandoque ad turpes questus. **E**t similes multes. quos omnes dissoluere breuitas affectata reclamat. **S**ed quatuor considerationes qua-

si totidem clauis pro apertione faciliori placet afferre. **P**rima consideratio. **E**ccl³esiastici qui non penitent sed compute-
scunt in peccatis suis nullum opus faciunt apud deum. pro se vel alijs acceptum sibi ad consecutionem vite eterne. pro quanto fructus suorum operum talis et corrupta radice pro cedit. que radix est eorum voluntas deprauata. **A**longantur quoque magis et magis a deo. quoniam quanto longe a peccatoribus salus. **H**oc intendebat dominus cum ait. **B**enedicam benedictionibus vestris. et filia plurima in hanc sententiam. **S**ecunda consideratio. **E**ccl³esiastici qui sunt impenitentes implentes tamen ea que ex institutione beneficiorum suorum iniuncta eis sunt. in horis dicendis. et similibus. ipsi faciunt fructus beneficiorum esse suos. saltem apud homines nec ad restitutionem obligantur. **O**bligantur tamen in foro conscientie. aliter recompen-
sare benefactoribus et fundatoribus suis. presertim faciendo sibi amicos de manu iniquitatis. ut per alios suppleant redemptionem et satisfactionem. quam ipsi sine gratia permanentes. insufficienter agunt. **V**alent preterea huiusmodi beneficia non ex virtute personarum. quoniam tales supponuntur esse in peccato mortali et per consequens dei hostes odiosi. sed ex persona totius ecclesie. et ex offerentium deuota pietate valorem suscipiunt. qualem et quantum nouit deus. **T**ertia consideratio. **P**lus congruit ecclesiasticis noticia sacre legis quam alia. et multis ipsa est de necessitate precepti. sed magis et minus. pro diuersitate officiorum curarum atque dignitatum. **C**urati nominati tenentur scire precepta dei et articulos fidei in quodam generali pronuntiando subditis. **M**ateria in super de sacramentis ecclesie. prout in communi usu practicatur et versatur. ut de modo baptisandi. de modo audiendi confessiones. et interrogandi. et docendi. et absoluendi. et penitentias iniungendi. de modo matrimonium contrahendi. de modo sacre vinctio-
nis. et de instructione illius qui laborat in extremis et si que sunt talia. **C**urati per his sciendis si non laborant vel studendo vel audiendo. an sint in statu salutis. ipsi viderint. ego non estimo. **Q**uidam tractati super his communibus. confecti sunt. **Q**uos saltem habere deberent tales ecclesiastici. quoniam nec sumptuosi sunt in

Sermo de vita

transcribēdo. nec dispēdiosi et difficiles in intelligēdo. De plans vero q̄ absentes sūt nihil hic diffinio. quē admodum pati esse debent ad faciendum etc. **Q**uarta consideratio. Intentio ecclesiasticorū in omnibus suis actibus debet esse diuinus honor et eius obsequiū. et consequēter ex incidenti quasi accessorie ipsi possunt temporalia desiderare et adquirere pro sustentatōne decenti suorū statuū. decentē intelligite statum prout sapiens iudicabit. et nō prout ambitio vel auaricia suadebit. **I**ntra q̄s considerationē datur regula consequēter ad sciendū si in celebrationibz missarum. si in horis lucrativis. si in alijs opibz suis imo et si in multiplicatione beneficiorum ipsi ecclesiastica sunt symoniaci. v' symonia aut turpi lucro notandi. Descendere autē ad singula omnino diffinienda/ neqz facile est neqz possibile sub certa regula. ppter varietatem circūstanciaruz. ex quibus iuris variationem scit nemo.

Pura dici potuerāt. sed interim cōtenti/ et ad secundā nostre exhortationis partem transeūtes/ ostendamus ex loco in quo sumus/ congruitatem penitendi. **L**ocus noster viri patres et fratres locus ecclesie materialis in quo frequentius cōuersamur/ nos admonet si nō obfurdescim⁹ vt obediamus dicenti xp̄o. Penitemini etc. **Q**uanq̄s enī vallis hec miserie/ locus sit vniuersaliter fletus et penitentie/ vbi tanto magis flendum esse dicit Aug⁹. quāto minus fletur. nihilomin⁹ tēplozum locus/ sua quidē religione et qualitate cōmonere facit vt peniteam⁹. **Q**uid itaqz aliud vidētur p̄dicare imagines omnes in ecclesia ante quaquerū. supra. subtus. et in lateribz. cantus insup et pulsus. ea quoqz que legunt et fiunt omnia. nisi leuamus sursum corda. et nō mentiamur respōdentes. habemus ad dñm. **L**euare autem sursum corda nequeit sane ipsi peccatores sine penitentia. et magna penitētia. **H**abent seculares hoīes seu militares seu plebei/ loca sua in quibz exercent. plena multis spectaculis. vanitatibus. et insanijs falsis/ que penitentiā non solū non incitant sed pturbant. **V**ide fora negociosa/ abundare infinitis periurijs. fraudibus. murmuribus inconditis. clamoribusqz dissolis. **V**ide curias patrocinantuz. intra quales/ nota litigantiū magniloquas linguas

acuras et instructas vt narrent fabulationes sed non vt lex tua domine. **D**e curijs curialium quid aliud diciturus sum/ quaz quia tote cure sunt. et tote cure vanissime. nec cure celestes. sed plerunqz scelestes. **N**ō discurrā per singula talium loca quoruz plurima a sanctis doctoribus merito interdicta sunt eis qui penitentiam salubrez integro animo peragere moluntur. **A**t uero nos ecclesiasticos continet locus sacerrimus. locus religiosissimus. locus totus penitentie salubris prouocatiuus. si tamen in eo non manem⁹ sicut bestie. ignari mysteriorum omnium que fiunt et cernuntur. **S**i preterea corpore existente in ecclesia/ non sit animus in patinis. sicut ē apud Terentium. **S**i deniqz non facim⁹ de domo orationis/ domum negociationis et speluncam latronum. **Q**uo pacto fit? **T**erte aut cogitando aut garriendo secularia. aut distributiones diuinas tanq̄ nobis qui nō eas lucramur indebitas furtiue rapiendo. furtiue dixerim iudice deo: etsi non mundo. qui si eos soluit. non tamen absoluit. **R**eterum crux et crucifixus/ nonne loquuntur vt penitentiā agamus. cum talem ipsum christum ante oculos statuāt. quo nullus vnq̄ acerbius doluit. non pro suorum sed pro nostrorum satisfactione peccatorum? **S**anctorum rursus sanctarumqz imagines idem suadent. ingerentes memorie nostre q̄ multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei vt ipsi etc. **D**eniqz tumbarum sculpture. magnis nos vocibus et lamentis/ ad penitentiā prouocare nō cessant. ingerentes quid illi sint. quid fuerunt. qd de nobis meruerunt. quid erigunt vt sursum/ quorum corpora incinerata/ tegit tellus. **S**i ad hos omnes et similes assidue clamores nequaq̄ aperimus aures mentis intimas/ non iam surdastris sed surdi sumus. imo ipsis quas intuemur et calcamus imaginibus atqz simulacris assimilati sumus que habent aures et non audiunt. **Q**uid de ipso sacrosancti dominici corporis sacramento satis vnq̄ diciturus sum. malo nunc silere q̄ pauca dicere. **V**e illis qui abutuntur eo ad cumulum peccandi/ quod singulariter datum est ad auxilium subleuamēqz penitēdi. **H**i sunt indigni tractātes illud. quos sub questione terribili increpat dñs per pphetam. **Q**uid

est q̄ dilectus meus fecit in domo mea scelerata multa. **N**ō nos ita viri patres et fratres. sed in loco tali tanq̄ diuino et celesti audiamus vocem dñi imperantis vt amoris calciamētis nostre vetustatis p̄ penitentiā. suū est enī hoc officium stem̄ in terra hac que sancta est dicentes cum Jacob **T**erribilis est locus iste. non est hic aliud nisi domus dei et porta celi. **E**tenim dominus est in loco isto. et nos. ergo sancti sumus qui habitamus in sancto quibz dei gratia concessit. si non abutimur. illa vota prophetica. **U**naq̄ petij a domino hāc re. vt inha. in domo domi. **E**t rursum. **Q**uā dilecta tabernacula tua domine vir. zc. **E**t iterz. **A**legi abiectus esse in domo dei mei zc. **A**d quid? **A**d penitendū p̄cipue. **P**enitentiā ergo. **C**irca hec quadruplex occurrit consideratio moralis. **P**rima sanctius est et deo placentiū et fructuosius regulariter orare deum in templis et locis sibi dicatis q̄ in alijs. **V**alor quippe orationum ibidem factarum cumulat̄ ex oratione generali et loci maiestate. ex qua fit deuotionis maior incitatio. **P**ropterea nō absq̄ grandi ratione sedula religio patrum nostrorum/particularia oratoria vertabat. presertim pro missis celebrandis. **D**ici in consideratione regulariter. quoniam accrescere valor ipsis orationibus aliunde q̄ ex loco sancto posset. **S**ecunda consideratio. **O**mnis blasphemia/que attribuit deo vel sanctis eius/in digna vel turpia/ vel verba vel facta vel signo/ tanto execrabilius fit in ecclesia quāto locus plus sacer est. **Q**ue blasphemia/ si fiat sub ludi specie/ debet auctoritate per superiores seriose reparari. **N**ec cōsuetudo ad oppositum alienat imo aggrauat. quia verissime corruptela est. et sacrilega corruptela. que in caput superiorum redundabit. si non pro suo officio remediare curauerint. maiori quidem animositate quam pro suis tēporalibus decertarent. **T**ertia consideratio. **U**na ex causis quare ecclesiastici mali et impenitentes/ pessimi sunt supra ceteros (prout sepe expertum fuisse testatur **A**ug. et tempora mea idem monstrant ad oculum) assignatur conuenienter. quia tales ipsi deo magis ingrati sunt dum abutūt̄ eis omnibus que eos ad penitentiam prouocare debuerāt. **O**mnia enim remedia pro sua correctione vt

sunt exempla sanctorum et predicationes zc. conuerterunt in fastidium et contemptum ex continuo auditu et visu. adeo vt tandem se esse credant sapientes et prudentes pre alijs monitoribus suis. quoniam impinguati sunt incrassati dilatati. ideo dereliquerunt deum factorem suum zc. et humilitatem nostre religionis et suorum promulgatorum/ponunt in abominacionem sibi. **Q**ualis igitur spes salutis eē potest. vbi que fuerant remedia/ conuertuntur in nauseam et venena. **Q**uarta consideratio. **A**ffectiones peruersę que separant a deo/damnabiliter fiūt vbiq̄. damnosius in ecclesia. **N**egociationes preterea secularis/ fiebant olim in templo hierosolymitano displicibiliter christo. hoc ex suo zelo subuertente cathedras numulariorum apparuit. **N**unc displicibilis fiūt in templis suis. in quibus mysteria magis spiritualia/ conuenit celebrari. **D**ec de secunda parte sermonis.

Dostremo fas **P** nobis est/ non solum ex statu persone/ nec ex loci qualitate corroboracionem addere nostre orationi pro persuadenda nobis penitentia vt iam fecimus. sed etiam tertio ex temporis qualitate. **M**itto q̄ tempus omne vite misere huius et erumnose/ tempus lugendi est/ tempus q̄ penitendi. **N**on loquor d̄ tempore hoc quadragesimalis abstinentie/ quod intrauimus. quāq̄ multa dici ad rem competerent. **T**um de ieiunijs/ qua obseruatione complenda sunt/ et qui sunt quos pia necessitas excusat. **Q**uali insuper delicti obnoxij sunt ecclesiastici transgressores et fundatores huiusmodi ieiuniorum. **T**um preterea de ieiunio quadragenario christi quali qualiterq̄ fuerit completum virtute. **S**ufficiat ad dolendum lugendum penitendūq̄ continuo/ aspectus huius temporis/ imo huius tempestuose etatis nostre. in qua regnat luctuosissimum absq̄ exēplo/ imo nullis vnq̄ luctibus equanduz scisma. quod nō vetustate cōsumit vt omnia. sed in dies/ altius radices malas agit. et tanq̄ fama monstrum horrenduz in dies vires adquiri eundo. **E**xpectauimus pacē deplozat propheticus sermo. et ecce turbatio

Sermo de vita clericorū

Sic ecclesia insanabili quodā cancro de-
pascitur egrescitq; medendo. Sic suā hy-
dram patitur que ex successione fecundior
fit. Ipsa insuper minoratur vix egressi-
bili laborinto circūdat. et more ferarum
habet in rete pedes suos. ¶ Nunquid nō
igitur tempus tale est in quo penitere et do-
lere cum ingenti gemitu et plangore assi-
duo cum lacrimis et rugitu coartamur nos
ecclesiastici et dicere. Tu exurgens domine
miserere mihi syon. quia tempus miserendi
eius quia venit tempus. Et iterū. Tem-
pus faciendi dñe dissipauerūt legem tuam.
legem charitatis vnionis et pacis. ¶ Pri-
ma cōsideratio. In omni tempestate gran-
di et internatione/ vbi primū incipit a san-
ctuario dei saluberrimū est iuxta Ezechie-
lis visionem signari signo thau in fronti-
bus. Illi quippe soli saluantur sic signati.
Quale signū illos solos accipere notat p-
dicta visio qui gemunt et dolent super cun-
ctis abominationib; que fiunt. hoc autem
per penitentiā fieri pspiciū est. Ubi vero
magis inceperit ira dei a sanctuario suo
q̄ hoc tempe misero quis legit quis audi-
uit. Penitemini ergo. ¶ Secunda consi-
deratio. Quoniam facta est scissio ita vni-
uersalis in corpore mystico et peccatis sin-
gularium psonarum et eorum pueris mo-
ribus quomō fit in corpore vero dissolu-
tio eius ex vitio morib; partū et corru-
ptis humorib; sequens est vt penitenti-
lis medicina primū recipet in membris sa-
nitatem. p̄sertim cum videat hic esse di-
gitus dei. cui humanū auxilium quasi pe-
nitentis deesse sentit. Quapropter impetra-
ndum est diuinum testimonio Iosopbat.
Que impetratio nō melius q̄ per penitē-
tiam humilem adquiri. Quoniam sicut ex-
altatio ambitiosa et perdita multoz eccle-
siasticorū tam feda abiectio humiliat
ecclesiam/ ipsa si queritur rursus exaltari vt
per penitentiā humilem hoc fiat necesse
est. Penitemini ergo. ¶ Tertia considera-
tio. Reuerentia pia ad matrem viget plus
q̄ alias in filiis/ tempore necessitatis et cō-
culationis sue. vt humilientur et doceant
et penitentie signa demonstrent. p̄sertim
vbi per talia/ miserabilibus eiusdem ma-
tris necessitatibus subueniri conuenit. dñi
singuli filiorum singula merita sua. sicut
quasdam donationes et redemptiones cō-
ferunt in commune ad redemptionem ma-

tris captiuate. Sic est in presenti tempo-
re. Penitemini ergo. ¶ Quarta conside-
ratio. Scisma p̄sens / non impedit ve-
ram penitentiā imo magis ad eandem
faciendam animat et inducit tanq̄ ad pri-
mum antidotum et medium pro portu sa-
luti et attingendo. Scio tamen nōnullos
hinc inde posse inquietari a scrupulis et
questionib; plurib; super casibus reserua-
tis. et sup potestate clauū. et alijs p̄p̄erita-
tum nodis quib; scisma p̄sens reserua-
tum est. Scio nihilominus responsum factū eē
anthonio. q̄ sola humilitas omnes diabo-
li laqueos secura p̄terfugit. Humiliatus
suis et liberauit me inquit p̄phetā. Nulli
vero absq; penitentiā datur post peccatū
talis humilitas que rursus exaltet. Soli
igitur bene penitentes securi sunt. q̄ obrem
penitemini. ¶ Nec fortassis sufficere po-
tuerant de necessitate penitentie nostre/ ni-
si reuerentia euangelij bodierni cui credi
oportet. et q̄ appropriate de ecclesiasticis
loquitur/ cogeret nos sua maiestate vt ali-
quid dicerem. nec ipm nostro silentio in-
digno transirem. ¶ Itaq; euāgelicus ser-
mo. xxij. c. Dat. vnde euāgelij bodier-
nū cōscriptū est/ loquens in p̄sona xp̄i ad
phariseos et scribas sui t̄pis/ notat in spe-
ciali. sub reprehensionib; quatuor. et octo
maledictionib;. a quib; debent ecclesiasti-
ci p̄cauere. vt increpatio maloz. bonozq;
sit instructio. et vt sup malo cognito/ peni-
tentiā salubrior fiat. ¶ Prima rep̄hensio
est dicere bona et non facere. hoc enī quid
aliud est q̄ se propria voce damnare et ta-
lem esse cui merito dicat dñs. Ex ore tuo
re iudico serue neq;. Videte autē patres et
fratres quāto amplius est delictū. neq; di-
cere bona neq; facere imo dicentibus atq;
facientibus modis omnibus serio et ioco
clam et palam cōtrariari. ¶ Secūda rep̄-
hensio est onerare subditos duris et multi-
plicatis ponderib; p̄ceptorū et penarū. di-
gito autē suo nolle ea mouere. Quo in lo-
co culpant illi ecclesiastici qui ex cōmūca-
tionū et verbalium et maledictionū senten-
tias accumulāt supra merita. quo sine ipi
viderint et q̄ confone ad euāgelicā liber-
tatem. ¶ Tertia rep̄hensio est hypocrisis
et sup̄stitiosa in habitibus. quibus sancti-
tatem aut religionem p̄ferunt. qualia in-
tus horrent et fugiunt ipsi taliter induti.
qualiter induimur nos ecclesiastici omēs

diuisi a populo. precipue dum in ecclesia ministramus. Sed sepe mentiuntur hec vestes. dum aliud monstrant extra. aliud tegunt intra. exterius sanctitatem interius vitiositatem. **Q**uarta reprehensio est ambire vanam gloriam. in locorum eminentia. et alto recubitu in cenis. in salutationibus popularibus atque forensibus. in titulis et appellationibus. nomine magistri aut patris aut domini. in quibus omnibus corrupta affectio magis quam ipsa actio que de genere bona est. et bene fieri potest. inculpata. Potest enim aliquis omnia ista querere. si status suus et vocatio exigat pro utilitate rei publice et ecclesiastico honore. non pro singulari ambitione. Aliquis enim ex ecclesiasticis. cur non fas habet alte sedere et saluari populariter. et appellari vel mater vel pater. vel dominus si non istis delectentur. Hoc est si non nomina tantum et famam sed res et opera et officia per nomina designata querit et implet. non ad suam sed ad dei laudem magnificentiam et gloriam. **S**equitur octo vice. **U**t primus est claudere viam celi peruersis moribus et exemplis. Hoc fit dum imperiti et simplices ex populo arguunt sibi licere ea que vident patres et pastores suos facientes. **S**ecundum vice sub preterito longarum orationum viduas et simplices spoliare. A quo venon immunes sunt hi qui obitus et seruitia multa in ecclesia pollicentur. et ea vel non exoluunt. vel imperfecte ac negligenter exoluunt. **T**ertium vice traduci potest appropriate ad ecclesiasticos. querentes promotionem alicuius ad statum ecclesiasticum. vel contra eos qui affectu carnali vel alio faciunt cum peruersis exemplis et moribus duplo filium gehenne quam futurus erat in statu seculari. **Q**uartum vice contra malos interpretes christi. et specialiter iuramentorum et votorum in quibus falluntur et fallunt ex sacerdotum ordine in confessionibus audiendis. **Q**uintum vice contra eos qui decimas vestras ad minimum esse soluendas decreuerunt et graviora ipsi derelinquunt. **J**udicium scilicet misericordiam et fidem. sicut apud quosdam in ecclesia plus puniretur transgressio vnius ceremonie et traditionis humane quam blasphemiam in deum aut suorum preuaricationem mandatorum. **S**extum vice mundare diligenter id quod foris est in vasis quibus deo ministratur. ut est calix. et conscientiam

dimittere rapinis et immundicia plenissimam. **U**t faciunt qui in conscientia peccati mortalis et in continuo proposito non relinquendi peccata sua. neque occasiones peccatorum ministrare presumunt. **S**eptimum vice contra hypocrisim eorum qui sanctitatem fingunt extrinsecis signis. inter autem sunt hypocrisi et iniquitate. compati merito sepulcris dealbatis. **H**oc si culpantur hi qui mali sunt. quo vituperio digni videntur qui peccata sua predicant gloriantes cum malefecerint et exultantes in rebus pessimis in penitentiam et contagionem et scandala certa pusillozum. **U**idam improperium dixit alius. **A**bi hypocrita. **T**ui acuta mordacitate respondit iniuriatus. **T**u talis es ut nec hypocrita dici possis. **I**ta palam et in publico puerfus es ut nullus fictioni locus relictus sit. **O**ctauum vice est qui sanctis reuerentes esse videntur. colentes eorum sepulcra memorias atque reliquias. ipsi tamen eos nequaquam imitantur in sanctitate. imo presentibus inimicantur et insidiantur qui sanctorum vitam atque mores quesierint imitari. **A**d que omnia vice subiungitur horrenda conclusio. **E**cce relinquetur vobis domus vestra deserta. **D**omus hec domus erat synagoga. cui succedit domus ecclesie. quam iam pene desertionem vicinam intuemur ut olim synagogarum. **A**uertat hoc pius ecclesie sponsus **I**hesus christus. **A**uertat autem si fuerimus penitentes. si nos benigne intuitus fuerit et conuertat ad se. et tandem reponet in firmissimo habitaculo suo. ad quod nos perducere dignetur qui sine fine permanet in secula seculorum Amen. **¶ Finit.**

Sequitur item sermo eiusdem factus in cena domini pro humilitate. valde notabilis.

Adeo exiit et ad deum vadit **O**riginaliter Jobis. xiiij. et in euangelio partialiter recitato **N**os et mei filii qui a deo exiimur pro peccatis longe nimis. **Q**uia longe a peccatoribus salus. vadamus nunc rursus ad eum per orationis et pie inuocationis gressum. mox aderit. quia prope est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. **C**uius orationis nostre mediatrix te constituemus o virgo beata virgo deo iunctissima. ad quam deus venit. et a qua secundum corpus exiit. **T**e nunc

Sermo in cena domini

ob hoc salutantes et dicentes. Ave maria
Adeo exiit et ad deum vadit. scribitur
ut supra. Alta verborum profunditas. alta ni-
mirum. et quis cognosceret eam? Sed ita loqui
decebat consciis secretorum dei. Hic tam sub-
limis volatus grandi aquile spirituali homi-
ni videbatur. cui ex sententia dicere fas erat
illud prophete apud Boetium li. iij. metro pri-
mo. Sunt etenim penne volucris mihi que
cella conscendant poli. quas sibi cum velox
mens induit perosa terras despicit etc.
Sibi vero quid nisi stupor mentis et di-
gna admiratio debebatur ad hanc scienti-
am que mirabilis facta ex me est conforta-
ta est. et non potero ad eam? Quid nisi ve-
nerandum quoddam silentium congrue-
bat? Congruerat utique silentium potius
quam elato sermone de diuinis obstrepe inter-
olozes me raucum anserem. potius quam sor-
didis pedibus affectionum. manibusque opa-
tionum me sanctuarium verborum dei te-
merarium introire. Sed officij mei debitum
ipsi vos scitis. sed et frequens deuotionis
vestre conuictus et prestolatio quippiam vel
impetere balbuare compellit. **A**deo inquit
euangelista exiit. **D**iro: si non protinus
ad hoc verbum miramini. De quo nempe
alio istud dicitur. **A**deo exiit / quod de ver-
bo quod eternaliter est apud patrem: quoni-
am in principio erat verbum et verbum erat
apud deum. et deus erat verbum. **S**i eter-
naliter apud deum / qualiter a deo exiit et
quomodo eternaliter apud deum? **S**ed di-
ces exiit iste verbi a deo / est ipsa filij ge-
neratio. verum est si est filij generatio sicut
esse confitemur. **V**ides quod iste exiit pro-
fus est ineffabilis. De eo quippe scriptum
est. **G**eneratione eius quis enarrabit? **I**sa-
liij. ca. **P**ropterea cur conaretur eloqui quod
enarrari non potest. non esset illud sobrie sa-
pere. **Q**uid si quis loquatur non iam homi-
num sed angelorum linguis. quo pacto ef-
fari sufficere deum a deo exire / non locali-
ter non dimensionaliter. non diuersificate
substantie / neque durationis varietate sed
personali tantum distinctione? **Q**ui et regredi
dicitur ad deum dum suum rependens amorem
patri spirat et quodammodo donat spiritum
sanctum. donum prestantissimum et vtriusque
necum. **S**ed sileamus interim de secre-
tis his celestibus et perscrutatione inuestiga-
tionem huius diuini exiit et regressus ad in-
tra / nos vel ad scholam vel ad celebritatem

beatissime trinitatis remittam? **I**llic ma-
gis discere est / quomodo filius egreditur
a patre ut imago pulcherrima a pulcherrimo
ut verbum sententiosissimum. ut ars omnium
fecundissima. ut exemplar distinctissimum. ut
idea et forma quedam omnium capacissima
et actualissima et potentissima. **S**icigitur
exiit christus a deo. eternaliter productiue. et ad
deum vadit / spiratiua dilectione. **A**m-
plius vero considerationi nostre / alius obij-
citur christus a deo exiit? alius quoque sui ad eum
regressus. non quidem intrinsecus personali-
ter ut prius. sed denotatione quadam extrin-
seca. et idiomatica mutua communicatione. qua
operata est humanitatis assumptione. **E**t quod
est precor hoc modo christum a deo egredi: ni-
si eundem in hoc calamitoso vallis lachry-
marum exilio / dignanter incarnatum / con-
morari. affligi. cruciari? **N**ihil quippe lon-
ginquum a deo poterat excogitare mens hu-
mana / quam impassibilem ad passionem egre-
di. inuisibilem videri. immortalem quoque
esse participem mortis. **A**st christum regredi ad
deum / est ipsum a mortuis resurgere. **I**am
non moritur quonia mors eius ultra non domina-
bitur ad **R**ho. vi. quando in patria et ciuita-
te et regno patris in celestibus ad dexteram
suam sedet in eternum. cum omnia subiecit
ei deus ad hebre. ij. **D**ic est verus iusticie
sol qui oritur in natiuitate. occidit in pas-
sione. et ad locum suum reuertitur in glorio-
sa ascensione **E**ccl. i. **E**t quia
habent proprias solennitates hec myste-
ria / suosque sermones. tantumdem dictum sit
hic / quomodo christus a deo exiit per incarna-
tionem et ad deum vadit per glorificationem.
Demum repibilis est exiit quidam ter-
tius / christus a deo / secundum animam qui communis est
omnibus creaturis. **D**icit itaque diuinus
theologus **J**ohannes. **Q**uod factus est / in
deum vita erat. **V**ita erat. non quidem per iden-
tatem realem et essentialem rei facte ad fa-
ctorem. ut manichei blasphemant. dicen-
tes animam esse partem a deo decisam per
actionem principis tenebrarum. **S**ed vi-
ta erat / per idealem et viuificam / exempla-
rem seu archetipam cognitionem et virtu-
tem producendi efficacissimam. longe ex-
cellentius. longe ineffabilius / quam in ipsa me-
te artificis / domus fabricanda vel imago
pingenda / existat et suo modo viuat. **Q**uid
vero sint huiusmodi idee. et qualis sit earum
distinctio / non est hic disputandi locus.

Multe doctorum traditiones in unam veritatem (si bene capiantur) reducibiles super prime sententiarum distinctione habentur.

Ad hoc igitur esse ideale illud recte perhibetur egredi/ quicquid fit extrinsecus in esse suo reali. regredi autem non nisi creature reali proprie datur est. quatenus velut Boetius/ omnia in suum regredi principium velut si flumina unde exeunt revertantur **Eccles. i.** Et quibus? Quia reperit proprios quos recur? reditus suo singula gaudet. Nec manet ulli traditus ordo/ nisi quod fini iunxerit ortum. stabilemque sui fecerit orbem. li. iij. **Petro. ij.** Hoc fit. dum motus inditos nature sue/ custodiunt. dumque vices indulgas pagunt. agendo patiendo monendoque

Auero quantum tibi est creationis egressus excellentior (o rationalis spiritus) tanto regressus tuus ad deum/ est quanto a reliquis omnibus a perfectione differentior. Tu ne personalis spiritus sicut capax et princeps dei solus factus es per intelligentiam atque rationem. hinc ad imaginem dei et similitudinem factus affirmaris. **Beati. i.** Sic soli tibi ad deum regredi concessum est/ per cognitionem et amorem. Diriguntur cetera in curibus suis et ab agere infallibili. sicut si videns aliquis/ cecum ducat ut dicit auctoris. Tu sola/ videns videntem insequeris Tu sola/ cognitivine ad principium tuum regrederis. ut fias unum ens cum divina essentia. tertia prelibelli de ornatu spiritualium nuptiarum. Anima inquit contemplativa ita coniungitur deo/ ut fiat ipsum illud esse vitale et ideale quod eternaliter in deo prehabuit. Quem errorem/ una nuper epistola a me edita coarguit. Uelim propterea comonuisse ut de hac materia caute legatur. **Bern.** ad fratres de monte dei li. ij. **C**eterum anima humana precipue illa est inter omnes rationales spiritus/ que non solum regredi ad deum sed omnia alia in eum referre debet. Propterea enim ipsa corpori coniuncta et in imis certis ligata. secundum **Platonicos.** Propterea necum duplicis mundi/ tamen spiritualis que corporalis/ operatur. quasi duas illas catenas causarum/ auream et argenteam/ nectens Denique idcirco in orizonte duplicis mundi statuitur facies sua. per divinum theologum/ et elevati metaphisici edocuerunt. quatenus per ipsam ea omnia referrent in deum cognoscendo et utendo/ que ab eo egressa sunt in creando. **Hinc dixerunt Arist.** i. politici.

et platonici/ omnia propter hominem. ipsius vero propter deum factum esse. **Hinc** resurrectionis future necessitas concluditur. Alioquin naturalis instituti finis/ frustra esset. **Sed** de his alibi. **Demum** perspicuum est/ eos solos propria appellatione homines dici debere qui boni sunt et ad deum omnia referunt. **Hunc** ad christum redeo. Omnia enim regressum hunc per intelligentiam ad deum et usum/ anima eius perfectissimis modis exercuit. dum seipsum et rem quamlibet alteram/ sola per excellentiam in dei gloria laudando amoremque reduxit. **Hinc** apertissima ratione. dixit evangelista noster de christo. quod a deo exiit et ad deum vadit. **Exiit** dico secundum animam per creationis emanationem/ et ad deum vadit per sui et aliorum omnium/ in deum revolutionem intelligibilem. **Et** sicut omnia a deo quodammodo accepit in sua creatione/ dum propterea facta sunt omnia/ sic omnia refert in deum directiue proportionabiliter satis ad primum exitum et reditum eternalem. **Ad** hunc finem olim egressus fuerat adam a deo in sui primaria creatione ut ad deum regrederetur per speculationem et amorem. **Sed** ve peccato. homo cum in honore esset non intellexit. comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. **Sequimur** eum nos bestiales effecti. vitam pecudum eligentes. qui declinamus animam iugiter ad terrena demittimus. quod porcino more versi ad infima vultibus adheremus. **Uor** est talium. Adhæsit i terra venter noster. et iterum. Adhæsit pavimento anima mea. et rursus. Infusus sum in limo. profundum. **Hic** exclamat satiricus. **O**curvas in terra animas et celestium inanes. **Quis** suavior vox atque iocundior regredientis ad deum et gratias agentis/ quod de tenebris vocavit nos deus? in admirabile lumen suum/ cuius figuram gessit **Petrus**/ a vinculis ferreis et carcere tetro liberatus. et e ductus de custodia ad confitendum nomen domini. **Vere** vincula ferrea cupiditatis nostre. **Vere** carcerem tenebrosum horridum squalidum et sceuosum esse sordidum desiderium cordis nostri. et anima talibus immersa/ quando poterit liberis intelligentie alis ad alta subuehi ipsa ad deum regredi quando valebit. **Hoc** itaque fieri est impossibile nisi in manu forti et brachio extento illius qui eduxit vincetos in fortitudine. quod de stercore erigit pauperem ut sedeat cum

Sermo in cena domini

principibus. Qui contriuit portas creas
et vectes ferreos confregit. Hoc solo aucto
reficit anima a deo exiit/sic ad deum va
dit. Quod donum hoc exercitibus se ad ip
sum et non nisi talibus/de lege comuni p/
stetur. Epilogantes ergo concludamus
quod est vnus christi exitus a deo p/ eternam
generatiōem et habet suum regressum per
spūs spiratiōem. scōdo p/ humanitatis assū
ptionem. habet suum regressum p/ corpo
ris glorificatiōem. tertio p/ anime creatio
nem. habet suum regressum p/ cōtēplatiōez

S **P**ost sensum litteralem/theologica
lem et methaphysicalem/sup est vt
thema nostrum pferim primā ei
ptem/ad nos mores quoq; nostros trans
feramus. Et dicam quod duplex est moralis
exitus anime a deo. Vnus pessimus p/ su
perbiam. Alius optimus p/ humilitatem.
Per superbiam exisse legitur filius ille p/
digus in regionem longinquam. Lu. xv.
Quo exierunt Adam et Layn Gen. iij. et
iij. Quomodo egrediuntur foras illi q; ima
vident et loquuntur in idipm scz cōtra deū.
qualiter exierunt et exiūt. Discedite a me
maledicti in ignem eternum. Math. xv.
Longinquus valde et pestiferus hic exitus
quia longe a peccatoribus salus. Exitus iste
a deo non est. sed sup deum. sue voluntati
ppriam anteponendo. ideo dicitur elatio.
Testis est ille qui est rex sup omnes filios
superbie Job. iij. Qui extollitur et erit su
per omne quod dicitur deus. ij. ad Thesal. ij.
Taliter egrediens foras euanescit vt fumus
nec regreditur sicut coruus. nisi forte p/ im
patientiam et rabidam obstinati odij latria
tionem. loquatur in idipm in deum videli
cet. et dentibus suis in eum fremat et tabe
scat. Est p/terea exitus bonus a deo p/ hu
militatem. sed sub deum. et rursus ad deū.
Non quidem locali distantia. nam q; ibit
homo a spiritu tuo domine. et quo a facie
tua fugiet. Si ascenderit in celum tu illic
es et. Sed fit exitus iste ppria quadam re
putatione et intelligentia. quando aia ex cō
sideratiōe intima diuine immensitatis/ re
silit in paruitatem suam. et se ad se contra
hit et loco cedit. put ad aspectum magni a
licuius principis/paupercul? seruus aut
damnatus experitur. Hoc suo mō aia. i. r/
mitatis pprie imo cuiusdam nihilicitatis cō
scia/ ad cognitionem p/ sentie diuinitatis
mmense horrescit. stupet pallet contremi

scit. intratq; fugiens a se velut in quādam
desertam omnis imperfectiōis egestatis sue
regionem. quō intrauerat aug? qui dixit i
libro cōfessionū. Et factus sum mihi in
regio egestatis. Nonne tibi petrus mira
culi stupore in captura piscium attonitus
sic exire dominū voluisse visus est. Exi in
quit a me domine quia peccator sum. Lu. v.
Sic hodie manum xpi beatam/ volentes
pedes eius ad lauandum tangere/ ipse re
fugit dicēs Dūc tu mihi lauas pedes. Ve
lut si verbum p/ dictum repeteret. Exi a me
domine. non lauabis mihi pedes in eter
num. **S** **D** sup admirabilem hunc humili
tatis exitum. Felix anima que taliter exit a
deo. quia nunq; rectori via ad deum vadit.
nam correlatiua sunt et omnimode se ha
bentia idem exitus iste a deo et ad cūdez
regressus. Sic vallis descensus et montis
ascensus. Vtior si non ita se consequi te
stata sit veritas. qui se humiliat ait exalta
bitur. Lu. ix. et xvij. Hinc Aug? ait i epla
quadam ad dioscor. Non aliam tibi inq; te
ad capessendam et obtinendam veritatis
viam inuenies q; que inuenta est ab illo q;
gressum nostrorū tanq; deus vidit in fir
mitatem. Prima est humilitas. scōda est hu
militas. tertia est humilitas. Quoties hoc
interrogaueris/ hoc dicam. Bonum est
nos hic esse (o deuoti patres ac sapiētis vi
ri) bonum est de humilitatis exitu sermo
nem audire. De qua vtiā cum humili
tate et vt res digna erat loqui posset/ arro
gans et stulta p/ sumptio cordis mei. Naz
quale monstrū est/ quale sacrilegium. ver
miculum de humilitate loquentem. et ideo exi
supbire quia laudat humilitatem. et ideo exi
re a deo supra deum male p/ superbiam. qā
suadet ab eodem sub eodem exire p/ humi
litem. Quis hoc gredere. si non quia toti
ens expertum est. Sed inter laudandum
humilitatem/ surrepit supbia dum valde
detestari queritur. Ipa quando non intro
ibit. quando non castra cordis nostri sub
dola machinatione penetrabit. Ne ve fi
lijs adam/ ab hac terrificā pernicie. **S** **S**
ad humilitatem redeo. ad cuius p/ conium/
tria miracula eius supra modum mirabi
lia. triplex notificabit consideratio. Recte
quidam de beato humilitatis exitu/ totū
huius collationis reliquum contexerunt.
vt alias pollicitus sum ostensurum. Exi
tulo humilitatis/ ius tradi humilibus ad

omnia conantur possidenda / non quidem
 civili lege sed diuina. Nam et misterium non
 dicam diei huius solius / sed totius passio-
 nis dominice / quid aliud principaliter elo-
 quitur / quam imitande humilitatis exemplum?
 Propter quod saluator noster / carnem sume-
 re hoc est a deo exire et crucem subire volu-
 it. ut oratio dicat ecclesie. **O**b hanc denique
 humilitatem / concludit presens euangelium:
 Exemplum enim dedi vobis / ita et vos faciatis.

Tria humilitatis exempla sumemus / scilicet
 tres vires anime. irascibilem rationalem con-
 cupiscibilem. Et tres virtutes theologicas
 fidem spem et charitatem. Et tria diuinis
 personis attributa sapientiam potentiam et
 bonitatem. Et iuxta tres status ecclesie pre-
 latos doctores religiosos. Et scilicet tres scri-
 pturę auctoritates. Prima humilem spiri-
 tu suscipiet gloria. Prover. xix. Secunda au-
 ctoritas. vbi humilitas ibi sapientia. Pro-
 uer. xi. Tertia. Deus superbis resistit. humi-
 libus autem dat gratiam. Jacobi. iij.

Prima consideratio

Humiles spiritu / suscipiet gloria. itaque hu-
 militas vera. nam est qui se nequiter humi-
 liat. **E**ccli. xix. Vera inquam humilitas / dum
 feliciter exit a summa potentia et gloria et ma-
 gnificentissima maiestate dei / in suam im-
 potentiam ignominiam et seruitutem in-
 tuendam sentiendam et efficitur potentis-
 sima et gloriosissima et patrie liberrima atque
 monarchica super omnia. **V**ultis audire res
 illam accipite. Perhibet Seneca / quod facil-
 ad diuitias per contemptum via. Itaque dici-
 mus de potentia et gloria et reliquis que mun-
 dus offert. et que contemnendo fieri nostra
 testatur Ambrosius. Unde vero melius quam per hu-
 militatis egressum a deo / contemptus iste
 generatur. quoniam in compactione diuinitatis /
 perspicue cernitur quod vanitas vanitatum et om-
 nia vanitas. omnia mendacium? Quidni li-
 beat exclamare cum propheta filij hominum vsque /
 quo graui corde ut quid diligitis vanita-
 tem et queritis mendacium? Quidni preterea
 contempta vanitate et mendacio / faciat hec
 sublimissima humilitas / hec ditissima paup-
 tas / solum deum / gloriam suam. potentiam suam
 opulentiam suam. et hanc arbitratum esse per
 tem suam hereditatem preclaram / et portio-
 nem vbertinam in terra viuentium cum il-
 lo qui dicebat. Pars mea deus in eternum

Et in gallico sonantius dicit. **E**st gratide
 portion et bona gratia. Porro quid ad ista
 conuenientius / quam ut hec humilitas sit glo-
 riosissima / cuius gloria solus deus est. **H**ec
 vilificatio sit nobilissima / hec abiectio vbi
 quam famatissima. quod deus / fama sua nunquam ab-
 est. ut hec denique impotentia / hec seruitus /
 summa sit potentia imo omnipotentia. si-
 magis libertas? **D**ia possum inquit ap-
 lus in eo qui me confortat christus ad phil. iij.

Videat qui potest quanta sit ex aduerso omni-
 nis superbe vanitatis. egestas impotentia et
 vilitas. Nam qua ratione repletur vanitas
 fatiaret egestas. dicitur abiectio. consoli-
 daret infirmitas. **A**ttamen quid aliud sunt
 hec omnia nisi vanitas vanitatum et omnia
 vanitas et afflictio spiritus? **E**x his perspicu-
 um est quo pacto vim irascibilem cuius est
 in ardua tendere / perficit hic beatus humi-
 litatis exitus a deo. ex desperatione sui totali
 summam de christo spem gerendo. et ita se-
 cundum omnes alias suas virtutes / quas e-
 numerat Guibelmus parisiensis. reliquas.
Ponit itaque humilitas hec / solum deum spem
 suam fortitudinem protectionem magnifi-
 centiam. et ita de ceteris. Propterea fiden-
 ter ait. Dominus preceptor vite mee a quo tre-
 pidabo? Etenim quo rueret. quomodo muta-
 ret aliud amplius quid conari posset. que
 profundissima stabilitate / immobilitati pe-
 nitus adhereret? **Q**uid eam aduersum viola-
 ret que altissimum posuit refugium suum in
 firmissimo habitaculo tuo quod operatus es
 domine? **Q**uo fugeret alibi? **Q**uid aliud
 speraret? **Q**uam obrem in remedijs humane i-
 stabilitatis et incertitudine casuum tam
 horrendorum percellis / figit nauem cordis
 immobiliter velut ancora quedam spiritu-
 alis et intelligibilis. Denique non ponit car-
 nem brachium suum ut superbia. que spe-
 rat in multitudine diuitiarum suarum. vel
 temporalium vel spiritualium. et preualet in
 vanitate sua. **H**ec idcirco sibi cauet ab om-
 ni excellentia nimia. ab omni quoque defe-
 ctu. ut ne extollatur presumptione / nec fra-
 gatur desperatione non obstinetur obstina-
 tione nec dissoluatur enerui mollicie / que
 admodum de his et alijs in omni materia
 virtutis si vacaret / fieri posset manifestum
 si qualiter ardua mediocritate via regia se-
 incedit doceremus. **S**ed ad dominan-
 tissimum eius imperium venio **Q**uid enim
 est rebus dominari (prout alias persecutus
 DD:

Sermo in cena domini

sum latius) quid enim est dominari rebus
iis nisi eis vi posse iuste placuerit. Hoc
autem conuenit humilitati. omnia quippe
assumit in sui facultatem et usum. dum propter
deum se et omnia alia contemnenda decre-
uit. Quo contemptu satiatur amplius (ne
nos irrideant pharisei auari hec audieret)
et copiosius absque ulla operatione contenta-
tur. quod et nuda possessione civilis tituli. quasi
super extendentia inhiante ad quascumque di-
uitias. aut eas pro amore amplectente. aut
eis incubante ac menterentus inherente di-
raretur. Sic de carbone preclare dictum est
a salustio. quod quo plus gloriarum fugiebat eo
magis assequeretur. Ita proculdubio de di-
uitiis. ita de potentia seculi. ita de umbrati-
li quolibet bono huius mundi sentire equum
est. **Q**uale igitur quodrumque humilita-
tis dominium habere omnia sub pedibus/
per generosum contemptum. Omnis locus
que calcauerit pes vester. id est affectio. vester
erit inquit dominus Deutero. xi. Quia latius im-
perium. nihil aliud a deo magnipendere. vel
a nullis subiecti neque conculari. Hoc nonne
est signum magnum apparens in celo in-
relegibili et summo anime rationalis. **M**u-
lier scilicet humilitas amicta sole iusticie. **H**anc
quid iustius humilitate. que omnem im-
plet iusticiam. gl. **M**atth. iij. **I**n capite ei
corona stellarum duodecim. omni scilicet fulgo-
re virtutum radians perfectio. et luna totius
humilitatis sub pedibus eius hoc est sub
affectioibus pro contemptu. **H**ec est ditissi-
ma humilitas que docuit paulum scire abun-
dare et scire penuriam pati. habere omnia et a-
bundare in omnibus. ad **P**hil. iij. **Q**uia
si nihil habentem et omnia possidentem.
ij. ad **C**or. vi. **H**ec exaltauit christus summe hu-
ilitatum in passione. et dedit illi nomen quod
est super omne nomen ut in nomine Jesu
flectatur etc. ad **P**hil. iij. **E**cce dominatio-
nem omnium pro humilitate. Proinde si
hec iure suo possidet regnum celorum sicut et
possidet. quoniam iporum est regnum celorum. **M**atth.
v. quid a dominatione sua relinquet alie-
num. Denique ad eius obsequium militat om-
nia. seruiunt. profunt. obsequuntur. **A**dversa
quidem. ut blasphemie/inuicie/persecutio/
neces/necessitates/angustie. ad exercitium et
tutelam. ad medicinam quoque ac necessari-
am custodiam. **P**rosperis vero vitur ad
modestam sobriamque consolationem. **H**ic
amplius. militat pro sui hostes fortissi-

mi. nam ex peccatis redditur cautior firmi-
or atque validior. imo vide miraculorum. ipsa
enim ex morte propria renouiscit sepius forti-
orque resurgit. **N**am quis neget magnam esse
humilitatis recuperande rationem/humili-
tatem perdidisse. **Q**uia enim oritur ex suo con-
trario quod est superbia non minori miraculo
quam si frigiditatem calorem gignat. **H**umilita-
tis quippe non parua est occasio/anima
contra deum suum/benefactorem suum/propter
suum dominum creatorem redemptorem super-
bisse. **S**imilia vere non miracula sed por-
tentuosa monstra/demon in filia sua super-
bia crebrius operatur. quod ex morte propria et ex
humilitate contraria et ex sortibus et aduer-
sis sibi virtutibus pulcherrimis dum stulte
te gloriatur fedissimam trahit originem. **A**d
vnum igitur dicere est quod superbe exitus
a deo supra deum sicut egenissimus est ac
que pauperimus in vilitate pauperis. **D**ia-
mirum conuertuntur in suam inopiam et
destructionem. notatur. **S**apie. iij. **S**ic mil-
to plus beatus ille humilitatis exitus a deo
sub deum/opulentissimus est/ditissimus
est/dominantissimus est in summo domi-
nitionis. quoniam omnia sibi cooperan-
tur in bonum. mors. egestas. contumelia. im-
mo et angelus sathane et diaboli omnes cum
stimulis et tentationibus suis. **P**aulus et
Job huius rei testes sunt. **P**eccata in super-
et cetera pestes aduerse/seruiunt ei et tyria-
cam sibi eff. cacissimam conficiendo. que
admodum testatur **A**ugustinus qui mihi
non credit quod expedit superbos in turpia quod
que peccata corrumpere. **H**ac arte dominandi fa-
cit ipsa de omnibus sicut de obsequiosis ser-
uitoribus spectum suum sicut et regione su-
perbia damnum adquirat ex omnibus. cuius
oratio etiam fit in peccatum. **C**haritas
in odium. virtutis laus in opprobrium. dum
post hec omnia/erit a deo ingratiissima pro-
fus elatione supra deum. **P**ostremo hu-
militas suo modo est ambiciosissima cupi-
dissima maximi cordis et altissimi spiritus.
Turba. **Q**uoniam indignatur impleri nisi
summo honore. nisi summis diuitiis. nisi
si maxima gloria. **S**uperbia vero ut pu-
silli cordis et puerilis et stulti/paruissimis
inhiat capitur afficitur et verata torquet.
Nunc ad statum prelationis qui poten-
tie dei correspondenter ordinatur in eccle-
siastica hierachia/applicem que dicta sunt
et inferamus quod absque humilitatis exitu in

sue paruitatis recognitionem actualis vel habituales non potest quis platus habere euangelici dominij perfectionem. Itaque peruersus et diabolicus non ordo sed horroz dicendus est in ecclesia. ubi est sublimior quod et superbior. ubi qui maior est non sit sicut minor. Quod ita fiat aliquando vel ad subditorum punitionem Job. xxxij. Qui regnare facit hipocritam. propter peccata populi qualia nunchorrenda sunt et abominanda sit praeter quod credi potest. Aut ad presidentis damnationem sicut in iuda et multis apparuit. et illis qui subditis incorrigibilibus praesunt ad vitiorumque exitium. vel ad contemptuorum exonerationem ne talibus viliis occupentur. Ita habemus quod pelles tabernaculi pregebant archam testamenti. Est autem triplex signum in prelato sue humilitatis. Fuga plationis. fuga positatis. cura spiritualis. Primum signum fuga plationis dat preparationem animi promptissimam ad cedendum sue plationi. si et quando fuerit pro grege conueniens quia dixit ex animo dum institueretur nolens volo Oppositum sentire corde ore et opere est in plato damnabilis supbia. et eo damnabilior si nec aduersariis nec infamis nec aliorum consiliis nec subditorum scandalis a plationis amato onere positum auelli. Vere ab hoc signo supbie. Mirandum si remoto fundamento huius ecclesie stitici. parietes fluuiosis riuibusque deficiunt volumus illos consolidare et vniuerse humilitatis fundamentum iaciamus. Secundum signum humilitatis est fuga positatis in se et suis. Oppositum facere est damnabilis supbia. quod tunc sub honestatis specie aut ecclesie utilitate pallietur. Sed medium inquit optimum est. contentio. At quale medium? Arte non ut phariseice desipiens sapientia animali terrena et diabolica. sed ut christiane sapiens determinabit. Tertio signo cure spiritualitatis opponitur tota cura et occupatio in paruis et ludicris et temporalibus seu lucris seu iurisdictionibus et practicoz sola promotio atque spiritualium quoque horroz et desertio. Nunc ad statum doctorum qui secundum canonem est quasi precipuus in ecclesia et ad sapientiam diuinam correspondeter ordinatur applicemus que dicta sunt. Apud doctores presertim in sacris litteris ille sapientior est qui pluri humilitatis sale id est sapore sapientiam suam condiderit. Non di-

co pluri cognitione sed sapore. Quod si sapor sit quedam cognitio. Hoc dixisse fertur ptolemus quod sapientior est qui et humilior. Huic humilitati aduersaria signa. curiositas. singularitas. impatientia vel incorrigibilitas. Curiositas est dimissis utilibus et edificatorijs pro se et populo contere ingenium perdere tempus i eis in quibus non est bonum neque finis. sicut de mathematicis dicit Aresto. Aut quorum finis solum est scire ut ait Seneca. Aut forsitan supbire vanescere et de ingenio alto et subtili per ceteris gloriari. Hoc agere signum est instinctus diabolici aut nature corrupte. et ibi ceciderunt omnes quos sub specie reuelationum et instinctum diuinorum seduxit sathanas. transfigurans se in angelum lucis. Sane dum hinc inde multa legi multa cogitavi multa audiui et quedam expertus sum super distinctione inter bonos instinctus et malos. inter diuinas reuelationes et diabolicas illusiones. Denique inter bonas reuelationes et immisiones per angelos malos. hanc in veritate comperi precipuam distinctionem et indefectibile signum. quod instinctus bonus semper est ad humilitatem et cum humilitate. Dulce vero ad vanitatem quandam et cum vanitate ad ipsam excellentiam. palam vel occulte. Qualiter autem curiositas sciendi inutilis vanitate careat. viderint curiosi. etiam quo pacto absque tumida elatione spiritus possit aliquis gesta legendas historias et miracula sanctorum nihil pendere. ego non intelligo. quorum lectio maxime ardens est et humiles ad imitationem potenter inflamans. Porro singularitas. Secundum signum superbie in doctis. aut de nouis et inauditis et peregrinis ad inuentionibus. immo habet hoc mirandum singularitas quod ex superbia generat pigritiam silentium obstinatum pusillanimitatem. dum videt se non posse ceteros in loquendo vel docendo precellere. Hec est mater errorum et dicitur ambulandi in aduentionibus suis. Denique impatientia vel incorrigibilitas tertium signum superbie ponitur a sapiente. Doctrina inquit viri per patientiam cognoscitur. Errare quidem humanum est. sed plane diabolicum corrigentibus succensere nec acquiescere. Nunc ad religiosos et deuotos quales decet esse christianos omnes qui sunt professi in baptismo sub vno abbate christo. quorum status respicit appropriata.

Sermo factus in cena domini.

Triplex signū humilitatis

Spiritus sancti bonitatem. inducamus que dicimus. et inferamus. In christiana religione ille sanctior est qui et humilior. et humilior qui sanctior. **H**uius humilitatis triplex signum est. confessio. compassio. et voluntaria sui deiectio. De reliquis videatur deuotus Bernardus de duodecim gradibus humilitatis et superbie. Confessionem ideo posui pro signo humilitatis. quia vix temporibus nostris fit aliqua confessio pure nude et integre. **U**t quid ita? Certe propter hipocrisim et amorem. vanissime fame nostre que timorem mundanum parit et pudorem talem quidem et ita tyrannicum. vt cogitare sit ingens horror. **U**e precipitantibus et volutantibus semetipsos in passiones ignominie. in flagicia corporis extraordinaria. quia claudunt sepius os ad confessionem. et muti tendunt ad infernum. Nam et zodoma interpretatur muta. Audiri a quibusdam quod maluisse tollerare dolores partus. vel mortis eterne periculo se exponere. quod aliqua de suis pudendis impudicijs confiteri. non ob defectum fidei et credulitatis sacramenti (vt dicebat) sed quia tanto pudore vererentur. ne salubriter loquerentur coram vno secretissimo sacerdote. que ipsi damnabiliter et quasi palam impudenter operabantur. cum alijs nihil celare scientibus. **C**eterum compassio de peccatis aliorum. certissimum est humilitatis vere signum. sicut econtra prius est superborum alijs indignari. **V**era iusticia inquit Gregorius compassione habet falsa indignationem. **S**i quis audit vel cognoscit aliorum peccata multa vel magna et inde precatur vindictam. aut gaudet de inflicta. non secure precatur neque gaudet. quoniam reuersus cognoscere debet se multa punitione dignissima commisisse. quibus tamen petit indulgeri non irasci. **S**ic egit sanctus pater qui audiens peccatum fratris fleuit et dixit. Ille heri. ego bodie. **I**dcirco. vis aptam meritis. vicem impendere (inquit Boetius) Dilige iure bonos et miserere malis. **N**ouissime subiectionem seu deiectionem posuimus tertium humilitatis signum. Nam vere humilis est. qui ex vera sui cognitione sibi vilescit. **D**ic se diuinis gratis indignum comparat. **D**ic laudes bovet. proprias veluti insidiatrices /

tollere volentes ipsum in altum / vt lapsu grauiore ruat. **P**ropterea deiecit se iugiter in terram sue fragilitatis. prout de anteo gigante fingit fabula. cui ex casu suo in terram vires augebantur. sed in sublime leuatus / ab hercule strangulatus est. **D**ic se in omnem creaturam dei peccasse fateatur. in celum et terram et omnia que in eis sunt. **N**ullam ergo flagellationem ab eis reiecit nullam lesionem. iniuriam nullam. **D**ic denique iudicia dei magna et occulta velut timentes super se fluctus et pauescit. **A**tten-des quomodo nec fortium bellum. nec artificum gratia. et quod de cathenis et carcere trahitur quis ad regnum etc. et quod nemo scit an amore vel odio dignus sit. **E**cclisia stes. ix. **A**d hec alta et longe diuiniora vere humilitatis monita capienda / plus proficit vnctio quam lectio. oratio quam peroratio. alta suspiria quam acuta ingenia. et super omnia frequens fidelis et pia commemoratio passionis christi. **Q**ui a deo exiit in mundum vt eam in schola sua doceret. et hodie dum regredi vult ad patrem / verbo simul et facto confirmauit. // **A**d hoc enim lauit pedes discipulorum et dixit. **E**xemplum enim etc. huius humilitatis nos particeps volens.

Secunda considera.

Ubi humilitas / ibi sapientia. **P**rouerb. x. Anima quippe rationalis / exiens a diuina sapientia in suam insipientiam sapide cognoscendam / sibi vniuersa stulta redditur / ac perinde diuinam illam sapientiam adipiscitur. quam iubet apertus. i. ad **Loz. iij.** **S**i quis inter vos videtur sapiens esse stultus fiat vt sit sapiens. **H**anc veram sapientiam dicit lactantius non alidi querendam esse / quam in schola cui titulus est stulticia. **I**ta pater. quoniam sic placitum est apud te ait christus. **Q**uis dabit nobis hanc stultam sapientiam? **U**e filijs hominum qui sapientes sunt in oculis suis. et coram semetipsis prudentes. quia quanto magis sapientiam quesierint. tanto ipsa longius fiet ab eis. **E**t profecto nisi fiant paruuli. nisi crediderint captiuando omnem intellectum in obsequium fidei / ipsi non intelligent. **D**istium ad sapientiam veram / christus est. et idem sane humile. turgidus et elatus spiri

Z

tus illud quando poterit introire? Atten-
damus obsecro quātulum illud est q̄ extra
deum egredientes/scire conamur. **U**-
derunt hec philosophi Plato et Socra-
tes: et omnis academicoꝝ schola. qui p̄
q̄ defecerunt scrutantes scrutinio / vocem
hanc suspirauerunt. hoc scio q̄ nescio / imo
nec hoc scio q̄ nescio. Bonus erat talis ex
itus in insipientiam suam cognoscendam
si non supra deum exeuntes / euauissent i
cogitationib⁹ suis. etsi a deo sub deo egres-
si / redissent in idipsum. deum vt deum glo-
rificantes et gratias agētes. qui scientiā
dominus est. et docet hominem scientiam
īpi non ita. **A**st verus humilis / in se qui-
dem stultus. deum constituit sapientiā su-
am. consilium suum. et dum profundissi-
me concuatur. recipit in seipso velut in cē-
tro quodam speculi concaui intelligibili-
ter radios incidentis illustrationum su-
pernarum. tam dei qui humilia respicit. q̄
aliquando intelligentiarum desuper efful-
gentium. a quibus illuminatur mirabili-
ter. sicut a montibus eternis. **H**ec intel-
lige non q̄ verus humilis querat solū du-
ci per reuelationes spirituales / contempla-
tione naturaliter indita sibi seorsum hec
presumptio. sed eādē rationem plurimū
obscuram et nubilosam ac proinde in erro-
rem quemlibet promptissimam / petit ter-
gi mandari poliriq̄ / vt in lumine hoc vul-
tus dei signato super eam / ostendantur bo-
na sibi. **P**reterea sensum alienum presert
suo / non innitens prudentie sue. **E**xinde
cauet sibi ab illusionē demonis meridiani
transfigurantis se in angelum lucis. q̄ nō
aliter q̄ per hanc credendi alijs humilita-
tem / exuffatur. **N**on omnes aliter laquei
sui / teste oraculo ad anthonium euadūt
Deniq̄ videre est in hoc humilitatis ex-
itu / precipue in christo / stupēda diuine stul-
ticie miracula. **N**az de peccato damnauit
peccatum. et de infamia famam. **D**e ludī-
brio et ignobilitate / gloriosam inobilitatē
progeniuit. **P**lacuit insuper per stulticiam
predicationis destruere omnem scientiam
extollentem se contra deum. **N**am contra
scandalum iudeorum / irrisionem gentiū
astuciā demonum / atrocitatem tyranorū
reclamantibus vndiq̄ magno boatu phi-
losophis. imo prop̄rijs sensibus. docuit p

mulos simplices / ea que doctus plato ne-
sciuit. que demostenes eloquens ignorauit.
et sic docuit q̄ nihil certius teneatur q̄
q̄ humili fidei stulticia creditur

Tertia cōsideratio

Deus superbis resistit humilibus autem
dat gratiam Jacobi. iij. **A**d quem respi-
ciam ait dominus / nisi ad pauperculum et
contritum spiritu et trementem sermones
meos: ysai. lvi. **I**taq̄ anima quantum
erit a diuina bonitate et perfectione in su-
am vilitatem deiectionem et imperfectio-
nem. tanto est perfectior. **H**oli mirari hec.
quia diuinis gratijs et donis eo est pleni-
or / tanq̄ vallis abundans frumento virtu-
tum. tanq̄ intelligibilis quedam abissus
fluenta sorbens aquarum viuētium. q̄si
vacuum quoddam spirituale / ad quod re-
plendum cōfluunt omnia. nec implere suf-
ficiunt nisi deus. fm Augustinū primo cō-
fessionum. **H**anc perfectissimam imper-
fectionem. hanc optimam (si sic dici pōt)
peccabilitatem / sibi met̄ ascripsit paulus /
dum se primum inter peccatores nomina-
uit. et quia non mentiebatur ita vere sen-
sit. **H**oc plane magnum miraculum / vide-
re hominem in virtutibus omnibus clare
scere. et laborare plus omnibus. nihilomi-
nus se primum inter homicidas et matrici-
cidas et omnes sceleratissimos computa-
re. **D**icere aliquid grandius meditor:
nescio. si potero iuuare me. puto immo cer-
te credo. q̄ christus et maria / paulus in hu-
militate non paululum transcenderunt.
Vellem ergo scire. **A**unquid fecit hec hu-
militas vt christus et maria / se tanto veri-
us inter peccatores primos nominarent.
quanto humilius a deo in se exeuntes / su-
um imperfectum lucidius cognouerunt?
Poterat estimo sic intelligi (ac si non hor-
rerent pie aures) sic dici. nō quidem de pec-
cato cōtracto absit. sed de labilitate ad pec-
candum. **N**am creatura rationalis quelī-
bet labilior est et pronior ad casum et defe-
ctum / quanto in naturalibus aut etiā gra-
tuitis fuerit ornatio / sedusa dei manure /
nencia sp̄ali. q̄si videlicet plus hēat crea-
oīs / de vanitate et tēdētia ī nihilū / q̄to plus

Sermo de humilitate

de entitate. Signum huiusmodi enidens fuit in lucifero adam et alijs multis. quoz nobilitates et pfectiones/quid fuerit eis/nisi pondus grauius ad ruinam. Hoc sentit anima christi. hoc maria eo pfundiori humilitate quo lucidius contemplatur. Hinc Augustinus vocauit mariam/puel lam vilem et abiectam in oculis suis. Naz quo pacto maria et christus fm auimaz si pius se et omnia dona sua stabilirent in do mino. si quomodolibet fidendum esse sen tirent in viribus suis et in abundantia di uitiarum suarum. Et si pterea non seipos computarent in illorum numero de quibz ppheticus sermo dicit. Verumtamen vni uersa vanitas omnis homo vniuersi Si no insuper iubentem audirent. Quanto ma gnus es/humilia te in omnibus et coram deo inuenies gratia. Ecclesia. iij. Demum qui se humiliat si exaltetur/quomodo ma xime exaltabitur qui maxime se humiliat. Christus autem humillim^{us} est. ergo sibi pp si fm humanitatem (vt sic consideratam) vanissimum aliqd ens et inane reputatus est. recte quidem. vt non in se sed in domio gloriatur. i. ad Cor. i. **A**udis ne hoc o psumptio stulta cordis humani. o stultis sima inqz cordis humani psumptio. nun quid hoc attendis. **A**t quid superbis ter ra et cinis vesica ventosa. cur inflaris. o pel lis fragilis et cito rumpenda cur tenderis. **S**i queris honores supba cernice/si sapi entiam/si gratiam/tota (vt dicit) erras via. **T**u q tibi maior. teo vilior. paupior et stul tior efficiaris. **T**u phariseico more/diuiti as tuas iactas/noli mirari si nihil elemosy ne capis. sed humilitas egena est. sibi dat. **A**lios iudicas. in alios indignaris. et vin dictam optas. tu peccator maximus. s; hu militas benignissima est. ignosci perit om nibus. **T**u ergo/cum seueritate. humil^{is} cu misericordia. et sicut elegistis. iudicabim^{us} **T**a princeps es/tu pprij freni impatiens/ etiam in eis que dei sunt. quasi man^{us} tua sit excelsa ad cōstituendum alium in bonū et non dominus faciat hec omnia. **H**umi lis autem exemplo dei cum tranquillita te mansuetudine et pace singula tractat in domino faciens virtutem. **U**nam q vir tutes cōgregat vel edificat/saperet et intel ligeret. quoniam omnes cum humilitate connexe sunt. omnes fundate. omnes ag glutinate. qua sublata/fugiunt omnes no

cent et oberunt. velut cedente fundamento cuius domus omnis inclinata recumbit. **A**mplius sola mens humilis segura est. qz non habet vbi cadat profundius qz in de um. illic experitur pacem dei que exuperat omnem sensum. **P**orro segura mens qua si iuge conuiuuium. quamobrem leta est sp et iocunda humilitas. sed cum seueritate. imo et miraculose quodammodo fm multi tudinem dolorum in corde suo consolatio nes tue domine letificant animam istam. **S**uperbia vero/tumida et timida est/zma le tristis. vel peius leta. inquietissima quo qz. quia ponit in ore hominum famam su am quasi alteram vitam suam. nimirum si sepe discerpitur laceratur conculcatur deij citur et si nunqz in eodem statu permane ar. **A**mirum si difficulter humilietur. qz infamiam suam horret sicut mortem alte raz. **Q**uinetiā hoc ad humilitatis adquisi tionem difficillimum est. qz pugnant con tra eam/non vnum tantummodo vicium aut duo/sed omnia. et qz plus obstupesces pugnant ipse virtutes omnes contra eam licet ex indirecto primo. imo ex ea quando qz gignit monstrifico partu/mens nostra supbiam. **Q**uale igitur patz effigium vbi z vicia et mortes vicioz/virtutes insuper z mortes virtutum/habent manus contra eam. nisi caute puiderit. et nisi in timore di instanter se tenuerit.

ExPLICIT sermo factus a dño cancellario in cena domini p humilitate

Carmē cōtra tu

midum cor et quid sanat illud.

Qurte distēdis vētosa supbia/qd te Sufflas et iactas/dum tibi vana places. **V**idi ego vesicam modico turgescere flatu. **Q**ue pisif sonuit quattuor impositis. **H**ac puer vn^{us} acu pupugit displosa repēte. **V**ilis et absqz sono flaccida detumuit. **Q**uisquis adulatū turgescis/voce/sub isto. **D**isce tipo tibi quid mortis acumen aget. **T**e pri^{us} ergo humilē pprij cōpūctio cordis. **S**pina ve configens/ si supis/efficiet. **N**ullus adulator peior tibi qz tibi fies. **S**i tibi blandiris teqz colēdo tumes. **L**ucifer hic cecidit/nec mix. dū videas nos. **T**urpes et viles/peste sub hac ruere.

Pulcer quid faceres / qd in oi pte decor?
 Omni cū plenus sorde / supbis homo?
 Dicit diues sum nec egēs / nescis qz paup
 Audus / cecatus / vilis es atqz miser.
 Prosp. a fors nutrit ē hui? subdola pestis
 Aspera sanat eam / p̄superiore manu.
 Unus vt epatibz ventoso corde careret
 Demone verari quesiit / obtinuit.
 Ergo qd aduersas tāto fugim? studio res
 Cōsulimus fortes / fidimus in medicis.
 Sed nolo tentare deum dices / agis ap̄te.
 Si tamen anteferes p̄sidiuz domini
 Angelicum si subsidiū / si spemqz fidemqz.
 Cura nec humanis sit nimis auxilijs.
 Cura sup̄flua sit / si pl? si nō vt oportet.
 Nec p̄ p̄sone conditione statū.
 Tu corpus refoue / tu cura sedulo carnem
 Quid nisi cōfestim putre cadauer erit?
 Spūs eternus datus est tibi / iure colat.
 Atqz humilis / miris / vilis / et esto tibi.
 ¶ Finis.

Sequitur sermo

de penitentia factus p̄ eundem dominum
 cancellarium / in cena domini.

Non lauero te / nō habebis
 partem mecum. Joh. xij. et in
 euangelio p̄sentialiter recita-
 to. Amplius laua me domine
 ab iniquitate mea et a pecca-
 to meo munda me. qz coinquinauit me mi-
 nis ne ad p̄nunciandum sc̄m̄ verbū tuuz
 vir pollutus labijs reprobis et incircumci-
 sus inueniar. Vale nimiz p̄sumit sordes
 alienas vel loquendo vel opando tergere
 qui totus peccati volutabro demersus est.
 Quamobrez tibi domine iesu / non tantuz
 pedes affectionum sed etiam caput inten-
 tionum et manus opationum ad abluen-
 dum offero. Ferroza desuper distilla pluui-
 am voluntariam gratie tue. quatenus / per
 venam oris mei egrediatur verbum plenū
 virtutis. et bene sonans. quo per auditum
 suscepto. mundi fiant omnes p̄pter sermo-
 nem tuum. digni quoqz inueniamur habe-
 re partem que repro mittit mundis corde.
 quia ip̄i te deum videbunt. Fiat hoc illa. i.
 tercedente mundarum mundissima matre
 tua quam interpellamus p̄pter hoc atqz sa-
 lutamus dicentes. Ave gratia plena. Si
 non lauero te etc. Dura valde qz tremenda
 sententia. si non lauero te / non habebis p̄-

tem mecum. Attendat vestra deuotio que
 sit pars cuius ablationem dominus cōmi-
 natur ei qui lotus ab eo non fuerit. et agno-
 scet qz hic summa paupertate / miseria et ca-
 lamitate p̄mitur. Quippe pars ista domi-
 nus est. qui se mercedem magnam et omne
 bonum nominauit de qua gloria bundus
 p̄pheta totus exultauit dicens. Deus cor-
 dis mei et ps mea in eternum deus. ¶ Pro
 qua insup commendatur maria quia opti-
 mam partem elegit que non auferetur ab
 ea. cui pars hec vberima et maxima por-
 tio non sufficit / nimis auarus vel stolidus
 Quid est igitur dominum dicere. Si non
 lauero te / non habebis partem mecum: ni-
 si eum dare patenter intelligi. si non lauero
 te. nō hēbis me. separaberis a me. ¶ Por-
 ro quid vltra p̄fecto reliquum est. nisi vt ta-
 lis illotus / p̄iciatur a facie dei / etiam a sor-
 te sanctorū. eatqz maledictus in ignem eter-
 num cū illis. quoz (sicut apocalipsis scri-
 bit) pars erit in stagno et igne ardentiz sul-
 phure. Ignis quoqz grandis nix. glacies
 spiritus. p̄cellarum pars calicis eoz. Si
 pars vero illorū tam horrenda tam into-
 lerabilis dicitur. de toto quid expectandū
 censemus. Maledictus qui partem suam
 hoc modo facit deteriore. ¶ Terreat igi-
 tur vnumquēqz nostrum viri patres et fra-
 tres. terreat et erudiat hec formidanda ni-
 mis sententia. si non lauero te / non hēbis
 partem mecum. Primum erat vt viuēdo
 innocenter / custodiremus nos immacula-
 tos ab hoc seculo. nūc vero qz polluta ē no-
 stra mens et cōscia. superest vt lotio diuina
 nos emūdet. Sed vnde sordes in nobis?
 Audiat p̄sus. Polluit nos supbia inui-
 dia ira accidia etc. Polluit nos sicut olim
 in lege immūds cibus et hoc p̄ malam de-
 lectatiōem. Polluit nos immūds mor-
 bus vt lepra p̄ malū consensum. Immū-
 ds tacus in ope. Immūds locus in p̄-
 uersa cōsuetudine. Polluit nos p̄ omnez
 modū ps quā arbitramur n̄am esse / mun-
 dana cupiditas. que est ps vilis vana fra-
 gilis et damnosa. Talem p̄tem figuratam
 habemus in Habugodonosor. de q̄ Dani-
 elis. iij. Cū feris p̄ ses? i herba terre. Cor-
 eius ab humano cōmuref et eoz fere defei.
 Attendite vilē societatem. qz cū feris carē-
 tibus sensu. Et nonne homo cū i honore
 esset non intellexit? compatus ē iumētis i
 supientibus etc. Vide vilem possessionem

Sermo de penitentiā

quia in herba terre. Et quid herba terre nisi terrena felicitas. de qua propheticus sermo. **H**anc sicut herba transeat. mane floreat et transeat. vespere decideret induret et areseat. Denique considera vilem commutationem et cor fere detur ei. Fera etsi non habet sapientiam retinet tamen crudelitatem. Sic illi bestie sunt in humana effigie latentes secundum verbum Senecae et Boetii. Deductores omitto. **S**ed vnde vobis lotio? **A**ttendite quod lauat nos ab inquinamentis nostris magister et dominus noster Iesus Christus. **A**ffundam inquit super vos aquam mundam. Alioquin si non lauerit nullus mundabitur. nemo non priuabitur parte sua. **L**auat autem. Quomodo lauat? ministerio penitentie salutaris. que velut lotio tria gacissima diligens et virtuosa preparat aquam in contritione. abluit in confessione exergit in satisfactione. Sic restituit pars nostra dens in perfecta reconciliatione. **F**eliciter pars. quod velut pars beniamyn superat in quantum quod partibus partem immundorum. **I**n bonis nature que repantur. **I**n bonis fortune que possidentur. **I**n bonis gratie gratis. date que multiplicantur. **D**enique in bonis gratie gratificantis. et glorie beatificationis a quibus alij priuantur. **A**nimaduertat vnusquisque nostrum quid dicat Christus quid ve intelligat ad nostrum documentum. si non lauerit te etc. **I**ta dicebat mihi ipsa meditatio mea contempere sermonem consequenter de lotionem peccatorum per ministerium penitentie cuius est hoc officium desuper commissum. per restitutionem partis nostre. **O**fferentur se concordantie et distinctiones sine numero de scripturis per dilatationem persecutionis permissorum. tum ecce iter meditandum et studendum. **I**rrumpere visa est secretum thalamus cordis mei. pestis improba. scientia inflans curiositatis norie germen. portentosa mater eadem et filia. **M**onstrum heu horrendum ingens. **H**ic ambulat in magnis et mirabilibus super se. **P**onit in celum os suum et lingua eius transit in terra. caput quoque inter nubila condit. quia ibi est tenebrosa aqua in nubibus aeris. **H**ec postquam animaduertit pergere me ut de penitentiā loqueretur. pepulit me. ad cuius impulsum cum tremissem et faciem conuertissem. ipsa me torua indignabundam animositate suscipiens ut arrogans est et tumida. **A**bi inquit in malam horam tuam. quid cogitas. quid ordiris. quid pusillus iste et degener animus obrepit tibi

et famam negligere ut perpetuam constare non horreas infamiam. **Q**uid me spectas ita. dum omissis considerationibus altis et subtilissimis speculationibus. materiam communissimam assumis. quasi in eadem iugiter cantilena nugatoria perferes. quasi pueriliter vulgarissimum carmen afferas vel efferas. **I**nque humiles materias. nunquid desunt tibi misteria longe plus difficultatis et vere laudis habentia circa sacramentum altaris et benedictionem passionis. **I**lluc tuum ingenium. tuam manifestam crudelitatem. coram viris omnidocetrina supereminenter eruditis. **A**n ignoras vbi loqueris. **A**dde quod materia de penitentiā non accuratum stilum vel elaboratum sed quotidianum exigit. quod locutionis genus quasi sordidum iam apud modernos dissolutum floccidum et nauscans contemnitur. presertim in sermocinalibus extra scholam. **N**onne demum habet in promptu quilibet materiam hanc de penitentiā per doctores copiosissime tractatam. iij. sententiarum et in summis atque tractatulis confessionum. **Q**uisquis ea legere voluerit. primum intelliget. **P**reterea queso non te casto labore fatiges. neque turpem risum tibi suscites. **H**oc modo scientia inflans stomachando loquebatur. cum esursum elapsa est sicut placuit altissimo charitas edificans cuius introitum decorum et aspectum scientia inflans que et superbie spiritu et inuidie tora verabatur ferre non valens. **M**ox abscessit tunc charitas sic orsa est. **T**e non fallat precor. precor non abducat meretrici hec pessima. scientia inflans curiositatis garrula quietis impatiens. que sub specie vana subtilitatis mentes sibi deditas euiscerat torquet. veluti quibusdam minutis muscularum aculeis. **H**ec gignit pruritum non extinguit. **H**uius hec occupatio est semper discere nunquam ad scientiam virtutis. puenire. arrogantiores que omnibus hominibus suos efficere sectatores. **H**anc desere. delectent te vilia magis quam subtilia. ad imitationem illius qui loquitur per prophetam. **E**go deus doces te vilia. **N**unquid non in tanta temporis egestate in tanto discrimine rerum. in tali mortis incertitudine docendi sumus viuere potius quam disputare vel acute fatiari. **Q**uod tibi precipitode inquit sapia illa cogita super. **P**orro si quotidie peccado sordescim. quid salubrius quod te consulat quam ut de nostra lotionem crebro

loquamur. **A**nxi queramus. assidue praetremus. **Q**uot sibi videntur sapientes in oculis suis. quot litterati et docti q̄ hec necessaria ideo nesciunt. quia velut facilia legere retinereq; despererunt. qz̄ insup̄ tempus ingenium curam in supra. cuius cōtritionem. qz̄ deniq; bonam vitam que talium optima doctrin̄ est. colere neglexerūt. quos tandem si deo p̄picio respiscere contingat si ad meliora studia mentem diuertere. pigebit affirmo pudebitq; tempis acti. **Q**uare q; fessi et confRACTI nihil inueniēt de uerbo labore suo nisi vanitatem arguendā et curam sup̄flua. sentientq; vix se discipulos idoneos ad illa cogitanda. in quibus dudum magistri esse debuerant. qd̄ et falso crediderant. qz̄ tam ceca semp̄ est tam insolens/infantis scientie arrogancia. **S**entient ad extremū nihil difficilius esse arte bene viuendi. nihil plane subtilius. nihil sublimius atq; diuinius. **P**erge igitur vt cepisti. neq; sermonem de lotione pedū anime hoc est affectionū/ quōlibet interrūpe. hoc necessitas quotidiana. hoc instans pasche festiuitas qua verus agnus dei cū azimis sinceritatis et veritatis. edendus ē. **H**oc p̄sens societas eoz̄ qui non se solos sed alios habebunt erudiendo lauare/ flagitat et exposcit. **A**uero tradita sunt hec in libris theologoz̄ copiose. tradita sunt. scio etiā veritas altera que non tradita est. nec vācat omnib; omnia legere. et habet quid latentis energie viue vocis actus et in aures transfusa fortius sonat et tenacius memoratur. **C**haritas hec suadens/ credite persuasit facile monitis suis obsequi. **U**nde glorioz̄ in dño de cuius munere est modestus p̄uūq; quodlibet ingenium. **R**emāserat tamen scrupulus aliquis/ si materiaz̄ hāc de penitentiā/ lotrice mentis optima/ tractare cōuenientius oporteret vel declamatoriō more vel scholastico. **P**rimū accuratius et venustius est. alterū acutius et quodam modo verius estimatur. **P**rimū magis ac cōmodatur affectui. s̄m̄ intellectui. **P**rimū plus allicit. **S**cōm plus instruit. **E**adem ex circūstantiā tempis et p̄ auditorū qualitate inductus sum scholasticū morē gerere **Q**uotidianus nāq; sermo est et scholis vsitatus. nec rursus egeus interprete si intelligatur etiā a parum intelligentib; bene satis est. **O**mittatur ornatus/ nisi q̄ spōte prouenerit. **D**icamus in primis altis

us repetentes/ q̄ lauat nos christus ministerio penitentie salutaris. que penitentiā haurit aquam et quodammodo fundit in peluim cordis nostri per contritionem. abluet sordes eicit per confessionem. extergit desiccet et clarescit per satisfactionem. **H**ec tria per ordinem nunc egit emundator noster christus misit aqua. lauit. extersit. **H**ec dicens q̄ summa est hec tria nota lege psalmistam. **D**ixi confitebor aduersum me etc. id est firmiter p̄posui. ecce cōtritionem. **I**n iusticiam meam domino. ecce confessionem. **E**t tu remisisti impietate peccati mei. ecce satisfactionem. **E**t rursus alibi. **I**niquitatem obio habui. hec est cōtritio. et abominatus sum. hec est confessio que extra vomit abominabile peccati sordem. **E**t legem tuam t̄ dilexi etc. **H**ec est satisfactio in custodia legis dei. **N**unc pertractemus triplices huius officij cōditiones. quasi iter trium dierum perambulantes. **E**t quia in paucioribus via magis. rē totam sub breuib; terminis atq; methaphoriz̄ coarctemus.

Hic p̄ lotionem nostrā mīstrata/ quam contritio non qualemciūq; sed calidam. mundam. amaram viuat crebram/ et cōtinue scaturientem. **I**ntra que quattuor/ quadruplex est de cōtritionis qualitate cōsideratio.

Prima cōsideratio

aqua contritionis sit calida. hoc fit per cōuersionem in deū. fide spe et charitate subnixam. **S**icut homo auertens se a deo et conuersus ad creaturas/ sordes contrahit. sic contra mundatur. **H**oc est quod dicitur a doctoribus. quia quattuor requisita sunt in contritione. **C**onuersio ad deum. auersio a creatura. **I**nfusio gratie. et expulsio culpe. **H**unc calorem non habet aqua illorum qui dolent de peccatis solo timore pene. sicut fit in iā damnatis et in cōdemnatis. sicut communiter euenit in morte vbi affectio commodi que gelida est et nō iusti/ dominatur. **Q**uo circa sequitur exp̄pediens esse p̄uenire horaz̄ mortis ad hauriendum hanc aquam et calefaciendū/ ex bona et quotidiana meditatione. **S**ignū frigiditatis est/ si homo crederet diu viuerē/ veller diu permanere in peccato. **N**on sic ille q̄ dicebat. se nō minus seruiturū do si p̄staret certissie q̄ mille annorum spacio

Sermo de penitentia

protracturus esset vitam Sic illa que cogitans de inferni supplicijs et de odio dei regnante in damnatis supplicabat vt etiam si damnaretur tamen deū diligeret. sic Job Etiam si me occiderit tamen in ipso sperabo.

Secunda. Preterea sit aqua mūda contritiōis. **Hoc** dicitur ppter eos qui cum suis lacrimis miscent ppositum delinquendi vel in volūrate peccati huius vel istius manent vel a manifestis peccati occasionibus nō declinant. **Hec** turbida aqua est non mūdans sed inquinans. **Sed** queret q̄s. **Op**ret ne contritū firmiter credere q̄ de cetero non peccabit. **Plane** non oportet. imo formidandum est de ruina. alioquin temeritas esset/qualis in petro. **Siquidez** aliud est pponere et velle non peccare p futuro. aliud de hoc ipō psumere. **Dixerūt** in hac parte doctores aliqui q̄ sufficit negatiue se habere. hoc est nō habere actuale ppositum peccandi. p̄fertim cū additnr cōfessio sicut dicunt de baptismo q̄ non opponit ober. **Alioz** rationabilior et sanctis cōformior est sententia/ q̄ oportet positue detestari peccatū et de meliori vita pponere. **Cōpantur** autem ppositū illud timorez et tremorem de casu. sed non amorem delinquendi.

Tertia. Rursus tertio sit aqua cōtritionis amara. **Hāc** habere volebat q̄ dixit. **Recogitabo** tibi omnes annos meos. in amaritudine aīe mee. **Notandū** tamen q̄ duplex est amaritudo talis. **Una** ex dictamine rōis et sua deliberatione detestando peccatū. et hec ē virtus imperans dolorem. **Alia** sequit amaritudo in sensu si non sit indispositio complexionis vel consuetudinis vel aliūde. et hec non semp erigitur. q̄ nō semp est i potestate nostra flere sensibiliter etiam cū vellemus. imo et in aliquibus dolor iste posset esse nīm⁹ et declinans ad excessum. si cur in mulierculis aliquibus aut melācolicis/habentibus ex leui causa lacrimas etiam vsq̄ ad turbatiōem cerebri et oculorum caliginem. **Aliq̄n** plus meritorū est velle flere et non posse q̄s fletibus abundare. hoc est q̄ dicitur. **Dole** q̄ non doles. **Queret** ulterius aliquis/ si cōtritiōis amaritudo tanta esse debet vt homo mallet dānari vel annihilari q̄ rursus peccare. vel

etiam pdere omnia que habet/etiam corpus. **Tolle** inquisitiōes tales curiosas et piculosas et ideo omittendas o anima. et dic ita. **Tu** scis fragilitatem meā. tu fidelis es nō pmittis me tentari sup id q̄d possum. id est. non cadere in tales necessitates hoc vel illud eligendi nisi dares virtutem bene eligēdi. **Hoc** mō seruat. humilitas cum iusticia vbi si fieret electio alterius partis / immineret alterū ex his piculosez p̄sumptio vel mēdaciū. // **Querēs** p̄terea si quis habens filiū ex adulterio/tenetur dolere de tali filio et velle ipm nō habuisse. **Risio** q̄ hic facienda est sepatio filij et peccati. **Diligend⁹** est filius. odiendū est peccatū. nec est vna dāda electio in his rebus. **Nota** de matre magistri sententiā.

Quarta. Postremo sit aqua cōtritionis viua. id ē crebro et quasi iugiter scaturiens. hanc optabat ppha dicens **Quis** dabit capiti meo aquam et oculis meis fontē lacrimarum. **Hoc** sic impletur/ si mox et semp vt sit actualis recogitatio de peccato. dolet homo de testās illud modis et dictis. alioquin videtur illud approbare et nouiter delinquere. sic q̄ iustus est iustificabit adhuc. et sordidus sordescet adhuc. **Qualis** autē erigat cōtritio de venialib⁹. **Dicitur** q̄ virtualis sufficit. dum scz quis in generali detestatur omne peccatū et ad deū cōuertit.

Felix aīa cui datū est habere talem aquam calidā mūdā amaram et viuā. **Sed** vobis cordi nostro et similibus cordi duro super adamantem et silicē q̄d nisi emolliat/ male habebit in nouissimo. **Quis** dabit huic aquam in peluim cordis mei. **Percute** domine iesu virga tua silicem hanc vt fluat aque largissime. quē admodū factū est olis pcutiente moysē petram in deserto. **Le**gi de quibusdam tuis q̄ nō hñtes hāc aq̄ ad nutum. pculserūt seipos etiam verberare et virga materiali vt inde cōsequēter te miserante cū plagis et sanguine pfluere riuulus lacrimarū. **Hec** est vna ex industrijs pducendi hanc aquam. **Alteram** industriam habemus in figura iacob/ qui puteos impletos humo et limo scz philisteis f̄pletib⁹ mūdabat. aut alios fodiebat. vt abiecit terra/ manent libero cōductu vena purissima. **Quotiens** implet aīa nra limo et terra scz terrenis affectib⁹ et desiderijs. qui bus obstruit p̄ns meat⁹ aīe/ ne p̄tritiōis

aq̄ fluant. **C**eterz purgatio hec fit p emun-
dationem ieiunij et abstinence amari. si-
cut christus surrexit a cena. deposuit vesti-
menta. **T**ertia additur industria p ad-
iutorium orationis. vt si haurire aquaz so-
li uo sufficim⁹. haurientes nobiscum aduo-
cemus. q̄admodum egit ille qui a maria
magdalene gratiam impetrauit la crimaꝝ.
Ad hoc figuratiter induceretur illud soli-
ni (si tamen verum est) de quodaz puteo p
fundo. in q̄ dum deesset aq̄. aduenit virgo
ad os putei. et suo clamore aquam eduxit.
sic anima per orationem sicut ara suspiras
impetrauit irriguum inferius et irriguum
superius. **U**trunq; alq̄ p quarta indu-
stria/consideratione miseriarum ⁊ calami-
tatum quas vident in proximis. vt inde p
compassionez lacrimas eliciant. **S**ic fit
vt consequenter misereatur eoz benignus
et misericors deus. **C**onsiderat animaz p-
prium quasi fit in purgatorio. **H**ec indu-
stria locum habet in consideratione passi-
onis domini nostri iesu christi. **D**e qua di-
cit Bernardus q̄ nullum cor tam durum
est qd non molliat si passio domini ad me-
moriam reuocetur. **H**ic oculus xpi in hac
consideratione petrum respicit et flet ama-
re. **P**er has vnam aut similes industri-
as/proferret terra cordis nostri/fluenta a-
que viue. ne esset vel sic sicut terra sine aqua
deserta inanis et vacua. terra inuisa et in-
aquosa. terra monstruosa gelboe vbi nec
ros nec pluuia cadit. **I**taq; sine hac aqua
incurritur illa maledictio christi. **S**i non
lauero te non habebis partem meam. **P**ro-
hibeat hanc altissimus.

F **H**abita aqua per contritionem /
bonum erit initium vt fiat ablu-
tio per confessionem. **F**iat autē
opportune. fiat integre. fiat vere
et non ficte. fiat a suo iudice.

Fiat opportune.

Hoc est tempe ordinatio p ecclesiam. saltez
semel in anno. **E**t hic est primus casus.
Secundus casus est ante susceptiōem bñ-
dicti sacramenti. et hoc extendere voluerūt
aliq̄ ad oem actū hierarchicū ecclesie/q̄ n̄
sine confessione deberet exerceri. **S**ed ra-
tio eoz non videtur concludere nisi de cō-
tritione. **N**ota si occurrat peccatum ce-
lebranti. **A**lter casus est in periculo mortis
fm pbabilem coniecturam. alioquin ho-

mo se exponeret periculo peccati. quia te-
netur ad minus ante mortē confiteri. **C**es-
sante illa pbabili coniectura / licet differre
confessionem. **Q**uarus casus si nunc ha-
beat copia sacerdotis vel penitentiarij/nec
est spes q̄ postmodum ante pascha vel mor-
tem vel eucharistie debitam susceptionem
habeatur. **C**onfessio crebrior et si lauda-
bilior sepe fit. nō tñ apli⁹ in obligationem
cadit regulariter. **D**ixi laudabilior sepe. qz
contingere potest vt repetitio esset vitiosa
et quasi tota eneruans deuotionis virtutē
sicut in scrupulosis tediosissimis/nolenti-
bus adquiescere cuiusq; consilio. **D**ixi p-
terea regulariter non cadere in obligatio-
nem. qz vel ratione conscientie hoc dictan-
tis. vel status aut tribulationis aut necessi-
tatis hoc exigētis/aut regule statuētis pos-
set obligatio consurgere.

Fiat etiam integre

sicut integra est contritio de omnibus. sic
confessio. **D**ic studiositas speculatrix de
plurimis querit **A**d que respondere potest
charitas edificans. **I**lla est enim que docet
de omnibus. quippe spūs sanctus charitas
est/qui docet omnem veritatem. **E**st etiaz
charitas finis legis. fm quam cetera debēt
moderari. **Q**ueritur ergo primo de ve-
nialibus. **D**icitur q̄ non est de necessitate
cōfitendum. et hec cōsideratio docet tolle-
re scrupulos multoz celebrantium. qz ve-
nialia possunt aliter deleri q̄ p confessiōez
Queritur de obliu. dicitur q̄ sufficit se-
cisse diligentiam moralem sicut p magna
re fieret. **E**t sic vel deus indulget. vel alias
reducat ad memoriā. **T**alis certitudo suffi-
cit ad nō peccandū nouiter/in celebrando
vel ad cōfessiōem nō inuvalidandū. **S**z an
deberet fieri reductio ad memoriā confi-
tētis vel inquisitio. **S**ic vtiq; cū recto mo-
deramine. et sine curiositate noxia sicut ob-
stetrix omnia et medicus ⁊ iudex diligēter
inuestigat. **A**lioquin a pueris puellis ⁊ lai-
cis et idiotis/qui nō habent reflectiōez su-
per actus suos/vix h̄retur aliq̄ pura cōfes-
sio. **S**ciūt hoc expri. **H**ec est vtilitas prin-
cipalis cōfessionis. **A**nimaduerte tamen/
q̄ si oblita redeūt ad memoriā. illa cōfite-
nda sunt eidem sacerdoti vel alteri/q̄q̄ eēt
dimissa. sicut de peccatis diximus in cōtri-
tione delctis. **Q**ueritur de dubijs. **D**u-
bia sunt in triplici differentia. sicut pōt hō

Sermo de penitentia

estimare se deliquisse in hoc vel in illo. Aut enim credit magis. q̄ peccauit mortaliter. In hoc facto vel in illo. et sic tenetur confiteri vel deponere conscientiam. Aut dubitat ex equo. et sic similiter obligat. Aut credit magis. q̄ non peccauit cum dubio tamen de opposito. et hoc dicitur scrupulus. et p̄ hoc dubio non tenetur. nisi alium de tenere tur. q̄nq̄ expedit dicere q̄nq̄ et sepius contemnere et cōtra agere. p̄sertim habito consilio p̄tor. Item in dubijs sub condicione cōfitendo est. et potest certa absolutio dari. Item in dubijs consurgentibus ex iuribus et ex sententijs posituius. potest nō confiteri. tibus exp̄sse absolutio adm̄strari. **Q**ueritur de circūstantijs. R̄ndetur q̄ quedam sunt peccata mortalia. que se3 mutat sp̄m̄ vt furari in templo. ille sunt de necessitate confitende. Quedam aggrauant peccatū notabiliter. vt rapere centum. plus ē q̄ decem. et tales si habentur in memoria. dicē de sunt. Quedam aggrauant tantūmō modum faciendi. tales non sunt dicende de necessitate. imo q̄nq̄ omittende. vt in peccato carnis. nisi p̄ securitate maiori et dubio ne peccatum mutauerit sp̄m̄. Quedam al leuiantes. quedam imp̄tinentes. Al leuiantes non sunt dicende nisi in dubio scandali sacerdotis. Imp̄tinentes omnino dimitte sunt nisi p̄ familiaritate strahenda. **Q**ueritur de circūstantia p̄sone cui3 qua sit peccatum. R̄ndetur q̄ est regulariter tace da. nisi vel vbi nō potest aliter peccatū dici. vt si vir/abusus est p̄pria vxore. Vel vbi potest p̄desse non obesse. tam dicenti q̄ audienti. q̄ p̄sone illi peccatrici. Addūt aliq̄. q̄ si aliter non potest dici peccatū quin cōfesso agnoscat p̄sonam. p̄gendum est ad alterum. Hoc estimo cōsiliū esse. non p̄ceptum. nisi vbi posset obesse p̄sone illi reuelate. **Q**ueritur de casibus reseruatis. Hic est tam p̄funda difficultas. vt durandus doctor exercitatus in istis. tractādo hanc materiam dicit q̄ expeditet habere super hoc papale cōsiliū. Et difficultas (vt bene tangit) p̄uenit ex reseruatiōibus peccator. aliter q̄s̄it in curia romana q̄ non reseruat curia romana vt dicit nisi quasdam irregularitates aut penas. Dicūt aliqui q̄ iura nunq̄ voluerūt reseruare peccata aliqua. nisi publica ad terrorem aliorum. Una mollicies reseruabit. adulteriū mulierum. peccatū sacerdotū cōcubinatio

rum. **S**i plati omnes attenderent p̄fundē. q̄ta est difficultas q̄stum onus dicere peccata sua secreta etiam vni/ipsi (credo firmiter) nunq̄ tale iugum imponderent leuiter ceruicibus subditoz. Unde innumera biles p̄cipitantur in infernum. Nulle penitentiarij non sufficerent in hac ebdomada p̄ conseruatoribus reseruatoz. Cognouit plures qui p̄ biennium vel triennū vicauerunt induci ad confitendū quedam suoz peccatoz. Qualiter ergo talia dicant vni plato vel penitentiario. p̄sertim pueri et puella et mulieres verecūditime. Dici nō potest q̄stus ē in pudore tyrannus. Audentes terrere subditos occidunt. et demergunt tacentes in infernam. **E**t hac materia et alias p̄pendite. quanta difficultas est in materijs moralibus et theologicis vtilibus. in quibus homines p̄ totam vitam exercitati. vir sciūt q̄ dicere. Quid igitur facient scholastici nostri t̄pis. q̄ materias tales nec cogitare nec legere sufficere tenus dignantur dicentes. **N**osciunt talia cum vellemus. Velint ergo tales aliquando. aliōquin nihil scientiam quando voluerint pauca scient. **S**ed dicamus ad id q̄ queritur. qualiter se habebit peccator. habens casus reseruatos. Hec est certa conclusio q̄ si habeat talem sacerdotem qui potest et velit enim absoluerē nec inde scandalifetur. tenetur totū dicere. **E**t templi gratia. Si vadit ad ep̄m. et ep̄s vult totū audire dicat. Si ad suum curatū qui potest absoluerē. similiter dicat. dum t̄n vtrobiq̄ sit securitas q̄ neuter scandalifabitur. p̄ p̄nitentem ad peccatū. vt in materia fidei vel in peccato carnis. Sed querat tunc alios delicientia. saltem petita. Si autem ep̄s qui potest omnia absoluerē. non vult nisi reseruata audire. et alius nō possit nisi non reseruata. et nō abest bona volūtas et bona fides in cōfidente. **N**ō audez dicere quin posset peccata sua isto mō dimidiare. sicut ligatus duabus excōicationibz p̄t absolui. primo de vna. post p̄ decem dies ab altera. sicut etiaz in diuersis diebz p̄t fieri vna cōfessio. Itaq̄ nō requiritur tanta vniuas hic sicut in alijs sacramētis. Et est ibi quedam vniuas in ministris istis duobz. in vni tate se3 vni potentis sacramētāliter itegre et p̄fecte sup̄ istius peccata. **N**ō audez p̄re rea asserere in onus sacri cōfessionis. q̄ talis teneretur suo sacerdoti qui non p̄t de

omnibus absoluere omnia dicere. Scio tamen quod tutius est et salubrius (sed non quod liber potest faciliter induci) dicere peccata sua sic diuersis. quod (ut dicit scotus) talis confessio de vno peccato pluribus non vocatur ex genere suo esse secreta. quod isti duo quod audi erunt/possent ferre testimoniū contra confitentem in foro contentioso. licet peccaret. tamen valet et testimoniū. Item nullus inuitus potest (ut videtur) cogi dicere bis peccatū suum in confessione. cum lex diuina non cogit vel obliget nisi ad semel confitendū. Et si in religiosis oporteat pluribus confiteri. hoc est de eorum voluntate qui se regule summisserrunt. Si dicitur quod sic curatus sacerdos non cognosceret peccatorem etc. hoc argueret quod omnia peccata dicenda rursus essent

Tertio fiat vere sci

licet non fiete. hoc est in contritione et charitate. secundum probabilem coniecturam. **¶** Utrum autem confessio que fit sine charitate liberz ne itez dicantur peccata vel a precepto ecclesie est difficilis/vix inter scholasticos sufficienter dissolubilis. Ostendit hoc multiplex opinio varietas. Dicit autem dominus et wilhelmus pisen. et alij coiter/ quod attritio que alias non esset sufficiens/ fit sufficiens virtute sacramenti. ponendū est igitur et dicendum sicut quidam in euāgelio. Credo domine. adiuua incredulitatem meam. ita penitentiario. adiuua dñe impenitentiam meam. **¶** Queritur si tali debeat dari penitentia. Rñde tur quod sic non absoluendo sed ad cautelam et per seruatiōem per futuris ut deus cor illumiet. **¶** Cōsiliū Ambrosij Age interim quicquid boni potes. et malū abbrevia. **¶** Quid si dicit se contritū. et putat confessor quod meretur/ vel scit aliūde. vel non vult facere conscientiam sed excusare. Respondeo. quod predicere debet sibi. quod absolutio non vult: si posuerit impedimentū et quod intentio sua non est eū absoluere nisi faciat que permittit et dicit. **¶** Item absolutio debet fieri absolute. **¶** Item forma talis Ego te absoluo a peccatis tuis mihi confessis in nomine patris et filij et spūs sancti amen. **¶** De confessionis secreto hoc tenendū est primo. quod in nullo casu reuelanda est etiam in heresi. nec papa potest dispensare. **¶** Item nec de consensu confessi nisi dicat extra confessionem. **¶** Item nec ad interrogatiōem cuiuscūque iudicis per quodcūque iuramentū. nisi bo-

mo sciuerit aut per testimonia quod dicere tunc potest et ideo debet. **¶** Non fatuam cautelam aliquorum. **¶** Item etsi sola peccata sint proprie de sigillo confessionis. tamen penitentie datur interrogaciones rationabiles binde et persone noiare sunt celande. **¶** Inquiretes autem et reuelantes grauer peccant. et essent puniendi presertim vbi ex curiositate non ex charitate discreta. pcedit inquisitio. **¶** Item de personis confessis expedit magis tacere quam aliquid dicere vel laudando vel vituperando in generali vel speciali.

Fiat postmodum a

suo iudice. **¶** Iudex in confessione est vel papa vel episcopus. vel curatus vel aliquis legitime ab aliquo istorum delegatus. **¶** Queritur cui sit expedientius confiteri. **¶** Rñdeo quod regulariter et ceteris personis suo curato ordinario. **¶** Primum propter obedientiam. deinde propter facilitatem habendi eum postmodum in periculis mortis. vel in sacrorum administratione. **¶** Queritur si confessi habentibus potestatem delegatam/ teneantur itez peccata eadem semel in anno confiteri. **¶** Rñdeo quod non presertim vbi de consensu curati hoc factus est. **¶** Ideo tutius est petere licentiam. **¶** Expedi etiam ut talis in anno semel se presertim curato suo per sacro suscipiendo et obedientia impedienda. alioquin curatus posset negare eucharistiam. **¶** Quid si curatus nollet credere. **¶** Rñdetur quod cui libet in foro conscientie seu confessionis credendum est per se contra se. nisi in casibus publicis quoniam aliter curatus non posset certificari. etiam si sibi fieret confessio. **¶** Quid si confessor erret/ in absoluendo plus quam potest. **¶** Rñdetur quod si peccator erat bona fide/ et nesciat impedimentū/ securus est. **¶** Si autem sciat non rite absoluitur. **¶** Si etiam postmodum sciat impedimentū fuisse/ tenetur ut plurimum itez confiteri. **¶** Datur vero regula generalis/ quoniam sic et quoniam non. est plerumque nimis ardua/ et difficile. **¶** Felix ablutio pedum per confessionem/ que ita fit opportune. integre. non ficit. et secreta. et a suo iudice. **¶** Sed de fordidis abominalibus aliquorum et eluibilibus quos in apertis confessionis venire et palpari vel tangi/ imo vel videri non permittit/ quattuor pestes improbe. pudor. timor. presumptio. de/spatio. **¶** De pudore habemus in **¶** Thobia cui volenti lauare pedes occurrit piscis volens eum deuorare. **¶** Quid piscis in aqua lares/ nisi pudor occultus. sed suffocandus est per

Sermo de penitentia

doz talis. et ad multa tandem utilis inuenit.
ad cibum contra demonium. et ad visum.
Applicationem non psequor. **C**eterum
scabies sic later in aliquibus/ ut se scabiosos
non credant/ dicentes quid ego feci? Sum
ego fur vel homicida? Hoc contingit etiam il
lis qui deuoti reputant. qz latz supbia sub
tile malū que nō pmittit deuenire in agni
tionem peccatorz. cōtra qd orabat preta.
Illumina oculos meos zc. **E**xptus suz de
multis et in mlris/ qui p quattuor aut tres
annos fuerūt in peccatis grauissimis quā
uis fere quotidie cōfiterent z vt erat sua o
pinio penitebāt. Quid ergo erit de nō reco
gitatiōibz annos suos in amaritudine anie
sue. si recogitantibz sedule/ talis cecitas e
uēiat. Quē n̄ exierat qd dicit apls. **N**ihil
mibi cōsciū sum zc. **A**mplius vero pre
sumptio seu repromissio nequissima dece
pit plures/ hñtes vocē coruinaz/ cras cras
cōuertī poteris cū uoles. **H**ec vox innūera
hoim milia z pdidit z pder. qz qui nō ē ho
die/ cras minus aptus erit. **P**ostremo
uidimus desperatiōem in iuda z cayn z q
busdam alijs. **D**igrat iudas. i. cōfessio ser
uus optim⁹/ ppter multitudinem z afflictō
nem seruitutis. qz scz quotidie fit reiteratio
peccatorz/ que iudas abluere tandem refu
git et desperat. **A**biiciamus hec impedimē
ta. qz dñs z si rē grādē nobis diceret bñ face
re debueramus q̄sto magis qz dicit culibz
n̄ m. vade z lanare septies. i. pfecte.

Qnuertamus postremo oculos no
stre cōsideratiōis ad extersōem q̄
fit p manū satisfactiōis. **H**ec q̄
dem extersio hēat aspiratē seu penalitatē
habeat rōnabilitatē. hēat claritatē. hēat
celeritatē. **P**repositueram fm hec qua
tuor/ quedā differere salubria de mōis inuē
gendi satisfactiōes. vt nec graues sint nec ī
portabiles. nec publice p peccatis secretis
Nec dentur inuitis aut si nō fieri credātur
qz melius est cū pua pnia z quasi nulla du
cere hoies in purgatoriū. q̄z cū forti q̄ nō fi
et opprimere z detrudere ī infernū. **N**ec ex
igantur irregulariter iuramēta aut pmissi
ones de hoc vel hoc faciendo. **S**ed magis
oīa in monitiōe atqz cōsilio. **D**eniqz salu
berrimū est inducere hoies vt aduersitates
et labores huius vite accipiant in patien
tia et bona gratitūactiōe. qm̄ p hoc poterit
eff. caciter vt crebro satisfacere de peccatis
suis. et gratiarū augmenta pmereri. fiat vir

tus de necessitate. **S**unt autē sordide trās
gressiones aliquę/ que vix ad fundū pnt ex
tergi. **E**xempficemus in quatuor. **P**ri
mo. corruptio alioz in moribz. **S**up quo
accipite quid **B**erengarius moriens ī die
ephe dixerit. **H**odie mibi apparebit dñs
meus ihus xp̄us. vel ad glām sicut sperop
pter pniām meam. vel ad damnatiōem sicut
formido ppter alioz corruptiōez quos
ad viā veritatis reducere nō potui. **H**orre
ant z caueant hī qui ad similitudinem de
monū/ gaudent alios secū trahere ad inte
ritum p̄ferti iuuenes z pueros. tales nescia
si potuerūt vnqz satis penitere. sufficēt eis
debuerat damnatio p̄pria. **Q**uid de malis
exemplis magnoz z litteratoz virozum?

Alterum est vitium qd vix suscipit satis
factiōem z extersionem scz iniustū bellum ī
rempalibus. et iniuste p̄motiones in spūa
libz. vnde oriūtur mortes tam tempales qz
spūales. **O** felices quos de⁹ tollit extra ne
cessitatem aut piculū talia faciendi. vt nec
iniuste militent/ aut militare consulant.

Iferimus adhuc tertio iniustam patrocī
natiōem. que dolis et astutijs tollit heredi
tates alioz. qz fit vix conscientia vel restitu
tio sup istis. **E**t adhuc insanabilior est iūa
sta diffamatio que debitam vite ciuilis fa
mam aufert. **P**ostremo ponimus pom
positatem status. vt p symoniam vel rāpī
nam aut vsuram. qz vix potest fieri cessio.
vt descendat quis a statu alto q̄qz damna
bilissimo/ in bassum debitū et tranquillū.

Santa est humani cordis arrogantia. vt
se et sups/ plures damnari citius patiatur
qz humiliari qd si nō esset/ nō tm̄ durasset
hoc execrandū z exicia bile scisma pestiferz.

Tandē epilogantes orem⁹ vt lauet nos
xp̄us. q̄tenus ptem secū hēamus. **L**auet at
p ministerium pnie. **Q**ue hauriat primus
aquam cōtritionis calidam mūdā ama
ram z vinam. **S**ecō abluat p manū cōfes
sionis opportune integre z nō fecte secrete
et suo ordine hoc est sub suo iudice. nec ob
stent q̄tuor pestes pudor timor p̄sumptio
despatio. **E**xtersio demū fiat que hēat aspi
ratem rōnabilitatem claritatem celeritatē.
subtrahētes nos a voraginibz pctōz. que
nos in alienas man⁹ p iniurias p̄cipitant
a q̄bz vix vnqz possum⁹ emergere **S**ic mū
di erim⁹ in cubili cōscie n̄e tranq̄lli hñtes
partem exuberantissimaz cū christo hic per
gratiam et in spe. et postmodū in re p glām

cuius nos principes efficiat. Amen

Finit.

2 **Sermo eiusdē can-** **cellarū de dñō euāgelico fact⁹ i cenā dñi.**

Omnia dedit ei pater in ma-
nus Job. xij. Originaliter i
euangelio pñcialiter recitato.
Pro impetranda gratia ⁊ v-
tute digiti dextre manus dei
qua apta/ oia implentur bonitate. q̄ subtra-
cta/ oia labefactione repentina dissoluunt
te matrem gratie/ te virginem inclitam/
p cuius manus (teste Bernardo) datur no-
bis quicquid datur. que diues es in oēs iuo-
cantes nomen tuū. salutantes imploram⁹
et implorantes salutamus dicētes. Ave
Omnia dedit ⁊c. vbi supra. Apud vos o do-
ctissimi ⁊ p̄cellentes viri/ mibi sermonē ha-
bendū esse cōspicio. qui certa iam et indu-
bitate fide tenetis/ q̄ filio suo dñō n̄rō Je-
su xpo dedit omnia pater in manus/ ac p/
inde monarchaz eū vlem cōstituit. vt iure
dixerit. **Matth. vlti.** Data est mihi ois po-
testas in celo ⁊ in terra. **Hoc dilectus eius**
ap̄lus cōtemplabatur dū asseruit Apoca.
ix. q̄ habet in vestimento et in femore suo
scriptum. Rex regū et dñs dñantū. **S**z
quo iure xpus q̄ insup titulo monarchiaz
hanc accepit? **Multiplici** quidem ⁊ signā-
ter triplici. **Primū** iure hereditario diuine
filiationis. **Nam** etsi filius et heres arguit
ap̄lus **Roma. vi. et Gal. iij.** **At** vero d̄ deo
patre/ vere vidit ⁊ enūciāuit sancta illa mu-
lier **Judith. ix.** appellans eū dñm vniuerse
creature. **Dñs** igitur talis erit ⁊ filius. **Nic**
postq̄ dñs per p̄pham dixisset ad filium.
Ego hodie genui te/ subiūxit p̄ p̄nti. **So-**
stula a me et dabo tibi gētes. hereditatē tu-
am ⁊ possessionē tuā ⁊c. tanq̄ diceret illō.
Lu. xv. **Fili** omnia mea tua sunt. **Secun-**
dū ius monarchie v̄lis in xpo cōsurgit ex
titulo. **mutue dilectōis eius ad p̄rem.** **Nā**
antiquū est phice veritatis puerbiū **Ami-**
coz oia esse cōia. **Fili⁹** enī qz suo mō repē-
dit oia patri. in donatiua spiratiōe sup̄mi
amoris q̄ sp̄ssanct⁹ ē/ coexistit readama-
tionis vicissitudo vt ei p̄ donet oia. **Am-**
plius tertii ius monarchie v̄lis inuenit i
xpo appropriatē q̄ ad naturā assumptā et
titulo victoriose debellatiōis seu ciuilibis ad-
quisitionis ⁊ cōquestus. **Victorem** cūtra

sequuntur ait quidam. **N**onne christus vt
imperiōsissimus victor/ aereas potestates
debellauit? **Sic** notat ap̄ls ad **Eph. ij.** **Nō**
ne captiuā sub eis duxit captiuitatē/ quaz
p̄p̄ij sanguinis p̄cio redemerat ⁊ suā effece-
rat. **Sic**ur p̄pha testat **Ascendēs** in altum
⁊c. **Idem** habet ad **Aph. iij.** **Quin** etiam
tota vniuersitatis machina que gratia ho-
minis condita est f̄m p̄hm ⁊ habetur satis
Deute. iij. **Ipa** fuerat ad impiū crimen le-
se maiestatis diuine/ deteriorata. teste **Ay-**
priano. et a natiuo decore suo/ plurimū de-
ciderat. **Iuste** nimiz. vt in bōis p̄pter se cō-
ditis/ homo p̄ditōr ⁊ p̄uaricator/ plecteret
Sed audi qd sup hoc cārat ecclesia. **Ter-**
ra pontus astra mūdus q̄ lauauit flumine.
Ecce p̄ xpi passiōem lota ⁊ reparata esse om-
nia aqua emūdationis repationis ac pul-
crificationis. **Nōne** inductus est ap̄ls di-
cere de xpo passo. q̄ deus exaltauit illū ⁊ de-
dit illi nomen qd est sup omne nomen. vt
in noīe ihu omne genu flectat cęlestiū ter/
restriū ⁊ infernoz. in signū vniuersalis do-
minij ad **Philipē. ij.** **D**abemus ergo ti-
tulos enumeratos tres in xpo. diuine filia-
tionis. mutue readamatiōis. et strēnue de-
bellationis. p̄pter qd rite dictū est. q̄ oia de-
dit ei pater in manus. **Ita** sentitis de chri-
sto o sapientissimi viri. **Ita** iugiter pia fi-
dei sinceritate deo p̄picio sentietis. **Quam**
obrem nec habeo necesse in p̄suadēdo am-
plius verba p̄dere. aut opaz cōsumere. nec
istū solem veritatis p̄fulgidū/ ingerere de-
beo vobis ip̄m cernentibus. et de xpo sciē-
tibus q̄ omnia dedit pater in manus. **Pro-**
pterea traducat sermo noster a l̄ra ad my-
steriū. a fidei soliditate/ ad mox puritatem
et a diuina filiatione naturali/ ad p̄cipua
tam filiationis adoptiue generatiōem. **P**
ertractemus q̄ pacto sp̄s quilibet xp̄ia-
nus/ xpi frater ⁊ amicus/ sit aut esse debeat
princeps omnū. **Contemlemur** q̄sta et
q̄s sup̄effusa liberalitate/ omnia dederit no-
bis pater in manus si volumus. **Quis** pa-
ter? **Pater** ille qui possedit ⁊ fecit ⁊ creauit
nos **Deute. xxxij.** qui a nobis pater agno-
sci/ pater vocari/ altissima p̄orsus ⁊ obstu-
pescenda dignatione voluit/ monuit atq̄
iussit. **Matth. vi.** **Quid** enī mirabili⁹. qd
ad audiendū iocūdus: q̄ vt vnusquisq̄ fi-
deliū instar xpi monarcha sit oim si placet
et ita est n̄. vnusquisq̄ sp̄s vere fidelis/
monarcha est oim ⁊ multiplici. nō vno sed

Sermo de dominio euā.

triplici iure et titulo ad exemplar xpi. **Ius** vniū dat filialis adoptio. **Ius** alteruz dat triūphalis debellatō. **Ius** tertiu readamatiōis vicissitudo. **Erigite** aures dilectissimi. hilarescat facies serenentur oculi. omnis exurgat affectio. gratiarū resonent actiones. **Os** lingua mens sensus vigor confessionū iubilū bñdictionem ⁊ laudem psonet. **Querō:** Querantoz nouitas gaudiorum? **Magna** valde p̄clara. insignis nihil supra. qz iam nō vno sed triplici titulo xpi anūs monarcha est. xpiano oia dedit i manus xpianū fas est dicere potentissimū. **Audebo** dicere et omnipotentissimū et arguar blasphemie si non hoc apostolus si milis nobis de se dixit. **Oia** possum omnipotens sum. exponit **Bern.** In eo q̄ me cōfortat xpus ad **Philipē. iij.** Si pua est apostoli autoritas tibi / satis sit illa christi qui ait. **Credenti** / nihil ē impossibile. **Dabit** ei. **Si** quis adhuc hesitat et p̄libito nos fingere putat que dicimus super hoc vinculi dñio. **Audiat** aplm ad Romanos. **Qui** pprio filio nō pepcit sed p nobis oibz tradidit illū. q̄to magis etiam nō cū illo nobis oia donauit? **Ecce** qualiter o fidelis anima / p̄spiciū habes apostoli testimoniu imo argumentū q̄ omnia dedit tibi pater in manus. **De** quo p̄e idē scribens. **i. ad Thim.** vi. asserit q̄ p̄stat nobis abunde omnia ad fruendū. **Hoc** domini / um **Hiero.** ad **Paulinū** scribens nō tacuit. **credenti** ait / totus mūdus diuinitaz ē. in fidelis autem etiam obulo indiget. **Sic** vi uamus q̄si nihil hñtes ⁊ oia possidentes. **Sumptū** ab apostolo. **ij. ad Cor.** vi. **Dec** aut et similia multa / nūquid nō obscure monarchiā nr̄am / stabile diuini scripture fundamēto cōfirmant. **Nōne** palam oñdūt de fideli quolibet q̄ oia dedit ei p̄ i manus. **Verū** disseramus de titulis q̄s posuimus esse tres. i. filialem adoptionem triūphalē debellatiōem. redamatiōis vicissitudinem. **Dedit** emur in exercitatiōe nostra si forsan ee p̄ntis euangelice lectiōnis serie triplex hoc ius inuenire poterim? **Iustū** quidē arbitroz vt euāgelicū p̄ns misteriu potius q̄ externa loquamur / si possumus vt posuimus. **Triplex** itaqz conspicio memoratū nūc esse misteriu. ablutionem. humilitatem. sacramentalē refectiōez **Primū** est fidei purif. caris. scōm spei cor / roborantis. tertiu charitatis reficiētis. **Ab**

lutio spectat ad titulum filiationis. humiliatio ad titulu debellationis. sacramentalis refectio ad titulu redamatiōis. **Fides** corda purificans ad **Cor.** xv. **Dat** esse filium dei. **Joh.** i. **Dedit** ei potestatem filios dei fieri. **Si** queris quibz dedit **His** q̄ credunt in noie eius. **Spes** humiliās sub expeccatione futuroz dat victor iam de hostibus qz spes non cōfundit ad **Roma.** ij. **In** me sperauit inquit dñs p̄ p̄ham. **Liberabo** eū ⁊c. **Charitas** reficiens vniū deo p dilectiōem qm̄ qui adheret deo / vnus ē spūs cū eo. i. ad **Cor.** vi. **Qui** autē edit xpm̄ et bibit eius sanguinē / in deo manet et de⁹ in eo **Johan.** vi. **Ac** proinde vnus spiritus est cum eo. **Si** vnus spiritus quanto magis vnus dominus. **In** primo se habet deus ad spm̄ nr̄m vt pater ad filiū quē hereditat. **In** scōdo vt dñs et rex ad militē quē coronat. **In** tertio vt amicus ad amicū cui omnia cōicat et oia dat in manus. **Sed** notandū est valde ne calūniē nobis supbi. quē admodū rider **Oratius** poeta stoz / cos qui se reges oim appellabant. **Notandū** in q̄s q̄ heres q̄to tpe puulus est / nihil differre videtur a seruo cū sit dñs omnium ad **Balla.** iij. **Similiter** in hac pegrinatione ⁊ militia / spūs noster q̄stūcūqz sit dñs oim. nihil differre videtur a seruo. qm̄ in fantulus est puerulus aut adolescentulus et minor annis. **Si** quidē q̄stūcūqz p̄fecerit / quousqz excreuerit in viz p̄fectū / in eadem plenitudinis xpi / more loquendi apostoli ad **Aphe.** iij. **Nihil** distare videtur a seruo. **Sunt** fateor nō nulle in ipso p̄fectu etatis distantie. **Itaqz** aliq̄s dici valz infantulus sicut incipientes. aliq̄s puerulus vt p̄ficientes. aliq̄s adolescentulus vt p̄fecti. **Sed** nunq̄ p̄tingunt in hac regione ad plenā virilē etatē. crescant i deū moriendo necesse est. **Infantulos** dicim⁹ nō / uiter ablutos ⁊ renatos p̄ baptismum aut penitentiam q̄ ad p̄mū articulu vel titulu. **Puerulos** maiusculos qui p̄ficiūt ad viti orum expugnationē q̄ ad scōm. **Adolescentulos** deniqz qui cū beniamin adolescentulo sunt in mentis excessu p̄ liberaz diuinorum cōtemplatiōem et fructiōem q̄ ad tertium. **Cōtra** eos nihilominus cōturbant sepe oēs insipientes corde / quasi serui sine regale sacerdotiū. regnū et sacerdotes filij ⁊ heredes. **Quibz** oia dedit pater in manus

D Collocatis fundamentis nre collatio-
ne plus inania et sonora q̄ vera et solida vi-
deremur attulisse. sup edificare. ppositū erat
tres monitorias orationes/cū suis cōside-
rationibz moralibz et speculatiuis/confor-
miter ad trimēbrem p̄cipatiōem iuris p̄-
expositam. **P**rima ōro de iure in monar-
chatu/p ablutiōem gr̄e que regenerat. **S**e-
cūda ōro de iure p̄ humiliatiōem q̄ trium-
phat. **T**ertio de iure p̄ refectiōem sacramē-
tale q̄ deo vnit et incorpat. **E**go aut̄ ani-
aduertens materiā hāc latissimam/ quam
nō pateret p̄ntis collatiōis breuitas exēq̄-
cōtentabor de primo nūc de titulo/ ōrdem
cū suis considerationibz tenere. de reliq̄s si
vita comes fuerit/ in posterū differere pro-
posui. **S**ic igitur exordior. **N**oli pre-
cor ōronalis sp̄s. noli gratiam negligere
quam offert tibi pater/ ip̄ te monarchā sta-
bilire. ip̄ te tibi omnia in manus dare dispo-
suit. tantū nō laueris ab iniquitate tua et
ab oibz inquinamentis tuis ablutus emū-
deris. **A**udi (o rationalis sp̄s) etsi gr̄ades
rem tibi p̄cepisset pater. tu tñ facere debue-
ras. q̄sto magis q̄ dixit tibi. vt laueris sep-
ties. i. p̄fecte. et mūdaberis a lepra peccati.
et te heredem suū/ te monarcham oīm con-
stituet/ et oia diabit tibi i manus. **A**duero si
nō lauero te inquit/ non habebis partem
mecū. **H**ortenda nimis cōminatio. **N**on
habebis p̄tem mecū. **E**t quam p̄tem. p̄tem
de qua p̄pha exultat gloriabūdus dicens.
Pars mea deus in eternū. **P**ars hec ē mer-
ces magna nimis. hereditas p̄clara. imo
omne bonū. p̄pterea nō te cōturber nomen
pris quasi tue aliqd̄ auiditati vel monar-
chati derogetur. qm̄ si pars ista deus est si-
cut est. quis negauerit possessorem ei? h̄re-
dium bonoz oīm aggregatiōe p̄fectum?
Vere felix ablutio cui ps tal' tāta portio tā
insignis p̄statur hereditas. **A**tende tibi
o fidelis sp̄s si primam baptismatis ab-
lutiōem incoinquinatam seruasti. tecū be-
ne actū est. lauari non eges. mūdus es tot?
filius et heres existis. **S**ed si rursus intin-
ctus es sordibus peccatoz. si volutatus in
sterquilinio flagitioz/ nō despēs. qm̄ tibi
reliquitur p̄nialis ablutio p̄ peccatis et ad
gratiam regeneratio. **P**arua ne tibi videt
ista patris dignatio. parua ne tam facilis
ad hereditatem p̄ditam reuocatio. **L**aua-
te et mūdaberis et mūdatus heres eris. **L**a-
ue caue. ne abutaris tante mie largitate. q̄

niam tanto detestabilior vtiq̄ erit trāsgres-
sio: q̄sto erat impletio facilior. **P**recinge
re igitur fidelis spiritus. p̄para peluim cor-
dis tui. que sursum patula sit/ p̄ celeste desi-
derium. et non euerſa humi. p̄ cupiditatez
terrestrium. **E**ūciatur ab ea omnis aliena
repletio. p̄sertim acruus grandis/ aut lapi-
dosarum aut lutosarū cogitationū et affe-
ctionum. alioquin aquam mūdatiuam/ q̄
modo suscipet: quō cōtineret: tota dilabe-
retur. tota foras efflueret. **D**ec aqua (si ne-
scis) aqua est tuarum piarum lacrimarū
hauritur ip̄a/ a pu teo cōtritionis p̄funde-
ciato p̄ acutum ligonem meditationis/ et
situla fidei illam continet. corda spei surſū
trahit. fornat ardens charitatis eam cale-
facit. miscet cineres recordatio peccatozū.
Tale sibi lauacrum quotidie p̄parabat
inquit rex. **L**auabo inquit p̄ singulas no-
ctes lectum meum lacrimis meis stratus
meus rigabo. **V**ult ecce christus pater no-
ster lauare tibi pedes. noli phibere. sed dic
cum petro. domine non tantū pedes affe-
ctionum/ sed et manus opationū et caput
cogitationū. **L**auas quotidiana soliciu-
dine manum corpalem aut tunicam/ sit tibi
queso cura vigilantior de anima tua/ q̄s
de manu vel tunica. **N**on sis ozo piger ad
lauandum animam tuam p̄ cuius lauatio-
ne/ christi sanguis effusus est. **N**on vis ha-
bere immundam domū immūdum vas. im-
mūdum seruum. immūdum caligam/ immū-
dam animā habere quare nō refugis? **S**it
tibi carior anima tua q̄s caliga monet. **A**-
ugustinus. **P**orro cōfessor noster locū te-
net christi/ ostendende illi sunt sordes no-
stre. quas p̄ absolutionis manum tangit et
abluet. et linteo satisfactionis absterget.
Linteam istud satisfactionis triplici filo
vel stamine cōrectum est. **F**ilum aliud est o-
rationis. aliud ieiunij. aliud elemosyne sa-
lutaris. **V**is ergo habere p̄ez cum christo
vis omnia tibi in manus dari? **R**ūbis vo-
lo. et vade volo. **E**t ergo taliter munderis
et in filium mundatus et tersus adopteris
necesse est. **S**ed heu qualiter et ampli-
iudam reprobū imitantur q̄ plurimi. q̄
rum corda que demon occupat/ nulla de-
uotionis vnda subintrat. proditores sunt
hipocrite sunt. fures sunt aut et sacrilegi. ec-
clesiasticoz loculoz raptorez. p̄pterea q̄c-
quid exterius agatur circa eos/ remanent
intus sordidi. **N**ulla eos predicatio. nulla

Herino de dominio euā.

horrende damnationis interminatio. nullum diuine dignationis et humiliationis obsequium. nullum beniuolentie signum osculum vel alloquū. nulla postremo bonorum societas a preconceptis facinoribus plus quā iudā absterrent aut reuocāt. Quā obrem nihil eis dolor de commissis. nihil confessio. nihil restitutio sicut nec inde proficiunt. **Palā** est ratio. **Deest** quippe spes venie. que in dilectione iusticie et in nō peccandi deinceps pposito / collocat. **Ros** vero salubriori credentes consilio (o pda / ri et eruditi viri) lauemur obsecro et tergamur interius a sordibus que sunt in pedibus affectionum. quatenus abluti efficiamur de seruis domini. de exilibus ciues a de abdicatis / filij et heredes. heredes quidem dei. coheredes autem christi. quibus p inde omnia dabit pater in manus. fiat / at. **Circa** p dicta mihi quatuor digne cōsideranda per modum quaduplicis pulcritudinis veritatis / inspicio.

Prima cōsideratio

Abluti p gratiam / omnia sunt cōia. **Per** spicua est p batio ex pmissis. **Eoz** nempe quilibet heres est et coheres christi. **Dira** tur hoc aliquis. miretur potius quā legit quā multitudinis credentiū erat cor vnum et anima vna. **Act. iij.** Si cor vnū et anima / immo vnum corpus et vnus spūs (pūt lo / quitur apłs ad Eph. iij) Quid cōuenientius quā vt eoz sit vna p sūs hereditas. vna dominatio. vnus castus principat. **Hoc** mihi sensisse videtur ppheta dum grat. clamat ad deum. **Particeps** ego sum omnium timentium te et custodientium te. et titulum subdit. **Visa** tua dñe plena est terra **Hanc** veritatem agnouit egregius doctor **Aug.** dum posuit iure poli omnia esse cōmunia. **Iridebit** scio sniam istam aliquis hō quā nō capit ea que dei sunt. **Stulticia** est enim illi. **Coz. ij.** **Ercecauit** enim eum cupiditas. que ad oblatrandum ora larat. **Obū** / cit stomachus et sibi sapiens. **Si** iustis omnia sunt cōmunia. ipi nihil rapere. nullum furtum facere poterunt. vtentur enim re sua. **Porro** nullus est eoditior. **Sed** et nullus a iustis quā poterit auferre vel tollere. et quo res manebunt sue / vbi quā trāsferre eos contingeret. **Sunt** quippe domini omniū. **Deniqz** ius erit cōmune apud omnes sup vxoribus. seruis et ancillis et fili-

bus. **Sic** in errore; Socratis relabemur et has absurditates ferre quis poterit **Sic** palogizat aliquis homo. sicut ad illum de quā refert **Gene. vij.** de beneficijs. **Quod** si deoz sunt omnia / nihil erit sacrilegiū. et ablatio quelibet nihilominus sacrilegiū dicit. vbi deductio posita est / et sicut solutio. vbi expressa est senece sententia quā iustis omnia sunt cōmunia et pulcre deducitur. **Hinc** veritatis sup cantica **Bernardus** attestat. **Fal** / luntur oppositū sentientes. quā solum attendunt acceptiōem dominiū politici et ciuili / lis / grossa; atq; palpabilem. nihil de dñio naturali et originali. nihil de gratuito et euāgelico cōcipiūt. **Tradit** magnus albertus et ita est quod didici a puero / circa p cula res hoim actiones / vix aut nunquā possunt aliquid subtile altū et abstractū concipere / oia ad sensum referunt et expientiam quā agere / maximū esse veritatis adipiscende impedimentum posuerunt plato in thimo. tullius in tusculanis questionibus. et **Augustinus** in de vera religione. **Alti** / igitur repetentes dicamus p elucidatione pcedentiū et sequentiū / quā dñs qui vniuersitatis dñs est iure plenissimo creatiōis cōseruationis et gubernationis **Deute. xxxij.** **Cōmunicauit** dominiū suū creaturis / cōpacibus dñij. que p pte sunt creature rationales sole. quibus vti et frui / optet reb; alijs / assumendo eas in sui facultatem. **Ad** naturam sic cōditam in ratione et arbitrio et tali facultate / consequitur dominiū quod appellamus naturale vel originale. **Hoc** fundamentum est in statu innocentie et p mulgatum. **Gen. i.** **Subijcite** terram etc. **Denurpatum** est p peccatū. sed restauratū ipi **Hoc** post diluuiū **Gen. ix.** **Ad** hoc et sup hoc dominiū vt pfectum integrū sit / sup addēda fuit gratia et plena / sancti spūs cōmunicatio. **Ex** quibus resultaret titulus ad optiōis filioz in quo clamamus **Abba** pater **Ad** **Roma. vij.** **Iste** est titulus secundissimus supra quem fundatur dominiū gratuitum et euāgelicum. p quod creatura rōalis habet ius p pinquū sup res quasi lib; inferiores. ad vtendum eis debite et libere / p fine suo cōsequendo. **Diximus** ius p pinquū. ppter pdestinatos peccatores. habentes ius remotionum et impedimentum p peccatum. **Additum** est sup res quasi debet inferioribus. quā p pte dictum dominiū non habet locum sup res excelsores. quā

sub sensu aliquo tropico dici possit creatura rationalis hmoi habere dominium in deo per gratuitam eius communicationem. et dignatiuam condescensionem ipsius ad faciendum quicquid creatura rationalis / rationabiliter voluerit. quemadmodum dicimus amicoꝝ idem esse velle et nolle. Taliter haberi et dari spūs sanctus dicitur fm determinatiōem sanctoꝝ. Et habetur dis. pū. primi sententiā cum ibidem tractatis per doctores. Plus etiā videtur concedere scriptura sacra Josue. xiiij. vbi dicitur qd stetit sol / obediens deo voci hominis. Hoc modo dicebatur dominus teneri per Moysen et alios sanctos / cum nequaquam ageret cōtra eoz vōtum et ordē. Sed et neminem esse qui sibi obstitet / conquerebatur deus in pphetis. Deinde subiunctum est per rationabiliter voluerit. quoniam deratione dñi r dñationis est. qd nō potest quis irōnabiliter vri reb / suis / manens dñs Alioquin non esset dñs vsquequē pfectus ipse deus / cui repugnans est omnis abusus in suo dominio. Sed et neq̄ ab iniūto tolli tale dominium. plusq̄ neq̄ a gratie titulo nisi prave consenserit / spoliari. Hinc affirmat ap̄ls qd neq̄ mors neq̄ vita neq̄ creatura alia poterit nos separari a charitate dei. ad Roma. viij. qm̄ etiā ip̄s diligentibus deum qui filij sunt p ad optiōem et lori p gratiam / omnia coopantur in bonum. Sic omnia / vt omnis tribulatio / omnis rapina bonoꝝ / omnis aduersarioꝝ inuisus. Ipsa deniq̄ mors corp̄alis / seruiunt et militant p iusto tanq̄ p vniuersali monarcha. Dicam mirabilius ipse etiā infernus damnatoꝝ / horrēda illa supplicia / imo alioꝝ casus et peccata / ad vtilitatem ei⁹ agonisant p sunt / obsequantur. Excedo mensuram veritatis / si non hoc asserat p̄pha regius. Metabitur inquit iustus cum viderit vindictam. Ecce de pena qualibet / manus suas / lauabit in sanguine peccatoris. Ecce de peccato vri / litas pueniens. Qd si adhuc tardior es ad credendum hec omnia. accedat apostolus et testimonium plane dicat. prima Corintheo. iij. Omnia nostra sunt siue paulus siue appollo / siue cephas siue mundus / siue vita siue mors / siue p̄sentia siue futura omnia nostra sunt. Quid queris amplius. q̄ le tibi vis testimonium apertius. oia nostra sunt etiā mors. Quo pacto sic dicis

Opaulē: quia nimirum p moꝝtes quasi p militem officiosissimum iustus adipiscat triumphū beatitudinis eterne. Iustus in sup per alioꝝ tyrannidem et facinora ppetua securitate coronatur. Ita liceret ostendere (si vacaret) per singula. de vxoꝝibz de diuitijs. de agro. de celo. de terra et mari qd omnia sunt iustis ablatis p gratiam / verissimo dominio ad omnem vsū licitū put congruit et pficit consecutioni finis sui / iuxta pmissionem christi. Math. xij. Sic de fama vel infamia. vel de nobilitate vel ignobilitate. de nuditate et abūdātia deducit ap̄ls. ij. Cor. vi. vbi oia talia vocat arma iusticie a dextris et a sinistris. Si arma. nonne adiutoria? Sed aduertite qd dixit arma non simpliciter sed arma iusticie. qd ex eius titulo robur habent. Hō oberrauit in hoc / a traditiōe sup̄mi legislatoris nostri / qui subtili verbo / monarchiam hanc fundauit in eodē titulo iusticie. Da thei. v. Primū querite regnum dei et iusticiam eius / et omnia adijcentur vobis. Iusticia regni / est gratia. ad quā sequit̄ possessio oim. vt v̄m sit. Math. xij. et Luce. xix. Qui h̄z. s. charitatē et gr̄am dabit ei et abū / dabit. Habem⁹ igit̄ patefaciū qd ablatis p gr̄a oia sunt cōia et oia dedit eis p̄ i ma⁹

Secunda confide

ratio principalis nostra est. Pulcior ē dñatio / fecundior atq̄ diuini⁹ q̄ ex titulo gratie. q̄ ea q̄ ex titulo ciuilibz aut politice iusticie oritur et accrescit. Remittemus quid p dñū ciuile et politicū importatur et qd p gratuitū seu euāgelicū ne p ignota vagemur. Ciuile dñū est ius fundatum in traditiōibz hūanitas adiuētis. introductū occasiōe pcti. incōicabile simul et ex eā pluribz dñis et abdicabile / seruata iusticia. Gratuitū vel euāgelicū dñū describit̄ per tren oppositas cōditiones. Nā est dñū fundatū in lege dei et ab eadem immediate cōstitutū / quotlibet dñs ex equo secū cōpatiens. et in abdicabile seruata iusticia. Conferamus mutuo istas tres cōditiones / contrarias. et que pcedarioꝝ sint / facilliter agnoscemus. Gratuitum siquidem dominium immediate constitutum ē a deo et ante peccatum. p̄supposito tamen qd adā fuerit in gr̄a. Ciuile neq̄q̄. qm̄ si nē la fuisset trāgressio. si p̄terea nō eēt effrenis hoiz cupiditas. cui etiā ipse de⁹ non sufficere

Sermo de dominio euāge.

predium tantum et tam grandis portio: nullum fuisset inter homines plus q̄ inter angelos/ciuile dominium. Usus est in adā et patebit in gloria. Quamobrem radix infecta est et ergo talis dominij. Hoc aperte in illius executione retentione et acquisitione sapimus. quoniam vix aut nunq̄ absq̄ peccati sordibz acquiritur/retinetur dispensatur. nūq̄ absq̄ curis vlticibz absq̄ anxietatibus plurimis aut lūibus inq̄tis aut periculis multis/suos detinet amatores. Compatitur insup secum nequissimam seruitutem et pessimum sepe collatum est. eis qui pditores sunt veri domini. rei criminis lese maiestatis in eum. sediciosi i ciues regni. homicide sui. et indigni panec quo vescuntur. Qualiter vero et q̄ prietales se dominos appellāt/ipsi viderint. Secus est de dominio gratie qd̄ purum est. letum. sanctum. iocundū. quietum et securū.

Fundatum deniq̄ in regulis diuine artis. non vt ciuile dominium/ in traditio nibz hominum. q̄nq̄ sup̄uacuis/q̄nq̄ nequissimis.

Scōdam differentiam assignat pdicta descriptio/q̄ dominium ciuile/si mul et ex eq̄ est incōicabile pluribus. q̄q̄ diuersis modis. non ex equo cōpatiat plures dominos. vt regem et burgensem vlt̄ militem. Cōsurgit autem hec incōicabilitas ex impfectione artatione grossicie et egestate talis dominij. Non enīz potest diuersis et multis eque plene sicut paucis in vsum suum cedere. Et aduerso gratuitum et euāgelicum dominium/compatitur secū quotlibet dominos/ ppter sui spūalitatē et cōmunicabilitatem et bonitatem/ ad exemplar sup̄mi dominij. qd̄ ex equo communicat se pluribus sicut vni. Hoc est domini charitatis/ latum nimis.

Que charitas non est ambitiosa nec appropriare sibi q̄rit que sua sunt. i. **1o**z. xij. Sic parentes primi nihil sibi ante casum appropriassent sed nec angeli vel beati.

Sic deus absq̄ sui dominij detrimento. coassumit anglos et homines. in quos transfundit monarchialem potestatem. dans eis omnia i manus. Sic demum pater et filius et spiritus sanctus tres p̄sone ex equo plenissime sibi cuncta subijciunt.

Tertia sup̄addit differentia. qm̄ ciuile dñium/ potest abdicari et repudiari/seruata iusticia. Pōt etiāz ab iniurio tolli. Nam ppter quid aliud quoti die fiunt mercationes/ emptiones/ vendi-

tionem et alie commutationes. Propter qd̄ aliud insup perstrepunt et reboant odiose lites. rabiosa iurgia. improbe contentiones iudicioz forensium/ p̄ repetendo aut tuendo rem suam. cui taliter dominans semet astringit. Et o de^o equissime q̄ta ē in hoc p̄cellentia dignitatis/ in gratuito super ciuili dominio. qm̄ sicut tu deus/ tuum cōmunicas dominium absq̄ depditione et abdicatione sic iusto cui libet/ fas est comparti secum q̄nq̄ libet plures dominos. et nihil depdere. immo extensius habere dominium.

Propterea non habet necesse iustus cōtēdere in iudicio ppter hoc dominium. sciēs omnia esse sua/ vbi cūq̄ et quocūq̄ fuerint transportata siue collocata. Usurpare quoq̄ sibi fas est vocem illam p̄bi cuiusdā ab incensa vrbe sua fugientis/ et nihil bonorum terrenoz secum ferentis. **D**ia mea inquit mecū porto. seuiant tyranni. fortuna feror/ insurgat aduersus iusti corp^o aut bona quelibet extrinseca/ nihil ab eo rapietur quin in suū dominium et cōmodū refuect et seruiat/ etiā p̄ statu nature lapsē. qz de statu nature integre vel gloriificate/ nulla ē dubitatio. Amplius nulla tale dñium cōtrahit inops auaricia q̄ minus feneret cū deo et primo. bona sua emit et vendit iuxta vsa iē pceptū. et absq̄ auro et argento et vlla cōmutione supple ciuili/ vinū cōpunctionis et lac deuotionis et cū deo negociatur de regno celoz. Ex quo et quō negociat. Et numismate pio et aureo charitatis.

Sz de eo qd̄ pri^o suū erat/ q̄ pacto negociari diceat. **Q**z certe illud qd̄ suū pri^o erat vno mō efficit suū plibz mōis. tali negationis fenore. quē admodū speculū cōcauū/ recipiens radiosam solis illuminationē/ illā a se reflectēdo sursum/ copiosiorē efficit et itez itez q̄ lūinosiorē. **N**ō dissimilāia sc̄tā/ cōcaua p̄ hūilitatē/ et tersa p̄ vite mūdiciā. dono dei p̄ gratā redonationē sibi p̄i multiplicat. et in tali donādi meditationē/ exardescit ignis choruse^o et splēdidissim^o diuie illustrationis atq̄ dilectionis. Scūt et p̄ri qd̄ loquimur.

Sic pl^o absq̄ vlla estiationē adq̄rit liberalitas/ charitas erogādo et cōicādo. q̄ referuādo et appropriādo possit auara sordida q̄ tenacitas. De qua vere et p̄hice Hieronimus enunauit ad Paulinū/ q̄ ei deest tā qd̄ habet q̄ qd̄ nō hz.

Sic postremo fructū vberiorē placidiorēq̄ recipit iustus ex diuitijs alienis. et auro et margaritis et

equis thesauris et alijs. q̄s plerūq; solus ci-
uilitate talium dñator et amator. Hoc et al-
to intuebatur sapiens dum ait *Eccl̄s. v. q̄*
qui diligit diuitias / fructū nō capiet ex eis
Fructus diuitiarū est redemptio anime p-
prie et sufficientia et satietas atq; securitas
Hos fructus magis capit iustus / alienas
diuitias vel contemnendo vel p̄ eas in dei
laudem assurgendo. q̄s pprietarij. q̄ t̄m̄o-
do capiunt spinas curarū pungentiū et tri-
bulos anxiarū occupatiōis. **D**ebz hec
consideratiō plurimū cōpescere animū be-
ne institutiū et moderatiū / ab appetitu an-
xio / grandis possessionis aut / amministra-
tionis ciuilib. qm̄ peccatorū maculis / con-
trectantes inquinant. aut saltem peccandi
periculis inuoluunt et innectūt. nō satiat
hoiem. excuriant potius nouis cupidita-
tibus et curis superfluis. Et ubi sunt opes /
ibi sunt et qui cōsumūt eas. **A**gnoscat
ut arbitror et hac differentia triplici / quo-
niā pulchrior est dominatio secundior at-
q; diuiniō / que ex titulo gratie q̄ ea q̄ ex
titulo politice aut ciuilib. iusticie / oritur et
accrescit. Possidet igitur ecclesiasticus mōd̄
chatus absq; tali multitudine dñiorū ciuili-
lium / quale aspiciunt esse p̄fectior et x̄po
similior qui dñij exercitiū / a se penitus ab-
dicauit. **C**onfundit postremo hec p̄cla-
ra / veritas / stultam auariciam nostram. cō-
fundit et crudelem inuidiam. Vere et pprie
stultam dixerim auariciam. que gaudet so-
la appropriatiōe eorū que diuiniū habē-
tur cōsa. Sed nōne crudelis nōne mōstru-
oso sillis inuidia. q̄ bona sua aut q̄ sua eēt
si vellet / odit q̄ i alijs adesse / spicit mordz
lacerat cōsumit et dissipat. **P**rofecto si quis
bene p̄dicat / si quis gloriose opatur / si quis
etiam miraculis claret / omnia hec mea sūt
omnia hec ago in primis tantūmodo / vi-
tam et titulū gratie / inuidie culpa non de-
struat. **S**ilitudinem offerat *Apl̄s. i. Co-
rinth. xij. Et ad Rom. i. silr. xij. de corpore ve-
ro. in quo manus opatur. p̄ oculo. et de ma-
nu videt oculus.*

U **S**uperaddamus
tertiam cōsiderationem ostendentem ex p̄-
missis. Qualiter idem homo / est in vnum
dives et pauper. Vel ut ap̄lus loquit. *Ni-
hil habens et omnia possidens. sciens ha-
bundare et sciens penuriam pati. et in altis-
sima paupertate superabundans. ij. Coz*

viij. **H**oc ita concipiendum est ut idē ho-
mo sit pauper mūdo / et dives in deū. Sic
enim loquitur christus. *Lu. xij. Nihil ha-
bens (saltem quo ad affectum) ciuilib. et po-
litice. et omnia gratuite possidens. **T**a-
les inuenimus omnes iustos / nolētes vti
rebus s̄m̄ traditiones humanas / defendē-
do eas in cōtentioso iudicio / p̄pter curas i-
extricabiles que dominū tale ut plurimū
consequuntur *Matth. v. Sufficit eis titul-
gratie. et volenti tollere tunicam aut bene-
ficiū / dimitte et palliū. aut ip̄o factō si expē-
dit aut sic agere. p̄mpt̄ et p̄parat̄ est ani-
mus. i. **T**rimo. ij. habentes alimenta et q̄-
bus regantur / his cōtenti sunt. **E**tiam si di-
uitijs omnib; terrenis epulentiissimi vide-
antur. **E**rit igitur tales (dicet nobis ali-
quis) soli religiosi et paupertatis p̄fessores?
Nequa q̄ ita necesse est. **N**ō oportet ut vo-
to aut cōuersationis mutatione res a se ter-
renas abijciant. **P**auptas est introitus in
animo sibi bñ conscio que effagans tyrā-
nidem seu am cupiditatis / dilatat regnum
charitatis. et ambulare facit in latitudine i-
innocētia cordis sui. que est gratia. **H**ic
attendite doctissimi et sapientissimi viri. **H**
intelligite. qua ratione priores argutie car-
naliū / facili distinctione soluntur. **N**am
etsi iusto omnia sunt communia et data
in manus / non oportet q̄ in iure fori / aut
ad omnem vsū ciuilem / qui sibi frequen-
ter abusus esset. sed iure poli / et ad vsū cō-
formem principijs diuine iusticie. **A**ni-
aduerte rursus obsecro que admodū ois
peccans / in eo q̄ re aliqua puerse vni / iniu-
riatur cuilibet iusto tanq̄ fur et raptor rei
sue. **E**st eni furtū / cōtrectatiō rei aliene / in-
uito dño. **T**rahat aut iniustus / abutendo
re aliqua / rem illam que iusti est / ip̄o nō cō-
sentiente. nam cōsentiedo peccaret. **H**ec ē
radicalis rō / cur fraternalis correctio / cui-
libet iusto cōpetit. qm̄ de re sua agit dñi pec-
catur. **I**n hoc vere cōperi. pp̄tissimū et phi-
cū esse intellectū iacobi dicētis / q̄ q̄ in vno
offēdit / fact̄ ē oim re. *Jaco. ij. Nā peccās
in vno / peccat in oēs. tremēda nimis s; va-
sna. Peccēs in vno peccat in oēs. imo i ip̄-
sum celū et oia q̄ celi ambitu cōtinent. **H**is
audire hoc ab ore vni / q̄ abierat i regiōem
lōginquā dissilitudinis q̄ ad se reuert̄ a q̄
pp̄t̄ q̄ lōgissime aberrauerat dicebat **S**ur-
gāt ibo ad p̄z meū / dīcā ei. **H**ic peccauit i-
celū et corā te. *Luca. xv. Si rō placet / eam****

Sermo de dominio euāgeli

accipe. Homo itaq; p peccatum. se et res q
bus abutitur surripit vi q̄tum in eo est ab
alijs. abrūpens membra corpis mistici/ et
integritatem yniuersitatis violans. Per/
uertit insup armoniam yniuersi velut cor
da discors in cythara. aut fistula mutata vl
stridula in organo. Infirmat exercitiū ex
ercitiū spūalis milicie tanq; fugitiuus z p
ditor. Subtrahit deniq; iuuamen z dilec
tiōem z ptem regis vel regiminis. et ordi
nem subuertit aliter q; debet ad oia. At e/
cōtra iustus pdest oib; veluti membrū vi
uar z ps cōgruens suo toti. sicut corda so
nora z fistula suauis. et insup miles fidus
atq; vt adiutor fortis et rector oim sollicit⁹
sciens qm plus abborret gratia oculū q; na
tura vacuū. **O**pponet cōfestis nobis ar
gumentator aliq; subtilior/ quō iustus sit
iniuria fraus z rapina z peccatū in eos/ si
p ipis militare oia pbatū est. Si preterea
Abūf. z Sene. validissimis rōib; pbaue
runt hoc q; nemo nisi a seipō leditur. itaq;
in sapiētem nulla cadit iniuria. et ita pba
tum est. cōsentio. Non enim sit iustus inui
tis se iniuria vel lesio ex alijs improbitati
bus. sed fieri querit aut fieret si nō omps sa
pientie diuine virtus/ de peccatis aliorū/
bona p iustis eliceret. Attingit enī ipa a fi
ne peccati nouissimo/ vsq; ad finē primū/
qđ dñs est/ fortiter/ et disponit omnia sua/
uiter. facit quoq; vt fm dicit Gregorij qui
in cunctis delinquit/ in cūctis feriant/ vt
vez sit illud Sapie. v. Pugnabit cōtra in
sensatos orbis terraz. Nunqđ nō hoc iu
stissime. Toto siquidē orbe terraz in dñi
sui cōtumeliā abusi sunt et omnia q̄tus
in eis fuit/ iniuriam eius puerissima libi
dine contorsērunt. Ita peccator/ est ille al
ter bismael/ cuius manus cōtra omnes et
manus omniū cōtra eum. Ita iustus ē do
minus z tectum iudiciū suū. qm cōtra nos
peccatores maledictiones sterilitatū z alia
rum pestilentiaz multiplicium inducit. ar
mando creaturas/ in obsequiū nostrū con
ditas/ ad vindictam. sicut traditur diffuse
Deutero. xxxij. Et sicut tempe passionis
ex horrore iudaici facinoris/ tota yniuersi
tatis armonia turbata est. **Q**uereret ad
extremū forsan curiosior aliquis. si iustus
ex equo sunt omnia cōia/ duo tales extre
mum famis piculū incidant/ nec habeant
p̄ter panem ynicū/ p quem solus eoz pote
rit sustentari. cuius erit panis ille? Respō

deo q; iure recto/ occupati cōcedet. **D**ors
vero/ p alio pereunte/ militabit. et seruiet i
bonū suū amplius fortassis/ q; alteri p̄is
comestio pficiat. qm in patientia sua pos
sider aīam suaz. securus in celo. q; ille i bre
ui moriturus odioso moribundoq; corpe
non securus seruat. **P**erges vltra quere
re casu paululū variato. Si sit alter iniu
stus. habeat tamen titulum ciuiliū domi
nij sup panem illum/ et iustus nequa q; in
cuius vsu cedit panis ille. **V**ideri potest
q; iusto. p titulum gratie in quo uertus ius
et deo placidius sibi fundauit z q̄sinit.
Sed hec et similia subtilioris indagatio/
nis/ scholastico exercitio dimittentes.

Donamus quartā

et hanc extremam considerationem tempi
huius dominice passionis cōuenientem.
Monarchatus ex titulo gratie consur
gens/ fuit restitutus p christi passionem ex
tensius et vberius q; fuisset ante peccatū.
Extensius dixi. qm infernus damnatorū
hominum et eorum multitudo atq; pecca
ta non fuissent. Sunt tamen de dominio
iusti. et ei militant ad coronam z gaudiū z
cautelam. Accedant ad hanc monarchiaz
omnia christi facta dicta z exempla. sacra
mēta insup omnia. Postremo noue legis
mysteria. **A**d hunc sensum ausus est di
cere Grego. O felix culpa eue. Quare felix
nō itriseca bonitate vt ceca emulatio culpa
bat. sed extrinseca denominatione. qz tales
et tantum habuit redemptorem. **A**lter q̄p
pe non fuisset deus homo. non virgo ma
ter. non humana natura sup angelos col
locata. et similia multa. Sed neq; fuisset
iusto omnia data in manus/ altero dupli
ci iure et titulo p̄memorato. titulo videlicet
debellationis z conquestus. z titulo sacra
mentalis restitutionis. **V**erum sentio
vos incliti domini/ finem loquendi ratio
nabiliter expectare. Parebo libens. ne pa
riam fastidiū. Expectare tamen prius oro
patimini. Utinam sapereut z intelligerēt
quattuor has veritates pulcherrimas/ eccle
siastici nostri tempis. illos loquor impro
bos/ q; sp̄eto z calcato mōarchatu gr̄e di
tissimo/ cecos se ad inopē z languidū ciui
litaris titulū coniecerunt. toti funditus in
cubuerunt bñficijs sibi p fas p q; nefas q;
coacernendis p discriminē certissimū z pdi
tionem animarum suarum et sepe alienaz

Preponunt filiatiōem immūdam mundi
 immo iugum ferreum diaboli/filiationi z
 iugosuaui xpi. Prouocāt in flagitijs spur
 cidis/et rapinis sacrilegis/audacter deum
 cum dederit omnia eis in manus. put apd
 Job verbū est. Extollunt sibi titulos ca
 ducos ancios z egenos. Ille huius ciuili
 tatis z possessionis. ille alterius. quibz ade
 ptis/dicit quilibet talium cum angelo lao
 dicie Ecce diues sum z nullius egeo. et ne
 scit talis quid exprobrans. Iohes subinfe
 rat/q miser est et miserabilis et paup et ce
 cus z nudus. Qui militant omnia ad
 oppugnationem sui/non minus prospe
 ra et aduersa. In p̄speris resoluuntur seg
 nicie et luxuria. In aduersis p̄ impatienti
 am et murmur non subsistunt. Quare sic z
 Quoniam titulum gratie cōmodissimum
 z p̄clarissimum quo habito dantur nobis
 oia in manus/longe p̄ficiunt. Quisqz
 adest grossiori generosiori supbia et ambi
 tione dignus. Quisquis latius et insigni
 dominari querit. quisquis impiofius ardē
 gloriari. pergat huc facile. iter apertum est
 paruum. latum. pulcherrimum. Nō necesse
 habet vt euagetur ancios aut turbetur er
 ga plurima. tantūmodo lauetur ab inq̄na
 mentis suis. seruet gratie titulum. omnia
 dabit ei pater in manus. In p̄senti quidē
 non absqz discrimine belli z milicie multe
 Nam hic/ubi terra ubi guerra tanqz nihil
 differt a seruo sed p̄stabit in futuro. Spe
 rer equanimiter cum pace et tranquillitate
 p̄petua. ad quam nos intromittat ille qui
 habet omnia in manibz dñs noster Ihus
 christus qui est deus benedictus in secula
 Amen.

Finis.

**Carminen de volun
 taria paupertate.**

O Pauperies iure beata
 Que voce Jesu celica regnas
 Dum spiritui grata/nec horres
 Dum sufficiens letaqz degis
 Diuina tibi gratia dat ius
 Veri tituli. quo/dominatu
 Pleno valeas omnia vri.
 Sub lege sua subdita queqz
 Primo statui non uere fuere
 Si principio querere regnum
 Noris domini/cuncta sequentur
 Est pauperies indiga panis

Benedicat egens fiat oportet
 Pandit miseram se querulamqz
 Dorbo senio torpore fractam
 Deu pauperies nomine solo
 Que corde tumes perdita luxu
 Effrons graderis voca procaci
 Succis nitidis. veste fluenti
 Seruice riges. naribus efflas.
 Quis ex alijs viuere lanta
 Qui non dederit/murmura rodīs
 Discrimen habet fama negans
 Vos effugite credite mordet
 Est pauperies officiosa
 Que parca sibi largiter amplas
 Dispensat opes. vlibus aptans
 Discreta p̄ijs. curat/bonesto
 Frugiqz statu/plebe placere.
 Alamas decus hac/liuide pompas
 Adens p̄ijs/altera/viuit
 Cōmune tenens/more priorum.
 Bazas medias spernere pro/sus
 Nolo. fragilis terrat egestas.
 Heu sim per eam sordibus excors
 Furis lacertis corde molestus
 Liberqz minis corda tenere.
 Finis.

Sequitur alius ser z

mo per eundem cancellarium in cena do
 mini. ad ecclesiasticorū cautelam et erudit
 onem.

Tradidit Iesum iudas si
 monis schariotis. Origin
 aliter in sententia Joh
 p̄ij. Unde sumptum est e
 uangelium p̄sentialiter re
 citatum. De proditore iu
 da de obstinato z incorrigibil/ qz vtar nose
 clico vlp̄dicatore vel aplo vel sacerdote lo
 cutur. Toti meditatioe meatremui. to
 tus horrore scussus sum. recogitā qz terri
 bilis in consilijs deus super filios homi
 num. Videns isuper cum ecclesiaste opa
 dei mirabilia valde. qz nemo possit cor
 rigere quem ille despererit. Si claudit/ qz
 aperiet. Si mittit cristallum obduratio
 nis. a facie frigoris eius qz sustinebit. Si
 diabolus cor subintret. nōne sicut mallea
 toz incudē indurat illd. ita vt rideat vibra
 tē dānatiōis hasta. vertunt sibi in stipulā
 lapides funde. nec adq̄scit cui qz p̄cibz.
 Judas in exemplo ē. que nec efficacissima

Sermo ad ecclesiasticos

pdicatio/nec maledictiois eterne insinua-
tio p xpm scā/deterrere potuit a pcepto p-
ricidio.nec consideratio tue dignitatis o vgo
beata/o mater pietatis/emollefcere potuit
vt misericordius ageret erga te et filiū tuū
benedictū. **Maledictus furor talis** quia p-
tinat et emalatio. qz dura. dū tradidit Je-
sum iudas simonis sebarioris. **Nūc** au-
tem o virgo serena ne sit in aliquo nostruz
tale cor in credulum et duruz. **Cor** a satha-
na occupatum. **Cor** ad diuinas monitio-
nes vel increpationes clausum. adim⁹ cuz
fiducia thronū gratie tue suppliciter exorā-
tes / vt irroratione eiusdem gratie pcepta
que cor emolliat vt abiecta omni nequicia
diabolice fraudis. ne cor induret. inueniat
nemo nostrum pditor filij tui. spemans le-
gis sue monita salubria. **Ob** vt impetrem⁹
pntamus tibi illud euangelicū **Aue** gratia
plena etc. **Tradidit** Jesum iudas simo-
nis sebarioris etc. **Demini** meminuerunt
et pntium (vt opinor) aliqui/que admodū
hoc eodem vespereducto semel in circulos
suos annuales sole/tractauimus literali-
ter thema pnsens/incipiētes ab hoc verbo.
Quam pnculam ex industria dimittimus
circa quam pncipue more sunt tunc questū
cule plures/qsi ex psona studio sitatis spe-
cularine. quaz dissolutio vt ad scholasticū
exercitium vel ad tempus alterum linque-
bantur. Quas etiam nūc vel repetere vel dis-
soluere nequaquē est animus. **Satis** ad-
est miterie plangere potius. et plangendo
clerum nostri tempis/ne pditor christi sit.
admonere libet. vt clericus/qui in aplico or-
dine iude successor inuenitur. nullo pacto
fiat eiusdem imitator in crimine. quali cri-
mine? **Nimirum** in eo qd narrat euangeli-
cus sermo comprehensus in verbis thema-
tis. **Tradidit** etc. **Hec** totius nostre inteu-
tione summa. **Hic** cardo circa quem dicē-
doz oim voluetur oratio. **Nam** illos com-
monere qui vel foris sunt in alio ordine vt
absentes/quid ad nos? **Studeamus** igit
ostendere modos quibz et quot iudas tra-
didit Jesum. et ex eius damnatissimis pro-
ditore fraudis opibz/sciamus/nos de cle-
ro/nos dicit p attonomastiam ecclesiastici/
a quibz et qualiter abstinere debeamus. ne
si filis fuerimus in execrādo facinore. par-
nos inuoluat horrenda damnatio. **Pa-**
tramus in primis hoc p dicendis funda-

mentū qz pditio est fraudulenta lesio alieni
ius/sub amicitie vel officij simulatiōe. **Ac**
ita pditio/duplex est iniquitas. qz et odiū
est et simulatio. **Proditor** est qui simulat
officium/et affert detrimentum. **Vel** pdi-
tor est familiaris inimicus. eo pnciosior
quo efficacior est et inenitabilior ad nocē-
dum. **De tali** in puerbjs **Simulator** ore
decipit amicum suum. **Ad**tingit autē fie-
ri simulatiōem amicitie vel obsequij/tripli-
citer. **In** statu et pessione. in gestu et opari-
one. in affatu seu locutione. **Hanc** triplicē
beniuolentiē simulatiōem si querim⁹ in iu-
da reperimus erga Jesum. sicut bis tribus
modis in genere finxit se iudas sibi beni-
uolum scz in statu vt qz apus eius fuit. in
gestu vt qz osculum ei dedit. in affatu vt qz
eum rabi nominauit. **Ad**ificemus si pla-
cet sup hanc basim triplicem duos nostre
collationis parietes principales/traducē-
do inde pditionem/ad ecclesiasticoz om-
nium cautelam et eruditōem

Tradidit itaqz Jesum iudas si-
monis sebarioris. **Primum** qz
amiciciam obsequiosam pte-
bat in statu quam longe piece/
rat ab affectu. **De gestu** autē et affatu simili-
ter in altera pte videbimus. **Porro** stat⁹
inde/quadruplici titulo fuerat insignitus
Erat quippe iudas clericus. hoc est in for-
tem domini electus. tanqz domesticus ei.
et heres **Ad** quid? **At** dominus sua pars.
suaqz esset hereditas. **Aeros** enim grece ē
fors latine. **Erat** pteera iudas ciuis scōz
ascriptus de ciuitate hierusalem. tanqz do-
mesticus commensalis et canonicus regu-
laris sub abbate christo. **Erat** rursus pre-
dicator et apostolus/domino cooperante
et sermonem confirmante sequentibus si-
gnis **Sibi** quippe data erat potestas sup
omnem virtutem inimici. communicata li-
mul eloquia diuina et secreta celestia **Erat**
deniqz sacerdos dei altissimi institutus a
christo scdm ordinem melchisedech. **In**
primo. filius Jesu et heres. **In** secūdo fra-
ter et conciuis et religios⁹. **In** tertio amie-
immo mater ppter spiritualem ppagationē
in aliorum cordibus. **In** quarto socius et
cōminister. **Agnos**citis qualia et quot i
statu suoz qsmagnifica dilectionis pigno-
ra iudas susceperat **Auero** quid pro his
oibz retribuere scitis. **Tradidit** qppe ihm
p rem suū. frēm suū. dōesticū suū et abbatē.

Amicum et pontificem et socium dignan/
 cissimū. **S**ed ad hec audita quis ex no/
 bis non indigne ferat. Quis nō exhorreat
 tam inexcipiabile piaculum. Quis non sce/
 leratissimū pditissimumq; iudam iuste dā/
 natum pnunciet? **V**erū tamen inspiciam?
 nosmetipos charissimi / qui vel clerici vel ec/
 clesiastici dicimur. qui pdicatores qui ps/
 biteri. nō nos fallamus adulatione ppria.
Nō tergum vertamus lucide veritati. for/
 tasse videbimus q; hec de nobis fieri pōt
 narratio. **Q**ualis narratio? **U**tique q; in/
 ter nos sit qui tradiderit iesum exemplo iu/
 de scharioris. **T**radiderit inquit. et quo/
 modo potest hoc fieri? **N**onne xp̄us resur/
 gens ex mortuis iam nō morit̄ ap̄lo dicen/
 te. q; si non moritur. neq; ad mortem tradi/
 tur. **A**udi vero alio loco aplm **T**u o hō q;
 aplm appellasti. **R**ursus inquit crucifigē/
 tes in se filium dei / et ostentatui habētes. si
 crucifigentes. cur non pari more loquendi
 morti tradentes. crucifigitur in membris
 suis. **C**rucifigitur quantum in nobis est/
 dum causa sue crucifixionis peccatum ite/
 ratur. **P**roditur autem / dū simulatorie co/
 litur / statu gestu vel affatu. **I**n bono at̄ ve/
 ro prauo cordis affectu. **E**sto dicit ali/
 quis de clero crucifigam christum modo
 quo loqueris. **E**sto prodam cum / attamē
 longe est peccatum meum a sceleratissimo
 facinore iude proditoris / qui miracula te/
 statissima christi vidit. nō ego **I**esum pre/
 dicantem commonentem deterrētēq; au/
 diuit. non ego **C**onsors ap̄lorum fuit nō
 ego **D**esperādo se suspendit. gratia dei nō
 ego **A**ppello te homo qui sic loqueris p̄
 iuda te iustificans. **C**redis ne iudam vidit
 se et audiuisse que dicit. **S**i nequa q̄. tu va/
 ne crimen iude p hoc exaggerandū pnun/
 cias? **S**i credis. iam igitur miracula cōfi/
 teris que vidit iudas. tu penam pditorib;
 eternaliter infligendam agnoscis. **A**mpli?
 vero tu multitudinem testimonioꝝ et scri/
 pturarum p successionem tanti tempis hu/
 ius / post occubitum iude / plus agnoscere
 debuisti. **Q**uod si tam certissimis historijs si/
 dem derogas / sed dicitis si miracula. videro
 credam. **A**ccipe responsionem epuloni da/
 tam. nō si quis ex mortuis resurrexerit co/
 ram te / credes. **C**larissima certa miraculo/
 rum lux / puerfos reprobosq; animos non
 tam illustrauit ad credulitatem q̄ radian/
 do cecauit. **H**oc fuit in iuda. hoc in iudeis

et hereticis perspicuum. **C**ane tibi igitur
 ne si iude prebueris te similem in vita. si/
 milis in obduratione et reproba morte iu/
 sto dei iudicio relinquaris. **Q**uo circap
 explicatione maiori quadruplicem cōside/
 rationem assumimus.

Prima cōsideratio

Ad exemplum iude **P**roditor est ecclesia/
 sticus. qui sp̄reta parte sua ditissima / ege/
 nam auariciam consecrat. **A**d qd. **U**truxo/
 rem immo adulteram pessimā nutriat cō/
 cupiscentiam suam. et fiat schariorib;. id est
 mercedem accipiens. **A**uariciam hic intel/
 ligite affectum inordinatum / male cupidū
 non tantum pecunie / sed rei cuiuslibet trā/
 sitorie. **V**ultis audire cōsideratiōis hu/
 ius rōez. **D**ebuerat quippe pseneranter de/
 rus dicere id qd ab initio sue institutionis
 in tra nominis interpretationem ptulit cum
 p̄pheta **D**omin? pars hereditatis mee etc.
Et rursus. **P**ars mea dñs in eternū. **H**ec
 fors hereditaria. hec yberrima portio. hec
 pars optima. nonne clero sufficere debue/
 rat? **N**onne cum eodem p̄pheta gliari equi/
 erat qñ subditur. **F**unes id est diuisiones /
 ceciderunt mihi in p̄claris. etenim heredi/
 tas mea p̄clara est mihi. **V**alde p̄clara. q;
 les opes. que diuitiaz copie satiabūt ani/
 mam clerici. si deus omne bonum. si mer/
 ces magna nimis. velut insufficientis abij/
 citur. **S**it nihilominus stoliditate mirabi/
 li / magis vero miserabili / vt clerus p aua/
 ricie cupiditatem auertatur a sorte suadeo
 suo. quem deserens et ab eius facie. passi/
 bus non tam corporis q̄ prauae affectiōis
 egrediens. primum in se recuruus corruit
Stulta vere prauaq; mutatio. de deo in
 se. **N**am in se quid nisi vastum quoddam
 indigentie desertum inuenit aut sentit. **A**
 nima quippe siue deo. quid oro ē nisi hor/
 ribilis quedaz et inhabitabilis terra deser/
 ta inuia inaquosa vel potius tenebrosissi/
 ma quedam et profuudissima miseriarum
 abissus. **P**reterea clerus sic auersus a
 deo neq; iam consolationem aliquam. ne
 q; refecionem aut satietatez ab eo senties.
 quidni auertente deo faciem suam. contur/
 betur? **Q**uidni ad tenebrositatis vesperez
 veniens. famem patiatur vt canes? **Q**uid
 ni querulus dicat deo. **P**osuisti me
 contrarium tibi. et factus sum michi met

Sermo ad ecclesiasticos

ipfi grauis? Itaq; sit sibi met regio egestatis. longinqua valde a peccatoribus salus. Occupante igitur regionem illaz fame valida miserarū cōsolationū/ falforūq; bonorum/ p̄ditōq; gustu viui et veri boni/ egreditur iam homo ecclesiasticus semetipsum/ p̄ exteriorū quinq; sensuum portas. qz nulloubi peius hospiciū/ neq; amariū cōfortiū/ q̄ in se et secum inuenit. egreditur foras et cōgregat iniquitatem sibi. Agreditur si forte videndo/ audiendo/ sentiendo/ gustando/ vel olfaciendo ymbraas aut picturas veri boni res sensibiles/ afferat sibi inde cōsolatiūculas aliquas q̄s substernat anime sue egrotanti et saucie. ex quib; pascat cōcupiscentiam insatiabili auaritate voracem. cū filijs suis operibus carnis q̄/ si totidem catulis fame rabidis. Sed exp̄tus q̄s vere enūciauerit qui dixit. Nō saturatur oculus visu/ nec auris auditu impletur. reperit cū Augustino omnia miris amaritudinibus resperfa. qz iuxta satiricū plus aloes q̄ mellis habent. Misera plāe sed digna fors. vt eiectus clerus cū cayn a facie domini/ vagus sit post cōcupiscentias suas. et a cōtristatibus eum pfugus super terram non viuentiū in eternitate. sed morientū in temporalitate. **D**eniq; clerū sic auersus a deo et conuersus ad mūdum quid patit? Nonne sentit et videt/ q̄ amarum sit reliquisse dñm. Sentit p̄fecto nisi sensum p̄diderit. Nam adberet vni ciuiū regionis illius. hoc est carni/ que de mūdo non de sup̄nis est vt spūs. Nec mittit eum pascere porcōs sordidos brutales/ et furibūdos/ desiderioz pessimoz. quib; dat filiūq; inanes voluptatiū. Sed qd dicit scriptura de adolescente filio vnde pabolā susp̄simus. Lupiebat ventrem implere de filiis quos porci comedebant. et nemo illi dabat. Onerat quippe talis cibus voluptatis/ irritatq; famem non satiat. **S**up̄ est ergo/ vt qz sanctitatem in nulla re vna reperit/ nitatur euagari p̄ varia p̄pterea sit dispersus multipliciter et inquietus semp̄ hi ans semper ad ampliora coacernāda ne d̄ sit aliquid elaborans. Semp̄ nescio quid curte deest rei inquit satiricus. Finita sunt quippe omnia. Anime autem desiderium et os et venter/ capaces sunt infiniti. p̄pterea quicqd obiectum fuerit/ non plus affert satietatis q̄ gutta vna/ gulpho vastissimo. **T**orus iste mundus sensibilis/ ad ani-

me ventrem quid est nisi bolus exiguus? nā si mille milia mundozum adieceris/ eū nō implebunt. Patuit in alexandro in cesare in alijs tyrannis. **V**e misero mihi inquit alexāder ex democriti sētētia innūerabiles mundos audisset. ego nec vnum subiugauit. **I**dem de scientie cupiditate. **E**xemplū deinde senserunt qui tota studiositate sua nihil aliud inuenerūt q̄ nihil scire/ et q̄ mlt̄a scire magna fatuitas. **P**orro quid mirandū si non satiatur comedens in somis. **U**t loquitur ysaias. et vt poete de toto fabulantur. Sed et ymbraam et ventum dentibus atterens et pascens/ saturitate qualiter implebitur? **I**deo bene enunciauit qui dixit appetitūz diuitiaz esse infinitū. **V**idam et tantulum poete/ et cresum cuius inumeris diuitijs/ historici pro exemplo posuerunt. **E**cce cui assignata erat fors yberima/ fors q; plenissima. dū derelicta ea/ ymbraam et ventum consecratur temporalium cōmodoꝝ vel lucroꝝ. dum querit ea tan q̄ p̄cium quoddam huius cōmutationis dei cum māmona. ip̄e neq; rem habet neq; p̄cium. **P**ostremo cum iuda suspendit/ strāgulaturq; laqueo temporalis sollicitudinis. intercipientis spiritum vitalem gratie/ ne interiora refrigeret. et crepat medius et diffundantur omnia viscera eius in terram. **F**ingo istud nisi assit testis sapiens. **A**uaro inquit nihil est scelestius. **S**equit̄ **P**roiecit enim in vita sua intima sua. **V**ultis accipere similitudinem vt dicitur palpabilem p̄ p̄dictis. **P**onite ante oculos vestre considerationis/ canem aliquē/ mordicus inter dentes gestantem frustūz carnis. transnaret canis iste flumen aliqd. videatq; ymbraam carnis in aqueo speculo. hic canis vt auidum est animal/ si hiando nititur ymbraam hanc arripere vel glutire quid agit nisi vt verum carnis cibum perdat/ elabatur enim/ fundoq; mergitur. non tamen vanescente potitur. **A**ut si similitudo magis placet in hominibus. **R**ecogitate aliquem i borro pomifero positū. super cuius borri filices humi repentes super erunt cas et vepres/ iaciantur ab alto ymbre pomozum et radiatiōe solis obiecta. quanta precor estimabitur stoliditas in hoc homine/ si spreus veris pomis/ ip̄e nitendo serpendo pedibus manibusq; totus incumbar inhians aperto ore super huiusmodi vepres et viticas/ cupiens ymbraatilibus

potius saturari. Quid ipse nisi vltiōdes pūcturas quid nisi lacerationes referet de toto conatu suo? **P**rofecto hic est typus auari. qui spreto deo/vero cibo et fructu/sequitur ymbbras eius ymbrailes scz diuitias/quas Iesus spinis qz cruentant z pūgentibus curarum aculeis vulnerant/cōparauit. Itaqz nisi hec ymbra quasi somni aliter et ymbrailater fieret. sicut vnus poetarum dicit referente fulgentio non cecinisset psalmista. Dormierunt somnum suum et nihil inuenerunt omnes vīri diuitiarū in manibus suis. Et rursus. Verumtamē in imagine ptransit homo. Vnus quip/pe habet entitatis et pmanente temporalitas eternitati comparata/qs somniū auolans vel ymbra ptransiens. si eaz cū temporalitate qstūm liber extensa fiat collatio

Talem (nisi me fallit estimatio) forma/uerant imaginem rerum humanarū duo philosophi/democritus et eraclitus. quorum alter mor vt ingrediebatur solium domus/ridebat. ita nihil sibi serium vel inepum videbatur. Alter flebat/arbitrās omnia que gerebantur miserima. Talē Job talem ille qui introierat in sanctuariū dei imaginem pinxerat. Job dicit. Vidi stultum firma radice. et maledicti pulcritudini eius statim. Alter. Velut somnium. surgētium domine imaginem ipoz ad nihilum rediges. **C**lerus vīnam sic sentiret exītimis rerum vanitatem. qd quia non facit tradit Iesum. p̄tendens et statu et nomine habere solum deum in sortem hereditatis a quo longissime pietus est p viciū cupiditatis. Qd si vult regredi/formam habeat iam allegatam adolescentis. reuertat de exterioribus ad se. d se ad patrem. dicēs Pater peccauī in celum et coram te. **P**roditor nedum tui sed cuiuslibet creature. fac me sicut vnum ex mercenarijs non mundi sed tuis. ne pereaz cum iuda simonis schariotis.

D Secūda cōsidera.

Ad imitationem iude. proditor est ecclesiasticus. qui corporaliter etiam ascriptus ad consortium ecclesiamqz sanctorū/deserit illos corde neqz/transiens ad synagogā peccantium. **I**biqz symon existens. i. merorem audiens. **D**ec fuit iniqua iude proditio. vt dum cum sanctis apostolis z matre Iesu copozaliter versaretur / ipe

totus animo cum iudeis/de traditione domini sui/de desolatiōe cetus istius ptractaret. vt verum sit illud per psalmistam. **E**t/enim homo pacis mee: qui edebat panes meos/magnificauit super me supplantationem. **I**mitantur autem eum qui sunt ex parte illius. quoz conuersatio corporalis cum catholicis/mentitur fidem z deuotionem/que longe sunt ab eis. Non enim sunt fratru; amatores sed spoliatores. fraudatores irrisores eorū: etiam spiritualiter in moribus ciuilitate in fama/puersissimis machinationibus occisores. Ita traditur christus in mēl ris suis. **E**ccelesiasticos itaqz quos auaricia peruertit iam a deo. inuidia comes auaricie suscipit. dum vident in alio quod non habent. **F**raus insup dolus detractio ira furtum sacrilegium. odiū redium veri boni et similes vicioz pestes/tanqz latrones aliqui z proditores inueniunt eos. **I**nuentosqz cecant illigant fauci/ant trahunt distrahunt. Deniqz extra viā virtutis eijciunt. **V**ix ad tempus relinquuntur pallium hypocrisis/tegens cadauero/sam fedtatem intrinsecus horridam / operimento quodam conuersationis exterioris cum reliquijs velut in sepulchris dealbatis. **D**ignum plane est. vt qui talē tātamqz portionem deum fastidiunt: quiqz auaricie tyrannide distracti a loco vberis pascue / a monte coagulato et pingui / corruit in desertum vallemqz totius egestatis et saluginis. **I**psē incidat in iatrones cum illo qui de hierusalem descendebat in hiericho. et de pace in mutabilitatem. de q̄ete in confusionem. Ita qui noluit esse socius apostolorū. nec habere soliditatem fidei cum Petro/mititatem cū Andrea. puritatem cum Iohanne. et sic de reliqz / sit consoz perfidorū. sit preda vicioz et q̄ prius nutriebatur in croceis. amplexatur stercoza cecū inimicis domini terrālingit. **E**

Occurrit vero inter loquendum venerandus ille cētus apostolicus / cui gratissima castissimaqz p̄ntie tue serenitas. **V**irgo benedicta splendorē sanctamqz leticiā aspirabat. quo magis execranda redditur iude proditiosa malignitas que cū tot sanctis fact⁹ esse nō voluit. **D**ico iuda sceleratissime quid hec virgo cōmensalis tua. familiaris tua. obsequiosa tue. **D**ic vt de reliquis fileam quid fecit tibi quid molestie intulit: vt filiū suū charissimū traderes

Sermo ad ecclesiasticos

ad mortem/et tã diram mortem. Nunquã tibi dura fuit vel iniuriosa que benignitate nitebat apud omnes? Nequaquã prois quin etiã pia credulitate suspicor etsi euãgelium fileat q̄ erga te plus officij plus benivolentie monstrauerat exemplo filij/terpã si forte durissimam cordis tui nequiciam cuius non erat penitus ignara/molli leniri ve fraterna vel materna correctiõne contingeret. Sentiebat te ad iudeos cursitare clam et redire. neq̄ tamen prodebat te. sed in bonam potius partem trahens omnia/forã p̄cabatur terogabat hortabatur vt inuideam iudicor̄ erga filium suum magr̄m tuũ tu mitigares tu paciẽ/consiliator fieres. Nec deerant quantum suspicari fas est/blandicie virginales cum graui maturitate monendi p̄ verba potentia gignere compassionem in cordibus beluarum. An forte seorsum te aduocans alloq̄batur. vides o iuda charissime/quo pacto magistrum tuum filium meum/querũt iudei perdere. Sciuisti. aderas enim quãdo sustulerunt lapides vt iacerent in eum. quando vir e templo viuis euasit. Nũc p̄cor te p̄ socialem omnium nostrum conuictum. p̄ si quid ip̄e totus bonis nosq̄ omnes/bene vnq̄ de te meruimus. roga iudeos que ad pacem sunt. Is enĩ et redis ad eos. ostende nihil esse in filio meo dignum morte. qui infirmos eor̄ curauit. qui doctorinis erudiuit qui solum dei honorem et gloriã viuẽdo p̄dicandoq̄ quesiuit. Cur in huius morte peribimus omnes? Scis q̄ ex eius vita pendet mea. Quinetiam tu ip̄e qualem alium dominũ vel magr̄m habiturus es/in quo plus benignitatis gratie et fauoris expectas. Elegit te in fratrem. in apostolum. in amicum pauit te. misit uit tibi. postate miraculoz cum auctoritate p̄dicandi dotauit te. dispensatores suum constituit te. Deniq̄ maiora sunt que promittit. Ad hec et similia virginis alloq̄a scire velles. o crudelissime iuda. que tibi facies. qui gestus. qualis p̄ responsiõne vl sermo vel nutus. Sed certe leue erat te impudenti simulatione velle fallere matrem/qui filium dei putasti decipere/dicẽs. Nũquid ego sum rabbi. Et rursus. Si oportuerit me mori tecum/no te negabo. Nam teste Mattheo omnes discipuli cuz Petro similiter hoc dixerunt Alij forã improuide. tu pditorie. Cupiditas tua(o iuda) ob

noluebat te tanta noctis caligine. vt in lucidissimo die/turpitudinem tuã latere putares nec erubesceres. Nunquã nõ in ip̄a pditionis hora/verba reuerende blande q̄ saluationis ptulisti/dicens. Aue Rabbi Magistruũ vocas de quo nup̄ ad iudeos tanq̄ de malefico et fraudulento dixeras. tene eum et ducite caute. **A**nimaduertitis o viri patres et fratres animaduertitis q̄ ceca sit auaricia/que ita cor iude firma/uit obdusitq̄ vt egresceret medendo deteriorq̄ redderet. Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? nam ad ip̄os etiã iudeos vltro cucurrit non sollicitus ab eis sed more emptoris interrogãs. Quid vultis mihi dare et ego eum vobis tradam? Habet itaq̄ cogitatio auaricie radicata/suam ebrietatem. suum furorem. suamq̄ insaniam introzabilem p̄cibus. inflexibiles consilijs. surdam monitis. demum ad minas omnes iam iam irruentes impertitaz Et p̄statis auaricie soli priam hanc esse surditatem ad consilia? Putatis huic iude soli contigisse? Habet hanc incorrigibilitatem comitem/hanc melancolicam insaniam/hoc demonium surdum/affectio q̄libet. vel passio viciosa. dum pfundari radicariq̄ sinitur. Hoc in philocaptis ad amorem. Hoc in vanigloriosis ad gloriam pompas platiões. Hoc in inuidis ad odiosam malignandi libidinem/quotidie conspiciunt. Alioquin melius irent res humane p̄sertim ecclesiastice si nõ salubribus monitis/cõsilijsq̄ legum eternarum/passiões viciose. ebriose. stulte. furiose. vel dominatiõis. vel auaricie. vel ambitionis/obstinissent. Neq̄ tam diuturna contagione/scisma p̄sens labefactasset ecclesiam/si p̄ extirpando solum scismate non pro obsequendo passioni multiplici viciose/fuisset insudatum. Exitus vero qualis habebitur/nescio. deo scit. Hoc vnum fidenter assero. q̄ parquam auara supbia clericorum/p̄sertim in sublimitate positoz exulare fecit ab ecclesie domo/non regreditur per eandem viam auaricie et superbie/in regione non stram. Non muneribus/non terroribus sollicitando animos contrariantium sed per viam liberalem ac benigne humilitatis. Aqua tamen q̄ longe abierimus cogitare stupor est. querentibus omnib que fina sunt non que Iesu christi. non sinerea tu pditionis/cuz iuda simonis schariotis

Tertia consideratio

Proditor est cum iuda ecclesiasticus p̄dicans et confitens Jesum verbis. operibus autem negans. Judas interpretatur confitens. sed est confiteri deum ore. negare vero factis s̄m apostolū. Ignosce mihi domine Jesu. quoniam hic contra me ip̄m phaturus sum/ contra animam meam/ nisi miserearis locuturus. Deu quotiens ego cum meis similibus te Jesum/ legens tuam ore tractauimus? Quotiens aliorum languores p̄dicando sanare. quotiens spiritus immundos errorum et viciorum ab alijs depellere. quotiens teipsum in eorū cordibus p̄ semen verbi tui spiritu/ aliter gignere tentauimus? Cor autem nostrum longe erat a te. languidum. egrū. vicijs obsessum. cui ex sententia dicere potueras illud p̄uerbū. **M**edice cura teipsum.

Illud insup dictum tui Peccatori. quare tu enarras iusticias meas et assumis testamentum meum p̄ os tuum? Tu vero odisti disciplinam. picisti sermones meos retrosum. et cetera que sequuntur. **S**ic sic vias tulit secum litteras p̄prie mortis. Sic fabricatores arce pro saluando Noe cum suis perierunt. sic dicente Sen. Turpissimum est quod nobis obijci solet/ verba phie tractare non opera. Sic dominū cognoscentes philpophi/ neq̄ tamen euz sicut deum glorificantes non gratias agētes/ dan sunt in reprobum sensum. quāto magis theologo xp̄iani.

Nolo tamen insul

tent p̄dicatoribus/ canes muti non valentes neq̄ volentes latrare. quoniam si p̄ditionis rei sunt ecclesiastici. qui loquentes bona non faciunt. nūquid obsecro gloria buntur illi/ nūquid excusabuntur/ quorū officio annexa est obligatio p̄dicandi? Ip̄si autem bona neq̄ dicunt neq̄ faciūt Ita q̄ duplici cōtritione couterentur. q̄ r̄ seip̄sos interimunt letali gladio criminum. et alios silēdo ociandoq̄ male p̄dūt. **Q**uā q̄ terribile sit valde vnde tanta surditas in auribus p̄dicantium qui p̄p̄riam vocē nō audiunt. quo pacto non verentur ferre dānationis in seip̄os sententiam. Quomō p̄sumunt deum (vt ita loquamur) edocere q̄ li pena mulcrandi sunt? Qua fronte nō et/ pauescunt seuerissimuz illud de euangelio

improperium. **E**x ore tuo te iudico fue ne q̄. Sed p̄fecto aliquando facilius est acuisare vicia q̄ vitare. facilius laudare virtutes q̄ implere. Deniq̄. non omnes qui scripturarum verba vel legunt vel loquuntur/ formauerunt in seip̄os veros p̄p̄ios r̄ intimos conceptus eorū que dicuntur. non plus aliquando q̄ pueri vel pice vel cecis coloribus. Propriū nimirū et veri cōceptū sp̄uales/ p̄ gustum intimum. gustus p̄o intimus/ p̄ operis exercitium cum desiderio vehementi/ gignūtur formanturq̄. Nota/ uir hoc qui dixit **A** mandatis tuis intellexi. **E**t rursum. **S**ustate opando. et videre cognoscendo. Nam gustus ip̄e cognitio ē et experimentalis noticia. s̄m Greg. in omelia.

Atuero ne misera

bilis hec admiratio. hec fatuitas insensibilis. hec incorrigibilis insania/ videat apud arrogantes et emulos/ p̄p̄ria solis theologicis. cōmunis est affirmamus omnibz hoibz quos non exceperit gratia saluatoris. **M**iraris tu et mirando detestaris et irrides/ q̄ theologus dicit aliqua de contemptu mundi et gloria futuri seculi/ et ea interpretaris q̄ non credit que loquitur. **O**stēdam tibi plus vel eque mirandum. **Q**uis precor est ex hominibz qui nesciat se mortuum. qui non fateatur et dicat: **E**go absq̄ vlla momenti interpolatione sicut reus fugio ad mortis suspendium. ego sicut vmbra p̄tereo. **N**ihilominus q̄ raros ex hoibz ostendas mihi/ qui non talia et saluter operanter in acquisitione diuitiarum/ in luxu seculi/ in contentionibz et emulatiōibz et similibus insanijs/ quasi p̄petuo vincturi sint. quasi non p̄tinus et repente velint nolint ab hoc vmbra tili seculo migraturi. **A**urrunt ad mortem sicut vitulus aliquis saltans lasciuens et ludens. **I**ta nihil mouet eos illud q̄ sciunt/ q̄ loquunt q̄ pro certissima re p̄fitentur. **D**entio/ si non viderim hominem damnatum suspendio mor̄ interiturum/ cum socijs q̄ iā pendebant/ fabulari in quadriga ridere iocari. **D**eniq̄ quoties videmus hoies hilarivultu cum risibus et cachinnis/ recentia alioz funera p̄sentiaq̄ celebrare. **I**ntra ecclesias. quotidianum tibi erit hoc spectaculum monstruosum. **D**esinant igitur theologoz insanas/ ip̄i qui non minus insaniunt/ subsannare. **A**ccipiet talis quilibet

Sermo ad ecclesiasticos

illud Oratij Tu tandem maior parcas in
sane minori. Ceterum. habet hoc vnū pre
dicatio cōmonitioq; supbia. qz sit interdū
vt loquens alijs/seipm tandem aliquādo
audiat. se instruat. se conuertat. quē admo
dum contigit vni ex sanctis patribus. zita
de pditorio peccatore/verus iustus exorit
carens spiritu obdurationis. Jam iamq;
dissimilis Iude symonis schariotis.

Quarta considera

tionis Proditor est ecclesiasticus suscipiens
sacrum p̄byteratus honorem et officium
si pdite viuendo exhibet se diabolo exetra
bile mancipium quem oportuerat sanctis
operib; esse dei sacerdotem et ministrū. Ni
mirum q̄sto status altior/tanto casus gra
uior. Pergebā in sacerdotes nostri tempo
ris declarare volens exaggerare pditionis
sue nequiciam supra iniquitates inde quo
ad plurima. Nam iudas mortalem. isti im
mortalem tradunt vendunt p̄stituerūt fe
dant dilaniant crucifigūt. Sed affuit stu
diositas specularit̄ familiaris nostra con
tra faciem mentis mee. Querelam inquit.
bane declamatoriam linque. Noli frustra
niti et intendo odiū querere. desine surdos
imo obdurationos supra petram quoz undaz
animos velle verbis emendare. Contere
res eos potius q̄ emollires. habeto iudaz
in exemplum. Quamobrem his sibi dere
licis/dic obsecro te. solutiōem ad dubitati
ones aliquas litterales/ex dictis habentes
oziginem. **Dic si iudas quem apostotas**
se iam cōstabat a deo. v̄diderat quippe eū
nocte p̄cedenti. **Dic inquam/si in hac ce
na/vere sacerdos est effectus.** Respōdi ve
re effectum sacerdotem. Ita eniz doctores
sentiunt ex q̄ suscipere intendebat id quod
cp̄us dabat omnibus apl̄is dicēs. Hoc fa
cite in meam cōmemoratiōem.

Dic igitur si potu

isset corpus christi verum cōsecrasse. R̄ndi
cōsequens esse vt hoc ponerit. **Dic**
igitur si supra corpus christi mysticum po
testatem suscepit/sacramentaliter absoluē
di. R̄ndi non suscepisse sicut nec petr⁹ nec
ap̄loz ceteri/vsq; post resurrectionem Pro
missa fuerat antea talis potestas. sed p̄ re
surrectionem exhibita. sicut pontificat⁹ sum
mus. nisi dixerim⁹ q̄ ecclesia duos papas
Iesum et Petrum. nūc in carne mortali si.

mulviuentes habuerit Itaq; sacerdotalis
ordo p̄ sui cōplemento duas formas habz
habetq; duplicem characterem. sicut dupli
cem potestatem. vnā sup corpus xpi ve
rum. sup mysticum alteram. **Dic cōsequē**
ter cur **Ayprian⁹** et ali; doctores plurimi
quoz dicta recitantur in decretis/postue
nt nihil fieri in sacramentis nihilq; conferri
a scismaticis. qualis erat iudas. Hoc etiā
in p̄senti scismate quidaz dogmatizare scri
bereq; voluerunt. R̄ndi determinationes
Augustini et ecclesie ad oppositū esse si sim
pliciter ita sentiebant. **Ayprianus** cū suis.
Est quoq; ratio manifesta. qm̄ potestas in
abducibilis est humanitas que caractere
debiti stabilitur. **Intelliguntur** autem dca
Aypriani cum ceteris. de scismaticis vl' be
reticis. qui vel nō faciunt vel facere non in
tendunt/fm̄ obseruationem forme et ma
terie ab ecclesia traditam et a christo insti
tutam. **Vel dic. non possunt. glo. sine pctō**

Dic si iudas statim

vt exiit a fide et a religione p̄ apostasiaz
pditoriam vendendo Iesum iudeis. pdi
derit ius in apostolatu. **At vt clarior sermo**
fiat in simili. **Dic si ep̄us vel platus aliq;**
eo facto q̄ errat in fide et p̄naciter. sit de
positus. R̄ndi q̄ et si platus hereticus di
gnus sit deponi. nihilominus non est eo
facto depositus. sicut aliquis q̄ tumcunq;
sit dignus ep̄iscopari/non est p̄pter hoc eo
facto factus ep̄us. nisi p̄ electionem huma
nam vel diuinam manifestam. Itaq; neq;
deponitur inuitus nisi diuina vl' humana
auctoritate coagente. Alioquin incertissi
me eēt et vage ecclesiastice potestates hie
rarchice. **Signum** huius manifestum ha
berit in iuda quem in honore apostolico
Iesus tenuit. nec a consortio sepauit q̄tū
cunq; sciret illū apostatam in occulto. **Sz**
nec virgo eum **Baria**/sui facinoris con
scia/deuitauit.

Dic igitur qualiter

ille erit caput in ecclesiastica hierarchia q̄
non meretur dici membrum. R̄ndi pote
states et gratias istas esse distinctas scōm
donum plationis/et donuz charitatis seu
fidei. **Propterea** potestas plationis mane
re potest imo dari/definentib; alijs. sic ab
scedente charitate/manet sepe fides et spes
Error oppositus/magnam vt audio in

anglia ritam dedit. Matera igitur sufficiens ad plationem de facto vel suscipiendā vel recipiendam est homo baptisatus via tot intendens recipere id qd ecclesia cōferre constituit. **D**ic cur dñs iudam quē casurum sciebat elegit in aplm? Ego inq̄r duo decim elegi et vnus ex vobis diabolus est. Respondi qd̄em istam esse vnam de illis quas inueniens aplus/reuerenti silentio preteriens honoraui et exdamans. **O** altitudo diuitiaz sapiētie et scie rē. **H**oc vnū scim⁹ q̄ in iuda non causauit deus imp̄robā voluntatem pditionis scelerate/inesse malicie. **A**t tamen ip̄e hac mala voluntate bene vsus est tanq̄s dei sapientia attingens a fine vsq̄ ad finem foriter et disponens omnia suauiter. **C**orripit hic stulta ambitio cordis humani. proruēs impauide ad culmina dignitatum. quem honorem/hō etiam vocatus etiam electus a deo/non tute neq̄ sine multo cadendi discrimine suscipit. testimonio sunt iudas et saul plurimi q̄s. **Q**uis igitur manet exitus/dum ingerit se quispiam preceptio non vocatū vō electum vtinam non reprobatum.

Dic si miracula fie

bant a iuda vtq̄s reprobo. quale erit p canonisatione sc̄oz apud ecciam argumentum? **R**ndi vitam inspicere debere. que si in humilitate certa et nō ficta cōiuncta sit miraculis. resultant (vt determinat Breg. i dialogo) duo signa sufficientis sanctitatis ostensua. **P**orro miracula sine vita quo ad hoc signū fallax. **P**ropabat ingeniositas stodiosa multiplicare questiones h̄mōi super numerū. cui ego vale faciens/noli inq̄s amplius me interrogando morari. quoniam grandis adhuc restat dicendorū via de signis pditionis iude simonis schariotis. **P**aruit illa. illa petens scholasticū exercitiū. ego ad morale negociū redeo rē.

E Numeratis itaq̄s quattuor silalationibz sumptis ex iude stuta vel pfessione p collationis pte prima/superfunt iuxta ppositū ab initio/simulationes alie/quibz pditionem suā iudas vel tegere vel excusare conatus est/tam gestu q̄s affatu. **Q**uattuor vtriq̄s notaueram q̄s q̄s plures inueniri posse n̄ abnuo. **H**as simulationes tum occupatio num turba irruens/tum amica breuitas pterire inbebat. quas nihilomin⁹ breui cō

pendio non tam ambulare q̄s excurrere p/posui/octonarium sub quaternario cōpleturus. et ad mores sub quadruplici consideratione traducturus.

Prima cōsideratio

Judas cum Iesu cibū sumpsit nedū carnalem sed sacramētalem. qd̄ esse debuerat non mediocre federis argumentū. **O**mitamus iudam. clez intueamur. et pchdoloz ecclesiasticos siles inuenimus/comedētes patrimoniū Iesu. eū vero in suis pauperibz spoliantes. sumentes eucharistiam. sed eam venalem faciētes. **D**inc puenit estimo tanta sup omnes hoies in ecclesiasticis quibusdam cecitas. tam incorrigibilis obduratio iuxta impatiōez pphē. **S**iat mēsa coram t̄pis in laqueum rē. **T**olerat nihilominus ecclesia tales /sicut xp̄us iudā: agricola zizaniā. p̄sertim in occultis ne/vel confessio pdatur vel secretum.

Secunda cōsideratio

Judas tolerauit lotionem pedum a christo sibi fieri. quibz pridie ambulauerat ad vendendū eū. **F**uerat hoc signū mundicie et amicitie. q̄s q̄s non emūdator interi⁹ sed sordidior et odiosior effectus est. **T**ales aliq̄s videre in clero est: extendētes palam pedes affectionū/vel in cōpūctione vel in cōfessione tanq̄s xp̄i manibz abluendos. s̄ remanent sordes in pedibz eoz. **Q**uare: qz nolunt peccandi deserere penitus volūtatē. sed eligunt vel in sterquilinio libidis cōputrescere. vel in alieni retentione rubigine consumi. vel igneo vindicādi zelo succendi. **T**ales estī quotidie videātur confiteri et celebrent. irrisores sunt pditorij. **N**ō penitētes idonee. **H**oz cui libet dū osculatur xp̄m in sacro vel fr̄em in eccia/dici pōt et snia. **J**uda. filiū hois osculo tradis. **E**t rursus ex p̄sona ip̄ius xp̄i. **A**mice ad qd̄ venisti. **A**miciū intelligite non moribz sed natura. **V**el iō amicū noiat xp̄us. qz ad amicitiam quēlibet peccatorem recipere si n̄ obstiterit patius est in hac vita.

Tertia cōsideratio

Judas se curam paupm gerere/officio gestu et verbo videri voluit. **E**rat quippe iudas loculos h̄ns inferens ea q̄ asportabat/tur. **P**ropterea indigne tulit effusioem vnguēti dicens. **U**t quid pditio bec. **D**oc

Sermo ad ecclesiasticos

preterea velamine exitum suum a cena eo
oparuit. cuius intentioni accommodas rps
vocem ait. **Q**uod facis facis fac citius. quod
ita acceptum esse ab aplis quasi ad vsus ne-
cessarios exisset tradit euangelium. **S**i a
iuda ad ecclesiasticos huius rps deuolu-
mus nostre considerationis oculos. qd ispi-
ciemus qd sub titulo alēdi sustentādiq; pau-
peres/redditus vberrimos in loculos bñ-
ficio precōditos habent. curant nullos. au-
ferunt ea q̄ asportata sunt. non iam vt dent
vrori & filiis. sed excedendo sacrilegio in ob-
scenioribus vsus vertūt. **C**urrunt alij/di-
scurruntq; **B**artham se iactantes. qui ocis
osoz. **M**arie similitū vncionem/hoc est de-
notionem sustiditū improbatq; dicentes.
Ut qd pditio hec? Quasi vicz ipos/practi-
ca talia tractare/ingēs amor christi & pau-
perum/non lucroz tpalū ardor agitarēt.
Tales/nihil magnū/nihil ecclesiastico viro
dignū deputāt. nisi qd lucrū affert tpalūz
cōmodoꝝ/in pecunie vel nescio cui solici-
te iurisdiccionis dilatatōe. **P**rofrude ap̄ eos
inualuit illō **S**pūalia sine tpalib; diu esse
nō pnt. **E**t illud **O**ratū **O** cures ciues/q;
renda pecunia p̄mū. **V**irtus post nūmos
pdicāte ex aduerso **J**hu. **P**rio q̄ri. reg. dei.
zē. **Q**uā preterea rps vt exēplo suo doceret nō
magis pdendā esse ap̄ ecclesiasticos prela-
tos/tpalū curā. **I**pe/iudā reprobū furē sa-
crilegūq; talib; p̄fecerit/nolēs tali sollicitu-
dine cōteri sanctiores ap̄ os. **O** deus o
religio o fides o pietas. eloq̄r an sileā? **N**ūc
heu spūalitas ois. vt aiāz cura cōfessio vel
pdicatio vel omittit vel pessimis sordidis
infidis discubolis in scijs/passim cōmittit.
Era quib; **A**b illis q̄ nō tute suanda tra-
derēt taliū alicui bona sua nisi sb̄ q̄ridiana
rōe. **E**t q̄ bona? nō dicā aurū/nō argentū/
nō vasa p̄ciosa. dicā poma. dicā cibaria vel
alia vilia sua seu ludicra. **T**am vilis ē ap̄
eos/tā nullū p̄cij aiāz pditio p̄ qb; mortu-
us est rpus. **Q**uotidie vigilāter apud eos
calculus ponit de expēsis. de morib; vltia
fit q̄stio. vltimā vel vltimā s; iā nulla. **E**x
hec loco de loculis **J**esu grādis oliz q̄onū
et assertionū rita p̄fertis tpe **J**ohis. xxij. ex-
citata est. dicētib; plurimis/rpm habuisse
aliqd in cōi exp̄ssam esse in euangelio veri-
tatē. neq; medicasse ap̄ los. nec paup̄tatem
vouisse sicut nec castitatē. **E**rat eni iudas
vroratus nimirū sicut **P**etr⁹. **D**ecertabāt
alij tota animositate ponētes ex aduerso p̄
heresi dicere qd christus habuit aliquid in

pprio vel cōi. **N**am hec est inquit euange-
lica p̄fectio/altissimaq; paup̄tas. **S**tudio-
sos remitto ad scripra. nisi placet p̄banisea-
cas de p̄fectiōe cōtētiōes magis sp̄nere q̄
ispicere. p̄fectō r̄piana ē dei dilectō. i q̄ q̄ ser-
uētior ē h̄ & p̄fectōr iudicā. **Q**uarta p̄fē-
ratio **J**udas ad extremū r̄fēres. xxx. argēte-
os/dixit. **P**eccauit tradēs sanguinē iustūz
Sed dicā hic qd sentio. **V**ox ista nō pe-
nitētis ē sed pditoris/pditiōem suā ad cō-
plēmētū deducēt. **Q**uo pacto inq̄es? **N**on
ne iudas hic et cōfitec̄ p̄ctm̄. et ablātū resti-
tuitz mḡo suo/iusticie titulū ascribit. quo-
mō vox ista pditiōis erit nō cōtritiōis? **P**o-
nat igit volo iudas mecū rōes. **A**ppello te
o iuda. si iustus est ille quē tradidisti sicut
iustū noias. verax fuerit necesse est. debu-
isti credere qd docuerat te. q̄ vt pdicāda tradi-
derat. **D**ocuerat autē dñs di. **V**eni aias nō
pdere s; saluare. **I**usserat in sup q̄ fr̄i peccā-
ti dimitteret p̄ctm̄ nō t̄m̄ septies sed vsq; se-
ptuagesies septies. **A**ur ergo de taz veraci-
miscordiz doctore/desperas. **P**orro si tā-
ta ē iniq̄tas tradidisse **J**esum/cur hoc p̄-
us q̄si dissimulādo p̄uipēdebas? **H**ec pla-
ne fuit diabólica fraus q̄ te possederat te vo-
lente. **I**lle eni pditor & homicida diabol⁹/
p̄ctā priusq; fiant q̄si nulla esse suadet vt p̄-
sumat hō. dū vo p̄petrata fuerit illa nimis
exaggerat vt desperet. **I**nde est forsan q̄ in
voce cayn erūpis o iuda p̄fide dicēs **D**as-
ior est iniq̄tas mea q̄ vt veniā merear. **V**e-
niā merearis o iuda. vis igit grām dei. vis
eius miām/meritis emi. vis eā opez tuoz
mercede cōduci. **H**oc prius est qd dico. tu
a mercenaria cogitatōne tua/nō discedis.
Cōples eā ponē dū iusticiā tuā cōstitūere
volēs p̄ merita tua. nō es iusticie dei subie-
ctus. illi inquā iusticie cui vox tua testimo-
niū p̄hibet dicēs. **P**eccauit tradēs sangui-
nē iustū. sed cor negat. suspēdium cōdicat.
Quō iustus si sp̄antes in se. si penitentes/
abijceret & dānaret. **S**ed q̄s erā inq̄ies
q̄ facere posses in t̄m̄ verbū. dei dicētis **V**e-
t̄m̄ hōi illi p̄ quē tradar. meli⁹ erat illi si na-
tus nō fuisset hō ille? **C**ōminatio hec erat
o iuda q̄ren⁹ respisceres. nō necessitatis i-
ductio. **A**liquin petrus necessitate peccas-
set. nec iā peccasset si necessitatus. **A**lioqui
p̄terea plurimis nunq; post p̄beticas mi-
nas salus patuisset. **M**utasses volūtatē
penitēdo/mutasset iniam indulgendo.
Sz irriferūt inq̄es sacerdotes iudeoz/sp̄e
auferētes. & dicētes. **Q**uid ad nos. tu vide

ris. Nunc ergo agnoscis cum quibus mercatus es. quia cum odiosis et perfidis. nihil solati. irri- sionis vero plurimum afferentibus. Propterea cur eorum substantioses iustitiam vicissitudine non irrisisti. fugiens peritiam ad misericordiam illam totam benivolam et misericordem. Affirmo securus ipsa tibi venienti gremium pietatis extendit. aptum. hec quoniam substantias aut improperas tibi more iudeorum. aut stultorum illoz qui de scititate sibi blandientes abijciunt cum austeritate vocis aut gestus humiles et confessio penitentes. non attendentes illud apostoli. Fratres si occupatus fuerit homo in aliquo delicto. vos qui spirituales estis instruite eum in spiritu lenitatis. considerans seipsum ne et tu tenebris. **S**ed iam pridem sentio o doctissimum et sapienter virum et memoria quam fallit in aliquibus delictis. et puritas inculta. gignit potestati diu. Esto finis igitur obsecratione domini nostri iesu christi misericordissime misericordie sue ne sit in aliquo nostrum cor obduratum et desperans. instar Iudaei simonis schariotis. sed peniteamus. **S**icut hic in spe. ut tamen re ipsa gaudeamus in eternitate. **P**ropterea eo quod benedictus in secula seculorum amen.

Sequitur sermo de christi resurrectione in die pasche eiusdem cellarum

Resurrexistis cum christo / quia sursum sunt quare. originaliter ad Colocem. et recitamine in epla hodierna. **I**n nre breuis vrinam efficacis collationis exordio pro ipetrada spiritu sancti gratia / ut affectum boni generet. genitum nutrit. nutritum usque in effectum producat. misericordie virgine salutabimur corde humiliato et voce pia dei. **A**ue maria. **S**i considerat occurrunt pro nunc quatuor dederit deus prosequere. **P**rima de christi resurrectione meditata iugiter. secunda de nostri suscitacione affectada salubriter. tertia de celi habitacione in quarenda feliciter. quarta de consideracione sumit ex prima parte beati. **S**i sursum. et per benigne aperte inuifre surrexisset christum. **T**ertia sumit ex secunda parte que est sursum querite. **E**t igitur prima consideratio de christi resurrectione meditata iugiter. **H**editada presus hec gloriosissima christi scilicet iesu resurrectio. **I**n eaque fidelium mentes sedulo conuertede. **V**igor inextinguibilis. et valor inappreciabilis. et usque infallibilis certitudo. **I**nfalibilis plane certitudo / quippe hac angelici spiritus locuti. hac sancte mulieres agnouerunt. hac thomas prius hesitans ex palpatone christi certior effectus professus est. hac prius irridens paulus / constantissime predicauit. hec demum nunc

piscatoribus nunc oratoribus apostolis nunc filii nunc diuissimi / apertis omnia in indicis. **E**t christi palam facta assumptio. ex miraculis inuifre i veritatis hanc attestacione celebrat / mirabiliter affirmata. **A**ddamur hos pene omnes aliosque inuicribles sume scitatas viros / quorum nonnulli ea ex reuelacione scripturis ut paulus accepit / per hac attestacione spontanea subiisse morte. in quibus nihil erat cur metiri aut fallere vellet. ut quod promississimi erant hac pro fidei promulgacione / contumelias carceresque propter. omnesque a seipis penitus vite iocunditates abdicare. **D**amabile igitur est de ea vel tantum trepidare. aut ea quasi nouella vellet pro tot attestacione discutere. **S**ed et resurrectio hanc benedictissime vigo. iestabilis quam ostendit propria resurrectio / alio non egesset subsidio. quod antea non fulerat christus d. **P**atet hanc ponendi aiaz mea et iterum sumendi ea. **I**o. **V**igor usque palam fit ex eo quod per christum in morte assumpsit nomen quod est si omne nomen secundum apostolum fortior gloriosissimum / quod prius erat. resurrectio christi istar fabulose illi regis anthei et occisori hercules fuit. quod si quod vetustati creditur / quod rones aduersarij ipetu huius percubebat / quod vires eiusdem eidem terra ministraret robustior / con surgebat atque ad pugnandum alacrior. **I**taque ter reuiferebantur canerososque seplero viuosior exit christus. plebsque hostes sationis ad modum moriendo que antea viuendo conuinit. **E**t propterea resurrectio christi valor inappreciabilis. **D**ec si quod per nre circographum deuenit. hec dissoluit hoies / sed dura deonis tyrannide conpediunt et eteterrimo tebraque carcere eundem eripuit. **D**ec secundum prophetas ferreos isre gityectes creasque obtinuit portas hec superne citatis aditum referauit. hec postremo omnes in adam morte tuos viuificavit restituit suscitauitque. **P**er quod vltimum promissio christi sic per prophetas os oliz isonuerat. si lris sanctis est pelicio quod proprio sanguine propriaque morte feruaciatos viuificat a morte quod mirabili. **I**ta ex resurrectione hac magis hanc vni gratulemur vni gras cum mulati referamur que ex nra creatioe. quoniam quod de nil aut pax creasse profuerat / nisi lapsos releuasse mortuosque suscitasse / quoniam quod magni preterea ad erigendos aios precipui est festitatis hodiernae misterium. resurrectio domini nre mysterium. hoies namque nihil adote vite hanc moribus de constituit amatores. eundem nihil ita i vicioz pceptis trahit sicuti. fute vite immortalitatisque despacio. **E**t eni quod pacto aspiciat viciu / et amplectabitur / cum hanc plebsque dilectus hec promittit si nec illi suppliciu nec hanc promissu fialr expe

ff 4

Sermo factus in die pasche

eretur: presertim cum in presenti seculo ne
quod ut plurimum/via impiorum prosperetur.

Fitque iusto sed occulto dei iudicio sui iniquitati premiū. suus honor suę voluptates. virtute aut nequiter spreta aut nequiter irrisa/aut nequissime contempta. **H**ęc autem future immortalitatis retributionisq; desperationem/efidelium mentibus hodie na xp̄i resurrectione funditus euellit. quoniam si xp̄us resurrexit et nos resurgemus. pro ut cōsciūs archanoꝝ dei paulus ap̄tus. i. ad **Cor.** xv. p̄ totum capitulū copiose manifestat. et. i. **pe. ij.** de deo scribitur. q̄ p̄pter misericordiam resuscitauit nos in spem vite p̄ resurrectionem Iesu xp̄i a mortuis. **E**t egregi⁹ q̄q; doctor **H**reg. exēplo inquit dominus ministravit qd̄ p̄misit in p̄mio vt si cut ip̄m resurrexisset fideles cognoscerent.

Ita in finem mundi p̄mia resurrectionis sperarent. **E**t ideo non plus quam tridua nam mortem esse voluit. ne in illo resurrectione differret. in nobis desperaretur. **P**reterea ille cuius statim memini paulus apostolus ad **Colo.** scribens omēs nihilominus instruens xp̄ianos ad hanc spem et retributionis expectationem exhortabat dicens verba assumpta p̄thematē. **S**i cōsurrexistis cum christo zē.

Intra secundas the

maticis periculum videndum erat tertio d̄ celi habitatione inquirenda feliciter. **E**t hęc considerationem/exhortationis in modū sequar. et in ea collationem terminabo et sine diuisione. **A**destote nunc vigilantes fortesq; pegrini. cōcito passu. que sursum sunt querite. celeriter omnes precipitate moras. z ad illam p̄pter quam facti estis/manentem ciuitatem/omni tempore discursu/cursu dirigite. **N**on vos tenebrosa mortis/nox occupet/qz transuolat ecce irremeabile tempus. **I**amq; sol declinans/celerem minas occasum. **D**et animos pollicitatio p̄miantis. et stimulos adhibeat damnatis cōminatio et virtutis alliciat honestatis nomē ip̄is etiam infidelibus venerandū. **D**oueat creatis bonitas. moueat charitas redimētis. moueat viuificātis gratuitas. moueat ad extremum infallibilis instantia obligātis. **E**xaltet mentes mortalitatis v̄re recordatio assidua. et quo pacto nondū hūc intraueritis ppendite. **N**ō vos deuicare cōpellant infeliciter mulcentes p̄uersi itinē /

ris lati atq; spaciosi oblectatiōes quarum amarissimi sunt exitus. nec virtuose semite deterreat asperitas. **S**pes lucri / minuat vim flagelli. breuis labor est. momentanea veratio. p̄ eternis omnia vt breuia eō animo toleranda sunt etiam si anxia si asperasitq; dolorosa existant. **D**einde seip̄m qd̄q; interroget. et p̄ que momenta aut sup̄uacua aut qd̄ sepe accidit nocitura. in q̄s languores in quas mentis et corp̄is p̄turbationes in quanta fame aut vite pericula seyltro piecerit. **R**ecogitet audiatq; p̄ hūane laudis cupidine aut patrie temporalis libertate/qz horrenda quidam sponte p̄p̄si sunt. **M**ucius manū regis. ardentibus iniecit. **O**ccidit duos filios brutus. **T**urc⁹ armatus equo concito in abruptum terrehiatum se precipitem dedit. **P**ropriū filiū pemit manibus torquat⁹. **D**uo decij fauertes ora culis vt exercitum liberarent se morti spontanee deuouerunt. **R**egulus ad crudelissimos hostes ne fidem violasse putaretur redijt intrepidus. **F**abricius p̄ quarta parte regni p̄nibi regis epirotarū a romana ciuitate nequit auelli. **L**atho ne iulio cesari subderetur/p̄pria manu e pectore vitam extraxit. et verbis v̄tar **S**enece primo epistolarum. eplā. iij. **A**lius ante amice fores laqueo pependit. **A**lius se precipitauit et tecto: ne dominum stomachantem diutius audiret. **A**lius ne reduceretur e fuga ferrum redegit in viscera. **D**ec z similia quisquis qui ad eterna suspirat/profunda mente inspererit/delicatam vt arbitror comprimet querelam. suęq; ni fallor pudebit desidia. **P**roperate igitur nec vt inerris peregrini mos est/diuturnitatē temporis vobis promittite. **I**nspectur rerū veritas. non multorū error aut rumor impiorum. qui vt scribitur **S**apientie. ij. dicunt apud se cogitantes nō recte. **E**t ignis et cum tedio est tempus vite nostre. nō est refrigerium in fine hominis. et non est qui agnitus est reuersus ab inferis. quia ex nihilo nati sumus et post hoc erimus tanq; non fuerimus. et spiritus diffundetur tanq; mollis aer. et nemo habebit memoriā operum nostrorū. **V**enite ergo et fruamur bonis que sunt. et vtamur creatura tanq; inuenture celeriter. **V**ino precioso et vinguētis nos impleam⁹ et nō p̄treat nos flos r̄pis. coronem⁹ nos rosas anteq; marcescāt. **N**ullū pratū sit qd̄ non p̄transseat luxuria

nostra nemo nostrum sit exors luxurie no-
stre. vbiq; relinquamus signa leticie. qm̄
hec est pars nostra. et hec est fors nostra.

Non vos ad emulationez p̄uocent tam
nefande carnalium sententie. suos toto im-
petu totoq; malignitatis odore brutales
p̄sequantur affectus. nec p̄sequantur mo-
do sed incitent et euocent. in spurcijs. in-
cubilibus. in impudicijs. breue h̄ac trāsi-
liant vitam. suas sibi diuitias habeant. su-
os mores. suas voluptate. Nempe quas
eternas vellent diuitie abibunt. et ip̄e qui-
bus maxime astricti sunt voluptates fugi-
ent. Et quib; caruisse cuperent p̄uersi mo-
res stabunt et comitabuntur inuitos. Lun-
cta hec que illos vulgo mirabiles oñdunt
momento tempis euanescent. sub ip̄ia for-
midine viuūt. si illa pep̄erit/mors non p̄-
cet. ducunt in bonis dies suos. sed expecta-
te paululum. ad inferna descēdent. Quā
obrem deuoti fideles p̄egrini/quos p̄cio-
sissimus agni immaculati regenerauit san-
guis. si peccata tanq; hospites pestiferos
expulistis. si nō t̄m̄mō peccata sed affectuz
etiam p̄positumq; peccandi qui vtiq; sine
peccato nō sunt bona fide deseruistis. si p̄
sinceram fidem/resurrectionis dominice
p̄ticipes effecti estis. si p̄ viuam sp̄em/vos
indubitanter resurrecturos expectatis. si
postremo p̄ charitatem et grām cū christo
cōsurrexistis. que sursum sunt querite vbi
christus est in dextera dei patris. Querite
inq; in p̄senti per bonorum operum et me-
ritorum abundantiam. vt comprehendatis
in futuro p̄ gloriam. quam nobis prestare
dignetur. qui mortuus est et reuixit. domi-
nus noster Iesus christus. Amen.

¶ Finis.

Sermo in concilio

Remensi per prefatum Cancellarium Pa-
risiensem factus Anno dñi. Dcccviij.

Bonus pastor animam su-
am dat pro ouibus suis.
Originaliter Math. x.
et recitatur in euangelio
dominice currentis p̄sen-
tialiter lecto. Animaduerte nunc o bo-
ne pastor Reuerendissime pater sancte se-
dis huius Remensi. antistes. Animaduerte
tu qui animaz tuam habes pro ouibus tu-

is dare. non venalem habere. non p̄iudi-
cialiter retinere. Aua nunc in circūitu o-
culos tuos et vide. omnes isti congregati
venerunt tibi. obedientes sunt. non sicut o-
ues errantes. sed conuersi sunt ad te pasto-
rem et episcopum animarum suarum secū-
dum verba primi pastoris petri in episto-
la eiusdem dominice currentis. Interrogē-
tur qui et quales ip̄i sunt. Respondere cō-
uenit eis et sententia illud de Benefi. Pa-
stores ouium sumus. Conueniat et o vti-
nam illud alterum de euangelio cui libz eo-
rundem. Ego sum pastor bonus qualis a-
nimam suam dat pro ouibus suis. Pro il-
lis inq; ouibus que p̄pheticum illud ca-
nunt deo. Nos autem populus tuus et o-
ues pascue tue. Dicitur igitur et affluat z
dilaretur cor tuum. cum videas tu bonus
pastor coadiutores tuos consodales du-
ces gregis tui. Ipsosq; rationales quosdā
pascue tue hoc est prouintie tue Remeni. a-
rietes. Quidni miretur in hac die et afflu-
at et dilaretur cor tuum cum p̄miserit sum-
mus pastor noster dicens. Ubi fuerit duo
vel tres congregati in nomine meo. ibi in
medio eorum sum. Grandis p̄missio vi-
ri patres et fratres et omni cōsolatione ple-
nissima. Hec nempe celeberrima congre-
gatio. Hec tua conuocatio sanctissima o
bone pastor. nunquid non in nomine Je-
su facta esse vere putanda est. Putanda est
p̄fecto. Sit enim ad extirpationem vici-
orum et virtutum plantationem. Sit ad e-
uulsionem scismatum et pulcerrime pacis
radicationem. Firmiterq; ad fortem custo-
diam gregis dominici. ne male dispersum
ne vagabundum per deserta negligētiera/
piat/dissipet/perdat/deuoret ipsuz lupus
ille vorax infernalis. quin potius visitat.
crebro colligatur sub vnius ouilis tectum
quod est fides christiana. Illicq; p̄tectō-
ne sollicita foueatur. Acce ergo dominus no-
ster Iesus christus in medio nostrum est
viri patres et fratres. Intendite que dico.
dominus in medio nostrum est. quid aspi-
citis quid stupetis. Ita est credite non mi-
hi. sed pollicenti qui mentiri non potest.
Ego inquit in medio eorum sum Et quis
ego qui loquitur. Dominus fortis et potēs
Ipse est pastor bonus qui animam suam
dedit pro ouibus suis. O certe pulera/o fe-
lix hec et deo grata societas. in cuius medio
dñs ille ē cui agl̄ifuiūt. cui solz lūa famlanē

Her. fact' in cōcilio remēsi

Nemo iam desperet nemo trepidet et aspectu vel occurſu tot lupoz rapacium insidiarum quondie grezi christi. confidat potius vnusquisq; in verbo helisei. Plures p nobis sunt q̄s cum illis. Adest quippe de' affunt et ministri eius milia millum et decies centena milia. Qd si tales p nobis q̄s contra nos? Adest et tu pulcherrima non dicam pales quam pastorz deam gentilitas fabulatur. sed summā veri pastoris mater virgo misericordie virgo benedicta. Adest plane. nam vbi mater si non vbi filius inuenitur. Adimus ergo nūc te cum fiducia que thronus es gratie. mater misericordie vt gratiam et misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. qd vt assequamur s̄ sentiamus illud angelicum. Aue grā plēa dominus tecum zc.

R **Bonus pastor animam suam dat p ouibus suis. fiat hoc fiat**
Congratulor tibi o bone pastor. cōgaudeo et glorioz in domino. quonia video vident et ceteri omnes hic p̄ntes studium tuum. zelum tuum quo ad imitationem veri pastoris/queris p hoc sacratissimum concilium dare animam tuam p ouibus tuis Et qualem animam. Animam sane q̄ triplici virtute predita est. Habet itaq; ania tua sicut et relique de humana specie vim triplicem. habet vim rationalem resp̄cū veri. vim irascibilem respectu ardui. vim concupiscibilem respectu boni. Itaq; bonus pastor dat hanc totam animam/p ouibus suis. **Fiat hoc igitur fiat. qz tempus faciendi domine loquitur p̄pheta ad dominū. Quare tempus faciendi? qz dissipauerūt legem tuam. Qualem legem? Legem euangelicam naturalem z canonicam. Quibz modis? Innumeris et pessimis. Propterea conuenit nunc ecclesia magna ecclesia totius huius Remēsi. p̄uincie/cogitare qd facerent. Et bene quid facerent. quia tempus faciendi/tempus ponendi manus ad opus et ad aratrum. alioquin quid proderit nouas veteribus sup addere sanctiones si non veteres fiant nec noue? Apponatur manus ori necesse est. hoc est opatio locutioni. ne sit vox quidem vox iacob. manus autem manus sint Esau. Euitetur imperium qd vulgari puerbio melius sonat. dictum optimum est. sed querite quis hoc aget. Illud insuper quod obiectum fuisse**

Platoni Seneca refert. Aliter loqueris aliter viuis. Deniq; satis fuit mordax i pastores responsio femine cuiusdam deuote. Decredibat de sermone quodam cum turba multa. Interrogatur ab obuio quodaz si sermo factus esset. nequa q̄s inquit. Porro dum interrogans miraretur sueq; reuersionis cum hominum hac copia causaz requireret ex quo nō erat sermo factus? Subintulit ipa Sermo vnq; dictus est sed nō factus. Dicant enim et non faciunt.

Fiat igitur ab vno

quoq; pastore quod pponit dominus. det animam suam pro ouibus suis. Illaz itaq; animam que imago est beate trinitatis fm triplicem vim prenominatam. Relucet nimirum in sua vi rationali. Sapientia seu veritas que appropriatur filio. Relucet in vi irascibili. Potentia seu strenuitas que appropriatur patri. Relucet in concupiscibili Beniuolentia seu bonitas que appropriatur spiritui sancto. Hanc o bone pastor totam aiam nō vnicam sue virtutis portiōem curaueris dare p ouibus tuis/triplici sedulitate pascendis. Nec enim estimo telatere quemamoduz olim primo pastori Petro ter interrogato terq; r̄ndenti/bonus pastor xp̄us/ter subintulit dicēs **Pasce oues meas Pasce agnos meos. et rurſus. Si diligis me pasce oues meas. pasce verbo. pasce exēplo. pasce subsidio. pasce verbo predicationis docte. pasce exēplo cōuersationis sancte. pasce subsidio charitatis pie. Predicatio docta fundat in fide quo ad vim rōnalem. Conuersatio sancta roboratur in spe quo ad vim irascibilem. Subuēctio pia cōsumat in charitate q̄ ad vim concupiscibilem. Quisquis hoc mō pauerit oues suas triplici pablo saluari/verus imitator censendus est pastoris boni. implēs sp̄iam suā zprehēsz in verbis theomatis. Bon' pastor aiaz suā dat p ouibus suis. Sic ei repellit ab ouibus suis rōablibz tres urmas caldeoz interficere q̄rētū gregez cū pueris. iuxta signam in principio iob positā Sic arcet sic reprimūt tria luporū sp̄ialiū genera seuissia ab ouibus xp̄i. lupū carnē. lupū mūdū. lupū diaboli Fides appropriate reprimūt mundum. Que est hec victoria que vincit mūdum? Fides nostra Spes coeret z configit carnem dum agit vt nostra cōuersatio sit in celis. nō car-**

S nalis. Charitas demum fugat diabolum quia sola diuidit inter filios regni et perditionis. dei scz et diaboli. **D**is itaqz plocutis tam pro fundamento quasi solidodocendoz qz vt posito ordine lucido: confusio fastidiosa et memorie inimica vitetur: Pergamus consequenter iuxta hanc triplicitam anime tue virtutem o beate pastor. z exequamur tres in hac nostra qualicumqz exhortatione partiones principales sub ternario considerationu in vnoquoqz partitionis articulo. quatenus edificium nostrum tanqz triangulari triplicitate subnium. fortiori stabilitate subsistat. **E**rit prima partio de pabulo docte pdicationis. **E**rit scda de pabulo sancte conuersationis. **E**rit tertia de pabulo pie subuentionis. si ac fiat.

Frequentes igitur prime partitionis structuram collocem? i ea primam considerationem que talis est. **P**rima consideratio **P**ascere oues pabulo pdicationis. dando animam quo ad vim rationalem pro eis. est officium de necessitate annexum pastorali dignitati. **D**ura p quibusdam sed verissima sententia **P**roba. pspiciuz certe e policiam ecclesiasticam a christo legislatore sapientissimo / pfecte constitutaz esse. qp pe ille est de quo moyses cecinit. **D**ei perfecta sunt opera **S**ed ad huius institutionis perfectionem erigitur nutritio spiritalis p vita animarum conseruanda. quemadmodum in policia terrena necessarius est corporalis cibus. alioquin sine pabulo conuenienti sicut illa temporalis sic et illa spiritalis vita suo modo deficeret nec essz conunitas per se sufficiens. **A**d hoc respicit dictum vetus a christo renouatum. **N**o in solo pane viuit homo zc. **O**portuit igitur ordiare ministros aliquos pabuli huius spualis p rationalibus ouibus gregis christi ne perirent. qui hoc agere. z possent ex officij auctoritate et deberent ex superioris obligatione. **T**ales vero quales alios conuenientius accipimus qz prelatos. **H**os ideo pastores appellat crebro scriptura tam veteris qz noui testamenti. increpans eos qui no oues sed se pascunt. **U**nde nec puduit deum ad huius rusticanuz humilitatis exemplum sese dejicere. **E**go sum pastor bonus zc. **H**inc **Z**acharias **A**bia sacerdotis custodiunt scientiam et

legem ex ore eius requirent. **P**ropterea eni dedit deus ipis regiones gentium et labores populoz. vt custodiant iustificaciones eius et legem eius exquirant. et sint parati iuxta quod vult. **P**etrus. omni psceti redere rationem de ea que in eis est fides spe **H**inc. **P**aulus ad **R**himo. et ad **T**ymuz alibi pluries vult epm doctorem esse. z potentem instruere in doctrina sana. et eos q contradicunt arguere. **H**oc officiu pdicationis ita pretulit quasi de reliquis nulla sibi cura videretur. **U**nde et dicit. **N**on misit me dominus baptizare sed predicare **C**onformis est ad hoc apostolorum responso dicentium. **N**on est equum nos relinquere verbum et ministrare mensis. **Q**uanto magis existimas hoc dixissent de alijs operibus minus sanctis. minus spiritalibus atqz pijs. **S**ed o mores o tempora. **L**udibrium nunc apud quosdam ex prelatibus vel probrosum aliquid artificium / suaz indignum dignitate predicatio vel publica ad populum exhortatio iudicatur. **E**st iniquum hoc officium vel mendicantiu vel pauperum theologoz. **A**deo nihil sapit q dei sunt animalis homo. adeo qui de terra est nihil nisi de terra loqui potest. **S**ed dicunt predicamus gregi nostro per substitutos. predicamus per tales qui se libenter ad hoc opus ingerunt. et hoc nonne satis est? **N**onne multiplicatio fit sermonuz tanta q in nauseam transit audientium? **A**gimus utiqz alia grandia et ardua dum iurisdictionem nostram. dum temporalitatem / vigilanter protegimus. spiritalia enim sine temporalibus diu esse non pnt. **S**ed respondeant velim primo qd deprecentius atqz salubrius. aut q accessorium prelati p seipm exerceat. et principale p substitutos. vel econtra? **S**i enim illud oportuit facere scilicet predicare et aliud non omittere scz iurisdictionem defendere. sit executor principalioz ipe qui principalis e habendus. quia eni pdicatio possit p substitutum fieri quanto magis id qd minus est. temporalium defensio? **A**dvertat pinde qz pauci sunt sermones in tam multis. multis in qz numero sed perfectionis lauderarissimis. **Q**uare? **Q**uia adultera verbum dei atqz corrumpitur. dum vel qstus excelsima pietas. vel diu miscens errorum mala semina vel iunilia sterilia qz narratiu frivola z zizania supseminantur. **I**ta pfecto

Obiecto

Ratio

Her. fact' in cōcilio remēsi

cura vigilantior apud quosdā ex platis habetur in eligēdis mercenarijs. p cultura a / groz suoz q̄ habeant in electione bonoz / predicatorz. pro cultura spiritali animaz. Deniqz quia solam temporalium defensionem vel administrationem attendūt. nil mirandum. si consequenter censeant pcuratores et aduocatos vel prudentes aliq̄s de seculo in cautelis et traditionibus hūanis / pferendos esse viris quantumlibet in sacra doctrina et spiritali conuersatiōe polentibus. Nam s̄m p̄stitutionē finis / de conferentibus ad finem iudicamus. Ad damus ad priora q̄ officio cuiuslibet hierarchico tantum annexa est predicationis obligatio / quantum plus vel minus approxi / mum sunt apostolice dignitati. quemadmodum sunt archiepiscopoz / teratus cure parro / chiales. archidiaconatus. decanatus et similes. Unde spectat ad curatos cognoscere summam et in quodam generali precepta legis cum quadam explanatione grossa articulos similiter fidei nostre. traditiōnem quoqz sacramentorum. distinctiōem peccatorz. ac eoz q̄ que sunt reseruata a nō reseruatis. institutiones festozum et siqua sunt similia. Pertinet autem vltra hec ad prelatos scire rationem subtiliter ac particulariter reddere aduersus hereticos. prertuos / de predictis. Deniqz cum beneficiuz detur propter officium (officium inquam non tantum in horis dicendum. sed tantūdem vel amplius in concernentibus de p / pinquo vitam et pasturam gregis domini ci) iudicent apud se hi qui p̄dicationis officium sibi maxime debitum / vel nesci / unt vel omittūt / vel de reiori sacrilegio spunt et irrident. iudicent oro si beneficium tale rite iuste qz recipiunt aut retinēt non minus q̄ si negligenter ecclesiasticuz in horis dicendis officium. iudicēt an fructus beneficioz / suos satiant et similia qualia non est meum nunc diffinire. q̄uis emula curiositas vebemēter expoceret difficillimum in hac re iudicium. sed abeat a / liozum in toto hoc nostre exhortatiōis excursu. et quod fieri debere / monstratum est fiat fiat.

Secunda cōsidera

tio. Pascere oues pabulo p̄dicationis / dando animam rationalem p eis / sicut est officii magne dignitatis ac pietatis sic grā

dis in eo difficultas inuenitur. Si pietas iuxta apostolicam vocem valet ad omnia. que maior altera / que dignior pietas / excogitari possit. q̄ que liberat animam a morte perpetua. que protegit eaz ne lupis infernalibus pateat in deuorationem. que tandem ducit et perducit vbi ingreditur / et egredietur / et pascua inueniet. Huic officio que vel qualis altera misericors largitio valebit equari. Si magnum est pasce / re carnem protinus morituram vt interim viuat. animam in eternum victuram q̄ p̄ciosum est pasce / re ne pereat. Dura est nimis illa p̄bere lamentatio. Paruuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis. si ad carnem referas. sed durior in immensum si de spiritu sermo fiat. Accipite quomodo concluderit Iacobus epistolam suam. Fratres inquit si quis ex vobis errauerit a veritate et conuertat quis euz. scire debet quoniam qui conuertit fecerit peccatorum ab errore vie sue. saluabit animā eius a morte et operit multitudinem peccatorz.

Porro difficultatem cure pastoralis patres sancti Grego. in suo pastoralis et Abri / sofo. in alio. similiter pastoralis suo ad basilium diligenter aperuerunt. assignantes p̄cipuam difficultatis rationem ex predicatione verbi dei. Tanta quippe in ouibus pascentis pabulo predicationis varietas et velut contrarietas accidit. vt quod vnā nutrit / maceret alteram aut maceret. pascentes vario multum diuersa palato. Culpa uerit aliquis auaros. prodig' inde sumet argumēta sue profusionis inique. Culpa uerit prodigos / auarus inde tenacior / didioz qz efficietur. Sic est inuenire in omni viciōrum extremitate. nisi cautissima sollicitudine sic arguat vnum viciū / qz alterum similiter inculpetur. Hoc autem semper et solerter agere per gladium verbi dei secantem a dextris / et a sinistris. vt mediuz virtuosū itineris liberum pateat. ad incedendum viam regiam mandatorz dei. tam arduum puto. predicatorum quoqz tā prudentem et vigilem exigere sensu. vt vix possit vnus ex milibus inueniri. Adde qz auditorum quidam hebetes sunt. quibus pene nihil potest / quantacumqz prolit / tas decies repetita inculcare. Alij p̄uolāt igenio. cōfestimqz fit apud eos ois morositas onerosa. Quā paucissimos isup vides debis auditores. qui fideliter et diligenter

attendant ea que dicunt. qui non ea que audierint sed que audire putauerint trahant ad sua desideria fouenda potiusq̄s eradicanda seu moderanda. **V**ertitur eis verbū dei in prouerbū et fabulā. trahūt q̄ illud ad omnē partē contradictōnis sicur de sono campanarū agunt pueri. **S**icut etiam in fabulis de lupo syllabicante narratur. qui audiens pa. z ter. coniungit et his agnel. **Q**uare: quia sic in imagine sua versabatur. Tales deniq̄s ea que male intellexerint peius interpretantur. z pessime deserunt ad cereros inuidia vel stulticia stimulari gerunt similitudinē crebri/yl colatorij lactis. effluit ab eis quicquid purum susceperunt. **P**urgamenta solayt festuce sordes z palee retinētur. **E**rigit ergo ad officij predicatōnis ingeniū velox solers atq̄ versatilis velur in non p̄specto tēpore. a dextris a sinistris ante retro sursum z deorsum. **E**rigit eloquentia torrens et vehemens. suadibilis z suavis copiosa q̄ ne adhereat lingua palato z arescat. **N**ec minus temperatā esse conuenit ne nimis effluat semen generatiuū filiorū dei. z fordescens inutile fiat ad generatiōē. **E**rigitur cognitio scripturarū sacrarū cum ceteris omnib⁹ que ad mores spectāt. **I**nde est illa dum pastor consecrat interrogatio scis vtrūq̄ testamentū. **Q**uoz aliqui qua consciētia respondeāt. scio. ipsi viderint. **E**rigit multiplex expientij actū būa norū z conditiōnis annotatio eorū q̄ docendi sunt. **E**rigitur exēplaris vitaz cōuersatio irrephensibilis in medio nationis prauē. aliena ab omni crimine. p̄sertim ab auaricia z luxuria. que maxime sunt cōtraria fame. alioquin plus destruit exemplo q̄s edificet verbo. **V**ox operū fortius sonat q̄s verborū. **E**rigit deniq̄s gustatio spiritus p̄ contēplatiōem. alioquin ceteros accendere ad eternoz desideria qua fronte presumpserit. si frigidus in se tor⁹ z algidus remanserit. **V**ide nūc si officium pdicatōnis existimaueris leue/pas- simq̄ omnibus imponendū. **N**ihilomin⁹ ipsum quod tante pietatis et difficultatis ostensum est fiat fiat.

Consideratio .III.

Pascere oues auctoritative pabulo p̄dicationis dando animā ratiōalem pro eis: est officij quod nulli fas est exercere

nisi misso. nec mitti quispiā debet nisi sit idoneus et probatus. **P**rimā partem breuibus verbis absoluit apostol⁹. **Q**uo modo inq̄t predicabūt nisi mittant. **C**ōfunderet enim penitus ecclīastica hierarchia. si cuilibet indifferēter auctoritatiū predicatōis officij laxaret. **P**atuit in tu-relepimis z alijs idiotis quos hec audacia sefellit et in varios traduxit errores. **A**uctoritatiū vigilanter diximus. quia fratnam correctōem secretā scilicet aut amicabilem/que edificare nō scandalisare p̄sumit. lex xp̄iana cuius finis est charitas cōcedit omnibus. dum ait. si peccauerit in te frater tuus. zc. **S**ic enim dicit sapiens mandasse deum cuilibet de proximo suo. **E**t nihil humanū putabat comic⁹ senex/ a se alienum. **N**ullus enī peccat/ quin nocet vniuersis. tanq̄s si membrum corporis vel pars exercit⁹ spiritualis/depereat.

Fit autē missio ad predicandū solenni- ter. vel per deū immediate. que tamē probari debet apud recipientes vel per miraculum vel per p̄phetiam vel aliud sufficiens tale signum. **A**ut fit per deū median- te superiorū auctoritate. quib⁹ imposuit huius auctoritatis vinculū sit. fit rursus nonnūq̄s missio talis ex ipsa necessitate/le- ge. quando nō aliter posset fidei seu mox- veritas inuiolata seruari. **U**bi verū est il- lud **P**asce fame morientem si nō pauisti occidisti. **P**orro nullum debere mitti qui nō fuerit idoneus et probatus docēt artes ceteras. q̄s exercere non p̄sumit igna- rus ipsarū. **S**icut ex oratio sumpsit hieronimus. **Q**uod medicorum est p̄mittūt medici. tractant fabrilia fabri. **R**emouet apostolus ab officio pdicatōnis mulieres. **M**ulierē inquit docere nō p̄mitto. **I**nuestigemus rationē z inueniem⁹ multos ex viris prohibitos. **S**pectat nimirum ad pastoralem doctore cōstantia. **S**pectat prudentia. **S**pectat pudicitia. **V**t sit in eo facultas veritas z bonitas. **C**onstā- tia dat ne succumbat aduers⁹. ne cedat cō- uicijs vel iniurijs. ne rumoribus falsis z indignis. vel infletur ad gloriā. vel contabescat ad ignominia. **N**ec enim gladi- ator. (sicut dicit **C**hr̄ysof.) plus habere de- bet animā in manibus. hoc est eam vltro morti dare. q̄s predicator. **A**uero quis ne sciat mulierem imbecilem esse. fragilem. inconstantem. sic pueri vel adolecentes.

Sermo factus in concilio reimensi

pueros dico vel etate vel moribus. sic omnes querentes que sua sunt non que iesu xpi. Sedunt namque ad primam iniurie vel contumelie personalis seu iacture temporalis suspirationes tanquam arundines vento mundani timoris agitate. Prudentia dat pastorali doctore. ut nec fallere velit nec falli leuiter possit. Sed audi quid de iudicio mulierum dicit aristoteli. quoniam instabile est et inualidum. sic apud comicum dicitur mulieres prope sicut pueri leui sententia. Quod viderat egregius poeta dices. Varium et mutabile semper femina. Quot autem inueniuntur inter viros quorum iudicia circa agibilia et credibilia vel nullum est vel obscurum timidum et incertum vel erroneum. quia nec ipsos erudiuit lex dei. nec regularis bene viuendi disciplina perdocuit. Solidum idcirco nequeunt alijs circa scrupulosas questiones suas dare consilium. tanquam interrogatio fiat eis de ignotis nec expertis. Continentia denique dat pastorali doctore ut nec in se lubricitatem admittat. nec ad illam auditores alliciat. At vero mulieris vox/facies/gestus/ quasi si tede sulphuribus illite audientes et spectantes adurunt facilliter. et in prauam desideriorum carnalium flammam accendunt. Sic virorum aliqui muliebriter fracti sine neruis discipline/plus eloquio et gestibus effluunt in lasciuiam. ipsamque prouocant nutriunt et augent quam extinguant. Festinabam in ipsa meditatiōe mea pgerere post hanc triplicem prime partitiōnis consideratiōem/ad aggressum secunde partitiōnis locuturus de pabulo sancte conuersationis. tum ecce visa est astitisse industriosa sedulitas. affirmans non satis esse si deducantur in medium defectus existentes circa pabulum dominici gregis. nisi pariter inuenirentur prouisiones. et hoc tanto efficacius quanto particularius. Uniuersalia enim parum sed singularia multum docent. At ego dum has prouisiones ab eadem industriosa sedulitate pquirem (cito enim secum sensi) enumerauit plurimas hic et in posterioribus. quarum pauca ante conspectum conuocatiōnis huius celerime rememorari iussit. repetens crebro. fiat fiat.

Prima prouisio
Fiat in primis iuxta premissa executio de

cretalis illius que in omni metropolitana ecclesia/scholam theologie constituit. Nec videtur schola mendicantium sanis esse. Expediret amplius ut hec institutio curatio quoque extendere ad ecclesias cathedrales et alias collegiatas notabiles. sicque vna prebenda esset ad officium hoc salutarium specialiter et irrevocabiliter applicata. Quem admodum dominus noster Benedictus procuratore preceptore meo inclito domino Lameracen. constituerat. sed nescio quo pacto tam sanctum opus e medijs ut dicitur manibus elapsum est. Concedebatur ut legentes et studentes perciperent certis diebus et horis distributiōes quotidianas. hac ratione qua intendentes temporalibus ecclesie comodis/sine ullo contraditione recipiunt. Expediret insuper ut monasteria notabilia/non carerent viris docentibus suis religiosos etiam ab adolescentia/mendicari in lege domini die ac nocte. Alioquin postmodum in ipso ocio suo quod cōtemplationi deditum esse conuenit/qualiter exercebuntur ad diuina? Tenenda denique est decretalis prohibens ipsos audire leges vel physicam. artes scilicet practicas negocijs accommodas. Nam apud eos que scientia magis quam theologia deberet vel doceri vel cognosci?

Secunda prouisio.

Fiat amplius apud ipsos qui se predicationibus exponunt/examinatio prius circa generalia nostre fidei. et circa precepta et mores. ut cognoscatur si talia predicare nouerunt. et ad ea principaliter predicanda. seclusis fabulis anilibus et ludicris compellantur. Arceatur insuper tam generalis licentia apud quosdam religiosos que protinus ut aliquis sciuerit duo verba proferre volubilitate lingue/inthronisant eum in cathedra predicandi. Instruant denique non detrahere superioribus absentibus in subditorum presentia. Nam hoc agere quid proficit nisi ad subuersionem auditorum. apud quos inde nutritur rebellio murmur. odium. impatientia. contumacia. proteruita. et detractiōis libido. cuius signum est quia extollunt se detractores huiusmodi. quasi soli sint qui veritatem audeant palam dicere. Doceatur populus contra obedire prepositis suis etiam di-

scholis ostendendo. q̄ dominus regnare facit malos et ypocritas propter peccata populū in eorum gravē penam. Sic habet beatus predicator linguā et linguam. Linguam pro subditis et linguam pro dominis et prelati.

z **Tertia provisio.**

Fiat rursus provisio sufficiens curis parochialibus. ut sibi possint de pabulo predicationis providere. sicut institutio priorum habuerat. qui apud multos adhuc observatur. ubi mendicantes non abundant. Sit etiam in qualibet parochia cura specialis intra sacros canones de instructione pauperum et presertim in morum disciplina firmi principia. nostra religionis rudimenta. Ecclesie siquidem reformatio (sicut quidam ait) debet inchoari a parvulis. quoniam eius reformatio venit ab eis prave et nequiter instituta. Quamobrem fiat sicut preactum est provisio sufficiens aliqua pro magistris. fiat pro predicatoribus idoneis. si sint seculares. de prebendis. si mendicantes alium. de per prelatos et curatos. quatenus ad pietatem magis quam ad questum suam valeant attendere ordinare. Itaque si procuratoribus. si advocatis. si aliis practicantibus. assignentur sedulo pensiones certe et magne quamvis aliunde lucrent. qualiter non absurdum erit. non magis hoc fieri pro laborantibus gratis ad spiritalem omnium dominicarum nutritionem. dum exercent officium quod de necessitate monstravimus annexum esse pastoralis dignitati. Sed improperando dicunt nonnulli prelatos. Cur inquit vos theologi maxime doctorati. non predicatis. cur statis in studio vel in camera tota die otiosi. Cur talentum scientie vobis collatum retinetis. Accipiant sic loquentes veram hanc pro multis responsionem. Nemo nos condidit. neque licentia magistralis in theologia dat obligationem predicandi. sed ostendit idoneitatem. quam exerce re non tenentur nisi velint. vel aliunde mittantur cum mercede sua. Addito quod plus sollicitudinis et temporis apponet aliquis predicator verbi dei in uno sermone rite componendo. retinendo et pronunciando. quam advocatus unus pro multis diebus patrocinando. Cur ergo sua mercede cariturus est recipienda ab illo cuius debent exercere officium et non solum a populo. Hoc igitur

fiat fiat. Quod audacius introduxi. quia me sentio ab omni specie questus alienum. cum satis iam habeam dei dono de bonis ecclesie et ponam sine sumptu alieno evangelium.

Quarta provisio.

Fiat postremo quo ad hoc publicatio quod rursus tractatorum compositorum vel componendorum. vel qui iam forte compilati sunt in quibus generalis tenor nostre fidei et preceptorum et sacramentorum cum similibus continetur. quatinus in eis sacerdotes et curati simpliciores legere possint et istiusmodi quid ipsi scire. quid alios docere debeant docere in quibus etiam per scripturam talem si non aliter cognoverint. Compelli quoque poterunt. talia suis expensis exemplaria sibi comparare. quemadmodum fit de statutis humanis synodalibus. pro cura temporalium. et hoc nisi forsitan aliunde caritas abundans prelatorum. indigentie pauperum subvenire voluerit. Sic inseri potuisset de lectionibus sacris legendis ad mensam ecclesiasticorum et presertim prelatorum. Item de cohibendis questoribus istis. laxantibus linguas suas ad falsitates et ineptias. Sed hec interim sufficiat de provisionibus circa primam partitionem. et suas consideraciones ita commemoratas.

Secunda partitio

A principalis. Vidistis prestantissimi viri patres et fratres quemadmodum diximus aliquod de pasceendis ovibus pabulo predicationis docte. dando animam propriam in portionem vel vim rationalem. per eis. Nec sufficiens quam multo plura et altiora dici poterant. sed supplebit imperfectum meum. ditissima vestre sapientie magnitudo. Nunc pro usque convertat oratio ad alium modum pasce di oves in portionem irascibilem. atque hoc exemplo sancte conversationis. dicatur id quod obtigit mihi in ipsa meditatione mea. dum circa hoc eloquii recogitarem. duce vel comite industriosa sedulitate. Circumvoluebam oculos mee considerationis per ocella varia ecclesie militantis. Illic aspexi viros pastores habitantes in casulis et portatilibus tabernaculis. scientes hic se non habere civitatem manentem. sed debere futuram inquirere. Illic similiter vixi sunt oves rationales gregis christi. signate oves

Sermo factus in concilio reimenfi

signo thau de sanguine agni. **S**heu pi-
cula. heu seductores. heu mille nocēdi ar-
res. mille mouēdi discrimina. quilibet ouis su-
os patitur hostes. suas insidias. sua certa-
mina. Hanc vepres spine sentesque dilace-
rant. hanc estus vrens. hanc bruma rigēs
discrasiant. hec infixā est in limo pfundū.
hec ex altis rupibus preceps ruit. adheret
huic veterna scabies. alteri contagiosa so-
cietas morbum affricat. sicque fascinatio mor-
bidarum transit in teneriores agniculos
Denique quid ouibus miseris erit tutum:
quando iuxta puerbium grecū Lupi fun-
gunt officio pastozum. **V**el certe pastozes
uersi sunt in lupos qui nō parcūt ouib?
An non lupus tyrannus rapax qui lanā et lac
ouium immo carnes et ossa p violentā ex-
actōem surripit cassat et opprimūt? **A**n nō
lupus tyrannus fallax qui lanā et lac ouium
carnes et ossa p astutiā procurationū
et aduocationum surripit cassat et deijcit?
An nō demū lupus tyrannus vorax qui
lanam et lac ouium. carnes et ossa per gulā et
luxuriā surripit cassat et inficit? **E**t ubi iā
obsecro tales lupos rapaces fallaces et vo-
races nō poteris inuenire. qui rapiūt qui
fallunt qui deuorāt? **R**apiūt cauillando
fallunt litiādo. deuorāt luxuriando. **A**u-
diamus ex ezechiele veterē summi pasto-
ris querimoniam. **L**ac comedebatis. et la-
nis operiebami. quod crassus erat occide-
batis. gregē autē meū nō pascebatis. quōd in-
firmū fuit nō consolidastis. et quōd egrotus
erat nō sanastis. quod cōfractū est nō alligastis.
et quōd abiectū est nō reduxistis et quōd
perierat nō quāstistis. sed cū austeritate im-
pabatis eis. et cū potētia. et reliqua in hāc
sententiā. **I**uxta que p cōplemento no-
stre huius secūde partitōis. induco tres
cōsideratōes cū duodecim pūisionib? quōs
industriosa sedulitas recensuit.

2 **C**onsidera. prima

Bonus pastor nequit animā dare p ouibus
sē vim irascibilē. nisi prius studuerit
eijcere tyrannidē rapacē que est lupus
auaricie. **I**nstituēs itaque paulus vepes pa-
storē docuit hospitalē esse debere et nō tur-
pis lucri cupidū. **S**ed quōd daret hospiti-
bus sua qui tollere satagit aliena quique ra-
proribus alienis nō obsistit. **V**ideat ergo
quid admonet hoc loco industriosa sedu-
litas. **P**rima pūisio. **F**iat inquit refor-

matio hospitaliū. hoc est enim de cura pa-
storis. fiat hec reformatio tā in tpali quā in
spūali regimine. ne illie cura pauperū ne-
gligatur. presertim ad salutē animarū suarū
in paciētia et penitētia cōgruis. et in sacra-
mentoz susceptōe. qualis fructus est in ho-
spitaliū fundatōe pūcipaliter intentus
Expediret quoque sic fieri in quolibet ho-
spitali quāsi obseruat parisius. vniiformi-
ter satis ad decretalē de aduocādis prius
medicis animarū quā corpoz. **I**llie p festim
vt aliqs egrotus querit introduci. prius in-
tra ianuā confitet et absoluitur. **E**rit in-
sup prouidendū apud professos et profes-
sas in hmoi religionib? sicut etiā fieri cō-
suevit in alijs omnibus quatin? tria vora
sua custodiant. obedientie. paupertas. et ca-
stitatis. **N**ā inueniuntur ibi appropriatō-
nes manifeste sicut apud seculares s; eos
exterere debuerat Ananie et saphi-
re. **Q**uid insup sibi volūt tot discursiōes
eoz p domos seculariū? **E**t o vtiā nulla
sint monasteria mulierū quā facta sunt pro-
stibula meretricū et phibeat adhuc deteri-
ora de? **S**ecūda pūisio. **F**iat ampli-
pūisio cōtra tyrannides varias et oppres-
siones miserabiles et indignas pauperis
populi. maxime eius qui subditus est ec-
clesijs. et hoc per predones domesticos. p
familiares inimicos sub vmbra seculari-
um dominoz. **H**as oppresiones videre
facilius est in rebus quā exponere sermoni-
bus. **E**t si mouent pastozes ex atrocitate
rerū prouidere. qualis erit sermo meus. quā
iacentes eos et torpentes valeat excitare?
Doueāt eos recogitata et lecta cōstās au-
toritas ambrosij. vt cui succedūt in simi-
li dignitate succedāt in pari cōstantie sta-
bilis inflexibilitate. **V**ideāt pastozes. ne
odiosi mores sui ferentes corā deo et ho-
bus. dent hanc causam grauaminis pau-
peris sui gregis. **T**ertia pūisio. **S**i
at vltior pūisio ne pauperib? sua bo-
na auferant vel detineant. **H**ec sunt ea bo-
na que viris ecclesiasticis supersunt. vltra
simplicē victū et vestitū. iuxta decentiam
sui status in ecclesie republica. **N**otissima
est hoc loco sed durissima. **B**ernardi atque
hyeronimi sententia. qui retentōez hmoi
vel luxuriosam pfusionē. nō dubitauerūt
sacrilegiū immo omni sacrilegiō et depreda-
tione damnabiliorē appellare. **V**ideāt ec-
clesiastici. ne forte ob hoc iusto dei iudicio

proueniat rapine eius et conculationes in /
digne et iurisdictionum suarum usurpationes.
quia quandoque quod non habet rapit / tollit
fiscus. et quod subtrahit egeno / rapit pro
Doc enim est veteris proverbi sententia. quod
abdita vulpium / fiunt rapine luporum. ut
qui predatus fuerit / predet et ipse. **D**ic
insuper providendum erit de ceteri testamen
torum complemento / non impedimento per
eos qui accelerare debuerant. ecclesiasticos
curiales loquor per quos abusus incredi
biles fieri memorantur. ita ut nec fidelis in
ueniatur in testamento huius vel illius.
Quarta provisio. Fiat demum provisio
circa ecclesias versas in dissipatorem. qua
rum primitus extitit magnifica fundatio.
quatinus in eis seruitores assignentur in
ta facultate reddituum. vel cum alijs unian
tur. aut ex toto cassentur ne sint huiusmo
di beneficia depauperata / plus in scanda
lum et opprobrium quam in dei laudem et populi
edificatio. sicut in prioratibus nonnullis
experimur. **H**is itaque subvenire fundatio
nibus antiquis sancti esset atque salubri
quam fundare novas ecclesiolas / volendo si
bi facere nomen. **S**upra modum conue
nit occurrere tante tantumque federe abiecte pau
pertati immo mendicitati curatorum in lo
cis plurimis / qui tamen positi sunt in or
dine essentiali et ierarchico ecclesie milita
tis / tanquam minores prelati. et discipulo
rum successores / quibus tamen / nulla ob
egestatem suam reuerentia vel obediencia da
tur a subiectis omnibus quod nec inveniuntur
viri sufficientes qui talibus parochijs sic
in egestate versis / velint personaliter de
seruire. **Q**uid quod adduntur eis frequenter a
pastoribus crassis vel officarijs suis ipsi
volentibus onera oneribus citatorem anga
rie talliationes. ita ut liberior sit iam laico
rum quam ecclesiasticorum talium conditio. nec
iam ut populus sic sacerdos. sed liberior
et honestior populus quam sacerdos. **E**t si ta
les deseruientes parochijs sint tantummo
do vicarij religiosorum vel canonicorum vel p
proprios curatos substituti / cogantur ipsi
principales de sufficienti vite sustentatione
provisione assignare. ne alijs in penu
ria laborantibus / ipsi in ocio totum diri
pant. fiat hoc fiat.

Consideratio .II.

Bonus pastor nequit animam suam da

re pro ouibus suis sed vim irascibilem si
retinet vel in sevel in suis tyrannidem dece
ptricem que est lupus fallacie. **I**ubet apo
stolus. **E**piscopus qui pastor est / sit domui
sue bene prepositus. **A**lter enim sicut idem
arguit qua ratione diligentiam habebit ec
clesie dei qui regere propriam nescit domum?
Domus autem prelati / curia est habens mi
nistros familiares et officarios pro reddendo
unicuique bona et simplici fide quod su
um est / non ad spoliationem sed correctionem
non ad corruptionem sed edificationem. non
ad multiplicandum lites super lites. sed ad con
pendiosum pacis stabilimentum. **S**icut
autem charitas incipit a seipso et reforma
tio debet inchoari ut primo fiat iudicium a
domo prelati. sicut fit in universo a domo
dei. ne preterea contingat obici prelato.
medice cura teipsum. **E**t illud apostoli. **Q**ui
predicas non furandum furaris. immo et sa
cilegium facis. **P**rima provisio. **Q**uocirca
suadet industriosa sedulitas ut
fiat efficax non verbalis provisio contra astu
tissimam illam / immo sepe apertam tyranni
dem promotorum et procuratorum in anga
rijs et citationibus. que omnia cum iniustis
sine comperti fuerint commisit / gratis absce
dunt a querela. nec iam gratis quia recipi
unt expensas ab innocentibus absolutis. de
que calumnijs puerissimis. de diffamatio
nibus preterea crudelissime impositis ip
si mercedem que eis male veritas recipiunt.
Estle droyt de la porte bandet. **E**st hoc pro
cor equitas. **N**onne claudicat hec disce
pratio. **E**sset nonne iustius ut huiusmo
di procuratores perciperent stipendia la
boris sui a dominis suis vel prelatibus qui
deberent subditis dare iusticiam quam ab in
nocentibus sic veritas. **E**t qui condunt le
ges iniquas ait dominus per **I**sayam. et scribentes
iniusticiam scripserunt ut opprimerent
in iudicio pauperes et vim facerent cause
humilium populi mei. ut essent vidue pro
da eorum et pupillos diriperent. **N**otetur
hic iuramentum quale debitum est prestari p
aduocatos. per promotores per notarios /
per procuratores. presertim ut nihil agant
vel foveant quod iniustum esse vel credide
rint ab initio vel postmodum compererint.
Secunda provisio. **F**iat insuper ab
breuiatio tam dispeditiosorum litium. mode
ratio tot excommunicationum tam a iure quam
ab homine fulminatam. **E**t hoc nonnumquam

Sermo factus in concilio remensi

pro defendenda seu recuperanda re modica parum vtilivel prophana/cum tamen baculus iste primitus fuerit institutus a christo tanq̄s durissimū summūq̄s supplicium quo nolentes ecclesiā audire plecti deberēt. **Q**uod si ecclesiam nō audierit inquit christus sit tibi ethnicus et publicanus. **N**ūc apud quosdam talis regnat stoliditas/qualis apud illū qui vt muscā abigeret a frōre proximi ictu securis excerebrauit eum. **I**taq̄s temporalis incōmoditas vix reputari debet musca pungēs: per respectum ad eternam salutem/quam auferunt aliquādo percussiones iste per excōmunicatōnes grauissimas que vt in aliquem ceciderint vix abijci possunt/trahētibus de vna in aliā lupis curie rapacib.

B **T**ercia prouisio **C** Fiat amplius obseruatio decretalū prohibentiū ne detur aliquid omnino in spiritualiū administratōne aut saltem adhibeat moderatio tam in collationibz ordinum q̄s beneficiorū/in approbatōnibus sacerdotum officia/re debentium. **I**n sigillatōibus quoq̄ et multis similibus plus ad questum sicut dicunt aliqui q̄s ad spiritalem profectum sup̄impositis. **F**requātur saltem ista tali modo q̄ ab om̄i specie mala symoniaci scandali semet abstineant. **Q**uarta prouisio **C** Fiat vltērius correctio subditorum fm̄ qualitatē delictorum et plus ad emendationē suam et timorē aliorum/q̄s ad pecuniarū exactiōem. que gregem simplicem scandalizat frequentē q̄s edificat. **Q**uod si delicti qualitas exigit imponere penam pecuniariam exponatur illa in pios vsus manifeste. ne plus ad auariciā pastorum q̄s subditorū correctōnem exacta videatur. **A**ddimus hic incidēter de iuramentis terribilibz exactis p̄ officiales. et a curialibus officiatos. dū examinat aliquē criminofum sup̄ dicenda veritate. quibz tamē iuramētis deferre nolunt seu credere. qualia etiā violatum iri fore probabilius q̄s oppositū suspicant. **H**ic nonne laqueus est manifeste ac crudelissime perditionis animarū? **C**um insuper dicat apostolus. q̄ omnis controuersie finis est iuramentum.

Consideratio .III.

C Bonus pastor nescit animā suam dare pro ouibus suis. si in sevel in suis/tyrā

nidem voracem nutrit que est lupus gulae atq̄s luxurie. **S**obriū quidem nec multo vino deditum. nec preterea bigamū iubet apostolus episcopum institui. prohibens ex consequenti crapulosas comestrationes. potus ad equalia. meretricatōnes sordidas/dare symbola. frequētare tabernas quasi non eis domus sint ad comedendū. aut velut histrionū more nullibi peius habeāt q̄s in domo. **E**t que illic detractōnes bone deus. quales gonliardie. quanta in vitam hominū bene viuentiū et sobriorū derisio. qui risus lusus et gestū indecori vsq̄ ad scandalum vilissimoz mancipiorū vel mulercularū sibi ministrantiū. sciunt qui viderūt. **P**rima prouisio **C** Qua in te consulit industriosa. sedulitas vt fiat priō restrictio frugalitatis tante varietatis et multiplicitaris ferculorū sumptuosissimoz in eadē mensa vsq̄ ad nauseam et prodigam vastatiōem earum rerum ex quibus multi ventres pauperū pasci possent. **S**ileamus hic de egritudinibus inde nascentibus. de hebetudine mentis. de subuersione rationis. de occasione rapacitatis. de temporis quod preciosissimū est consumptione. **C**onsideret iniquitas illa qualis quantaq̄s est apud ecclesiasticos viuentes ex laboribus et oblationibus pauper. **Q**ui ita luxuriantur quasi gratis obuenerint sibi. quasi preterea ad nihil aliud nati fuerint. diligentē quoq̄ pascitur apud eos et carius aliquādo canes q̄s pauperes. **N**ec ista dicuntur lauder in prelat. s̄ psonis ecclesiasticis sordida tenacitas/honestati hospitalitatis cōtraria. sed assit frugalitas liberalis que non fm̄ inanem iactantiā aut opinionem prodigoz/ sed fm̄ consciētie virtutose iudicium mensuret. **U**trum vero pensata temporū modernoz qualitate/sit expedientius prelatos splendere in ornatus exterioribus. vltudere vitam pauperum christo et apostolis conformē in nuditate aut vilitate vestiū/ alio loco deductum est. **S**ecunda prouisio **C** Fiat amplius. honesta restrictio talis pompe in multitudine onerosa et incōposita tot seruitoz tot equoz et muloz/ consumētūz. opes sine mensura sine fructu **A**dde q̄ enutrit homines istos comatos et adulescentes lasciuos ociositas pessima doctrix. **N**am multa mala docuit ociositas

ait sapiens. cui pessime comites/ebrietas
 7 crapula coniungunt. Ad quid aliud/isti
 tunc student/nisi vel insidiari aliene pu-
 dicitie. prodigi sue. vel lusibus illecebra-
 libus occupari. Dinc illa adinuentio de-
 formissima habituū variorū. hinc iuramē-
 ta blasphemie 7 similia. hinc lusus taxil-
 lozum 7 similitū prohibiti. hinc omnia de-
 niq; tollentia morum honestatem. Sub-
 diti vero ceteri/quid faciunt/nisi quod vi-
 derint familiam sui pastoris facientē. imi-
 tantur certe 7 libenter. Aut qua fronte in-
 beret pastor crapulam 7 luxuriā a subdi-
 tis ejici/quasi assidue coram oculis 7 in pe-
 netrabilibus suis illa intruetur 7 gaudet ex-
 erceri. Proverbum est. Qualis rector ci-
 uitatis/tales et inhabitantes in ea. Et mo-
 bile mutatur semper cum principe vulg?
Tertia prouisio. **F**iat observatio ie-
 iuniorū ab ecclesia statutorū constantior
 apud diuites et potentes presertim eccle-
 siasticos. apud q̄s pro chdolor versa sunt
 iam velut in derisum. cum soli fere paupe-
 res atq; rustici ieiunent. quibus vix est
 panis cibarius relictus ad saturitatē suf-
 ficiens. **Q**uarta prouisio. **F**iat in-
 sitio diligens 7 cauta super peccatis enor-
 missimis qualia memozat apostolus in
 principio ad Romanos. quibus corru-
 pit heu omnis caro viam suam plusq; 30
 doma 7 gomorra. Et hoc sine differētia se-
 pus aut ordinis aut gradus aut generis/
 aut etatis aut religionis sacre aut matri-
 monialis vinculi. aut affinitatis spiritua-
 lis aut partū corporis honestarū. Credi-
 te fodientibus parietem per districtā in-
 quisitionem in foro penitentiali. qui ha-
 bentes obstetricandi scientiā: educūt co-
 lubrum tortuosum. 7 vident abominatō-
 nes pessimas que fiunt. **C**redite in quā qz
 prouidendū esset omnino cū effectu 7 di-
 scretōne/contra tantā familiaritatē in cu-
 bilibus et alibi. quā exercēt parētes vtri-
 q; cum vtraq; progenie 7 affines affinib?
 in adolescentia. senesq; cum iunioribus
 tam in religione q̄s in scholis 7 alibi. **D**u-
 bitauerim prozsus. si non deteriores mo-
 res trahunt aliquādo pueri 7 puelle hac
 occasione in parentū domicilijs 7 religio-
 num 7 scholarum cōubernijs/ q̄s facturi
 erant in prostibulis lenonū vel meretricū.
Et hec interim dicta sint de secūda p̄tō-
 ne principali. opib; dicta firmēt. fiat fiat

Tertia partitio **f**
 Tandem reliquū (principal.
 est pro cōplemento susceptre cō-
 monitiōis aliquid dicere. p ter-
 tia 7 vltima partitōne de pasce
 dis ouibus pabulo caritatiue subuentio-
 nis/dando animā quo ad vim cōcupisci-
 bilem pro eis. **E**t quidem nō inuenio
 pabulum caritatis et gratie melius effica-
 cius ve tradi posse gregi christi/q̄s per de-
 bitam collatōem sacramentoz. Illic q̄p-
 pe gratia confertur in suscipiente/virtute
 operis operati. hoc est vltra vel supra me-
 ritū suscipientis/in virtute meriti christi
 instituentis sacramentū/7 illud spiritua-
 li priuilegio ditantis vt inde opus priui-
 legiatum nomine. **C**ondecet preterea
 vt minister sacramentoz tunc maxime se
 disponat ad gratiā/dum eam suo ministe-
 rio studet apud subditas oues transfun-
 dere. Alioquin iuxta probabile sed formi-
 dabilem quorundā doctorū sententiā ip-
 se nouo se peccati laqueo stringit. **P**ro-
 posueram vero velut in antecedentibus.
 ita 7 hic reducere tertiā hanc partitōnem
 ad tres consideratōnes principales/ostē-
 sur⁹ in prima de pabulo salutaris gratie
 per sacramentū baptismi. confirmatiōis
 et eucharistie. **B**aptismus enim generat.
 confirmatō roborat: eucharistia comple-
 mētum prestat. **I**n secunda de pabulo sa-
 lutaris gratie per sacramentum peniten-
 tie quod lapsos reparat. mortuosq; viuifi-
 cat. **I**n tertio de pabulo salutaris gratie
 per reliquū triplee sacramentū scilz ordi-
 nis. matrimonij. et extreme vinctōis. **S**z
 preoccupauit idustriosa sedulitas breui-
 tatem diligens. 7 allegans sufficere si pro-
 uisiones idonee saltē alique vsq; ad dno/
 denarium numerētur. **P**rima prouisio
 Quāobrem dic inquit vt fiat primo dili-
 gens examinatio illozū qui ministraturi
 sunt sacramenta. ne forte sint ignorantes
 formā necessario requisitam in collatōne
 huius vel illius sacramenti. ac proinde ni-
 hil agant seu conferāt. **E**xpertū est crebro
 multos ex confessoribus p ignorantiam
 culpabilem forme sacramentalis/nō verā
 dare sacramentalem absolutōem. **S**ic ob-
 stetrices aut laici/baptizare quādoq; pu-
 tantes paruulos de quoz morte dubitāt
 non vere baptizant. quia forma debita et
BB 4

Verbo factus in concilio remensi

a christo instituta non vntur. Sic inuē
ti sunt quidā ex prelatiis nōnunq̄ errasse
in collatōne ordinū ex defectu / vel forme
vel materie vel intentionis debite / ita vt
suppleri vel de nouo fieri necesse fuerit ea
que prius acta credebātur. **Secūda p/**
uisio. **F**iat administratio sacramētorū
omniū sicut ap̄ls iubet de oibz / honeste. z
fm ordinē / nō in locis scurrilitatibus q̄
ad rem nō pertinēt. Errant hic fatui et fa
tue in baptismo paruulorū. in celebratōe
matrimoniorū cum vlulatiōe impudicis
et fedis irrisionibz. In auditiōe autē mis
sarum cū quanta irreuerētia et indecētia
videre quotidie est ad oculum. Nonne tā
gitur altare per laicos incōpositos. comi
tatos cantibus mingētibz ad pallas al
taris. Quid de viris ecclesiasticis tēpe mi
nisterij sui in ecclia z choro. quas ibi gar
rilitates nō videbis velut in foro mulier
cularum z rerū venaliū est. quas distractō
nes. quos risus. quos clamores. prohibē
te nemine ex superioribus. Naz et superiores
culpa par inuoluit. Quid demū de ritibz
impijs illozū quos deus om̄ipotens vel
corrigat vel male perdat qui nedū blasf
mias z insanias falsas exercere. immo de
fendere non verētur. etiā in ecclesijs nobi
lioribus. z hora missę. quas palliant sub
nomine fatioz aduersus quas alias con
scripsim. **Tertia prouisio.** **F**iat colla
tio cōfirmatiōis sacramēntalis frequentior
p̄ diocesim. quia z si non sit semp̄ necessi
tatis vt actualiter suscipiat. est tamē neces
sitas ne cōtemnat. **Quarta prouisio.**
Fiat auditio missarū totalis diligentē
a subditis / p̄sertim diebus dominicis z fe
stiuis. et in suis parochijs. Versat enī in
hoc principaliter p̄ceptū de obseruatōne
sabbati. nec excusatur omittēs a violatōe
cessante causa legitima. Prouideat hic ne
insistant mercaturis z opibus seruilibus
tpe illo. Itē de recedentibz statī post asp
sionē aque benedicte vel dñici corpis ele
uatōem. Quid insup de multitudine p̄ce
ptiua tot festoz. que vel nō obseruāt z ita
peccat / vel egestati subditoz. mechanico
rū nō sufficiēter cōsuli. vel pessime ocio
sitati / qua nesciūt rurales bene vti ianua
grandis apitur. Subintroeūt cōsequēter
magno agmine ebrietates. lites lusus im
probi / exp̄se sumptuosissime. choree ple
ne peccatis z insanis z carminibus blas

femis / immo et p̄ inquisitorē dānandis.
dissolutōnes quoq̄ luxuriose. z ad breue
verbū. subingredit malū om̄e. ita vt qd̄ p̄
honore dei pro animarū salute fuit sapiē
ter institutū / vertitur in contumeliā eius
et salutis detrimentū. **Quinta prouisio.**
Fiat in vnaquaq̄ diocesi diligens electō
confessorū idoneoz p̄ sacramēto saluber
rimo penitentie digne ministrādo. In B
principalissima z fere tota refidertilitas
pro pabulo gregis dominici. Nam per sa
cramētū hoc penitentie / reducunt oues
errātes. sanant egrotē. pascunt famelice p̄
ferti si cōfessor prob⁹ / si cōtinens. si doct⁹
atq̄ sollicitus affuerit. Nōq̄n si sollicitat
ad malū. vt si ad questū solū mendicat. si
negligēter ignorāterq̄ sup̄ confitentium
transgressionibz inq̄rat / si p̄ ebrietatē aut
iracundiā / sigillū inuiolandū quolibet ef
fegerit. aut si demū blandiēs obstinatis
neq̄ deserere peccata volentibz eos absol
uere tentauerit. **Deve simplicibz ouibus**
xpi a talibus sacerdotibus q̄ non iā mer
cenarij sed rapaces lupi vocādi sunt. q̄lō
gius abigendi. **Sexta prouisio.** **F**iat cō
fessio corā oculis omniū in patenti loco /
ne subintroeat lupo rapax in angulū sua
dens agere / que turpe est etiam cogitare.
Ne aliter agentibz z sub familiaritatē spe
cie in angulis vel camerulis res ignomi
nia plenas exercentibz easq̄ de iore sa
crilegio sub deuotiōis specie palliantibz
excusantibusq̄. **Septima prouisio**
Fiat reseruatō casuū seu peccatoz. mode
ratiōz. Prouidendū est saltē q̄ nullus ca
sus iudicet reseruat⁹ q̄ ad iuuenes mio
res quatuordecim annis. qz nec habet etas
illa p̄fectū vsum ratōnis nec facilliter resis
tit tentationibz suis vel malicijs alienis.
nec audet leuiter corā p̄sonis extraneis et
autenticis cōparere. quātōm in de pudē
dis z verendis cōfiteri. **Consulendum est**
insuper verecundie et fame mulierū ne ū n
suspitiōnem veniant maritorum vel par ē
tum. si crebro. si palam. si de longinquo /
ad penitentiarios mitterētur. Expedi
t nq̄ facilliter z cito relinquere potestate. m
sup occultis casibus / ipsis curatis z ordi
narijs. Non enī de publicis loq̄mur pec
catis. Relinquaetiam om̄ibus quos bo
na fide cōstiterit velle z scire proficere ani
mabus. nō ad questū vel subuersionem.
Tales quippe diligēter inq̄rendi essent /

inducendi et rogandi/immo conducendi quanto magis dum se vltro et gratis offerunt admittendi. Penitentia itaq; dicit Hieroni. secundam post naufragium tabulam quam amplificare et dilatare plus expedit quam vt nimia artatio sua/nequeat illos recipere qui alluci immo velut impelli debuerant. Quia super re extat quedam epistola longior ad pastozales dignitate. **O**cta/ua prouisio. **F**iat examinatio diligentior clericorum ad sacros ordines se offerentium. presertim in vita et moribus. de spe insuper continentiam quam vouet obseruandi. et vt latinam linguam competenter intelligant cum his que sacerdotale requirit officium. Alioquin consultius esset pauciores sed electiores constituere/que laicis passim per ouilia domini tales sine disciplina/sine eruditione/ sine continentia/nibila dissipatoribus lupis differentes. **H**ic de concubinarijs/ et de suscipiendo vel non suscipiendo sacramenta ab eis. de tolerando quoque scos vel abijciendo. de corripiendo insuper eos per superiores. non pro questu annuali eos cofouendo/ multa se offerrent tractanda/que alio loco disputatione sunt. **H**ic preterea/ de non ordinandis ante etatem legitimam dispensatione non habita/caute agendum est. quia peccant ordinans et ordinandus. nec datur executio/immo nec ordo quadoque. si platus tales per expressum ordinare non intendat. **E**st enim essentialis in collatione cuiusuis sacramenti/conferentis intentio. **N**ona prouisio. **F**iat matrimonialis coniunctio cum omni solennitate. et bannis. nec in domibus prophanis. sed in ecclesijs/ ne incidat illud improprium apostoli. **E**ccliam dei contemnit. **D**oneatur quoque diligenter per suos confessores/ vt infra limites maritalis licentie sese contineant. ne abutatur inhonestius et execrabilius seipsum quam meretricantes in prostibulis. **D**ecima prouisio. **F**iat collatio diligens extreme vnctionis. dum adhuc patiens sentitur compos mentis quatinus ammonitio salubris de salute propria. pia quoque ad hoc sacramentum deuotio/ sibi proficiat aliter quam si pressus egritudine/ animus nihil attenderet. **E**st quidem hoc sacramentum reiterabile. **E**st etiam necessitatis vt non contemnatur. quauis non vt continuo vel semper suscipiatur. **H**ic de egro

tantibus. specialiter in domibus hospitalium. deque sepeliendis eis cum pietate/ dum illic forte ignoti moriuntur esset attendendum. **U**ndecima prouisio. **F**iat frequentior utiliorque visitatio per totam diocesim vel prouinciam/ spargendo vbiq; bonum semen verbi dei. etiam si fieri commode potest/ presente prelato principali putiura volunt vt circumeat parochiam. **H**ic est cardo totius reformationis ecclesiastice. **H**ec virtus omnis huius aut similis concilij prouincialis. **Q**uoadmodum enim veteri proverbio dicitur. **O**culus domini impinguat equum. **S**ic presentis pastoris autoritas/nutrit et pascit gregem suum. **I**ta tamen si prouidus et copiosus in se et familia sua pastor fuerit et sagax non lupus. non latro rapax. **H**oc modo visitare nonne esset dare pondus autoritatis et honoris verbo dei. quod nunc per inertiam vel omissionem/ ne dicam vituperationem prelatorum versus est apud subditas oues in opprobrium quoddam et fabulam. **Q**uare quia videt populus solos mendicantes et pauperes/apud eos contemptibiles predicare verbum. nec adesse prelatos. vt vel sua illud honoraret peritiam. **V**isitando denique exerceret inquisitionis officium. perquirendo de doctis varijs et peregrinis clam vel palam seminatis. de sortilegijs. de superstitionibus. de blasphemijs et contumelijs. et grauiamibus plebis per exaceratos curiales/ vel alios/ de excommunicationibus quoque iustis vel iniustis et citationibus vel angarijs. **E**xerceretur proinde sacramentum confessionis fructuose et misericorditer. tam pro casibus reuerentibus quam pro quibusdam criminibus que parochiani celant quandoque proprijs curatis. et aliqui non sine iusta ratione. **C**oncernit et hic visitationis modus archidiaconos ne per ad quatuor et subuersioes quam ad pietatem et edificationem sua visitatio iudicet executi. **E**t ne sit velut carum abiges quidem mures a caseis. ipsos vero per deuoras. **H**oc preterea respicit celebratio annualis conciliorum prouincialium. quoniam secundum verba iuris. nihil pene sic mores disciplinatos ab ecclesia expellit/ quam negligentia sacerdotum. qui contemptis canonibus/ ad corrigendos ecclesiasticos mores/synodum facere negligunt. **D**einde ne quis diceret quod sufficientes contra omnem preuaricationem constitute sunt leges a prioribus/ subditur quod ea que

De visitatione

frequenti p̄uaricatōe iterant/frequēti sententia debēt condēnari. et velut repullulātia malis radicibus germia crebrius amputari. p̄sertim p̄visitatōem que est quedam applicatio legum ad opatōem ⁊ sua viuificatō. que aliter mortue sunt vel languescunt. **D**uodecima p̄uvisio. **F**iat ad extremū reductio pulcre pacis tam turpiter exulantis ad habitaculū totius ecclesie. et hoc p̄ imploratōem diuine misericordie. **P**er morū correctōez/ qui nos sua pueritate a nobis deo q̄ separāt. **P**er concilij generalis (si ita visum fuerit) celebratōem in quo generales p̄ xp̄ianitatem errores passim sparsi venirēt hoc generali remedio corrigendi. **P**ergebat hoc loco industriosa sedulitas/ velle plura/ particulariaq̄ sup̄ ip̄o scismate pestifero terminando differere vt de subtractōne. de neutralitate/ de beneficiōz ad ordinarios reuocatōne. sed modestia repressit dicens. hic neq̄ locum esse. neq̄ tempus. iam q̄z dādus est ait multiloquio tuo finis. **P**arui modestie/ et sub exhortatorio quodaz epilogo cōcludere taliter instituit. **B**onus pastor vt audiuit vestra deuotio preclarissima viri patres ⁊ fratres/ bonus pastor animā suam dat pro ouibz suis/ dicit xp̄s pastor ille qui fecit quod docuit. **H**ā cepit facere. post docere/ vt qui potens erat prius opere/ post sermone. **P**ri^o corā deo de hinc corā populo. **D**edit animā suā pro ouibus suis in p̄dicatōe in opatōe in sacramentoz p̄ mortē eius viuificatōe. **F**iat hoc similt̄ a vobis. **A**tendite prius vob/ de hinc vniuerso gregi. in q̄ posuit vos spiritus sanctus regere ecclesiaz dei/ quā adq̄siuit sanguine suo. **Q**uāobrez inueniat apud vnuquēq̄ vestrū conformit̄ ad p̄missam triplicitatē/ et sacrā euangeliij lectōnez triplex conditō. **V**ocet vnusq̄q̄ oues suas p̄prio noie ⁊ hoc predicatōe ⁊ familiari exhortatōe. **V**adat añ eas ⁊ hoc exēplari cōuersatōe ⁊ sollicita directōe. **D**escēdat ⁊ adiuuet eas ⁊ hoc in sacramentoz religiosa ministratōe. **S**ic associabit eū sedula turba/ canes latrantes i voce p̄dicatōis. **S**ic audient vocē eius oues. ⁊ sequēt̄. quia p̄cedet eas in gressibz opatōis. **S**ic demuz cognoscat singulas et noie attendēs diligēt vultū pecoris in sacramentoz p̄sertim p̄fessionis exhibitōe. **S**ic pascet eas tripliciter. **P**ascet verbo. **P**ascet exemplo.

Pascet subsidio. **E**t hoc p̄ seip̄m qd̄ vtiq̄ sanctius efficaci^o est/ vel p̄ idoneos visitatores substitutos. **A**dinuate deo/ et oīa p̄firmante/ q̄ est pastor bonus ⁊ de^o benedictus. **I**n secula seculorū amen. **F**init.

Incipit tractatus eiusdē Cancellarij parisiēsi. **D**e visitatōe prelatorū vel de cura curatorum.

Alaudē dei et edificatōem populi christiani / cōpilata est hec breuis ⁊ rudis cōpilatio/ tēpore quo celebrabat Remis p̄uouiciale cōcilium Anno dñi. **D**.cccc.viii. april collecta tā ex sermone illic habito q̄ ex sedulis dictis varijs plimoz. **E**t in p̄mis cū institutōes canonicē/ sint inefficaces ⁊ lāgvide/ nisi per pastore q̄ est lex viua/ demādetur effectui/ saluberrimū videt̄ p̄ reformatōe mox ⁊ subditoz emēdatōe/ q̄ pastor iuxta canonicas sanctōes visitet diligēt ⁊ crebro suū gregē/ aut p̄ ip̄m aut p̄ vicarios doctos/ hñtes plenariā ab eo p̄ratem/ in negocijs p̄serti sp̄ualibz ordinādis ⁊ expediēdis/ p̄cipue circa materiā penitētie. put eis visum fuerit expedire. ⁊ cū moderato stipēdio eis ordinādo p̄ platū. **Q**ua in re vident̄ attēdēda p̄ quadā generali re mēoratōe ea q̄ sequūt̄. cū additōe v̄l diminutōe fm̄ circumstātiāz occurrētū q̄litate. ⁊ cū appositōe remedioz fm̄ prudētiā visitat̄. **P**ri^o visitatur p̄lat^o aliquā parochiā p̄sonalr/ aduentū suū p̄nūciat per dies aliquot pri^o indicās p̄ scedulam vt si q̄s indigeat p̄silio vel remedio salubri p̄ facto p̄scie sue/ siue incōmutatōe vtorū/ siue in casibz refuatis siue in alijs q̄buscūq̄/ sit pat^o tali die. tali hora ⁊ tūc p̄fidet̄ aduēiat. **I**ndicat̄ p̄terea oibz parochianis cessatō ab oī ope/ vt i ecclesia p̄peant. **I**tē si visitator sit p̄lat^o/ indicet̄ eis vltra h̄ q̄ ad sacm̄ p̄firmatōis digne suscipiēdū se p̄parēt. ⁊ illō recipiat. **Q**ui si nō sit p̄lat^o/ indicet̄ adire eū q̄ primū p̄mode poterūt. **E**t ei sacm̄ salubre. nec p̄tēndū dum oportunitas se ingerit. **I**tē visitator in principio sui aduētus/ poterit ad pplm̄ i ecclesia p̄ sevel p̄ aliū facere p̄monitōez breuē/ p̄formit̄ ad illa q̄ p̄tinēt in tractatulis p̄positis. p̄ eruditōe simpliciu sacerdotū ⁊ populoz/ in materia p̄ceptoz ⁊ conscie. **I**tem visitator poterit prius si volue

vel postmodum / interrogare ab illo / vel de illo qui deseruit cure parochiali / si sit curatus / vel solum vicarius mercenarius conductus. **I**tem q̄lis est in habitu. in tonsura / in victu / in conuersatione / in eruditione. **I**tem q̄les redditus sunt in curis / et quod ministrant. **Q**uoniam ex defectu sufficientis provisionis illis qui altari deseruiunt / eueniunt mala multa. **I**tem de presbiteratus domo. ut vrensilibus et reparacionibus tam in ecclia q̄ alibi p̄ matricularios seu parochianos faciendū. **I**tem qualia habeat stipēdia vicarij ille qui deseruit / sicut tractū est. **E**t fiat sufficiens provisio p̄ principale. siue sit ille curatus. siue collegiū. iuxta canonicas sanctiones. **E**t sciatur quo privilegio gaudet curatus non residens. et si iuste. **I**tem si i parochia sit alia villa adiuncta p̄ succursu. propter quam oporteat eū celebrare duas missas quodog; in die. et qualr in illis se h3. **E**t si in prima missa capit ablutionem qd̄ fieri nō debz. qz soluit ieiuniū nature. **I**tem videat si ille sciat ea q̄ spectat ad officij curati et specialr in materia sacroz. vbi maius eēt piculū. ut sciat formā p̄ baptismo / pro eucharistia / p̄ absolutōe tam ab excoicatione q̄ a pctis / necnō p̄ matrimonio. et p̄ extrema vinctōe. et si nesciat doceat. **I**tem sciat ab eo qualr se habeat i casib; dubijs emergentib; q̄q; circa ministratiōez sacroz / ut circa celebratiōem missaz dū cadit aliquid in calicē. v̄l dū sanguis effluit. v̄l dū reperitur esse inū sine aq̄ in calice. vel in p̄ride vbi est hostia sacra. iueniunt p̄mes. **E**t si nesciat doceat. **I**tem circa baptismū dum puer est baptizat de obstetrice. q̄lr se habeat et doceat. **I**tem si obstetrices sciāt verā formā baptisandi in parochia sua et sup hoc poterūt obstetrices interrogari et doceri / q̄ hec forma est / spargēdo aquā sup p̄uez. **I**ohes vel cristina. ego te baptizo. **I**n nomine patris et filij. et s̄. **A**men. **I**tem qualiter se habeat erga infirmos visitados in articulo mortis. et si nesciat doceat. **I**tem si celebret semp ieiun. hoc ē q̄ nihil sumpsit p̄ mediā noctem eiusdē diei. quāq; post illā horā dormierit et ieiun. sit. qm̄ h nō debz. **I**tem si ondit hostiā populo an qz sit p̄secrata. qm̄ hoc fieri nunqz debz et abusus obtētus corrigat. **I**tem si vnqz celebrauerit suspēsus a iure vel ab hoīe / per excoicationem qz ab irregularitate inde p̄tra

eta solus papa et summi penitentiarij / tūc absoluit et p̄ hoc doceat. **I**tem si celebrauerit corā excoicatis causa timoris vel fauoris. vel qz nolebāt recedere. et iuxta rationem siue tenorē. det sibi consiliū. **I**tem si dixerit primā anteqz celebret. sicut d3 fieri. nisi in die natalis dñi. **E**t si p̄ pollutiones nocturnas aut diurnas / statim celebret sup illa re doceat quid agendū sit. nūc p̄pter reuerentiā sacramēti. nūc p̄pter officij sui necessitatē. **I**tem quō se habz in foro penitētie erga cōfiteutes sibi qualr interrogat de pctis. qualiter instruit. qualiter absoluit. qualiter remittit pro casibus refuatis. **E**t qui sunt casus reservati qualiter absoluit excoicatos vel p̄cipantes. qualiter iniūgit penitētiās. **E**t si absoluat eos qui nolūt habere p̄positū desistendi a pctis. ut rancore furto luxuria. Quib; locis et t̄pibus / audit cōfessiones. **S**i p̄ peccatis occultis / dat penitentiā publicā vel solennē / sicut faciūt stulti penitentiarij in principio q̄dragesime mulierculis et hoibus qui sepe nullā h̄nt culpā aut saltē nō publicā sup morte puuloz suoz. et doceatur diligēter de omnib; / verbo vel scripto. **I**tem si eccliam suā cū sacris ornamentis et sacro crismate et fontib; p̄ baptismo / teneat decēter et honeste et secure. **I**tem si altare suū sit integrū. si hostiam sacram mutat de mense in mēsem vel crebrius / vel super his sollicite moneat atq; doceatur. **I**tem sciscite caute secreteq; apd̄ parochianos de alijs morib; suis ut si sit p̄tinēs v̄l cōcubinari. si sollicitat ad malū mulieres p̄fitētes / si p̄ irā vel crapulā / frāgit sigillū cōfessionis signo vel verbo. si sit lusor ad tabillos vel aliter scandalosus populo. in tabernis in iuramentis horribilibus. et sic admoneatur ut emendetur vel eijciatur. **I**tem quos accipit adiutores in confessionibus audiendis circa pascha. **E**t si se fratres ingerunt eo tunc inuito / et si parochiani sui omnes seu sibi vel ordinarijs ab eo representatis licet ab alijs se dicant fuisse cōfessos. **I**tem si per negligentiaz suam aliqui sperant sine sacramentis vel pueri vel egroti. aut si mulieres h̄ntes pueros ex cōcubinato / admittit solenniter ad purificatiōez. qm̄ hoc nō debz. **I**tem qualr denūciant festa. qm̄ se fit excessus et laqueus apponitur si necit. **I**tem qualr facit absolutōem generalem.

R

D

De visitatione

in pascha. et si nescit doceatur et detur sibi forma. Item si habeat statura synodalia. et si sciat legere ea. et si publicat ea que debet et talibus populo nunciare. et in hoc debent esse prelati paucis contenti quo ad illa que concernunt temporalitatem ecclesie. sed magis de salute prouideat animarum. Item si sciat cantare et legere in missali diuine legis. et si denunciatur suis parochianis et qualiter. Item si habeat in scriptis tenorem generalium preceptorum. si sciat septem peccata mortalia. et videatur de doctrinali simplicitate. vel de tractatulis alijs ad hoc ordinatis. quoniam hec sunt magis necessaria et utilia quam sole constitutiones synodales ut dictum est.

Ceterum post inspectionem de moribus curati vel sui substituti poterit fieri inquisitio ab eodem vel ab alijs probis super conditionibus parochianorum et hoc caute in generali petendo qualia vicia magis regnant in parochia. et secundum hoc posset visitator sermo melius adaptari. Inquiratur ergo si in parochia sint plures excommunicati. in quibus casibus. ut visitans possit ad eorum absolutiorem procurandam melius procedere. Item si regnant ibi hereses. sortilegia et qualiter et si sint superstitiones in ligaturis scripturarum et breuius appensis. si blasphemie. si yfure. si false mercatores. si furti. si peccatum contra naturam. si adulteria et similia. quia secundum ista. poterit visitator predicatorem vel visitatorem suum. vel confessionem fructuosius adaptare. ut dictum est. Item si parochiani bene seruatur festa principalia. veniendo ad missam. et stando per totum. vel si recedunt sumpta aqua benedicta. vel post eleuationem corporis christi. Notetur hic de moderacione qualiter fieri possit in totis festis. siue per concilium generale. siue per prouincialia de consensu eiusdem concilii generalis. Et notetur de festo trinitatis solemnizando prout papa nouiter instituit. Item si soluatur decimas. de quibus et quibus. Si uenit omnes ad confessionem saltem in pascha ut tactum est. et si sciant pater noster et credo. et si dicunt illa. et si non compelluntur ad illa scienda et dicenda. Item si uentur ab officarijs prelati vel alterius qualiter. super his prouideat visitator. Item si testamentorum executores faciunt. moneantur et cogantur. Item si fuerint inter aliquos inimicitie capitales. et sic finiantur prout poterit fieri.

Item si sint lites motae inter eos et quibus causis et si possent ad concordiam summarie conuocari. ut tactum est iuxta hoc moneantur simpliciter. Item si ieiunia ecclesie obseruentur. vel si irridentur. Item si schole habentur in uenibus. Item qualiter instruuntur pueri in parochia et alia loca visitando siue sit in religione siue alibi. quia a pueris debet inchoari reformatio ecclesie. Et prohibeatur hic nimia familiaritas fratrum et sororum ad inuicem et cum parentibus. quia iacendo cum eis. aliquando suffocatur in corporibus. et deterius aliquando peruenit in moribus. prouideatur igitur quod sint schole ubi non sunt. Item si morientes in puerperio aperiantur. ut infans uisus recipiat et baptizetur quam hoc expedit. sed cum cautela. Item qualiter se habent parochiani in ecclesia reuerentem et ordinare et quere. et si non moneantur ipsi nec fiant ludii diabolici fatuorum. Item si fiant sermones apud eos et quomodo missi sunt. et quid dicunt super materia indulgentiarum si irrationabilia aut medacia essent. prouidendum. Item si laici et mulieres intrant chorum. et si ducunt choreas in locis sacris. et si illic celebrant conuiuia. et si induunt vestes sacras. et si sic corrigantur et prohibeantur. Item si irreuerenter se habeant dum baptizant sui pueri et dum sunt matrimonium. vel in alijs sacris. ridendo iocando garrulando et si fiunt nuptie. cum bannis et in ecclesia parochiali. Item si infirmi prius querant medicos aliarum quam corporum. et iuxta hoc quod fieri debet moneantur. Item si parochiani turbant. vel per canes vel per infantes clamantes. diuinum officium quod nequaquam ueniens est fieri. Item si diebus festiuis exercent a secularibus iusticiarijs. torture et questiones ad mortem et si impediunt ne profiteantur ante mortem. quod omnia fieri non debent. Item si quod loquuntur irreuerenter de prelati et dominis et alijs scandalum procurantes non correccionem. Si querunt extremam unctionem in infirmitate. Si abortiuos et excoicatos sepeliunt in cimiterio. Si exercent mercaturas in festis et locis sacris. et si exercent tunc opera fuilia. Et si in ecclesia sint arce siue necessitate gurgaz. et secundum hoc doceantur quid agendum est. Item si parochiani excedunt in crapula et ludis prohibitis. et sibi specialiter in nocte natalis domini et alijs uigilijs sacris. et super his doceantur. Amplius si sint alicubi iudei. videatur quod non seducant christianos. nec signis careant distinctis. et si uelint conuerti. non omnino spolientur suis rebus.

Amplius si in parochia sint domus religioſoz & hoſpitalia. fiat inquiſitio ſm ſtatutis eorundē. & qualiter ſeruant vota ſua. ſpecialiter cōtinentie & paup̄tatis ſine appropriatione. quomodo curāt de paup̄ibz & ſpecialiter in ſp̄ialibus. et ſi anteq̄s recipiant infirmi/ conſiteantur. quēadmodū ſit in domo dei pariſius. Item ſi illic ſint monachi compatres. Si obligant eccleſias ſuas. et ſi ſic/ prohibeantur.

Rarus applicet ſe viſitator per ſe v̄l ſuos comites ad audiēdū confeſſiones diligenter et moroſe/ tam magnorū q̄s parviorū/ modis idoneis. et ſm inſtructōes alibi memoratas. p̄ſertim q̄ ad peccata carnis/ q̄ difficili⁹ extrahūt. nam in hoc ſtabit fructus p̄cipaliſſim⁹ reformatōnis. Item ſi ille q̄ deſeruit cure reſtus fuerit idoneus deſ ſibi bona p̄tās ſup caſibz occultis reſervatis. & p̄ſertim q̄ ſunt repetita. & erga iuvenes & feminas.

Item ſi nō reperiat eſſe talis/ inſtituat in p̄ximiori loco vnus idone⁹ ſecularis/ vel religioſus/ tanq̄s penitentiari⁹/ ad quem poſſent remitti parochiani ſup talibz caſibus reſervatis & ſup habendo cōſilio i talibus dubijs cōſciētie. Item de p̄bata appoſitōe remediorū p̄ viſitantē expedit vt habeat & haberi faciat/ tractatōs breues. p̄ parochias in vulgari de examinatōe cōſcientie. & de caſibus reſervatis ad hos v̄l ad illos. cū ſtatutis ſinodalibz abbreviatis. p̄ cognoscendo q̄ ſunt forme p̄ſciſe ſac̄roz. necnō de p̄ceptis dei. atq̄ ſimilibus. Item pro tractādo certū & fructuoſum modū reſuandi p̄ctā. videt̄ p̄mo q̄ nullus caſus debz reputari reſervat⁹ ap̄d p̄ueros & puellas iuniores. xiiij. annis p̄pter cauſas i quadā quondā epiſtola notatas que incipit. Pontificali dignitari.

Item modus traditus in ſinodalibz dñi epi Lameracen. videt̄ idone⁹ paucis additis aut remotis. p̄mo loq̄t̄ epi ſic dicēs. Reſuam⁹ nobis maiora peccata. videlicz p̄ctā cōtra naturā in viris vltra. x. ānos. homicidia. incendia. ſimonias. hereses. apoſtaſias ſacrilegiū vltra q̄draginta ſolidos. inceſtus cū patre matre filio. filia. ſoroze. fratre. & cū religioſis mulieribz ac p̄feſſis. iniectōes violentas manuū in parentes ex deliberatōe factas. ſortilegia in ſacramētis. videlicz in euchariftia & chriſmate. oppreſſiones paruuloz. voluntarias &

procuratas. negligētias parentū in igne. vel aqua natos p̄dentū/ piuria ſolemnia et fidei fractiōes ſolennes in terra noſtra. votoz ſolemnū tranſgreſſiōes. maleficia impediētia coitū cōiugatoz. p̄curatiōes ſterilitatū vel abortiuoz/ p̄p̄inatōes veneni. magnas blaſſemias deo factas. caſus eoz q̄ falſificāt lrās curie noſtre. vel abutunt̄ eiſdem. oēs excoicatiōes/ tā a nobis q̄ a canone latas. exceptis inferi⁹ noiatis et ex̄p̄ſſis. & oīa alia peccata/ iſtis grauioſa.

Cauſas penitentiaz p̄ decanatus cōmiſſi. cōmittim⁹ penitentiarijs noſtris generalibus p̄ decanatus deputatis. Peccata p̄tra naturā in om̄i etate a mulieribus p̄petrata. & a viris infra. xx. annū pollutiōnes manuū in om̄i etate. piuria & fidei fractiōes que nō fuerūt fracte in curia noſtra votoz nō ſolemnū tranſgreſſiōes. iniectōnes manuū in parentes vbi nō fuit leſio grauis vel deliberatio. ſortilegia que nō ſunt de euchariftia vel chriſmate. iniectōnes manuū paruulorū in clericos vſq̄ ad. xx. annū oppreſſiones puuloz nō voluntarias ſed caſuales. clandestinas nuptias. inceſtus. exceptis patre. matre. filio. filia. fratre. ſoroze. om̄ia adulteria/ hoc ſaluo/ q̄ ſi clādeſtine nuptie inceſtus adulteria p̄ duos teſtes aut plures qui his interfuerint/ aut alias p̄ cōem famā vel infamiā p̄bati poſſint/ prius ſuper his eccleſie v̄l noſtrā iurisdicōnem exercentibus ſatiſſaciant.

Iniectōnes manuū in clericum vel ſacerdotem. vbi nō eſt enormis leſio que tamen ſi probari poſſit (vt predictū eſt) prius eccleſie et leſo ſatiſſaciat. Sacrilegia vſq̄ ad. xl. ſolidos. ita tamen q̄ debita ſit reſtitutio eccleſie de eiſdem. Om̄ia peccata in quibus curati habent poteſtatem.

Item reſtitutiōes incerte conuertende ad pios vſus. Cauſas qui p̄ſbiteris parochianis curatis et eozum vices gerentes/ committūtur Inordinatus concubitus cum mulieribus. mollicies & peccata contra naturam in etate puerili/ in viris vſq̄ ad. ix. annum adulteria ex parte viri p̄ouenientia/ damnificationes et furta/ dummodo fiat reſtitutio eccleſie/ iniectio leuis manuū in parentes/ ſacrilegia in rebus minimis et cōmunibus/ vbi non eſt horroz et turpitudō/ periuria p̄iuata in quibus nullus dānificatur. ſup̄rū virgīnū abortus nō procurati ſed caſuales

De visitatione prelatorū

De casib⁹ nobis aut penitentiarijs nostris reservatis/curatis et eorū vices gerētib⁹/excepto mortis articulo aut alia manifesta necessitate/absolvere omnē interdiciamus potestatem. **S**acerdotes vero/confessiones mulierū cum quibus peccaverūt aut fautorū et mediatorū nō audiunt. donec saltem de peccatis inter eos/alij⁹ confessi fuerint competenter. et cessaverit infamia/si qua fuerit propter hoc contra eos. s; mittant eos ad honestos et idoneos confesores. **A**c ibidē notet q; hic expedire vult in consilijs provincialib⁹ esset maior auctoritas collata a papa/circa ordinē casuū reservatorū/et irregularitatis/vt salubri⁹ pvideret.

S **P**ro si talis visitatio de qua loq; mur nō fiat p parochias/videtur tamē ista diligentē esse interroganda sigillatim a quolibet curato et vicario eius/fm statū suū. et hoc dū venit ad sinodū episcopi et aliorū. et hoc vel publice vel ad partē. vulgari lingua vel latina. put expedienti⁹ vel utilius esse videbit ad laudem scientiū et nescientiū verecundiā ac doctrinam. **I**tem fieret talis examinatio de omnib⁹ q; ad regimē curarū/piusq; eis littere concederent. **I**tem dñi plati et alij habentes iurisdictiones poterint facere speciales instructiones pro inquisitione faciēda sup abusi⁹ q; dicunt fieri in curijs suis. vt sciant et pvideant. tāq; incipientes reformatōes a seip⁹ et a domo sua. **I**tem notet hic de iuramentis officiariorū reqrendis et seruādis quoniā ordinatū est q; multa facto iurēt. s; ferē nihil obseruāt. **I**tem de iuramento exacto ab illis q; questionantur. vel p impossibilitates a mercatorib⁹. q; tñ iuramento non stat. cū finis ois controuersie sit iuramentū fm aplm. **N**ā p ista gradis laque⁹ ad pueria etiā publica et solēnia pcurat. **I**tem de testamētis expediēdis sine tali sumpta et tactu in puidiciū graue aiaz q; torquetur in purgatorio. **I**tem de excoīcatōib⁹ tā frequēter et leuiter fulminatis a iure et iudice. **I**tem si absoluat iudicialr ab excoīcatōe. **I**tem si itez sacramentalr. q; sic oportz fieri. vt sup his fiat declaratio p hoc sacz conciliū. iuxta institutōes olim et nouit p venerabile vniuersitatē parisiē. cōpositas. **E**t licz sentētia excoīcatōis nō ligat vt excoīcat⁹ vitet nisi sit iudicialr pnuiciat⁹ cē talis. **S**ilr q; irregularitas nō incurrat p excoīcatōe. nisi sit declarata p iudicē. et ita

de silibus q; multos tollerēt laq;os aiaz et inde melior ordo ierarchie ciuil' seruaret.

Item de pmozorib⁹ q; dū faciūt excoīcatōes iniustissimas nihil soluit de expēsis/ nec puniunt. sed reportant salaria sua ab innocentib⁹ absolutis diffamatis et exceptis.

Item de applicatōe p emendis ratorū in pios vsus et publicos. q; aliter est scandalū contra platos in pplis. **I**tem ad curiā dū notā vel spēm simonie i oib⁹ vbi dant pecunie ad ministrandū spūalia sic sunt ordines. sepulture. baptism⁹ misse etc. **E**xpediēs videt et cōformit ad iura. aut q; nihil recipet. aut cū moderatōne maior. aut q; pus darēt spūalia q; aliqd exiget vel recipet spale. s; postmodū q; erent conueta. que si renuerent cōtumacit' solui/ fieret tunc honesti⁹ actio contra tales. **I**tem hoc esset interpretandū si iura olim tradita cōtra dantes aliqd in omni re spūali/ et in introitu religionis/ sint in sua seueritate seruāda. sicut apparet q; nō. alioquin feretorus ecclesiasticorū certus in damnatōis statu esset. fiat igit' declaratō. **I**tem in ministratōe ordinū fiat diligentior inq;sitō et obseruatio etatū instituta p canones. et hoc p religiosos sicut p alios. **I**tem idem si sint priuilegiati. quia hic est laque⁹ formidabilis p prelatos et pro talib⁹ ordinat⁹ ppter suspensionē et alias penas iuris vt ppter defectum plati in intēntōe. quia pdicunt publice/ q; intendūt tales ordinare. vt subdiacon⁹ in. xxiiij. diaconus in. xx. sacerdos in. xxv. anno nedum propter scientiā sed etiam propter mores. **I**tem q; nō promoueant sine certo et stabili titulo bñficij vel patrimoniij sine fraude. **I**tem sciant cōperent loqui latinū et intelligere. **E**t pvideat q; non sint vt sacerdotes in scandalū. et hoc pferet ponere modū tot missis quas habere volunt in domibus suis cōmuniter homines parui status. **I**tem denunciēt recipientib⁹ sacros ordines q; faciunt vōtum castitatis solennē ne putent se liberos ad fornicādum sicut fatui quidam putāt. **I**tem cōtra predones et veratores terrarum ecclesie videt procedendum p viam publice et pie predicatio nis ad dominos. insinuando grauamia particulariter. et ostendendo pericula suarum animarū nisi pvideret. et nō dando onera denunciādo curatis aut suis vicarijs. quia nec audent nec possunt exequi

Item querat executio constitutionis qua papa fecerat pro theologis. immoverius pro ecclesijs. vt scz in qualibet ecclesia cathedrali et collegiata notabiliter/ sit vna prebenda effecta in pperuu pro vno theologo qui legere docere et predicare sit astrictus. Similiter prouidendum esset abbatibus et monasterijs qd non carerent viris doctis et bonis etiam a puero/ meditari in lege domini die ac nocte quia in tali quidē de diuinis intelligeret aut saperet. **I**tem reformetur honestas in diuino officio et seruitio/ contra ludos fatuoz/ contumeliosos deo et ecclesie. et per excommunicationem et priuationem distributionū vel incarcerationē. **I**tem contra garrulatos in decoras in choro tpe seruitij et fiant noue constitutiones aut iam edite cōseruent. **I**tem deberet fieri specialis inq̄sitiō vt visitatō pro mendicantibus tam in facto sermonū confessionū q̄ aliorū. et specialiter q̄ euent cōsortia feminaz in camerulis. et de tractationē in sermonibus. et fabulas inutilis. et assertiones temerarias/ diffinitionē do aliquid generaliter esse peccatū mortale vel non esse. **E**t querat. qualiter in pmissis se ingerūt. et si cōtra decretalem omnis vniūsq̄ serus. **I**tem querat de quibus peccatis remittūt ad penitentiarios. qz dicit qd aliqui absoluūt ab omnibus. **I**tem si ministrant sacramenta phibita/ cōtra phibitionē iuris. si predicāt contra prelatos et sepulcras et decimas. si admittunt excommunicatos a iudicibus/ ad sua cōsortia in diuino officio seu seruitio et ceteros. sicut fertur ab aliquibus esse. **I**tem pro prioratibus desolatis/ vbi non sunt nisi vnus vel duo religiosi sepe in scandalū sui et aliorū. esset prouidendū/ quia dū redeūt ad claustra/ turbant alios nec proficiūt. **I**tem de obseruatione benedictine/ pro monachis nigris et alijs videant illa que necessaria sunt/ declarent. **I**tem videat de modo conferēdi bene et libere beneficia in casu reductionis beneficiorū ad ordinarios et de relijs cōsequētib. **I**tem prouidendū est in excessibus visitatū plus sepe ad q̄stū et pompā et destructionem q̄s edificationē. et ordinent circa moderata. **I**tem videatur de modo habendi certā contributionem pro tota prouincia/ ad defendendū et prosequēdum ea que fuerūt ordinata. **E**t q̄ ipsa viriliter et prudenter exequātur/ vsq̄ ad ali

ud prouinciale conciliū et de triennio ad triennū fieri debet et pena apposita vel ordinetur alia/ conseruet et declaretur. **S**imiliter qui debent cōparere et qualiter. **I**tem si expediat tres vel quatuor prouincias quandoq̄ cōuenire. **I**tem si ordinetur cōformiter ad decretalem aliq̄ qui habeant inquirere reformanda per quilibet diocesi. et referre auisamenta prouisionū decētū/ in seq̄nti concilio. **I**tem fiat in qualibz diocesi monitio similis illi quā eps fecit parisiens. contra loquētes sub specie ioci cōtra fidē et sacramēta. vt scz audientes/ denūcient tales ep̄o loci vel officiali vel suo curato/ infra octo dies aut q̄s prior modo pot fieri. **E**t hic essent grauit cantilene erronee et lubricet contra honorē matrimonialis sacramēti cōposite/ prudēter fm locoz et temporū et mox q̄litates. **H**ec in q̄s plus in modū cuiusdā mētorialis q̄doctrine subtilis notata sint. det autē in exequēdis sp̄s sui robur deus q̄ est benedictus in secula. Amen. **F**init

Berno eiusdem in

dominica. xix. post pentecosten de quatuor domib. **E**t potest dici in dedicatōe ecclesie

Uade in domū tuā. **O**riginaliter Bath. ix. et Bar. ij. et recitatur in euāgelio dñice currentis. **E**t si hec xpi vox ad me traduci pot̄ q̄si me iubeat in domū regredi et increpans dicat. q̄re tu enarras iusticias meas et assumis testamentū meū pro os tuū. **A**ttamē qz sic op̄ est mouēdi audacia/ p̄stat palyticus hodie a peccatis simul et morbo curat in illa quā ingressus fuerat xps domo. **S**ic agā. eo modo in domū vbi xps grabato proprie fragilitatis instrat plena fide deuoluat. q̄tin morbi dā ipse palyticus meo mēris eiciat. **E**t q̄ illa est xpi domus reuerendi p̄tes. **D**omus haud dubie de q̄ in hymno canit **D**omus pudici pectoris templū rep̄te fit dei **D**omus insup quā p̄ asilo et tutissimo oim criminosoꝝ refugio xps in celo lōge p̄clario re quā olim romul⁹ in latino p̄stituit **D**e asilo romuli florius in epitomate libro primo **H**ec domus est ad quā te iubere **I**esu p̄go/ in qua sanari custodiri q̄s cōfido/ ac p̄ inde verbū tuū te consentiente grati⁹ eloqui/ ad quam cum gabriele nos omnes accedamus precor dicentes. **A**ue **M**aria

Sermo factus dominica

Vade in domū tuā. Apud indoctos/verba domini ac saluatoris nostri Jesu/bumilia quidē aridaq; vident. Qui si autoris sapientiam perpenderent (Ipse enim est in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi Colof. ij.) intelligerēt profecto ea verba multa sententiarū maiestate plena esse. multa insuper sensuum varietate secunda. Nihil in eis ociosum reponi puranduz est. nihil quod nō fidē edificet. mores cōponat. spem erigat. caritatem corroboret. et ad beate felicitatis desiderii accendat. Tot quippe sensus/verbi auctor intendebat (fm guilhel. parisiens in de fide et legib⁹) quot ex eo elici vel quomodolibet inspicī veritates possunt quemadmodū deus tot in re creata bonitates quot ex ea perueniūt bonitates preintendit. Qua in re perspicuū est sacram scripturā. pro immensa capacitate sui domū et omni parte amplissimā existere. in qua fabricatrix sapientia/mēsā posuit copiosissima ciborū omniū suauitate refertam. Sapientie nono. Ceterū veluti speculū cōcauū quatuor facies et reflexione varia radiorū visualium ostendit/nō aliter inspector solers verbi diuini. quatuor saltē veritates fm quadruplicē expositionis modum poterit intueri. **Q**uōd vt manifestius fiat et ad collocandū nostre collatōnis fundamēta ordinēq; in dicendis obseruandū/ad thēma nostrū cōuertatur intuitus. **V**ade inquit in domū tuam. Potest certe domus ista/ad materialē hominis inhabitatōez referri iuxta sensum litteralē. quomodo sumptū est in locis scripturarū innumeris. nominati Luce. ij. vbi christus ad zacheū dicit In domo tua oportet me manere. **P**otest secundo per domū ecclesia militans intelligi iuxta sensum allegoricū. prime ad Thimoth. ij. Scias quomodo oportet te in domo dñi cōuersari. Et. ij. ad Thimo. ij. In magna domo nō solum sunt vasa aurea loquitur de prosperitate hominū in ecclesia. **P**otest subinde domus ista/hūānam significare conscientia. iuxta moralem intellectū Debreozū. iij. Filius in domo sua est. que dom⁹ sumus nos. de qua per psal. Ambulabā in innocētia cordis mei in medio domus mee. **R**ursum q̄rto. p domū hanc/ celestis accipit paradisus/fm sensum anagogicū Job. xiiij. in-

quit eps In domo patris mei mansiones multe sunt. Et in psal. Beati qui habitāt in domo tua dñe. **Q**uis igitur phibet. R. p. his animaduersis/arbitrari saluatore rem nostrū Jesum christū quadruplicem ad minus in preassumptis verbis dedisse monitionē quasi dixisset.

In domū tuā que ē material' structura iuxta p̄mū.

In domū tuam q̄ est militans ecclesia.

Vade In domū tuam que est propria conscientia.

Postremo in domū tuam que est felicitas et gloria

Dū hec iacta sunt fundamenta ait **L**actantius ex verbis Tullij/quibus supedificare volens/quatuor cōponā oratōes moderaturus vtriusq; q̄ad potero stilum prius magnopere p̄cauens ac studens ne fmo frivolis illiberalisq; difformet ac sordet. dehinc elaborās vt talis sit qui intelligatur sed ab intelligentibus tum verbaq; latina sciētibus. **P**rima autē oratio nostra erit fm historiā miraculi christi p̄mendatiua. **S**ecunda erit fm allegoriā ad ecclesie gubernatōnem hortatiua. **T**ertia erit fm moralitatē/ad conscientie habitudinē inductiua. **Q**uarta vero erit fm anagogiam ad felicem beatitudinē inductiua. **E**t has duas vltimas p̄ collatōne reseruatase esse volo.

Primā que aliquātulū speculatio nis habet aggredior referre. **D**agnū est patres incliti/magnū et ad erigendū sursum animos p̄cipuū/hodier ni euangelij miraculū. qz et piā fidelū corroboret credulitatē. et execrabile incredulorū p̄tra deitātē xpi blaffemiā radicitus exterminat. **Q**uōd vt pateat/historie veritas summā ad memoriā reuocet. **E**rat in capharnaū vir quidā/cui⁹ membra paly sis adeo dissoluerat/vt nec se ferre nec vlla cōpage subsistere posset. sed emortua et q̄si coherencia in seipsa collabebantur. **H**ec enī a corde vitalis calor p̄ meatus fibrarū diffundebat in art⁹. quippe emarcuerat aut ex frigore constringente. aut humore supfluo opilante. siue in eis viuaces nervos corrugauerat calor nimius/siue vulnus inciderat. **H**unc egorantē grabato puolutū/hoies quatuor/p̄ tecta domus/ ante christi pedes demittūt. **V**ira Jesu

benignitas. mox nanq; suam deferentiū
q; fidem intuitus cum a pctis tanq; egri-
tudinis radice primitus absoluit. **Dein-**
de agnita inculpataq; blasphemoz iudeo-
rum cogitatione/sanitati eū restituit. **Vi-**
gorem insup. domū vsq; p gendi/grabarū
q; ferendi cumulauit. **Tolle inq; grabarū**
tuū z vade in domū tuā. ¶ **Nō** hec huma-
nis opibus/nō arte magica pueniūt/ ait
monicus rapax ad enea eneyd. xij. maior
ait deus. **Non** adhibet est herbarū succus.
nō pegrinorū vis lapidū. sed solo iuben-
tis sono/repente exiliūt nerui. nutāt vne
medullis sanguineq; introsus imbibit
calefcūt ossa rubet cutis. z inertia lan-
guidaq; olim mēbra pprijs exultant officijs
restitui. **An** grande stupendūq; miracu-
lum. **An** preclarissima humanitatis xpī
dignitas que tanto in ope diuinitati sub-
seruiuit/vera enī pbabilitate dici p̄r (quā
uis orariū dñs Durādus opinet. iij. sen-
di. it) q; in omīb; xpī miraculis/sua hūa-
nitas propter ipsi ad verbū ypostaticam
vnionē/tanq; causa scda principalissima
cōcauit. z in hoc eminēs est quedā ipius
(vt ita loquar) omnipotentia z p̄rogatiua
singularis sup ceteros homines sanctos p
quos nūmodo merito sine corū causa
li p̄curfu/mirabilia patrata sunt. **Exur-**
ge nunc quisq; ades/ tolle grabarū pprie
fragilitatis. z vade pedib; mentis i domū
hanc in q; audis tam gloriofum opus fie-
ri. **Circūgyra** ratiōis oculos/vt luce fidei
collustrent. atq; effectu puro considera/ q;
niam hic tripliciter opata est xpī diuinitas
In pctōz relatarōe **In** cogitationū agni-
tione. **In** subita palitici curatōe. **Nec** nē
pe opa diuinitatis esse ppria/ hieronim^o i
omelijs testis est z ex scripturis colligitur
De pctōz dimissioe **Isaie. xliij.** **Ego** dñs
qui deleo iniq;itates **De** noticia cogitatio-
nū. ij. **Paral. vi.** **Tu** solus nosti corda fi-
lioz hoīm. **De** miraculoz opatōe in ps.
Facit mirabilia magna solus. **Op** in de
secretis secretoz **Aristo.** nō siluit **Opator**
inq; miraculoz vnus z sol^o est deus **Tria**
insup psonis diuinis appropriata/hoc i
actu cōspicim^o. **Nō** ergo opificis xpī dif-
fireamur diuinitatē. **Alemētie** spūs sancti
index est criminū absolutō **Sapie** filij in-
spēctio secretoz. potētie patris morbi de-
pulsio tā subita equidē z plenaria vt pali-
tico iuberet xps. **Tolle. zc.** ¶ **S; ecce in**

domū istam ybi xps opat/veluti quondā
in domū **Loth.** irruit pfida incredulozū
diuinitatē xpo eripientiū turba q; incōdi-
to murmure obstrepens dat sine mēte so-
nū vt **Saro** ait. acclamās fragilia hec eē
immo nulla ad diuinitatis in xpo attesta-
tionē argumenta. **Qualiter** inquit pro-
bat xpī diuinitatē/ peccatoz relatario cū
mo saycus sacerdos pur^o indubie homo/
id habuisse legat officii **Leuiti. iij.** **Et**
respōderis eū nō abstulisse peccata auto-
ritatine vt xps. s; q; duntaxat ad pctōris
cū deo reconciliatōem p ipm sacrificij z p
cum fiebat oblatio. **Non** euadis inq; he-
reticus/objicio nanq; tibi ps biterū noue
legis/ q; autoritatio verbo instar xpī vti-
tur dicens **Ego** te absoluo zc. qd plus au-
toritatis arguere videt q; dicere. dimittūt
tibi pctā tua. **Hanc** calūniā de medio tol-
lit trimēbris de ptate distinctio q; sup. iij
sententiaz dist. ij. cōiter notata est sto. ar-
guit **Sonauen.** **Est** itaq; in relatarōis cri-
minib; potestas autoritatis. potestas ex-
cellentie. z ptas nuda ministerialis **Pote-**
statē autoritatis dicim^o que sic summa est
vt nulli alteri in sua actioe innitāt. z illaz
soli^o dei propriā esse cōstat **Ptas** excellen-
tie quāuis ab altero fluat atq; deriuat. hec
tamē est cū prerogatiua/ quā ministerial^o
ptas nō obtinet. **Et** que sine sacrificio si-
ne sacramēto/ sine forma verborū determi-
nata/crimina diluit. z ministeriale ordi-
nat tribuitq; ptatem. **Cōcedit** igit sacer-
dotibus ministeriū peccata dimittendi.
nec tamen diuinitas eis ascribat **In** xpo
autem duas alias insuisse ptates autori-
tatis scz z excellentie si cōvincim^o/ eundē
concludim^o deū esse. quia nemini qui de^o
non esset collate sunt/ nec vt cōmunicarē
tur cōgruebat. **Cōvincim^o** autē **Vides** ei
qm peccata palitici/ absq; confessioe siue
sacrificio orōe sacramento ve deleuit/ me-
rito humanitatis z diuinitatis iperio **Iu-**
uat nostrā hanc assertōez/ palitici fides
ob quam in aīa pariter z corpore sanatus
est. **Credidit** itaq; filiū hoīs illa pedituz
esse potentia quā sibi inesse iudaica impi-
etas detrectabat **Illa** autē que alia erat q;
autoritatio/ excellensq; potestas pro cu-
ius attestatōe miraculū patens subinde
monstratuz est. vt sciatis inquit **Iesus** qz
filius hominis potestatē habz in terra di-
mittendi peccata. **Tunc** ait palitico.

Sermo in dominica

Surge et tolle grabatū tuum: etc. Ac si eū dicere iudeis estimares. Per hanc quā foris intuemini curatōem. interiorē negare nō potestis. nec arguere me mēdaciū in re occulta quādo palā miraculose verba cōfirmo. **I**nsurgit rursū scdo hereticus clamor. et impugnare cessareq; nitit̄ alterū diuinitatis in xpo asseuerāde argumētum. de cogitationū cognitōe. Nam et pphete inquit. quibus nlla diuinitas tribuitur nō mō secreta aliq; cordiū penetrati sunt. quin etiā plūma ab hoibus nōduz cogitata p̄dixerūt. Quid rñdebimus. p. r. plane fatebimur et pphetas occulta multa p̄uidisse. cuius cam̄ inuestigātes. **A**rest. Quicēna pluresq; p̄hoz. eos esse dixerūt hoies purissimi intellectus. quē nec ceca viciozū caligo obnubilaret. nec tumultu. antiū curaz strepitus a tranq̄lla sede contemplatōis abduceret. et p̄inde anima ipsorū. vice speculi tersissimi politissimi in omni parte cōformis fingeat diuine illustratōis radiū suscipiēs abditas p̄gnosces. Veruntā tractatorib; catholicis rectior verior q; prophetaz ratio assignatur. miraculosa sancti spūs inspiratio. quā q̄ ea que dicūt. vehementes sunt ad p̄phetandū dispositōnes. Quid igit. qualr in christo potius q̄ in p̄phetis diuinitatē p̄bat cogitatōnū agnitio. p̄zosus optime. Quia si p̄pheta eēt (vt hoc et alia eē plūma indicāt et machomet. ipse cōcessit) Si talis insup qui diuine illustratōis princeps esse mereret. erat absq; dubitatōe bonus iustus verazq; se autē deū esse asseruit. cui p̄ consequēs est credendū. Alioq̄n nō bonum sed blasphemū confiteri necesse est. qd̄ impiū credere. om̄is eius vita. oisq; doctrina diuinis oraculoz et miraculozum vallata testimonij; patefecit. Quā de re. **Thomas bragō. in summa. li. i. pte. xxxij. p̄mi corollarij p̄mi capituli. copiose disseruit.** **S**ed ecce tertio adhuc indignatori fremitu cōclamat increduloz multitudo. asserens p̄clarioza tū admiratōne tum dignitate miracula. alijs in domib; per homines puros effecta q̄ hic p̄ xpm. quoz si nullus est deus p̄ hoc indubitanter necet simili xps. **E**vt de grandi hystoriarū aceruo pauca colligā. obijcit nobis iudeus **Helizeū** qui filiū sunamitis defūctum sua in domo viuificauit. **iiij. Regū. iij. Et q̄ amplius obstupescet. sol. oisū**

suoz contact. in cadauer humanū aiām simul et vitā pfudit **ibidē. xij. Opponit nobis arrianoz secta. suscitata in cenaculo tabitā p̄. Petz. Actū. ix. Et aliū in porticu templi curatū. Act. iij. Nec miref hec xpian. cū pollicite sit xps dicēs. Qui credit in me opera que ego facio faciet et maiora horū faciet. **Joh. xij. Et si q̄s dixerit vt dñs Armachan. de. q. ar. li. ij. et ca. vltio. Et sicut Nicola. de lyra ponit vbi supra q̄ Petrus aut alter. non ideo deus p̄ hec miracula cōuincit. quia nō propria et imperatiua virtute vt xps. sed inuocādo orādoq; pegit. id facile reuellit. Umbzā nāq; petri et helizei ossa. et sudaria pauli. n̄ oras. se. certum est. vmbzā tamē petri et sudaria pauli etiā absentis. certū est opē salutiferā p̄stititit langūctib; Actū. ix. et vt dicitū est. Helizei ossa. vitā sepulcro cadaueri refuderūt. Nunqd̄ insup orauit xps miracula faciens fleuit in seipso turbatus est. **Joh. xi. Sciebā inquit pater q̄ semp me audis. Deinde gentiles ydolozq; cultores. de suis miraculis. celebres nobis ingerūt hystorias. quozū multa complexus est Valer. li. i. ca. de miraculis. Narratq; Tarquinū cotem nonacula secuisse. et vestalem virginē. cribzū aqua tybris impleuisse. Comemorat et hoc idem cum alijs Aug. r. de ciuitate dei. ca. xvi. Suetoni. quoz tranquill. li. de. xij. cesarib; Vespasianū impatorē refert cecū illuminasse. et alterius debile crus solo calcis tactu solidasse. Josephus p̄terea secundo antiquitatū ab alexandro macedone. p̄ amphili. cū mare fuisse diuisum narrat. sicut a moise rubzū. Pro his vide si liber Bragō. vbi supra. Ad extremū mirabiles artū magicarū effectus quis nō audiuit. lege in luteris **Ero. ca. viij. de magis pharaonis. Et qd̄ vrgentius est vide phitonissam. Samueles prophete vere suscitatrice. put lictera sonat p̄mi Regū. xxvij. ca. Et aug. opunatur in epistola ad Felicianū. Et ponitur in glosa ordinaria p̄mi Regū. ca. allegato. Quis ergo nō desistat xpm eē deū cōcludere ex miraculosis opibus. cui; hec audiat videat et p̄pendat. **W**agna vtiq; R. p. difficilis et p̄plexa hec questio est vbi de verozum a falsis miraculozū discretōne tangitur. et cam a doctoribus. p̄ raro funditus euacuata repimus. **A**mirum si ad me altior p̄ruenerit q̄ aut inge********

nio tenui comprehendere valeat / aut arido breuius sermonis eloquio complecti. Dicam tamen aliquid ne de silentio nostro gaudeat super nos inimicus. **E**t teneamus in primis / nullum proprietate veredictum miraculum ab alio quam a deo posse creari / quam solus est qui super omnem causarum naturalium cursum et ordinem dominatur. Non preiudico tamen privilegium humanitatis christi singularissimo. Neque enim demoniorum / neque angelorum / neque spiritus complexionis / nec astrologorum nec humane imaginis / quasi miraculorum factricem **A**uicenna. iiii. sui de anima posuit. Late virtutis sunt / ut vel creent aliquid / vel absque certo causarum naturalium concursu formetur. Quis plerumque tam secreto celerique fiat motu homini causarum applicatio / quod actio que nature est miraculo deputetur / presertim ab indoctis et in philosophia ceterisque artibus parum eruditis. **A**mplius scire veniunt quod sicut apud homines moris est quod in attestatone litterarum / sigillum appendit vel apponit signum proprium / non aliter de miraculorum verorum operatorem veluti sigillum et signum proprium inducit in robur veritatis illius quam iubet credi et nulla unquam inuocatione miraculorum conditor sit vel erit in opere meo dofo / quin reclamet et quin per scripturas sacras / per prophetas / per reuelatores vel aliter illam falsitatem non esse credendam edoceat. **D**eus enim veritas est. seipsum negare non potest. **A**uictorum siquidem et inter alios (ut opinor) **A**ugustinus sententia fuit / deum per malos nonnunquam mirabilia operari. et hoc non ut sit falsi testis / absit. sed in damnationem tam illius qui facit / tam illorum qui seduci et erroribus execari meruerunt. **E**t quemadmodum dicunt de antichristo ad perbatonez electorum. **U**nus apostolus sine caritate motes posse transferri non. negat periculis. **C**horin. vii. **E**t de nouissimo die aiebat christus **A**lter dicit mihi in illa die. **D**omine nonne in nomine tuo prophetauimus. et in nomine tuo demonia eiecimus. et in nomine tuo virtutes multas fecimus. **E**t tunc confitebor illis / quod nunquam noui vos. **M**ath. vii. **E**t de phitonissa / et **J**uda satis cogens est argumentum. **D**ecum ita quis se haberet quod per mendaces miraculi auctor esset deus. nunquam tamen sigillum proprium sic falsari / nunquam eo abuti in mendacio sineret / quin et reclamaret et contradiceret. **A**lioquin quomodo eidem crederet plus quam principi qui falsarias litteras sigillo suo con-

signari scienter et absque ulla contradictione permitteret. **E**t his quantum estimo videre possumus / credendum esse in christo diuinitatem. quia deus ipse ad huius rei affirmationem / auctor fuit miraculi hodierni / ceterorumque plurimorum. **E**t deus non solum non reclamauit / prohibens ne talibus crederet. sed per os omnium prophetarum et gentilium sibilantium / hec omnia longe ante predicta sunt / laudata et approbata. **S**uper hoc legat dominum. **A**rmacanum qui vult / in tribus primis de quibus armenicorum. **E**t **N**ico. de lyza. in questione contra iudeos. **S**cotti. q. ii. pl. **E**t **B**ragd. ubi supra. **E**t super omnes **A**ug. in illo quem constituit de ciui. dei dicit. **A**um igitur asserunt increduli / facta ab hominibus puris miracula. negabimus si de principali auctore fiat assertio / si de ministro miraculi dicitur dicitur / fatebimur. **N**eque enim eos audiendos puto. qui in omnibus hominum historiis / fide negant. **I**ncivilis equidem grauisque temeritatis est / alteri non adhiberi illam quam sibi rationabilem prestari vellent credulitatem. **S**ubinde cum sciscitatur a nobis. cur non deos pari modo affirmamus? apta est et premissis responsio. **I**lla quippe mirabilia / vel non adhibita sunt ad astruendum diuinitatem in facientibus sicut de prophetis apostolis ceterisque viris iustis constat. **U**el si hoc aliqui nequissimi demonum familiares execrabili superbia rapti intenderint / deus palam contradicit. tum per prophetas et reuelationes. tum per naturale dictamen insitum insinuans non esse credendum deorum pluralitatem proclamansque omnes deos gentium demonia / magosque et ariolos execrans. **V**ides iudee cur danaberis / antichristo miracula facienti adheres. et christianus saluabit christum confitens miracula operantem. **A**fferit et ostendit uterque signum regis summi. sed illi tamquam falsario / per diuinas scripturas contradicit. multiplex isti superaddit prophetarum approbatio. **R**es igitur tota ad hoc redit / quod miraculum christi hodiernum ceteraque scripturarum auctoritate addita et alijs circumstantijs / signa sunt et argumenta sue diuinitatis. sufficientia quidem pro fide gignenda fouenda atque nutrienda / nisi affectus obstat perversitas / propterea dicebat. **O**pera que ego facio testimonium perhibent de me. **E**t nisi opera ego fecissem que nemo alius fecit / peccatum non haberet. **R**atio quia iam non credendum fuisset ipsum esse messiam quem

Sermo in dominica .XIX

prophete pronūciauerūt talia facturū miracula. Tamē illa argumēta euidentia eē non ponimus fidei. Itaq; iam nō credemus sed scirem? Jam donū mercesq; fidei euacuaret. Jam (vt bonauētura arguit. iij. sen. disti. vij.) totus orbis xpo credi/ diffet. Aplos insup qui miraculis interfuerunt. impossibile fuisse de fide plusq; de questioe cui dētevel mōstrata dubitas/ se dubitauerūt tamē erracillauerūt in hora dominice passiois/ in qua etiā miracula coruscabāt. nam petre scisse sunt. terra tremuit/ sol obscuratus est &c. Recordari etiā poterāt hodierni miraculi qd factum fuit vt paraliticus ilico surgeret & tolleret grabatū suū & iret in domū suā. **S**ciens libensq; multa pretereo quia non est op? fidē quasi nouellā/ scrupulose discutere/ quā tot sanctissimi/ viteq; integerrime viri/ cōstantissima assertōne etiā vsq; ad mortes durissimas cōfirmarūt. Nec oīno miraculis innitamur scientes iudeos increpatos a christo. Generatio praua et adultera signū querit. **M**atth. xij. **E**xp me **L**ozin. xiiij. Aplos talia infidelib; dari in signū ait/ non fidelib;. Quāobrem si etas nostra/ fidei & moris inops/ miracula habeat incredulitat; nostre signa sunt. & dāna rōis (nisi melioremur) iudicia. Porro de artibus magicis hoc sub compedio habetote. s; m copiosam **S**uillh. parisiens; traditōnem/ q; in figuris & sculpturis imaginib; characteribus signis impressionib; verbis carminib; & in ceteris quib; vtunt malefici/ nulla virtus est penit? qualē predicāt. sed hec singula/ demones fieri docēt/ tāq; sacrificia quandā diuinitatē sibi inesse pfitentia. necnō tāq; signū propriū et sigillū/ sui pacti rememoratiuū/ quo adhibito/ pacta que pmiserit deus adimplent.

A **Postquā terne calumnie incredulorū sup miraculo soeuāgelij hodierni misterio/ vtrūq; respōsum est/ accipite si placet triplicē ex his consideratōem.** **P**rima quēadmodū iudeorū principes & plati/ ex ignorantia sue theologie/ xpm eis promissum negauerūt. miraculaq; abiecerūt. propter qd remittebat eos xps ad scripturas dicēs. **S**crutamini scripturas ille enī testimoniū pbibent de me **Jo. qnto.** Simili modo ex ignorantia nostre theologie/ multi etiā vt verendū est

de prelati/ antixpi suscipiēt. eidēq; & miraculis suis adherebūt. **E**x si ita est immo qz ita est certissime cōstat illos antixpi p/ cursores esse potissimos/ q; studiū theologie qd est scrutiniū scripturarū impediūt. aut eius pmoedem implere sicut tenētur despiciūt. **S**ecunda cōsideratio. **E**x ad hoīs alicui? canonisatōem/ aut cuiuspiā doctrine autorisatōem/ insufficiēs est perse/ miraculoz ostensio. nisi in canonisando/ vite sanctitas irēphensibilis indicef nisi insuper doctrina approbāda/ vere fidei nullatenus aduersari censeat. **V**aliquippe miraculis vt iudas alij coruscāt. **H**anc ob cām inter ceteras ne boni viri q; talii autores nō sunt pctōres reputētur. **C**um dicat **August. sup Joh.** Vos dei famulos nō miracula. sed sola caritas facit. **A**liā notauit causam **Bonauētura. ij. sen. vbi prius/ vt boni facere miracula parui pendēt cum malis hoc cōueniat.** **A**n xps aplis. **N**olite inqt gaudere q; spūs vobis subiiciūt. gaudete autē q; noīa vestra scripta sunt in celis. **L**uce. x. **C**ulpabilis ē itaq; nimia videndoz aut faciendoz miraculoz cupiditas/ & nōnunq; in supstitiōne traducit & errore. **T**ertia cōsideratio **Artes magice/ ad quas astronomie & medicine maxima ps spectat/ rōnabilē sub intermiatione mortis vetite sunt. nō idō q; in illis demones adorant & tanto damabilius quāto p verba diuina & oratōes sacras hmoi cultus exercet/ quinetiā ideo pbibite sunt qz fides salubris/ has per artes impugnat quasi p sophisticas qsdaz argumentatōnes que apparentiā verorū miraculoz gerūt. existentia vero nullam habent. vt falsa/ aut si vera sint non illam quā pretendūt & approbatōe sua deficiāt.** **D**acten? **R. p. hereticis respōdimus q; contumaciter altercant diuinitatē in xpo nō posse cōcludi p sacrā euāgelij hodierni historiam.** **N**ec p peccatorū dimissioz. nec p reuelatōem cogitatōnū/ nec postremo p miraculoz opatiōem. **H**unc rursus ad euāgelicā domū nostrā reuertamur et pio cordis studio collaudemus primo xpi clementiā. quia lese maiestatis reum & peccatorū catenis vinctū cōfestim absoluit. & nos similiē absolui postulemus. **A**ōtremiscam? reuereamurq; ei? sapiamz pntiaz/ quia occultissimaz etiā cogitatōnū inspector est vt in euāgelio audiui?

Hinc Boetius Magna nobis est si dissi-
mulare nō vultis necessitas indita pbira-
tis. cum añ oculos agitis iudicis cuncta
cernētis. Erubescere queso illa cernente deo
pagere a quibz desisteres hoīe inspiciente.
Dabeat apud te tantū honoris et timorē
dei vultus/quantū viri. **A**terz humili-
liemur sub potētī manu dei christi z i no-
stris necessitatibz eam inuocemus. penes
quā residere omnē egritudinē corporaliū
z spūaliū curationē inspiciū. **F**ugiamus
deniqz malozū cōsortia. aīaduerten-
tes quoniā paralytic⁹ post curatōem sece-
dere a blasphematoribz iudeis z in domū
suam pergere iussus est. **V**ade inquit. zc.
Atuero firmo pede ambulante inspectā-
res amici quid putas egerūt. **B**ressum si-
stunt stupore attoniti/nec aspectui pmo
bene credūt. defigunt in eo oculos z hesi-
tant ne falsa ludatur imagine totūqz vidē
do pererrant. **I**n recognita tandē ruunt
amplexus stringūt pecc⁹ z marcidis olim
manibus oscula figūt. **I**nterea aurorem
sanitatis ac modū querunt. quo cōper-
to/christi maiestas in celuz attollit. z exa-
turari vidēdo audiendo gratulādoqz nō
possunt. **I**ta inqt euangelista vt admira-
rent oēs z honoraret deū dicentes/ qz nū-
qz sic vidim⁹. **D**emū paralyticus q̄ turbaz
suam vic subiit. domum subiit. tñ memor
quia post curatōem suā sibi xps impatit-
rat dicens **V**ade inqt in domū tuā qd̄ fuit
thema. tanqz eidem in his verbis/ vt te sa-
num cōprobes z roboratū penitus vade.
Vade in hac fortitudine tua. **J**udicā. vi.
Luce. xviij. **V**ade quia fides tua te saluz
fecit. vt in xps n̄ excubēs sub diuo expōsi-
tus. vade in domū. **V**ade in domū tuā. ij.
Regū. xiiij. qm̄ dñs erit pectio z obūbra-
culū dei ab estu. z in securitatē z in abscō-
sionē a turbine z pluuia. **V**erba sunt. **I**sa.
Isa. iij. **D**eniqz alieno ne te cibus mēdici-
tati deditus/ s; vade in domū tuā nō alie-
nam sed tuā. **P**rouer. z hoc. v. **S**ubtrahē
pedē tuum de domo proximi tui. z. xxvij.
Domū fratris tui ne ingrediaris in die af-
flictiōis tue/ contra illos qui discūt pene-
trare domos/ ad modū impudicarum vi-
duarū quas reprobat apostolus priā ad
Thimoth. v. **E**t q̄ ab afflictis proximis
dona petūt vt in ocio laute viuāt. spretō-
res illius moniti. **P**ane tuo vescere liber-
eris. p̄phice benedictiōis exptes q̄ dicitur.

Labores manū tuarū quia manducab
beatus es. zc. **E**t hec quidē de sensu histo-
rico tanqz fundamēta dicta sint. **S**u-
paddam allegoricū sensum/ fm̄ quē/ do-
mus nostra eccliam signare dicebat. **E**t si
at oratio exhortatiua z in eccliaſticos ne-
gligentes innectiua. **I**nter senētes tur-
bidosqz aereaz potestātū ac spūaliū ne-
quiciāz insultus/ inter crebra periclitā-
tis mundi discrimia/ summ⁹ architector
Iesus domū struxit eternis basib⁹ stabili-
tam/ q̄ cunctibz in ipsam esset in domū re-
fugij/ in asilum protectōis tutissimū. z ex-
tra quā imminet certus interit⁹. **Q**uic do-
mū/ ecclesie nomē indidit/ cuius funda-
mentū est petra fidei solidissima/ nec inse-
ri porte aduersus eam pualebūt. **D**ath.
xvi. **D**escendit pluuia heresum. venerūt
flumina errorū. irruerūt venti psecutōnū
in domū illam z nō cecidit. **F**undata enī
erat supra firmā petram. **D**ath. xviij. **H**anc
describit **S**alomon edificatā a sapientia
septemqz columnis excisam. q̄ sunt septē
spūsancti dona seu virtutū vniuersitas. q̄
bus fulcra subsistit. **A**terz paralyticus
prout audistis in hanc domū iubeſ acce-
dere/ vade inquit **I**esus in domū tuā. **E**t
q̄s iste paralyticus. **R. p. S**ane gen⁹ hu-
manū/ quod p̄ originalis criminis paraly-
sim/ sensu vere credulitatis/ z bone opera-
tionis motu priuatū est. ita vt domū hāc
suam/ p se neq̄ret igredi. nisi eidē primū
sanitas cōferretur. qua prestita p̄ saluato-
rem animaz **I**esum/ tulit grabatū vetuste
legis in quo nō erectū erat sed prostratū/
depressum. nihil enī ad pfectum adduxit
lex **H**ebreozū septimo. **D**ebinc in domū
salutifere credulitatis z noue cōuersatiōis
que domus ecclia est introiui. **S**ed p̄
pende qm̄ p̄ prius nudat synagoge tectū
quia primitus velata scripture veteris mi-
steria referātur z ita a quatuor defert ante
christū/ quia p̄ quatuor euangeliōz volu-
mina/ ad xpi cognitiōez inclināt. **Q**uā-
uis autē domus ista/ sit generaliter omī-
um in yna vera xpi fide coadunatorū/ vsi-
tatori tamē nomie illoz quasi antonoma-
tice dicit/ quos duces in ea custodes z spe-
culatores summ⁹ paterfamilias instituit.
Unde eos et non sic passim alios ecclesi-
asticos appellamus. **A**d istos presens cō-
uertenda est oratio vt solliciti sint in suaz
ecclesie domū p̄gere. ne ex ipoz absentia

Herino in dominica .XIX

domui detrimentū incumbat. Quib⁹ in-
 trogressis/officio triplici eos fungi neces-
 se est vt sint spectatores. vt sint patres seu
 pastores vt sint ianitores. **S**peculato-
 res siquidē ad explorandū insidiasq; de-
 clinandū **zech. iij. z. xxxij. Fili hominis**
 speculatore dedit te domui israel **S**equit⁹
 si speculatoz viderit gladiū venientem/et
 nō insonuerit bucina/ et populus se non
 custodierit/ z venerit gladius z tulerit de
 eis animā. sanguinē eius de manu specu-
 latoris requirā **V**etuenta nimis z eccle-
 siasticis speculatozibus formidanda hec
 cōminatio. cui similis habetur. **ij. Reg. ij**
Custodi virū istum qui si lapsus fuerit/
 erit anima tua pro anima illi⁹ **D**eberēt
 insup ianitores esse ad claudendū sapien-
 terq; aperiendū instar xpi. q̄ e templo tāq;
 ianitor eiecit vendētes z emētes/ q̄ z alibi
 se esse hostium asserit p quod siq; intro-
 ierit saluabit **A**mplius eos esse conue-
 nit patres seu pastores ad fouendū gregē
 spūaliterq; pascendū **Jo. vltimo. Simō**
amas me pascē agnos meos **Et mat. xxiij**
Fidelis seruus z prudens quē constituit
dominus sup familiā suā vt det illis cibū
in tempore. **Sed heu q̄ versa omnia:**
Vade nūc p̄ceoz in domū ecclesie/ circū-
duc paulisper oculos. z in locis aliqb⁹ quē
ibi speculatozē/ qualē ianitorē. qualē de-
niq; pastore inueneris manifesta. **Vidi-**
sti: Quid stupēs: Quid attonitis oculis
stas: **Scio prozsus/ scio. qz horrenda te**
monstroz imago z abominandū desola-
tōnis portentū exterruit. **Nā velut prela-**
ti abscesserint aditis arisq; relictis. vt ma-
ro ait/ in eoz loca subisse intuit⁹ es. **Cecā**
ignoratiā pro exploratoze. **Timidā igna-**
uiam pro ianitore. **Rapacem seuiciā pro**
pastore. **Miserabiles z sufficientib⁹ nū-**
q̄ lachrymis deplorandas/ nostre dom⁹
vices. **Ecce in p̄mis q̄ pessima oīm ex-**
ploratrip̄statuta est ignoratiā/ q̄ z temeri-
tate p̄ceps est z elatōe turgēs **Brecū enī**
puerbiū est vt ait **Hiero. in eplā de melchī**
sedech **Ecce enī impitriā cōfidentia/ erudi-**
tio timorē causat. **Si exurgant hereses si**
puerfaruz dogmatū gladij iacianē. si erro-
res cuneatim erūpant/ nō clanger bucina
nō os aperiet/ ceca quippe est/ nec ab ini-
micis secernit amicos/ arma nō videt ad-
uersa/ nec verū signa cognoscit. **Vinc**
fit vt simplices z plerūq; litteris seculari-

bus/ inflati a pestiferis errorib⁹ rapiātur.
 seducātur obzuant. **Q**uot putas hāc ob-
 causam hereticos esse de his qui specie te-
 nus in ecclia conuersant. **H**orresco meo-
 rans/ hoc vita mōstrat/ voces hoc sacrile-
 ge indicāt/ q̄s interviua epulas z iuuia
 impudēt euomunt. **I**llic sub ioci specie
 hereses effundūtur cū nullus in fidem ca-
 dat iocus **U**bi cōtra theologos/ tot⁹ itur
 sententijs z irrisorijs interrogatiōib⁹. **E**o
 tunc de sacris bonis disputat vt in tēpns
 nostrū vere inciderit illō **P**ersij de roma-
 nis. **P**ost prandia querūt romā de satur-
 quā dia poemata narrant **T**heologia ab
 eis stultilogia noīatur. z que sola aut p̄-
 cipalis in arce locari debuerat/ tāq; specu-
 latric sagacissima z in cōparōe ei⁹ quēvis
 alia ignorantia dari potest/ in ima deici-
 tur/ calcatur/ reputat probzū ingens. q̄ ne-
 tiā si fama nō mentit/ prelatoz nonnulli
 (quod vix credere ausim) stulticie palam
 arguunt homines theologie operā impē-
 dentes. quasi ipsa res sit fatua. inutil. fan-
 tastica. theologie inqunt. ergo fantastice
Dnefandas diabolicasq; voces z pditit⁹
 simis autoribus suis simillimas. **D**pu-
 trida ora/ ferro cauterisanda. que tā spur-
 cidum verbū expuerūt. **I**sta certo nō irri-
 sio est. sed mera blāffemia. z hec igne et fer-
 ro extermināda essent. p̄sertim in platis q̄
 de necessitate salutis fidem explicite scire
 dūt psuadere insupz cōtra hereses si pullu-
 lāt acrit sapientēq; p̄gere. **T**remēda hec
 talib⁹ vera tñ sentētia **N**eq; enī domū suā
 prudenter instituisset xps. nisi ad illi⁹ con-
 tra hereses vastatrices tuitionē quosdam
 obligasset. **Q**uos autē alios ex officio ma-
 gis astrictos reperies: **P**otes sit (inquit
 apostolus de ep̄o) hortari in doctrina sa-
 cra z eos qui cōtradiciūt arguere. ad **T**itū
 primo **P**robat hoc durād⁹. **ij. di. xv. Au-**
dent tamen eoz aliqui (put fertur) a theo-
logie studio hoīes deterrere. **D fides o re-**
ligio. **Et miramur igit si ecclesiastica dom⁹**
pturbat. si spirituali tempaliq; incommo-
do quatiat. quādo e specula theologiam
precipitant et in eius locū domina igno-
rancia sublimat: propterea inqt ipsa **La-**
p̄tius duci⁹ est popul⁹ meus quia nō ha-
buit scientiā **Isa. v. **S**ciam loqtur spūa-**
lem diuine legis/ nō animalē z mundanā
que aut iudicare de porcis (sicut ait **Anti-**
fiodoren⁹) aut de pecunijs numerandis

et extorquēdis/ solerter solet differere **I**n
spiritualibus autē ceci sunt aut veritas. du-
ces cecoz/ nimirū si ambo in foueam ca-
dunt. Et etate nostra/ nimis heu vix est
prophete vaticiniū. Speculatores eius
ceci omnes. **I**sa. lxxvi.

Tres secundū hoc

de theologie cōtempu et eiectione a specta-
clio cōsideratōes. **P**rima **I**n ecclesiasti-
ca domo/ in qua vnius corporis mēbra
sumus/ s'm apostolū in eplā hodierna si-
mile est si theologia odio habeat aut eūci-
atur/ quēadmodum si membra hominis
in oculos cōiurarent/ eosq; extinguerent
vel vt **E**sopus refert/ vel ut si ventrē homi-
nis vsq; ad exinanitionē sine cibo digere
re permitterēt. **Q**ui si homo tūc pēditatiōi
vicin⁹ esset. quid de ecclesia coniecturādū
est? vestrū sit iudiciū **T**heologia quip/
pe ecclesiastici corpis ocul⁹ est. vten et etiā
spirituales cibos glutiens. coquēs. et in
cetera membra delegans. **S**ecunda cō-
sideratio **I**n ecclesiastica domo/ maioris
esset meriti qui theologiā foueret et eaz in
populis lucem abundare faceret/ q̄ si in-
stitueret aduocatos et medicos/ qui grat⁹
pauperib; patrocinia medicaminaq; tri-
buerent. **M**iraris forsitan sed perspicua
est ratio. Eligibilis enī preclarus atq;
diuinius est animaz q̄ corporoz indigen-
tijs succurrere. que quante sint/ cogitare
stupor est/ ex quo liquide conspicimus/
q̄ alii meriti sit/ rectoz vt fieri decet sine. nō
questuoso. nō ambitioso. ipsi theologie
studium impēdere/ precipue in tāto eius
odio/ tantaq; penuria. **D**e theologia lo-
quoz/ nō que ad verbosam et sophisticam
loquacitatē et chimerinā nescio quā ma-
thematicā redacta est. sed que metit fidem
mozēsq; cōponit. **E**t ab aliq̄bus forte nō
minoris meriti iudicare se in hoc studiū
deuouere/ q̄ sine eo religionē p̄fiteri. **H**ic
tamē nihil assero. **R**ursum eadē ex radi-
ce dilucidū est/ q̄ striuola si nō potius in
qua nomine iudicanda sit quozundā in-
fidelīū opinio qui in regiōe ecclesiastice do-
mus/ scientiā ad inuentionū humanarū
audent asserere ipsi theologie preferendā
nisi fortasse iniquiū vel in locis vbi publi-
ca vigeret heresum dogmatifatio. ita videli-
cet/ quasi sacre scripture nullū aliud sit of-

ficiū q̄ patientiū heresum extirpatio. et nō
etiā mores cōponere/ erigere spem ad ce-
lestia/ discernere inter peccata/ omnes hu-
manas institutōnes ad diuine legis line-
am corrigere fidem insup iam plantatam
ne euellat aut errorū zizanijs misceat ob-
seruare. quoniā verū est metricū illud. **N**ō
minor est virt⁹ q̄ querere parta tueri. **H**ec
autē et cōsimilia sapientie officia/ si p̄cla-
riora sint/ et viris domus ecclesiastice re-
ctoribus digniora. q̄ assiduos litū disce-
pationū q̄ tumultus sup rebus innume-
ris audire/ et fm cerimonias quasdā et in-
numeras constitutōnū ambages/ causas
circūuoluerē/ iudices vos p̄stituo. hoc pa-
cto si prius ad memoriā reduxerim illud
apostoli ad **L**ozin. vi. **S**ecularia igitur
iudicia si habueritis contemptibiles qui
sunt in ecclesia illos cōstituite ad iudicā-
dum. **T**ertia consideratio. **P**er scienti-
as humanas/ t̄p̄aneo ecclesiastice dom⁹ re-
gimini/ curā tantā impendere/ vt spūalis
gubernatio pene deseratur/ videt nō me-
diocri occasio diminuēde t̄p̄alitatē. **T**ur-
ita? **Q**m̄ sublato fundamento cui t̄p̄alitas
innitit et ob quā cumulatiuē abundauit.
edificiū ruinā pati. necesse est. **Q**uāobrem
hoc in loco recordari placet illud quod a
anaragoza predicat ipsis atheniensibus
Videte inquit ne dum celum custoditis
terrā amittatis. **V**erto sententiā. **V**idete
ecclesiastici/ nedum terrā custoditis celū
amittatis. **A**gnoscat per hoc q̄ pernicio-
sa res est theologiam e specula ecclesiasti-
cedomus eijcere. **S**ed expecta/ om-
nia nōdum audisti/ neq; enim tantū mo-
do pro speculatore posita est ignorantia
verū etiā parte in aliqua domus/ vide-
bis stantem pro ianitore mundanā timi-
ditatem vel timidā ignauiam/ praua vti-
q; et ineptissima hostiaria/ quia nec diui-
num honorem/ nec domus salutē in ape-
riendo claudendo ve perpendit/ sibi satis
est dum placeat mundo. **V**eniunt indo-
ciles pueri vagi. moribus incompositis/
sini. **A**ffirmant se alto cloroq; sanguine
progenitos/ familiares regum/ ducumq;
amicos. miscent cum precibus minas di-
cuntq; cum **A**bimelech **J**udicuz/ nono
Cōsiderate q̄ os v̄im / et caro vestra sum
Quid agit nra hostiaria? **D**ozib; nomi-
suo p̄gruis vti. for. mudat trem. vt v̄bo

accessorij et pro sua sustentatōe cōpetunt
tēpales fructus nō eligentib; p̄latis. **E**x q̄
probat tamē p̄barissima deductōe duran-
dus. iij. sentētiar; dist. xcy. p̄latos nul-
lam sup̄ venditōne h̄mōi redditū habe-
re licētā. nullā a symoniaca prauitate ex-
cusatōem. **H**ūc igit; et eccl̄asticā domuz
quādo talib; monstris repleta est spera p̄-
sperari. **S**pera viros eccl̄asticos/ ap̄d
p̄ncipes seculi decetero honorādos eē.
et nō poti⁹ abiectissime q̄n̄ abiectissime vi-
uunt cōculcādos. **N**ā quos ad reuerentiā
maximā et propriar; hereditatū largitōez
induxit docta humilitas; sc̄ititas. **D**ira-
rer si nō p̄ oppositū stulticia/ sup̄bia. rapa-
citas/ nequicia/ ad irrisiōne eoz; indigna-
tionēq; puocent/ et ad retrahēdū dātrices
man⁹ suadent. **C**ur inq̄unt dābim⁹? **E**t
sc̄z isti lautissima fusione inebriēnt. luxu-
rient/ voluptatib; om̄ibus impudentissi-
me demergātur/ vt om̄e eoz; sit studiū alie-
ne pudiciēcie insidiari/ opes fraudib; a po-
pulis rape. et deniq; deteriores eē om̄ib;
hoib;us. **S**z ve subditis qz quicqd̄ deli-
rant reges/ plectunt achini ait **O**ratius.
Satis supq; satis. **R.** p. ad eccl̄astice
domus euersionē erat eecā ignorantia in-
specula/ mundanā timiditatē in ianua/ ā-
bitiosam rapacitatē sup̄ pasqua collocare
Sed heu nunq; solitari⁹ est male sort;
aduentus. **S**ed vt recte terētiar; laches
conq̄ritur/ venit aliqd̄ ex alio malū/ rūpit
ecce interi in eccl̄asticas sedes furens di-
scordia/ p̄tinacissimaq; dissensio. **E**t cum
ipsis miseriāz om̄i cumul⁹ effundit. **D**ici
neq; quātas aiarū strages/ q̄ ve discrimia
q̄t odia/ q̄les plagas seculi aduexerit. **N**am
dū finis est/ sit in dies seuior; et vir est qui
sue depulsiōni diligētē intēdat. **I**gnorā-
tia nescit. humana timiditas non audent/
ambitiosa rapacitas nō curat/ q̄q; enim
intensa rapacitas (qz de illa loquor) totū
p̄ fas ȳl nefas occupare desiderat/ manule
tamē (iuxta decretistarū regulā) p̄tem ha-
bere etiā iniuste/ q̄s toto iuste priuari. **I**ta
qz crudel' et matēne pietatis expers/ hor-
rende insonat illd̄. iij. Reg. iij. **N**on mihi
nec tibi sit/ sed diuidat/ p̄rob dei et hoim
fidē/ que vocū ipietas est. **Q**ue ista demē-
mēcia/ q̄lis crudelitas. **A**ach q̄stristi ma-
lignoq; sidere nati sum⁹/ vt qd̄ viuim⁹ in-
tuētes mala dom⁹ nostre/ nec obstatim⁹
Que tanta in hoib; inbūanitas et barba-

ries/ vt in eaz; in festo dissidiōrū tumultu
par non querat. **E**n quo discordia ciues
pduxit miseros inq̄t maro. **E**xpecta pau-
lisper et nō dico odiosum sed capitale cri-
mē erit de vnienda refartiendaq; eccl̄esie
domo verbū facere. **A**deo res in malo lo-
co sita est. adeo nō miseret om̄ipotens/ de
speratōni p̄rima misereat inq̄t. **E**t pu-
tas miserebit deus/ et hoc impetrabit cer-
uix nostra/ et cor cōtumar. que tot malis
pressa et obruta/ nō deiciat. nō humiliatur
nō ad dñm̄ p̄uertit. **M**ontra si potes q̄t
p̄cessionēs orōesq; generales/ ad diuine
misericordie imploratōez celebratē sunt/
q̄ indicta ieiunia. q̄lis ad extremū moruz
emēdatio. **R**elege tamē singlas in biblia
de iudeis historias. ille te docebit si nesci
nunq; eos a tribulatiōib; et sc̄ismatib; q̄s
plurimas perpepsi sunt fuisse liberatos. q̄
usq; in sacco et cinere hūiliarent. quonq;
orōnuz generalium et ieiuniorū frequentia
diuinā placaret offensam. **I**ta est p̄ria et re-
cta pacis adipiscēde via. potiusq; p̄ indi-
gnam potentium p̄mōtionē aut martē san-
guineū. iij. Reg. xij. **N**on ascendetis neq;
bellabitis p̄tra frēs vestros filios israel. re-
uertat vir in domū suā. vuln⁹ eni antea fo-
mentis suauiorib; tentandū est. q̄ viuam
ferro carnē refecare. ne obtingat illd̄ **A**n-
cani. excessit medicina modū. **S**ed per
viscera mie dei nr̄i misereamī tādē q̄cuq;
potestis et debet; atq; succurrite. **I**te in ve-
strā eccl̄ie domum et molli pectore p̄isq;
ocul' desolatōez ei⁹ inspicite. accingimī ve-
locitē et viril' generosiq; ai roboze. ad defen-
sionē ei⁹ ex aduerso p̄surgite. **A**udete tādē
aliqd̄ vestra p̄tute dignū qd̄ ois etas cele-
bret. qd̄ faciat vos fama sup̄ ethera notos
qd̄ ad vltimum eterna vos felicitate coro-
net. **D**ifficile est fateor. sed tēdit i ardua
virt⁹. **A**deritq; auxiliator dñs mor vt bo-
na ceperitis. **S**in autē. rōem date q̄ pacto
de eccl̄ia viuitis. cur talētū a dño dispen-
sandū suscepistis. **N**ulla hic vulnēra tole-
randa sunt nulla mort;. **E**t hec tñ si exige-
rent. p̄ gregis salute subeūda erāt. **E**xculsa
tio nulla est si vestris opib;. imo nō vestr;
sed xp̄i. si honorib; fictis. si caducis sedib;
in tāto viuentiū et mortuorū discrimie pe-
tis. **D**ea quidē opinio q̄ hi q̄ p̄ negligē-
tiā vestrā in inferno purgatorio vtorū
tur. acerrima vos lamentatōne ante iudi-
cem expauescendū exaudiendū accusant/

Sermo dominica. XIX

et inculpant. Et quo fugietis cum vindicta aduenerit/infelicissimi qualiter horredas dei uiuentis manus euadere confiditis/pditissimi hominū? O hominū inquam pditissimi qualiter euadere confiditis?

L **C** At uero timeo ne incassum uerba fiant ne absentibus et surdis/et (vt grecū est p/uerbium) asino lyra tangat/ Et quādo sic est vendat rapiant/ lacerent/ dissentiant/ pugnent piurent/ et eccliaistica domuz piculis exposita desertaq; relinquunt/ et ita herde relinquunt plurimi et in alias domos se transferunt. propterea obsurdescunt ecclie clamoribus/ doloribus/ et erūnis. **E**t in q̄s domos abierunt. si interrogas responde rem/ (si res ista lasciuie pateret) ipsos ad uisendas poetarū domos emigrasse. **Q**uosdam apud Virgiliū priō eneidos in temulam eolij uentoz regis domū Et hi sunt q̄ assiduis supbie flatibus tumēt/ vel vt euāgelico exēplo utar. q̄ arundo sunt uento agitata aut qui nauiculā petri in hoc mūdo sali vasto turbine illidunt scopulis/ et in rapidos scismatum fluctus obuoluūt penēq; demergunt. **A**lii apud Valeriū fluctū in argumanticon male iocundam spurcide ueneris domū frequētant. q̄ libidinibus/ obscenis immerfi/ illas desparatū libidinū/ vel uoluptatū uoces egerūt. **E**t iugū et cum redio est tēpus uite nostre. **U**enite igit fruamur bonis q̄ sunt/ nō nos p̄tereat flos t̄pis/ coronem? nos rosas anq̄ marcescāt/ nullū sit pratū qd nō p̄raseat luxuria nostra. **S**ap. ij. **Q**uosdā suscipit ouidi? li. iij. metamoz. **I**n atrā domū luminētis meridie/ q̄ bonoz laudibus in/ tabescūt et nequunt cūleis q̄c̄q; pacifice loq̄. **B**en. xxxij. **S**iles sauli q̄ nō rectis oculis aspiciebat **D**auid. primi Reg. x. **P**artē q; collocat idē **Q**uidi? li. xi. in saporifera in habitis somni domo q̄ cū fatuus uirgibus dormitauerit oēs et dormierūt. **A**b eodē introducit ps altera in egenā marci de famis domū. li. viij. **Q**uos auri sacra famis macerat et exanguis reddit. spq; auidis faucibus auz hiātes. qz nō implet auarus pecunia **E**ccliaist. v. **I**ncolūt nonnulli apd statū. the. li. vij. **F**erreas crueti martis edes. **D**e quibus dicit p̄ illd. ij. **M**achab. ix. **B**ella nutriūt et seditōes mouēt. **C**ōtra q̄s psal. imp̄cat. **D**issipa gentes q̄ bella uolunt. **A**liis placet strepidula loquacis fame domus **M**ath. xi. **Q**ui cum

atheniensibus ad nū aliud uacant. nisi audire aut dicere aliquid noui. **A**ct. xvij. **E**t ut **N**aso ait. milia rumoz p̄fusaq; uerba uolunt. **D**emū quod mireris q̄busdā in electōne infernalis curialiū furiaz/ et uere infernalis domus est **M**etamor. iij. et eneid. vi. **Q**uibus apta est uox illa **J**ob **I**n fernus dom? mea est **J**ob. xvij. **P**ossem et in alijs poetarū domibus eccliaisticos uiros oñdere cū truci poliphemo **A**neid. iij. **A**um seuo lichaone metamozph. i. **C**ū fu recaco. **E**neidos. viij. **A**um sacrilego bu syride. **T**ragedia **S**enece priā et uiltima. **C**ū estuante vulcano. **E**neidos. viij. **E**t in laborinto **D**edali **M**etamor. vij. **C**uz semifero minotauro. **E**t ita de plurimis iurta morū merita. sed omittam? **N**ō est sobria res in tam uasta et tremenda ecclie tempestate/ operose fabulosa conquerere. **C**ōmonuisse ad extremū suffecerit eccliaisticos uiros/ dom? sue neglectores/ vt siqd in eis paterne uirtutis est/ siqd uisifici dei. siquid ad deū timoris vel amoris/ si uilla deniq; mortis eternozq; incēdiorū recordatio/ vnusquisq; protin? resipiscat redeat acceleret/ audiatq; mysticis uerbis inuitantē t̄pm ad curā huius dom? precipuā **V**ade inquit in domū tuam **D**icere t̄pm credito. **N**oli iustū cōtemnere/ dñs sum/ quia precipio uade. **L**uce. xi. **D**icebat centurio dñs militū. **D**ico huic uade. et uadit. **E**t si pudet o hō preceptis hoim obedire. saltem obediēter pare deo **D**ebinc extra ne sis sed fungere dato tibi officio/ et uade in domū tuā **N**ā oñdit fm apli sententiā ep̄m eē domui sue bñ p̄positū. i. **T**hy. iij. **E**xēplo **J**oseph q̄ gubernabat creditā sibi domū **B**en. xxix. **E**t. ij. **p**alippo. xxix. dicebat **E**zechias. **F**undate domū domini patrū uelstrorū. **S**equitur **S**acerdoti ingressi sunt templū domini vt sanctificarent illud. **E**t uinam uerus esset sermo iste etate nostra/ non ita polluerent domū domini. **A**d extremū debz ad hoc allicere proprietat? ratio/ quia nō in externam sed tuā domū mitteris. **O**b hoc **B**enefis tricesimoseptio dicebat **J**acob ad **L**aban. **I**ustum est aliquādo vt etiam provideā domui mee **E**t eccliaistici debent provide vt non fiat dom? ora tōnis domus negociatōnis **J**ohan. secūdo. **N**e de domo pie sanctitatis uere interrogetur illud **D**ierem. septimo **N**unquid

spelunca latronum facta est domus ista? Et alibi Quid est q̄ seruus meus facit in domo mea scelera multa? Ne insup male dictōis illius sit particeps Ne q̄ opulenti estis in syon ingrediētes pomparice domus Hierlm Amos. vi. De quibz D̄. zec. iij. Aſciam eos de domo mea per oppositū bonis iustisqz eccliaſticis z domū ecclie fm rectā regiminis regulā introeūtibz/ pollicet dominus Iſa. lvi. Iustificabo eos in domo orōnis mee/hic in p̄nti p̄ gratiā z bone conscie tranquillitāre. z in futuro per gloriā z celestis domus felicitatem Quā nob p̄stare dignet̄r. Amen

Finit sermo matutinalis

Sequitur collatio

eiusdem sermonis de reliquis duabus domibus scilz proprie conscientie/ z celestis glorie.

Ad impialem summi regis domum/ fidēter vadim? immunitatis egentes/ si nō eam de decore errore polluētēs violauerim? violata q̄ppe immunitas/ immunitas locū n̄ relinquit Violat̄r eam q̄ eam quocunqz vicio sordidatā asseruit contra prophetātis oraculū/ domū tuāz domine decet sanctitudo in longitudine dierum. Quis vnqz locus. R. p. dei electior/ singulariorqz domus fuit q̄ Maria/ quam si decet sanctitudo in longitudine dierz/ nullus procul dubio vite dies nulla hora a sanctitudie secluditur Hoc ipsum piā credulitate confitentes ad hāc domū refugij vnanimēs occurramus occurrentes veneremur/ venerātes implorem?/ implorātes salutem? dicētes Ave maria

Vade in domū tuam vbi prius

Idcirco transsum

p̄tionibz metaphorisqz/ predicantes vt mur/ quatinus noua/ minus fastidiat rarietas z a cognitis/ ad apprehendēda magis ignota subnectet z subleuet Quia enī nobis (exempli gratia) domus materialis sensu quotidianoqz vsu maxie cognoscitur. p̄ illius similitudinē quasi p̄ vehiculum aliqd̄ in occultaz rez. scz conscientie z glorie cōprehensionē/ facili? eleuamur

Hec me cōsideratio pmouit/ vt post litte

ralē thematis nostrā/ domū de ea postmodū p̄ allegoriā tanqz de ecclesia differerem multis quidē verbis sed pro rei magnitudine ac etiam dignitate indignissimis vel paucissimis. Nunc qz in me eadē cogitatio est sicut pollicitus sum de adēda. or. dinanda or. nandaqz conscientie domo trāquillior sermo transcurrat q̄ ad nos ipsos nos reuocet retorqueat atqz reuerberz Recto siquidē ordine post incitāōem ad regimen ecclesie. de exhortatiōe cōponende conscientie orditur oratio/ qz (vt ap̄stol? ait prime thimo. ij.) Si quis domui sue p̄esse nescit/ quomodo ecclie dei diligentia habebit. **E**isdē vero verbis quibz p̄ceptor meus dñs cameracēsis/ tractatum suū de anima exorsus est. incipe veterū tradit autoritas/ diuinū illud fuisse ap̄ pollinis oraculū. Nosce teipsum Inde est illud Iuuenalis. E celo descendit gnotise. ayton. figendū z memori tradendū peccatore. Huius cōformis est persij monitio. Tecū habitā vt nois q̄ sit tibi curta suppellex. Et iterum Nec te quesueris extra. Hanc eandemqz sententiā thema nostrz si ad mores deflexer? insinuat Nempe qd̄ aliud est dicere. vade in domū tuam q̄ habitā tecum. reqz ipm cognosce? **S**unt itaqz plurimi qui a semet longe peregrinatur/ et vt histriorum/ parasitorumqz mos est nullibi rariū q̄ in domo propria moram faciunt/ nullibi molestius **H**irabile dictū. Eos citius in alia quam in regione q̄ apud seipsos reperies/ modo p̄ curias discursant cum adulatione/ ambitione detractione/ nunc inter mulierularuz greges volutatur cum libidine. frequentissime vero inter auri argenti ve cumulos incedūt/ ductrice cupiditate nauigāt **M**aria/ aera preteruolant/ humi repunt prout stimulantū curarum varietas trāuersos precipitauerit Qui apud se si queratur illud habebitur Rñf. prouer. septimo Non est vir in domo sua. Horum qui libet vt in domū suam erat nec se deserat/ monendus est per vocem christi salutiferam. vade in domū tuam **A**t quidā forsitan oppositiōnes hominū/ volunt inepta extorta qz appellatiōne domū dici/ immo vide queso q̄ aptissima ratione. **D**e ministri opinor quēadmodū philosoph? in polis. libro primo capitulo primo cōmunitates instituntur/ diffiniuerit domū

prestante ex viri et mulieris sui quoque li-
berorum sociali cohabitacione componi. Si-
cubi autem serui desint/bonum esse posuit pau-
peribus pro ministro. Et ita ex hac socie-
tate/tres ordinat principatus/nuptiales
inter virum et uxorem. despoticum et seruum su-
per seruum. paternum vel regalem patris ad filium
Singul post hec singula tribuit officia.
Nolo autem mihi credas si non omnia hec
eadem in homine monstrauero. Si autorita-
tem maius/pro autoritate est Aug. in de
spu et aia. c. xxxij. Si rationi plus presentis et
patris queris. intellectum offero. qui princi-
pium origo est totius spiritualis propagatio-
nis in anima. Si uxorem postulas qualem
aptius respondebo quam ipsam voluntatem que
inseparabilis societas est et indiuidua comes
intellectus/sine quo voluntas/inualidi nul-
lius ve consilij est. et nisi uxorio federe se-
cum misceat/insecunda prole/sterilisque
permanet. Prolem nuncupat/affectum cogi-
tationumque veluti totidem filiorum propagine
Seruos vero in promptu monstrare est
quaque sensus ipsos. Circumspice neque bos
desse indicabitur si brutalis indomitique
corporis naturam attenderit. **H**is intel-
lectis non oppositum erit in homine tripli-
cem assignare principatum. Voluntatis et
intellectus adinuitem nuptialis est. Volun-
tatis et intellectus super actus suos/pater-
nus et regalis. Amboque super sensus et cor-
pus despoticus et seruilis. **V**ides ut sus-
picor et ante oculos tuos positum habes. quam
decentissima similitudine. homini dum ad sui
cognitionem mittit/dictum extitit. vade in do-
mum tuam. hoc dicere est. Te ipsum rege. co-
gnosce atque recogitans iugiter considera. **V**a-
de inquit et officium quod vniuersumque pro-
prietarium est/non inaniter exequere
Sciueris quid patrem iubere/que pacto uxori
re iuicere oporteat. qualiter preare libe-
ros. seruis impare dominum/hospites suscipe
conueniat. **E**t in principio siquidem ad
materialis exemplar/spiritualis fabricanda
domus est. atque ut in basso humilitatis col-
locetur tenendum est meretricium illud Boe-
tium preceptum. Humili domum memeto cer-
to figere saxo. Quamuis tonet ruinis mi-
scens equora vetus. **T**u condit quieta fe-
lit robor valli. **D**uces serenus enim ridens
erberis iras. **I**tem tragicum illud in hypo-
lito. Non capit vniuersum magnos motus hu-
milis tecti vel plebeia domus circa regna ro-

nat. **E**t rursus in hercule furente trage-
dia prima. cuius titulus est. h. f. metro secun-
do. **M**e mea tellus late secreto tutoque te-
gat. **T**erra sedet sordida parue fortune do-
mus. **T**ale sibi fabricauerat nauta ille in-
ops. sed securus anuclas de quo **L**uca?
Rector domumque raris secreta tenebat.
Paud procul inde domus recto vallo ro-
bore fultra. sed vnicuique cannaque inter-
ta palustri. **S**equitur. **S**ecurus belli pre-
dam civilibus armis. **S**cit non esse casus o-
vite tuta facultas. **P**aupis angustique la-
res o munera nondum. **I**n intellecta deum. **I**n
tali pretereavit egisse ponit valeri. viij
ca. i. ipse aglaum sophodiu quo cuius ar-
chadie esset pauperrimum apollinis tamen
responso gigilido regi opulentissimo in
felicitate platus est. **E**t respondit magis se
probare securitatem ridens tugurium quam tri-
stem curis et sollicitudinibus aulam. **H**unc
hanc in habendis edibus modestam humili-
tatem cesar augustus tenuit. qui domum
suam eo quod paulo eminentior esset alijs/ co-
equauit. **D**e hoc **Q**uidius in de fastis li-
vi. **N**ec paruum huius rei nobis **A**ps reliquit
exemplum. que non marmoreas domos sed humi-
le preceptum sua naturitate illustravit. **Q**uam-
obrem his admonitum obseruatum habeas se-
curam tibi ipsi tranquillamque humilitatis domum
instruere. **Q**ui enim altam fecerit domum suam
querit ruinam. **P**rouer. xvij. **R**o. qz nisi dominus
qui tunc modo humilia respicit edificauerit
domum. in uanum erit. **P**ost extractam humili-
tatis domum/cura restat precipua/ordinare
familiam/ ne domus sit/ in qua nullus ordo
sed sempiternus horror inhabitat/ fugienda
que omnibus modis a domo discordia secundum
pythagoricorum sententiam/ cuius meminit
Hieronim. in epla ad rufinum. **A**d quod retorque-
ri potest illud **A**rest. enigma ibidem positum/
hyrundinem in domo non suscipiendam/ id est
garrulam loquacitatem. que effectrix est iurgio-
rum. **S**ubinde ut voluntatem intellectus
doceat quasi maritus sponsam necesse est/
quatinus ea appetat que recta sunt/ adhibeat
modum desiderijs/ et se incosulto velit nihil
Semp memineris/ non ob aliud egregiam
Ade domum miserabili ruina deiectam/ que quod
uxor precupida fuit/ et voluntas preceptis/ teme-
re sine intellectu/ consilio pomum visu decoque
precepit. **P**orro/ obuia caute/ ne rixosa
sit voluntas. ne aut fumo domus abundet
aut stillicidijs repleat. **A**lioquin abeundum

tibi est/mihi nō credis/dicenti hoc sapiē/
 ti fidem presta. **Q**uid sumus si petis nisi
 ignorantia oculos intellectus pstringēs.
 qua circūseptus vix secus habitat fugit se
 potiusz horret veluti quandā mori ima
 ginē. **Q**uod **Seneca** epist. dicēs. **P**ciū
 sine litteris mors est z viui hoīs sepultu/
 ra. **D**ebinc qd p stillicia/nisi labiles in
 stabilesq; cogitatōes accipim⁹ quibz era
 gitatus intellectus/ad seipm redirez in se
 ipso consistere neq̄t. **R**ixosa vero mulier
 est voluntas improba z que in sensualita
 tis naturā pene degenerat. **D**ec assiduis
 malaz cupidinū stimulis verax itellectū/
 eundēq; volitionūz ac nolitionū muro
 altercantū litibus inq̄rat/vult calcatis
 spōsi legibz impare prout liber. **I**ntonat
 q; illud satyricū. **S**ic volo sic iubeo. sit p
 ratōe volūtas. **Q**uid agat tūc intellectua
 lis sensus/reclamet nō exaudietur/precī/
 piat nō obedietz obiturget acerbis sono
 remorsu conscientie feriet. **Q**uid igit reli/
 quū ē nisi semet e domo preriper? **N**ihilō/
 minus p̄sistendū est viriliter. videbis fu/
 rore voluntatis sedato/īpam dare victas
 manus/lugere cōmissum. veniā vltro im
 precari. **E**t q̄uis recessum pares/ sponte
 reuocabit ingēs illō creuse ad **Eneā**: hāc
 primā tutare domū **Eneid.** ij. **I**ta tñ nisi
 obstinata sit ac in reprobū sensum data/
 tum etiā monenda est/tum coarguēda/et
 ne talia p̄sumat in posterū legibz coercen
 da. **A**t altera sup̄est intellectui sollicitu
 do/seruos p̄pescere. z nequādo dñationē
 vsurpent/studiosissime puidere **I**raq; ef
 frenes sunt cōtumaces sunt/ingratiissimi
 sunt/cōfestim vt dñm suū eis beniuolum
 indulgentēq; sen serint/exiliunt **R**epente
 dñm propriū discerpūt vt canes sui **D**e
 tamoz ph. ij. atq; eū indignissima tyrāni/
 de premūt/verūq; experiet illud sapiētis.
Qui delicate a puericia nutrit seruū suū.
 postea sentiet eū contumacē **Prouer.** xix
Et ibidē **I**nimici homis domestici eius
Quāobrem eos si renitētes sint/ bonarū
 cōsuetudinū arceat cōpedibus et inertes
 assiduis exercitātōnū verberibz vrgeat
Quotidie insup semel z ampli⁹/precipue
 hora nocturne quietis/cum te lectus su/
 sceperit/ponat intellectus cum eis quasi
 cū suspectissimis disp̄satoribz/rationem
Nullū hoc p̄cepto salubrius/nullū vi/
 ro p̄sertim xp̄iano efficacius potest esse

Quod secum se facere solitū/ipse **Seneca**.
 iij. refert de ira. **I**nterrogat intellectus in
 tribunali mētis sedens a singulis/ cur sic
 aut sic/tali in loco/tali in tempe gesserint
 cur sic viderint/ sic audierint/ tetigerit/ lo/
 cuti sunt? **P**uniat mala p timorē carnifi/
 cem/p increpatōez errata corrigat/p amo
 rem bona coronet/ z quid deinceps age/
 re a quibz subtrahere se debeant. itez z ite
 rum vchemētissime cōmoneat. **I**ta dñ
 ad seipm nocte saltem redieris verificet il
 lud **Virgilij Eneid.** vij. **I**psē domū sera/
 q̄uis se nocte ferebat. **H**oc pacto tecū ml
 ta loq̄ris vt p̄cipit. tñ caue ne male loq̄ris
Hoc modo apud te corā deo causam tuā
 ages accusator tui seuerissimus **I**demq;
 verax testis z iudex equissimus. **A**ges
 autē hoc vigilātiori sedulitate si auribus
 tuis semp insonare putaueris illā vocē p/
 phete ad **Ezechiam**. **D**ispone domui tue
 quia morieris tu z nō viues **Isa.** xxxvij.
D q̄s vtilis proorsus recordatō. z q̄ in pro
 speris simul z aduersis/hominē sancto ti
 more pauidum. z quod amplius est libe/
 rum efficiat/et mundi cōtemporē. **F**aci/
 le inquit **Hiero.** contēnit omniāz. **D**
 q̄s felix somn⁹ iste crit altus liber z tranquil
 lus/post huiusmodi recognitōez sui. **A**ni
 ma itaq; tanq; in sinu iaceat dei. secura p/
 sistet/reiectis fedozū demonioz amplexi
 bus **N**am totiens inter abominādos am
 plexus diaboli anima dormit. quotiens
 peccati mortalis conscia impenitēs rege
 scit. **D**e mane vero intellectus/īpsam
 oculatissimā puidentiā cum memoria in
 speculam mittat. que diligenti prouisiōe
 ac solerti omnia occurrentia examinet at
 q; denūciet. ne quid inopinatū ne qd su/
 bitū/nequid impremeditatū surrepēs cō
 turbet/aut ne p inscientiā vtilia p̄termi/
 tat. **P**orro ipsi voluntati quā sp̄sam
 hominis in domo posuimus/hec obser/
 uanda erunt. fides thozī/et castitas inte/
 gerrima/cōsideratioq; semitaz dom⁹ sue
 prout inter mulierz fortis p̄conia a **S**a
 lomone positum est. **S**uspectos habeat
 omnes tentationū malarūq; cogitationū
 introitus/cetus adulteroz atq; latronu
 lozū insidias. **S**i pulsauerint fores si fe
 nestras impulerint/confugiat ilico ad in
 tellectū/et eo inscio et inconsulto/nullos
 suscipiat **S**i alloqui blande ceperint/ob
 surdescat. **S**irenes sunt/suā cātu sopiūt.

Collatio

vt demergant / si suos petāt amplexus / ci
to reiciat. latronū morē gerunt: amplexā
tur vt perimāt. Si blanda frōs ⁊ suauis
pretendit / nō confidat / arrident vt irride
ant. Si promissa promissis accumulēt
nō credat. Quotidianū est puerbium. ma
gni sponsois / rara vt plurimū fides est.

Ceterū si fallaciter sensimq; obrepe aut
vt palam irruere conētur hmoi tempratō
nes / a se cōtinuo virili aositare aut depel
lat aut diro vultu ⁊ acribus verbis incre
pet dicēs. Scorsum vos malignissimi se
ductores nil mihi vobiscū. Abite hinc p
cul cū dolis vestris / vestrisq; fraudib; qm̄
intus vos ⁊ in cute noui. scio certe qd qri
tis meā quippe pstitūdem / meā infamiā
meā deniq; mortē. Et hec ego patiar mi
sera / non faciā hercule / nō vobis assentiā
Quāobrem auolate celeriter / aliā querite
si potestis / quā vestra blandimēta ⁊ male
suasaverba / illaqueent. que vestris credu
la sit lenocinijs. De interim sinite. quia
nō sum quā putatis. aut que vestro digna
sum ludibrio. Hac ⁊ simili voce vras vo
luntas sponsa / aduersus tempratōnū ma
larūq; cupidinū insultus. Caueat ne eoz
vinculis seligari aut maib; prendi sinat
vel facibus succēdi. Obnitat totis cona
tū neruis / imperui prio. memor tragici
illius in hypolito. qui blandiendo dulce
nutriuit malū / sero recusat ferre qd subijt
iugū. Sciat pterea q; femina / mollit et se
implene negans / petere docet ⁊ ammonet
Felicissimā proisus voluntatē dixerim. ⁊
beata gloriosaq; prole secundā / q; se forni
carijs hmoi suggestionib; nō immiscue
rit. infelicissimā vero si talib; seipsa; expo
suerit pstitūendā. q; infauitissimos mon
struosissimosq; ⁊ vipereos peccatorū fet
gignet / in parentē suā armatos. sicut leo
nē supbie / luxurie porcū / canē inuidie / et
ira de similib; p que cruciabit / lacerabit.
perimeit. Ad vltimū corpus tuū qui es
ferus bos est / domab; puidebisq; ne ocio
torpeat. Daligne nature est / abunde sua
uiterq; pastus recalcitrat. Impinguatus
excitit iugū ⁊ vehiculū. sessorēq; deicit.

Audistis qbus studijs dom' ppria regē
da est / quib; exercenda disciplinis. quan
q; fastidiū timidus multa pretereā. Nunc
qd extra te vagabūdu incedis? Precur
re prior in domū tuā Eccli. xxxij. ⁊ temet
a cōmuni hominū stulticia exime. de qua

Hieron. ad Sabinianū Solemus mala
domus nostre scire nouissimi / ⁊ liberorū
atq; piugū vicia / vicis canētib; ignora
re Ita est / aliene dom' curiosi sum' / negli
gentes nostre Vicia idcirco nostravltimi
agnoscim'. hinc irridemur. hic nob pla
cētes. fabula pplo ⁊ risus efficitur Quo
cōtra bene iubet persius (vt premisi ⁊ re
peto) Tecū habita. ⁊ noris qz sit tibi cur
ta suppeller. quantū scz a virtutū possessi
one vel perfectōne deficiat. Vade igitur
in domū tuam ⁊ cum paralitico surge per
cōtritiōem. tolle grabatū peccatorū. p cō
fessioem et per satisfactōem In domo tua
vigilans. oransq; permane. illic expecta.
⁊ cū aduenerit dñs ⁊ festim apias ei Sto
inquit ad hostiū ⁊ pulso. si q; audierit vo
cem meam ⁊ aperuerit mihi ianuā / introi
bo ad illū. et cenabo cū illo. ⁊ ipse mecum
apocalip. iij. O miserrimū te. si abierit. si
nō tanto hospiti festinabūdu occurrer
si nō inuitaueris dicēs. Vane nobiscuz
dñe qm̄. ⁊c. Nec modo inuites / sed violen
ter (vt sic loquar) trahere. verecūdu enī ho
spes est / vult compelli. Duo itroducto
serui certatim domū exponēt / nulle repi
antur irarum arance. nullus cupiditatis
pulis / nulle caninaz ritarū aut curarū
mor daciū / clamores audiātur. Sz yroz
tanq; vitis abundās in laterib; dom' tue
cū liberis tuis / bonis scz affectōib; / in oc
cursum culta festiuasq; pcedat. Sternat
domus tapetis bonarū cogitationū. virē
tibus herbis bonarū opationū spargat.
⁊ omnibus deniq; sanctorū desideriorū flo
sculis pulcerrime distinguat. Ponat men
sam pietas / autoritatiuā sellā obedientia
focum caritas accēdat / ministret fides cā
delabrū. ⁊ lectum contēplatio substernat.
linteamina vero vt pura sint abluantur a
contritiōne. a confessione ventilanda aerē
exponātur / quosq; demū exiccabit satisfā
ctio. Nec omissum sit illud quod de pale
mone ⁊ baucide / deoz hospitib; Aaso ait
Heramor. vij. Sup omnia vultus acces
sere boni / hilarē enī datorē diligit deus. ij
Corin. ix. Rependet nō dubitavice deus
ab eoq; audies. Hodie huic domui salus
facta est Luce. xix. Q; si verecūdu te ex di
uitiaz carentia prospererit / compellabit
te iisdem vocibus quibus euander Aneā
Aude hospes cōtemnere opes ⁊ te quoq;
dignū finge deo. Que ista dignitas? R. p.

Collatio

via. laxatur. impingitur. in baratri p̄cepto
ad vltimū deniq̄. ab illa domo q̄s lōgissi-
meraptus. de q̄ precipit x̄ps dicens **V**ade
in domū tuā. **V**eni quo pacto via! mā-
datorū pagrabitur. si nō agnoscat? **Q**uē-
admodū cognoscat nisi p̄scrutet? **Q**uali-
ter deniq̄ p̄scrutabit nisi scripturis hu-
iusmodi mandatorū exp̄ssissimis anim⁹
accōmodet? **Q**uāobzē propheta in psal-
mis plurimis/tamen singulariter in illo.
Beati immaculati in via. aliō nihil agere
videtur q̄s aut orare intellectū vt discat mā-
data sua. aut beatos appellare q̄ mādata
eius scrutātur et exp̄runt. **U**nde beatū vi-
rum descripturus primū opus tam p̄cla-
rissimū posuit q̄ in lege domini fuit volū-
tas eius meditabit die ac nocte. **E**t alibi
Beatus homo quē tu erudieris dñe. et de
lege tua docueris eū. **Q**uis error. immo
quanta dementia ecclesiasticorū pegrinorū
in domū beatitudinis (vt aiunt) vadenti-
um. qui ob lucrosas adinuētiōnes hoim
mandatorū dei p̄scrutatiōē despiciunt?
Apod quos nō animaduertit et animadu-
uerfa cōtemnitur/christi autoritas dicen-
tis. **S**ine causa colūt me/docentes man-
data hoim et doctrinas. **M**ath. xv. **R**e-
spondeāt velim ecclesiastici viri/sacre scri-
pture desertores/q̄lem sibi in sua pegrina-
tione viā delegerint. **S**i seip̄os suam
q̄ prudentiā. fallūtur/sapiētis dogma re-
linquentes. **F**ili ne innitaris prudentie
tue **P**rouerbiorū. iij. **E**t ibidem. xij. **E**st
via que videt homini iusta. nouissima ei⁹
ducūt ad mortem. **S**i ceterorū adinuē-
tiones hominū consecrātur/parū prudē-
ter/ne dixerim insipiet̄ agunt. **N**eq̄ enī
leges aut humane traditiōes quecūq̄/ad-
p̄spiciendā domus eterne viam sufficiūt
Alioquin aliā frustra daret legē deus/hu-
mana ratōe superiorē **A**ffirmo qui oppo-
sitū asserunt errant. et in pelagianā herē-
sim palam incidūt. **E**t si quis diu solerter
q̄ indagauerit quātam de viā mādato-
rū dei noticiā obtineāt. tales solis hoim ad-
inuentōibz p̄scrutādis dediti/de fide/
de peccatorū distinctiōne et quantitate/ si-
ue de beatitudie et ceteris/puto mecū in b̄
immo cū veritate assentiet. **S**i viā mā-
datorū dei vt debēt erigūt/reddāt nobis
rationē/cur nō ea p̄scrutātur potusq̄ hu-
mana. **V**ani homines promptā in ore ha-
bent ex **O**ratō respōsiōē. **C**iuēs ciuēs

querenda pecunia primū/virtus post nu-
mos **P**aner insup alta mente repositū il-
lud **A**risto. **M**elius est paup̄em ditari. q̄s
philosophari. **V**oces iste. **R**. p. nō eccles-
iasticorū sunt/sed agrestium hominū/terre-
nisq̄ inbiantū. **A**sto excuset quosdā vt
cunq̄/paup̄tas. **N**eq̄ enī om̄es damna-
mus/theologiā nō studentes. vt mercato-
res. artiū mechanicarū artifices. **I**temq̄
alios plurimos. **S**ed interrogo q̄d eccle-
siasticus respōdebit: qui beneficijs copio-
se ditatus est. aut q̄ aliunde diues/benefi-
ciari desiderat: q̄d religiosi amplissimis
redditib⁹ locupletati: quid postremo om-
nes quos alia vrgens decētiō occupatō
nō detinet/quorū nō est tantūmodo se s̄
alios in viam mandatorū dei deducere?
At cum ratōem asserre enīsi fuerint an ta-
lis sit que eos graui culpe non cōdemnet
ipsi viderint/fateor nō video. **D**oc vni vi-
deo/tutus salubriusq̄ et viris ecclesiasti-
cis dignius esse theologie studiū atq̄ abs-
q̄ suspitōe cupiditatis modice fidei et p̄-
ue spei remoti. **E**t certe/alia nulla vt ista
scientia/est hominū directiua incitatiua:
q̄ ad sanctos mores/viciorū coercitiua et
ad suā felicitatis domū cōpendiosiori tra-
mite perductiua. **N**on aspernandū est tes-
timoniū **E**ccl̄iast. xxiij. **Q**ui opantur in
me/nō peccabūt/qui elucidunt inuitam
eternā habebūt. **O**diū ergo et raritas p̄-
scrutantiū legem dñi/signū est paucitatis
saluandorū et modice fidei/ in multis ec-
clesiasticis rectoribus. et nō tantūmodo si-
gnū sed causa etiā. **Q**uo p̄tra hoc interi-
grande solaciū est abiectiōi et inopie theo-
logorū/q̄ salutis viā noscunt q̄ deū ducē
assidue in viā pegrinatōnis sue loquentē
audiunt. **V**etus namq̄ **L**aberij p̄ouer-
biū est in saturnalib⁹ a macrobio posituz
Comes faciūdis in viā p̄ vehiculo **E**t q̄s
est deo in sacra scriptura loquente comes
faciūdis? **E**t hoc nō parū existimabar sa-
piens. **S**apientie. viij. **E**rit allocutiō co-
gitatōis et tedij mei. **E**t infra **I**ntrans in
domū meā requiescā cum illa. **N**on enim
habet amaritudinē cōuersatio eius. **E**t
Letex q̄spreclara hominis laus est q̄ ves-
re dicere potest apud semetip̄m pro laude
sua illud quod dicere luciliū **S**eneca mo-
uerat de naturalib⁹ questionibz lib. x. **E**go
liberalib⁹ studijs me tradidi q̄uis paup̄-
tas alias inuaderet et ingeniū obduraret/

y vbi p̄sens studij precij est ad gratuita car-
 mina defleri me ad salutare studij me cō-
 tuli. **I**nlexeristi arbitror quis tibi in-
 tuam felicitatis domū vadenti/ dur se q̄n-
 dus est/ quia dñs solus nō mūdus qui ce-
 cus est. nō diabolus fraude plenus. non
 brutalis appetit⁹ pessime lasciuēs petu-
 lans atq; dissolutus. **A**duertisti preterea
 qualis via vadēda tenendaq; est. qz man-
 datorū dei. nō via hominū humanaz ve
 adinventionū. **F**elicē te/ si credideris. me
 autē in dño gloriabundū si orans exora-
 uerim. **E**t si effeci/ magna documētoz fa-
 sce liberatus sum. **N**am de reliquis modo
 videlicet ambulandi. de hospitij societa-
 tisq; electōne. de vie tolerantia et similibz
 scrutatio mādatorū dei/ te reddet prouidū
 sagacem doctissimū. **P**ostremo illō vñū
 de domus in quā vadis conditōne/ p̄sua-
 sum habeto. **N**ā nisi auro gēmis veradi-
 cantibz/ sed materie celestis p̄ciositate esse
 compositā. **Q**uius incole/ nō gule/ nō vo-
 luptatibus carnis ve illecebris vacāt. **E**t
 nim dom⁹ talis porcorū esset nō hominū
Et ita: quia homo qui dicit prestātissi-
 mā hominis naturā eam supra porcinos
 affectus nō collocat neq; nobilitat. **Q**uo
 pacto? **Q**uia si vocē porco prestiteris. nō
 aliud ab istis p̄ summa iocūditate req̄ret.
Qualis ergo beatorū felicitas est? sanctis-
 sima prozris iocundissima et dignissima
 que in opatiōe optima/ optime potentie
 respectu obiecti optimi que de⁹ est reponi-
 tur. **Q**ue operatio optima est? **C**ōtempla-
 tio diuinitat⁹ intuitiua cū quietatiua ei⁹
 fruitiōe. **Q**ue optime hoīs potentie? **I**n-
 tellectus et volūtas. **Q**uāobrem? **Q**uia ip-
 se nos sup̄ bruta sole eleuāt et dei capaces
 efficiūt. **Q**uid de potentij sensitijus? **N**ū-
 quid saltem ipse voluptatibz p̄fruent⁹ pro-
 prijs in obiectis? **N**inime. **Q**ue ratio?
Prius enī aquā igni copulabis et incom-
 possibilia chimere mēbra cōpones. q̄s cū
 voluptate felicitatē consocias. **Q**uare sic?
Gustato quippe spiritu desipit om̄is ca-
 ro. **Q**uare necesse est/ superiorū potentiarū
 delectatōem/ illā que inferior est extingue-
 re/ qm̄ in eis ex superiorū felicitate/ incom-
 pabiliter amplior q̄s ex eorū obiectis pro-
 prijs accrescit iocūditas. **E**t quo videri
 potest maiorē esse delectatiōem in sensibz
 beatorū/ q̄s sit dolorū acerbitas in corpe
 damnatorū. **I**n hoc autē loco grauissi-

me inculpādus est. **A**nicēna qui. ix. meta-
 phi. sue vltime posuit qz sapientibz theo-
 logis/ multo magis cupiditatis sit ad cō-
 sequendū felicitatē aīarum q̄ est iuncta
 prime veritati q̄s corporū. **A**b illo tamen
 porcino machometi sui paradiso nō seq̄-
 strauit sententiā. **T**e autē interrogovir di-
 sciplinaz p̄fica eruditōe plenus. si hoies
 immortales/ esu et potu delectabūt in ore
Fateris. **E**t surient ergo et sitient necesse est
 et tāto intēsius quāto eis intensiores tri-
 buis delectatōes. delectatio enī p̄portōna
 tur appetitui. **Q**uod si ita est comedere et
 bibere ampli⁹ cōueniet. **V**entres idcirco
 incompatibiliter capaciores et turgidiores
 q̄s nūc habere fieri q̄s sine terminatiōe au-
 gmētū ad qd ordinat comestio. **E**t pudet
 et dicam/ egestiones insup fetulentiori cu-
 mulo in illa beatitudinis domo cōgerere
 oportebit. **V**enuo. si virgines plimas
 habet vnus vir. cur nō plurimos similē
 viros mulier vna? **Q**ue si generēt. im-
 moderatissime erit filiorū procreatō. **S**i a ge-
 neratiōe vacant. pari modo a libidinosa
 copulatiōe. alioquin illic et nature ordo
 puerteret/ q̄ ex illa erigit copula/ generatiō
 nem/ et impotētia sue virtutis generatiue
 cōiunctur que appositis om̄ibus ad ge-
 neratiōem futurā sufficientibz illic suo ca-
 ret effectu. **P**orro reprobatōe indignū
 iudico/ qz angelorū felicitatē/ in coquoz
 pincernarū et prostibulorū scortozūq; of-
 ficia redigitis. **Q**uanto rectius est hoies
 ad similitudinem angelorū felicitatē sublimādos
 asserere cū christo dicēte/ in resurrectōe ne-
 qz nubent neqz nubent. sed erūt sicut an-
 geli dei. **M**ath. xij. **E**t vbi inq̄es erūt si-
 cut angeli? **I**n illa equidē beatitudis do-
 mo/ ad quā pegrinatio nostra tendit/ ad
 quā nisi infelicissimi sumus et in mala ho-
 ra progeniti/ totā vite labentis viam totā
 anime intentōem ordinam⁹. ad quā inui-
 tat x̄ps quēlibet qui salutē affectat suam.
Vade inquit in domū tuam. q̄ fuerūt. et c.
In quibus verbis arbitret quilibet x̄pm
 ad se sermonē hunc dirigere. vade citius
 ne torpescas. vade letus ne pavesce per sa-
 lutis semitas. **P**ro primo. primi Regū. ij.
Festina velociter ne steteris. **E**t puer. vi.
Vade o piger ad formicā et considera vi-
 as eius et discite sapientiam. vt videlicet pi-
 gritiam ignauiamq; deuities. **P**ro altero
 imitare philippum vel eunuchū qui ibat

Sermo in solennitate

gaudens p viam suā. Actū. viij. Et pphes/
tam audi canentē. In domū dñi letantes
ibimus. ¶ Deinde scō. In domū hanc
accelera. In domū hanc ppera. vbi nulla
calamitas. In illā itaq; domū cui? si no?
men petis rñder Jacob Scñ. xxxv. Nomē
loci illius dom? dei. Et. xxviii. eiusde; Ue
re non est hic aliud nisi dom? dei z porta
celi. Si eius conditōes p̄quiris. opulē
tissima est. in ps. Gloria et diuitie in do/
mo eius. Rursus speciosa est. Ob hoc ps
Dñe dilexi decore domus tue. Porro lau
dibas in sonat. in ps. Beati qui habitāt
in domo tua dñe. zc. Deniq; omnē homi
nis appetitū p̄fecta satietate delectat. In
ps. Inebriabūtur ab vbertate dom? tue
et torrente voluptat; tue potabis eos. Et
iterum. Replebimur in bonis dom? tue.
¶ Finaliter tertio tuaz pete mansionē. tu
am pete portiōem que est felix paternitas
vt scz mansio tua sit in domo eterne retri/
burōnis cum psal. Unā petū a dño hanc
requirā vt inhabitē in domo domini. zc.
Portio quoq; in terra viuentiū/ quā nos
adire prospero imp̄turbatoq; cursu/ p̄s/
ter summus illa in domo paterfamilias
domin? noster Jesus xps Amen. Finis

2 Sermo eiusde; de omnibus sanctis.

Exultabunt sancti in gloria.
letabūtur in cubilibus suis
Originaliter psal. cclix. Sol
letantib; sanctis z exultantib;
in gloria. Quid sup̄est (o do
ctissimi viri patres z fratres) nisi satagere
talem habere deuotionē/ vt eis intercedē
tibus ad eorū puenire mereamur societa/
tem. quoniā nō habem? hic ciuitatē ma
nentē sed futurā inq̄rimus. ¶ Si naturale
est exulib? a patria sua/ q; nescio que dul/
cedo cūctos allicit sermonē de ea z frequē
ter facere z cupidius audire. nos a tali pa
triā tales exules. nōne multo amplius id
ipm agere natura stimulantē cōp̄ellimur
Suspirem? igit ad celestia vt ibi nostra
sint corda vbi vera sunt gaudia/ vbi ciues
sanctoꝝ habitant et domestici dei/ p̄sto
lantes aduentū nostrū/ et ad adiutorium
promptissimi/ tātmōdo nō obsurdesca/
mus vocātibus/ nō repellam? adiutores
adeamus poti? illuc deuotōis pedib? In
terpellantes in primis te reginā celozū. te

dominā angelozū/ qua aperiente pro no/
bis os illud benedicū/ os plenū gratiaz
protinus orabūt sancti/ sancteq; omnes
Quibus in p̄mune orātibus/ quo pacto
formidabim? de repulsa? Eya aduocata
nostra/ illud os gloriosissimū p nobis ape
ri ad orandū/ quēadmodū in hac die so/
lennitatis z leticie nostra aperim? ad te sa
lutandū dicentes. Ave gratia plenaz.
¶ Exultabūt sancti in gloria / letabūtur in
cubilibus suis. Collaudaturi sanctos san
ctasq; om̄s/ vt z debitus eis honor fiat a
nobis/ ac vicissim sua nos intercessio ad/
iuuet. vt demū ad imitandū eos / sua nos
exempla alacriores efficiāt. (Iste enī tres
sunt p̄sentis institute celebritatis rōnes)
proponim? verbū prophetici carminis.
Exultabunt sancti in gloria letabūtur in
cubilibus suis. ¶ Et quidē ipse phus in
expiētie naturalis schola versatus/ tra/
dit in rhetozicis q; delectatiōez om̄ia pro
sequūtur. et gratia ipius delectari/ appe/
tunt delectari. nec semel in hāc cadit sentē
tiam. Nihilomin? idem duas leticie vt de
lectatiōis species cōdidit. Unā que est stu
diosozū. puram. laudabilem. tranquillā.
diurnā. Dicest illud q; phia admirabi
les habet delectatiōes firmitate z puritate
Alterā dat que a virtiosis vitam pecuduz
eligenrib; inq̄ritur. et hec feda/ turpis/
inq̄eta/ breuis/ nocitura/ qualis fuit sar/
dinapali. ¶ Hanc leticiarū varietatē/ lo/
cis plurimis scriptura sacra nō siluit. Le
tamini inquit iusti in dño/ ecce bonā leti
ciam. Audi malā. In maleficijs suis letifi
cant regem. Et talia sine numero posuit
sacra scriptura. Duo proportionabilē cu
bilia eadem sacra scriptura cōdistinguit/
prohibēs vnū per os pauli. Non in cubi
libus inq̄t et impudicijs. Duo plecto
verbo/ lumen ecclesie. Augustinus cōuer
sus est. Laudat alterā in canticis dicens
In cubilibus z in hortis aromātū. Dabz
quippe leticiaz exultatio viciosa/ probro
sum vitiosumq; cubiculū. sancta vero san
ctū/ quale notant verba thematis. Exul/
tabūt sancti in gloria letabūtur in cubili
bus suis. Poterat fortasse ambiguū esse
de qua leticia de quib; ye cubilib; intelli/
geret propheta si dixisset. Exultabunt in
gloria/ letabūtur in cubilibus suis. Nūc
autē cum addidit sancti. om̄is scrupulus
dubietatis ablatu; est. quoniā sanctorū

non nisi sancta est gloria sancte exultatio/
nes et leticie sanctasq; cubilia. **S**ed qz
cubilia quibus in locis querem⁹ aut inue
nimus illa. **S**uto qz nō extra/non foris sit
sanctorū gloria/sit exultatio et leticia/ sed
introsus in abdito cōsciētie secreto. **H**oc
sensit qui dixit Gloria nostra hec est testi/
moniū cōsciētie nostre. **N**am et gloria om
nis filie regis ab intus. **B**onū igitur cu
bile. et sanctū et letum/est sanctorū consci
entia/in hac exultant/ in hac gloriātur et
letātur tranquilla pacefruentes. **N**ā amo
do iam dicit spiritus vt requiescāt a labo
ribus suis. **E**st quippe sanctorū cubile
mundū/ est molle est quietū. **A**lioquin si
vel sordidū esset et fetens. vel asperū et du
rum. vel tumultuosus ac strepidulū. neq;
quies in eo/neq; leticia et exultatio posset
inueniri/neq; diceret propheta de eis **E**x
ultabunt sancti in gloria/letabūtur in cu
bilibus suis. **H**abemus qd et quale sit
sanctorū cubile/ dicere supest pro nostra
eruditōe/quo pacto tale in eis cubile stra
tum paratūq; fuerit/vt et mūdum esset et
molle et quietū. **D**icam quid contigit dū
huiusmōi meditatio mea nouissime per
quireret. volens et circūducens quaqua
uersum sue consideratōnis oculos. **I**nci
dit in euāgelium p̄sentis celebritatis. **I**l
lic septem beatitudines quasi toridē cubi
cularias introsperit/quarū misterio san
cti dei sancteq; omnes/cubilia conscientia
rum parauerūt. **N**am si queritur vnde san
ctorū cubile mundiciā habuit. in prom
ptu videre est/ quia vel beatitudo luctus
sordes abluir si p̄fuerint/ mundicordia
innocēs/nullas huiusmodi sordū collu
uiones introire pmisit/ aut agglutinari.
He due sunt cubicularie que appropriā
tōne quadā familiaris obsecute sunt cō
fessoribus et virginibus. **P**roinde sequi
tur. **U**nde in his cubilibus mollicies. **A**t
tendite quia mititas et misericordia tan
q; doctissime ad hoc op⁹ cubicularie om
nem impatiētie duriciē abiecerūt et molli
ciem compassiōis etiā erga necatores su
os inducerunt. **H**oc in martyribus fuit
precipiū. **D**eniq; quies vnde compata
sit si quis voluerit agnoscere/aspiciat tres
reliquas beatitudines tanq; cubiculari
as ad hoc opus idoneas. **P**aupertatē spi
ritus que spinosas recū curas abigit. **E**u
riem p̄terea et sitim iusticie que fastidio

sum et variū semp ocium deicit. **P**acem
deniq; que ab omī exteriorū interiorūq;
strepitu cubiculū cōsciētie tutum reddit.
Hoc modo cubile quietum/in apostolis
in prophetis/in patriarchis vtiq; paupe
ribus spiritu esurientibusq; iusticiā. atq;
pacificis/ cubiculariaz hoc est beatitudi
num ternarius iste strauit. **N**eq; tamen
negauerim quin harū beatitudinū talis
exiterit sedulitas/vt et mutuo se iuuarēt/
et omībus in cōmune sanctis in seruirēt.
Sed ita loqui p̄ appropriatōem fas fue
rit. **B**eati igitur sancti sancteq; omnes/
tot beatitudinibus olim circūsepti. **B**e
ti prozsus/tali subsequētū septenario cu
biculariarū adoznati/quatin⁹ nulla spur
cicia feterent/nulla callositate rigescerent
nulla inquietudine turbarētur. vt hic in
spe singulariter p̄diti in pace in idiūm
dormirent et requiescerent. et illic simul
dono sentirent illud prophetici carnis.
Exultabunt sancti in gloria letabūtur in
cubilibus suis. **E**t quis dabit nobis o
viri fratres et patres. quis dabit exultare
hoc est extra nos quodāmodo saltare in
hac gloria/q; letari in cubilibus nostris.
Assint vtiā igit iugiter iter nos ad obse
quiū nostrū septem iste cubicularie quas
ex euāgelio nominauim⁹/paupertas/ mi
titas/ luctus/esuries/ iusticie/misericor
dia/mūdicordia/par. **F**elix plane qui
tali contubernio potuerit gloriari. **A**ffir
mo quia totus in exultatōe/totus in glo
ria positus letabitur in cubili cōsciētie
sue/replebitur cor suum iubilo. et gaudiū
suū nemo tollet ab eo. **Q**uidni totus io
cundet in cubili mundo/in cubili molli
et placido/in cubili tranquillo et quieto.
Nihil plane letius bona consciētia vel io
cundius atq; serenius/cum ex aduerso ni
hil horridius mala consciētia/nihil con
fusius et inquietius inuenit. **E**ragitatur
quippe stimulis cupidinū/miserisq; mo
dis sese rodit tepiditate. semp p̄sumit se
ua turbata consciētia. **N**e talibus qui
semper vel dum tristātur furiunt. vel iu
xta sapientem dum letātur insaniūt. **A**u
di letam insaniā/vel si melius dicat insa
nam leticiā. **L**etātur inquit sapiens cum
malefecerit et exultant in rebus pessimis.
Qualis putas insania est videre hominē
de cuius morte tractatur/lasciuire et gesti
re/immo et vincula quibus stranguletur/

Sermo in solennitate

incessanter operari. Tales sunt qui iniquitate meditantur in cubili suo. assistunt enim in via non bone. **U**e cubili tali. quia fetens et sordidus est. quia spinosum et asperum. quia nulla ex parte tranquillum. **H**ilominus quidem iacere sustinet in cubili tali sicut sus in volutabro luti / sicut in menta que copuuerunt in stercore / de quibus item apud Job dicitur quod sub sentibus delicias computat. Qui denique iam sentiunt in se illud maledictum propheticum **S**ubter te sternetur tineas. **Q**ue tineas? **T**ineas mordax prauis desiderij. **E**t operimentum tuum vermes. remorsus scilicet amarissimi peccatorum. **J**acet caro cum peccatore / et terrimum ferorem illecebrarum eructuat. **J**acet mundus / et duos curarum aculeos ingerit atque mordaces desideriorum pulices multiplicat. **J**acet dyabolus / et horridis fantasiarum errorum emulationum ambiguitate spiritus iter turbat. **P**erniciosos nimirum hos dixerim cubicularios animarum quibus irrepentibus per ecclesiastica cubilia / attracta est sordidissima diraque dissensio. conculcas omnia. omnia proterens. **S**ed de hoc portentoso scismate in sacris ecclesie cubilibus se versante / qualis unquam sermo pro rei indignitate sufficeret enarrare? **Q**uanto consultius erat. (viri patres et fratres) quanto iustius aduocare deum in cubiculum suum in cubiculum conscientie. quod adeo coangustum et breue est (dicit sermo propheticus) ut duos capere nequeat. **Q**uales duos? **S**ponsum et adulterum. deum et mundum. **T**ra pergebam declamare contra vanitates et insanias falsas hominum contemnentium cubiculum proprie conscientie / hominum alibi gloriam / alibi leticie oleum cum fatuis virginibus / mira stoliditate querentium. **L**upiebam insuper specialiori descensu / tres orationum thalamos mordaces conterere / scilicet tres status hominum quos presenti sermone videmus interesse. **Q**uosdam intueor incipientes et iuniores / hos appropriate monere conabar ad mundiciam cubiculi sui / quod conscientiam appellamus. nam in pueris nonne debet angelica puritas effulgere? **A**lij sunt proficientes et prouectiores his suadere conabar molliciem cubiculi sui quod est conscientia / ut et mites essent non resistentes malo. et contra crebriores illius etatis insultus per patientiam et miseratorem non enerua-

tam segnitiam fierent molliores. **D**enique reliquos aspicio seniores et perfectos / hos magis decet quietum tranquillumque cubiculum. ubi somno contemplationis in pace in idipsum dormiant / corde in superne visionis spectacula vigilante. **Q**uale est illud. **E**go dormio et cor meum vigilat. **T**ra inquam pergere meditabar. dum studiositas speculatrix aut affuit / aut affuisse visa est que gressum orationis nostre retroqueret ad supernos unde ceperamus citius regredi suadebat. multa super eorum statu / multa super eorum felicitate leticia et exultatione diligenter interrogas. **D**ic primo inquit si leticia sanctorum sit eorum principalis beatitudo. **P**rincipalem non esse respondi. sed ad beatitudinem consequi. que in clara dei cognitione et fructiva eius dilectione consistit quibus positus in anima bene disposita tanquam conuenientissimis formis / coniungentibus anime potentias supremas cum obiecto summe conuenienti cum omni bono / ut leticia et exultatio consequatur necesse est. **L**audat igitur sanctos themanostrium a sue felicitatis effectu / sicut ibi **T**orrente voluptatis tue potabis eos. **E**t ibi **A**dimplebis me leticia cum vultu tuo. **E**t ibi **I**ntra in gaudium domini tui **S**icut et talia innumera. **E**x quibus propheticę sententie consonis eliditur positio hominum felicitate in voluptate non in dei contemplatione ponentium. **N**am etsi felicitati voluptas velut securius dicamus iocunditas adiuncta sit / non tamen est felicitas neque finis noster. **D**ic secundo. **S**i licet operari dei mandata propter leticia et delectationem quam omnes appetunt / consequendam. **R**espondi non licere tanquam pro fine vel motiuo principali. **E**sset enim peruersa et quodammodo symoniaca aut adulterina affectio. **S**ecus dum deus est principalis finis intentionis / et delectatio secundarius sub hoc fine. quoniam ubi unum propter aliud / iam non plures quodammodo sed existimat unus finis. **D**ic tertio. **S**i multo plures et hominibus preponunt spiritualibus carnales leticias. **P**reponunt respondi / quoniam in gustu corrupti sunt et quia spiritualium gustationem non satis attigerunt. **D**ic quarto. **S**i par sit in omnibus sanctis leticia et exultatio. **Q**uelibet itaque secundum anselmi deductorem / videtur esse infinita / dum quilibet ratum gaudet

de bono alterius sicut de proprio/et ita p reflexiones procedēdo/resultabit gaudiū sine modo. Respondi delectatiōes in sanctis et finitas esse et impares. Finitas quidē sicut anime substantia et sua capacitas finite sunt. Impares vero fm diuersas mansiones/et cubiculorū hoc est conscientiarū dispositiōes in gratia ac natura. Processus autē Anselmi/non de infinitate formalis leticie locum habz, sed de obiectali vel exemplari vel occasionali

Dic quinto. Si leticia sanctorū/vicissim quandoq; vel minuitur vel augetur. Minuit vel augetur respōdi si fiat aspectus ad leticiam ab accidentali beatitudine consequētē/ vt de creaturarū pulcritudine gaudio bonitate et in aureolarum coronatiōe. Hoc intellexit doctor noster Jesus dum ait, gaudium esse in celo angelis dei super vno peccatore penitentiā agente. Similiter gaudium est sanctis/ dum ex eorum imitatione dumq; ex eorū predicatiōibus vel scriptis/ ad bene agēdum cōuertimur. Ita ergo nunc et alias dum honoramus sanctos/ dū precamur/ dum libros eorum legimus/ dum de eis predicamus/ ipsos vtq; letificamus. Propterea grandis fiducia p̄statur nobis/ q; repulsam nō patiemur dum quod maxime cupiunt et quo delectantur/ petimus oramus prosequimur. **D**ic sexto. Si tristentur sancti compatiētes malis nostris/ quale est illō angeli pacis amare flebunt. Respondi non esse amplius in sanctis dolorem/ nō luctum/ passionem quidē perdidērunt/ et si non compassionē. Possunt nihilomin⁹ intelligi de nostra impietate tritari, dum gaudio illo carent quod de nostra sanctitate sentirent.

Dic septimo. Si hic super flumina babilonis in tanto tā q; in certo damnatiōnis periculo/ liceat quandoq; gloriari exultare et letari. Licet respondi sed in domino cum tremore. Alioquin trepidatio sine exultatiōe misera/ et exultatio sine tremore superba vanaq; reputatur. **D**ic octauo. Si pro viatoribus damnandis orant. Respondi orant/ vel quia fortassis eos damnādos nondum sciūt/ vel vt minus mitiusq; damnētur. et vt compassionis habere viscera se demonstrant. nondum enim obstinati sunt. nondum locus deest remedij q̄d diu icole sunt i tra q̄d diu

sedē tenz misericordia dñi super altare potens iudiciuz/ tam diu fas est p̄demnādū in terra iusticie ad misericordie curiā appellare, vbi p̄ter humanorū morē iudiciorum/ peccatorē absoluit accusatio propria/ propriaq; saluat damnatio. Si nos ipsos iudicarem⁹, nō vtq; iudicaremur.

Dic nono. Si nostras oratiōes ad sanctos suscipi ipsi semper agnoscunt. Agnoscunt respondi. Hoc quippe ad suam gloriam, hoc et ad beatitudinē saltem accidētalem p̄tinere cognoscitur. Hoc igitur fit vel in verbo/ vel reuelante orantis angelo/ vel alio tali modo. **D**ic decimo. Si tantūdem valeat orare sanctū aliquē minoris meriti vt maioris/ et vnū sicut plures. et cur dictum est/ ad aliquē sanctorū p̄uere. Hoc dicendū esse respōdi. Quoniam affectio nostra/ nostraq; deuotio/ nūc isto/ nūc illo modo/ nunc ad hūc nūc ad illum sanctū/ plus et plus accenditur. quo fit vt commodi plus habeat oratio.

Addito q; deus vult sanctos suos quoslibet honorari/ hūc in illa/ hunc in ista gratiā p̄rogatiua. Deniq; tāta charitas est in sanctis vt vno orāte alij filii de p̄cent. sed neq; ad diuinā maiestatem/ n̄ra viliis indignitas presumere d; accedere/ sine medio domesticorū suorū, quoz orōes/ et doctores sunt et placidiores. Urget nihilomin⁹ q̄sdaz ad deū sine medio nonnūq; accedere. vel necessitas vehemēs nō hūis legē vel charitas foras mittēs timorē/ nō cogitās maiestatem. **D**ic xi. Si p nobis orātes sancti sp̄ exaudiant. Exaudiant r̄ndi. dū petim⁹ pie hoc est p̄tilib; ad salutē et pro nobis, et pseuerāter et in charitate. Secus non oportet/ vt si petim⁹ tp̄alia nocitura aut p̄ alijs nō se p̄pantib; ad grām, aut si nō sum⁹ in gratia/ vt si nō pseueram⁹ in eadē. **D**ic xii. Si sancti nobis orātib; indulgentiā largiūtur. Largiūtur r̄ndi/ nō quidē autoritatiue vt in terra summ⁹ pōtifer/ sed ip̄eratiue. excepto tamē christo summo capite nostro/ cui⁹ autoritas principalis semp est in indulgentiis.

Dic deciotertio. Si sancti seruētius orāt pro illis quos in vita germanius dilexerunt/ vt pro parentibus/ et benefactoribus. Cui questionī par est illa. An adēpta simul beatitudine sancti tales inter se magis q; extranei delectentur et exultent

Sermo factus in solemnitate

Respōdi q̄ gloria non tollit naturam sed perficit. Propterea nihil prohibet quin ceteris paribus illud quod utrobique queritur contineat veritatē / sic q̄ sancti pro suis amicis magis orant / et eis saluatis / cumulatius gloriātur. p̄ eis maxime qui sue saluationi / verbo vel exēplo vel ope q̄libet / causam prebuerūt / quēadmodū dānati suos aciori odio participes insectabunt. **Dic. xiiij.** Si de pena damnatorum sancti colletātur. Colletātur respondūm vidēt vindictam. non quidē pro afflictōne vt afflictio est / sed vt ipsa iusticie voluntatis diuine cōformatur. Propterea nihil phibet dicere / eos cognoscere immo visitare posse localiter / penas et gemitus stridoresq̄ damnatorū / quib⁹ resonātib⁹ euz gaudij saluatis / fit carmē amenissimū / quale canebat psalmista cum ait Misericordiā et iudiciū cantabo tibi domine. Harmonia vere mirabilis satis apprehēbilis / que resultat canente inferno tenorē iusticie. ⁊ mollem cantum misericordie paradiso resonante. **Dic. xv.** Si leticia sanctorū ex resumptōe corporum augebit. Augebit respōdi salte extēsiue. sed an intensiue / p̄blemā est ad vtrūq̄ probabile. ⁊ habet p̄s vtrāq̄ causas et doctores. **Dic. xvi.** Si leticia sanctorum in suis corpibus / erit p̄sensatōem extrinsecā propriorū obiectorū. vt q̄ visus delectat in lucidis ⁊ pulchris / tact⁹ in multib⁹ gustus in dulci et sapido / similit̄ de ceteris. Respōdi q̄ principalis in corporibus gloriātur leticia / ab internis consciētiarum cubilibus emanabit. Fiet quoq̄ ex redundātia beatitudinis anime ad corpus sua leta iocūditas sua quadruplex dotatio. Porro de sensatōib⁹ for̄ in se cis nullam impfectōnis dicentib⁹ indigētiā / vt sunt visio ⁊ auditio / nihil prohibet illas exerceri / vt in decoris et armonie corpus hilarescat. Secus de tactu videtur ⁊ gustu. quos vel ad nutritōem vel generatōem ipse nature deus / viantibus ingeniauit. quanq̄ impfectōe seclusa q̄s audeat determinare quosdā proprios horū sensuum actus nō ibidem reperiri. **Dic. xvij.** Si cubicularie animarū (sic enī beatitudines nomiāte sunt septē) Si preterea ancille cetera quas virtutes cardinales ⁊ theologicas dicimus. letificabūt cubilia animarū in gloria. Hoc est querere s̄

beatitudines ⁊ virtutes om̄es / in illa felicitate manebūt. Non manebūt respondi quantū ad id quod impfectōem sonat p̄ vie statū / vt q̄ sint moderatiue passionū / vel incōmodorū toleratiue. vel expectatiue futurozū aut lucentes in speculo ⁊ enigmate. Ceterum quo ad reliqua que decorem animarū quendā opantur / illos habitus pulcherrimos remanere / sicut non est penitus improbabile. sic nec est contētio sa temeritate ponēdū. **Dic. xviii.** Deniq̄ quo ad tres istas questiones vltimas proportio nabiliter satis dici potest de horrenda tristitia damnatorum q̄ ⁊ augebitur per resumptōem corporū vtiq̄ fetidissimorū et omni cadauere viliorū. Quodq̄ ab intus ⁊ ab extra erunt in omni acerbissimo cruciatū genere foris deuorati ab igne. ⁊ ab intus vt cūbanū ignis positi. Turpissimis deniq̄ vitiorū habitib⁹ sedabūtur. torquebūturq̄. nam et vermis eorū non moriet. et superbia eorū ascendet semp / se furiosa rabie in omnipotentē erigēs et īpingens. **Dic. xvij.** Si delectabūtur sancti in gloria deū oculis corporalibus intuendo. Respōdi eos corporaliter vi suos fore deum in carne assumpta. quod qualiter fieri simul poterit ab om̄ib⁹ / miratū illi qui vel dei omnipotentia vel status illius nouā totam consistentiā / non aduertunt. Porro si vel iris multicolor / vel imago speculi videtur pariter a varijs distanter. Non est inopinabile similia de corpore christi ponere in celo. quēadmodum suo modo confitemur in benedicto sacramento. Quocunq̄ demū acies corporalis oculi sese conuerterit / videbitur deus omnia in om̄ibus oculo sane spiritali non corporali sicut deus in essentia sua non caro est sed spiritus. **Dic. xvij.** Proponerat studiositas spectatrix ampliora cōquerere de secretis celestibus / etiam vsq̄ ad curiositatem / vel inutilem vel inopportunam. vt Si possit haberi leticia de patre sine filio. Si absq̄ p̄sonis de essentia. Si de perfectōe vna essentiali vel idea li absq̄ reliqua. Si visionē quis habere posset sine delectatōne. aut delectatōem sine delectatōne consequente. Si in accēptiōe dei libera stat principaliter beatitudinis certa iocūditas ⁊ iocūda eternitas. Si sancti se posse dānari cognoscūt sicut ⁊ vix cognoscere habent. quo pacto

in suis cubilibus ineffabili securitate letant. Si deus in beatis sit eorum formalis non solum efficiens vel exemplaris vel obiectualis leticia. ¶ Tunc ego ad studiositatem ab ipse precor/ precor absiste/ tempus disputandi et tempus instruendi. primum in schola/ alterum in sermone. Suffecerit hactenus tue importunitati paruisse/ noli ea querere que vel impossibilia sunt inuētu vel quesitu supuacua/ vel pro tempore et loco parum idonea. Redeat permitte/ orationis nostre languidus iam et pene lassus gressus a celis ad terras/ a sanctis ad nos. a questionibus ad morales eruditiones. quando non sine moralibus documentis multa quesieris. ¶ Ita studiositas ad se/ ego ad merendum. Proinus resumere cogitavi tres considerationes intermissas. Unā de incipientibus. Alterā de proficiētibus. Tertiā de perfectis/ sicut tres conditiones cubilium sanctorum/ in mundicia mollicie et quiete. qualia loquitur vox prophetici carnis. Culta bunt sancti in gloria/ letabuntur in cubilibus suis. Que fuerunt verba thematis. rē.

Sequitur oratio. Attēdite ergo (ad vos mihi sermo est o pueri) si ex deo estis verba dei audite. Acrificate sanctos pudorē diabolo facite. Non sileo/ non quiesco. sic studebo loqui/ ut a vobis intelligar. Nichil loquar amplius nisi ad vos et pro vobis o pueri/ habete partem vestram in sermone/ illam nolite repellere. Si frequēter in domibus vestris/ ut deceret/ instrueremini de salute vestra/ et puritate vestri cubiculi quod est conscientia/ si diligēter incitari reminiscamini ad amorē christiane religionis/ docendo sepe/ ad quid facti estis/ ad quid tenditis/ in quo periculo damnationis estis/ ego facilius dimittere vos et silerem. ¶ Dixi iam/ non sileo/ non quiesco/ nolo quod in futuro mordeatis nasum meum. quid admiramini/ quid aspiciatis/ silueritis interim et scietis que sit hec parabola. Date quartam partem hore verbo dei et honori sanctorum et salutem vestram/ qui non vna hora non duas sed dies integros/ sed hebdomadas/ fabulis sepe datis. Aut certe recedant mali pueri/ recedant discipuli/ recedat perditum/ maneant boni quibus loquar. Recedat inquam non teneo/ non impedio/ aduertat tamen periculum si sine benedictione finali discesserint. ¶ Denūcio vobis o pueri et adulescentes ingenui/ denūcio vobis tria que serue

tis circa cubiculum conscientiarum vestrarum. Custodite cubiculum conscientie vestre mundum in vobis/ ut sitis mundicordes id est mundi corde. Cauete ne per maliciam vestram cubiculum aliarum conscientiarum verbo malo vel opere deturpetis. Videte demum/ si hec duo non seruaueritis. saltem post immundicias lauate per luctum penitentie et confessionis. ¶ Sit in primis (o pueri) cubiculum conscientie vestre mundum. ut tam re quam nomine pueri id est puri dicam. Esto/ te similes angelis dei/ similes innocētibus atque virginibus. Et dum scientiam queritis/ attendite quod in maliuolam animam/ non introibit sapientia/ nec habitabit in corpore subdito peccatis. Doret tale cubiculum coinquari/ sedum. Nolite perdere mundiciam innocētie. Notat enim Ambrosius quod innocētia facilius custoditur/ quam per veram penitentiam ipsa iam perdita reparatur. Videte specula noua pulchra et nitida/ cito inficiuntur/ cito maculantur/ sed tardius emundantur. Talis est etas puerilis atque virginalis/ fedatur/ celeriter et frangitur/ tardius emundatur et ad integrum nunquam reparatur. ¶ Sed quid ager puer pro custodia mundicie conscientie sue? Dicaz audite. Procurete ante omnia a parentibus suis ut collocet apud magistrum bonum sanctum pudicum incorruptum quod Oratius maximam reputat. Alioquin si magister non sit morosus/ et deuotus et de religione sollicitus/ ipse plus nocet frequēter moribus puerorum quam profit ingenij eorum sicut de Archiloco dictum est. Talis est lupus inter pueros ouiculas/ non pastor/ destructor non instructor/ corruptor/ non corrector. ¶ Altez quod tu puer debes inquire est bona societas. Doneo semel et bis imo millesies repetes monere non sufficio. declina o puer a societate puerorum et imundorum quales teste apostolo regnum dei non possidebunt. Sūpsit idem apostolus a gentili poeta. quod corrupti pueri bonos mores colloca praua. Si colloca quanto fortius sortia. Tales si tibi dentur. accusa. reucla. aut certe potius fuge quere mane. Non metuebat propheta dicēs Quis scit scitū eris/ et cum pueris puereris. Et iterum Habitauit inter gentes et didicerunt opera eorum. Et meretricus Unica praua peccati inficit omne peccatum. ¶ Est alia societas o pueri quam a vobis fugienda ostendo. Et quis est ista societas? mala credite mihi mala valde et pessima ista est

Sermo factus in solennitate

demonis societas. **Q**ur audito miramini? Nolite mirari quia verum est quod dicitur. aut certe miramini? caute. Scitote quoniam demon manet habitat et iacet in lectis in mundis malorum conscientiarum quando sine labore sunt sine studio et in ocio. tunc eos inducit cogitare vilia et turpia queverecum dum est non solum facere sed dicere. Hanc societatem nequissimam diaboli fugitote precor o pueri. **S**ed queritis inter vos forte et dicitis. Quomodo fugiemus? Audite beati Hieronimi consilium. Semp aliquid boni facito. ne te diabolus inueniat ociosus. **E**t rursus Ama scientiam scripturarum et carnis vitia non amabis. Credite non mihi sed sapienti. Quia multa mala docuit ociositas. Ipsa pueris est doctrix imo seductrix que sufflat ignem furiosorum desideriorum carnalium aut venenum nutrit infelicis inuidie. **S**ciebat hoc **D**rausus dum ait. Si non intendas studiis et rebus honestis. inuidia vel amore vigil torquebit. **D**icit forsitan hic aliquis ex pueris. Ecce perdidit mundiciam cubiculi mei vel ex propria vel aliena malicia. quid mihi restat. quid superest? **R**espondeo iam et repeto/ vide saltem ne dederis causam in verbo vel opere quod alius incubili conscientie sue maculet. **H**oc certe est officium diabolicum/ perdere socios suos. illos se cum ad damnationem trahere. **S**ufficiat tibi o quisquis es immundus/ damnatio tua/ parce vite alterius. immo fame tue. immo vite proprie si sciretur. **R**ogita precor quam tum potes/ iterum quoque atque iterum vehementer recogita/ quantum displicet deo quantum in se perversus est et malignus. quantum habet de periculo nunquam satisfaciendi plenarie puer ille qui causa est perditionis tot animarum ex immundo facto suo. dum tamen sit vitium sicut mala scabies de vino ad alium immo ad alios forte decem forte viginti. forte centum/ forte mille. **I**lle autem qui causam primam dedit/ quomodo poterit tot et tales ad bonum et ad mundiciam reuocare. quomodo poterit satisfacere. quomodo penitere? **S**i attenderent omnes quod facilius est alique maculare et in lutum peccati proijcere. quam lauare. quam purgare. et a malo retrahere. **S**cit hoc inimicus noster ille diabolus. procurat igitur tales ad inuicem corruptiones et contagiosas feditates cognoscens difficultatem plene postea penitendi. **A**irca hoc debet esse magistrorum sollicitudo precipua. et ne

pueri maligni/ irrideant bonos et devotos sub appellacione hypocritarum vel talium nominum. **T**ales non possent nimis acriter verberari/ immo si non desistant debent exterminari ab omni consortio meliorum. **C**onparantur his qui feruntur in maternis uteris suffocantur aut alliduntur. **S**ed quid fiet eis/ quid agerent in inferno damnati ex malo aliorum consortio. vultis scire quid agerent? **A**llabunt acerrime pre rabie tormentorum maledicentes illis et clamantes. **V**e ve tali per quem ego damnatus sum maledictus sit in eternum per quem crucior in hac flamma. **N**arrat autor libelli de disciplina scholarum quod filius quidam nobilis civis romani/ qui consumpserat misere et immunde iuuentutem suam/ dum duceret ad patibulum ad mortem sequebatur eum pater suus flens. **V**idit cum filius suus/ quesivit ut oscularetur patrem suum. pater appropinquavit. sed filius loco osculi/ momordit sibi nasum et erasit. **D**um alij culpam et mirarentur/ exclamavit. **D**o pater tu me suspendis/ tu me interficis. si enim dum me iuvenem (ut debueras) corripis/ ego non venissem ad hanc mortem in hostiam. **H**oc est o pueri quod ante notaueram/ quod neque ego neque alij dum predicamus neque magistris precipue/ debemus vos dimittere quin moneamus et corrigamus vos/ ne postmodum mordeatis nasos nostros. **H**oc dicebat quedam pia mater pueris suis. **E**go taliter vos corrigam quod non mordebitis nasum meum. **H**oc habetur in libro de apibus. ca. xxx. **R**egi quendam magnam virum narrante de seipso/ quod habuerat unum iuvenem nobilem pudicum et castum in principio sed per maliciam unius magistri sui/ fuit seductus et pluries monitus noluit tandem desistere/ sed plus obediebat magistro illi in crimine pessimo quam amicis suis et deo. **Q**uid evenit. **A**udite rem horredam. **V**enerunt amici illius pueri in magna pompa visitare eum. et dum post cenam retractis omnibus ad cameras ornatas/ dum puer esset in lecto suo/ cepit horribiliter clamare et plangere. venerunt ad eum seruitores sui et amici/ et dum nescirent cur clamaret nec dicere vellet/ aduocatus est decanus ecclesie et alij canonici. concitatus ille venit refidit ad lectum clamans/ suadet profite peccata. hortatur ut confidat in deo non in homine. **D**ecum decanum fortiter ei dicebat/ tandem puer eum audiens/ insperavit

terribilibus oculis dicens. **U**elli q̄ me seduxit. **A**d quid ad quid sup̄ me diuinū auxiliū inuocabo. **E**cce iā video apertum infernū. video p̄sentes demones paratos me rapere. **E**t cum om̄es vt se poti⁹ signaret in clamarēt/signa te puer. **I**lle quasi nihil aduertens/ clausit oculos. et auertit faciem. et cum duris et miserabilibus vocib⁹ miserā animā exhalauit. **I**ntellecistis ne hoc exemplū terribile o pueri? **A**d auditū eius nonne toti tremuistis. **A**unqd̄ nunc vos etiā penitet? penitet estimo. s̄z gaudete vos qui boni estis. **A**liqd̄ igitur audire nō pigeat. **P**eto te o puer. si quis induceret te ad comedendū carnes per totam q̄dragesimā et in die veneris sancta/ quid diceret? nōne repelleres eum valde velociter cū cachinno? **N**onne ostēderes digito dicens. **V**idete q̄ malus est iste q̄ puerus qui talia mihi dixit. **E**t ipse bene miser. **E**t ego tibi securus affirmo. q̄ peiores sunt et pei⁹ faciūt illi de quib⁹ loquor qui alios inducunt ad immūdiā conscientiarū suarū quā si facerēt comedere carnes in die veneris sancta. **H**olo plus specificare. quia qui culpabilis est intelligit. qui nō est culpabilis nō eget vt intelligat nisi forte vt caueat. **D**enuncio vobis o pueri. fugite tales immūdos et plus fugite. plus horrete. plus odite/ q̄ si quererēt interficere corpus vestrū/ cultello euagiatō vel male strangulare. **P**lus est anima q̄ caro. et vita spiritus q̄ corporis. **A**ccusate tales/ immo vi repellite. spuite cōtra eos in faciē/ p̄clamate cum beato **B**ernardo. ad latrones ad latrones/ ad ignem ad ignem. **P**ostremo si tu puer non seruafti mundiciā conscientie in te nec in alijs/ saltē p̄iteat te/ recurre ad lotricē optimā sc̄z ad luctum. **N**ihil est magis diabolicū. nihil ita displicens deo/ q̄ post culpā nolle penitere/ humanū est peccare/ diabolicū cum in peccatis p̄scuere. **S**ed dices ad quid peniterē et lauarē me/ video fragilitatem meā/ ego protin⁹ statim iterū maculabor. **N**oli sic estimare frater. sed fac qd̄ debes et quod p̄cipit deus succurret ipse. tandē misererit et sanabit/ quid scis quādo morieris et quomodo. **Q**uid si morte subita. si rep̄tina. **Q**uero a te si laues manus tuas/ si vestes lineas. **R**ūdebis. ita lauo vel lauare facio. **Q**uero preterea si post lotionē iterum maculast. **R**espondebis

ita. **L**ectū igit̄ conscientie tue cur nō similiter emūdabis et si sordidanda sit posterius? **S**ic tibi precor conscientia tua carior q̄ camisia. **N**oli propter timorē futurarū macularū/ dimittere purgare presentes et augere. **P**ost penitentiā crede mihi et minus erit de sordibus et minus adhibebit et facilius abluēt. **D**ices rursus. **Q**uā modo talia tam feda/ tā turpia peccata dicere homini viuētī. homini sacerdoti. **Q**uid diceret? quid fieret? **P**lane diceret. **P**arcat tibi deus. et te diligeret et celaret. **S**i tantū times sacerdotē/ cur nō amplius deum om̄ia videntē/ immo totā curiā celestem semp̄ presentē? **S**i times sacerdotem bonū/ discretū et solum. cur nō magis times socios pueros indiscretos qui nihil celare sciunt/ nisi quod nesciūt. et nisi cui et q̄liter quid deberēt reuelare. **Q**uid meli⁹ est/ vel vt dicas nūc peccata tua vni vel q̄ exponātur in morte tua. vel etiā in vita quādoq̄/ omniū aspectui. **N**ōne facilius est hominib⁹ peccata p̄fiteri q̄ cū demonib⁹ sine vlla miseratōe torqueri. **S**i dictū est tam fetidū tā horridū et abominabile/ plenū factū obsecro/ quale putabit? **A**t si dices velle bene facere. velle esse mundus in cōscientia velle abstinere a peccatis. sed neq̄o. **N**oli frater dicere nequeo s̄z nolo. **L**erte potes. sed nō vis iuuare te. **Q**uomō iuuare? **P**riō fugiēdo oculū. fugiēdo malū consortiū. deniq̄ oratō et conuertēdo te ad aliquē sanctorū. specialit̄ ad illam sanctarū sanctā. p̄cutiēdo peccatū exēplo **B**ieronimi et dicēdo. sancta virgo virginū ora p̄ me. adiuua me. mitte auxiliū refugiētī ad te. **D**eniq̄ exēplo anthoni et hilariōis adolescentū increpa diabolu in ipsa temptatōe tua q̄si p̄ntem. et dic ei. **P**st de te et de temptatōe tua miser diabole. **E**cce ego nō obedio tibi. **P**lurime sunt tales doctrine p̄ mundiciā cubilis. p̄rie cōscientie seruanda. inter q̄s posuim⁹ bonarū societate magistrū et socioz et famuloz. occupatōem in bono studio et orōe. **F**atiga bo vos nō amplius o pueri. **S**it tandem nostri finis sermonis in oratōe ad deum et sanctos sanctasq̄ omnes. vt taliter p̄remus hic cubilia conscientiarū nostrarū in mundiciā. molliciet quite per grām. q̄ eorum consortes effecti erulremus et letemur in eisdem cubilib⁹ nostris per gloriam. **A**men. **S**inis.

Sermo factus in solennitate

Sermo eiusdem in eadem festiuitate de omnibus sanctis per thema. Beati qui lugent quonia ipsi consolabuntur.

Beati qui lugent quonia ipsi consolabuntur. *Matth. v. et in euangelio presentis celebratis.* Nos de beato luctu et consolacione locuturi in hodierna celebracione sanctorum illorum a quorum oculis absterfit deus omne lachrymam. ita ut non sit amplius ibi luctus neque clamor. *Regina inclitama ciuitatis huius sanctorum de qua gloriosa dicta sunt matrem insuper illius qui est deus totius consolacionis inuocabimus pro gratia qua egemus impetranda dicentes. Ave Maria gratia plena. etc.* Beati qui lugent quonia ipsi consolabuntur. *Scribitur tibi dictum est. Proposita hac celesti stupendaque sententia insonante hac grati tonitruo ex ore diuinitatis in sublimi monte ecclesie audierunt quod plurimi altisonam huius extraneissime et a sapientibus mundi hactenus abscondite doctrine tubam. Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum. Audiam vero non omnes equa mentem quoque iudicio comprobauerunt. nimirum quot capita tot sententia et fides dei donum est ne quis gloriatur. Audierunt eam omnes ex omni natione que sub celo est quorum plurimis nihil profuit auditus non inhius fidei ut apostolus loquitur. sed in depressiores sue infidelitatis tenebras demersi sunt. Hi sunt pagani idolatre et iudei perfidi qui quonia foris sunt et consurdescunt nostris uocibus nihil ad nos eos deserat sermo noster et ad christianos dirigat. Dicatque Beati qui lugent etc.* Ecce autem apertis meditationis mee oculis intueri uideo plenas etiam christianorum omnes aures hac sententia diuina. Quis enim est christianus qui hoc euangelium in ecclesia non sonuerit. Verbum hoc nihilominus ad mentales aures suas introitus non equa profunditate et tenaci approbacione reponitur. Pars est hominum simplicium absque eruditione et literis quos sola autoritas in hac fide stabilit nec ultra quicquam uel querere uel intelligere student morem discipulorum pitagore in hoc tenentes. Satis hinc scire quonia magister hoc dixit. magister christus

Beati qui lugent quonia ipsi consolabuntur. Apud tales non rationibus sed autoritatis bus et exemplis agendum arbitror quibus sufficere insinuare quonia sancti sanctorum omnes quorum hodie celebritas agitur ad consolacionem per luctum transierunt patri arche/prophete/apostoli/martires/confessores et uirgines. Quid istos dinumero quando et ipsum caput omnium christi participauit et sic intrare in gloriam. Nos ego ad historias et legendas sanctorum ad uitas patrum ad originalia doctorum luctum colaudantia iudico remittendos. Altera pars est christianorum similis simplicium et nullius eruditionis litteratorie. qui tamen pro consuetudine et gratia exercitatos habent sensus ad hanc doctrinam cupientes ex intus anime precordiis. qui experientia doctrice sentiunt et preguant hoc donum celeste et toto cordis assensu toto mentis iubilo eunt in hanc sententiam. Beati qui lugent etc. Tales sunt in schola deuotiois doctrina affectiois edocte persone quibus lachrymabilis iugiter est hec uallis lachrymarum. qui dicunt cum psalmista. Renuit consolari anima mea. memor sum dei et delectatus sum. Et rursus delectater dicunt cum eodem. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolaciones tue letificauerunt anima meam. Quemadmodum dixisse legitur beatus Bernardus. Multi uident cruces nostras qui non attendunt consolaciones nostras. Et apostolus dixit. Quasi tristes semper autem gaudentes. Apud istos quos uincitio docet. quos experientia erudit. importunum nimis ne dicam temerarium censeretur si aperirem os ad docendum a quibus ueritatem mereretur erudiri. Alios preterea considero ex christianis inflatos sapientia non que de sursum est sobria et pudica. sed terrena aiali et diabolica et carnali. uita pecudum eligentes qui fere nihil de homine preter figuram retinent. intus ferrea sunt omnia. Ipsi dum has beatitudines auribus recipiunt. animam intrinsecus furdam habent. aut ita pro egritudine peccatorum miserabiliter conturbatam quod dicunt opere etiam non forsan ore. Durus est hic sermo et quis potest eum audire. Nempes sapientia terrena diuinitatis inhiat. Pro preterea non beatos sed infelicissimos plane pauperes predicat. Sapientia diaboli est superbia indignans et austeria. Ipsa beatos mites quomodo iudicaret et

non potius viles et abiectos? Sapientia animalis tota illecebris vacat/ ducit in bonis dies suos/ cuius vox est sapientie. ij. **E**xiguū et cur sedio est tempus vite nostre. Talibus obsecro quando persuasum esset eos beatos esse quod lugent et non miserabiliores omnibus hominis. Quāobrem istud perditū et cecum genus christianoꝝ. et christianoꝝ nomine/ non christianoꝝ cōuersatione relinquam? tanquā indisciplinabiles et impersuadibiles ad hanc clausurā eis diuinā lectionem. **B**eati qui lugent et cetera. **S**uperest ad extremū aliud genus hominum/ qui non sunt idiote ut primi sed luminibus tam ingenij quam conscientie eruditionis scientificæ collustrantur. Qui et si nondū gustauerūt donū huius beatitudinis velut illi simplices de secundo ordine. attamen eorū vita aliena est ab his vitis quibus obstinate corruptos mor esse diximus illos de tertio ordine. **C**redūt insuper ut tandē intelligant/ hoc est/ presupposita religione philosophantur/ quoniā persuasum habēt nisi credideritis non intelligeris. **N**ō notauit Plato dum ait in **T**himeo. Sumendū esse cōpendiū ex credulitate. Istos tales (qualiū magnus est hic numerus.) nūc alloquēdos esse decreuimus/ quibus non solā dicentis auctoritatē que tamen abunde satis esset/ sed rōem certam et philosophicā afferre confidimus/ per quā iam non solum credāt/ sed etiā intelligāt huius mirandæ sublimisq; doctrine veritatē. **B**eati qui lugent et cetera. **H**oc faciemus? (si quidē permiserit deus) ad **C**iceronis imitationem in paradoxis. minoris certe eloquentia/ sed parivarietate. et (vnde glorioꝝ in domino) maiori fide faciemus in quā/ cum ad cōsolationes nostrā quatinus fides in intelligentiā migrans/ lucidius emicet/ tum ad cōcludendum linguam magniloquā eorū qui se dici philosophos volunt nec sunt. quoniā dū a religione putant secernere philosophiam/ vtrumque perdūt. qui verbū diuine nostre fidei/ cōmunibus verborū panniculis inuolutū vel fastidiūt ob simplicitatē (sicut eis videtur) rusticam et anilem ut quod lugere vel flere iubent/ vel de opinabili fallacitate criminantur/ non capientes/ quo pacto ex luctu suum gignat contrarium quod est cōsolatio/ nec inde concipiūt. beatos et cōsolatos esse lugētes. **E**t quoniā tres collati sunt in **t**hemate termini principales beatitudinis

do luctus/ cōsolatio triptita erit sermo/ nis nostri fabrica. quia super quolibet extremis edificiū nostre ratiocinationis fundabit et excreset. **D**icemus quoque breuiter quā tanta res exoptulat. quoniā in scholastico exercitio et in verbo ad populū/ latiori sermone super hoc deo propiciatē tractabimur.

Primā exorsurus fabricam in hoc nomine beatitudo/ recogito quod omnes qui de beatitudine hominis/ philosophica rōne perscrutati sunt. constituerunt eā in contemplatione prime cause/ sicut peripatetice schole institutor **A**ristoteles docuit. primo et per **e**thica. **A**ut posuerunt eam in virtute vel bono honesto. et in viuendo cōsentaneæ rōni et nature. **I**n qua sententia schola stoicoꝝ et quorundā academicorū concordat. **A**ut deinceps collocauerunt eam in adeptōe boni vniuersalis separati. quē admodū **P**lato. suiq; sectatores. **A**ut postremo dixerunt beatitudinem hominis esse animi voluptatē seu tranquillam pacē/ cuius fuisse videt **E**piscurus/ ille. cuius **S**eneca crebre cum summa veneratōne meminit in epistolis. **N**am **E**piscurus alter quisquis ille fuit. et **A**ristippus et **S**ardinapalus et sordidus **D**achometus qui in corporeis voluptatibus humanam beatitudinē detrudere conati sunt. **I**psi certe non philosophi nec inter philosophos annumerandi sunt. sed porci vocandi sunt/ quia beatitudinē non hominis sed pecoris descripserunt. **I**lli similiter a philosophica ratiōne procul abscedūt et ab eadē validissime profuturā. quod diuitias. quod potentiam. quod gloriā. quod scientiā. et vniuersaliter bonū aliquod tale fortuitum fragile et caducū. homini per beatitudinē statuerunt. **Q**uipe his omnibus ad votum fluentibus. reperire est hominī hominem. non dicam non beatū. sed plane nequissimū. et supra beluinā seueritatē vel feritatem. nocēdi malignitate perversum. **D**enique hec omnia fortune bona. etsi decorē et ornatum quēdam extrinsecū felicitatis humane. præterire et perficere dicantur ab **A**ristoti. ipsa tamē ad componendū verū et extrinsecum bonū. nullatenus exiguunt. **N**otauit hoc ille qui ex incendio vrbis fugiens. omnia sua secum ferre dixit. **H**ec igitur in summa est phantia de hominis beatitudine quedā partita traditio. **I**n cōtemplatione prime cause. in honesto vel virtute. in bono separato. **I**n animi voluptate seu cōsolatione

Sermo factus in solemnitate

Quartū apparens varietas (si nō me fallit iudiciū) in vna cōnectī cū conceptio-
ne seu dignitate per se nota/ quam Aresto-
riles lucidius exposuit/ q̄ beatitudo ho-
minis sita est in cōiunctōe optime poten-
tie humane cū optimo obiecto suo. Vir-
tus enim rei cuiuslibet ⁊ sua quedā beati-
tudo vt penes summū quod in ea est q̄n-
tificetur necesse est/ quēadmodū beaitu-
do oculi esset eius cōiunctio cum summe
pulcro sibi proportionabiliter oblato. At
nota qualis est optima potētia humana
nisi ratio. qua sola/ prestātor est homo ce-
teris animalib⁹. Obiectū preterea optimū
quale aliud assignabit q̄ ipse deus glorio-
sus/ cuius ratio capax est. ⁊ quo nihil ma-
ius a ratione potest intelligi. Quare ma-
nifestū est/ q̄ eleuare Arestoriles beaitu-
dinem hominis esse probauit cōtempla-
tionē prime cause. Conformer ad illud
Augustini dictum. Visio est tota merces
fundatū videlicet in verbo xpi. Nec est vi-
ta eterna vt cognoscāt te verū deū ⁊c. In-
telligimus vero contemplatiōem nō nu-
dam cogitatōē de deo sed cognitōem cū
amore. Alioquin si dilectōem a cognitōne
sepaueris/ non iā ibi contēplatio/ tā dicē-
da est q̄ curiosa quedā inuestigatio/ aut
cogitatio vaga fructu carens atq; sensu/ q̄
les habuerunt quos inculpat apostolus
cognouisse deum ⁊ eum nō sicut deū glo-
rificasse/ propterea euauisse in cogitatō-
nibus suis. Ecce vanitatē cogitationum
si glorificatō secludatur. ⁊ datos fuisse in
reprobū sensum/ quales multos flemus
nostris temporibus. Porro locutiones
ceteroz p̄horuz/ quanq̄ diuerso calle ver-
borū incederent/ in eandem iudicio meo
sententie finem cōueniunt. Nam bonum
separatum quod plato posuit/ cui⁹ adeptio-
ne beati dicimur ⁊ sum⁹. nihil aliud a deo
potest intelligi q̄ ad ipiscimur cogitādo
et amando hic in enigmate ⁊ inchoatōne
quadā impfecta. tandē facie ad faciē ple-
nitudine cōsummata. Rursus si stoicorū
et achademicorū ⁊ epicuri p̄nominati po-
sitionē resoluam⁹/ inueniem⁹ q̄ nullavir-
tus est/ nulla honestas speciosior/ nullavi-
ta plus cōsentanea nature atq; ratioi. sed
nec aliqua opatio voluptuosior est. aut si
verbū voluptatis nimis molle iudicatur
nulla delectabilior/ q̄ sit opatio optime
potentie hominis coniūgens eam cū opti-

mo obiecto suo quod est de⁹/ hoc vero fit
dum ipsum ratio cognoscit et cognoscēs
amat/ ⁊ in cognito amatoq; tanq̄ in fi-
ne suo ⁊ centro q̄tatur. Ecce habetis
omnē de beatitudie philosophica p̄scrui-
tatiōem/ que sup vno cardine voluitur et
vnitur. ad cui⁹ noticiā. christiana religio.
compēdiōsa fidei traditōne ducit. q̄ effi-
cere philosophica disputatio vix lōgo cir-
cuitu quasi palpando ⁊ innitendo valuit
nec p̄fecte tamen valuit nec stabiliter nec
sincere. Hic p̄clarissime dictū est ab ap̄lo
q̄ quia mūdus in dei sapientia deū nō co-
gnouit supple cognitōe que p̄ dilectōem
opatur. Et intellige q̄ hic apostolus f̄m
discipulū eius dionisiū/ philosophiā ap-
pellat dei sapientiā immo ⁊ reuelatiōem.
Deus inquit reuelauit eis. Placuit ei per
stulticiā predicatōis. hoc est per compen-
dium credulitatis saluos facere credētes.
Non q̄ philosophia inutilis aut falsa sit
quippe que est dei sapientia ⁊ reuelatio. nō
q̄ verereligionē aduersa. nō q̄ in articulo
quocūq; cōtraria sicut velle demonstrare. p̄-
positū est. sed quia hoīes bono dono ma-
le et temerarie vsi sunt ⁊ alia ratōe. vt ad fe-
licitatis beatitudinē sine ratōnatiōe sine
fluitatōe ipsos etiā simplices ⁊ idiotas ve-
nire liceret fidei pede fulcitos. Deniq; ne
gloriarēt ante deum stulta p̄sumptio om-
nis carnis.

His pro primo fun

damēro posit⁹. ⁊ viua veritat⁹ calce agglu-
tinatis. quadruplici etiā p̄sideratōe istar
quattuor laterū. supedificare fas habem⁹
Prima consideratō. Quia dei cognitō
perfecta nequit haberi per sensus solos.
Alioquin bruta essent dei capacia. si n̄e
beatitudinis esse volumus participes vt
a sensibilib⁹ ad spiritalia p̄uertemur/ ne-
cesse est. Istud est inter Platonis do-
gmata precipuū. aduertēduz esse scz a sen-
sibus faciem nostre mentis. Omnia nisi
ad sensum referre. est propriū pecoris/
et certissimum veritati inueniende affert
detrimētum. Huius sententie pluries me-
minit. Cicero Et Augusti. ex ea pulcerri-
mum illud volumen de vera religione cō-
texuit. Animam itaq; nostram intel-
lexerunt Philosophi factam esse/ velut in
orizonte duorum mundorum. spiritua-
lis/ et corporalis. Cuius facies dum ad

corporalia conuertit/fit quodāmodo cras-
sior nubilioz et hebetior ad intuentū cele-
stia. et deprimunt terrena inhabitatio/sensuz
multa cogitantē. inquit vnus ex phis he-
breozū. cui conformis est sermo poete. vi.
Eneidos. Terreneq; hebetat arius mori/
bundaq; membra. Poeticū etiam inuolu-
mentuz de haustu lethei fluminis/ad hoc
tendit. **S**cōda consideratio. Presuppo-
sita rationis aggrauatōne p peccatū/auer-
sio a sensibilibz ad spūalia cogitanda/feri
nequit/absq; luctu seu tristitia. Naud ma-
gna in hoc loco ratiocinatione op^o existit.
vbi quotidiana experientia plusq; satis est
hanc eloquiū veritatē. Quippe/mortifica-
tio sensualitatis/pugna vitioz/virtutum
victoria/fugere voluptates/tristitias eq̄ni-
miter ppeti. et similia hamane militie iti-
pendia. nōne luctū suū/saltem ab initio se-
cū ferunt. Feruntq; q̄. At tamen sine istis
nūq; ad syncerum et purissimū veritatis
prime lumē scanderem^o. nūq; sursum ra-
peremur. et illic rapti starem^o. nec respōde-
remus veraciter hortanti ecclesie sursum
corda. habemus ad dominū. Quādo et q̄/
liter obsecro forti cōtritione leuarem^o nos
super nos. dum iniquitas super talentum
plūbi sedens/nos in ima deprimat. instar
poete more sisyphi. dum cōquerimur cum
p̄pheta. Quoniā iniquitates mee suppres-
se sunt caput meū et c. Dū postremo multi-
tudine noxiōzū desideriozū et volitantuz
cogitatiozū instabilitate/acies nostre mē-
tis vndiq; confundit/impedit et turbatur.
Et hanc Aresto. quāq; sue originis igna-
rus notauit vbi dixit aliquid esse in nobis
quod aduersat rationi. p̄pterea tractatur^o
de nostra beatitudine ipse de luctuositate
passionū moderata per virtutes/prins do-
cendum esse necessario indicauit. **T**er-
tia consideratio. Beatitudo nostra est de
numero delectabilissimozū. imo delectabi-
lissima. Hoc ipsum dicere ratio compulit
Aristotelem primo et. Ethicorum. Da-
beatur quoq; pro oraculo apud veteres
vt infra latius docetur. In sanctis propte-
rea quozū hodie celebritas agitur experie-
tia multiplex illud certum facit. Quod in
super sub altissimis considerationibz et sa-
pientum allegationibus/initium summe
communis de virtutibus/manuducit.
Quarta consideratio. Veram et plenaz
consolationem/sicut nec veram beatitudi-

nem/vita humana prius habere non po-
teit absq; luctu. Perspicuum est hoc sequi
ex p̄missis. Propterea licet iam non soluz
credere sed etiam intelligere. Quoniā bea-
ti qui lugent et c. Et hec de prima radice. ex
qua/termin^o iste beatitudo/germinat hāc
veritatis segetem/beatos et consolatos es-
se lugentes.

Euge pergamus vltra ad secundā
nostre orationis fabricam. quam
fundabit terminus iste luctus. At
tamen ne perpendicularē nostri edificij
regulam conturbet equiuocatōnis irregu-
laritas. describendū est quid est luctus qd
consolatio. Nam inuenietur luctus malus
nihil ad beatitudinem conferens nec affe-
rens consolationē que bona sit. Hoc sen-
sit qui dicit. Tristitia seculi/mortem ope-
ratur. Cum prius dixisset. Tristitia que
fm deum est penitentiam in salutem stabi-
lem operatur. secunda ad **C**horinth. vij.
Luctus et consolatio sub vna acceptio-
ne generali due passionēs sunt ille due cō-
trarie quas aliter nominamus dolorem et
gaudium. que complectuntur in suo gene-
ris sinu passionēs omnes reliquas enume-
ratas a pho secundo **E**thicorum. et secun-
do rhetorice. et a poeta. vi. Eneidos. et ab
alijs alibi. Consequuntur autem passio-
nes iste due luctus et consolatio vel dolor
et gaudium ad duas rationes obiectalis
generalis et extremas. Quarum vna est vt
boni conuenientis. et altera mali discon-
uenientis. **D**escribitur hic luctus hoc
modo sumptus. Luctus est vitalis ani-
me motus/surgens ex apprehensione ob-
iecti vt disconueniens est. Cuius effectus
est (presertim si sit in sensu) cōstrictio. qui-
dam horroz et fuga et renisus. Est autem
ratio disconuenientie/dispropoztio lesiua
armonie et vnitatis debite. **E**lucidationē
harum descriptionū cum deductione om-
nium passionum ad has duas/querat cui
libuerit. ij. Ethic. et rhetorice cum notatis
per commenta. **D**einde quia tripliciter
dicitur bonum pro delectabili. pro vtili. et
pro honesto. Et similiter malum ex oppo-
sito. pro tristabili. pro nociuo et pro inho-
nesto. Possemus conformiter ad has ra-
tiones obiectales boni et mali/multipli-
care sermonem de luctu et consolatione. p-
ut consurgunt mediate vel immediate/ ex
apprehensione boni et honesti vel mali

Sermo factus in solemnitate

In honesti. et hoc dupliciter. in actu vel in habitu. Hoc quippe modo luctus et consolatio proprie sunt aie rationalis et ad sensualitatem non nisi ordinate ad rationem spectant sicut nec obiectales honesti et inhonesti rationes. ¶ Dicamus igitur quod luctus in proposito et putidicis beatitudo non quidem formaliter sed quod communicat beatitudinem hic in via vel quia ducit ad eam. habet sic describi per habitum. Luctus est habitus anime graciosus quo inclinatur fugere et horrere obiectum sub ratione mali inhonesti et disconuenientis apprehensum. Apprehenditur vero obiectum in inhonestum tripliciter. aut formaliter et sic est deformitas. aut secundo consecutiuè quod est effectus culpe et reliquie eius. sicut reatus pene et macula et offensa. aut tertio occasione. quia ad culpam inductiuum est. aut ut ab honestate distractiuus. ut noxie temptationes et rebelliones sensualitatis. Ratio autem disconuenientie inhoneste est violentatio modi speciei et ordinis. vel numeri ponderis et mensure. vel unitatis speciei et bonitatis in libero arbitrio ut arbitrium est. Violentatur in super modum et mensura et unitas in libero arbitrio. duz ipsum non insequitur motionem dei ut efficiens est. Violentatur species et numerus. dum non conformatur cause sue exemplari. Violentatur autem pondus et ordo et bonitas. dum non insequitur motionem sue cause finalis. Per oppositum sumitur ratio conuenientie honesti. ¶ Pars est describere consolationem. Consolatio per habitum est habitus anime quo inclinatur amplecti quodammodo et unire sibi obiectum sub ratione boni honesti et conuenientis apprehensum. Et dicitur similiter honestus tripliciter. vel formaliter vel consecutiuè vel efficienter et dispositiuè. Has descriptiones neque fingimus neque sola fide supponimus. Quonia et philosophica traditione fundata in his que nos docet experientia possunt elici vallarique. Et quibus quid sit luctus per actum. quid consolatio actualis liquidum est. Nam luctus et consolatio actuales sunt vitales motus animi in talibus habitibus procedentes.

U Facto et ordinato

hoc descriptionum fundamentum superaddamus quasdam literales considerationes. ¶ Prima consideratio est ista. Luctus qualem descripsimus est consolationis inductiuus. Ita quod qui lugent eo ipso consolantur. ut ve-

rum sit ad litteram. Tristitia vestra vertitur in gaudium. Dabemus medium in omni demonstratione efficacissimum diffinitionem scilicet ad hoc ostendendum. Omnis quippe apprehensio obiecti ut honestum est et conueniens est consolatoria. sed apprehensio huius luctus est honesti apprehensio et conuenientis. ergo est consolatoria. Maiore presupposita ex diffinitione. minorem facile est deducere ex quibus plurimis conditionibus honestis luctui attributis. Luctus quippe iustus est et deo acceptus tanquam reddens deo quod suum est. vel dum punit peccata in se et in alijs deo odiosa. vel ab offensarum diuinarum reliquijs aut occasionibus liberari desiderat. ¶ Secunda consideratio. Non est inopinabile secundum eandem animam simul et secundum idem diuersis tamen respectibus lugere et consolari instar christi. Si enim concedimus animam simul intelligere recte et reflexe et de iudicio suo formidoloso certitudinaliter iudicare non videtur repugnantia quod de luctu actuali tanquam de obiecto simul habeatur actualis consolatio. Nec aliquid apparet obstare nisi quod motus horum actuum sunt ad contrarios effectus. vnus ad fugam. alius ad persecutionem. vnus ad dilationem cordis. alius ad constrictionem. Sed hoc vltimum de luctu et consolatione in sensualibus verum est ita se habere. in spiritualibus forte non eque. Quis rei satis videntur experientias dedisse sanctorum plurimum quorum vira cum in luctu continuo esset. facies tamen serena et iocunda et inter medias lacrimas miraliter hominis suauitate et tranquillitate respersa fulgebat ut in Martino. Dat exemplum climacus de puero simul flente et clare ridente. Et venerabilis Richardus tradit in eodem homine contemplatiuo simul esse raptum mentis ad diuina exemplo moysi positi intra caliginem in monte et simul fieri rebellionem in sensu more idolatranti in valle. Ad hoc potest trahi illud de enea. Mens immota manet. lacryme voluntur inanes. ¶ Vel dicamus. ut omnis caliginie tollat occasio. quod luctus et consolatio eandem animam tanta celeritate alternatim inuicem afficiunt quantam discernere non valeamus. Et consequenter ponet motus cordis quasi tremulus et mixtus ex constrictione et dilatione. forte similis motui capane dum tremuit. et corde citbare dominus resonat. et

ita mirabilis armonia fit in corde nostro ex hac mutua percussione luctus et consolationis/ qualem armoniam explicare si- cut difficile est ita experiri facile. **H**ūc tre- morem notabat exhortatio pphetica exul- tare iubens deo cū tremore. **E**xultatio q̄p pe sola dilatādo facile euānesceret. si luct⁹ reprimens nō induceret hunc tremorem: **Q**uo tremore tandē exercitata anima/mo- re alaude volitando cantantis/cadit in fe- licem spasimū. et in illam extasim rapit⁹ ubi dicat cū silentio Bonū est hic nos esse. **E**t illud. **I**n pace in id ipm̄ dormiā et requie- scam. **D**eniq̄ per dicta/ elucet verita- tes quas inopinabiles rident carnaliter sa- pientes. dū apls precipit esse sicut tristes. semp̄ alit̄ gaudentes. **E**t ppha. **F**m multitu- dinem dolorū meorū in corde meo cōsola- tiones tue lenificauerunt animam meam.

Tercia consideratio. **A**dversitates cor- porales/ et luctus sensuales/ trahūt de p̄ ac- cidens ad luctum bonū. **E**t se enī indiffe- rentiā habent ad honestū vel inhonestum. **I**ta p̄sp̄ritates et vana gaudia. et opposi- to vehementer impediūt. p̄pterea fortuna moderate aduersa securior est regulariter/ oprabilior/ q̄ multū prospera. **H**ec qui- dem deduxit certa ratione **Boetius**. **E**t sa- pientis vox affirmat dicentis **Helius** est ire ad domū luctus q̄ ad domū conuiuij. **I**n illa enī finis cunctoꝝ admonet homi- num vt viuens cogitet quid futurū sit. **E**t rursus. **R**isum putauit errorem et gaudio dixi quid frustra decipis. **Q**uod si omnia que cōsiderationē nostrā informāt de lau- de tribulationis/ et prosperitatis deceptio- ne inducere voluerō/ non dico partem ser- monis nec sermones integros/ imo nec li- bros multos ad hoc suffecturos esse scio. **L**egatur **Chris̄** in suo de p̄p̄tione cor- dis. **G**regorius in moralib⁹. **S**uillhelmus parisiens̄ in suo de virtutibus de laude tri- bulationis et paupertatis. **E**t cōpilatio illa commūis de virtutibus et vicij⁹ pro/ sus et optima. **B**onauentura in stimulo cōscien- tie et alij plures. **E**t in hac cōsideratione stabiliri possent omnes beatitudines euā- gelij hodierni. p̄sertim prima et nostra hec tertia et vltima. **E**mersit p̄siliū **Platonis** et similij vt assidua esset mortis meditatio.

Quarta consideratio. **E**t si in beatis nō erit amplius luctus neq̄ clamor. sed nec vllus dolor. tamē pro hac valle miserie ille

regulariter qui beator est/ est luctu bono plenior. **C**onsideratio ista ab **Augustino** ponitur in suo de ciuitate dei. **E**t adeo p̄ve- ra est. q̄ nullus vnq̄ tantum luxit quantū christus caput nostrum et benedictus in secula. **N**ō quidem pro suorū sed p̄ no- stroꝝ apprehensione peccatorū. etiāq̄ ab instanti sue conceptionis gloriose vt q̄ dam tradunt. **I**ta luxit **Maria**. **I**ta **pau- lus**. **I**ta **petrus** et ceteri innumeri/ post ple- nam et certam suorū peccatorū remis- sionem. **I**taq̄ ista tria se hic per commu- nicationem quandam amplectuntur. bea- titudo. luctus. consolatio. **E**t ex opposito ad considerationem nostram. inferre licet illos esse hominum miserimos et a beati- tudine remotissimos pro hac vita/ qui vel ex elatione vel ex vana cōsolatione vel pec- catorū nimia obduratione/ lugere fugi- unt. horrent. despiciunt. **I**gitur beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. **H**ec tandem sumpta sint ex sc̄da radice/ in hoc termino luctus adherente.

Pro tertia et postrema edificij no- stri structura cōsumanda in hoc termino consolatio/ repetere non pigeat quid est consolatio. **C**onsolatio est habitus anime quo inclinatur amplecti quodammodo et vnire sibi obiectum. sub ratione boni honesti et conuenientis ap- prebensum. **C**onsolatio autem actualis/ est vitalis et mulcebris motus anime/ et tali habitu et inclinātōne cōsurgens. **E**cce q̄ duo concurrunt ad integritatem bo- ne cōsolatōnis. apprehensio potentie co- gnitiue. et ratio obiectalis honesti et con- uenientis. **E**t quoniam potētia que ap- prehendit si sit indisposita et ab armonia debite proporzionis discrasata/ faciliter decipitur in iudicio. aut quandoq̄ nihil sentit. oportet omnino nostram cogniti- uam ratiōnalem bene dispositam esse/ si be- ne per eam querimus apprehendere/ et in obiecto conuenientis honestatis cōsola- ri. **E**xemplum a sensualitate sumamus. **D**a febricitati vinū/ illud amaricabit lin- guam eius. **O**stende lippo lumen gratissi- mum/ ille cōturbabitur. **E**sculceratum pal- pa leniter. tamen non delectationē sed do- lorem acerrimū inferes. **O**dores suauissi- mos nō sentit reumaticus. **S**urdastris nō est delectamēto vox canora/ dulcisq̄ sym- phonia **N**ō secus estimandū est de sensib⁹

Sermo factus in solennitate

anime interioribus. Quid me respicis quid admiraris si rationi suos quinque sensus esse dixi. Nonne est in ea visus spiritualis quo cernitur pulchritudo decor et candor lucis illius eterne cuius lumen signatum est super nos. Duo visu videre nonne se dicit apostolus. Nunc per speculum et in enigmate. tunc autem facie ad faciem. Est auditus spiritualis quo percipitur summa armonia veritatis. De qua prophetam ait. Audi quid loquatur in me dominus. Est preterea gustus ad quem invitabat idem prophetam. Gustate et videte et cetera. Est insuper tactus spiritualis. alioquin non dixisset sponsa sponso in canticis. Leua eius sub capite meo et dextera eius amplectabitur me et osculetur me osculo oris sui. Denique olfactum esse in ratione probat vox eiusdem sponse ad sponsum. Trabe me post te. curremus in odorem virginitatis tuorum.

C Nos vero cogitationes et motiones et sensationes huius quintuplicis sensus radicate in vno libero arbitrio hominis soliti sumus appellare nomine visionis. ut vide quod sonet. quid ledit. Et secundum hoc proprie et integre dicit Augustinus quod visio est tota merces. Nam amor et dilectionem cum delectatione. hoc modo visio in se claudit. et hoc modo qui plura diligit plus cognoscit. Hoc modo contemplatio ad felicitatem sufficit integrandam.

Proinde sensibus istis quinque reformatis et sanatis per luctum. Nam luctus est potissimum ad hominum purgationem et sanationem instrumentum. quis non agnoscat quod vehemens delectatio consequatur ex coniunctione cuiuslibet hominum sensuum cum suo obiecto convenientissimo. Et quod est obiectum illud. utique deus omne bonum sicut dominus Moysi repromisit. Ostendam tibi omne bonum. Ipse nimirum est visui summa pulchritudo. auditui summa armonia. olfactui odor suavissimus. gustui panis saporissimus tactui summe suavis intimitas et coniunctus. Vide quod coniunctus. Nam qui adheret deo vni spiritus est cum eo.

Hec omnia Augustinus. Gregorius. Hugo et ceteri theologisantes nobis valde impares passim cantant et nos circa pugnas verborum circa fantasmiarum fumos plus obnubilantes quam illuminantes. plus fumantes quam flammantes. languemus. artamur arescimus atque vane scimus. ut ob tales forte dixerit climacus theologiam non convenire nisi iugentibus.

Et pensate precor. precor advertite. si

sensus naturales et imperfecti tanta nos oblectatione trahant et rapiant etiam usque ad furiam ex apprehensione obiectorum. plane imperfectorum et plurimum amaritudinis habentium. quis existimare sufficere quanta est illa delectatio. quantus torrens voluptatis sobrie et sincere. dum perfectissima potentia obiecto suo perfectissimo sub hac ratione quintuplici simul apprehensione coniungitur et vnitur. Hoc sensit intime qui tam alte clamavit. Quam magna multitudo dulcedinis tue domine. quam abscondisti timentibus te. Vellem nobis tempus sufficere ad confirmandam hanc veritatem exemplis illustrissimis sanctorum illorum quorum memoriam recolit ecclesia. Nam per adaptationem quamdam liceret hos quinque sensus ad quintuplicem statum beatorum traducere. Olfactum ad patriarchas et prophetas. Visum ad apostolos et discipulos. Auditum ad martyres. Gustum ad confessores. Tactum spiritualiter ad virgines et continentes. Ostenderemus quemadmodum luctus purgavit et sanavit hos sensus illis septima beatitudine mediante. Et ex descriptione boni luctus illud palam elicit. Luctus sanavit olfactum a fluido reumate affluentium bonorum terrenorum per paupertatem spiritus in patriarchis et prophetis. etiam inter medias divitias. Luctus purgavit visum ab inflatione superbie tumide et ab acrimonia vindicte felle atque pungitive. per mititatem in apostolis. Luctus purgavit auditum in martyribus ab impletione tremula terrenarum solitudinum et a proprii commodi viscositate per esuriam iusticie et misericordie impensionem. Luctus purgavit et sanavit gustum in confessores a febrili et sordido humore sedorum desideriorum per mundiciam cordis. Luctus denique purgavit et sanavit tactum spiritalem in virginibus et continentibus ab inquietissima pruriginis fede carnalitates per pacem spiritus. Porro neque lingua dicere neque mens percipere potest quanta ad hanc sanitatem et reformationem a luctu facta subsedit sit solatio. Ex magnitudine suorum effectuum eius plenitudo concludatur. Nec nempe solatio suo odore traxit abraham de terra et congnatione sua. et imolationem propriam virginum nihil impedere conpulit. Sic de ceteris patriarchis et prophetis suo modo. Nec solatio sua pulchritudine ducebat apostolos gaudentes a conspectu patris et cetera. Per ipsi dulcem armoniam

lapides stephano. ignis laurentio. Agate
carcer. cabones igniti Tyburtio. Vincē-
tio sartagines dulcescebant. Quid ampli-
us? Per hanc vtiq; solatōez lapidissimā va-
sta solitudo heremi. fames. sitis. nuditas.
et omnia que horrida et aspa humana mo-
ralitas refugit. ea a beatis cōfessoribus vl-
tro suscepta sunt. Deniq; tenelle puellule/
hac consolatiōe diuini amplexus confor-
tate/ excinverunt impetum ignis concupi-
scētie infernalis. eis placuit celibatus. nu-
ptie despecte sunt. mors omniū terribilior
absq; villo terroze suscepta est.

7 Bene ergo habet

hic tertius fundamentum in hoc termino
cōsolatio. validum est sicut precedentia. et
sustinere sine collapsu structurā q̄drifarie
considerationis potest. **P**rima conside-
ratio. Lugentes non soluz non contristat
quicqd eis acciderit vt de iusto sapiens lo-
quitur. sed etiā ipos letificat et consolatur.
Ratio in promptu est. qm̄ apprehendunt
quicqd euenit eis/ tanq; missum eis a pa-
tre misericordiarū. et a sapiētia diuine pro-
uidentie. que attingit a fine vsq; ad finem
fortiter et disponit omnia suauiter. tanq;
etiam cooperans in bonū suū fm̄ aposto-
licam sententiam. Sic illud mors. sit tri-
bulatio. sit angustia. sit letum. sit triste. eo-
dem per omnia vultu. eodem luctu. eadez
consolatione pugnant per arma iusticie a
dextris et a sinistris. **M**iraf hic aliquis
de sāctis nostris. **D**iret quō epicurus vo-
luptatis assertor dixit (teste Seneca) Jo-
cundū esse virtuoso/ torrerī in tanto phala-
ridis. Et dum moriens vermib; scateret.
hāc vocē emisit. felicissimū hūc dies et bea-
tissimū ago. **N**ōne p̄terea s̄ vidit oculatis-
simus phoz Aristō. dicēs i virtuoso oīa
cōsonare ratōni. **I**gitur erāt fideles isti
phi opponet aliquis aut absq; fide intelli-
gi possunt q̄ credunt. **U**bi est ergo illud/
nisi credideritis. nō intelligetis? **E**go autē
quales isti fuerint phi nō disputo. **S**cio
tamen nec mentitū fuisse phm. nec intelle-
ctū talitū mercatū haberi posse/ absq; p̄uia
fidei saltē informis collustratione. **E**t for-
te veritas sese p̄ ora infidelitū sicut oli p̄ asi-
nā Balaam et p̄ caiphā reuelauit. **P**ro-
pterea ipos intellexisse plene q̄ dicebāt nō
asserō. s; ita tamē scētūdū esse cōstāter affir-
mo. **S**; dicūt nos dicere ita/ vl' ad fauorē

fidei vel religionis adulationē. vel nostre
p̄fessionis laudem. quasi vicz officii n̄ m-
mentiri sit. **B**arriant qd voluerint/ p̄fe-
cto. et si cessaret nūc oīs obligatio ad fidez
et religionē/ certa tñ et cōperta ratio in hac
me viritate teneret. beatos et cōsolatos esse
lugentes in multis quoq; veritatib; fidei
non minus extraneis. **S**ubinde mira-
culum hoc consolationis in aduersitatib;
fit ex gr̄a dei specialiter. et ex forti actuatiōe
rationis in recogitatione diuine prouidē-
tie paterne omnipotentissime et sapientis-
sime et optime. **Q**ue actuatio fortis/ vl' tra-
bit ad se vel impedit actus inferiorum po-
tentiarum. aut saltem ne suum actum im-
pediant dimittit et remittit. **F**undat hoc
in illa regula phie. **M**aiores motus/ im-
pediūt minores. **Q**uod autē in christi pas-
sione non ita contigerit. miraculose dispē-
sationis fuisse dubium non est. **D**ic in-
gerit se corollarium de te beata virgine q̄
regina celozum vocari digna es. quia duz
tuam pertransiuit animam gladius passi-
onis filij tui. anima tua nihilominus con-
solatiōe plena fuit. **D**eniq; ex his elucet q̄
pacto in sapientē neq; iniuria cadit. neq;
lesio. **S**ecunda consideratio. **E**picu-
rus collocans hominis felicitatez in volu-
ptate animi si cōsequēter locutus ē posuit
eam silt in luctu pro statu presenti. **I**taq;
dici nequit. q̄ felicitas nostra sit in volu-
ptate/ nisi comitante. **N**on enim ipsa est fi-
nis vltimus. sed solus deus per dilectōnē
et cognitōnem apprehensus. **C**omitatur
autem pari modo de necessitate felicitatez
istam/ luctus consurgens ex apprehensio-
ne malozum vt ibi nonesta sunt vel hone-
statis impeditiua. **D**icere enim q̄ cum vi-
cijs et erroribus/ possit haberi vera volu-
ptas et pax animi. est ponere incompassibi-
lia. **D**ominus erat qui dixit. **N**on est par
imp̄ijs. qm̄ natura/ p̄ os synderesis/ iugit̄
vitijs obmurmurat. et p̄ intelligentiā erro-
rib; quemadmodum lapis extra locū posi-
tus. inquietus quodāmodo est. cuius sig-
nū accipimus/ qd̄ premit obstātia. **D**inc
collaudandus est eraclitus quez referunt
Iuena! et **S**eneca/ cōtinue fleuisse. col-
laudāus si flebat eo fine et circūstātijs/ q̄/
bus oportebat. **T**ertia cōsideratio. **L**u-
gentes qui habitant in sepulcris qui mo-
riūt̄ tota die sic oues occisiōis q̄ exspectāt
in seipis. q̄ renuūt solari vt solent. q̄ de

Sermo factus in solennitate

scendunt in infernū viuentes. hoc est cōsi-
derando illū sibi p̄cauent. suscipiūt etiam
in hac vita maiorē consolationē q̄s qui cō-
solationibz carnalibz et indignis/ se totos
precipites dant. Quoniā ibi mox delecta-
tio effluit. et stimuli graues et hami inclusi
fixi manent/ infelicem animā corrodētes.
adeo q̄ longe maioris vite sunt boni plu-
riq̄s. cui sit in eis secunda et leta mens quasi
iuge cōiuiuiū. animus vero gaudens etate
floridā facit. **Quarta consideratio.** Ho-
mines corrupti sensus spiritualis p̄ sapiē-
tiam terrenāz animalē et diabolicā/ non
plus audiendi sunt. non plus consulendi
aut credendi si contra ea que diximus de
luctu et beatitudine et consolatione latraue-
rint/ q̄s si porcus laudaret voluptatem cul-
patis mundicijs. Aut quomō febricitans
vel mulier pregnans vel aliter lesus/ audi-
retur/ si contra sensationes eoz hominum
qui sani sunt/ disceptarent. **Utrubiq̄ enī**
par est ratio deceptionis non credēdo. cor-
ruptio sc̄z iudicij/ ex corruptione potentie
apprehēdentis iudicantis. **Propterea**
de consolatione et beatitudine nostra/ plus
aliquādo credendū est simplicibz idiotis
tanq̄ plus in hoc vere sapientibz. et per ex-
perientia intīmā philosophantibz. et qui
pro consuetudine et luctu et gratia/ puros
habent sensus interiores/ q̄s alijs quātūli-
bet eruditīs cū suis corruptiuis et fedis de-
siderijs/ obnubilantibz amaricare desipe-
q̄s facientibz/ omnē sensum ratōnis. cuius
corruptionis/ manifestū signū est q̄ dole-
re nequeūt de peccatis. Quid dico neque-
unt. **Et tunc etiam cū malefecerint. exultāt**
in rebus pessimis. **Adeo sensus eoz a san-
ctitate et a vita bona lōge abest.** adeo proz-
sus obtorpuūt. **Et quoniā tanta occurrit**
nobis hodie testū turba sanctorū sanctaz
q̄s omnīū/ nobis testificantū cū xp̄o/ bea-
tos esse qui lugent qm̄ consolabunt. profe-
cto nō minus eis in hoc quā phis in alijs
suis inuestigationibz credere equū ē. **Utri-
q̄ enī par est ratiocinationis fulcimentūz**
in experientia sūū. vt palam tradit diony-
sius. viij. c. de diuinis nominibz. **Et domi-
nus Anthoniodorēsis in ca. de dono sapiē-
tie.** Liceat igitur non sola credulitate/ sed
etiam cum intelligentia/ fideliter asserere
thema propositū. **Beati qui lugent quoniā**
am ipsi consolabuntur. **Stabilita veri-
tate fidei nostre super hoc triplici funda-**

mento trium terminoz sumpti thematis:
beatitudo. luctus. cōsolatio. et fide ad intel-
lectionē sicut arbitroz deducta. nō ad me-
riti euacuationē (semp enī prime veritati
nō rationi fides innitit) sed ad eius cōtra-
reprobos irrisores p̄coniū/ tota in amōni-
tione transeat et finiatur oratio. **Lugentes**
et penitētes audite cum gaudio premi-
um vestrū/ ne vos absorbeat tristitie ex-
citium. **Audite beatos esse qui lugent qm̄**
cōsolabunt **Beatus vero luctus/ ad cuius**
mensam in secreto mentis cenaculo duo/
decim fructus spūs ministrant enumerati
ab ap̄lo ad Gal. v. **Charitas. gaudij. pa-
tientia. benignitas. bonitas. lōganimitas.**
mansuetudo. fides. mundicia. p̄tinen-
tia. castitas. **Salubris luctus qui egypti-**
p̄riacā vitioz turbā/ funditus mergit. qui
capita draconū hoc est initia malarū sug-
gestionū/ cōtribulat in aquis suis. qui sup-
aquas babilonis sedens et flens/ allidit
paruulis eius ad petrā. qui sorde carna-
litate ablues/ obliuionē etiam inducit lu-
urie magne. cui cōsolationi nō miscetur
alienus. cui cedit luctus infelix mundane
aduersitatis tanq̄ si clauus clauo retūdū.
Et o deus equissime si tam obstinate re-
fugiūt homines luctū/ querētes cōsolatio-
nem. quo pacto nō intelligūt qm̄ ideo sal-
tem lugere deberent vt cōsolarent. **Expia-**
tur licet quāta est in luctu bona iocūditas
q̄s quis cortex amarus videat. **Aut si nōduz**
istud expti sunt/ vel expiri nolunt. credant
exptis. credant demōstrationibz phicis. si
dem habeāt his hoibz qui sicut soli vtrāq̄
cōsolationē expti sunt carnalē primit. po-
stea spūalē. **Ita soli de vtrāq̄ certūmū ex-**
mutua collatōe ferre p̄nt iudiciūz. quē ad-
modū fuit Aug. et alioz plurimi. quibus
gustato spū/ continuo desipuit ois caro. et
horrozi etiā fuit. **Et audi ex me. parum enī**
esset auctoritatis in experientia mea s̄z expro-
crede. **Dic tu nobis bernarde Quid d̄ hac**
cōsolatōe iudicas? **Qui semel in p̄templa-**
tione diuinā dulcedinē degustauit. nescio
an ipaz gehennā ad t̄pus horribili expti
penali? ve ducat/ q̄s p̄ spūalis studij hui?
degustatōez aut suauitate/ exire denuo ad
molestias carnis et ad carnaliū sensuū tu-
multus. **Hoc exptissimū talū et testis vera-**
cissimū dixit cui discredere nefas ē. **Sed**
his auditis suspirat p̄tina ad cōsolatio-
nem hāc habendā. vt igitur lugeat necesse ē.

Sed lugere volo in
solennitate et non
fides namque et co
liberum accip
quodammodo
sua imper
sua corbis tu
probat aque sua
et a beata illa qu
na magistra qu
nuit per narratio
et oratio sua dicit
cur et alie medita
idonea p̄ scilicet
ce p̄tinentia an
los nō in crantim
nuit ad quod g
curi sunt huius
ri p̄tinentia
no p̄tinentia
deus misericordie
lectus in igne ex
omni pecunia ve
nos etiam at. si q
neque cōtrib
nōcē quātūla su
fate luctus sumus a
sed tunc ad sepa
frenca m̄ p̄tinentia
emplo ḡtinentia
vanitas p̄tinentia
um p̄tinentia
ne trahit in inf
is dies suos in p
dunt. **Quos boni**
et gaudij et cō
nōtū qm̄ bea
tationis in nob
sua ḡtinentia
tam in huius p̄
benedictio in secul

Alius ser
no de omnium luctu
calam.

E **Alius ser**
profectu
et leno
cristian
te ecclie
hoc dicitur
paratū ad qu

Sed lugere volo inq̄es nec valeo. q̄si vi-
delicet nulla et nō penitus yberima esset
fletus materia ⁊ eo maior quo minus flet.
Nihilomin⁹ accipe consilium tu hodie ad
aliquē sanctorū cōuertere. vt tibi grām hāc
luctus sua impetret oratio/ p̄curat deus si
licem cordis tui/ virga discipline/ vt inde
profluāt aque suauissime ⁊ largissime. sic
enī a beata illa/ que fletu diluit peccata ma-
ria magdalena. quidā luctus gratiaz obtri-
nuit fm narrationē **H**uibelmi parisiē. i
rhetorica sua diuina. q̄ in hac materia/ si-
cut ⁊ alie meditacōes sanctorū/ plurimū est
idonea p̄ p̄cussione mentis ad luctū. **E**c-
ce p̄stituiam⁹ ante p̄sideratōnis nostre ocu-
los nō in transitu sed in p̄fundo fixoꝝ in-
tuitu/ ad quid geniti sum⁹. quid ⁊ vbi fu-
turi sum⁹ ignozam⁹. Quid si abesse p̄rige-
rit p̄pter momētaneā delectatiōculā ab et-
no p̄sortio beatoꝝ. quāta esset illa cōfusio
deus misericordie. quāta desolatō. **I**te ma-
ledicti in ignē eternū. **S**i fletur lachrimis
amissa pecunia veris. si moꝝ amici/ pene
nos exanimat. si quaecunq̄ infortunium
nos tpale cōturbat. **D**eco oia ad aīe nostre
morē quātula sunt. **Q**uale portētū est ge-
stare secuz funus aīe. p̄prie/ nec iam gestare
sed trahere ad sepulturā infernalē. ⁊ instar
frenetici inter p̄pria mala ridere ⁊ iocari. ex
emploꝝ vituli qui ducit ad mortē petulco
vanitatis pede saltare. **N**ōne p̄terea gaudi-
um p̄sens sicut punct⁹ est/ a quo linea mise-
rie trahit in infinitū. **E**t qui ducit in bo-
nis dies suos in p̄ucto ad inferna descen-
dunt. **L**uctus bonus/ ecōtra lineaz descri-
bit gaudiōꝝ ⁊ consolationis sine termino
duraturā. qm̄ breue hic ⁊ momētaneū tri-
bulationis in nobis supra modū immen-
sum glorie pondus operat in nobis. p̄ gra-
tiam ⁊ in futuro p̄ gloriā p̄stante eo qui est
benedictus in secula seculoz **A**men.

Alius sermo fact⁹

in die omnium sanctorū per eundem can-
cellarium.

Exultate qm̄ merces vestra co-
piosa est in celis. **M**at. q̄nto
et sententialiter **L**uc. vi. **D**o-
ctissimi ⁊ sapientes viri. veni-
te exultemus dño. quoniam
hoc habet hominū cōmunis natura. vt d̄
patria sua/ nescio qua dulcedine/ cunctos

loqui pariter audireq̄ delectet. **N**on dege-
nerem⁹ igit ab hoc pio naturaliq̄ deside-
rio dñi de illa mercede celoꝝ que vere p̄ria
nra est. patria finalis ⁊ eterna/ sermonē fa-
cere instituiamus. **N**emo claudat aures. vel
alijs tumultuosus existat. obmutescat gar-
rulus sūmurmurās. puerilis sibilatio q̄
libet cōticescat. quinetiā seclusis ad tps re-
iectisq̄ omnib⁹ ad aīe hostiuz pulsantib⁹/
audiam⁹ et exultem⁹. qm̄ merces vestra co-
piosa est in celis. **Q**ō vt agere ⁊ loq̄ digne
possim⁹/ disp̄faticē mercedis illi⁹ exoran-
tes salutem⁹ p̄ illud angelicuz. **A**ue maria
⁊c. **E**xultate qm̄ merces vestra copiosa
est in celis. **S**i apud incredulos ac vere re-
ligionis exptes habend⁹ mihi sermo esset/
eniti primū oporteret argumētis stabilire
mercedē iustis. ⁊ reprobis suppliciuꝝ post
hanc vitā nō deesse. **Q**uisquis enī hoc vel
negat vel in dubiuz reuocat/ cetera que de
virtutib⁹ ac pietate disserueris/ facile p̄te-
nit. **A**uero/ melius nūc meū p̄prehēdiō/
siusq̄ agit qui orationē factur⁹ sum⁹/ viris
xp̄iana fide ac pietate diligēter imbutis. q̄
bus certe p̄suasum esse debet ⁊ fixa creduli-
tate stabilitum/ quoniam qui bona egerūt/
ibunt in vitam eternam. qui vero mala/ in
ignem eternū. **N**ec incredula mente susci-
piunt vocē nri thematis. **E**xultate quoni-
am merces v̄ra ⁊c. **N**am si de⁹ ⁊ remunera-
tor est in se credentiū quēadmodū publica
nedū theologoz verūctiaz p̄hantiū ⁊ vni-
uersaliter omnū ratione vrentium vox ac
clamat. alia post hāc vitā iustis merces ne-
cessario sperāda est. **N**eq̄ enī diuinitatis
iusticie pietatisq̄ cultozib⁹/ sua merces in
hac vitā dat que creberrimis exerceſ erum-
nis. qz omnes q̄ pie volūt viuere in xp̄o p̄
secutionem patiunt. **N**ec desunt exempla.
Verte oculos ad quēlibet sanctorū omniū
quozum hodie celebritas memorat. **A**ssi
mortalē p̄sentis vite sue cursuz discusseris
quid oro te nisi durū penale acerbū ⁊ quo-
tidiane mortificationi simillimū reperies
Propter te inq̄t p̄pheta mortificamur to-
ta die. et apls. **S**citis hec. **R. p.** ac fratres
in xp̄o p̄cipuiz idoneis testib⁹ sapiēter cre-
didistis. **T**estib⁹ inquā qui nec fallere vel-
lent. quippe p̄ sua assertionē nihil in mun-
do hoc nisi tormenta mortem flagellaq̄ re-
portantes. **Q**ui nec p̄terea falli possunt
qui inspirate deo locuti sunt. ij. **P**etri pri-
mo. **Q**ō si quis i hoc ceru venerādo ita

Sermo factus in die

perditus esset et indomite ad fidem ceruicis/nondum futuram sanctorum mercedem crederet. Abscedat peccator. Nō expectet vt illud sibi pbandum assumā et ingeraz solem cecis oculis. **Nā** (o deus equissime) quid apud illum ageret mei sermonis exiguitas/ qui tot et tantis/in cassū audit doctissimorum. sanctissimorumq; assertiones. testimonia que credibilia facta sunt nimis. pbationes et oracula. qui et ipam spernit diuinā et celicā xpī vocē dicentē. **Exultate** quoniā merces vestra copiosa est in celis.

D **U**is igitur scire o fidelis anima. nā ad talē mihi sermo est. vis scire q̄ copiosa merces sit in celis. nō ego sed dñs ipse respondeat **Scñ. xv.** Ego ptector in us suz et merces tua magna nimis. **D** vere magna merces nimis deus. **E**t tā magna p̄sus vt nihil magis posset cogitari. et quicqd de mercede sanctorum aliud dixeris. pro rei magnitudine parū est. exigūū est. indignū est. **I**lla quippe est que in se supeminēter habet statuz omnium bonorum aggregatione pfectū et superexcellenter in se amplectit/ quicqd diuitiarū/ quicqd delectationis/ quicqd bonoris et glorie desiderabile est anime rationali. et vltra in infinitū auctius pfectius et excellentius. **G**randis sane excellentia atq; dignitas creature rationalis. **E**t ita q̄ tam capax fecit deus. vt nihil min⁹ eo ipsaz replere possit. quietare nihil. nihil satiare. **Hinc Aug. i. p̄fess.** Fecisti nos ad te. et inquietū est cor nostrum donec quiescat in te. **Qua i. re canit p̄beta.** Pars mea de⁹ in eternū. **E**t alibi. **Portio mea zc. Iterū.** Dñs pars hereditatis mee zc. **Bona vtiq; pars et magna portio deus.** **E**t cui non sufficit/nimis auarus est. nimis auidus et stolidus. **L**etamini igit in domino et exultate iusti et gloriamini omnes recti corde quoniā merces vestra copiosa est in celis. **S**i pondus laboruz vos premit. **S**i propter iusticiā patimini. **S**i fame siti frigore corpora vestra propter christuz atteruntur. **S**i ad obedienduz deo castigatis corpus vestrum et in seruitutē redigitis. si malesuaues sp̄ntis voluptates. honores vanos calcatis. oia deniq; vt stercorea arbutramini. gaudete quoniā nō sunt cōdigne passionis huius temporis ad futurā gloriam que reuelabit in nobis. **S**ileat querela de labore cū tam certa spes sit de denarij diurni p̄solutione. **A**uuc fatigati parū

q̄ gemitis. **S**ed exultate quoniam zc. **S**ed animi nostri naturā agnosco. singularium enumeratione magis capitur et mouetur. **L**ibus integer minus sapit et cōtrita suauius redolent aromata. q̄ obzrem decisior fiat noster sermo de sanctorū mercede. et ex visibilibz ad inuisibilia transeuntes deducamus a posteriori vt possumus quāta erit et q̄ multa sanctoruz retributio. **E**x his que apud nos hic agunt videntur q̄ et tanq̄ aliquo curru vtamur consideratione sensibiliū ad ea que sensum latent vt cunq; latent capienda. **N**ecq; enim in suo fulgore et lumine videri potest a nobis viatoribus et corporea mole pressis/sanctorū merces que deus est/ si non aliquibus inuolucris et similitudinibus rerum corporaliū fiat obumbratio quedā. prout diuinus dixit pater dionysius. **E**t inter plurima (quoniā tempus et res exigunt) veramus oculos nostre considerationis ad almā hanc vniuersitatē parif. matrē nostrā. cui nūc cōmemorata ample dicta intueamur diligenter et solerter ea omnia que ibidem fiunt et tractant. fortassis agnoscem⁹ q̄ si tñ delectatur et afficitur anim⁹ in bonis minimis. **S**i tam rebelementi sollicitudine tam vario multoq; studio in ymbra et vestigio per modicū veri boni nostrum figitur et agglutinat desiderū. **S**i deniq; similitudines huius pulcritudinis sapientie et bonitatis in sui delectatione tam incredibiliter nos incendunt inflāmant et capiunt. magna esse prozsus et miranda non ambigamus que de hac sanctorum mercede sperare iubemur et debemus. nec inanē cōhortationē esse nostri saluatoris. **Exultate** quoniam merces vestra zc. **A**ssurgat igitur nostra cōsideratio et quadruplex bonum vel si rectius loqui libet quadruplicis boni ymbra vestigiuz et odorem/recogitem⁹. **I**n hac alma vniuersitate matre nostra/ amari pro mercede siue pariter et conqueri. **I**n artium facultate/ merces est/ naturalium rerum cognitio. et habitudinis causarū ad effectus quo ad bonuz q̄daz honestū et liberale. **I**n medicine facultate/ merces est sanitatis adeptio/ restauratio seu conseruatio. quo ad bonū placeus et delectabile. **I**n decretorū facultate/ merces quedam est tranquilla ciuium cōhabitatio. par atq; delectatio/ quo ad bonum conferens et vtile. **P**ostremo in sacre

E

theologie facultate merces ē / ppositio mo-
 ruz / z alia diuinoꝝ ptemplatio quo ad bo-
 num heroicū z supnaturalē. ¶ **M**agnus
 esse putamus. R. p. et mgri magnus si vel
 vnā aliquā ex his mercedibꝫ adipisci con-
 tingat. Tertū rei huiꝫ faciunt iudiciuz / la-
 bor assiduus z iuge studiū. vigilamus. lu-
 cubramus. z cū multa cerebri vertigine et
 oculoꝝ lesione / libros totos euoluimus.
 Exulamus vltro a p̄ria dulci. charos pa-
 rentes linquimus. estuamus. algemus. si-
 ti fame pauperie z mille incōmodis affici-
 mur. dura quelibet z aspera pperimur. Ad
 quid ista nisi vt vel in vna vel pluribꝫ pre-
 dictaz facultatū excellentiā mercedis quā
 pollicentur assequi valeamus? Et tñ obse-
 cro in his omnibꝫ quid pfectum. quid soli-
 dum. quid vesatiatiuū. imo si veritas acri-
 iudicio metiat. quid nō diminituz inane
 anxiū supuacūqꝫ repies? Potest attū tā-
 ta nos efficacia / talis spes ex illis attrahe-
 re imo z impellere vt in tot grauibꝫ z mole-
 stis studioꝝ laboribꝫ gaudeamus iocūde-
 mur z exultemus. Quale hoc z quantum
 est argumentū o scientifici z pcellētes viri
 de eterna mercede sanctorꝫ si si p̄iale z mo-
 mentaneū nos cōdelectat premiū de felici-
 tate patrie. Si sic placere potest exiliū val-
 lis miserie. de veri summiqꝫ boni sup ple-
 na gustatione si tantū saporis est in eiꝫ per-
 tenuissimo odore. Quāobre oēs qui spe-
 ratis in dño / quoz ouersatio in celis est. q̄
 sapienti p̄silio nō facitis de naufrago ma-
 ri portū. de via vbi libet obsessa terminuz.
 nec habetis hic manentē ciuitatē. sed cum
 ap̄lo futurā inquiritis. Exultate qm̄ mer-
 ces vestra copiosa est in celis. ¶ **Q**uōsi diu-
 tius in p̄assumpta similitudine vera fari
 libet. quatinꝫ ex his q̄ animꝫ nouit. Sur-
 gat ad cognoscēda que nō nouit. et p̄ ea q̄
 didicit amare. discat z inuisibilia diligere.
 Ostēdamus vt possumus in vniuersitate
 illa supcelesti que est mater nostra z libera-
 fm̄ aplm̄ / p̄fectissima sincerissimaqꝫ veri-
 tate constare omnia q̄ in hac inferiori vni-
 uersitate tanqꝫ in eius figura quadā z ima-
 gine nō sine multa impfectionis admixti-
 one continent. ¶ **N**ūquid vniuersitas il-
 la supercelestis / grammatīcā habet. sermo-
 nis cōgruitate elegantia z p̄prietate venu-
 stissimā? Nulla soloecismozū barbaris-
 morumqꝫ vitia. nulla barbaries incogni-
 ta. nulla subinde verborum sententiarūqꝫ

ieiuna pauperies. Scdm̄ hanc beatissi-
 mi spiritus illi angelici z humani / quozū
 celebritas agitur. nūc mutuo nūc cuz deo
 cogitatōnes intimas affectionesqꝫ loquū-
 tur z audiunt. Quos enī aut surdos eos
 quis dixerit? Cum audiat aplm̄. i. Coꝝ
 xiij. Si linguis hominum inquit loquar
 pariter z angelozum zc. z Isaias refert se-
 raphin clamare Sanctus. sanctus. sanctꝫ
 dominus deus sabaoth. z talia sunt absqꝫ
 numero. Verū quomō fiat ista locutio / qz
 nuper z olūm disseruisse quod sentiebā me
 mini. non repeto. Vos igitur qui grāma-
 ticam diligitis Exultate quoniaꝫ merces
 vestra multa zc. ¶ **A**d logicā vero transe-
 mus. Cuius officiuꝫ est a falso veyz discer-
 nere. Sed o veritas quanti apud nos re-
 periunt fallaciarum laquei. quoz falligra-
 phe et fucate sophismatū tendicule. Atue-
 ro in vniuersitate illa celesti z mercede san-
 ctozum / abest omnis ab eozū logica decep-
 tio. neqꝫ falsum aliquod / veri faciem as-
 sumit. nuda fulget veritas. et yclamie nul-
 lo falsitas operitur. Siue beati illi vtan-
 tur syllogisticis enthymematicisqꝫ discursi-
 sibus. Seu potius (vt quibusdā placet)
 vnico rectoqꝫ intuitu cognoscant omnia.
 vel in verbo tanqꝫ speculo lucidissimo et
 exemplari perfectissimo cuiuslibet verita-
 tis. Seu etiam in genere p̄prio z hoc p̄yer-
 bum productū in anima ad similitudinez
 verbi diuini. qd̄ in se simplex existens sen-
 tentiosissimā est z numerose veritatis ex-
 pressiuū. Qui igitur logicā excolitis Exul-
 tate quoniaꝫ merces vestra copiosa est in ce-
 lis. ¶ **P**orro in rhetorica beatissimas at-
 qꝫ fecundissimas incolas vniuersitatis illiꝫ
 celestis abūdare certissimū est. nō ad abu-
 sum qualis apud nos inuenimur. ad mē-
 tiendū facile. ad ridendum mordaciter. ad
 fallendū vafre z nequiter. ad nectendū ca-
 lūnias infontibꝫ. deniqꝫ ad attollendū cō-
 tra veritatem mendacium. ad confunden-
 dum fasqꝫ nefasqꝫ. Sed rhetorica talis
 inibi regnat / per quam incessabili voce et
 oratione decora iocūda et florida / in hym-
 nis omnimodis et psalmis dei laudibus
 occupantur. per quaz insup sancti oēs tā-
 quā rhetozes peritissimi et patroni aduo-
 catiqꝫ disertissimi fidelissimi et placidif-
 simi / deflectunt iram iudicis. peccatoꝝ
 veniam. iustis gratiam / et gloriam impe-
 trantes. Nobis idcirco peccatoꝝ quoz

Sermo factus in die

causa in qua perdita est / confugere saluber-
rimum est consilium ad tales eloquentissi-
mos oratores. hodie precipue quonia mul-
tiplicatis intercessoribus / deus abundantiam
sue pietatis favorabiliter largiet. Qui
igitur rhetoricam colitis exultate quonia
merces vestra copiosa est in celis. **C**ete-
rum. si mathematicales scientias geometri-
am loquor arithmetica musicam et astrono-
miam in celis ponimus / non fallimur. non
quod tales per omnia sit usus scientiarum huius-
modi apud illos / qualis apud nos existit.
Longe perfectior est atque diuinius. ubi om-
nia nude conspiciuntur facta in numero po-
dere et mensura. **M**usica pre ceteris ita il-
lic exerceri perspicuum est / ut non alia videa-
tur sapientissimo Augustino esse beatissi-
morum illorum spirituum occupatio / quae ut
pleui sint modulis in laude et canore iubi-
lo. ubi una vox est letantius et vnus ardor
cordium. **F**elix illa ciuitas in qua magna
solennitas et in qua iocunda curia que cu-
re prozsus nescia. **N**am sicut letantium om-
nium habitatio est in te. **I**dcirco beati qui ha-
bitant in domo tua domine in secula seculorum
laudabunt te. et cantabunt canticum nouum in
choro et tympano cordis et organo. **T**or-
pterea mundus concinet auribus beatorum car-
men pulcherrimum et armoniam numerosam
suauemque resonabit. **I**ta etiam ut quod mireris /
infernales gemitus stridores horridos et
rabidi ululatus demoniorum concurrunt ad
integritatem melodie homini dulcissime. quod in
inferno tenor est iusticia. et in celo mollior
cantus misericordia. **I**uxta illud **M**iseri-
cordiam et iudicium cantabo tibi domine. **Q**uod per
funde notatum est in hymno paschali. **L**uz
ei premitur / auroza lucis rutilat etc. **S**ub
infert pro integritate carminis / gemens in-
fernus ululat. **A**mplius essentialis beatitu-
do sanctorum instar tenoris cuiusdam inenar-
rabilis pseuerat. **A**ccidentalis vero instar
discantur varij. **N**unc intensior accrescit alius
nunc remissior deplius sonat. **Q**ua in re ni-
hil esse dicit deuotus **B**ernardus. quod magis sta-
tus glorie celestis representet / quam alacritas de-
um laudantium eius iubilantium et exultantium
bilaritas. **B**ilaritatem intellige. non petulan-
tem. effrenam. dissolutam et nescio quo lenoci-
nio notularum. lasciuam et eiusdem repetitione
fastidiosam. quali prestrepunt magnatum tem-
pla domus siue conuiuia. **N**ec nempe bilaritas
in se plus libidinosae et vesane dissolu-

tionis quam spiritualis suauitatis quicquam
habet. **I**psa vero bilaritas deuotorum / so-
bria est. grauis. modesta. et miro ineffabili
que dulcore rapiens animus / dilatare et ab-
sorbens. ut se iam non capiat in se deficiat.
fiatque nescio quis spasmodus extasis vel ex-
cessus. ut alaudam et philomenam videre est
cadendo deficere. **U**el tunc exultat animus
id est extra se saltat per gestus corporis decoros ta-
men et iubilat inenarrabiliter. **N**unc vero
musicaliter succentum / non admittit nisi puritas
cordis. verumque illud. **L**aus iocunda de-
cora quoniaz voci concanora puritas est
cordium. **E**t his et alijs / que circa facultatem
artium aguntur per que quid agitur in celis
utrumque cognoscimus. **C**olligite per. d. et. f. quae
rationabiliter exhortat nos rector vniuersi-
tatis illius dicens **E**xultate etc. **S**ub
sequenter obijcit nostre considerationi fa-
cultas medicina cuius finis est sanitas. res
omnium que hic operantur desideratissima.
quamque innumerabiles sint morborum spe-
cies quibus mederi ars humana non sufficit.
Satisque ad hanc rem probationis affert
ipsum senium quod vlla nequit arte restau-
rari. **Q**uid autem in celis ubi nec languor
nec senium. non mors. non estus februm sed
perpetuo vigore iuuentutis quatuor do-
ctes corpus ipsum ornant. perficiunt conso-
lidant. ut sit persulgidum. agile. peruium. pulchrum
impassibile. **E**xultate ergo quibus cura est
sanitatis. quoniaz merces vestra copiosa
est in celis. **S**ed est forsasse quispiam cui
regnum et principatum placeret regimem
leges decretaque cognoscere. cognituras ad ci-
uium pacem et amorem dirigere. et per has
coercere flagitiosos et premijs iustos alli-
cere. conformiter egregij poete quod per sin-
gulari laude romanis attribuit pectere sub-
iectis et debellare superbos. eneid. vi. **S**ed
o quot anxietatibus et plerumque frustra in
his laboratur / quae sepe numero pro pace di-
scordia. pro vnitate lites atque dissidia. pro
reque demum inquietudo acerbissima sub-
oriuntur. vel ob onerosam multitudinem
legum et inuolutam canonum perplexi-
tatem. **A**ut quod subuertunt iudicium animos
spes metus meror gaudium. **A**ut maxime
quia pueri difficile corriguntur. et stultorum in-
finitus est numerus. **S**ic certe stultorum. ut
gloriantur cum malefecerint et exultent in rebus
peffimis. **Q**ualiter exultant si me interro-
gas / quia profecto extra naturam suam et

in beluina brutalitate sese deiciunt et omnis exultatio talis maligna est. **3** **S**o vere beata ciuitas illa/celestis vniuersitatis. vbi rex vnus/deus est. vnica lex caritas. et hec pace eterna colligat suos ciues et opulentissima pascit in requie. obediturque propheticæ monitioni. filie syon exultet in rege suo. **E**xultate et vos quoniam mer. vest. cop. etc. **A**d postremū/conuertam⁹ oculos mentis ad diuinā illam sacram⁹ theologie facultatem/per quā bonum herouicum et diuinum cōtemplando adipisci satagimus. et sane sic adipiscimur dum verborum doctrinam/operibus cōpleamus. **T**unc enī exultabimus id est extra nos in celum et deum saltabimus et leuabim⁹ nos supra nos ad instar solitarij. **E**t hic obsecro et obtestor vos per hodiernā que magna est celebritate/et per illum q̄ ait Beati qui aud. verbum dei. et cust. il. **E**t rursus. Qui ex deo est/verba dei audit/quatinus sustineatis me modicū adhuc in sermone meo. **N**unc enī ad altiora pfundioraq; hodierni euangeliū mysteria p̄gere disposui. et nisi me mea fallit estimatio libenter audietis. **S**ūmus itaq; theolog⁹ et doctor noster Iesus christus. i doctrina sua sublimissima/et a cōmuni hominū sapientia alienissima/in euangelio hodiernæ celebritatis/septē saltus edocuit/sub numero septem beatitudinū. per quos itur in celū et copiosa merces apprehendit. nūc in specie/et p̄gustatione quadam/spiritus. tandem i re et plena perfecta q; fruitione. **H**ec sunt testimonia domini de quibus p̄pheta. hereditate adquisiui testimonia etc. **H**ec est mystica iacob scala. vbi beatus ille vir cui⁹ est auxiliū abs te/nunc ascensiones in corde suo disposuit et vadit de virtute i virtutes/donec videat deus deorum in syon. **A**t q̄uis vnicus in genere sit saltus quez Aug. posuit amorem dei vsq; ad contemptum sui. sicut ecōtra amor sui vsq; ad cōtemptū dei mergit in infernū. nihilomin⁹ septuplex hic grad⁹ aut saltus in specie numerat. quib; exultant id est extra se saltant et salūt/sancti in gloriā celestis mercedis et per eos deducit dñs populū suū in exultatione. dñs ille qui ascendit iter pandens ante eos. qui exultauit vt gigas ad currentem viā a sum. ce. egres. ei⁹ etc. **P**rimus saltus est/a reb; istis sensibilib; et diuitijs mūdānis/abstractio. duz ipa ponit se ipas

super res istas tpales in aitoraq; surgit et fit celo p̄rimior. **H**oc faciūt paupes/diuitias p̄tēnentes et subiectas pedib; humilis affectionis cōculcantes. **E**t opposito viri diuitiaz/eis misero modo suppeditatur. et sicut onus graue p̄ cupiditatis molem grauant super eos. p̄pterea diuitie sūt eis quasi mola asinaria ad collum suspensa. qua/nitentes sursum saltare/retorquentur in pfundum. quē admodū de saxo sisyphi/poetica est fictio. **E**t aplica vox clamat. Qui volunt diuites fieri/incidūt in temptationē et in laqueū diaboli. **N**oli igitur et non sarcina diuitiarū et cupiditatis visco in celos saltare. tuti⁹ (mibi crede) cōsiliū est/vt paupertatem spūs arripias/leuem expeditā et liberam. qm̄ si **I**saie credis pauperes homines/in sancto israel exultabunt. **S**ecundū saltus operat scōa beatitudo mititatis seu māsuētudinīs. **E**t hic fit nō tm̄ modo sup res istas tempales quinetiā sup ipsos hoies/ qui nobis viciniores sunt. a quib; plerūq; grauat saltator celestis iniurijs. molestationib;. contumelijs probrijsq;. **S**ed in hoc saltu super homines et ipoz incōmoda/erigit homo per mansuetudinē. et sic erigit. vt in eo nihil turbationis inferre valeant. nihil lesionis. sed a talib; iniuriarū insultib; sursum magis impellit/et dei cooparatione attollit. **P**robat hoc/verbuz psalmiste. **E**xultauit mansuetos in salutem. **E**t iterū suscipiēs mansuetos dñs. suscipiens exponē sursum capiēns. humilians aut peccatores et subiiciens vsq; ad terras. **H**inc exclamatio illa ad dñz. **E**xultatio mea. i. saltatio mea. erue me a circūdantib; me. **I**n tertio gradu scale beatifice et mystice p̄stituitur saltator noster celestis/dum transilit. p̄riū corpus et exemplo Abrae egreditur de domo patris sui. qui in primo saltu reliquerat terram suā. et in scōo cognationē suā. p̄formiter ad verba scripture in **H**en. **E**gredere de terra ecce saltū super opes terrenas. **E**t de cognatione tua. ecce saltum sup hoies cognatos et affines. **E**t de domo patris tui. **E**cce saltum sup sensus p̄rios corpales. **Q**uid enim cōgruentius significat dom⁹ patris/q̄ contubernium p̄riū corporis? **Q**uisquis vero ad hūc gradū tertū molit ascendere/vt salubriter lugeat necesse est. **T**ur ita vt lugeat. **Q**uia certe nisi p̄ fletuz lacrimarum/exonereť sensualitas/malia

R

Sermo factus in die

cupiditatibus intro nascentibus/ ex putri fo-
minis corruptione. et nisi diluuium aquarum
taliū/ sumergant egyptiū vitiorū/ cōfestim
sensualis pharao cū equitibus suis animas
israeliticā sursus nitentē p̄prehēdit. p̄phē-
sam circūligat funibus peccatorū. et circūliga-
tam trahit et deturbat in dānatōis abyssus
Ueraciterq; tunc pōt exclamare miserabi-
lis homo talis. Quoniā iniquitates sup-
gresse sunt caput meū. et sicut onus graue
grauate sunt sup me. **E**t rursus. Intraue-
runt aque vsq; ad aiā meā. infixus sum
in limo pfundi rē. **S**ed tanto discrimini
quale p̄parabit remediū. **U**tiq; lucet et la-
chryme. **A**d quid ita. **U**t reductis aq̄s ma-
ris aq̄s. s. amare penitentiā sup egyptios
sensualitatis. ascendat aīa gratulabūda li-
berate p̄ desertū huius infelicitatis/ in terrā
celestis p̄missionis. **R**ecogitet uehemēter
p̄funde ac frequēter statū suū. conditionē
suā sine suū. **A**udiat q̄terribilis in p̄silijs
deus sup filios hoīm. **P**enset q̄ incerta su-
per ipam sunt diuine seueritatis seu mise-
ricordie iudicia. **C**lamat p̄inde cū **A**ncel-
mo. **D**eū vbi sum. et vbi nō sum. quoniam
vbi futura sum nescio. **P**onat assidue co-
rā oculis suis in lumie fidei/ quāta eā si re-
cte vixerit merces manet i cel. **S**in autē/ q̄
horredo addicienda est supplicio. **S**ic o-
dñe exultauerūt filie iude aīe videlicet cōfi-
tentes p̄pter iudicia tua. **S**ic post fletum
et lachrymas exultationē inducis **I**hob.
iij. **S**ic p̄inde qui semināt in lachrymis/ i
exultatione metēt. **H**ec est exultatio cū tre-
more p̄ quā anima deserit p̄p̄iam carnali-
tatis domū et ab omnibus voluptatū illece-
brariūq; tenacibus vinculis semet absoluit.
Et si quidē tres isti gradus scale n̄re euā-
gelice incipientes respiciūt. **S**ubsequēs
gradus p̄ficientes decet. quem p̄ quartam
beatitudinis saltū attingimus. **E**t hic est
esuries sitisq; iusticie. **D**ic anima seipam
exit et deserit. dum affectu p̄modi seposito
nō iam querit q̄ sua sunt. **S**ed affectione
iusti/ tota succendit et ipius esurie sitisq; tor-
quet dicens. **C**oncupiuit aīa mea deside-
rare iustificatōes tuas in omni rpe. cū illis
de quibus p̄pheticus sermo est ad dñm. in iusti-
cia tua exultabūt. sicut exhortat alibi. **E**x-
ultate iusti in dño. **I**ustos accipe qui esu-
riūt sitiūtq; iusticiā. **T**ūc hoc agit anima.
tūc exilit et exultat. dum eleuata triplici gra-
du p̄iori/ videt ad huc q̄longe sit ab illa

iusticia beatorū. q̄s impar existat tali tante/
q; retributioni gratiarū et laudū. qualem
et quantā apud se meref creator suus. repa-
rator suus/ p̄tector et saluator suus. et agno-
scens imp̄fectum suū. iam nō in se manet.
sed clamās exultat. **D**eficit caro mea et cor
meū. deus cordis mei et pars mea deus in-
eternū. **P**riusq; ad vltiora pergamus
attendere libeat sub palpabili manu duci-
one/ qualiter in meditatione nostra sic ex-
ardescit ignis dilectionis diuine. quem ad-
modum in ipsa lignorū exustione prospici-
cere est. de quibus in psalmo. **E**xultabūt om-
nia ligna siluarū a facie domini. qui ignis
consumens est s̄m alium prophetā. **P**ri-
mo omnium/ consumitur humiditas extrin-
seca/ aliunde concreta. conformiter ad ab-
iectionem diuitiarū. **D**ebinc cortex vicini-
orū suū humore resoluatur. habes scdm
gradum. **S**ubinde calor intimus agens
penetrat poros. eosq; ab humore natura-
li sensim euacuat. habes tertium. **D**ein-
ceps dominat ignis super lignus/ adeo q̄
propriā incipit deserere formā substantia-
lem. habes quartū. **R**elinquit tandem car-
bo viuus. vbi iam non est fumalis euapo-
ratio. non flāma sub obscurior/ quē ad mo-
dum in prima duplicitate. **N**ec est ibi vo-
lantis scintillarū crepitus. non rapax aut
sonorus vel stridulus ardor velut in tertio
gradu et quarto. **S**ed illic est igneitas que-
dam perlucida et queta. totū carbonē suc-
cendens illuminās et tranquille possidēs
in corporans et vniens. **U**bi tres inueni-
es reliquos gradus/ plus ratione q̄ tem-
pore distinguibiles. ardorem videlicet. ful-
gorem. et quietū viuificūq; calorem. **E**t
hic status/ respicit tres nouissimos gradus
scale euangelice. s̄m tres saltus beatitudi-
nis trine. qui gradus et saltus sunt p̄fecto-
rum. qui iam vltra semetipsos abeūtes/ cū
angelicis etiam spiritibus conuersant in ce-
lis et pedibus sincere contemplationis in
ipso deo gradiūt et exultant. **N**ec mi-
reris si extra se animā in deo saltare posue-
rim. cum dicat **B**regio. angelos in deo cur-
rere. et maria in cantico. **E**xultauit inquit
spiritus meus in deo salutari meo. qd esse
futurū/ vnus prophetarū **A**bacuc posue-
rat. **E**xultabo ait in deo **J**esu meo. et apo-
stolus. **S**ive inquit mente excedim⁹ deo
et c. **S**unt plane in ipsa etiam trinitate
(si dicere fas ē) s̄m tria appropriata/ tres

D

animarū salus siue exultationes / cōformi-
ter ad tres nouissimas beatitudines. Pri-
ma exultatio est misericordissimi amoris
in spiritu sancto. qualiter exultauit xps in
spiritu sancto. sicut habetur Luce. x. Pro-
pterea beati misericordes qz misericordiā
que spū sancto ppria est / consequētur. Se-
cundam exultationē intelligo purissime
et mundissime cognitionis. in filio. in quē
credentes (inquit petr⁹) exultabitis leticia
inenarrabili. Idcirco beati mundo corde
quonia ipsi deū videbunt. In tertia exul-
tatione est pacatissima et imperturbabilis
quies in ipso patris secretissimo altissimo
qz refugio. Nam beati pacifici quia filij dei
vocabunt. Si filij et heredes. heredes qui-
dem dei. coheredes autē xpi. Tunc in pa-
ce facte est locus anime. habitatio eius in
syon. Ibi filie syon filie pacis / exultant in
rege suo. Et quelibet secura dicit In pace
in id ipm dormiā et requiescā. Ad hanc in-
uitabat apostolus ad Colossensē scribens
Pax xpi exulter in cordib⁹ vestris. Hinc
Petrus dicit. bonū est nos hic eē. Et pau-
lus. Cupio dissolui et esse cum xpo. Hic re-
quiescit anima in monte sancto domini.
Hic rachaele mortua / amantissimus dñi
beniamin nascitur in mentis excessu. Hic
in celo mentis sereno / apparet signum ma-
gnū / mulier amicta sole. et luna totius mu-
tabilitatis / sub pedib⁹ ei⁹. Hic est pax que
exuperat omnes sensum. in qua pace si pfici-
atur / consistit felicitas et sanctorū merces.
fm deductionē Aug. Hic abraam ad hos-
tium tabernaculi in seruore diei deum su-
scipit in angelis. Hic Jacob / vitioꝝ sup-
plantator / in lucta fortis est erga deum. et
carnalitat⁹ neru⁹ in femore marcescit. Hic
moyses diuinā intrat caliginē. Hic aaron
ppiatoriū federis et sancta sanctorū intrat
Hic helyas ad hostium speluncē videt do-
minū in sibilo aure tenuis post vehemen-
tem spirituz. et. Idē postmodū in igneo
curru amoris in celuz subuehitur. Hic di-
cit dauid in mentis excessu. omnis hō mē-
dat. Hic sanctuariū dei intrans cōsiderat
nouissima peccatoꝝ. Hic salomon euect⁹
dum clamauit Vanitas vanitatum et oīa
vanitas. Hic anima osculatur deū osculo
oris sui. et in sui sponsi cubiculo cum am-
plexib⁹ conuiescit. Hic tandē Iohes est
in spiritu. et nouissima contemplant. Exul-
tate igit exultatōe septēplici / correspondēt

ad septē beatitudines i euāgelica scala nu-
meratas fm triplicē statū incipientiū qui
aialis est. pficientiū qui rōnalis. pfectoꝝ
qui spūalis iudicat fm Bern. ad fratres d
monte dei. Stat⁹ impfectoꝝ lāguet amo-
re casto et diuino. qz p ipm quodāmo inci-
pit decoqui et non absqz grauib⁹ molestijs
ab innatoꝝ vicioꝝ scoria et rubigine pmū-
dat. Sic erat q dicebat. Adiuro vos filie
hierusalē si inueneritis dilectū meū vt an-
nūcietis ei qz amore languet. Et rursum.
Fulcite me florib⁹ stipate me mal⁹ qz amo-
re lāguet. Porro aīa i statu pficientiū / amo-
re iam morit. dum talib⁹ caret molestijs. id
circo dicta ē fortis vt mors dilectio. Veni-
t⁹ in statu pfectoꝝ aīa post lāguorē et mor-
tem / viuūt amore quo viuēbat apls dicēs.
Viuo ego iam nō ego. viuūt in me christ⁹
Uide figurā in xpo. languit in passiōe.
mortu⁹ in tumulatōe. vixit in resurrectōe.
Sic semen humi iactū premis. alterat. des-
hinc morit. tandē in fructu viuificat. Sic
regina saba / dū videre vult regē solomonē
prius verat in itinere. post hoc morit stu-
pore. nō enī erat pre stupore vltra in ea spi-
ritus. iij. Reg. i. Demū viuūt leticia et exul-
tatione iubilās et exultās. Beati inqt viri-
tū et beati serui tui. ij. paral. ix. Supsūt
plurima que plicitatis odiū subtrahere cō-
pellit. sed fungam⁹ nūc. quipotius sanctos
sanctasqz oēs quoz merces copiosa est in
celis nos allocutione blanda et amicā tali-
ter exhortari. Exultate charissimi. exulta-
te. Et ad nrām beatā societate ppero saltu
virtutis occurrere. An assum⁹. An expecta-
mus. An pemptos cernitis. ferre petim⁹ au-
xilium. tum orationib⁹ nostris ad deū. tum p-
tectionib⁹ erga rugientē inimicū. Fuimus
qō estis. nemo desperet. nemo excusatōes
querat in peccatis. Erat par in carne fragi-
litas. Simile hostiū rabiē experti sumus
Quid aut. siquidem cor nrām et caro nrā ex-
ultauerūt in deū viuū et in ymbra alarum
suarū exultauim⁹. Adhesit anima post eū.
nos suscepit dextera eius et liberati sumus
Atqz eundē qui copiosa merces ē / in amī-
sibiliter attingim⁹. Idem vobis qui et no-
bis fuit auxiliator / est dominus. Idē triū-
phus reppromitti ē. similis merces si exultā-
tes in deo exultaueritis / referuat. Cleruz si
mercedis premiū placet. non terreat labor
certaminū. Unusquisqz enim ppriaz mer-
cedem accipiet fm laborem suum. Qd si

Sermo factus in solennitate

absq; vlla fictione nos amatis et amantes honozatis. nostrū diligite p̄fortiū. nostra vota cōplete et vehemēs qđ de vestra salute gaudium capim⁹ frustrare nolite. **P**igreat tamē aliquādo imoz pudeat tor dura aspera et horrida p̄ pituris quotidie p̄peti et p̄ infano amore mortaliū/ tam indigne cōtumelioseq; torqueri vt indigni⁹ percausis. ad n̄m vero tam iocundū tam amabile serenū et desiderabile p̄fortiū lentis aut languidis vel emortuis affectib; aspirare. **E**t nequaq; ardua infractaq; ceruice/ ad horā breuis eratis. **E**xultate vt in p̄petuū cōregnetis vbi tamen merces v̄sa copiosa est i celis. **S**i hec et h̄mōi insonaret mō nostris aurib; illa felix beatorū concio. illa supna sanctorū ecclesia (o doctissimi et sapientes viri) quid agerem⁹ quid cuperem⁹ quo pacto eituarem⁹. quis nostrū est qđ nō totus exultaret. Quis hoc audiēs/nō erubesceret putrescere iacēs i peccatis. Quis nō potius assurgeret saliens et exultans in dens; vitū qm̄ copiosa merces est in celis. **N**ihilomin⁹ si nō in infidelitate obsurdūcim⁹ sic dicūt sic vocāt. sic acclamātes alliciūt. **O**btemperem⁹ igit̄ vocantib; amicis. et talib; amicis. vt ad celestes nuptias inuitātes/ verecūda repulsa nequaq; p̄fundamus. nō reijciam⁹ oblatam vltro mercedem. dū licet et temp⁹ est. sed exultemus toto conatu mētis vbi nostra merces copiosa est in celis. quod ip̄e cōcedere dignetur rex regū et domin⁹ dominantū qui est sanctorū suozum copiosa merces Amen.

Sequitur alius sermo

fact⁹ i solennitate oim sanctorū. ab eodē

Videns ihs turbas. ascendit in montē **B**ath. v. c. Doctissimi ac sapiētes viri/ talis tāraq; est diei hui⁹ celebritas. vt in collaudatione hui⁹ abundantia magis laborem⁹ q̄ inopia. **E**t enī viarū simul occurrētū multiplicitas/ viatorē qñq; turbat amplius. q̄ pmoueat. verūq; fit illud decepti amantis apud **R**afones. **I**nopem me copia fecit. **S**i enī vn⁹ aut alter sanctorū famabiliūz/ omni laude humana superior esse ab eloquentissimis viris sepe cōfessus est. meus sermo qualis erit que p̄conia nō vnus aut paucoz sed omnium cōplectat. **A**dde qđ hic vberima et longe varia loquēdi materia suppetit. **T**ū

de ciuitate supna. de qua gloriosa dicta sūt **T**um de p̄mo beatorū. tam essentiali: q̄ substāiali in aīa. et substāiali in corpore et actuali in vtrisq;. **D**eniq; de virtutibus omnib;. de donis. de beatitudinib; alijsq; ornāmētis. quib; sancti tui in gloria nunc triūphantes/ et olim in vita agonisantes p̄diti sunt et fuerūt. **Q**đ si oīa nūc dicerem luero/ van⁹ erit et inexplēbilis conatus meus. incidāq; in illud. **O**īa qui dicūt. nihil dicūt. **P**ropterea vnū mōmodo. quod isto sermone dici. illud penitus in exemplū relinqui nūc aggrediar. illius auxiliū/ i quaz velut in montē **J**esus descendēdo p̄ mariam matrē ascendit. implorātes. p̄sentem⁹ illi aue angelicūz **A**ue rē. **V**idens ihs turbas rē. **O**bscero doctissimi et sapientes viri. **O**mittam⁹ interim corticē l̄falis materie et interiora mysteria penetrantes/ verba hec nō p̄posito coaprem⁹. vt in primis neminē cōturbet. qđ de ihu solo/ verba hec contexta sunt. qm̄ tanta est capitis mēbro rūq; cōnectio. vt qđ de capite xpo dicit̄ dicatur et de quolibet sanctorū. qđ vidēs turbas ascendit in montē. **S**ed quo ascensu. et ad quē montē. **A**scensus iste non pedib; corporis sed p̄ijs affectib; atq; virtutib; perficitur. **D**e quali ascensione loquit̄ ad deūz prop̄bera **B**eatus inquit homo cuius est auxiliū a te. ascēiones in corde suo disposuit in val. la. in lo. qu. pos. **P**orro mons iste ad quē ascendit/ mons syon est. mons coagulatus. mons pinguis. in quo benē placitū est deo habitare. iuxta illud qđ ibidem subinfert̄. **E**t enī benedictionē dabit legislator. ibunt de virtute in vir. vi. de. de. in syon. **E**terū a turbis secedere conuenit alia/ iuxta numerū septem beatitudinū in euangelio hodiernē celebritatis. enumeratarum. **P**ostq; veniat anima ad deū et ad montem sanctū eius. nunc in spe per speculum et enigma. tandem in re per nudam perspicuāq; visionem. **E**t in h̄mōi qualicunq; deductione. nunc ad nostrā exhortationem. nunc pro sanctorū collaudatione. versabit sermo noster. **E**t q̄uis vnicus in genere sit ascensus in deū. et in montem sanctū eius. quem ascensum **A**ug⁹. posuit amorem. vsq; ad contemptū sui/ sicut ecōz tra amor sui vsq; ad cōtemptū dei/ mergit in infernū. **N**ihilomin⁹ septuplex hic ascensus in specie numerat̄. quasi totidem gradus mystice **J**acob scale. vbi sunt angeli

Ascendentes et descendentes. et dñs innit⁹
scale **Beñ. xxviii.** **P**rim⁹ grad⁹ vel prim⁹
ascensus est a turba rerū istarū sensibiliū
et diuitiarum mundanarū. Quē facit pau
per spiritus. **Beati** inquit paupes spiri
tu quoniā ipsoꝝ est regnū celoꝝ. **Coꝛem**
nens itaq; anima deuota temples copias
aurum et argentum cum suis sequelis. eaf
dem/contempriu suo sibiq; subiecit. subie
ctaq; pedibus humilis affectionis calcet.
et clacatis dominatur. **S**iquidez ita figu
raliter promittit dominus per **Moysen**.
Omne locū quē calcavit pes vester. vester
erit. **P**edem intellige affectionū. **H**inc fit
vt anima in fursū altius erigitur/velut su
per aggerē grandez cōstituta et celestis mō
tis cacumen iam reddif proximior. **E**t ad
uerso viri diuitiarū eis misero modo sup
peditantiū qm turba hmōi rerū terrestriū
sicut onus graue p cupiditatis molē gra
uatur sup eis. **P**ropterea diuitie sunt tali
anime/tanq; mola asinaria ad collū suspē
sa q̄ montē ascēdere retorquet in pfundū.
quēadmodū de saxo siphis poetica est fi
ctio. **H**inc aplice vox clamat qui: volūt di
uites fieri. incidūt in laqueū diaboli/et ten
tationes. et desideria multa nociua et inuti
lia. que mergūt hominē in interitum. i. ad
Tim. vi. **H**ūc ergo in montē cōtemplatio
nis celestis scādere satage. tutius est crede
mibi. vt pauptrate spūs arripias. leuē expe
ditam et liberā. **P**er hanc enī ascēdit chri
stus in montē **et cōda** turba est homi
nū. qui pleriq; cōtumelijs. molestationi
bus. et iniurijs et alijs mille modis. impe
diunt ascēsum in montē. q̄ sobrem vt ani
ma sancta ipos transfiliat necesse est. **H**ūc
vero saltū et ascensum operat scōda beatitu
do micitatis seu māsuētudinis. **V**ititas
quippe erigit hoīes sup hoīes. vt nihil eis
turbationis inferre valeāt. nihil lesionis.
quin potius ab his cōpressionib; p iniuri
as. pbra. molestias. fursuz magis impellū
tur. et sicut arca noe. crescētib; vndis tribu
lationū. sublimius atcollit et tandē fortius
ascendit in montē. **T**ertia turba. est tur
ba passionū et originali fomite in hoc mo
ribūdo corpe scatentiū. quēadmodū spes
merus. meror. gaudiū et silia. **O** turba tur
bulentissimā. turbā nostra omnia/miserif
modis cōturbantē. turbā deuicq; cū omni
bus. tum p̄cipue adolefcentib; infestam et
reda eos colluione sordidantē. **H**ūc tur

bam egredi nō aliter facile est q̄ p tertiam
beatitudinē. qua dictū est **Beati** q̄ lugent
qm̄ ipi cōsolabunt. **T**ur ita lugere necesse
est: qz certe nisi p fletū exoneret. lauetur et
purget sensualitas a malis cupiditatib; in
tronascētib;. ex putrida coruptōe. nisi in
super diluuiō aquaz. raliū summergeat tur
ba egyptiaca vitioꝝ. cōfesti sensualis pha
rao cū currib; et equitib; suis. aiaz israeliti
cam fursuz nitentē/ cōprehēdit. cōprehēfaz
circūligat funib; peccatoꝝ. circūligatā qz
trahit. et cōturbat in dānationis abyssum.
Tūc veraciter exclamare pōt miserabilis
aia talis. **Q**uoniā iniquitates mee supgres
se sunt caput meū. **E**t rursus. **I**ntrauerūt
aque **et cōda** ergo discrimini. quale ppi
nabit remediū: vtiq; luct⁹ et lachryme. **A**d
quid ita: vt reductis aq; maris. aquis scz
amare penitentie sup egyptios sensualita
tis/ascēdat aia p desertū hui⁹ infelicitatis.
in terrā pmissionis et in montē dei **Jacob**
Sed aie tali/ vnde luct⁹ et lachryme: **U**n
diz et abūde. **R**ecogitet aia talis vebemē
ter pfunde atq; frequēter/statū suū. cōditio
nem suā. suūq; finē. **J**udicet q̄s terribilis
dens in cōsilijs sup filios hoīm. penset q̄s
incerta sint sup ipaz diuine seueritatis seu
miscōdie iudicia. **C**lamet. pinde cū **Ansel**
mo. **D**eu vbi suz et vbi nō suz que vbi futu
ra suz nescio. **P**onat assidue corā oculis i
lumine fidei quāta eā si recte vixerit mer
ces manet i celis. **S**inautē/ q̄s horrēdo ad
dicēda est supplicio. **T**ūc lugebit. et lugēs
ab oib; voluptatū illecebrāz/ turbis irri
dentib; semet absoluet. et ascēdet in montē
Et quidē triplices isti priores grad⁹ vl
ascēsus scale nre euāgelice q̄b; ascendit in
montē/ respiciūt incipiētes. et in ipō **A**bra
am figurati sunt de q̄ habet **Beñ. vii.** **E**gre
dere de terra tua. ecce ascēsus vel egressuz a
turba opū terrenaz. q̄ ad primā beatitudi
nē. **E**t de cognatōe tua. ecce ascēsus ex tur
ba hoīm. q̄ cognati sūt et affines. q̄ ad secū
dā beatitudinē. **E**t de domo p̄ris tui. ecce
ascēsus sup sensus p̄rios corpales et suarū
turbā passionū. **Q**uid enī cōgruēt⁹ signifi
cat h dom⁹ p̄ris/ q̄s cōtuberniū p̄riū corpis
Et h q̄ ad tertiā beatitudinē. **S**ubse
quēs grad⁹ et ille ē quart⁹. decet ipos p̄fici
tes. vbi aia seipaz quodā mō cōt. dū p̄rias
affectōes. cōmodi. tanq; turbas aliq; inti
mas deserit. h p̄ q̄rtā beatitudinē. q̄ ē efuri
es sitisq; iusticie. p̄ hāc autē affectu cōmodi
222

R

Sermo factus in solennitate

deposito. nō iam querit q̄ sua sunt sed affectione iusticie tota succēdit. et ipsius esurie sitisq̄ contrahit in sublimi^o montis. Duo pacto sic ipsa anima eleuata triplici gradu priori/superat turbas predictas. Sed ad huc q̄longe sit ab illa iusticia beatorū recogitat q̄s impar existit tali dignitate tāteq̄ retributionū gratiarū et laudū. qualē et q̄ntum meret apud se creator suus. reparator suus. p̄tor suus et saluator suus. Deniq̄ agnoscens imperfectū suū. iam nō in se manet sed deficit a se. et in salutare dei conscendit cum p̄pheta dicens. Deficit caro mea et cor meū. deus cordis mei et pars mea de^o eternū. Ita anima deficiendo a se et subleuata supra se. liberi^o in montem ascendit.

C Mirabilis fortassis aliquis. si iam ultra quippiā anima habet qd̄ deserat et ascendat sublimi^o in montē. Ecce transiliit turbam rex. materialū extra se p̄ primā beatitudinē. Exiit turbā hominū iuxta se per scōz. Abducit se a turba passionum infra corpus p̄riū. per tertiā. Deseruit tandē intra se innatarū affectionū. per quartā. Turbe aliē/uales relique sunt. ampli^o sunt nimirū turbe ciuū supnoz sub triplici hierarchia coordinatarū. turbe pulcerrime et a prioribz longe dissimiles trāscūde. Ipsi enī sunt custodes ciuitatis. quos aīa deuota querens sponsū/paululū cū p̄transisset inuenit quem diligebat. Itaq̄ nisi relicta hac triplici turba. nō puenit ad supremū cacumen montis nostri. in quo de^o est inmixtus scale mystice. que dicta est. et vbi aīa tute requiescit in monte sancto dñi. Hi triplices ascēsus sunt p̄fectoz atq̄ purgatissimoz. quales fuerūt sancti nri dñi uiuerent et multo felici^o tales nūc sunt in gloria vbi fm dictū Greg. ipsi in deū nō solū ascēdūt. sed in eo currūt.

Sunt plane in trinitate (quātuz dicere fas ē) tres p̄fectarū aīarū ascēsus. cōformiter ad tria appropriata p̄sonis iuxta tres nouissimas beatitudines quibz ascendit in montē supremū. Prim^o ascēsus est misericordissimū amoris i sp̄ritu sancto. qualiter exultauit id est extra se saltauit et ascēdit x̄ps in sp̄ritu sancto. **L**uce. x. p̄pterea beati misericordes qz misericordiā que sp̄ritu sancto p̄ria est conferuntur. Et hic p̄transit turba seraphin.

Scōm ascēsum intelligo. purissime et mūdistimis cognitionis in filio. in quē credētes (inquit petrus) exultabitis leticia in enar

rabili **I**dcirco beati mūdo corde. qm̄ ipsi deū videbūt. et hic p̄transit turba cherubin.

In tertio ascēsu est pacatissima et impietabilis quies in ip̄o patris secretissimo altissimoq̄ refugio. **N**ā beati pacifici. qm̄ filij dei vocabunt. **S**i autē filij et beredes. heredes quidē dei. et in eius adiutorio habitantes. p̄pter qd̄ in pace sit loc^o eoz. et exclamat aīa quelibet talis cum p̄pheta. in pace in id ip̄m dormiā et requiescā. et hic ascēdit supra tertiā turbā que est thronoz.

Sic igit declaratū est. et sup̄ficiali quodā transcurso deductū est (doctissimi et sapiētes viri) quibz gradibz. quo ve ascēsu iuxta seprēplicē beatitudinē/quelibet sanctorū exemplō x̄pi. vidēs turbas/ascēdit in montem qd̄ fuit thema.

Sup̄sunt plurima q̄ enī am ip̄e dictauerā. p̄sertim de ascēsu in montem p̄emplatōis. sed breuitatis amor me retrahit. cogitēz vt p̄suasione oratoria. et exhortatoria/ad ascēsum sup̄ne felicitatis finiat qd̄ ceptū est.

Oro. **V**enite obsecro sapiētes et doctissimi viri. venite iuuenes et puuli. senes cū iunioribz. venite exultemus dño. venite ascēdam^o in montē. vt exemplo loth. saluos nos ibidē faciamus. fugiam^o citius a loco horrozis et vaste solitudinis ad locū vberimū. a carcere fetulēto ad regnū splēdidissimū. ab exilio durissimo et luctu osissimo. ad p̄riaz suauissimā a p̄celloso mari ad portū tranquillū. Ab oibz deniq̄ miseriāz et rnarūq̄ circūstrepentibz turbis/ad beatitudinis mōrē. vbi stat^o est/oim bonoz aggregatōe p̄fectoz. p̄cesserūt sancti p̄cessit et x̄ps. q̄ nos subsecuturos p̄stolat.

Tollam^o quicqd̄ ascēsus/obstat. recedam^o p̄cipue a circūstis terrenarū curaz et anxietatū turbis. Ille nos p̄remūt et p̄slos atterūt. p̄slosq̄ et attritos funditus via p̄sternūt.

Si sp̄didissimas opes si voluptates iocūdissimas si gliosos bonoz titulos. si p̄clarā deniq̄ sapiam/felicitatem stabiliterq̄ adipisci satagim^o. ascēdendū est i montē. **F**allit^o p̄ certo desipit et insanit/q̄sq̄ inter infirmas rerū caducarū turbas/ista se habiturū sperauit. vbi q̄cqd̄ ē/egenū ē. anxiū ē. mobile. fluidū. et nulla stabilitate subnixū.

An p̄ q̄t q̄ridiana. tot exp̄mēta sic se h̄re iudicat. ita vt iudicatis nō dubito.

Qual^o ergo miseria q̄rudā mihi similiū. q̄nta infelicitas et q̄nta dementia/alioz suz sciēter agi. et i egestate diuitias/in mesticia voluptates/ in dedecore gloriā/i

stulticia sapientiā/in fluxibilitate deuam sperare stabilitatē. **U**t quid fabricam⁹ nobis montes nescio q̄s ymbratiles atq; fantasticos vicioꝝ. nūc in elatione. nūc in crudelitate. nūc in enormi fluxu voluptatē q; et similib; . Nōne mōtes h̄mōi. sūt mōtes gelboe maledicti supra quos neq; ros diuine gr̄e. neq; pluuia virtuosē cōsolationis descendit. **A**ut si verius loquimur. hi mōtes nō mōtes sunt. sed valles teterrime precipites et lubricę. quib; innitētes dilabūtur in abyssus. absorbēturq; et erget super eos puteos os suū. **E**xurgam⁹ tandē libertate tota spūs. ascēdamus in montē societatis beatorū. disponam⁹ ascēsiōnes in corde nostro p̄ gradus beatitudinū p̄missarum. de paup̄tate spūs in mititatē. d̄ hac in luctū. de luctu in esuriē sitimq; iusticie. de hac in misericordiā. de ipsa in mundiciā cordis. et tandē intrem⁹ pacē que recuperat omnē sensus. et in qua si p̄pleamur. cōsistit humana felicitas s̄m deductionē. **A**ug. nō d̄ ci. dei. **Q**uere felices sancti. sancte q; omnes. quoz̄ celebritas agit. felices inquam qui securi iam et vndiq; pacifici habitant in tabernaculo dñi. et requiescūt in monte sancto eius. nō iam formidāt laq̄of temptatiōnū vbilibet exp̄sōs. nō seuas iruentiū hostium insidias. nullis mordentē p̄scientiaz aculeis. nulla v̄runt infamia. nō tristes metuūt senectutē. omnia deniq; in̄ter eos serena pacataq; p̄sistunt. **A**t o tandē qui tales estis eterna pace fruētes nos pijs nūc oculis miseris quesim⁹ cernite terras. **E**t si nihil parimini/cōpati tū fas est. **C**ōparimini nobis erulib; gementibus et flentibus in hac lacrimarum valle. **C**ōprimūt ecce nos vndiq; hostiles malignantiū turbe. cōculcāt. lacerāt. obruunt et in carcerē detrudunt. Jam omne caput languidū. et omne cor merens. a planta pedis vsq; ad verticē capitis. nō est in ecclia hac sanitas. **I**n illa heu dixerim ecclia cuius fundamēta sunt in vobis montib; sanctis. qm̄ vestro sanguīe. vestraq; morte cōsecratis. dilatastis. roborastis. eam quam nunc heu immunitā cernitis misericordia et merito qm̄ sede laceratā crudeliter decisam similiter cōculcatā aspiciatis. vt humani spes auxiliū iam nulla sit. p̄pterea leuamus oculos n̄os in vos montes vnde veniat auxiliū nobis. **N**am cū ignoram⁹ qd̄ agere debeam⁹ hoc solū habem⁹ residui vt

oculos n̄os ad deū dirigamus. potuistis olim moribūdo corpe circūdari/mirabilia mirabiliter opari. tanq; habētes imperiū vite et mortis. tanq; insup potētes in eo. q̄ vos cōfortabat x̄ps. nunq̄ abbreviata est potestas v̄sa nunq̄ charitas tepēfacta. **A**bsit h̄. — — — poti⁹. **S**uccurrite q̄ miseremī. ferte subsidū. **S**uscipite vos montes pacē populo. qz̄ aliū qui suscipiāt et eam p̄beant/nō sunt. **A**t tu dñs rex celoꝝ corona sanctorū omniū. emitte lucē tuam et veritatē tuā. vt nos deducāt et adducant in montē sanctū tuū. et in tabernaculo tua. in p̄senti p̄ fidem spem et gratiā. et in futuro per gloriā. Amen.

Sequitur sermo factus in die natiuitatis domini p̄ eūdem.

Verbū caro factū est et habitauit in nobis Joh. i. **P**ostulem⁹ fratres in x̄po. vt verbuz̄ qd̄ hodie caro factū est/illud in me p̄p̄eticum adimpleat. dñs dabit verbū euāgelisantiū vt te multa. qm̄ insipidū inane et inualidum erit verbū mei oris. si nō accipiat virtutes multam a verbo dei patris. **P**oterit aures carnis/strepit⁹ n̄ri s̄monis p̄cutere. sed in aurib; mētis nec fortiter sonabit. nec i eas alte fixeq; descēdet. si nō a verbo hoc/ suaz sonoritatē assumat et virtutē. **E**t hoc ipsuz̄ vt impetrem⁹/te nescio an glorificādā magis aut stupēdā verbi hui⁹ matrē inuocabim⁹. saluantes et verbis angelicis saluabim⁹ inuocātes et dicentes **A**ue maria zc.

Verbū zc. **Q**m̄ triplicē verbi dñi natiuitatē euāgelica hec cōtinet p̄tula/ad sui p̄memorationē meū inflexit animū. q̄tin⁹ verbū creatū sententiōsuz̄ assumerē/q̄ de verbo increato qd̄ sententiōsissimū est/fueram locutus. **C**uides itaq; in p̄assumpto verbo q̄ nascit̄ dei fili⁹ ex paterno intellectu et naturaliter ideo verbū appellat̄. **A**spicis q̄ ab vtero materno nascit̄ sp̄aliter. p̄pterea dicit̄ caro factū est. **I**ntueris postremo q̄ in corde humano nascit̄ sp̄ualit̄. q̄ obz̄cē subiūgitur. et habitauit in nobis. **V**erbū. qd̄ altius/qd̄ immēsius/qd̄ diuini⁹. **N**az̄ de⁹ erat verbū Joh. i. **C**aro factū est. qd̄ humilius qd̄ impotētī. qd̄ fragilit̄. qz̄ ois caro fenū **A**cci. xiiij. **H**abitauit in nobis. qd̄ amabilius qd̄ iocūdi⁹ qd̄ apperētī. neq; enī ē nec fuit alia natio tā gr̄adis. que habeat deos appropiquātes sibi sicut adest nobis de⁹ noster **D**eut. iij. **V**erbū inq̄t caro factum

Sermo factus in solennitate

est. Verbum hoc immense est virtutis. nam omnia per ipsum facta sunt. et si que per eum facta non sunt. eo ipso nulla prius sunt. quam sine ipso factum est nihil. Quo pacto igitur/entitas concipere significatibus tribuit. quorum aliqui nullum habuerunt aut habere potuerunt factio nis in initium. eo ipso quasi insanies dicere au det manicheus a deo tenebrarum facta esse multa que de ipse non condidit. cum audiat quod per dei verbum omnia facta sunt. et in psal. Verbo domini celi firmati sunt. et ad Heb. iij. portans omnia verbo virtutis sue. Verbum hoc ipsum eternum est duratorem. quod verbum quod erat in principio erat apud deum. Qui corpus est prophetia In eternum domine permanet verbum tuum. Verbum ergo istud non est quod per auras efflando diffunditur. non quod in tabulis aut pellibus inscribitur. non denique quod aie irrationali per inbesionem innititur. Sed verbum est eternaliter a patre emanans. per quod pater dicit omnia. in quo tamquam in verbo sententiosissimo et arte perfectissima/omnium factorum/omniumque producibilium/ imago relucet. Verbum ideo solum/ quod sententiosissimum est et omnium expressivum. cui nec imaginarie quidem addi potest aliud verbum absque negatione et superflua repetitione. Ad circo verbum hoc/ nullum aliud in diuinis producit verbum. ne in trinitate cadat negatio. quippe est ipsum obiectum sufficiens adequas et terminans omnem producibilitatem verbi in diuinis. non tamen minus ob hoc potens quam per quod significat. quod eadem prius ipsum est potentia cum patre qui significat. Mira profecto et in explicabilis natiuitas. quam venerari potest et pia fide credi conuenit/ quam curiosa verbi nostri penuria referari. presertim cum amplior et exquisitior de ea sermo aliud tempus expostulet. alium locum aliam linguam. aliud ingenium. Verbum ab hac ineffabili ac eterna generatione/ ad tempora lem qua dices hodiernum precebris effectus est pergit oratio. et quid euangelista subiungat audiamus Verbum inquit caro factum est. Et ecce quod ait apostolus ad Ro. ix. Verbum abbreviatum fecit super terram. An non bene abbreviatum/ quod eternum temporale. omnipotens passibile. immensum mensurabile effectum est. non tamen abbreviatum per diuinitatis diminutionem. sed per susceptionem humanitatis et idiomatum conuersionem. Verbum inquam caro factum est. Hoc nullus philosophorum intelligere nullus concipere valuit. hoc docet plato nesciuit. hoc demosthenes eloquens ignorauit. Fateatur Augustinus. se in platonice legisse libris Iohannis. hoc euanges

lium In principio erat verbum etc. usque hanc ipsam particulam. et verbum caro factum est. Sed dum hic venit/ calamitas stetit et in folio tanti tamque secreti mysterii istius/ ultra progredi ausus non est. Verbum inquit caro factum est. Dic absque villo dubitantis scrupulo euangelista iohannis. insinuat christum esse deum. nec quicquam apertum dici potest. deus inquit erat verbum. et verbum caro factum est. Si quis nondum illustratus est et quomodo deus caro factus sit. non videt. non concipit. non indicat. non intelligit. consulit scientias omnes humanitatis adinuertas et de mysterio huius natiuitatis quod verbum caro factum est in terrogat. sed aut nullam aut dubiam aut erroneam presentant responsionem. Non video inquit grammatice qua ratione aut nomine impositione eternum/ habere incipiat durationis in initium. immensus mensura. impassibilis passionem. omnipotens et immortalis impotentie mortalitatisque defectum. Si enim eternus est non habet in initium. si autem in initio careat/ eternum appellari meis et regulis prohibet. In terrogata super hoc logica/ quomodo inquit hic terminum habet. qui spiritus specialissima est de pluribus specie et plus quam specie differentibus verificari continget. vtputa de sorte et deo. Hoc predicabilia mea/ hoc predicamenta non habent. Porro qualis sit predicatio deus est habet/ nisi aut per se sit aut per accidens/ non intueor eam. Si per se dixeris. ergo vel necessarium vel simpliciter impossibile/ sciteri necesse est. ipsa vero non esse necessarium constat. impossibile ergo dicenda. Et si predicatorem hanc per accens asserere malueris/ monstratum quo pacto id fiet. cum neutrum extremorum in accidentium predicamento reponatur. Rhetorice persuasionibus suis astruit quod si mulier pepit/ corrupta est. si genuit/ a viro cognita est. Ceterum arithmetica/ vltra suam esse fateatur perspicacitatem/ quod in deo partium compute numerum. quod due in eodem supposito nature integre numerentur. Scius per geometria/ quantitate maiorem corporis christi/ per alteram vteri virginalis clausi quantitate/ absque diuisione progredi. quam penetratorem possibilitatem non percipit. Musica nullos prius in terris angelicos cantum audierat. Aulas habet loco suarum personarum et calculationum/ nulas constellationum vires/ astronomia prepediit. Quid de naturali philosophia eloquar. et expi menta nunc ad habet perigerat vt absque viri semine puer formaretur. Quid postremo de metaphisica quod deum nec partibile existere posse/ nec compositum nec genitum/ argumentis

y putat necessarijs conclusisse. **S**ed fateamur magis et fratres in xpo charissimi / hoc esse p̄ter naturalē inuestigatōis modū qd agit. Neq; enī potentiā aut sapiētiā adeo coartem? / vt infra angustos nre p̄scrutōnis limites positaz arbitremur. Viraris hanc natiuitatē fieri potuisse. natiuitatis hui? effectricē potentiā cōsidera. euolabit āmiratio. Viraris tantā dei erga homīes beniuolentiā. attēde qz si paruus amoris ignicul? / in totz tā ardua nos rapiat. quid de immēsi diuini amoris fornace existimā dū putas? Ingēs quippe amor magnū dilectionis op? / agitat / quale fuit illud p qd verbū caro factuz est. nō inqm q̄ altera humane nature ps dicit. vt impi? sensit a / pollinaris. sed caro put totā integrāq; cōplectit humanitatē. Caro inqm factū. nō p̄uersiōe diuinitatis in carnē s; assumptōne carnis ad suppositū. et vnione qdā infabibili et insolita q̄ materiali tū primior est nō q̄ natura hūana ex diuino supposito fiat materialit. aut in eo sit subiectiue. sed qz ab eo et in eo est suppositiue. **A**uero nō iam q̄ram? quō aut a q̄ sed p̄pter qd / verbū caro factū est. p̄fecto vt recōciliaretur caro. **P**lane inqt Bern. de? iā nos despiciere nō poterit. frater enīz caro nra est. natural? q̄p pe vsus habet / vt caro silem sibi carnē diligat. **I**uxta illud Ecclī. **D**is caro ad silez sibi diuiget. **H**ec est illa diuictio. illa pax. illa p̄cordia. illa societas. que p̄ palē pacem figurata est in vniuerso orbe tūc habitantē. qm insup p̄phetauerat psal. dicens. **O**riet in dieb; ei? iusticia et abūdātia pacis. **I**nde est iocūdissimū illud et omni armonicarū modulationū suauitate prestāt? angelicū carmē. gloria in altissimis deo et in tra pax boib; bone voluntatis. **E**t heu q̄ nō bone voluntatis esse p̄uincimur / q̄ scismatib; vndiq; et vndiq; dissentōib; agitamur. **V**erbū inqm caro factū est cur ita? q̄tin? videlicet ad ipm / ois caro veiat vt videat ois caro / salutare dei. vt dicat qlibet glābūdavo ce cū p̄phā. **C**or meū et caro mea exultauerunt in deum viuū. **C**orruerat itaq; ois caro viam suā. **B**en. vi. p̄pterea p̄ carnē in corruptā sanare decreuit. **N**ec alia veniēdi causa fuit fm attestatōes sanctorū q̄s omitto. q̄ peccatores saluos facere. **N**eq; enī cā incarnatōis fuit p̄fectio vniuerū. nō creaturaz in deū reductio. nō manu ductio ad capescēdū trinitatis mysteriū. n̄ alie b̄mōi

cause / a quibusdā curiose forsan magis q̄ pie aut fideliter assignate. s; vnica incarnationis aut p̄cipua rō fuit carnis nre purgatio. **G**lorificanda p̄sus dei caro q̄ originalē ab omni carne sufficiēter diluit corruptōez. **V**irus hic amor. pietas erisimia. **E**rubescat iā hois caro peccatorū sordib; inq̄nari. p̄ qua verbū caro factū ē. q̄n etiā benedicat ois caro nomini sancto ei?. **E**t quō benedicat? **V**triq; pie sancteq; viuendo et spurcissima carnaliū libidinū inquinamēta declinādo. **N**ō qui egerit / secum mente illā decantabit p̄phete vocē. caro mea req̄scit in spe. **F**elix spes. sed req̄es lōge felicior. quā nec in futuro nec in p̄nti q̄dem adipiscit? caro que in brutalē carnem degenerat p̄ qua (adeo enī eam charam habuit) verbū caro factū est. **P**enes me est q̄ multo plurima de hoc scōe natiuitatis mysterio dici possunt. imo discussione vltro sese offerūt et ingerūt. quib; p̄tergressis (nec enī aut potestas aut voluntas est oia p̄sequi) ad tertiā xpi in cordib; nris spūales natiuitatē me trāssero. **E**t quēadmodū prima natiuitas est a nobis colenda et desideranda. qz ex eius visione beati erim? cū angelis. **E**t scōa est nobis celebrāda qz p̄ illā visitati sum? in terris. **S**ic tertia est a nobis eligenda et p̄curāda. qz ex illius fecūditate / amici erimus et affines diuinitatis. **N**eq; enī aliud est dei filiū spūaliter gigni vel nasci in cordib; nris. q̄ enī tanq; spūalē amīcum adiutorē p̄tectorēq; et viuificatorē / in anima nra noniter suscipe et inhabitatorē possidere. **E**t ne absōnū tibi forte videatur q̄ deū nris in cordib; gigni dico / quasi illius matres existamus / audi ipm qui **M**ath. xij. ait. **Q**uicūq; fecerit voluntatē patris mei q̄ in celis est / ipse meus frater et soror et mater est. **T**ortens nāq; aīa velut mater in se deū pturit. quotiēs p̄ mādatorum suoz obseruatōez / ad grāz eius redit. **O**p̄tāda p̄fecto et totis desiderioz nisibus affectāda talis natiuitatis. **S**iquidē et a carnali et scōa natiuitate / spūalē hāc se creueris. spūalis eligibilior etiā marie fuit q̄ carnalis. **V**erū qd faciem? cū nat? nobis fuerit et habitauerit in nobis. **N**on expellem? quidē sed sedulū eidē exhibebim? officiū. q̄si ad nos putem? p̄rem de puero hoc dicere qd de puero moyse filia pharaonis dixisse legit **E**xo. ij. **A**ccipe puerū istū et nutri mibi. **E**go dabo tibi mercedē tuā.

Sermo factus dominicā

et quā mercedē: sane vitā eternā. **I**taq̄
puul⁹ iste vt alioꝝ vsus req̄rit/ septē tracte
tur obsequijs. Ad hoꝝ vero q̄libet septē
obsequoꝝ debita p̄gruitate p̄stādū. tondez
assumēde sunt nutrices et virginitate et di
ligētia et sagacitate p̄cellētes. **P**rimo inuol
uend⁹ ē. sc̄do reclinād⁹. tertio custodiēdus
quarto leuād⁹. q̄nto balneād⁹. sexto pasce
dus. et deinde alio portād⁹ vel baiulādus.
Puritas. charitas. tanq̄llitas. deuotio. pie
tas. misericōdia. obedientia. **I**nuoluit pri
mo puerū ih̄m p̄n̄is mūdīs/ et feruido la
crimarū liciniū lotis/ ip̄a puritas. q̄ ex p̄tri
tione p̄fessioneq̄ gignit iusticiā. Quippe
notū est puerū hūc sordidus in p̄n̄is q̄ce
re nō posse iuxta illud *In maluolā aiām*
*et. Quāobzē dicit cū psal. Lauabo p̄ sin
gulas noctes lectū meū et. De vero lacri
me dū p̄ cineres peccatoꝝ et p̄ austerz ama
re recordatōis saccū colate sunt: efficacissī
mū ad mūdificatōez mētīs liciniū efficiūt
Debinc ad puerū in cunabulis reclinādū
offert se nutrix sc̄da q̄ charitatis nomē
habet ad quā spectat illa primo canticōꝝ
vox *Fascicul⁹ mirthe dilect⁹ meus mibi in
ter vbera mea p̄morabit.* **R**clinati por
ro ad custodiā pueri necessaria ē nutrix ter
tia que trāquillitatis vocabulo dicit̄ a ma
lorū negociōꝝ fragore et a lituz strepitibz
hūc sedule puerū custodit. et dū alijs vebe
mentioꝝ terrenarū curaz clamor insonue
rit illud abner. i. *Regū. xxvi. fortiter exclā
mat quis es tu q̄ clamas et inq̄teras regem.*
Suos insup seruulos q̄s sensuū noie ap
pellamus/ iterū et iterū monere nō cessat vt
ab omni nociuoꝝ incurſu pueri hui⁹ lectu
lum custodiant. negligētibz aut minātī in
crepatōe atrociter impropat dices illō q̄
ibidē in dauid p̄sona subdit. *Uiuir dñs fi
lij mortis estis vos q̄ non custoditis dñm
v̄m regē x̄pm dñi.* **S**ubinde post dor
mitionē leuādus est puer. **D**oc obsequiū
p̄stabit quarta nutrix sancta meditatio. q̄
totiēs puerū hūc excitat/ quotiēs horolo
gium amoris suo pondere ceciderit atq̄
pulsauerit dicitq̄ exurge q̄re dormis dñe
exurge et ne repellas in sinū. **I**pm vero exci
tatam euoluit/ et p̄n̄os explicat quibz ille
induit qui est amict⁹ lumine sicut vestimē
to. **P**̄n̄i aut̄ isti quid aliud sunt/ q̄s sue di
uinitatis suorūq̄ secretōꝝ arcana myste
ria. que euoluūt dū pia fide p̄siderant in
star psal. diceñ. *Reuela oculos et. Post**

modū pueri hui⁹ balneuz p̄parat q̄nta nut
rix sc̄z pietas/ bec intus sanctā meditatō
nē q̄ puerū excitauit/ q̄ excitatū explicauit
q̄ explicatū suauiter allocuta. currit p̄pe ad
fontē p̄punctōis i imo p̄ij cordis sitū. **A**ia
inq̄t mea liq̄facta ē vt dilect⁹ me⁹ locut⁹ est
mibi. **E**t iterū factū ē cor meū tāq̄ cera li
quescēs in medio ventris mei. **D**ac exaq̄/
suauissimū effici⁹ puero ih̄u balneū. q̄ nō
p̄ cineres peccatoꝝ vt in p̄tritōe trāsīt. sed
de ip̄o p̄punctōis fonte pura nitēs impm̄
ptas haurit. **A**mpli⁹ sexto necesse ē vt pu
er taliter lot⁹ pascat. **O**pus h̄ a misericōdia q̄
viscerosissima nutrix ē adimplet. dū mem
bra ei⁹ reficit/ p̄sertim pane sp̄ualis doctrine
q̄d est verbū dei. eūdē insup dulciū sermo
nū lacte ab vberibz māfuetudis eliq̄to pos
tat. cui puer arridēs *Esuriui inq̄t et dedisti
mibi māducare. et rursum. fau⁹ distillās la
bia tua mel et lac sub lingua tua.* **P**ostre
mo puer n̄r ih̄s baiulād⁹ siue gestād⁹ est iux
ta illud apli. gloriſicabit et portate deus in
corde v̄ro. **D**oc ip̄m p̄stabit obsequū septi
ma nutrix videlicet obedientia imitaturq̄
Aoemi exēplū de q̄ *Ruth. iij. scriptū ē. q̄
susceptū puerū posuit in sinu suo. et nutri
cis ac gerule fungebat officio. Et bñ dicit̄
posuit in sinu suo. neq̄ enī retro aut p̄ cor
ih̄s q̄si sarcina gūis ih̄s suis i p̄ceptis ferē
d⁹ ē. s̄z i āteriori sinu/ et ad cor int̄ bone opa
tionis brachia amoroſe stringēd⁹ ē. **I**nde
est illa ip̄s⁹ postulatio i canticis canticōꝝ. vi.
pone me vt signaculū sup cor tuū. et sic sig
culū sup brachiū dextez. **A**tq̄ sumopeſū
maq̄ sollicitudie et studio/ nutrix h̄ obediē
tia/ p̄cauere debz/ ne i via mādatoꝝ dei of
fendat ad lapidē iobediētie pedē suū. alio
q̄n puero casus imineret. et i nob̄ali crimi
nis allisioe/ sp̄ualit̄ moreret. **A**udistis mā
gistriz fr̄s i x̄po charissimi qlit̄ puez ih̄m
in nob̄ p̄ dei gr̄az sp̄ualit̄ hodie natū et iba
bitatē/ iuoluerē dz puritas. iuolutū reclia
re caritas. reclianz custodire trāq̄llitas. de
hinc meditatio ip̄m excitat. pietas lauat.
misericōdia cibet obediētia gestat. q̄b̄ istz quē
admodū p̄missuz ē solert̄ diligēterq̄ exhibi
bitz. p̄ficiat i habitaclo cordis n̄ri puer ih̄s/
tā etate q̄s sapiētia/ corā deo et hoibz. donec
crescat ad mēsurā verbi p̄fecti. **U**bi tūc ha
bitabit in nobis nō p̄ fidē tantūmō et gr̄as
tiā. vt p̄tz in p̄nti vita. s̄z p̄ gl̄iaz p̄sumaraz.
quā nobis p̄stare dignet̄ verbū hodie caro
factū. dñs noster ih̄s x̄ps Amen.*

Sermo factus pro eundem diebus in. lxx. **D**ie
ccclxxviii. crastino vincentii.

Istos illos in vinea sua **D**at. xx
Re. d. p. ac mgri. missus ego ad
vos qui venustissima hac parisi.
vniuersitatis vinea. bonis arti-
bus excolitis. qua tu de optime de egypto
trastulisti. qui extendit palmite suos a mari
vsq; ad mare etc. **D**issus inquam vinu p di-
carois exprimere vbi illud hauria vni elicia
vix habeo. Ita ei hodie pclar' ille i primis
et absq; dubitatioe doctissim' viticola n' p
ceptor me' a puero et doctor/ cu reuerentissi-
ma auctoritate rememorad' sp mibi. Ille
inqm/ thematis nri verba/ qli totide pres
gravidos diuine scripture racemos/ p stu-
dij torcular tata virtute q possit et vinu ad
monitiois pferuidu/ ta acrit nec min' abu/
dacer exp'ssit/ vt nil mibi pter folliculos ina-
nes/ pter acinos et nescio qs vini iopes re-
liquas dimissuz videat. **I**ntroducat' m at
qs missus nec retro pede vertere/ nec impa-
tibo no obseq possuz. **P**ropterea cuz Jesu
syrach sui libri ca. xxx. quasi q colligit aci-
nos p' vindemiatores/ et ipe spani **E**go
itaq; tati vindemiatoris inheres. granavl
q neglexit vel sciens pterijt. vel liberalit des-
dit/ recolliga. et vinu vna ta efficit q; ru-
de. et indigestu eliciens. in vasa auritu vranu
meliori vtiq; imbui digna/ trastfundat. illa
pzi' exorata et i auxiliu accersita/ que absq;
scissura virgialis terre. vite vera parturijt.
ad qua recurreres. dic. **A**ue maria. **B**i
sit etc. **P**arabolicam dmi vinea. ecclesia figura
re/ nemo besitat. q aut hodiernu legit euas-
geliu. aut matutino fmoni pns fuit. **A**ez
exposito h no adeo aut auara aut solitaria
est. vt alia p' sus excludat. **Q**uapures ne-
pe vineas mysticas/ scriptura loqr. qbus
omissis ad pns tm duas introibo. **V**inea
scz mens bumane. de q **L**an. viij. **V**inea
mea cora me e. **V**inea insup sacre sapie. de
qua ad l'az **E**cci. xxiij. **E**go qli vins fru-
ctificauit. **I**stas io vineas p' ixi. q neu-
tra sine altera excoli feliciter possit. **D**o ne
qs false dictu arbitret/ audiat. absq; sapia/
aie vite destrui. **T**rasiuu (in qt sapiens) p vi-
nea vni stulti. i. sapia carētis. **C**redis for-
te q pulcra reppererit. **A**udi qd sequit. **E**t
ecce totu in qt repluerat vritice et vepres. sz
et maceria lapidu destructa erat. puer. xxiij
In vitica dat' intelligi mens adustio q; vo-
luptas igerit **I**n spinis puctuosa. lacerosa

vlcerosa. et dolorosa metis pucto. qua cupi-
ditas p'urit. in destructis plag' i destructa
maceria. ruinosa metis clausio q; ociositas
opaf. **S**apiaz po n nisi i bona et bni istitu-
ta aia repire posse. apte most'rat illd **S**ap.
i. **I**n maluola aiaz n intr. sap. nec. h. i cor-
pec. subdito. **P**ie at agētib' dedit sapiam.
Ecci. iij. **H**ac igit vinea duplicē nūc in-
trogressus. excolēdā eē suadebo. pntē colla-
tūculā sub trib' psuasorijs ofonib' absol-
uēs. **E**st siqdē gen' h' dicēdi/ vebemēti' atz
ocitanti'. qd qsi aliqb' verboz stimul' mē-
tes penetrat. et viuis eas facul' accēdit ad p-
tutē. **P**ria o'ro psuasua erit. de vinea spūa
li nre metis vt ad eā p'io mane osurgam'
Seda erit de eadē vt eā ipaz debite excola-
m'. **T**ertia erit de vinea sapie vt eā diliga-
m'. **A**uditores at vos beniuolos h're pres-
cor. et h a v'ra hūanitate et clemētia ipetra-
tū speras icipio. **A**destote optimi adole-
scētes. et sūmi p'issimilias iussione credul'
aurib' attēdite. **I**te vos i vinea. **I**te. curri-
te. rūp'ite moras oēs. **Q**m vt naso ait. **A**s-
bit' occulte fallitq; volubil' eras et nihil est
ānis veloci'. **T**ragic' q; seneca. **P**roperat
cursu vita citato volucrisq; die. **R**ota p'ci-
pitis voluit āni. **A**ccelerad' idcirco cursus
est. neq; inuid' piger ille/ ē a qdam vulgari
poeta descript'. **Q**ui si mane vocet obau-
dit. si citet' adhuc iterata voce sonora nare
vigil stertit. tadē clamore coact'. ore tm len-
to liguā mouet. et mibi qd vis in qt surgeve-
ni. de' miser en ego surgo. vade seqr. nec eū
seqr. qd decipis et tu n veies. dudū venissetz
sz mibi vestes qro nec inueio. qs demō su-
stulit illas. surge cito. dñe sū p'cto. nec est tm
imo vl' caput huc illuc v'it. vl' brachia scal-
pit. vl' mēbra ilōgū distēdit. sic sibi qsdaz
vndeliber morulas qrit. sp venit ore. non
pede. **S**ic veniens nunq; venit. **H**ec ille.
Quā multoz h mos ē q no tpalis sz et
ni dmi vocatōez somniātes audiūt. a cubi-
libus peccatoz sordidissimis auelli neq;
untes. **V**erū aliter est agendū. qm magnū
opus ē. tpus vero breuissimū. **D**emini-
se siqdē debetis et a dominica parabola di-
dicisse. vni' tantūmodo diei spaciū nō am-
plius ad laborē datū esse. tam veloz. tā bre-
uis. tāq; cadauca ē mortaliū vita. **Q**uēad-
modū itaq; dies ab algida auroza ichoās
paulati p horas et momēta ad intēsu mes-
ridiei feruozē. et abinde in gelidam noctez
progredit'. **N**ō alit' hō ab infātia incipiēs

115

due dince

Sermo factus dominica

gradati p puericiã p adoleſcẽtiãq; iuuentu/
te qſi p totidẽ horas / ad viuuduz z nubile
virilitatſ robur puehiſ. ſubinde i ſenectã z
decrepitudinẽ. in tenebroſã deniq; noctis
mortẽ/ſenſim ac ſine ſtrepitu relapſur⁹. qſ
vita breuis q̄ tota fugaciſſimo diei vnũ
curſu mẽſurat. Flũera mẽſes años atq; lu/
ſtra nil aliud q̄ ecigua diei vnũ momenta
ſũt. Adde q; aliaz rerũ pditioni vtciq; ſuc
currit/tpis iactura irrepabilis ẽ. Qd nota
uit vulgati vsus gũis ſnia. Quisq; p̄t reſ/
b⁹ ſuccurrere. nemo dieb. Inde ẽ lyricũ il
lud Oracij ad poſtbumũ. Eheu fugatos
poſtume labũfãni. **Q**uãobzẽ p̄clarifi
mi adoleſcẽtes/vnanimẽs dicite z i op⁹ de
ducite illud **Can. vij.** Dane ſurgam⁹ ad
vineas. piculoſa q̄ppe ẽ moza. ridiculoſa ẽ
curuatura. fructuoſa excultura. iõ mane ſe
mina ſemẽ tuũ. **Eccl. xxv.** Jõ ſurgam⁹. ſur
recim⁹ z erecti ſum⁹ i ipõ ad vineas. Plãta
bũt vineas z bibet vinũ eoz. **Amos. ix.** nõ
expectet tertia. nõ meridies aut ipſi⁹ ad ex
tremũ ſol occaſus. ſ; mane fiat. **De**decorũ
ẽ iſtar moruoz pſtratos humi iacere. et
vt pſi⁹ indignãſ aut. curuas i tris h̄re aias
Jõ ſurgam⁹. omiſſe ſũt ſingulis ſingle vi
nee. q̄ neglecte/pciũ vir⁹ pariũt. exculteyero
fructificãt i vinũ felicitatſ eterne. Ideo ad
has ſurgam⁹ vineas. **S**ed dicet forſan
aut pigrior aut ſomnolẽtior aliq; cur ma
ne z nõ pon⁹ vespẽ. **A**ccedẽtes itaq; nouiſ
ſimi p̄ponemur primis. z mercedis rãtũdẽ
iuxta ſniaz parabolẽ hodiernẽ/ ſum⁹ acce
pturi. **I**ncalluz igiſ tota die ſudãtes/ nã
attererem⁹ corpuſcula. z eſt⁹ p̄odusq; diei
intolerabilẽs ḡtis ſubirem⁹. **L**udẽdũ po
tius ẽ z adoleſcẽtie iuuentutisq; affectib; ḡ
tiſſimis z placidiſſimis indulgẽdũ ipi natu
re. ſenectuti qũ qdẽ aliud agere fas nõ erit
vinee cult⁹ reliquaſ. **F**allaciſſimas ſpes
o expectatões vaniſſimas. q̄t pemeſt ado
leſcẽtes. q̄t ad celũ euolaturõs iuuenes/in
eterne dãnãtõis p̄ceps ruere coegerũt. **N**õ
vos moueãt inertũ fuoz voces. qm̄ q̄ ma
ne dedit. nec meridiẽ. nec ipaz qdẽ tertiam
ſpopõdit. ſ; vt ſapiẽter ſapiẽs affirmat oia
in futuz. fuãt icerta **Eccl. ix.** **Q**uãmultũ
plexos vite años aut ſõniãtes aut p̄mittẽ
tes/vno die vna hora qm̄ momẽto miſ
ſerabilit obierũt. q̄t inẽ has vane ſpei vo
ces occubuerũt. videre ſtupor ẽ. **P**ropterea
filio ſuo p̄cipiebat dñs vinee **Mat. xxi.** **F**i
li vade opari i vineã meã. **D**icere mihi vi

ſus ẽ. p̄ ſũ tu fili⁹. obtpandũ vadẽdũ ẽ ho
die. nã p̄caſtinãdũ ẽ. opari nã obto: peſcẽdũ
ẽ. in vinea fructificãdũ ẽ. **S**z aſſurgit h
ip̄roba z temeraria ſpes/ tacito murmure
ſecũ iſuſurrãſ. nõ hodie ſ; cras erit hodiern
n⁹ dies vt beſtern⁹. ſit i voluptate. ſit i iocis
ſit i delectatõẽ. cras ab his reſipiſcã. cras vi
nee cultui opaz adhibebo. an audit⁹ corũ
nã vocẽ. an iſidã fiducia aĩadũcitis. audite
pon⁹ illõ nõ tã creditũ q̄ exptũ naſonis v
bũ. **Q**ui nã ẽ hodie/cras min⁹ apt⁹ erit. **Q**uſ
q; cras z nũq; hodie. ſiãt q̄ſo oia iſta cras/
vnũ hodie aut vnũ mãe i q̄ vineã tuã opa
ris. **N**ec fruſtra p̄phetã dixiſſe putes. bo
nũ ẽ viro cũ portauerit iugũ dñi ab adoleſ
cẽtia ſua **Tren. iij.** **J**ugũ libez ac regiũ. z
niſi xpm̄ mẽdacẽ putes/ ſuaue atz leue. gra
uat fortãſſis cũ icipit. mox vt tuleris i oble
ctatõẽz veiet. **Jõ** bũ p̄cipit rhetor ille **Tul
li⁹.** **O**ptia forma viuẽdi eligẽda ẽ. q̄ iocũ
dã reddet p̄ſuetudo. et naſo. **Q**d male ſer
aſſueſce. ſeres. **J**ugũ leue ẽ ſi p̄ſent⁹ pabu
lũ z p̄miũ. z facil⁹ labor quẽ amor opãt mol
lib⁹ veroz enervatis ac nõ amãtib; nihil nã
difficile ẽ. **P**orro ſeneca i ſe exptũ ẽ aut q
facillie tenera p̄ciliãt i genia ad recti amo
rẽz leuit. i. nã multũ corruptis inſicit manũ
veritas. **F**erociſſimarũ ei beluaz catulos
edomam⁹. z teneras plãtas circũſpectim⁹
vt liber. ſenectã expecta ſolãq; r̄pis moraz;
fruſtra h̄ agere conaber⁹. **N**ec alia rõ ẽ/ cur
pueros ſuos p̄feſti parentes aut ſchol⁹ aut
aliaz rez opificib; tradũt/ niſi q; grãdior
etas min⁹ bis apta ẽ. q̄nto ſati⁹ bone mẽti
ac fertili ab icũte etate vacãdũ ẽ/ q̄ arte alia
venuſtior nulla ẽ. nulla inſignior. nullaq;
ſciri difficiliõz. cũ ẽſ mala mẽs/ p ſe z ſine
mḡris (vt ſeneca ait) addiſcaſ. **Q**uapro
pter o i genũ adoleſcẽtes dñi vinea v̄ra ẽ in
ſtar cere flexibil. dũq; vicioz frutices i eaz
nõdũ alte radices egerũt. eã excolite. ad eaz
vigilate. **F**acillie ſiq; dez violabil ẽ/ aut ab
eſtuãti z igneo vapore libidis. ſeu a gelida
bruma v̄l a turbido z exurẽti v̄eto abitois
aut alia peſte hmõi. q̄ z ſilia incõmoda/ ſi
vineã tenerã vob nã obſtãtib⁹ iuaſerũt/ d̄ ea
actũ ẽ z perijt. **Q**uãte igiſ ex ea p̄mũ ac pu
rũ vinũ nec ſordidis criminũ ſecib⁹ mixtũ z
v̄ris i vaſ recõdite. qm̄ ſacci ſbũ ẽ qd̄ au
gu. placuit q̄ ſemel ibuta recẽs fuabit odo
rẽ. reſta diu. ait ei **Sen. ij.** eplaz. i. q; i etate
ſil⁹ i vino/primũ optimũ ẽ. **I**deo **Virgili⁹**
Optima queq; dies miſeris mortalib⁹ cui

Prima fugit. subeunt morbi tristesque senes-
 ctus. Primum insup vinum grossimum est et deo
 acceptissimum. Ab his iudei primicias vinde-
 mie offerre iubebant sacerdotibus. Sed detestanda
 illorum ignavia que primicias etatis et vide-
 miarum suarum spiritualium mundo largiter effluit
 feces sue senectutis. Deo dare dedicareque pro-
 ponentes. Qui cauere debent ne audire me-
 reant illud christi. Non bibam amodo de genimi-
 ne vitis huius. **Matth. xxvi.** **Omnia vitis senex**
que ab initio non exculta est conuertitur in labruscam
arida nodosa et exosa. cuius liquor acerbissimus
est. Nimirum si delicatus vini spiritualis/potator
 christus talismoni vitis germine aspernet. Admirum
 etiam si hos senes de miseris suis quibus euelli
 sepe frustra conantur hora diei nouissima ige-
 miscetes nequaquam audiunt suum perfamilias
 que eum hactenus per mittente vocatorem habuerunt
 preceptum. **Res erat mea generosorum adole-**
lescentium exempla. ut platonis. cathonis. tiri-
alexandri. alcibiadi. sanctissimi moyses preterea ut
samuelis. dauid. iohannis. nicolai. ac similitum
que ingens multitudo est. ad vestram reuocare me-
moria. si veritas vestra ne potius obuerit aut fa-
stidire rerum multitudinem. Satis est dictum/mo-
agatis ut illorum sitis in numero que vineam domini. i.
aiam suam primo mane inueneritis excoluerit
de quibus hodieue parabole initio dicitur que erunt
dominus primo mane producere operarios et misit
illos in vineam suam quod fuit thema passumprum
vbi per formit ad predicta primo mittente nobis
proponit assumptam iam actio sedulitate exprimit
mens imitanda cum dicit. misit de preterito Die-
re. xliij. **Misi ad vos omnes suos meos. pro-**
phetas de nocte surgentes. Ecce diligentiam que
imitanda est nam Die. xxij. dicitur que non mitte-
bant prophete et percurrerant. Argo a maiori-
bus que mittimur/habemus percurrere. Et sic in
missis subiungitur firmata operatio. ociositate
reprimens fugiendam ibi scilicet operarios Acci-
xxij. **Ditte illum in ope ne vacet Multa ei**
malicia docuit ociositas. Et ideo spiritus aliquid
boni facito ne te diabolus inueniat ociosus
In vinea comprehendit gratia fructificatio ste-
rilitate perimere rescidenda. in vineam scilicet
Esch. xvij. Facta est vinea et fructificauit in
palmites et emisit paginas. Et Lanti. ij.
Fructum suum dabit vinea. De tribus simul il-
lud iam pallegatum reputat. fili vade que ad pri-
mu/opari que ad secundum/in vineam meam que ad
tertium. Hec de prima oratione.

Sequitur secunda oratio qualiter vine-
am nostram excollere debeamus.

Vitis accingimini viribus insignes vi-
 ticole. sumite sarculos. ligones ad-
 aptate. ortus est sol. exeat homo ad opus. s.
 et ad o. s. usque ad v. Pudeat suos stertere.
 pudeat iacere. cum iam claret mane fenestras in-
 trat ut apud Persium est. **Tunc vigil ille ven-**
turus per familias prouideat exierit que tremendis
vocibus tonantis acclamat. Quid habet statim to-
ta die ociosi. ite et vos in vineam meam que est
mens vestra. precipit incunctatim Ite in vineam me-
am ipsas excollite. Ite non quidem gressibus cor-
poris. sed pijs affectibus. neque enim maria nobis
transfretanda sunt/aut deserte solitudines ad eum
de/sed quod presentissimum est ad nos. Ite et perfici-
obediens non vos qui fueritis extra. **De-**
itaque vestrum quibus vite intra se sui corporis in-
clusum. simile illi quam somnias ille incarceratione
et pincerna pharaonis se vidisse refert Seneca.
Uidebam inquit vite coram me. in que erant tres
pagines. **Myrtice vitis habet aia nostra est. Et p-**
pagines. tres sunt ipsi vires. s. vis rationalis.
vis concupiscibilis. vis irascibilis. **Bermia sunt**
cogitationes. Flores affectus. vultus sunt opor-
tiones que dum predeunt/ quasi in vinum exprimuntur.
Hec autem vitis si neglecta nec cultu proutur
assidue exercitata sit (ut fieri solet) conuertitur in
labruscam. seu vineam siluestrem. quis erat illa
helizei famulo repta. iij. reg. iij. **Hac con-**
uersione pessima qui interrogatoe culpatoe
de die. ij. Argo inquit platanus vineas ele-
ctas. quomodo ergo conuersa est in prauam vineam aliena
et **Isa. v. Expectaui ut faceret vinas et fecit**
labruscas. **Et quoniam quis arbor est/tales ei-**
est fructus necesse est **Mat. vij. Istas tam diuer-**
sas et aduersas vineas/disparia vinas sunt.
ambo tamen mixta. Primum est dulce suauis et odor-
riferum. reliquum salis et putre et fetulentum. Pri-
mu pollicetur aia sancta dilecto suo. Dabo inquit
tibi poculum ex vino condito **San. vij. Idem co-**
dito quod varijs confecto proutibus tamque ex multis
aromatibus et pigmentis. **Secundum vinum. i. de quo**
psal. ait plenum mictro. i. multiplici peccato. cuius
ferus est exinanita: dicitur que bi. o. p. tre. et deu. xxij.
Fel draconum vinum eorum. **Uideris quoniam misera**
da transformato et quanto cum discriminem me-
ris vinea aut ierti torpore aut perastitate
conuersa/debito cultu exerceri preterit. **Ecce**
nunc tempus putationis ac spiritualis exercitij adue-
septuagesima scilicet que in septemplici denario
dierum/ quasi septem horis claudit. vbi quisquis
operari renuerit/ diuini expers erit denarium/
nec cum christo hora nouissima resurget ad vitam
Laborem igitur et non labat nec perdit speram

Sermo factus dominica

gatur t̄pus. Res (vt Seneca ait) p̄ciosissimā. nō pdam⁹ vineā p̄ qua irrigāda noster olum dñs ē crucifixus. 7 nō sit vilis nobis aīa n̄ra que tā chara illi fuit. Neq; enī domū neq; vestē neq; supellectilē malas habere volum⁹ nō malā silt habeam⁹ mentē sit precor charior nobis aīa n̄ra q̄ tunica. **U**n̄ p̄sus monet sapiens. Miserere in q̄t aīe tue placēs deo Eccl. iij. Et quō illi⁹ misereris quā perimis: quō illā amas quā se tibi peccatorū durissimis cruciari 7 dēfissimis suffocari pmittis: Ad misericōdiam tū si vllaten⁹ affectere pōt miseria illi⁹. abūde miserādū erat. cū nulla sit maior nulla deterior q̄ ex peccato ozif calamitas. **Q**uesto te dū durissimū laboz n̄roz exactor hora diei nouissima. qd egeris pcontabif qd dices. quā p̄teres respōsiūculā: nō erit mēdacioz loc⁹. tremēs pudoreq; suffusus et artonit⁹ respōdebis illud Can. i. Vineā meaz nō custodiui. Delicati vere 7 inertis serui respōsio hec ē. quā nō lēgo pede subsequet crudelissima dānatio. **A**surge igit et opam da vt aīe tue vitis radice p̄ pfundā humilitatē. Suffumiget p̄ doctrine susceptrōez. fodiat p̄ cordis vititōez. irriget p̄ lachrymaz effusionē. extirpet p̄ purā confessionē. Et tandē putet p̄ plenā satisfactōnē. Si i ea torcular discipulate quersationis. qd virtuose deuotōis vinū exprimat. **S**it turris aut specula alte p̄teplatois. 7 diligēs mādatorū obfūatio tanq̄ sepes atq; maceria ferreū habeto ligonē fortitudinis acurū sarculū tpantie. 7 vinū fraternedilectionis sint capaces rōne tue in memoria nec effluētes aut rimose/ p̄ p̄ceptoris obligatōez. Deniq; p̄ ostētatōez sint obserata atq; clausa cordis tui cellaria. **D**um vero mortalitatis tue ac fragilitatis memor/ terre diu recurū in hēseris. subzige te interim ether altum intucere. lassas q; vires refoue **S**ub diuo 7 i cāpestrib; virtutū/ sit habitatio tua. 7 igrate tumultuātisq; vrbis/ curiosissima ocia/ 7 eneruatas rabidasq; delicias. dolos/ inuidiaz/ fraudes/ ex aīo tuo dimoue 7 detestās fuge. **A**rceant a portis ac introitib; vinee tue insidiātū demoliētūq; ferarū occurfatōes. p̄ portā oculoꝝ tuoz. caue ne introeat elat⁹ supbie ceruus nō onager iugi dñiq; impatiēs. non crici⁹ malaz cupiditatū aculeis respus. obtrudat aurū ianua ne vulpecule adulationū fallaces ac subdole obrepāt. nō pateat per

gust⁹ apturā voracib; lupis ingressus. nec ebriosis licib; vini auidissimis. claudat li guevolubil cardo ipis canib; detractorib; clamosis atq; mordacib;. **S**up oīa obfuec ianua tact⁹ 7 mille seris milleq; recitib; obferet. alioqn libidiose imūde lutose ac forz dide sues/ olidi birci. apri truces/ oīa subuenterēt p̄culcarēt 7 sol afflatib; exurerent. **A**lama forti spū p̄ tubā ofonis p̄ aues cesli q̄ sūt demōes **D**at. xij. **E**adē p̄ signuz crucis vinee afficū/ vebementer exteas. **D**ec age ne i vineā tuā incidat illō p̄phete dicitū ex. e. a. de silua 7 s. f. d. e. **I**ndē illud. **D**iripuerūt e. o. t. v. 2c. **N**aboth mori maluit q̄ vineā suaz/ p̄cio magno regi achab vendaret. pt. iij. reg. xxi. **E**t quō tu vineā mētis tue bis hostib; ḡris offeres: q̄ nō vt vinea naboth caulib; p̄plātāda erit. sed la pis tribul saluicisq; peccatorū acutissimū 7 miseris aīas discerpētib;/ erit resp̄genda. **M**agna p̄sus eēt infania. **C**urādū est p̄terea vt 7 p̄noiate vitis p̄pagies/ trib; palfulciat. **V**is rōnal pala fidei. vis p̄cupiscibilis palo spei. vis irascibilis palo charitatis. **N**ā h̄ neglecto/ vitis p̄riaz/ viriū iops humi p̄sternit. 7 i altū surgere neq; ex humido telluris attractu viciosa s̄bit putredinē. **H**ic nascūt aranee/ supuacue curiositatis. h̄ic spurcide limaces crudelitatis. h̄ic voraz cupiditatis eruca. deuotōis medullā 7 ḡre rozē penit⁹ exiccātes. afferētes i supsecū illā maledictōez **A**bacuch. iij. scriptā: nō erit germē i vineis. **N**ihil itaq; altū nil magnificū nil celeste cogitare p̄nt q̄ fidei spei 7 caritatis artis vicul. 7 firmis retina cul nō iberēt. s; trenis toto pōdere incūbētes ad oīa vicia p̄clui dilabūt. **H**oc ē qd i bestias hoīes vertit. 7 rōis obtūdīt aciē ita vt hō tot⁹ brutal effect⁹. s̄ape nō possit celestia s; i oē nefas atq; facin⁹ ipellit. **N**ā vbi p̄iecta fide regē igrātia vbi despatō spei locū tenet vbi cupiditati cedit caritas cupiditas iustimulat. igrātia excecāt. 7 despatō p̄cipitat. **L**ōge alit i signis ille vinee cultoz paul⁹ **S**cio idē cui credidi 7 cert⁹ sū qz potēs ē depositū meū fuare i illū diē iust⁹ iudex ecce ligaturā ei⁹ cū fide 7 spe. ij. ad tim. i. **E**t ad Ro. viij. **C**ert⁹ sū ei qz neq; mors neq; vita neq; āgeli 7c. 7 seq̄ neq; creatura alia nos sepabit a caritate dī. ecce tenacissimū caritatis āplexū. **H**ic imitemur 7 sūmo p̄rifa. aīo p̄mp̄ro p̄eam⁹. valeat apud nos s̄iūdē dei iustio. qnū apd improbos ne

quissimaz cupiditatū p̄nt imperia. Nā si eos mittit auaricia/ ilico p̄gūt. si ambitio. dicitur/ ecce assumus. si luxuria p̄sto. si gula/ nō differūt. si inuidia detractio ira/ i audi/ tu solo auris obediūt. et fidelis xp̄ian⁹ deū mittentē et vocatē nō audiet. dissimulabit obsurdescet. et excitari non poterit. Absit.

Nihil ē qd cupiditas suos pati suos n̄ faciat. fame. siti. frigora. seueria celi. aerisq; inēperiē. ignominias. p̄bra. cōtumelias. durissima deniq; fuiture humeros p̄mit. sarcinas auget. i ferrū. i ignes. i picula oīa neq̄ter impellūt. Et tñ apd cupidos h̄ pati/ lud⁹ ē. vt gloriūculā aliquā. aut fedā delectatiūculā adipiscat. siue vt aliq̄nto opulētiores fiāt. imo certe vt egētiores. vt i gloriā et cruciādī p̄petuo remaneāt. Cur charitas id ipm̄ efficere nō poterit qd tā leuiter pōt cupiditas. Id qd mūd⁹/ cur de nō poterit. **C**erte bona tñmō et integra assit volūtas. Opes iuuenis p̄stanter qdē et p̄seuerāter. ne honestū p̄icipiū infamis dederit finis. Et ne (vt Dracius ait) atrū. Desinat i piscē mulier formosa sup̄ne Opes feruētē senex. et instar pegrini/ diei iacurā celeriori cursu currens opi bono tor⁹ iūstat. **P**onat añ oculos p̄mū pollicētis. minā/ tis terror et oīmp q̄b humana mortalitas torqueatq; cruciat/ inanisima et vento si millimayanitas. Nemo missionē suā spernat s; aiaduertat quē admodū vox illa/ gratiā notat p̄cipuā. **V**isit illos i vineā suam. **U**bi nota bñ ad p̄dicatā/ sūmi p̄iffamilias mirādā bonitatē. Nā salubrit̄ nos dirigēs misit. dñs misit me i betbel. iij. reg. ij. **B**etbel at habitaculū dei interpretat. **E**cce salubris directio. **S**ūmi p̄iffamilias gratas bonitatē. q̄ singlarit̄ ē eligēs illos. s. oparios **E**legit rex salomō oparios de oīi israhel. iij. reg. v. **E**cce singlaris electio. **T**ertō sūmi p̄iffamilias magnā curialitatē q̄ ḡte ē alliciēs i vineā suā. **V**ocabit vir. s. xp̄s amicū suū. i. xp̄ianū sub̄ vineā suā. zach. iij. **A**lia realis hoz triū p̄cordia/ habet ad **R**o. viij. vbi ap̄ls ait. q̄s p̄sci. hos et p̄de. et

Finita igitur secun

da ofone tertiā subiungo q̄ est de vinea sapientie vt eam diligamus.

Quisq; adest q̄ celestē beatāq; vitā in terra q̄rit/ et mores p̄iscos cupit mutare. sapie vineā petat et p̄tergū nullis terrenaz curaz vrbib⁹/ eiusdē se cultui de

uoueat. **N**ulla oblectatō maior. sed nec purior vlla exercitatō aut fructuosior. aut viro generoso ac libero dignior eē pōt. nō mun⁹ vllū pene grādī ab immobili deo hoī b⁹ datū ē/ q̄ q̄ i hāc eos vineā inittū et i gres suz p̄stat cui⁹ culturā p̄posuit sapiēs sedib⁹ et regnis. **S**acre id qdē. cū ip̄amet sacre sapiētie vitis/ oblatū sibi regnū p̄tēperit vt **J**udic. ir. **L**ocuta sūt ligna ad vitē impera nobis. **Q**uem dicit. Nūquid possuz deserere vinū meū. qd letificat deū et hoies. et ter ligna cetera p̄moueri. **M**agnifica p̄sus n̄sio. **S**z qd ē vinū h̄ qd letificat deū et hoies. **S**ane intelligētia sp̄ual sacre scripture. qz scriptura cū p̄torcular vebemētē studij p̄primis et p̄strigis. vino multiplicis intelligētie sp̄ual exuberat. qd letificat deū nā feruēs inde deuotō orit. q̄ inebriat⁹ de⁹ exhilarescit et liberal⁹ efficit. adeo vt instar regis assueri/ ip̄i hester q̄ aie deuote typū gerit q̄cqd penierit ilico se daturuz polliceat. **H**ester. iij. **L**etificat ho hoies ob doctrinā salutiferāq; bibūt. obliuiscunt egestatē suē et paup̄tatis vt notat. puer. iij. **B**ibito enī modeste h̄ vino/ toti terris despectis/ i celū rapiūt leticie. **A**lia cā ē. nā sp̄ualis aie morbos atq; vulnera/ vinū h̄ doctrine sacre curat. quō sanasse legit p̄ vini sup̄infusiones samaritanū hoies q̄ descēdēs de hierlm̄ in hiericho incidit i latrones **L**uc. x. **D**oc vinū ē syncerū subtile ac p̄p̄tissimū. qd ip̄az dñi sabaoth/ vineā/ eccliaz. s. hacten⁹ aluit et q̄ potata ac nutrita/ i tānto adeo robur vitēq; p̄cellā excreuit magnitudie. **H**āc vinea am̄viri oli eccliaz sūmi solā colebāt. hāc amabāt. i hac exercebāt **S**z heu qlit et q̄ muta ta rerū facies. q̄ aduerso sidere. imo q̄ puer so scelere i h̄riū vsa sūt oīa **Q**ue dudū sola viris sūmis i honore erat. nūc ab hoim̄ infimis habet p̄tēptui. et iam apd nōnullos (q̄s magn⁹ ille e celo de⁹ male p̄dat) i fame et dedecoz nomē ē. et florētē ei⁹ odorē quē admodū venenifera aīalia ferre nequeūt et raros ei⁹ cultores ridēt et i fabulosū suū veritū iocū. **C**ur ita. **E**o scz q̄ nudī ac iopes eis videāt. nec ifames diuitias hūt/ malis artib⁹/ fraude dolo rapiāq; p̄q̄sitas. q̄ i sup̄bñficijs carēt q̄ taliū ip̄ortunitas. ne dicā indignissima pueritas/ surripit et extorq̄t **V**inū vinea ip̄a sapie rarioris colonis excolit **A**t ho crebrimis viticol mūdane ac dia bolice sapie vites frēq̄ntant et obstrepūt. q̄ rū vinū grossū ē rude idigestū ac turbulētū

Sermo factus dominica

et optim' illoꝝ effectū opifex. de quibꝫ. ij.
Esdre. ij. habet q' vinū seducit mētes z h
per erroꝛē. oīa p' talēta facit loq' p' psumptō
nē. z nō meminerūt hoīes cū biberint ami
ciciā neqꝫ fraternitatē. ob infatigabile auā
ricie cupiditatē. sumere facit gladios litū
suscitat tumult' disceptationū. turbat oꝫ
los rōnis blefa reddit ora p' dolosum fictū
qꝫ mēdaciū. effera cillimasqꝫ libidines gi
gnit z nihil est qd' spnere. qd' audere. qd' at
tentare nō iubeat. inter hec currūt tps suū
lucris spe turpissimū. **S**ed qd' op' ē tene
ras. mordaci radere ferro auriculas vt **S**a
tyric' ait. **H**ec antiq' iam q'rela ē z nō tam
eraggerāda verbis/ qꝫ ab omnipotēti deo
seuerissime vliscēda. Idcirco ad vineā sa
pientie redeam' q' nil pulcri' sol vidit. nil
creauit natura venusti'. nil qd' ecclie recto
ribꝫ magis p'gruat. vsqꝫ adeo vt p'cipiat eis
Petrus ap'ls q' sint parati sp' ad satisfacti
onem omni p'oscēti eos rōez de ea q' est in
eis fide. i. **P**e. ij. **I**llud infimis p'iliū est.
p'elatis aut' necessariū ad salutē p'ceptum.
Quāti sunt q' facere illud sciunt ex raritate
theologoz qꝫ solos hoc scire p'tingit/ p'pē
di pōt. **H**abet vero (vt vites cerere) vi
nea hec sua sup'flua. eā idcirco putare z ex
purgare necessē ē. **H**abet sarmēta falsitariū
ac heresuz/ q' falce veritatis resciderē p'ueit
et iustis cremare incēdijs. **E**iufmodi sar
mēta mystice sunt illa q' **P**aul' naufragio
liberat' apud mitilenā insulā p'gregauit/ z
in ignē misit. ex q' bꝫ p'cessit vipera que suā
arripuit manū. sed in pirā illesus eā excus
sit. p'z **A**ct. vlti. **V**er' hec historia si ad tps
p'ns referat' inueniem' viperā hāc esse illū
piurū trāffugā/ nō nisi in malo notissimū.
cui' nomen nō sit in ore hoīm. q' vt vipera
solet p'p'riā nup' in matrē. imo z in m'ēs ec
clesiā. vnitatē. pacē. ac ordinē suū seuire p'
sumpsit. z q' ex aridis erroꝝ suoz sarmētis
egressus pauli manibꝫ inbesit. dū ad ei' dī
cta improbo morsu p'edere. dūqꝫ in ipsum
sui erroris virus reicere satagit dicēs. aut
paulū male dixisse aut se bene. **S**z o eq'ssi
me rez arbiter ecce sarmēta merito recisa
ac amputata. **C**ur ignis deest? **A**ce super
flua vitis. cur cessant incēdia? **Q**uouqꝫ vi
pera pauli manibꝫ neq'ter p'edēs/ q'usqꝫ ex
cussa nō decidis? **S**z decidēs volēs aut no
lēs nisi falloꝝ in rogū p'cipitaberis t'palem
vel eternū. **I**bi te liquēs. nisi redeas ad vl
teriora p'gredior. **I**ta obfūaduzē circa

vineā hāc sapie. ne i eā iaciatur extrema et
adulterina q'rūdā sciaz semia/ iuxta dei p'
ceptū **D**eu. xij. **V**inea inqt' altero semie
nō semiet. **V**itā de q'z sunt z excludēde
araneae. q' ipi minerve (quā sapie deam fin
gūt) ideo inuise ac odiose ferūt/ q' i subtilis
simoꝝ sed fragiliū filoz p'texione/ seip'as
euiscerāt. **D**ebēt aut' solida eē z fortia sapi
entie documēta. nec taz casse subtilitati qꝫ
plane veritati deseruiētia. **N**ec ob aliud ei
Catbo magn' expelli voluit ab vrbe car
neade/ qꝫ q' sophistice subtilitati p' eq' de
dit/ veritatē aut obuoluere aut offuscare
videret. **E**t talia quanqꝫ op'osa sunt z diffi
cultatis plurimū habētia. nō ideo scrutari
p'ueit in tāta t'pīs egestate/ cū alie tot oꝫ
patōes se offerāt tractari digniores. **D**ul
tā opaz dedit/ q' **D**omeri iliada/ tā tenui i
mēbrana z exigua l'ra scripsit/ vt in nucis
pue nucleo totā includeret. **I**tē callicates
dū in magnitudine p'pria ex eboze formicas
effigiat **N**ec min' mirmichrides q' q'drigā
eburneā adeo puaz fabricauit/ vt a musce
alis tegetet. z nauim quā apicula pin' ab
scōderet. **E**sto hec admirāda sint. inutilia
tū sūt. nec modesti hoīez ingenij detētura.
Pl' eq'dē p'desse qꝫ admirari studēdū ē. **E**t
ista studere curet. q' sapie vineā colendā/ su
sceperit. vt nec inutiliūz sup'uacuoꝝ p'scu
tatōe frustra se torq'at. nec i his acumē sui
obfūdāt ingenij. **S**ūmope ad extremū
relegāde sūt discursatōes z desideria mētis
vaga. **I**mitād' qꝫ in hoc ē iudas q' vt legit
Sen. xlij. **A**lligauit asinā suā ad vitē. **A**si
na n'ra/ caro n'ra ē/ aut aialis appetit'. he
bes inersqꝫ. **Q**ue asina/ ad sapie vitē colli
gat. p' p'rupta. p' inculta ve petrosa z aspa
malaz cupidinū deuia nō linquit euaga
ri. nec seffozē suū qui ē spūs n'f/ q' non licet
inuehit aut impellit. **H**ac aut' asella/ for
tibꝫ discipline vinculis astricta z domita/
liber spūs se intrat/ se spectat. z sue dignita
tis p'scius/ assurgit alacer. leues p'replatio
nis alas aprat. z cādidiſsimis bonoz affe
ctū plumis induit. aera p'ruolat. z ex al
to exosas terras despiciens/ sidereos petit
tract'. z sup'mū celi verticē scandit. ibi glo
riosum mundi conditorē redemptozēqꝫ
suum/ ac ethereos incolas videt/ admirat
stupet. z eozū familiarissima colloquutione
recreat. **I**sti nāqꝫ sunt vt **D**zias (qui vi
dēs deū interpretat) qui vineas suas habuit
in montibꝫ. imo in sublimiori montibus

omnibus celo, prout habet scōi Paralipo 3
xxvi. Adocetur ibidē plenissime ipse spiri-
tus de vinee sue cultura, quid inferenduz,
quid rescindendū est, et quid mercedis
recipiendū. **I**ntroducū interim in cel-
lam charitatis vinaria z vino deuotionis
potatur quo inebriatus iam se nō capit in
se. **V**iuūt namq; vbi totus amor suus est.
Ubi autē amor/ ibi z cor, vbi vero cor/ ibi
vitam esse necesse est. **N**ō ille tertū in celū
raptus innuens. **A**ostra inquit cōuersatō
in celis est. **H**oc de viris sapientie deditis
maxime dicitū crediderim. **I**nterea apō
ipm spiritū omnis mortalū subit obliuio
nō terrenoz cura surrepit. **E**t si verbis ri-
gidi illius **I**politū apud tragicū **S**ene-
cam vtimur/ nō illū amare mentis inflam-
mat furor, non aura populi z vulgus in-
fidum bonis, nō pestilens inuidia in mate-
ria nō fragilis fauor, non ille regno seruit,
aut regno imminens vanos honores se-
quitur, aut fluxas opes, spei metusq; liber
non scelera populosas inter vrbes sita no-
uit, nec omnis p̄cius strepitus pauet aut
verba fingit mille aut querit tegidures co-
lumnis, sed rure vacuo posit. z aperto ethe-
re modo cui errat. **L**ibera ac lucem petit z
teste celo viuit. **Q**uādispar z q̄disillis
hec vita est illi cui idem **S**eneca memi-
nit tragedia patet **A**ct. ij. **I**lle inquit sup-
bos aditus regum/ durasq; fores expers
somnia colit, ac nullo sine beatas cōponit
opes gazis inhians z congesto pauper in
auro. **I**llū populi fauor attonitū, fluctusq;
magis mobile vulgus aura tumidum vol-
uit inani h̄ clamosi rabiosa fori iurgia vē-
dens improbo iras z verba locat. **H**ec ille.
Non poterāt duplicis vite, terrene z spi-
ritualis/ aduersi mores describi proprius
sed nec fidelius dici. **A**d vero totum ad
illud redit/ qd̄ de secundarū vinearū cultori-
bus/ nuper exp̄sum est, quorū ibi sunt mū-
dani ac bestiales viri, quos in vineā suam
mittit terrena ac diabólica sapientia. **P**ri-
mi autē sunt spūales homines, quos vera
sapientia que christus est/ elegit p̄ gratiaz
et misit illos in vineā suā, que fuerunt ver-
ba a principio proposita. **U**bi correspon-
denter ad dicta cernere licet q̄ ipa sapien-
tia/ artis doctos conspectat, auctoritatem
sūministrat, qz misit illos, **H**ec inertes nō
receptat, laboratores puros optat illos
oparios. **S**ibi soli nō laborat sed singu-

los curat in vineā suā. **D**e primo misit il-
los p̄dicare regnū dei **M**ath. r. **A**d missio-
nem auctoritas refert, ad p̄dicationē vera
scientia, z idez habet **M**ath. iij. z **L**uce. i.
De scōo **E**ccl. ij. **Q**uicqd̄ potest manū tua
incessanter opare cōtra ignaniā. **E**t **E**ccl. i.
xxij, inquit ipa sapientia. **Q**ui operatur
in me, nō peccabunt. **E**cce puritatē. **I**deo
Hieronym⁹ **A**ma scientiā scripturarum z
carnis vitia nō amabis. **P**ro tertio **E**ccl.
xxij, ait ihs filius syrach. **Q**uas qui vin-
demiat repleui torcular, quoniam nō mibi
soli laboraui sed omnib; exquirētib; disci-
plinā. **P**ro trib; simul in typo fortis mu-
lier habet puer, vlti. **D**e fructu manū sua-
rū plantauit vineā. **I**n plantatione nota-
ars z doctrina. **I**n fructu manū/ operatō
beata. **I**n vinea vbertas opulenta. **U**t ei
tribuat illud **L**an. vij. **U**bera tua sicut bo-
trus vinee z guttur vinū optimū. **I**n h̄
orationis hui⁹ tertie finē statuo. **N**ūc autē
liber h̄isdem verbis quib; rhetorica; suam
Aresto, finit/ collationem terminare. **I**taq;
dixi, audistis, tenetis, iudicate. **D**ixi sed ri-
diter. **A**udistis benigniter. **T**enete fidelit̄
Et iudicate salubriter, vt certā vestram vo-
cationē faciatis. i. **P**e. i. z sitis iugiter sicut
vitis abūdans in laterib; domus domini,
vt deniq; vobis p̄inet vinū eterne iocun-
ditatis, ille qui vitis vera ē dñs noster ihs
xps q̄ est b̄ndictus in secula seculoz **A**mē

Sequitur sermo

de conceptione beate virginis qui ascribi-
tur eide cancellario, sed suus eē nō apparet.

Tota pulchra es amica mea, et
macula nō est in te **L**an. iij.
Dgn̄i mei venerādi et p̄res
dilectissimi/ vt gr̄a almi spūs
sacri i nos velit redūdare mas-
riā plenā gr̄a, sic habeo iuocare, aue virgo
fons gr̄e, tota gr̄osa, tota pulchra facie, vgo
q; formosa, sola sine scabie maclaq; rosa.
Tota pulchra es zc. **D**gn̄i mei reuerēdi
dñi q̄ro mētaliē hui⁹ vbi glōsā repio beatā
virginē apō deū hoiez creatā formosā. **N**ā
in sup̄mo cardie, quōdā sub imagine fuit fe-
stū celebratū. **L**ū multo solennio, q̄to p̄tu-
bernio, qd̄ laudat cet⁹ vatū. **S**cādūt ex h̄
nebla, vgies sine macla, fuit festū dispura-
tum. **C**onclusum est z terminatū, q̄ amica
regi data, tota pulchra est creata, nunq;
quog; maculata, sic fuit sententiarum.

Sermo factus in die

Ecce magistri mei quæ festiuitas solēnis quæ grata quæ pennis. tota pulchra. Quedā lis sup dilecta. sup re nunquā neglecta quæ amica mea. Responso quæ gaudiosa et sententiā quæ famosa. macula nō est in te. **I**uxta h tria nostra cōsideratio. tractatu triplici est par tita. **P**rimus tractatus dicit festiuitatem tam solēnem. tam gratā tam pennē. **I**uxta primū tota pulchra. **S**ecūsus tractat docter de lite sup dilecta. sup re nunquā neglecta iuxta scdm amica mea. **T**ertius tractatus dicit responsonē gaudiosam ad sententiā tam famosam. macula nō est in te.

Quantū ad primū tractatu; nostre considerationis que notat festiuitatem solēnez etc. Est magistri mei deuote speculandū. fuisse festū solenne de quo ppheta zach. vltimo loquit in hec verba. Percutiet dominus omnes gentes quæ nō ascendūt ad celebrandū festū tabernaculo rum. In quo festo. **P**rimo tabernaculum stellare dat mundo solennium. **S**ecūdo. tabernaculū solare dat mūdo solaciū. **T**ertio. tabernaculū regale dat mūdo spectaculum. **Q**uarto. tabernaculum diuinale dat mundo scrutiniū. **P**rimo namq; marie caro in hoc festo fuit vt stella formata. **E**cce primū tabernaculū. **S**ecūdo in hoc festo marie anima vt sol creata. **E**cce scdū tabernaculū. **T**ertio in hoc festo fuit maria tota sup naturā dotata. **E**cce tertū tabernaculum. **Q**uarto in hoc festo fuit maria tota ex gratijs vallata. **E**cce quartū tabernaculum. **I**n hoc nempe festo in supremo cardine sub imagine celebrato. visus ē olī rex ille de quo Hieremie. iij. Quis non timebit te o rex gentiū. tuū est enī decus inter cunctos sapientes gentiū et in vniuersis regnis eoz. nullus est similis tibi. **D**ic rex altissimus visus est olim formare sibi tabernaculū scz marie carnem. in mūdicia stellari. **N**umeri. xxiij. Visus est sibi formare tabernaculū. s. marie carnem. sine lāguore locali puer. vlti. Visus est sibi formare tabernaculū scz marie carnem sine lege carnali. **A**ug. in sermone. **A**d hanc nempe visionē considero huius vire tres sapientes in spiritu eleuatos. **E**cce primus de lege nature Balaam filius beoz in quādā visionē eleuatus vidit mulierē fm carnem formari in mundicia stellari. **Q**uietur in q̄t stella ex Jacob et consurget virga de israhel. s. maria fm carnē. patet. **N**umeri. xxiij

cū ibi notatis. **P**ost hec de lege scripta sapientissim⁹ salomon in quādā visionem imaginariā eleuatus. vidit pcul mulierē forte. **V**ariā scz fm carnē formari. sed fortitudo et decor indumentū eius. s. carnis sine lāguore nature puer. vlt. **P**ost hec de lege gratie beatus Aug. in quoddam lumē viuificū eleuatus. vidit matrē dei formari fm carnem. prupit in hec verba Quis potuit in hmōi anima vel carne locus esse vicioz. quādo ad celi vicem cōtinentis oīa. dñi templū est effecta. **H**ec ē reuera illa domus dei de qua p salomonē dicit. **S**apientia edificauit sibi domū. excidit columnas septē. **N**āq; virginalis hui⁹ domus columnis fulcita est. quæ venerāda hec mater dñi. septē spūssanci donis dotata fuit. quā talē vtiq; eterna sapientia edificauit vt digna oīno esset ex q̄ ipse carnē assumeret i inestimabile p̄ciuz salutis hūane. **Q**uid dignū hac virgine. qd sancti⁹ in hūani generis serie potuerit exoriri. **D**ec Aug. in sermone. **I**git nūquā fuit in carne marie loc⁹ vel radix vicioz vt vult Aug. **Q**uare videt aliq̄bus q nūquā in ei⁹ carne fuit lāguor nature vel lex mēbzoz. vel fomes peccati. vel dñi um politicū volūtatis ad sensuz. sed dñiuz despoticiū. sicuti i statu prime innocētie. caroq; mūdissima a p̄cipio sui. et tabernaculū altissimi dei filio p̄paratū. **E**t hoc ē primū tabernaculoz qd hodierna festiuitas solēnisat. **E**t sic p̄t̄ q̄lter tabernaculū stellare dat mūdo solēniū. **S**ecūdo dico q tabernaculū solare dat mūdo solaciū. **N**am scdō ordine tēpoz. p̄fat⁹ rex sub illa visione imaginaria visus est sibi formare aliud tabernaculū. ad modū inebriātis p̄ubernij per amorē scz animam marie. a sui p̄cipio vt radij solaribz mūdissimis fulgentem. quā vidēs augmētata natura in lumine glorie. festo gaudioso in creationis p̄cipio eā cōsidero decātare. **P**ulcritudo ei⁹ est vt spēs celi in visione glorie. **E**ccl. xliij. **A**spect⁹ ei⁹ vt sol i exitu vas plenū grē. **I**bidē. **H**ec vas castroz lux. i excelsis ordiata acie. **I**bidē. **V**ide arcū celi. benedic factore potentē curie. **I**bidē. **L**andorē hui⁹ admirabilis ocul⁹ tumeus in glacie. **I**bidem. **A**d q̄s cant⁹ nōnullos viatores quādā luce imagiaria cōsidero i spū eleuatos. **A**d hanc forme visionē eleuat⁹ ē sub lege nature sanct⁹ vir Job cū vidit solem fulgere quo ad animā marie. et lunā incedentē clare. q

ad eius carnem. et letatum est cor eius in abscondito. patet Job. xxxi. cum suis notatis. Nam ille usque ad fidem mediatoris christi ponit eleuatus. patet supra. xix. Ad hanc visionem de lege scripta ponit nonnulli alii eleuatum. scilicet intellectualiter sanctum regem dauid. cum vidit sponsus in sole ponere tabernaculum suum. et cum sole anime. carnem viuere Marie. ps. xliij. cum ibi notatis. Ad hanc visionem de lege gratie beatus Ambrosius est assumptus. qui videns marie animam a sui principio perseruatione redemptam ait. Nec mirum si dominus redempturus mundum. operationem suam inchoauit a maria ut per quam salus omnibus pararetur. eidem primo fructus salutis hauriret ex pignore. Quid enim nobilius dei matre. quid splendidius ea quam splendor elegit. Ut de ceteris eius virtutibus taceam. virgo erat non solum corpore sed et mente. Nec Ambrosius super Lucam. Et in libro de sancta virginitate. Sicut patet ex visione sancti Ambrosius. non fuit a casu eleuata sed preseruata. alias non virgo mente si peccato corrupta. Et sic patet qualiter tabernaculum solare dat mundo solacium. **T**ertio dicitur quod tabernaculum regale dat mundo spectaculum. Nam in tertio ordine nature. sub illa visione imaginaria. presatus rex visus est formare sibi aliud tabernaculum ad modum regalis triclinij pro lectulo salomonis. scilicet mariam sub natura dotatam. cum vnitus est sol stelle. scilicet anima virginis sue carni. In cuius vnione quas natura angelica protulit laudes et terrenis sumitur argumentum. Cum Quindius Naso existens in insula ponti ad visionem huius tabernaculi aliquantulum eleuatus. de hac virgine in libro tertio de vetula prorupit in hec verba. Bunda quidem magni animi. magnique decoris. Pluris honestatis. Et ecce Albumazar sub enigmate. et in illis nebulis existens ad visionem huius tabernaculi aliquantulum est assumptus ipso teste libro. vi. maioris introductorij. Et iterum existente sibilla. virgilius maro in europa ad visionem huius tertij tabernaculi est eleuatus ipso teste in Bucolica. Egloga quarta. Ultima cume iam venit carnis etas. Jam redit et virgo etc. Qualiter hieronymus in rhoma existens altiori lumine eleuatus hoc tabernaculum virginem contempans dicebat. Quid nobis tantilli. quid actione pusilli. quid in eius laudibus refera

mus. cum etsi omnium nostrum membra verteretur in linguas eam laudare sufficeret nullus Altior enim celo est de qua loqui nitimur Abyssus profundior. cui laudes dicere conamur. Si celum inquit te vocem altior es. Si matrem gentium precellis. Si formam dei te appellem digna existis. Si dominam angelorum digna esse probaris. Quid ergo digne de te dicam? hec Hieronymus in sermone. Sic patet qualiter tabernaculum regale dat mundo spectaculum. **Q**uarto dicitur quod tabernaculum diuinale. dat mundo scrutinium. Nam quarto ordine nature presatus rex visus est sibi formare aliud tabernaculum ad modum sacrarij spiritualis. Non quidem aliud quo ad rationem essentialem. sed aliud quo ad rationem moralem. scilicet totam mariam in principio sui aliter se habentem sub magnitudine gratiarum quam prius ordine cause sub altitudine nature In cuius gradus progressu ipse rex eam taliter commendabat. Ecce tu pulchra es amica mea. ecce tu pulchra. Lanti. i. Sicut liliam inter spinas. In fra. c. sequenti. Oculi tui sicut colubarum eodem cap. Sicut vitra coccinea labia tua et eloquium tuum dulce. infra eodem. c. Nasus tuus sicut turris lybani que respicit damascum. infra ca. vij. Collum tuum sicut turris eburnea. ibidem. Quam pulchri sunt gressus tui in calciametris. filia principis in calciametris scilicet carnis. supra eodem cum ibi notatis. Statura tua assimilata est palme et verba tua borris ibidem. Tota pulchra es etc. ubi thema. Sic eam et cantor ille rex altissimum commendabat. **Q**uas laudes audiens in spiritu ille sapientissimus salomon vidensque sub lumine illud quartum tabernaculum. hanc virginem gloriosam querebat de ea. Que est ista que progreditur quasi aurore surgens. quo ad totam in naturalibus. Pulchra ut luna que ad carnes electa ut sol quo ad animam. terribilis ut castrostrorum acies ordinata que ad totam in gratuitis. **L**an. vi. **E**t cum nullus sibi responderet iterum atque iterum quereret. Que est ista. ut supra. **L**an. iij. Et infra. tandem naturam angelicam ad questionem presatas considero respondisse. hec est stella maris vite via. porta salutis. Regula iusticie. limes pietatis origo. Virtutis venie mater. calamus pudoris. Ortus celus. fons signatus oliua. Fructificans. cedrus redolens. paradusus amenus. Virgula pinguitatis. vinaria cella liquoris. Predita diuino nectar celeste. spinas. Hecia spinetis florens rosa.

ED

Sermo factus in die

nescia culpe. **S**ratie fons. expers limi. lux
nubila pellens. **S**pes miseris. medicina
reis. tutela beatis. **P**roscriptus reditus. er
ranti semita cecis. **L**umen deiectis reſes
pauſatio feſſis. **N**ec alan^o i anticlaudiano

Hanc ergo respon
sionem audiens petrus comestor/ prupit
in hec verba.

Si fieri posset/ q arene puluis ⁊ ynde.
Undarū gutte. rose. gemme. lilia. flamme.
Ethera celticole. nix grando sexus vterq.
Ventoz pēne voluctū pecudū gen^o omē.
Silnaz rami. frondes. auū qz penne.
Ros gramen stelle piscis anguis ariste.
Et lapides. mōtes pualles terra dracones
Ligue cūcte forēt mīme depromere possēt
Que sis vel quāta. virgo regina maria.
Que tua sit pietas. nec lra nec dabit etas.
Ergo ⁊ fratres charissimi ascēdite vos
in spiritu ⁊ videbitis. **M**ariaz absqz pari
pulcrā. absqz fari. qz tota pulcra. **M**ariam
amozosam. valde gratioſaz. qz amica mea.
Mariā in cōceptu absqz omni defectu. qz
macula nō est in te. **V**idete ergo mariā
sine culpa quo ad mentez quo ad carnem.
quo ad dentē. qz tota pulcra. **V**idete mari
am prepatam suo nato iam dotataz. quia
amica mea. **V**idete mariā sine peccato ori
ginali. absqz fato. qz macula non est in te.
Ergo dic gens pharisea. **T**ota pulcra es
amica mea. nec est in te macula. que fuerūt
thematis verba.

Sequitur secūdus

tractat^o nostre pſideratōis qui notat de lī
te sup delicta. sup re nūqz neglecta. cum sit
amica mea. **U**bi est deuote speculandū in
hoc festo fuisse quandā litē. de qua monet
sapiens **E**cclī. iij. dicēs. **N**ō ptendas cum
hoīe locuplete. ne forte ptra te pstituat litē
In qua lite primo actor pntat. **S**ecdo cau
sa ppalat. **T**ertio reus pnotat. **Q**uarto cā
disputat. **P**rimo nanqz in lite hui^o festi
tabernaculoz regis/ actor pntatur scz octo
vetule que sepe ad hoc festū scandūt ex hac
nebula furibūde. **P**rima vocatur lra occi
dēs. **S**ecda ratio litigiosa. **T**ertia species
sophistica. **Q**uarta superficies canonum.
Quinta apparētia legis. **S**exta falsa ma
thetis. **S**eptima falsa poesis. **O**ctava su
spitio heretica. **A**scēdūt ad hoc festum/
octo vetule. **L**ra occidēs in vultu iā ruga

ta. **R**atō litigiosa rixis comitata **S**pēs so
pbistica fallacis armata **S**upficies cano
nū penit^o inflata. **A**pparētia legis/ appa
rēs aduocata. **F**alsa mathetis ex gestis dif
famata. **F**alsa poesis apparēter adornata.
Suspitio heretica tremēs antiqra. **A**ū
his vetulis ascēdit ad hoc festū. **L**is gūis
ira furēs. odiū imortale. pennis rancor. in
human^o strepitus. pgressio dira. **Q**uestio
difficilis quā nulla solutio sedat **I**ntra na
sonē scdo de vetula. **S**icqz puz qualiter in
hac lite actor pntat. **P**rima g vetula scz
lra occidēs in illa visione imaginaria frica
do vultū. scalpēdo caput/ in regis pntia lo
quit^o in hec verba. **I**ust^o quidē es dñe si dif
putē tecū verūm loqr ad te vt scribit **H**ier
re. xij. **E**cce astat regina a dextris tuis i ves
titi deaurato ps. xliij. **Q**ue tū fuit in ori
ginali peccato pcepta. **A**rgu. supra ps. liij.
cū ibi notatis. **N**ā oēs declinauerūt simul
inutiles facti sunt ⁊c. vsqz ad vnū scz xpm
fm glōsā. ergo regina fuit inutilis. ⁊ aliqñ
declinauit. **N**ec mirz qz nō iustificabit in
pſpectu tuo ois viuēs. **I**ntra ps. cxiij. **S**u
per hoc sapiētissim^o salōn lustrauit vniuer
sa. ⁊ virū de mille vnū repperit. **M**ulieres
ex oibz non inuenit **E**cclī. viij. **D**ō pfirmat
apls **R**o. iij. **D**ēs in adā peccauerūt ⁊ egēt
grā dei. **E**t d hoc infra ca. v. **S**icut pvnū
hoīz peccatū intravit in q oēs peccauerūt
Et eph. ij. **A**ram^o natura filij ire. glo. aug.
In hac ira ois hō nascit **A**ū pz iustissime
iudex q maria fuit in peccato originali cō
cepta ⁊ p psequēs festū de eius pceptione
celebrari nō debet. **S**ecdo surgit secūda
vetula scz ratio litigiosa dicēs se velle hoc
probare euidēti ratōne. **Q**m maria fuit re
dempta a filio suo. sed nō nisi a captiuitate
⁊ peccato. ergo ptrauit aliqd peccatum.
Secdo maria habuit fomites. sed fomes ē
sequela peccati. g ⁊c. **D**aior pz in li. iij. di.
iij. c. ij. **T**ertio maria fuit mortua. s; mors
est sequla peccati. g. **Q**uarto maria fuit mū
data ⁊ sanctificata sed nō nisi a peccato. g.
Daior pz li. iij. di. iij. c. iij. **Q**uinto si ma
ria fuisset mortua añ filiū/ iuisset ad limbū
patz. sed nō nisi ppter pctm. g. **D**aior pz
qz ianua celi n̄ fuisset/ apra nisi p passionē
filij. di. xiiij. tertij ca. fi. **S**exto caro xpi fuit
obnoxia pctō. sed illa ē rō peccati original
g. **D**aior pz. iij. di. tertij ca. i. **S**eptimo ma
ria fuit decimata in lūbis abrae. sed ido qz
in originali pcepta. g. **A**ncedēs pz. iij. di. iij.

Octavo. In maria fuit fames et sitis multae alie pene tractae, sed isti sunt effectus peccati originalis. In ea fuit causa. Tertio surgit tertia vetula. scilicet spiritus sophistica dicens se velle hoc subtiliter deducere. Solus christus fuit sine peccato originali conceptus, et nihil quod non est christus fuit sine peccato, sed maria est aliquid quod non est christus, ergo etc. Exclusiva patet per sanctum Augustinum, in libro de baptismo parvulorum. Et libro contra Julianum hereticum. Et supra per sanctum Augustinum, in libro de civitate dei. Et per Hieronymum, supra illud psalmi de manu canis unicum meum. Et per Gregorium, in libro moralium. Et per Damascum, in libro innotentium. Et per Anselmum. Tur deus homo. Et per Bernardum, in epistola ad canonicos lugdunenses. Quarto surgit quarta vetula, scilicet superficies canonum dicens hoc esse expressum de deo, dist. iij. Firmissime, 2. iij. di. ca. pronuntiandum, in glo. igitur. Quinto surgit quinta vetula, scilicet Apparentia legis clamans. Et dicit. Si filius familias extranee profuerit in adoptione, datus, et hoc iura potestatis naturalis minime dissolvitur. In istis de adoptionibus, scilicet hodie non obstant in Maria adoptione gratiosa, adhuc fuit obligata culpe iure naturali fraterno. Sexto surgit sexta vetula, scilicet falsa mathesis dicens in prima facie signi virginis ascendit hec puella, et in ipsius manibus sunt spice suspense, et vestimenta vetusta, teste Albumasar, vi. li. maioris introductorij. Et de hoc. Naso, iij. de vetula, scilicet talia vestimenta significant veterem hominem cum actibus suis, ergo ipsa induit veterem hominem. Septimo surgit septima vetula dicens hoc esse notum per communia metra quae notat per cretensem, supra Cantica dicens. Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus. Solus huius christus fuit inter milia mundus. Octavo et ultimo surgit octava vetula, scilicet heretica suspicio vel fama lios nominatur presumptio temeraria, dicens. Iustissime rex dicere quod Maria non contraxit peccatum originale, hereticum est censendum, et ex parte contra fidem, et persequens omnes sic tenentes sunt infideles. Primo sic dicere est contra determinationem ecclesie quae approbat omnia dicta scripturae patet in c. Sancta romana, di. xv. in decretis. Sed multi sancti dicunt eam in peccato originali esse conceptam, ut Anselmus, Bernardus, et ceteri igitur. Secundo quod est expresse contra sacra scripturam, igitur heretica. Consequenter patet per Hieronymum, xxiiij. q. iij. c. hereses, in decretis. Annonotum est ex dictis. Tertio quod Augustinus, in libro de

fide ad petrum post capitulum, Firmissime, sic dicit petro. Si quem contra hoc pertinaciter cognoveris tanquam pestem fuge et hereticum abijice ergo etc. Quarto quod hoc festum sine falsitate fidei dogmatizari non potest, ergo hereticum contra prima patet, et antecedens arguit quod hodierna festivitas non est de conceptione seminum, quod ibi libido affuit, nec de conceptu carnis quod nec fuit hodie, nec de creatioe anime, quod non fuit hodie nec in toto eadem ratione ergo iustissime rex huius festum non debet celebrari. Et sic patet quomodo in hac lite causa, palat. Tertio dico quod in hac lite notat. Nam post haec omnia dicta vetularum locutus est rex dicens. Hec causa vestra vestri deo regina est de qua festum facimus. Ait prima vetula. Nequaquam domine mi rex, veritas non est in regina. Et rex. Quis est ergo rex in qua agit? Ait prima vetula. Sunt quedam puellae viatrices modicum sapientes. Et rex. Audiatur. Et ecce scandit ad hoc festum tabernaculo, octo virgines viatrices verecunde et timide que in conspectu omnium celestium admirabiles videbantur. Prima Vera theologia in vultu gariosa. Secunda Ratio probabilis in gestu amorosa. Tertia Patens auctoritas in grata velut rosa. Quarta lex canonica in habitu formosa. Quinta lex civilis tota imperiosa. Sexta vera mathesis apud multos preciosa. Septima dulcis poesis superflua dulcorosa. Octava fides pia firma et radiosa. Iste octo virgines in illa visione imaginaria fecerunt patre in causa regine virginum quam iam gravissime cognoverunt. Et sic patet quod et qualis in hac lite notat. Quarto dico quod in hac lite causa disputat. Nam per haec omnia prima ergo scilicet vera theologia cum honestate indicibili, in regis presentia loquitur in haec verba. Tu autem domine sabaoth qui iudicas iuste et probas renes et corda, videam ultionem tuam ab eis. Hieremias, xli. Tibi enim revelavi carnem meam. Infra eodem capitulo. Ecce assistit regina a dextris tuis in vestitu deaurato per, xliij. Que nunc fuit in originali concepta. Arguit, i. ps. xliij. cum ibi notat. Domum tuam domine decet sanctitudo in longitudine dierum. Nam hec regina est domus tua quam tu edificasti super columnas septem spiritus se priformis patet Sapientia, ix. cum ibi notatis per Augustinum. Que ab initio et ante secula creata est, et per omnes in statu initiali primorum parentum, patet Ecclesiasticum, xxiiij. cum ibi notat. Item necdum erat abyssus, i. peccata, et ipsa iam concepta erat notat per, iij. Item hec est illa stella quam vidit balaam Numeri, xxiiij. Et si stella, ergo a pegrinis

Q

R

Sermo factus in die

imp[er]ationib[us] aliena et abstracta. ergo a peccato originali p[er]seruata. Itē hec est illa arca de lignis setim imp[er]trabilib[us]. p[er] 1° Ro. xxvi. cū ibi notat[ur]. ergo ligna hui[us] arce virginē fuerūt ab omni putredine p[er]seruata. Itē hec est mulier illa fortis quā vidit salomon cui lucerna nō fuit extincta in nocte peccati. p[er] 3° puer. vltimo cū ibi notatis Itē nunq[ue] tinnuit domus tua illa a frigidit[ate] nūis patet eodem ca. ergo nunq[ue] fuit frigus peccati in ea. Itē hec est illa porta quā vidit Ezechiel q[ui] nunq[ue] fuit aperta. p[er] 1° Ezech. xliiij. ergo p[er] eā nunq[ue] intrauit peccatū. Itē hec est illa regina de qua Hester xv. nō p[ro]pter te. sed p[ro]pter oēs let hec posita est. Item Rōne a principio sui pulchra est amica tua et macula nō est in te vt i[tem] thēmate. Un[de] Iustissime rex p[er] 3° q[ui] maria fuit sine peccato originali p[re]cepta. et p[er] 2° sequēs hoc festū merito ē celebrādū. **S**ecūdo surgit scōda virgo. s. ratio pbabilis. dicens se velle hoc deducere p[er] pbabiles rōnes. **P**rimo. q[ui]libet in peccato originali p[er]sistēs. est protūc dignus pena eterna. sed m[er]it[us] dei nūq[ue] fuit digna pena eterna. s. 2°. Maior p[er] 3° xxx. dif. scōdi. Maior patet q[ui] non erat decens matrē dei esse in pena eterna. et cōtrahere talē effectū. ergo nec rōnem causalem vel dignitatē ip[er]ius. **S**ecūdo prima mulier fuit creata libera et nō serua. s. dignior et nobilior fuit scōda ml[ie]r q[ui] prima. ergo ip[s]a creata fuit libera et nō serua. Maior p[er] 3° xx. dif. scōdi. Maior probat q[ui] in ea incepit t[em]pus plenitudinis gr[ati]e. p[er] 1° Luc. i. Tertio q[ui]libet peccatū originale dicit lamētationē et ve. s. maria nunq[ue] habuit rōnes lamētationis et ve. ergo nec peccatū originale. Maior p[er] 3° xxx. dif. scōdi. Maior arguit et aue angeli co. q[ui] coiter exponit sine ve. 1° Lu. i. Quarto maria habuit plenitudinē gr[ati]e. sed q[ui]dā magna gr[ati]a est p[er]seruatio ab originali. ergo hec fuit in maria. Maior p[er] 3° Lu. i. Maior nota est. Quinto q[ui]libet peccatū dicit rōnem corruptionis et tactus. sed maria nunq[ue] fuit corrupta sed intacta. ergo nunq[ue] habuit peccatū. Maior p[er] 3° xxx. dif. scōdi. et minor est nota. nā oppositū est error heluidij Sexto maria per filiū suū p[er]fectissime fuit redempta. sed p[er]fectius est redimere a casu p[er]seruādo. q[ui] p[er] casu eleuādo. ergo maria. fuit a casu p[er]seruata ait Bern[ardus]. sup. Lan. et B de. v. dif. scōdi. Septimo maria fuit exēpta a maledictione. Luc. cui dictū est In dolo

re paries filios. ergo etiā exēpta a maledictione ade cui dictū est Puluis es et in puluerē reuerteris. Et q[ui] p[ro]bat sanct[us] Aug[ustinus]. q[ui] nō decuit mariā incinerari fm carnē. ergo exēpta fuit a maledictione vtriusq[ue] q[ui] minus decuit fm mentē. deformari et maculari. Octauo q[ui] caro christi caro virginis vt ibi assumit Aug. in sermone assumptionis. sed caro christi nō fuit obnoxia peccato vt in se formaliter ergo nec caro virginis fuit obnoxia peccato vt in se vel in sui p[er]seitate. Nono peccatū q[ui]libet dicit debonestatem et vituperiū spirituale. sed maria nūq[ue] habuit debonestatē et vituperiū spirituale ergo nec peccatū originale. Maior patet de se. Maior arguit q[ui] tunc rex filius eius impleuit circūcisionē et soluit legem decalogi debonorādo parentes. Decimo quia rex eius filius anteq[ui] haberet rationē filiationis. eam honorauit ab infamia p[er]seruādo. Patet p[er] Ambro. sup. Luc. ergo a fortiori p[er]seruauit eam a culpa p[er]seruādo. Igitur iustissime rex patet q[ui] maria nō habuit originale. et p[er] 2° sequens hoc festū merito ē celebrandū. **T**ertio surgit tertia virgo scz patens auctoritas dicēs ad hoc esse auctoritates potentes sanctor[um]. Nam Aug[ustinus]. contra quinq[ue] hereses ca. iij. de persona regis sic ait Si maria potuit in quinari cum ipsam facerē. potui ego in d[omi]nari cum ex ea nascerer. sed scōm nō est possibile. ergo nec primū. Secūdo Idem. iij. dif. tertij. Exēpta maria virgine de qua p[ro]pter honorē domini cum de peccato agitur nolo facere q[ui]stionem. Tertio hieronymus in sermone assumptionis sic ait. Quicquid humanis potest dici verbis/minus est a laude virginis. ergo tribuēda sunt virgini omnia priuilegia exēptiua culpe vel peccati. Quarto Gregori[us]. in prosa. Felix nanq[ue] es sacra virgo maria etc. Et in illa. Sancta et immaculata virginitas. ergo omnia attribūenda sunt sibi omnia priuilegia exēptiua culpe. Quinto Anselmus de cōceptu virginis sic ait. Decens erat vt ea puritate q[ui] maior sub deo nequit intelligi niteret. Sexto beatus ambro. in libro de virginitate beate marie dicit eam expresse ab omni peccato originali et actuali imunez fuisse. vnde fuit per eam casula de thesauro regis intimat. Tunc rex ait sufficit. **S**urgit quarto quarta virgo. scz Lex canonica dicens se habere ad hoc decreta. **P**rimo

quia ratione peccati quod mulier induxit nisi concedit pro alio postulare. xv. q. iij. in decretis. Sed marie hoc dedit ex officio mediatrix. ergo abstrahit ab illa ratione peccati. Secundo qui lege priuata. ff. ducitur / nulla existit ratio vt lege publica restringatur in ea. due sunt. xij. q. ij. Sed Maria a principio sui lege priuata ducta est / §. 2c. Tertio si aliqui recipiunt in proprios et speciales subiectos / censent exempti. in. c. Si papa. de priuile. li. vi. Sed maria fuit sic recepta in priuata et speciale matris filij dei a principio sui. ergo 2c. Quarto cum sint iura obscura partium. reo fauendum est potius actori. extra de regulis iuris in vi. Sed hec iura partium sunt obscura. ergo marie fauendum est. Quinto surgit quinta virgo scilicet lex civilis dicens se ad hoc habere leges. Quoniam princeps augustus est legibus solutus. priuilegiata augusta per ff. l. ij. se co. le. Princeps. Sed summus augustus fuit solutus a lege occupantis. ergo priuilegiata Augustus. Item in obscura voluntate manumittentis. fauendum est libertati. de regulis iuris. ff. ergo a fortiori in obscura ratione ingenuitatis fauendum est libertati. Sed hec est obscura ratio ingenuitatis marie in principio sui. ergo 2c. Et recitatur sufficit. Tunc surgit sexta virgo scilicet vera mathesis dicens. Hec puella a principio sui in prima facie signum virginis apparuit mundum. et magni animi magnique decoris. teste Albumazar lib. vi. maioris introductorum. ergo in sui principio non erat immunda et deformis. Item a sui principio lucebat pluris honestatis teste Rasone. iij. de vetula. ergo erat sine inhonestate et vituperio culpe. Item in precepto ne huiusmodi puelle prima facies signum virginis erat de signo virginis. nullus astrologus hinc negat ergo puella hec que erat signata erat vt tunc incorrupta et intacta secundum vtriusque homines. Item ad hoc facit machometus in alchorano azoara et dicens. Nullus est de filiis adam quem non tetigerit sathan propter mariam et filium eius. Et recitatur sufficit. Tunc surgit septima virgo. scilicet vera poesis. ad hoc se habere dicens poetrias innumeras. Nam Sedulius li. i. in carmine paschali loquens poenice de maria sic ait. An velut e spinis. nobilis rosa surgit acutis. Nil quod ledit habens. vel quod obscurat honores. Sic eue de stirpe sacra veniente maria. Virginitus antique facinorosa noua virgo piat. Ergo

maria surrexit de spinis generis humani. omni lesione semota. sicut nobilis rosa e spinis. Item ad hoc facit poetria Daronis vt supra. Item Rasonis. Item Petri comestoris vt supra. Item petri cretensis super Lucam. Unam nec maculam naturam reliquit in ista. Item Alanus vt supra. Ultimo surgit octaua virgo pia fides. dicens. Pro ista conclusione sunt mirabilia tua iustissime rex. ergo hec conclusio est pia fide tenenda. consequentia patet cum tamen non possis esse falsus testis. Antecedens arguit in miraculis Helsingi abbatis. Item de studente fratre regis ungarie. Item de sacerdote in pago gallico. que ecclesia sponsa tua amplectitur pia fide. Tunc in illa visione clamauit Rex. Adiuro vos vt ametis mariam et comeditis quia tota pulchra. Nec suscitatis nec dilectam puocetis quia amica mea. Nec denigretis. nec famosam diffametis quia macula non est in ea. Tota enim pulchra es amica mea et macula non est in te. sunt verba thematis prealsumpti.

Sequitur tertia

cratus nostre considerationis qui notat responsionem gaudiosam ad sententiam famosam. Ubi primo materia declarat. secundo sententia appellatur. Nam post hec omnia in illa imaginaria visione surgit prima vetula. scilicet occidens quasi rabida dicens. quid ad rationes nostras que insolubiles sunt iustissime rex. Surgit ilico honestissima virginum. scilicet vera theologia dicens. Ute rationes continent. xvij. defectus qui in scientiis comuniter repellunt. Primum est quod non distinguitis inter vniuersale simpliciter et vniuersale accommodum. sicut dicitur. elvi di. primi. c. v. Vniuersale simpliciter distribuit simpliciter. vt omnia que voluit deus fecit. Vniuersale accommodum distribuit secundum quid. vt deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. quod intelligit solum de illuminatis secundum Augustinum. infra eodem ca. Et sic tales. Dies declinauerunt. Omnes peccauerunt. Omnis homo mendax 2c. dicunt vniuersale accommodum. Secundus defectus est quia non distinguitis inter exemptum de iure. et exemptum de priuilegio et de facto vt in. l. princeps. ff. de le. Nam augustus est simpliciter. augusta de priuilegio. Et sic intelligitur. Non est qui faciat

Sermo factus sancto

bonū nō est vsq; ad vnū scz qui sit exempt⁹
simpliciter. et hoc patet. cū text⁹ ibi loquat^r
de exceptione actuali. **Tertius defect⁹** ē
quia nō distinguitis inter redemptionem
elevantē. et redemptionē preferuantē. Si
cur distinguit beatus Bernard⁹ sup Lan.
ser. lv. **Primo** mō redempta est hūana na
tura. scdo mō angelica. patet infra eodē ser
mone. Et sic de maria credim⁹. patet ergo
q; nō omnis redēptio est a culpa. **Quar
tus defectus** est. qz non distinguitis int^r ra
tionem causalē et rationē formalē. sicut dis
tinguit. xxi. dis. scdi p Ambros⁹. Nam ra
tio causalis nō includit simplr rationē for
malē. Nota infra eadē dis. p mgm. c. fina/
li. Ubi ponit in primo conceptū puerpe
rium habere rationē causalē peccati origi
nalis. et nō formaliter. Et sic pōt intelligi
q; maria habuit fomitē peccati in illo con
ceptu quo ad legē ppagantiū. sub qua fuit
cōcepta. sed non habuit fomitē formaliter
in primo conceptu seminis vt prolis. nec
vt in scdo vt semis vt caro. nec in tertio. s.
infusionis anime. **Quintus defectus** ē
quia nō distinguitis inter mortē incinera
tionis. et mortē pseruationis. sicut distin
guit August. in sermone assumpt⁹. Prima
mors est pena peccati. patet Gen. iij. pul
uis es et. sed scda mors abstrahit a pecca
to quantū abstrahit ab incineratione. et ta
lis fuit mors marie fm Augusti. ibidem.
Sextus defectus est qz nō distinguitis
inter purgationē et mūdationē/ab immū/
dicia. et a priuata potētia. sicut cōmuniter
distinguit. ix. dis. scdi. de purgatione ange
lica que nō fuit ab immūdicia. sed a priua
ta potentia. Et sic cōcedit maria purgata.
mūdata et sanctificata. **Septim⁹** est qz
non distinguitis inter legem priuatam et
legem cōmunē sicut in. c. Due sunt leges.
xiiij. q. i. in decretis. Ideo cum dicit^r si ma
ria fuisset mortua ante filiū. de iure cōmun/
ni inisset ad limbū sed dubiuz est de facto.
Nec ei minus sibi potuit aperiri porta ce
li vt tunc. qz in via vt credit a nōnullis/ eā
vidisse in hac vita deū dare per essentiam.
Octauus defectus est. quia nō distigui
tis inter legem cōcupiscentie ppagantium
et prolis ppagare. sicut notatur p aliquos
doctores. iij. dis. tertij. Nam primo mō ca
ro xpi fuit obnoxia peccato sicut reliq; ca
ro. patet in. c. i. iij. dis. iij. Sed scdo modo/
vtrags scz marie et xpi fuit pseruata. **No**

nus defect⁹ qz nō distinguitis inter solutō
nem decime ppter gratiā pseruantē. vel p/
pter gratiā elevantē. vt dicit^r per nōnullos
doctores. iij. di. tertij. c. iij. Nam maria sol
uit chriso decimā ppter gratiā pseruantē
nō a casu elevantē. **Decimus defectus**
est. quia nō distinguitis inter penā tractā
vel inflictā ex culpa vel ex causa. sicut dicit^r
tur. xv. di. iij. Nam scdo modo scz ex causa
multas penalitates contraxit maria h nō
qz ex culpa sua. **Undecimus defect⁹** est
quia nō distinguitis inter exceptiua et ex
clusiua simpliciter et accōmodata. sicut
distinguit. xli. dis. i. Nam illa. nemo nouit
filium nisi pater/ nō est exceptiua simplici
ter. qz non est ibi exceptiua notionalis vel
etiā essentialis fm aliquos. sed exceptio ac
cōmoda. qua excipiunt omnes illi quib⁹ d
iure hoc non competit vel de facto. Et sic
sunt intelligende tales. Solus xps fuit si
ne originali. i. solus simpliciter et de iure.
quia solus august⁹ est lege solutus in. l. pri
ceps. sed nō sol⁹ de facto. infra. e. l. **Duo
decimus defectus** est. qz non distinguitis
inter dictum determinatū et concionatū si
ue disputatū. sicut dicit^r Accs. i. c. iij. ibi no
tatis. vbi Salomon qnq; loquit in perso
na fatui. siue in psona opponentis. Et sic
Anselm⁹ in scdo Tur deus homo. loquit^r
de maria in psona bosonis disputantis. q
in peccato concepit eū mater sua. Sed p⁹
oppositū determinat in libello de ceptione
ne virginis. Et in epla ad suos coepisco
pos. **Decimustertius defect⁹** est qz non
distinguitis inter dictū assertū et opinatū.
Sicut distinguit in. c. Moli nimis. dis. ix.
in decre. Nam aliter recipienda sunt dicta
sanctorū cū loquit^r dubie. aliter cū loquit^r
assertiue. Propter hoc Bern⁹. q in epla ad
canonicos Lugdunē dubie locut^r est. dis
cendo hoc festū nō esse celebrādū. Nā in fi
ne eple sūmittit se et suū dictū examini ec
clesie romane. et certū est ecclesiā romanā
iam facere illud festū. **Decimusquartus
defect⁹** est qz nō distinguitis inter inesse et
in fuisse. sicut distinguit. ix. di. ij. c. iij. sicut
q; āgeli ceciderūt d ordinib⁹ nō q; inessent
sed in fuisent. Sicut dicit^r maria mortua
ppter peccm p augustinū. nō q; in fuit sed q;
in fuisset si nō pseruata fuisset. **Decimus
quintus defect⁹** est qz nō distinguitis inter
ius naturale et ius gentiū. Sicut distigui
tur di. i. in decretis. Nam maria nō fuit ex

empta a iure nature vt imaginat apparen-
tia legis, sed fuit exempta a iure gentiū. ex
quo captiuitates et feruilitates emanāt. in
fra eodē ca. v. **D**ecimussertus defectus est
q̄ nō distinguitis inter habitū et sitū. **S**i
cut distinguit porretanus in libro sex pri-
cipioꝝ. Nam aliter cōsiderat maria vt ha-
bitatur in vestitu deaurato psalmo. cluū
et sic se habuit a principio sui. Aliter vt si-
tuata habens in manibꝫ vīstimenta vetu-
sta vt dicit falsa mathesis, quod nō signat
veterē hominē mariā induisse. sed euange-
licam paupertatē. **D**ecimussertim⁹ de-
fectus est q̄ nō distinguitis inter sup̄ficies
et medullā. Vel sensum in quo fit et sensus
quem facit. **A**t distinguit in ca. martino.
i. q. i. p. Hieronymū. Nam multa sunt sup̄-
ficies contra sacra scripturā expresse/ que ta-
men sunt catholica. et eorū opposita hereti-
ca. Notum enī est ecclesiā approbasse om-
nia dicta sanctorū. sed non vt sup̄ficialiter
sonāt. nec in omni sensu quē faciūt. **A**l-
timus defectus est q̄ nō distinguitis inter
causam totalē et causam partialem. sicut di-
cit auctor de causis p̄positione prima et cō-
mentator ibidē. Nam lex concupiscētie p̄pa-
gantū non est causa totalis vt peccatum
originale sit in carne vel in anima p̄pagate
prolis. Nec sequit hoc est p̄pagatum fm le-
gem concupiscētie. ergo in peccato origina-
li. **U**nde non sequit formaliter. tres pueri
sunt i camino ignis. ergo patiunt ab igne
ergo nec sequit formaliter. **A** propagat in
igne concupiscētie ergo patitur originale.
licet sequat de lege cōmuni. **M**aria autē
fuit concepta de lege p̄uinata spiritus san-
cti que prima cōcepta fuit hodie sancta in
suis originalibꝫ principijs fm Anselmū.
Hodie concepta est stella celi. hodie conce-
pta est palma virginū hodie concepta est
ianua celorū. **I**gitur triplex conceptio
marie videtur hodie celebranda. Nam ho-
die fuit concepta vt in suo originali prin-
cipio. **N**ec sequitur ibi affuit libido pro-
pagantū. ergo peccatū in prole propaga-
tur vt supra. **S**ecūdo fuit concepta in car-
ne mūdissima. **T**ertio in creatione et infu-
sione anime. **E**t d̄ istis hodie celebratur fe-
stum. **N**ec sequit. **N**ō fuit hodie illa vel il-
la p̄ceptio. ergo non debet hodie celebrari
nam ecclesia de p̄suetudine habet anticipa-
re vel postponere festa ex certis causis et rō-
nabilibꝫ. alias nō posset rationabiliter ce-

lebrari in die lune cum cadit in dominicā
q̄d est falsum. **I**tem alias nunq̄ celebran-
da esset octaua in qua cantat hodie sicut i
die. **I**tem tunc nō esset hodie celebranduz
festum p̄ceptionis p̄ sanctificatione. quia
quo tempore fuit sanctificata ignorat vt
dicit sanct⁹ thomas tertia p̄te sūme. **E**t
sic inquit theologia. patet q̄ rationes v̄re
nō sunt insolubiles. **T**unc rex de folio
suo p̄tulit litis sniam in bec verba Ansel-
mi in epistola cōceptionis virginis. **E**ru-
bescant omnes insensati. qui tantū diem.
tanta mysteria ac sacramēta. tenebris igno-
rantie excecati/ ideo respuunt celebrare/ q̄
viri et mulieris copulatio. in virginis p̄cep-
tione p̄sistit. **N**ō enī est verus amator vir-
ginis. qui respuit colere diē sue p̄ceptionis
Hec Anselm⁹. **C**ui⁹ virginis veros amatores
nos facere dignet dñs n̄r Iesus dei patris
et ipius virginis marie vnicus filius. qui
cum eodem deo patre. et spiritu sancto vi-
uit et regnat in secula seculorū. Amen.

Sermo de sancto

Bernardo/ editus a magistro **J**ohāne de
gerlon cancell. parisiē.

Alcite me floribꝫ. stipate me
malis. quia amore langueo.
Scriptū ē in epitaphio sp̄-
si et sp̄se q̄d ad exercitiū diu-
ni amoris p̄positū est. et ab il-
lo cui⁹ nūc sermonē habituri sum⁹ diuinis
verbis expositū. q̄d et nūc legit ecclesia i lau-
dez singularis sp̄se xpi virginis gloriose
Can. ij. c. **S**i nō capit amoris v̄ba fri-
gidū pecc⁹ vt scriptura loq̄r (amorese bern)
Si te eodē teste liguagū amoris n̄ amās
nō intelligit pl⁹ q̄ latin⁹ barbarū. q̄ pacto
spes erit d̄ algido. imo gelato pectore meo
q̄ amoris vnq̄ flāmantia v̄ba depromat.
q̄ eloquiū ei⁹ sit ignitū vehementer/ q̄ ver-
bū instar helie vt facula ardeat. **N**ecessari-
us ē igit ignis ille amoris quē dñs misit i
terrā volens vehementer accēdi. **N**ecessari⁹
dixerim tū vobis ad capiēdū verba amo-
ris. tū p̄cipue mibi ad illa capiēdū simul et
loquendū. **T**e v̄o beatissimū bern. esse
vnū ex p̄sortio ignitorū illoꝝ spirituuꝝ q̄s
seraphin scriptura noiat ego pia fide tenēs
obsecro iā et obsecro p̄ amorē tuū. q̄tin⁹ sū-
pro calculo ardētī de altari illi⁹ cui⁹ ignis
est in syon. et caminus in hierusalem/ qui
est non cupido falsus/ sed verus dilectōis
DB 4

Sermo factus de sancto

deus et ignis consumens est: tu labia mea tanges purges. Tu insuper pectora nostra omnia succedas ad amorem illum quo te olim lauguisse et arsisse feliciter te ducente infra docuimus. Exorabimus simul amatricem illam tuam et amatam deam. que quidem decantat. Ego mater pulcre dilectionis. Qui supplices presentam illud angelicum Ave gratia ple. **Fulcite me floribus. stipate me malis** quod amore languet. **Uox ista viri patris et fratres vox amantis est.** Amantis non qualiscumque amantis. sed eius quem vulgus loquitur. qui amat per amorem qui philocaptus est. **Cum vero inter anime passiones nulla vehementior sit quam amor** (ut ab experientia sumpsit **Cicero**) nulla insuper violentior. nulla rapacior. et que minus sinat animam esse sui iuris. **Nam est extasim faciens** ut ait **Dionysius**. **iii. de di. no** sicut amorem puerum et improbum nullum crimen excedit in vitio. sic amori casto et bono nulla virtus equat in precio. **Alioquin** quomodo statuisset egregius doctor **Aug.** ex aduerso duos amores bonum et malum esse quasi totidem precipuos conditores et rectores duarum ciuitatum. unius diuine. alteri diabolicæ. nisi quod amor bonus inter virtutes et malus inter vicia principant. **Proinde** uterque amor sua actione feruida languere hic quos possidet cogit. quasi aliter et aliter sicut amor hereticos manifestat in malo. et vox nostri thematis in bono. **Cum** aia sancta sponsa dei loquitur **Fulcite me floribus stipate me malis** quod amore languet. **Et** quidem de amore pueris erit sancta pars nostri sermonis huius. si hora et vestra expectatio tulerit et hoc sub voce querula et lugubri christianitatis languore suum in membris pessimis ex hoc amore deploratis. **Primam vero partem** sibi vendicabit vox amantissimi et deo amantissimi **Bernardi**. tum ad sui laudem. tum ad nostri edificationem. **Introduce** itaque persona eius iam beata atque secreta. tanquam ipsum de amore suo in hoc mundo loquentem audiamus. **Ita enim** retere meditatatus sum doctrinam de amore. quatinus iocundior esset ad audiendum. facilius ad credendum. maiestate sua dignior. et inuidie habens minus ad imitandum. **Quis enim** sibi congruenti amoris magisterius usurpauerit. cuius facta omnia et scripta scintille sunt quaedam ignee amoris. **Auertite igitur paulisper metes a me et ipsum Bernardum non me loqui putate.**

Fulcite me floribus castorum desideriorum: o beati amorosi omnes spiritus **Stipate me malis odoriferis/pulcrarum ordinarumque operationum.** quod amore languet. **Ecce** aia mea dum aduena ego sum in terra peregrinationis mee/circuibat et querebat quem amaret. **Neque enim** absque amore diu viuere oino poterat. **Cuius** stimulis. nescio quibus iam ab inscunte erate configebat. **Cuius** igne carpebatur. ut in has gemebunda suspiraret voces **Fulcite me etc.** **Obtuli anime mee coram in prospectu per portas sensuum. Celum et terram et mare et omnia que in eis sunt pulcra et speciosa valde.** **Pulcritudo in formis corporis. ex ordine congruo partium. cum quadam coloris et lucis suauitate. pulcritudo in numeris sonoris et canoris. pulcritudo in tangibilibus. pulcritudo in gustabilibus. pulcritudo in odoriferis. que omnia conuenientia proportionis sua intra mentem alliauit.** **Et dixi aie mee. ecce hec sunt amor tuus.** **Fulci te his floribus. stipa te his malis.** **Et ne ultra plaxeris** quod amore languet. **Quid refugis quid faciem obducis?** **Refugiebat enim** (bene sensu) aspnabaturque monitus meos/cum his omnibus que induxerant intus ad eam per corporis mei sensus. **Ipsa** nimirum doctrinam alteri amoris susceperat. ad huc fere a cunabulis ab ancilla tua deus noster matre mea. in gremio ecclesie sancte tue et a spiritus tus facta tuo. **Qualis** hec doctrina erat: erat fides catholica. que mox ut excreui. mox ut gressus figere potui. duxit aiam meam ad fontem purissimum et serenum sancte tue ecclesie in qua primum ut vidit aia mea se et faciem suam velut in speculo quodam mundissimo/ipa repente sagittata est iaculis suauiter ardentibus/divine pulcritudinis dignitatis honestatis atque dilectionis. instar narcisci. de quo poetes fabulantur. **Ex illo** delere statuit aiam meam a corde suo omnem pulcritudinem rerum gestarum. **Omnem cepit amorem alteri a tuo/dedignari.** **Cepit** tedere quotidianam hanc formarum. hanc enim tantam de propria dignitate decore et nobilitate presumpserat fiduciam. **Tam supba de amore** (ut vulgi vox est) facta erat. ita ut nullum nisi omnipotentissimum sapientissimum ditissimum et pulcherrimum super omnia amare dignaret. magna sed bona superbia. **Quid** mihi et tibi ait o homo quod mihi et tibi ad pulcritudines istas reze materialium. **Quid** ad amorem earum quas equo nobiscum in facultate sua bruta habent. **Esto**

pulcra sint omnia. **E**sto speciosa et amena et digna diligi. Quamtu supeminet pulcritudo et decor illius qui fecit omnia? Si in vestigio. Si in umbra. Si in nutu quodam et odore/hec violentia inest ut se amari tanta importunitate tantaque rapacitate compellant/vbi tamen aculei graues sunt/vbi plus aloes quam mellis habet. **N**oli mirari se res ipsa a qua profluunt hec omnia/sua vi me trahit et dignitate me allicit. **I**n cuius amore tanta delectatio est. et cuius conuictus non habet amaritudinem sed leticiam et gaudium. **I**ste est deus meus. cuius vunerata charitate ego sum. sibi me elegit. me totam habebat. sibi me dedit. **V**erum quod diu:heu tandem aberit. **E**t quousque usque quo vociferabor vim patiens et non exaudierit? **Q**uero cum misera nec inuenio. vuneravit me et abiit. **A**diuro vos filie hierusalem ut si inueneritis dilectum meum/annuncietis ei quia amore languo. **E**t ita vere elanguit anima duobus modo assidue spirat ad deum suum. **E**ratque languor fortissimus. adeo ut macrescerem et macerescerem totus displicebat quicquid agebam. que quid videbam in seculo. **E**t ait ego ad animam meam. **V**erte anima mea adhuc rudis es in amore nec satis erudita. propterea forte non venit ad te dilectus tuus. **V**is introeamus scholam aliquam que doceat nos modum quo amandus est amicus tuus/deus noster. **N**am quod sine modo est: placere quomodo potest? **Q**uid si ad res alias viliore/ars addit et proficit. quanto minus rei hanc diuinissime et qua sola optime viuunt existimandum est artem non desesse? **A**nnuit ipsa. **V**enit ergo non tam gressu corporis quam studio sedule inuestigationis/ad scholas varias. interrogavi de qualibet. **N**unquid non ars amoris doceret in ea. **R**esponsum accepi a singulis voce confusa et rauca. **D**ocemus amorem. **S**ed in veritate comperi dum pergerem ultra querere. quod non erat amor ille. ut est amor dei nostri. amor castus quem querebat anima mea. **I**n schola vna docebant homines amare. in illa voluptate. in alia mundana aliqua vanitate. **Q**uinetiam schola illa que videbatur honestius instituta/schola literatoria. schola scientiarum variarum/referebat ad cognitionem omnia. nihil ad amorem. **D**ocebant illic sedulo adolecentes et senes. cum iunioribus/de rebus querere. disputare. libros euoluere. ve-

rua falso acute discernere. **I**n his totum mergebat intellectus. sed affectus perculerat. perculsit. et affectione percul valde. et exul in terra deserta inuia et inaquosa. **I**n terra falsitatis a malicia habitantium passionum in ea. **I**n loco horrois et vaste solitudinis. extra terminos conuersationis illius de qua dictum est. **N**ostra conuersatio in celis. **I**lico retorsi pedes ego Bernardus ab his scholis. et aggravata est valde anima mea studiis earum. eo quod ita affectum suum vel deprauabant. vel intolerabili proorsus vanitate aridissimum relinquebant. **E**t dehinc ex impectore altum trahens suspirium. **F**ilii inquit hominum usquequo graui corde ut quid sine affectione de affectibus iudicatis. ut quid loquimini sedule de dilectione sed non idiomate dilectionis/dum caretis dilectione illa/pro qua si dederit homo omnem substantiam suam/quasi pro nihilo despiciet eam. **Q**uanquam vbi docet illa? **D**ocetur dico non lingua propria affectuum. vbi reperitur? **Q**uis eius mihi scholam ostendet? **F**ulcite queso me floribus. castorum eloquiorum vos quicumque potestis. et potestis soli qui amatis. **S**tripate me malis ordinate charitatis quod amore languo. **S**ic lametabatur anima mea. sic languebat turgida amore/querens scholam/quo venientius eam in arte bene amandi et amore perscrutandi parcedi et agendi redderet instituta. **T**um e celo intonuit dominus voce grati ad aures suas introitus ut religionis scholam peterem. **C**redo quod magis ad illuminationem affectus quam eruditionem solam intellectus religio statuta est si recte manet instituta. **I**n qua rursus ab initio collocatur securius feruor amoris nouit quam in solitudine. ne tenera adhuc anima/offendat in illud maledictum. ve soli. quia cum ceciderit non habet subleuantem. **P**aravi confestim animam. gerebam circiter vicesimum secundum annum. **A**nno domini. **D**c. xij. **E**t a constitutione domus Cistercij. xvi. dum cum socijs amplius triginta religionis schole me subdidici. **S**ed quilibet religioni et quo fine? **R**eligionem inopi austere regulari. non quales heu multas intueor corruptiores quam seculum. **C**orruptiores in comestationibus. in lasciuia morum. in effreni cuiuslibet discipline regularis abiectioe. vbi fere nihil de religione propter non me ficticiam aut propter vestem. et nescio quod forsancantica. nihil deuotionis plurimum tedi et veratationis habetia. **P**orro finis me solus

Sermo factus de sancto

fuit amor dei: vt in me genit⁹ a gratia dei/
cito nasceret. et natus fieret viuax fortis et
feruidus. omnia potenter exuperans sua/
uisq; et sapiens. Nam religionē profitens
si quicq; aliud intendit/ aut cibū gloriā
vel opes quas sibi negabat seculū/ quidni
succellus turpes habeant/ ea que tam fedo
iniciata sunt principio. Sed ad me redeo
Dox vt religionis sc. olā introgressus
sum/ suscepit me in primis vt mos habet
locus nouitiorū: in quo cōuersatus aliq;
diu/ gradū proficiētū ascendi. Nemo ei
repente fit summus. Tandem promouen
te deo de virtute in virtute/ ad pfectiones
assumptus sum. Primo velut animalis
Secūdo vt rationalis. Tertio vt spiritua
lis. fm tres status studentis ad amorē dei:
quos transcripsi p epistolaz ad fratres de
monte dei. **C**onformiter etiam ad tres
diuini amoris gradus: quos notauit libel
lus meus de diligendo deū editus. **P**rim⁹
locus est schola discipline et conuersionis.
Alter schola sanctimonie et meditationis.
Tertius est schola solitudinis intime et cō
templationis. In primo verus amorosus
languet amore. Dehinc moritur amore. de
mum tertio viuūt amore. **Q**uonia par
turtio amoris fit cū dolore languido: hoc
est in riva passionū. Dehinc post eius par
turtionē mortificatis passionib;. moritur
verus homo. sicut in parturtione **B**enia
min **R**achel. Tertio tandem amor natus
adolefcit et crescit: et ex illo anima viuūt euz
apostolo dicente. **Q**uio ego iam non ego:
viuūt vero in me xps. **I**n primo bellū?
In scdo inducie. **I**n tertio pax. **N**ihilomi
nus dum vita mortalis agit in amore hec
omnia pmutim insunt. bellū. inducie. pax
rursus bellū. rursus inducie. pax vicissim.
Nam confusa sunt hec omnia spes metus
meror. gaudiū. vix hora vel dimidia fit in
celo silentiū. **I**n hunc modum sub alia
metaphora et ardescit et crescit ignis diuī
ni amoris. **T**orret primo vehemēter cum
multo fumo carnaliū desiderioꝝ. et flāma
non nisi rara raptim emicat. dehinc flāma
rapacior exurgit ouoluta fumo fantasia
tum. licet ad postremum velut in carbone
suo niger. tranquillū ardet depuratus ab
omni fumositate tum passionū. tum fan
tasmatū. **H**oc vero ferreū et trāquillū di
lectionis incendiū. priusq; attingeret aīa
mea/ priusq; amorē conceptuz enīca esset.

quib; nō ego languorib; extenuatus sum
quib; nō vexatus dolorib;. Quoties ego
ad sanctos sanctasq; homines. quoties ad
patres et fratres meos simul in xpo degen
tes/ querulis vocib; planxi. **F**ulcite me flo
rib; sanctaz orationū vestraz. stipate me
malis exemploꝝ vestroz quia amore lan
gueo. **C**ognitis est nimīū mos ei⁹. imo
more veterano vult hec infelix et suadet.
quid dico suadet? vi agit. vt prostituat des
corem suū. hec virguncula mea. hec adole
scuntula aīa mea. **A**trahit videlicet corru
ptores sordidissimos improbilissimosq; p
dones animaz incautaz. **N**ūquid nō ocu
lus predo nequā qui depdatus erat aīam
Dieremie? **T**actus preterea et gustus et lin
gua et aures/ heu q; violenti sunt seducto
res. **A**pprehēdit quilibet palliū aīe mee et
subdole blandiēs **D**ormi inquit mecum.
Reclamat aīa mea ore synderesis in quo nō
inuētus dolus. sed nec inueniri pōt. **R**elus
ctatur manib; pscientie **S**eorsum vos ex
clamat. abite hinc in malā horā vestrā fal
lacissimi deceptores. **N**escitis forte qualis
ego sum. **E**go ne talis meīpam sub vestra
libidine pstituentā turpiter exponā. **E**go
ne ludibriū vobis ero risus et opprobriū?
Nō est ita cōsiliū. alias querite si quas in
ueneritis q; vestris credāt malefualis blan
dicijs **E**go vos respuo despicio et cōspuo
pbi de vob. **I**ta aīa mea ad illecebras car
nis. **E**go autē **B**ernardus/ ad meīpsum
frequētius istud inculcābā. **B**ernarde ad
quid venisti? **A**d quid venisti **B**ernarde?
Nimirū tu venisti ad amoris casti scholā?
in qua docearis amare deuz ex toto corde
ex tota aīa et ex tota fortitudine. **N**ihil er
go tibi cū carne. rixas eius perfer viriliter.
Silebit tandē. cū nunc grauitur molesta
sit atq; cū oblectamēto obsequet tibi. **S**
quid? **N**on tantūmō timores intus et rixe
sed foris pugne. **N**otū est quāta me impu
dentia bis mulieres infelices nudū aggres
se sunt. q; vt clamaui latrōes et socios exci
taui. **A**ltera vice/ vetulā hāc carnē meā/ qz
ex visu mliercule stimulabar me acri⁹ solū
to. ego demersi collo ten⁹ i aquā algidā vs
q; dū misere ad mortē obtorpuit. **T**ali
b; aculeis i sui pcuritōe exagitat⁹ amor me
us/ sepi⁹ i flebiles erupit euolat⁹ vagitusq;
Et ego multū flēs et amorē meū quasi la
chrymis iam balneās loquor cū apostolo
In infelix ego homo quis me liberabit de

corpore mortis huius gratia dei per ipsum christum dominum nostrum. Scio enim quod aliter continens esse non possit nisi deus det. dat autem exercitibus se et querentibus. propterea **Fulcite me floribus orationum vel tray** o sancti sanctique omnes stipate me malis spiritualium charismatum quia amore languet. **Talis fuit status meus in schola orationis.** qua in re si nihil modo patior in gloria. copatior tamen tibi o quis quis es generosus adolescens bone indolis. quisquis egregio et casto/arte bene amandi novitius adhuc addiscis. **Didici ex his que passus sum pugnati tua sed fortiter age precor.** Precor hac veterem sordidam carnem tuam animosus evince. **Ego me ipsum tibi prebeo in exemplum victorie. spemque corone Tu me sequere. tu expro crede. credis huiusmodi. pacatissimum afferet nisi victus fede succubas.** Alioquin iugi miseria torqueris a cerrimoque pruritu/etiam in senio/dum a male suavitibus danabilibusque titillationibus ab illecebris fouere sanareque te putabis. **Verum super omnia te moneo placere adolescens et repetens iterum. iterumque monebo. caue tibi a consortio neque adolescentium. vel viroque cuius ratio. sciens quoniam corruptum bonos mores/psabulationes pessime. quanto magis attractiones operationesque. O mores. o scelera. imo o mortes. o scelera sceleratissima quoniam societas illa formidanda est de contagione pessima. quam naturali federe ac institutione mutuo decebat esse castam atque securam agente hec corruptela bestialium eorum quod omnino potens nature deus/ si non respiciat male perdet. iuste quidem quia et ipsi quique nequissimi perducunt quos servare institueret debuerat sic fidei sue traditos velut angelice puritatis innocuos. **Verum tu adolescens inclite/has pestes monstrificas/ non minus effugito/ quam fame tue/ quam castitatis tue/ imo quam vite tue/ certissimos hostes. Quod si vim parauerint obnitere reclama palam eloquere palam ostendito veteris hanc beluam ignibus persequenda. clama mecum. latrones latrones. Denique in omni tua afflictione dum amore castum et diuinum parturis. ocium procul absit. **Ocia si re. Sit quoque refugium ad lectiones. ad ieiunium. ad orationes. Non enim vincit hoc demonium/ nisi in ieiunio et oratione. Dic in hac parturitione tua dic deo et omnibus eius ex intumescit precor: dijs anime tue Fulcite me floribus castimonie. stipate me malis puritatis san-******

cte quod amore languet. **Talis languore torquebar. tali pompa rubebar pariendo amore dei iam conceptum.** Quidni igitur languore hunc feruidum/ mors si aliqua sequeretur. **Qualis mors? mors alterutrius ex hoc amore duplici. mors amoris aut carnalis aut spiritualis. Sed dicamus melius quod carnalem spiritualis amor stravit. calcavit et animavit. De quo vere dictum est Fortis ut mors dilectio. Perpendo quomodo enecata est in me dilectio et delectatio quelibet corporalis. quando ad cibum ibam sicut ad tormentum. quando sagimine concreto incaute operposito/ versus diu super butyro. Quando subinde ad ipsa luxurie blandimenta/ ego vel sola recordatione percutiebar horrore/ abominans ea tanquam saniem putrem fetidamque. **Emortua igitur veterana carne mea felix morte. que vitam non abstulit sed mutavit quatinus renouaret sicut aquile iuuentus. Amorem dei pridem conceptus enixa est anima mea/ obstricte penitentia cum suis sodalibus. Successit in secula schola/ meditatio sedula famulatrix. que nato amori/ lactantis ac gerule fungere officio. Est itaque meditatio fortis vehemens atque perseverans mentis attentio ad aliquid inuestigandum. Nonne fortis ac vehemens attentio que potest mel sugere de petra. oleumque de saxo durissimo ad amoris sui nutrimentum. imo ad raptum facit. Est autem raptus vehemens occupatio virtutis superioris cum totali cessatione virtutum inferiorum aut saltem cum debilitatione notabili. In hac meditatione iuxta alterum typum errat/ deficit ignis diuini amoris/ propheta dicere. In meditatione mea exardescit ignis. Docet valido fletu assidue considerationis. stringente et vniuersa virtute tota ignis habet. quatinus ex materia iam preparata et quasi desiccata ab humore grosso carnalitate/ flamma purior erumpat et emicet. **Hec meditatio nonne mihi satis ab adolescentia familiaris exstitit quoniam frequenter ea que corporeos sensus circumstant/ me perlebat vel ignorare vel presus negligere. Testudo et fenestra celle nouicorum. et lacus lausane. et cella in tibi mei et alia multa fide hinc faciunt quorum mihi consideratio nulla erit. **Hic mihi solitudo placet hic inter quere et fagos magistros et doctores meos/ gratior et crebrior illa peruersano meo illic ea omnia que fomentum prestant amori diuino/ colligebam. fugebam. dirigebam. aut iam collecta reuomens ruminabam. quorum********

Sermo factus de sancto

odorem postmodū dedi scriptisq; reliqui
p̄sertim sup cantica. z in meditationibus.

Ego quippe mecū ipse et ad deum nūc
hoc nunc illo modo meditans fabulabar.
Quis ego sum dñe? Quis Rex vniuerse
creature vt digneris te amari a me? Quid
dico digneris. cū tuīpe terribiliter iubeas
vt amem te. z minaris eternas miseras si
nō amauiero te? Te quē amare fructus sū/
mus est. sūma nobilitas. suauitas incom/
prehensibilis est. iocundissimaq; dulcedo
Iubeas vt diligam te. Diligā te igit domi/
ne fortitudo mea. diligā nō q̄ amore meo
egeas. sed quia idipm vis z iubes. fiat qđ
vis. fiat qđ mandas. exurge domine in p̄/
cepto qđ mandasti. diligat te quicqđ i me
est. tota virtus mea. totū cor meū. tota ani/
ma mea. desideret teipm qui totus es desi/
derabilis. amem te totū. cui me totū nec se
mel debeo. Nam debeo quia nihil eram z
fecisti me. debeo quia perieram z reforma/
sti me millesies mortē meruerant peccata
mea. sed debeo millesies z amplius. qz mia/
tua magna est super me. z eruiisti millesies
animam ex inferno inferiori. etiaz anima
mea tepida et enomi digna. aīa arida ni/
mis in amore dei tui. anima ingrata bene/
ficijs eius. Appello te. respōde mihi. si q̄s/
piam amore tuo sic arderet/ vt omnia lar/
giret tibi gratis nōne diligeres euz? Quid
si vltra omnia sua donaret z seipm. nec so/
lum donaret/ sed insup pro te redimēdo a
morte/ mortē ipse durissimā vltro p̄ferret.
nō adeo obduruisti/ vt posses talē sic amā/
tem redamare. Atvero deus tuus ille talis
est. qui nō pusilla aliqua bona/ sed hoc ce/
lum hanc terraz hoc mare z omnia que in
eis sunt/ tibi cōtulit. sed z pprio filio suo n̄
pepercit inquit apostolus su. sed pro no/
bis omnib; tradidit illū. quāto magis nō
omnia etiā nobis cum ipō donauit? At
respondēbit fortassis tua vel ingratitudo
vel auaricia. non mihi soli inquis ista do/
nata sunt. p̄pterea nō sunt amoris erga me
singularis indicium. Falleris anima mea
sciueris quia tibi multo copiosius benefi/
cium collatū est Itaq; finge tibi vnice hoc
celum z hanc terrā datas esse. deū insuper
pro te sola redimēda carnē z mortem susce/
pisse. nūquid solitariuz hoc munus grāde
malles esse q̄ cum multis? Nūquid homi/
nū omniū parentū z affiniū. nūquid etiaz
angeloz cōsortio/ velles nō gaudere? Nūq̄

quid eligeres munerū tuoꝝ nullos eē par/
ticipes? Nō ita sapi anima mea/ vt hoc sa/
pis. Cur ergo nō diligis diligentē te/ z ta/
lem z taliter diligentē. qui amari se z iubet
auctoritate z rogat caritate. aduersitate co/
git. allicit prosperitate? Qui vox illa con/
gruit/ si ad puruz reducat. dies noctesq;
me ames. ne desieris. me somnies. me expe/
ctes. de me cogites. me speres. de me oble/
ctes. mecuz tua sis. meus fac sis postremo
animus quando ego tuus. Talia olim
plura mecū meditabar vt columba. Nunc
ad vos mihi exhortationis sermo est/ qui
inter p̄ficiētes computandi estis. ad vos
quos edomita iam carne quātum satis est
ad meditando conuenit satagere. Toris
conatum neruis ad amorem dei nutrien/
dum augendum proficiendūq;. Non vos
abducat oro vel ignauia et vecordia vel
amor solius illustrandi intellectus. q̄ ne/
glectus sit affectus. quem sicut maxime res/
piciat virtus z meritum/ ita precipue colē/
dus est. Atvero dicetis. nos certe ad stu/
dendum positi sumus. nos ad scripturas.
intelligenduz. hec est nostra vocatio. Hoc
nec ego nec reprobo fratres. nihilominus
testimoniūz perhibebo vobis quale posu/
tum est in epistola mea ad fratres de mons/
te dei/ q̄ scripturas sacras nullus vnq; ple/
ne intelligit qui non affectus scribentium
inducit. Et quales affectus? virtutū qua/
rum regina z mater ipse est. Deniq; fm mē/
suram dilectionis/ consequitur magnitud/
do reuelationis diuinorum preceptorum
Nolo mihi credideritis nisi hoc insinuet
deus ipse dilectionis. dum apostolos di/
xit amicos. quia omnia quecunq; audiui
inquit a patre meo/ nota feci vobis. Nimi/
rum a natura opatū est q̄ secreta nostra oc/
cultamus hostib; amicis reuelamus Su/
per inimicos meos prudentē me fecisti in/
quit ille cui incerta z occulta sapientie sue
deus manifestauerat. Causam subdit me/
ditationē z amorē diuinorū preceptorum
Quis preterea negauerit q̄n amare sit
quoddā sentire quia amor insup quedam
spūalis existat p̄ceptio? Sentire vero co/
gnoscere est non minus q̄ videre. Et sepe
tanto ampli⁹ z certi⁹/ quāto tactus z gust⁹
ab obiectis suis perceptiori ac iocūdiori
actualitate mouent. Nonne mellis dulce/
do z ignis caliditas z odorū suauitas/ me/
lius gustu tactu z olfactu/ q̄ visu dinoscūf

Non aliter anima suum gustum habet suum tactum olfactum insup/ ex amore. Rursus si beatitudo hec debetur mundis cordeq ip si deum videbit. et hec mundicia nullo pacto melius/nunquam sincerius et efficacius fit quam p successionis amore/ose depuratiua actio/nem/ vt maiorem amorem amplior/ cosequatur cognitio necesse est. Porro vbi amor ibi oculus. vbi vero oculus ibi intentio. et vbi intenderis ingenium valet. quare ad vehementiore amore/ valentior/ effulgebit cognitio. Deinde virtus vnica/ fortior/ est se ipsa dispensa. Erat ergo virtus cognoscitiua/ quanto in se collectior/ tanto fortior. Nihil aut plus quam amor vnitiuam hanc operatur. Plura sunt in hac scia. nam quis nesciat et hac calefactioe forti/ igne lucente eripe. Ita ex amore cognitio generatur. Dicitis preterea fortissis amore/ vos hunc dei quantum sufficit ad preceptum. Vellem etiam nos hunc dei quantum sufficit ad perfectum et perfectum. quoniam in via dei non progredi/ regredi est et magna plane iam imperfectio est/ et prius serui pigri/ nolletur esse perfectum. Certe/ cauere obsecro. dum mens remanet arida a pinguedine spiritus. dum suauitate diuini amoris desiccata languescit/ ne tandem ipsa redeat ad consolatiuiculas quasdam fedas et carnales indignas se. Verum quippe est/ aiam absque consolatioe diu stare non posse. quod si desit consolatio spiritualis que gustata desipit omnis caro et quam solus prestat amor dei. quis facile non agnoscat quam puo lapsu et lubrico/ delectatio carnalis obreperet timenda est. Quis non errescat illam apostoli exprobratiuam. Cum spiritu ceperitis carne consumamini. Profecto absque amore dei feruido/ non quid tuto venient sollicitate et misere huius obliuio vite. quoniam male vincitur delectatio carnalis/ delectatione sicut carnali. sed aliter potius. Solus amor dei/ clauus est qui clauum amoris impuri debet retinere. Et o fratres si vel tenuiter et in raptu quodam gustare donaret et videre/ quam suauis est dominus si fas esset exclamare ex affectu pbato et ex pro/ sentiendo cum propheta. Quemadmodum quidam et vobis prent. quam magna multitudo dulcedinis tue domine quam abscondisti timentibus te. Cederet affirmo ariditatis istius in affectu/ cum eruditione quantumlibet intellectu. pueret aiam tam diu languisse. eam fuisse sic terram sine aqua deo. sine aqua sapie hoc est sapide saporese scie. Puderet et postremo primam nodum litteram alphabeti huius scie affectualis didicisse. Itaque liberet exclamare cum vno ex magnis scrutatoribus/ sed non absque affectione. Vero te amaui pulcritudine/ antiqua et noua. Vero te amaui. Quod si liberaliori dono/ vehementioris exercitio/ datum/ esset amorem vestrum extendere/ ad illum quem tertio loco nominauimus amoris gradum/ ad amorem erraticum. et qui ad supermentales rapit excessus. profecto iam vos cum regina saba non haberetis/ ultra spiritum per magnitudinem vel deuotionis vel exultationis vel ammiratiuonis. Nam amor/ dum per contemplatiuam obsequium in tertia schola/ buculisq/ trementi/ robur accepit. assumit. iungit et vnit aiam/ tanquam spiritus sancti/ deo suo spiritu. vt sint iam non duo sed vnus spiritus. Et iam verius est aia in deo quem amat/ quam in corpore quod animat. nam ibi verius conseruatur. Ita aia que prius appellabatur turtur et coluba/ per gemitu et meditatiuam/ quod vocatur amica et filia/ per subarratiuam et adoptiuam/ iam dicitur sponsa introducta in cubiculum regis ad fruendum cupitis amplexibus. Illic ipsa concipit et fit verbigena. gignit itaque verbum obubrate sibi virtute altissimi. et in virginali vtero superioris portuuncule mentis sue/ que nominatur vel scintilla seu apex ratiuonis vel ipsa synderesis. cuius integritas violari nec in demonibus potuit adeo iugiter virgo perseuerat. Perget aliquis querere quid est verbum gigni ab aia. Accipite sicut olim respondi quod sola hoc docet experientia non doctrina. vnctio non lectio. Vis hanc manna absconditum que est agnoscere. Gustate et vide. primum gustare post videre. Ego igitur vos omnes in amore ammonitos/ velim vt ad hunc gradum nitamini ambulantes de schola contritiuonis et penitentia. in schola meditatiuonis constantimonie et tamen in schola solitudinis/ itime flagitantes crebro deum et sanctos sanctasque omnes per verba aie hoc amore vulnerate. Fulcite me floribus. stipate me malis. quod amore languet. Hec tanta dicta sunt reuerendi patris et viri doctissimi de amore bono/ faciente citatem dei in nobis. et hanc sub persona amorosi nostri deuoti Bernardi. tunc ad comonitionem nostram. tunc ad sui preconiuz

Debat subinde per altera christiana nitare/ introducere de suo laguo relugentem quem furor filioz/ tanta amantem quam amentem seu demetium/ suscitauit adaugetque. Vereor tamen ne post verba et gustum suauissimi amoris.

Sermo de sancto

vos tam insuavis materie cōturbaret acerbitas. Querulis quippe verbis / quid op^o est. vbi tantus factorū strepitus / tātus fragor / auditur / cōclamāte xpianitate tota qz amore languet? Amore quidem seuo et p^o uerso in membris suis. cuius amoris ad p^o cedētem tanta est q̄ta esse pōt disparilitas.

Primus vnit diuisos. iste conuictissios diuidit. primus nō querit q̄ sua sunt. Iste etiā aliēa diripit. vtrūqz cōmitat cōtritiō et meditatio. Sed cōtritiō et infelicitas hē infelic cōtritiō in vīs istius. meditatio qz iniquitatis in cubili suo. q̄ altare facit oī vie nō bone et maliciā nō odire. Ac pinde nō in cōtemplatiōem cadit hec meditatio. sed tota in cōfusione versat. horrēdo scismate qd xpianitatē lacerauit.

Amor iste ad se ipm qm hoies seipos amātes vt sine fede. re sint / cōe est. qui qm ad seipm cōtrahitur se vel alios quō dilactaret? Un̄ p̄terea ire p̄tētiōes rixē animositates cōtumelie. vno cōsuetudines babilonice? noli q̄rere causā alterā / p̄ter amorem sui. Sed accendit dominantibz aut passionibz / quid mali deesse quid adesse boni spabit?

Adde qz amor sui qz meditari nescit legem dei. sed vel nūmi vil cereris et bachi et veneris. null^o ad hec mala pellenda p̄z exitus. cōuoluāt se / re oīa tenebris. multi quoqz. qz nec ppriam nec alioz vocē intelligunt in hoc negotio turbido et ceco luctuosissimi scismaticis / tu multuan fin iurijs agūt. hostes a domesticis nō secernūt et qd deuenire solet pugnātibz i tenebris. Cuius rei p̄bet argumētū / epla q̄ d̄am grandis nup edita. q̄ tota p̄bris. tota cōtumelijs scater. tota viciōsissimo proi^o cōfutatiōis genere cōfundit.

Nūc igitur inter hec negotioz pōdera inter amorū huius vincula / speres amori dei / speres cōtēplatiōi locū esse. speres qz recogitent cum deuoto **S**er. a. illi qui tales sunt / dies anti / quos et annos eternos in mēte hēant. Propterea desolata ē oīs terra. qz nemo est q̄ recogitet corde.

Postremo heu malorum oīm cumulus / iā maloz seminaria iacta sūt. Et hinc verendū est / ne seges infelicissima heresum radicibus pullulet et ineuulsibili ter occupet agros ecclesie. vt ipa iure nunc obsecret. **F**ulcite me floribz sacroz eloqui / orum nō defloratorum. **S**tripate me malis solidaz ordinatarūqz assertionū. q̄a / amore lāgueo.

At ne q̄siueritis qd lāguet. **S**aput languet. pectus languet. ventrē lā /

guet. quid partes enumero. a planta pedis vsqz ad verticem vix ē i eo sanitas. Et q̄s p̄ssima sint q̄ patit. deteriora tū nisi misereatur ex alto sp̄s eius et amator suus expa / uescat.

Verum omittamus talia. forsan digit^o deiest hic. et necesse est vt veniat scā / dala. Propterea saluberrimū est cōsiliū vt saluet vnusquisqz aiām suā. Et vt pauli sper ad priora redeam^o. amor dei ille / est q̄ nos saluare pōt. q̄ nos in oībz cōsolari pōt.

Beat^o Bern. rei hui^o manifestū est argumētū. qui aūcedēs amore hoc vallatus / inter media scismata securus incessit. Sed p̄fecto rara est nūctalis auis i terris. pauci admodū qui amorē istū dei / ad tale robur p̄ duxerunt.

Cōsideranti autē mibi in ea q̄ p accidens et velut ab extrinseco inuerrint sanctū n̄m / ad amorem istū capescendū.

Reperio illa esse quatuor inter cetera. que sunt / m̄ris deuotio. apta cōplexio. debita educatione. et solitudinis affectio.

Drem scimus ex legēda erga liberos suos miro religionis affectu fuisse deditā. Et p peccato matris restituit filio bonū. **A**cc. ij. q̄to am / plius p merito.

Et hic sūmo doctrinā mo / ralem qz p̄dicatores ad pp̄m / maxime debent ammonere m̄res vt liberos suos a puero p se nutriat et instituat ad religionis amorem et cultum. qm ipibz n̄ris p̄chdolor horribilis est defect^o in regimie infantium et pueroz.

Nā quasi cū ipō lacte bibūt salnem oīm pctoz verbis et exēplis. **A**rtō res scholarū debēt similiter eis esse p m̄ris bus exemplo apli. i. ad **T**hef. ij. **D**ebet eē maxima sollicitudo apud eos vt sui pueri bonis moribz adornent. qz si nō curāt (qd omne flagitiū superat) si eos deprauāt / ipsi tot moribz digni sūt. q̄t eoz scholares moribz depereūt.

Scōm iuuamē fuit apta cōplexio. nā et delicata erat. et suauitate q̄ dā mollis et pia. Et primo habuit qz eēt meditatiuus. ac pinde p̄pter minores immerfionem aie in corpus ad raptus et extases apta. Et scōo habuit faciliore deuotionem et cōpūctiōem. sicut e contra de corde duro dicit qz male rē. qz diabolicā obstinatiōem imitatur.

Ex ista radice dicit serus femineus deuotus.

Tertium debita educatio a matre. dohinc in religiōis austeritate. **C**ōstat enī qz abstinētia et sobrietatis / p̄parant aiām ad sp̄alia facilius cōtemplanda. exēplo triū pueroz.

Quartū iuuamē fuit solitudinis affectio. **I**taqz credi nō pōt / q̄tū

nocent cōfabulationes inter hoies dñi etiā nociue nō putauit. Hinc dictū est q̄ amici sunt fures t̄pis. Primū aut̄ argumentum mētis cōposite est posse in vno loco cōsistere z secū morari. vt Bern. z ante eū Sene. docuerūt. Deniq; dici pōt oīa ista quatuor iuuisse de p̄ accidens Bernardū vt p̄ pheta et miraculoꝝ esset opator. inter que ego p̄cipua illa deputo / q̄ egit in cōuersiōe illoꝝ q̄ etiā cōuerti toto nisi fugiebant. Sed hora finē flagitat. z nos flagitemus vt finē beatū obtinere sic languendo hic p̄ amorem diuinū possimus / q̄ in futuro se / cura tranquillitate in illo collocemur. p̄stā te dño nostro Jesu christo.

Sermo factus parisijs p̄ eūdem doctorem in die sancti Ludouici francoꝝ regis.

Considerate lilia agri quō crescunt. Math. vi. Lu. xij. et i euāgelio hodierno. Ad irrigandū lilia candida pioꝝ z castoꝝ studioꝝ in agro mentis nr̄e / q̄tenus det in clementū x̄ps / cōuertamus aciē nostre cōsideratiōis ad illud liliū cōuallū ex q̄ ides x̄pus pd̄ijt q̄ est flos z pascitur inter lilia. Postulemus vt a torrēte fluentoꝝ serene gratie / illabatur in nos frames aquarū salutarū. purificans viuificās z fecūdans sterilitatem aie nostre. Qd̄ vt fiat nequaquāmittendū est salutiferū illud aue. qd̄ aue (si veterū narrationi credi) olim litteris aureis inscriptū fuisse reptū est in lilijs / ab ore cuiusdā sepulci / miraculoso ortu germinās tibi. qd̄ p̄terea allatū est desup p̄ os angeli / cū z nos illud pia deuotiōe recolamus dicētes. Aue gratia plena zc. Considerate zc. R. S. et doctissimi / ac sapiētes viri / cōsiderati mibi qd̄ nūc de ip̄a cōsideratiōe loquēdā est. tū ad cōmonitiōm nostrā. tū ad glorioꝝissimi regis nostri Ludouici p̄coniū. dignū duri ip̄am cōsideratiōis utilitatem nō meis sed beati Bernardi verbis exprimere. Cui nanq; alteri magis assentire q̄ illi cōueniet. q̄ supra multos hac virtute pollebat. et a q̄ sup hac re nō mediocri libere editus est. Aut ergo. xv. pre. de cōsideratiōe ad Eugeniū papā. Et primū qd̄ ip̄sum fontē suū. i. mentē de q̄ orit / pacificat consilio. deind̄ regit affectus. dirigit actus: corrigit excessus. cōponit mores vitam honestat et ornat. Postremo diuinarum pari

ter et humanoꝝ rerū sciam cōfert. Et post multa b̄mōi / cōsequenter ostendit quo pacto ip̄a cōsideratiō / mater est quatuor virtutum cardinaliū. Deinde nr̄m cōsideratiōem circa que et qualia debeam̄ exercere salubri pfundaq; declaratiōe p̄tractat.

Hinc videte queso q̄ latam nobis misstrat loquendi materiā thēma nostrū qd̄ p̄mittitur / cōsiderate. Restrictius atq; tradī vide tur / dū dictū nō est solū cōsiderate. sed cōsiderate lilia agri quō crescūt. Placet aut̄ vt sermo noster hoc mō loquēdi euangelico coartetur de cōsideratiōe lilioꝝ agri quō mō crescūt. si tū ynā prius de ip̄a cōsideratiōe cōsideratiōem elicuerō ad laudem regis nostri.

Est aut̄ ista cōsideratiō serenissimus Rex ludouic⁹ plurimū suo tpe re cōsideratiuus fuit. Hoc ita vel sentire vlt̄ dicere / certa merō cōpellit. Pollebat q̄dez rex noster ceteris p̄tutib; cū aut̄ sint cōne / se veluti sorores germane in chorea plcer / rima. versis mutuo vultib; et ip̄a cōsideratiō nō solū virtus est. sed directrix aurigaq; virtutū qua sublata virtus quelibet vitū est. p̄spicua ē cōsideratiō. P̄terea nonne p̄fitetur ecclesia regem nostrū digne scē q̄ p̄ncipatū fuisse. Neminē vero magis q̄ ip̄m p̄ncipē decet cōsideratiō. que singularis quedā est mater prudētie. Dec est phi snia. ic. politi. Hoc in omni arte p̄facile est animaduertere. nam a rectorib; et architectis in omni arte si cōsideratiōem tollis / quid in restiq; sit utilitatis nescit. Pul cram subinde z p̄posito cōgruam narratiōem infert Macrobi⁹ in saturnalib; sub hac quidē snia. qz verba nō teneo. Fuit in theatrico spectaculo romeynus histrio vel minus qui p̄ gestus (vt solebāt) studebat ef fingere z rep̄ntare p̄sonam p̄ncipis. Ex clamauit alter histrio ip̄m deficere a p̄prietate rep̄ntatoris. Appellat igitur a populo vt istius errorē corrigeret. Paruit. Constituit se quoq; velut hoīem meditabūdū et vehementer cōsideratiūū. signans ex hoc nihil magis decere p̄ncipē q̄ q̄ esset cōsideratiuus. Et videte si nō eādē sniam in sacris litteris cōsideramus Ille rex salomon p̄dicauit dicēs. Prouerb. xx. Rex qui sedet in folio iudicij. Intelligite. nō in mēsa. nō in comesatiōibus et cubilibus. neq; discurrens euagatiōe petulanti dissipat oē malū intuitu suo. Et quid intuitus regis hic aliud dat intelligi / q̄ acutam agendoꝝ

Sermo factus in die

considerationem? **Et** Isa. xxxij. Princeps que digna cogitabit. i. considerabit. et ipse super duces stabit. Propterea terre maledictio **Ecce**. r. cuius rex est puer et principes mæ comedunt. cur ita (nisi quod pueritia et maturitativa comestio / ad litteram aduersant considerationi? **Cur** subinde celebrata tullio memorabile id dictum Scipionis. **Nunc** minus solus quæ cum solus? **Certe** quod princeps decet maxime secreta interdum silencia et secessus a turbis querere ut solus consideret totum reipublice statum. et solus absque arbitro ponat animi mentis oculos / seipsum et curas omnes agendorum solertius et fidelius quanto secretum diu dicet. quam affirmante vno ex eisdem Scipionibus (Et refert Valerius li. vij. **Acc** silens neca) tum in omnibus tum presertim in principio hec turpis et non admittenda excusatio est dicitur. **Non** putauit. **Adeo** nihil absque consideratione agendum estimauit esse / quin futura caute provideat. **Hec** obseruabat inclitum ille scipio africanus minor qui quod die nihil aggrediebatur agendorum quousque diluculo solis capitolio diu resedisset. quod factum est ut omnia ei prospere / et sine estimationem tunc romanorum diuine succederet. **Sic** Aneas apud Virgilium **Sic** apud Terentium comicus sener singula prouidisse sibipis memorant. **Denique** si quis reuoluat historias actaque regnorum putato recognoscet omnes pene regnorum subuersiones per clades bellorum / frequenter ex consideratione que aliunde processisse. dum vix non satis explorat hostilis machinatio. dum eorum stratagemata vel insidie non caute circumspiciantur. dum ruit princeps improuidam acies velut bestie in laqueos et in omne presus periculum. **Hoc** titus liuius. hoc vegetius de remilitari. hoc fronton in stratagematibus et alij historiographorum palam tradiderunt. et nostra tempestate nimis expertum est. **Et** animaduertite precor si forsitan hoc attendebat Hieremias. **Hiere**. xij. dum lamentatur dicens. **Desolatione** desolata est omnis terra. **Et** tanquam ab eo quereret responsum. subiunxit. quod nemo est qui cogitet corde. i. consideret de subuersione ipsa. **Demum** futura hierusalens flens saluator. et per causa precipua sue desolationis exprobrauit inconsiderationem quod si cognouisses et tu. inquit **Au**. ix. **Optime** et diuine hec filia animo retinens considerasti o gloriose rex Ludovico. atque studuisti ut te et regnum tuum per virtutem considerationis regeres. et esset tanquam alter argus circumculus. velut etiam

Janus qui partem spectat vtriusque. et sic alia illa prophetica que in circuitu erat plena oculis **Ezech**. i. Denique tanquam tibi tuisque filibus audires dominum assidua exhortatione pronuntiantem primum thematis verbum. **Considerate** **Et** vtrinam in hac calamitate nostra non solum terreni principes sed ipsi precipue ecclesiastici qui regere presunt ecclesie hoc modo considerarent. hoc modo saperet et intelligeret ac nouissima prouiderent. potius quam turpi defidia / aut turpioribus curam terrenarum occupationibus macipati ambularet in usque post prauitatem cordis sui. quasi post catenam qua circumstrictus trahitur. non ita res omnes feda labefactione corruerent. non ita miseris et luctuosis modis / omne diuinum et humanum / nefas infaustum confunderet. **Non** postremo viri considerationi vel cordati qui vel soli vel precipue ipsi dicendi sunt homines veteres ratione non inquam spernent aut iriderent per fastidiosis a talibus vanissimis hominibus. imo iam non hominibus sed monstris et portentis nubilide homines retinent propter exteriorum corporis effigiem retinentibus. **Ita** est non mentior neque multo sciaz. tales nihil de homine retinent propter exteriorum formam corporis. que pegrinis adhuc indumentis deformata. cum intus vere beluina et diabolica sint omnia. **Quoniam** alij porcum viuunt. alij canem. alij leonem aut aliquam ex bestiis absque humana consideratione. **Sed** querelam hanc solitam linquentes (qua etiam de eis que ab istis consideranda essent scripsit diffuse **Sermo**. vbi supra) videamus si forte beatissimus rex Ludovicus / quidam specialiori modo super alios reges et principes traducere poterat ad sui considerationem / non vnicam thematis particulam primam sed ipsum thema integrum cum dictum est. **Considerate** lilia a gri r. **Verum** priusquam vltra progrediar incidit vnum dicere quod ex consideratione magna vel presus malivola gestum est. **Hec** (sicut accepi) affixe sunt scedule plurime. que propter morem maiorum nostrorum publicarent sermonem istum. **Et** que admodum de Rufino conuerit beatus Hiero. tales vident me aut potius onera re laudibus propriis. sed ex modo faciendi presunt infamations et honorifice contumelie. **Constat** quod a zelantibus vel collegiis istud venerabile vel me vel vtriusque processerunt he scedule. **Sed** refert que zelo. **Nam** si bonus fuit plane tantum non sine sciam et consciam. **Si** malignus et liuidus. certe non sine charitatem. **Ignoscendum** est igitur vel in iheraudire vel contemendum

vel orandum. Hanc veritatem quaz testor hoc zelo loquor suplico psuasam habeo te me impulsore aut suasore aut conscio/tales scedulas nullo modo factas fuisse. Ad dum enim deo miserante sic desipio vt imitari velim tam publice/militem gloriosum illū Thrafonem comicum/pdicantē lan/ des suas tanq̄ adulator et biraldus sui p̄suis. et velut cuculus qui non nisi se cantat. Et quanq̄ valde imparsum aplo. vsurpam humili fiducia verbum suum in hac pte. nō indigemus litteris cōmendatiōis apud vos. **S**ec nec plapsus sum in illō ab Esopi fabulis sumptum impropertū. **O**mnes accurrere ranc. mons parturiet magn⁹ nascetur ridiculus mus. **H**ec ex incidēti. Nunc ad rem redeo vbi de ipa consideratione lilior agrī particularius loquēdū est. Et primitus cōsiderandum occurrit q̄ habet hoc p̄riū scripture diuine insignis ybertas. vt verba ei⁹ singula mysteria sint q̄stuncunq̄ videantur humilia. Res insuper loquuntur in ea et docent mores et virtutes. docent charitatem tropologice seu moraliter. docēt fidem allegorice. docent spem angogice. Ita est scriptura sacra lingua vna et mlti plex. breuis et latissima quē admodum et a diuino Bartholomeo allegat hierarcha Dion. et velut speculum cōcauum. in quo varie relucēt facies. Et rursum manna in quo sapor omnis recondit⁹ inuenitur. **P**ropterea non puum existimandū esse putauit inclitus rex noster. q̄ mittit nos xp̄us ad considerandum lilia agrī quomō crescunt. p̄sertim qz sumebat in signe suū ex lilijis more arauoz suoz. istar etiam veterum illoz quoz meminit phō in politicis. qui ornatū sumebant ex lilijis fm victorias. Est itaq̄ natura nobis insitum vt q̄ sunt familiaria et nobis insignia ea tum libentius tum frequētius cōsideremus. et ad hoz inspectiōem facilior ē animi nostri formatio. Lilioz igitur consideratio generabat in rege nostro doctrinam multiplicem. qua nutrietur ad fidem spem et charitatem ceterasq̄ virtutes. **A**d fidem quidem. dum inuisibilia dei p̄ ea que facta sunt in lilijis pulcerremis intellecta insperat ex numero pondere et mēsurā. ex specie mō et ordine. **N**ā si pulcra. si decora. si speciosa sunt lilia. sicut et valde pulcra sunt q̄sto pulcior speciosior et mirabilior est ille qui fecit ea. **A**d sp̄ deinceps assurrexit:

dum cōsiderauit ea crescere que nō laborāt neq̄ nent et que diuina prudentia sic vestit vt Salomon in omni gloria sua nō fuerit opertus sicut vnū ex istis. **S**i ergo putar/guit xp̄us fenum agrī qd̄ hodie est et cras i clibanū mittitur deus sic vestit: q̄sto pluz est homo modice fidei. vt de diuina puidētia non diffidat. sed iacet curam suam et cogitatū in dño et ip̄e euz enutriet. **A**d charitatem deniq̄ accensus est rex noster dum cōsiderādo p̄spexit q̄ pacto de⁹ vsq̄ ad oblectationes varias dilexerit hoīem. et p̄pter eum etiam liliū ne dicam tot res mire pulcritudinis decoris et virtutis formauerit. nec p̄pter vnum hominem ista minus fecit quia euz multis fecit. put est deductio apd̄ Hugonem in suo de arra sponse. **Q**uid autem si ternariū lilioz in suo scuto regio et diuino rex noster ad mores reterequere considerando volebat. **V**idebat enī qualiter lilioz fulgurat color aureus in campo azurro velut in ethere purissimo et serenissimo. **E**t nonne poterat p̄ ternariū hoc liliorum/considerate. vl̄ tres virtutes p̄noiatas. fidem spem charitatem in anīa iusti cēlica. aureo fulgore micantes. vel ipam attēdebat a qua originant. beatissimam trinitatem. in quo/velut intellectuali scuto triangulari p̄ circūincessionez cōphendenter positam. vel tres anime vires speculabat. concupiscibilem irascibilez rationale. **A**ut si iustius est accipere tres partes imagines memoriam. intelligentiam. et voluntatem. **A**ut deniq̄ appropriatius regie maiestati tria lilia in scuto tres status in suo regno cōsiderare fas habuit idem rex noster. statum dico militantiū. statum cōsulentū. statum laborantiū. **N**i siquidem status et si in omni policia reperiri habeant vel medio criter instituta. vsurpat tamen sibi regnum francie colorem ethereum ob singularem religionis cultum. **C**olorez vero aureū triplici illi statui contulit excellentia meritozuz in vtroq̄. **N**am vbi queso viguit vsq̄ terrarum vel in militibus strennuitas potentior. vel in cōsulibz et clericis sapientia diuini. vel in laborantibus et subditis obedientia p̄pensior. **I**ta vt nihil errauerit q̄ regnum francie dixerit in orbe positum esse/velut hortū et agrum quenddm voluptat⁹ amenissimū. ethereo splendore nitentem. fecūdum quoq̄ lilijis hoc est populis / aurea dignitate fulgentibz. quē hortū irigat

Homilium factus in die

fons ille purissimus et fluvius niveis argenteus undis. universitas piscium. in quatuor facultatum flumina conditus. quibus irrigat omnis terra. **A**gnoscat ut opinor doctissimi et sapientes quod late patet in consideratione nempe rex noster habuit et in inspectione priorum insigniorum et dum rememorabat ex his verbis christi que dicuntur. **C**onsiderate etc. **E**t potuit quidem amplius ex consideratione liliorum et eorum crescendi modo/aniaduenter pius rex nisi tria esse necessaria ad debitum populi totius augmentum/tanquam ad clementiam vivendum liliorum. Nam si non est homo lilius non dixerit propheta. **I**ustus germinabit sicut lilius. **D**ec tria sunt que lilia ut crescant exigunt. **R**os. Ros superne benedictionis. **H**umor. Humor terrene sustentationis. **C**lausura. Clausura iuste preceptionis. **A**bsque rore enim et ethere libero/floccida sunt lilia et decoloria. sic absque divina gratia que est pluvia voluntaria quam segregat deus hereditati sue et absque superno afflatu vel aspectu populus omnis interiorum corabescit. Porro arescit lilia si deficit humor bonus in radice. et populus non subsistit sed arescit si sibi deficit sustentatio in corpore. **D**emum lilia si non claudantur sepius aut muris/depascuntur et conculantur ea omnes bestie agri. et populi si non iustis legibus et obedientie muro concludantur ipsi celeriter hostibus inuasi depereunt. siue hostes intelligas spirituales que sunt mundus caro demonia. siue materiales et visibiles qui sunt ipsi homines submissis. nam nullum est animal maliter magis inimicum. **D**ec consideraisti rex gloriosissime et vivendum liliorum agricola egregie Ludovice. **C**onsiderasti inquam ut nosces quomodo lilia rationabilia/agri tui regni/crescerent dum vivebas in carne et nunc (ut pius nobis credere est) tuis interuentibus considerare non cessas dum regnas in ethere. **C**onsiderasti nempe ut eis non deesset ros et aspectus celi liber. dum in eis sancte religionis cultum profueras. **C**onsiderasti ut non deficeret humor in corpore velut in terra fixa radice dum eos temporaliter sustentasti. **C**onsiderasti postremo ne dissiparetur maceria vel clausura iuste preceptionis dum congruis legibus atque iudiciis/eos communiuisti. ita ut fuerint populi tui instar liliorum irrigati deorsum/irrigati deorsum et preceptis quibus versa. **E**t poteram doctissimi et sapientes viri/poteram ista latius deducere ex eiusdem regis celebri chronica si vacaret. et non essetis onerandi notissimis. nam quis ne-

sciat eum fuisse in cultu religionis catholice conservando christianissimum? Quin et hereticorum extirpator fuit vehemens. et bis feruentissimo zelo successus/impios infideles barbaros persecutus est. et ad augmentum divini cultus/multa monasteria construxit plima repavit. **E**terum negari non potest eum de corporali sustentatione subditorum curiosum fuisse/ quoniam ipsis etiam pauperibus inopibus et egenis intra et extra regnum suum/ tanta pietatis affectione et sollicitudine providebat eos personaliter mira pius humilitate visitans pascens et fovens. **Q**uid amplius dicam de clausura liliorum suorum per iustam legum preceptionem? **I**pe enim legibus bene conditis. circumcirca populum suum/ providens ne frangerentur ab eis quodam insuper addidit ut de prohibitione duellorum et punitione blasphemantium et forsitan plures adiunxisset si non dicitur sibi consideratio sua/multitudine consulum legum et statutorum non tam pretere gerere quam aliquam subvertere gentem cui servanda mandata. **E**xemplum in proposito **A**ceruus lapidum aut sepes spinarum pretergunt et circumdant lilia. **Q**uod si iusto amplius excreverint spiritus ne vel lapides. lacerant lilia. aut ab aeris libero haustu prohibent. **N**on secus est de multitudinem traditionum humanarum. notari ex coactione. **A**d hoc spectat illud **D**at. xv **I**rritum fecistis mandatum dei propter traditiones vestras etc. **T**alibus modis studuit optimus et solertissimus agricola noster regius beatus Ludovicus considerare lilia agri. id est populos regni quomodo crescerent dum haberent rorem supernum. humorem terrenum. et septum munitissimum. **P**rimum de benedictione celi. secundum de benedictione terre: tertium de institutione discipline. **V**ellemus ita considerare omnes. lilia agri nostri quomodo crescerent. nemo quippe est qui non agrum habeat cure sue commissum. de quo sapiens admonet nos **P**roverbia. xlii. **D**iligenter autem exerce agrum tuum. alioquin audi ab eo ibidem quod mali subsecuturi sit. **P**er agrum viri pigri transiit. et ecce totum replerunt vitice. opere ruerunt faciem eius spine. et maceria lapidum destructa erat. **F**rustra querent ergo in agro tali lilia crescenda. ubi deest solers consideratio et divina ignorantia ea non consideras que premiisimus. **N**am propter abundantiam noxam humoris totum replent vitice mordacitatis et curat luxurie propter effectum non sereni roris operiunt faciem eius spine. **E**t quia maceria lapidum destructa est per indisciplinam dissolutionem conculant totam saturationem et germina viticia

omnes bestie agri. et singularis inobediē-
 tie superbe ferus/depascit ea. **A**ger iste si
 querit qualis et q̄s sit. apte r̄ndet hō. s. mi-
 nor mūdus. **M**ath. xij. Idem ip̄e hō est
 agricola sub agricola sup̄mo cōstitutus. **D**e
 quo **M**ath. xij. et **J**oh. xv. Porro totidē
 abū dare lilij̄s debet ager talis. q̄t virtutibz
 iubet insigniri. **N**ōne pulcherrimū lilij̄ ca-
 stitas. pulchrū sobrietas. pulchrū iusticia. pl̄-
 crū et formosum sapia. modestia fides. zita
 de relijs virtutibz floriferis. q̄bz redolet a/
 ger aie velut odor agri pleni. cui benedixit
 dñs. **S**en. cxxv. **S**ed credite nō puo aut
 gratis possidet ager/talibz lilij̄s decoratus
Emitur certe laboribz q̄plūmis et studioso
 colendi exercitio. sicut in figura fortis mu-
 lieris dicit **P**rouerb. vi. **C**ōsideraui ager
 et emit illū. **E**t qm̄ nemo repente fit sūm?
 sed cū t̄p̄is cursu et etat̄ iucremēto/ crescūt
 altius ip̄a virtutū lilia. quēadmodū disti-
 ctio formosa significat q̄ quosdā ponit in-
 cipiētes quosdā p̄ficientes. alios p̄fectos.
Cōsideremus eadē lilia quo nature mō
 crescūt a primeuo sui germine ad medium
 robur stipitis. vsqz ad floris fructusqz ma-
 turitatē. **H**oc cōsiderantes. x̄po obedim?
 sermonē aptabimus auditoribz. **S**ūt q̄p̄-
 pe in hoc cetu venerādo hoies sub etat̄ di-
 stinctiōe triplici. sub germināte adolescen-
 tia. sub virenti iuuentute. sub matura fructu-
 osaqz senectute. **I**n q̄bz pari typo virtutū
 lilia succrescere debere demōstremus. **A**lia
 enīz virtus in fortitudine et efficacia decet
 maturū senem. alia virilē iuuenē. alia tene-
 rū adolescentē. **F**alloz si n̄ hoc signauit **A**-
 postolus **C**ū essem inq̄t puulus loq̄bar vt
 puulus zc. **C**ū autem factus sum senex e-
 uacuauī zc. i. **L**oz. xij. **I**dē notauit **P**ra-
 poetas instituiens et etates describēs. hoc
 mō p̄ns cetus est velut ager ille. in q̄ erant
 tres ordines ouīū accubātes iuxta puteū.
Sen. cxxv. **P**uteus locus est vñ baurit aq̄
 scie et salutaris sapie. **T**res ordines ouīū/
 tres accipimus ordines studentū simpli-
 cium. **C**ōsiderandū vero est q̄ etsi i om-
 ni etate necesse sit p̄tutū lilij̄ vt crescāt mi-
 nistrare triplet antidotū qd̄ p̄dicim?. **R**o-
 rem scz hūozē et clausurā. nihilominus ap-
 propriatori breuitate nō oīa oibz/ sed stu-
 gula singulis dispartiri curabim?. **E**t stantes
 in terminis nr̄is/ ne dissoluta fluctuemus
 euagatiōe/ dicemus q̄ clausura discipline
 p̄cipua necessaria est in agro adolescentūz

teneroz q̄ ad incipiētes. humor pur?
 ficiens. aer in agro viriliū iuuenū quo ad
 p̄ficiētes. **R**os sup̄nus et aspectus celī lib-
 decet maxime in agro maturoz q̄ ad perfe-
 ctos. **E**t plane si vellemus. nō operosuz
 erat adaptiōes has ad alia deducere p̄serti
 ad statū triplicē p̄fatū regni francoz q̄ con-
 sistere ponit in laboratibz subditis. et incli-
 tis militibz et in clericis atqz cōsuisibz. **V**ez
 hec reliq̄ oīa comp̄hēdere q̄ dici se offerunt
 q̄s sermo sufficeret. **P**ostpositis q̄ ceteris q̄
 dicere vel ad laudē gliosissimi regis nostri
 copiosissime/ vel ad edificatiōem nr̄az abū-
 dātissime/ p̄sideratio p̄funda nr̄i themat̄
 ingerebat. sub triplici orōe cōcludat sermo
 noster. **P**ria orō ad incipiētes. sc̄da ad p̄fi-
 cientes. tertia ad p̄fectos.

Prima oratio

Ad vos mibi nūc sermo est o generosi
 adolescētes. etsi generosi non degeneres. si
 disciplinati nō discolori esse vultis. obedi-
 te x̄po iubenti. **Q**uid iubet x̄pus? **C**ōside-
 rate lilia agri quō crescunt. **C**onsiderate et
 absqz strepitu vel tumultu et fabulatiōibz
 attendite. qm̄ ita in nouello agro mētis v̄re
 crescere primula v̄tuosoz lilioz germina cō-
 ueniet. **S**unt eq̄dē insita vob a natura a
 gente infallibili germina quedā virtutum
 quasi fm̄ rōes seminales q̄s tullius appel-
 lat seminaria virtutū. q̄ si nos inq̄t crescer
 et valescere sineremus. illa nos ad beatam
 vitam deducerēt. **E**t de hoc nō siluit p̄s
 ij. eth. **H**ec semina nolite suffocare viciōf
 germibz aut aliūde dispdere. **E**t quāqz me-
 tuēdū vob sit. tū ab algido gelu torpentis
 desidie. tū ab v̄redine. tū ab erucis. ab eru-
 gine et ab alijs pestibz improbis/ aduerfan-
 tibz in cremēto sp̄ialiū lilioz. **N**ihilomin?
 in primis studēdū est ad clausurā cōgruaz
 p̄ murū discipline q̄ nō apposita vel demo-
 lita. plane de lilij̄s actū est p̄teruit et peunt.
Quāob̄re app̄hēdite disciplinā cū illoq̄ di-
 cebat deo. **E**t disciplina ip̄a me docebit.

Sed qd̄ loquimur adolescentibz/ forsā
 obsurdescūt. aut nō satis cōsiderate susci-
 piūt q̄ dicitur. **I**ta est. **S**ua quozsdā gar-
 rulitas hoc indicat. **N**imīz min?
 sunt cōsiderare/ ob crassam ignorātie cali-
 ginē. vel ob turbā passionū. et desiderioz
 iuueniliū. q̄ cogitatiōes suas et cōsideratio-
 nes traducit alioz sum. aut qz indisciplina-
 tiōem quā alibi exercēt. huc afferūt **P**ro

Sermo factus in die

eis idcirco considerate vos preceptores et magistri venerabiles. ad vos me conuerto. vos qui talibus regendis preesse delegistis. et perfectam in his punitia (ut apud Theren. ponitur) administrandam suscepistis. Coerceat eos discipline vestre clausura. infra quam etiam mores componite et formate ad normam christianae religionis. Nam quantum piaculum est apud christianos. suos adolecentes non christiana sapere/nescire precepta dei? Et quod agendum sit. quod omittendum. quod credendum. quod sperandum et quid timendum/penitus ignorare? Subuersio eis vel loqui vel legere quam non possint moribus. aut plus eis obsint quam possint ingentibus. Pudet quod aliter usque in hodiernum diem iudeorum pueri instituuntur primum in lege sua prout iussisse videtur dominus. Deute. iiii. **C**onfluunt ecce ipsi adolecentes plus solito/de toto francie regno/ad florentissimum pisicem. vniuersitatis ortum. erudiri hinc in suis primitiis et grammaticalibus quae nunc non nisi talibus imbuti/adiuenire consueverunt quod cur fiat et an faustum sit praestigium. non susceperunt discere. Scimus quod in morituro aial/spiritus ad cor confluit. Hoc vnum dicere habeo quod eo amplius danda est opera in hac celeberrima vniuersitate. ne cassato vel neglecto discipline muro circa adolescentium custodiam/erumpant ex agro eorum non lilia cadida et odorifera virtutum. sed infelix lolium et sterile auene ut Virgilius loquitur sentes quocumque et filices et nociua quaeque plataria vicioz in prouincia non solum raliu/sed publicae ecclesiae. ut prouideat fiat ager quem vidit Diere. plenum abominatiombus. Diere. xiiij. **E**t mores omnia Quae et quae abominabilibus/plena sunt et membra et corpora quaedam adolescentium. et serpunt inter eos nefanda contagione nemine considerante nemine prohibente. nemine euellente. vtrinae nemine impellente. et nullo modo eos qui conatur extirpare admittente. Et heu malorum cumulus istas suas abominaciones non abominatur cum propheta dicente. Iniquitate odio habui et abominatus sum. Et quod est iniquitate abominatus sum? Illa certe per os confessionis euomere vel eijci. **A** hoc pro agendum est ut frequentius os clausum et mutum et vix extrahit vnicuique virus illud terribilium et obscurum et nature aduersum. nisi iuxta pabola scripture/pereat coluber tortuosus obstetricate manu ducti confessionis. Quid igitur mirandum si multi suffocant. introitus retento veneno huius pestifero et irremediabiliter pereunt. **H**oc saltem

stabit remedium. ut si sensus hominis et cogitatio prona sunt in malum ab adolescentia. sicut etiam scripture vox et experientia nimis confirmat. Hoc inquam reliquum erat. ut abominaciones contractas abominarentur. quae abominantes. hoc est considerando euomentes/sanarent et desinerent esse ager plenus abominatiombus. **P**roclare siquidem dictum est Humanum peccare/diabolicum pseuerare. **Q**uocirca patet quantum discipline necessitas incumbit pro custodia agrorum nouellorum quos adolecentes dicimus. et interea dum tenera sunt etate. et quod in teneris assuescere multum est inquit Virgilius. **S**it super eos maceria discipline detur optima forma vinei. quam iocunda reddet consuetudo. **S**i quod vero sunt magis quorum nec ista considerent/nec obseruent erga suos discipulos. seu perfido neglectu fiat hoc. seu contemptu pueris. seu timore cupido. ne se deserant et alibi migrarent. seu suo perditio male vinei exemplo. quod de illis pronuntiandum sit videtis. **T**ot enim agrorum spiritualium non instructores sed destructores dicendi sunt quae salua se re debuerant et perditio. **Q**uinetiam sepe fit ut vniuersitas adolescentium dissolutio non coercita vel non prius ut optebat expulsa/trahat ceteras plantaciones puras/in siluestres et degeneres morum sucos et spuria genimia. adeo ut non absque rois apparentia quiescere videatur. **Q**uintilianus/an expedire sit adolescentem simul in scholis aut potius sigillatim in domibus edoceri. **E**t quoniam Quintilianus recordatio incidit quod fuit adolescentium preclarus in instructor. placet ea pauca de institutionibus suis excerpe quae officio preceptoris ascribit. **P**rimo inquit sumat animo/paratis erga discipulos suos animu. ac succedere se in eorum locum a quibus sibi liberi traduntur existimet. **F**as igitur hinc preceptores discipulos suos alloquatur huiusmodi verbis religiosa maternaque pietate plenissimis. quibus hortabatur egregium adolecentem **A**udouicum sua mater **P**lus velle charissimum me fili/te morte incurreret pale quam per aliquod peccatum mortale te tuum offendere creatorem. **S**ecundo preceptor nec beatiticia nec ferat. preclarum verbum ab ore pagani. **T**am reddit satiricus quod contemporaneus Quintiliano fuit et de eo scripsit. quod velocius et citius corrumpunt nos exempla domestica magnis cum animos subeant auctoribus **I**ohannes subiungit quod maxima debet puero reuerentia. ut scilicet nil obscenum nil impudicum nihil exempli/scandalifatis in oculos et mentem corrumpat. **H**ae et ange

li eoz semp vident faciem patris qui est in celis. Et qui scandalifauerit vnũ ex pusillis istis expedit ei zc. At plus nocet exẽplũ vnũ malicie q̃ decẽ bonitatis pficerẽt. nã puer cereus est in viciũ flecti. z absq̃ doctore etiã mala discunt. **T**ertio p̃ceptoris nõ austeritas tristis sit. nec dissoluta charitas. ne inde odiũ. hinc cõtemptus ordiat. **U**bi notandũ minus obesse charitatẽ nimiam q̃ austeritatẽ apud adolẽscẽtes boũe indolis. q̃ citius domesticant blãdictijs ducti instar auũ q̃s generosas appellat q̃s minus tracti. tñ nõ careant blãdicie omni penitus impudicia mẽtis z corpis. **D**ic cõcludit ipse **Quinti**. nõ debere pueros cedi verberib. **R**ões omitto. **Q**uarto plurimus ei de honesto ac bono sit sermo. **C**õtra illos q̃ ignominiosas pres corpis. z acutus nefandos/nõ solũ apta impudẽtia nominare audent. sed impudẽtiori animositate hoc et rõis p̃sona licere fieri defendũt. nõ cõsiderãtes q̃ hec dicẽdo/corruũt in errorem begardoz et turelipinoz. qui nõ nulla re naturaliter data/erubescendũ esse dicebant. quẽadmodũ et ciniici phi/more canum dicebant esse veniendũ palã in nuditate z exercitio mẽbroz pudendor. q̃s inculpat **Tullius** in de offi. tractans de pulcro et decore. **E**t sene. precepit **Turpia** ne dixeris. paulatim enĩ pudor rerũ p̃ vba dediscit. **E**t **Aplius**. **C**orrũpunt bonos mores colloq̃a praua. **Q**uinto minime iracundus sit. nõ tamen eoz q̃ emendãda erũt dissimulatoz. **A**d hoc enĩ sunt exẽpla **Platonis** et **Plutarchi** et multozũ. **S**exto sit simplex in docendo. **A**d hoc trahi p̃t il lud legis antiq̃. **N**õ seres agrũ diuerso semine. plurimũ quippe obest varietas modorum in docẽdo. et ex cõsequẽti mutatio magistrorũ nũc istorũ nũc illozũ. **S**eptimo sit patiens laboris. **O**ctauo interrogati omibz libẽter respondeat. **H**ono nõ iterũ rogãtes punctetur vltro. **D**ecimo. laudandis discipulozũ doctoribz. nec malignõ nec effusus sit. qz res altera tediuz laboris. altera securitatẽ parit. **U**ndecimo i emẽdando q̃ corrigẽda erunt/nõ sit acerbus nimieq̃ cõtumeliosus. **N**am id quidẽ mltos a p̃posito studẽdi fugat q̃ quidã sic obiurgant quasi q̃ oderũt. **D**uodecimo. exẽplũ aliq̃d imo multa q̃tidie dicat. que secũ audita referant. licet enĩ satis exẽplorum ad imitandũ ex lectiõẽ suppeditet. tñ viuã

illa vt dicitur vox alit plenius p̃cip ueq̃ p̃ceptoris q̃s discipuli si recte mō sunt instituti et amãt z vercut. **U**ir aut̃ dici p̃t q̃sto libentius imitemur eos q̃bus fauem. **U**el lẽ sup oia hoc obseruari p̃ceptũ apud p̃ceptores nostri t̃pis tam in vico straminum q̃ in domibus. vt p̃ trufis et fabulis solijs peti z dici/salutaria q̃dam et iocũda narrentur. qz teste **Oratio**. omne tulit punctũ qui miscuit vtiledulci. **Q**uẽadmodũ d̃ magistro **Reginaldo gobart**/asseruit mihi digna fide relatio. eũ vt aut nunq̃ legisse et audiuisse lectiõẽ apd suos discipulos. qn aliq̃d immisceret salutis verbũ z vehementer inculcãret. adeo vt magna ps scholarũ suozũ in magnos z religiosos viros euãserit. **T**ertiodecimo se p̃ceptores intẽte ac modeste audiri velint. **S**i hoc in schol̃ seruaret/alia essz scholarũ attẽtio z modestia in audiẽdo verbũ dei. qd vtq̃ audienduz assẽt cũ sũma reuerẽtia z disciplina. z ñ minus q̃ p̃ntẽ sacroscõ p̃pi corpis misterio. **I**ta enĩ dicebat **Aresto**. referẽte **Gene**. nũ q̃ nos verecũdiores esse debere/q̃s cuz deo loq̃mur. sic z dũ audim. **L**eterum discipulos decẽt ista. **P**rimo p̃ceptores suos ñ minõ q̃ ista studia amẽt. **S**cdo eos parẽtes esse nõ qdẽm corpis sed mentũ credãt. **M**ultũ hec pietas cõfert ad studiũ. nam z libẽter audient et dictis credẽt et esse siles cõcupiscent. **I**sta sunt q̃ si erga adolẽscẽtũ custodiã z disciplinã obseruent erit ager ipozũ germinãs lilia candida virtutũ. do nec crescẽdo in robur maius erũpãt. **E**t ita factũ est in hac pte qd iubet epus. **C**õsiderare lilia agrizc. quõ crescũt. **S**uperat i p̃ta p̃ ostiũ ordinẽ. post incipientiũ cõmõnitõẽ/ozõẽ alterã subtexere ad ipos p̃ficiẽtes sz qm̃ aliquãdu tardiuscule tenuimus z breuitas amica ẽ ñris adolẽscẽtibz fiat abbreviatio p̃mõis ñriz p̃suatio in tertia ozõẽ q̃ ẽ ad p̃fectõs. **S**cda ozõ illis erat q̃ p̃nũciata ñ fuit. **C**õsiderate lilia agrĩ q̃ mō crescũt o viri iuuentute viuũda solidati viri quibz ex crassa adolẽscẽtia studiũ eẽdo cet. **O**ratõ q̃rere opes z amicitias in fũire honori. **O**ia equidẽ vob circũspiciẽda sũt oia diligẽti sedulitate p̃ liliozũ h̃ ẽ virtutuz forti incremẽto pagẽda. **N**õ vltima tñ hec vos cura manet/humorem sufficientem et salubrem haurire. nam humor si desit/ariditate enecat si superfluit/eneruat et lãguĩda. dissoluit malicie. si corruptõ est inficit.

Sermo factus in die

Humor iste prius diffinitus est esse suste-
tatio quae exigit cohabitatio in corpore et aie
quedam radicatio terrestri in eo. ita ut neces-
se sit habere panem ad comedendum et vestimenta
quibus operiamur. **S**ed o deus quam multa
eorum turbamur aspiciamus a quibus humor iste tem-
poralis subsidium non ad temperantiam haurit aut deri-
uari gratiam. nequaquam dicit cum Salomone. Di-
uitias et paupertates ne dederis mihi. sed tantum
victui meo tribue necessaria. **P**erit potius
ne dicam rapiunt ad exuberantiam avidam et in-
consideratam que non raris irriget lilia ad robur
stipitis quibus obstat curis variis et inutilibus
et desiderijs multis quae teste apostolo mergunt
ad interitum. Ita fit maledictus ager eorum
germinans pro lilijs spinas et tribulos. **S**en.
Et quasi ager acheldemach. id est ager sangui-
nis et peccati. **M**ar. xxv. Et ager qui possi-
detur de mercede iniquitatis. **A**ctuum. Et que
sunt he spinas. quales tribuli? **A**mirum cogi-
tationes improbe. suspensiones inquiete. ti-
more angustiae. subdole fraudes. quibus miser a-
nimus pugnat. suffodit. discerpit laceratur.
Nunc igitur speres lilia virtutum et pulcro-
rum studiorum posse crescere in agro quem hu-
more tali cupiditatis toxicato sentis imbi-
bitum. **N**umquid lilia etsi crescerent essent inte-
gra quae inter tot spinarum curas permunt sed la-
cera et invalida et mortua. nam quod ita pal-
lescere facit. quod amplius robur omnino et uo-
si stipitis euacuat quibus humor infectus auar-
icie. **A**uero contemptus eius. eius aurea me-
diocritate et sufficientia reddit diuitem. cui red-
dit securum. generosum et erectum. cui quoque ad-
legitimi roboris incrementum producit. cuius
in exemplum est regis nostri strenuissima ex fru-
galitate prodians fortitudo atque constantia.
Multa hic de canino appetitu et voraci di-
uitiarum ac beneficiorum apud ecclesiasticos nostri
temporis. multa de consequenti neglectu utilium
ac proclarorum studiorum pro lucrosis artibus ac sci-
entibus. **P**lura denique a pestiferis adinuen-
tionibus demolientibus agrum publicum ecclesie
ad pestem hanc cupiditatis. non dico sanandam
sed irritandam occurrant indignanda seu
melius miseranda considerantibus. que sciens
pretereo ut statim in tertia oratione fiat consumma-
tio verbi nostri. **S**equitur tertia oratio
Considerate lilia agri quod crescunt. vos
qui veneranda iam etate et canicie maturescitis.
Considerate et imitamini aspiciate quod non
semper humo tenus herent lilia. non solum ger-
mine contenta sunt. erumpunt potius et cres-

scunt in vires robur stipitis. specioso et
vario florem ordine decorati. **P**ostremo in
flores pulcherrimos et suaves. in credibili si-
gnatos arte semet aperit. qui flores libe-
ro quodam et patulo velut aspectu ad fon-
tem luminis cibere solem iugiter se conuer-
tunt. **H**ec parabola est humane etatis. sic
tandem agendum est omnibus et huc puenien-
dum qui etate tam grande uia florescunt. non
semper more puerorum latendum est in numero
terrenorum aut pusillo affectuum. vel in solo
germine virtutum. neque instar iuuenium as-
tioni insudare conuenit in solo stipite fulci-
ri. **S**ed per considerationem que proprie est de
celestibus et sideribus ad superna conscendat ani-
mus florescat formet atque dilatetur necesse
est et dicatis cum apostolo. **N**ostra conuersatio in
celis est. **N**onne meministis ut prophetarum
vnius maledixit puero centum annorum? **N**on-
ne **S**eneca elementarium senem irridet? quod
quid autem extra contemplationem liberam pro-
fertim celestium agit animus. est in eius con-
tatione elementarium puerile infimum iacens
et pusillum. et quantum distat radix lili a flore. tan-
tum de et amplius differt cognitio que con-
ter habetur ex litterarum eruditione a bil-
la que in considerationis elevatione contemplati-
ua sentitur. **Q**uia prima cognitio serpit hu-
mi. materialium fantasmatum. et desideriorum
carnalium concursantium nubeculis quos-
dam modo fuscata. **I**taque ne sursum euolet
talibus fantasmatum et desideriorum catenu-
lis circumligata tenetur in portione inferio-
ris rationis que est animalitas. **A**ltera ve-
ro cognitio sursum emergit ab hac confusi-
one materialium imaginum. sic quod remansit
liberationis superioris intuitus purus et
serenus et totus intellectiuis ad res perspi-
ciendas cum summa facilitate circumquaque dif-
fusus. **I**ta fit ut res eadem longe aliter sci-
atur per eruditionem litterarum aut experientiam
contem. et aliter per contemplationem que facit
hominem transire in affectum cordis et gusta-
re de re qualibet iuxta saporem sibi propri-
um. et dicitur pure cognitioni que arida est su-
um saporem ac inde resultat sapientia id est
sapida scientia. **P**rima cognitio in intelle-
ctu est. secunda in affectu. **P**rima in quadam lu-
ce. secunda in luce et seruoze. secunda plus imurat
quemadmodum dulcedo mellis plus affi-
cir dum gustando sentitur et masticatur quam
dum tantummodo rationatiue et visive con-
spicitur. **I**ta non oportet contemplantes

2

plura scire q̄ alios. sed pluribus modis et alijs. **Q**uod si gloriosus rex Ludouic⁹ uelut alter Dauid uir inter tot turbas iter tot pplos et absq̄ literis multis. libera hac cōsideratione et cōtemplatione pollebat. erubescat ociosa et litterata senectus/ si tali careat. et si nō vltra sapiat q̄ puulus. **I**mitāndus est certe p̄iarcha Isaac qui egressus ē ad meditandū in agro inclinante iam die. et vide qd̄ securū est. **S**iquidem rebecca illa prudens et decora que sapientis psonaz gerit eidem obuia fuit **Gen. xliij.** Inclinata est quippe dies vite in ip̄is grandeuoribus. **P**ropterea exire debent hoc vespe ad meditandū in agro illo celesti vbi sapientia obuia erit. vbi thesaurus in margarita prefulgida felicitatis eterne recōditur. inueniturq̄ **Mat. xij.** In hoc agro impetrata irriguum inferius et irriguum superius **Judi. i.** In hoc agro apparet angelus vrori manne sedenti et quiescēti et leuanti se super se **Judi. xij.** **D**e qua cōsideratiōe loquitur inuitas nos ad eam **Grego. in ome. lia.** Si cōsideremus fratres charissimi q̄ et q̄ta sunt que nobis pmittuntur in celis. uilescunt anio omnia que habentur in terris **T**errena namq̄ substantia superne felicitati comparata/ mors est dicenda potius q̄ vita. **I**pe enim quotidianus defectus corruptionis quid aliud est q̄ quedam prolixitas mortis? **Q**ue aures lingua dicere q̄s intellectus capere sufficit/ superne illius ciuitatis quanta sunt gaudia angeloz choꝝ ris interesse. cum beatissimis spiritibz glorie cōditoris assistere. presentem deū cernere. in circūscriptū lumen videre. nullo mortis metu affici. in corruptionis ppetue munere letari? **S**ed ad hec audita / inardescit animus. **J**amq̄ illic cupit assistere vbi se sperat sine fine gaudere. **S**ed ad magna p̄mia pueniri non potest/ nisi p̄ magnos labores. **H**ec ille. **V**ere sic est. **N**emo p̄t nō dicam ad felicitatem. sed nec ad hanc felicitatis cōsideratiōem sublimē ascendere/ nisi cum forti cōtritione sp̄s. **V**erbū est diuini dionisi. **N**isi p̄terea cum ocio magno et libero a curis terrenis et desiderijs omnibus carnalium. **N**isi demū assit constans perseverantia cui soli aperitur sola corona tur. **H**ec tria ponit **Bernardus** super canticā. **S**ed heu et ve/ multi ideo cedūt in/ri. p̄pinitatis hereditarie in agro hoc cōtemplationis/ quia ducere nolunt **Ruth**.

2

iuxta mysticam historia; **Ruth** quarto scriptam. **Ruth** interpretatur quasi deficiēs seu defectio. animus vero humanus/ heres a gri huius ex sua creatione et regeneratione nisi **Ruth** ducat/ hoc est nisi deficiat a seipso/ et agrum talem celestis contemplatiōis iure libero possidendum non attingit. **N**ō videbit me homo et uiuet inquit domin⁹. **E**t intellige vita sensuali et animali sed diuisionem fieri inter spiritum et animā/ necesse est p̄ verbum dei uiuax et efficax. **Q**ue diuisiō longe plus habet ammiratiōis/ q̄ anime et corporis sep̄atio quemadmoduz testatur autor libri de spiritu et anima. **E**t venerabilis **Richardus**. **S**ed quid conatur. quid multa garrindo balbutim⁹ quasi uidelicet rem tantam/ tantis uerbis angustijs claudere ualeam⁹. **H**oc itaq̄ nequit fieri. **S**cripserūt multa plurimi uirorum diuinorum et eleuatoꝝ super hac re. et diuinus **Dionisius Augustin⁹** **Gregorius**. et recentiores **Bernardus Dugo**. **Richardus**. et post eos **Bonauentura**. et alij qui in hanc cōcurrunt sententiam/ non posse hanc cognitiōem considerationis q̄ loquimur inceptis aperire. quoniā ē manna absconditum. et calculus in quo est nomen scriptum quod nemo nouit nisi q̄ accipit. et fons in quo non cōmunicat alien⁹. **S**ileamus ergo et ad vnū obediētes christo. consideremus lilia agri quomodo crescunt. quoniā hoc sufficet tantum nō desit imitatio et applicatio ad opus. **N**on nelilioꝝ semen prius mortificatur in terra q̄ stipes assurgat. et q̄ flores emicent. **N**ō aliter carnalitatē et animalitatē cū suis appetitibus et desiderioꝝ passionibz corruptissimis/ emori necesse est si cupim⁹ tādem/ parentibz floribz/ pulcrarū castarum q̄ affectionū/ libero cōspectu sup̄nis inhiare fulgoribz. **E**t quis ad hec idone⁹? **N**imirum ille qui in ualle lacrimarū/ totus in contritione perualida peccatorum suorum positus/ moritur sibi. postmodū germinat et disponit ascensiōes in corde suo/ de germine ad stipitem. et de stipite ad florem. hoc est de uirtute in uirtutem/ de imperfecto ad p̄fectum donec aperto mentalis sinus flore/ et irradiata desup apice findere/ sis. uidetur deus deoꝝ in syon/ in p̄nti per grām p̄gustate dulcedinis. et in futuro per gloriā cōplete felicitatis. quā nobis tē. **F**init.

Sermo de oratione

Sequitur carmen

optatum eiusdem.

Lilij flores rutilantis auri
Francie scuto/saphiri coloris
Enitet/ois cor habes piū/dic
Lilia crescant

Lilij flores/solito magis sunt
Inter vrticas tribulosq; spinis
Obsiti densis/miserante christo.

Lilia crescant.

Lilij flores variū suborti
Hunc sunt prius et fuerunt
Stipitem solus tenet hic in ipso

Lilia crescant.

Lilij flores scelus o pudendum
Unguibus curuis lacerans leo trup
Istius votis phibebat vsum

Lilia crescant.

Quisquis es francus fidei probate
Poste sublato domino volente
Vocē precelsa reboato dicens

Lilia crescant.

Lilij flores Dionisius olim
Francie fertur domui dedisse
Quius obtentu p̄cibusq; dignis

Lilia crescant.

Gulcus ingrati/stolidum/pphanum
Cladibus diris meritum perire
Obstreps tali iubilo decenti

Lilia crescant.

Jure qui francos regis et coronam
Corde deuoto reuerere christum
Relibens totum sibi da iubebit

Lilia crescant.

Lilij flores decorastis ample
Remigi necnon Ludor vice sancti
Jugiter vestro petimus fauore

Lilia crescant. Amen.

Incipit sermo eius

dem de orōne. factus in cōcilio Cōstānci.

Obscuro vos tanq̄ aduenas
et pegrinos abstinere vos rē.
Existimate p̄cor verbum
hoc obsecrationis saluberrī/
me humilis et pie non meuz
esse verbum. parum enī haberet ex me pon
deris et auctoritatis. Accipite porius tanq̄
q̄ ab ecclesiarum principe Petro sicut ve
re est enūciatum originaliter prime Pe. ij.

et recitatur in epistola currentis dominice
Obscuro rē. Itaq; sicut dicit coaposto/
lus petri paulus. Q̄diu sumus in hoc mun
do. peregrinamur a domino/dicētes ex se/
tencia quilibet cū p̄pheta. Incola ego sum
in terra peregrinus et aduena. cuius ratio
nem reddit ibidem ap̄ls Heb. xi. Qm̄ nō
habemus hic manentem ciuitatem. sed fu
turam inquirimus. Hierlm̄ illam ciuitatē
que edificat vt ciuitas. Et o q̄glosa dicta
sunt de te ciuitas dei rē. quis nos deducet
in ciuitatem hanc munitam. Quā felix il
la ciuitas q̄ a longe olim p̄spicientes moy
ses et leui/nō sine mysterioz quodam in i
uolucro/primogenit̄ suis iposuerūt noia
gersam et gerson que interpretari sonant idē
q̄ aduena vel pegrinus. Sint igit̄ nos
bis aduenis et pegrinis carabiles obsecro.
voce petri iustificatiōes dñi in loco pegrin
nationis nostre. Ad hoc enī factus est iste
cōuentus stationis saluberrime. vt miseri
cordiam et auxiliū cōsequamur. A quo ab
eo qui pegrinantib; duob; discipulis. et de
se colloquentib; q̄uis nondū credentib; se
cōiunxit. scripturas aperuit. cor accendit.
dans illud intelligi q̄d p̄miserat. vbi duo
vel tres cōgregati fuerint in noīe meo ibi i
medio sum. Mat. xvij. Nunq̄d nō ve
re credēdū ē q̄ dñs sit i loco isto. Adess vti
q; cui milia milium seruiūt et decies centena
milia assistunt ei. Ad q̄d ita est. Nimiruz
vt illud puerbiū laberij a seneca et macro/
blo positū. comes facundus in via p̄ vebi
culo sit. Et quid facundius verbo dei in ex
celsis. Et nobis viri fratres et reueren/
dissimi patres preclarissimi sapientes atq;
charissimi nobis qui p̄ varios casus per
tot discrimina rerum/tendimus. non in la
cium. sed in celum/exorandus est ip̄e idem
christus qui nostre pegrinatiōis est (dicen
te Boecio) dux semita terminus idem. ne
peregrinantes nos deserat. sed comitetur.
ducat. dirigat. et perducatur. Non seq̄mur
hoc quesumus tuis inceredentibus meri
tis. o beatissima dei mater et virgo que pu
erum Jesum peregrinantem in terra egypti
pti cum fidissimo et iusto Joseph virgine
sponso tuo baiulasti. fouisti. nutristi. custo
disti. sic tu nos aduenas et pegrinos/sp̄ia
lib; auxilijs fouere misericorditer obseca/
ta nō abnuas n̄re meoz miserie n̄re pegria
tiōis et angustie. Nec abhorre peccatores
sine quib; unquam fores tali digna filio.

quod ut impetremus adimus cum fiducia
 thronum gratie tue te salutantes obsecra-
 do. **Et** obsecrantes salutando et dicen-
 tes illud angelicum. Ave Maria. **Ob**
 secro vos et cetera. Non erravit pfecto p̄i-
 cipes ecclesie Petrus dū cunctos hoies ob-
 secraturus/viscerosissima pietate magis q̄
 imperio/cōmonuit eos aduenas esse et pe-
 regrinos. Cur ita? Ne pegrinatiōez vie sta-
 tueret sibi p̄ habitatiōe patrie. sed ad eter-
 na semet pueherent. aliter q̄ pecora. et pe-
 cudes. et aliter q̄ diues ille in euāgelio qui
 dicebat. Anima mea habes multa bona re-
 posita in annos plurimos. **Sed** qm̄ p̄
 statu nature d̄stituta. nos corporea heu mo-
 le pressi et opp̄ssi/nō possumus ad celū pa-
 triam nr̄am quā a longe salutamus suspi-
 rantes/curuas in terris animas satis. et ge-
 re/instar sisyphi fabulosi quā assidue mola
 sua deiecit et obruit. Corpus enim qd̄ cor-
 rumpitur/aggrauat aiām clausam tenebr̄
 et carcere ceco. **Ait** Virgilius Et vincitur
 in mendicitate et ferro dicere p̄pha. **Vincē**
 illa psal. cōquestio. **Deu** mihi qz̄ incolat
 meus etc. **Pro**uidit misericors et misera-
 tor d̄ns. restaurator nr̄. dur̄ noster. via. ve-
 ritas et vita. qua rōne posset mens nr̄a vo-
 laru libero celerem nūcium ad ip̄m patres
 nostrum qui in celis est destinare. **Di-**
 ra p̄sus quid dicas. vel dei benignitas. vel
 hoies dignitas vel orationis potestas: dica
 istoꝝ quodlibet. **Ira** est. **Credite.** **Nunci**
 hic est oratio. que duabz̄ alis subnixa ē. **si-**
 de spe que animata est charitate. et que or-
 nata est tanq̄ plumis varijs/ virtutū mul-
 tiplicitate. **Un̄** qd̄ est oratio nisi/ ascensio
 vel eleuatio mētis in deū/ p̄ pium et humi-
 lem affectū. quo fit ut deū oramus nos fami-
 liari quadam p̄mitate deo colloquimur.
Pōt illud phicū de Boecio carmen so-
 noꝝ ad id traduci qd̄ asserimus. **Sunt** et
 enī penne volucres mihi. **Que** celsa cōscē-
 dant poli. quas sibi cū velox mens induit.
 terras perosa despicit. aeris immensi supe-
 rat globū. nubesq; post tergū videt. quicq;
 agili motu calet etheris. transcendit ignis
 verticē. donec in astrigeras surgat domos.
Bene habet igitur. **Fecit** nobiscum ma-
 gnifice de. dum nobis aduenis et peregrini-
 nis in loco horroꝝ et vaste solitudis/ de-
 dit talem nūciū. qui necessitates nr̄as a-
 ferret deo. et opez desideratam impetraret
 et referret. **Obsecro** igitur vos viri p̄s

et fratres. obsecro vos voce Petri nūc tan-
 q̄ aduenas et peregrinos. **Assumatur** ab
 vnoquoꝝ nostrum sedulus iste nūcius
 oratio omni quidem tempe. nam oportet
 semp orare et non deficere. p̄cipue tamē in
 hac hora et die dum ad hoc ip̄m factus est
 cōuentus iste sacratissimus. hec deuotissi-
 ma p̄cessio. hec sacrosancte sinodi peculia-
 ris quedam collectio. cum pro nostris om-
 nibus iucōmodis subleuandis. tū specia-
 liter vt dirigat deus legatos huius concilij
 ad d̄m nr̄m destinatos. vt venietes rede-
 ant cum exultatione portantes r̄siōis op-
 tate manipulos. **Fiat** insup oratio quati-
 nus det deus voci sue vocem virtutis. det
 mihi euangelisanti verbum virtute multa
 impleat os meum. qui p̄ iussiones v̄sas q̄-
 bus obniti fas esse non credidi/ illud ape-
 ruit. **Re**q; enim existimaui q̄ v̄llo mō de-
 esse posset sermo mihi de re saluberrima ad-
 petitionem talem. licet sero valde nis im-
 positum locuturo. **Assumpserat** onus isto
 reuerendissimus pater et doctor **Emeric**
 giganteis humeris suis. sed rancido voces
 abstulit. **Conabor** patrem filius sequi nō
 passibus equis vt apud Virgilium est.
Enumeremus ordine lucido et breui (q̄a
 nihil est quod teritur ordine longum) con-
 ditiones et proprietates quas debet habe-
 re nūcius hic nostre peregrinationis ora-
 tio deuota vel obsecratio. **Coer**ceatur ser-
 mo noster infra terminos et verbalp̄reno-
 minate epistole dominice currentis. ne per
 diuersa vagetur et diffuat: **Sumam**
 ex ea sex orationis p̄p̄tates iuxta totidez cō-
 siderationes sententiarum ex eadez episto-
 la. **Ut** amur insuper familiari grossa et pal-
 pabili similitudine peregrini/ magis scho-
 lastico doctrinali et quotidiano/ q̄ accura-
 to sermone loquentes. **Habet** enim satis
 venustatis ip̄e sermo diuinus. etiam vbi vi-
 libus verborum panniculis operitur. quē
 admodum veritatem. dum de terra orta ē.
 non auro vel sericis sed panniculis virgo
 mater inuoluit. **Sit** igitur oratio vel ob-
 secratio quatinus euolet liberius in celum
 primum agilis et expedita. abstinere de hic
 bonis associata. **Con**uersionem vestraz
Rursus patiens et benigna. vt in eo q̄ de
 vobis. **Sit** libera nec seruiliter obligata.
 liberi estote. **Sit** amicabile et modesta.
 omnes honorate. **Sit** deniq; humilis et
 subdita. subditi estote.

Hermō de oratione

Dicamus igitur

prosequentes quod oratio sit agilis et expedita tanquam cursor: leuis/explicans vias suas. et sicut virgula fumi. quemadmodum postulabat qui dicebat/dirigat ad te oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Hoc autem fiet si obsecranti petro obediuerim? abstinentes nos a carnalibus desideriis que militat aduersus animam. Mala prorsus duraque militia pestilens et cruenta/desiderioz carnalium. Audi qualium. quod occidit pigram. quibus subserviunt. otium subuersatit sosome. voluptas esca malorum vanum gaudium quod in puncto ad inferna descendit. cibum immoderatus et potus. inter quod caput Johis gratie percussit. His et similibus/praegravatur oratio. his inuiscat et euellitur penna eius. Figuram habemus per nos consideratiōne in Abraham. cui iussu peregrinari dictus est. Egredere de terra tua et de cognatione tua de domo patris tui. hoc est terrenis affectibus. de peccati occasionibus que sunt peccati magna cognatio. de domesticis nostre carnis et tanquam paternis conuersationibus et desideriis. Potuerat nunc et posterius trahi sermo noster per concordantias ex scriptura ad eruditionem moralem assumptas. sed ecce crebrius occurrit in ipsa meditatione mea studiositas speculatrix: postulans ut propositiōes aliquas doctrinales et scholasticas eliciens infererem. fiat hoc. intelligat studiositas.

¶

¶ Consideratio prima.
Efficacior est oratio ceteris paribus quam spiritualior est et a carnalibus desideriis remotior hinc est quod veri oratores adorant deum in spiritu et veritate. Orabo spiritum inquit apertus oratione et mente. non sicut illi quos increpat Christus ex verbis Isaie. populus iste labijs me honorat. cor autem re. **¶ Secunda consideratio.**

Efficacior est ceteris paribus theologorum oratio. qui supra fidem simplicium/clarior et purior habent de diuina bonitate cognitionem. Est enim talis oratio spiritualior et a fantasmatibus corporeis alienatior. Nec oratio concupiscitur cum summa difficultate et pascit animam. nota Anthonii de oratione extratica. **¶ Tercia.**
Efficax est puerorum baptisatorum oratio in quibus nondum vigent carnalia desideria quod per regenerationem facti sunt filij dei et placabiles ei. Hinc est illud. Ex ore infantium et lactentium re. Maxima debet puero reuerentia. Vere quod verbis operibus aut exemplis prout tuum habet puritatem angelicam.

Hic oratio bonis

associata. sicut subdit apostolus Petrus. Conuersationem inquit vestram habentes bonam. impossibile est enim sicut dicit Hieronymus. multorum preces non exaudiri. propterea dicit apud Sachab. factus est conuentus ut oraret. vnum et habitabat apostoli pariter. dum illos orantes illustrauit diuinitatis plenitudo. Hinc propterea est illa Christi promissio. Si duo vel tres ex vobis consenserint. de omni re super terram fiet eis a patre meo.

¶ Colligamus hic tres speculatiuas doctrinas.

¶ Prima consideratio.
Efficacior est ceteris paribus oratio multitudinis. processionaliter et localiter adunata quam dum sunt loco separati. Ad huius probationem satis debet esse usus ecclesie.

¶ Secunda consideratio.
Efficacior est oratio ceteris paribus dum sit vltimo bono ecclesie et ad eius preceptum vel ordinationem. quam dum fit tantummodo pro seipso.

¶ Tercia consideratio.
Efficacior est oratio multitudinis dum illi presciti etiam et peccatores orant quam si nulla iungeretur talium oratio.

Hic oratio patiens

et benigna quemadmodum illatas iniurias oportet peregrinum sustinere/ut non correspondeat cuiuslibet fatuo nec litiger. prodat de suo potius ut pacem retineat. sic debet esse oratio. quod notat Petrus. consequenter dicit. Ut in eo quod detrectent de vobis tanquam de malefactoribus et bonis operibus vos considerantes/glorificet deum in die visitationis quam seculi dicent hi sunt quos habuimus in derisum et in similitudinem improperum. Nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam et finem illorum sine honore. ecce quod computati sunt inter filios dei et inter sanctos dei fors illorum est.

¶ Colligamus et hic triplicem speculationem.

¶ Prima speculatio.
Efficax est plurimum oratio illorum qui diffamationes et detractationes patienter pro veritate vel iusticia suscipiunt. Paruit i dauid respectu semel maledicti: et de Sara filia raguelis. de tobias. iob est pro maledictione inclinavit se et suscepit benedictionem. **¶ Secunda speculatio.**
Efficax est pauperum oratio sicut dicit psalmus. Exaudiuit pauperes dominus et victos suos non desperxit. Similis erit de his qui in infirmitatibus suis corporeis gratias agunt deo et orant. quod vidit apostolus dum ait quod pro infirmitate prescific. tot oratione et liquas lazarus habebat quod vulnera. **¶ Tercia.**

Efficax est plurimum oratio illorum qui

¶

spūales tentatiōes sustinent paciēter in a /
nima. q̄ molestiores aliq̄ sunt apud volē /
tes bñ viuere q̄ corpales molestie vel pau /
pras exterior. Nota de blasphemia. Nota /
qui insaniunt q̄ defunt cōsolationes exp /
te. sed fm multitudinem doloꝝ rē.

Hic oratio libera

nec obligata vel alligata rebꝫ huiꝰ mūdi p /
vincula cupiditatis. Propterea subdit pe /
trus quasi liberi. libertate scz tali q̄ summa /
ingenuitas est. in q̄ seruitus xp̄i cōprobat. /
Est enī altera fallax q̄dā libertas. omni ser /
uitute deterior. quō notat Pe. cum subdit. /
Nō quasi velārem hñtes malicie libertatē /
sed vt serui dei. talis est pctōꝝ q̄ velut ona /
grū liberū natū se putat. dū dimittit ire p /
desideria cordis sui in adinueniētibꝫ suis /
pessimis. q̄si bos lasciuēs. sed nihil est in /
felicius (dicēte Aug^o) felicitate z impuni /
tate peccatiū. Difelicitatē de quodāz cui /
peccare licebat sic et snia platonis deduc /
boe. Sequit̄ h̄ tres vitas.

Priā vitas
Efficacior est ceteris paribꝫ orō religio /
soꝝ q̄bꝫ ex voto vel regula minus peccare /
licet q̄ alioꝝ. si in religionis sue terminis /
absq̄ transgressione seipos coercent. z vin /
culis occupationū terrenarū nō inuoluāt /
pedes affectionū suarū. **S**ecōda veritas
Acceptabilis plurimū est oratio solita /
rioz in deserti vbi (dicēte Hieron^o) Nescio /
quid sereni emicat. z liberi mens euolat /
ad penetrādū celestia. Sic ois religio q̄ /
ro sibi sufficiētiōꝝ ē z solitudinis min^o hñs /
tāto ē ad cōtinuatiōem orēplatiōis habili /
or. z nō sp̄ ad inchoatiōes.

Tertia vitas
Acceptabilior ē orō p seipō vel p pauc /
q̄ ad satisfactiōem faciēdū. q̄ dū ad satisfā /
ciēdū p plimīs p susceptiōem bonoz tra /
liū semet orās obligauit. Et h̄ esset grādis /
in q̄ sitio de valore orōis diuersi aspectibꝫ. /
Nota de. xij. faciebꝫ orationis.

Hic oratio amica

bilis z modesta. **C**onsequēter ad id qd̄ /
subdit in eplā. Oēs honorate fraternitatē /
diligite deū timete regem honorate. Hinc /
Joseph pegrinatēs frēs cōmonuit. Ne ira /
scimini in q̄t in via. Ad qd̄ moꝝ confor /
tas qz multū pficit. dicit Exo. xij. Eadem /
lex erit indigene z colono q̄ pegrinat apud /
vos. et Exo. xxij. Peregrino molest^o non /
eris. Ipi enim fuistis pegrini in terra egypti

pti. **Q**uinetiam necessaria est orōis mo /
destia. quā generat timor dei. Propterea. i /
Pe. iij. Nolite inquit pegrinari in seruo /
re qui ad tentatiōem vobis sit. zelus absq̄ /
discretionē p̄cipitat. **P**rima cōsideratiō
Efficacior est ceteris paribꝫ orō p ini /
mic. q̄to videt̄ difficilior et ex maiori cha /
ritate orū hñs. Samuel et Moyses

Secōda consideratio.

Aceptabilior est ceteris paribꝫ orō p re /
gibꝫ principibꝫ z alijs in p̄tate cōstitutis /
q̄ tū bonū cōe excedit p̄ticulare. **N**ō culpabi /
les valde sunt maledictiōem eis impcātes /
quibꝫ est maxime miserādū qm̄ hñt hoies /
sup capita sua Aug^o In nullo mihi repper /
it iratū deū rē. Si vis apta **T**ertia cō:
Efficacior est orō q̄to verecūdiōꝝ ē sb /
deo. et casti timor. plus retinēs **S**ern. In /
veritate cōperi nihil ita esse efficacē ad grāz /
dei vel inueniēdā vel cōseruādā vel recupe /
randā q̄ si sp̄ inueniaris nō alta sape s̄ sa /
pere ad sobrietatē. Deniqz bñs vir qui sp̄ /
est pauidus.

Hic oratio humi

lis et subdita. **I**ntra quod cōcludit in e /
pistola. Subditi estote in oī timore dñis. /
nō tñ bonis z modestis sed etiā discipulis /
Dec ē enī grā. Itaqz cū diuina lex h̄ iubet /
at. q̄ obturat aurē suā ne exaudiat hāc legē /
orō ei^o fm sapiētē est execrabil. Propterea /
obediētū z hūiliū sp̄ deo placuit orō. Ora /
tio hūiliātis se nubes penetrabit. **E**st at̄ /
humilitas triplex. In intellectu in affectu /
et in effectū. **E**t cui^o hūilitatis carētia pre /
sertim in intellectu ex deprauatiōe in affe /
ctu cōsurgere. pueniūt errores oēs. et scan /
da in eccia sc̄tā dei. dū. s. hūana p̄sumptio /
nō vult captiuari oēm intellectū in obseq̄ /
um fidei. s̄ q̄rit ābulare in magnis z mira /
bilibꝫ supra se. Declarat hoc pulcre auctor /
sūme de vicijs z virtutibꝫ assignās cās erro /
rū circa fidē tractatu de fide circa finem. /
Ecce enī q̄ intellectū supra p̄sumptio dic̄ ali /
q̄ orōez nil valere Quare: qz v̄l tenet oīa /
de necitate absoluta enenire. v̄l deū terrēa /
nō curare. v̄l oīa fortuito agi sic notat clau /
dian^o. Sepe mihi dubiā rē. Aut qz sic de^o /
res administrat eas p̄rios mot^o agere fiat /
et ita inq̄unt qd̄ pficit orō. **F**uerūt tandem /
alij q̄ dicerent orationes nō nisi a radiatiōe /
celesti suscipe virtutē vt alkindus d̄ radijs /
Fuerūt q̄ negarēt noctibꝫ adū esse aut in

Sermo de spiritu sancto

locis sacris plusq̄ in p̄phanis Dixerūt alij q̄ oratiōes eccleie omnes pollute sunt p̄ sy moniam. Dixerūt alij vt begardi non esse vocaliter orandū sed mentaliter tm̄. in q̄dam libertate spūs quā dicunt non subijci p̄ceptis diuinis. Sed et errores alios q̄s omnes denumeret: p̄pter qd̄ redditur ap̄d deū inefficax oratio quā in fide fieri debet. **D**iclate p̄t̄ materia grandis: r̄az sup̄ factō dñi nostri pape q̄s sup̄ alijs. que p̄ p̄nti iussus et obediens p̄tereo. **T**andē sub epilogo cōcludētes dicamus. q̄ aduersus omnes insultus aduersarie p̄tates. aduersus scismata errores et scandala spūalis nequicie. Aduersus d̄m̄q̄ omnes laqueos quos in via pegrinatiōis nostre abscondūt sup̄bi/efficacissimū remediū est h̄re comitem orōem/fide et spe subnitam et animatā charitate. Nam hec est victoria que vincit mundū fides nostra. a qua dirigit oratio. a lacer fidelis et volucer nūcius noster ad. de um. cui dicebat fidelis rex Josaphat. ij. p̄alipo. xx. **C**ū ignoramus qd̄ agere debeam⁹ hoc solū habemus residui vt oculos n̄ros ad te dirigamus p̄ orōem sez que vicit et dñā nature est. **S**it igitur nūci⁹ iste (in tra qd̄ p̄dictū est) Agilis et expeditus bonis associatus. patiens et benignus. liber et non seruiliter alligatus. Amicabilis et modestus humilis et subditus. Deceni est gr̄a in x̄po Jesu qui ē deus b̄ndictus in secula

Sermo de spūsc̄to

Spiritus dñi repleuit orbem terraz Sap. i. Hoc p̄claruz sapientis eulogiū. hoc in spir̄aclū: p̄phatū diuinitus oraculū decantat in exultatione cordis in iubilo vocis sancta m̄r ecclesia: recolens in ip̄o missarū introitu stupendū nimis aduentū dñi in orbem terrarū. quādo apparuerūt apl̄is disp̄dite lingue tāq̄ ignis. seditq̄ supra singulos coz̄ spūsc̄tis quo repleti ceperūt loq̄ varijs linguis magnalia dei. put̄ idem spūs dabat eloq̄ illis. **E**t o v̄tinā p̄rēs celeberrimi p̄rēs et fr̄es in eodem spū nūc collecti. v̄tinā det eloqui spūs iste dñi/magnalia dei q̄ sua sunt. det voci sue vocē virtutis. qm̄ ip̄e cōtinēs oīa sciam h̄z vocis. q̄ inspirati locuti sunt sancti dei homines. q̄ dedit verbū euangelisā

tibus virtute multa. Non enim vos estis qui loquimini dicebat x̄pus apl̄is. sed spūritus patris vestri qui loquit̄ in vobis.

Cadat o v̄tinā mō sicut olim in eccia p̄ritiua dū Petrus loqueret̄ apud Corneiliū cadat spūsc̄tus sup̄ oēs audientes verbū. q̄ nisi spūsc̄tus cordi assit audientis. ociosus est sermo loquētis ait Greg. at Augusti. **C**athedram in celo tenet qui corda docet. Repleat igitur torā domū istā i q̄ sedētes estis vos apl̄ici viri. vos in eodē spū cōcorditer adunati. Adunati inq̄s. **E**t nonne cū Maria m̄re Jesu: **A**udebim⁹ ne virgo sacratissima dicere te p̄ntialiter hic adesse. vbi filius tuus n̄r emanuel se teste ē vbi spūs ei⁹ adest in medio: **A**des v̄tq̄ et si nō forte cor palidim sione q̄s hoc inuisibiliter agere pōt corpus gliosum p̄ agilitatis et subtilitatis dotes. **A**des spūali sup̄ nos influxu et intuitu. cōuertens ad nos illos tuos misericordes oculos. ad quam suspiramus gemētes et flētes in hac lachrymarū valle implorātes aduentū spūsc̄ti in nos et sup̄ nos hodie. mediante te virgo misericordissima. quā iō sanctus spūs nedum ad sufficientiam vel excellētiā sed ad euberantissimā et fontalē redūdantiam impleuit vt ip̄am in nos alios refunderes. qd̄ vt fiat te salutamus exorantes. et exoram⁹ salutātes p̄ illud angelicū. **A**ue gr̄a plena.

Spūs dñi repleuit orbē terraz. **A**d iocundissimā hanc et diuinā sapiētis vocem ad hoc ecclesie carnē amenissimū. ad sonorissimā hanc suauissimāq̄ toti⁹ orbis armoniam. sacer iste ceteris. ordo iste deuotissim⁹/nūquid nō assurgere d̄z in anagogicos mētis excessus/in secretos cordis iubilos/cū exultabūdo quoq̄ carnis tripudio: **Q**m̄ hec est dies quaz fecit dñs. exultemus et letemur in ea. **E**t certe dignū est vt i solennitate spūsc̄ti/oīs spūs laudet dñm. laudet et moduliset in organis/Spūali flatu replet. pulcra varietate sonantib⁹ p̄ distinctionem donoꝝ meritoꝝ et virtutū quasi totidē fistulaz. **I**taq̄ b̄t̄us ppl̄s qui scit iubilationē laudē et exultationē. **F**alloz si hoc nō intēderit p̄fatio q̄ de x̄po d̄r: q̄ ascendens sup̄ oēs celos sedēsq̄ ad dexterā d̄i p̄ris/p̄missum spūsc̄tū hodiernadie i filios adoptōis effudit. **Q**uap̄pter p̄fusis gaudijs toti⁹ in orbē terraz mūd⁹ exultat. **Q**uare: q̄ pleni sunt celi et terra maiestatis gl̄ie spūsc̄ti. **H**inc celū laudib⁹ intonat. mūd⁹

exultans iubilat. gemens infernus ululat.
Accipimus in hac armonia / iusticiaz p re
 noze in inferno q̄ gemens ululat. mollē cā
 tum seu discāti mie in celo q̄ laudibz ito /
 nar. cōtratenozē vero velut ex vitro q̄ ppo /
 fitū / dū hic mūdus exultās iubilat cū ppha
 dicere. **D**iam z iudiciū cātabo tibi dñe
Tale nos hodie carmē canere puenit dū p
 inauditū seculis. mie in electis / et iusticie i
 reprobis / miraculū spūs dñi repleuit orbē
 terrarū. **E**t anima duertat pcor vfa bea
 titudo. qm̄ spūs iste dñi q̄ repleuit orbē ter
 rarū. spūs est huius sacri cōcilij. **S**randis
 plane dignitas admirādaq̄ sublimitas vt
 eodē spū vniat formē viuat et vegetet hec
 sacrosctā sinodus eccliam repñtans. q̄ spū
 cōnecti dicunt in vnū pater z fili. **S**z ve
 re sic decebat vt xp̄i sponſi et ecclie spōse sue
 esset vnus spūs. **D**aior enī adhesio vel in
 timior quālis esse pōt. q̄ sponſe ad spōsuz
Dicit autē **A**p̄ls q̄ q̄ adheret deo / vn⁹ spūs
 est cū eo. **D**eniq̄ primitiua eccliam descri
 bens **L**ucas **M**ultitudinis inq̄t creden
 tiū erat cor vnū z aia vna i dño. **Q**uid plu
 ra q̄rim⁹. cū orauerit prēm q̄ non exaudiri
 neq̄ vt credētes in eū / essent vnū. sicut ip̄e
 et p̄ vnū sūt. **S**ūt at vnū i spūscō. q̄ q̄ n̄
 oino sūt ad credentes. **H**ic est spūs ille
 dñi q̄ repleuit orbē terrarū. repleuit sane
 mor vt in principio fecit deus celū z terrā.
 qm̄ spūs dñi ferebat sup aq̄s nō exclusus vl
 elatus. qm̄ intus fonebat fm̄ aliā translatō
 nem nō inclusus vel artatus. **N**eq̄ enī q̄c
 q̄ subsistere pōt q̄ nō repleuit spūs domi
 ni p eēntiā potētiā et pñtiā. **H**oc h̄ arti
 culus p̄suis cōdemnat⁹. q̄ cā prima sit rez
 motissima sic q̄ nō p̄p̄inquissima error.
Quāuis insup opatrinitatis. sint indiuisa
 nō quidē ad intra (vt **I**ohes andree sumit
 p argumēto p̄cessiōis spūsc̄i ab vtroq̄) s̄
 ad extra. nihilominus cōpleta formatio re
 rū. mod⁹ et ornat⁹ eaz appriat spūsc̄o. p
 q̄to diuina bonitas tanq̄ cā finalis q̄ prin
 cipalissima cāz est / mouit ad rerū creatio
 nē vt in eis se se diffunderet. **E**st enī bonus
 suūpius diffusivus. **H**inc **J**ob ait. **S**pi
 ritus dñi ornauit celos cōcorditer ad psal
 mist. **V**erbo dñi celi firmati sunt. **S**equi
 tur. **E**t spū oris eius oīs virt⁹ eoz. **H**oc
 vidit diuinus **D**ionisius qui ordinās no
 mina dei p respectū ad creaturas posuit bo
 nū q̄ appriat spūsc̄o / esse primū nomen
 dei: et prius collocauit q̄ nomē hoc ens.

Hoc et **P**lato / et multi poetarū theologi /
 sub q̄dam inuolucro somniasse vident dū
 dixerūt cū virgilio (si bñ memini) **P**rincl
 pio celū. **B**ratissima p̄sus hec specula
 tio etiā phantū. p̄scrutari quē admodū de
 spūs dñi repleuit orbē. **A**uero longe grati
 or diuini⁹ atq̄ sublimior offerē cōsideras
 tio si de opibz creatiōis ad recreatiōis opa
 tiōnē vertit mētis acies. fidei lumine bene
 collustrata purgataq̄. **I**llic offerē celeberr
 rimū solēnitatis. hodiernē mysteriū. q̄ nul
 lū stupore mirabili. nullū salubritate fru
 ctuosius z efficaci⁹ excogitari pōt. qm̄ spūs
 domini repleuit orbē terrarū. hoc ē p̄ figu
 ram quado repleuit hoies orbē terrarū in
 habitates. cōtinēs sc̄z p cōtento. vel loc⁹ p
 locato. **Q**uanq̄ et hoies hmōi nō i pueni
 enter dici possint orbēs terraz multis sili
 tudinibz. **S**ed ex hac noiatiōe q̄ egredien
 tes a deo p creatiōem z recreatiōem: rursus
 a seipis z oibz creaturis / in deū qui ē alpha
 et o principiū et finis / reuertant p cogniti
 onē z amorē. **O**b talē vero circulū vl orbē
 intelligibilem / quis nō recte noiauerit ho
 mines iustos / orbēs esse. **E**t quidem terre
 nos qz cū spiritibz suis h̄ret corpi q̄ terre
 nū terrā inhabitat. **V**el iō certe noiānt or
 bis terrarū ppter virtutis stabilitatem et p
 mptitudinem obedientie. **F**irmauit enim
 de⁹ orbem terre qui nō cōmouebit. ecce sta
 bilitas. **E**t de rotz volubilibz ezechiel dicit
 q̄ vbi erat ip̄e spūs / illuc gradiebāt. **E**c
 ce obedia. **A**lludit his **O**ran⁹ di. de viro sa
 piente / q̄ est totus teres atq̄ rotūdus. **D**e
 niq̄ sicut hō d̄z oīs creatura / d̄z creatā mū
 di. d̄z microcosmus sic cū noiare orbēs ter
 rarū fas putam⁹. **D**escripsit pulcerrime
Boe. p̄dictū orbicularem circulū intelligi
 bilem / de egressu creaturaz a deo. et de re
 gressu rursus ad ip̄m. dū cecini. **R**epetunt
 p̄rios queq̄ recursus reditusq̄ suo singula
 gaudent. nec manerylli traditus ordo. nisi
 q̄ fini iunxerit ortū / stabilemque sui fecerit
 orbem. **A**dit rursus in eādē sniam alte
 ro carmine. **N**ā in rectos ieuocās itus. fle
 tos iterū cogat in orbēs. **Q**ue nūc stabilis
 cōtinet ordo. **D**issepta suo fonte fatiscant.
Dic est cunctis cōis amor. **R**epetuntq̄ bo
 ni sine teneri. **Q**z nō aliter durare q̄ant nisi
 si cōuerso rursus amore refluāt cāe q̄ dedit
 esse. **I**ō bene diffiniendo inquit **A**restote.
Bonū est q̄ oia appetunt. **A**crez vero
 intelligibiles hoim spūs eo p̄fectiorem sui

Sermo

faciunt orbem quo perfectius atque diuinitus spiritus vite est in seipis. tanquam in rotis. illis applicis que plene sunt oculis intus et extra. Intus per intelligentiam. extra per corporeas satisfationem. **D**educit hac reductione dominus Bonauentura. cardinalis in itinerario suo/mentis in deum quo libello et auctore suo laus omnis terra inferior. **V**alida erat orbis terrarum quilibet ex apostolis et discipulis habitantibus in unum cum mulieribus et Maria matre Iesu. quam verificatum est illud domini per Iobelez. **E**t quod de in nouissimis diebus/effundat de spiritu meo super omnem carnem et prophetabunt filii vestri et filie vestre utrumque notat secum. **V**erificatum est item illud sapientis per themate sumptum Spiritus domini repleuit orbem terrarum. **C**uius repletionis sensibile fuit signum. doctrina linguarum per eundem spiritum collata. de quo prius scribitur. **E**t hoc quod continet omnia sciam habetis. **N**am eo replente/voce diuersas intonant. fatetur dei magnalia. **H**is ita quasi phemialiter et liberaliter elocutis postquam ad ulteriora pergit primo unum velut incidit deum rus sum quod reuerendissimum premissum doctorum in copabile acceptore meum precipuum dominum cardinale cameracensem. excusata desidiose vel uiciose apposita mutatione. et exiguitate meam releuata temeraria presumptioe. **A**lignat fuerat itaque eidem. **R.** p. primo premissis. **A**cepta ueraciter. copilaueratque ipsi ex integro et iam memorie commendabat. dum febris valida sic eum corripuit. ut in lectum et in medicos decideret. **I**ussit igitur (sunt enim petitiones sue/ius sio mibi) **I**ussit ut succederet loco sui. **P**arui licet impar uiribus. non in mea. sed in obedientie uirtute. et in uere beatitudinis ex parte benignitate. et in affluetissima spiritus sancti bonitate/spem reponens que iubens pollicetur est. **A**peri os tuum et implebo illud. **O**bedierat qui dixit **O**s meum apertum. nec frustratus est. quod sequitur et attraxit spiritum. **P**orro nihil ex intentione/quod vel preialitate vel offensionem sonet propono dicere ne id quod de nullo tempore licet fieri abinde satis est ad loquendum/solennitatis hodiernae misterium grade. quam spiritus domini repleuit orbem terrarum. **E**t bene spiritus domini. non spiritus mundi. non spiritus carnis. non spiritus demonis. que sunt tres immundi spiritus. quos in Apocalypsi. **J**ohannes vidit egredientes de ore bestie/in modum ranarum. que garrule sordide turgideque sunt. **S**piritus insuper que non permanet super omnem carnem hoc est carnaliter uiuentem quod spiritus est qui uiuificat. caro non potest que

que. **S**piritus quo degustato desipit omnis caro qui scrutatur etiam profunda dei et omnia diiudicat. **H**ic hodie spiritus repleuit orbem terrarum non qualicumque sed exuberantissima repletionem. **I**nuenit enim spiritus domini repletio multiplex et signanter triplex. **R**epletio sufficientie. que lis est in omnibus spem fidem et charitatem habentibus. **E**st etiam in puulis baptisatis uel in uetero sanctificationis. quemadmodum **S**abriel dixit beato **J**ohanne quod spiritus sanctus replebit adhuc abundantie uel excellentie. qualis repletio in beato thomamire **S**tephano quem elegerunt apostoli. plenum fide sapientia et fortitudine. qualis repletionis principes sunt perfecti et contemplatiui. **D**emum repletio tertia est redudantie uel superfluentie. qualis in summo christus habuit. que in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. **P**ost ipsum maria gratia plena. **H**ic ro. **A**ceris per partes dat. marie uero se infudit plenitudo gratie tota. ut a capite derinet omnis influxus vitalis et spiritualis per maria quasi per collum in cetera membra totius ecclesie. **H**anc plenitudinem repletionem licet differenter. hodie suscepunt apostoli. quam repleti sunt omnes spiritus sancto. **T**unc enim spiritus domini repleuit orbem terrarum. **A**d quod ita. **U**t per redudantiam et superfluentiam/in omnem terram exiret sonus eorum/et in fines orbis terre uerba eorum. **R**epletiones prima operatur spiritus sanctus. in actiuis incipientibus et proficientibus. **E**t hec quod bona sufficientia est. **R**epletionem alteram operatur spiritus sanctus in contemplatis perfectis. et hec melior excellentiorque iudicatur. **T**ertia uero communis operatur spiritus sanctus uiris heroicis propollentibus et exercitatis in uitaque uita actiua sil et contemplatiua. que non tollit actio contemplationem nec actionem contemplatio prohibet aut refugit. **H**ec est optima repletio superfluentem ac redudanter in alios deriuata. **A**d imitationem angelorum que hoc insigne est. quoniam eis non obsistit theoria iugis misterio. contemplatio seque actioni. **I**mmo uero contemplatione eo attentius arre prima. que finem illam habent exemplariter operari. **E**xemplum de scriptore et exemplari libro et luce. **H**inc in scala **J**acob uisi sunt angeli ascendetes per contemplationem et descendentes per ministrantionem. **E**t quam hierarchie et sublimis per latoz deo amabiliu stat exigit repletionem huiusmodi perfectissimam et optimam. dicit enim (dicente **S**reg) platus esse actione precipuus et per cunctis in contemplatione suspensus. ut sit ambidexter ut **A**ion. **D**icamus aliquid de repletionem

tali que contemplationem piter et actioes
cōplectit. vbi cōtemplatio iā nō insequitur acti
onē. vt in sue adq̄sionis seu generatiōis p̄
mordio. sed ipaz puenit iformat p̄turit ve
getat roborat dirigit ⁊ pficit. Neqz enī fal
lūtur q̄ vitā actiua in duos se cernūt status
aut ḡdus. Quoz alter est p̄m̄ ad cōtēpla
tiōem. et hic q̄dē imp̄fect⁹ sollicit⁹ anxi⁹ ⁊ tur
bidus. iuxta illud. *Bartha martha sollici
ta es ⁊c.* In altero autē req̄es q̄dā par ⁊ trā
quillitas ex cōtēplatiōis sapide cōdimēto
et ex influtu eius cōtinuo/repit. Ita vt in
spū lenitatis/agit oīa/ doceat ⁊ corrigat oīa
qz nihil de radice amaritudinis ē in corde
sicut ē dū in spū vehementi conterunt na
ues tharsis. *Hic hz veritate. illud Grego.
Prudentissimū verbū. vera iusticia ⁊ passi
onē hz. falsa indignatiōem.* *Talē habu
isse repletiōem apl̄m. colligim⁹ ex epl̄is et
actib⁹ suis. Cōuersatus sum aut inter vos
in omni humilitate la chymis ⁊ māstuctu
dine. scio abūdare. scio penuriā pati. Et ite
rū. oīb⁹ oīa fact⁹ sum. Qui et suadebat gau
dere in dño semp. et nihil solictos esse. qua
si tristes. sp̄ aut gaudētes. vt sit in aduersis
et p̄sp̄is idē vult⁹ idē anim⁹. quē admoduz
de Socrate p̄dicabāt.*

D De articulo articulo

aut id q̄d reliquū ē s̄monis. an triplicē cō
sideratiōem. *Prima loquet de mō q̄ p̄ spi
ritū sc̄m̄ cōicā ⁊ repletio. sc̄da loquit q̄lū sit
ex spū sc̄m̄ repletioe cōtēplatio. tertia loque
tur quē admodū plenitudinē cōtēplatiōis
cōsequitur comes actio.* *Prima cōsidera.
Spūs dñi dū replet hoīem incolā orb
terrā/ facit hoc nō quadā naturali necē
tate. sed gratuito sp̄taneo qz volūtāt. atqz
libertatis arbitrio.* *Docuit h̄ x̄ps q̄. Ni
codemo loquēs dixit. Spūs vbi vult sp̄i
rat. Et apl̄s postqz dixerat qz diuisiōes ḡri
rū sunt. diuērās eas subdit. Hec autē oīa
opaf vn⁹ ⁊ idē spūs. diuidens singl̄is put
vult. Itaqz deus sicut dicit Job lumen tes
net in inanib⁹. claudēs et ap̄iens. put vult
qui cui⁹ vult miseret ⁊ quē vult indurat. h̄
est induratione p̄mittit. Neqz enim q̄s̄di
cere p̄t. *Tur ita facis/ etiā si pierit nationes
q̄s fecit. cui est p̄ ratione volūtās. qui oīa
q̄cūqz voluit fecit i celo ⁊ in terra ⁊c.* *De
fecit ad hui⁹ cōsideratiōis imp̄scrutabilē ab
yssū/ oīs penephoz astrologoz epicuroz
itoycoz/ imo ⁊ pipateticoz p̄scrutatio. dicē**

tium/ vel deū nō esse. vel n̄ curare res extra
se. vel agere necessitate nature sicut solem ⁊
ignē. *Quid idcirco mirādū. si deū nō sicut
deū gl̄ificauerūt. neqz grās egerūt si nō spa
uerūt ab ip̄o p̄ orōes al⁹ q̄d suffragiū neqz
p̄ lacrimas. Hoc ei fatuū h̄ anile h̄ deliz
iudicabāt. Docet hoc oīo cathonis apud
salustii. *Hoc autē a n̄re ⁊ vere religionis
abhorret traditiōe q̄ toties monet. Venite
adorem⁹ ⁊ p̄cidam⁹ añ deū. plo. co. do. Et
iterū. Sacrificiū deo spūs cō. cor ⁊c. Tali
bus enī lacrimarū hostijs placat de⁹. Re
fert in vitā patrū de illo machario anacho
rita magno. qz interrogat⁹ ybū a fr̄ib⁹ inge
muit. *Plorem⁹ fr̄es plorem⁹ vbi la
crime purgat p̄ctā. ne illic plorare cōtingat
vbi lacrimae exurēt cor pa n̄ra. Impossi
le enī oīno est nō plorare. dicebat magnus
arsen⁹ aut hic p̄ p̄ntiā. aut illic p̄ dānatōez***

*Porro teste ap̄lo. qd orēm⁹ sicut op̄ret
nescimus/ sed spūs est q̄ orat ad deū. p̄ nob
gētib⁹ inenarrabilib⁹. glo. orare facit. Ad
quid ita? Nimirū vt p̄ pfundā hūilitatem/
reddat aiām/ suūpius capace. Sup quē re
quiescet spūs me⁹ q̄rit dñs/ nisi sup hūilē ⁊
quietū ⁊ tremētē s̄mones meos. Est autē
humilitas hec. vt hec abyssalis altitudo in
diciozum dei honoretur casto silentio i s̄
dei simplicitate. quā hz paup̄cula ml̄r plus
aliq̄n q̄s sapiētes hui⁹ seculi. q̄ p̄scrutato
res maiestatis opprimūtur a gla. sic oclus
nicticoz acis a clarissima luce solis si cerne
re cōtenderit/ retūdī cecafqz. *Tur illum
impleat. illū nō impleat. noli q̄rere si nō vif
errare. nōdū impleas/ ora vt impleas. Nā
qui vult esse p̄iceps optimarū dei donati
onū/ op̄ret orōib⁹ reduci. vt in bouoz prin
cipiū. Ipe quidē oīb⁹ adest. nō aut omia ei
assunt. Tunc autē ei assumus cū castissimis
orōib⁹ inuocātes/ reuoluto aiō p̄pinq̄mus
Do c̄ diuin⁹ dionisius exēplificat de cate
na itelligib⁹ p̄tesa in celū. ⁊ de corda nauis
herēte litozib⁹. p̄ quā nauis ad litus nō lit⁹
ad nauē deducit. *Vult igit aliq̄s repleti
spūs sc̄m̄? Vult existimo Ascēdat exēplo s̄
ctoz in supiora dom⁹. in cenaculū grande
stratū. hoc ē in ap̄icē mētis sue. claudat for
res. ostia ⁊ fenestras sensuū p̄ q̄s mors ascē
dit. Colligat in vnū vires suas oēs. sedeat
quiescēs. p̄seueret/ orās. recogitet cū p̄pheta
oēs annos suos in amaritudine aiē sue cū
spe salutis/ cōsequēde. Sic enī orat cū ma
ria q̄ amarū mare ⁊ q̄ m̄ Jesu m̄ salutis***

Sermo

nominatur. **F**iat repente de celo quasi ve-
hemens sonitus diuinorum iudiciorum. quasi ter-
re facies. ut a timore dei concipiat spiritus salu-
tis. ut denique super misso igne fiat inflammatum
cor et renes carnalium affectionum commutentur
in desideria fruenda fluentium supernorum fontium vite.
Quisquis sibi receptaculum tale pa-
uerit. replebit eum mundans diuinitas deita-
tis. **A**uero mirabile nimis est et nescio
si magis intimo gustu et experimento cogno-
scibile quam explicabile verbo. quia ratio fieri potest
ut spiritus sanctus pueniat a iam quam repleturus
est. non puenit ex operibus vel meritis. quoni-
am non ex operibus sed ex vocante dicitur **Jacob**
dilecti. **E**sau autem spiritus odio habui. **I**psa nihil
ominus a iam cohortantur scripture sacre. ut
se preparent. ut se disponant. ut faciant quod in se est.
predictis et sibi modis. orando. lachrimando.
gemendo. velut aliquid operatur ad spiritus sancti susce-
ptionem. **N**am dei coadiutores esse tradit ap-
plus. **A**t certe si nihil presus coagit arbitri-
um. vnde meritum. **F**atendum est pleue coagit
per consensum spontaneum/obediens premonitioni
omni spiritus sancti. sed ut ita coagat et obediat hoc
iam non ex se est sine gratia. sed quia gratia puenit
est et per eam salubriter tractum. **N**ec tamen ideo minus
ad meritum deputata est consensus homini/sic a
critere arguit. **P**rospice contra cassianum dum est iste
consensus viuificatus et formatus a gratia. quam si
per impossibile consensum hunc ex puris natu-
ralibus elicuisset sine gratia. imo placetior et ac-
ceptior tanto est deo consensus talis. quanto deo
in eo magis inuenit munus suum quod acceptet.
sicut beneficium non ideo minus. sed plus amat
beneficiatum. **N**am p inde redditur humilior et deo gra-
tior. ex ea consideratione quod quicquid huius meriti
puenit gratia donat. **Q**uo contra stultissi-
ma est presumptio putantium se puenire deum/
ipsos velut obsequium seruiliter ad hominis actio-
nem. **E**rro: iste fuit pelagionorum. et omnium est qui
sapientes sunt in oculis suis. qui terrena sapi-
unt. nec ista percipere qui dei sunt putant. nisi docu-
erint et repleuerint eos misericorditer spiritus
domini repulso spiritu tumido mundi. **D**emus
quod salutem nostram non nobis sed deo quia si fecerit nos
et non ipsi nos in esse nature dicente psalmista
non minus confitendum est de esse gratie quod est recre-
atio quodam. **D**ocet hoc oratio psalmiste. **E**mit.
spiritus. et crea. etc. **S**cadalisanthaliu de ho-
mines quales predicimus carnales filii huius se-
culi. quia non rapiunt quia homini puenit non tol-
lat libertatem atque necessitatem. **A**ut quin in deo
sit inuenire vicissitudinis obubrationes aut

personarum acceptiorem vel inefficaciam opa-
tionis. dum a puenit deo refilit deus et peccat. **I**n-
ducit preterea illud Augustinus. quod deus sic res ad-
ministrat ut eas proprios motus agere sinat.
Liberum arbitrium cur ab hac lege in quantum di-
cetur exemptum. **N**ec exemptum est fatemur. quia
sinat ipsum agere deus proprios motus sue lib-
tatis. imo tanto liberius et efficacius sinat.
quanto ipsum ampliori puenit gratia. viuificat in-
format corroborat et languidus erigit et sa-
nat. **P**uto (exempli gratia) quod dum egrotus homo
sanatur a deo. non ideo deo cum proprios mo-
tus agere non sinat. sed ad eisdem aptiorem
reddit. **A**ddatur ad hec consideratio salu-
berrima et alta quod in ordine et latitudine spi-
ritualium charismatum inueniuntur proprii motus
singularium virtutum suo modo diuiniore liberi-
ori et excellentiori quemadmodum suos motus
habet naturalium agentium ordo. ut motus fi-
dei est miracula agere. **S**i habueritis fidem
sicut granum sinapis dicitis. huic motui trans-
fer te et transferet. **M**ons spei liberationes
a domino recipe quia in me spauit liberabo eum.
Motus charitatis habere omnia que sunt dei
gratia. **A**mico enim omnia comia sunt vnde per eu-
gelicus ad seniozem filium **F**ili. omnia mea
tua sunt. et tua mea sunt. **E**t ita de reliquis futu-
tibus suo modo. concordantias omitto. **C**on-
stat autem quod sicut corpus propter aiam est non
ecotra. sic corporalis omnis iste motus natu-
ralium agentium/ordinatus est subiectus et sub-
seruiens ad agenda supernaturalia diuinorum
charismatum. **Q**ua in re perspicuum sit potissima
seu corollarium pulcherrimum quod non turbat res
rum ordinem deus. nec earum motus saltim o-
bedientiales impedit. dum ad fidem ad spes
ad charitatem iustorum per utilitate vel ipsorum
vel ecclesie/miracula a spiritus sancti operatur. **S**ic
hodierna die factus repente de celo sonus
sic ignis per linguas suas dispartitus. sic lingua-
rum applicarum plus in eruditum motos in so-
nos varios. sic eloquentie tanta viuacitas in
eis ut multa milia hominum breui oratione vel ser-
mone/mox conuerteret homo piscator et sine li-
teris petrus. **S**ic constantia tam admirabi-
lis et ebrietate simillima. dum ibat aposto-
li gaudentes a conspectu concilii quam digni
habiti sunt pro nomine Iesu christi contumeliam pa-
ti. **S**ic denique stupendum illud vincens omnem
admiratiorem miraculum. quod infra paucissimos
annos omnem regionem quam sub celo est a sol-
ortu usque ad occasum et ab aquilone et mar-
ri. peragati sunt. tam ardentem quam efficaciter

homines paucissimi et ignobiles et iopes repleret mundum euangelio dei quod erat legibus et moribus inueteratis summe contrarium iudeis scilicet alii et grecis stulticia sicut Augustinus et Christus eleganter exaggerant in confirmationem legis nostre. **Hec** inquam omnia et filia miracula si ad sola corporalia respicias videtur esse motui naturali contraria. **Si** vero naturam conparaueris ad gratiam iudicabis naturam ut ancillam gratie sicut domine ordinabiliter paruisse. **Ordo** quippe qualis alter rectior quam naturalior est quam ut replente spiritu sancto orbem terrarum noua fiant omnia. nouus rex noua lex. noua signa noua miracula. **In** noua signa immuta miracula petit sapiens. **Et** in Apocalypsi dicit. Qui sedet in throno. ecce noua facio omnia. **Portuerat** illogissimum pertrahi. scilicet positi memor ad alteram me transfero considerationem.

Secunda considera

Spiritus domini dum replet homines incolam orbis terrarum non necessitate sicut dictum est. scilicet spontanea voluntate attollit ipsum. ut in arcem contemplatiue perfectionis ascendat. **Ipse** si quidem spiritus domini repletionem consequitur libera mentis eleuatio sursum ducens. **In** star te qui de qua ferunt quod repleta rore et obstructa si ad feruidum solem exposita sit sursum abit. **Distice**. ros gratia. pondus meum inquit Augustinus. amor meus illo feror quocumque feror. hoc perfectum amoris pondus si non potius leuitas dicenda est emergere facit spiritum a turbida fluctuantium fantasmatum et erundantium desiderio carnalium tetra caligine. ut superas liber euadat iuras. ut feratur super aquas cogitationum vagantium et instabilium. somnioque similium. ut eruat de tenebris et umbra mortis. **Ubi** prius erat uinctus in mendacitate et ferro male consuetudinis et fomitis originalis. **Senserat** experimento felici repletionem hanc spiritus domini sursum agentem ipsa mater Augustini sancta monica. **Hec** aliquando in ecclesia sancti Cypriani martiris suscepit sanctam coem. in qua plenitudo gratie velut in suo fonte sumitur. tum primum cor pora a terra leuato tales erupit in voces. **Volemus** in celum. uolemus in celum fideles. **A**qua dum postmodum quereretur quod sibi uoluerat hec insolita clamoritas et eleuatio. **Ipsa** ut erat tota colubine simplicitatis pie benignaque respondit. **Et** quod uultis. quod queritis? **Cor** meum et caro mea exultauerunt in deum vi-

uum. **Longruit** id quod sequitur. **Altaria** tua domine uirtutum. supple contulerunt hanc eleuationem. **Tale** aliquid de sancto Thoma referunt cuius corpus etiam contemplatio leuabat a terra. **Sic** in beatis prae speculis maria magdalena et maria egyptiaca factum legimus. **Quid** dicit ipsa nostra iuuencula tympanistris. **Exultauit** inquit. i. extra se saltauit spiritus meus in deo salutaris meo. **Sic** aliquid sensit Augustinus quod deo loquens confitebatur. **Introducis** me aliquando in affectum quandam inusitatam ualde. qui si perficiatur nescio quid erit quod ista uita non erit. sed reforesceat. **Hec** est ascensio in deum quam petebat quod dicebat. **Quis** dabit mihi pennas sicut colubae et uolabor et requiescam? **Oratio** que sunt penne tales? nisi ipsa contemplatio que describitur a contemplatiuo Richardo. quod est liber mentis intuitus in diuina spectacula cum admiratione suspensus. **Uel** ut Augustinus ait. **Contemplatio** est ad dei inuisibilia salubriter afficiens animi mentis illustratio uel illuminatio. **Uel** ut Augustinus placet. **Contemplatio** est uiuacitas intelligentie. quae cuncta palam hominibus aperta uisione cognoscit. **Ubi** est illud spiritus omnia scrutatur. glo. scrutari facit. etiam profunda dei. **Ad** quod reducitur illud ecclesiastici. **Lustras** uisita in circuitu celestium scilicet terrestrium et inferorum pergit spiritus. **Sequitur** et in suos circulos reuertitur. **Hoc** fit dum propria puritate defectibilitatemque considerat. **Hanc** considerationem sequitur lachrymosa deuotio flante spiritu sancto. **nam** flauit spiritus eius et fluunt aque. **In** quibus aquae lacrimarum se lauat. balneat. et baptizat contemplantis animam quemadmodum dixit ad apostolos christus. **Vos** autem baptisabimini spiritu sancto. **Et** quoniam nihil ita animam lauat purificat decorat illuminat et eleuat sicut intima compunctio deuotio. **Ad** hanc sequitur mentis illuminatio. noua quaedam neomenia iuxta illud ysaie. **Non** abscindam ultra faciem meam ab eis eo quod effuderim super eos spiritum meum. **Hec** autem facies dei plena gratiarum que est sol iusticie nulla ratione uideri potest sine delectatione quod dulce lumen et delectabile est oculis intellige sanis uidere solem. **Tunc** sentitur uirtus et ueritas illius uerbi. **Spiritus** meus super mel dulcis. **Quod** senserat sapiens qui iocundus exclamabat. **Quod** bonus et suauis est domine spiritus tuus in nobis. **Tunc** enim secundum meliorem mentis nostre rationis uirtutem ineffabiliter et ignotis ineffabiliter et ignote coniungimur ait Dionysius.

Berino

Ineffabiliter & delectamur dū fit ineffabilis
summe cōuenientis cōiūctio. **E**t quo-
niam eodem dicente Dionisio diuinus a-
mor erraticus est et pfecte amantem sui iu-
ris esse nō sinit. sed amati. **A**d hanc dele-
ctatiōem amorosam sequitur transformati-
o. **E**xemplo auri & argenti qd̄ qdem du-
rū est & solidū. sed p virtutem ignis calefit
liquefcit ac in aliā mutatur mānerē. vt q̄s
libet formam possit accipe. **E**xemplo p̄terea
ferri candētis qd̄ plicabile redditur: natu-
ram induēs ignis. **E**xemplo rursus aeris
luminosi. **E**xemplū de gutta aq̄. q̄ multo vi-
no micta cōuertitur in ipm nō placet. ppter
errorem Almerici pisius damnati & aliorū
dicētū aiām cōtēplantis in deū cōuerti. et
p̄dere iam eē qd̄ hēbat in p̄prio genere zha-
bere solū esse ideale in deū. Itaq̄ nō h̄ mō.
sed horibz fit in aīo transformatio qdam p
sp̄m̄ctm̄ sicut notat Ap̄ls. Nos aut̄ reue-
lata facie glam̄ dñi speculātes transforma-
mur a claritate in claritatē tanq̄s a dñi sp̄i.
A claritate fidei in claritatē cognitiōis. **A**
claritate rōis in claritatē intelligētie. a cla-
ritate in intellectu in claritatem exp̄imētal̄
noticie in affectu. **D**einde seq̄tur defectō
sue casus vel extrasis. **E**xemplū de alauda
que qñ illuminat̄ a scēdit. ascēdens cantat
iubilat. cantās obliuiscit̄ sui. & tandem velut
stupida vel spasmata cadit. sic Dionisius.
Nos in q̄t castissimis cōtemplatiōibz & di-
uinis splēdoribz repleti sup̄ apparentiam
radioz. in b̄tis exp̄imētis p̄ excessum men-
tis deficim̄. **C**ōcorditer ad psal. Defecit i
salutare tuū aīa mea. **E**t itez. Defecit caro
mea & cor me. de. cor meiz ps̄ mea de? i eter-
nū. **E**t in psal. **D**irant̄ & deficiūt. **A**lia sūt
sine nūero. **D**ec est p̄ciōsa in cōsp̄cū domi-
ni mors sc̄toz ei? quā obtinere balaā nī?
est dicēs. **D**oniat̄ aīa mea morte iustoz. o
bōa mors. suspirat **B**ern. q̄ vitā nō aufert
sed mutat in meli?. **Q**ñ enī formidat̄ luxu-
ria vbi nō sentit̄ vitā? **Q**uō h̄z peccādi po-
tentia. q̄ trāscēdit peccādi cōsuetudinē. **A**
cedere q̄ppe aīaz est: nō a vitā saltē a sensu
vite necesse est. vt nec vite tentatio sentiat̄.
Utinā frequēter hac morte cadā. vt la q̄os
mortis euadā. nec sentia luxurie mortifera
blandimēta. nec ire auaricie vel impatien-
tie stimulos. molestias sollicitudinū & cura-
rū. **T**alis vt opinor defectio / anglice pu-
ritatis ē. mūdi delectatiōibz. corp̄m̄ similitudi-
nibus nō inuolui. **S**z hoc plane facit for-

ris vt mors dilectio. qz sicut aiām mors a
corp̄e. sic aiām dilectio separata mūdi vanita-
te. imo & qñq̄ ab ip̄o corp̄e. **L**egisse me
mini me de quadā muliere deuota. q̄ p̄mo
nē sup̄ transfor̄matione mēt̄is in deū p̄ di-
lectiōem dice p̄tercost̄. audies concutiebāt
Primo gemitibz inenarrabilibz suspirijs
atq̄ singultibz q̄ dū culpares & pulsibz dan-
culis phibere cā circūstantibz / ne clamoribz
suis turbaret audientes. nec hipocritis
ostentaret. tace fatua quiesce misera. **I**psa
cōp̄resso sp̄i velut mustū sine spiraclo qd̄
lagūculas nouas dirūpit. nō valens pleni-
tudinē amplius feruidi sp̄is intra se cape-
re. diruptis venis & neruis exp̄irauit. **B**ea-
p̄ meam fidē. sic enī pie credere fas mihi est
Bea martir amoris / effecta. q̄ iā canere po-
terat nedū illud amore languet. philocap-
ta sum. amo p̄ amore **U**ulnerata charitate
ego sum. sed & amore mortua. mortua mi-
hi. & amato viua. **R**ursus defectiōem p̄-
dictā seq̄tur aut cōcomitatur absorptio q̄-
dam / simplificās & vniēs cur̄ deo. atq̄ suo
mō mentē deficās. qñ p̄ditis n̄ris alterita-
tibz occupiscētis / curisq̄ cōclusis / sup̄mū
dane explicat̄. in diuinū monadē cōgrega-
mur. ait diuin⁹ dionisi⁹. **C**ōformiter ad il-
lud eruditoris sui pauli. mortui estis. & vi-
ta v̄ra abscondita est cū xp̄o in deo. **N**ec est
par q̄ erupat oēm sensum. par quā mūdn̄
dare nō pōt. qz in mūdo p̄surā. in me pacē
hēbitis. ait xp̄us. **S**ira regira in ventrē. in
latus. in dorsum. nō alibi pacē inuenies. n̄
alibi societate. **E**xemplū est alexander cui to-
tus orbis nō satietate sed ardētio ē dñatō
n̄is libidinē instillauit. nec erat totus orb̄
illi nisi puulus bolus. **S**ic in auaris. sic i
voluptuosis intellige. q̄ de filiis porcōz
q̄rūt nec p̄nt satiari. **N**onne rabida fames
qñ nec saturat̄ oculus visu / nec auris audi-
tu? **S**olus sp̄s dñi est q̄ replet in bōis de-
sideriū n̄m. q̄ adipe frumēt̄i satiat nos. q̄
dat manna absconditū q̄ p̄pha pastus eru-
ctat. **Q**uaz magna multitudo dulcedinis
tue dñe. quā abscondisti timētibz te. **D**ic
est calculus filioz dei habēs nomē scriptū
qd̄ n̄eo nouit nisi q̄ accipit. **D**ic in diuinā
caliginē instar moisi vocat̄ sp̄s. **D**ic in si-
bilo aure tenuis sentit̄ dñs. **D**ic in thala-
mo dormit & req̄scit salomon pacificus. &
beniamin adolescētulus in mēt̄is excessu.
Dic gastatur fauus mellis. fauus p̄pter il-
luminatiōem intellectus. mel p̄pter dulcos

rationem affectus. **Hic** moyses mystic⁹ dicit gregem viriū suarū in interiora deserti. **Hic** sedet solitarius et leuat se supra se vbi dñs loquit ad cor eius. **Hic** dicit pet⁹ bonū est nos hic esse. **Et philippus** sufficit. **z Maria** magdalena. **Vidi** dñm **z** hec dixit mihi. **Hic** introducit aia in cellā vinariam vbi bibit ebriam sobrietatē spūs. vbi suspirabūda epithalamii canēs verba dimidiar dilectus meus mihi ait **z** ego illi. **egodormio** **z** cor meū vigilat. **Hic** obtestatur dilectus de dilecta. **Adiuro** vos filie hierusalē ne susciteis vel euigilare faciās dilectā donec ipa velit. **Vult** autē dum pondus amorosum spūalis horologii cadit **z** mentē percutit/vocans **z** insonans ad opus actiue per dilectione primoz. p quo sit hec tertia. **z** lultima consideratio.

Tertia consideratio. **S**pūs dñi dū repleuit hoīem in cor lamorbis terrarū p plenitudinē redūdantie. cōstituit ipm fortē **z** expeditū ad operavite exterioris **z** actiue. **Vidim⁹** hoc in **Maria** q post susceptā grē plenitudinem in xpi cōceptione. p̄tinus iuit in montana cū festinatōe. mīstratura **Elizabeth** cognate sue. **Retundit** hoc exēplo arrogās bigardoz stulticia. que in talē se libertatē spiritus ex cōtemplatiōne mentiunt ascendisse. vt nō amplius teneant diuinis obsequi pceptis tanq̄ seruilib. **Quo** cōtra se illud sp̄i. **Si** diligitis me/mādata mea seruate. **Et** pfecto tanto esse humilior atq̄ ad finē dū p̄mptior quisq̄ dz ex munere q̄sto se obligatiōe esse asp̄cit in reddēda rōe. **Nā** cū plenitudo legis sit dilectio/signū vō dilectiōis sit exhibitio opis. q̄ nō diligit ope primū/quō legē impleuit. **Proximū** attēditē nō viciū nō errozē suū. qz q̄ diligit iniquitatē odit aiam opantē cā. **Ceterū** legim⁹ moysen postq̄ locutus fuerat ei dñs in montis caligine/q̄ ad ppli tumultuātis regionē descēdebat tabulas leḡ ferēs. **z** ex cōtemplatiōnis interioris redūdātia. facies eius radiosa cornutaq̄ videbat. **Etenim** sicut lāpas ex lūine. sic corpus totū ex interna cōtemplatiōne lucefcit pulcrificat **z** nitescit. **Hic** vultus hinc oculi hinc tota corpis cōpositō diuinū aliqd sobriū. modestū. serenū **z** decorū p se ferunt/sed velāt faciē hanc hūiles dicētes. **Secretū** meū mihi. secre. me. mi.

Legim⁹ aplm postq̄ rapē in tertiu celum audiuerat archana verba que nō licent homini loq̄. postq̄ in sup mente excefferat dō et dixerat. **Nā** cōuersatio in celis est. hinc talis **z** tātus regredit ad disponēda cubilia maritoz. ad verbera. ad tumultū. ad vincula **Ubi** qd amplius miremur nescio. v̄ s̄ b limitatē in cōtēplatiōe. **vel** humilitatez in actione. vbi deū quodāmō p̄pter deuz defrens. cupiebat anathema esse a xpo p̄ p̄lo ad xpm trahēdo. **Scriptis** **Chriſt.** saluberrimū de cōpūctione libz. vbi regem dauid mirat **z** extollit supra modū/qui talis erit in actione regiminis regni. **cu**z assiduitate cōpūctionis intime cuius voces. iste sunt. **Tota** die cōtristatus in grediebar. **la**uabo p singulas noctes lectū meū. **Fuerūt** mihi lacryme mee panes die ac nocte. **Oculi** mei semp ad dñm. **et** talia sine numero p psalteriū. **Verū** hoc sibi p̄stabat spūs fortis. quo cōfortari petebat dicēs **Redde** mihi leniciā salutaris tui rē. **Sequit** primens ad actiua. **Docebo** iniquos vias tuas. **Vellem** dare t̄b spaciū q̄ serenissimū. **rbo** **mano**z regē compare liceret in hac laude/ ipi dauid. **Eū** nanq̄ labor incredibilis actiue vite iugiter exercet. **In** quo nihilominus spūm deuotiōis habitare compitū est p collocutiōes deuotas vsq̄ ad cōpūctionem lacrimosam audientū. **His** oculis vidi et sensi. **Et** vultans nūc in spū confiteoz tibi pater. q̄ fideliter in actiōe laboranti q̄q̄ pl⁹ intime cōpūctōis infūdis. **quā** nōnullis in ociosa vita/cōtēplatiōez hmoi tota sollicitudine industriaq̄ q̄rētib. **Ita** p̄ qm sic hū placitū est ante. **Hū** placituz nō meritū vt nō gloriē ante te stulta p̄sam prio ois carnis. sed qui gloriā in te gloriēf **Inuenio** p̄terea deuoti Bern. desiderū tale q̄ grām pdicatiōis seu mīstratiōis sic i alios effunderet. nō vt canale qd p̄tin⁹ sic/ caſ feces retinēs. s̄ vt cōcha plena sup̄effluens seu fons viu⁹ p̄petua vena scaturiens. qui nec facile turbat. **et** turbat⁹ p̄tin⁹ ad nitore p̄tinū redit. **Ad** quid ita q̄rebat sc̄tus iste. vt nimiz actiō cōtēplatiōis grām nō auferret. **Hinc** est eiusdē ad frēs documentū q̄ in qualibet actiōe meminerit illi⁹ ecclēsiastice cōhortatiōis **Sursuz** corda. cui tam veraciter q̄ frequēter vtinā fieret r̄sio **Hēmus** ad dñm. **Quid** q̄ **Antonius** post plenitudinem cōtemplatiōnis in deſto hauste. ip̄e neq̄ ex occurſu frequēti f̄m

Sermo de spiritu sancto

Acq̄ ex circūstantibus turbis dum alexā/
driam q̄nq̄ venisset / aliquid turbationis
vel molestie sentire se fatebatur? Hoc mira
tus est Dilario / sed tāta tā q̄ radicata sta
bilitate anchonij mens immota manebat.
aut si movebatur cōtinuo redibat in idip/
sum. Datur exemplū sensibile de acu nau/
tarū / affecta p magnetem. que iugiter redit
ad poli p̄spectū. **H**ac stabilitatem cō/
templationis in actione. et actionis in con
templatione. fuisse crediderim in b̄tis gre/
go. b̄ndicto et silib plurimis. Qd̄ de ipsis
ap̄lis atq̄ discipulis hodierna die factum
nō dubito. Porro de martirib̄ Laurētio
Vincentio et talib̄ / venerabilis Richard^o
sentit eos in medijs ignib̄ addiuina suspē
sos feruentius q̄ fuerant in p̄spis. Hoc so
nat illa vox Vincentij dū vterq̄ corpus ma
china candēs. Ecce nūc in sublime agor et
oēs principes tuos seculo altior o tyranne
despicio. Qd̄ aut̄ in x̄po patiente nō fuerat
dispansatio fuit p̄ n̄ra redemptioe Alioq̄n
delectatio interior / corpeam oēm absorbu
isset tristitiam. **R**ursus methaphisican
do cū theologia considero / q̄ hec sp̄s d̄ni
sup̄fluēs repletio stabilit̄ aiām in sp̄ali
tate. eo q̄ a materialitate q̄ fm̄ Arest. male
ficiū op̄at̄. ip̄am magis ac magis purgat et
elōgat. Vincit vt crescēte h̄mōi repletioe
sp̄s d̄ni / ip̄a cupiditatis seruitus lenifera
vel eijciatur penitus sicut in b̄tis. vt̄ immi
nuta languescat vt̄ in viatorib̄ p̄fectis. **S**
Sup̄addamus q̄ sp̄s d̄ni q̄s repleuerit.
d̄nos facit. nō q̄liūcūq̄ rerū sed ois̄ Om̄ia
n̄ra sunt inq̄t ap̄ls. Nā q̄ sp̄s d̄i agunt̄. hi
filij d̄i. hi liberi sūt. qz̄ vbi sp̄s d̄ni / ibi li
bertas. q̄ si filij liberiq̄ sunt. heredes eos
esse p̄ns est. heredes q̄ d̄i d̄i. coheredes au
tem x̄pi. X̄pm̄ vero d̄m̄ esse oim̄ / multipli
ci titulo q̄s ambigat. Ac p̄inde q̄s negz̄ eū
coheredib̄ suis oia tribuere abūde ad fruē
dū vel ad obsequiū. **V**lor est apli. **S**am^o
qm̄ diligētib̄ d̄i oia coopant̄ in bonū. et
sic etiā oia aliena mala. **A**tendat̄ rurs^o hoc
dominū sup̄ corpus p̄riū. qd̄ obedit p̄m̄
p̄re sp̄i sic repleto. longe excellētius q̄ vi
derat Aresto. cuius t̄m̄ hec est sn̄ia q̄ in vir
tuoso oia cōsonant rōni. Datur et ip̄m do
minū sup̄ exteriora in languozib̄ curādis
io subijciēdis demonib̄ et generaliter i mi
rabilib̄ faciēdis. put expedit. vel p̄sonē fa
cienti. vel alijs p̄ q̄bus fiunt. sicut ordinez
nature iā dixim^o gr̄e subditū esse. Qd̄ si ita

sensisset Auicē. ponendo mat̄ etiā exterio
rem subditam esse rōnali aie / vbi fundare
nititur magicā naturalē. tolerabili^o dixiss^o
sed altera fuit intentio sua. **C**olligimus
ex p̄missis q̄ ad mox̄ mutatiōem notabilē
in microcosmo. scz̄ in hoib̄ / cōns est muta
tiōes in macrocosmo hoc est in maiori mū
do notabiles fieri. sicut in diluuiō. sicut in
fulminatione p̄tropolis peccatricis. sicut in
horrendo scelere iudeoz̄ p̄ nece x̄pi q̄n̄ sol
obscurat^o est. terra tremuit. petre scisse sūt.
Deniq̄ qd̄ dep̄catio assidua motu suo pos
sit hoc et Jacob^o / et eloq̄a sacra / et miracu
la crebra testant^o Hodiernū inter cetera mi
racula qd̄ orantib̄ ap̄lis patratum est.

¶ **Ut qui sollicitat pro**

pter hec̄ p̄dicta nōnullos m̄triplex inq̄si
tiōis vel studiositas vel curiositas. **P**ri
ma questio. **Q**uerūt aliq̄ / cur mō sic oli
signa eos q̄ credūt nō sequūtur vt̄ serpētes
collant. vt̄ linguis loquant̄ nouis et̄. Rū
det Greg. in Om̄el. euāgelij de ascensioe. et
ap̄ls dicēs. q̄ lingue sunt in signū / nō fide
libus sed infidelib̄. **S**ecda qd̄. **Q**ues
rūt qualis illa fuerit linguarū varietas. an
diuersis sonis eadē lingua resonabat Vel
an idē sonus / se vario mō intelligibilē red
diderit sicut in audietib̄ erat varietas Vi
des scdm̄ magis esse pbabile. **T**ertia qd̄
Amplius q̄rūt si donū hoc linguaz̄ col
latū est m̄terib̄ et marie m̄ri Jesu. sedēti
bus et orantib̄ in cenaculo cū reliq̄s. Au
get difficultatem dictum apli. qui docere
mulierem nō p̄mittit sed aliud est qd̄ lex cō
munis vetat. aliud qd̄ priuilegiata seu pri
uata cōcedit Itaq̄ maria ap̄loz̄ fuit apla
Quarta qd̄. **A**mplius q̄rūt. si in ap̄lo
rū eplis erat donū illius latens energia. vt̄
p̄ legentū varietate / sese darent intelligi lit
tere / sic lingue. hoc nō optuit. **Q**uinta qd̄
Querūt amplius. an soli apli darēt hoc
mō visibili sp̄m̄ sc̄m̄. pbabile est q̄ sic. q̄s
uis Simō mag^o oppositū putauerit dicēs
date mibi hāc p̄tate. At h̄ de simonia gran
dis possz̄ esse declaratio. scz̄ p̄gim^o ad termi
num. **S**exta qd̄. **Q**uerūt aliq̄. si hodi
erna die sp̄s sc̄i repletio cōfirmat̄ ap̄los
nūc doctorifatos sic q̄ peccare nō possent
vel errare. cū de petro dicat paul^o q̄ rep̄b̄s
sibilis erat. qz̄ nō recte ambulabat ad ver
tatem euāgelij. **S**z̄ ccedim^o rep̄b̄sibili
tate fuisse venialem nō mortale. **V**y. qd̄.

Sed cur hac die pentecostes potius q̄ al-
tera datus est sp̄s sanctus? Ut scz eius ignea
lex noua tunc daretur quando vetus dona-
ta est. **O**ctava questio. **C**ur p̄cessit re-
pentinus ac vehemens sonitus? Quia solz
hoc sp̄s bonus facere ad humiliationem.
Malignus ex opposito blanditur ad arro-
gantiam. **N**ona questio. **C**ur cū aplis
z discipulis cohabitabant mulieres. cum a
sanctis p̄ribus postmodū cohabitatio ta-
lis culpata phitāq̄ est? Dentur nūc t̄les in
gr̄a cōfirmati. cōcedet z b̄mōi cohabitatio.
Sed hec rara auis est in terris. **I**. q̄o.
Letoz quō dicit sp̄s sanctus docuisse di-
scipulos oēm veritatē. cū hoc sit appropriuz
filij. cū p̄terea mltas veritates philosophā-
tium nescisse videat. vt geometriam astro-
nomiam? Rūdent doctores q̄ scriptura sa-
cra p̄ antonomasia dicit oīs veritas. In q̄
sup̄ba cōfunditur nōnullorū garrulitas.
Undecima questio. **S**olicitat alios
inquisitio de sp̄s sancto. Quorū qualibz mōis
mittitur q̄b̄illabit. z quō p̄cedit a p̄re et fi-
lio. z hic de sc̄smate grecoz plurima. Quō
remissiones peccatoz facit sp̄s sanctus. **A**ssi-
detur plenitudo p̄ntis ecclesiastice sine sp̄i-
ritu sc̄to gratificante seu sine gratia gratum
faciēte. qm̄ hic gr̄adis laq̄us hereticoz vt
videm⁹ in hoc cōcilio. **D**uodecima q̄o.
Rursus q̄ z q̄les sunt irremissibiles i sp̄i-
ritu sc̄m̄ blasphemie. z de distictōe donoꝝ
iter se a p̄ntibz b̄itudibz fructibz. **xij**. q̄o.
Ite p̄ q̄ signa cognoscit aduētus sp̄s sancti
cti in mētē. Quibz insup̄ argumentis seu
regulis p̄bant sp̄s si ex deo sunt. **xiii**. q̄o.
Deniqz si q̄s possēt scire certitudinalit̄
de se vt altero q̄ b̄at sp̄m̄ sc̄m̄ cū videam⁹
hereticos p̄mptos ad moriēdū plus aliq̄n
q̄ fideles catholicos z vñ p̄cedit hoc. **V**i-
det enī qn̄qz in ip̄is hereticis gaudium ad
mortē. sed auidū efferū plenū desperatiōis
z interne cōsolatiōis vacuū. In ip̄is vō ca-
tholicis martiribz gaudiū est charitate cō-
ditū. humile. patēs benignū. plenū speat̄
qz fiducia. interi⁹ suauiter consolante.
Alia magis z magis occurrebāt specu-
latiue tractādā. sed aliud tps z aliū locū ex-
postulat. **I**pa tetigisse satis fuerit. **S**ini-
amus tādē in orōe z aduētū sp̄s sancti in nos
de p̄cātes dicam⁹ eidē. **V**eni sc̄e sp̄s. qm̄
in die bona venim⁹ ad te. reple tuoz corda
fidelit̄. z tui amoris in eis ignē accēde. qm̄
ignē misit dñs in terrā z voluit vehemētē

accēdi. vt celestibz desiderijs accēsi. fontem
vite sitiamus z ad ip̄m veniam⁹. p̄stāte eo
qui est benedictus in secula. Amen.

Quā dies pentecostes dies est iubilans
gracie remissionis z indulgētie. rōabiliter
indulgētiā nūciari solitas denuncio.

ExPLICIT sermo factus corā cōcilio con-
stantien. p̄ dñm **A**cellariū p̄sien. In die
sc̄to p̄te. **vij**. **J**ulij. Anno dñi. **M**. **cccc**. **vi**

Incipit tractatus

p̄tilis z valde notabilis eiusdez magistri
Joh. de gerson de p̄ntibz dñi **J**esu verbis

Venite ad me oēs qui laboratis
z onerati estis z reliqua
Salutare nobis est fr̄es cha-
rissimi cū omni veneratione
p̄dicare cū nulla t̄m̄ possimus
rōne p̄prehēdere magnū hoc pietatis sacra-
mentū qd̄ manifestū ē in carne z apparuit
in mūdo q̄ vicz ihs xp̄us venit in hūc mū-
dū p̄ctōres saluos facere z q̄rere qd̄ pierat.
Venit aut̄ non qualis erat a principio cre-
ator z iudex omniūz seculorū. sed q̄lis nob̄
cōgruebat. sicut speciosus forma p̄ filijs
hoim. ita copiosus z diues in mia. sup̄ om-
nes qui inuocant illum. Venit tanqz sal-
uator. p̄ p̄ditis. redēptor. p̄ captiuis. rex. p̄
militibz. dñs. p̄ seruis. diues. p̄ paup̄ibz. me-
dicus. p̄ egrotis. vbi sicut nullū ab infirmi-
tate liberū inuenit. ita p̄ saluatiōe oim̄ ad-
uenit. Venit flos floꝝ dux moꝝ. venie ve-
na. fons pietatis z gratie. patēs domui **J**a-
cob. in absolutiōem p̄ctōꝝ z menstruare.
Venit tanqz doctor bon⁹. magister pi⁹. p̄d-
icator veritatis z mie. mitis z humilis cor-
de. Venit de solio maiestatis de sinu dī pa-
tris. z qd̄ ibi hauserat de fonte pietatis. **B**-
eructauit nobis. **E**t qd̄ hoc eē potuit ni-
si charitas? **I**pa est q̄ sola cōmouit viscera
mie dei nostri. q̄ mitteret nob̄ liberatorem
z p̄pugnatorē qui liberaret nos de seruitu-
te diaboli q̄ opp̄ssi eram⁹. **T**estat h̄ aplis
vbi ait. **P**ropter nimīā charitatē suā q̄ di-
lexit nos. deus pater fillū suū misit. **I**te p̄-
prio filio suo nō pep̄cit. **H**ac charitate sua
vrgēte dei fili⁹ venit de celo. hac vrgēte su-
sp̄edi se p̄misit in ligno. **H**ac vrgēte descen-
dit vt suos educeret q̄ captiui tenebantur i
inferno. **H**anc ipse et verbo docuit. et
exēplo cōfirmavit. et p̄p̄ij sanguinis effusi-
one signit. **H**ac significauit z loco. **V**erbo

De verbis domini

docuit cū dixit Diligite inimicos vr̄os r̄c.
Exemplo cōfirmavit. cū in cruce p̄dēs p
suis etiaz crucifixoribz orauit. Pr̄ inq̄ens
ignosce illis qz nesciūt qd faciūt. Sanguis
effusione cōfirmavit eā. qz posuit aiaz
suā p̄ ouibz suis. et p̄ suo grege p̄ius pastor
mori dignat̄ est. Designauit eā r̄ loco cuz
diceret. Venite ad me oēs q̄ laboratis r̄ o
nerati estis. Loc̄ ḡ caritatis ip̄e est. **S**
discerne. vr̄ū sue hoc est diuine an n̄re. **S**
dicam̄ sue. nulli hoc dubiū est. In ip̄o enī
habitat oīs plenitudo diuinitat̄ corpalt̄.
Si diuinitatis r̄ caritatis. Hāc de carita
tas est. **S**i dicam̄ n̄re cōstat qz caritatis
n̄re loc̄ ip̄e est. Quis enī maḡ p̄rimus est
faucio aut q̄s maḡ diligī meret ab ip̄o q̄
samaritan̄ q̄ curauit eum vino r̄ oleo. Ad
eūdē ḡ locū q̄ si ad idē centrū cōcurrūt ex oī
p̄te diuina caritas r̄ hūana. vt recte sit ip̄e
mediator dei r̄ hoim. hō x̄ps ihs. **Q**uod
legāter designat cōuenit ille dñi r̄ moysi in
summitate mōris synai. cū legif dñm i mō
rē descendisse. et moysen ascendisse ad eum
Quid p̄ mōrē istū. nisi hō ille significat af
sumptus a p̄bo in vnitāte p̄sone. **S**i dñs
supra mōrē descendit. qz vt hoies assumerz q̄
si a sūmo celi fastigio diuina se dignatio in
clinauit. Moyses aut̄ electus dñi ascendit
qz oīs electoz deuotio ad redemptores no
strū se subleuat. vt ad intuitū dei p̄tingat.
Illud quoqz qd de Hester regina legif
huic snie opitulari videt̄. Rogatura hester
p̄ pp̄lo suo accedit ad regē sedētē i throno
Videt glām ei⁹ r̄ corrūt. sed eleuat r̄ oscu
lat̄ virgā aureā. qm̄ ille tenebat manu. **R**ex
sedēs in throno est de⁹ p̄r. cūct̄ iudiciaria
pr̄ate p̄sides. Regina eccliam sc̄rām desiḡt.
que p̄ filijs suis oibz vicz fidelibz deū p̄rē
interpellat. Sed glām regis vidēs regina
corrūt. qz maiestātē diuinitat̄ cōsiderans
eccliam expancit. **A**mqz rex eleuat r̄ virgā
aureā ad ip̄am extēdit. qz vt eccliam suā oī
potens de⁹ ad cōtemplatiōem diuinitatis
sue exaltet. necesse est vt pauidā p̄r p̄ amo
rem incarnatiōis filij sui corroboret. **Q**uod
aut̄ p̄ virgā hūanitas x̄pi designet habem⁹
in psalmo sic. Virgā virtut̄ tue r̄c. Ac si a
p̄redicat̄ hūanitatē tuā o x̄pe q̄ es vir⁹
p̄ris/nasci faciet domin⁹ ex iudaico pp̄lo.
Que virgā bñ aurea d̄r. qz x̄pi humanitas
splendore sapie singularis/rutilare credif.
Rex ḡ virgā manu tenet sed eā regina oscu
latur. qz humanitatē quā deus p̄r sibi in

p̄sona filij vniens q̄si manu strinxit. hāc ec
clesia fidelium cōfessionis sue labijs dulci
ter tangit. **A**d hunc igitur locū charita
tis hoc est ad seip̄am. caritas ip̄a nos vocat
vt in charitate radicati r̄ fundati chari
tatem teneamus r̄ charitatem diligamus.
Dicit ḡ. Venite ad me omnes q̄ laboratis.
Vox ista est vocātis. inuitātis. suadentis.
hortantis. rogantis. r̄ hoc totū p̄ nostra sa
lute. Cū enī bonoz nostroz nō egeat vult
tū suā nobis demonstrare charitatem r̄ bea
titudinē cōicare. Inde est qz nos vocat ad
regnū. inuitat ad conuiuiū. qd electis oibz
p̄sū est ab origine mūdi. Vocat elōgatos
inuitat ieiunos. suadet volentibus. iubet
nolentibz. hortatur lassos. cogit multos.
omnibz ergo in cōmune dicit. Venite ad
me omnes r̄c. **Q**uod stupenda pietas. q̄
mira dei dignatio. Quem rogare debuim⁹
vt nos recipe dignaretur. ab ip̄o rogamur
vt ad eum venire dignemur. Qua in re qd
aliud q̄ prima illa gratia quam null⁹ ho
minū p̄mereri potest cōmēdatur. **P**rimā
gratiam dico. que p̄fidos r̄ non credentes
reducit ad fidem. p̄uersos r̄ male viuētes
conuertit ad religionem. p̄fesos r̄ negligē
tes/accendit ad deuotiōem. **I**psa est gratu
itum beneficiū dei p̄fluens ex illa ineffabi
li benignitate domini Iesu. et ex intimis
visceribz charitatis eius. **I**psa est cui nulla
scelera horrida. nulla peccata magna. nul
la cōsuetudinū vincula dura. nulla difficil
tatū claustra inuia sunt. **I**psa nos p̄uenit
vt bonū velimus. **I**psa subsequit̄ vt possi
mus. **I**psa stantes roborat ne cadāt. **I**psa
curreotes expedit vt alacrius currāt. **I**psa
iacētes cōpellit vt surgant de lacu miserie
et de luto fecis. **I**psa quadriduanum mortu
um non solum resuscitat. sed eius etiam so
rores id est anime affectus concitat. vt pro
fratre resuscitando intercedant. **I**psam nul
la voluntas. nullum meritum. deuotio n̄l
la p̄cedit. sed sponte venit. in debita venit
ac per hoc totum hominem iure vendicat
sibi. **O**portet namqz vt accepto dei benefi
cio tam gratuito et tam magno vt totū ho
minem in non aurit. r̄ quasi alterando ip̄
sū mutauerit. **E**x eo quod erat in id quod
ante non erat. hoc est de iniusto iniustū. de
non sancto in sanctum. de peccatore in in
nocentem. totum et ex toto se homo ad gra
tias repēdēdas p̄uertat r̄ neqz ḡt̄ie di in
tus p̄māeat. **B**ratū at̄ veraciter existere ē ad

bona agēda se incessanter exercere. **D**in⁹ enim gratus esse cōvincitur. quisquis inā/
 datis eius qui gratiā dedit/ ad huc relictat
Sed si oīs nra gratiā dedit. dicitur est de
 datis bñficijs laudatio. de dādis vñ sic
 ne i hac vita siue in futura q̄ mihi erit spes
 et fiducia? Quibus deniq; meritis co⁹dam
 de malo custodiā. in bono cōstātiā. si i bo/
 nū et vitā eternā. Neq; enī dabunt immeri/
 to sed vñ iam mereri ea possim non video.
Sed scio qd faciā. **A**cepto fm pphā spū
 grē et p̄cum. grē vt bona inchoē. p̄cū vt assi/
 duis deo p̄cib; inchoata cōmendē. exinde
 iam ordiā facere mihi amicos p̄cib; inde/
 fessis q̄ me recipiāt in eterna tabernacula.
Quid enī si sine alienis siue p̄p̄is meritis
 adipiscar dñmō adipiscar regnū celoꝝ?
Surgā p̄inde et circūibo ciuitatē. queram
 sicubi inueniā vix iustū et sc̄m/ bonis pol/
 lētem morib; placētē deo sc̄m dilectum.
Ip̄ius me orōib; cōmendabo. vt qd meis
 meritis nō valeo / eius assequar p̄ocinio
Querā dehinc in milib; aīaz sc̄az si vsp̄i/
 am inuenire potuero sp̄sām dñi mei. amī/
 cā regis eterni. **I**p̄i me potissimū cōmēdā/
 bo ip̄i adhibebo. s; et obsequar adoleſcētū/
 lis ei? vt indignitas mea q̄ p se iuste despi/
 citur. illaz q̄ sp̄sōe familiares sunt/ meritis
 puehaf. **E**grediar autē adhuc et contue/
 bor celestē illā curiā. cōuētos illos scriſſios
 q̄. assistūt dñatori vniuersē terre et hinc qdē/
 lerant illi b̄toꝝ spiritūū ordines. illinc ve/
 ro gaudēt aīe sc̄toꝝ q̄ xpi vestigia sunt secu/
 ti q̄s in septē ḡdib; sacrosctā distinguit ec/
 desia. **A**lamabo ita ad eos p̄ diē et noctem
 orabo p me et p amīcis meis postulās vt i/
 tercessiōes sc̄az oīm celestū virtutū et sc̄o/
 rū p̄iarchaz et cetera vbiq; sentiam. **I**n/
 uocabo nihil omī? singlōs q̄sq; sc̄toꝝ sp̄a/
 lit. q̄z mihi et noticiā maior et mēoria cre/
 brior et intercessio assuetior ē. nā sic de clari/
 tatez glā/ ita de pietate. miā et charitate oīm/
 mi cōstat. vtputo q̄ etiā gaudēt sup vno pec/
 catoꝝ p̄niam agere. **E**cce autē sup omnē
 glām sc̄toꝝ sup omnes choros angloꝝ ex/
 altatā calidē sc̄tām dei genitricem **M**a/
 riam p̄ditōz rep̄tricē. exulū reducē. nrēm
 et dñam oīm v̄p̄ianoꝝ. **H**ec est illa glorio/
 sa et felix maria. que in ip̄o sacratissimo s̄a/
 cte trinitatis tridinio assistit. p̄ata vot; po/
 scentiū. tanto potētior ad interueniendūz.
 cōto p̄nitor ad intuentū ip̄m fontem mie.
Ad banc igit medullitus cōfugiam. ad ip̄

sam tota virtute clamabo ad ip̄am suspira
 bo gemens et flens in hac lacrimarū valle.
 sciens q; potēs est et efficac apud dñatorē
 celi et t̄re. et si locuta fuerit p me verbum
 nihil d̄t possit ei denegare dilectissimus
 filius. **E**cce adhuc mentis oculos
 attou. ac de p̄funtio iaci et delinto fecis.
 qualiter p̄uaciam dirigere in illud incō/
 p̄hensibile diuine claritatis archanū. et cō/
 siderare diligētē vtrum n̄ etiā ibi sit/ imo
 ne vel ibi desit qui p me intercedere possit.
Tres illic cōtueor in vna deitate p̄sonas i
 diuisas in essentia. indifferentes in poten/
 tia. pares in virtute. equales in benignita/
 te. **E**ctū p̄sonarū nulla sit posterior alia. n̄/
 la inferior aut indignior. duas tamē ex eis
 filiū vīez et sp̄m sc̄m agnosco intercedere p
 me miro et ineffabili mō. ad deū p̄m om/
 nipotentē. **U**n̄ et vterq; aduocati nomē ob/
 tinuit. testante ip̄a veritate et dicēte de spi/
 ritu sancto **R**ogabo patrē meū et aliū para/
 clitū dabit vobis sp̄m veritatis. **E**t item a/
 lio loco dicit scriptura de filio. **A**duocatus
 habemus apud p̄m **J**esum xpm iustum
Quō autem idem filius intercedat p no/
 bis. sic asserit ap̄lus. **X**p̄us iesus qui est ad/
 dexteram patris. qui etiam interpellat pro
 nobis. **I**ustum enī est. vt medicus p egrotis
 aduocatus p derelictis. frater p fratrib;. ca/
 put p mēbris. pontifex p p̄lo suo interpel/
 let. **V**enite ad me oēs etc. **I**p̄m vero ad pa/
 trem p nobis interpellare est. cicatrices et
 quale genus mortis sustinuit p nobis pa/
 trono vultui quasi cōmemorādo incessabi/
 liter demonstrare. **Q**uō itē sp̄s oret pro
 nobis sic dicit ap̄ls. **S**imiliter autē et spi/
 ritus adiuuat infirmitates nostras. **N**ā qd
 oremus sicut oportet nescimus. sed ip̄e spi/
 ritus postulat p nobis gemitibus inenar/
 rabilibus. **E**t alibi. **S**p̄s sanctus deū po/
 stulat p sc̄is. **I**p̄m vero p nob postulare et
 ineffabiliter gemere est. postulationes et ge/
 mitus nostros quos ip̄o inspirante fundi/
 mus. deo patri et filio ac sibi ineffabiliter
 acceptabiles reddere. **E**cce p me orat om
 nis ecclesia sanctoꝝ. p me orant oēs chori
 angeloꝝ. pro me intercedit p̄ssima virgo
 maria mundi salus et dñā. pro me interpel/
 lat vniigenitus dei filius. pro me postulat
 spiritus sanctus. et sol⁹ pater poterit aduer/
 sum me claudere viscera misericordie sue:
Absit. **E**iūs quippe natura bonitas. eius
 opus misericordia ē. et naturale et p̄p̄ium

De verbis domini

est misereri sp̄ et p̄cere. **I**pius denique vox est illa ad moysen. **A**lamabunt inquit ad me. et ego exaudia eos. quia misericors sum. **A**erte cum tales ac tantos habeam pronos et aduocatos intercessores et adiutores. quem timebo? **N**one dignus ero vel nonne ipsi digni erunt ut pro eos et propter obtineam quascumque petiero gratiam. et gratiam gratia. **S**upna etenim pietas quam primam gratiam dedit. id est bonum uelle. dabit et proficere pro bona uoluntate. id est gratiam pro gratia secundam pro prima. addat et perseverantiam. id est gratiam tertiam pro secunda. et ita misericordia eius subsequatur me omnibus diebus uite mee. **A**d extremum pro gratiam et gloriam dabit dominus gratiam boni finis. gloriam eterne beatitudinis. **U**bi notandum quod una quilibet bona operatio nostra: reparatoria est propter iterum et meritoria futurorum dei donorum futurorum inquam tam in presentibus quam in futura uita. **N**on satis exprimere uidetur psalmi. lxxix. titulum qui inscribitur psalmus dauid in rememoratione quod saluum fecit eum dominus. **P**salmus bonam operationem significat. quam operatio fieri debet in rememoratione quod saluum eum fecit dominus. id est in gratiarum actione. **I**n cuius tam psalmi fine scriptum est. **A**d iutor me et liberator me es tu. adiutor uide licet ad gratiam. liberator a corruptione ad gloriam capessendam. **S**icut ergo peccatum aliquod pena est peccati precedentis et causa subsequens. ita et regio uirtutis est donum uirtutis precedentis et causa subsequens. et nihilominus uirtutis uidelicet quam peccati retributio manet in eternum. **E**cce quibus meritis et quibus modis obtinere possunt regnum celorum. **S**ed obstitit fortassis antius ille aduersari. et calumniabit in iustum esse ut alienis peccatis et non propriis operibus quibus saluetur. **A**d uerbum istud fateor expauescere. nisi magna mea merita recognoscerem. **H**abeo autem duo merita magna ualida et merito pro his ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum dei. **E**t primum quidem est domini mei passio. **S**ecundum pro me et ipsi operatio. etiam si minimum quid operatus fuero. **E**tiam si uel unum in fine uite gemitum edidero. **Q**uacumque inquit hora peccatorum ingemuerit saluus erit. **P**rimum operatio operatus est dominus me pro me et sine me. et merito eius ipse non equit mihi dedit. **S**ecundum opus operatus mecum et in me et eius meritum mihi totum dat. ac pro eo et primum dabit. **A**tque ita uerum est quod electi deo dicunt. **O**mnia enim opera nostra operatus es nobis. **P**rimum meritum ianuam mihi regni celestis referat. secundum in beatitudine sedem collocat. **D**e primo scriptum est. **O**ccisus

es et redemisti nos deo in sanguine tuo et fecisti nos deo nostro regnum et sacerdotes et regnabunt super terram terram uitae uicium. **I**tem Christus pro peccatis nostris mortuus est. iustus pro iniustus. ut nos offerret deo. **E**t magister Petrus in sententijs. **N**on potuit patefieri regni aditus. et fieri saluus nisi per mortem unigeniti cuius tanta fuit beatitas et patientia. ut merito eius patuerit in eum credentibus regni aditus. **D**e secundo scriptum est. **U**nusquisque propter meritum mercedem accipiet secundum suum laborem. **E**t alibi. **D**is misericordia locum unicuique tribuet secundum meritum operum suorum et secundum intellectum peregrinationis eius. **S**ed autem dicitur secundum intellectum peregrinationis eius. quia secundum quod magis aut minus se hic peregrinum quisque esse intelligit. et iuxta intellectum ueritatem patriam inquit. secundum hoc magis aut minus in regno claritatis habebit. **A**tem qui uel uultus erit in regno (utpote quod illud sibi propter fuerit uno solo gemitu uel uno aque frigide potu) scimus quod tantam gloriam habebit quanta nec oculus uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit. **Q**uid autem putas illi erit. quod a primo mane in uinea domini laborans sustinuit pondus dici et estus et in celo repositus sudores suos. **H**oc inestimabile est. **A**tem ergo mihi merita ad regni apertio non suppetant ad sedis collocationem. quod est iam unum despare habeam profertim cum ad thronum glorie tantis intercessoribus quos supra memorauimus fultus accedam. **H**oc in me frater erroce cuiuslibet electi et dilecti deo. non presumptuosa arrogantia. sed pia et humili confidentia transfigurauimus. que me indicta sequatur ignorans. sed de diuina misericordia non desperas. **N**on enim bis puenitur deus. sed modum prescribo quo puenire debeat omnis dei electus. **N**ec ex his filia diabolo tempranti et peccatum sue diffidentie uel despectio ingerere uolenti soleo respondere. ne quando pualet inimicus meus super me. **A**t si quando me cogitatio in conspectu diuine maiestatis rauerit ibi certe longe aliter procedo. quia tunc me puluerem cineremque esse recognosco. **T**unc me peccatorem miserimum et supplicio dignissimum profiteor et cum omni reuerentia veniam deprecor. **T**unc quasi super terram sto et alas submitto quas in altercatione diaboli quasi in celo uolans extensas teneo. ut semper et coram diabolo erectus inueniar. et humilis coram deo.

Nunc autem ad exponenda verba dominica reuertamur. **V**enite inquit ad me omnes qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos etc. Quid dulcius nobis hac voce domini vocantis et inuitantis nos fratres charissimi. **V**ideamus igitur fratres vocacionem nostram sequamur vocante. ut mereamur eum qui nos vocauit in regno suo videre. **S**ed quid agimus? Nunquid vocacionum modos permittimus? minime. **N**am utilitatis non modicum afferunt. si sciuntur. **S**unt vero tres modi. quibus a domino vocamur. et ad dominum vocamur. **A**fflictio. et monitio. inspiratio. **C**onmonitio fit extrinsecus. inspiratio autem intrinsecus. afflictio vero utrobique. **A**fflictio tamen alia fit in rebus alia in corpore alia in mente. **A**fflictio in rebus est paupertas. afflictio in corpore infirmitas. **A**fflictio in mente pueritas. **N**unc de singulis videamus. **S**unt nempe nonnulli qui in hoc mundo nihil diuitiarum habent. **S**unt qui hoc ipsum quod habent ampliare volunt et non valent. **D**uris utriusque laboribus ardentem insistent. omni studio adquirendis rebus inserviunt. et tamen casso labore deficiunt. **N**ihil in mundo propter prosperitates et glorias querunt. et nihil in mundo propter aduersitates et molestias inueniunt. **C**umque negociantur et deficiant. conentur surgere et semper cadant. tanto facilius quam ad dominum conuertuntur. quanto in rebus mundi nunquam prosperantur. **S**unt alii qui repentina infirmitate correpti vel longa egritudine pressi. eo celerius ad sanitatem cordis redeunt. quo de sanitate corporis quasi desperati sunt. **G**enerale namque est omnibus ut cum infirmari ceperint. tunc sancti esse vel fuisse velint. et tunc deum inuocare incipiunt quem prius audire nolebant etiam vocantem. **H**inc per psalmum dicatur. **M**ultiplicate sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt. **M**os ad bonum sua paupertas. illos sua pducit infirmitas. qui si pauperes et infirmi non fuissent. in malo suo fortassis semper durarent. **Q**uos apte puer ille egypti significat. qui cum ex amalechibus ciuitatem dauid deprecantibus venerat. sed eisdem cum preda reuertentibus eger in via remansit. et per triduum nihil omnino cibi vel potus gustauerat. **Q**uem dauid repperit et cibum et potum tribuit et eius ducatu hostes interfecit. **A**malechite ciuitatem dauid destruxit. quando scilicet bui amatorum imaginem dei in semetipsum propter praua opera polluit. **C**um preda reuertitur quam

do etiam in mala sua operatione prosperat. **P**uer egyptius eger in via remanet cum peccator aliquis a seculi felicitatibus multimoda aduersitate repellitur. **T**ribus diebus puer ille incubatus remansit. **P**er tres dies significari videntur tres prosperitates species. quas amatores mundi ad cumulatum damnationis sue plerumque sortiuntur. dignitas. scilicet nobilitas. et diuitie. **P**uer ergo ieiunus remanet. cum peccator dignitatem. nobilitatem. et diuitias. quibus delectari possit non habet. **Q**uem dauid repperit. cibumque ac potum refecit. quia homo peccator est christus misericorditer ad se trahit. et suis suauibus deliciis impertitur. **C**um vero dauid exercitus sui ducem constituit. quod nonnumquam contingit ut homo qui pauper in seculo fuerat. locum regiminis inter religiosos accipiat. **Q**ui eos et a quibus despectus fuerat interficit cum gladio verbi dei exerto. lubricos quosque et carnales quibus in mundo equari non potuit. a praua sua operatione verbis et exemplis occidit. **S**ic nimirum omnipotens deus frequenter et quasi ex consuetudine pietatis sue. stulta mundi eligit ut confundat sapientes. et infirma mundi eligit. ut confundat fortia. et ignobilia et contempnibilia eligit et ea que non sunt. ut ea que sunt destruat. **H**inc in parabola veritatis dicitur. **E**cce cito in plateas vicinos ciuitatis. et pauperes ac debiles. cecos et claudos compelle intrate. **Q**ui autem sint pauperes et debiles iam satis dictum est. **V**ideamus modo qui sint ceci et claudi. **E**cce et claudi videtur mihi pertinere ad tertiam afflictionis speciem. quam supra distinguendo nominauimus peruersitatem. **Q**uare autem duplici signatur nomine. **P**uto propter duo genera hominum secularium videlicet et claustralium. **E**cce sunt qui lumen veritatis non vident. nec videre appetunt. **C**laudi sunt et non ceci qui lumen veritatis quidem vident. sed corruptionis sue pondere contracti. rectos in operatione gressus figere non valent. **P**er cecos seculares accipe. qui oculo rationis carentes et suam sensualitatem sequentes. nesciunt neque intellexerunt in tenebris ambulare. et nolunt intelligere ut bene agant. **P**er claudos claustrales intellige. qui assidua lectione et iungi meditatione edocti videntur. id est discernunt inter bonum et malum. inter sanctum et peccatum. sed tamen captiui ducuntur legem peccati ac pro hoc claudicat in vijs domini. **Q**uo autem hos vecillos ad deum sua trahit pueritas? **Q**uid vero est pueritas? **E**t nunc quid pueri

De verbis domini. **W**einte

tas ē afflictio: **B**reuiter accipite. **P**eruer-
sitas i hoc loco ē mala p̄scia. **H**āc puerfita-
tem afflictionē eē nullus ignorat. nisi q̄ sti-
mulos mordēns pūgētis ⁊ tūmētātis cō-
scie nō sētīt. **Q**uid itaq̄ tā ad aratru trahē-
dū ⁊ rō nō aspiciēdū q̄ pūgēs p̄scie stiml-
⁊ get: durū est p̄ra hūc stimulu calcitrare.
Nunq̄ pacē ⁊ salutē habet. q̄ recalcitrat s̄
cōfundit ⁊ p̄fundit. pcutit ⁊ affligit. donec
addēscat. **C**ōscias sēq̄re. si vis saluus esse.
Qui sequit̄ eā. nec errare poterit nec time-
re. **Q**ui nō sequit̄ ipse sibi testimoniū reddit
q̄ dānatus sit. **C**ōscientia em̄ sua iudica-
bit euz in nouissimo die. **I**nspiciamus tū
per exempla si placet. qualiter ad conuersi-
onem ducat quēq̄ mala cōscientia. **C**ontū-
git plerūq̄ vt seculariū aliquis mole graua-
tus criminū. qui nunq̄ voluit p̄ctis pone-
re modum. sed grauatus est in malicia ⁊ sp̄
p̄reualuit in vnitāte sua. tandem aliquan-
do ad cor redeat. ⁊ ipsam nimā peruersita-
tem et peruersam nimietatē scelerū suoz
horre incipiat. **Q**umq̄ ceperit cogitare
mala que gessit ⁊ mala q̄ meruit. q̄ exēcra-
tus sit coram deo. ⁊ q̄ dammandus corāz
mundo. q̄ districtus iudex veniat. ⁊ q̄ ter-
ribilliter peccatores puniat. **A**ū hec iquaz
⁊ bis similia reuoluere et replicare sibi ce-
perit in corde suo. quanta putas vndarū
flumina sup cōscientie nauē tunc irruant.
Quidni cōquassēt ⁊ cūfringāt. pcellis salu-
briter furentibz nauis illa. ⁊ peat a via sua
pessima ⁊ a vita sua neq̄ssima. vt eo resipit-
scat ⁊ reuiscat meli⁹ quo salubrius perijt.
Hinc pater ad filiū stulte iracūdū. **F**rater
tuus mortuus erat ⁊ reuixit. perierat et in-
uentus ē. **H**ic ergo talis cū ad cōuersionē
venerit eo p̄pensius semp satagit deo serui-
re. quo se meminit nequius cecidisse. sicq̄
fit vt sua eū puerfitas apud deū pmoueat.
dum eū semp acriori p̄nā deplorat. **C**on-
tingit itē q̄ claustraliū aliq̄s spū pulsatus
inuidie v̄l ire. curiositatis v̄l inepte leticie
seu alterius cuiuslibet vitij. dū resistere ne-
glexerit. ⁊ longa dissimulatione assuefact⁹
in vicio. vires auerit inimico. pmittente
deo cadat in culpā luxurie vel alicuius gra-
uozis. **S**olet nanq̄ supna districtō p̄ctm̄
aliquoties punire p̄ctō. vt qui in sordibus
ē/ sordescat adhuc. ⁊ sit supra modū peccāf
p̄ctm̄. q̄ diuinū p̄mitus noluit seruare mā-
datū. **Q**ō tū ⁊ in electis occasio ē correctio-
nis. ⁊ in rep̄bis cumul⁹ dānatōis. **A**ū igit̄

hō q̄ hmōi est. reatū suū videt. nōne angit̄
⁊ affligit a p̄pria p̄scia dūctus ⁊ confusus.
Nōnetandē p̄fusio illa adducet iusticiā. et
afflictio talis alleuiabit p̄sciam. **C**orriget
equidē maius p̄ctm̄. q̄d est pena p̄cedētū
vitiōz. ⁊ occasōe illi⁹ corriget ⁊ leuioza vi-
tia q̄ fuerūt cā illius p̄cti. **S**ic nimirū mi-
rabilit̄ cūcta disponente deo. electis suis
oia cooperant̄ in bonū. nō solū bona. sed ⁊
mala q̄ faciūt. qz q̄ stando segnes eē pote-
rāt/ cadere pmittūt vt feruētes fiāt ⁊ magis
cecidisse q̄ stetit. p̄dest. cū dānū ruine lu-
cibz vberiozibz recōpensent. **I**n v̄o scōs
diuinaz vocatōnū mod⁹ est vt supra dicit̄
mus. **S**it em̄ p̄monitō p̄ miracula signoz
p̄ exēpla bonoz. ⁊ p̄ v̄ba doctoz. **D**octo-
res aut̄ in hoc loco accipim⁹ oēs cuiuscūq̄
etāt v̄l ordinis a q̄bz v̄bū salutis audim⁹.
Per miracula igit̄ vocant̄ q̄ exhibitō v̄l
in se vel in alijs visibili miraculo cōuertit̄
ad dñm. **I**n se vt cecus nat⁹. **I**n alijs. vt ni-
codem⁹ q̄ venit ad ihm nocte. **N**emo ei in-
quit p̄t̄ hec signa facere que tu facis. **I**n se
q̄ppe nullū recipisse signū inuenit̄. **P**er
exēpla vocant̄. q̄ ad aspectū vel auditū siue
etiā ad memoriā alicuius viri religiosi ex-
bis q̄s p̄ns ad huc seculū in carne retinet/
vel futurū iā exutos corpe suscepit/ aio ac-
cēdit atq̄ v̄rutes q̄bz illū effulisse meminit
p̄ viribz imitari. p̄ponit. **P**er v̄ba docto-
rū vocant̄. q̄ v̄ba voce p̄dicatū edificant̄.
⁊ ad celeste edificū coaptant̄. **Q**ū miran-
da ⁊ tremēda sup nos est dei dispensatio. i
hoc vocatōnis articulo. **E**ūmero/ multis
dat̄ v̄bū p̄dicatōis bono suo. mltis datur
malo suo. **S**ic ⁊ mltis s̄brabit̄ bono suo.
⁊ mltis s̄brabit̄ malo suo. **I**llis dat̄ bo-
no suo. q̄ cū gaudio suscipiūt v̄bū. ⁊ fructū
afferūt in patiētia. **I**llis dat̄ malo suo. qui
audiūt volūtātē dñi sui. ⁊ nō curāt facere di-
gna. **I**llis s̄brabit̄ bono suo. q̄ possēt exin-
de nisi s̄braberēt sup̄bire vel fastidire aut
etiā p̄tēnere. ac p̄ hoc ḡuius iudiciū incur-
rere. **I**llis s̄brabit̄ malo suo q̄ v̄l p̄pter sua
v̄l p̄pter aliena p̄ctā illō audire nō merent̄.
q̄ si audirēt a sua fortassis p̄auitate corri-
gerēt. **Q**ū infelices s̄t q̄ v̄bū dī audire nō
p̄nt. o q̄ infeliciores q̄ etiam nolūt. o q̄ in-
felicissimi q̄ zoderūt. **D**e pris septū est im-
pedimenta mundi fecerunt eos miseros.
De scōis. popul⁹ em̄ ad iracūdiā puocās
est. ⁊ filij mēdaces. filij nolentes audire le-

gem dei. Detertijs. Insuper et maligni oderunt sapientiam. Eciterij. Desperistis omne consilium meum. Primi iudicabuntur ut negligentes serui. scđi. ut contumaces domestici. tertij. ut contemneres inimici. Primis quilibet homo loqui potest absque scrupulo. Scđis nullus ex facili debet nisi qui vel propter amicitiam aut affinitatem aut aliquid huiusmodi. se ab eis exaudiri presumit. Si enim me non exaudiri considero/reus ero si margaritas ante porcos sparsero. Tertius qui verbum dei subtrahit. male non facit. quia ex hoc salutem eorum prouidet. quam etsi ex toto efficere non valet. tamen hoc ipsum quasi salus quod ex non audito verbo ac per hoc non contempto/minus daturatur. Hinc est quod quando cum iudeis nos loqui contingerit. confusione magis eorum quam querelationi disputando operam damus. quia de querelatione eorum quodammodo desperamus. Et de his hactenus. Tertius autem diuinam uocationem modus est inspiratio. quam multis modis fieri potest. Fit namque timore. amore. pudore. propunctione. deuotione. intelligentia. sapientia. datione. redditione. augmentatione. et assumptione cuiuslibet gratie. Que quoniam ad alia peruenit singillatim euoluere suspensamus. Hoc solum monemus. quod hec sola uocatio per se sufficit adauerendum homines ceteram nulla sine ista aliquid uel fremat motus. premar corpus. tumultu et conscientia. coruscet miracula appareant exempla. addantur et doctorum uerba. magis per hec blasphemie. murmuraciones contemptus. et irrationes. detractiones. et persecutiones. que gratie aut uirtutes suscitabuntur. His itaque de uocationum modis tamquam per excessum dicitis/adpositum redeamus. Venite inquit dominus ad me etc. Cogitanti mihi quid sibi dominus uoluerit in hoc uerbo uelire. Occurrit sententia beati Bernardi. in fine super cantica canticorum. lxx. ca. sic dicentis. Ostende mihi faciem tuam. Ad quod ut mihi uelire se magis ostendere uult. Ita est. uideri uult. non uidere. Quid enim ille non uidet? Ita fratres. prius ita mihi uideat. Et in hoc loco quod ipse potest uenire uelle ad nos quod nos ad eum/insinuet utrumque tamen necessarium est ad eternam salutem. sed solum uenire non sufficit. nemo sane mentis ignorat. Est enim solum nostra causa. sicut et fit nostra causa. Atque nisi ipse uenerit ad nos. nos nunquam ueniamus ad eum. Sed quod dicimus. Quomodo uenit qui ubique est. Quomodo uenire potest qui nusquam deest. Quomodo etiam ueniamus ad eum qui immobiliter et immutabiliter est supra omnia. et infra omnia. intra omnia. et extra omnia? Atque mirabile est scire

quod uenit ipse ad nos. et quod nos uenimus ad ipsum. Sed uideamus quomodo fiat quod fieri omnimodis constat. Et primo de aduentu ipsius ad nos. Aduentus ipsius quadrupertitus est. Aduentus incarnationis. aduentus dispensationis. aduentus aduocationis. aduentus ultime retributionis. Primus in plenitudine temporis. scđis in cordibus electorum. tertius in cuiuslibet hominis morte. quartus in nouissimo die. De eo quem scđo loco posuimus aduentu scđis dispensationis/nunc agere intendimus ceteris omissis. Venit itaque dominus ad nos uel in nos/dispensatiue. cuius mentes nostras illuminat accedit et replet sui amoris igne. Tunc uero cum in nos uenisse dicimus cum interiori solito sancti desiderij seruore in corde sentimus. Et quanto feruentiores sumus/tanto eum presentiore credimus. Venit cum mentis aspirat et uocem eius audis sed non scis unde ueniat aut quo uadat. Uocem audis quia gratiam sentis. sed nescis unde ueniat. quia non discernis uel de iudicio seueritatis an de propiciatione uoluntatis gratia procedat. Nescis quoque quo uadat quia non intelligis ad quem finem tendat. Si autem pro eo quod scire te putas quod uadat. quia scis quod in cor tuum uadat/contemptius querere insulas et ueniat. Sane me aliud respondere posse non profiteor. nisi quod de eo cordis loco ubi non sentit procedit ad eum cordis locum ubi sentiat. Non enim de exterioribus cuiusque loci se dibus qui localiter adueniens ingredere nec de interioribus aut successibus qui temporaliter oriens egreditur. sed in immutabilis in se manens ab interiori cordis ad experientiam eius perdit. uel certe de presentia potentie qua ubique est/ueniens ad presentiam gratie qua nunc ad eum nunc abest transit. Est tamen et aliud quod de aduentu eius sicut et de recessu eius figuratim dici possit. Venit siquidem ad nos duobus modis. et duobus modis recedit. uenit cum accedit uel apparet. recedit cum abiit uel euanescit. Quomodo uenit uel recedit/de loco ad locum gradatim transit. Quomodo uero apparet uel euanescit/ex impuiso se nostris aspectibus ingerit uel eripit. Euanescente autem est. non ad nihilum redigi. sed ab aspectu repente subtrahi sic de domino scriptum est. Et ipse euauit ab oculis eorum. Venit itaque dominus ad nos/cum diuino nos exercitio ad uirtutes erudit. Apparet nobis/cum intelligentiam sacre scripture quoniam etiam non meditationibus inuehit. siue cum subito lumine mire suauitatem infundit. Euanescit cum nos inopiate in manibus aduersarij derelinquit. Quomodo euanescit motus cadens defluit et factum transfert de loco suo. quia robustus quisque qui

De verbis domini. Venite

monti ppter virtutū altitudinē. ⁊ sacro ppter firmitatē opabilis erat. magna ⁊ subita tē-
pratione psterit. Cū recedit paulatim tra-
alluione ⁊ sumit qz infirm⁹ terre ppter de-
iectionē vite opabilis. etigua sz assidua tri-
bulatione frāgit. Veniēs autē siue apparēs
subito letificat cor hoīs. ⁊ p multitudine mi-
serationū suaz implet omne aial bñdictōe
⁊ expectat suis scis monitis/ factis nos re-
spondere debere. **U**n necesse est frēs caris-
simi vt occurramus obuiā ei. **E**cce audi-
stis qualiter ad nos venit. qualiter nos vo-
cat. qualē miaz mia indignis progat. **E**cce
nūc tps acceptabile. ecce nūc dies salutis ⁊
tps miserendi eius. **S**criptū q̄ppe est. **B**e-
nignus est em̄ spūs sapientie. benignus ⁊
suavis ē spūs sc̄us. spūs tuus o sapientiā q̄
ex ore altissimi pdisti dissimulās pctā hoīs
ppter pniā ⁊ delens ea ppter penitentiā.
Sed q̄d? **S**i benign⁹ est/nunq̄d ineter-
nū benignus erit? **E**rit q̄dez sz nō illis qui
auditori sūt. **I**te maledicti in ignē eternū.
Nā subiecit scriptura. **E**t nō liberabit maledi-
dictū a labijs suis. **Q**uisquis em̄ maledi-
ctū extremū suberit qz benignitatē spūs sc̄i
cti in p̄nti tēpsit. deinceps vero p spiritū
sapientie. nec p ipam liberabit sapiētiā. qz
nec passio sp̄i. nec infusio grē spūs sancti
illi vnq̄ pderit. **Q**uāppter dilectissimi
si vocē eius audieritis nolite obdurare cor-
da vrā. nolite spernere eius monita. nolite
negligere tps grē qd presto est. **P**esate fra-
tres pensate q̄ multitudinē misericordie p-
rogauit/ quantā iudicij districtionez qnqz
exercebit. **Q**ui nūc sinū pietatis penitēti-
bus apit/nūc ianuā regni celestis p̄empto-
ribz in eternuz claudit. **Q**ui nūc salubriter
clamat. **V**enite ad me oēs q̄ laboratis ⁊ o-
nerati estis ⁊ ego reficiā vos. **T**ūc terribili-
ter intonabit. **I**te maledicti in ignē eternū
q̄ patus est dyabolo et angelis eius. **Q**z
maledicti sūt q̄ hoc auditori sūt. **Q**z essēt
miserādi si vlla eis deinceps mia posset im-
pendi **N**ū igit frēs charissimi tps habem⁹
poccupemus faciē eius in cōfessioe. vt taz
horrendū maledictū possimus euadere oc-
curramus obuiā saluatori nrō disponam⁹
ascensiones in corde nrō ascendam⁹ in mō-
tez dñi vt pueniamus ad gliaz regni. **D**if-
ficilis qdē ascensus/ sed inestimabilis in p-
uentōne fructus. **S**ane qnqz nobis p-
ponūt gradus qbz veniamus ad ipm. sz in
quatuor ad ipm venimus. in qnto ⁊ pueni-
emus. **P**rimus gradus aduētus nrī ad ip-

su⁹ est fides. scōs dilectio. tertius obediē-
tia quartus pseuerātia. qntus incorruptio
De primo dicit ip̄e dñs i euāgelio. **Q**ui
venit ad me nō esuriet vnq̄. ⁊ q̄ credit i me
nō sitiet vnq̄. **I**te de scdo. **D**is q̄ audiuit a
patre ⁊ didicit venit ad me hoc est. **D**is q̄
diuinā audiuit inspiratōnē. venit ad me. i. p
dilectōnē sequit me **I**te de tertio **S**i quis
vult post me venire abneget semetipm idē
obediat pceptis alteri. **D**e q̄rto autē **D**ñe
qd dat mihi pater/ ad me veniet. ⁊ eū q̄ venit
ad me vnqz pseuerādo nō eiciā foras. **D**e
q̄nto dicit sponse in cantiqz. **V**eni de libano
veni coronaberis. **P**rimos tres grad⁹ apls
breuiter sz eximia snia cōplectit dicens. **F**i-
des p dilectōnē opat. **R**eliquos duos p se-
metipam veritas his v̄bis exp̄mit. **Q**ui p-
seuerauerit vsqz in finē hic saluus erit id ē
incorruptōnē possidebit. **D**os quinqz
gradus sic habem⁹ in libro sapie defcptos. **I**
nitū sapie verissima est discipliue cōcu-
piscētia. **L**ura q̄ discipline dilectio ē. ⁊ di-
lectio custodia legū illi est. custodia autē le-
gū cōsumatio incorruptōnis ē. incorruptō
autē facit primū deo. **U**bi primus subinfert
Cōcupiscētia itaqz sapie/ deducit ad regnū
p̄petuū. **Q**o ē dicere. **F**ides q̄ ē fūdamē-
tū/ ad p̄fectionē deducet edificij. **S**apia
ergo. i. cōgnitio v̄tatis/ est edificij siue fra-
brica. cui⁹ initū. i. fūdamētū ē fides vera.
Sic ergo impossibile est fabricā fieri sine
fūdamēto. ita sine fide impossibile ē place-
re deo. **Q**ue fides recte dicitur cōcupiscētia disci-
pline. qz fides v̄a/ sp̄ cōcupiscit scire legē vi-
te et discipline ne forte p̄fluat. ne forte in-
vacuū currat. ne p spū v̄tatis. sp̄m sequat
erroris. **P**ost cōcupiscētiā discipline/ seq-
tur dilectio vt disciplinā quā appetis nosse
studeas ⁊ diligere. ne sit tibi molesta ⁊ gra-
uis. sz aliq̄ten⁹ videat eē nō gaudij sz mero-
ris. **P**ost dilectōnē seq̄tur custodia legū
i. obediētia. qz teste b̄to **B**re. **P**robatio di-
lectōnis exhibitio ē opis. **P**pter autē vt ip-
sa obediētia sit cōstās. sit vera. sit hilaris. sit
affectuosa. **C**ōstās illoz obediētia nō ē/ q̄
ad ea q̄ sibi placuerint/ tñ obedire pponūt
Vera illoz obediētia nō est q̄ p luctu/ v̄l cō-
modo tpali obediūt. **H**ilaris illoz obediē-
tia nō est q̄ cū murmure vel respōsione no-
lentis q̄ iubent p̄ficiūt. **A**ffectuosa illoz o-
bediētia nō est q̄ si respondere nō audent
rācores tñ ⁊ maluolentiā in pectore versāt
In opatōne tñ obediētie duplex solet cue-
sire piculū **S**i autē i eo qd pmo suscipis be-

ninole, postmodū mutato aīo tenere inci-
pias cū rancore. **O**bediētie vero anne-
ctenda est pseuerātia qm̄ inītiū boni opis
qd̄ pderit si pseuerātia desit. Que bene plu-
matio incorruptōis vocat̄, qz incorruptō-
nē inchoatā in via ip̄a pfectius psumari et
coronari facit in p̄ria. Recte aut̄ subinferf
qz incorruptio/ facit nos p̄rios deo, et qz
huic soli pmittat̄ dei visio dicēte dño. Bea-
ti mōdo corde qm̄ ip̄i deū videbūt. Notan-
dū tñ qz alia ē incorruptio quā tenem⁹ in via
atqz alia quā possidebim⁹ in p̄ria. Inco-
ruptio p̄rie est impassibilitas corp̄is et eter-
na stabilitas cordis. Incorruptio aut̄ vie
est castitas corp̄is et puritas mētis. Un̄ ad
p̄mendatōez sp̄ose d̄z in canti. Pulcra es et
decora filia ib: h̄. Pulcra vicz mūdicia cor-
pis, decora puritate mētis. Verūm et hoc
sciendū qz hāc ip̄am vie incorruptōnē p̄fe-
cte nequaquā obtinere possum⁹ in hac vita.
Quātalibet em̄ in hac vita mūdicia fulge-
at/ quātalibet p̄ fide polleat sp̄m̄ isemetip̄o
portatvñ corruptōnē pati cogat̄. Integri-
tatē corp̄is sic q̄s fuauerit vt nō solū opera
s̄ et s̄s ip̄os p̄ q̄s opa sūt/ mortificauerit
Sz q̄s gl̄iabif p̄ oīa castū se h̄re corz. Et q̄
em̄ mēs hūana/ puritatis auctorē in p̄mo
parēte deseruit, impuris cogitatōnibz non
coindnari n̄ p̄t, etiā si velit. Erit tñ p̄ grāz
dei qñ et sine termino volet, et valebit sine i-
pedimēto, qñ scz natura nr̄a trāsibit i gl̄iaz
qñ corruptio induct incorruptelā, qñ muli-
er. i. fragilitas hūana/ amicit̄ sole claritat̄
et lunā mutabilitat̄ habebit sub pedibz de-
iectā vicz et oculatā. Itaqz incorruptio vie
facit nos p̄deū s̄z incorruptio p̄rie facit nos
p̄rios deo, vt pote iaz silles ei. et s̄e qd̄ supra
dicim⁹ qz in q̄nto ḡdu vsqz ad ip̄m puenie-
mus. **M**ulta qd̄ē et alia opa sūt qbz ve-
nimus ad ip̄m vt est elemosia, ieiunij, orō
et bis filia, s̄z hec et q̄cūqz sūt talia s̄b aliquo
boz ḡduū q̄i sp̄s s̄b genere cōtinēt. Ad fide
nāqz p̄tinet deuorōnis seruos iusticie zelus
et defensio. Ad obediētiā, declinare a malo
et facere bonū, abstinētia p̄hibet r̄z, et obser-
uātia mādatoz. Ad pseuerātiā vero, forti-
tudo, magnanimitas, et tolerātia. Ad incor-
ruptōnē aut̄ orō mūda, p̄replatio assidua,
p̄rept̄ secl̄i, et intensa dilectio dei, aliaqz q̄z
plima i hūc modū. **E**cce audist̄ fr̄es km̄
q̄b mōis dñs veit ad nos q̄bz mōis nos
venim⁹ ad eū nūc audite q̄les sit q̄s vocare
dignat̄ est. **D**ēs inquit q̄ laboratis et onerati
estis. **V**enite ad me oēs q̄ laboratis

et onerati estis. Quoties d̄ba ista sci euāgelij
recitā i auribz fidelij/ eleuatio mor̄ ocl̄oz,
nūcio pectorz et suspiria p̄citāt cordiū. Quā-
libz **Q**z r̄cogscim⁹ p̄fecto oēs r̄cogscim⁹ sigll
qz laboram⁹ et onerati sum⁹. In labore et su-
dore vultus nr̄i vescimur pane nr̄o, et onere
p̄ctoꝝ nr̄oz oēs p̄mimur. **D**ēs q̄ labo-
ratis. **I**stō qui/ nō ē discretiū vt vicz refer-
ri debeat ad eos tñ q̄ laborauerint et onera-
ti fuerit, q̄i inuēs aliq̄s fuisse laboris et o-
neris exptes et ip̄os nō eguisse mia dñi vo-
cāt. **E**st aut̄ accipiēdū causaliter, vt sit sen-
sus, veite ad me oēs q̄ laboratis et onerati
estis. i. qz vos oēs laboratis et onerati estis.
Cōcludit ei scriptura oīa s̄b p̄ctō vt p̄missio
et fide **I**hu xpi daret̄ credētibz. **D**ēs q̄ppe
peccauerūt et egerūt grā dei. **L**aboratis
et onerati estis. **S**i q̄s s̄b eodē s̄sū velit ac-
cipere laborātes et oneratos/ vt seq̄ns dic-
tio p̄cedētis sit q̄i expositio, ego p̄tēdēdū n̄
duco. **D**ēs q̄ppe labor iuxta aliqd̄ on⁹ dici
p̄t et cōuerso. **A**m̄ hūanas actōes p̄side-
rāt/ liq̄do p̄stabit aliq̄s d̄raz posse assigri.
Disti ei laborāt q̄ onera nō portāt, nullus
āt onera portat qñ i hoc ip̄o qz portat labo-
ret et bigrā, sc̄ptozes, pictozes, sutores, cere-
ricz artifices, q̄ in penetralibz/ suas implēt
artes, nūqd̄ onera portare dicēdi sūt. **A**t il-
li q̄ ligna lapides seu alia quālibz res hu-
meris impositas portāt et onus ferre et sub-
onere laborare dicūt. **I**uxta hāc p̄sideratō-
nē, q̄ leuē aliq̄s molestiā sustinet/ laborare
simpliciter dici p̄t, q̄ vo ḡuē et q̄ supra vi-
res suas esse videat̄ portat/ iure onerat⁹ esse
narrat. **D**icit̄ ḡ, **V**enite ad me oēs r̄e. **L**a-
borātes itaqz et oneratos possum⁹ accipere.
Prio vtrūqz pplm̄, iudaicū vicz ac gētilēz,
de hinc vtrūqz sexū virū ac mulierē, deinde
diuītē et paupez, religiosū et secl̄arē, innocē-
tez et p̄ctōrē, subditū et platū, p̄replatiū et
actiū, temptatōnibz carētes et temptatōni-
bus grauātū ydiotā et l̄rātū, sanū et infirmū
senē atqz iuuenē. **V**t inexcusabilis sit ois
hō cuiuscūqz sit secte, d̄ditōnis erat⁹ et sex⁹.
Sic ei null⁹ inuēt⁹ est sine onere aut labo-
re, ita nullus p̄termisus est absqz vocatōe.
Et vez qd̄ē est vniuersalit̄ qz hō nascit̄ ad
laborē s̄z aliq̄s (vt dicim⁹) respectu alterius
absqz onere est. **S**ūt aut̄ multi labores et
multa onera. **L**aborabat itaqz iude ab
initio in custodiendo l̄rāz legis, gētilis aut̄
totus et sp̄ fuit s̄b onere dyabolice fututis.
Laborabat itē et adhuc laborat masculus
cura domestice p̄uisionis, s̄z mulier

De verbis domini. Venite

addicta iacet sub onere maritalis dñatōis dicere ad eā dño **S**ub viri p̄tate eris et ipe dñabit tui. **L**aborat diues typo elatōis paup̄ vo opp̄m̄is p̄dere tyr̄nice dñatōis sic sc̄ptū est **A**enatio leonis onagri in heremo sic pascua diuitū sūt paupes. **L**aborat religiosus abstinere se a negotiis secl̄aribz sub q̄bz totus succūbit volēs nolēs hō secl̄aris. **L**aborat innocēs custodire innocentiā suā. qua pctōr p̄dita sub p̄dere pctōrū gemit. **L**aborat subditus q̄liter dignā exhibeat reuerentiā et obediētiā p̄latis p̄latus aut̄ on̄ sollicitudinis portat tanq̄ deo rōnem. p̄ subditis redditurus. **L**aborat p̄tēplatiuus quō placeat deo. quō p̄ficiat sibi et primo. actiuus vo sub onere a crōnis defudat v̄tos et pluias mūdanoz negotioz tolerat. vt coruine tabernaculi in sua puritate p̄maneāt. **L**aborat tentatōne carēs. in custodia sui. et p̄passiōe p̄m̄i sz alius multaz tentatōnū p̄dere p̄grauatur. **L**aborat ydiota scire tm̄ q̄ sibi cōueniant. Iratus aut̄ magno se sponte subditōneri curiositatis. scire appetēs et curiose inuestigās naturas et causas. motiōes et mutatiōnes rez singularaz. **V**idi inquit salomō q̄ hoc q̄z eēt vanitas et afflictio sp̄s eo q̄ i multa sapiētia multa sit indignatio. et q̄ ad dit sc̄iaz. addit et laborē. **S**anus et si nulla tribulatōne laborat. ip̄a tm̄ hūanaz necessitatū vicissitudo. eius labor est. **I**nfirmo at̄ sua infirmitas onus est. **L**aborat etiā se nec tediō vite p̄ntis. **I**uuenis aut̄ sub onere ē naturalū incētiūoz. portās p̄d̄ diei et estus. **I**taq̄ si recte d̄sideras. si diligēter inspicis naturā hūanā. q̄d aliud q̄ laborē et dolore d̄sideras? **Q**uid habet ampli⁹ hō de vniuerso labore suo q̄ laborat sub sole. nisi vanitatē et afflictōez sp̄s. **L**ibet inter hec. v̄ndecim illa **I**saie onera ad medicum adducere. et onerat̄ istis. **S**m̄ interpretatiōnes noim̄ d̄ntaxat adaptare. **N**ā p̄phetiā ordine p̄sequi. nō est nri. p̄positi. **I**n p̄m̄is q̄ ponit̄ on̄ babilonis q̄ interpretatur p̄fusio. **O**nus igit̄ babilonis portat̄ incredulū q̄ p̄ p̄fusiōne incredulitatis et maloꝝ op̄ez semeip̄os p̄fusiōi et maledictōi sp̄p̄at. **O**peruit p̄fusio mētes eoꝝ. et iō p̄fusi sunt q̄m̄ de sp̄reuit eos. **S**ubdit̄ onus p̄bili stūm q̄ sonat potōne cadētes. **O**n̄ q̄ p̄bilistūm. **S**grue imponit̄ misere mulieri. q̄ tā viro q̄ et sibi. potōne mortis p̄buit. et cū eo pariter de statu felicitatis cadēs leges miseriaz et mortis q̄s meruit ip̄a p̄pensi⁹ portare. **P**ellit̄. sic ip̄i a dño d̄. **I**n dolore paries. et sub viri p̄tate eris et. **A**d iungitur q̄z onus **D**oab. et moab interpretat̄ de p̄re. **O**d onus bñ portare dicit̄ oēs q̄ paup̄r te et inopia t̄paliū p̄m̄it. q̄z p̄uaricatōis p̄mi p̄ris ade potissimū in ip̄is capere exp̄imētū possum⁹. q̄ nō solūmō pctōꝝ sz et ciū naz. sarcinas. de p̄re q̄dā hereditaria deuolutōne q̄i filij trahūt. **S**ubinfert̄ on̄ damasci q̄ d̄. s̄gūis pot̄ vel sanguis osculū. **O**nus aut̄ damasci portat̄ hoies hui⁹ secl̄i q̄ p̄ hoc q̄ secl̄aria negocia tam desiderāter q̄ indefinēter tractat̄ q̄ vit̄ aut nullatenus sine pctō pagi p̄nt. s̄gūinē q̄dā amō bibūt et osculant̄. q̄z pct̄is quātulūcūq̄ maculari noscūt. **S**i at̄ in ip̄is negociis pctā voluntaria. p̄mitterēt. nō iā sanguinē biberēt. vel oscularent̄. sz ip̄o s̄gūine inuoluerēt et imlmergerēt. q̄les illi sūt de q̄bz dicit̄ ps̄. **V**iri s̄gūinū declinate a me. **A**t **I**saias **D**anus vrē s̄gūine plene sūt. **E**t tales vtq̄z nō ad on̄ damasci. sz ad on̄ p̄tinerēt egypti q̄ interpretat̄ tenebre. **O**nus aut̄ egypti portat̄ pctōres neq̄ssimi q̄ malicie sue tenebris excecari. q̄ se mala sequat̄ scire n̄ curāt. et q̄ ad lumē vitatis venire sūmope deberēt. tenebras suas sp̄ deteri. peccādo augent. **A**t ei br̄is **B**re. ait. **H**abet hoc pleriq̄z human⁹ anim⁹ p̄p̄iū. q̄ mor vt i culpā labit̄ a sui ad buclōgi⁹. p̄gnitiōne sepef. **H**oc ip̄m nanq̄z malū q̄ agit. mēt̄ sue obicem an̄ oculos rōnis inferit. **U**n̄ fit vt aia p̄ voluntariis tenebris oblesit̄. p̄ modū bonū iā nec q̄d q̄rat agonizat. **L**ux q̄ppe vitas. q̄z s̄bitiliter rep̄boꝝ d̄pas examiat q̄ habita negligit̄. eo p̄mittit̄ districti iudicis vt nec amissa req̄rat. et cū ab actu repellit̄ fugit a s̄su. **S**e q̄tur on̄ d̄serti maris p̄ q̄d pond⁹ miseriaz babilonis recapitulat̄. **D**are p̄ns secl̄i. s̄gnificat. desertū vo derelictū d̄. **O**n̄ q̄ d̄serti maris. i. derelicti secl̄i. portat̄ eccl̄iaz p̄lati. q̄z amaritudines et p̄cellas p̄ntis secl̄i. q̄s p̄pter deū reliq̄re curauerūt. in p̄uisione s̄bditoꝝ rurū subire p̄pellit̄. **D**e hic ponit̄ on̄ duma siue ydumee. **D**uma ei regio est ydumee. **D**uma interpretat̄ tacēs. ydumee trena. **H**oc on̄ portat̄ actiui. q̄z trena ac tiones ac domesticas sollicitudines. p̄ fr̄ibz p̄tēplatiōni vacātibz exēplo. maribz p̄foro re laborātis pie sūministrat̄. ac p̄ hoc a p̄tēplatiōnis iubilo se q̄i tacētes in p̄spectu dei reputat̄. **U**n̄ ē q̄ s̄gūe sibi on̄ arbitrāt̄. he aut̄ existimātes et ḡn̄ amplectātes si cōcederet̄ eis cū p̄tēplatiuis iubilare deo i voce ex

R

S

ultratōnis q̄ implicari negotio terrene acti
onis. Et q̄ inter ip̄os actiuos sūt pleriq̄
q̄ varijs tribulatōnibz et tēptatōnibz fatigā
tur. recte oneri duma p̄tinuat on̄ in arabia
q̄ sonat campestris siue hūilis. Camp̄ vt
nostis loc̄ certaminis ē. dyabol̄ aut in cā/
po est. vel q̄ miles patus ad plū. vel tanq̄
leo rugies et circuiēs vt inueniat quē deuo
ret. On̄ ḡ in arabia portat q̄ p̄dere tēpta
tōnū p̄mit. q̄ molestias carnis aut sp̄is pa
tis. cui colluctatio est tam aduersus carnes
et sanguinē q̄ aduersus spiritalia neq̄cie in
celestibz. Si aut̄ et arabia hūilis interpretat̄
recte on̄ in arabia portat q̄ in tēptatōne cō
stitur. sponte se hūiliat. et ex hūiliato corde
dei adiutoriuū p̄tra aduersarij tela implozat
vel certe q̄ tēptatū/ sua aduersitas hūilē ac
tristē reddat quē p̄speritas sup̄bū et letū fa
ciebat. Sequit̄ on̄ vallis visiois q̄ b̄ie/
rusalē a p̄pha exp̄mit. nō q̄ i valle sit sita s̄
p̄t̄ rep̄bos mores despectiue ita sit cogno
minata. Unus istud cōgrue dicit̄ portare
l̄atus siue p̄bus sapie mūdi dedit. q̄ quia
stulticia est ap̄d deū q̄ in valli on̄ siue curio
sitas portat et arbitrātes se p̄ sue subtilita
tis visū/ occulta penetrare. ab occultoz de
teri caligāt veritate. **T**az vero subdit̄ on̄
tyri q̄ dicit̄ angustia. Unus aut̄ tyri. i. an
gustie portat q̄ diuersariū infirmitatū angu
stias tolerat q̄ hoc ip̄m q̄ eis viuere datur
siue doloz et erūnis trāsigere nō p̄mittit̄.
O unus vero iumētoz austri extremo in
loco ponit. quo noie reliquie duaz tribuū
designātur. q̄ socijs transmi. grātibz/ in terra
sua refederāt. q̄ reliq̄e iumēta dicit̄ p̄pter de
p̄uatōez sue fidei. austri vero p̄pter sitū lo
ci. Tribz em̄ iuda/ et tribz beniamin/ ad au
stralē p̄te terre p̄missionis sortē accepāt sue
possessiois. on̄ ḡ iumētoz austri portat
iuuenes et p̄cipue i scā religione viuētes. q̄
recte dicit̄ iumēta p̄pter fortitudinē virū.
et austri p̄pter calozē naturalū incētiouoz.
Hi tāq̄ fortia iumēta i calidis regiōibz cō
morāta/ portat onera iuuentutis. tolerant
grauiores luctas carnis ferunt p̄pensi rigo
rē discipline. et seniores sp̄ adiuuāt in oī la
bore. **S**z q̄ fastidiosū cēt de q̄ntitate et
q̄litate laborz et onez singuloz tractare/ le
ctori hoc p̄ exercitio reliquenduz ducim̄.
Hoc solū memoram̄ q̄ oil laborātī tōne
rato ad grāz dñi ip̄o vocāte veniēdū indicat̄
Ad q̄d vt req̄scat a laboribz suis et alleuiē
tur ab oneribz suis. **N**ā s̄dit̄ **E**go reficiā
am vos. **T**rasire ad me oēs q̄ p̄cipiscit̄

me. et ego reficiā vos. **Q**uid ē reficiā? **Q**uē
bū hoc equocū est **R**eficere ei ē reparare. rein
tegrare et alimēto refocillare **T**riplex ḡ in h̄
vbo cōmēdat̄ ei largitas p̄tra triplicē nr̄az
necessitatē. **E**ram̄ siq̄dē pditi et q̄ ad nibi
lū redacti. eram̄ cōfracti et corrupti. sum̄
adhuc esuriētes et ieiuni **P**erdiit̄ eram̄ p̄ p̄
mi pentis inobediētā. corrupti p̄ p̄riā cul
pā. ieiuni sum̄ p̄pter quotidianā desidiam
Ip̄e at̄ fm diuitias grē sue repauit nos rei
tegrauit nos. refocillauit nos **R**epauit per
passioez et cruce suā. reintegravit p̄ p̄uersio
nis grāz. refocillauit p̄ visitatōem assiduā.
Anq̄z reparet nos eram̄ filij tenebraz et p̄
ditōis. anq̄z reintegraret nos eram̄ filij mi
seriarū et iniq̄tatis. et nisi p̄tinuo refocillet
nos egētes fame et squalidi p̄manebimus.
Sz nō est p̄tereūter intuēdū q̄ refocilla
tio ista siue refectio triplex est **A**lia ē incipi
entiū. alia p̄ficiētū. alia p̄fectoz. **I**ncipiēs
tes alūf pane laico siue ordeaceo. p̄ficiētes
pane scō et mōdo. p̄fecti māna d̄ celo. **P**anis
incipiētū est. p̄scie purgatio. panis p̄ficiē
tū est scā deuotō. māna p̄fectoz ē pura p̄re
platio **A**ttēde singula **F**louit q̄s veniēs
ad p̄uersioez et afferēs ad dñm de regiōe dis
similitudinis p̄sciam mltis onerata p̄ctis.
q̄d aliud dign̄ ē audire a dño nisi illd apli.
Tu ista illic aut certe sede s̄ scabello peduz
meoz. **N**ec tñ vilipēdēda ē statio illa v̄l ses
sio/ vbi peccatrix illa p̄ssima veniā obtinu
it p̄ctoz. **S**edere itaq̄ ad pedes dñi **I**hu
et recogitātī oēs annos suos in amaritudi
ne aie sue/ apponit̄ a dño panis. nō q̄dem
subtilis et cādid̄. s̄ asp̄ et hispid̄ sic ordeuz
asperū et hispidū ē. **P**āis iste afflictio p̄nie
est. ordeū v̄n p̄ficiē panis h̄ est p̄tritio v̄a.
p̄fessio pura. intēsa volūtas penitēdi. et deo
i cinere ac cilicio satisfaciēdi **P**anis h̄ colli
git̄ ex p̄sideratōne p̄ctoz. cōsp̄git̄ timore iu
dicis viuoz atq̄ mortioz coq̄tur metu ge
bēnaliū tormētoz. **P**anis sic collectus
et sic p̄fectus ad pedes dñi comestus gene
rat sacietatē. p̄scie vicz purgatōnez. **H**aḡ
q̄ppe sacietas et sufficiēs refectio in nouiter
p̄uerso q̄ vicz nō mordet mala p̄scia de p̄re
ritis. nec a sp̄erepellit̄ p̄ malā volūtatē ha
bitā de futuris. **H**ic panis nō incōueni
enter dicit̄ p̄t̄ laicis eo q̄ mltis etiā in secu
lo positus ad manū est. **O**rdeaceo etiā dicit̄
p̄t̄. q̄ fuoz nō filioz cibz ordeū est. et inci
piētes nō dñi acceperūt spiritū adoptionis
filioz s̄ sp̄m̄ habent interz fuitur̄ in timo
re sic ex ip̄oz voce p̄ p̄betā d̄r. sic oclī fuoz
P P 4

De verbis domini. Venite

in málb dñoz suoz ita oclí nri ad dñz
deu nrm. At vbi pcessu tps is q̄ eiufmó
ē iā cepit respirare z aspirare i libertatē glie
filioz dñi z tiorē d̄posito iā adept⁹ fuerit spē
veie p̄t bonā volūtatē suā puto q̄ iā dign⁹
hēbebit cui a dño dicat. **Fili surge z sta su-
pra pedes tuos. Et itē. accede huc vt t̄gaz
te fili mi. Accede p bonā volūtatē vt t̄gaz
te p duotōis ifusioez. Stabit igit̄ ad mēā
magnā vt videat facie dñi i tubilo. vt come-
dat panē corā dño. p̄ez yriq̄ i c̄m panē mū
dñi. panē coloris cādidī saporis erimij. pa-
nē ex silā suauitatē p̄fectū et igne dñi amo-
r̄ coctū. p̄is iste filioz ē sine amioz q̄ tā
fidelit̄ q̄ fiducialit̄ clamare p̄nt ad dñz. p̄
nr̄ q̄ es i celis. panē nr̄z quotidianū da no-
bis hodie. **P̄is ē scā duotō. panis/ois
suauitas sine solatō spūs. z s̄ oēz p̄ez pa-
nis gr̄e lacriaz. Dic p̄is aiaz esurietē r̄plz
bois z ifūdīt nob memoriā abūdātie suauit-
tatē. Qui p̄is recte p̄t dici scūs p̄t v̄tutū
exercitiā z cādid⁹ p̄t luc⁹ opa et tā mūd⁹ vt
nlli eū edere liceat nisi sacerdotib. sacerdos
ē q̄ i sacra dās v̄t sacrificia. p̄ p̄lo offerēs.
Qui gr̄al n̄ fuerit q̄ p̄ vite merito sacrificia
ozōnū digne p̄ p̄lo imolz tā scē mēse xpi p̄
ticipare nō hz. **Et nota q̄ sic ē p̄is pane
suauiorz cibo cibo melior ita ē r̄ stat⁹ statu fe-
licior q̄ is q̄ paulo añ scōbat ad pedes ihu
p̄ spm̄ tioris z māducabat i geitu suo panē
doloris. iā nūc p̄ spm̄ pietatē surgit. p̄ spm̄
scie p̄fic. p̄ spm̄ fortitudinis ascēdit. p̄ spm̄
p̄silij accedit. p̄ spm̄ itelligētie diligēt⁹ itue-
tur z cōsiderat qd̄ mēā p̄r̄familias dulce/
dis oriet. spūs nāq̄ pietatē efficit eū deuo-
tū. spūs scie discretū. spūs fortitudinē is ad
sua aduersa validū. spūs p̄silij ad aduersa
aliēa caritatiū spūs itelligētie ad dīna spe-
culatiū vt videre iā incipiat q̄ sit volūtas
dñi h̄nplacēs z p̄fecta z exulter i mia dīna.
**Et ita qd̄ se hz stat⁹ p̄ficiētū z p̄cessus
de v̄tute i v̄tute eūtiū. Tu q̄z bone ihu pas-
sti i dulcedie tua ita in q̄z pasti cibū illoz z p̄
varietate p̄uctuū saporē diuersificas inter-
naz suauitatū. Que at̄ ē p̄p̄atio cibi p̄fecto-
rū. **Dāna ē z de celo veit. māna ē abscondi-
tū qd̄ nēo nouit nisi q̄ gustauit. cibū ē sic in-
cōpabilis ita z ineffabil. z sol⁹ spūs sapie mi-
nistrabit illū. Ceteri cibi d̄ tra oriūt ori col-
ligūt. collecti p̄terūt. triti p̄ficiūt. p̄fecti co-
quūt. z sic d̄mū d̄mestibiles efficiūt. Dia h̄
studij z laboris hūani sūt. z siglis v̄tutibz as-
signari p̄nt. **Hā d̄ corde puro q̄ d̄ tra bona
p̄ affectū oriūt. p̄ appetitū colligūt. p̄ discre-
tionē p̄terunt p̄ app̄atōez p̄ficiūt. p̄ amorē************

coquūt. z tē d̄mū habiles eē inchoāt vt fre-
q̄ntia suauitatē cor afficiāt. **Sola at̄ p̄repla-
tōnis puritas q̄ māna d̄ celo veit atq̄ i mo-
mēto z i ictu oclī mirabiliter afficit z ineffa-
biliter inebriat aiaz fidelē. eā dūtarat q̄ dis-
gna erit ita visitari ab altissimo z v̄t tā suauit-
ciboz. **De his refectōibz i cāti. cāti. sc̄ptū ē
Comedite aīci z bibite z inebriamini km̄i. In-
cipietes z p̄ficiētes aīci vocāt z comedere ac
bibere monēt. H̄ ē cū labore z frequēti studio
v̄tutes i v̄tē aīe p̄gerere. **Perfecti at̄ km̄i
noiant vt pote i sup̄latio ḡdu iā p̄stituti q̄ z
inebriari exhortāt p̄replatōis vicz dulcedi-
nea sēsibz corporeis i sursū ducēs spūs alie-
nari. **Sic ei ebrietas mētē euertit z peitūs
sui imemorē reddit. ita p̄replatōnis ipet⁹
aiaz q̄ s̄bleuat ab oī sēsū corporeo rapit et
q̄ i obliuionē sui fūdīt⁹ abducit. **Tūc accē-
dit z i s̄lāmā ardore mirifico. z sopit⁹ v̄ndi-
q̄ carnaliū voluptatū illecebris extict⁹ oīm
mūdaliū cupiditatū fallacijs. remor⁹ a me-
moria corporeaz. s̄litudinū s̄lāstq̄z cogi-
tatōnū p̄muniū ipedimētis/ tota ser̄ i am-
plet⁹ v̄bi ad osculū spōsi ad cuiuū xpi. ibi
gustat z vidz q̄z suauis ē dñs. q̄z magna ml-
titudō dulcedinis ei⁹ ibi req̄scit a turbie z
a pluua. ibi sedet i spōsi v̄mbra. ibi mādu-
cat illd̄ dulcissimū dīne suauitatē māna. **Jā
q̄ audire digna erit a dño. **Uei spōsa mea
colūba mea. p̄cia mea. At qd̄. **Ut vincētī
dem sedere meci vt vicētī dez māna absco-
ditū. vt vincētī dez edere deligno vite qd̄ ē
in paradiso dei mei. **Nō iā sedebis sub mēā
cū suis. nō stabis ad mēā cū filijs. s̄z sedeb
ad mēā cū p̄refamilias. vt d̄ boīs dñi gau-
deas et comedas cibū illū quē ignorabas.
tu z oēs p̄res tui. dulce p̄ oī fructu frumēt⁹
vini z olei. **Talis p̄fecto aīa/ cū de pene-
tralibz spōsi p̄cesserit plena caritate et dile-
ctōne inebriata z i se redierit puto si itroge-
tur v̄t venerit aut qd̄ audierit in secretario
dilecti sui. q̄ ex memoria abūdātie suauita-
tis illi⁹ q̄ refecta ē eructuās et snia respōde-
bit. **Introduxit me rex i cellā vinariā. ordia-
uit i me caritatē. **Et itēz s̄b illi⁹ v̄mbra q̄z d̄
siderauerā sedi z frētus ē dulcē gutturi inco-
**Hec ē frēs mei refectio aīaz sc̄p̄. hec pa-
scua dñicaz ouitū. q̄z laborātibz atq̄ onera-
tis adseueniētibz dñs p̄mittit dicēs **Et ego
reficiā vos. **Ac si patētē dicat ego parabo
in cōspectu v̄ro mēā. ego vobis p̄pabo res/
fectōez p̄ capacitate singloz d̄ntez. **Ego
nouī figmētū v̄r̄m ego nouī p̄fectū v̄r̄z ego
nouī qd̄ siglis ep̄diat. qd̄ d̄neiat v̄niner/
tis. **Si veneritis ad me z māseritis i fmo/**********************************

z

y

ne meo mēsurā refectōis bonā vobis omni-
bus dabo. s; alijs refertā hoc ē simpliciter res-
pletā. p̄ficiētib; coagitatam. hoc ē cōtusi-
onibus et quibusdāz compressiōibus res-
pletam. p̄fectis sup̄fluentē vel sup̄cumu-
latam. Quapropter nolite tardare nolite
formidare. venite ad me et ego reficiā vos.

Ego sum panis vite. ego aqua sapiētie. ego splendor lucis eterne. ego vitis vera et vinus cor hoīs lenificans. ego cynamomū et balsamū aromatisans. ego sum granū ordei penitentibus ego granū frumenti p̄ficiētib; ego dulcedo mellis p̄fectis. ego panis de celo veniens habens omne dele-
cramētū et omnē saporez suauitatis. Ego sum lux mūdi. lucifer diei et sol iusticie ego viola horti. ego flos campi et lilii cōuallii.

Ego sum via veritas et vita. ego suz mirra electa. nardus odorifera. oliua fructifera. Ego sum fons hortorum puteus aquarūz viuētū et vena gratiarūz. Ego sum venia peccatorū. gratia iustoz et gloria sanctorū. Ego sum adiutor pauperū et pater orphanorū et iudex viduarū. Ego sum dñs seruo-
rum. pater filioz. et sponsus fidelū anima-
rum. Ego iuuabo pusillanimes. refouebo flebiles. cōsolabor flentes. Quod pierat req̄-
ram. et qd̄ abiectū fuerat reducam. et qd̄ fra-
ctum fuerat alligabo. qd̄ infirmū fuerat cō-
solidabo. et qd̄ pingue et forte custodiā. **V**enite ergo ad me et ego reficiam vos. Omnis
bus omnia fio. omnes inuio dimittere vos
ieiunus nolo. venite ad me et ego reficiam
vos.

Sequit̄ tollite iugūz meū sup̄ vos. **D**uob; modis possūt hec verba accipi. ex
quoz altero. diuina benignitas. ex altero
sapiētia dei magnifice cōmendatur. Sa-
piētie in hoc qd̄ in tam breui clausula. ois
recte viuēdi norma est expressa. Benigni-
tas vero in hoc qd̄ suū iugum appellauit. et
hoc nos trahere monuit. **Q**uo modo be-
nignitas eius in hoc commendabilis ap-
pareat attende. Tollite inquit iugūz meū
sup̄ vos. **D**eū inquit. ac si dicat. Iugūz qd̄
dam imposui mihi. et ipm iugūz est caritas
qua diligo vos hoc ergo iugūz meū tollite
sup̄ vos. i. diligite me quia prior dilexerit
vos. **V**ide homo si nō infinita h̄ elucescat beni-
gnitas dei. qui deus est et creator oim secu-
lorū. Iugum dilectionis non dedignatur
trahere nobiscū nec sufficere sibi iudicauit
vt esset inter nos et super nos sue presentia
maiestatis/ nisi descenderet ad nos et esset
in nobis tanq̄ vnus ex nobis. tuz p̄ p̄ntiā

suscepte humilitatis. tum per gratiam mu-
tue dilectōis. **N**unquid tante ac tali be-
nignitati imo (vt ita dicam) humilitati ei?
ingratus esse poteris. **V**enerare fili. **A**dāz
in saluatori tuo sacratissimā eius sublimi-
tatem. sed nō minus admirare sincerissimā
eius humilitatem. **R**euerere in illo qd̄ deus
noster est et nihilomin⁹ amplectere qd̄ caro
et frater noster est. **T**rahe iugum dilectio-
nis cū eo qd̄ nō ē aliud nisi vt p̄tēdas redama-
re eū qd̄ amauit te. **C**ontēde diligere certatū
dilige curre q̄ntū potes p̄currere tū n̄ potes
qz ab eterno dilectus. et aplius dilectus tū
adhuc min⁹ diligis. **D**ilige tū creator. et tū
redemptorem tuum. dilectorem tuū quan-
tum potes et ex quāto debes nam potes pa-
rum et debes multum. vel potius debes ex
multo. i. ex toto corde tuo. ex tota anima tua
et ex oib; virib; tuis. i. ex oī qd̄ scis et es et po-
tes. **C**erte si milies et milies tūcēs et scires
et posses q̄ntū es et scis et potes. ex hoc tota-
liter toto diligere tenereris eū. **E**t si etiā ex
toto hoc diligeres quid es tu ad deum? **R**e-
spondebo tibi inquit. **M**elior qd̄ maior sit de-
us homine. **Q**uis prior dedit illi et retribuit
etur ei? **Q**uis amplius dilexit euz vel quis
saltem eque dilexit eum. **I**pse nimirū nos
p̄cedit diligēdi inchoatōe sicut p̄cedit eter-
nitate. ip̄e nos p̄cedit diligēdi intensiōe
sicut p̄cellit maiestatis imensitate. **F**ac er-
go o hō qd̄ potes. et si q̄ntū debes nō potes
diligere. **D**iligat p̄hs deum pro eo qd̄ creatus ab
illo est. **G**ratias agit primo qd̄ voluerit euz
potius esse aliquid q̄ nihil. secundo qd̄ po-
tius hominem q̄ pecus. tertio qd̄ virū ma-
gis q̄ feminam. quarto qd̄ litteratum potius
q̄ ydiotaz. **V**ide tu (o christiane) si nō mul-
to amplius et excellentius gloriādam tibi
sit. **E**t enim te deus tuus creauit. ab errore
paterni delicti per baptismum te absoluit
fide sua et sacramentis te imbuuit ex multis
etia; periculis te eruit et absq̄yllis tuis me-
ritis ad sibi seruiendum te vocauit. et mul-
ta te spiritus suauitate dirauit. **Q**uid qd̄ an-
te hec oia morte sua et tali morte te redemit.
qd̄ pro te cedi. cōspui et crucifigi voluit. vin-
ciaz et alapas verbera et spinas. spura et blas-
phemias pro te sustinuit. **Q**uātum putas
in hoc tibi benignitatis exhibuit q̄ntū pro-
pter hoc a te amari p̄meruit. **D** q̄ infeli-
ces q̄ infidelibus deteriores qui tantam e-
ius benignitatez vilipēderint aut obliuioni
tradiderint siue etiā p̄tempserit digni plāe
qd̄ delectat de libro viuētū et cū iust; n̄ scribat

De verbis domini Venite

Ecce quō benignitatē dñi. **H**u. i. benignif
simam dignationem eius commendabilez
aspicim⁹ cū ip̄e nobis dic̄ Tollite iugū me
um sup vos. **J**am vō q̄ntū in v̄bis istis
de sapia dei amiratonis caperes si pfūdita
tē ip̄oz digne p̄spicere posses? Qui docet
oēs hoiez sciam. q̄ pdidit oēs sacra scripturaz
q̄ vētis p̄d⁹ posuit. qd sine p̄dere p̄ferre
potuit? **V**ideam⁹ q̄d sit. tollite iugū meū
sup vos. **I**ugū xp̄i ip̄o nr̄o vsu futū dicit
m⁹ q̄ ip̄i sb̄ sc̄e religiōis habitu p̄fessi sum⁹
p̄ h̄ ergo q̄ dic̄ tollite / significare voluit. q̄
libera electōe ⁊ volūtaria deuotōe iugū ip̄z
sb̄eūdū sit. **T**ollere igit̄ iugū xp̄i ē nō co
actos s̄z sp̄ōraneos futuri ei⁹ colla sūmitte
re. **E**t si ei sūt aliq̄ q̄s ad monasticā vitā co
gāt infirmitas. cōpellat paup̄tas. nō h̄ resi
deat aio. s̄z faciāt de necessitate p̄turē mutā
do intētiōez. ⁊ tūc ip̄a necessitat⁹ occasio n̄
nocebit. cū ad vitatis normā intentio dire
cta fuerit. **D**icit itaq̄. **T**ollite iugū meū
sup vos. **A**c si dicat. corā vobis q̄i posuū ē
iugū meuz. s̄z penes vos sit p̄siliū v̄m. si
vultis tollite iugū meū sup vos. si vultis p̄
fecti eē. v̄dite oīa q̄ habetis ⁊ date paup̄i
bus ⁊ seq̄mini me. **N**ouit deus fr̄es carissī
mi q̄z bonū est hoī si portauerit iugū. sed d̄
tollēdo eo / p̄siliū dat. nō p̄ceptū. ne nos im
pingere videat̄ i trāsgressiōis reatū. **S**i ei
p̄ceptū daret / opteret oēs hoiez obedire v̄l
p̄ inobediētia eternalit̄ p̄ire. **S**z q̄z p̄siliūz
dedit / q̄i in nr̄a volūtate posuit v̄r̄z velim⁹
iugū ei⁹ tollere sup nos. **S**z h̄ idubirabile
teneam⁹. v̄t si semel nosingo ei⁹ astrincim⁹
iā ab illa die nō liceat nob̄ de monasterio e
gredi ⁊ collū excutere de sb̄ iugo regule. qd
an̄ q̄s tollam⁹ / tā liciteq̄s libere possum⁹ refu
tare. p̄pter qd̄ et b̄nis **B**ndictus legislator
nr̄ / for: mā datur⁹ tollēdi iugi / nō statū tollen
tes in ip̄o initio voto astrinxit sb̄ iugo per
manēdi. s̄z an̄ū integrū p̄batōni s̄l̄ indulget
⁊ deliberatōni. v̄t vicz. p̄bet sc̄ipm̄ hō si pos
sit ⁊ deliberet. an velit ferre iugū dñi. **A**c si
discip̄o suo v̄bis philosophicis dicat **D**iu
deliberādū q̄ semel ē statuēdū. atsi statuer̄
irrefragabile erit. **S**z qd̄ sibi vult q̄ iu
gū pon⁹ q̄s chamū ⁊ frenū dñs tolli cōsulu
it. **N**ō sine cā hoc factū eē reoz s̄z ocelli alicu
ius grā mysterij. **E**t si tu meli⁹ aliqd̄ in p̄m
ptu nō habueris / ego qd̄ mihi videat̄ expo
nā. **N**ō igit̄ ad equū aut mulū q̄ chamo re
gū ⁊ frenū. sed ad bouē fieri significatōez
voluit cui sp̄ealiter cōpetit applicari iugo.
Der equū designat̄ ambitiosū. p̄ mulū lura

rioli. sic̄ sc̄ptū est **N**olite si. si. e. zc. **D**oz̄ s̄t
cōsideratio nō maḡ cōuenit ordini monas
tico q̄s equ⁹ ⁊ mul⁹ iugo siue ē holocausto
Ad bouē ergo nr̄a v̄ta cōsideratio. qm̄
ad ip̄m facta videt̄ esse significatio. **V**ade
ait sapiēs o piger ad for: micā ⁊ disce sapiāz.
Poterat ⁊ hic dicere saluator. **V**ade o secu
laris ad bouē ⁊ disce ab eo religiosā cōuer
satiōez. **I**n eius opatōnibz p̄p̄dere potes
abreūciatōnez cultus secularis. hūilitatē
cordis. ad p̄latos obedientiā. ad cōdiscipu
los socialē vitā. **I**bi notabis oratōnis in
statiā. ibi cōpassionis industriā ibi lectōis
studiū. ⁊ suffragia incessionū ⁊ his similia
Et audi quō. **D**oc aial vicz bos. iugo sb̄
mitti solet. **E**st etiā aial mūdūz elui būano
cōcessū. ⁊ dinis sacrificijs aptum. **I**taq̄z q̄
bos alligari se parit̄ significat q̄ iugū dñi
tollere ⁊ portare volētes. abnegare semetip
sos sibi ⁊ sb̄ alienis imperijs i monasterio
degere debēt. **D**ō cornibz alligat̄ designat
būiles nos esse debere. **P**er cornū nāq̄z sup
bia exp̄mit̄ sicut̄ sc̄ptū ē. nolite extollere in
altū cornū v̄r̄z. i. nolite supbiā v̄r̄az erigere
cōtra deū. **P**er cornū ergo alligari ē supbiā
nr̄am sub vinculo amoris xp̄i restringere.
Dō aut̄ in iugo cōbinat̄ boues significat o
ptere nos charitatē fraternitatis casto ip̄ez
dere amore. honore inuicē p̄uenire. asirmā
tibz alienis p̄ posse currere. **P**er hoc etiā
q̄ bos ligat̄ ruminat. admonētur claustra
les. s̄z disciplie legibz corp̄aliter astricti. cor
de tū ⁊ ore incessant̄ sacre scripture mysteria
ruminare. **D**ō bos vngulā diuisā habz h̄ ē
q̄ affectus ad duo dirigi debz **V**ngulā pes
bouis est sic̄ sc̄ptū est. **P**lanta pedis ⁊ plāta
vituli. **P**er pedes aut̄ (v̄t notissimū est) des
signatur affectus quasi ergo vngulā diuidit
q̄ gemitio mouet̄ affectu amoris boni ⁊ odio
mali. **V**el certe vngulā diuidit qui primoz
nouit ⁊ prosperitatibz seu felicitatibus con
gratulari ⁊ miserijs compati. qui scit iuxta
apl̄m gaudere cū gaudētibz. flere cū flētibz.
Dō bos arando glebas v̄rit notat q̄ clau
strales dine scripture inuigilare debent my
sterijs sibi ad deuotōnis profectū. p̄ximis
ad eruditōnis augmētū. **D**ō etiā currum
trahit̄ ap̄denūciat quāte veneratōnis sit
q̄ eccl̄iaz dei merit⁹ ⁊ p̄cibz adiunādo. p̄moz
uere p̄nt̄. **P**er currū nāq̄z eccl̄ia figurat̄ sic̄
ps̄ ait **C**urr⁹ dei decem milibus multiplex.
Currum ergo bos trahit. quando pro mis
litante ecclesia religiosus q̄spiam fideliter
intercedit. **D**ō etiam mundū animal est et

vescilitū dēdārat imitatōe dignū eū q̄ in
 guz p̄i pie portare studuerit. Bonē q̄ppe
 comedere/ est exēplū religiosi fr̄is/ actibz no
 stris imitādo q̄i in corpore. **B**os etiā in sa/
 crificio z holocausto dñi offerri solet. Sa/
 crificiū d̄r hostia cui⁹ portio aliq̄ i altari cre
 mat. reliq̄ in vsu cedit offerētis. **H**olocau
 stū vō est q̄ tota crematur in altari. **S**ouez
 igit̄ nr̄m i sacrificio dñi offerim⁹ q̄n p̄ponē
 tes hūiliare alias nr̄as z affligere carnē tein
 n̄is. vigilijs. alijsq̄ sc̄i opis exercitijs. ac/
 cedēte m̄dato poris z aliō imperāte/ vere/
 cunde z hūiliter a p̄posito nr̄o desistimus.
Hempe qd̄ nr̄az reliquim⁹ intētiōez z volū
 tatē fr̄agim⁹ hoc in dñi sacrificiū accēdim⁹
Ex aut̄ nr̄am comoditatē et vtilitatē facim⁹.
 hoc q̄i in vsu nr̄m de sacrificio dñi reserua/
 mus. **C**ū vero ad dura z aspera nr̄ez volū
 tati. p̄sus p̄traria p̄ dei amore obedimus.
 q̄i bouē nr̄m in holocaustū dñi offerimus
 qz nos meriposa nr̄is volūtatibz occidim⁹
 z sup altare boni opis igne dñi amoris cre
 mam⁹. **U**el certe sacrificiū ē bona nr̄a opa
 tio z laudē nobis cooperās apd̄ primū. et
 meritū collocās apd̄ deū. **H**olocaustū vō
 est sincere deuotiōis affect⁹ seu pure p̄tepla
 tōnis excessus. cū mēs hūana spūsfāci fer
 uore p̄cepto vel effudit sup se vlr̄apit extra
 ser tūc ita vehemēter ardet z exstuat vt ei di
 cere pueniat. **A**ia mea lique facta est. **U**n̄?
De igne serō. igne m̄do. **E**t si vis scire deus
 noster iste ignis est. **P**ec̄t̄ his similia vt m̄
 bi videt̄ fr̄es dilectissimi dñs innuere volu
 it cū dixit **T**ollite iugū. **S**z cur addidit
 meū? **U**n̄qz discernere voluit suū ab his q̄
 sua nō sūt. **S**iq̄dē est iugū stat⁹ hūani. iu/
 gū cordis pueri. z est iudei. seculi. dyaboli
 inferni. **I**ugū stat⁹ hūani/ est corruptio
 z mortalitas z multiformis infirmitas. q̄/
 bus om̄e hūanū gen⁹ subiacere dinoscitur
Un̄ septū est. **S**raue iugū sup filios **A**daz
Iugū cordis pueri/ ē volūtas p̄pria vel
 p̄suetudo p̄raua. q̄ rō nr̄a captiua tenet z se
 pissime ducit q̄ nō vult. **D**e q̄ nisi fili⁹ nos
 liberauerit nūqz vere liberi erim⁹ de cuius
 nobis p̄sona p̄mittit **E**cce ego venio dirū/
 pe iugū captiuitatis vr̄e. **I**ugū iudei est
 obfuitātia legi ad litterā. **D**e q̄ ap̄ls **P**etr⁹
 dicit. **Q**uid tēptatis imponere iugū super
 ceruices discipuloz qd̄ neqz vos neqz p̄res
 vr̄i portare potuerūt? **I**ugū secl̄i ē cupi/
 ditas. **U**n̄ stultus rex legit̄ dixisse ad ppl̄m
 suū **P**ater me⁹ aggregauit iugū vestrū ego
 addā iugo vr̄o. **A**cl̄i diceret **P**ater me⁹ exē

git a vobis magnū questū. ego mlto maio
 re **I**ugū dyaboli ē pctm̄ vel iniquitas **D**e
 q̄ illud **I**saie. **I**ugum ei oneris ei⁹ z virgā
 bumeri ei⁹ z sceptrz exactoris eius supasti.
Exactor noster ē dyabol⁹ q̄ pcti numū quē
 in paradiso nobis obtulit cū vsura exigit.
 qz ad addēdū pctō pctm̄ sp̄ instigat. vt in fi
 ne nos ad iugū etne dānatōnis trahat **T**ō
 tra qd̄ oram⁹ p̄rez nr̄m q̄ in celis ē vt gliosa
 filij sui natiuitas liberz q̄s sub pcti iugo ve
 tusta fuitus tenet. **D**ui⁹ itaqz exactoris iu
 gū z virgā z sceptrū apparēs in carne dei fi
 li⁹ supauit cū seductōne afflictōne dñatōne
 q̄ crucētus ille r̄p̄an⁹ nos tenebat ad nibilū
 moriēdo redēgit **I**ugū inferni ē eterna
 dānatio. q̄ fasciculi ad p̄burēdū colligabū/
 tur. vt illic p̄iūzātur in pena q̄ cōles extite/
 rūt icl̄pa **D**e hoc iugo p̄r accipi qd̄ dñs di
 cit p̄ **D**see. **P**ropterea impone eis iugū
 qd̄ nō auferet **S**ūt z alia q̄nqz iuga boū
 curiositates vicz q̄nqz sensuū exteriorū. q̄
 iuga sibi qd̄ā in euāgelio coemerat z vt ex/
 cusat habere a nuptijs/ ea se p̄batū ire di/
 cebat. **D**icēs itaqz dñs **T**ollite iugū me
 um sup vos nō ad aliq̄d p̄dictoz nos inui
 rat. s̄ ad illd̄ d̄ q̄ signat̄ dicere meū debuit.
Sz q̄ est sup vos/ hoc verbo admoneri
 nos arbitro vt donū p̄uersionis nos celit⁹
 accepisse p̄gnoscam⁹. vel vt de accepto gra
 tias iugiter agam⁹. vel certe vt nos dīna p̄
 cepta ad p̄fectū nō posse implere sentiētes.
 ad supne pietatē viscera assidue suspirem⁹.
Possim⁹ sane in p̄positis q̄tuor verbis/ p̄n
 cipales quatuor virtutes app̄batas intelli/
 gere. z quatuor ineptias siue abusiōes q̄ in
 ter cl̄ australes plerūqz repiūt̄ rep̄batas ac/
 cipe. **V**irtutes he sunt. **I**usticia fortitudo
 prudētia p̄p̄antia. **I**usticie cōpetit qd̄ dicit̄
 tollite. qz vere dignū z iustū ē vt cōsuletū ad
 q̄scas. p̄cipiētī obedias cōditōri **A**d forti
 tudinē p̄tinet qd̄ d̄r. **I**ugū. qz ip̄o noie dat̄
 intelligi te forte atqz cōstātē eē debere **P**ru
 dentie est qd̄ addit̄ meū. qz nimirū optet eē
 prudentem vt scias reprobare malum z eli
 gere bonum ac salutare iugum **T**emperā/
 tie cōgruit qd̄ subinfertur sup vos. qz tem/
 pantis animi est ad competentem modum
 cunctos affectus restringere et ordinare.
Abusiōes vero he sunt. **C**ontinuis te
 por. et indiscretus feruor. **I**ndebita occupa
 tio z nimia formido **T**orpor. cōtrarius est
 iusticie. et reprehenditur in hoc verbo tol
 lite **N**imius feruor exterminat fortitudinē
 z dānatur in hoc vbo iugū **I**ndebita occu

B

De verbis domini Venite

patio expellit prudentiā. et dāna si hoc quod dicitur
meū. Porro nimia formido aduersatū pan-
tie et expulsi i hō quod anectū. sup. vos. **S**i
gula si placet ordine psequimur. iuxta alteri
loci pabolā ad vineā dñi sabaotb excolen-
dā. alij pmo māe. alij hora tertia qdā sexta
vel nona. nonnulli tyndecia veniūt. Hoc
pō ē q ad iugū xpī. ad fuitiū dī ad viuēdū
religiose. ad militandū sū reglā vel abbate.
qdā veniūt i pueritiā. qdā in adolescentiā.
mktū in iuuenili seu virili etate. pleriqz et in
ultima senectute. **F**it vero nōnūqz vt is
q in pueritiā ad pueritiā veniūt frigiditate
p modū nouitū feruoris ignicō. vta i te-
porē. et q quidianis virtutū incrementis grām
sibi apd deū et hoies pparari debuerat. vtu
peritū sibi magnū pqrat. Qui dū solā inno-
cētiā ppedit. ad opa virtutū se virilitē accin-
git. Impatiēs ad ieiunia. ad vigilias som-
nolēt. ad orādū tepid. in deuot. ad pfallen-
dū alijsqz xpī militibz mōdo. carnū dyabolo
vsqz ad sāguinē resistētibz ipse sibi in oibz re-
qz qrit tā accidit. qz oclō. secreta tacita
qz sibi cogitatōe dicit. Quidnā ego luere ha-
beo. **U**t qd ita rigide districte qz viūā sic il-
li magni pccōres. raptōres. iniusti adulteri.
Cogitatōes stultissimā. qm nullus tenea-
tur fuire dō. nisi irretit. criminali pccō. **A**er
te scriptū ē. Diliges dñm deū tuū ex toto cor-
de tuo. et ex tota aia tua. et ex oibz viribz tuis
Ecce deū ita diligere iubet. vt. si. nihil in te
vacare pmittas q deū nō diligas. Quō autē
tu diligis dñm deū tuū ex te toto. qm qdem
plus posses si velles qz facis. **S**ane qm
to es innocētiōr tāto eē fuitio dī debes ar-
dētior. vt vlti scitate et iusticia qz ipō custo-
diaris. vel vt custodire scitanti vber. regitē-
ris. **N**ō ppēdis qz cū alijs sibi dimidiāt dies
suos vt qlēcūqz veniā obtinēat. tu tuos in-
tegros fuas. vt grāz et gliaz tibi ampliores
adqras. **Q**uid si intern. arbiter pp hoc tibi
inocētiā tuā pfuare voluit. vt pōdere pccō-
rū pguatū frēz tuū. collaborādo. et on. et ti-
bi priēdo iuuares. **N**ōne cū pp tuā desidiā
impedit hec bona dī volūtas p increpationē
nē audire dign. eris. **A**mē dico tibi qz pu-
blicani et meretrices pcedēt te i rēgno dī. vel
pot. rimēdū tibi ē. ne illō tibi maledictōis
elogiū infligat. **N**ūqz ex te frēus nascet in p-
petuū. **V**erba sunt ipi dñi maledictōis sū-
noie sic. aiaz būanā solijsextrifecaz. obf-
natōuū plenā sū nllō. iterioris suauitat. fru-
ctu plenā. **T**ales nimirū erāt illi dno āgeli
eccliaz. qz vni p iobez dicit scio opa tua qz no-

mē hēs vt viuas et mortu. es. atqz alij vtinā
frigid. eēs aut calid. si frigid. eēs būilior ap-
pareres et eēt de te spes. si calid. eēs caritate
feruēs arderes i te atqz alios accēderes nūc
āt qz tepid. es et nec frigid. nec calid. i. quia
nec būilitate fulgēs nec caritate feruēs. pu-
tas te aliqd eē cū nihil sis incipiā te euome-
re d ore meo. hoc est d cetū melaudānū eij-
cere. **D**ecō pntue tepētū deā sūt. **N**ūc
psequē ē vt de nimīū feruētibz aliqd dicam.
Sūt pleriqz q feruore nouitio ducti vlt. po-
ti. astutia atiqz hostis tracti. mox vt puerfi
fuerint. scitatis arcē arripe festinat et oia sū-
ne p silio sine ordine sine discretōne agentes
effreni studio ferunt in piceps vigilāt. pleriqz
ieiunāt et abstinēt. ppenfi. pl. orāt et laborāt
qz dmunis monasterij regula vlt maiōz co-
horrent exēpla. **S**i q eis de mō. si q d discre-
tōne suggesteris. deceptōnes putāt. dspici-
ūt. fugiūt velut nocua oia arbitrat vt ster-
cora. ad eo studiosa et odibili obstinatōe il-
ludēt sibi sequiū dyabolū. **E**t qd mag. est
mirādū cū ad pteplāda secreta celestia oī se
se studio quōtōnis erigāt ad ābulādū paci-
fice i tra caligāt. et qz oclis ad sblimia leua-
t. pedibz nō pspiciūt. qm celo intēt. i tra offē-
dat. **A**lli nāqz mag. qz bi vnaimitatē frat-
p impatiētā vitiat. p iobediētā turbāt. p
rumaciā dissipāt. et nihilomin. isitūt inde-
fēsis oī oibz itroire i scāscōz et scissimū illō
irrupre dīne puritat. arcanū. nec dū tū ipi
fuare curāt vitatē spūs i viculo pac. et qm
nō recte pulsāt. fit iusto dī iudicio vt nō in-
troēat. **S**criptū qppe ē. **H**ereditas ad qz fe-
stinat i pncipio. i sine būndictōe carebit. de-
niqz p **J**eremiā d. **D**oab dicit. **Q**z pl. fec. qz
potuit. idcirco pierūt. **S**i ei vires suas me-
tirēt scitēt pfecto q paulatī lōg. itur. **Q**uia
nō nolūt modorari qd faciūt dñicete p mos-
dicū natā corpis fit vt aut a cept. spīt desit
stāt aut si nō dstitērit ifirmitates ppetuas in-
currāt. **S**iatqz oibz eoz onerosa ifirmitas q
b. an fuit molesta scitas. qntos bodieqz vi-
dēt cū cafe iure āiciācia cui ātea gues itule-
rāt pugnas. appetere delicata qre suauia
qz vilia et grossa. p. sine scruplo rāpe nō po-
terāt. qntos itē vidēt. ppē idiscretos spūal
exercitij labores sēlibz picitatos eēt ad vlti-
mū nescisse discernere it bonū et malū q pmi-
t. int die et die int bonū et bonū et deide oēz
die diiudicabāt. **V**e eis q sic corpa sua di-
uinof btrahūt fuitio. vicio suo. vt in qz eis
cum tam misere fiant nouissimū qui vide-
bant fore primi. **T**olerabile tamen si fiant

nonissimi et non extranei. si infirmitas quas sibi adduxerunt. potius quam incurserunt. poterit excusare eos a bonis que agere debuerunt. et si voluissent potuerunt. Tertia abusus est in debita occupatio. Decemque est cum proposito quod peccatis et placentis officio. implicat conscientias secularibus que ad rem non pertinent. que ad salutem conferenda. seruanda vel non valent. Alius addiscere restudet syllogismos et fallacias. alii aggerare numeros et mensuras. alius callet musice proportionem. alii phice inuestigat experimenta. alii proplexa legum canonum que discutit argumenta. Sic quisque in eo circa quod afficiat libere occupat. et in occupatione sua delectatur et nihilominus credit se delectari in domino. quoniam quod de non fecerit ab ordine monastico. Talis nihil fallor assimilatur samaritanis de quibus scriptura refert quod vnaqueque gens cum coleret deum. dijs que suis preuenerat. Unusquisque etiam quod sibi delectabile et pro omnibus diligendum venerandumque eligit. hoc quasi deum sibi ipse statuit. Unus est illud in propheta. Uniuersa ydola domus israel depicta erant in pariete. paries in domo israel est obstinatio mentis in religioso. que paries et trinet ydola non sculpta sed depicta. cum religiosus non omnimode diligit iniquitatem licet afficiat circa aliquam vanitatem. Solitigit deum sibi et ydola que et bonis operibus insistit. et nihilominus scie alicui se clarivane intendit. Quarta abusus siue lepra est incauta formido. Decemque consideratio negligens vite procedit. et nisi tempore discretione adhibueris ad desperationem perducit. Si de respectu multitudinis inimicis negligenter astuas pensare suspenderis. hoc est fallere te ipsum. Si autem ex intuitu districtiois superne imparet timeas. hoc est cum dolore descendere ad infernum. Quid ergo est? Nimirum ut adhibito discretiois studio. de duobus contrariis que quoddam tempore facias ut inter spem et metum. inter securitatem. decipiendum et diffidentiam euiscerates ambulans. medio tutissimum eas. Nunc singulari singulis ad aptem. Supra diximus quod contrarium tepor contrarius est iusticie quod licet quando stabit si diffinitionem inspererim. Diffinitio itaque sic. Iusticia est virtus reddens cuiusque quod suum est. et tepor est vicium nulli ex integro reddens quod suum est. Debitorum sum frater charissimum deo. debitorum sum primi. debitorum sum et nobis. Debemus deo gratias et laudem. primo commo gratulationem et compassionem. nobis ipsi disciplinam et sollicitudinem. Debemus deo totum quod possumus. pro quod ab ipso nobis fieri vellemus debemus nobis ipsi quicquid virtutis. quicquid bone fame. quicquid bone conscientie esse cognos-

uerim. Si autem in laude dei septem et dissoluti. in amore primi torpentes et frigidissimi in iudicio nostri negligentes fuerim. et remissi quod tam iusticie contrarium. Vides plane quod sic faciendo non reddimus cuiusque quod suum est. Denique quod tam iusticie contrarium que dicente domino. tollite. cum nos ipsum quod sustulimus omnimode satagimus deponere. Diximus item quod nimius feruor exterminat fortitudinem quod de pro parte duorum certantium dinoscere facillimum est. Ponam autem oculos duos in certamine ingredi. unum que validis et continuis ictibus aduersarius laceat. alium que venientes ictus dipeo sagaciter excipiat. lacesteret hostem. puidam expectatio deludat. unum que totum simul proferat spiritum suum. alium que dispenset et reseruet in posterum. Nonne isto qui segniter a gente sed vtiliter sibi prospiciet. Ille dum ictus suos non modificat. fortitudinem suam exterminat et triumphus aduersario datur. Nonne isto usque ad finem perdurante fortiter. ille succubitur turpiter et perdet iuste quod nimis feruide que rebat. quoniam finis non pugna coronat. Aya frater singularis que singulariter et indiscrete facis. Aya inquam extermina faciem tuam ut videaris hominibus ieiunans. extermina oculos tuos ut videaris plorans. extermina fortitudinem tuam in proelio temporis ut paulo pro nihil pro facere possis. Decemque est tota scitias tua. hec sapientia tua inspirata a rectore tenebrarum et caliginis qui se transfiguratur in angelum lucis. Audis quod dominus noianando iugum. sociale (ut supra dictum est) in conuentu te hortatur ducere vitam et tamen obstinato seccaris animo odio sancta superstitioez tua. Deus inhabitare facit unius moris in domo ut seruiat ei bene vno. Tu autem alterius moris que humero suis que ab unitate recedis. Sed que ista progressio? Sufficiat hoc. Ne dicimur quod in debita occupatio expellit prudentiam. quoniam dicitur illi. Non ei bene diuenit nec in vna sede moratur scia maiestatis et scia vanitatis. non magis que duo aduersarii in vna domo. que eius societas luci ad tenebras. An quis locum templi dei cum ydolis. Aut que filij iudeorum in iherosolyma loquuntur a zotice. que etiam in azoto positi deberent loqui iudaice. Ne hoc dicimur quod ista scire sit malum. sed que religiosi in his nimium occupari sit vitiosum. Denique ista non modo discere sed olim didicisse. Nunc cura alia nos sollicitat. Occupent in his seculares ne iocentur. ne venentur. ne fornicentur vbi autem ista desunt. illa quid faciunt. Num debeas in lege dei meditari die ac nocte. que mente ruminas syllogismos et argu-

De verbis domini

mētavanitatis tue. Dicēte dño. mē. tu ne scio qd aliud iugū videris ducere cū seclari bus. prē tuā fortasse cū ypocritis habitur?

Dicim⁹ etiāq̄ i caura formido aduersat̄ teperātie. Illa desparōnē repmit̄ q̄z ista sug gerit. Illa cor lenificat qd̄ ista turbat. Si te pctōrē cōsideras ait Bre. optet vt a te do minū nō repellas. Repellis aut̄ si de boni tate eius ppter tuā maliciā despas. si de im pfecto tuo in pte formidas. Si opa no stra sufficerēt nob. dīne mic̄ q̄s locus esset p̄opterea q̄ dat̄ gr̄vt nō gliet̄ ois caro co rā illo. cū se videt p solā obtinere gr̄z qd̄ n̄ pōt p virtutē suā. Si vilitatē tuā cōsideras magis in sta. cōfide. sp̄ra. clama r̄ dep̄care altissimū et dabit tibi petitiōnes cordis tui. **A**ū audis dicentē dñm sup̄vos respira ad gr̄m. gr̄tus esto gr̄e. et de viribz tuis noli p̄sumere. **E**cce de iugo dñi q̄ potuim⁹ di ximus. mlt̄a qd̄ ē. s̄z n̄ oia fortassis q̄ debui mus. **S**ed qz ad alia seq̄ntia p̄peram⁹. ista ad p̄ns sufficere credim⁹. **V**ez qz bñs Be nedictus. iugū dñi / scōlā dñi fuit̄ noiat. qd̄ i ha c schola agēdū. qd̄ ve discēdū / sit vi gilāter audiam⁹. **S**eq̄. **E**t discite a me qz mitis sū r̄ hūilis corde. **P**z p̄fecto qz ma gister noster ip̄e ē xp̄s q̄ nos a se discere mo nuit. sc̄us r̄ ip̄e nobis exēplū bonoz opoz. **V**os vocatis me in q̄t magister r̄ dñe. r̄ bñ dicis. **S**ū etei. **I**n hoc in q̄t agnoscer̄ oēs qz mei discipuli estis. si sic ego sū. mitis et hūilis corde fueris. **D**ea actio vr̄ā ē lectō me vr̄ā est disciplina. discite q̄ a me qz mitis sū r̄ hūilis corde. **M**lt̄a fr̄es dilectissimi ex hortatō cū m̄gr̄ exhibz b̄ i fact̄ qd̄ docet ver bis. r̄ discipulos p̄cedit̄ vita q̄svult p̄fectos esse r̄ eruditos corde in sapia. **D**iligēd⁹ plane r̄ oī sagacitate imitandus. p̄fertim cū nil exhibeat. nil doceat aliud q̄z māsuētudi nē r̄ hūilitatē cordis. **A**ppar̄z ergo q̄z ama bilis fuit̄ dñs **J**hs. vtpote mitis et hūilis corde. **S**ic ei ois iracūdius r̄ arrogās / odi osus. ita eregione ois māsuētus et hūilis / gr̄tiosus. **M**āsuētudo aut̄ hoibz. hūilitas deo amabilē solz reddere hoiez. **A**mabūs ergo erat dñs **J**hs et mlt̄ū amabilis tā ama bilis i māsuētudine r̄ hūilitate sua. q̄z ma gnus et laudabilis i maiestate dīna. **D**icit itaqz semitē r̄ hūilē corde. **N**ā qz mitis r̄ hūilis esset dictis et factis nō op⁹ habebat hoc p̄medare discipulis suis. **I**pi em̄ vide rūt r̄ audierūt r̄ p̄spererūt. oculis suis r̄ ma nibz tractauerūt viderūt r̄ anūciauerūt no bis. **Q**ue aut̄ videret audire nō poterāt ne

cesse habuit vel potius ip̄i necesse habueſt r̄ ip̄e annūciaret eis. qz argumentū cordis verba sūt. **E**ū igit̄ virt⁹ habeat tres dif ferētiās / duas fecit exemplo. tertiā verbo. **D**ixit se r̄ hūilē demonstrauit in dictis quā do horredis blasphemis lacessitus r̄ quin quies habere demoniū dictus. ad doctrinā sp̄ qz ad p̄tū meliā se potius erexit. **D**ixit et hūilē se demonstrauit in fact̄. qm̄ sic ois ad occasionē ductus r̄ q̄i agnus corā tonden te se ommutuit. se ligādū flagellandū expo suit. q̄ solo nutu potuit necuisse malignos. **E**ū igit̄ nullus sciret qd̄ esset in ei⁹ interiori hoie nisi sp̄s eius q̄ in ip̄o erat. bonū qd̄ iu corde habuit. verbo discipulis p̄posuit r̄ hoc eos discere atqz imitari p̄cepit. **E**st at̄ r̄ aliud hic cōsiderādū. **V**irtus qd̄ ē alia cō sistit in actu. alia in affectu. **V**irtus i actu virt⁹ est. virtus in affectu virt⁹ virtus est. **V**irtus q̄stalibet p̄ferat̄ i actu. aut pua est aut ulla / nisi etiāz de cordis emittatur affectu. **S**i em̄ bonū facis sine cordis affe ctu. bestialiter facis r̄ virt⁹ pua est. **S**i bo nū cōtra cordis affectū fraudulēter facis. r̄ virtus nulla est. magis virtū reputat̄. **D**ic ps ait **E**ructauit cor meū sb̄ū bonū. **V**er bū sane bonū nō esset / nisi ex bono cordis affectu p̄dret. **H**inc ē etiā illud qd̄ ad cō mendatōnē sponse in canticis cantū. dicat̄. **E**missiōes tue paradisi maloz punicoz. **M**ala punica foris rubicūda sūt intrinse cus granis repleta. **B**one igit̄ actiōnes de bono corde emisse r̄ egressē. recte / paradiso maloz punicoz p̄panē. qz r̄ hoibz foris ru tilant p̄ pietatis exhibitionē. r̄ deo se in copulant / p̄ charitatis affectionēz. **U**t q̄ se dominus nobis p̄beret exemplū nō solū boni operis sed etiā munde affectionis. di scite inquit a me quia mitis sū r̄ hūilis cor de. qz nimirū nullius momenti apud deū est exhibitio bone actiōnis quāz nō cōmen dat emissio pie actiōnis. **S**ane notan duzqz duas in sinuauit virtutes. māsuētudi nem r̄ humilitatē. qz in his summa cōsistat p̄fectionis. **S**unt etem̄ duo / q̄bus semper impugnātibz ab statu p̄fectionis euertimur p̄spa vicz r̄ aduersa. **V**erba igit̄ dñica sic d̄ bem⁹ attēdere qd̄ duo doceamur opponere. māsuētudinē aduersis. p̄spis hūilitatem. **S**i q̄ enob cū. p̄spis aduoiū successibz pol lēt r̄ bonis sp̄alibz r̄ ai trāq̄llitatibz gaudēt tūc se i gr̄z actōibz exērt atqz dī circa se be niuolentiā debita cū reuerentia suscipiunt cum aut̄ iniurijs incōmodis tāgūt / mox in

murmuratōne atq; i impatiētiā seu i medi-
tātōes vltōnis p̄siliunt. **Di** nimirū hūiles
in p̄speris s; nō sūt māsueti z mites in ad-
uersis. **Atq;** s; cōstantiā in tribulatōnib;
tenēt; s; p̄spiratis tpe de successu int̄ supbi
unt; hi v̄tutuz alterā seruātes, alterā negli-
gūt. **Debem;** at z māsuetudinē humilitati
z humilitatē māsuetudini iungere, et hinc
aduersa sufferēdo, illinc p̄spera non curan-
do/ elicere, ne cū ex vna pte decori apparu-
erim; ex altera deturpati displiceamus.

3 **S**ter b ad memoriā veniūt octo illa
p̄ncipalia vitia, q̄z p̄ntiā scire oim est, na-
turā discernere paucoz, oīa q̄ vt nob vi-
det ex v̄bis p̄missis nō mediocrit̄ omuni-
mur. **Octo** q̄ppe p̄ncipalia vitia eē sc̄i dif-
finierit sumētes auctoritatē ex testm̄toyl re-
stimonio legis, in q̄ nūcrātur septē gētes q̄
rū olim p̄p̄s dei terras possedit. **Septuz**
nanq; est, **Ac** introducā vos ad loca cana-
nei et ethei amorrei z p̄heresei cui z iebu-
sei z gergesei. **Quib;** septē dum egyptioz
gens addit; p̄culdubio octo gētes descri-
būtur, p̄ q̄s vt dictū ē, octo p̄ncipalia vitia
designant; sic ex eaz interpretatōnib; etiā in-
telligi pōt. **Egypti** ereni interpretat tene-
bre z designat gulaz, qz gulositas obtene-
brat z obscurat intellectū. **Iuxta** illō puer
biū qd̄ de greco trāstulit; **Diero**, in latinū,
Pignis v̄eter n̄ gignit sensū tenuē. **Ca-**
nane exp̄mit luxuriā qd̄ z ḡrgia interpreta-
tōne demonstrat. **Interprat** em̄ mor; eoz
q̄z nisi gētiliū; **Cetera** nempe eoz n̄ri
mēbra, ad nutū volūtatis n̄re mouēt z stāt
illavero mēbra in motu suo nec voluntati
n̄re obediūt, nec s̄bi acēt; pr̄ati nec rōnē se-
quūt. **De cui;** mor; rep̄siōe in laudē fort;
mulieris d̄r, **Et cigulū** tradidit cananeo,
Cigulū q̄ppe tradere cananeo/ ē mor; lu-
rurie z n̄nēte legib; restringere. **Hinc** de io-
hāne d̄r, zona pellicea circa lūbos ei; zona
nimirū circa lūbos pōit, q̄ lasciuēns car-
nis impetus strigit. **Debe;** vanā gliaz
significat, q̄ ex eo qz i opib; suis sp̄ displice-
re formidat et n̄ solū alijs stupori eē sol; s;
ip̄a qz dese ip̄a amirāt z stupet recte formi-
dis vel stupens interpretat. **Amore;** qd̄
sonat amaricās siue amaritudo significat
supbiā, cui; qz p̄p̄riū ē tāte sp̄ obstinatōis
esse/ vt nullius sensui vel volūtati cedere,
nullius dignetur verecundie parcere, ama-
ritudinis semp et indignationis ipsa sibi
causa efficitur. **P̄herese;** d̄r fructificatō

p̄ qd̄ designat auaricia q̄ fructum factū
carnis nō sp̄s, studiosi; insultēs opib; euz
mūdo p̄turis/ q̄s opib; deoplacituris, vt
scz impleāt horrea saturitate, z vino torcu-
laria redūdēt, nō vt corda mūdēt z v̄tu-
tū receptacula fiāt. **Vel** d̄r fructificatio q̄
fruct; fuscato, qz fructū boni opis obfuscet
z inquinet. **Eueus** interpretatū sonat fer-
rū siue pessimū, p̄ qd̄ pessimū z verferreū
viciū denotat inuidia, q̄ duriciā cordis in-
ducit, et sūme malicie nutritē. **Iebuse;** cō-
cultatōez sonat z accidiā animi signat q̄ s;
uictū a se tanq; plastes z culcās humū/ ani-
mū elidit et zculcat vt sternat eū demonū
pedib; zculcādū tanq; lutū plateaz. **Ger-
ge;** innuit irā eo qz colonū eiciens inter-
prat, qz hoc h̄z p̄ ceteris vitijs p̄p̄riū/ qz ip̄a
colonū zscie sue a possessiōe cordis eicit,
atq; duras tūc cogitatōnū obices ponit, et
sic impedit eiectū ne possit cernere v̄ez qd̄
in intimis manet absconditū. **Doru;** aut
octo vitioz duo sunt carnalia, reliqua sex
sp̄ualia. **Illa** carnalia qz in corp̄is mēbris
eoz op̄atō zstittit. **Ista** vocāt sp̄ualia siue
corp̄alia, qz in corde acitantur. **Ut** ḡ d̄ns
nos ad exterminatōez vitioz suis verbis
instrueret/ duas tūc v̄tutes p̄posuit māsue-
tudinez z hūilitatē. **Que** vero vitia his vir-
tutib; p̄teratur/ innuisse vidēt cū apposuit
corde. **Per** hoc ei significare voluit duas
has virtutes, sex sp̄ualibus seu cordalibus
vitijs opponi debere. **Sed** illa duo car-
nalia nūq; intacta relinqt; **Binime** nā
ad eoz extinctōnē ptinet qd̄ p̄misit, **Tolli**
te iugū meū sup vos. **Neq;** em̄ tam insipi-
ens quis iuguz christi suscipit/ qui non in
ipso susceptionis initio se sciat gule et ven-
tri deinceps non seruiturum. **Rempe** hec
sūt dura illa z aspa per que itur ad deū que
beatus **Benedictus** iugū suscepturis/ dili-
gentius iubet p̄dicari. **Durū** est siquidem
ciboz oblectamēta assueta relinqre. **Aspe-**
rū qz est libidinis blandimēta illicita/ non
licere. **Sub** quo gemino malo/ omnes
eramus cum gentes essemus, i. cū gentilitē
viueremus. **At** postq̄ gentilitatē exuim;
postq̄ abiectis tenebris lux in d̄no esse ce-
pimus, postq̄ duobus carnalibus vitijs
fuiere iā nec volum; diuinit; inspirati, nec
valem; ip̄a ordinis obfuātia impediri dei
bemus mansuetudinē et hūilitatē cordis/
vigilāter tenere quo sex illis vitijs spiritus
alib; valeam; resistere. **Deb;** ergo harū

De verbis domini

virtutū vtraq; trifor̄mis esse. qz trib; vtraq;
q; virtū opponenda est. **O**pponit̄ aut̄ hu/
militas. supbie. vane glie. z auaricie. **D**ā/
suetudo. inuidie. accidie. ire. **S**it quoq;
hūilitas. dep̄ssa in se reflexa ad se reclusa in
tra se. **D**ep̄ssa sit in se. ne de se alta sapiat.
reflexa sit ad se ne hūanū fauorē querat. re/
clusa sit intra se ne res perituras vagabūda
ambiat. **S**it quoq; mansuetudo carita/
tiua. sit iocunda sit tranquilla. **C**aritatiua
sit vt p̄ alicna felicitate nō teneat liuorem.
Jocūda sit vt de pp̄ria aduersitate nō habe
at dolorē. **T**ranquilla sit vt i nullo casu exer/
ceat rancorē siue furores. **S**ic sub iugo
dñico positus frater et in prelio dñi consti/
tutus virtute mansuetudinis et humilita/
tis circūfultus vndiq; vniuersa p̄ualebit
tela nequissimi ignita extinguere. munit̄
abintus p̄tra supbiam. de foris p̄tra vanā
gloriā. sursum p̄tra gulā. deorsū p̄tra luxuriā
a dextris p̄tra auariciā. a sinistris p̄tra acci/
diā. ab anteriori p̄tra irā. a posteriori p̄
inuidiā. **A**li in nauigio subiectus per
hoc mare magnū z spaciosū octo illa notis
sima maris picula prouidus nauta z stre/
nu? euitabit. **D**ico aut̄ carybdiz gule z sire/
nas luxurie scillaz supbie z sirtes vane glo/
rie piratas auaricie et beluas inuidie ven/
tos accidie pcellas ire. **J**am vero subla/
to iugo saluatoris z apprehēsa disciplina
mansuetudinis et hūilitatis. qd mercedis
veritas pmittat celestib; discipulis audia/
mus. **S**equit̄ **E**t inuenietis requiē ani/
mabus vestris. **S**emina est aiaz requies.
Una in p̄nti. alia in futuro. **I**ta habz me/
ritum. illa premiū. **P**er primā habet scōa.
i. per meritum premiū. sicut scriptum est.
Erit sabbatū ex sabbato. hoc est p̄ requie
pectoris dabit̄ requies eternitatis. **E**t ista
quidē que in p̄senti est / requies aīoz dici
posset. illa vero que in futuro erit requies
animaz. **T**amē z de vtraq; simul z de vtra
libet singillatim / possunt accipi verba do/
minica. **P**rima igit̄ req̄es mltis i sacra
pagina noibus appellat̄. **D**icit̄ em̄ bona
p̄scientia. bona volūtas. pax pectoris. trā/
quillitas cordis. puritas mentis. refrigeri
um anime. cōsolatio spūs. **D**e qua quia
sub noie refectōnis supra satis ad modū
disputauimus / ea nunc tacita de scōa ali/
quid dicendū videt̄. **S**z qz ip̄a finē p̄ntis
vite sequit̄ qd de ea dicere intēdimus / in fi
nem p̄ntis p̄monis differamus. **S**equi

tur **J**ugū ei meū suauē est z onus meū leuē
Supra tm̄ de iugo dñi est de onere vero
nlla fuit mētio. **J**ugū q̄dez dñi fuitur / ei?
est assumptio. onus vero eius qd aliud esse
p̄t / q̄ hoc qd discere sub iugo p̄cipimur scz
vt simus mites z hūiles corde. **E**st ergo iu/
gū monasticus ordo. onus aut̄ pietas mē/
tis z corporalis exercitatio. **D**icat ergo dñs
Jugū em̄ meū suauē est z onus meū leuē.
Sed qd dicit̄ bone mgr̄: **A**unqd̄ igno
ras scriptū eē. multe tribulatōnes iustoz
Non meministi dictū a te. **E**cce ego mitto
vos sicut oues in medio lupoz. **E**t itē **I**n
mūdo p̄ssurā habebitis. **N**ō p̄uidisti dicē/
dum. **P**er multas tribulatōnes optet vos
intrare in regnū celoz. **E**t illud. **O**mnes
q̄ volūt̄ pie viuere in xpo p̄secutōez patien/
tur. **Q**uō ergo iugū tuū suauē ē z onus tuū
um leuē? **D**āna z p̄scriptiōes p̄peti. iniuri
as z ptumelias nō vlisci. duos in corpe
ictus sustinere. aiaz ponere. nunqd̄ hoc su
auē est z leuē? **E**st vtiq; sz a p̄lis z martyris
bus. **C**orp̄ castigare ieiunijs. aiaz affli/
cere lacrimis z orōnib;. vol. aratē pp̄riā odi
re. solitudinē amare. nunqd̄ hoc suauē est
z leuē? **E**st vtiq;. **S**z veris xpi cōfessorib;
z virginib;. **Q**uō inquis? **D**ic primū vi
dete fr̄es mei qz dñs discipulis loq̄batur.
Si locut̄ fuisz turbe illa verbū respuisz
qz viz verbi nō intellexis. **A**t discipuli au
dierūt z fceperūt. qz qd dicebat / verū eē co
gnouerūt. **A**udiam? qz nos qd dī. z quō
vez sit qd dī intelligam? **H**ec ei q̄stio duo
b; mōis soluit̄. **P**rio qdē qz aie vere de/
uz diligētī / z iusticiā eius fideliter esuriētī/
etiā amara dulcia videt̄ z aspa suauia. **N**o
uim? hoc p̄ sciaz. sz vtiā sciam? z p̄ experien
tiā. **A**ccede ḡ hō z exp̄ire q̄ suauis ē dñs. z
q̄ leuē sit on? ei? **N**emo ei scit / q̄ necdū gu
stauit. **S**i ita nō sentis / ip̄e tibi testis es qz
nōdū gustasti. **A**d hoc infinita religiosoz
mltītudo vez eē testat̄. **A**lio mō soluit̄ hec
questio si dicam? qz iugi dñici susceptio et
oneris ei? portatō / ḡuis qdē videat̄ z aspa
sz i cōpatōe sclariū molestiaz valde suauis
z leuis sit. **R**espice (vt exēplis vtamur) fu/
res z latrones. p̄dones z adulteros. quan
tos labores. quātas vigiliās. quātas cu/
ras expēdant vt excogitatas neq̄tias ad ef
fectū p̄ducā. **R**espicite z eos q̄ z honestioza
qdāmodō videt̄ exercere negotia. diuersos
dico mercatores mari terra qz mercimōia
sua circūferētes. quāta in cōmoda sustineāt

subeant pericula. vt ad modica stipendia periturasq; diuitias quib; ptingant. Respicite deinde et suos militib; milites principib; etiã ad illicita queq; seruietes et in eũ do. in curredo. in stando. die noctuq; laborantes. Respicite et diuerso dei mistros i ce nobis sedetes. modicũ qdẽ laborantes et plurimũ pausantes. insup et p regetioe sua qsi p labore maximo req̄ez eterna expectãtes. Nonne illi multo difficiliore via descendunt ad inferna. q̄ isti ascendunt ad regna supna. Iugũ g dñi suauē est et onus eius leue. **P**oterat ergo dñs h̄ dicisse. Iugũ meũ comodu est et onus meũ salubre. At h̄ si dixisset verũ utiq; dixisset. **B**ulci eni in seculo/seculi voluptatib; dediti/dũ illecebrofis condimentis vtuntur. dũ lautiorib; epulis indulgent. dũ vino se intrepanter ingurgitãt/ aut morte sibi celerius attrahunt. aut molestissimas egritudines incurrunt. et dũ iugũ dñi qsi asper phorrescunt. ipi p iugũ seculi sub q̄ deliciañt sibi q̄runt vñ a iugodñi sepelogenf. **A**t cõtra claustrales dũ cur se nõ implicãt. dũ tranquillitate corpis et animi fruuant. dũ carnis terunt supbia. potus cibiq; p̄citate. dũ modicũ qd laborant p eterna requie et infirmitates multas p̄ter intentionez deuitant. et vitã etiã nolentes prelãt. **P**oterat itẽ dixisse saluator. Iugũ eni meum honorificũ est et onus meũ venerabile. **S**epe etenim videm; plus honoris et venerationis apud potentes seculi h̄re paupes monachos q̄ diuites supbos. **D**ia tñ hec p̄p̄ bẽdixit de; intelligit cũ dicit Iugũ eni meum suauē est et. **E**st vñ tñ i q̄ valde durũ iugũ eius videt. et onus ei; onerosũ. molestia vic; impugnatũ vicioz. Eni uero puritatis et castitatis amator. nihil durũ. nihil grauius occurrit turpiũ infestatione cogitationũ. **S**ed nõ est tibi in hmõĩ despondendũ. in talib; eni repret te de; si vere diligas eũ vt fili;. si nõ deseras eũ in tpe malo et nota fiant q̄ sunt in corde tuo. **N**oli tantũ abire in cõsilio impioz. noli cõsentire suggestionib; demonũ. resiste et certa viri. ipse tribuit victoriã certanti q̄ coronã retribuet vincẽti. **S**up hmõĩ tñ cõturbari infirmo; rũ est q̄ nõ cõsiderant q̄sta vtilitas temptatione generet seu q̄sta cõsolatio temptatio; nẽ subsequitur. **E**t autã q̄busdã cõsideratũ est. scet nobis vtilitates generat temptatio. **P**rima vt reminiscamur mltimode no;stre fragilitatis. scõa vt agnoscam; q̄s necess

farium nobis sit diuinum auxiliũ. tertia vt appareat si vere deũ diligam; p̄pter que; talia supare cõrendim;. quarta vt occasione hui; tentatiois etiã alia vicia corrigamus de quib; añ nõ multũ curabam;. quinta vt mō sit nob; p̄ pena et q̄si p̄ satisfactioe. qd̄ olim fuit in turpi delectatioe. sexta ne de donis gfe q̄ accepim;/ supbiamus. qd̄ forsitan accideret si sp̄ sine tẽptatioe viuerem;. **P**lane temptatioem aut maior aut salte eglis cõsolatio seq̄ solet. **N**õ aliqñ eglis cõsolatio sequat. indicat ps. q̄ ait. **S**cõm multitudinẽ dolor; meoz in corde meo cõsolationes tue letificauerunt aiã meã. **N**õ aliqñ maior cõsolatio tẽptatioem sequat/ testimoniũ bẽm; et scriptura dicete. et reddidit dñs oia q̄ fuerunt Job duplicia. Qui ei p̄culso cuncta q̄ abstulerat/duplicata reddidit. ap̄te innotuit q̄ nonnunq; tẽptatos vberi; cõsolef q̄ p̄culserit. **H**inc e; q̄ qdẽ p̄fectiores discretionẽ mgrã dolẽt si vel ad modicũ sine q̄stulacũq; tẽptatioe sint vic; ne cũ diutius in tranquillitate militãt. ex ipa tranaq̄llitate req̄e securius torpescãt. **M**agna q̄ppe nobiscũ disp̄satioe pietat; agitur/vt aduersis lacessamur. qz dũ ex vicio aliq̄ pulsamur/cõtra illud iuuãte dño fortĩ accingimur. **H**inc est v̄puto q̄ cuilib; aie duo angeli deputati sunt ad custodiãz bonũ et malũ. **E**t de bono qdẽ p̄spiciũ est q̄ ad custodiã dat; sit. **B**onũ nẽpe angelus a morẽ virtutis. malus v̄o ipet; vicũ tẽptantis. **D**e vicio aut; satis p̄batur q̄ ad custodiã nob; deputerur. qz dũ eius aduersitate fatigamur. ipa fatigatioe p̄moti/melius in bono custodimur. **A**ũciã tps est vt resuam; qd̄ supra reliq̄m;. qd̄q; in fine; sermonis dicẽdũ distulim; vic; de scõa req̄e aiãz. **S**i inq̄t dñs ad me veneritis et iugũ meũ tuleritis in ueroietis req̄em aiãz vris. **Q**ue est ista req̄es? **O**culus nõ vidit eaz nec auris audiuit sed nec in cor hois ascendit. **Q**uid ḡ de ea dicere possum; qñ qdẽ null; hoim eã vidit. s; nec videre p̄t nisi qd̄ vnigenit; dei fili; qui e; in sinu patris ip̄e de ea nob; modicũ quid enarrauit. **I**nspiciamus tñ eã q̄stũ ip̄o donãte possum;. dica; mus de ea qd̄ ip̄o docẽte valeam; et memoriã abudãne suauitatis ei; qualitercũq; eructemus. **R**equies illa est decor et immortalitas corpõz. honor et impassibilitas aiãz. fulgor vultũ incõpabilis. diuinissima incanditas summe et eterne tranquillitatis. **Q**

De verbis domini

par illa que recuperat omnem sensum. gaudiū magnū. magnū valde et sempiternum.

Requies illa est laboris et doloris ois absentia. cure et anxietatis nulla incidētia. nulla molestia. nulla angustia. nulla cōfusio. nulla formido. vbi absterget deus oēs lacrimas ab oculis scōrum. vbi p̄sus aberit omne malū.

Requies illa est perpetua in sanitate firmitas icōcussa in animi libertate suauitas. suauissima et sup̄dulcissima in visioe creatoris delectatio. scia et sincera in scōrum societate dulcedo.

Requies in q̄ illa est indui vestimentis gl̄e. cū gl̄a et tristitia tripudiare in cōsp̄ctu diuine potētie. gl̄a et hōre coronari et radijs excellētissime claritatis penniter illustrari.

Requies illa est indefessus et irreuerberatus intuitus in illud diuine lucis archanū de sup̄na potētia sapia bonitate magnificētissima admiratio. atq̄ inter āplexus dei ois potētis indeficiēs cōmoratio. et pie eius p̄ntie sempiternaliter iugis fruitio. pennis extoro corde et tora aia atq̄ ex oibz viribz viriū medullis exultatio.

Requies illa est incircūuelata fulgide eternitatis inspectio. inextinguibilis erga ipam venā charitatis et iūcta affectio. serenissima ad p̄rem luminū accessio. et incomphēnsibilis celestium gaudiorū p̄cipatio.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

Requies in q̄ illa est accūbere in cōiunio regis eterni. bibere et iebuari a mltitudine dulcedinis dñi. accēdiz inflāmarī calere et sup̄feruere in ardoribz sempiternis. ire et intrare ac penetrare vsq̄ ad intia dei. bñi vehemētia amoris haurire dulcoris fontis viter sapietesse cū deo sine fine. Amē.

et expedit secedere et vincere in bono malū ne obnitendo frustra ego ruine magne cū amicis inuoluatur. Hoc docere p̄nt ea q̄ nouiter cōtingerūt. xpi sicut pauli exēpla atq̄ dōcumēta id suadēt. nā h̄ casu pastor est fugere nō fugere est.

Logor iportunissimis. imo nimis quibus obniti vel peccare. melius aut est incidere dei manus quā hominum cum p̄nt declinari. ne amās piculū peat in illo.

Logor ad liberatiōem aliorū vel p̄ cōsuetudie t̄pis/ignaros scia et p̄nciosos moribz/ p̄o mouere et quāq̄ sufficiētioribz p̄ponere. cui t̄n dicat sapiēs. Noli velle fieri iudex nisi p̄tute valeas irrupe iniquitates.

Logor inportunissimis hominibz diuersorū morū a meis/ r̄ndere. et obsequiis cōiūgi familiaritate aut inciuilis iudicabor et ero p̄rimo piculo.

Logor gaudere oportet cū gaudētibz. **L**ogor asidue rumores audire q̄ illic cōtinue p̄stres p̄nt. q̄b̄ aie d̄es ois eripit. et in multiloquiis h̄mōi/ p̄ctm̄ nō deesse/ ac sp̄ūaliter p̄gr̄gata p̄ hec dilabi statim/ cognitū ē.

Logor laborare p̄ curiosis f̄monibz q̄b̄ absq̄ edificatiōis fructu/ maxima t̄pis p̄s absumit. et mihi cōuenit illud. stulto labore p̄sumeris.

Logor rursus curie fluctibz est nō sp̄ immergi v̄l in ḡtus iudicabor. a q̄b̄ v̄t emigrare/ sola hec fuit occasio cācellariā postulandi. et cōsulit h̄ deus. aliter t̄n q̄ sp̄abā. cur nō igit̄ habito sine cessat motus.

Logor inter hec et filia/ missas et orōes ommittere v̄l irrecollectus dicere. In q̄b̄ t̄n fructus ē vberior si bñ fiāt/ q̄s in ḡduū tali q̄li distributiōne vbi q̄s p̄u/ v̄tinā nō sepe p̄nciosus/ v̄tis nā mores/ sit eccie fructus/ intima cernētibz linquo. vbi locū h̄z illud apli. nemini cito manus imposueris neq̄ cōicaueris peccat̄s alienis.

Logor et in t̄pali vita q̄si mēdicare/ et despectus viuere. cū mediocritas aurea nō amara paup̄tas/ sit turissima/ f̄m exīgētiā stat. cū alibi abūdāter h̄eas. et menagiū iā p̄uiderim. q̄d̄ cuius detrimētō magno opteret relinquēdo dissipare/ et cū gr̄amaticulis et pueris viuere.

Logor p̄ viuēdo decanātū tenere. vbi p̄ficere verb̄ et exēplisum astrictus. et t̄n si nō resideā in cācellaria. sciūt oēs/ est iuramentū q̄le murmur quale detrimētū. et q̄liter iure vocabor monstruz biceps. ambitiois insup̄ imo deierationis exēplū putabor.

Logor liti p̄ adiuncto bñficio/ vel cedere cū irrisioe et dāno/ vel cū fortissimo et insupabili hoste in eternū dimicare. Quod a moribz meis abboiret maxie

Sequuntur cause

propter quos cācellariā dimittere volebat. Ista est pars angustiarum et calamitatum in officio cācellarie p̄ficiēti. q̄rū cōsideratiōe et sanctissimorū deū timentiū p̄silij/ cedere simpliciter et gratis/ f̄tus institui.

Logor enim plibz dñis magnis valde q̄ aduersissimi sunt cōplacere vel obsequi. noia nō ex plico illa sciētibz. Puto videtur insania/ h̄ac p̄plexitatem cū fas esset nō fugere/ si q̄dē indignatio p̄ncipis mors. et nemo p̄or duobz dñis fuisse.

Logor amicis fauere q̄ t̄n erueret me nō sufficit. nec mea factiosus et fortissimis hominibz q̄ oia calūniant q̄ ago. imo et verba mea tota aduersū me execrant. **D**ec idcirco p̄secutio pl̄ p̄sonalis ē q̄s altera. q̄ casu licet

et insonat illud auribus meis. cur non magis iniuriā patimini. **C**ogor ad p̄bēdā nō uiter anhelare. me q̄q̄ z amicos meos huic noue cure subijcere. vbi q̄nta spes puisionis sit. mores hodierni docere facilliter p̄nt et p̄fecto hoc q̄rere nō obligor. nec ex altera p̄te iprouisus stipēdijs p̄p̄ijs laborare neq̄ hūc deserere locū. vbi absq̄ onere saltez piculoso. vacare mihi met possū. z bec oīa q̄ p̄mittunt z sequuntur scādala declinare. **Q**uod si scādala post hāc resignatiōem (vt amici minant) cōtingāt. p̄fecto z veniet ea. dē vel maiora. si nō diuisio ylla. **D**alo in alio sub alio z p̄ alio. q̄s in me z sub me fieri. et notef illud salustij. **F**rustra niti z fatigādo nō nisi odiū q̄rere. extreme demētie est. **C**ogor multitudinē inseq̄ ad agēdum qd̄ nō placet aut licet. vel vt host̄ ac suspectus ambitioe h̄ri. nec h̄c dissimulare aut fugere seu tacere suff. cit. nisi patēter clama uero. cū t̄m scriptū sit. nō inseq̄ris multitudine ad faciēdū malū. **C**ogor p̄niciosa dogmata q̄lia iā seminata sunt ab aliq̄b. vel tacere cōtra cōsciam. vel cū sūmo mei. imo veritatis piculo. illa p̄ reuocatiōes corrigere z nō potius cōfirmare fauētes dicētibz miserint. vbi aut malicia p̄ualet. habitādū nō esse suadet plato. et illic **Ezech.** z **Dier.** de gemēdo valet cōsiliū. **C**ogor liguas oēs maliuolas. tāq̄ signū ad sagittā. p̄p̄erit q̄ t̄m intolerabiliter z irrōnabiliter seuiunt et penetrāt. sciūt exp̄ri. q̄stū deniq̄ nō i verbis solū sed in vita. p̄pter coherētiā q̄ndam h̄c innoiatā. sit discrimē agnoscant. **Q**uo pacto deniq̄ redimendū tps sit vident. qz dies mali sunt imo supra modū piculosissimi z seditionū semibz v. adiq̄ repleti. **A**rsyon occupata sit in laqueū ipi hierlm. se. lic̄ porro et tali naufragio non sine b̄nficio si vel nudus enatauerit. **E**x aduerso p̄p̄sentia mea nihil allegari boni p̄t nisi spes quedā alijs p̄ficiēdi. quā fingūt qd̄ā. vrinā nō ceco iudicio rapti de exiguitate mea. q̄ q̄ ad hoc inutilis sit sentio. z dudū exp̄ior. scitū vere est illud plus alijs de te. **C**osideretur h̄c acri iudicio taz ex p̄teritis q̄s ex circūstātia rerū. si plus obest ille q̄ cū suis p̄sonaliter q̄rit p̄seq̄. z cū eo iusticia piclita tur quaz iuuēt. z vbi locū h̄z si vos p̄secuti fuerint zc. **C**osideret q̄s p̄ua sit p̄ficiēdi spes apud eos q̄ sapiētes sunt in ocul̄ suis et q̄ ad nil aliud vacāt. nisi cū atheniensibz dicere vel audire aliqd̄ noui. **U**bi p̄terea

multitudine res geritur. vbi si qui sint de sua salute solliciti. facilliter et abunde cōsilia repiūt. apud illos q̄o q̄ salutē suā nō q̄rit. p̄dicatio nō solū ociosa sed et p̄niciosa z irrisione digna si nō t̄mūo curiosa sit. effici tur. vbi aut nō est audit̄. nō effundas p̄bū. **E**xēplo xpi q̄ corā herode cū audire curiosa gestiret obmutuit. **C**osideret q̄ p̄fecto esse **Bruḡ** p̄t. solo etiā vite exēplo. si verba deessent. vbi t̄m p̄ficere. b̄nficiū notabilē p̄stringit p̄latura tam solēnis. **C**osideret ab exp̄tis. qd̄ apud magnates p̄sint i ferioz. verba. imo q̄uiter irascunt dicētibz. si nō sint fm volūtate si nō obfuet illud. lo q̄mini nob̄ placētia. z qd̄ michēe cōtingerit si nequa q̄s meminerint. **Q**ua p̄pter mlti doctor. z p̄dicantiū qd̄ r̄ndēt dicere iocularo res z fistulatores mirant. q̄ ad arbitriū n̄ p̄diare nolentiū. carnia. i. doctrinas mēsurāt variantes. **C**osideret q̄ repugnantē natura vel cōsuetudine q̄ altera natura ē nil vnq̄s feliciter agit. **E**st at̄ natura mea et p̄suetudo ad agibilia p̄sus inepta. scriptulosa. iners. formidulosa. leuissime p̄turbāta vt plus milies exp̄ior iugiter. **Q**uid igit conabor. **I**ctū flunij. cur vim nature faciā quā licet expellā furca (vt **Orati** ait) t̄m vsq̄ redibit. **Q**uid fructu puisione z honore. allectabor amicoz. **F**ateor bec vltimo euincere potui carnalioz z h̄ pentibz ruralibus hoc nō curātibz. imo ipis fratribz sororibz muliebriz. et ad altioz scādētibz minoribz minor. s̄z iminēte tanto naufragio mer cibz etiā charissimis imo necessarijs. vltro pietis. enatandū est. z ab icēdio sine diuitijs. p̄p̄ijs. emigrandū. sicut a curia certe lucrosiore. memetip̄m violēter eripui. nec p̄iget q̄q̄s obniterent amici. **Q**uod si dicat picula bec ex timore fugere z venire ad illud terentianū qd̄ si celū ruat. p̄culdubio plura dāt intelligi amicoz. p̄minatōes ambigūe ex p̄teritis futura p̄lagio. et p̄ticularia tam nec dū loq̄. nec dū ea q̄ intrinsec̄ latēt aperio. **C**osideret in q̄sta copia sunt mḡri ad cōtēplatiōem forte min̄ idonei. q̄ oibz agēdis in officio vigilant̄ libēt̄ atq̄ felicius defuiret. **N**ec optet h̄ hoiem q̄rere i q̄ nō sit macula. qz rara nimis auis in terris. nec p̄fecto talis sum ego. **V**idete obsecro q̄s intolerabilis eēt error atq̄ supbia vel in me vel in alijs de me talia cogitare. et sic p̄ferre velle. q̄liter simea defozmis. fetū sunz caballis añponit. **P**orro nō est concilium

Recōmendatio licenciandorū

cōtra dñm si ob oculis sim pietus. vt p̄sit
alter. Estimo p̄ audita z facta B̄ndictum
ne cederet/ab amicis hoc supbie fuco fuis
se deceptū. q̄si vicz ecclia recederet cū sua ces
sione. nec ali⁹ talis ad regimē ip̄i debitum
posse repiri. hec vero plane tentatio demo
nij meridiani. ¶ Cōsideret quāta sit rari
tas deo in cōtēplatiōis hēte viuētū more
poz sc̄toz. Jō si q̄s tenuiter ad h̄ op⁹ atp⁹
inueniat/credēdū sibi puto. qz talentū suū
tale est nō alia agibilia saltē in tāto. sic op⁹
oculi videre est: nō laborare. Habet enī q̄
liber donū. p̄p̄riū a deo/ talē cessiōē/ hac cā
ip̄e Greg. nazāzenus/ z papa Celesti. z aliū
plures/ fuerūt executi. ¶ Cōsideret. si ad
ep̄atū vocaret vel aliud ingēs tp̄ale bonū/
an amici cōsulerēt/ oibz sp̄retis cācellariāz
esse tenendā. Estimo nequa q̄s/ nō dubito
tū/ qn̄ nūc securius volēdo descēdere/ illaz
desero/ q̄s aliter ascēdēdo. Qd̄ si in casu di
missiōis officij ad maiora/ vel p̄ morū trā
sitiu/ puidēdū restaret cācellariē agatur nūc
put tūc. imo tanto puidi⁹ q̄to deliberatio
maior esse pōt/ q̄s p̄mū data rapiat occasio
¶ Cōsideret qz multi etiā ex amicis et qui
dicūt picula se videre/ p̄nt absqz tātis inui
die odijs z aduersitatū causis/ subire illud
onus gratis. in q̄ tātis ḡuat⁹ sum onerib⁹.
et nō irrōnabilr vsqz quāz quozūdā vera
tus odijs q̄bus p̄ meā forte ambitioēz/ aut
importunitatē/ spes quā sitiūt a dēpra est z
extora. Qd̄ si renuāt/ videāt qm̄ equo me
cū agāt iudicio. attēdant ne digito mone
re nolint onera q̄ in eis cervicibz nolūt im
manere. ¶ Deniqz neminē dubitare arbi
troz qn̄ liceat fm̄ iura oia/ resignare b̄nficiū
tale/ resignare in manu supioris. z vel reli
gionē intrare. vel aliter viuere. p̄sertim b̄
ficiū aliud curatū h̄nti. Qd̄ si licet/ cogno
sco me z mores meos. certus sum certitudi
ne tali quā in tali materia sufficiētē existio
qz mibi ē expediens. ¶ Qd̄ si fingāt nimis
me amātes/ illud nō expediēs eē reipubli
ce/ vel alioz p̄fectui. audiāt diuinū tonitru
um. Quid p̄dest homini si totū mūdū lu
cret Videant demū ne sint inter illos de q̄
bus alibi. Inimici hoīs domestici ei⁹. Illō
etiā pueris decātātū. Que nocitura tenes.
q̄uis sint cara relinq̄. ¶ Et ne me mutati
onis culpabilē arguāt. si nūc tā vebemēter
fugio/ qd̄ tā diligēter p̄secut⁹ sum/ sciāt q̄a
meū sape/ cū etate z exp̄ientia creuit. et me
spes plurima frustrata est. certū vō est. id ē

illud temp̄ibus mores sapiēs. ¶ Qd̄ si al
legetur infamia mea/ scio qz p̄ infamiāz bo
nam famā p̄gitur ad celū. Scio qz p̄ mini
mo mibi esse debz/ vt ab hūanō die iudicer
qui me iudicat dñs est. Ceterū non pplari
rumore sed p̄scie simplicitate/ xp̄iani vita
meti. Cōsultius p̄fecto z honestius ē il
lud vltro facere/ qd̄ tandē ab inuito vlt̄ ip̄a
mors extorquet. ¶ Explicunt.

Recōmendatio li cenciandoz in decretis. facta parisijs per eundem.

Quesierit forsan aliq̄s/ cur a vi
culis scholastice exercitationis
sunt hi venerabiles viri ita mul
tiplicitā numero q̄ merito/ ve
lut in libertatē q̄ndā adducti. R̄ndemus p̄
verba sumi legislatoris dei/ in euāgelio di
cētis. Dñs his opus habet. Originaliter.
Math. xxi. Bar. xi. Lu. xix. Quisq̄s enī
oculus sue cōsiderationis p̄ vniuersam ec
clesiā deducere voluerit/ inueniet eā velut
aliquā domū gradē/ iuxta p̄phicā exclama
tiōem. Q̄si q̄s magna est dom⁹ dei/ z igēs
locus possessionis ei⁹. p̄sidet huic ecclie do
minus n̄r ihs xp̄us/ tanq̄ fili⁹ heres in do
mo sua/ dei p̄ris sui/ fm̄ aplm̄ heb. p̄mo
¶ Propterea loquēs in p̄bolicis frequenter
noiauit p̄mfamilias. Recte p̄sus/ qz fa
miliū hz multiplicē/ mirabili officioz or
dinūqz varietate cōstitutā. q̄ etsi cūcta p̄ se
ip̄m agere possit. disponere volens tñ nos
coadiutores esse suos. fm̄ aplm̄. Ac p̄inde
bonitatis sue p̄cipēs fieri. Assumit boies
ad obsequiū suū. Admirū qz innēto etiam
vti dignatus est. dū misit discipulos suos vt
soluerēt asinā z pullū eius. vt dicerēt iterro
gātibz qz dñs his opus hz. hec fm̄ litteraz.
¶ Sed a l̄ra traducamus si placet verbuz
istud ad mysteriū pueniēs laudibz horum
spectabiliū z eruditoz viroz. Ita enī mos
ita enī ius exigit vt laudent z dicam⁹. quia
dñs his opus hz. Quis dñs? Jā dictū est.
dñs dñantū z rex regū/ cui fuisse regnare ē
glo. Roma. p. Qui agi frenis/ sūma libras
est. Boe. de cōsol. Qui seruiture glabatur
theologifaus agbates sūma inq̄ens inge
nuitas ista est/ in q̄ xp̄i fuit⁹ cōprobat⁹.
Qua in re/ p̄tinus ond̄if laus egregia do
ctissimoz z inter signū baccalarioz istoz.
qm̄ tāti talisqz dñi/ suos se dedicare/ studu
erūt. nec suos q̄lescūqz/ sed viriles seruos.

Dñs inqt his opus habet. Ecce nobilitas insinuat. qz tali subsumt dño. et utilitas qz dñs his opus habz. Sūt q̄ suos viles et inuiles sub q̄dā falsa specie libras et do/ minij subdiderūt. hi sub dominio carnis tanq̄ latrinarij. de q̄b ad Roma. xvi. et ad Phil. iij. Quorū deus v̄ter et glā in cōfusi one. Sūt q̄ seruiūt mūdo vel māmone q̄s notauit x̄ps dicēs. Nō potestis deo seruire et māmone. Sūt q̄ seruiunt diabolo et peccato. Nā q̄ q̄s supatus ē / ei serū efficit. p. pe. ij. et q̄ facit peccatū suus est peccati

Vos autē meliori cōsilio et mēte / spreis his / nō tam dñis q̄ tyrānis crudelibz / sui facti estis deo. ita vt appellādus sit quilibz seruus / fidelis et prudēs quez constituit dñs sup familiā suā. Nam dñs his suis op̄bz

U Dñs itaqz vobis opus hz (O spectabiles et prudētes viri) et hoc ad regimē sue familie grandis q̄ctū et tranq̄llū. Ad q̄d / sa / ne vt doceatis eā iudicia iusticie / reddere vnicuiqz q̄d suū est. Ea enī demū vera par erit. ea gubernatio idonea. ea seruiū placēs dño si manet vnicuiqz debitus ordo. Ordo autē q̄d aliud est. nisi parū dispariumqz rerū sua vnicuiqz tribuēs collocatio. Hūc ordinē docere hētis. (O venerabilis licentiandi) q̄b dñs in hoc opus hz. vt ois d̄ familia sua / reddat ei religionē latric. puritatem / scie. charitatē ad primū. equitatē ad iudiciū. vt sic ordinē q̄libet hō / ueniet / q̄ ad t̄paliū ministratiōem. Sc̄do q̄ ad spūaliū dispositiōem et hoc in ordine ad primū. Tertio q̄ ad emēdatiōem / scie q̄ ad seipm. Quarto q̄ ad exhibitiōem reuerētie latric q̄ ad deū. Hec sunt q̄tuor p̄ncipalia circa q̄ versaf oim sacrorū canonū lex atqz traditio docēs se regere. deū colere. neminē ledere. rem suā vnicuiqz tribuere. Quorū noticia q̄ sit necessaria familie dñi / null' igno / rat intelligēs. p̄terea nullas inducim' probatiōes / cōcordatiarū vel autoritatū qz neqz necesse est cū late pateant neqz ignorātibz leges loquor. Perspicuū ē igit' / qm dñs vobis venerabilibz licentiādis op̄bz. p̄supposito fm depositiōem testificatiōis qz doctorū vestrorū et aliorū / qz hāc noticiā sacrorū canonū fuisse / assecuti. Hec q̄p pe noticia (iuxta misticū sensum) / asina domino seruiens. pullus vero discipul' eius studiosus / intelligi potuerat. Sed omīsa p̄secutiōe talis methaphore veniamus ad illud q̄d obstrepunt et opponūt aliqui

dicentes. Oportet / fatemur ista cogitare q̄ sub q̄tarnario cōpleta sunt scz rem suā vni cuiqz tribuere. primū nō ledere. se regere. de um colere. Sed cū in alijs facultatibz suffi ciēter hec doceatur et sciatur quō non frustra / quō nō snplue / adiuncta dicet hec fa cultas decretorū cū suis p̄fessoribz et studi / osis de q̄b asseris / qm dñs his opus habz frustra q̄ppe fit p̄ plura / qd pōt fieri p̄ pau ciora / additio igit' facultatis decretorū / neqz necessitatē hēbit neqz utilitatē. Et in / quiūt qz rem suā / t̄palē vnicuiqz tribuere / docēt suffiēter leges hūane. fūdate i phia morali q̄ cuilibet naturalr impōsa fm q̄s le ges instituit et regit ad plenū in t̄paliū suis vita p̄ns. Per has vero canonicas tra / ditiōnes / visa ē alias plus turbari et litibz affligi policia eccie q̄ trāquillitate letari. Et rursus qz reliq̄ tria q̄ vel spūalē cōuerſa tiōem hoim inter se / vel emēdatiōem pro prie / scie cuilibet in se. vel cultū latric ad deū respiciūt / sunt in sacris litteris abūde tradita. alioqn x̄ps hō et idē de' cui' p̄fecta sunt opa (vt dicit Moyses) instituisset mis nus p̄fecte ecciasticā domū suā. q̄ nec suo nec longo postmodū t̄pe canoues istos ha buit. Alioqn insup lex euāgelica traderet i suffiēter mādata de q̄b dñs asserit. Si vis vitā ingredi sua mādata. Et iterū. hoc fac et viues. Ad sumā ergo redit hec ca / lūmia. dñs inquit p̄ regimine sue familie in t̄paliū / dedit leges civiles et p̄ spūalium gubernatiōem / tradidit / euāgelicos canōes aliā vero nō est inuenire vitā nisi vel t̄palē q̄ p̄ leges regit. vel spūalē quā euāgelica lex suffiēter instruit. Nōne q̄ cōcludere licet qz nequa q̄ dñs his. i. canonicis op̄bz h̄ret.

Sed q̄d dicem' ab hec doctissimi et sa / piētes viri p̄res et fr̄es. qd huic calūnic r̄i debim'. R̄ndebim' p̄ cōsideratiōes aliq̄s geometrico et doctrinali ordine positas se / cū dū q̄s p̄tēbit a radice necessitas et opus dñorū iuristarū. P̄tēbūt insup distinctiō / nes aliq̄ d̄ iuribz cāonibz et legibz. Iste eī doctrine moralis mod' optim' ē dū fit reso lutiō ad certa. dñs sepaf p̄ciosum a vili et quasi sub oculis vni q̄bz sepātū ab alio re ponit qd cōfuse cōpositū fallere poterat in spicientes. Potuerat cito induci decla / matoria et velut oratoria cōmēdatiō / super v̄fis p̄conijs singularibz. attū excitatio stu diosa vicit. iubēs talia singularia ad vespe rias singulorū linqui. et ea nūc dicere que

Recōmendatio licentiādoꝝ

plus eruditionis scholastice noscitur continere. Inuestigamus igitur a fundamēto cās necessarie institutiōis. Quare dñs his op^{ibz}? Etp hoc sit hec p^{ma} cōside ratio incipies ex alto. Prima cōsidera. Dñs p suū velle impiosum et prātinum est p^{mū} radicale fundamētū/ ois legis vel canonis. Hoc Amb. in exame. secutus Basilii posuit dicēs/ q^d p^{ma} lex oim/ ē di/ uina volūtas. Volūtas illius/ ius suū vni cuiqz tribuēs. nullius autē ē ppetuū et cōstās volūtas/ nisi dei. Secūda cōsideratio. Dñs indidit cuilibet rei tm de lege/ q^d / tm de entitate et bonitate. Dia eū fecit in numero pōdere et mēsurā et ita sub lege cēta. ait Boe. q^d ppe Sicut fecit oīa ppter se et ad se/ sic oibz dedit viā certā tēdentiū ad se/ que dicit appetit⁹ vel amor et pōd⁹/ trahēs rē ad suū dñantiū et initiale pncipiū. q^d est ipse/ vt sit ipse alpha et o. pncipiū et finis. Potuerat hic fieri longa deductio de legi/ bus varijs rerū/ tā in celo q^d in terra aut in mari et in oibz abyssis/ in volucrib^z celi et q^d drupedib^z terre et piscib^z maris Sed omit tamus hec. et dicam⁹ p tertia cōsideratiōe. Tertia cōsideratio. Dñs sicut fecit ho minē/ vt sibi soli subiect⁹ dñaret ceteris re bus mortalib^z/ ita sibi indidit p ceteris ra/ tionē tanq^d leges intimā et viuā/ neq^d enī p pter aliud d^r hō fact⁹ ad imaginē et similitudi nē dei/ nisi q^d sui capax p rōem effect⁹ ē secū dū Aug⁹ et expositores catholicos. Hoc viderūt phi q^d naturas aliarū rerū dixerunt regi a rōe separata/ velut ab intelligentiā nō er rāte. homini vero rōem/ p^{ria} cōiūnerūt qm dixerūt reginā in suo microcosmo. que ad/ modū/ (suo mō lōge tm excellentiori) dñmin⁹ in macrocosmo pncipatur. Quarta p^{si}. Dñs indiderat homini rōem integrā et purā/ tanq^d sufficiens pncipiū regitiuū sui/ ipius et q^d ad deū et q^d ad primū et q^d ad corp⁹ p^{riu} et ad aliud q^dlibet inferior⁹. Alio/ q^d nō verū esset illud moyli iā allegatum Dei pfecta sūt opa. Quō p^{re}ea vey eēt illō p^{hi}ficiū Deus et natura nō deficiūt i neces sarijs. si mox ab exordio/ nō dedisset deus hoi sufficiens pncipiū sup^{ius} regitiuū/ et ordinatiuū atq^d regulatiuū. Dedit vo. dñi boiem instituit sub regula rectissima qua appellam⁹ originalē iusticiā. que p oīa cō/ formis erat q^dtm optuit/ ipi p^{me} et cōstanti iusticie q^d de⁹ est. p quā/ reddidisset hō vni/ cuiqz ius suū. i. q^d suū erat. deo vicz reuerē

tiam/ sine cōtradictione primo amicitiam sine dissensione. Corp⁹ obediām ad rōem sine rebellionē. Ceteris inferiorib^z/ dñati/ onē regitiuā sine ipugnatiōe. Quia cō. Dñs nō habuisset opus legistis vel cō nistis/ in statu nature pmitus institute. sic nec hēbit opus in statu nature glificate Quare/ q^d cuilibet/ fuisset lex sufficiēter in scripta in libro cordis sui. nec opus erat vt q^d eū doceret iudicia iusticie. p iura vel le/ ges aut canones/ būano studio cōpositos vel libris aratis q^d de futuro statu sonat il lud p^{hi}ciū Dabo leges meas in cordibus eoz. Sexta cōsideratio. Dñs opus habuit iuristis legistis et canonistis/ mō lo cutiōis p exposito postq^d hō cū in honore esset nō intellexit/ cōpatū ē iumētis isipi/ entib^z et filijs factus est illis. Obscurato nimirū libro cordis interiori/ et velut oblit terato/ et male cōtracto p diuersas passiōes vix poterat legi. vix ab hoīe discerni q^d re/ ctū ab obliq^d. q^d bonū a malo. q^d iustuz ab iniusto. q^d daret ergo liber extrinsec⁹/ con tinens leges et pcepta/ p traditiōez deit⁹ ho minū/ sapiētiōz/ q^d lucidiora adhuc erant corda/ vel p diuinā celit⁹ illustratiōem/ vel p būanā et diuturnā inuestigatiōem/ iunā/ tū ad hoc ipm moꝝib^z bonis q^d miro mō/ do illuminat. sicut de alijs dictū est q^d exce/ cauit eos malicia eoz. Alia enī viri iusti/ a nūciat aliq^d vera plus q^d septē/ speculato/ res cōstituti in excelsū ad speculandū. ait Sapiēs. Potuerāt h induci speculatio nes gte multū/ de obscuratiōe vel/ oblitte ratiōe libri cordis. q^d est specūm quoddaz veritatis et hoc p cōpatiōem ad varios mo dos diuersos/ q^d specula materialia distoz quētur/ ne reddāt has imagines. Has spe/ culationes posuit Orfene de cōfiguratiōe qlitātū. Alie videant. Septima cōside. Dñs instituit p^{mū} canonistā et legistaz ipm adam. Cōgruebat q^d ppe imo opus erat/ vt adā q^d p^{ri} oim p p^{pagatiōem} carnis esse/ debuerat. fieret et p^{ri} p gubnatiōem et i structiōem. Ac p^{inde} sicut in artib^z p cor⁹ / poris regimie necessarijs/ adam post p^{ctm} fuit p diuinā inspiratiōez erudit⁹. de neces sarijs inq^d nō solū q^d ad esse sed q^d ad bū esse q^dto amplius opus erat/ p bū esse ipi/ aieq^d ad scias et virtutes/ ipm diuitus illustrari. et p ipm/ p^{ores} filios eius/ de generatione in generatiōem. Hec est traditiō ipsius Iosephi in libro antiq^d tatur⁹. cui cōsonat a

perta ratio Sic dicitur Gen. q. dñs fecit ip-
 si ade tunicas pelliceas. hoc est vt operari
 fas est fieri docuit. sicut pare cibos vti me-
 dicinis colere agros. et ita de reliq̄s habet
 palā ex istis vñ dñma fuit origo et cā cuiusli-
 bet artis et inuētio scie et facultat. **Vij. cō.**
Dñs vltra legē nature sō solū institute
 de qua dictū est sed etiā de summitate deri-
 uate ac in posteros pmulgare q̄ dicit lex an-
 tiqua. **Fundatur** hec cōsideratio sicut se-
 pra. plabente eni natura de vicio in viciuz
 plabebat cōter ad iḡrātiā maiore legū et iu-
 riū et iustoz iudicioz. Ad dēda fuit igit de-
 claratio/ai autoritatū infertioz circa mur-
 muratiōem p̄ceptoz. tā generalitū sic decē
 p̄cepta. q̄ spālitiū sic erant iudicialia et cerio-
 nialia. **Et** ita dñs habuit op⁹ legispitit
 et iuristis q̄ dicebant doctores et scribe. me-
 ditātes in hac lege/die ac nocte. vt eā popu-
 lo simpliciori nūciaret/ne fierent sic equ⁹ et
 mul⁹ q̄ bonō ē intellect⁹. s; a p̄ximarent ad
 deū. p̄fea vt i chamo et freno certoz p̄cepto-
 rū p̄stringerent/optuit. **Nona cōsidera.**
Dñs vltra legē veterē op⁹ hūit institute
 re legē euāgelicā. **Sic** q̄d ad nihil p̄fectū
 adduxit lex antiq̄ dicere Ap'lo ad Heb. vij
 Nihil ad p̄fectū adduxit lex. Erat eni figu-
 ra et ymbra noue legis. nā oia in figura cō-
 tingebāt eis ait apls. Adueniēte igit re vel
 luce impleta est lex illa nō soluta. Ac p̄inde
 cōstituti sunt apli discipuli et euāgeliste tan-
 q̄ doctores hui⁹ legis et ceteri successores
 eoz q̄s theologos noiamus. nō fm corā/
 cē lre q̄ occidit sed fm interiorē sp̄m q̄ vni-
 ficat. **Decima cōsideratio.** **Dñs** op⁹
 n̄ h̄ret iurist' alijsq̄ theolog' si hoies secū-
 dū virtutes theologicas q̄ sunt fides spes
 et charitas/spōte vellēt regulari. **Suffice**
 redixit Aug⁹ in enchiridion has virtutes
 ad salntē oī hoī. q̄ppe claudūt i seipis duo
 illa mādara/in qb⁹ tota lex p̄det et p̄bete.
 Diliges dñm deū tuū etc. **Et** proximum tu-
 um sicut teipsum. **Interest** autem the-
 ologoz docere sufficiēter ea q̄ sūt fidei spei
 et charitatis et in regulā euāgelicā et errores
 insurgētes agnoscere. et cognitos vt caueā-
 tur ab alijs insinuare. ea deniq̄ docere cō-
 uenit. q̄bus hec triplex virtus gignit. nutri-
 tur defendit. roborat. **Sic** instituta vi-
 detur et gubernata fuisse sufficiēter ecclia pri-
 mitiua sub aplis. ac deinde p̄ successiones
 varias vsq̄ ad doctores/santos inclusiue
 p̄ q̄dringētos annos et amplius q̄b⁹ t̄pali-

bus/nō erat distinctio theologoz et cano-
 nistarum. licet canones sacri /multi essent
 vltra tenorem exp̄sse traditū in euangelijs
 et ceteris libris canonicis. **Di** vero canōes
 si bene inspiciamus/nō sunt nisi cōclusio-
 nes elicite vel illate exp̄ncipijs theologicis.
 id est ex euāgelio et alijs libris cāonicis p̄ il-
 los q̄bus dicit x̄ps. Qui vos audit me au-
 dit. Nihil igit ammirandū si ad eosdē p̄ti-
 nebat cognitio et legislatio cōclusionū illa-
 rum canonicarū/ad q̄s pertinebat noticia
 principioz. **Inde** est illud q̄d sapia dicitō
 seip̄a. Per me reges regnāt etc. **Et** cōsi.
Dominus p̄pter multiplicatiōem hoīz
 s̄b lege sua euāgelica/p̄uaricantiū eam mul-
 tis modis/voluit h̄mōi canones multipli-
 cari. **Et** ita opus habuit canonistis. etiā
 in regimine sp̄iali. q̄ p̄dicti theologi/
 nequa q̄s sufficiebant. **Notemus** hic ad
 declaratiōem amplioz q̄ theologi p̄prio
 noie dicunt hi q̄ noticiam p̄sentur et ha-
 bent/eoz que p̄prie dicitur esse de theolo-
 gia hoc est de iure diuino seu euāgelico q̄d
 idem est et q̄ illud sciunt elucidare defende-
 re roborare. **Sunt** autem quattuor ge-
 nera taliū que p̄prie dicitur ad ius diuinū
 et euāgelicū p̄tinere. **Primū** genus ē eoz
 que cōtinentur exp̄sse in textibus canoni-
 ce scripture vt q̄ in p̄ncipio fecit deus celū
 et terram. **Scōm** est eoz que cōsequuntur
 cōsequenter dare in cōsequētia necessaria
 et euidentia/apud omnem vtentem ratiōe.
 et eis que ibidem continent. **Tertiū** est eo-
 rum que licet non sequantur in consequen-
 tia clara apud omnes vtentes ratiōe vel
 aliunde doctos. tamen apud exercitatos i
 sacris litteris/consequētia iudicatur op-
 tima vel sequela. **Quartum** est eoz que p̄
 reuelatiōem factam ecclesie constant. hoc
 vel exp̄sse et manifeste p̄ p̄phetias seu mira-
 culosas attestaciones. vel implicite p̄ com-
 muni attestacionem totius ecclesie vel cō-
 cilij generalis eam sufficiēter representā-
 tis. ac p̄ successionem legitimam derivatā
 ad posteros p̄ eos qui tales reuelatiōes ha-
 buerūt manifeste. **Veritates** oēs alie/rāto
 dicuntur magis pertinentes vel imperti-
 nentes ad theologiam et suos professores
 quanto proximi⁹ vel remotius possunt i-
 ferri et predictis. **Progredientes** igitur
 vltra dicimus q̄ p̄ter has veritates seu re-
 gulas oportuit multas explicari ad regimē
 eccliaſtice familie/que non poterāt exp̄sse

Rēcōmendatio licentiādorū

deduci ex sacra scriptura, sed oportuit fieri limitatiōem p̄ autoritatē bñianā. Recte eomō q̄ vltra p̄ncipia iuris moralis naturalis et cōditiōes euidenter et necessario sequentes ex eisdē/oportuit addi multas institutiōnes, neq̄ clare dissonas/neq̄ tñ euidenter sequētes ex dictis p̄ncipijs, et hoc autoritate p̄ncipiū vel cōitariū q̄b̄ respublica regenda subdebat. **Exēplū** in vno p̄ qd̄ sciat in ceteris Cōfessio sacramentalis/est de lege euāgelica p̄re dicta, sed q̄ fiat hoc tpe vllillo/et apud suū certū sacerdotē vel apud illū/est de iure positiuo, qd̄ nec clare sequitur ex lege euāgelica q̄ sic debeat fieri nec tam est repugnās. Talia sunt sine nūero in reliquis q̄ cōcernūt dei cultū et charitatē erga ipm̄ et p̄ximū n̄r̄m. **Ex. consi.** **Dñs** opus habuit canonistis, nedū p̄pter multiplacationes h̄mōi canonū positiuoz, sed etiā p̄pter incorrigibilitatē subditoz. **Qd̄** est peccare mali formidine pene, ait Oratius vt igitur pene varie p̄ varijs delictis ferrētur/necesse fuit, quēadmodū p̄ diuersitate morboz/ordināt medici diuersitatē remedioz p̄ncipaliū vltra ea q̄ cognoscūt ex p̄ncipijs p̄hic naturalis vel sue medicine generalis. Cōstat at̄ institutiōes h̄mōi arbitraras esse vt plurimū/quelicet institutiōes cōformitatē q̄ndā hēant ad legē diuinā in hoc q̄ nō ei palā dissonāt alioq̄n cēnt iniquū nihilomin⁹ nō ita p̄tinet ad eā/q̄n alie pene possent eqliter stantib̄ illis p̄ncipijs cōstitui. Et hoc ē ius q̄le appellam⁹ pure positiuū vel humanū. **Amplius** vero et si repugnātia nō sit/vt thelogus sciat h̄mōi cōstitutiōes penales et siles de iure positiuo, q̄ tñ humani capacitas ingenij/multū finita est/nec ad tot sufficit, dñs h̄mōi opus vlt̄ voluit distinctos i ecclia doctores instituerē: q̄sdā ad ius euāgelicū p̄re dñū/q̄sdā ad positiuū sciēdū dedicatos. Et ex his inuestigamus et inuenim⁹ p̄to/cōmoditatē distinctiōis inter has facultates theologie et decretoz, et dñs in hoc op⁹ decrenisti. **Ardecima cōsi.** **Dñs** nō instituit reponi ea q̄ p̄re sunt fidei/in textib̄ canonū vlt̄ decretoz vñ dicuntur canoniste vel decretiste, tanq̄ illa p̄ se et p̄ncipaliter p̄tineant ad facultatē decretoz. **Hec cōsideratio** rñdz his q̄ post facultatē decretoz sic instituta/cōtendere vellēt sup̄flūā esse theologoꝝ facultatem. Habemus inquit articulos oēs fidei et catholicas veritates, qd̄ egem⁹ theolo-

gis. **Sed** videat rō cur illic ponantur tales veritates/inuenim⁹ q̄ sunt tanq̄ ar, i/culi certi eliciti ex theologia, q̄z declaratiō spectat ad eandē, quēadmodū et factū ē in legib̄ p̄ncipiū catholicoz/nō q̄ ad illas leges de directo spectet sicut nec eoz declaratiō, quēadmodū nemo diceret q̄ declaratiō symboli ap̄loꝝ vel niceni cōcilij, ad simplices spectet, q̄b̄ tñ illud indicat et explicatur et datur ad credendū. **Quo pacto** igitur q̄reret aliq̄s reponūtur hec in facultate decretoz vel in facultate legū tpaliū/q̄ ad theologie p̄tinet facultatē. **Facilis est** responsio. **Reponūtur** itaq̄ vt addant pene varie cōtra eos q̄ ausu temerario p̄ articulos sic explicatos dogmatizare p̄sumerēt. **Hec autē** adiectio canonū penaliū sicut ē de iure positiuo/sic earū cognitio spectat p̄re ad decretoz vel legū facultates. **Ex. consi.** **Dñs**, sicut in vno corpe naturali/diuersa mēbra singulis officia constituit / ne sit scisma inter ea/sic in corpe mistico/diuersos voluit eē doctores p̄ varietate doctriarū legū vel iuriū. **Hac cōsideratiōe** p̄supposita ex p̄orib̄ p̄t̄ p̄nter iniusta cōcertatiō vel q̄rela eozū, q̄ p̄ extollēdo sciam theologie/illā decretoz vitupant vel ecōtra. **Hoc enī** agere qd̄ aliud ē/q̄ si oculus dicat narib̄/opa tua nō agēda. **Rursus** ē p̄sumptio eozū q̄ ex necessitate sue sciē/nitūtur extollere et arguere eā ceteris oib̄ p̄fectiorē euz dicat p̄hs de methaphisica. **Necessarios** q̄ dē oēs/dignior p̄fectior q̄ nulla. **Tū p̄re** rea videt in corpe naturali/mēbra turpioz et infirma plus h̄re necessitaris q̄ pulcriora et p̄fectiora q̄lia sunt oculus et auditus. **Deniq̄** manifestū ē ex his/ad quā facultatem spectat iudicare de heresib̄ et hereticis. **Cōstat** q̄ ad theologiā, modū s̄o puniendi/magis determinat facultas decretoz/sed executiōem iudices et clientes seu bōdelli magis sciūt. **Exēplū** de iudicio false monete, cuius falsitatis cognitio/spectat ad cāpsos/punitionis mod⁹/ad legistas executio ad iudices et bōtelles. **Potuerat** hic applicatio fieri de exāmie bulle illi⁹ p̄ medicos extorte, sed omitto. **Ex. consi.** **Dominus** habet opus sicut thelogis et canonistis/sic hominibus inferioris scientie vel ordinis/quo ad cognitioem traditionum humanarum. **Consulamus** experientiam et videbimus q̄ vltra scientiam iuris diuini/et canonici positiuū/ml̄

te sunt particularēs leges et constitutiones positi-
tue. necessarie in iudicijs. quales oportet sci-
re ipsos procuratores et clericos et alios infe-
rioris ordinis. ¶ Si autem quereretur aliquis quod sit
utilior sit ecclesie dei vel eruditus in his legibus vel
similibus procuratorum et promotorum vel in sacris cano-
nibus positivis. ¶ Sicut ostendit ridebit et irri-
debit. imo spectat ad dominum canonistam talis inquisi-
torum iure quod dicitur. Sed cum a filiis pergitur aliquis curio-
sus (ne dicam fatuose) comparare scientiam canonum
positivorum per ecclesiastico regimine ad scientiam e-
vangelicam ipsi viderint. Exemplo sibi dubita-
ret aliquis quod huiusmodi est dignior in cura cor-
poris vel medicus. ¶ Si vero quis preferat est vel eru-
ditus in constitutionibus positivis sue religionis
nisi aut in sinodalibus statutis. vel an precellat
iurisprudentiam. quod tamen ad horum particularium cognitiōem
non descendit. ¶ Lessent igitur deinceps bu-
iusmodi comparationes odiose et curiose. fatuo-
se imo et fastidiose. nec sit scilicet in ipso cor-
pore ecclesie. sed ambulet quisque vocatione qua
vocatus est gratiam quam accepit concipiat sine in-
vidia et in alterutrum administrans.

B ¶ **vi. consideratio.** ¶ Dominus opus habet decre-
tis non solum propter rationes sumptas et multitu-
tudine canonum positivorum concernentium spiritu-
ale regimine sed etiam regulatiōem temporalium maxi-
me post donatiōem ecclesie in beneficijs et alijs
abunde factis. ¶ Neque enim evangelica lex de-
dit expressas de temporalium regimine constitutiones.
ac proinde theologica consideratio se ad eas
particulariter cognoscendas nequaquam extendit.
¶ Vident autem sufficere leges humanitas tradi-
te. sed si notaverimus aliam esse rationem de his
que mere temporalia sunt nec dedicata divinis
vilibus. aliam eorum que cultum dei respiciunt in
decimis et oblatiōibus in beneficijs atque simi-
libus. nemo mirabitur si legibus alijs vti con-
grua fuit per his et per illis. que admodum do-
ctrina pure moralis insufficientes fuit per lege
revelata. quibus in obsequium suum possit
¶ **vii. consideratio.** ¶ Dominus non ita distinguit
theologiam a sacris canonibus et contra. qui
utiliter et salubriter possint ab eodem homine
quod sibi concedit investigari. ¶ Si ei reperiuntur
qui ultra canones sacros legibus humanis de-
derunt studium suum et contra et profecerunt in vtrif-
que si ultra philosophiam et metaphysicam mul-
ti quotidie in theologia se vehementer exer-
cent. Hoc convenientius habet fieri quod theologus
descendat ad inspiciendum canones sacros tam-
quam conclusiones elicitas ex suis principijs the-
ologicis deducere. ¶ Sic erit talis ambi-

dexter. erit enim theologus canonista. et ca-
nonista theologifans. et quis est hic et lau-
dabimus eum. ¶ Quid autem facilius est exam-
bobus aut per theologiam se cognoscere ca-
nonicam scientiam vel contra. Existimo quod primum
sicut facilius est et ordinatius deducere ex
principijs conclusiones. quam ex conclusionibus
ad principiorum noticiam devenire. Addido quod
agibilem istorum vehementer consideratio a pueri-
ticia vel ab adolescentia non tamen erudit neque
clarificat ingenium quantum exercitatio in spe-
culabilibus principijs. ¶ Potuerat hic inferri
querela frequenter incidens nostro tempe-
tam de theologis. quod ad speculabilia quedam
parum utilia curiosiores existunt debito.
nolentes ad consideratiōem agibilem tanquam
suo ingenio indignam et rudem declinare.
¶ Rursus inculpandi sunt iuriste illi. qui parti-
cularibus conclusionibus iurium sic adherent
ut vel ad principia resolutionis
non advertunt. ¶ **viii. consideratio.** ¶ **A**
¶ Dominus voluit ita theologiam a canonibus
separari ut tamen maneret vltimus terminorum
theologicorum inconfusus. ¶ Scientia enim
quelibet inferior sicut sumit principia sua a
superiore alternante eam. sic ut terminorum
suorum proprietatem obseruet necesse est. alio
quin fieret velut altera confusio babilonica
per divisiōem linguarum. nec mutuo se intelli-
gerent theologus et iurista. ¶ Qua ex re patet
quod ubi de istis terminis heresis et hereticus
symonia et symoniacus et similibus sit mentio
recursus esse principalis debet ad usum quem
theologicus. ¶ Sicut habet. ¶ Sicut dicit Augustinus quod
nobis ad certam regulam loqui fas est. ¶ Ac proinde
patet quod expositio bulle medicantium requirit ex-
poni per ius evangelicum. ¶ **ix. consideratio.** ¶ **A**
¶ Dominus noluit ut secundum ius canonicum regula-
retur immobiliter de necessitate totius ecclesie populi
sicut oportet ipsum regi stabiliter et immobiliter per
ius evangelicum et divinum. ¶ Tollit hec conside-
ratio temeritatem aliquorum vel ingratiā quam suis iu-
ribus positivis immobilitate et indispen-
sabilitate tale tribuunt parvum obligandi qualem habet
ipsum ius evangelicum et divinum. ¶ Ac proinde quod
hebrei scadala quod perturbatiōes in evangelico re-
gimine predeceperunt sunt et quotidie succrescant
legi fas est in experientie libro. ¶ Tales nimi-
rum intractabiles. quos philosophus appellat immansi-
uos neque epicheiam neque bonam equitatem recipi-
unt. adherentes traditionibus suis sicut euange-
lio. imo propter traditiones suas (sicut conque-
ritur christus) faciētes irritum mandatum dei.

Tractatus

Dat. xv. **A**pplicauim⁹ alias cōsidera
nonē hāc p̄cipue vtilē ad materiā reduci/
onis grecoꝝ. sed nūc omittam. **C**laui⁹
est hec cōsideratio p̄ inueniēdo d̄nter natu
ram ⁊ cōditōem ton⁹ euāgelice hierarchie
Et quō regimē ei⁹ monarchicū ē ⁊ regale q̄
ad sp̄ūalia ex imobili institutiōe xp̄i. **A**n̄
vero sit existimādū q̄ ad t̄palia ē eccie dedi
cata. nō ita est manifestū. **S**citis cōcerta
tiōes istic innūeras esse dicētib⁹ alijs q̄ ec
clesia nihil h̄ t̄pale nisi a d̄nis p̄ncipibus
alijs vero in oppositū certantib⁹ q̄ oīo sūt
eccie. sed lites has vel numerare hic vel di
rimere nō n̄m est. **V**icesima cōside.

Dñs voluit eruditus in sacris canonib⁹
licētiā doctoralē imp̄tiri. q̄nt⁹ h̄rent⁹ ex s̄
autoritatez nō solū docēdi ip̄os canones/
sed eos doctrinalr̄ interpretādi exponēdi vel
glosandi. **D**oc inter cetera maxime op̄a l̄i
cētiā doctoralis. et illud rōnabilr̄. nō ei po
tuit omni hora fieri recursus ad cōditōres
canonū. **P**ropterea eruditus ⁊ app̄bat⁹ cō/
serēda fuit talis autoritas doctoralis. **N**ō
solū ip̄is sed ē p̄ncipali⁹ theolog⁹. p̄sertim
vbi dubietas oriret⁹ ex his ⁊ circa ea q̄ ius e
uāgelicū p̄t ad elucidatiōem deducere. et
quēadmodū architectonica p̄ncipat⁹ subal
ternate scie. ⁊ sic ex p̄ncipijs cōclūsiōes exa
minant⁹. p̄bant⁹ si recte sunt. **D**eniq⁹ cās
alias l̄nie doctoralis eē dicim⁹. q̄nt⁹ eūitēf
cōfusio in politico regimē. ⁊ ne insufficiēs
vel imerit⁹ ad hoc ip̄m se ingerat. **Q**uo po
stremo honor alit artes dicit **C**icero ⁊ oēs
accedūt ad studia p̄pter gl̄iaz. **P**ostulem⁹
tandē vt d̄ns p̄familias sup̄mus nos ita
solui ⁊ ad ip̄m deduci p̄cipiat iuxta figurā
asiuer pulli ei⁹ q̄ ad hierl̄m celestē ip̄o sedē
te ⁊ dirigēte pueniamus. **F**init.

Incipit tractatus
eiusdem de nobilitate.

Homo q̄dam nobilis/abijt in re
gionē lōginquam accipe sibi re
gnū. **Q**uis hō iste nobilis ni
si ihs x̄p̄s nobilissimi regis dauid
inclita p̄les. **D**e q̄ p̄ allegoriā **E**c̄c̄s ait. be
ata terra cui⁹ rex nobilis ē. **E**t in laudez sa
piētie ait idē in p̄bolicis. **N**obilis i portis
vir ei⁹. cū sederit cū senatorib⁹ terre. **Q**ui p̄
terea de se loq̄bat̄ samueli. **Q**ui me cōtem
nūt/erūt ignobiles. **D**icam⁹ igitur aliq̄
de nobilitate. sumētes occasiōē ex p̄re mi

litis egregij dñi Guilhelmi sanet. ⁊ nobilitate
cōpositi. **N**obilitas p̄mo describit̄.
sc̄do diuidit̄. tertio ignobilitas p̄adet. q̄rto
corollariū quadruplex elicitur.

Nobilitas est eminētia q̄dā vel p̄n
cipalitas. vel excellētia inter alias
res sui generis. h̄ns facultatē aliq̄s
in illas p̄sertim p̄p̄nq̄s influēdi. **N**obil⁹ id
circo dicit̄ hic accipe regnū sibi siue regimē
aliq̄s alioꝝ. p̄pter influētiā p̄tatem. **N**o
bilitas sic descripta cōuenit cū lib̄tate. q̄ est
dignitas aliq̄ sup̄p̄ius nō alteri⁹ gr̄a. **D**e
terminatio p̄t p̄mo polit. multa p̄ exēpla.
qm̄ i omni genere d̄nat aliq̄s vnū q̄d in il
lo genere p̄mū est ⁊ nobilissimū. tā in aiat⁹
q̄s in aia carētib⁹. **D**ec descriptio p̄ sequē
tia p̄spicua magis est.

Nobilitas sic accepta generaliter re
p̄itur in maiori mūdo. et s̄l̄t i mio
ri multis modis. quēadmodū va
rie sunt hierarchie ⁊ p̄ncipatus. qm̄ nō est
nobilitas sine p̄ncipatu quodā. **N**obili
tas in p̄mis est sup̄eminēter nec extra i ip̄
sa trinitate br̄a. que ad sanū intellectū dicit̄
tur sup̄celestis hierarchia. **E**st enī in p̄re fō
talis nobilitas seu dignitas vel autoritas
q̄ notificatur p̄ duas natiōes istas. **I**na
scibilitas et p̄ncipiū de nō principio. **S**is
militer in filio respectu sp̄ūsc̄ti. nec dicitur
ignobilitas idcirco in sp̄ūsc̄to. **Q**uoꝝ de
claratio theologis remittatur. **N**obili
tas est i angelis s̄m triplicē hierarchiā que
celestis appellatur. p̄mā sc̄do tertā. **N**o
bilitas rursus ē i eisdē angelis i ista q̄libet
triplici hierarchiā s̄m tres ordies cōtētos
in q̄libet. vt in p̄ma cherubin seraphin. et
throni. **N**obilitas ē in ecciastica hierar
chia q̄ subcelestis dicitur exēplata p̄ cele
stē. s̄m tres stat⁹ eccie. p̄mos medios ⁊ in
fimos. ad q̄s spectat secularē hierarchiam
in dicta reducere p̄ tres act⁹ hierarchicos.
q̄ sunt purgare illuminare ⁊ p̄ficere. **I**n q̄q̄
dem seculari policia/signabiles sunt tres
status p̄ t̄paliū regimē. suo mō. **I**n cui⁹ su
p̄mo statu vulgarior ⁊ v̄sitarior nobilitas
collocata p̄ncipatur. **N**obilitas cōseqn̄
ter ⁊ large sumpta. ponitur a philosophā
tib⁹ et theologis s̄m quattuor gradus cre
aturarū quarum aliq̄e habent esse solum
naturale. **A**lia esse et viuere. quedam esse ⁊
viuere et sentire. reliqua sicut homines/p̄
ticipant esse viuere et sentire. quibus etiā
am hominib⁹ superaddiditur intelligere.

Nobilitas primo triplici genere creatura
 rum considerat secundum preminetiam rerum natura /
 rum inter se secundum causalitatem et effectum. Sic no /
 bilitas est corpus celi quod est elementa. Sic autem et ge /
 me nobiliores sunt plumbum aut luto. Sic sol /
 luna venus iupiter plusquam saturnus aut mars /
 et mercurius in vitro precipitat. Nihil ei im /
 pedit quoniam eadem res sit nobilis et ignobilis re /
 spectu diuersorum per superiorum et inferiorum opo /
 rtionem. sicut in eadem celesti hierarchia et plumbum
 alijs silicibus palam constat. **D**istinctio de no /
 bilitate perspicua est sicut in solis virtutibus ut in
 arboribus et plantis. quoniam nobilior est quod est perfecti /
 or. presertim in attributione ad virtutes operati /
 uas perfectiones. vel ad se vel ad alias res actu
 audas. **P**ostremo in animalibus brutis pisci /
 bus et auibus facile est nobilitatem et ignobilitatem
 varijs respectibus intueri. Sic aquila nobili /
 or inter aues. sic cete vel Delphines inter
 pisces. sic aries inter pecudes. sic leo inter fe /
 ras seu ferales animales. sic iter herpetes regu /
 lus quod tamen puersa est nobilitas. ubi quod nocentior
 est. principalior reputatur. sicut in demonibus repo /
 nitur precipitat ubi nominis abusione deterior
 et danatior nobilior inter eos dici potest:
 sed veraciter ignobilitas habenda est. **N**o /
 bilitas in homine tanquam in minori mundo
 predicis omnibus modis post deum poterit (si
 subtiliter respiciatur) repiri. quod admodum pre /
 cipat iuxta deductionem Gregorius: cum omni
 creatura exponeretur illud. **P**redicate euangeli /
 um omni creature. Dicitur idcirco conti /
 nere omnia. et omnium finis. ad intellectum
 in principi. **S**en. positum. **E**t ad illud. **O**ia sibi /
 cisti sub pedibus eius. **E**t ad psalmum. **h**. phil. **E**t
Moyse. **D**eut. iiii. **N**obilitas hominis re /
 pit in superiorum mentis apice. quod creatura est ad
 imaginem et similitudinem beatissime trinitatis. se /
 cundum tres potentias in vna essentia. memoriam
 intelligentiam et voluntatem conformiter ad hierar /
 chias et ordines angelorum. **N**obilitas est
 iterum in ratione secundum duplicem portionem superiorum et
 inferiorum. tanquam virtus et malicia. **E**st proinde
 respectu rationis inferioris nobilitas. dum comparatur
 ad sensualitatem tantum inferiorum quam exteriorum. et hoc
 non omnino dissiluit ad hierarchiam ecclesiam et
 ad temporalia secundum eminentiam principatum. et excellen /
 tiam predictarum virum ad inuicem. si coaptatio so /
 lenter sit. **N**obilitas in homine quod ad pres /
 entem herogenias corporis ut sunt membra princi /
 palia et officialia caput cor epar. et minus
 principalia pedes manus intestina viscera.
 comparat autem iuxta triplicem spiritum. procedentem a

corde tanquam immediate et principale instrumētum aīe
 quorum vnum est naturalis. aliud est vitalis. aliud
 animalis. proportionabiliter ad illa quod dicta sunt
 de hominibus esse naturale solū. vel esse et viuere /
 re vel tria pariter esse viuere sentire. **N**o /
 bilitates alie considerantur circa hominem magis
 ad eum et familiarem de nobilitate consi /
 derationem attendendo. **U**na est concernens bona
 temporalia et corporalia. nature scilicet et forme. **E**t
 hec iterum tripliciter attenditur. **U**no modo ut ha /
 bentur bona a progenitoribus. auis. arauis.
 et in sursum. **E**t hec est popularis acceptio quasi so /
 la de nobilitate. **S**ecundo modo putantur hec
 bona nouiter per industriam propriam cum
 auxilio vel sine quorundam amicorum. **S**uper
 hoc iactare solent se diuites in mobilibus et
 immobilibus supra ceteros conuicinos ma /
 gis prime vel remotos. **H**inc est illud **S**atyrici
Et genus et mores regia pecunia donat. et
 quod pecunie obediunt omnia. cum silibus diuitiarum.
 preconijs. **T**ertio modo putatur aliquadi /
 gnitas vel precellentia super alios. et concessio
 ne regis alicuius vel imperatoris. **S**ic enim
 ad litteram nobilitatur aliqui prius plebei.
Sic induci potest illud **H**ester. **H**oc ho /
 nore dignus est. quod rex voluerit honora /
 re. **H**abet nobilitas hec civilis / suos gra /
 dus et nota. **E**st clara preclara indita gene /
 rosa spectabilis ingenua egregia insignis
 illustris regia imperialis. **N**obilitas huius
 na respiciens principaliter animam vel ho /
 minem ut homo est. magis attenditur a phis /
 iurta illud. **N**obilitas sola est. animus que
 moribus ornat. **H**inc preterea seruitur et igno /
 bilitas tradit scriptura de cam filio noe pro /
 pter peccatum introducta. **H**abet enim nobili /
 tas gradus secundum ampliorum vel minorum pre /
 ferentiam in virtutibus. in sapientia et moribus
Quo in loco fas est insequi distinctionem the /
 ologicam incipientium proficientium et pre /
 fertorum. quam **A**resto. non solum. sub alijs licet ter /
 minis ponens inter homines quosdam con /
 tinentes velut incipientes. alios temperatos
 tanquam proficientes. tertios heroicis tanquam pro /
 fertos aut diuinales. **D**e quorum numero be /
 ctor erat. qui videbatur non hominis mortalis
 esse filius sed dei. **F**uit tunc **C**icronis et salu /
 stii concertatio super hac nobilitate quam cyce /
 ro dicebat se fortibus et meritis adquisisse.
Arat ei arpinas ignobilis vel obscurus huius lu /
 me tantum predecessorum quam posteritati sue salusti /
 us ut opponit sed fecit tenebras dedecoris. ni /
 gerriam poribus suis sequentibus. **S**unt itaque

De nobilitate

apud salustium de bello ingurino mordacissime et acerbissime declamationes marci haud nobilis pentele/cōtra et aduersus nobilitatem. que voluunt circa nunc dictam cardinem criminationis priorum in nobilibus facinororum flagitiorum dedecorumque morum. Quid prodest illi quem mores sordidat/generatione clara: Aut quid nocet illi generatio vilis: que mores adornant? Prodest enim Arest. ad politicam felicitatis quoddam decus. quod non omnino felix est (sine enim) qui specie turpissimus est. ignobilis et sine prole. Nobilitas vero potest sine theologos magis euehi. ut sit vna. perfectissimorum hic/ sine tres theologicas virtutes militantium. Altera in celesti felicitate perpetuo regnantium. Sicut enim deus legit fecisse christianos generum electum et regale sacerdotium. Reges in super et regnum tanquam nobilissime regnantes. super omnia presertim in plenissimo proprii corporis domino. de quo Gene. impare sibi maximus impius est. Et Oratius latius regnes/fragile domando spiritum. quod si libiam remotis gradibus iungas et vterque peius seruiet vni. Consonat Claudianus Tunc omnia iure tenebis cum poteris rex esse tui. Denique Salomon Melior est sapiens viro forti et qui dominatur animo suo et pugnatore virbius. Quos omnes christi super auctoritas Qui facit peccatum/seruus est peccati. et ita seruus vilissimereci. imo nihili. cum nihil fiant homines cum peccant. Illud inquam nihil de quo Job. Sine ipso factum est nihil glo. i. peccatum. Quid autem magis alienum ab omni nobilitate. quod propter aduersum sororis sue libertati/que ignobilissimum seruitutis ille iugum. que esse macipium tunc impurum abominandum detestabile. Postremo deducere combinaciones et copaciones omnium que numerauimus nobilitatum/studiose meditationi relinquatur. et occasione dedisse suffecerit. ad agnoscendum precipue spes sex nobilitatum in hominibusque magis in communi traduntur intellectu. que sunt naturalis pentalis honestalis virtualis herocalis supernaturalis. Quarum singularum talis est descriptio. Nobilitas naturalis est eminentia quodam notabilis homini pueniens ex perspicaci iudicio rationis. Hec autem per se non est moraliter vel meritoze laudabilis. nec ex electione liberi arbitrii de laudabilis hec. Et postmodum quod teste pho. ii. phicoz. De modo dicitur est per nihil reputat. Tales enim de iure nobiles sunt. qui de facto sepe fiunt. Nobilitas pentalis est preminencia quodam notabilis

homini pueniens ex laude conditionis pentalis. non quidem ex primis pentibus quod communi est ad omnes. Hec sicut non est per se moraliter laudabilis. quod ex extrinseco venit. nec ex electione que uis probabilis est (ut ait Arest) de bonis bonos nasci. Hec appropria apud nos velut authoritomatice/militatis in armis statui. Nobilitas honestalis. est eminentia quedam notabilis homini pueniens ex beneplacito honestatis ipsi vel honestantium. vel per filiale ad optiorem a principe vel per promotionem ad dignitatem aliquam ut fit nouiter multis modis. Hec sicut non est de se moraliter laudabilis quod venit ab extrinseco. nec ex electione appropria ut sic. Hec confert ut homo sit caput et principium generis subsequens. sicut de generes fiunt sui generis cauda vel terminus. Hec posset dici personalis vel aduenticia. quoniam aduenit persone iam constitute et extendit ad eminentiam vnam notabilem tantum ecclesiasticam que temporalis vel civilis/magis que nobilitas pentalis. Nobilitas virtualis est eminentia quodam notabilis homini pueniens ex assuefactione vel habitudine virtutum moralium. Hec quod venit ab intrinseco et electione/de se laudabilis est. Nobilitas supernaturalis est eminentia quodam notabilis homini pueniens ex charitate que super naturalis gratia est. per quam homo fit per adoptionem filius dei. fit anima sponsa christi. fit templum spiritus sancti. sine qua nobilitates ceterae nihil sunt. nihil proficiunt. Obsunt potius aliquando. quod quod altum est hominibus. abominatio est apud deum. Remanet quoque homo filius et vas contumelie apud interitum eternum et id deterioris conditionis sunt brutis. Propterea nulla nobilitas eligibilior est. nulla dignior. que esse christianum re et nomine. Et ita preclarissimus in rege franco rum titulus est quod christianissimus noietur. Absque ter post datam nobilitatis descriptionem generalem/que particularibus potest adoptari. paucis dinarum spiritualium modificationibus appositis. ut tacitum enumeratas in super de nobilitate distinctiones tam in maiori mundo quam macrocosmum que in minori quam microcosmum appellat. Superest de tertio dicere breuiter de eligibilitate que per sui descriptionem contrarij/satis eminet. Respitur quoque precipue in pueris moribus iuxta gradus multiplices vicioz. Primum eligibilitatis gradus est in demonibus et damnatis. Alter in bestialibus/ex corruptione vicioza rationis sub animalibus brutis. sicut eleuat super hominem virtus heroica.

Tertius grad⁹ est in intpatis q̄ videli-
cet ex habitu et electōe cum certa malicia
peccant gloriātes cū male fecerit. **Q**uar-
ti sunt in cōtinentes qui renitētes passiōi-
bus sed non firmo corde vel animo tādē
ab eis victi succūbūt. **E**x pte vō corpis
bonozūq; fortuitozū ignobilitas confur-
git tripliciter. **A**ut ex carētia clare ppaga-
tōnis aut ex defectu pprie industrie et ami-
corū p̄motionis. **A**ut qz nō placet prin-
cipibus eos honorare ditare vel nobilita-
re. **T**ales dicūtur agrestes v̄l serui natura-
les v̄l barbari vel bissani v̄l obscuro v̄l ru-
stici. **D**eterminat at̄ p̄s p̄rio politice illos
hoēs esse naturalr̄ seruos et ignobiles q̄
deficiūt in rōe. et corpore robur h̄nt quez
admodū nobilitas consistit in clara et illu-
minata rōe. licet corpus sit debile. **D**e q̄
dicif̄ cōsilio pollet cui v̄i natura negauit

Colligā⁹ p pte q̄rta q̄druplex ex p̄-
missis corollariū. p̄mū q̄ pulcritu-
do toti⁹ vniuersitatis consistit in
conseruatiōe nobilitatis. **I**ta q̄ illud pul-
crum est quod custodit ordinez seruat qz
naturam. **S**icut econtra turpis est ps q̄
suo non congruit vniuerso. **Q**uid autez
videre poterit ordinatus qz maioris hu-
ius mūdi speciem p̄ concatenatōes duas
auream spūalium causarū et argentēā cor-
poraliū secundū nobilitatē influēdi a su-
pioribus ad infima p̄ media. **C**orollariū
secūdū. **H**ab̄ sanitas sal⁹ libertas cuius
liber politie residet in conseruatiōe et ho-
noratiōe nobilitatis. **E**contra nihil ma-
gis aduersum paci nihil amplius causati-
uum scismatis et discidiū qz nobilitatis vi-
lipensio dum iuxta verbumz p̄phete tumul-
tuat̄ ignobilis contra nobilez dumqz no-
biles abiiciūt prauis moribus et cōsilijs
ppriam nobilitatem quam sicut nec liber-
tatem nemo bonus nisi cum vita perdit.
Corollariū terciū libertas salus et sani-
tas microcosmi reponitur et saluat̄ in trā-
quilitate nobilitatis sue dū mens sup̄ma
principatur rōi et ratio sensualitati et sen-
sualitatis ptes nobiliores suas absq; im-
pedimento virtutes exercent sint ip̄e na-
turales sint vitales sint aiāles. **H**abet enī
cōditio nobilitatis hoc pprium vt se nita-
tur diffundere et cōicare et se q̄dāmodo da-
re. **E**x aduerso aut̄ et rusticitas que dicif̄
non a rure sed a ruditate satagit rapere et
ad se esse. **P**ropterea recte paul⁹ inducit eē

beatius et ita nobilius dare qz accipe. **E**t
pinde dānatus et sic ignobili⁹. diripere e-
qz pdere. **C**orollariū quartū. **N**ulla res
p̄r ita degenerare quin nobilitatē aliquā
retineat. sicut et entitatē. **E**t ita nobilitas
est in demonibz et dānatis. qui tamē ideo
dicūtur pprie deteriores et dei cōtemptuz
blasphemys sicut p̄portionabiliter ap̄d via-
tores blasphemos/homicidas/raptores
dici deniq; et sue legis contēptozes et ea p̄-
pter ignobiles intellige sed nō est in oib⁹
manifestuz. **P**ropterea nobilitas vn̄ vel
altera colit̄ et honorat̄/ quousq; hō ille q̄
dā nobilis/ qui in celi longinquā abijt re-
gionē accipe regnū patris. reuertet̄ ad iu-
diciū/ manifestaturus abscondita cordium.
dū alligabit reges p̄uaricātes in cōpedibz
et nobiles degeneres/ i manicis fereis v̄bi
sempitern⁹ horror inhabitabit. **N**obiles
vero meritis et gratia p̄ditos/ vocabit̄ di-
cens Venite benedicti patris mei. p̄cipi-
te regnū qd̄ vobis patū est ab origine mū-
di. **P**lena proorsus eterna iocūdistimāqz
talis erit nobilitas. **F**init.

Sequitur tractat⁹
eiusdē de consideratōib⁹ quas debet habe-
re princeps.

Claro eruditori et confessori/ se-
renissimi principis/ dñi karoli
septimi/ gratia dei/ francoz re-
gis Joh. de Berson salutē. et ad
prefulgidū sapiētie culmē/ plem regis in-
clitā puehere. **S**i laudabilis et merito-
ria est pueri cuiuslibet eruditio ad religio-
nē et virtutes (cu³ stulticia colligata sit in
corde eius sensusq; et cogitatio p̄na sint
in malū) quis nō videat qz laudabilioris
supra modū meriti sit/ hoc agere i filio re-
gis. q̄ regnaturus et gubernaculū seu cla-
uū classis totius reipublice/ moderatur⁹
expectat. **A**ge itaq; qd̄ agis vir orzate.
nō deerit petitōibz tuis mea q̄ad potuerit
sedulitas. **A**n opusculū triū diez suscipe
(quale tu puto q̄sisti) p̄lectens in se cōsi-
deratōes seu meditatiōes aliq; ex p̄sona
principis noiati. **Q**uē tecū bene valere de-
sidero/ qm̄ in salute ei⁹ nostra reponitur.
Vale ergo. et circūsonātes p̄cellose curie
fluct⁹/ tu ex sublimi rōis arce vel specula/
tanq; ex alta rupe/ ipturbat⁹ circūspice

ExPLICIT prologus.

RR

Tractatus de considerationibus

Prima particula

in qua continetur oratio pro recognitione proprie conditionis et gratiarum actione perendo sapientia ex verbis salomonis.

Rex regum Iesu benignissime princeps pacis pro quem reges regnant in cuius manu sunt omnia iura regnorum. deo unigenito in trinitate perfecta cum patre et spiritu sancto initium et finis cuiusque rei. creator et amator generis humani. atque ipsi postquam perierat misericordissimus pro passionem suam reparator deo mihi et toti universo latens. deo meus et rex meus. Recordor obsecro in gratiarum actione. quem admodum liberalissimum prudentie tue dono sapientissimo prudentie tue consilio dignatus es formare me portionem aliquam creature tue cum non esset. et educere gementem et nudum ex utero matris mee ancille tue. Dans postea renasci de novo feliciter in gremio ecclesie/spouse tue/matris omnium pie viventium. et hoc pro lauacrum regenerationis in baptismo. facies de filio ire/filium adoptionis et gratie per infusionem spiritus sancti in fide spe et charitate cum ceteris virtutibus et donis animam meam ornamentibus atque firmamentibus. Dedisti preterea mihi pupillo et aduene tuo in loco peregrinationis huius velocissime transiens/corpusculum vegetum et sanum. cum integris sensibus ad subserviendum aie capiti suum ipsi. pro consecutione finis sui. in diligendo te ex toto corde/tota mente/totaque virtute/pro obedientiam mandatorum tuorum. Originem insuper tribuisti regalē atque clarissimam iuxta nomen magnorum que sunt in terra et semper fugitivos seculi penitus honores deducens ad me iura progeniture pro regnando tandem successione legitima apud christianum populum francie. que tibi est inter ceteros cultu quodam sacratione dicat. Et quibus hec meritis meis talia tantaque super ceteros hominum consodales et fratres meos. Tu scis domine deus meus et rex meus/ quoniam ex sola dignatione misericordie gratie tue. Nam quod meruisses dum non essem vel dum infans essem. Et ecce nunc putat confitebar tibi rex salomō pacificus quondam amabilis tibi et sortitus animam bonam ego sum puer puellus et ignorans egressum et introitum meum. et seruus in medio est populi quem elegisti populi infiniti et qui dinumerari non potest et supputari pro multitudinem. Habes ergo seruo tuo cor docile. ut possit iudicare populum tuum. et discernere inter bonum et malum. Quis

enim iudicare potest populum istum populum nostrum huc multum. De ergo patrum meorum et domine mie. que fecisti omnia verbo tuo et sapientia tua constituiisti hominem/ ut dominaretur creatura que est a te facta. ut disponat orbem terrarum in equitate et iusticia. et in directione cordis iudicium iudicet/ da mihi sedium tuarum afflicte sapientiam. et noli me reprobare a pueris tuis quoniam am seruus tuus ego sum et filius ancille tue homo infirmus et erigui temporibus et minor ad intellectum iudicium et legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum/ si ab illo fugerit sapientia tua/ in nihilum reputabitur. Tu autem elegisti me futurum regem populo tuo et iudicem filiorum tuorum et filiarum. Mitte ergo sapientiam de celis tuis sanctis/ a sede magnitudinis tue. ut mecum sit. et mecum laboret. et sciam quid acceptum sit apud te semper. Amen.

Secunda particula

la continens considerationes exhortatorias sui ipsius velut ad animam suam ut se statuat sui re-

Aduoca nunc teipsum (cogitet. Quia mea/ anima ad imaginem dei facta/ anima preciosa christi sanguine redempta. Constitue te coram oculis tue considerationis/ in luce rationis et catholice caritatis/ dum ad presens sola es. dum non circumstant nec interturbat concursus populares. Considera fabulare modo tecum in secreto talami tui/ in interrogas temetipsum quid tu es et ad quid tu factus es. Quid te agere/ quo tendere conueniat. Quomodo si te conditionemque propriam nescieris ut regas te et saluas te/ quod perdit si vel alia cognoueris vel reueris. At uero bene est satis quod moneo. Sed responde procor quod dicis de te anima mea. Quid vides. Nonne tu oculum tue considerationis hac illaque circumuolutus. vides quatuor regna/ unum supra te ad quod aspirare. Aliud circa te quod honorare. tertium inter te quod moderari/ quartum sub te quod tueri posita es. Magnam profecto magnam valde negocium arduum difficile immo sine coadiutrice gratia dei impossibile tibi ipsi si vigilanter attendis permixtum est. Nullum propterea tibi deinceps dissimulandi nullum negligenter agendi locum relinquitur anima mea/ ne peas ab hoc regno quadruplici/ sed toto virium conatu tendas ad regnum celeste supra te. colas regnum ecclesie iuxta te modereris regnum personale intra te ptegas regnum temporale sub te. De te feliciter quaterque beatam si hec ita pegeris si sub rege regum domino iesu christo taliter regnaueris. Quid

itaque regnum celorum supra te illud est tibi puz
fidei lumē ostendit. de qua tanta gloria per os loquē
phetarum et apostolorum. quod nec oculi videri nec au
ris audiri nec in corde hominis ascendit quod prepara
uit se de diligētibus se. Quidni igitur te totum
ad regnum dei primo quod redudus est iusticia eius
extēderis ut certa omnia adiciant tibi. **A**lic
patria tua est. illic portus placida manes habere
Alic triumphalis aula quam incolunt ciues san
ctorum et doctores dei presertim tui et sodales su
turi. **A**d hanc condita es ut post angustias
punitis exilij illic coregnes in eternum. **S**oni
auit hoc olim sed obscure nimis affrican
ille scipio. qui bene regētur republicam cer
tum in celo locum dedicatum esse testatur. ubi ter
ris. mortui viuunt. **N**ihilquid non hoc regnum
assidue postulas. dum preceptis salubribus
monita dicis. **A**dueriat regnum tuum. **U**i
des rursus alterum regnum iuxta te. quod quod ad
exemplar huius primi constitutus est. appellat
ipsum frequenter rex noster. **I**hus regnum ce
lorum. **N**am et **J**ohes vidit ecclesiam quasi descē
dēre de celo et moyses arcam testamenti/figu
rativam huius ecclesie fabricavit sicut in mo
te sibi monstratum est. **H**anc honorare/hanc te
colere/ab hac legis precepta totumque tenores
per religiosum regnandi suscipere/necessesse est
Quid enim aliud est regnum hoc ecclesie nisi
domus dei et porta celi. per quam porta et non
alia si quis introierit salvabitur. **I**ta tamen si me
muerit se militare debere. **N**am ideo mili
tans dicitur quantum tandem regnum illud superius/et quod
bene certauerit triumphator irrumpat. **A**udi de
mum quod pacto matrem hanc ecclesiam que te regene
rauit in christo posita es honorare. **H**onore
(inquit scriptura sacra) habebis matris tue in omnibus
diebus vite tue. **E**t iterum ne dimittas aut le
gem matris tue. **N**am est maledicta a deo que ex
aspicit matrem. **V**ides preterea regnum tertium
intra te. sicut loquitur christus dicens. **R**egnū dei in
tra vos est. de quo pharaon concordat sententia quod
se regere/marimum est ipsum. **E**t quod illic rex
sub deo statutus est. **U**tiq; ratio libera. de qua di
ctum est ab vno sapientium. **S**i vis omnia tibi subij
cere/subijcere te omnia tamen regi. **Q**ui sunt mi
lites et consiliarii. **P**lane virtutes ipse iterio
res/et insite que ad que sunt. **Q**uos denique dice
mus in hoc regno suos. **N**amque sensus ip
sos corporales/visum auditum gustum olfactum
tactum et ipsum cor. **S**eruerit ergo istud regnum
si diuinitibus tyrannice membris corporis/ro
maledicta subseruit. **S**i preterea per virtuti
bus vicia sediciosa succedunt. ut si prudentia

consiliatrice optimam vincit malicia. **S**i conti
nentia luxuria iungatur. **S**i fortitudine ig
navia vel temeritas enecat. **S**i iusticia de
mum iniustas de iudicij throno deturbat.
Vides ad postremum omnia regnum quartum sub
te. regnum scilicet preclarissimum fratrum cum suis ap
peditibus. cuius ad te regimine hereditaria suc
cessione deuoluit. **C**onstituit autem sub te regnum
istud in subiectione debita triplicis statum/prin
cipalis. **S**tatum vnum est militarium. **A**lii clerici
corum/tertius burgensium. **E**t hec triplicitas non
ne congrua signatōe figurat in triplici lilio/
ruum flore aureo scutum tuum quod celico nitore
fulget ornatum. **H**abes illos de primo statu.
tanquam brachia fortissima ad corpus tuum misti
cum quod est regal pollicia defendendum. **H**es alios
tanquam oculos perspicaces ad omnia discernendum.
Hes reliquos velut pedes fixos humi ad su
stentandum. **U**bi placet attendere quod nihil ho
rum membrorum dicere potest ad alterum. opera tua non
egeat. **T**rabunt itaque manus et pedes seque con
fundunt si desint oculi/membris vero debilita
tis vel recisis quod vel pedes vel oculos tibi
turbant. **C**ollabentibus autem pedibus ut reliquum
omne corpus reipublice decidat/necessesse est.
Aspectasti puto omnia mea multiplex ne
gocium te circumdant vndique similes cum peri
culo. si non ut reginam talem qualem decet temet
habueris. **N**am tanto esse humilior atque ad ser
uendum promptior quodque dicitur ex munere/ quanto
se obligatione respicit in reddenda ratione.
Quia obrem noli procor negligere vel ingrata
vel impropria gratia vocatiōis tue ad quadruplex
istud regnum. **N**oli te in odiosam tyrannidem
per se detrudere. **S**ed regnum primum deside
ra quod nihil beati et hoc supra te secundum regnum
glorifica quod nihil sacrati et hoc iuxta te tertium re
gnum ordina quod nihil honesti et hoc intra te/
quartum regnum saluifica quod nihil fructuosi et hoc
subter te. **S**ciens absque ulla dubitatione quod
de omnibus his oportet te reddere rationem scilicet ad
gloriam eternam si recte feceris. **S**in autem hor
render cito repetitur supueniat interitum quod
prohibeat miserator et misericors deus rex tu
us quod est benedictus in secula. **A**men.

Certia particula

in qua continetur consideratio super cogitatione per
iculorum ex predictis ortu habens.

Gloriose rex celorum: magnus et terri
bilis in consilijs super filios hominum. et
apud omnes reges terre. qui volente regnare/qui no
lente non subsistunt/neque ei saluat rex per multam
RR 2

Tractatus de considerationib⁹

virtutē. **H**odie siquidē rex est / cras morit⁹
si infferis **E**xpauesco nūc rebemēter z to
tus horrore cōtremisco / vidēs z sentiens
culmē pruptū stat⁹ regij quo me puez tuū
sublimādū assumpsisti. **P**rohibe dñe de
me dñe miarū ārelā illā dauidicā a seruo
tuo. **E**levās allifisti me. **S**ic z alt⁹ ait **T**ol
lunt in altū / lapsu grauiore vt ruāt. **N**am
q̄nto grad⁹ altior / tāto casus ḡmior. **U**e
mibi ve si collabi pmiseris **C**ollabar vero
corruā z cōfringar / si me nō suffulserit iu
giter oī potēs virt⁹ docere tue. **Q**uā si diffi
cile est corp⁹ p̄riū z vnicū / sub ordiato re
gimē / subijcere legib⁹ rōis / quēadmodū
lamētā apl⁹ vocē expiētie q̄ridiane s⁹ mi
serabil⁹ emittēs. **E**go ifelix hō q̄s me libe
rabit de corpe mortis h⁹ / p̄t qd statuerūt
plūmi viroz fortū / sese subducere ab omī
altera dñatōe. imo z societate multozum.
Que est fortitudo q̄s sensus q̄ sapiētia in
corpe puulo atq⁹ puerili vt spūale regimē
atq⁹ tpale tot hoīz tot capitū tot moz tot
sentētiāz tot aduerf⁹ ifultib⁹ vndiq⁹ pul
fatorz / possim vel protegere vel regere sub
vna pacis lege. **D**eū me **C**ur regnū z co
rone statū quīs deiceps acclamare felicez
audeat fortisq⁹ btē. quē tot irruentib⁹ vndiq⁹
curaz statib⁹ / tot naufragijs z picu
loz hostiliū pcellis cū discrimie mortis ne
dū p̄ntis s⁹ eēne coguerit expositū. **C**o
rona speciosa mag⁹ q̄ p̄ciosa / plus expaue
scēda q̄ applaudēda / q̄s tuū pond⁹ ferre
poterit / qm̄ tot homies ponis sup caput
vniū. **D**ix⁹ si nō illō opp̄siseris. **E**t oppri
mes scio. nisi supuenerit lenamē ex alto. le
uamē a te dō meo z rege meo. q̄ vt adiutor
z p̄tector mibi fias in salutē supplex oro.
Vos isup q̄scūq⁹ deo puidēte. regēdos
acceptur⁹ sum vel accepi / peto p̄corz obte
stor / nolite afflictōes inducere **I**uuet vni⁹
q̄s nō aggrauet p̄dus meū **H**ic fidelit⁹
p̄sulat. hic p̄regat viril⁹ / inuigilet alt⁹ in so
licitudie domestica. alter in orōne deuota
semet hūiliet. **Q**uilibz deniq⁹ in officio si
bi cōmissio vel accōmodato / absq⁹ vlla re
p̄hensioe vigil agat. **S**im⁹ oēs inuicez
mēbra. int⁹ q̄ caput sicut pl⁹ influit motuz
sensuz z opatōez int⁹ cetera. sic ad ei⁹ custo
diā reliq⁹ videm⁹ sine vlla piculi p̄riū cōsi
deratiōe p̄tin⁹ exponi. **A**lioq⁹ si dissentis
m⁹ inuicē si nosmet opprimim⁹ / qd super
est nisi vt vniuersum regie policie corpus
intereat z p̄rie oppugnatiōis mole ruat

Auertat hāc insaniā a nobis seruis suis /
rex potētissim⁹ sapiētissim⁹ z optim⁹ / cui⁹
regnūz ipiū sine fine p̄manet i se. sc. **A**mē

Quarta particula

in q̄ cōtinet quēadmodū lectio ē vtil⁹ z ne
cessaria p̄ regēdo. **E**t loq⁹ p̄ princeps velut

Pad animā suam.
Postulasti iā (o aīa mea) mitti tibi
sapiāz de cel⁹ scriis z a sede magni
rudis dei. **R**ecte p̄fecto / qm̄ vni sunt ho
mies in q̄b⁹ nō est sapiā. **L**eci sunt. bruta
les sunt / ipi q̄z ad oē op⁹ malū oēm q⁹ casū
p̄cipites inueniūt **S**ciuer⁹ tū qz p̄sto ē sa
pientia / si bona fide z toto corde postulet
ab eo q̄ dat oib⁹ assuētēz nō ipropat. **E**t
qm̄ inuisibil⁹ est in natura sua / mittit vniā
ex ancillis cuius nomē est lectio studiosa
Nec oī eruditōe plena / oī genere libroz
circūdata / offert doctrinā bonā oib⁹ q̄ren
tib⁹ sapiā p̄ferri si comes fuerit soroz ei⁹
p̄funda meditatio vel attēta consideratio
Proclamat itaq⁹ si q̄s puul⁹ est / veniat ad
me **E**t ad reges locuta ē erudim⁹ q̄ iudica
tis terrā. **Q**uinetiā virtutes ip̄e comites
tue h̄mōi appropriatas p̄cipue q̄druplici
regno / de q̄ iā audisti. q̄ sunt orō deuota. i
stitutō sc̄tā. disciplina tpata z iusticia mo
derata **A**ttēde qz lectio docet orōz. q̄ deser
uit regno celoz vt adq̄rat **L**ectio docet in
stitutōez sc̄tāz q̄ deseruit ecclesiastico regno
vt stabiliat **L**ectio docet disciplinā tpatā
p̄ quā regnū etiū p̄sonale moderat **L**ectio
docet iusticiā moderatā p̄ quā regnū tpa
le z politicū gubernat **D**espere forsā
potueras o aīa si tali doctrice caruisses
nūc in spem assurge. sc̄ies qz cū comitib⁹
suis docebit lectō te de oib⁹ si (vt p̄dictū ē)
coassumpta fuerit soroz ei⁹ meditatio v⁹ ac
tēta p̄sideratō **S**eruo tū qd nūc vltra req̄
ris o aīa mea **V**is assigri tibi q̄sdā idustri
as / q̄ te doceāt bñ vti lectōe studiosa **F**iat.
Dabeto primā hāc idustriā / vt sit tibi
bona libroz electoz copia **E**t enī si glāf q̄
libet opifex in abūdātia instrūtoz artis
sue. si placet multis ornat⁹ vestū / si pluri
mos delectat thesauroz mut⁹ aceru⁹ opoz
ter lōge apl⁹ placere tibi diuitias libroz
loq̄ntiū nobis q̄ volum⁹ z q̄rim⁹. q̄ ipos
etiā absentes eē mortuos. imo ipz deū cū
angel⁹ z sc̄tis oib⁹ faciūt miscere nobiscuz
colloq̄a sc̄tā. z a lectōe redire potes sp̄ vel
melioz vel doctioz **H**ic p̄terea vitat marie

maloz oim sentina z incentrix ociositas de q bene enūciauit q dicit **Orū** sine lris moza ē z viui hois sepultura **Et hierony.**

Quia sciam scripturaz z carnis vicia non amabis **Altera** subiūgit industria. vt q tidie certz horis pferri de mane ac sero / lo qf recū lectō. reuel legētevel audiēte. **Dec** at lectō p̄cipue matutina / pueniētiōz erit de euāgelio vel eplā diei vel de legēda sc̄i cui agef celebritas / marie si fmo defuerit **Dec** fuerit tibi verecūdiū si subijci videar / vel cōfessozi tuo vel alteri recogitās qz nō sibi s3 deo / s3 veritati / sed cōiz p̄prie vtilita ti te subijcis **Altera** qz legim⁹ industria fuisse apd veteres q in cōiuiijs / ad tibias egregia supioz opa carmibz p̄phēsa p̄age bāt / quoad ea imitāda iuuetūte alacrioz redderēt **Qd** laudās valer⁹ autor h⁹ h̄isto ric p̄clamat **Quas** athenas. quā scholā. q alienigena studia huic domesticē discipli ne p̄tulerit **Dec** p̄terea lectō modulata nō ne p̄pescerz varios z incōditos tumultus ne dicam⁹ in detractōibz maledictz. **Dec** fama qz vtrinq de frācie regno apd alias na tōes glōsioz ēēt. **Ferz** adhuc apd inclituz ducē borbonij h⁹ disciplie claz dec⁹ obser uari **Et** p̄fecto domū tuā (o anima mea) do mū regā decet sc̄ritudo tal. in q nihil ob / scenū. nihil ipudiciū. nihil inordinatū. ni hil sacrilegū. nihil blasphemū. nihil nō se riū disciplinatū z sc̄m̄ videat z audiat. cō clamet **Altera** rursus addam⁹ industria vt frēqnt ea q vel vifa fuerit / traducant ad mozes / velut ex silibz silia z et figurz figu / rata notēt. **Ex** eplā grā. **Querz** h̄re tunicā decorā mūdā man⁹. splēdidū z iuuuū. f / uos obediētes / catulos blādiētes **Lurā** / uerz h̄re p̄portionalia moz ornamta **Da** / beto vt tunicā. virtutū decorē. h̄eto nupri alē charitatē vestē nereh̄ciarz p̄fusus a nu / prijs. **Mūdā** qz opatōis man⁹ tene **Fac** tibi p̄inde cōiuiiū iuge spūaliū sic a sub / dita tibi creaturayis fieri. **Hūc** qd tibi in hūc modū deerūt libri q̄s legere fas hēs. **Nā** p̄ter libros scripture / noiāf mūd⁹ iste tot⁹ liber nature sic in temet tetines libzū p̄scie **Iuxta** e⁹ inscriptōez te nouerz. finalr iudicandū **Qui** etiā vita cuiuslibet viri iu sti z prudētis / liber est exēplaris / in q lege re ē exvultu ex gestu ex vniuersa corpis cō positōe / mozes bonos **In** mal vero p con trariū **Rursus** ois iustitio ecclīastica. iue stitūis mistroz z ceteris ornamtis / liber

est misticoz sensuū plen⁹ **Postremo** co gnoueris z alta mēte recōdito q ad p̄fectā sufficiēteqz sapiāz p regno q̄druplici me / morato / nulla vnqz te lectō vel idustria vl p̄sideratō p̄pria deducet. qn egeas assidue mutua cōicatiōe failiariū p̄siliarioz tāqz q̄rundā vocaliū. **Nā** ibi sal⁹ vbi mltā p̄silia. **Sit** at p̄siliari⁹ fidus in p̄mis deo z ti bi. **Nā** q deo nequā est cui bon⁹. **Sit** p̄te rea charitati⁹ paties benign⁹ / q nō sit a / biciosus / nō inklef / non q̄rat q̄ sua sunt s3 q̄ cōia. **Sit** verax in verbo. p̄stās iudicio. secret⁹ incōmissio. sit doct⁹ z expt⁹ in his q̄ petūt. qm̄ cui libet exptō in arte sua magz credēdū est. **Antiqu⁹** insup. in q̄bz maior sapia z prudētia. certioz p̄pter experiētiās mltiplices doctrices optias repit **Esto** cū talibz assidu⁹ / vitās p̄rauo z stultozū p̄fortia / qz colloq̄a corrūpūt bonos mo / res z ipis adq̄esce **Quid** enī min⁹ tolerabi le / q̄s si vniuersa z rēpublicā vna vni⁹ sentē / tia p̄sumet p̄ libito versare reuersareqz / cū verissime dicit canō **Qd** oēs tāgit ab oibz dz approbari **Ab** oibz intellige vel a maio ri oim saniozqz p̄silio. **Regna** q̄ppe sic et respublica / nō tantūmō sunt regū s3 oim sub eis. fatemur tū q̄ alioz alio modo **Ad** vnū tantū cōis sufficiētie z pacis p̄modū vt vniuersa cōsilia z opa referātur necesse est **Credo** qz nihil est qd ita stabilire p̄t regnū q̄leibet vel speciale vel ecclīasticū vl temporale politicū quēadmodū si assu mātur in p̄silijs z officijs atqz dignitatibz q̄les descripsim⁹ / amatores boni publici. **Nā** vbi defuerit amor iste / leges q̄ntūlibz multiplicare z oprime. nō tm̄ nō p̄sunt s3 in arma neq̄cie cōuertūtur. **P̄**opterea ve ve p̄ficiētibz tales amātes seip̄sos / aut q̄ vt p̄ficiant suadēt vel extorquet **Deni** / q̄s sicut cepisti ora sapiāz ex totz p̄cordijs tibi mitti a deo. q̄ vias tuas dirigat i quo p̄silia tua sp̄ p̄maneat / cui⁹ vnctio docet de oibz mūdof corde **Alio** q̄n. reprobat do min⁹ cogitatōes populozū z reprobat cō / silia p̄cipū. **Cōsiliū** at dñi in eternū ma net qd in sc̄qns nō errabis **In** sc̄qris autē nunq̄s meli⁹ q̄s colūbina simplicis z pure ozōis penna frēt⁹. p̄ quā volabis ad eū et req̄esces / salua facta a pusillanimitate spi rituz z tēpestate. fiat fiat.

Quinta particula

in q̄ continet p̄sideratio super habendis

RR 3

R

Qualis p̄siliarius

Quid maxie p̄t stabili re tempubbicam.

S

De considerationib' principis

libris pro lectōe studiosa.

Edocta es o anima mea quē admo-
dū lectio studiosa doctric est disci-
pline dei. tāq̄ ancilla sapiētie. Nec
lectio libris vti et nutrit electis. dū vene-
natis heresum et errorū et spurciarū sor-
dib' carent. Tales in ornamentū et thesau-
rū et p̄fectū tuū iubeas aggregari. nedū p-
te s̄z pro cōfortib' tuis. nec vt studiosa ml-
titudine te p̄graues s̄z varietate grata dele-
ctes. Deniq̄ magnificētia regalis q̄ p̄fu-
sa est toties in reb' habētib' min' vtilitatē
attende q̄ p̄fusior eē debeat. in p̄stitutioē
bibliothecę librarie cuiusdā domesticę v'
familiaris et q̄ portatilis eē possit. velut al-
tera quedā arca testam̄ti p̄ desertū h' mun-
di. **S**ubscribū' igit' velut in scedula libri
quos necessarios habeas. **P**rio biblia/
p̄fertiz q̄ ad historias et documta moralia
Ite postilla de lyra que l̄se magis heret
Ite tractat' de vicijs et virtutib' in latino
Item tractatus de vicijs et virtutibus in
gallico. que dicit' summa regis. **I**te
martyrologiū sanctorū q̄le est ap̄d car-
thusienses. **I**te legende sc̄oz et vite pa-
trū et speculū historiale yncētij. **I**te me-
ditatōes et orōes deuote vt augusti. anse-
mi. bernar. et aliorū. **I**te collectoriū quo-
rundā opusculoz in gallico nup̄ editorū.
De p̄ceptis dei. **D**e examine conscie. **D**e
sciētia bñ moriēdi. **D**e cōtemplatiōe. **D**e
mendicitate aie. **S**ermo de passiōe xp̄i. q̄
incipit' ad deū vadit. **S**ermo de mortuis
Sancta ergo et salubris est cogitatio. **I**te
exhortatio de triplici viā regis. **C**huat rex
De scala mystica sub metro. **C**ollatio ex-
hortatoria ad pacē. **F**iat pax. **C**ollatio ex-
hortatoria ad iusticiā et p̄cordiā. **J**urisdic-
tionū eccliaſtice et r̄palis. et quedā alia.
Ite liber egidij de regimie principū.
Ite libellus de quatuor virtutib'. **I**te ico-
nomicar' ethica et politica arist. trāslate in
gallicū. **I**te valeri' marim' et frontinū
de stratagematib' bellicis. **I**te salustius
Item vegetius de re militari translatus.
Ite boetius de solatiōe. **I**te seneca de
clemētia ad heronē. **I**te vulgari auto-
res. **C**arbo. **A**theodol'. **E**sop'. cū silibus
trāslati. **I**te liber de sphaera trāslatus p̄
aliq̄li cognitōe phica hui' mūdi.
Ite chronice fr̄acoꝝ. **I**te Titus liuius
Ite Suetoni' de. xij. cesarib'. **I**te Au-
gustin' de ciuitate dei trāslat' et exposit'.

Hexta particula in

qua cōtinet' oratō complectēs breuissime
puncta nostre religionis xp̄iane.

OSapiētia que ex ore altissimi p̄-
diisti. attingēs a fine vsq̄ ad finez
fortiter. suauiterq̄ disponēs oia.
veni ad docēdū nos viā prudētie. **S**ic te
flagitat puer iste puul' ignorās egressum
suū ac introitū. stās in medio populi infi-
niti et q̄ d̄inuerari nō p̄r. **A**ssis ergo iugit'
puero tuo tu sapia dei patris ihu xp̄e. do-
cēs interno et viuaci afflatu sp̄s tui sc̄ti/
q̄z nisi te apiente sensum. nulle intelligūt
scripture. nulla lectio p̄ficiet. **S**ol' quip̄/
pe dign' es apire libz et soluere signacula
eius. q̄ salomoni dudū et danieli puer' in-
telligentiā. qui p̄phis et apl'is idiotis sapi-
entiā infudisti. **A**ssit mibi comes p̄tinu'
angel' tuus. qui ad meā vniuersiq̄ regni
tui xp̄ianissimi custodiā deputat' est. do-
no tuo. p̄regat ipse sp̄ ne p̄ualeant inimici
Assit illa regina celoꝝ gl'osissima m̄ tua
cū b̄tissimo dionisio et ludoz vico ac oib'
sanctis regni celestis. q̄ hostiles oēs insi-
dias et assultus. potēti virtute depellant.
Da mibi puero tuo benignissime. **I**hu
fidē et integrā ac viuā. de collectis creden-
dis in simbolo. **C**redo in deū. et. **E**t reliq̄
que sub duodenario articuloꝝ p̄tinet. q̄z
rum veritas. tot miraculis. tot reuelatōni-
bus. tot testimonijs martirū. tāta cōten-
toꝝ rōnabilitate. p̄bata fulcraq̄ cōsistit/
vt insana sit p̄sumptio nō credere et nolle
redigere intellectū in obsequz fidei sub te
deo nostro. q̄ potētiōr absq̄ vlla cōpatiōe
atq̄ sapiētior es q̄ intelligere valeam' cū
sis illō quo maius excogitari nō potest.
Da sil' obedientiā p̄m̄p̄ā ad tua decē p̄e-
cepta cōscripta olim digito tuo. in tabul'
duab' lapideis. **D**uoꝝ sentētia est. **C**ū
crede deū nec vane iura p̄ ip̄m. **S**abba-
ta sc̄tificates habeas in honore parētes.
Non sis occisor fur mechus testis iniqu'
Ciciniq̄ thoꝝ resq̄ caueto suas. **E**t
hec p̄cepta decē. tria circa te deū et septē cir-
ca primū. cōplexa est euāgelica breuitas
sub his duob' in quib' vniuersa lex p̄det
et p̄phete. **D**iligēs dñm deum tuū ex toto
corde tuo ex tota mēte tua ex tota aīa tua
et ex tota virtute tua et primū tuū sicut te/
ipsum. **A**ddidisti p̄ceptis consilia in le-
ge tua noua. vt de dilectōe inimicoꝝ

non reddendo malū pro malo. et reliqua/
que iugiter sūm preparādem animi et nō sp
p opis exhibitiōem veniūt obseruāda.

U Docuisti rursus orare nos te patrē nr̄m
celestē/ sub petitionū septenario/ in orōe
dñica. **C**ōtra septē peccata mortalia. que
sunt supbia/ira/inuidia/acedia/auaricia
gula/luxuria. **A**dversus q̄ pro purgatiō
ne et ornatu nr̄o/ptulisti virtutes septem
tres theologicas/initētes tibi soli. q̄ sunt
fides respectu tue veritatis/spes respectu
potētie.charitas respectu bonitatis. **E**t q̄
tuor cardinales/prudentiā/tpantiā/for/
titudinē/iusticiā. **Q**uibus i patria septez
dotes corrēdent.fidei visio.spei tētio.ca/
ritati fructio q̄ ad aiām. **C**laritas prudent
tie.tpantie subtilitas.fortitudini agilitas
iusticie imortalitas q̄ ad corpū. **C**on/
iunxisti p̄terea virtutibz istis/septē dona
tua/q̄ sunt.pietas.timor.scientia.fortitu
do.consiliū.intellec⁹ et sapiētia. **S**eptē
q̄z beatitudines elcūates nos ad p̄fectōem
nūerasti que sunt/paup̄tas spūs.mititas
luct⁹.esuries et sitis iusticie.misericordia.
mūdicia cordis.et pax. **M**isericordie vō
opa alia sunt corpalia septē.alia septē spi
ritualia q̄ duobz meritis cōpleta sunt. **L**ol
ligo.poto.cibo.tego.sano.visito.condo.
Corrige.duc tela.doceas.solare.fer.ora
Ampli⁹ vero cōstituta sunt p̄ te dñm et re/
demptorē nostrz septē sacramēta. **B**aptis
mus ad vitā spiritus/ō originale peccatū
Cōfirmatio ad robur fidei. **A**ucharistia
sacra/summe venerāda et colēda ad nutri
mentū spūs. **P**enitentia q̄z hñs tres pres
q̄ sunt p̄ritio p̄fessio et satisfactō/ō p̄cni
actuale. **D**atrimonii insup ad filioz p̄/
pagatōz p̄ cultu dei. **O**rdines sacri ad hie
rarchicā ppli xp̄iani sanctificatōz. **E**xtrēa
vinctio cōtra egritudinē et peccatoz venia
liū contagionē. **S**eb cur ista corā te di
numerat puer tu⁹ bone iesu? **D**inumerat
ea sane vt nō penitus ingratus sit/imen/
selargitati tue. **U**t p̄terea salubres fruct⁹ q̄
sunt pax/gandiū cū reliqs.inde p̄cipiat te
donante quē exorat. **R**euelasti igit qd
credendū. **I**ussisti qd agēdū.doce q̄so ma
gis et magis qd reuelas. adiuuās incredu
litate meā.et da qd iubes opari. **D**a scire
posse et velle cū gratia tua ad gloriā maie/
statis tue et salutē ppriam.vt tādē sepat⁹
ab his q̄ a sinistris audituri sunt horren/
dissimā illam sententiā. **I**te maledicti in

ignē eternū. qz scz misericordie opibz ea/
ruerūt.colloce⁹ puer tuus a dextris audi/
turus cū ceteris electis tuis et misericordi
bus/iocundissimā illā vocē. **V**enite bñdi
cti patris mei p̄cipite regnūz quod vobis
paratū est ab origine mundi. **A**men.

Dialogus cui⁹ col **Æ**

locutores sunt milites duo vnus francus
alter anglus contrēdētes de q̄relis francie
et anglie. **N**ō apparet esse cācellarij.

Milites in heremo vallisclose/ si
bi inuicē obuiātes alterutrz cu
ias esset inq̄siuit. alter francus
alter anglus r̄ndit. **E**rgo in/
quit francus inimic⁹. **I**nq̄t angl⁹ in ven
tri limitib⁹ sum⁹/ sed pegrin⁹ arma bellica
deposui. **F**rancus. qd q̄ris. **A**nglus.
aie salutē. **F**rācus. tps nos monet. **A**n/
glus quotēnis es? **F**rācus. ānos non
hēo s̄ mors iam. l. ānis mihi pepci. **A**n
glus mihi pl⁹. **F**rācus quo p̄gis? **A**n/
glus pegrē. **F**rācu. soēs sum⁹ pegrini et
aduene/nec ciuitatē manentē habem⁹/ s̄
futurā vtinā inq̄ram⁹. **A**nglus qd ergo
tibi videt de pegrinatōe nr̄a? **F**rācus
timeo qz p̄ vallē lachymarū discurretes/
dei indignatōz p̄curauerim⁹. **Q**uare?
F qz iuxta verbū ysaiē p̄pendo p̄ ea q̄ v̄s
deo. qz indignatio dñi sup oēs gētes/ et su/
p̄ vniuersam maliciā eoz/ qz nata in hac
pegrinatōe erūna. **J**a tā fastidiosi eueni⁹
vt nesciam⁹ qd desiderare deām⁹ et in hoc
pugnam⁹/ cum iā sum⁹ hora cene/in q̄s fi
nes seculi deuenerūt/ qz nihil ē qd restat/
debemus p̄tinescere ne temp⁹ gratie/ qd
p̄esto est pereat. tamen de caducis certan
do/ om̄ium nostrū cor:pora moriūtur et sa
lus aie dubia. **A**nglus imo certa. **F**rā
cus quare? **A**nglus qz mandato dei
principi nostro obedim⁹ q̄ nos cogit ad
bellū etsi moriamur/ pro obediētia mori
mur dei mandato. **F**rācus. bellum ini/
quū est/ qz fundatū est in libidine domi/
nandi et voluptate ditandi tyrannica/ cō/
tra christianos et q̄ scienter peccat querit
sibi gebennā. **A**nglus. **E**rgo p̄cipi nō
obedientiam? **N**onne scribitur qui non
obedierit principi/ morte moriamur. **N**ō
ne/ cum inobedientia ero infamis/ ve/
cors? pusillanimis/ desertor milicie re/
puratus/ immo de prodicione suspectus

Dialogus duorum militum

et reipublice inimicus. **F**rancus. **I**n iustis obediendum / non in iniustis. **A**ngl^o puto iustum omne quod princeps consultus. **F**rancus quod ergo tibi prodest propria conscientia si per alienam conscientiam morti te exponis. **S**i christiana miles es / nonne christi actio / tua est instructio. cuius humanitas verbo exemplo humilitate et paupertate docuit atque iussit. **T**u autem quod apostatas a christo / cur christiani nomen usurpas. **N**one dicit Qui diligit me / et non meum servabit. **N**one mandatum legis consistit in charitate perfecta / dilectione dei et proximi. quod tenes que habes egentibus commicere et hoc non ignoras. **Q**uomodo ubi debes dare / audeas rapere quod tuum non est. **N**onne mandatum legis. **N**on contristare fratrem nec proximum. **Q**uomodo in tua libidine dominandi rapis contristaris et occidis et cuncta gladiatorum scelera committis contra christi legem doctrinam. **N**edum contra consilia et beatitudines seu virtutes. imo et precepta dei digito scripta. **Q**ui magis teneris obedire. an homini an deo. an iusto et eterno. an regi mortali. an regi creatori domino dominanti. **A**ngl^o. creatori magis. **F**rancus. ergo illi obedi et mandata eius super quibus nec rex potest dispensare. **A**nglus non solum oportet me alios sequi quia pena mortis est et infamia. si contradicam. **N**on minus ardebunt quod cum multis ardebunt. **A**ngl^o. gusti vendicam. **F**. **U**tere igitur consilio susanne. **S**is innocens sanguis iusti et reside cum christo. nec christiani nomen perdas. nec peripedas milicie gradum. **A**ngl^o. **N**on peripedo sed per militia exercenda / morti me exposui. **F**. **I**mmopotentia tua abuteris. quia militasti per hominem ad dei offensam et proximi. **A**ngl^o. quid vis me facturum. **F**. **F**uatuz leges dei precepta / et sit tua milicia in infideles et dei precepta non observantes. militare per fidei christi et ecclesiam quam tuendam suscepit milicia. desistas a sacrilegiis et rapis / protege pupillos et viduas et aduenas neminem opprimas. **A**ngl^o. **V**iduas et orphanos facit guerra / quomodo protegam. **F**. **D**esiste ab illa et milita per christo et defensione naturali ad iuriam impulsandam permissa. sed non offendas. si sic feceris fructum felicitatis proximi ac fame gloriose reportabis / de proprio / penale atrocitate et eternam ignominiam ac perpetuam aggregabis. **A**ngl^o. **C**onsilium licet videatur salubre. tamen quia frater quod mihi suspecti / quia forte ad nostram reprimendam miliciam hec dicitur illam times ne magis noceat. **F**. **D**eum timeo cui nihil potest latere / non vos anglicos iniquis frater persecutiones.

imo tortores vestros propter iniquitates vestras. **F**. imo persecutores quia propter iustitiam patimur. **B**erici sumus et magna erit merces nostra. regnum nostrum ab infidelibus / cum multo quesiverimus martirio et illud a deo cognovimus / quia spiritus misericordis fuimus non violenti tyranni. vos autem anglici / christianos impugnatistis et occidistis ut infidelibus vires augetis. et sic iustitia nostra et iniquitas vestra / notissima deo et mundo. **N**on ergo propter iniquitatem nostram a vobis torquemur / si propter iustitiam patimur et ita beati **R**ex autem vestrum contemnes dei mandata sicut per me in throno sic et in penis primatum obtinebit. **A**ngl^o. **C**uius culpa quiritur. **F**. **O**mnium vestrum tyrannus / tuum in libidine dominandi voluptate dominandi tyrannica a deo et eius mandatis apostatatum. **A**ngl^o. **E**rgo regis precipientis non milicie obediatis. **F**. **N**on teneris deum obedire. **A**ngl^o. **Q**uis potest regem nostrum corripere emendare seu retrahere. non nos subditi. **F**. **D**es si vultis possitis dissentire et quia omnes assentitis / omnes estis reus. **A**ngl^o. **Q**uis regem et nos possit corripere. **F**. **N**ullus propter summum vicium indubitatum pontificem. **E**rgo ille in culpa horum scandalorum videtur. et illi potest dici quod scribitur in figura. **ii** Reg. **ii**. **A**ustodivirum hunc et populum istum. quoniam si de manu tua lapsus fuerit / erit anima tua pro anima illius. **S**cire enim ipse quicquid regens debet quod sicut in throno primus constitutus est. sic et in penis si neglexerit iusticie opera et precepta exercere primatum habitus est. **E**t alibi verbum dominicum et propheticum ille quod de sanguine suo morietur. sanguinem autem eius de manu speculatorum requiratur. ad hoc enim officium est prepositus ut non parcat obiurgando peccata. **N**ec est a culpa alienus qui licet prepositus non sit quoniam multa arguenda vel monenda non vult negligit illorum vitans offensiones. nullum enim timere propter deum. **A**ngl^o. **F**orte vobis sumus flagellum ut corripiamus tanquam virga directiois. **F**. **N**on nego. et forte mala virga directiois / peioribus virga ferrea / bonis autem ad examinem virtutis sepe peritura. sicut sepe vidi ex eodem igne aurum rutilat / palea fumat / cibus coquitur. homo confortatur alio exustione leditur. **I**taque vna virtus irruens. bonos probat et purificat / malos damnat vastat et extirminat. et in eadem afflictione mali deum detestantur / boni vero deum laudant et precantur. **U**t forte tanquam suos corrigit nos quod diligit me dedit. quia multis nocuit adversario caruisse si de Romanorum monarchia scribitur. **O**rbem

denictū victoz victrix vltā est luxuria. Et forte nob̄ patiētibz p̄sunt scādala. vt tñ ill p̄ q̄s scādala veniūt. **Uñ greg.** in mō. ex/ponēs illō **Job. xxvi.** **Sigātes** gemuerūt sub aq̄s maiores potentes altiores pp̄lo ab hūero sursum sicut scribit̄ de saul **Reg. i.** **Gemuerūt** sub aq̄s sub pōdere ppli. // **A** si deo nō placeret nō tād̄iu pateret̄ hec fieri imo puniret̄ aliq̄s. **F.** imo si oīa punirētur nihil seruaret̄ futuro iudicō et si nihil punirētur nulla dīna puidentiā crederet̄. z verē multi ex vestris offēns p̄nitiūtur. **Nā** siue male siue p̄sere succedat punimī. qz malus in sua felicitate p̄nif. qz felicitate magis corripit̄. bonus autē nec bonis ex tollit̄ nec malis frangit̄. **Punif̄ etiā.** qz p̄r que peccat hōz p̄ illa torq̄tur/nec est ip̄s gaudere dicit̄ dñs/sed z becicioz p̄io genita q̄ sunt oblectamēta peccati deo sunt iusticia illos puniēdi **Jō** dicit̄ ap̄ls q̄ eua nuerūt in cogitatōibz. induratū est cor in sapiēs. p̄pter qd̄ z de tradidit̄ eos in desideria cordis eoz z in inuidicia vt afficiāt cōtumelijs corpa sua. z sicut p̄bauerūt/n̄ habere deū in noticia/tradidit̄ illos deus in sensum reprobū vt faciāt ea q̄ nō cōueniunt/certe puniūt̄ dū nrā gaudeant dāna sua desēt̄. **Fecistis** viduas z orphanos in frācia. certe z angliā necari sunt ex vestris centū milia cū suis principibz/nec q̄ sunt erūt in nūero. // **A.** fateoz dicit̄ vsaieyeruz q̄ indignatio dñi z nō hēm̄ hic manentē ciuitatē s̄z futurā inq̄rim̄/s̄z quō ignoro **F.** qz ex deo nō es z inde verba ei nō audis nec attēdis. **A.** esse volo ex deo. **F.** celestē patriā iubz ille q̄rere q̄ est v̄ia veritas. z vita corpoz desideria p̄teri siue carnis. a mūdi glā declinare. aliena nō appetere. p̄pria largiri. si hec audiēs eceq̄ris/dei ciuitatē futurā adq̄res/ quā timeo te cū multis tuis amisisse aut saltē elōgasse. // **A.** quare? **F.** qz antiq̄p̄i vestigia secur̄ es. z xp̄i vitā z doctrinā despectisti. **A.** in q̄? **F.** Fere i oibz v̄ijs tuis. **A.** specifica magis. **F.** xp̄s vita et doctrina p̄cepit cū hūilitate c̄baritatē z volūtariā paup̄tatē vos at̄ p̄pter summā supbiā nō p̄tenti regno opulētissio/in libidine dñandi nō timuistis mittere manū vt occideret̄ xp̄s dñi z mēte sacrilega deserēt̄es deū/ipsi mād̄ata z p̄cepta offēdēt̄es cūcta nefandissia scelera p̄petraistis tanq̄s veri mistri antiq̄p̄i. **A.** imo xp̄i qz ml̄tos facim̄ martires z paupes/q̄s diligit de z tā

q̄s filij hōim q̄ram̄ irā illis vt nostrā rem publicā augeam̄ z hoc faciēdo in q̄ demeremur. **F.** Necesse ē vt veniāt scādala. vt tñ illi p̄ quē terrā dedit vobis de sufficiēt̄e i gratis/cur p̄ rātis donis ipen̄s a deo/mala repēdit̄. **A.** Que mala? **F.** Lūct̄a homicidia z alia infinita. **A.** Sine homicidijs nō possunt fieri bella. **F.** Ideo detestanda int̄ fr̄es. **A.** pariter occidimur n̄ra sorte. **F.** Digne vestra culpa qz iniuste bella puocatis/nos at̄ iuste repellim̄ iniuriā. et iō qz nō timuistis mittere manū ad occidēdū xp̄m dñi. sanguis tu sup caput tuū. z icli ti israel sup mōtes iterficiēt̄. z abijciēt̄ clypeus vestri antiq̄p̄i. **A.** Cur tantū detestaris homicidia? **F.** Quia vltimū terribiliū est mors z deberēt sufficere vob̄ p̄phanis hōibz/alie astutie inq̄rēdo vestra libidine fastuosa sine tñ sanguis xp̄iani effusione. **Nōne** om̄e creatū tēdit ad sue speciei p̄seruatōez/cur oibz creatis estis crudeliores? plāte vegetabiles aiata bruta etiā ferocia oibz suis viribz igenijs cautel̄ suā p̄seruat̄ spēm. z cū ab alia sp̄e p̄sumat̄ vel ledāt̄ iu uāt se inuicē z cū nō p̄nt̄ signa doloris oñ dūt p̄lorāt̄ z vlulāt̄/vosāt̄ tanq̄s lupi rapidi famelici spēm hūanā q̄ntūcunq̄s de corā piā catholicā/vorare necare nō veremī **I**ntuere boues feroces porcōs z alia bruta q̄ntis viribz suā p̄suāt̄ sp̄ez. **A.** put facim̄ ita z patres nostri fecerūt/viuiū in lege patz. **F.** Et iō verbū dñi cūp̄ os p̄bi cū samuelis loq̄ntis hely/semel dies veniunt vt p̄scindā brachiū tuū z brachiū dom̄ p̄ris tui/vt nō sit sener in domo tua z tabescat aīa z maḡ ps dom̄ tuel. **A.** **S**poz ter seq̄ vestigia patz. **F.** fateoz. **A.** // **E**rgo habeo optatū. **F.** Quia patrē equocās loq̄ris de corrupto z mortali/ ergo at̄ fateoz de vestigijs p̄ris eterni z creatoris z redēptoris q̄ in celis est/cui v̄itq̄s volūt̄as fiat sicut in celoz in terra n̄ra z vestral. **A.** **U**tinā vtinā z vtinā. **F.** videris aliq̄n̄iulū reductus cōpūct̄. **A.** sum etenī sed illū nō cognosco patrē. **F.** Si teip̄m nō cognoscis/quō illuz cognosces? **A.** **R**ogo igitur quis sum dic? **F.** **U**as sterquilini cōcha/putrid̄ plen̄ stercore z horrore. cec̄ pauper/nudus/ignorās introitum tuū z exitum cui vita sicut ymb̄ra que quanto magis crescit/tanto decrescit/et tanto magis ad mortem properat/tante subiecta mutabilitati/vt vna non maneat

Dialogus duorum militum

hora in eodē statu / s; es miserior. q; lz nil
cer tuis morte. tñ illi hora nil incertius z
tñ illi nō puides sed spe vana q; tibi cadu
ca blandit / falleris. **A.** si tā vilis sum quō
deū videbo z patrē vocare psumā nō vide
bo. **F.** Quia es i tenebris. **A.** Erre cupio
F. Clama igit ad lucē. **A.** quō? nescio qd
dicā. **F.** Dic Veni claritas q; illūias oēm
hoiem venientē in hūc mūdū sed nō dili
gentē. q; q; diligit mūdū inimic^o lucis effi
cit z offulcat. Et iterū dic Illust^a oculos
meos lux incōprehēbilis / fulgura coru
scarōes z dissipā eos vt nō videārvanita
tē. Et iterū clama Tribue lux inextingui
bilis dū te videā crea nomē alpha cū odo
revite q; p^o te in odore vnguētōrū tuorū z
currat. gustē sana q; sapiā p̄gscāz discurrā
q; magna ē multitudo dulcedis tue quaz
abscondisti timētib; te Et iterū mag^o cōpū
ctus dic. Cur faciē tuā abscondis forte di
cis. dñe Nō videbit te hō z viuet. Eya dñe
moriaryt te videā z videā vt hīc moriarz
ignosce fno tuo q; psumit loq; dño suo. ca
lamitas quā patior / me cogit exclamare /
cec^o sum ad lucē ppero / tu es medic^o et lux
vera via z vita z fons misericordie misere
re mei. **A.** pctōr sum forte nō exaudiar. **F.**
Dic dñe peccavi / z faciēdo / nihil fact^o suz
nihil. z ita cōfiteor q; cōfessio est via ad te
p quā egrediar delimo z redibo ad te via z
q; verbū dixit. Ego sum via veritas z vi
ta. sepat^a te face^o sine via q; sine ipō factū
est nihil z q; nullū bonū sine summo bo
no q; tēs a te summo bono deuio nihil ef
ficioz Vidit enī de^o cūcta q; fecerat z erant
valde bona / malū āt factū sine ipō verbo
nihil aliū est / q; priuatio boni / sicut ceci
tas priuatio visus Et iterū dic Dñe nullis
meritis pcedētib; placuit tue summe z mi
sericordissime bonitati / ad eē me pducere
sed z mag^o viuere z sentire z paulo min^o ab
angelis itelligere. q; illa iā faciē tuaz hñt.
ego āt p spem z speculū in enigmatē. obse
cro regat me tua mīa z cogat te pietas ad
saluādū / q; te vicit ad creādū / q; nihil odi
sti eorū q; fecisti. **A.** Arta ē via. q; q; qd in
mūdo est / aut est cōcupia carnis aut ocu
lorū aut supbia vite / nimis peccavi / deuz
mundo postponēdo. diffido exaudiri. **F.**
Audis verbū cōsolatōis dicēs. Dedit eis
prātē filios dei fieri his q; credūt i noīe ei^o
q; non ex sanguib; neq; ex volūtate carnis
neq; ex volūtate viri s; ex deo nati sunt. **A.**

quō potero redire z fili^o effici. **F.** Jā dicit p
cōfessionē pñiaz z satisfactōez. **A.** difficile
est. **F.** imo facile volēti. fecit te de^o dignissi
mā creaturā et licet sis nō capax āgelis q;
dammo par potes p verbū effici. q; potes
eqlis fieri z fili^o adoptiu^o p nigenitū ver
bū p quē hēm^o accessum. **D.** ia ei sub pedi
b; hois subiecit de^o vt sol^o hō tor^o do subij
ceret z tor^o eēt seru^o / cūctis dñaf hō. z exte
riora cuncta p corpe sunt creata. ipm vero
corp^o p aīa / aiā vero p deo vt illi soli fūiat
z illū possideat ad solatiū. **L.** ogita si tāta
tibi solatia in hac die lachrymarū / qnta i
die nuptiarū. si hec delectabilia in carcere
qd in p̄ria p̄ria cōferet diligētib; eū / q; n̄
est nūer^o benignitatz sue. **A.** intelligo asser
ta vera. s; mihi ignoro z laico difficilia. **F.**
imo grossa z breuia. **A.** Dic igit. **F.** Dilu
gite deū z primū. **A.** diligo deū. **F.** Qui di
ligit me / sermonē meū fuabit. **A.** fmo est
mibi plū^o z igno^o. **F.** imo breuissi^o z reso
lut^o ad dilectōez dei z primū. **A.** in dilectōe
dei nō hesito q; summa est rō. **S.** q; sit p
xim^o nō intelligo / nisi q; mīam in me agit
vt p̄ alios sine dei z leg^o offensa / possi z di
micare / sicut z antiq; p̄cipēs z p̄he / p cō
textū sacre scripture dimicarūt z strēnue mi
litarūt. **F.** xpī actio / tua d; eē instructō q; p
psecutorib; orauit. z q; dixit. Nisi iusticia
vestra abūdauerit pl^o q; scribarū z phari
seorū. nō intrabit in regnū celozū Qui āt
dixerit frī suo racha / reus ē cōsilio / q; āt di
xerit fatue / reus ē gebēne ignis. **D.** icū est
antiq; in lege antiq; quā allegas. Nō occi
des / xps āt nō vult primū cōtristari. **V.** bo
nec effectu / s; mutua charitate / sicut z ipse
dilexit nos / diligere ppter ipm tāq; frēs in
adā. frēs in xpō. frēs in ecclesia. **I.** llud fuit
xpī testamētū. **P.** acē meā do vobis paces
meā relinq; vobis z in terra paz hoib; bo
ne volūtatz. **N.** oli igit primū despiciere nec
cōtristari si xpīanus miles cupis nūcupa
ri salua iusta z moderata defensiōe incul
pare tutele. **A.** Si tibi credā pibit i me
strēnuitatis pterite fama gloriosa. ero fa
bula gētū. parentū opprobriū. quod ab
sit / quia crudelis q; famā negligit. **F.** Cru
delior est qui animā pdit q; etna amittit p
caducis. **A.** Quid pferendū putas glorie
z fame bone. nōne p illa militamus om̄s
milites. **F.** Nō nobis dñe nō nob. s; nōi
tuo da gloriā. **G.** loria deo debet in excels^o z
in tra paz hoib; bone volūtatis. **D.** iabol^o

sibi gliaz qrit de opibz dinis tu et illi filis
fur es et latro qres deo furari glaz sibi p i/
mēsis bñficijs debitā. Noli gliari in vcto
et fabul/mirte nautis vctū. et glaz deo/sper
ne caduca fallacissia et gusta et sapor etna
A qd eq/qd socij/qd tirones/qd arma
qd castra qstra et peculiu eueniret sed et res/
publica et illi principes quoz grāz qsiui
qd erūt facturi. **F** // Peribūt et tu cū ill
sicut et granū qd in petra tua semiaui/fru
ctū nō emisit nec emittet. **A** // Nolo pi
re/imo pacē vel fed^o vellē inter nos inire/
vt honore saluo/possem tuis p̄silijs adq̄e
scere. **F** // Nobis tāq̄s hoibz bonevolū/
tatis par debet iure testamēti. quā vos ill
q̄si ministri antixpi rapuistis/illius obtri
nēde capaces. **A** // Deus supplebit defe
ctus nros. **F** // Magnipotēs cui^o oculi
sup filios ade/a die natitatis vsq̄ in exitū
vt reddat vnicuiq̄s fm opa eorū bona vel
mala cūcta cernēs et cui nihil latere p̄t sup
plebit iusticie h^o seculi defect^o et vos h^o os
efferos et sue pac^o crudeles p̄secutores pu
niet iurta demerita. **A** // De meritis ne
scire iudicare sed pacē in diebz meis vide
re desidero vt tuis p̄silijs tāq̄s accōmodis
adq̄ elscere salubrit. **F** // Si tēpali care
m^o vtinā saltē pace fruamur eterna Amē.

A Additio facta post biennale interuallum.

A Luro biennali spacio/rediēs
anglic^o de sua pegrinatiōe fran
cuz reptū alloq̄ qrit et p̄ multa
subitrat pristina collatōz. Qui
francus. **A** // Nōne p̄rit^o es et penitens
de tātis impietatis/p te in xpianissimo frā
coz reg^o p̄missis. **A** // Non. **F** // **Q**ua
re. **A** // qz cū iusticia et iusta guerra feci.
terrā enī nrāz qrim^o nfi reg^o francoz et an
gloz iusto mādato/et ita ex p̄ p̄ viros ma
gnos et doctos et p̄tiffices sum meli^o p̄teri
to informar. **F** // **A** // Nū regis tui iusticia p
cessit p̄cor dic. **A** // qz in successiōe pria
cā filioz et liberoz/et rex. **D** // doard^o hñs fi
liā ysabelis reg^o philippi/et p̄sona illi^o pe
tijt regnū iure successiōis/ergo cūctis p̄fe
rend^o. **F** // **S**ilia est in hoc regno incapax
A // imo iure dino et ciuili capax. vt hēs i
lib. deu. de filiabz apha/p q̄bz dixit de^o ad
moysen. **D** // a eis portōez hereditat^o p̄ne. et
hoc sit tibi iudiciū sempitnū. **F** // **N**lla be
reditas plebeia/nō regnū/etsi regnū nō si
mile huic i q̄ mlta spūalia. **P**reterea argu

mēta leg^o antiq̄/nō hñt efficacā nisi q̄te/
n^o redacta sunt ad moralia. **S** // si ita sit q̄
sit capax/cur igit vos anglici/filia reg^o hē
rici/nuptā. **S** // Afrido comiti Andegauen.
moriēte p̄e sine mascul. nō admisisistis ad
regnū. imo stephanū ex sorore nepotē p̄e
tulist^o. āno dñi. **D**. c. xxxv. **N**ōne qd q̄sq̄
iuris in alre^o statuit/eodē iuri vti d^o. **A** //
dignū et iustū puto s^o hoc mihi nouū. **F** //
lege historias. **L** // icz si etiā regni v̄ri filia ca
pax existeret/nō ideo in frācozū regno ca
pax eēt. **A** // **C**ur tā varie. **F** // **Q**uia hoc
regnū ab infidelibz cū infinito xpīcolarū
martirio q̄sitū mirādiz et singlaribz donis
et p̄rogatiuis dñit^o donat^o ē i fide xpī edi
ficatū tal^o q̄ n̄ is caruit et heresibus teste
gregorio. vñ. **A** // **D**odoneo lilii angelit^o mis
sum. cū āpulla sacra/btō. **R**emigio p̄pina/
ta/vt illū et suos in dicto lilio successores.
illi^o sc̄tissimi christimat^o oleo inūgeret. et in
post illā sacrosctām v̄nctōez/ paulomin^o
ab angel^o rex q̄cūq̄ frācoz inūctus/ vestit^o
gia illi^o approbatōnis retinēs/ solo tactu
manuū infirmos certa ifirmitate curat/te
ste notoz etate. **R**ech^o rei mulier. capax eēt
sef. cū a sacroz mīstratōe imo interdū cer
to tpe ab ingressu ecclie p̄hibita. **Q**uare n̄
idē sicut i alijs regnis in q̄bz mulierē credo
capacē. **A** // imo et i regnis successerūt et suc
cedūt. **F** // **N**on frācoz etsi in alijs p̄suetu
do admittit illas ex p̄sensu toti^o ppli fran
cis at p̄suetudo et ppli p̄sensus in eū cō
tradixit. **Q**uid pla. **N**ōne de^o disticit do/
minia et trā inhabitari fecit/ p̄ distictōem
linguaz in turri p̄fusiois/cum oēs in lin
gua vniformes p̄ liguaz p̄fusionē et diui
sionē mūdū inhabitauit et gētes dispersit
quōvos barbari q̄z vocē n̄ itelligim^o mo/
ribz vita et ligua p̄sus dñtes/nob frācis
cupit^o p̄esse. **A** // ec hercles cū hac diuersi/
tate hispaīas q̄sui et hitauit. **N**ōne eēt ro
mani vniuers^o liguis p̄ciparūt/ cur n̄ an
glici eq̄ frācis p̄cipari p̄nt. **F** // **Q**uia i
digni tā pietā xpianissime natōi p̄esse. de
fende iusticiā allegatā et nō tirāniā. allega
iustos reges et nō tirānos. **A** // reges hispa
nie et nauarre q̄ in ligua dñant. du
cē. **B**ritānie et regē vngarie q̄. rj. linguas
bz in reg^o differētes/ vngaros teutonicos
sclauos/tartaros/philisteos/cōmannos
francos et alios pro nūc a memoria mea
lapsos. **F** // hoc qz popul^o assentit subijci
qz minor ps debet maior et digniori ce
dere/et regem alienum sibi assumit. nos

Dialogus duorum militum

autē nō sic. imo vos anglici dicte q̄rele p
te p̄misse de filie successiōe/ expresse renū/
ciastis ⁊ regem philippū approbastis. **A**
E **N**ō credo. **F** **E**rras in facto vel ig/
noras rei geste notoriā. Unde p̄ tua veri/
dica informatiōe scias q̄ anno dñi. **M**.ccc.
lxxxv. dñs philipp⁹ rex francoꝝ obiit. reli/
ctis philippo lebelz ysabele. q̄ fuit nupta
regi angloꝝ **O**doardo/ qui q̄dē **O**doar/
dus ip̄am reginā/ impie p̄sumptiōib⁹ cu/
iusdā sui p̄siliarij hucle despencier tracta/
uit. intantū q̄ franciā aufugere oportuit
et tādē post multa fuit cōpulsā redire i/
uita/ q̄ presidio ⁊ ope dñi **J**ohis de hāno
nia cū. cccc. nobilib⁹ retrocessit ⁊ a casu dō
disponente applicuit in: portu de pristō.
vbi sui beniuole adueniētes cū potentia
obsederūt regē virū suū ⁊ di/
ctū huc euiscerauerūt ⁊ regē custodierunt
filiūq̄ noīe odoardū coronauerūt/ quē fi/
liū ⁊ regē repperūt om̄es de **R** **de**.
de mortemar inter q̄s retores insurrexit
talis inuidia inimiciā/ q̄ finaliter dicit⁹
Mortemar p̄ iudiciū baronū: mortū dā/
natus ⁊ euiscerat⁹ et ei⁹ intestina cōbusta
adhuc eo viuēte. sicut factum fuerat de di/
cto hucle despencier. **P**hilipp⁹ at̄ lebel fra/
ter dicte ysabelis/ habuit karolū regē fran/
coꝝ q̄ habuit tres vxores ⁊ mortū sine li/
beris/ ordiāuit q̄ dñs philipp⁹ de valois
cōsobrinus suus german⁹/ tutor esset ma/
sculi si sibi nasceret. si vero filia/ p̄misit iu/
dicio pariū/ ⁊ q̄ eligerēt in regē idoneio/
rē ⁊ expedientiorē. q̄ quidē karolus mori/
tur anno dñi **M**.ccc. xxviii. p̄pter q̄d dicti
pares elegerūt dictū dñm philippū/ om̄i/
sis dicta ysabele ⁊ ei⁹ filio odoardo/ q̄ si q̄/
dē philipp⁹ ilico coronat⁹ ⁊ inunct⁹ ⁊ cōse/
cratus ⁊ ilico debellauit ⁊ deuicit flandrē
ses ⁊ silt̄ misit nuncios suos dicto anglic
regi ad req̄rendū q̄ veniret ⁊ recognitum
ab eo ducātū acq̄tānie. q̄ siquidē odoard⁹
venit ad ciuitatē **A**mbianē. in q̄ rex affo/
ciatus regib⁹ **B**ohemie **H**auarre ⁊ maio/
ricarū ip̄m honorauit. **E**t idē odoard⁹ re/
cognouit dicto regi francie ducātū acq̄ta/
nie et fecit homagiū in p̄pria p̄sona verbo
autē rep̄iret teneri p̄mittēs q̄ se informa/
ret de modo ⁊ forma ⁊ informat⁹ faceret ⁊
lras p̄fici faceret iuxta formā ad quā tene/
ri rep̄iret. ⁊ ita rex anglic recessit cōtentissi/
mus ⁊ ilico reuersus cōgregauit p̄ceres re/
gni sui in q̄ p̄gregatiōe rex francie p̄iter su

os misit. **E**t licet fieret rumor in anglia q̄
deberet corona odoardo tāq̄ p̄ximiorū ni/
hilomin⁹ fuit p̄clusus p̄ p̄ceres magnates
⁊ tres status regni q̄ tenebat facere homa/
giū dicto regi francie. q̄d ⁊ fecit p̄ suas lras
patentes/ q̄s vidi in chronica descriptas
datas ad elchen Anno dñi **M**.ccc. xxx. die
xiiij. **M**arcij cauet̄ modo ⁊ forma re/
cognoscendū ducātū acq̄tānie p̄ ptē fran/
cie ⁊ vt comites de p̄ocien ⁊ mōstrolij ⁊ ita
p̄misit ⁊ iurauit se facturū p̄ se ⁊ successo/
res ⁊ ita est verū notoriū et manifestū p̄ q̄
satis iusticiā nostrā ⁊ impietate ⁊ iniquitate
vestra tyranica/ in libidine dñandi si ve/
lis lucide potes cōprehēdere. **A** **M**irā/
da canis/ sed p̄cor q̄s ista ponit. **F** **D**ul/
ti historici ⁊ chronicarij ista ponūt/ sed la/
ti⁹ videt̄ **J**ohs froysardi vobis fauēs. qz
nō francus sed de hānonia. ⁊ seruitor do/
mesticus anglic regine/ vt ipse idē p̄fitec̄
nec ista tergiuersari possunt. **A** **C**aliter
fui p̄ vnū p̄clatū magnū ⁊ doctissimū in/
format⁹. **S** **I** aliter cōtra veritatē sal/
ua sui pace. **A** **D**uō igit̄ tot ⁊ tāta bella
inde secuta ⁊ rex noster regē francoꝝ se no/
minauit. **F** **N**ō iusticia sed iniquitate ⁊ in/
stigate diabolo. **A** quō precor exprime
S **C**ire debes q̄ in francie curia/ p̄polle/
bat dñs **R**obert⁹ de artoys soroz⁹ regis. q̄
siquidē certa occasiōe puocauit regiā in/
dignatiōez intantū q̄ aufugit hannoniā
p̄opt̄ q̄d rex ei⁹ vxorē ⁊ liberos detinuit ⁊
ducē hānonie diffidauit si illū receptaret
p̄pter q̄d iuit brabatiā vbi ilico durissima
guerra inchoata contra ducē p̄pter dictas
receptatōz q̄ ip̄m dñm **R**obertū ipulit ad
fugiendū in **A**ngliā vbi ilico applicatus
machinare cepit cū nobilib⁹ p̄tra regē frā/
cie dicēdo q̄ vecordes ⁊ pusillanimes es/
sent/ sic regnū dimittere. d. philippo cū si/
yellēt illō v̄dicare possent bono iure. ⁊c.
intantū q̄ in solenni festo b̄ti **G**eorgij in q̄
nobilitas vtriusq̄ sex⁹ uenit. in q̄ nature
hūane et pacis hostis p̄teru⁹ inimic⁹ dia/
bolus nō absuit. **I**mmo p̄ns illū diē glo/
sum sibi ⁊ oib⁹ diabolis fecit/ qm̄ iuuenū
vtriusq̄ sex⁹ ope et cōsilio/ sc̄m̄ passagiū
regis francoꝝ cū tricētis armatoꝝ milib⁹
turbauit/ guerrāq̄ p̄clusit inter nos xp̄ia
nos in q̄ credif. cl. annoꝝ spacio/ tā peste
ignis famisq̄ gladio xp̄ianoꝝ milliones
interēptos. **L** **D**iaboli stimulate astutia/
vna dñā p̄ ip̄m **R**obertū instructa. i. regis

anglor pntia in mensa sedentis vna ppo/
 fuit allegoria/seu figurā/ concludēs alle/
 gorice z figuratiue magnā regis z suoz ve/
 cordiam/nisi francie regnū vendicarent.
 Quo facto singuli tyrones instruci p do/
 minū Robertū/sua emiserūt vota dñab/
 q nunq̄ desisterēt/vn̄ q̄ vno oculo nō vi/
 deret/alius capuciū nō ferret. donec frā/
 cie regnū/ animo illō querendi intrasset.
A. Quō tam repete fuit per nostros tāta
 materia z tanti regni cōquesta cōclusa **F.**
 Dirigente eodē diabolo/ pacis et nature
 inimico/ quoniā dicit rex philipp⁹ vidēs
 se imo totū orbē pacificū/ nolens miliciā
 ocio torpere. sed illā p xp̄i fide augēda di/
 sponere/iuit ad visitandū papā vrbānu z
 quintū in **Unionē** petēdo crucē p eun/
 do vltra mare/ q̄ obrēta/ repiebāt tricenta
 milia armigeri ad crucē recipiēdā dispo/
 siti q̄bus absentib⁹/ anglici vestri putarūt
 facilem regni francie inuasionē. que cum
 ad aures dicti philippi francoz regis per/
 uenerūt. a tam pio z sc̄to pposito a tāto bo/
 no vobis tā effera z dānata neq̄cia cōpul/
 sus p sui regni defensiōe destitit ita guer/
 ra cōtra infideles fienda z pvestra iniqua/
 te cōuersa/ cōtra xp̄ianissimos frācos p ty/
 rannia z libidine dñandi exercēda vñ in/
 gemiscit popul⁹/ in bilat hostis/ erulrat in/
 fern⁹. que vox q̄ lingua tāta xp̄ianoz dā/
 na exprimere potest illis ifelicissimis die/
 loco z hora fabricatis. **A.** Quō igit̄ rege
 philippo reuerso de **Unionē**/ anglici nr̄i
 certificati q̄ erat infra regnū tantū nego/
 ciū attentarūt z tā difficile. **F.** Instigāte
 diabolo z dicto Roberto ei⁹ ministro/ rex
 Anglie cōsultuit ducē hannone/ q̄ cōsult⁹
 multū dissuasit istā querelā z guerrā. s; ni/
 hilomin⁹ magis fauēs maiestati q̄ verita/
 ti z iusticie/ dixit cōsulendos ducē **Brabā**
tie/ ep̄m **Leodiē**. **Archiep̄m Colonien̄**.
Ducem Belren̄ **Marchionē Jullien̄** dñ z
Arnolphum de baqueben z dñm de fran/
 quemont. q̄ siquidē eēt h⁹ opionis inci/
 piendi guerrā attrahi possent ad diffidan/
 dum regē francie. eēt sufficiētes ad inua/
 dendū cū. 10000. armatis cū trib⁹ corona/
 tis ad q̄s omnes p̄dictos missi sunt ilico.
 xl. milites in maxima pompa q̄si aux̄ ia/
 ctantes pro gratia ppli captanda p loca z
 patrias quib⁹ iter suū faciebāt. Et ipsozū
 aliq̄ cum vno oculo dicebāt se venisse/ nō
 ante cū illo visuros donec aliq̄d magnus

fecissent p cōquesta regi francie. Qui siq̄/
 dem milites z nūcij regis Anglie/ a dictis
 dominis reportarūt votiuū respōsum **Et**
 cū hoc tantū laborarūt q̄ habuerūt fauo/
 rem tacitū flandren̄. medio cuiusdam bar/
 tuelle inter ipos prepotētis. **Lomes** autē
 flandrie amicus francozū posuit garnisio/
 nez a gagent cui⁹ metu oportuit anglicos
 pomposos p hollandiā remeare. Quo au/
 dito p regem anglie misit cōtra dictā gar/
 nisonē. d. armatos/ z. 2000. archerios q̄
 post multū conflictū dirigente diabolo p
 ualuerūt. **Ex** qua victoria dicit bartuelle
 resumptis virib⁹ ilico scripsit regi anglie/
 q̄ post tale principiu veniret pualeret p/
 ut z fecit z venit ad dictū locū vbi
 cum omnibus premissis cōuenit z intan/
 tū votū p̄alauit q̄ post vni⁹ mēsis spaciū
 facere voluerūt/ q̄ dux **Brabantie** faceret
 et ille differens post aliā dilatoem conclu/
 sit q̄ nisi de mandato impatoris nō diffi/
 darent. propter quod **Marchio Julien̄**.
 missus ad illū/ obtinuit vicariatū imperij
 et licentiā fabricādi monetā sub colore q̄
 rex francie occuparet ab imperio castrum
 de creuerē in diocef. **Ameracen̄**. **Et** in/
 terim aduenit estas z rex anglie erat cum
 cōiuge in castro de lonaur. adueniēte autē
 termino/ venerūt anglici. 500. z sagittarij
 10000. z nihilominus oportuit ipm vsq̄
 ad mēsem nouēbris alios dños expecta/
 re/ z interij miserūt diffidatōnes regi fran/
 cie per quēdā ep̄m de **Incole** ex parte re/
 gis anglie tanq̄ vicarij sacri imp̄i quod
 tunc etiā noluit dux **Brabantie** sed ventu/
 rum se p̄misit quando obsedisset ciuitatē
Ameracen̄. qd z fecit. **Sed** rex anglie fu/
 it cōsultus dimittere obsidionē et intrare
 regnū quod z fecit. **Sed** ilico cum voluit
 intrare regnū. **Lomes lynandi** z **Lomes**
 de ipm quē extra imperiū dimi/
 serūtq̄ solum vt vicario obedierāt et fue/
 runt cū rege francie vnde rex francie venit
 obuiā cum regibus **Bohemie** **Scocie** et
Auarre habens. 6000. z viij. bānerias
 dc. lx. peminones. vi. duces. xxxvi. comi/
 tes. cccc. milites. z. lxxij. pedestres vsq̄ ad
 locum de buronte. **Rex** anglie prope per/
 tres leucas habebat duces **Brabantie** de
Sueldes **Marchiones de Julies** et **blan**
nerbonc. comitē de moirs dños de hāno/
 nia **Robertū de artoys** z omēs barones z
 milites anglie. sed finalit̄ tractate ducissa

Dialogus duorum militum

Bannonie recesserant sine bello. **A.** Nec mihi non videtur verisimilia quod vicarius imperii ad tantam guerram iniiciendam procederet cum se noverat francorum regem. **S.** salua pace tunc se non dicebat francorum regem sed dicam cur et quod nomen et titulum regis rex vester usurpavit. **S.** Scire debes quod post promissa nisus est medio dicti Jacobi tartavelle attrahere flandrenses qui omnino negaverunt metu pene conuente et per ecclesiam illis imposita. ut si minus grata regi francie unquam facerent pene excommunicationem et ducentorum milium floren. subiacerent. **S.** Sed consilio unquam mali aduocati tergiversatoris quasi achitofelis fuit dictum quod si recipet titulum regis francie et tanquam francie rex illis precipiet quod eent liberi a pena cuius consilio fuit utriusque applausum. licet multis prudentibus videtur rationi dissonum. recipe titulum tantum sine alijs causis et possessione. **A.** Quid inde processum. **S.** Armata francorum et Ianuenum per mare destruxit auroniez franci destruxerunt terram domini Johis de hannonia. et illi de cameraco hannoniam discurrerunt. Postquam anno. xl. itez reuertit anglorum rex ad franciam qui reperit in mari armatam francorum cum qua dimicauit et durauit conflictus ab hora prime usque ad nonam et finaliter angli preualerunt et transierunt et venerunt ad gaudium ubi reperit reginam enitiam et illico obsedit ciuitatem Tornacensem. **A.** Rex francie venit usque ad pontem de Cressy ubi multe scarmuche et franci strenue se habuerunt. et potentiores et flandrenses ueracorditer aufugerunt. sed finaliter post. xi. septimanas tractate ducissa hannonie fuerunt deputati quinque tractatores qui concluderunt treugam ad annum unum. et debuerunt reges mittere quinque notabiles personas. et ex parte pape duos cardinales ad ciuitatem attrabatenam. et quicquid per illos seu duas partes illorum esset factum ratum maneret atque firmum et interim uti possidebat quisque possideret. **S.** Sed finaliter in dicto plamento nihil fuit conclusum culpa anglorum pertinacium. **A.** Demum rex anglus ordinauit festum in die Georgii et ordinem de Jarretiere cum xl. militibus. et xl. scutiferis et regina presentem cum. ccc. domibus vel domicellis inductis eadem liberata. Anno. ccc. xliij. **A.** Et demum anno. clyi. posuit obsidium ante calaysum propter quod rex francie uenit ad leuandum et quod non potuit transire obtulit bellum et roga-

uit regem anglie et simul pugnaret quod refutauit et ita sine fructu retrocessit propter quod rex anglie habuit calaysum et sine misericordia illos cum seueritate tractauit et anglicis populauit. **A.** Multi guerre actus secuti usque ad annum. liij. quo fuerunt in Auinione ad tractandum de pace et anno. lvi. princeps de gal. descendit et eodem anno rex Anglie usque calesium et inde ad locum de bedin. cui rex francie uenit obuiam et obtulit bellum dicto anglorum regi. qui illud renuit et cum confusione retrocessit. **A.** Demum anno. lvi. contra principem de **Rex** Jo. franciam uenit et habuerunt bellum prope ciuitatem pictauiensem. in quo probo dolor. multi nobiles hinc inde occisi et franci qui superati sed rex Johis fuit reputatus strennuior miles illius belli. quem vos anglici honorastis. sed finaliter per multa ipsum occidit. et tanto maiorem fuistis actores quod deum debetis timere ultorem. **A.** Ecce iniusticia seu iniquitate uestra. **A.** alio dixit mihi pontifex meus. **S.** Dic pro quod dixit. **A.** Dixit quod pro iustificatione sua obtulit rex noster stare consilio generali quod francie rex renuit quod non renuisset si de iure suo confidisset. **S.** Per premissa tibi liquet satis responsio nonne questio sopita si que esset per consensum regis et regnicularum factum cum tantis deliberatione et dilatione omnia potuerunt rex et regnicole singuli at non. **A.** Cum igitur rex tuus cum procerum et regnicularum consilio regi francorum homagium fecit et regem agnouit et approbauit quomodo contra proprium iuramentum homagium et fidelitatis sacramentum uenire non ueretur anglici. **A.** Nonne fellonia commisit rex uester. **A.** Imo lesit maiestatem domini sui. **A.** Nonne ista exceptio alias elidit. quomodo igitur debuit francie indubitat? propter mittere de tanto regno in homines pauci enim reperuntur hodie a populo aurum spermentes dicit enim salomon quod omnia obediunt pecunie et alius dicit. **A.** Audito nunc quodam summo principe. **A.** Resiliunt ualere nihil audit nisi salua. **A.** Nonne de dicta fellonia ipse rex iudex competens tanquam dominus feudi et saltem cum paribus quomodo summittere debuit vel potuit alieno iudicio nunquam fecit nec facere debuit. nec legi fuisse de hoc actum. **A.** Preterea quilibet principum non subdita imperio potest sibi regem eligere. ut franciam et hispaniam non subdite

imperio. Cum igitur deficeret in regno frācie filius priogenitus / et alij capaces i sanguine in proprietate pcederent. quare nō potuerunt illū sibi eligere regem iudicio et electōne parium et magnatū prout fecerunt illū victoriosū philippū cui inerat splendor nobilitatis regie / et cuius voces intellexim⁹ non barbarū seu anglicū / vel saxonē / cuius vocē non intellexim⁹ populus francus / erat enim dñs philippus p pinquior. et ideo cū naturaliter in regno succedat / et naturaliter in regno cum naturam imitetur / et ab ea separari nō possit iuxta doctoꝝ approbatas sentētiās. Nec etiam procerū suozū consilio dictus rex anglicus contra fidelitatē et homagiū prefatum venire psumpsim⁹ nisi de facto ad suggestionē diabolicā medio illius diabolici Roberti de artoys impij et quasi per indignatōem desperati illi tyrones et iuvenes postvinū et dominarū psuasionē vocati / illa vota de faciendo guerrā in francia / fate et in suarū animarū salutis detrimentum emisissent. Nec ambigendū quin pceres si cōsulti fuissent regnū suū et ducatum acquitanie cū alijs pinentijs maluisissent pacificū et sub federē regie francoꝝ maiestatis / q̄ se tot et tantis guerre discriminib⁹ immiscere per que nil securū / sed omnia contētiōsa et anglicis inutilia et dānosa saluis dei offensis et proximozū contumelijs que extimatōem nō recipiūt quibus mediā illius anglie regni pars peste et gladio depopulata et homibus viduata et si damna dederūt certe maiora repassunt. Quid plura? Lerte que iuste possidebant et pacifice / nūc tyrannice et per feloniam omnia cōmiserunt et pacis fructum amiserūt. Malum igitur inuenile psiliū et ipsū. minus salubre et vtile et honestū. Nec video vobis remediū hominibus destitutis nisi q̄ habita dispensatōne / viduas vestras desponsētis et dei et hominū pacem queratis. **A** Dolendū et mirandū de assertis si veritati innituntur. **F** Traponūt et habent chronice quas vidi. **A** Nonne treuge vel pax ex post facte. **F** Multe sed nulla efficit nec tenta. **A** Cuius culpa. **F** Vestra prout audistis. **A** Non perpēdi culpam nostrā. **F** Culpam noto continuā per pmissa / quia ex malo p̄cipio malus finis spectā dus / quicquid ex post bellis iniustis ipsi et

iniquis fortuna dedit suo iure illd vestra impietate et p̄ maliciā venit. Multi enī tractatus iniciati cū illo illustrissimo. d. Jo. de francia q̄ pro cōsummatōe tractatus redijt angliam et ibi occisus. et licet habueritis hominē redemptōem habere vel petere nō veremini in gladij virib⁹ quib⁹ plures ex vestris q̄ ex nostris interempti et longe plures habetis viduas et orphanos quā nos dei misericordia habeam⁹ / iustissimo dei iudicio illd disponente / ut qui sanguinē sicitis / sanguinē patiamini et bibatis. Voluistis enī Anni assyriozū regis / magis q̄ xpi imitatores esse q̄ annoꝝ rū. l. spacio pagande dominatōis libidine / arma ferrea extulit et cruentā vitā p totam asiā bellis egit et in rubro mari vsqz ad luxinū pontū pdomuit. Barbaramqz adhuc in bellem torpentem excitauit seuitiā et iam nō pecudū sed sanguinē hominū bibere. **A** Non omnes eiusdem fuerunt nec sunt opinionis. **F** Lerte fateor nec natōem totā accuso sed autoribus tantozū scelerū culpam do. Proceres enī et prudentes pacē concluderāt quā tyrones et iuvenes incōsulti ad solam dicit. d. Roberti de Artoys psuasionē ingerunt et guerrā cruentam inchoarūt. Multiqz probiviri pacē quesierūt / sed illozum opinio probdolor nō inualuit / et ita seu longo vsu tantozū preferim p̄latorū vestrozū autoritate cōprobata inoleuit q̄ si in naturā conuersa et vtinā solos amores nō infontes pena sequerēt. **A** Quando fuerūt illi tractatus inter nos quos asseris. **F** Circa annum. D. ccc. lxxij. in quo rex Johannes fuit liberatus anno lxxij. visitauit papam in Tuinione et anno itezum. lxxij. pro cōsummatōe tractatus redijt angliā et ibi mortuus. Ex quib⁹ orta est questio et finaliter anno. lxxvij. in plamento parisiē. sententiātū est q̄ appellatōnes dominozū de acq̄uitatiā a rege anglie deberent recipi p dictum plamentū / et ita fuit significatū regi anglie qui multa allegauit a rationis tramite multū dissona / sed nec minus rex noster tanqz iustificatus ex abundāti obtulit stare iudicio ecclesie Rhomanę dñi nostri pape quod rex vester renuit. **A** Difficile est mihi credere. **F** Quare credis de pace cum illius fueritis semp inimic⁹ et ruptozes. rā quā nō homines bone volūtatē quibus

Dialogus duorum militum

solis par a christo legata. **A** Immo
semp̄ quesuimus et querim̄ pacem. **R**
Quare igitur occidistis illū piū regem
vestrū Richardū cui⁹ medio pacem per
petuā si illa digni fuissetis q̄siueratis. **A**
Longa est historia. **R** Immo breuis
in effectu. **A** Quare breuis. **R** qz
tanq̄ pacis inimici estis assueti dños et re
ges occideret. **A** quos et quot. **R** Cum
ipse melius scire debes quare regē sanctū
kinicū danorū et anglorū regem cui⁹ regis
danorū estis tributarij/occidistis infra ec
clesiam cathedralē in ciuitate ortoniē in
regno dacie et pheonia insula et ibi sanct⁹
marrir sepultus. In cui⁹ rei memoriā/sa
gite signū vestri gestare sacerdotes in ca
sulis debent dū celebrant. quā possessio
nem impie cōtinuastis vsq̄ ad aliū scrip̄
marrirē scrip̄ thomā cantuariē. pro iusti
tia cuius estis inimici morientē et vsq̄ ad
dictū piū regem Richardū pro paceyo
bis quesita tanq̄ indignis infectus. Que
igitur maior demētia q̄ nobiscū cōtende
re nisi gladio. si dominos naturales et p
prios occidistis vñs impijssimis opinio
nibus dissentientes quō alienis pacē vñ
iusticiā seruabitis. **A** Nunq̄ audiui an
glicos reges infectos. **R** Ego legi p
dictos et alios etiā tempe antiquissimo.
A Dic queso vnū. **R** Dicā plures
A Rogo dic. **R** Anno dñi. dc. lxxij.
Diuas rex anglie occisus est. Anno. dc. li
Dfini rex occisus Anno. dc. lxxvij. Alfin⁹
rex occisus Anno. dc. lxxx. Egriſd. Rarda
hūbrozū rex occisus est. Anno. dc. xcviij.
Urenhered dux regni mordamibrozū in
terfect⁹ est. Anno. dcc. xvi. obred rex mor
damibrozū interfectus est put vester Be
da venerabilis in angloz historia/late de
scribit. De illo autē martire/glorioso san
cto kinito dacie et anglie rege/ponit dano
rum historia. **A** Illi tunc infideles
R Sed vos tūc infideliores. **A** bo
num fecerūt quia sanctos et martyres/ho
mines mortales fecerūt. **R** Si bonū
nō tamen bene fecerūt. et deus remunera
tor aduerbiorū nō nominū. // **A** Forte
cū iusta causa fecerūt et ita bene. **R** Vo
lentibus nō abest occasio iusta vel iniusta
sumūt enī occasione iniqui qz corrigi de
spiciūt et bene prolata criminātur. Valde
enim insolens et intolerabile existimāt q̄c
quid illud nō sonat quod intus amant

R Dum mēte reuoluo que audiui ma
lo tacere q̄ loqui. Vincit enim om̄ia veri
tas. et certū quod in diebus meis vidi no
bis pacē quesitā medio illius boni regis
Richardi de cui⁹ mortez causis illi⁹/satis
impijs/taceo. de tā antiquis ignoro. hoc
saluo q̄ inter nos fama asseritur. Norma
niam nobis pr̄tinere et in hoc nos iustam
vos iniquā fouere causam. **R** Salua
pace nō est vey. nil citra mare habetis ni
si p tyranniā et mare est et esse debet termi
nus vester. Habuistis tamē alias ducatū
acquitanie cum aliq̄bus pertinē. in feu
dum a rege francorū que ducatū per mul
tiplicatas fellonias diuine et regie francie
maiestatis offensiuas amifistis p̄tra fide
litate iurata et promissam veniēdo. In
Normania autē nullū ius habuistis. nec
habetis/immo vt dux normanie rex fran
corū est verus rex anglie. scitis enī q̄ dux
Normanie iusto titulo regnū vestz que
fuit vnde repio etiā q̄ anno. c. lxxij. rex frā
corum Ludorvicus zelotypia mor⁹/vxo
rem repudiavit quā henricus normanie
dux p̄ter eius volūtate duxit propter qd
inter eos suborta guerra sed post eodem
anno facta pace int̄ eos dictus Henricus
cum dicti regis Ludorvici p̄sidio/angli
am cōtra Stephanū intrat regnum et oc
cupat sed per cōcordiam illi regnū ad vi
tam dimisit. q̄ post illo Stephano mor
tuo cum dicti regis p̄sidio regni itegritas
tem habuit et possedit. Post autē circa an
num domini. D. r. Philipp⁹ francorū et
Henricus angloz reges simul in christi
nomie cuz innumeris nobiliū milibz iter
pegrinatōis vltra mare pro christi vin
dicta fienda arripuerūt/etsi rex tuus odo
ardus similiter in die sancti Georgij face
re voluissz aut saltem illū xpianissimū frā
corum regē Philippū de valois nō im
pediuisset anglicos suos. **A** Non perdi
disset nec tantorū francorū mortem pro
pinasset nec notā sue fidelitatis infracte in
currisset / sicqz rex Henricus vltimo vita
functus strennuitatē propria et fratrū ac
sue militie cōtra infideles cōuertisset. **A**
Possibile est. **R** Precor nomia mihi
pontificē tuum instructorē et in hac mate
ria eruditorē. **A** Ad nominabo/sed
magnum in dei seruitio tibi esse assero et in
magna dignitate constitutū. **R** An
nā bene ppendat/sue magnitudis p̄cept

De mirabili victoria

seculariū quasi innocēs agn^o impita **F**ert
etiā q̄ vinit in castitate sobrietate z p̄tinē
tia. deo deuota. p̄hibens fieri occisiones
rapinas ceterasq; violentias om̄ib⁹ his
qui ad dictā obedientiā se volūt exhibere
Propter hec ergo z filia ciuitates opida z
castra/se summittūt regio filio/fidelitatez
sibi p̄mittētes. **Q**uo ita vt p̄fertur se ha
bente nōnulle questioēs emergūt z ad sui
declaratōem doctas aias alliciūt. **V**erbi
gratia **A**n credi debeat vera nature hūane
puella. an in siles effigiē phantasticā trās
formata. **S**cdo an ea q̄ facit possint hūa
nitas fieri ab ipsa. an p̄ eam ab aliqua su
piori causa. **T**ertia si p̄ supiorem causam
an p̄ bonā. scz sp̄m bonū. an malā vt puta
p̄ sp̄m malū. **Q**uarta an eius verbis/fidu
cia sit exhibenda z eius opa tanq; diuini
tus facta sint approbāda. an p̄bitonica z
illusoria. **Q**uia vero circa has aut siles
questiūculas aliū z aliū/aliter z alr sentiūt/
quatinus vtriq; p̄ sua defensiōe valeāt ex
sacris litteris testimonia p̄ferre/p̄ns hoc
opusculū nō asserēdo s; collatiue dictādo
offerit quasdā p̄positōes p̄yna p̄te **R**ursus
quasdā pro alia. modo p̄blematico/pro
uocās subtiliora ingenia/ ad intelligētiā
p̄fundiorē. **D**octū mēoriter cōmendādo
q̄ ad sentētiandū aliqd̄ secure in hac ma
teria/necesse ē h⁹ puelle mores. verba. ope
ra. ceterosq; gestus/ taz quos h; solitaria
q̄s eos q̄s h; cū alijs in publico et ceteras
sue vite circūstātiās ad liquidū p̄agnosce
re/z an ea q̄ reuelat z p̄nūciat/sp̄ vera in
ueniāt. **V**ez in sequētib; ponēda/ accipi
debent iuxta cōis fame relatōez a plurib;
fide dignis ad has p̄tes translatam

Prima propositio.

Hanc esse verā puellā z verā nature hu
mane p̄sonā est simplr asserendū. **H**ec
p̄positio patet. qz nedū p̄hoz regula canit
q̄ opatio arguit formā. quinimo z salua
tor noster testat̄ ex opib; cognitōem eē ac
cipiendā **Q**uia igit̄ hec iuuecula inuenit̄
p̄tinue cōformis alijs hoib; in actib; hūa
nis loquendo esuriendo comedēdo bibē
do vigilādo dormiēdo z ceteris h̄mōi/ q̄s
dicere audeat eā nō fore verā nature hūa
ne p̄sonā q̄s de alijs cōicātib; secū in simi
lib; humane nature signis/ igitur. zc.

Secūda propo.

Ordinariū p̄phetie t̄ps fuit ant̄t̄pi aduē
tum/ durās in exordio nascētis ecclie cuz
oparōe miraculoz. **H**ec p̄positio a sacris
doctorib; declarat̄ ex eo q̄ totū veteris te
stamenti t̄pus fuit figurale ad p̄nūciā
dū x̄pi aduentū z corpis. sui mistici futu
rū statū **S**ilr in p̄mitiua ecclia plures le
gun̄t fuisse p̄phete **E**t quia ea tūc p̄dicabā
tur q̄ oēm humane facultaris cognitōnē
transcēdūt. necessariū fuit adhibere signa
p̄ opa miraculosa quib; h̄mōi dicta cōfir
marent̄. **A**lioqui min⁹ sufficienter fuisse
p̄missum saluti humani generis. **I**uxta qd̄
ait grego. q̄ planta recēter terre infra/ in
diget frequēti irrigatōne vt bene radicata
cōualecat. igitur. zc.

Tertia propositio

Currētib; iam dieb; nō indigne cense
tur interdū quasdā p̄sonas suscitari ad p̄
phetie sp̄m z moueri ad oparōem mira
culoz. **H**ec p̄positio est augustini in de
ciuitate dei. z etiā extrahi pōt̄ ex doctrina
greg. **C**ui⁹ declaratō etiā ex eo patz qz sal
uatoris ore nobis est p̄missum. q̄ ipse no
biscū est vsq; ad p̄summatōem seculi. diri
gens gen⁹ humanū manū sue p̄uidētie
p̄out oportunitas nostre salutis expetit
Sicut enī potestare suā non alligauit sa
cramētis/ ita nec alligauit eā alicui t̄pori
locis aut p̄sonis quinimo in multis eius
miseratiōibus semp̄ assistit hūano generi
cōgrua remedia z auxilia p̄uidēdo **N**ō
enim ait ysaiās abbreviata est manus do
mini vt nō possit redimere igit̄ zc. **L**ū igit̄
reuelatōe occultozū z opatiōe miraculoz
genus humanū indiget excitari z reuocari
nūc in vno populo nūc in alio/ p̄ie cen
sendū est talia nobis nō denegari igit̄. zc.

Quarta propositio

Sacris cōsonat litteris/ p̄ fragile sexū
z innocentē eratē/exhibitā a deo fuisse po
pulis/ z regnis/ lectā salutē. **H**ec p̄positio
patet qz teste ap̄lo eligit deus ifirma mū
di vt fortia queq; cōfundat. **D**inc exēpla
riter p̄cedēdo legif̄ de delbora hester z **J**u
dith ipetratā fore pp̄lo dei salutē. **E**t da
nielē in pueritia suscitari ad liberatōz su
fanne. **S**ic dauid in iuueute golyā p̄o
strauit. **N**ec immerito quia hoc modo fit
euidētior diuine pietatis affluētia ne ho
mo suis virib; ascribat sed deo pon⁹ grāz.

actiones referat. Sic enī p̄ humilē virgī-
nem totius generis humani redēptio or-
ta est. igitur. rē.

Quinta propositio

Non testatur sacra scriptura/missos a
deo praeuēte homines sub tali forma aut
modo sicut de p̄dicta puella cōis celebrat
recitatio. **P**ater hec propositio q̄ sicut dī-
cit ap̄t̄us. Nō est cōuentio xp̄i et belial. nec
dignat̄ inire societare aut cōtrahere fami-
liaritatē cum demoniis vt eoz̄ ministris
et mēbris. q̄suis legat̄ quosdā malos inter-
dū aliquid trāseūter p̄phetasse. sicut balaā
p̄phetabat q̄ stella oriret̄ et iacob et saul et
cayphas p̄pherauerūt. Sed longe alit̄
est de hac puella que ad nutū habere sum-
donoz̄ sup̄naturaliū in manifestādo oc-
cultā et p̄nūciando futura/suo misterio
deseruentia p̄hibendo insup̄ (vt p̄missus
est) fieri occisiones et cetera vicia. exhortā-
do ad virtutes et cetera p̄bitatis opa in q̄-
bus de⁹ glorificat̄. Sicut ergo in spiritu
dei p̄missus est Ioseph ante patrē et fra-
tres in egiptū. et Moyses ad populi israel
liberatōem. et Bedeon et sup̄radicte femie.
Pari modo hanc inuēculā non est incō-
gruū connūerari bonis specialiter a deo
missis/ p̄sertim cuius nec munera querat. et
ad bonū pacis tota deuotōe laborer. Dic-
eniz nō est opus mali sp̄s qui potius est
autor dissensionis q̄ pacis.

Sexta propositio

quasi corollarie sequens ex antea premis-
sis propositionibus.
Hec filia vera p̄sona in humana natu-
ra est a deo specialiter missa ad ea que non
humanitus sed diuinit⁹ fiunt opa. cui fi-
des est exhibenda. **P**at̄z hec propositio
respondēs questionibz̄ p̄libatis. **Q**uē
sit vere homo patet ex p̄positōe prima. Et
quia nō desinit etiā his diebz̄ deus nobis
specialiter prouidere per sup̄naturalia si-
gna/nō est incongruū deo assumere puel-
lam innocentē precipue iuxta quartā pro-
positiōem. Et quia donū istud p̄seuerant
apud eā residet ad finē deificū/et p̄ media
virtutis et honestatis sicut asserit p̄positio
quinta/videtur consequēter hec propositio
sexta fore cōcedenda. **N**ec mirū si i sta-
tu equestri sit alterius luminis q̄ in solū-
to statu muliebri. quia etiā David volēs

dominū cōsulere/induebat ephor. et sum-
psit psalteriū. et Moyses dum virgam ge-
stabat mirabilia faciebat quia (sicut dicit
Bregio.) sp̄s sanctus frequenter se interi-
us cōformat exterioribus cōcurrentibz̄

Uta et p̄libatis potest quis huius vie
amicus sumere occasiōem defendēdi suaz
partē/vlterius etiā procedendo ad ampli-
orem dilatatōem. **Q**uia vero inueniū-
tur alij in oppositam partē magis incli-
nati superest asserre ex sacra scriptura que-
dam testimōia ex quibz̄ valeāt sue positō-
nis sumere fulcimēta inspiciendo subscri-
ptas propositiōnes.

Prima propositio

Multi pseudo p̄phete sunt venturi asserē-
tes se diuinitus a deo mitti. **H**ec p̄posi-
tio est saluatoris dicētis q̄ in nouissimis
diebus scz̄ legis euangelice/multi dicēt se
venire in nomine meo et multi per eos de-
cipiētur. Unde et apostolus ait q̄ angel⁹
sathane transfiguratur se in angelum lucis.
Nec mirū q̄ malignus ille rex sup̄ omēs
filios sup̄bie incessant̄ nitit̄ vsurpare diuī-
nitatis excellentiā et ideo p̄curat falsos p̄-
phetas sub nomine dei missos ad decipi-
endū. igitur. rē.

Secūda propo.

Pseudo prophete frequēter p̄nunciant
occulta cordiū et effectus futuroz̄ p̄tingē-
tiū. **H**ec p̄positio cōcedi solet a doctori-
bus. Cuius ratio est q̄ quātō virtus ē al-
tior/tanto ad ampliora se extēdit. Cōstat
autē q̄ intellectus demonū. multo est alti-
or intellectu hūano/et ita q̄ nobis sunt oc-
cultā et futura que nob̄ sunt ignota. a ma-
lo spiritu sunt cognita. Et ita p̄phete de-
monū/ ex eoz̄ instructione possunt talia
reuelare. igitur. rē.

Tertia propositio

Nō facile discernit̄ a falso p̄pha p̄ erte-
riores app̄ntias et siḡ. **H**ec p̄positio p̄z̄
q̄ nō ōz̄ p̄phetā fore vite virtuose. aut h̄re
grāz. et p̄nt demonū. p̄phete occulta nob̄ et
futura p̄noscicare. et sic pl̄bz̄ alijs cuius q̄bz̄
p̄ueniūt cū veris p̄phis. **Q**uē si interdū p̄-
nunciēt falsa/sciūt palliare/dādo aliū intel-
lectū/aut allegare veros p̄phas int̄dū p̄-
phetātes aliq̄ q̄ nō euenerūt. Sic de isaiā et
Jona p̄phis legit̄. **P**ropter quod etiam

De mirabili victoria

apostolus dicit q̄ nō omni spiritui credē dum est / sed tentandi sunt si a deo sunt. in sinuans difficilē discretōem inter bonos et malos prophetas .igitur zc.

§ Quarta propositio

Nunc tempe gratie specialem fieri a deo missionē / ad temporalis felicitatis prospicitatem / nō multā habet apparentie efficaciam. **Hec** propositio potest sumi ex hīs que augustin⁹ sepius cōmēorat. Hāc bona presentis vite / equalit̄ cōceduntur bonis et malis / iustis et iniustis / p̄sertim hoc tempore gratie. ne boni amores suū affigant bonis transitorijs in quibus mali plurimū florent. **At** etiam attendat que bona reseruat amicis in futura vita / quādo inimicis suis affluenter cōfert huius vite transitoria bona. **Fieri** igitur missionē presentis felicitatis pcuratiuā et prenosticatiuā (q̄ paruipendenda scribit) modicā videt̄ habere apparentiā / tamē in veteri testamento dum popul⁹ ille seruebat deo pro hīs temporalibus bonis / legitur ad talem interdum factam fuisse mentōem. **Igitur** .zc.

Quinta propositio

Duo cōmittit hec puella que legūtur prohibita in sacra scriptura. **Hec** propositio patet q̄ deus .xxij. **Lex** prohibet ne mulier induat vestes viri. **Et** ap̄ls prohibet: ne mulier radat caput ad modum viri. **Utriusq̄** aut̄ oppositū de hac puella narratur. **Et** videtur prima facie ad quandā indecentiā vergere iuuenulaz / puellam insidere equo habitu virili indutā. et cuius deus diligat modestiā / videtur derogare diuine missioni se effeminare in virilē formā. **Neq̄** videt̄ cōcordare cum familiarī missioni talis modus quia tam familiaris missio fit per spiritū sanctificantē interius animā. **Iuxta** illō Sapientie .vij. **Sapientia** dei se trāffert in aīmas sc̄tas amicos dei et prophetas cōstituit. p̄pter quod si huius iuuenule missio sit prophetica oportet eaz esse cuiusdā excellentis sanctitatis et diuini animi intrinsecus. et talem p̄sonam indecens videt̄ trāfformare se in virū secularē armoz. **Non** enī sic legit̄ de hester et iudith licet ornat̄ se cultu soleniori muliebri tamē vt grati⁹ placerēt hīs cum quibus agere conceperunt. **Igitur** et cetera.

Sexta propositio

Hec dictam puellā a deo specialiter missā / et deū opari per eam / aut sibi fiduciā fore adhibendā / nō potest ostendi p̄ sufficientem apparentiā. **Hec** propositio patet quasi corollarie ex p̄missis. **Quia** si multi venturi sint falsi p̄phete similes veris. **Si** ad felicitatis temporalis p̄spiratē nō sit specialis missio sub ipse gratie. **Si** processus eius fiat cōtra diuina mandata. quomōdō possit assertiue teneri h̄mōi filiā / singularit̄ a deo electam ad ea sequēda que famātur? **Ex** quibus patet qualiter hui⁹ vie fautores / suam partē possint colorare oppositam viā impugnādo. **Insup** ad p̄fundiora inueniēda occasionem ex p̄missis accipiēdo. **Iraq̄** hec hinc inde copulata. collatiue posita offerūtur visuris causa presentis casus vel futuri cōsimilis / vt et ipsi aliquid responderē valeant cōsimiles questiones mouētibus. **semper** ad gloriā dei q̄ regnat in secula benedictus. **Amen.**

Compilatū a magistro

Joh. de gerson de mirabili victoria cuiusdā puelle. de p̄fectates recepte in duce belli exercit⁹ Regis frācoz. p̄ anglicos.

P Resupponēdū est i p̄mis q̄ multa falsa / sunt pbabilia. imo fm p̄hm n̄ refert q̄dā falsa pbabilia eē q̄ bus dā veris vsq̄ adeo q̄ duo d̄dictoria sūt stāt iprobabilitate l̄ n̄ in veritate. **Ad** uertēdū ē vlti⁹ q̄ ista pbabilitas si rē fūdata sit et rite intellectā / n̄ ē dūda error / vl̄ erronea nisi p̄tinacit̄ extēdat assertō vltra t̄minos pbabilitat̄. **Rō** h̄ ē q̄ pbabilr loq̄ns fundat se in h̄ q̄ rōes et app̄ntias h̄z p̄ pre sua. **Et** h̄ vtiq̄ verū est nisi sit penit⁹ iprobabile. **Uerū** ē silr de pre opposita q̄ ad eā sunt rōes et app̄ntie seu verisiles p̄iecture. **Et** h̄ silr p̄t eē et ē sepe verū. nec ista d̄dicūt sic exposita. **Attēdēdū** ē t̄tio q̄ aliq̄ p̄cernētia fidē et bonos mores / p̄siderant̄ in duplici d̄nā q̄ntū spectat ad p̄ns. **Aliq̄** ei dicūt de necitate fidei et i istis nō l̄z dubitare l̄ pbabilr op̄ari iuxta illō vulgatū. **dubi⁹** i fide ifidel̄ ē. et de illibz iusta eēt p̄q̄stio neq̄ lex illa ciuil̄ barbar⁹ h̄z locū neq̄ i t̄libz cōis error faceret ius imo tāto det̄ior q̄nto cōi or eēt d̄iq̄ ferro et igne exterminand⁹ iuxta eccl̄asticas et ciuiles cēsuras p̄ hereticos las. **locū** eē h̄z illō metricū salubre. n̄ patif

ludū fama fides oculus/immoz p tali lu
do in his que sunt fidei/possz euocari sic
iocans ad iudiciū fidei/tanq̄ de errore su
U spectus in fidei. **C**onsiderādū est p alte/
ra differētia eorū que sunt in fide vel de fi/
de/q̄ illa vocatur de pietate vel deuorōne
fidei/et nullo mō de necessitate. De quibz
solet dici vulgarit. nele arit ille est pijs dā
pne. **S**pectat autē ad pietatē fidei tres
conditōnes in speciali. **P**ria q̄ faciant ad
excitatōem deuorōis et pie affectōnis cir
ca deū et diuina/quia scz resonāt in laudē
diuine potētie vel clemētie in miraculis et
veneratōem sanctorū. **A**ltera cōditio est q̄
babeat circa talia pbabilis aliqua pietu
ra vel cōmuni relatōne vel ex fidelii atte/
statōne/ qui dicūt se vidisset audisse. **S**u
p additur tertia cōditio/cū discretōne pen
fanda/p viros in theologia et bonis mo/
ribus eruditos/q̄ in huiusmōi relatōibz
eorū qui dicūtur de pietate fidei/non in/
cludat vel immisceat aliquod falsū vel er
roneū/quod manifeste sit in detrimentū
fidei vel bonorū mox directe vel indirecte
palam vel occulte. **S**up qua cognoscēda
vel determināda nō est fas cuilibz palam
et passim ferre sententias et reprobationes/
immo nec approbationes contentiosas/ ma
time quādo tolerātur ab ecclia seu platis
ecclie in vna prouincia vel in multis. **S**z
iudiciū et determinatio debēt deferri ad eā/
dem eccliam/seu platos eius et doctores.
Possent hic notari multa in particulari/
bus. **A**de materia cōceptōnis beate vir
ginis. **A**de opinionibz probabilibz in
doctores. **A**de indulgentijs q̄ ad circū/
stantias multas. **S**ic de veneratōne reli/
quiarū in vno loco et alio. imo in diuersis
simul quēadmodū fuit nup contentio in
plamento parienf. sup veneratōne capitis
sancti Dionisij in ecclia parisiensf. et ab/
batia sancti dionisij prope parisi. **C**ō/
cludendū est tandē ex pmissis/q̄ pie et sa/
lubriter potest de pietate fidei et deuorōis
sustineri factū illius puelle. circūstātijs at
tentis cū effectu patenti/pfertim ex causa
finali/que iustissima est/scz restitutio regis
ad regnū suū/et ptnacissimoz inimicorū
suoz iustissima repulsio seu debellatio.
Addito pterea q̄ in obseruatōibus suis/
hec puelle nō reperitur vti sortilegijs/ab ec/
clesia pbibitis. **N**eqz superstitiōibus pa/
lam reprobatis. **N**eqz cautelis hoim frau

dulentis. **N**eqz ad questū priū/vel aliqd
tale subdolū/ cū in attestatōez sue fidei ex
ponat extremo piculo suū cor p. **P**ostre
mo si multi multa loquant et referant pro
garrulitate sua et leuitate/ aut dolo sitate/
aut alio sinistro fauore vel odio/subuenit
illud cathonis Arbitrii nostri non est. qd
quisqz loquat/est tñ arbitrii nostri qd cre
dat seu teneat/seruata modestia/et ptenō
ne seu seditione pcul pulsa qz sicut dic apo
stol. **N**ō oportet seruū dei litigare/nos in
quit talē cōsuetudinē nō hēm?/ vt scz liti
gem?/sz tolerare oportet/vel ad superiores
sicuti pmissus est determināda referre. **T**ra
eni fuit in canonizatōibz scroz pūmarijs
q̄les canonizatōes vt i plibz q̄ legunt nō
sunt de necessitate fidei stricte loquendo.
Sz de pia deuorōe. q̄ nō est passim p q̄lli
bet reprobanda irridēda vel repudiāda et
min? (ceteris paribz) q̄ alia sine canoniza
tōe vulgata. **J**ungat ad cām nostrz iste
circūstātie. **U**na q̄ cōciliū regis et gētes ar
moz potuerūt induci ad vocē illi? puelle
talr crederez obseq̄/q̄ sub eayl cū ea expo
suerūt se pspirato aīo ad bellica picula/de
decore omi procul pulso q̄ euenire pote
rat/si sub vna muliercula militantes victi
fuissent per hostes procacissimos/et irrisi
apd oēs q̄ audissent. **A**ltera q̄ exultatio
pplaris cū pia credulitate tāta subseq̄ cer
nit ad laudē dei et hostiū pfusiōi. **A**ltera
q̄ latētes inimici/etiā magni referunt in
timores varios immo et in languores q̄si
prurientis cecidisse iuxta impcatōz cātici
illi? a maria sorore moysi timpanisati in
choro ludentiū. **T**antem? dño gliose. et.
Sequitur irruat sup eos formido et pauoz
Videat et cū deuorōe/facto nrō psona re
colat et cātef. **C**ōderādū est ad extremū
q̄ hec puella et adherētes sibi militares/n
dimittūt vias hūane puidētie/faciēdo. s.
qd in se est/q̄ appareat tēptari de? vltra q̄
necesse ē. **A**n pstat hāc puellā nō ē ptna
cē in adhesiōe prii capitis vltra q̄ reperit a
deo se hīe monitōes seu istict? **P**ossent
insup sup addi mltē circūstātie de vita ei?
a puero q̄ iterrogate sunt/et cognite/diu et
multū et p mltos. **D**e q̄bz hic nil inserit. exē
pla pnt iduci de barbara et de setā kather.
et pueriōe nō min? miraclosa rethoz et alijs
multis/ vt de Judith et de Juda in qui
bus vt cōmuniter miscetur semp aliquid
naturale. **N**eqz sequit semp post primum

De victoria cuiusdā puelle

miraculū quicquid ab hominibus expectatur/
vel expectabitur. Preterea si frustraretur ab
omni expectatōne sua et nostra (quod absit) p̄/
dicta puella/nō oportebit cōcludere/ea quę
facta sunt/a maligno spū vel nō a deo fa-
cta esse. sed vel p̄pter nostrā ingratiudinē
vel blasphemias aut aliunde iusto dei iudi-
cio licet occulto posset cōtingere frustratō
expectatōis nostre in ira dei/quā auertat
a nobis/et bñ oīa vertat. **S**up addūtur
quatuor ciuilia et theologica documenta
Unū cōcernit regē et cōsanguineos regie
domi. Scdm militiā regis et regni. Tertiū
ecclesiasticos cū pp̄lo. Quartū puellā ip-
sam. Quorū documentorū iste vnicū ē fi-
nis. bene viuere/ p̄ie ad deū iuste ad pro-
ximū/et sobrie hoc est virtuose et temperantē
ad seipm. Et in speciali p̄ quarto documē-
to quod hec gratia dei ostensa in hac puella/
nō accipiat et traducat. p̄ se vel alios ad va-
nitates curiosas/nō ad mūdanos questus.
nō ad odia p̄tialia/nō ad seditōes conten-
tiosas/nō ad vindictas de p̄teritis/nō ad
gloriatōes ineptas. **S**ed in mansuetudinē
et oratōibz cum gratiaz actōne/cū libera-
li preterea tempaliū subuentōe/quilibet
laboret in idipsum. quatinus veniat par in
cubili suo/ut de manu inimicorū nostro-
rum liberati/deo propicio/seruiamur illi i
sanctitate et iusticia/corā ipso om̄ibz diebz
nostris etc. A dño factū est istud. etc.

Sequitur triplex

veritas ad iustificatiōem electe puelle/de
p̄fectates accepte/ut etis veste virili. **P**ri-
ma veritas. Lex vetus p̄hibēs mulierē vt
veste virili et virū veste muliebri/pro quā
to est pure iudicialis/nō obligat in noua
lege. Quia fm veritatē tenendā de necessi-
tate salutis iudicialia antique legi ablata
sunt. nec obligāt in noua vt talia sunt/ni-
si nouiter p̄ superiores ea institui seu cōfir-
mari contingat. **S**cda veritas est. Lex
huiusmodi p̄tinebat aliquod morale quod
stabile est in om̄i lege. et illud possumus et
primere prohibitōem indecentis habitus
tam in viro quā in muliere p̄ mediū virtu-
tis quod obseruare debz circūstātiis om̄

nes/ut quando oportet/cur oportet/ quālit
oportet/et ita de reliquis/ut sapiens iudi-
cabit de quibz nō est hic declarandū p̄ sin-
gula. **T**ertia veritas. Lex huiusmodi nec
vt iudicial est/nec vt moralis dānat vsu
vestis virilis et militaris in puella nostra
virili et militari/quā excert signis elegit
rex celestis omniū/tanquā verilliferā ad cō-
terendos hostes iusticie/et amicos suble-
uandos/ut in manu femine puellaris et
virginis confundat fortia iniquitatis ar-
ma. auxiliantibz angelis/quibus virgini-
tas amica est et cognata fm Hieronimū/
et in sacris historiis frequēter apparuit.
Sicut in cecilia visibiliter cū coronis ex-
rosis et lilijis. **R**ursus p̄ hoc saluatiōnis
sio criniū quā apostolus p̄hibere videtur
in femina. **O**bstinuat igitur et cesset os
loquentiū iniquā quia vbi diuina virtus
opatur. media fm finis exigētiam dispo-
nuntur. ita vt non iam sit securū detrahere
vel culpāre ausu temerario. ea quę a dō sunt
fm apostolum ordinata sunt. **D**enique
possent p̄ticularitates addi multe/et exē-
pla de historiis sacris et gentiliū. Sicut
de camilla et amazonibz. Sicut preterea in
casibus vel necessitatis vel euidētis vtili-
tatis/vel approbare cōsuetudinis/vel ex
autoritate seu dispensatiōne superiorū. **S**ed
ista p̄ breuitate sufficiāt et veritate. **T**antū
modo caueat pars habens iustam causā
ne per incredulitatē et ingratiudinē/vel
alias iniusticias/faciat irritū diuinū taz
patenter et mirabiliter auxiliū inchoatū.
p̄out in Moyse et filiis israel post collata
diuinitus tot promissa legim⁹ contigisse.
Deus enim et si nō cōsiliū/sententiā tū
mutat/pro mutatōne meritorū.

Secūda pars ope

rum domini Johannis Berson/doctoris
christianissimi. continens precipue opu-
scula ad mores accommodata. **E**xPLICIT FELI-
CITER. Anno nostre salutis. **D**CCCCXXVIJ
Nonas vero Julij mensis quinto.

